This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Digitized by Google

Digitized by Google

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

CÈRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

SEDMI TEČAJ

1856.

UREDNIK:

Nikola Hervat,

PROFESSOR BOGOSLOVJA.

432.401-C.

U ZAGREBU.

BÈRZOTISKOM NARODNE TISKARNICE DRA. LJUDEVITA GAJA.

Digitized by Google

Digitized by Google

KAZALO.

Broj 1. U oči mladoga lěta od *Urednika*. — Godina 1855. od *Istoga*. — Poslědci slobodna iztraživanja. — Věsti (Dopis iz Ivanca).

„ 2. Godina 1855 (nadalje). — Može li um poděliti čověku nabožne istine? — Najsretniji čověk. — Věsti (Dopis iz -- ova).

„ 3. Na blagdan imena Isusova od *Ilije Okrugića*. — Godina 1855 (nadalje). — Valjan odgovor. — Věsti

„ 4. Godina 1855 (konac). — Može li um poděliti čověku nabožne istine? (konac). — Věsti (Dopisi iz Petrine i Beča). —

„ 5. Dva dosad nepoznata biskupa zagrebačka XII. věka od *Ivana Kukuljevića*. — Na razkrižju dviuh godinah od *Dra Fr. R.* -- Věsti (Dopis iz Beča). — Iskrice.

„ 6. Očitovanje od *Dra. Ljudevita Gaja*. — Na razkrižju dviuh godinah (nadalje). — Věsti (Dopis iz Senja).

„ 7. Nova kazniona u Lepoglavi od *Stěpana Vukovića*. — Na razkrižju dviuh godinah (konac). — Věsti.

„ 8. Poziv na svetjenstvo nadbiskupije zagrebačke od *Josipa Kovačevića* i *Uredničtva*. — Něšto o životu i uplivu seoskih svetjenikah. — Věsti (Dopis s Bosanske granice).

„ 9. Ka konkordatu. — Hvaljen Isus! od *J. B.* — Iz života maršala Saint-Arnaud-a. — Věsti Dopis s Bosanske granice i Beča).

„ 10. Encyclica Eppi Bosnensis seu Diakovensis et Sirmiensis ad suum Clerum Dioecesanum. — Odziv pozivu na svetjenstvo nadbiskupije zagrebačke od *Jos. Šavora*. — Milosèrdna sestra Rozalia u Parizu. — Věsti (Dopisi iz Djakova i Lasine).

„ 11. Veliki tjedan od ✠. — Kralj David kano konsul. — Věsti (Dopis iz Oseka).

„ 12. Važnost konkordata za Ugarsku i naše kraljevine. — Odjek na poziv g. gradinskoga župnika od *Iv. Maseka*. — Liebig o ustrojnom i bezustrojnom životu. — Věsti (Dopisi iz Zagorja, Djakova, Beča i Bosanske granice).

„ 13. O zakladi za nemoćne svetjenike nadbis. zagrebačke od *Fr. Podla*. — Liebig o ustrojnom i bezustrojnom životu (konac). — Poslanica ministra grofa Thuna na nadbiskupe i biskupe carevine o konkordatu. — Věsti.

„ 14. Kèrstjanstvo najveći dobrotvor čověčanstva od *Jos. Šavora*. — Svetinja. — Predsuda i krivica. — Poslanica ministra grofa Thuna o konkordatu (konac). — Věsti (Dopisi iz Rěke i Beča).

„ 15. Katolička cèrkva od *F. Š.* — Orgulje. — Svagdanji put. — Phrenologija osudjena. — Věsti (Dopisi iz Beča, Valpovštine, Čabarskoga kotara i Petrianca).

Broj 16. Katolička cèrkva (nadalje). — Predlog za umnoženje zaklade nemoćnih svetjenikah nadbis. zagrebačke od *Stěp. Vukovića*. — Dopisi iz Djakova i Požege. — Věsti.

„ 17. Litterae Apostolicae ad S. R. E. Cardinales, Archiepiscopos et Episcopos universae Austriacae ditionis. — Katolička cèrkva (konac). — Zahvalnica, koju su sakupljeni u Beču kardinali, nadbiskupi i biskupi dne 12. trav. podněli nj. c. k. apošt. veličanstvu. — Věsti (Dopis iz Beča).

„ 18. Paběrci po novijoj cèrkvenoj književnosti I. od *Dra. Fr. R.* — Jošte jedna rěč o zakladi za nemoćne svetjenike nadb. zagrebačke od *Fr. Šindlera*. — Dopisi iz Siska, Pušće i Beča. — Věsti.

„ 19. Ilirski zavod sv. Jerolima u Rimu od *Jednoga za mnoge*. — Kèrstjanska otajstva. — Dopisi iz Beča i Bosanske granice. — Věsti.

„ 20. Izvanjska lěpota kèrstjanstva I. od *B.* — Kèrstjanska otajstva (konac). — Misli o zakladi za nemoćne misnike nadb. zagrebačke od *Mat. Sk. Babića*. — Jošte jedan glas o istoj zakladi od *F. Š.* — Dopisi iz Zagorja i Beča. — Věsti.

„ 21. Izvanjska lěpota kèrstjanstva II. — Proštenje bistričko. — Pregled obstojećih u carevini austrijanskoj nadbiskupskih i biskupskih stolicah. — Dopisi iz Borovika i Uskokah kod Stare Gradiške. — Věsti.

„ 22. Izvanjska lěpota kèrstjanstva III. — Ninive i slovo Božje. — Primèrak opadačah katoličke cèrkve. — Anglikanska snosljivost. — Dopisi iz Gornjo-varašdinskog okružja, iz Uskokah, Beča i Bosne. — Věsti.

„ 23. Izvanjska lěpota kèrstjanstva IV. — Ćudoredni nauk kèrstjanstva. — Jedan uzrok a razni učinci. — Dopisi iz Zelinskog okružja i Stare Gradiške. — Věsti.

„ 24. Izvanjska lěpota kèrstjanstva V. — Ćudoredni nauk kèrstjanstva (nadalje). — Dopisi iz Srěma, Stare Gradiške i Tuheljskog okružja. — Věsti.

„ 25. O vèrhovnom načelu katolicisma od *Andr. Stipića*. — Odziv iz Ivanca o nemoćničkoj zakladi od *V.* — Dopisi iz Beča, Srěma (konac) i Beča. — Věsti.

„ 26. O vèrhovnom načelu katolicisma (konac). — Odziv iz Ivanca o nemoćničkoj zakladi (konac). — Ćudoredni nauk kèrstjanstva (konac). — Věsti (Dopis iz Beča).

„ 27. Nikola Plantić nazovi-kralj paragvajski od *Urednika*. — Nove naredbe o pogrebu nekatolikah. — Govor uzoritog kardinala i nadb. zagrebačkoga u zaključnoj sědnici biskupskih věčanjah u Beču. — Věsti (Dopis iz Sarajeva).

Digitized by Google

Broj 28. De catechisationibus Parochus ad Cooperatorem. — Nove naredbe o pogrebu nekatolikah (konac). — Zakladnica presvětloga gosp. biskupa *Jos. Jur. Strossmayera.* — Věsti (Dopisi iz Petrianca i Senja).

„ 29. De catechisationibus Parochus ad Cooperatorem (nadalje). — Je li Dimitar I. biskup zagrebački jošte kao takov bio kardinal? od *Nik. Horvata.* — Papinska poslanica apošt. vikaru u Bosni. — Dopis iz Krajove. — Věsti.

„ 30. Ad Urbem Zagrabiensem, dum Eminentissimus D. Georgius Haulik receptis Cardinalitiae dignitatis Insignibus Zagrabiam redibat. — Je li Dimitar I. biskup zagreb. jošte kao takov bio kardinal? (konac).

„ 31. De catechisationibus Parochus ad Cooperatorem (konac). — Paběrci po novijoj cěrkvenoj književnosti II. od *Fr. R.* — Svetačna predaja kardinalskoga biretta uzoritom stožerniku i nadbiskupu zagrebačkom Jurju Hauliku u Beču. — Povratak nj. uzoritosti kardinala i nadbiskupa Jurja Haulika u Zagreb.

„ 32. Papinska poslanica na biskupsku bečku skupštinu. — Paběrci po novijoj cěrkvenoj književnosti II. (konac). — Dopisi iz Požežkog polja, iz Srěma i Rozgve kod sv. Jane. — Věsti.

„ 33. Papinska poslanica na biskupsku bečku skupštinu (konac). — Opazka na opazku o nemoćničkoj zakladi od *V.* — Dopisi iz Zagreba i s Panonskog bèrda. — Věsti. — Oznanjenje od *Iv. Mat. Škarića.*

„ 34. Pregled glagoljske cěrkvene književnosti s osobitim obzirom na sv. pismo i liturgičke knjige od Dr. *Fr. R.* — Dopisi s Bosanske granice i Varaždina. — Věsti.

„ 35. Pregled glagoljske cěrkvene književnosti (konac). — Listina, kojom se razstavlja austrijansko-ugarska dèržava milosèrdne bratje. — Kratko pastiroslovje od *ϱ.* — Dopisi iz Ostrogona i Karlovca. — Věsti.

„ 36. Data notione Indulgentiarum, probetur: Ecclesiae a Christo Domino concessam esse potestatem Indulgentias largiendi, earumque usum populo christiano maxime salutarem esse; exponantur obligationes Pastoris animarum erga fideles ex obtutu illo, ut hi in sacris Indulgentiis digne et fructuose participent. — Borba proti „Universu.“ — Věsti.

„ 37. De Indulgentiis (konac). — O množini věrozakonah. — Četiristolětna uspomena podnevnoga zvonjenja. — Dopis s Bosanske granice. — Věsti (Dopis iz Sveticah).

„ 38. Cilj pověstnice i njeno srědište od *J. R.* — O množini věrozakonah (konac). — Věsti.

Broj 39. Život pèrvih kèrstjanah od ♣. — Katoličanstvo u Englezkoj. — Dopis s Bosanske granice. — Věsti.

„ 40. Život pèrvih kèrstjanah (konac). — Papa Pio X. i lord Palmerston. — Věsti.

„ 41. vodni govor po presv. g biskupu bosansko-akovačkom prigodom ilirskih missiah u Djakovu rečen. — Sermo, quo Illust. D. Episcopus Bosnensis seu Djakovensis exercitiis sacris initium dedit. — Razmatranje o Bogu, ponašio *J. Jagunić.* — Věsti (Dopis s Bosanske granice).

„ 42. Paběrci po novijoj cěrkvenoj književnosti III. od *Fr. R.* — Razmatranje o Bogu (konac). — Věsti.

„ 43. Paběrci po novijoj cěrkvenoj književnosti III. (konac). — La Strada pia ili pobožna ulica, ponašio — *α.* — Věsti.

„ 44. O cěrkvenoj porabi zvonovah od *G. Š.* — La Strada pia ili pobožna ulica (konac). — Věsti.

„ 45 O cěrkvenoj porabi zvonovah (konac). — Misli o sadèržaju kèrstjanskih propovědih. — Na presudu srednjega věka. — Věsti (Dopis iz Novske). —

„ 46. Carska povelja od 8. listopada 1856. kojom se uvadja novi ženitbeni zakon za katolike u carevini austrianskoj. — Misli o sadèržaju kèrstjanskih propovědih (konac). — Sveučilištno pitanje u Belgianskoj. — Věsti.

„ 47. O potrebi i mogućnosti objavljenja Božjega od *And. Stipića.* — Umětnost kèrstjanska. — Rědki muž (Joakim Lelewel). — Věsti.

„ 48. O potrebi i mogućnosti objavljenja Božjega (konac). — Cěrkvenim zaštitnikom na izgled. — Izbor cara medju rimskom mladeži. — Dopisi iz Draganca, Tèrsta i Djakova. — Věsti.

„ 49. Prilog I. k cesarskom patentu od 8. list. 1856. Zakon za ženitbe katolikah u cesarevini austrianskoj. — Stari čověk. — Kako okrutnik sudi. — Dopisi iz Velikog Gèrgjevca i Beča. — Věsti.

„ 50. Zakon za ženitbe katolikah u cesarevini austrianskoj (konac). — Missia u srednjoj Africi. — Što se sve čini za volju velmožah i bogatašah. — Věsti (Dopisa dva iz Zagreba i Beča).

„ 51. Prilog II. k cesarskom patentu od 8. listopada 1856. Naputak za duhovne sudove u cesarevini austrianskoj glede stvarih ženitbenih. — Jošte živi stari Bog. — Věsti i Oglasi.

„ 52. Naputak za duh. sudove itd. (konac). — Rimo-katolička cěrkva u Ruskoj. — Dopis iz Djakova. — Věsti i Oglasi.

Digitized by Google

BROJ 1. — TEČAJ VII. U SUBOTU 5. SÈČNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cèlom arku.

Cèna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cèlu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

U oči mladoga lèta.

Gluho je doba noći. Netom je izbilo kobnih dvanaest urah, i eto u tren nesta nam stare godine do věka; ona izmače, da se nikad više nepovrati. Nikad! . . U isti mah uhvati nas u svoje upravo započeto kolo mlado lèto, i evo nas već u prozorju, u pèrvom danu nove godine. Pèrvi dan u novoj godini! . .

Uzmak staroga i početak mladoga lèta to je čas, u kom i lahkoumne glave prebiru ozbiljne misli, — u kom se i otvèrdnuta sèrdca omekšaju i otvaraju nježnim čuvstvom.

A komu je um i sèrdce na svom mèstu, kada prodje tečajem godine, što je čas prije bila i bitisala, — što nas je svojoj mladjoj sestrici izručila i za uvěk ostavila; — kada pobroji sve vedre i naoblačene, jasne i burne dane u njoj proživljene; — kada razabere sve dobro i zlo po sebi učinjeno, razstavi jedno od drugoga, metne ovo simo, a ono tamo, i tako ih zajedno usporedi; — kada uzme u obzir sve minule godine radosti i nevolje, stiske i okrěpe, tegobe i polakšice, brige i utěhe; — kada za tim udje u samoga sebe, i uznese se k Bogu, i sěti na prošlost, i pomisli na budućnost: kolika to u njem nastaje směsa čuvstvah, kolika se to radja borba izmedju počitanja i stida, nade i straha, zahvalnosti i pokajanja, užasa i uzhitjenja!

Stara je prošla, a šta će nam doněti godina nova? . .

Bit će i u njoj dobra i zla, gorkih suzah i radostna posměha, kao što biaše u istom dočetoj i svih predjašnjih godinah; to znamo. Al koja će stran pretežnija biti? koja će napose nam i našim u dio pasti? i kojom měrom? to neznamo, a to bi rado znali. I s toga evo opet sijaset novih slutnjah, nagadjanjah, očekivanjah, osnovah, bojaznih, nadah, požudah i željah, što nam se roje u sèrdcu i pameti.

Odkad su, kao što se pripověda, poslě sedme godine osnovanja Rima, kralju rimskom Taciu na mlado lèto poklonili grančicu iz duba Strenii ili Strenni, boginji jakosti, posvetjena, smatrajući to kao dobrokob za isti grad, — obstojaše kod rimljanah sveudilj običaj na ovi dan davat si zaměnito poklone, što su ih oni zvali Strenae. Sastojahu ovi pokloni s pèrvince u voću i medu, kasnije u vrědnijih stvarih, napokon se izvèrgoše u razne zloporabe. Radi ovih opominje sv. Augustin kèrstjane: „Oni (pogani) poklanjaju novogodišnje dare; vi dajte milostinju; oni se nasladjuju razbludnimi pěsmami; vi se okrěpljujte čitanjem sv. pisma; oni hèrle u kazalište, hitite vi u cèrkvu; oni se opijaju, vi postite.“ Sermo 198.

Starověčna rimska navada uzdèržala se do našega vremena. I u nas se děle novogodišnji darovi, koje kèrstjanska ljubav na plemenite svèrhe obratiti znade, — i u nas jošte obstoji običaj, da si ljudi na mlado lèto čestitaju i žele sreću u nastupljenoj godini. Doista i prilika je k tomu u oči novoga odsěka vremena i života sgodna, i čestitanje ovo odgovara naravi čověčanskoga sèrdca. Tà tko nežudi biti sretan? Sve naše težnje i svi napori naši idu na to, da budemo sretni, i da onim, koje milujemo, dopomognemo do sreće. No koliko raznih mněnjah, koliko raznih mislih i željah nahodimo u ljudih o ovom jednom něčem, što imenujemo srećom.

Jedni traže sreću u zemaljskom blagu, i mnogi ga budi prijaznim slučajem, budi težkim trudom steku; no nikad im ga dosta nije. Čim više imadu, tim více žude imati. U obilju imetka i zemaljskih dobarah muči ih něki nemir, a usred svega bogatstva neimaju pokoja — nisu podpuno sretni.

Drugi polažu sreću u razkošju i nasladah života, i mnogi ih se uživaju punom měrom — bez měre; no čim si više ugadjaju tělu, tim ovo više traži. Usred veselja i radostnih zabavah osě-

Digitized by Google

tjaju něki nemir, a polag svih nasladah i ugodnostih neimaju pokoja — nisu podpuno sretni.

Ini blepe za častmi i odlikovanji, i jedne okolnosti, druge zasluge dovedu do toga; no koji za dostojanstvi i taštom slavom idu, tim nijedan ugled, nikakova vlast dosta nije, i ništa nemože da im zasiti pohotnu želju. Usred sjajna stanja i hvalisanja mori ih něki nemir, a sve ljudsko počitanje i laskanje nije kadro podat im pokoj — nisu podpuno sretni.

Sve, štogod je na světu, dà čitav svět nemože da nam zadovolji svim željam sèrdca. Jošte koja godinica, pa će s poslědnjom urom životu sav svět za nas izgubiti svu svoju vrědnost; — tělo razpast će se u prah i pepeo; — za kratko vrěme zašutit će pohvale ljudih, a malo kasnije zaboravit će nam se i na ime!

O sèrdce, čudno ti si! o sèrdce, malo ti si, pa te cěli ogromni svět izpuniti nemože! I buduć tebi sve, što je běguće i proměnam podvèrženo, na žudjeno zadovoljstvo dosta nije, zar nije to jasan, bezdvojben dokaz, da ti izpunjenje željah svojih kod Onoga tražiti, da ti sreću svoju u Onoga polagati treba, koj je neproměniv i stalan od věka do věka. Dà Bog je jedini, u kom ćeš ti pokoj i pravu sreću naći.

Ti si nam radi toga, dobri i jaki Bože! pèrva misao, s kojom stupamo na stazu nove godine, neznajući kamo i kuda nas vodi. Upravljaj dakle Ti korake naše, a mi se pouzdano predajemo ravnanju Tvomu. Mi ćemo iz Tvojih svetih rukuh dobre volje primiti sve, štogod nam na ovom putu poslao budeš: u dobru bit ćemo Ti zahvalni i uměreni; u zlu krotki i ustèrpni, te ćemo misliti na pregrěhe svoje i na Tvoju otčinsku ruku, koja kazni, koga ljubi, — koja i prividno zlo na naše dobro okrenuti može. Budi nam u svemu i svagda na pomoć; podaj svim našim nastojanjem blagoslov, a svim našim nesavèršenim dělom dobar uspěh. Bez milosti Tvoje sve je naše htěnje izprazno, sve su naše sile nemoćne, a svi napori slabi. Zato od Tebe jedinoga zavisi sva našu buduća sreća. Ti sám, koj si svemogućan, možeš učiniti, da narodi imadu mudre vladare, a vladari věrne puke; da zakonotvorci proglašuju obćekoristne zakone, a podanici da ih savěstno ovèršuju; da budu poglavari pravedni i sdušni, a podčinjeni oblastim poslušni; da ima Tvoja cèrkva apoštolskih upraviteljah, prosvětjenih i revnih službenikah, i bogoljubnih vèrnih; da nam roditelji děčicu svoju odbranjuju u Tvojem strahu i krěposti, a škole da nam sve većma uspěvaju i širom šire koristno znanje; da bude u imućnih na pomilovanje sklono sèrdce, a u ubogih stèrpljivost i pouzdanje u Te; da sveobće blagostanje raste; da se diže obèrtnost i promet; da napreduju zanati; da poljodělci u znoju lica svoga marljivo prionu na dělo, a zemlja da im obilato uloženi trud naplati; da ljudi radje na se nego na druge paze, — da neprigovaraju svakom trunu u tudjem oku, već u svakom čověku spoznadu brata svoga, pa da svatko najprije mete pred svojim pragom. . . Tim nebismo doduše jošte postignuli savèršene sreće, koje na zemlji neima, — al umalilo bi se mnogo stradanja i nevoljah, koje nas nesretne čine. — S toga jošte jednom posvetjujemo Tebi Bože! u ovom mladom lětu pèrvence najboljih mislih, čuvstvah i željah naših, te iz dubljine sèrdca i sve duše uzdišemo: Veni Creator!

Primi Gospode! pod svemožno okrilje Tvoje i ovo malušno poduzetje, koje za drugim neteži, nego da se svuda sveti ime Tvoje i širi kraljestvo Tvoje. Da o tom uspěšno dělovati može, nedopusti, da mu uzmanjka potrebite snage i podpore. Odvratjaj ga od svake stranputice, brani od svake zablude, a štiti proti svakoj napasti. —

Ajde dakle u běli svět liste moj! Bog ti bio vazda u pomoć na tvom putu. Pa, koliko prema svojim slabačkim silam uzmagao budeš, nastoj i doprinosi, da bude mir u světu, pokoj u duši, radost u sèrdcu, zadovoljstvo u životu, a kèrstjanska ljubav svagdě i svagda!

Godina 1855.

Putnik, kada se nakon duljega putovanja směsti opet u rodnom kraju, udaljen od buke světa, u samotnoj tišini svoga stana rado poděljuje duhu svomu krila, što su hitrija od munje i vètra, te bèrzinom misli uznosi se i preletuje na njih povèrh predělah, kojimi je prije samo polagano i trudnih noguh prolazio. U sladkoj takovoj zadubljenosti rado svratja pamet na sve, s čim se putem sukobio: na dobro i zlo, na ugodno i neugodno, na valjano i nevaljano, što je vidio, čuo i izkusio; na sve znatnije časove, što ih je proživio; na sve sgode i nesgode, što su ga snašle. Raznolične misli na sve ovo pružaju mu dosta světlih i zagasitih bojah, a i koliko treba sěne, da iz njih nacèrta i utvori sliku, koja mu u živih mastih i malu obsegu věrno predstavlja pokrajine i njihovo stanje, gradove i njihovo lice, ljude i njihove običaje, a ponajviše — načinjena izkustva i utiske u pogodnih i nepogodnih trenutcih u samom putniku proizvedene.

Dočetom malo prije godinom prevališe mnogi izmedju nas sve svoje zemaljsko putovanje; — a

Digitized by Google

svi mi drugi navèršismo u kratkom životu čověka svakako znatan odsěk puta, — dočim se ini nanj istom spremaju i populinu kupe. S toga po običaju pèrvašnjih tečajah u ovom listu slědjenom odlučismo i na čelu ovoga godišta běžnim okom proputovati kroz sve znamenitije pojave i dogadjaje, što su se prošle godine na cèrkveno-nabožnom polju slučili. Ubrat ćemo iz njih stručak, koj, i ako nebude věšto i ukusno sastavljen, — i ako nebude sámo odabrano, miomirisno cvětje, — i ako nebude vazda ugodan oku: bit će zato živa slika i prilika bilja i plodovah, kojimi je lětina godine urodila. Ovakov obćenit pregled služit će nam na to, da, upoznavši se u kratko s cèrkveno-nabožnim stanjem světa, i sravnivši ga sa stanjem pèrvašnjih godinah saznamo: jeda li se ovo na bolje ili gorje okretje? jeda li u tom obziru napredujemo ili nazadujemo? što nam tudjimi primèri opomenutim slěditi, čemu se okaniti treba? Bit će to ujedno dobrodošlo divnom našem nikad mirujućem duhu, komu sva preogromna prošlost dosta nije, — koga neprestano běguća sadanjost s bezbrojnimi svojimi proměnami i pojavljenji nemože da zasiti, — već koj sveudilj zavirkuje pohlepno u ono, što ima istom doći, a toli rado premišlja, nagadja i naslutjuje o onom, što nam zavidna budućnost jošte krije u svojih tamnih i neprozirnih skutih. A tko da ga sbog toga pravedno bědi i kudi? Tà sadanjost, kao što je proizišla iz sěmena u prošlosti usijana, — tako u svom krilu kao na uzdarje već nosi i goji klicu budućnosti.

Želeći u ovoj obćenitoj predstavi cèrkveno-nabožnih sgodah i nesgodah godine 1855. one, koje se nas pobliže tiču, za da nam više u oči padaju, bliže na pozorište pomaknuti, treba da svoj pregled za počnemo kod najudaljenijih krajevah světa. Tako će nam na povratku (kad već putujemo) k domu postupno umnožavat se radost, kao što se i umornu putniku tim većma sèrdce širi, čim se bliže primiče k postojbini svojoj.

Ajde dakle da se něšto zamašnim skokom preko kopna i atlantskòga mora prebacimo u novi svět — Ameriku — ovu zemlju najveće směse i oprekah, ovaj Eldorado svih europejskih zanešenjakah, nezadovoljnikah i prigodnjakah, zemlju, što je jedne svojom slobodom, a druge svojim zlatom k sebi privlačila, pa i danas jošte mami, a s obojega uzroka već mnogoga u lěpih nadah ljuto prevarila. Buduć nam o stanju cèrkve i nabožnosti iz ove udaljene strane světa sporo i slabo izvěstja dolaze, nemožemo no ponajviše u glavnih obrisih o njoj govoriti. Katolički biskupi i njihovo svetjenstvo nastoje revno oko svojega zvanja, kojemu su odani dušom i tělom. Uspěh njihova dělovanja, koj bi jošte veći bio, da ima više duhovnih poslenikah, ukazuje nam se u zaključku dne 11. studenoga t. g. ovèršenoga pokrajinskoga sabora u St. Louis-u, kojim nazočni biskupi mole sv. otca, da u Ameriki jošte tri biskupije i jedan apoštolski vikariat podigne. Tamošnji svetjenici koliko su zadovoljni s amerikanskimi urodjenimi katolici, koji su to imenom i činom, i svojim svetjenikom vèrno privèrženi; toliko se tuže na došljake europejske, koji ili već dodju iz staroga u novi svět bez věre, te govori i čini svojimi domaćim žiteljem na sablazan služe, ili, ako nisu u věrozakonu temeljito poučeni, ono malo věre, što donesu sobom, lasno i bèrzo potrate u zlu družtvu i radi prevelike oskudice duhovnikah; jerbo se može odsěkom uzeti, da na 10.000 europejskih izseljenikah jedva dolazi po jedan svetjenik. To se dakako ima ponajviše razumèvati o slobodnih sěvero-amerikanskih sdruženih dèržavah, koje svojom privlačnosti toli moćno na europljane dèluju, i u kojih, da li slobodi, komu li za volju? opačina, nevěra, razuzdanost i zloća imadu sbilja najslobodnije polje. Bezvèrni radikalni běgunci donose iz Europe dèrzovitu pakost i mèržnju proti katolicismu, siju ovu na sve strane u svojoj novoj domovini, pod ovim stegom u istu svèrhu sdružuju se s tajnimi družtvi i raznimi slědbari, te se je bojati, da se njihovo rovanje neizmetne u javno progonstvo proti katolikom. Nebi ovo proizhodilo od strane vlastih, koje nisu doduše katolikom naklonjene, niti ih nepodupiru nit nezaštitjuju, al im niti nestavljaju znatnih zaprekah u bogoštovju, — već od strane zavedena i uzbunjena pučanstva; a da razjarene strasti ovoga obuzdaju, neimaju amerikanske oblasti dosta snage. — Protestantisam ide u Ameriki sve dalje na putu svog raztvaranja, sve se više razpada i razplazuje na nove slědbe. Prošla godina obogati ga opet s nekolicinom takovih, pa da mimogred samo prodjemo směšne u istinu slědbe, od kojih jedna trodnevnim zatvaranjem u vruću sobu tobož ognjem kèrsti, a druga svojim slědbenikom i tělovnu neumèrlost obećaje i t. d., — napomenut ipak radi njene razgranjenosti valja slědbu „Spiritualistah.“ Ova slědba razvila se u Ameriki iz stolokretanja i zazivanja duhovah. Množina spiritualističkih listovah i knjigah raznosi svakojake sanjarije o zapisih (amuletih), amanetih, moćicah, čarobijah, vračanju, dusih i o strašilih. Někoji izmedju spiritualistah pod imenom „zdravonosnih vračarah“ lěče bolestnike polaganjem rukuh. Čudnovato nam se činiti mora, što se ova i ovakova slědba za kratko vrěme na daleko i široko razprostranila. Ljudi, koji neće da věruju cèrkvi i božjemu ob-

Digitized by Google

javljenju, věruju kojekakovim neuputnim sanjarijam i klapnjam. No nije to jedini slučaj u pověstnici. Od nevěre ima samo jedan korak do praznověrja; a bezvěrnici s jedne strane, obično su najlahkověrniji na drugoj. Les extrêmes se touchent. — Medjutim u ovoj zemlji, koju radi slobode u zvězde kuju, obstoji jednako sramotna i grěšna tèrgovina s robljem. Amerikanci brane ju svakojako kao neobhodnu nuždu za svoju domovinu. Usuprot mi u svojoj europejskoj glavi nemožemo da izumimo i priznamo ikakovu ma i najveću materialnu korist, koja bi ovo gèrdobno na čověčanstvu počinjeno zločinstvo izjednačiti, kamo li prevagnuti i izpričati mogla. Dokle brat Jonathan s bědnimi cèrnci kao němom stokom postupao bude, dotle na čast mu sva njegova razvikana sloboda; nije bo vrědan da se onaj slobodnim čověkom zove, koj ovaj božji dar neštuje svagdě, i neće da barma slobodu osobnu pripozna u svakom stvoru, koj se imenuje čověkom.

Iz kolěvke čověčanstva Azije dobivasmo prošaste godine gotovo same tužne glase. Pridèržavši si o někih nam najsvetijih stranah toga světa kasnije govoriti, navest ćemo ovdě samo Kitaj. U nebeskom carstvu gradjanski rat sa svimi svojimi užasi i strahotami jošte neprestano běsni. Biaše ljudih, koji s početka mišljahu, da je to ustanak ugnjetavanih potajnih kèrstjanah proti poganstvu; no naskoro se pokazalo, da pobunjenici za sasvim inimi svèrhami teže, te svuda bez razlike i sve, što im dodje pod ruke, nekèrstjanski plěne, kolju, pale i haraju. Tamošnji kèrstjani sa svojimi neustrašivimi missionari samo kriomice službu božju obavljati smiju; a jao i pomagaj jednim i drugim, ako ih u ovih potajnih premda nabožnih sastancih zateku. U pokrajini Tong-Kingu i Kokinkini prěti grozovita smèrt svakom europejskom missionaru, pače svakomu, koj bi se usudio ikakovu pomoć mu pružiti. Tako i tečajem ove godine několiko missionarah svoju apoštolsku revnost glavom plati. Isti izmedju Kine i Francezke obstojeći ugovor i nastojanje europejskih konsulah nemogu da obustave sveudiljna progonstva proti kèrstjanom i olakšaju im čemerno stanje. Te je uzrok, što missionari, koji za svoje osobe straha i opasnosti nepoznadu, moraju ipak radi svojih věrnih svoje apoštolsko dělovanje kadšto obustaviti; njihova kollegija su razpuštena, kapele razorene, a na njihove glave ucěne stavljene.

U onoj strani světa, gdě je někoč možni i cvatući grad Karthago poganskom Rimu strah i trepet zadavao, a kasnije u ovom gradu mnogobrojni afrikanski biskupi svoje slavne skupštine obdèržavali; — u zemlji, u kojoj je někad sv. Cyprian pisao svoje „poslanice“ i svoju neprecěnivu knjigu „de unitate Ecclesiae“, a napokon svoje rodno zemljište mučeničkom kèrvi omastio; — u zemlji onoj, u kojoj je silni duh sv. Augustina pisao preslavna děla za sve buduće věkove, a njegov veleum světlost kèrstjanstva širio na sve strane, i katolicismu izvojevao pobědu nad poganstvom i slědbami: tamo se sada na krajnom sěveru uz obale sredozemnoga mora jedva nalaze rědki i slabi ostanci, puke razvaline, gola imena, što nam jošte spominju staru slavu i veličinu. Sve pako, što je dalje i dublje u zemlji, pritiskuje gusta pomèrčina i debela tmina. Usred zlokobne noći, tamo preko puste Sahare bliže sèrdca ove nesretne zemlje trepti samo jedna luč ugodnim plamenom, i razgoni noćnu tminu neznanstva i sirovosti jošte u malom okrugu, nu koja će postupno sve u većem obsegu razašiljati svoje blagodatne zrake. Mislimo na Hartum u osrednjoj Afriki; mislimo na apoštolskog naměstnika Knoblechera i njegovu bogo- i čověkoljubnu družbu; mislimo na njihov zavod za cèrnce, koj će biti razsadnik i razplodište kèrstjanske prosvěte medju mnogimi jošte i imenom nam nepoznatimi cèrnačkimi puci osrednje Afrike; mislimo na muževe, što su poduzeli trudni no nada sve plemeniti zadatak, da jadne cèrnce, ka kojim su ljudi běle pùti dosad samo oružanom i ubojitom rukom dolazili odvlačući ih u težko robstvo, — pomire opet s bělim plemenom, — a u to ime, město da ih spute u krute okove robstva, snimaju im verige neznanstva i gluposti, i navěštaju jednoga Boga otca sviuh ljudih i zakon prave slobode i bratinstva sveobćega. Ovako sveto dělo neće sigurno ostat bez božjega blagoslova i žudjenoga uspěha. Našu carevinu ide slava, što osrednjim marijanskim družtvom u Beču, što svojimi znatnimi podporami priliče na uzdèržavanje i sve napredke missije; a slovenska naša bratja imadu zaslugu, što se medju njimi najviše muževah našlo, koji iz ljubavi Boga i iskèrnjega odrekoše se doma, prijateljah i svake udobnosti života, da u udaljenom kraju zemaljske krugle, pod drugim posve podnebjem, nepoznatim i divljim ljudem sa sveudiljnom opasnostju života propověđaju Isukèrsta i njegov spasonosni nauk. I ove godine měseca sèrpnja krenu dvadeset muževah, a medju ovimi šest svetjenikah, uputivši se iz Celovca preko Tèrsta i Alekšandrije u Hartum. — Za budućnost cèrnačkih plemenah stekao je velikih zaslugah i poznati čověkoljubni opat Olivieri, koj je ove godine na egipatskih tèržištih pokupovao mnogo cèrnačke děce, a svega skupa već odkupio 431., koja će kasnije kèrstjanski odgojena i kao slobodna u svoju domovinu poslana sěme i plodove

Digitized by Google

kèrstjanske civilizacije razprostirati medju svojimi jednoplemenici. U austrijanskoj carevini odhranjuje se po raznih samostanih preko 80 ovakove robstvu i doživotnoj nevolji otete dèčice; a i mi imamo od několiko měsecih kod milosèrdnih sestarah u Zagrebu ovakove dvě male cèrnice.

(Dalje slědi.)

Poslědci slobodna iztraživanja.

Ala do čudnih i različnih učinakah i poslědakah dolaze ljudi putem slobodna iztraživanja? U D. kod Nekara življaše muž, obćenito od svojih sugradjanah štovan. U znak ovoga obćenitoga počitanja běše on prije više godinah jednoglasno izabran za načelnika, koju službu tečajem 12—15 godinah točno i savěstno ověršivaše. Bivši opetovano težko obolio, zaiskà u dotične oblasti odpust iz službe, koj mu napokon, premda nerado, bude dosvoljen. Prosto vrěme, što ga sada steče, hotjaše obratiti na spasenje duše. Zato poče čitati i iztraživati; jerbo mu duša čeznjaše za istinom. On ju tražaše najprije u sv. pismu: na ovo biaše naputjen kao protestant. No kod svega čitanja i iskanja osta mu mnogo toga neizvěstno i tamno; pače učini mu se, kao da više toga stoji u protislovju s njegovim protestantskim věroizpovědanjem. To proizvede u njem gotovo nepodnesiv nemir i dvojbe. —

U istom městancu D. obstojaše protestantsko-pietističko družtvance. Od vlastitoga iztraživanja uteče se k ovomu, nadajući se odanj poduci i razrěšenju svojih dvojbah, a time miru i pokoju smutjena sèrdca. Al ga upravo protivno snadje. Bezměrno razlaganje i tumačenje jednoga božjega slova, proizhodeće od tolikih i čestneukih glavah, samo mu umnoži dvojbe i nepokoj duše.

Jednom dovede ga něko dělo kèrstjanskoga milosèrdja u jednu s njim sprijateljenu kuću. Ovdě se sukobi s dva protestantska propovědnika. Duše žedna mu istine i izvěstnosti svrati bèrzo razgovor na sv. pismo i napose na nauk o presvetoj večeri. On věrovaše dotle: da prima pravo tělo i pravu kèrv Isukèrstovu. No slušaše već, gdě ljudi njegova věroizpovědanja mnijahu: da hlěb i vino nisu no gole prilike i naslike, da samo označavaju tělo i kèrv Gospoda. Od prisutnih ovdě duhovnikah svojega věroizpovědanja očekivaše, da mu o tom podpunu, izvěstnu istinu kažu. No kakova ga zateče zabuna, kada mu mladji upravo protì njegovu dojakošnjemu uvěrenju razrěšito i kao sigurno izjavi: da on neuzima sigurno tělo i kèrv Isusovu, već hlěb i vino, koja su samo znak i prilika onih. — Ako ga ovo očitovanje nenadano zastiže, to ga izjavljenje starijega posve smuti. Ovaj se izrazi: da se već 1800 godinah ljudi o ovih rěčih presvete večere prepiru, a nitko nezna, ob čem je. Dočim je naš vèrličina, za istinom čeznući, mir i pokoj tražio, to běše sada rinut u čitavo more dvojbah i sdvojnosti. Slobodno iztraživanje baci našega poštenjaka u to more, a onu gospodu nasuče na 1800-godišnji suhi pěsak.

No tko iskreno za istinom, i za njom jedinom ide, toga Bog, kao onoga kraljevskoga komornika, dopelja k svomu Filipu. Za istinom i pokojem hlepeći muž uteče se sa svom snagom sèrdca k molitvi za razsvětljenje i pomoć. I ono i ova padoše mu u dio. Upoznavši se gotovo čudnovatom odredbom providnosti s někimi nauci katoličke cèrkve, steče time sèrdcu opet mir i pokoj. Napokon nadje, što dugotrajno tražaše. Utěšivost i osvědočivost, izvěstnost i bezdvojbenost katoličkoga nauka dopiraše mu sve dublje u dušu. Njegova odluka dozrije; no i pače glas o njoj.

Čim se něšto o tom pročulo, pokaza se na strani njegovih pèrvašnjih jednověracah drugi učinak slobodna iztraživanja. Pomazaše mu kuću znaci križa, a zatim pokaljaše ju blatom. Evo to biaše p o s l ě d a k slobodna iztraživanja s ove strane. — Onomu pako ovaj način bratinske poduke okrěpi odvažnost, razpali sèrdce, i dovede do pokoja, za kim se puno godinah badava ogledao. Pèrva nedělja došastja prošle godine biaše i zanj dolazak u katoličku cèrkvu, i svetačni prijam u nju. Evo kamo ga dovede *slobodno iztraživanje.*

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Nestà nam i božićnih blagdanah; mi ih probavismo u Zagrebu po dosadanjem običaju. Na božić dèržao je svetačnu službu božju sám preuzvišeni gosp. nadbiskup, poslě koje nahrani svoje stado slovom božjim, razloživ u njem blagodatne poslědice u Bethlehemu narodjenoga a u našem sèrdcu preporodjenoga Isusa, glede uzvišenja čověčanske naravi, upokojenja duše i savěsti, te ljubavi Boga i iskèrnjega, mimoišav radi kratkoće vremena sva druga bezbrojna dobročinstva, što su uput enjem Šina božjega čověčanstvu u dio pala. I popódnevno bogosluženje ověršio je glavom sám preuzvišeni vèrhovni pastir.

— Dan 28. prosinca kao imendan Mladěnacah svetkuje se svetačnimi obredi u našoj pèrvostolnoj cèrkvi.

Digitized by Google

Kao što je poznato pokazuje se na ovaj dan věrnim dobro sačuvana okostnica děteta, koje bi imalo biti iz broja one nevine děčice, koju je okrutni Herodes smaknuti dao. Izvěstno je, da je ove ostanke ugarski kralj Andria II. iz Palestine donio, te godine 1218., kada je na svom povratku iz svete zemlje u Zagrebu boravio, te našu pèrvostolnu cèrkvu u svojoj nazočnosti svetačno posvetiti dao, a istoj cèrkvi, biskupiji i kaptolu nova preimućtva podělio a stare povelje potvèrdio, — tadanjem zagrebačkom biskupu Stěpanu pèrvomu poklonio. Tako se dakle ovi ostanci već 637. godinah čuvaju u našem stolnom hramu.

— Obćenita radost, koju poćutismo nad sretnim izbavljenjem njenog veličanstva naše premilostive carice prigodom poslědnje opasnosti, očitovà se u našem stolnom gradu svetačnom zahvalnicom, koju u nedělju dne 30. pros. p. g. svevišnjem Tvorcu prinesè preuzv. g. nadbiskup u pèrvostolnom hramu, i kojoj pribivahu, vodjeni světlim banom, svi javni svih strukah činovnici i pobožni puk.

— Prošla godina uvèrsti u broj zagrebačkih blagotvornih zavodah i tako nazvano Čuvalište drobne i nejake dětce u samostanu milosèrdnih sestarah priredjeno. Od svakoga děeta, koje se u tom zavodu ob dan čuva i brani, platja se u ime hranarine na měsec samo 2 fr. 30 kr. sr. Premda je ova svotica posve neznatna, to je ipak za uboge roditelje, koji niti nje u ovo skupo vrěme nemogu premoći, uzrok, što se dobročinstva ovoga zavoda nemogu uživati. Da se ovomu zlu doskoči, i da se uvedenim zavodom upravo one vèrsti pučanstva koristiti mogu, kojim je ponajglavnije naměnjen, dèržalo je ovih danah družtvo plemenitih i uglednih gospojah u Zagrebu skupštinu, u kojoj se věćalo o načinu, kako da se ovom zavodu pomogne na noge. Čověkoljubne ove gospoje, kojim je na čelu světla banica, razděliše cěli Zagreb u više kotarah, i odlučiše sve dvě po dvě u opredělјenom si okružju sabirati milosèrdne prineske, da se ovimi za děcu neimućnih roditeljah hranarina namirivati može. Ovo lěpo dělo kèrstjanske ljubavi već je započeto. Po kaptolu sakuplja dobrovoljne prineske u to ime glavom světla banica s visokorodjenom g. R. te je, kao što čujemo, plemenitim gospojam čověkoljubni trud dosad obilatim plodom urodio. — Pod ovako blagorodnim i milućudnim okriljem razvit će naše čuvalište malenih u cělom obsegu svoju dobrotvornost, a blagim dobročiniteljicam nejake děčice naplatit će ovo vèrhu svake pohvale izvišeno nastojanje onaj najbolji prijatelj drobne čeljadi, koj sve, štogod jednom izmedju najmanje njegove bratje učinimo, kao sebi učinjeno smatra.

V. Iz Ivanca. (Dopis.) Dan 18 prosinca běše dan preporodjenja kaznenog zavoda u Lěpoglavi. Taj dan primiše milosèrdne sestre reda sv. Vincenca od Pavla na temelju sklopljenog ugovora od visoke naše c. k. vlade upravljanje dèržavnog kaznenog zavoda za mužkarce u Lěpoglavi ustrojenoga.

Predaja ista započè sa svečanom službom božjom, kojoj pribivahu od strane visoke vlade: gosp. c. k. naměštničtva savětnik Dragutin Pavić, od strane preuzv. g. nadbiskupa zagrebačkoga veleč. g. Antun Traut, milosèrdnih sestarah u Zagrebu duhovni otac, više inih c. k. činovnikah, i poblížnjih svetjenikah, uz blagozvučno udaranje u orgulje, i milozvučno pěvanje milosèrdnih sestarah za vrěme svečane službe božje. Prije svega rečè u němačkom i hèrvatskom jeziku svèrsi shodnu duhovnu propověd g. Traut vèrhu rěčih: „Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.“ 1. Cor. 1. 27. koje učeno, zanimivo i primèrno tadašnjoj svečanosti upotrebi i provedè dokazavši: kako su g. 1582. sini jednog Pavla t. j. sinovi sv. Pavla pèrvog pustinjaka otvorili u ovom stanu učionu za izobraženje nade domovine — mladog naraštaja; i kako su danas kćeri drugog Pavla t. j. kćeri sv. Vincenca od Pavla započele u ovoj istoj kući rukovodjenje pitomacah, koji su něšto posve drugoga, nego li nada domovine t. j. ravnanje i upravljanje uznikah dèržavne kaznione, koju im je višja dèržavna oblast u podpunom pověrenju u duhovnu moć sv. cèrkve tako spremno predala; odkud izvedè: da je to danas věnčanje čověkoljubja sa pravicom dèržavi na ponos, cèrkvi na radost, světu pako na primèr i poboljšanje; što dočim věšto dokazà, opomenù milosèrdne sestre na njihovu uzvišenu zadaću i duševna sredstva, koja osobito u ovom neobično uzvišenom i čověkoljubnom zvanju vazda u pripravi imati, i svedjer upotrebljavati moraju uzdajuć se na snagu molitve i tèrpljivosti u sèrcu čiste krěposti. Kaznenikom pako rečè: da upravo oni najveće veselje poćutiti moraju vèrhu ovog čověkoljubnog zavoda, i vèrhu tolike otčinske dobrohotnosti poglavarstva; s toga ih opomenù, da dobrim ponašanjem i iskrenim poboljšanjem očekivanju milostivoga cara, i u njegovu imenu upravljajućeg poglavarstva zadovolje; u tu pako svèrhu sa najvećom zahvalnostju i tronutjem sèrdca i duše neka prime sv. blagoslov, kojega im pošilja naš preblagi i dobrotvorni vèrhovni pastir i nadbiskup sa željom, da isti medju njimi neprekidno ostane, i da ih na putu krěposti i poboljšanja uzdèržaje i jači. Napokon izručì ljubežljivoj pomoći i zaštiti nadstojničtva zavodnog, poblížnjeg svetjenstva i světovne oblasti slabe i nejake milosèrdne sestrice, potaknuv i ohrabriv je na preduzeta čověčanstvu uslužna děla i žèrtve ljubavi. Poslě govora žèrtvovà kot. podarcidjakon veleč. g. Petar Rusan uz svetjeničko podvorenje pred izloženim svetotajstvom za dobar i sretan uspěh ovog za čověčanstvo korisnog zavoda presveto posvetilište, koje započe sa pěsmom „Veni sancte“ a svèrši sa hymnom ambrosianskom „Tebe Boga hvalimo.“

Digitized by Google

Nakon ove duhovne u cèrkvi ovèršene predaje pohitismo svi u prebivalište uznikah, gdě je c. k. predstojnik Eduard Keresturi u ime visoke c. k. vlade s krasnim i shodnim govorom ukupno predstavljene uznike nazočnoj predstojnici zagrebačkog samostana i predstojnici městnog zaveda predao sa molbom, da im budu učtive sestrice u njihovoj kazni, i blage voditeljice na putu poboljšanja. Uznikom pako reče, da zahvale najprije Bogu, pa onda milostivnomu caru i njegovoj visokoj vladi, što su toli nježnu i milu rukovodjenju predani i povèreni; toga radi da budu poslušni i obdèržavaju strogo i savěstno kućni red. Na što ganjeni tronutim sèrcem svi uzklikneše, da hvale svamogućem Bogu i milostivnom caru; a o pokornosti njihovoj neima sumnje on, koj je imao sreću svečanosti ovoj prisustvovati, i viditi, kako su odmah po predaji kod oběda podvoreni, koj danas na prošnju milosèrdnih sestarah uz dozvolu světloga bana sastojaše iz četiri jestvine. Milo doista, i radostno biaše gledati ove nježne ženske stvorove, kako bez straha i prepasti medju uznici hodahu brižljivo se skèrbeći, da svakomu pojedinomu u razdělјivanju dobro i čisto pripravljenih jestvinah zadovoljeno bude.

Svečanost istu zaključismo i mi uměrenim obědom priugotovljenim revnom skèrbi veleč. městnog župnika g. Petra Riseka, kojom prigodom nazdravi veleč. g. Traut zdravicu nj. veličanstvu našem najmilostivnijem vladaocu, kao utemeljitelju ovog čověkoljubnog zaveda, a zatim prihvativ rěč velemožni g. Dragutin Pavić nazdravi drugu preuzvišenom g. nadbiskupu zagrebačkom, pod kojega vèrhovno-duhovnom skèrbi će zaved ovaj na najveće dobro čověčanstvu, a sv. cèrkvi na uzhitjenu radost i veselje napredovati. — Zatim budu jošte napite zdravice visokoj c. k. vladi, — světlom gosp. banu, — milosèrdnim sestram, — i svim nazočnim. Zaisto nitko, koj i kakovu čut čověčnosti u grudih nosi, neostavi danas Lěpoglave, ovaj stari spomenik umětnosti i znanja, da nebi svetom nu težkom poduzetju milosèrdnih sestarah najbolji uspěh iz dubljine sèrca želio bio. A ja si pridèržujem naskoro o istom zavodu něšto obširnije prosboriti. (Priobćit ćemo, čim nam gradivo dopusti. Ured.)

Iz Beča. Povodom željno izgledanoga i sklopljenoga konkordata piše bečki „Zuschauer" kako slědi: Grof Bombelles, bivši odgojitelj nj. veličanstva Franje Josipa, oštrouman i cèrkvi toplo odan muž, te vèrli dèržavnik, koj poznavajući dobro josefinsko zakonodavstvo i uzrok te vrelo svih nevoljah carevine austrijanske, — upozna s glavnom ovom pogrěškom svestrano svoga odgojenika, da ga obezbědi proti presudam, što su u najvišjih dèržavnikah a velikom stranom i u dvoru vladale. — Pošto je nadvojvoda Franjo Josip stupio na prestol, malo za tim slegne grof Bombelles na smèrtnu postelju. Čim je mladi car dočuo o opasnom stanju svoga naučitelja, komu biaše veoma privèržen, odmah pohèrli k njemu, te pošto bi mu više znakovah nagnjenosti, ljubavi i sažaljenja nad njegovim stanjem podao bio, zapita ga: „nebi li jošte štogod zanj učiniti mogao?" Plemeniti odgojitelj nemišljaše na se, nego samo blagostanje dèržave i sreća milovanoga pitomca, koj sada kao car pred njim stojaše, treptiahu mu pred očima. On se okrene na cara s ovimi rěčmi: „Vaše veličanstvo, molim samo za jednu milost, ako mi ju udělite, umrět ću spokojno. Znade vaše veličanstvo, u kakovih Vas načelih uzgojih. Sětjat će se, šta rekoh o zakonodavstvu, koje kao težko breme pritiskuje cèrkvu u dèržavi, a ova će onda istom opet u miru moći procvasti, kada se ugrabljena sloboda povrati cèrkvi. Obećajte mi, da ćete ovu nepravdu činom popraviti, i da ćete zdravu i dobru politiku slěditi, pa ja onda umirem u radostnoj nadi glede blagostanja carevine, i siguran sam o njenom sretnom vladanju i slavi — i tako ću mirno umrěti." Ovimi plemenitimi i velikodušnimi rěčmi duboko ganut car biaše něki čas u misli zadubljen, napokon primiv umirajućega za ruku, rečè mu: „Možete spokojno umrěti: obećajem vam, da ću vašu želju izpuniti." Znamo, kako je car zadatu rěč odèržao.

Iz Livna u Bosni u prosincu. (Dopis). Već sam dne 21. rujna u ovom listu opisao poraz ovoj krajini od kratelja tečajem kolovoza i rujna nanešeni. Svi izza poraza počinak, a izza oluje ugodnu vedrinu željno očekivasmo, pa u ovoj sladkoj ali posve praznoj želji probavismo i slědeća dva měseca, u kojih nemila pošlica poslě kèrvne žetve nastavi paljetkovat, podběrat i strěljat čeljad ponajviše slabu, staru i nejaku děčicu. U mnoga sela i obitelji ona omičiti luk svoj već 5—6 putih na razmak uteže i opet nemilo ga odape. — Kažu, kad vojnik u ratu ograja pèrvu vatru, slědećih, koliko jih bilo, malo se običaje žapati; u nas to biaše inačije: pèrvi udarac uplaši nas, istina je, no bèrzo ga ograjasmo, — a povratci, baš i na čeljad, koja preboli, u ovo zimno doba opetovani, sèrce nam skrozi strěljaju, i kèrv u bilu mèrznuti čine; jer ako je zolj ovi asiatički ubitačniji u nazimi nego u toplini, to će u ovoj bědnoj krajini sbog oskudice dèrvah, toplih kućah i sobah jadni narod umetom zaglavit.

Iz Rima. Neda se tajiti, da je dosad Talijanska gotovo izključno u svetom kollegiju zastupana bila, dočim se pravedno želiti može, da u rimskih skupštinah koncilija, propagande i cèrkvenih poslovah, u kojih se razpravljaju predmeti na svekoliko kèrstjanstvo se protežući, sěde muževi, koji podpuno poznadu zemlje i odnošaje, kojih se takove razprave tiču. S radostju javljamo, da je blizu vrěme, u kom će ovoj želji zadovoljeno biti. Što je jedna prijateljska vlada jošte pokojnomu Gèrguru XVI. toplo preporučila, i što s neprijaznosti vremena ostà neizvedeno, to će Pio IX., ocěnivši važnost i potrebu toga, da izvèrši. Nezadovoljan time,

Digitized by Google

što je s one strane alpah više biskupom grimiz podělio, pozvat će ih několiko u Rim, da ovdě u městnih poslovih izvěstjuju, i katoličke naležnosti svoje domovine zastupaju. Tako će po želji tridentinskih otacah, kao u srednjem věku, sěděti u kardinalskom kollegiju u Rimu muževi svih glavnijih narodah.

— S novo-naimenovanim kardinalom nadbiskupom bečkim Rauscherom, narasao je broj kardinalah u Austrijanskoj carevini na pet. Francezka ima ih s novoimenovanim Villecourtom 9., Sardinija s onomadne imenovanim Gaudeom 6. Belgija, Portugalska, Pruska i Bavarska imadu po jednoga, iz koje poslědnje dobì grimiz monakovski nadbiskup grof Reisach. Sadanji kardinalski kollegium sastoji iz 60 članovah; izmedju ovih su 24 inostranca. Najveći dio ovih u tolikom broju neobičnih zagraničnih kardinalah uze u kollegium Pio IX.

Iz Sardinije. U oči je palo počitanje i prijaznost, kojimi sardinski kralj Viktor Emmanuel běše u Francezkoj i Englezkoj pozdravljen od najvišjih dostojanstvenikah cěrkve, medju ovimi od kardinalah Bonalda i Wisemana. I papinski nuntius nije, kao što se prije pisalo, otišao iz Pariza, nego predstavio kralju diplomatički sbor. S jedne strane hoće cěrkva, da se veličanstvo u vladaru i onda štuje, kada ovaj kakovu krivicu nanese cěrkvi; a s druge strane osmivaju mnogi na tom nadu, da će se stanje katoličke cěrkve u Piemontu popraviti, i sadanja razmirica poravnati. U tom ufanju potvěrdjuje ih i to, što je kralj, hoteći francezkom svetjenstvu ukazati priznanje sbog ljubeznoga svuda mu učinjeneg dočeka, prije svoga odlazka podělio redove kardinalu Bonaldu, nadbiskupom parižkom i avinjonskom i marseljskom biskupu.

Iz Londona. Dne 2. prosinca děržaše kardinal Wiseman u jednoj londonskoj kat. cěrkvi poslě večernice kratku razpravu o austrijskom konkordatu. Cěrkva běše dubkom napunjena. Kardinal, govoreći iz propovědnice, izjavi za svoju dužnost, da cěrkvene dogadjaje, koje javno mněnje krivo razuměva, razjasni. U tom smislu se on poslědnjih pet godinah odvažno i uztrajno opiraše běsnećem protikatoličkom vihru proti tako nazvanim papinskim premahom, te je tako mnogu slabu dušu umirio i objačio. I u ovaj par uznemiruje duhove u Englezkoj takov pokret, premda u manjoj měri. Konkordat proizveo je množtvo novinarskih sastavakah, koji ne samo svakoga katolika, nego i svakoga engleza, komu je do časti i poštenja svoje domovine išta stalo, neugodno dirnuti moraju. Gotovo čini se kao da věrozakonu Englezke treba sveudiljne grozničave i plahe uzbunjenosti, da se u samosvěsti svoga života uzděržava; kao da naliči kazanu (kotlu), koj kadšto prokipěti i pogubnu vatru bljuvati, ili sopu (vulkanu), koj za svoje olakšanje sve, što oko njega mila i dražestna imade, pod ruševinu i pepeo pokopati mora; i kao da rukovoditelji javnoga mněnja neimaju jačjega oružja do ludosti i surovosti, spěrdnje i pogěrdah, ili nedostojnih dosětkah o stvarih, koje isti věrozakon posveti. Evo su dvě děržave — jedna velika, možna carevina, kojoj sporost njenih odlukah i množinu savětnikah prigovarati običavaju — děržava, koja na materialnih i duševnih sredstvih obiluje — koja svoje savětnike izabire iz više poreklom i jezikom različnih narodah — i car, koj je pomoćju svojih savětnikah dvě godine ovaj konkordat točno razmatrao i izpitivao. Na drugoj je strani cěrkveni dostojanstvenik, koga on jošte iz školah poznade, muž prave pobožnosti i mnogostranog iskustva, nuntius u Beču, zastupnik vlasti, koja sveku světovnu vladu veličinom i uzvišenostju svojih svěrhah nadkriljuje. Car i papa posvetiše dvě godine ovom velikom dělu. Napokon prispije prepis ove listine sredstvom kojega dopisnika u Englezku, koj svojimi primetnutimi opazkami dokazaju, da niti smisla ove listine shvatio nije; da je ona sastavljena u posebnom jeziku katolićko-cěrkvene diplomacije, naime u latinštini, u kojoj rěči drugo obično značenje imadu; i da je nerazumljiva za onoga, koj cěrkvenoj latinštini i načelom kanoničkoga prava nije věšt. No jedva što je koj novinarski urednik ovu listinu dvě ure u rukah imao, i evo sědne se, da ju u gnjevnom sastavku razdere na komade. Šta će kod takova postupka ljudi na kopnu misliti o zdravomu mu i pravdoljubju Englezah? Čudi se, što ova umbunjenost nije jošte dalje dotěrala, što se neděrže po grofovijah i gradovih meetingi, za da se ograde proti powlastim, što su ovim konkordatom ustupljene papi. Prije tri godine ustanoviše načelo neposredovanja, vikahu, što se papa uměša u poslove Englezke, a evo sada su englezki novinari tako nedoslědni, te se měšaju u poslove, koji se ne njih, već samo cara i pape těču. Iz ovoga syllogisma poadje kardinal na cěpkanje u protestantismu, koje stoji u toliko oprecì naprem suglasju ljubavi, što vlada u katoličkom světu, i opomenù slědbe u Englezkoj, da pred svojim pragom metu, te obreče, da će se na ovaj veleva̧žni danas samo pověršno i běžno spomenuti predmet jošte povratiti.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. dopisniku iz Livna. — Molimo Vas za nastavljenje zanimivog i za nas poučnog započetog sastavka; čim nam sav stigne u ruke, obělodanit ćemo ga odmah.

„ Dr. Fr. R. u S. — Tu istu prošnju upravljamo i na Vas.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

POZIV NA PREDPLATU „NEVENA.“

Kad sam se prije dvie godine danah, obodren nekimi književnimi prijatelji, primio uredjivanja našega zabavnog i poučnog časopisa, mogao sam samo u obće naznačiti cilj, koji želim postići krasoslovnim ovim listom. Što sam onda bio obećao domorodnomu obćinstu, scienim da sam ponajviše prilično i izpunio, a valjda bih bio i bolje uspio, da je obćinstvo tako revno podupiralo „Neven,“ kao što su mene naši književnici, te sam imao sve to više na izbor gradiva za zabavnu i poučnu stranu „Nevena“, — riečju: „Neven“ je dosad po prilici pokazao kako bi znao i mogao napredovati, kad bi podpora obćinstva odgovarala pomoći književnikah, ili barem onoj podpori, kojom druga strana našega domaćega čitajućeg obćinstva podpomaže i uzdržava ovakva ćirilicom pisana poduzetja.

Domaća naša književnost, razciepljena samom abecedom na dvie strane — koje za se medju se slabo i mare i znadu — nije jošte dotle dotjerala, da bi se mogle razne njezine struke obradjivati bez predplaćanja i znatnih žrtvah od strane književnikah — jer o nagradi tu neima gotovo ni govora. Tomu je evo dokaz, što izim školskih i znanstvenih knjigah, koje nam izdaje i nagradjuje vis. vlada, i osim takvih knjigah, koje su u zvaničnom životu neobhodno potrebite, kao što crkvene knjige, slovnice itd., — već od više godinah gotove nijedna knjiga neizlazi na hrvatskom *jeziku; pa ipak* ima i kod nas književnikah, i vještih i *oduševljenih* za narodno napredovanje; al svaki od njih, da obezbiedi življenje, mora odabrati drugo koje zvanje, te ih zato vrlo malo ima, koji mogu posvetiti sve svoje sile samostalnomu književnomu radu.

„Matica“ podignuta u tu svrhu da podpomaže izdavanje narodnih knjigah, uz slabačka sadašnja svoja sredstva nemože da doskoči sasvime ovomu nedostatku, jer izdanje jedine omanje knjige, koje izim štampe s nikakvim drugim troškom nije skopčano, obično više stoji, nego što iznosi čisti godišnji matičin dohodak. „Matica“ će moći zadaći svojoj stoprv onda bolje zadovoljiti, ako joj se više pomnožaju sredstva budi predstojećim društvenim sjedinjenjem, budi toplijim nego dosad učestjem obćinstva.

U takvom stanju narodne književnosti zadaća je periodičke literature ili časopisah, da zastupaju i posreduju razvitak književni sjedinjujući u sebi sile književne i razpiruči iskru narodne prosvjete kod domorodnog obćinstva, dok nam iz toga toplog njegovanja nenikne samostalna knjiga onako, kao što se je uzkrsnula i razvila nova našoj srodna literatura česka, koja se već popela do neodvisne od izvanjskih odnošajah samostalnosti i evropejske znamenitosti. Tako će, ako Bog dá, i ako vjerno uztrajemo uz svetinju narodnu — s vremenom i kod nas biti.

Kod nas neima jošte tako mnogobrojnoga čitajućeg obćinstva, da bi kao drugdje svaka grana zabavne i poučne literature mogla imati posebni svoj organ, kao n. pr. pripoviedajuća- i pjesnička belletristika, prirodoznanstvo, zemljo- i narodopis, književnost sama i kritika, pedagogija itd.; pak opet pored sadašnjeg napredovanja i popularisiranja obćekoristnih znanostih nesmjemo ni mi nijednu od ovih granah zanemariti. Treba dakle da jedini časopis, koji kod nas zastupa zabavno-poučnu literaturu, po mogućnosti njeguje sve zabavne i poučno-znanstvene struke, ako hoće da zadovolji i zahtjevanju našega vremena i potrebi obćinstva.

To se pako nemože sasvim postići časopisom, koji izlazi svake nedjelje na jednom arku; jer svakomu arku (broju) treba različitih članakah, buduć da jedan čitatelj traži više zabavnoga, drugi znanstvenoga, treći književnoga sadržaja; zato se moraju članci prekidati tako da se poveći članci, kao pripoviedke provlače kroz više nedjeljah — na što se mnogi čitatelji i zbilja često tuže — a obširnije razprave kao i duže novele nije gotovo ni moguće u takvom listu priobćivati, jer čitatelji, dok dospiju do kraja, zaborave na početak.

Stoga dakle, poslie dvogodišnjega pokušaja i izkustva, odlučih podići „Neven“ još za jedan stupanj više u književnom njegovom razvitku, nadajući se da ću ga tako još bolje moći prilagoditi zahtjevanju našega obćinstva, pak onda i želeći otvoriti prostranije polje mnogovrstnoj radnji naših književnikah, koji su mi u tu svrhu pomoć svoju obećali a većom stranom i dali.

Odlučih naime izdavati „Neven“ buduće godine kao

zabavno-poučni mjesečnik,

od kojega će izlaziti svaki mjesec po četiri velika arka, a možda i više, ako bude izobila književnoga gradiva i podpore obćinstva.

U „Nevenu“ kao mjesečniku naći će čitatelji poreć mnogovrstne različitosti sadržaja većom stranom čitave novele i pripoviedke, a bit će uza to i više prostora za književna razmatranja, poučne razprave itd., — te sam uvjeren, da ću ovako laglje i bolje zadovoljiti željam i potrebam čitateljstva.

U tom osvjedočenju primio sam „Neven“ od ravnateljstva Matice na svoj račun, te ću ga izdavati buduće godine o svojem trošku a pomoću Matice u toliko, da će ga utemeljitelji Matice, koji ga budu hoćeli imati, dobivati kao i dosad za pol cieme.

Buduć da će „Neven“ priobćivati samo članke od prave i trajuće književne vriednosti, to će u njemu članovi Matice dobivati poveću knjigu razlika sadržaja, svakako od veće vriednosti, nego bi ju mogla Matica drugčije za istu cienu (2 fr. sr.) kao godišnji dobitak od utemelj. svote t. j. 50 fr. svojim članovom pribaviti.

Sada pako možemo potanje nego prije dvie godine sadržaj budućega „Nevena“ naznačiti:

Pripoviedke i novele zauzimat će i u buduće glavno mjesto u „Nevenu“ i uredničtvo će nastojati, pomoću najvrstnijih naših u toj struci pisacah, osobitom skrbi i nadalje oko toga, da nam se u „Nevenu“ sve to bolje bistri i razvija narodni pripoviedajući slog, čista i višja proza, — najteža i kod nas do nedavno ponajviše zapuštena struka slovesnosti. Od izvornih pripoviedkah priobćivat ćemo samo ponajbolje, i držat ćemo dosljedno za poglavitu zadaću svoju: presadjivanje u izvrstnih prievodih što više izvrstnih plodovah evropejske novelistike u našu književnost. U toj stru-

Digitized by Google

ci imamo za „Neven“ medju ostalim pripravljena poveća djela, kao što je „Atala“ od *Chateaubrianda* i „Vjerenici“ („*I promessi sposi*“) od *Manzoni-a*, koja spadaju medju prve uzore nesamo francezke i talijanske, nego i obće evropejske romantičke literature, prevedena od g. Vladislava Vežića, koji je tako izvrstno već ponašio i nadalje prevoditi nakanio klasička djela francezke, španjolske i talijanske belletristike. Nadalje nam obećaše svoju revnu pomoć u toj struci vješt prevodilac „Taras Buljbe,“ novele, koja je nekoč u svom književnom svietu pozornost probudila te je već višekrat prevedena bila na sve gotovo evrop. jezike, nu naš prievod g. Begovića nadkriljuje visoko sve ostale prievode te je već sbog srodnosti jezika, pa i samog čina i duha sasvim kao rek bi drugi original. — Jošte će nam u toj struci na ruku biti vrstan prevodilac „Otmičara“ i drugi znalci narodnoga jezika. — Nadamo se nadalje i unapred vrloj pomoći ostalih naših u toj struci vještakah, kao živo napredujućeg pisca „Kule na Dunavu,“ „Hajdukove zaručnice,“ „Ljubavi na iztoku,“ dosjetljivog i rezkog pisca „Zagrebkinje“ i „Avelina Bakranina,“ humorističkog i umnog opisaoca „Seoskog učitelja“ i gradskog života u „Da s' ostala što si;“ nedvojimo da će i pisac „Dilber Hasana“ nastaviti svoj lani toli uspješno započeti književni rad, — pak se uzdamo i u važnu pomoć g. I. M., koji nam je ljetošnji „Neven“ ukrasio prievodom „Orebite;“ izčekujemo dalju podporu od marljive naše domorodne spisateljice gdčne Dragojle Jarnevićeve, od g. M. Stojanovića, I. O. Sriemca, od vještoga ponašioca „Grobara“ i drugih, za koje neznamo da li nam je slobodno unapred navesti.

Karakterističke narodne (pučke) pripoviedke priobćivat će „Neven“ kadšto i u buduće, te nam u toj struci već sada dade zanimivo gradivo dobro uvježbani pisac „Carskog sina.“

Pjesničtvo bit će i unapred „Nevenu“ liep nakit, kojim će ga kititi po obećanju svome ljubimci narodne vile-pjevačice, I. T. i od nekad umuknuvši P. P., pa u tom kolu neće valjda faliti ni pjesnik „Pobratimstva“ i nizalac „Iztočnoga bisera,“ kao što ni drugi božanskom poeziom nadahnuti pjesnici. Dobre pokuse mladjih početnikah priobćivat ćemo s izborom i u buduće u ovoj kao i u ostalih strukah.

Povjestničku struku zastupat će revni naš povjestnik Ivan Kukuljević, a uz njega A. T. Brlić, Ilić i dr. Za zemljo- i narodopis ima uredničtvo više gotova zanimiva gradiva, po imenu „Putovanje u Ameriku, Aziju, Polinesiju itd“. Brodjanina T. Skalice ml; — zatim „Putovanje u Vojvodovini i Banatu g. 1855“ od vrstnoga našeg pomoćnika u Sriemu; a g. Josip Vranicani, JUC. u Pragu, pripravlja za „Neven“ svoj Putopis u Pariz i crte iz Parižkoga života za vrieme velike obrtn. izložbe.

U prirodoslovnoj struci obeća nam prije svega vrlu svoju pomoć neumorni i svestrani naš Bogoslav Šulek, a nadamo se da ni g. Lj. V. uza svoje liepo zvanje neće sasvim zaboraviti na „Neven“, koji je dosad bio podupirao. Revnog i umnog pomoćnika našao je „Neven“ za ovu struku takodjer u g. A. J. Vuinoviću u Beču, od kojega je dobilo uredničtvo za „Neven“ zanimiv i važni članak, u kojem predlaže shodne hrvatske nazive biljevnog (botaničkog) sustava. U toj struci obećaše nam jošte svoju pomoć i g. Dr. R—, zatim g. Pavić u Beču, koji se je kao i njegov pokojni otac, poznati učenomu svietu biljar, s dobrim uspjehom posvetio biljarstvu, i dr.

Od **životopisah** ima uredničtvo medju ostalim gotov kritički životopis našega prerano izgubljenog skladatelja V. Lisinskog. — Članke za obrazovanost i školu priobćivat će „Neven“ kao i dosad u manjih ulomcih, i nadamo se da će g. Gj. R. u svom koristnom i plemenitom trudu uztrajati, a i g. Perić svoje rado čitane „Listove za naš krasni spol“ opet nastaviti.

U književnom oddielu priobćivat će „Neven“ književne razprave, preglede slavenskih literaturah, kritike. — Literarno-historičku kritiku i klasičke znanosti zastupat će poznati našemu i stranomu svietu publiciste Dr. E. I. Tkalec (koji za „Neven“ pripravlja i „Sveobći pregled razvitka prirodoslovnih znanostih“) i Maksim Price; pa se u toj struci nadamo i u buduće važnoj pomoći gg. I. K. S., JJ., M. M., A. V., A. M., I. M., Dr. R., B. Š., A. T. B. i dr. — Domaću umjetnost razmatrat će g. St., prof. na ovdašnjoj realki.

U Vjestniku priobćivat će „Neven:“

a) Zagrebačke viesti i mjestna izvjestja o družtvenom životu,

b) Dopise domaće i strane.

c) Nove izume umjetničke, znanstvene, obrtničke i gospodarske. Ovu ćemo rubriku osobito točno i podpuno popunjivati.

d) Smiesu, iliti razlike zabavne i novinarske viesti, anekdote, dosjetke itd.

Ovimi silami i ovim načinom namjerava uredničtvo — koje neće žaliti truda u priredjivanju gradiva i dopunjivanju pojedinih strukah — izpuniti svoje obećanje. Nadamo se, da će takvo kolo književno naći i dovoljnog občinstva, da će se ne samo trošak naplatiti nego i sredstva uredničtvu podati, da barem nekoje radnje shodno uzmože nagraditi. Štovano domorodno občinstvo zna i samo, da se kod nas svaki drugi trud bolje i prije naplati nego književni, zato se nadamo, da neće naprtiti prekomjerne žrtve književnikom, koji se posvetiju narodnoj stvari ne iz kakove špekulacije — jer svatko znade da kad bi stali na drugom jeziku izdavati gotovo bez svakog truda i posla, kakav zabavni list, u sámom bi Zagrebu možda više našli predbrojnikah, nego li ih „Neven“ imade u svoj trojednoj kraljevini — nego da izpune svetu dužnost nagona i zvanja svoga, boreć se i radeć, da nam se neutrne vatra oživljujuća uđa narodnoga tiela.

Ako su dakle istinite želje za narodnom knjigom, kao šte se to često čuje iz domorodnih ustah, to će naš „Neven“ kod domaćega občinstva naći barem toliku podporu, koliku kod nas nalaze mnogi u svome zavičaju izobraženomu svietu gotovo i nepoznati kojekakvi listovi, — pa onda će se obistiniti naslov „Nevena“ i on će cvasti i razvijati se nam na diku i občinstvu na veselje.

U Zagrebu na mlado ljeto 1856.

Jos. Praus,
tajnik Matice i urednik „Nevena.“

Digitized by Google

Prvi mjesečni svezak „Nevena“ izaći će 31 sječnja (Januara) 1856. Potonji svezci izaći će na 15. svakoga mjeseca.

Ciena je „Nevenu“ na godinu:

U Zagrebu	4 fr. sr.	polovica one ciene, naime na godinu: u Zagrebu	2 fr. sr.
S poštom (jer se poštarina plaća od broja arakah)	5 fr.	S poštom (jer se polovina ciene neodnosi i na poštarinu)	3 fr.
Za utemeljitelje Matice il. (t. j. one koji su isplatili utemelj. svotu od 50 fr.)			

(Za nošenje u kuću i za zapečaćene zamotke na godinu 20 kr. sr.)
Na pol godine posvuda pola iste ciene.

Predplatu prima u Zagrebu tajnik Matice i urednik „Nevena“ u svom stanu (kod doljnjih kaptolskih vratah br. 78. polag Roberove kuće) i „Narodna Knjigarnica“ u Dugoj ulici (Mirovićeva kuća).

☞ Molimo p. n. predbrojnike da bi se, radi štampanja naslovah, za vremena prijavili i naslove točno naznačili.

Na koncu godine priobćit ćemo poradi izkaza članovah Matice, zajedno s kazalom imena sviuh p. n. Nevenovih predplatnikah.

Ime i naslov p. n. predplatnika	Prebivalište	Zadnja pošta	fr.	kr.

NB. se Ovim listom može služiti više gg. predplatnikah skupa i čim se više predplate u jednom listu pošalje, tim više se prištedina poštarini.

Digitized by Google

Uredničtvu „NEVENA“

u

Prinumerat.:

fl. kr.

Franko.

Zagrebu.
(Agram.)

Digitized by Google

BROJ 2. — TEČAJ VII. U SUBOTU 12. SIČNJA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom srku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Godina 1855.

(Dalje.)

Do Afrike leži nam najbliže kod kèršovitog Gibraltara pyrenejski poluotok, na kog najprije prelazimo u Europu. U Španjolskoj radjala je na cèrkvenom polju minula godina samim tèrnjem i korovom. U obće biaše stanje ove někoč s gradjanskoga i cèrkvenoga gledišta snažne, slavne i ovatuće kraljevine vèrlo mutno i tužno. U njoj vidimo tresući se prestol, koj će udarcem prevrata težko odolěti; načelo ugleda i poslušnosti oboreno; ljude, što su vladi na kormilu, bez věre i nabožnosti; mnogovèrstne pohlepe za častmi; opačine bez měre i broja; uzbunjene strasti; znanost i krěpost prognane; biskupe u zatočenju; službenike oltara bez obrane u siromaštvu; pa kao neizběživu i žalostnu poslědicu svega toga domaći rat i neprestane ustanke, pobune i nemire. Premda je istom godine 1851. sklopljenim konkordatom katoličkoj cèrkvi u Španjolskoj glede bogoštovja, uprave, svetjenstva, obučanja i cèrkvenoga imetka svetačno ujamčena podpuna sloboda: to je ipak ministerstvo pogazivši nogami pravo i pravicu u ovoj skroz katoličkoj dèržavi zabranila biskupom svetjenike reditì; u ženske samostane duhovne primati; na posebnih biskupskih sěmeništih mudroslovne i bogoslovne nauke predavati, što će rěći ista sěmeništa ukinuti; napokon predloži kortesom zlokobnu zakonsku osnovu o prodaji cèrkvenih dobarah. Badava se ovom zakonu opirala kraljica, rimska stolica, biskupi i svetjenstvo. Kraljici zaprěčiše gubitkom prestola, te ona strahom u těsnac natěrana dne 29. travnja podpisa zakon; svetačnu ogradu papinskoga nuncia na 28. ožujka u Aranjuezu u ime pape prijavljenu neuzeše u obzir; biskupom na njihovu dužnu obranu cèrkvene imovine odgovoriše jedne nevine prognavši iz svojih biskupijah, druge nekrive povukavši pred sudišta; a nižje svetjenstvo, koje se usudi kod ovoga za se životnoga pitanja gibati, kao što se miče i cèrv u prahu, kada ga pristaneš nogom, — pozatvoriše u tamnice. Tako běše ovaj zakon proti volji španjolskoga puka, koj je u jezgri katoličkoj cèrkvi i njenom duhovničtvu neprestano jošte privèržen, jedinom iz prevratnih živaljah sastojećom većinom sabornikah na silu izprešan. Jednoisti ljudi uzeše ovaj zakon u najprostranijoj měri odmah ovèršivati, te je već množina cèrkvenih dobarah razprodana. Al naučeni poslědci sličnih naredbah u drugih zemljah, sětjajući se izkustva nedavno u istoj Španjolskoj sa ovakovim ugrabljenjem ~~cèrkvene svojine~~ učinjenog, bojimo se, da ovako krivično stečeno, silovito oteto tudje blago nemože da bude otmičaru od vele koristi. Svetjenstvu je vlada konkordatom i zaključkom kortesah obrekla dostojno uzdèržavanje; al eto izteče već mnogo měsecih, što ovo u više stranah niti reala u ime svoje kukavne plaće dobiti nemože. Tim je do toga došlo, da se ubogi, svojih dobarah lišeni a plaće nedobivajući svetjenici s najvećom nuždom boriti moraju, pače da na mnogo městah i svagdanji hlěbac od kuće do kuće prosjače. Kod tolikih nepravdah, kod toli težke povrede svetačnoga jedva utanačenoga ugovora nije čudo, što je papinski poslanik monsgr. Franchi dne 15. sèrpnja svoje putne listove potražio i poluotok ostavio. S toga se i sv. otac u svojoj dne 26. sèrpnja rečenoj allokucii ljuto tuži na prekèršenje konkordata, te sve napomenute naredbe španjolske vlade osudjuje i kao ništetne ukida, a ujedno njihove početnike spominje, kako oni neutiču rukam božjim, koji se cèrkvu njegovu ucviliti i razžalostiti neplaše. Buduć je uslěd toga i madridski kabinet svoga poklisara g. Pacheca iz Rima opozvao, to je sada svaki savez izmedju rimske stolice i španjolskoga dvora prekinut. U najnovije vrěme dopustila je ipak vlada toledskomu nadbiskupu, veli-

Digitized by Google

komu milostinjaru i indijanskomu patriarchi, koji biše prije kao protivnici zakona o prodaji cèrkvenoga imetka prognani, da smiju stanovati u Madridu.

Sa sažaljenjem opraštamo se s ovom nesretnom zemljom, pa preko pyrenejskih planinah prelazimo u Francezku, gdě ćemo se, i ako ne s posve radostnimi, a to barma s utěšnijimi pojavi sresti na polju cèrkvenoga života. — Ako pomislimo na poslědice encyclopaedističkoga věka i njegovimi zastupnici i nauci proizvedenog prevrata, — poimence ako si predočimo, da je jedan i drugi urodio krajnim potištenjem i gotovo uništenjem katolicisma, i da je, kako poznavalci tvèrde, do najnovijega doba malo ne polovina svega pučanstva, a da su skoro četiri petine svih mužkaracah u Francezkoj pod mèrzlim, debelim ledom atheisma pokopane bile: moramo se iskreno radovati, što je ovaj led hvala Bogu probit, velikom stranom razvaljen, i što je očevidno, kako se narod francezki sve to više povratja k svojoj prije povèrženoj staroj věri. To se lètos napose ukazalo prigodom proglašenja dogme o neoskvèrnutom začetju preblažene Děvice, kadno su se gradovi i gradjani natěcali, da čim svetačnije nebeskoj kraljici izkažu počitanje svoje. Varao bi se ipak, koj bi scěnio, da se ovaj pravac na bolje ima ponajviše pripisati nastojanju sadanje vlade. Nemislimo tim reći, da se vlada ovomu obratku upravo protivi i opire; no na temelju očevidnih činah tvèrdimo, da ga niti nepodupire onako, kako bi mogla i morala, — pače kadšto veže ruke muževom, koji oko toga svojski posluju, dàkako ne s věrozakonu upravo protivnih naměrah, već s političkih obzirah. Tako nazvane „gallikanske cèrkve", premda se je, s malom iznimkom, gotovo svi francezki biskupi i njihovi svetjenici odrekoše, dèrži se vlada oběručke, a to zato, da pod plaštem „gallikanskih sloboštinah" ima veći od Rima upliv u cèrkvene odnošaje. Evo odmah dokaza. — Papinska okružnica od 1. kolovoza 1854. ležaše šest punih měsecih kod vlade, dok je njeno oglašenje dopušteno s dodatkom: „bez odobrenja onih opazkah, formulah i izrazah, koji ustavu, dèržavnim zakonom, pravom, slobodam i načelom gallikanske cèrkve protislove, ili bi protisloviti mogle." — Sloboda naučanja, za koju su se biskupi i revnivi katolici za pèrvašnje vlade kroz punih deset godinah udivljenja vrědnom postojanostju borili, i napokon izvanrednimi sredstvi učenosti i slavodobitnom silom govorničke věštine sretno izvojevali, od tri poslědnje godine opet je omedjašena. — Lacordaire, ovaj prednjak svih francezkih propověděnikah, koj je pèrvašnjih godinah u korizmeno vrěme najizabranije slušateljstvo oko sebe sakupljivao, a prerědkim darom bistroumja i neodolivom snagom svoje rěči najblagotvornije dělovao na ćudi svojih velebrojnih slušateljah, — ovaj Lacordaire, koga nitko dovoljno zaměniti nemože, premda živi u Parizu, moraše ipak i ove godine mukom mučati; jezik mu zaveza vlada, kojoj nije po ćudi. — U kratko: iz svega, što u poslu cèrkve unutar Francezke od francezke vlade proizlazi, vidi se, da sadanji vladar ponovljene carevine kako u politici, tako i napram cèrkvi dèrži se strogo tradicijah svoga strica. — Pa ipak polag svega toga stanje katoličke cèrkve u Francezkoj vidivo se okretje na bolje. Sva slava i zasluga glede toga ide francezke biskupe i njihovo duhovničtvo, koji svojom učenostju, revnovanjem, požèrtvovanjem, směrnostju i bezporočnim životom cělom světu za izgled, za uzor služe.

Narode, koji se od věkovah mèrziahu, i koje sadanji iztočni rat někako sdruži, nećemo niti mi razdruživati; uputjujemo se s toga preko kanala na zemljište ponosite Velike Britannije. — Kada se prije malo godinah radi novoustrojene katoličke hierarchie John Bull strašnim gnjevom razpuhao biaše; kada se s istoga uzroka o neslavnom zakonskom predlogu lorda Russela glede ukinutja biskupskih naslovah sa svom žestinom razpaljenih strastih u parlamentu věćalo, — dočim su uličnjaci na tèrgovih papu, kardinale i biskupe u slikah palili, a razuzdana „no popery-ska" vika i vriska, i divlje talambasanje razjarene světine proti katolicismu po londonskih ulicah zamnělo: mislio bi bio čověk, da se tu sbilja o glavi radi katoličkoj hierarchii u Englezkoj, i da će iz ove zemlje, kad protěraju pastire, nestat i katolikah — for ewer. No jače su božje odluke od svih ljudskih naporah. Predloženi zakon běše potvèrdjen, proglašen, uveden i osta sveudilj na něčiju sramotu — na papiru; a katolički biskupi nisu prestali da bi jedan samo trenutak nastojati oko svoga zvanja. Kao što sunce nakon burne nepogode siplje jasnije zrake: tako i katolička cèrkva izadje iz ove težke kušnje s nanovo osvětlanim licem. Od tada broj katoličkih kollegiah neprestano raste; mužki i ženski samostani umnožavaju se; podižu se cèrkve i kapele; svetjenikah sve više pritiče, jer ima obilate radnje; a měseca sěčnja dèržahu redemptoriste na dva města u Londonu pučke missie. — Onaj pravac anglikanisma, komu professor hebrejskoga jezika na oxfordskom sveučilištu, Pusey, poda zamahaj, osobito pošto istom strugom i putem učenoga iztraživanja najvèrliji anglikanski bogoslov Henrik Newman i arcidjakon Manning prestupiše na katolicisam, dovede od poslě množinu věrozakonsku

Digitized by Google

istinu iskreno tražećih, i šta će mnogo reći, ponajviše članovah oxfordskoga i cambridgeskoga sveučilišta u krilo katoličke cèrkve. Od g. 1845. dakle tečajem 10 godinah, prošlo je na katolicisam pol tisuće osobah iz višjih stališah, a medju ovimi biaše pódruga stotina anglikanskih duhovnikah. — Iz dobrovoljnih katoličkih prinesakah ustrojeno i dne 14. stud. 1854. otvoreno katoličko sveučilište u Dublinu, pod svojim učenim ravnateljem Newmanom, napreduje sve to veselije. — Kao što pisahu nèke novine izostaše ove godine pèrvi put na 6. stud., kao godišnjicu barutne urote, obične ludorije po ulicah i pretraživanje podrumah pod parlamentom, nebi li medju barutom napunjenom buradi opet novi kakov Guy Fawkes sakriven bio? Premda drugę novine javiše, da je sve to po navadi i lètos obavljeno, no, kako mu bilo da bilo, vrème je, da Albion, koj do svoje praktičnosti i mudrosti mnogo dèrži, odustane već jednom od fanatičkih obredah, koji više njemu, nego li onim, proti kojim su upravljeni, na sramotu služe. — Mnogo gorje nego u Englezkoj i Irskoj, stoji kat. cèrkva u presbyterianskoj Škotskoj. U njoj nemože katolik do nijedne časti doći, ma ga zakon stokrat za to sposobnim proglasio. Odkad su katolici g. 1829. emancipirani, nije jošte nijedan katolik od strane škotske u parlamentu sědio; a najučeniji katolik nemože na nijednom višjem učilištu naměšten biti. Rěčju katolici su systematično izključeni iz svih i najmanjih častih; a nijedan katolik nesmě svoga věrozakona javno izpovědati, ako neće, da mu to glede tèrgovine i zanata najneugodnije poslědice za sobom povuče, i da nespadne na prosjačku palicu. Tako razuměvaju škotjani ljubav iskèrnjega i věrozakonsku snosljivost! — Inače se u anglikanacah strogo obdèržava svetkovanje nedèljah i blagdanah: i to je dobro; a iz govora, što ga je měseca lipnja p. g. Carl of Shaftesbury u gornjoj kući rekao, saznajemo, da medju njimi bezbožnost i nevěra strahovit zamahaj uzimlje, — i da u Englezkoj i Walesu ima 5,000,000 ljudih, koji nikad neidu u cèrkvu: a to nije dobro. Škotski protestanti uredjuju družtvo za „evangeliziranje Španjolske," te u to ime kupe novce, traže propovědnike, da ovi s punimi kesami i s biblijami kèrcatimi brodovi u sadanjem anarchičkom stanju, u kom će im i tamošnji prevratnici na ruku ići, late se tobož apoštolskoga děla; a da proselytisam u Italii i drugih brojevah nenavadjamo, poslalo je osrednje biblička družtvo lètos 40,000 novih zakonah za Turke, a 30,000 za svoje sajuznike francezke u iztok. Sve to podobro zaudara po věrozakonskoj gorljivosti. A što u Birminghamu obstoji tvornica, — vlastnik bit će valjda član biblička družtva, — u kojoj se prave kojekakovi kumiri i polubozi za pogane, koji se javno oglašuju i prodavaju — počem to zaudara? . . To ipak nećemo da kažemo.

Iz skandinavskih pokrajinah neimamo ništa javiti, nego da se tamo katolici jednako jošte u usužnjenu stanju nalaze i za preveliku milost smatrati moraju, što im se dopušta obrede svoga věrozakona dakako samo u potaji ověršavati. Jošte jednako obstoji ovdě zakon, sramotan za zemlju i věk, da se svaki urodjenik, koj bi se usudio preći u kat. cèrkvu, progna iz domovine. Pa tko da jošte sumlja, kako je protestantisam donio ljudem slobodu savěsti?!

Od sadanjega ruskoga cara nadahu se katolici, poimence poljski, někim polakšicam; no dosad ostà sve kod očekivanja. Měseca list. preminù u Petrogradu Ign. Holoviński, nadbiskup mohilevski i metropolita kat. cèrkve u Ruskoj. Car Aleksander pozvao je sv. otca, da predloži kandidate za izpražnjene biskupije u Poljskoj, te je uslěd dèržanih dogovorah prelat Fialkowski za varšavskoga nadbiskupa i pèrvostolnika Poljske naimenovan. Tako ovaj carev poziv, kao i poslanje g. Kiseleva za ruskoga poklisara u Rim proizvedoše nadu, da petrogradski kabinet želi u sporazumljenje stupiti s rimskim dvorom; pače pogovara se o konkordatu, što bi se medju Ruskom i sv. stolicom utanačiti imao.

(Dalje slědi.)

Može li um poděliti čověku nabožne istine?

Što su te nabožne istine?

Jesu sadèržaj odnošajah Boga napram čověku i povratno čověka napram Bogu. Ako želimo odnošenje izmedju dvě stvari naći, treba da iste stvari prije poznamo. No sám um pozna čověka samo polovično, a Boga jošte mnogo manje. Dakle odanj zahtěvati, da sve ove odnošaje shvati, znači od děteta, koje istom jedan dan živi, tražiti da poput kakova velikana korake pravi. S toga isti um odriče umu potrebite sile, da nabožne istine savèršeno pronadje.

Medjutim nesmijemo zaboraviti, da sadèržaj odnošajah Boga napram čověku i čověka napram Bogu obuzimati mora svèrhu čověka i opredělјenje čověka, i to po volji i nazoru Boga. A što je moj cilj i moje opredělјenje? . . Jedini Bog s tim razpolaže, on sám ovdě odlučuje: on

Digitized by Google

po jedinoj volji svojoj mogaše mi udèliti više ili manje plemenito, više ili manje izjavljeno i razgovetno odlučenje; odkale da znam, koje on odabrà? Ovaj izbor je čin, savèršen čin, samo božanstven čin, u krilu Tvorca nuždno sakriven čin, kojega on jedini svomu stvoru objaviti mogaše. Ako je on svoju tajnu sačuvao (i po sudu uma zadèržao je on sbilja ovu stvar skrovno): to neka duh moj na bèrzih svojih krilih leti kako dugo hoće za odgovorom na pitanje: „što je moje opredèljenje?“ on će svendilj pred njim bèžati kao kakova zračna slika, koju nemožemo dohvatiti. Snabdio se ja pomoćnimi sredstvi znanostih i umětnostih, uznio se ja do nebesah, da otmem zvězdam tajnu njihova divna okretanja oko svojih osovinah, njihova suglasna i složna obticanja, što je slabosti moga oka sakriveno; no kojim daikozorom, kakovim proračunanjem moći ću dopèrti do unutarnjih tajnah božanstva? . . . Evo um je opet ovdě prisiljen, da prizna neznanje i nemoć svoju; pa i ovu izpovědaju svi puci svih vremenah, dočim svoja nabožna predavanja pripisuju nebeskomu objavljenju.

Bez dvojbe protuslovit će mi stanoviti mudraci: Zar nisu odnošaji napram Bogu dovoljno ustanovljeni onim, što nazivljemo naravnim věrozakonom? zar nam nekaže dosta razgovetno um, da je Bog naš svamogući stvoritelj, bezkrajno pravedan, mudar i dobar, neizměrno savèršen; da smo dakle dužni molitvom, strahopočitanjem, zahvalnostju, pouzdanjem i ljubavju klanjat mu se?

No mogao bi ih ponajprije pitati, odkad govori toli razgovetno čověčanski jezik o ovom poklonstvu? poimence da li dužnost ljubavi, kao što je inače primèrna našoj naravi, biaše igdě drugdě pripoznata, nego u obadva postavna věrozakona kèrstjanstva i žudijstva? kao što izvan njih nigdě drugdě nenalazimo pomisli o neizměrnoj ljubavi Boga napram ljudem; rěč u jednu, da li ono, što naravnim věrozakonom imenuju, nije samo iz veličanstvene rěke objavljenja iztičući potok, i da li oni nenaliče nezahvalnoj děci, koja, pošto se vèrhunaravnim mlěkom svoje božanske matere nahraniše, sada se dèrzovito reći usudjuju: „Mi od tebe neimamo ništa; uzvišena sila našega uma učini nas tim, što smo?“ Mogao bi im napokon odvratiti: propustite puk t. j. tri četvèrtine ljudih naravnom věrozakonu, pa ćete naskoro viděti, koli kratka je zahvalnost, koja se prinosi Bogu; vidět ćete za nedugo, šta će družtvo, i šta će ovo za svoju sěgurnost time postignuti. Pa zar su sbilja bar philosophi toli revni i gorljivi, da prikazuju Bogu zahvalnost, što ga po naravnom věrozakonu ide? No ja ću sve ovo mimoići.

Na koj način treba da se prinosi ovo poklonstvo molitve, obožavanja, zahvalnosti, pouzdanja i ljubavi? kakov oblik valja da zauzmu u našoj unutarnjosti? jerbo svaka zahvala, što se u unutarnjosti naše duše radja i tvori, mora imati svoj oblik . . . kako često treba da ovo poklonstvo opetujem, i kako ću saznati, da li odviše ili premalo u tom obziru nečinim? Nadalje: je li Bogu dužno poklonstvo moje samo ograničeno na ono, koje jezikom izraziti mogu, je li ovo poslědnja točka moga duga? . . .

Šta treba n. p. da činimo s molitvom? Narav ista nuka i goni me, da molim; no evo Rousseau podiže se proti meni i kliče u ime uma: tà to je bezkoristan pače bezbožan posao. (Émile III. p. 116, 117.) Istina je, narav će ipak pobědu odèržati; osětjam slabost svoju, stradam, bojim se, žudim štogod, vidim se u obližnjoj opasnosti, a ja ću se u pèrkos genevskom philosophu svojevoljno baciti na koléna pred noge svevišnjem bitju, i pobožnim glasom podizati k njemu svoje molbe. No ako ovu stvar uzmem trězno i mirno smatrati, moram si ovako reći: „molitva je čin odanosti i pouzdanja napram Bogu, a Bog je od ovoga znaka, i pratećeg ga čuvstva ništetnosti moje dozvoljenje stanovitih blagodatih odvisnim učinio;“ ja si sam kažem: „molitva je poklonstvo prikazano Bogu kao bezkrajno mudru, dobru i mogućnu, koj je od věka poznao moju prošnju, čuo moj slabi glas, te u providnom ustrojenju prirodnog i ćudorednog poredka stvarih, polag měre bezkrajnom svojom mudrosti opredèljene, na nju obzir uzeti mogao;“ konačno velim si sam: „buduć sve svoje imam samo od Boga, i buduć mu toli malo prikazati mogu, to je u redu, da ja ova poklonstva pridružim inim, i pošto Bog ono, što je u redu, nuždno dozvoljava, to će on sigurno pobožnu žèrtvu moje molitve primiti.“ — No ako je molitva dopuštena i koristna, je li ona i naše dèržanstvo? je li sam na ovo dèržanstvo strogo obvezan? To je za sám um odviš težko pitanje! Stavimo, da smo na molitvu strogo obvezani: kojom měrom, u kojem licu treba ju ověršivati? Opet nova pitanja, na koja um ili šuti, ili samo neizvěstne odgovore smělo nagadja.

(Konac slědi.)

Najsretniji čověk.

Gyges, kralj Lydije, bivši neizměrno bogat, dèržao je upravo radi silnoga blaga i bogatstva sebe za najsretnijega čověka na světu. Da mu

Digitized by Google

sreća ova podpuna bude, trebalo je jošte jedno: žudio je naime, da ga i vaskolik svět za najsretnijega čověka smatra. U to ime ode do jednoga proročišta (oraculum), pokloni darove i zapita: koj je čověk najsretniji? Nije nimalo dvoumio, da će podkupljeno proročište njega samoga imenovati; al — dočim je pohotno ime Gyges izčekivao, prepade se gnjevom i užasom začuvši u izreci proročišta ime Aglusa. Tom prigodom povede se izmedju njih slědeći kratki razgovor:

Gyges. Tko? Aglus? Ja nisam nikad jošte o kralju takova imena čuo.

Proročište. Niti nećeš nikada čuti.

Gyges. Zar je on bogatiji od mene? To nemože da bude.

Proroč. To nije.

Gyges. Dakle velik i slavan vojvoda?

Proroč. Nipošto!

Gyges. Možebit indi glasovit umětnik?

Proroč. Niti to ne! On nije ništa od svega toga, pa ipak ima od svakoga poněšto. On je kralj u svojoj kući, kao što je kralj otac puka svoga. Premda ubog, ima ipak blago, koje mu nitko ugrabiti nemože: pokoj duše, zadovoljstvo i čisto sèrdce, koje ljubi, a i ljubljeno biva. Kao vojvoda pobědjuje on svoje neprijatelje i protivnike velikodušjem i dobročinstvi, a kao umětnik nezna mnogo o naravi umětnosti, no tim više o umětnosti naravi.

Gyges. A šta je to čověčansko čudo?

Proroč. Seljanin, koj svoje polje mirno obradjuje, te sretno živi u naručaju prirode i domaćem krugu mile porodice.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Povodom konkordata razposlana je ovih danah po nadbiskupiji zagrebačkoj okružnica preuzgosp. nadbiskupa, kojoj je pridodan posebni svezak u osmini, sadèržavajući papinsku allokuciu od 3. stud. o istom konkordatu, i apoštolski list, kojim sv. otac ovaj konkordat potvèrdjuje, napokon i sadèržaj istoga sugovora. Ovo je tako uredjeno, da se po želji preuz. nadbiskupa ove velevažne listine sabrane u sve kaptolske, župničke i samostanske arkive za preugodnu uspomenu sprave. Pošto je preuz. nadbiskup obširnije sborio o previšnjih i visokih osobah, što su u utanačenje konkordata uplivale: sv. otcu, nj. veličanstvu našem premilostivom caru, kardinalu i nunciu Viale Prelà i kardinalu bečkom nadbiskupu Rauscheru, — napominje: „da sva konkordatom cèrkvi i svetjenskom stališu dozvoljena prava, povlasti i preimućtva svagdě i u svako vrěme tako uporavljati treba, da nam se niti pomanjkanje čednosti i směrnosti, niti preuzetnost kakova, niti ikakov neobazretan, nerazborit i bezrazsudan čin prigovoriti nemože. Žalostno bi bilo, da iz našega kojim god načinom proměnjenoga postupanja raztužimo světovnjake ili podamo povod, da ih uznemiruju ili sumnje o budućih svakojakih zloporabah duhovničtva, ili bojazan za svoja prava i pravedno stečene sloboštine. Žalostno bi bilo, kad bi ikoja strana svetjenstva išta učinila, što bi naše sugradjane inih věroizpovědanjah snepokojiti, te tako gradjanski mir i sporazumljenje povrediti moglo, ili što bi ih jošte više proti nam razdražilo, dočim i onako dosta nepouzdanja napram nam pokazuju. Žalostno bi bilo, kad bi javnim, zakoni i previšnjimi naredbami ustanovljenim oblastim bezobzirnim svojim postupanjem neprilike pravili, i tužbam proti konkordatu povod dali. Takovim načinom slabu bi zahvalnost pokazivali nj. veličanstvu za njegovu napram cèrkvi dokazanu blagovoljnost i pobožnost. Zato treba da vazda imamo na pameti, da prava, što ih konkordatom stekosmo, nisu za volju osobah naših, već radi svetog cilja věrozakona, i za njegovo dobro podělјena. Ovaj jedini naměnjeni cilj neka nam vazda pred očima lebdi, a svaki osobni obzir, svaku posebnu korist, svaku pretěranost treba da izběgavamo. Mislimo s toga na preblagoga Spasitelja, koj, premda imaše svu vlast na nebu i na zemlji, ipak činjaše sve s ljubavju, blagostju i prijaznostju, ostaviv nam primèr, i pozvavši nas, da naslědujemo stope njegove. U kratko sve naše postupanje i uporabljanje zadobljene vlasti neka takovo bude, da svi uvide, kako su tim sigurnija čast i prava svih sugradjanah i svih ljudih, čim više věrozakon i cèrkva ugleda imade, — kako se svi tim više uživaju prave slobode, čim manje speta i sužena je cèrkva u krugu svoje svete vlasti i dělovanja.“ — Pošto jošte vèrhovni pastir svoje duhovničtvo opominje, da sada tim revnije prianja na točno ověršivanje svih dužnostih svojega zvanja, čim se konkordatom na uspěšno dělovanje otvara prostranije polje, naredjuje, da se s istoga uzroka u svih župnih i sbornih cèrkvah u koju bližnju nedělju ili blagdan prikaže Bogu, od koga sva dobra dolaze, svetačna misa s ambrosianskom zahvalnicom.

— Naše izvěstje o plemenitom nastojanju zagrebačkih gospojah oko unapredjenja odhranilišta male děčice, što je u poslědnjem broju objavljeno, danas tim popunjavamo, da se je pod visokom zaštitom preuzvišene gospoje banice, uz velikodušnu podporu preuz. g. nadbiskupa sklopio u Zagrebu privremeni odbor, koj si je uzeo za zadatak, da u tu svèrhu uvede u Zagrebu posebno, pod okriljem božanskog prijatelja děčice Isusa stojeće, „gospojinsko družtvo.“ Ustanove ovoga družtva, po privremenom odboru izdane, leže tiskane pred nami. Gospojinsko družtvo skèrbit će za shodno ustrojenje,

Digitized by Google

uzdèržavanje i upravljanje odhranilišta za dèca, koja ješte za školu dorasla nisu, osobito takovih roditeljah, koji radi svoje odsutnosti od kuće, ili radi svojih poslovah nemogu kako treba paziti i njegovati svoju malu čeljad. U ovom zavodu dobivat će dèca takovu njegu i odgojenje, kakovo pametni i savèstni roditelji ovoj nježnoj dobi udèluju. Osobito gledat će se, da dèčica poslušnosti, ćudorednosti, poredku, čistoći i radinosti obiknu. Jednostavnom i zdravom hranom, čestim kretanjem na zraku, shodnimi igrami i lahkimi ručnimi radnjami skèrbit će se za tèlesni — a primèrnim obučanjem u věrozakonu, poučnimi povèstmi, lasnimi věšbanji pameti, pěvanjem i t. d. za duševni uzgoj dèčice. Tako će dakle ovo družtvo putem dètinjeg odhranilišta ne samo ubogе podupirati, radinost i zaslužbu neimućnih roditeljah promicati i dècu gojiti, već ujedno na poboljšanje ćudorednosti, a postupno i na roditelje i družinu blagim kèrstjanskim uplivom dèlovati. — Družtvo sastojat će iz *a*) urednih članovah, što mogu biti sve naobražene i na dobru glasu gospoje i dèvojke bez razlike stališa, koje se u družtvo upisati dadu i obvežu, da će svaki dan barma 1 kr. sr. prinositi, nakane družtva polag svojih silah podupirati, članove družtvu nabavljati, i dètinje odhranilište često posètjivati; *b*) iz izvanrednih članovah, pod kojim imenom razuměvat će se one gospoje bez razlike dobe i stanja, koje se neće dati za članove uredovne upisati, al će družtvu barma s měsečnim prineskom od 6 k. sr., odèćom za dèčicu ili inim načinom prispěvati, — ovamo će spadat i one, što će družtvene svèrhe ili znamenitijim neopredèljenim godišnjim prineskom promicati, ili se od ovih prinesakah položenom glavnicom od 50—100 for. sr. odkupiti; napokon *c*) iz blagotvornih udionikah, što mogu sve obojega spola osobe biti, ako ili novčanim prineskom, ili bezplatnim poslovanjem družtvu na pomoć budu. — Družtvom i njegovimi poslovi upravljat će odbor sastojeći iz jedne predstojnice, dvě pristavnice, jedne perovoditeljice i osam odbornicah. Odbor će se izabirati u glavnoj skupštini, a odbornice izabrat će onda izmedju sebe predstojnicu, pristavnice i perovoditeljicu; njegovo službovanje trajat će godinu danah. Odbor izabirat će si u pomoć četiri savětnika izmedju čestitih i izkusnih muževah duhovnoga i světovnoga stališa; od ovih će jedan u upravljanje družtvenih poslovah u obće, dva druga u rukovodjenje dètinjeg odhranilišta, a četvèrti u perovodne poslove i razpolaganje imetka uticati. — Družtvo dèržat će svaka tri měseca urednu skupštinu, gdě će se o poslovih družtva i odhranilišta věćati, — a predstojnica može i izvanredne skupštine sazvati. — U odhranilište primat će se dèca obojega spola od 2-6 godinah, od ubogih roditeljah badava, od imućnijih uz primèrnu platju, no moraju zdrava i cěpljena biti. Dècu u zavod primat će predstojnica u suglasju s jednom pristavnicom. Vrěme, kojim će se dèčica u zavodu baviti, opredèljeno je od 6—8 urah u jutro do 5—7 urah u večer, izuzamši nedèlje i blagdane, u koje će dèca kod kuće ostajati. Dèca bit će u zavodu po spolu u različne sobe razdèljena, a bit će pověrena u učiteljskom zvanju izpitanim milosèrdnim sestram, koje će se za tèlesno i duševno dobro malenih briniti, u kom poslu ići će im na ruku uredni članovi družtva i katecheta, koj će zavod čestije posètjivati. — Druge ustanove sadèržavaju pobližja opredèljenja o družtvenih skupštinah, o dohodcih i troškovih, o upravi družtvenoga imetka, kao i dnevni red zavoda.

R. B. Iz —ova. (Dopis.) S osobitim veseljem primana su vazda u ovaj list izvěstja o napredku katoličke cèrkve u Bosni glaseća. Radi tako prijateljskog njegova napram svoje posestrime a moje mile domovine nagnutja i sučuvstva radostno latjam pero, da putem njegovim obnarodujem svečano blagoslovljenje novo-podignute cèrkve u Sarajevu. Pak premda tomu već više vremena ima, nadam se ipak, da ću izgovoren tim, što sam očekivao, da to věštije čije pero nacèrta, dragovoljno primljen biti.

Svečani ovi čin obavio je na blagdan neoskvèrnjenog začetja Bogorodice tamošnji duhovni pomoćnik o. Stěpan Ljubić, koj je tom oblastju nadaren bio od presvětlog g. biskupa za revnost svoju, kojom se odlikovao u gradjenju rečene cèrkve, bivši nadziratelj. Tom prigodom prisustvovalo je i drugih pet svetjenikah, koje iz samostana iz Kerševa, a koje od drugud pozvanih. Velika se množina pobožnog puka stekla, medju kojim bilo je više osobah i iztočnog věroizpovědanja. Navlastito su rado pribivali tom činu tamošnji tèrgovci, od kojih su mnogi darovali križah, prozorah i t. d. — Vèrlo je zanimivo gledat bilo, kad se pružila povorka tolikog, visokim tamošnjeg austrijskog konsula osobljem ukrašenog puka, te dèržan bio obhod, u kom su se vijale tri u slavu presvetog križa, blažene Dèvice i sv. Ante padovanskog, glavnog cèrkve ove zaštitnika, priredjene zastave. Po dovèršenom obhodu rekao je gore spomenuti otac shodno svečanosti slovo; a poslě toga prikazao jedan drugi otac novim od presvětlog g. biskupa nabavljenim cèrkvenim ruhom obučen, i podpunom svetjenskom podvorbom neoskvèrnjenog jaganjca Bogu Otcu na krasno izkitjenom oltaru. Cèrkva je pod missom dubkom napunjena bila. Puk je pod njom kao takodjer i pod blagoslovom i za vrěme obboda goruće dèržao u rukah svěće, a još gorljivija sèrca k nebu uzdizao, i tople molitve slao prestolju trojedinog Boga, zahvaljujuć mu na dočekanoj svetkovini ovoj, i moleć ga iskreno za sve one, koji su što god njoj i uzroku njezinu doprinèli.

Najposlě svečanost ova, koja je polag rědkosti svoje u sèrdcu tamošnjeg pučanstva toli veseli i nigda nezaboravni utisak učinila, dovèršena bude — večernjom, dèržanom poslě podne, pod kojom su izpěvane litanije bl. Dèvice Marije, i druge shodne molitve.

Digitized by Google

Iz Beča. Mislilo se, da će kardinal Viale Prelà prigodom poslědnjega konsistoria biti u Rimu, i kardinalski klobuk primiti. No čini se, da njegove pribitnosti u Beču jošte treba ka konačnomu izvedenju konkordata. Kod svega, piše „Univers", što se ovoga izvedenja tiče, želi car, da se posavětuju s Rimom, i njegovim osnovam pridruže. Želja je, da se iskreno i skroz katoličko dělo dověrši; a nitko nije sposobniji, da ovoj svěrhi služi, nego ona ruka, koja je ovaj ugovor u ime sv. stolice podpisala; s toga ostat će nje. eminencia u Beču preko skupštine biskupah cěle carevine, koja se u prolětje obděržavati ima.

Iz Celovca. Dosadanji školski slovenski časopis „Prijatel" izlazit će ove godine pod imenom „Slovenski prijatel za cerkev, šolo in dom." Izdavat će se 15. svakoga měseca, te će u pervoj strani donosit izradjene propovědi za cěli měsec u nepred. Urednik, koj i dosad, g. And. Einšpieler, katecheta i učitelj višje realke u Celovcu, traži od svojih dopisnikah, da svi sastavci budu pisani u katoličkom duhu; da se neće nikakova pověst ili druga stvar u list primati, koja bi na sablazah služiti mogla; s toga da sve izostane, što na poduku i pošteno razveseljenje nesluži.

Iz Pešte. Koncem godine odstupio je od uredjivanja ovdě u magjarskom jeziku izlazećega časopisa „Religio" dosadanji urednik gosp. kanonik J. Danielik, od kojega preuze uredničtvo gosp. J. Zalka, professor cěrkvene pověstnice na peštanskom sveučilištu.

Iz Poznanja. Ovdašnji nadbiskup Przyluski odputovao je u Ugarsku, da kardinala i pervostolnika ostrogonskoga posěti. „Czas" piše, da ovo putovanje jošte drugu svěrhu imade. Nadbiskup poznanjski donosi Ugarskoj na uspomenu veliku moć (reliquiu) od umerlih ostanakah sv. Vojtěha (Adalberta), koja je svečano uzeta iz grobnice ovoga svetca, što se nalazi u stolnom hramu u Gněznu. Pronašlo se, da u Ugarskoj neima jošte nijedne moći ovoga poljskoga zaštitnika, premda je on i u Ugarskoj trag svoga apoštolovanja ostavio.

Iz Němačke. Čudnovato je, koliku uzbunjenost i zlobu austrijanski konkordat proizvede u protestantskoj štampi Englezke i Němačke, poimence Pruske. Nam je oto najprije svetačna svědočba, da konkordat ovaj nije kakova polovična naredba, nego skroz katoličko i veličanstveno dělo, ka kojem si katoličanstvo u obće, a na pose austrijansko pravedno čestitati može. Zatim graja proti konkordatu podignuta služi nam za dokaz o onom duhu zaslěpljenosti i preuzetnoga neprijateljstva, koj u ovoj štampi i njom zastupanih kruzih vlada; jerbo iz samoga gnjeva radi ove katoličkoj cěrkvi udělјene pravice nevidi, da će njegovo carsko veličanstvo ista načela pravednosti i napram protestantom i istočnoj nesjedinjenoj cěrkvi u svojoj carevini uporabljati, te da ovim na tom temelju predstoji bolje i slobodnije stanje; čini se kao da je ovoj štampi malo stalo do slobodnijega kretanja protestantah, samo da katolička cěrkva u njegve speta ostane. No ipak najveća preuzetnost i pakost sastoji u tom, što se u Englezkoj i sěvernoj Němačkoj ljute, jerbo je Austrija svoje odnošenje napram katoličkoj cěrkvi uredila. U koliko ipak ovo neprijateljsko postupanje nije pukimi strastmi pobudjeno, već se osniva na kakovoj naměri, to ova nemože no ta biti, da opake, proticěrkvene i absolutistične življe, kojih, kao što svude, tako i u austrijskoj carevini ima, proti konkordatu čim više razjare. Věrlo lasno, da će ovaj naum u katoličkih pokrajinah protivni poslědak proizvesti. Bez sumlje pako glavni razlog uzbunjenosti konkordatom podnětjene u tom tražiti treba, što duh razorivosti i niječenja težko osětja i podnosi udarac, kojim běše ošinut, dočim je austrijanska carevina u načelu opet odrekla se josephinisma i postala kěrstjanskom děržavom.

Iz Rima. Više listovah donělo je věst, da je napokon pošlo za rukom i s Portugalskom kraljevinom sklopiti sugovor; no dogovaranja u tom poslu vodjena nisu jošte do toga učinka uspěla. Al što jošte nije, neka naskoro bude, da se sablaznom i zlorodnom razkolničtvu u Goa-i jednom učini konac. Kamo sreće da nije i ono puki glas, što se raznosi o poravnanju cěrkvene razmirice sa Španjolskom i Sardinijom, premda, kao što u ovaj par stoje stvari, ima malo izgleda k tomu. Ovdě učini zločest utisak govor, kog je polag novinah sardinski kralj rekao odboru raznih protestantskih družtvah u Londonu, kada mu ovaj podnese čestitku radi njegove snosljivosti, resp. ugnjetavanja kat. cěrkve. Kralj primi pohvalu, pozivajući se na načela svoje vlade i razboritost, koja treba da ga vodi.

— Kardinalski kollegium imao je vazda u svom krugu članovah iz redovničkih družbah. Ovo poslědnje vrěme sědjaše medju njimi jedini redovnik kardinal Ambrozio Bianchi, iz kamaldulenskoga reda. K njemu pridruži u poslědnjem konsistoriu sv. otac dominikana Gaude-a, rodjenog piemonteza i bogoslova na glasu.

Iz Turina. „Armonia", turinski katolički list, piše o našem konkordatu: Živila Austrija! živio car Franjo Josip! Ovaj uzklik iztiče nam iz dna duše, pošto pročitasmo papinsku allokuciu od 3. stud. Sjedinjeni s papom hvalismo Bogu, koj pukom i vladarom podaje moć i volju, i blagoslovismo pobožnu ćud, pravdoljubje i plemeniti značaj austrijanskoga cara. To je velika utěha za katolika, kada vidi, kako toli mudar i mogućan car priznaje prave svete cěrkve. Male duše napadaju na novu dobru majku, a velike joj ukazuju počitanje; male razdiru konkordat, velike ga sklapljaju; male uskidaju

Digitized by Google

cèrkveno sudište, velike ga priznavaju; male progone samostane, velike ih poziva ju; male obezčestjuju ženitbu i čine iz nje samo gradjanski ugovor, velike počituju ju kao veliko svetotajstvo u Isusu i cèrkvi; male měšaju se u sěmeništa, velike ostavljaju ih njihovim naravnim vlastnikom; male otimlju cèrkvenu svojinu, velike priznavaju cèrkvi pravo da steče imetak i poklanjaju joj nova dobra. Male su to duše ne radi sûženja i ograničenja zemljišta ili nedostatka vlasti, nego radi načina, kojim ratuju. One su male, jerbo ruku na svoju vlastitu mater dižu, jerbo se boje cèrkve, i sèrčanost svoju samo proti njoj pokazivati znadu. To je malodušnost, to je potištena ćud — stavit se na bezoružane, tajiti svaki pojam prava, i svu naobraženost polagati u surovu silu. No ipak Isus pobědjuje, Isus vlada. Mnijemo, da su dogodjaji u Piemotu i Španjolskoj znatno uspěšili utanačenje austrijanskoga konkordata. Franjo Josip, koj je duku prevrata navěštio rat, znade dobro, kojimi se sredstvi ovaj posluživaše s ovkraj alpah i s onkraj pyrenaeah. Podignute tegobe staviše dotična pitanja u jasnu světlost, i usred sophismah zloće zasja katoličko načelo jošte veličanstvenije. To biaše divno dělo providnosti.

Iz Londona. Kardinal Wiseman dèržao je i drugu razpravu o austrijanskom sugovoru. On začè episivajuć cěpkanje unutar protestantskih obćinah, kojemu bi anglikanskim konkordatom doskočiti valjalo. Pa stavimo, produlji on, da gibak i prijazan parlament izda strogi zakon o poboljšanju cèrkvene stege i bogoslovnom odgojivanju, da sv. pismo kao izključnu nauku anglikanskom duhovničtvu naloži; stavimo, da katoličke novine radi toga podignu viku, što se anglikanska cèrkva većma poprotestantila, i što je mogućnost povratka protestantske Englezke k materi cèrkvi više udaljena — nebi li ovdě takovo uměšanje kao nepravedno korili? Upravo tako treba i konkordat ne s protestantskoga, već katoličkoga gledišta razsudjivati. U slědećih razpravah upustit će se kardinal u potanje razlaganje pojedinih ustanovah. — Nedavna imao ję isti kardinal u jednoj katoličkoj cèrkvi něko kao kèrstjansko-aesthetičko predavanje o pojmu „krasote naravi u staro i novo vrěme.“ Ovo predavanje, izvan literarne vrědnosti, i tim je pozornost probudilo, što je kardinal pravo proučenje naravi, „kao put, kojim se može k Bogu doći“ preporučio.

— Da odbijemo od sebe svaki prigovor pristranosti, priobćit ćemo odlomak iz odgovora, kog je u ime kralja sardinskoga marquis d' Azeglio poslao Edinburgu. Ovaj grad pozdravio je kralja pogèrdnom adressom za rimsku stolicu i katolički věrozakon. Minister kraljev na ovu adressu odpisuje: „Nemogu zatajiti, da je nj. veličanstvo sa sažaljenjem primilo izraze preziranja (expressions de mépris), kojimi Vaša adressa žigoše rimski dvor. Kralj je, poput svojih prednjakah, dèržao za svoju dužnost, da gradjansku vlast u svojih rukah nepovrědjenu sačuva. Istina postupanje, koje sveta stolica poslědnjih godinah napram njemu obdèržavati za svoju dužnost scěniše, duboko žali kralj. Ali kao potomak dugačke povorke katoličkih kraljevah i kao vladalac gotovo samih rimokatolikah, nemože da toli stroge i prije svega za glavu iste cèrkve toli pogèrdne izraze dopusti. On nemože da děli ove preziranje vrědne misli, kojim niti u njegovu sèrdcu, niti u ovakovoj adressi, kao što ja imam čest na Vas upraviti, neima města.“

Iz Amerike. U novom Orleanu i njegovoj okolici u sěvernoj Americi běsni žutica. Više katoličkih duhovnikah palo je žèrtvom ove ubitačne pošlice, koje su ini svetjenici odmah zaměnili, dočim protestantski propovědnici svoja stada ostaviše. Jedan izmedju ovih hoće da svoj běg u New-Yorkskih novinah „Fremans Journal“ opravda time, što navodi, da je oženjen, te da mu se na ženu obzirati valja. Drugi uzrok, veli, da je, što njegove službe niti bolestnim, niti preminulim neobhodno netreba; bolestnikom je netreba, jerbo kod njih nemože drugo činiti, nego nabožni razgovor voditi, a umirajući nisu niti duhom niti tělom kadri, da s toga kakovu korist cèrpe; — mèrtvim je takodjer netreba, budać on drugo nemože nego prigodom pokopa izreći pogrebno slovce, no u ovo pešastno doba neće nitko da ga sluša. — Kada propovědnik k bolestniku samo nabožni razgovor doněti može, a nemože mu podělìti razrěšenje grěhah u svetotajstvu pokore, tělo Gospodnje u svetotajstvu pričesti, a milost i blagoslov u svetotajstvu poslědnjega pomazanja, kada on kod pogreba umèrvših samo govore dèrži, a nemoli za njih i neblagoslivlje ih u ime Isukèrstove cèrkve, — tada je sbilja istina, da njegove službe baš neobhodno nije treba.

---

* Jedan bečki list piše, da je uslěd utanačenoga sa sv. stolicom sugovora 21,000 dvorskih naredbah, u cèrkvenih poslovih izdanih, izgubila valjanost.

* Za katoličko svenčilište u Dublinu sabrano je dosad putem dobrovoljnih prinesakah preko 580,000 f. sr.

* Naredbom c. k. ministarstva unutarnjih poslovah od 24. studenoga proš. god. oprošteno je duhovničtvo od javnih radnjah i svakoga odkupljenja od njih u gotovini; ovo oproštenje proteže se i na onaj povoz (konje), kojim se svetjenici u ověršavanju svojih dužnostih po podružnicah t. j. filialih služe.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 3. — TEČAJ VII. U SUBOTU 19. SIČNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Na blagdan Imena Isusova.

Hvaljen Isus!

„Jesus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus.“

Kad poběgne noćni sanak,
Rujna zora jur zazori,
Te zaběli běli danak,
Kèrstjanine tad govori:
Hvaljen Isus!

Kad ti krevet tělo ostavi,
Pozri plavoj gor' visini,
Čistu Děvu tad pozdravi
Rekav: *Rěč se pàt učini*,
Hvaljen Isus!

Kad pristaviš poslu ruke,
Da ga Isus blagoslovi,
Bio on lagan il pun muke,
U pomoć ga rěčmi zovi:
Hvaljen Isus!

Dok se poslom tvojim baviš,
Na Isusa misli věkom, —
A kad svèršiv ga ostaviš,
Zahvali se tad izrekom:
Hvaljen Isus!

Kad u svetu cèrkvu dojdeš,
Kad na putu skobiš koga,
Il kraj križa kada projdeš,
Uvěk rěčmi hvali Boga:
Hvaljen Isus!

Kad u kuću dojdeš komu,
Il razstaješ kad se s kime,
Uvěk i u svome domu
Reci hvaleć božje ime:
Hvaljen Isus!

Kada Bog ti dade sreću
Izobiljem blagoslova,
Hvalu daj mu što mož' veću,
A govori věkom ova:
Hvaljen Isus!

U krěposti kad te kuša,
Il rad tvojih grěhah kara,
Kao u Joba nek ti duša
Věk stèrpljena izgovara:
Hvaljen Isus!

Kad uvrědiš grěhom Boga,
Tad u suzah i pokori
Kajuć se rad grěha svoga,
Tukuć pèrsa, svedj govori:
Hvaljen Isus!

Kad u pódne zvono zvoni,
K pozdravljenju sve nas zove,
Na molitvu tad se skloni,
Svèršiv dodaj rěči ove:
Hvaljen Isus!

Kad ti jelo prija zdravo,
A napitak te razgali,
Sveti ko što hoće Pavo
I u tom Boga rekuć hvali:
Hvaljen Isus!

A kad danak već prevališ,
Tama zastre obzor plavi,
Pak kad svěću tad zapališ,
Uvěk tako sve pozdravi:
Hvaljen Isus!

Kad pozdraviš Gospu u veče
Pak se leći kad pripravljaš,
Prě nego l' te san zateče
Nemoj da reć zaboravljaš:
Hvaljen Isus!

Tako danu od počela
Pa do noći mèrkle tavne,
Nek ti govor i sva děla
Začinjaju rěči slavne:
Hvaljen Isus!

Jer jedino je Isus ime,
Ime za nas spasa i lěka,
Blago naše sve je s njime,
Zato hvaljen buď do věka:
Hvaljen Isus!

Digitized by Google

Hvaljen Isus! svaka misso,
Hvaljen Isus! svaka izreka,
Hvaljen Isus! svaki uzdisao,
Hvaljen Isus! do věk věka!
Hvaljen Isus!

Ilija Okrugić, Srěmac.

Godina 1855.

(Dalje.)

Navlaš odvratjamo oči od nesretnoga zemljišta, na kom već u drugu godinu běsni rat sa svimi svojimi strahotami; jer nas mèrzi gledati onamo, gdě ubojitim oružjem kèrstjani stoje proti sebi, i gdě potoci kèrstjanske kèrvi kèrstjanskom rukom prolivene nakvasiše zemlju. Samo iz dubljine duše želimo, da Bog vojskah čim prije izusti svoj: mihi vindicta, ego retribuam! —

No providnost božja, koja znade i iz zla dobre poslědice izvesti, dokazà to i ovdě očitim načinom. Stanje bědne raje, koja kroz věkove moraše pod krutom osmanskom šibikom dělíti sudbinu něme stoke, bivši izložena samovolji i nepravdam svakog muhamedanca i svake podle poturice, neimajući nigdě za se nit sudca nit obrane, nit prava nit pravice, — počima se poboljšavati, i od ovo dvě poslědnje godine smiju kèrstjani u Turskoj slobodnije dihati. Plati Bog zahtěvom ratujućih vlastih i uplivu inih vladah, porta izdala je ferman, kojim se turci i kèrstjani pred sudom izjednačuju; ustanovljeni su odbori, koji imadu ovu ravnopravnost pred sudom u cělom carstvu udělotvoriti; dopušteno je, da se kèrstjanski hramovi i samostani, što u razvalinah leže, ne samo popravljati mogu, već i novi podizati, pače odredjeno je, da se u tu svèrhu podpore iz dèržavne blagajnice davati imadu; oglašena je stroga zabrana silovitog poturčivanja kèrstjanah; izdana je naredba, kojom se dozvoljava kèrstjanom, da svoje umèrvše javno i s cèrkvenimi obredi pokopati smiju; ukinut je zakon, koj prestupivšeg na kèrstjanstvo moslemina na smèrt osudjuje; a najnovije zabranjena je tèrgovina s robovi. Kao što se vidi, iztočni rat, i koliko je veliko zlo, ima se smatrati kao obratnik k boljemu stanju kèrstjanskih podanikah u Turskoj. No da to sbilja bude, treba da sve ove naredbe nesnadje sudbina hatišerifa od Gjulhane, da neostanu samo na papiru. Izkustvo nas je naučilo, da visoka porta u těsnac natěrana sklona je na izdanje naredbah, no da joj do izvedenja njihova nije mnogo stalo, ili da neima dosta sile, da izvedenje njihovo od počinjenih vlastih, osobito u udaljinijih pokrajinah carstva, izposluje. U toj sumnji potvèrdjuje nas i jedan dogadjaj proš. godine. U Kandiji prestupilo je 19 turakah na kèrstjanstvo, koje Mehmet Emin-paša radi toga u tamnicu baciti dade. Vojvoda brabantski i vojvodinja badava se prigodom svoga boravljenja na otoku zauzeše za ove nesretnike. Ako se vlasti kèrstjanske za njih svojski nepobrine, bojat se je, da će ih postignut sudbina Ovaghima, koj je radi prestupa svoga na kèrstjanstvo, uz pèrkos svim korakom kèrstjanskih vladah, prije 20 godinah glavom platio. Nepišemo to nakanom, da sultanove i onih muževah, što se svaki čas na kormilu visoke porte izmènjuju, čověčne namère u sumlju dovadjamo ili naprosto niječemo; već nas je samo strah, da sama Turska vlada neće imati dosta snage i odvažnosti, da svoje naredbe po cěloj carevini uživotvori, osobito ako uzmemo na um, da će se fanatički ulemi svojim mogućnim uplivom izvedenju ovih naredbah vazda protiviti, — da su turkom ove naredbe sasvim preko glave, kojom nezadovoljno kimaju, — i da se u Siriji, Mesopotamiji a najnovije u Mekki i drugdě već dižu turci proti „odviš kèrstjanskoj politici" sultanovoj. — No kao što nas ovo razmatranje uznemiruje, tako s druge strane polažemo tvèrdu věru u kèrstjanske velevlasti, koje će kèrstjanluk u osmanskom carstvu pod svoju ujedinjenu obranu uzeti, i poznajući dobro odnošaje turske vlade, svoju zaštitu ne imenom samo, već i činom ovèršavati znati. Pod ovim mogućnim okriljem, to želimo i nadamo se, okrěpit će se kèrstjanstvo i sve hitrijim korakom napredovati na putu zvanja, što mu ga rekli bi něki „kolo od vremena," a mi kažemo providnost božja u iztoku naznači. — Polag někog starog proročanstva imala bi se bila g. 1853. dakle nakon četiri sto godine izza padnutja Carigrada, u cèrkvi sv. Sofije obdèržavati opet služba božja kèrstjanska. Naznačena godina dodje i prodje, a Turci i danas jošte metanišu u ovoj iz slavnog hrama pretvorenoj mošeji. Prorok se dakle preračunao. Budućnost će pokazati, da li je istinitiji proročanski glas slavnoga sardinskoga grofa Josipa de Maistre-a, koj je na početku ovoga věka napisao rěči: „Za sto godinah povratit će se Francezka k čistom kèrstjanstvu, Englezka postat će katolička, a narodi europejski putovat će u Carigrad, da u cèrkvi sv. Sofije pěvaju „Te Deum."

I u onoj strani turskoga carstva, koju štujemo kao k o l ě v k u k è r s t j a n t v a, i u kojoj odprije najviše běsniše fanatisam turski, okretje se stanje katolikah na bolje. Patriarcha jerusa-

Digitized by Google

lemski Valerga, komu su lani onoliko javnih krivdah gèrci počinili, sědi opet na svojoj stolici, i proti sličnim progonom vlastmi štitjen, upravlja neuznemirivan svojimi věrnimi, hrineći se za bolju budućnost svetih městah. Pod obranom njegova pastirskoga štapa diže se u Beit-Djalli veliko sěmenište, s kojim su skopčane najbolje nade za razvitak katolicisma. U istom městu položio je on 24. svibnja temeljni kamen katoličkom hramu; a u Nazaretu gradi se samostan za francezke duhovne (duvne). Kadgod prigodom većih svetačnostih ide sa svojim duhovničtvom u hram Spasiteljev, dade pred sobom po jerusalemskih ulicah nositi križ, što od padnutja jerusalemskoga kraljevstva nitko pod živu glavu nebi bio učiniti smio. Odkad je Saladinov mač svim križarskim naporom konac učinio, bio je ove godine pèrvi put u Nazaretu javno bez zapreke obdèržavan obhod na brašančevo. — Monsgr. Antun Samhiri, patriarcha sirskih katolikah, koj je poput sv. Pavla iz progonitelja katoličanstva najrevnijim njegovim braniteljem postao i dugim utamničenjem radi svoje věre izpovědnikom postao, sabirao je iste godine medju europejskimi katolici dobrovoljne prineske, da na razvalinah stare Antiochije, u kojoj sv. Petar biskupsku stolicu utemelji, a sv. Pavao i Barnaba poganom evangjelje propovědahu, i koje podèrtine Arundell, propovědnik engl. konsulata u Smirni, god. 1853. blizu grada Gjalobača u maloj Aziji pronadje, podigne sěmenište, cèrkvu i patriarchalnu stolicu. No to je samo jedna světla strana; ima i druga strana, koja je tamna. Ovamo brojimo jednako jošte obstojeće prěčenje katoličkog bogosluženja na svetih městih od strane tamošnjih gèrkah. U někih cèrkvah nije katolikom niti dopušteno mise čitati; u drugih opredělјen im je u tu svèrhu samo posebni oltar i naznačen broj misah; a u svih cèrkvenih razmiricah izriču presude turci, koji izvan toga čuvaju ključe od někih kèrstjanskih svetištah. Ove zloporabe tolike su, da su francezko-belgijski putnici, koji su prolětos u Jerusalem hodočastili, měs. travnja poslali na cara Napoleona pritužnicu, u kojoj ga mole za obranu proti gèrčkoj cèrkvi, što ova povredjuje prava katoličke cèrkve. Ima ovdě i protestantska misija, koja je od god. 1808. već neizměrne novce potrošila, uzdèržavajući u Jerusalemu biskupa, sagradivši cèrkvu, bolnicu, sěmenište i učionu, no polag svih naporah nemože da uspěva. —

Neće nam valjda nitko zaměriti, ako na ovom městu, potaknuti nazočnim razmatranjem podamo izraz svom kèrstjanskom i věrozakonskom čuvstvu, koje će, to sigurno znamo, i mnogi s nami děliti. — Kada su prije petnaest godinah kèrstjanske vlade pèrvi put poslě križarskih vojnah osvojile svetu zemlju, da ju Sultanu iz rukuh njegova vazalla Mehemed Alije predadu, nadale su se mnoge kèrstjanske duše, da će iste vlade u ime pomoći, što su ju porti pružile, obezběditi kèrstjanstvu barma koje od svetih městah, s kojimi su, da najmanje rečemo, jošte danas najčastnije uspomene za nas skopčane. No nada ih iznevěri; u ugovoru 14. ožujka 1841. u Londonu podpisanom nedolazi da bi jedan samo uvět o posebnoj zaštiti iztočnih kèrstjanah i oslobodjenju svetih městah izpod turskog samovoljstva. Znamo doduše, da se našem prosvětjenom věku mnoge stvari odviš barbarske i sredověčne čine, nego da se njimi politika i diplomacija bavi. Znamo, da se je jedna i druga do nedavna pozorno čuvala, da joj se kojom nesrećom věrozakonske težnje prigovoriti nemogu, ako za věrozakonom nije bio sakriven kakov probitak i tvarna korist. Znamo i to, da neživimo u vrěme nabožnog oduševljenja, i da je današnje kèrstjanstvo pod oštrim dahom sadanjega někako po modi skrojenoga uma postalo drugačije, nego što biaše za vrěme sv. Ljudevita i Bogomira Bouillona, kadno su tisuće ljudih za sveti grob rado žèrtvovale imetak i život. Sve to znamo; no oslanjajući se na diplomatičko dopisivanje poslědnjih godinah i věćanja konferencije bečke, znamo i to, da su se u dotičnih kruzih pèrvašnja mněnja proměnila, i da se sada drugačije misli. Ako kèrstjanske vlade za toliku pružanu pomoć, za tolike prinešene žèrtve, za toliku prolivenu kèrv od turske vlade tražile budu, da se pod njihovom obranom za kèrstjanstvo steku bar někoja od onih městah, koja je Isukèrst svojim boravljenjem i spasonosnom smèrti posvetio, — to sigurno neće biti čin nit věrozakonske pretěranosti nit prekoměrne revnosti, već samo, da tako rečemo, običnoga počitanja. Kèrstjanstvo je svendilj jošte u očih svih onih, štono se imenom kèrstjanskim diče, onaj čudotvorni živalj, na kom je osnovano sve naše ćudoredno stanje, sva prosvěta i dèržavni život; a Palestina je i danas jošte ono vrelo, iz kojega potekoše sve duševne sile cěle Europe, te je ona i u ovaj par, rekao tko šta mu drago, za nas s v e t a z e m l j a. Zato netreba no malo samo pronicava uma, malo nježna čuvstva i ponosa, pa se u kèrstjaninu čověku mora probuditi želja, da kèrstjanske vlade dopomognu kèrstjanstvu do sigurna njimi zaštitjena postojališta u iztoku, koje bi bilo nepovredivo radi svojega svetoga značaja, nepristupno političkoj ili tèrgovačkoj lakomosti, sredotočje svih kèrstjanskih narodah, vez medjusobne ljubavi, koja běše ovdě najprije navěštana, i kao što někoč za nas ko-

Digitized by Google

ěvka čověčnosti, prosvěte i napredka, tako bude plodno polje novoga i višjega useva za zapuštene iztočne narode. To su, mislit će mnogi, samo pia desideria. I jesu, no takova, koja se lesno izpuniti mogu, samo ako uzbude dobre volje. U najboljoj nadi krěpi nas predlog poznatih četirih točkah, da velevlasti uzmu pod svoju ukupnu zaštitu kèrstjanstvo u Turskoj; Austrija, koja je već odprije katolike obližnjih turskih zemaljah velikodušno podupirala; Francezka, koja se upravo radi sv. městah u iztočno pitanje uměšala, — samo ako se kojekakovi pobočni i samoživi obziri za ovu stvar nezavuku, i ako različnost věroizpovědanjah i ovdě, kao što već više putah, najbolje ufanje neosujeti i sěguran uspěh neprevèrne.

Za susědnu Bosnu biaše prošasta godina znamenita, te u njoj počeše se, hvala Bogu, kèršiti težki lanci nasilja i svakoga bezzakonja, u koje biahu bědni kèrstjani ove pokrajine dosad sputani. Ona prava i polakšice, što ih je turska vlada ustupivši, štono reče, duhu vremena, ili da bolje rečemo, prisiljena od svojih saveznikah, svojim kèrstjanskim podanikom dozvolila, prodrěše napokon i do ove posestrime pokrajine. U njoj gradi se više samostanah i cèrkvah iznova, a stari samostani i porušene cèrkve stranom se opravljaju, stranom razprostranjuju. Pobožni redovnici dèržave bosanske, ovi jedini uzdèržatelji katolicisma u ovoj nam srodnoj zemlji, obilazeći oko europejskih dvorovah i milosèrdnih posebnikah, pokupiše u to ime novacah. A jednomu izmedju njih, otcu Filipu Pašaliću, tako je ovo sakupljivanje milostinjah obilato za rukom pošlo, da je u Carigradu podigao samostan sv. Jurja za spasenje kèrstj. sirotčadi, i kupio ogromno stanje, u kom će ne samo redovnici stanovati, već, kako se je u svoje vrěme pisalo, velikodušnom podporom nj. veličanstva cara austrijanskoga i bolnica za austrijanske podanike podignuti. — U prošlu godinu pada i dogodjaj jedan, koj je kod bosanskih kèrstjanah porodio radost i uzhitjenje, što se je i s ove strane Save i Une u svih srodnih sèrdcih veselo odjekivalo. Lasno će svatko pogoditi, da mislimo na presvětlog otca Mariana Šunjića, koj běše ove godine po sv. otcu imenovan biskup Panatski i apoštolski vikar za Bosnu. Imajući sreću poznati lično preizvèrstna svojstva i blagu dušu presv. apoštolskog vikara, imamo dovoljno razloga, da u njegovoj osobi vidimo početnika nove i bolje dobe za Bosnu, — da ga spajamo s lěpšom budućnostju njegove někad ponosne, a sad žalostne domovine. Muž, u kom se duboka učenost i mnogostrano znanje bratski druži s krotkom ćudi i apoštolskom poniznostju, — koj s ozbiljnom voljom i odvažnostju spaja obazretnu opaznost i uměrenost: taj nemože biti no dobar i brižljiv pastir, mudar poglavar i blag ravnatelj, pod kojega pazljivim okom i razboritom rukom sve će bolje uspěvati i krenuti put žudjenoga napredka. — I u kneževini Sèrbskoj odustalo se napokon od dosadanjeg postupanja, kojim biaše u ovoj tik katoličke Austrije ležećoj zemlji kao paradoxon 19. věka — svako javno povèršivanje katoličkih obredah na prosto zabranjeno. Daleko preko širokih morah mogao je katolik svoju věru javno izpovědati a ne — u Sèrbiji, koja u tom zaostà za ostalom Turskom do lani. Naime prošle godine upraviteljstvo sèrbsko kupilo je zemljište, na kom se ima na javni trošak sagraditi katolička cèrkva i stan za svetjenika, koj bi iz zemaljske blagajne plaću dobivao, a občina biogradska pozvana je, da za katolike opreděli groblje. S ovom koncessiom skopčana su doduše od strane sèrbske vlade takova uslovja, s kojih opazujemo, da u tom poslu ima něko primisalje, i da ovo nije, štono je rěč, posve čist posao. No kako bilo da bilo: led je probit, a staza, ako i ne ugladjena, a to barma protèrvena.

Premda su ovo istom pèrvi početci i mladi, da tako rečemo, pupoljci na kèrstjanskom stablu u iztoku i Turskoj, bolje nam ipak ugadjaju motrećem oko, nego kada ovim svèrnemo na Talianske pokrajine. U ovih biasmo dosad obikli gledat obilje zrela i zdrava ploda na jedru, granatu dèrvu; a sad ovo izgleda kao da su ga podgrizli cèrvi i poparili mrazoví, te mu ima granah, u kojih samo slabo rodi, — drugih, koje obuhvati nerodica, — a inih, koji proizvode samu čemerikovinu. Čini se kao da je ovim podnebjem i zemljištem toli sretnim, a ljudskim nastojanjem toli nesretnim zemljam opreděljeno, da, neopametivši se bližnjim primèrom, prodju kroz sve phase, koje su Španjolsku iz vèrhunca blagostanja zavèrtěle u nazočan metež, i pripravile smutnje, što su ju dovele do ruba propasti. U koju god od većih dèržavah upravimo pogled, sukobit ćemo se s neugodnimi pojavi. U Rimu je jošte jednako francezka posada kao dokaz, da sěgurnost jošte obezbědjena nije; dèržava prevratnimi težnjami sva prerovana; sv. otac dvaput u očitoj pogibelji života; njegovo otčinsko sèrdce ucviljeno nepriateljskim postupanjem istih někih kat. vladah proti kat. cèrkvi; najvèrliji muževi izloženi zasědam podkupljenjh ubojicah; potajni noževi, ka kojim se utiču podli prevratnici. U dèržavi obiuh Sicilijah vidimo věrozakonske redove stavljene pod uvredljivo nadziranje, koje ih svake slobode lišava; katoličku štampu u svom prostom kretanju bez měre prěčenu; světovnjake i svetjenike prognane, što su se časopis „Civiltà catto-

Digitized by Google

lica" čitati usudili; nadbiskupa Bizzari-a, koj je reklamacije sv. stolice u Napulj nosio, bez uspěha vrativšeg se natrag. — A šta de istom rečemo o protucèrkvenih činih, kojimi je Piemont pozornost světa prošle godine na se povukao? Ovdě biše samostani i nabožna sdruženja, na koje su napadali uslěd Rattazzieva zakonskoga predloga o ukinutju ovih. Premda se je ovom predlogu opirao obstojeći izmedju Rima i Sardinije konkordat; premda ga je sv. otac svojimi predstavami, opomenami i notami na piemont. ministerium pošiljanimi, pače svojeručnimi pismi na sard. kralja zaprěčiti nastojao; premda je nagazio na žestok odpor u senatu, a najvèrliji govornici nezakonitost i nepravednost ovoga predloga bělodano dokazaše; premda se kat. puk s tisućami svojih podpisah proti njemu izjavio: uzpèrkos svemu tomu znali su muževi, koji u ovaj par na kormilu sěde, odobrenje i potvèrdjenje ovoga predloga od sabornice, senata i kralja izposlovati. Uslěd ovoga zakona svi mužki i ženski samostani, kao što sva takodjer regularna i světovnoredovnička sdruženja u sardinskoj dèržavi su ukinuta, te se mogu samo uslěd posebnoga zakona opet uvesti. Izuzete su samo milosèrdne sestre od sv. Josipa i ona věrozakonska sdruženja, koja se s preteźnije strane zabavljaju odgojenjem, javnim podučavanjem, ili propovědanjem i njegovanjem bolestnikah, i koja su u posebnom zapisniku uz zakon napomenuta. Dakle zakon je naperen proti onim redovničkim družbam, koje pobožni, razmatrajući život vode. Sveti otac s toga se gorko tuži u svojoj allokuciji i premda svim udionikom u ovom zakonu i njegovu ovèršenju zaprěti kaznami, što ih cèrkva za takove slučaje opredělјuje, — to je ipak piemontezka vlada svoj zakon ovèršiti dala. I buduć su pobožni vlastnici polag pripadajućeg si naravnog prava svoju zakonito stečenu svojinu branili, obavljeno je ovo ovèršivanje na javnu sablazan puka provaljivanjem vratah i sličnimi nasilnimi sredstvi. Ovaj primèr od ozgor nadje bèrzo naslědovateljah i dolě. U Turinu je prosta světina po ulicah podvikivala: doli sa svetjenici! tamošnji djaci počiniše grozovitu demonstraciju proti věrozakonu; u Vigeranu izsměhavali su processiju, pobožnim ženam voštenice iz rukuh tèrgali, smotke pozapalili, pokrite glave uz svetotajstvo prelazili, a svetjenstvo najružnijimi psovkami gèrdili; pa da i literati za inimi nezaostanu, više novinarah na svetjenstvo i sve, što je katoličko, nasèrtje bez zapreke, a nětko je sastavio na francezkom jeziku spis, koj se osobito po Savojskoj mnogo čita, i gdě se predlaže, da se rimo-kat. cèrkva sardinskih dèržavah od Rima odcěpi, a kralj proglasi njenim vèrhovnim glavarom; cèrkveno pravo i zaključci tridentinskog sabora da se ukinu; predavanje da neima biti vrelo dogmah; bezženstvo da prestaje; latinski jezik da se ukine u bogoštovju itd. Sve su to plodovi, kojimi rodi „mlada Italija", buduć vidi u kat. cèrkvi najmoćniju zapreku svojih prevratnih težnjah, — a mnogo je k tomu doprineo i upliv englezki te protestantska propaganda u Italiji, koja već po svojih novinah i javnih skupštinah (kao nedavno pastor Meille iz Turina na protest. synodi u Parizu) izpověda, koliko je u svom proselytismu uspěla, koliko tisućah biblijah medju pukom i u istom Rimu porazdavala, te u kojoj měri ugled papinstva i kat. svetjenstva kod talijanah podkopala. Kakov će to blagoslov Sardiniji doněti? kako će se daleko na ovom protucèrkvenom pravcu ići? — Medjutim je već sada razdor podpun izmedju sv. stolice i piemontezke vlade.

Ima tomu već puno godinah, što su nam sami neugodni glasi stizali iz Švajcarske. K patnjam, kojim biaše kat. cèrkva u ovoj zemlji od neobuzdanoga radikalisma odprije izvèržena, primetnu i godina 1855. nova stradanja. Lani biaše ponajviše većinom kat. kanton tešinski, koj je svojimi naredbami proti proganjanoj, svake obrane i zaštite lišenoj kat. cèrkvi drugim prednjačio. Sv. otac u allokuciji 26. sèrpnja t. g. opisivajuć stanje cèrkve u Helveciji kaže, da je ovdě „vlast katol. cèrkve i sloboda potlačena, ugled sv. stolice i biskupah poražen, svetost ženidbe i prisege oskvèrnuta i prezirana, sěmeništa mladih duhovnikah i samostani redovnikah ili posve ukinuti, ili samovolji gradjanskih vlastih podvèrženi, poděljivanje nadarbinah i cèrkvena dobra nepravedno posvojena, a kat. svetjenstvo na tužan način neprestanim zadirkivanjem napadano." — U Genfu, ovom Rimu kalvinisma, věćali su měs. kolovoza prot. propovědnici „o najuspěšnijih sredstvih proti rimskom katolicismu za snubljenje na protestantisam, i koja odgovaraju najbolje duhu evangjelja i potrebštinam našega vremena." — No čini se da je i medju alpami dušmansko oružje na štitu žive věre otupilo, da i ovdě počimaju ljudi nemoć svoju uvidjati, nemogući utamaniti dělo rukuh božjih. Veliko věće u Freiburgu, ono isto, koje je dosad već višeput gorko razcvililo kat. cèrkvu, izrazilo je želju, da se mir medju cèrkvenimi i světovnimi vlastmi povrati; proguani biskup Marilley da se slobodno na svoju stolicu povrati, a izvèršivanju njegove biskupske vlasti da se nikakove zapreke na put nestavljaju, ako se ili konkordat s Rimom sklopi, ili barma medju vlastmi něki privremeni ugovor utanači. Biskup Marilley učinio je predlog za taj ugovor,

Digitized by Google

na kog je i sv. otac kroz svoga nuncia pristao, izjaviv želju, da se sklopi konkordat. — Měseca stud. posětio je msgr. Bovieri, papinski poslovodja, savezne oblasti u Bernu, te biaše vèrlo priazno dočekan tamo, gdě se dosad o tom radilo, da se nunciatura iz Švajcarske ukloni. I diplomatički sbor primi ga vèrlo dobro; a poslanik englezki na obće udivljenje priredi njemu na čast posebne svetačnosti. To su dobri znaci; pa ako sbilja konkordat s freiburžkom vladom za rukom sretno izpadne, pa ako ini kantoni, koji se u protucèrkvenom postupanju rado povadjahu za Freiburgom, njegov primèr i u tom slědili budu: tad se možemo nadati, da će dugotrajne prognanjem, vatrom i mačem pretèrpljene kušnje kat. cèrkve u divnih švajcarskih planinah i dolinah već jednom prestati. Da Bog dao!

(Konac slědi.)

Valjan odgovor.

Roditeljem, kojim je inače do Boga malo stalo, a za cèrkvu i njene propise baš niti marili nisu, ugrabi nenadano smèrt jedino děte. Da ti je bilo viděti, kako su se sada ovi roditelji gorko tužili, kako su svašta spočitavali providnosti božjoj, kao što to obično biva, da upravo oni, koji najmanje na Boga misle, zahtěvaju, da on tim više misli na njih, i da njih i sve, što je njihovo, kao zenicu očiuh svojih pazi i čuva. Ovi zapitaše svoga duhovnika: ako je Bog, kao što veli sv. pismo, ljubav, zašto im je ugrabio ljubljeno jedinče? Duhovnik odgovori im ovako: „Vi želite od mene saznati, zašto je Bog vaše děte uzeo k sebi? Evo zato: On hoće da i iz vaše porodice ima barma jedno u nebu. Vi stariji nećete u nebo, pa nebi niti svoje děte, da vam je ostalo, unj pustili bili. Zato ga je jošte u dobar čas Bog k sebi uzeo. Ako vam je roditeljsko sèrdce u grudih, a vi ajdete za dětetom, i tražite ga na putu krěposti i blaženstva, pa ćete ga jamačno naći i neizgubiti nikad više.“

Cèrkvene věsti.

Zagreb, 15. sěč. U najnovije vrěme raznosili su se kroz sva usta u našem gradu i izvan njega, o někih poimence označivanih svetjenicih nadbiskupije zagrebačke, svakojaki glasovi toli pogèrdni za njih, koli žajostni za svekoliko duhovničtvo. Smutjeni obćenitim pogovaranjem uzesmo si sav mogući trud, da saznamo, šta je u stvari istine, i šta je tim prikornim glasom za povod služiti moglo? Ovim putem saznasmo za izvěstno, i to za umirenje naših čitateljah javljamo, da svi ti glasovi nisu no prěsne laži i gole izmišljotine, kojim dotični svetjenici nikakova povoda nedadoše. To je dakle nětko budi bezrazsudnom šalom, budi iz osobne pizme ili mèržnje duhovničtva ove glase sám u svojoj glavi skovao i u svět turio, koje je zatim svakojakimi dodatnimi kèrpami ověšene u bezbrojnih proměnah jedan drugomu pripovědao. Kod obćenitosti glasa, koj je sve jezike razmahao bio, mučno je, pače nemoguće iznaći početnika ovih ružnih potvorah; s toga proti neznanom i zlobnom klevetniku putem pravice nije postupati moći. Nepreostaje dakle krivo osumnjičenim duhovnikom drugo, nego da upokojeni svojom dobrom savěstju stèrpljivo snose i preziru nanešeni si prikor, koga nikojim svojim činom zaslužili nisu. Pametni i razboriti ljudi znadu za neosnovanost razglašene krivnje, a šta se drugih tiče, čim nestane větra, prestat će i klopotanje. U laži su kratke noge, kaže naša narodna poslovica, i to neka bude za utěhu nepravedno okrivljenim duhovnikom.

— 18. sěčnja. Dne 14. t. m. preminuo je ovdě grof *Ivan Drašković*, svetjenik nadbiskupije ostrogonske, u kojoj biaše župnik, a poslě, odrekavši se župe, življaše na svojoj gospoštini u Božjakovini. Pokojnik primio je sa svom poniznostju sva svetotajstva umirućih, i nastupio tako put u věčnost kao pobožan kèrstjanin. Pokopan je s izvanjskimi znaci svetjenika, i na vlastito zahtěvanje na groblje kod sv. Bèrcka. S. cèrkvenimi obredi sproveo ga je onamo veleč. g. podarcidjakon i župnik bèrckovljanski Nikola Havliček uz podvorbu dviuh profesorah iz Zagreba i sedam obližnjih duhovnikah. Tělo pokojnikovo izpratilo je na město věčnoga pokoja više štovateljah iz Zagreba, sva obližnja gospoda, poimence c. kr. činovnici, i množina naroda. Pokojnik biaše od onih, koji ga bolje poznaše, štovan kao čověk blag i dobrotvoran. Kao zaštitnik župe kod sv. Bèrcka bio je on to svakom prigodom i činom; navlastito pako znatno je podupirao tamošnju župnu učionu.

Najbolji tomu dokaz, a zanj najlěpši i najdugověčniji spomenik nalazimo u njegovoj oporuci. On ostavi: 1. 10,000 fr. sr. zagrebačkoj ubožnici; 2. 10,000 fr. u ime štipendijah za četiri djaka zagrebačke gimnazije i petoga slušatelja zagrebačke pravoslovne akademije; 3. 10,000 fr. narodnoj Matici za nagradjivanje i izdavanje vèrlih i koristnih knjigah; 4. 5,000 fr. milosèrdnim sestram u Zagrebu; 5. 5,000 fr. sr. za zemaljsku bolnicu, koja bi se u Zagrebu ustrojiti imala; dok nje nebude, kamate će pripadati samostanu milosèrdne bratje u Zagrebu; ako se pako ova bolnica nebi udělotvoriti imala, tad će rečena bratja dobiti i glavnicu; 6. 5,000 fr. sr. školi u Bèrckovljanih; iz kamatah kupovat će se potrebite stvari ubogim djakom; za

Digitized by Google

izvèrstnije djake iz odaljenijih selah platjat će se stan kod sv. Bèrcka; napokon mogu se naznačiti do 40 fr. sr. nagrade učiteljem i katecheti, ako osobito revni budu. Ukupno dakle na blagotvorne svèrhe ostavio je 45,000 for. sr. Bit će mu s toga lèpi spomen u ljudih, a věčni mu pokoj kod Boga!

Beč. Iz „Universa" zaredile je gotovo kroz sve katoličke časopise pověst, polag koje je nj. veličanstvo car austrijanski svomu bivšemu odgojitelju, grofu Bombellesu, na smèrtnoj postelji oslobodjenje katoličke cèrkve obećao. I mi smo istu věst polag „Zuschauera" u 1. broju ovoga lista priobćili. Dnevnik „Fr. P. Ztg." izpravlja onu pověst ovako: „Grof Bombelles uputio se je god. 1850. iz Milana u Savenstein u Koruškoj, naumivši tamo ostatne godine svoga života dokončati. Al mu bi odlučeno, da samo jošte malo danah živi. Težko je obolio. Pozvavši k sebi městnoga župnika primio je svetotajstva umirućih i činio svakojake naredbe glede svoje porodice. U tom pade mu velika utěha jošte u dio. Car, začuvši za njegovu bolest, poslao je odmah svoga tělesnoga lěčnika Dra. Fritscha u Savenstein, da se glavom o stanju bolestnika ubavěsti. Ovaj znak ljubavi svoga prejasnoga učenika duboko je ganuo grofa, komu je Dr. Fritsch višeput opetovati morao, da ga je sám car poslao. Na sam uzkèrs 31. ožuj. 1850. prestavio se grof Bombelles kao muž i kèrstjanin s ovoga světa. Poslědnje rěči umirajućega, što se razabrati mogahu, bile su: „o care moj!" Odtale se vidi, da je cěla pověst o tobož na smèrtnom krevetu zamoljenom i danom obećanju glede cèrkve puka basna. No istina je ovo: Car Franjo Josip poslao je na svoj imendan god. 1849. grofu Bombellesu vèrlo laskavo pismo dodav mu veliki kèrst reda sv. Stěpana. Grof Bombelles došao je tim povodom u Schönbrunn, da se nj. veličanstvu zahvali. Tom prigodom světovao je grof nj. veličanstvo, da poslědnju volju svoga u Bogu pokojnoga děda glede věrozakonskih i cèrkvenih poslovah izpuni.

— Novoimenovanog kardinala nadbiskupa bečkoga Josipa Othmara Rauschera odlikovao je sv. otac na osobiti neobični način. Ne samo da se je papa u tajnom konsistoriu dne 17. pros. u najpohvalnijih izrazih o njem izjavio, nego je i u istoj promulgacii novom kardinalu podao pèrvo město, pače posebno, pošto je poslě prijavljenja inih poslovah slědila druga allokucia s promulgaciom ostalih triuh kardinalah. — Dne 2. sěčnja stavilo je nj. veličanstvo iz Rima poslani kardinalski birett u dvorskoj kapeli svetačnim načinom kardinalu na glavu.

Ugarska. Glasoviti pianista Franjo Liszt pisao je nedavna nj. eminencii kardinalu i pèrvostolniku Scitovskomu, da će za posvetjenje ostrogonskoga hrama opredělјenu misu na skoro dovèršiti, i da on ovo svoje najmilije dělo neslaže toliko, koliko više moli, nemogavši se izčekati vremena, u kom će opet imat sreću nj. eminenciu viděti.

Livno u Bosni. (Dopis) Umoljava se štovano uredničtvo „Z. kat. lista," da bi se dostojalo slědeću molbenicu, pisanu od svetjenstva i naroda katoličkog i nesjedinjeno-gèrčkog krajine livanjske, na g. Dimitriju Atanackovića, c. kr. glavnog konsula u Sarajevu, kano u krug cèrkvenih izvěstjah spadajuću, dragovoljno obělodanit. Ona glasi ovako:

„Presvětli gospodine! Dok nam živ biaše pokojni g. Rajković, c. k. poslovodja ovdě u Livnu, mogu Vam reći, biaše srećno svetjenstvo i narod obodvojega věroizpovědanja ove krajine u tome, što je ono, posredovanjem pokojnika, javne věrozakonske potreboće s uspěhom predlagalo i dotičnoj vladi turskoj, i Vašoj presvětlosti kao naměstniku slavnoga vladaoca i pokrovitelja cělog kèrstjanstva u ovoj dèržavi otomanskoj. Po smèrti pako pokojnika osirotivši ovo svetjenstvo usilovano je Vašoj presv. neposredno iste potreboće věrozakonske javljati, od kojih slědeća ljute nam rane zadaju."

„Evo ima 36 godinah, odkako je ondašnji samosilnik Ibrahim-beg Firdusović, kapetan livanjski, u pèrkos věri Isusovoj pazar (sajam) s petka, turskog praznika, prebacio na nedělju, praznik kèrstjanski. Od onda nit svetjenstvo može svoje dužnosti u javnoj službi božjoj točno obavljati, nit narod zabavljen tèrgovinom može prisustvovat sv. misi oli liturgiji."

„Sad budući doživili vrěme, u koje Europa potoke čověčanske kèrvi proléva za slobodu věrozakonsku (?), odvažilo se je i svetjenstvo ove krajine putem zakonitim pokušat sreću, i ovi težki jaram sebi i narodu s vrata skinut. U tu svèrhu u bratinskoj slogi sastavilo je u turskom jeziku molbenicu na vladaoca bosanskog čestitog Huršid-pašu, moleći ga ponizno, da on vèrhovnom svojom oblastju, izdavši bujuruldiju, pazar s nedělje prenese u srědu; a mene umolilo je isto svetjenstvo, da ovu věrozakonsku tegobu i Vašoj presv. u svojoj obširnosti službeno predložim. Indi" —

„Molbenicu navedenu pisali su umoljeni kadija i muselim livanjski, ljudi inostranci, ali tajno od ovděšnjih poturicah, koji bi od zgolje zlobe protiv kèrstjanskoj věri mogli joj granu na put stavit. Ona je podpisana i pečati potvèrdjena od 4. župnikah katoličkih i petog nesjedinjenog."

„Suviše predvidivši svetjenstvo, da bi njihova molbenica mogla nagazit na političku zapreku, kano da rečeno prenešenje pazara moglo bi prouzrokovat štetu oli nazadak tèrgovačkom prometu, činilo je nju svojeručno podpisati od městnog družtva tèrgovačkog obadvoga věroizpovědanja."

„Ovako osiguranu molbenicu predat će veziru iz ruke u ruku naš čověk, koga o našem trošku šaljemo u Sarajevo, koj će i Vašoj presv. ovi list izručiti."

Digitized by Google

„Uvěren je narod ove krajine i svetjenstvo obadvog věroizpovědanja, da golema zadaća od slavnog cara Frane Josipa Vašoj presv. naložena, štitit t. j. věrozakon kèrstjanski protiv nepravednom nasilju, znati će mrèže protivnikah križa Isusova i tudě u Sarajevu i ovdě u Livnu stèrgati, i što prije željnu bujuruldiju izposlovati. Trud pak ovoj svetoj stvari od Vaše presv. žèrtvovan, zadužit će i svetjenstvo i narod kèrstjanski ove krajine na sveudiljnu bogomolju za sjajni dom austrijski i za svoje činovnike; i s ovakim uvěrenjem u dubokom štovanju dičim se imenovat u Livnu dne 29. studenog 1855. u ime svetjenstva i naroda ponizni sluga i štovatelj O. L. K. župnik čuklićki s. r.“

Rěšenje ove molbenice izpane li srećno oli nesrećno, bit će priobćeno uredničtvu „kat. lista“; a čitateljstvo katoličko uvidit će iz njega: koje i kolike sile upotrebljava vlast pokroviteljna na promicanje stvarih věrozakonskih kèrstjanah u turskom carstvu, i u kolikoj cěni one stoje kod sadanje otomanske vlade.

Rim. Časopis „Courrier des Alpes“ pripověda slědeću, kao što pridaje, ujamčenu anekdotu. — Prije više měsecih pisao je jedan francezki vojnik iz Krima svomu u rimskoj posadi se nalazećem drugu, predstavljajući mu u listu tužnu sliku stradanjah, nevoljah i porazah, što ih bolesti i neprijateljska taneta u vèrstih iztočne vojske već počiniše; zaključuje s prošnjom, da u ime uzčuvanja francezke vojske odmah kod samoga pape naruči misu. Da izvèrši ovaj nalog, krene ovaj rimski prijatelj odmah sutradan put Vatikana, i obrati se na pèrvu stražu, da ga vodi k svetom otcu. Na opazku, da mu k tomu treba posebne dozvole, odvrati, da je to dobro za odličnu gospodu, ali kod prostoga vojnika da je ovo okolišanje suvišno. — Poslě mnogoga razgovaranja i prigovaranja dodje napokon naš vojnik do papinskoga komornika, koj se ga nikako okaniti nemogaše, i videći da drugo nepreostaje, prijavi ga papi. Stališ a i osobiti način postupanja ovoga prositelja pobudi udioničtvo u Piu, te vojnik bude bez običnoga udvorivanja pušten pred papu. Došavši pred sv. otca stane ukočen, digne desnicu do čela, te glasom, kao da svom poručniku štogod službeno prijaviti ima, reče: „Moj papo! evo je list od jednoga moga drüga iz Krima, koj se Vas tiče; molim Vas pročitajte ga, pa mi kažite, šta da odpišem.“ U to pruži papi jednom rukom list, a drugom něšto novacah. Papa proštiv list vrati mu ga s rěčmi: „moj prijane sutra ima moja misa već svoju odluku, no prekosutra reći ću drage volje misu za veliku francezku vojsku, al pod tim uslovjem, da ti kod nje budeš, i dobro pripravljen primiš presvetu pričest. Novce uzmi i pij za njih na zdravlje tvojih hrabrih drugovah.“ — „Dobro, moj papo,“ odgovori ovaj, „ja ću se odmah obratiti na vojnoga duhovnika, da dèrži sa mnom mali pregled, a prekosutra u rečeno doba bit ću na svom městu.“ Tim digne opet desnu ruku do čela, okrene se s města i ode. U naznačeni dan dodje vojnik, tako dobar kèrstjanin kao i věran prijatelj, i primi tělo gospodnje iz ruke svetoga otca.

— Na věkovitu uspomenu dogmatičke odluke o neoskvèrnjenom začetju Bogorodice stavljene su u basiliki sv. Petra kod Berninieve propovědnice pod velikimi kipovi sv. Franje, Dominika, Benedikta i Ilije četiri mramorne ploče. Na pèrvoj je napisano: „Pius IX. P. M. in hac Patriarchali Basilica die octava Decembris anno MDCCCLIV. dogmaticam definitionem Deiparae Virginis Mariae inter sacra solemnia pronunciavit, totiusque catholici orbis desideria explevit.“ — Ostale tri imadu na sebi upisana imena u skupštini 8. pros. nazočnih otacah s kardinalskimi naslovi i biskupskimi stolicami; broj kardinalah iznosi 53, nadbiskupah 43, biskupah 100, svega skupa 196 otacah.

Francezka. Montauban-ski biskup dobio je od sv. otca dopuštenje, da može doktorat iz bogoslovja podělivati pod onimi uvěti, pod kojimi je to dozvoljeno biskupom, što spadaju pod pravomoćje bordeaux-skoga nadbiskupa. Glasa se, da se je već više biskupah u tom poslu okrenulo na sv. stolicu.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. A. K. u G. — Kažite g. žaknu Č., da će nam tako opis nadjenog glagoljskog rukopisa, kao što i koji shodan obrazac iz njega na izgled dobro doći; isto tako rado ćemo ustupiti město onom „pretresu“, za koga nas pitate. Onaj gospodin, koga spominjete, nije nam poručka prijavio.

„ L. D. u P. — Niti pisma niti novacah od Vas primili nismo; obratite se radi toga na dotičnu poštu; medjutim list Vam se pošilja.

„ Ivi — Hvala lěpa na milozvučnih željah; ujedno preporučamo se za izvěstja iz susědstva s one strane — kao što lani.

Na višestrano propitivanje izjavljamo, da se „Zagrebački katolički list“ jošte podpunim brojem dobiti može.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 4. — TEČAJ VII. U SUBOTU 26. SĚČNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Godina 1855.

(Konac.)

Predjimo sada preko Rena u němačke dèržave i najprije u susědnu Badensku. Ovdě razmirica izmedju freiburžkoga nadbiskupa i velevojvodske vlade jošte nije poravnana. Dèržavni tajnik Brunner ugovarao je s Rimom, no izuzamši Interim, koj samo něko provisorno stanje ustanovljuje, u ugovaranju glede glavne stvari dosad radi nepoznatih uzrokah neuspě. Někoji světuju, da se pričeka na smèrt častnog i odvažnog starine, no on sám hoće, da se ovo preporno pitanje jošte za njega živoga konačno rěši. Medjutim kao što je s jedne strane odustala vlada od zatvaranja cèrkvah, nametanja globah i utamničenja nadbiskupu věrnih svetjenikah: tako je s druge strane isti nadbiskup svojim svetjenikom dozvolio, da u zakladnih poslovih s věrhovnim cèrkvenim věćem obćiti smiju. Tim se je jedna stranka drugoj primakla i opet jedan korak više k pomirenju učinjen. — Izvan Badenske ugovarahu tečajem prošle godine s Rimom Nasovska, obadvě Heske i kraljevina Wirtemberžka. Nadat se je, da će na ova ugovaranja austrijski konkordat blagodatan upliv imati. — U Fuldi i Moguću obslužavahu 1100-godišnju uspomenu sv. Bonifacia, němačkoga apoštola, s velikimi svečanostmi. — Sablazan ona, što su ju alkantarinci pod kolovodjom ot. Lotharom protucèrkvenim, odpornim ponašanjem napram vratislavskom nadbiskupu podeli, uklonjena je. Bečki pronuntius, povlastjen od sv. stolicě, izrekao je u tom poslu presudu, uděd koje je čuvarnica (custodia) alkantarinska u Slezkoj ukinuta, noviciat zatvoren, a neposlušni franciškani po drugih samostanih porazměšteni. Oni su se svi već ovoj odsudi pokorili, a sám otac Lothar u javnom očitovanju svoju krivnju pripoznao. — U Pruskoj, gdě je stanje kat. cèrkve bolje, od poslě su joj neumèrli zatočnici nadbiskupi kolinski Drosde-Wischering i poznanjski Dunin slobodnije kretanje izvojevali, nemanjka ipak jošte ograničenjah i zaprekah, što joj se od strane vlade na put stavljaju. Simo spada: upotrèbljavanje kat. zakladah za protes. svèrhe; zabrana obdèržavanja Piove skupštine; zabrana kat. časopisa „D. Volkshalle“; naredbe o jesuitih, proti missijam, proti rimskom zavodu Propagande; zapostavljanje katolikah u službah itd. Ovako postupa ova „evangelička“ velevlast napram više od dvě petine svojih katoličkih podanikah, premda se je ona upravo svojimi kat. pokrajinami do velevlasti popela.

Ovdě nam se pruža sgodna prilika, da se nazremo u stanište protestantisma i u kratko upoznamo s njegovim nazočnim stanjem. Nečinimo to iz zlobne kakove naměre ili zlorade volje, već jedino s toga, što nam snagu protivnika poznati valja, ako mu se uspěšno opréti želimo, — i što se njegovim primèrom okoristiti hoćemo, pa da sami metemo pred svojim pragom. — Onaj duh raztvaranja i negacije, koj leži u istom principu protestantisma, sve se dalje razvija i uporablja tako, da mu izpod nogub sve više nestaje zemljišta kèrstjanskoga. U Němačkoj drobi se on svedjer u više slědbah, koje se opet u manje odlomke razpadaju, a svi ovi svom poreklu sve nespodobniji postaju. Što je bistar um velikoga Bossueta već odavna opazio, da će naime protestantisam doslědno izveden do pustoga deisma, koj nepozna objavljenoga Boga, dotěrati, te u njem svoju krajnu svèrhu i grob naći: to vidimo već u naše vrěme s više stranah postignuto. Napominjemo samo Rau-ove spise: „Evangelium der Natur“ i „Katechismus der Zukunft“, i grubo materialističko dělo: „Kraft und Stoff,“ spisano od sveučilištnoga professora Büchnera, o kojih biaše govoreno i u ovom listu. A ovi spisatelji nestoje osamljeni, kao što bi mnogi mislio; svaki od njih može u istinu reći: longus est post me idem sen-

Digitized by Google

tientium ordo. Ovo zlo netaje niti isti protestanti. Slavni sgodopisac Ivan Müller već kaže: „naša (prot.) cèrkva postaje svaki dan sve veća smutnja“. Drugi nětko iskreno izpověda: „u obziru věrozakona, u obziru carstva božjeg imademo već gotovu sgradu babilonskoga tornja.“ Dr. Kirchhof piše: „razpad věrozakona u svih gotovo prot. zemljah već je bělodan:“ a pastor de Marée tuži se u svojih listovih na obranu věre pisanih: „To je grozovito no istinito, da niti medju Turci nesmě nitko tako dèrzovito gèrditi Isukèrsta, Abrahama, Mosesa i proroke, kao što to čine mnogi evangelički kèrstjani kod nas ustmeno i pismeno.“ Da je sgrada positivnoga protestantisma sva prerovana i podkopana, to se sve većma osětja, i tomu treba pripisati, što se protestanti gotovo nadmetju u izumljivanju sredstvah, kojimi bi se razpad ove sgrade obustaviti mogao. Osobito biaše prošla godina plodna na ovakovih predlozih i osnovah. Samo mimogred napominjemo o velikom englezkom bibličkom družtvu, da je ove poslědnje dvě godine gèrdnim troškom od 1,600,000 for. sr. do 1,840,000 iztisakah izdalo, a za vrěme svoga 50-godišnjega obstanka na tiskanje i razdavanje 29 milionah sv. knjigah u 179 raznih jezicih prevedenih 57 mil. potrošilo; — isto tako mimogred budi rečeno, da se slično družtvo u New-yorku s maticom-družtvom u Englezkoj natiče. No izkustvo uvěri ljude, da koristi i uspěhi, što su tim postignuti, toli su neznatni, da nestoje u nikakovom razmèrju k neizmèrnim žèrtvam i naporom; zato da se treba ogledati za druge měre. Mnogo se o tom mislilo, pisalo i većalo, da se dvě glavne grane, naime „evangelički“ i „reformirani“ protestantisam ujedine; no naměravana unija nepodje zu rukom. — Někoji su radi padajući protestantisam tim uzdèržati, što hoće, da se svi povrate k symboličkim knjigam, ili bar da se svi propovědnici strogo na njih obvežu; — no prigovaraju im drugi, da žele „papirnatoga“ papu uvesti. — U Königsbergu (u Pruskoj) proglasio je tamošnji kralj. konsistorium osobnu izpověd i posebno odrěšenje za bitno reformatorski nauk, te zato nalaže podčinjenom si duhovničtvu kao osobitu dužnost, da sve, štogod se od pojedinih izpovědnih formah po gděkojih městih sačuvalo, s osobitom pomnjom goje i sve poduzmu, čim bi se izpověd i odrěšenje konkretno shvatiti i posebno upotrěbljavati moglo. — Norvežki propovědnik Lammers objavio je svojim župljanom službeno, da će im uzkratiti odrěšenje, ako se prije neizpověde. — U Eisenbachu dèržana cèrkvena skupština, zabrinuta radi sveudiljnog cěpkanja na slědbe, zaključi, da se slědbe, što su zemljište kèrstjanskoga objavljenja ostavile, neimaju tèrpiti; a za takove slědbe proglašene su sve one, koje nisu u suglasju s nijednom od onih cèrkvah, što su westfalskim mirom u Němačkoj priznane. — Berlinsko vèrhovno cèrkveno věće izjavilo je prigodom jedne razpitne ženidbe, da se dosadanje postupanje u ženitbenom razvěnčavanju i novom ženjenju u protestantah neslaže sa sv. pismom. — Kao što pro. god. u oldenburžkoj prot. zemaljskoj synodi bi izjavljeno, tako se na svih stranah dižu glasovi za umnoženje obredah i obnovljenje bogoštovja. — U Erdelju zaključiše protestanti u jednoj svojoj skupštini tražiti, da se njihovim superintendentom daje „biskupski“ službeni naslov. — Pače ustrojila se medju prot slědba, koja poput eng. puzeysma naklanja se ka katolicismu. Ona dèluje čak preko oceana u sěv. Americi, glavno joj je stanište u Nürnbergu, kolovodja pastor Wilhelm Löhe, a privèrženici zovu se „philadelphi (bratoljubi). Löhe govori već o oltarskom svetotajstvu gotovo u smislu kat. presućanstva (transsubstantiatie); brani samopričest svetjenikah; žali, što lutherani neimaju missala i breviara; u svojoj službi božjoj ustupljuje i svetcem něšto města: o štovanju majke božje tako piše, da se jedva za vlas razlikuje od kat. cèrkve; veli, da bez jedinstva u nauku neima nikakova obćinstva svetih niti vidljive cèrkve. Iste protest. novine tuže se na ovu slědbu, što s jedne strane izpunjuje prazninu obstojeću izmedju protestantisma i katolicisma, a prazninu izmedju lutheranah i reformiracah jošte veću čini.

Koji dublje pronikoše u stanje protestantisma, opazivši, da su sva ova samo palliativna sredstva, koja doduše zavlačiti, al nemogu zapréčiti razsap, put kojega stupa, obratiše se na boljega lěkara, koj tu pomoći može, i prestupiše u krilo katoličke cèrkve. Mi ćemo samo one napomenuti, koji su na taj korak iskrenim čeznutjem i traženjem istine i učenim izpitivanjem dovedeni, te ga tečajem godine 1855. učinili. To su: grof Stolberg-Wernigerode, po materi unuk glasovitoga sgodopisca Fr. Leop. Stolberga, měseca sěčnja u kalternskoj župnoj cèrkvi u Němačkoj; — Edmund Foulkes, anglikanski duhovnik, profesor oxfordskoga sveučilišta i pisac cèrkv. pověstnice od 1—12 věka, na svěćnicu; — Wilhelm Palmer, djakon anglik. cèrkve i profesor u oxfordskom sveučilištu, 21. veljače u Rimu; — grofica Blanka Pappenheim, kći generala od topničtva, u Badenskoj; — pruski vladni savětnik Wilh. Volk, spisatelj i prijatelj Phillipsov sa suprugom Karolinom, kćerom prot. duhovnika, 18. listopada u Aigenu kod Soligrada; — William John Roberts, magister na

Digitized by Google

oxfordskom kollegiju i John Hillary-Dale, bivši nedavna missionar visoke cèrkve u Neuseelanda, u ruke kardinala Wisemana u Londonu; — Hobert Doane, sin new-yorkskog biskupa i djakon episk. cèrkve, mèseca rujna u Americi; — poznati němački spisatelj Dr. Meynert u Beču; — Baron Hammerstein-Gesmold u Lüneburga; — a 31. pros. u Mletcih kralj. saksonski četnik W. Biela, zvězdoznanac na glasu. Ovim pridružujemo i turskog četnika Gemšid Rašid-beja, koj kod Silistrije zasužnjen, kasnije pušten na slobodu dodje u Beč i Rim, gdè bi u cèrkvi rimskog kollegija dne 22. ožuj. okèršten.

Jošte više ipak nego ove pojedine prelaze, i koliko su znameniti te radi ponukah, s kojih potekoše, našoj cèrkvi na slavu služe, uvažavamo onaj sveobći obratak k Bogu, onaj pravac k nabožnosti, kojim od ovo několiko poslědnjih godinah pokrenuše obćenito ljudi u životu, znanostih i umětnostih. — Onaj cèrni duh dvoumkarenja i nijekanja, koj dugo prestiraše nad nami svoja tamna, olovna krila, koj věkovite istine kèrstjanstva za bajke, poklonstvo izkazano trojednom Bogu za kumirstvo, a gospodstvo nad nebom i zemljom vèrhovnoj vlasti puka pripadajuće proglašivaše, preživio se. I ako se jošte gdègod muklim gèrlom oglasi, nenalazi više pèrvašnjega odziva, pošto něka divna sila privlači ljude k věri i ka gojiteljici njenoj cèrkvi. — I na polju znanstvenoga iztraživanja pada nam isti pokret u novije doba u oči. Ako promislimo, kako su ljudi proti objavljenim istinam kèrstjanstva u novije vrěme sve sile oštroumja, znanja, dosètljivosti i marljivosti naprezali, kako su pretraživali neumornim naporom sva vrela pověstnice, starine narodah, zakone prirode, tečaj zvězdah, vlastitosti zemlje na povèršini i u dubini, da iz njih povuku nove dokaze proti dostavěrnosti sv. knjigah i njihovu nauku: to nam se sada tim čistijom radosti sèrce širi, dočim vidimo, kako dublja i temeljitija izpitivanja od istih neprijateljah kèrstjanstva, premda nakanom da napadaju, no iskrenim načinom poduzeta — sve obsěne polovične znanosti, sve prividne varke povèršnosti razpèršuju, i isto napadaje u dokaze svetosti i istinitosti kèrstjanskoga věrozakona proměnjuju. Tako su morala pera, početno u žuč i čemer umočena, napokon pisati hvalu i slavu! — Pače iste umětnosti, koje su dugo, nevrědnimi lanci sapete, jedino putenosti služile, dišu od někle u svom pravom i srodnom zraku kèrstjanskom, te više novijih umotvorah, koji nas na cvět kèrstjanskih vremenah sětjaju, pokazuje, da se i u njih kèrstjanski duh očitovati počimlje, i da se one povratjaju opet u svoj pravi živalj, da hoće da teku svojom naravnom strugom.

Ovimi pojavi ublaženi za sve ono, što nas na preglednom putovanju kroz dogadjaje godine 1855. neugodno dirnù, dolazimo u našu carevinu, da nam ovdè jošte veća radost u dio pade. Da ovu u podpunoj měri poćutimo, dosta je sám konkordat u Beču dne 18. kol. po zastupnicih sv. stolice i carske vlade podpisan, i po nj. veličanstvu u Išlu na 23. rujna potvèrdjen; jerbo čemu su se katolici od katoličke carevine pravom nadali, to im ova godina donese u konkordatu. Već je car Franjo pod svèrhu svoga vladanja mislio se sporazuměti s glavom katoličke cèrkve i sva cèrkvi protivna načela iz carskog zakonodavstva ukloniti. Mirovnu nagodu i konkordat s cèrkvom ostavi on kao baština svom naslědniku na prestolju. Pod ovim bi sbilja učinjen pokušaj, no nepodje za rukom. Našemu sadanjemu vladaru bi pridèržan ovaj zadatak i njegovo rèšenje. A kako ga rěši za se i za cèrkvu slavno, o tom govori jasno njegov sadèržaj, i način, kojim, i okolnosti, u kojih bi sklopljen. Konkordat, dočim podaje caru, što je carevo, a ostavlja Bogu, što je božje, — proizišao je iz uvèrenja o božjem poslanju cèrkve k čověčanstvu; — iz uvèrenja, da se samo u uzkom savezu s cèrkvom blagostanje dèržave postignuti može; — iz uvèrenja, da svako ograničenje cèrkve od strane dèržave ovu poslědnju slabi, i da samo u pravdi i pravici ima jakost i snaga; — iz uvěrenja, da cèrkva uporablja svoju vlast ne da ruši, već gradi, da nije protivnica, već braniteljica zakonitih vladarskih pravah i prave slobode narodah. On je proizišao iz čvèrste volje careve, koj hotjaše, da se njim izpokore stare cèrkvi nanešene krivde a da pobědu odèrži pravda. Ovim konkordatom ujamčena je kat. cèrkvi sloboda, koje joj za obstanak i dělovanje treba. Ona će odsele u svom krugu sama sobom upravljati polag obćenitih cèrkvenih zakonah. Prestaje ona biti podčinjenom služavkom, već će s dèržavnom vlastju tako uzpored stupati, da, dočim će světovna vlast, koja je takodjer božjega porekla, štititi i braniti cèrkvu s polja, ova će, na božjem i věčnom zakonu osnovana, narode na posluh i štovanje prema světovnoj vladi rukovoditi, i tako kroz vremenitost za věčnost pripravljati. U to ime je cèrkvi pravedno ustupljen znatan upliv u odgojenje. — No i poznaje kat. cèrkva u Austriji svu znamenitost i dohit ove stečevine, svu veličinu carskog u nju položenog pouzdanja, pa smatra za svoju svetu dužnost, da lišena stežućih ju njegvah slobodnim kretanjem prispěva na unapredjenje svestranoga blagostanja dèržave. Bit će to najbolji odgovor na graju, koja se po inostranih novinah podigla proti ovom konkordatu; a bit će to i naj-

Digitized by Google

valjanije oprovèrgnutje onih, koji nad njim kimaju glavom, misleći, da je dèržava ustupila pravo, koje će joj na štetu biti. —

A šta je godina 1855. doněla našem hèrvatsko-slavonskom zavičaju s nabožnoga gledišta? — Začesanski kanonici dobiše milostju nj. c. k. veličanstva uresne pèrsne zvězde. Od 15. do 29. travnja imasmo u Zagrebu pučke missije, što su ih otci iz družbe Isusove na hèrvatskom i němačkom jeziku kod punih svedjer cèrkvah i velikim duhovnim probitkom obdèržavali. Dne 29. trav. na 3. nedělju poslě uzkèrsa proglašen je po svih biskupijah dogma o neoskvèrnutom začetju Bogorodice uz dostojne na slavu majke božje priugotovljene svetačnosti. Dne 18. veljače bi po presv. gos. biskupu djakovačkom posvetjen za biskupa panatskoga presv. otac Marijan Šunjić, apoš. vikar u Bosni; a dne 6. svibnja posvetjen je po preuz. nadbiskupu zagreb. presvětli g. Ivan Kralj, predstavnik zagr. kaptola i prior vranski za likopoljskog biskupa. Uvedena su opet u nadbiskupiji zagr. pastoralna věćanja na znanstvene radnje, zaměnjivanje mislih, priobćivanje koristnih opaženjah i izkustva te zvanične dogovore potičuća. K prijašnjim duhovnim bratovštinam pristupila je lani „skupština presvetoga sèrdca Isusova“ za nabožno okrepljenje věrnih. Uslěd missijah obdèržavaju se po subotah i neděljah večerne pobožnosti u cèrkvi stolnoj i sv. Katarine u Zagrebu. Darežljivostju preuzv. gosp. nadbiskupa pribavljena je za stolnu cèrkvu velika sbirka misah za cěli orchester. Nastojanjem istoga vèrhovnoga pastira prirasao je našem glavnom gradu opet jedan koristan zavod — čuvalište nejake děce — u samostanu milosèrdnih sestarah, za kog je isti čověkoljub, da se stan priredi i s potrebitim obskèrbi, 3500 for. sr. poklonio, položivši izvan toga 6000 for. sr. u ime zaklade za one sestre, koje će se nadziranjem děčice baviti. Istim sestram predane su dèržavne kaznionice: ženska u Zagrebu, a mužka u Lěpoglavi. Preuzv. nadbiskup predao je sěmeništu svomu 6000 for. sr. u odštetnih zadužnicah, da se iz godišnjih kamatah kupuju novomisnikom potrebite bogoslovne knjige. Velikodušjem, koje se sámo najbolje hvali, pomnožao je on jošte zakladu nemoćnih duhovnikah sa 20,000 for., a i sirotištah zagrebačkog i požežkog svakog sa 20,000 for. Njegovu ukusu i nastojanju imamo zahvaliti, što je naš veličanstveni stolni hram opet ukrašen novim umotvorom — orguljami — koj i cèrkvi i gradu i cěloj domovini na diku služi. Bukovačka i Sisačka cèrkve dobiše takodjer lani lěpe velike orgulje. Od visokog zemaljskog naměstničtva dozvoljeno je uvedenje dětićkog družtva, koje se ustrojava i za koje je takodjer preuz. g. nadbiskup 6000 fr. zaklade položio. A upravo pod svèrhu godine sklopilo se je u Zagrebu pod visokim pokroviteljstvom světle banice blagotvorno gospojinsko družtvo, uzevši si za zadatak podupiranje i uzdèržavanje novoustrojenoga zavoda za čuvanje nejake děce. — Kao što vidimo, biaše prošla godina na cèrkveno-nabožnom polju podosta plodovita. Samo jedan nezvani gost — kratelj — došao nam je u někih stranah u neželjene pohode, nemilice harao i mnogu tužnu dušu u cèrno zavio. No i ova nesreća biaše prigoda, kojom su revni svetjenici oko duševnoga i tělesnoga stanja pošlicom zahvatjenih bolestnikah neumorno nastojeći sebi i svojem svetom zvanju osvětlali lice. Slava im!

I ovako plovljaše ladja katoličke cèrkve raznom srećom i tekom, no jednim pravcem kroz godinu 1855. Čas ju těraše pogodan větar, čas opet moraše se boriti s protivnimi vihri; sada prosěcaše veselo mirnu pučinu, a sada joj se protivljahu uzbunjeni talasi; ovdě ju vidimo, kako prosto i slobodno jedri, a ondě usred gusarah i opasnih stěnah; něgdě nam se ukazuje čitava, sigurna i neoštetjena, a drugdě od hridih i grebenah okèrhana. No iznad svih njenih sgodah i nesgodah lebdi ruka Gospodnja, koja polag svoga obećanja nedà, da se skèrši i utone. To je stanje naše vojujuće cèrkve na zemlji, kao što joj ga opredělі božanski početnik njezin; to je u svih pogodah i nepogodah njenih utěha naša. S jedne strane progonstva světa, — s druge strane utěhe nebesah — progonstva, jerbo nije s ovoga světa, — utěhe, jerbo je za ovaj svět: eto to je u kratko sudbina katoličke cèrkve na zemlji, koju već sv. Augustin ovako kratko i lěpo opisà: „Dokle cèrkva ovdě po tudjinstvu putuje, povlači joj se staza izmedju progonah světa na jednoj i utěhah Boga na drugoj strani. I u tom se razlikuju vremena, što nam u jednom ove utěhe sjajnije i veselije razsvětljuju put, dočim nam u drugom ovi progoni čine mučniju i tegotniju borbu.“

Može li um poděliti čověku nabožne istine?

(Konac.)

Pitajte um nadalje o žèrtvi, ovoj značajnoj prilici, ovom rěčitom izjavljenju naše bezuvětne

Digitized by Google

odvisnosti od Tvorca, ovom mirovnom i svuda razgranjenom poklonstvu pred njegovim gospodstvom, pred obiljem moći i sile, kojimi je napunjen — o žèrtvi, koje pomisao, kao što veli Benjamin Constant, nerazdruživa je od svakoga věrozakona; pitajte ga, da li je žèrtva dopuštena? da li je koristna? da li je potrebita? na koj način, i koli često ju prikazati valja? pa će sva vaša pitanja ostati nerazrěšena.

Jošte više! Bez sumlje kaže nam um dosta jasno, da ima drugi život, a nagrade i kazne u ovom drugom životu. No kaže li nam on, kakove su to nagrade i kazne i u čem one sastoje? Um je ovdě něm. Pa je ipak ovo velevažno. . . Kaže li nam on, dokle traju? To je isto tako važno, dà desetput, stoput važnije, nad svakom měrom toli važno, da se niti izreći nemože. Jerbo ako nagrada nije něšto velika i izvišena, nije něšto višjega, nego što nam ovaj svět podati može, pa ako na drugoj strani ima konac: kako slaba bit će tada ponuka ova, da me potakne na dužnost, kada je ova u borbi s kojim nazočnim zbiljnim užitkom! Pa ako su kazne drugoga života srednje ruke i vremenite, zašto da se s njimi posebice već u napred bavimo? Sve, o čem znamo, da će se jednom svèršiti, ostavlja nam jošte nadu, a tamo, gdě nesreća nije skrajna, i gdě ima jošte ufanja, nije sudbina nepodnosiva. Suprotivno, ako preda mnom stoji izvěstnost budućnosti skopčano s neizrecivom srećom, to ću ja, i koliko na zemlji ubog i nevoljan bio, doslědno i najveće žèrtve priněti, da dospijem tamo; — a ako strahovite, věčne i neizbèžive kazne pred sobom vidim, pa ako samo svojom krivnjom izgubiti mogu onu sreću, to je s tim skopčana najvažnija naležnost cěloga moga života. Da se u tom slučaju usudim udariti putem ćudorednoga zla, to nije za me samo pitanje o život i smèrt: nego se tu radi o konačnosti i bezkonačnosti; no šta kažem? tu se radi o něčem, što je konačno glede sadanjega života, a o něčem, što je dvostruko bezkonačno glede budućega života; radi se o prelaznom běgućem užitku trenutka na jednoj strani, a na drugoj strani o gubitku neprispodobljive, neproměnjive i bezkrajne sreće, koj gubitak suvisi s propastju u neprispodobljivu, sveudiljnu i věkovitu nesreću. — Više mi je dakle do toga stalo, nego do svega, šta na ovom světu kakovu cěnu za me imati može, jerbo sve, štogod je na světu od kakove cěne za me, nemože se niti prispodobiti s ovako pojmljenom naležnosti mojoj glede drugoga světa; više dakle, nego se pomisliti ili izreći može, stalo mi je do toga da znadem, što o tom dèržati imam. Al um svoj mogu pitati koliko mi volja: šta ću potratiti na drugom světu, ako se kroz toli dražestan obronak zla spustim? On nezna o tom ništa, ili mi najviše odgovori, da se izlažem gubitku sreće, koja valjda svèrhe imati neće. Koliko mi drago mogu si um pitati: kakovoj zasluženoj kazni izlažem se time? To ja neznam, odvratja mi opet. Ja ga mogu propitkivati koliko god put hoću: da li će me zatvoriti u prostu uznicu ili me odvući u užasno sužanjstvo na galije? „O tom ja neznam posve ništa,“ glasi opet njegov odgovor; je li ću doći samo u začasni zatvor, ili u věkovitu tamnicu? „Niti toga neznam.“ . . . Šta, ti svega toga neznaš? No ja sam u zao čas ovim nesretnim putem skvarenja udario, i žalibože odviš daleko već na njem pošao; ti moj vodja i proročište moje, kaži mi barma, šta mi sada činiti valja, da sreću, bila ona šta mu drago, opet stečem, i koje sam se, kao što mi zasvědočava vlastito čuvstvo, nevrědnim učinio; kaži mi, šta mi u obće činiti treba, da na drugom světu izběgnem nesreći, koju sam po svědočbi svoga čuvstva za zloporabu nazočnoga života zaslužio, i koje narav, obseg i trajanje ti nepoznaješ. . . . Jaoh, on šuti! on niti o tom nezna ništa.

Doista poznanje odnošenja čověka napram Bogu na zemlji, kada je on ćudoredni zakon, što mu je toli duboko upisan u sèrdce, povrědio, jest tajna, koje si čověk razrěšiti nemože, i badava su mu sva pomoćna sredstva, badava sve naprezanje svih umnih silah. — Šta ima za počinjenom krivicom, věrolomstvom, za napadaji na poštenje, čest, imetak, sreću i život ljudih, i za toli mnogimi zločini, proti kojim se uzdiže unutarnji glas duševnosti, i koje Bog — presveti, pravedni i prečisti — odvèrći i osuditi mora: šta za svimi ovimi grěsi onomu, koj ih je skrivio, činiti treba i šta on činiti može? Ako je jednom kriv, jednom odbačen od bezkrajno savèršenoga Boga, ako je jednom pao pod osudu věkovitoga zakona věkovite pravičnosti, treba li da se svakoga ufanja u Boga odreče i sdvoji? Ako mu odgovoriš sa „da“, to ćeš ga ovom kobnom rěčicom neoprostivo rinut u cèrno zjalo gèrdnih opačinah, i ja ga vidim, kako iz jedne propasti sèrne u drugu, dok u krajni ponor ćudoredne zloće sunovrat padne. — Ako mu nemožeš odgovoriti, a ti mu stavljaš na sèrdce nezasitljiva jastreba. Um dakle nagomilava ovdě samo pitanja, na koja sám nemože da odgovori. Može li Bog oprostiti i hoće li oprostiti? Može li se Bog — kao što je bezkrajan u mèržnji napram zlu i u svojoj pravičnosti, a kao što je neizměran u svojoj ljubavi napram dobru i u svojoj blagosti, — može li se Bog koje od povlastih svoje pravičnosti na korist krivca odreći ili nemože? i ako

Digitized by Google

se Bog odreći može, je li on to i hoće, i pod kojimi uslovji hoće? Njemu bo doista pripada pravo, da sám ustanovi ove pogodbe, jerbo je on uvrědjen, i kao što Job kaže: „quis dicere potest, cur ita facis?“ Job. 9, 12. Treba li da čověk na oltaru pomirenja prinosi žěrtve? treba li da sam sebe žěrtvuje? treba li mu suzah? treba li mu kěrvi? Sva ova pitanja tišti željezna ruka; badava ju prima zlovoljan um i svom silom hoće da odigne; zalud sav napor! ona ostaje nepomična na istom městu; i nakon velikog truda i mnogog naprezanja postavi se napokon smutjenim i plahim pogledom dvojba slavodobitno na pečat, koj umu k ovoj tajni zatvara ulaz. — Zar dakle da čověk, pošto je jednoč skrivio, neima za se nikad više kakova jamstva za oprošćenje? . . . Pa ako nikakova neima, i ako je dosta ozbiljan da razmišlja o svom stanju na drugom světu: kakov mu tada život, kakova směrt mora da bude! . . . Njegov um zaoštruje jošte sám dvorězni mač svih onih pitanjah, koja mu dopiru do dna duše, a nepruža mu melema na njegove grozovite rane. Njegov um pokazuje mu poslě ovoga života, koj se već sutra dokončati može, oboružana sudca (no i o tom ništa izvěstna neznade), oboružana možebiti věkovitim kažnjenjem, a ovaj sudac je onaj isti Bog, koga je uvrědio; je onaj věkoma živući zakon, kog je počinjenom opačinom proti ćudorednom poredku světa nogama pogazio; a proti svim strahotam i užasom, koji mu kod ovih mislih i izgledah u budućnost gěrčevito tište dušu i sěrdce, nepodaje mu um da bi najmanji samo razlog za umirenje. On ga zaokupi sa svimi mukami i stiskami dvojbe, i preda ga njoj sasvim; ovaj prosjak istine željan neka posětí sva města na světu, u kojih se najviše čověčanske mudrosti nahodi, i neka tu moli za pomoć, koje mu kod nemoći njegove toli nuždno treba: a on će onamo, odkale je krenuo, praznih rukuh i pokunjena lica opet doći, i kod povratka svoga krivnjami obtěršenu čověku reći: „živi nesretno, umri nesretno, stupi nesretno u stan věčnosti, za da tamo tko zna? . . . kamo nesretniji budeš.“ (Eccl. 12, 5.).

Na ovi način, ume čověčanski, činiš ti čověka plěnom pitanjah, koja se njega ponajbliže tiču, i svom silom zahtěvaju odgovor; na ovi način pripravljaš mu pakao dvojbe na ovom světu i donosiš mu směrt s mukami sdvojenja naproti tajnosti, koja je neznanjem i užasom toli strahovita. Poslě ove doslědne izpovědi tvoje nesvěsti i pod težinom ovoga osvědočenja šta ti preostaje jošte da činiš? Padaj nice, baci se na tle pred noge Stvoritelja svoga, i uzdiši s Platonom za věrozakonom, koj iz neba dolazi, da prosvětli ljude (u drugom Alcibiadu): spusti se na koléna pred svamogućim i preblagim Bogom, i vapi iz dubljine nevolje tvoje: Bitje svih bitjah, ja sam tvoj stvor; ponos moj je, da to znadem, i sreća moja, da to priznajem, dočim se ponizujem pred Tobom. — O Bože! ti vidiš sěnu moju i tminu moju; ti vidiš grozničavo stanje mojih dvojbah: imaj milosěrdje sa slěpilom i stradanjem mojim; daj, o daj, neka iz sunca tvoje neograničene mudrosti sine samo jedna zraka, da ova prodre kroz moje magle i razpěrši ih i utaži moj žareći nemir. Ja sám nemogu pronaći, šta čověku, komu si me za provodiča odlučio, najviše treba znati, i ja želim i hlepim sa svom silom čeznutja za inim světlom, nego je moje, za božanskim světlom, koje mu podaje, za što mene uboga bez prestanka moli. . . . I ako si predusrio moju žudnju, ako ova iz neba blagoslovljena poslanica već boravi na zemlji, to ju ti jamačno u kakovu tajnost neodlučnih oblikah i sumračnih sustavah sakrio nisi; nego si ju postavio vidivu na ovaj svět, kao grad (Mat. 5, 12), podignut na běrdu, da ga svih oči spaziti i viděti mogu. Upravljaj korake moje put njena stana; već sada pozdravljam ju s oduševljenjem, i pověreno prepuštam čověka njenoj ruci, da ga vodi put njegova opredělјenja.

Cěrkvene věsti.

Iz Zagreba. Nj. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim rěšenjem od 17. sěčnja tek. god. premilostivo naimenovati za kanonike pěrvostolnoga kaptola zagrebačkoga: ***Matiju Tonhausera,*** podarcidjakona i župnika u Belovaru, — ***Ivana Koača,*** podarcidjakona i župnika u Gjurgjevcu, — ***Nikolu Vučinovca,*** podarcidjakona i župnika u Klošter-Ivaniću i ***Franju Mučnjaka,*** podarcidjakona i župnika u Bosiljevu; za kanonike sbornoga kaptola začesanskoga: ***Janka Babića,*** izluž. podarcidjakona i župnika u Loboru i ***Janka Boleslavskoga,*** podarcidjakona i župnika u Ljubešćici; za začastne kanonike kod pěrvostolnoga kaptola zagrebačkoga: ***Nikolu Žalca,*** podarcidjakona i župnika u Glini i ***Janka Vancaša,*** podarcidjakona i župnika kod sv. Anne pod Turnom; za začastne kanonike kod sbornoga kaptola začesanskoga: ***Franju Vlaškovića,*** podarcidjakona i župnika u Nedelišću i ***Jurja Gerdasa,*** župnika u Jastrebarskom.

— 24. sěčnja. Pošto je po ostalih župah stolnoga grada i biskupije okružnicom preuz. g. nadbiskupa odredjena zahvalna služba božja radi konkordata već najvećom stranom ověršena, prinešena je Bogu u prošlu nedělju dne 20. t. m. i u stolnom hramu u Zagrebu s istoga uzroka zahvalna žěrtva presvete mise i toplih

Digitized by Google

molitvah Cèrkvenu ovu svetačnost obavio je sám preuzvišeni g. nadbiskup, a pribivali su joj světli g. ban i mnogobrojni činovnici svakoga reda.

— Nadbiskup milanezki i patriarcha mletački izdali su na svoje područne knjigare, tiskare, urednike i izdavatelje knjigah i časopisah okružnice, u kojih, pozivajući se na 9. članak novoga konkordata, od ovih zahtěvaju, da im sve ili za tisak priredjene, ili drugdě tiskane no za prodaju dobljene spise pregleda i dozvole radi podnašaju. Ove okružnice, kao što se je odmah predvidit moglo, vèrlo su osětno i gèrčevito na živce někih ljudih dělovale, i podobro već utaženu viku proti konkordatu na novo prouzročile. Tim povodom javlja uredničtvo „Wiener Kirchenzeitunga" iz, kao što piše, *sigurnoga vrela*, da se gg. nadbiskup milanezki i ini talijanski biskupi prije toga čina (razpošiljanja okružnicah) u sasvim nikakovo sporazumljenje s nj. eminenciom kardinalom i nadbiskupom bečkim stavili nisu; iz istoga vrela uvěrava napomenuto uredničtvo, da se kod utanačenja 9. članka *na nikakovu predusretnu cenzuru mislilo nije.* Isto uredničtvo nastavšu radi ovih naredbah talijanskih biskupah razmiricu (premda će se na skoro poravnati) s toga uzroka ponajviše žali, što će ona radikalnim listom svih zemaljah podati željno izgledanu sgodu, da opet konkordat uzmu na nišan, i spomenute naredbe navode kao temeljit dokaz za spočitavane prigovore i gojenu bojazan proti konkordatu. Napokon javlja, da konsistorium bečki niti napram *istim nabožnim knjigam i inim cèrkvenim spisom preventivne cenzure u buduće obdèržavao nebude*, već će u tom obziru ostati kod porabe poslědnjih osam godinah.

— U Beču izašla je kod Manza knjiga „Studien über das österreichische Konkordat", koja je toliku pozornost, koju u punoj měri zaslužuje, kod obćinstva pobudila, da je jedva izišavša na světlo razgrabljena, i već u drugom pretisku izdana. — Razděljena je u tri odsěka. U pèrvom odsěku napominju se u zanimivom pregledu sva prestupljenja, protislovja i pretěranosti neprijateljskih napram konkordatu dnevnikah, a za tim slědi pověstnica konkordata u obće. U drugom odsěku razjasnjuje se sadèržaj poslědnjega austr. konkordata. Treći odsěk zaglavljuje cělu razpravu toplimi rěčmi, koje će u sèrdcu svakoga, komu je car i domovina mila, odziva naći. — Neimenovani spisatelj ove knjige brani konkordat tolikim dostojanstvom, věštinom i osnovanimi razlozi, kako to toli važnom ugovoru dolikuje. Zato će ovo dělo valjanost i vrědnost svoju i onda jošte zadèržati, kada, blagodatnimi poslědicami konkordata pobijeni, svi njegovi napadači i neprijatelji zašutili budu.

— 26. sěčnja. Sutra obdèržavat će se u pèrvostolnoj cèrkvi svetačno bogosluženje u ime stogodišnje uspomene slavnoga glasbenoga skladatelja Mozarta, kamo se svi prijatelji glasbe i štovatelji neumèrlih pokojnikovih dělah pozivaju.

S. Iz Petrine dne 21. sěčnja. (Dopis.) Katoličko čitateljstvo s radostju izvěstjam, da je uslěd vis. naredbe nj. preuzvišenosti g. nadbiskupa jučer i u ovděšnjem krajišničkom gradu zahvalna svečanost za sklopljeni konkordat izmedju sv. stolice i naše carevine s uzhitjenjem ovèršena. Zahvalno i pohvalno zaslužuju da se napomenu sve městne c. kr. oblasti, koje su pod predvoditeljstvom presvětl. g. brigadira Jos. pl. Scharschmidta i govoru svečanosti naměnjenom i službi božjoj prisustvovale; zatim sl. cehovi, koji su podvorbom u cèrkvi, i ini gradjani, što su pobožnostju u cèrkvi a gruvanjem mužarah na velikoj pijaci svečanost polěpšali.

Iz Beča. dne 19. sěčnja. (Dopis.) U prošasti poneděljak na večer biaše obdèržavana pèrva ovogodišnja glavna skupština kat. družtva, koje obstoji ovdě pod zaštitom sv. Severina. Budi mimogred rečeno, glavna svèrha ovoga družtva jest: duh katolički sve to većma razprostranjivati. — Dvorana svetjenstvom i gradjanstvom obojega spola biaše dubkom napunjena. Skupštinu je svom prisutnostju usrećio takodjer nj. eminencia novoimenovani kardinal g. nadbiskup Rauscher, koj je skupštinu kratkim govorom pozdravio. Govoraše o savèršenosti kèrstjanskoj, i nagovaraše nazočne na točno dužnostih svojih izvèršivanje. Zatim izjavio je skupštini svoje veselje nad sklopljenim konkordatom od prilike ovako: „Med ostalimi dobročinstvi, kojimi nas je dragi Bog ove godine obdario, brojimo i ono ponajprije dobročinstvo, koje je cèrkvi u carevini austrijanskoj u dio palo. Što su od davnih vremenah mnogi vladari želili, i milioni pobožnih věrnih željno izgledali: to danom današnjim oduševljeni prama Bogu čuvstvom najveće zahvalnosti gledamo izpunjeno. Velikodušni i premilostivi vladar Franjo Josip, koj se je vèrhu svih predsudah svojega vremena popeo, izbavi cèrkvu, zaručnicu Isusovu, iz starodavnih okovah, te joj u cěloj prostranoj carevini svojoj podpunu slobodu poděli. I tako ne samo da je cèrkvi u Austriji veliko dobročinstvo izkazao, već i ostalim dèržavam sjajan primèr na izgled stavio. Cèrkva neima drugog cilja, već da si pověreno stado Isusovo k věkovitom blaženstvu privede: pripada joj pravo na to, pripada joj pravo i na sredstva u tu svèrhu potrebita. Po velikodušnosti premilostivog cara ona je sada slobodna, i ona će se odsele slobodno kretati u krugu svoga svetoga zvanja."

Pošto je kardinal svèršio svoj govor, pozdravi ga od strane družtva g. grof O' Donel, družtva predsědnik; zahvali mu, što je skupštinu svojim pohodom usrećit dostojao, — koj pohod družtvo smatra kano osobitu milost, priznanje i zadovoljstvo nad dojakošnjim dělovanjem svojim. Prostor ovoga lista nedopušta, da napominjem sve ovogodišnje dělovanje družtva — kao što

Digitized by Google

ga g. predsědnik u svom govoru razloži; ništarmanje nemogu propustiti, da bar někoja iz njega nenapomenem, kanoti: da je troškom i skèrblju družtva više cèrkvenoga ruha za siromašne cèrkve u Bugarsku poslano; da su kat. novine „Volks-Freund“ nastojanjem družtva u život stupile, i da je ono hodoćastje prošaste godine u svetu zemlju bio takodjer plod družtvenog dělovanja. Nadalje da je družtvo osobitu dopadnost steklo sv. otca, visokih ministerijah, i ugarskoga episkopata, koji su svi družtvu svoju privèrženost i pismeno izjavili. Obeća na svèrhi govornik, da će družtvo i nadalje sve svoje sile na to obratiti, da sve većma duh katolički probudjuje i razprostranjuje.

Po tom dèržaše lěpu razpravu dvorski kapelan g. Hasel o konkordatu i to u obće; o pojedinih člancih obeća, da će u budućoj skupštini govoriti. Na koncu svoje razprave izjavi svoju i svih nazočnih želju, da Bog poděli premilostivomu caru dugotrajno i sretno vladanje, kao takodjer i nj. eminencii g. kardinalu; na što je slědio troji Hoch! i poděljeni po kardinalu apoštolski blagoslov.

S veseljem sam razumio, da je věst o najnovijih zakladah, koje je preuvišeni g. nadbiskup zagrebački učinio, veoma povoljno ovdě dělovala. Ono počitanje, kojim je isti vèrhovni pastir zarad svojeg dosadanjeg apoštolskog dělovanja u svih ovděšnjih kruzih, počamši od najvišjih, bio, novimi ovimi odlikovan čini velikodušja i blagotvornosti na novo je sjajnim načinom potvèrdjeno i pomnožanó. — Slava takodjer blagorodnim zagrebačkim gospojam za njihovo plemenito i čověkoljubivo dělo, koje su na korist uboge děce stolnog naše domovine grada poduzele. Slava i světloj g. banici, koja im toli sjajnim primèrom prednjači. Sreće se nauživale i zdravlja nanosile!

Ovih danah došla mi je do ruke molitvena knjiga „Vrata Nebeska,“ koju je, kako sam razumio, po nagovoru presvětl. g. pečuvskog biskupa O. Marian Jaić na světlo izdao. Sastoji iz 359 stranah, imade do blizu petdeset dèrvorězah i gledeć na izvèrstnost sadèržaja svakako zaslužuje da se preporuči. Cěna nesvezane je samo 30 kr. sr.; svezane pako u koži sa pozlatjenim obrězom 1 fr. 12. kr. Tko uzme za 100 fr., dobiva 10 fr. postotka. Dobit se može u Budimu kod kapelana Tabanske župe O. Filipa Mekušara, koj će ih onim, koji ih želili budu, opremiti. — Pozivljem gospodu katechete, da knjigotèržce, gdě takovi obstoje, na ovu molitvenu knjigu učine pozorne.

Iz Londona. Kardinal Wiseman dèržao je 16. pros. i tretje predavanje o austr. konkordatu, neupustivši se jošte u pojedina njegova opredělјenja, nego samo nastojeći, da ovu listinu iz pověstnice i uzporedjenjem s drugimi sličnimi listinami opravda. Medju inim napomenu, da je neodvisnost cèrkve od světovne oblasti od pradavnih vremenah kèrstjanstva obćenito priposznata bila. „Magna Charta“ da nije gotovo drugo no konkordat; isto tako i „Sanctia pragmatička“ Karla VII. u Francezkoj. Jansenisam i atheisam prošloga stolětja razprostraniše najprije mněnje, da nijedan cèrkveni čin bez odobrenja světovne vlasti nije valjan. Smèrt Josipa II. god. 1790 da je „u dobar čas razsap. Austrije obustavila.“ Leopold II. povede se žalibog za njim. Ali car Franjo, dobar i krěpostan vladar, preporučio je na umoru svojim naslědnikom, da josephinske i leopoldinske zakone ukinu. Buduć je to g. 1850. učinjeno, pošao je odtale konkordat naravnom doslědnostju.

— Na 23. pros. imao je kardinal Wiseman svoje četvèrto i poslědnje predavanje o konkordatu. On poče s očitovanjem, da na kritiku svojih opazkah, ako se takova s koje strane podigne, odgovarati nebude, — i da se obistinilo, što je prije kazao; s početka konkordatom potaknuta uzbunjenost englezkog obćinstva gotovo se sasvim utaložila. Pèrvi članak i osnova svega konkordata sadèržaje prostu stavku, da će se sv. katolički věrozakon u Austriji svagda nepovrědjen uzdèržavati; no to ga jošte nečini dèržavnom cèrkvom, a neuzteže podnipošto inim nabožnim družbam dèržavom im ujamčeno snošenje. Drugi članak dopušta duhovničtvu nezapřěčeno dopisivanje sa sv. stolicom. Za podložničku věrnost biskupah jamči caru dovoljno prisega, koju prigodom nastupljenja svoje časti polažu. I sadanji prosvětjeni vladalac francezki dozvolio je slobodno obćenje s Rimom. Svi drugi članci konkordata idu jedino na to, da se cèrkvi slobodno dělovanje obezběđi. Šta bi se reklo u Englezkoj, kad bi biskup iz Exetera ili Oxforda svoje dopise na duhovničtvo mayoru ili obćinskom věću prije za potvèrdu predložiti morao? Imenovanje biskupah ostaje i nadalje u rukah carevih, premda će se on s pokrajinskimi biskupi prije o tom posavětovati. Ovaj način izbora mogao bi se preporučiti i anglikanskoj cèrkvi, koje onovremeni minister-predsědnik imenuje. Nakon ograde proti nesnosljivosti sa strane Exeter Hall-a „ove stolice neorganičkoga protestantisma,“ nazvao je kardinal napokon blagoslov neba na austrijanskoga cara.

Dopisnica Uredničtva.

Ot. S. H. u J. Budite bez brige radi predplatjevine; list Vam se nepošilja zato, da nanj predbrojite; čitajte ga samo umlreni, Bog će platiti, pa se gděkad za nas pomolite Njemu, da nam u pomoć bude. — Gosp. J. P. u B. Rukopis je dobar, jerbo je čitljiv; slagar bi si gladio bradu, kad bi vazda takove rukopise dobivao; uz hvaluza poslano pridružnjemo preporuku za obećano.

Na višestrano propitivanje izjavljamo, da se „Zagrebački katolički list“ tek. godine jošte podpunim brojem dobiti može.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 5. — TEČAJ VII. U SUBOTU 2. VELJAČE. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Dva dosad nepoznata biskupa zagrebačka XII. věka.

Poslě smèrti mnogozaslužnih katoličkih svetjenikah, naime kanonika Kerčelića i jezuitah Farlata i Koleta, koji su velikim kritičkim duhom cèrkovnu našu pověstnicu proučili i napisali, nepotrudi se još nitko, da njihova děla pomoćju novih izvorah pretrese, kamo li njihove pogrěške popravi i nedostatke dopuni; premda ipak svaki čitatelj njihovih ogromnih knjigah, promotrivši vrěme, u kom su pisali, već u napred pomisliti mora, da se u njih i mnogo pogrěšakah nalaziti može.

Neobzirući se sada na pověstnicu ostalih biskupijah jugoslavenskih, o kojih su gorespomenuti umni muževi pisali, i uvěren budući, da bi prostor ovoga lista mnogo pretěsan bio, kad bi stao pretresivati i popravljati sve pogrěške, što su se uvukle i u pojedinu njihovu pověstnicu cèrkve zagrebačke, naumio sam ovdě na kratkom primětiti samo, kako je već red biskupah zagrebačkih pèrvoga stolětja, počamši od postanka ili utemeljenja biskupije, po istih piscih poremetjen, pa se ipak ovaj red jošte svake godine u Šematismu svetjenikah biskupije zagrebačke sve na novo bez ikakovih opazkah tiska i priobćuje. *)

Jošte nije dokazano i poveljami potvèrdjeno, da li pèrva dva naslědnika pèrvoga do sada po imenu poznatoga zagrebačkoga biskupa Duha, naime: Bartolomeo i Singidun, zaista biahu zagrebački biskupi, budući da za Bartolomea već u 14. věku Ivan arcidjakon od Gverče ili Gorice, a za njim isti Kerčelić sumnja, da li je na zagr. biskupskoj stolici zaista sědio. Drugi pako, t. j. Singidun, spominje se samo u jednoj jedinoj povelji od god. 1102., u kojoj dolazi podpisan kao svědok, ali ne kako je u Luciu pogrěšno tiskano, pa zatim po Kerčeliću i Koletu isto tako pogrěšno priobćeno, kao „Episcopus Ragoriensis ili Ragariensis," *) nego kako sam ga ja u Dalmaciji, u starom prepisu povelje godine 1102. kod duvnah ili opaticah sv. Marie u Zadru napisana našao, naime: „Episcopus Zagoriensis." **)

Nu negledeći na ovo, dopustit ću ipak, da su ova dva biskupa, poslě Duha, mogla zaisto vladati biskupijom zagrebačkom, jer neimam jasnih protivnih tomu dokazah; samo moram k tomu primětiti, ako je Singidun i sědio na stolici zagrebačkoj, da nije do godine 1113. kao što u zagr. Šematismu stoji, nego samo do god. 1103.; jer već ove godine nalazimo, u poveljah ugarskoga kralja Kolomana, podpisanog Manassa biskupa zagrebačkoga i zajedno pečatnika kraljevskoga, ***) kojega Kerčelić i Farlati s Koletom a i zagr. Šematisam ni nespominju.

Isti rečeni „Manasses" spominje se kao „Sigillator Regis et Episcopus Zagrabiensis" nadalje godine 1106. pod Kolomanom kraljem. Oko godine 1113. biaše on po kralju Kolomanu imenovan za arcibiskupa splětskoga, ali nakon kratkog tamo boravljenja bude od Splětjanah prognan i otide u svoju domovinu Ugar-

*) Ovaj prigovor netiče se g. sastavitelja Šematisma svetjenstva biskupije zagrebačke, koj mnogostručnimi inimi poslovi zabavljen neima nit prilike nit vremena, da sam istražuje te izpituje po zabitnih kutevih i pod debelom prašinom čameća vrela i častne listine starije naše pověstnice, — već što i kako su drugi prikrojili i priredili, tiskati dade. Da g. sastavitelj Šematisma rado uzme obzir na svaki izpravak, o tom se je uredničtvo ovoga lista i u ovogodišnjem Šematismu osvědočilo; a s toga može već u napred uvěriti, da će se u Šematismu buduće godine i ove opazke štovanoga g. pisca upotrebiti, komu na tom lěpa hvala. Uredničtvo.

*) Iz ovoga izopačenoga imena zaključio je Kerčelić, a za njim i Farlati s Koletom, da se ima isto ime čitati Zagrabiensis.

**) Ovo ime biskupa zagorskog mogao je nositi takodjer kojgod biskup u zagorskoj Dalmaciji.

***) „Datum et sigillatum per manus domini Manassis Episcopi Zagrabiensis jussu praedicti Regis." V. Fejér Codex Diplomaticus Hungariae T. II. p. 43.

Digitized by Google

sku, nevrativ se nikad više ni u Dalmaciju ni u Hèrvatsku.

Za Manassem sědio je na zagrebačkoj biskupskoj stolici biskup Franciška, koj u jednoj povelji kralja Stěpana II. od godine 1124. dolazi spomenut medju svědoci pod imenom Franka (Francone Episcopo). [1]) Obadva ova imena Franko [2]) i Francika čista su imena slavenska, koja u pèrvašnjih i kasnijih vremenih često se spominju u listinah hèrvatskih; zašto je bez razloga, kad se iz rěčih Ivana arcidjakona goričkog, koj prevaren sluhom i srodstvom imena, o Franku biskupu mimogred reče: „forsan fuit Gallicus iste", još danas postojano tvèrdi, da isti biskup biaše rodom Francuz („natione Gallus"). Mi neimamo u historii primèra, da su u poveljah ikada katoličke biskupe nazivali i pisali po njihovom rodjenom městu, ili po domovini, nego uvěk polag starog običnja rimske cèrkve, po njihovom kèrstnom imenu.

Franka biskupa slědio je godine 1131. Marcelin ili Macelin, kanonik jerusolimski, koj je zagrebačkom biskupijom vladao najdulje do godine 1143. ne pako do godine 1150. kako u zagrebačkom Šematismu pogrěšno polag Farlata stoji.

Gorespomenute godine 1143. biaše biskup zagrebački Verblen, koj iste godine u povelji kralja Gejze, kojom taj kralj prava cèrkve splětske potvèrdi, kao svědok ovako podpisan dolazi: „Ego Verblen Zagrabiensis Episcopus laudo et comfirmo." [3]) To je dakle poslě Manassa drugi biskup zagrebački, kojega kod Kerčelića i Farlata u redu biskupah zagreb. neima, premda baš sám Farlati gorespomenutu povelju u pověstnici cèrkve splětske priobći, dočim ju produžatelj Farlatova děla, Koleti, u pověstnici cèrkve zagrebačke upotrebio nije.

Naslědnik Verblenov, biskup Gotšalk ili Gotšald, spominje se u poveljah stopèrv godine 1156., [4]) to se dakle početak njegova biskupovanja može staviti najviše u godinu 1155., ne pako odmah u godinu 1150. kako u zagr. Šematismu stoji, budući da dokazah neima, da li je Verblen već godine 1150. umro ili zagrebačku bisk. stolicu ostavio.

O kronologičkom redu ostalih zagrebačkih biskupah progovorit ću drugi put.

Ivan Kukuljević.

---

[1]) Fejér Codex Diplomaticus, T. II. p. 79.
[2]) Srodna imena Vranko i Branko biahu takodjer često u običaju kod Hèrvatah.
[3]) Farlati Illyricum Sacrum T. III. p. 174.
[4]) „Gotschaldus Zagrabiensis Episcopus," Fejér Codex Diplom. T. II. p. 143.

Na razkrižju dviuh godinah

napisao Dr. *Fr. R.* — *u Senju.*

„Woher jenes Anstürmen gegen Gottes ewige Ordnungen kommt, das die eigentliche, alle politischen und socialen Fragen durchziehende Signatur der Gegenwart bilde? Dieses muss vor Allem klar erkannt und in seiner ganzen Bedeutung gewürdigt werden. L. Croy.

Borba o načelih, o ideah jest najžestija i najznamenitija borba; ona bo ima odlučit o životnih pitanjih čověčanstva; vodi se duhovnimi silam i sredstvi, te kad se i prenese na spoljašno bojište, samo duhovna prevaga ověnčat ju može pobědom, — napokon, njoj je poslovica: ili, ili . . . a dotle neima pomirenja.

Takovom borbom napunjene su listine pověstnice, koja uprav time važnom i povabnom biva za um i sèrdce čověčje. Ta šta je drugo život pojedinca, život čitavih narodah no borba te opet borba?

Nu borbi, kakovu cèrkva od postanka svoga morade voditi, u pověstnici neima pametara. Početnik njezin donese boj na svět, te joj ga izruči za baštinu; město žezla i kopja ostavi joj križ, „na kome kad visjaše tvorac, uzdahnuše svi stvorovi, i svi življi počutiše čavle njegove." *) Zar križ nije lik najžestije i najznamenitije borbe za najuzvišenije i najveće interese čověčanstva? Pred njim će se napokon prignuti svako koljeno — nu kad nebude světu nalik zagonetna hieroglypha, već razumljivo pismo, koje činom propověda zatajenje, svestrani posluh i pokornost. Zato uprav križ biaše židovom i poganom ludost i pogoršenje, **) jer nehtědoše priznati trovèrstnu ovu ideu, koja je jedino kadra obuzdati uzburkane strasti uma i sèrdca čověčjega.

Isukèrst vazda je isti, jučer i danas. Mystično njegovo tělo, odkada med nami prebiva, izvèrženo je istim nasèrtajem, koji se oblično měnjaju, al bitno nipošto. Obrana mu uvěk jednaka, stara ali ne ostarěla.

Na načela, koja zastupa cèrkva, tečajem devetnaest stolětjah napadaše protivnik s raznog gledišta. Misao ovu, koju potvèrdjuje cěla pověstnica, dubokoumno izrazi sv. Cyprian: „Quos detinere non potest in viae veteris caecitate (u poganstvu), circumscribit et decipit novi itineris errore. Rapit de ipsa ecclesia homines: et dum sibi appropinquasse iam lumina atque evasisse saeculi noctem videntur, alias nescientibus tenebras rursus infundit, ut cum evangelio Christi et cum observatione eius et lege non stantes

*) S. Leo M. de pass. Dom. serm. VI. —
**) I. Kor. I, 23.

Digitized by Google

christianos se vocent, et ambulantes in tenebris habere se lumen existiment, blandiente adversario atque fallente, qui secundum Apostoli vocem (I. Cor: XI, 14—15) tranfigurat se velut Angelum lucis, et ministros suos subornat velut ministros iustitiae, asserentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub praetextu fidei, antichristum sub vocabulo Christi, ut dum verisimilia mentiuntur, veritatem subtilitate frustrentur.“ *)

Ako u kojem stolětju, a to je u našem borba dviuh protivnih načelah, borba dviuh ideah žestoka. Nu „odkuda dolazi ono jurišanje na věčne naredbe božje, koje označiva sadašnjost, te se provlači kroz sva dèržavljanska i druževna pitanja? Ovo valja najprije jasno spoznati, te u cělom znamenovanju očěniti.“

Na razkrižju dviuh godinah, kad smo obikli obazret se na prošlu, neće bit suvišno odvažit se na slična razmatranja, za da uvidimo, kako je pomenuta borba minule godine izpala; jeda li pobědom ili porazom? koj je uzrok jedne ili druge? što bi se dalo, što bi se imalo u strategiki i taktiki boracah ukloniti ili popraviti?

„U Němačkoj, dà u cěloj prosvětjenoj Europi — veljaše skoro pred trideset godinah neumèrli Sailer — ustadoše tri kriva proroka, koji u vinogradu gospodnjem svuda nemilo harače. Pèrvi stvori se jurve bogom. Tudě mislim proslavljenu i svagdě obožavanu razkoš (Lebensgenuss), kojoj staro i mlado, veliko i maljušno, mužko i žensko, gospodar i sluga, visoko i nizko, a navlastito mladići i děvojke podižu hrame, cèrkvice i žèrtvenike. Ponosito govori ovaj lažac: čudom se čudim, da me ljudi na toliko štuju, dočim ih činim siromašne, bolestne i nemoćne, te im konačno za toliko obožavanje ništa drugo nedonašam, nego skoru i jadnu smèrt, pošto bi ih bio lišio sviuh životnih dobarah, zdravlja, poštenja, nabožnosti, duševnoga mira i kućnoga zadovoljstva! Ova protuzakonita i prekoměrna razkoš požire u svoje bezdno svaku krěpost, svaki poredak, svako štovanje prama Bogu i božjemu na toliko, da je bezdvojbeno: kamo god kroz prednja vrata kuće uvuče se taj ne već zakrabuljeni, no očiti epikureisam, ondě kèrstjanstvu krez zadnja valja izići.“

„Drugi krivi prorok jest Goliath II., veliki porugivalac, štono reži na věrozakon, na katoličku cèrkvu, na svetjenstvo, koji u tolikih dnevnicih, kao da bi bio s njimi sklopio nasèrtno-obrani savez, svoju ludost propověda, te napokon poradja nepoštovanje, preziranje svake svetinje, nehajstvo prama věrozakonu i poredku.“

„Tretji krivi prorok jest zloglasni veletèržac, koj svojom skvarenom robom narode truje, te grimizom i svilom pokrite, biserom i dragim kamenjem posute okove duhovnoga robstva svemu světu ponudja pod firmom: zrelost i sloboda! Naša mladež kupi se pobožno oko sjajnoga skladišta ovoga veletèržca i njegovih pomoćnikah, te se na slěpo pogadja za pozlatjene okove, ponudjajuć mu svoje mirno i čisto sèrdce. S uzklikom: mi smo slobodni! sagiblje vrat svoj, za da si skine ljubki jaram straha božjega i počitanja dužna učiteljem i poglavarom, a da si nametne težko igo surovosti, běsnila i opakosti.“ *)

Zar svaki, koj na zdrave oči gleda a ne kroz pobojadisana stakla, ovimi rěčmi nevidi živahno opisano naše doba? Jeste — malo ne svuda uvukoše se trovèrstna načela u svekolike odnošaje europejskoga družtva: materialisam i s njim skopčani epikureisam preote mah u socialnom životu; u nabožnom někanje, koje se u znanosti očituje u slici svebožtva; a u političkom životu někakva emancipacia od svakoga poredka, někakvo slobodnjačtvo. Ova tri načela, tri spasonosne idee, imaju biti tri glavne točke u věroizpovědanju „věrozakona budućnosti,“ ovoga pomladjenoga novopoganstva, razkričanoga pod imenom humanisma.

Zastupnici te „ovostrane nabožnosti“ („Religion des Diesseits“), čim im je slobodno pomoliti glavu, javno vele: da se postavno kèrstjanstvo jur preživělo, da imade skorom u starinarnu doći, gdě će ga naši potomci tražiti za ublažit si archaeologičnu zvědljivost. Na njegovo město dobit će svět u ruke drugo popravljeno i umnožano izdanje staroga, nu veseloga poganstva.

Na čelu metaphysike novoga ovoga izdanja stoji immanentni monisam. Njemu, počemši od Hegela, duh jest istina, realnost prirode i bog svemira. Ov mu je oživotvorenje vèrhovnoga ili absolutnoga počela putem věčnoga razvoja, u kom poslědnji razvit savèršeniji je od svih prididućih, ili drugimi rěčmi: bog mu je absolutna idea, uputjena (realizirana) u svemiru putem věčnoga razvoja tja do duha čověčjeg, u kom se misli.

Věrozakon predpostavlja dva tvornika, koji u uzajemnom odnošenju (polag cathegorie zavisnosti) stoje; s toga u monističnoj metaphysiki, gdě bog nije bitno razlučen od čověka, gdě se dakle strogo samo jedan tvornik priznaje, o věrozakonu polag kèrstjanskoga razumka nemože biti ni govora. Njoj je věrozakon (sit venia verbo!)

*) De unitate ecclesiae. nro: 2 — Mediolani 1835.

*) Einleitung zu den Exercitien in J. 1828.

Digitized by Google

razvitak duha u vremenu, u pověstnici, — sustav ponjatjah i nazorah stavne dobe, duh vremena —; te kao što duh čověčji (uzet u svojoj universalnosti, jer monisam neće ništa da čuje o individualnosti) nikada nemiruje, već se vazda razvija: isto tako razvija se i věrozakon. Nijedan věrozakon nemože se reći da je absolutan; svaki je dobar za svoju dobu; kad ova mine, nestat će i njega, za da město ustupi drugomu, koj duševnomu razvitku one dobe bolje odgovara.

Polag ovoga načela tumače si naši humaniste pověstnicu věrozakonsku. Staro poganstvo — vele — nije priznavalo izvan naravi drugoga bogu: nu město da ga traži u duhu (sili), koj se razvija i javlja u naravi, tražilo ga je po nesreći u raznih silah, koje nisu ništa drugo, no raznoliki pojavi jednoga te istoga duha (Weltseele). Imanentia indi jest značaj, jest preimućtvo; polytheisam pako slaboća, nesavěršenost staroga poganstva.

Žudijstvo susrědilo je sve ove sile u svom Jehovi (gospodinu zebaoth=exercituum=virium naturae); u tom prednjači poganstvu; no njemu ima se zapostaviti, što Jehovu predstavlja kano tvorca svemira, kano absolutnoga ravnatelja čověčanstva, rěčju: što uči transcendentni monotheisam.

Kěrstjanstvo htělo je popraviti žudijstvo, dočim njegova narodno-prirodnoga Jehovu uzvisi na obćenitoga, ethičkoga Boga, komu je glavna svěrha, da cělo čověčanstvo spasi. Ali ta reformacia zlo mu izpade. Isukěrst bo, kano očověčeni Bog i oboženi čověk, jest doduše uzor (ideal) čověka; nu toli on, kano i otac i duh sveti (duh obćine=cěrkve), jesu transcendentni, s one strane světa, na nebu. Kěrstjanstvo dakle ima staru mánu žudijstva, što boga traži izvan svemira.

Napokon — humanisam dočim sve prednosti dojakošnjih věrozakonah u se prima, zabacuje njihove bludnje, izpovědajući čisti „immanentni monotheisam=monisam."

Kamo takov věrozakon směra, svaki će se lasno dosětiti. Nu vrědno je, da čujemo glas poznatoga humanističnoga čelovodje Ruge-a: „Um die ganze Bewegung des Menschengeschlechtes (durch alle religiösen Themata hindurch) zu wahrer Religionsübung zu erheben, ist nöthig, dass der wahre Mensch als der Inbegriff aller Ideale erkannt wird, dass die frei constituirte Menschheit durch Überwältigung der Natur und der Rohheit den wahren Menschen zu seinem wahren Wesen in allen Einzelnen zu erzeugen sucht. Und man erhebt den Menschen zu seinem wahren Wesen, indem man ihn durch Erkenntniss, Schönheit und Freiheit bildet. Die Sehnsucht und das Streben dieses Ideal zu erreichen, ist die humane Religion. Die wirkliche Realisirung dieses Ideals ist die Religionsübung oder der Cultus dieser Religion. Beide sind schon jetzt bewusst oder unbewusst das Verhältniss aller gebildeten Menschen unserer Zeit zu dem, was ihnen das Höchste ist. Dieses also ist die Religion und der Cultus unserer Zeit." [1]) Istu misao još razgovetnije izrazi poznati mytholog Strauss: „Das Jenseits ist zwar in allen der Eine, in seiner Gestalt als zukünftiges aber der letzte Feind, welchen die speculative Kritik zu bekämpfen und wo möglich zu überwinden hat." [2])

Kakova metaphysika i dogmatika, takova će bit i ethika. S toga nečudimo se, ako Frauenstädt viče „pereat" kěrstjanskoj ethici: „Aus diesem beklagenswerthen Zustande kann die Menschheit nur herauskommen, wenn an die Stelle der bisherigen theologischen fortan die philosophische Volkserziehung eintritt." U kěrstjanskoj ethici, osim drugih, nikako nemože da progutne tractat: o dužnostih prama Bogu; ta ga Feuerbach nauči: „da dužnosti prama čověčanstvu jesu dužnosti prama Bogu." [3]) Nadalje — gdě postupna samo razluka obstoji medju životinjom i čověkom, jer svekolike prirodne oblike (Naturgebilde) isti duh oživljava, [4]) nemože bit spomena ni o slobodi, ni o ćudorednosti, ni o krivdi, ni o nagradi. . .

Tašta strašila! uzkliknut će možebit tkogod, koj bi se prenuo iza sna, kano munjom udaren spodobnimi zaključci; — ta šta znade il razumije prostčad o humanismu ili monismu? a vazda o tom ide, što puk věruje. Mi nikomu nenavidimo njegovu phlegmu; nu obiknusmo theoriji potražiti trag u pověstnici; ova pako poučava nas o protivnom, to jest, da je puk svuda bio orudjem tako zvane intelligencije, te da je on plastika theorije, jer se ova spoljašno na njem izražuje. Vazda ostane istinito: „Buduć da većina ljudih neima dosta umne snage: obično biva, da prosti puk nemisli samostalno (da sě); već misli, sudi glavom drugoga, govori jezikom drugoga, te svojom nezavisnostju i autonomiom nadut, zavisi slěpo i

---

[1]) Sr. Lydia — Philosophisches Jahrbuch von Dr. A. Günther und Dr. E. Veith — I. Jahrg: S. 266 —

[2]) Ov uporavi monisam na sv. pismo u svom dělu: Das Leben Jesu Christi. Tübingen 1837.

[3]) Sr. Dr. Zukrigl: Kritischer Aphorismus über den Aufsatz von Dr. Frauenstädt: „Die Untauglichkeit der theol. Moral zur künftigen Volkserziehung" in d. th. Zeitschrift. Wien 1850, I. Bd. 87—110.

[4]) Sv. Justin, pred obratjenjem platonik, slično odgovori starcu na pitanje: „an alia hominis anima, alia equi et asini?" „Minime, inquam, sed eaedem sunt in omnibus." „Videbunt igitur equi et asini, aut viderunt Deum aliquando?" „Non sane; nam ne hominum quidem vulgus; sed tantum si quis iuste vixerit, ac iustitia caeterisque virtutibus lustratus fuerit." Collectio Ss. Patrum. Mediolani 1830. Vol. I. pars II., pag. 230. Ko što će biti poznato „visio Dei" biaše svěrha Platonove philosophie, s toga samo njezinim slědbenikom dozvoljena. Vulgus=animantia!

Digitized by Google

pusti se voditi za nas od dnevničara (articolista), od kog si na tèrgu kupi za paru (obolo) misli.“ [1])

Humanistične misli, bile one systematično razvite ili rapsodično po světu razasute, nemogu, dà nemogu dobrim plodom uroditi, bilo na socialnom bilo na političkom polju. Ako neima trascendencije, ako čověk samo za ovaj svět živi: tko ga može oběditi, kad nastoji, da si život osladi bez svakog obzira na sredstva? kada blago smatra za cilj svoga žitka? kada se baca u vèrtlog putenih razkoših? kad se materialismu i epikureismu, na město trojednomu Bogu klanja? . .

(Konac slědi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. U pregledu dogadjajah, kojimi godina 1855. na cèrkveno-nabožnom polju naše domovine urodi, napomenusmo u poslědnjem broju našega lista od visoke zemaljske oblasti pod konac godine dozvoljeno uvedenje „*katoličkog družtva dětićah u Zagrebu*“, i zakladu od preuzvišenoga gosp. nadbiskupa u to ime učinjenu. Čitateljem ovoga lista bit će već od prije poznat uzrok, s kojega, i naměre, radi kojih se ovakova družtva uvadjaju. U hèrvatskom i němačkom jeziku tiskana pravila katoličkog družtva dětićah u Zagrebu naznačuju za svèrhu ovoga družtva: obrazovanje zagrebačkih kat. dětićah poticanjem i gojenjem krěpkog religioznog i gradjanskog duha i života, da se tako vèrlo i čestito majstorstvo uzgoji. Kao sredstva za tu svèrhu navode ista pravila: javna predavanja, poduku u věrozakonu i ostalih potrebitih i koristnih znanostih, u pěvanju, čitanju shodnih spisah, zatim uzajemne razgovore, medjusobno pobudjivanje na dobro po savěstnom izpunjivanju kèrstjansko-katoličkih dužnostih.

Odkad je ovo družtvo dopušteno, staralo se je njegovo privremeno predstojničtvo o uvedenju i shodnom ustrojenju njegovu. U sěmeništu bisk križevačke najmljen je dosta prostran stan, koj se potrebitim pokućtvom snabděva; nabavljeni su svèrhi družtva odgovarajući časopisi, a skèrbi se i za družtvenu knjižnicu. Zatim trebalo je dotične dětiće o postanku ovoga njim naměnjenoga družtva izvěstiti, upoznati ih sa svèrhom i bitjem ovakova družtva, o blagodatnosti i koristi njegovoj uvěriti, razne predsude, s kojimi se gotovo svaka novouvedena prije nepoznata stvar boriti mora, uzbijati i tim putem u družtvo privesti. A buduć ovakovu družtvu, da uspěšno děluje, treba zaštitnikah i poblížjih rukovoditeljah i ujedno učiteljah, — valjalo se je pobrinuti za jedne i druge.

[1]) Civiltà Cattolica. 1830. — p. 6. —

Svi ovi predběžni poslovi u toliko su već uspěli, da je isto družtvo dne 17. sěčnja u družtvenom stanu obdèržavalo svoju pèrvu skupštinu. U ovu skupštinu dodjoše kao *zaštitnici družtva* p. n. gospoda: tri c. kr. savětnika visokoga naměstničtva, tri kanonika prečast. kaptola zagrebačkoga, jedan c. k. vèrhovni financialni savětnik, c. k. ovozemni gradjevni ravnatelj c. k. nadziratelj gimnasiah, ravnatelj zagrebačke gimnasie i pet ovogradskih majstorah. Od *pravog predstojničtva* biše prisutna p n. gospoda, koju ćemo malo niže spomenuti.

Uslěd družtvenih pravilah bude najprije po ukupnom predstojničtvu za družtvenoga predstojnika izabran veleč. gosp. *Fidelis Höpperger*, bivši dosad privremeni predstojnik, a njemu je i upravljanje družtvene blagajne pověreno. Za družtvenoga perovodju izabran je p. n. g. *Bouffleur*, ovozemni c. k. gradjevni ravnatelj.

Pravo predstojničtvo sastavljeno je iz slědeće gospode, koja već odprije svoju pomoć kao družtveni učitelji obrekoše. To su: g. *Fidelis Höpperger*, izabran predstojnik i blagajnik, svetjenik i učitelj u nadbiskupskom sěmeništa, kao učitelj věrozakona; — g. *Věkoslav Babukić*, c. kr. gimnasialni profesor, kao učitelj jezikah i pismenoga sastavka: — g. *Matija Mesić*, svetjenik i c. k. gimnas. profesor, kao učitelj zemljopisa i pověstnice; g. *Kreiler*, c. k. zemljoměr ovozemnog gradjevnog ravnateljstva i g. *Labitzky*, c. k. assistent kod istoga ravnateljstva, kao učitelji risanja; — g. *Ignatio Schneidinger* kao učitelj pěvanja; — g. *Petar Zoričić*, učitelj realke, kao učitelj krasopisja; — g. *Josip Lehpamer*, svetjenik nadbisk. zagrebačke, kao učitelj naravoslovja i g. *Marko Grošl*, učitelj kaptolske učione, kao elementarni učitelj. — O vremenu podučanja, predavanju i poredjenju ovih predmetah věćalo se u skupštini, no rěšenje ovih pitanjah pověreno bi gg. učiteljem, da se oni sami medju sobom o tom posavětuju i što za najshodnije pronadju, ustanove.

Poslě toga izabrala je skupština odbor, da ovaj u ime ukupnoga predstojničtva preuzvišenoga g. bana, kao vèrhovnog zemaljskog glavara, — preuzvišenoga g. nadbiskupa, kao utemeljitelja i pokrovitelja ovoga družtva, i g. ovogradskoga načelnika o ustanovljenju družtva izvěsti, družtvena pravila i imenik članovah predstojničtva podnese, te družtvo pod njihovo možno okrilje preporuči. — U smislu ovoga zaključka učini taj odbor dne 20. sěčnja visokoj gospodi svoj naklon, i bude svigdě, kako si je najbolje želiti mogao, milostivo primit.

Napokon bi u istoj skupštini zaključeno, da se isto družtvo dne 2. veljače službom božjom svetačno otvori.

— Nj. veličanstvo carica mati Karolina Augusta dostojala je zagrebačkom zavodu za čuvanje male děčice putem visoke zaštitnice istoga zavoda, světle banice, milostivo pokloniti dvěsta for. sr., što su već prije několiko danah odpravljeni na svoje opredělјenje.

Digitized by Google

— Iz ovogodišnjega Šematisma nadbiskupije zagrebačke doznajemo, da u istoj nadbiskupiji imadu 343 župe, (243 u gradjanskoj a 100 u vojničkoj strani), kojim 821 župnik i 22 upravitelja predstoje a 155 kapelanah pomaže, dakle ukupno 498 svetjenikah u duhovnom pastirstvu posluje. Izvan župnih cèrkvah nalazi se u nadbiskupiji 409 kapelah. U župah, ka kojim spadaju 2534 podružnice, živi 805,417 katolikah, 887 gèrčko-sjedinjenih, 82,181 gèrčko-nesjedinjenih, 140 evangelikah, 107 reformiracah i 3131 židovah. Katoličkih školah ima u biskupiji 293, koje polazi 23,865 učenikah obojega spola. — Iz uzporedjenja ovih podatakah s istoimenimi podatci godine 1854. slědi, da je u nadbiskupiji zagrebačkoj broj katolikah za 5,081 glavu, broj učionah za 21 a broj učenikah za 2084 tečajem godine 1855. narasao.

Iz Beča, dne 27. sěč. (Dop.) Prošastih danah izišla je ovdě izpod tiska knjiga pod naslovom: „Studien über das öster. Concordat," koja je pobudila obću pozornost, i koju novine oglašuju kano osobito važnu novost. Razmatrajuć sadèržaj iste knjige sudit je, da je njen sastavitelj ili naročito od onih, koji su o konkordatu radili, pozvan da ju spiše, ili da je sigurno s njimi mnogo obćio. Spisatelj dodao je k svojemu proizvodu takodjer konkordat u textu latinskom i němačkom, a okružnicu nj. emine. bečkog nadbiskupa kard. Rauschera o konkordatu u němačkom jeziku. Tko je sastavio istu knjigu? Mnogi su si s ovim pitanjem glavu tèrli i svakojako nagadjali; no sada vlada obće mněnje, koje nije netemeljito: da je ona proizvod glasovitog patrologije spisatelja, na ovdašnjem sveučilištu professora i u Augustineu naukah ravnatelja g. Dr. Fesslera. —

Mnogi su se biskupi već pobrinuli za stanove, što će ih prigodom biskupskih věćanjah trebati. Sědnice obdèržavat će se u stanu ovdašnjeg g. nadbiskupa. Věćanjem će prisustvovati — i to do konca — takodjer kardinal i svete stolice pronuncius Viale Prelà, te po tom istom otići na svoje novo opredělјenje. Tko će na město njegovo dojti ovamo, nezna se pravo; nagadja se, da će mu naslědnik biti nuncius De Lucca ili Bedini, a věrojatnije jest, da će pèrvi. — Věst i odlomak onaj, koga je „kat. list" donio o pastirskom listu preuzvišenoga g. nadbiskupa zagrebačkoga o konkordatu, sredstvom „Ö. Volksfreunda" i ovdě se je razprostranio, te obću pozornost na se povukao. Isti pastirski list je ne samo u gradu obće uvaženje stekao, već i u istom carskom dvoru, kako to iz věrodostojnog izvora doznajem, visoku pohvalu zadobio.

Iz Praga. „Dědictví sv. Janské" od god. 1835. do 1855., dakle za 20 godinah tako je naraslo, da je měseca prosinca imalo 10,800 članovah, a, kao što „Blahověst" piše, prošle godine do 10. pros. pribilo je novih članovah 2120. Od vremena svoga postanka razdalo je ovo družtvo 500,000 iztisakah dobrih knjigah.

Iz Němačke. U našem listu govoreno je opetovano o sablaznih, što ih je lani u Slezkoj podao alkantarinski redovnik otac Lothar, čineći javno odpor proti vratislavskom nadbiskupu. Platio Bog doslědnoj strogosti i ljubavi, što se je počinjenom zlu došlo na konac. Samostanah, što su bili samo sěmeništa bahatoga jogunstva proti cèrkvenom poredku, nestalo je, — a i gvardianom svojim zavedeni redovnici, premda dosta kasno, ipak su se opametili. Sada, kao što čitamo, čini i isti zavoditelj pokoru. Bog ga je pohodio težkom bolesti, pa mu je mrena s očiuh spala. Poznajući mnogovèrstne svoje prestupke, objavio je tiskom dne 28. stud. 1855. „očitovanje", u kom priznaje sve svoje pregrehe, i moli za oproštenje ne samo nadbiskupa vratislavskoga, nego i sve, koje je svojim protucèrkvenim postupanjem uvrědio ili sablaznio. „Hotio sam biti — veli sám — novim Lutherom, i mal' da nisam posèrnuo u pogreške staroga Luthera." Netajeći svoje krivnje razjasnjuje, kako su druga bratja iz puke slěpe pokornosti napram svom predstavniku pristala uz njegovu pèrkositu upornost. Dao Bog, da se ovim odlučnim korakom zabludivšega redovnika popravi zlo njegovimi pèrvašnjimi čini nanešeno.

Iz Švajcarske. Dočim u němačkoj štampi nestaje pomalo onih nedostojnih, a s velike strane i bezumnih glasovah proti aust. konkordatu, koji su se do promuklosti već navikali, — bit će ugodno i na svom městu, ako iz jednoga švajcarskoga, liberalnoga i protestantskoga lista „Tageblatt der Stadt Zürich" priobćimo rěči zdravoga uma i razbora, koje će nam ujedno služiti za dokaz, da svi protestanti nepristaju na podignutu graju proti konkordatu, već da i kod njih ljudi, u kojih ima pravdoljubja i koji se samom pristrastju nedadu za nos vodit, ovaj predmet s pravoga vida smatraju. No dakako Švajcari neimaju pobočnih naměrah, da s političkih razlogah protestante proti konkordatu i Austriji podpaljuju. Napomenuti gori dnevnik piše ovako: „Sve pozornije svratjaju se oči němačkih pukovah na Austriju, koje političko postupanje — upravo prividnimi oprekami, u kojih se očituje — sve to veću znamenitost dobiva. Konkordat s Rimom naproti sveobćem popravku školah; uvedenje sustava obćinarskoga naproti strogom pridèržanju carskih povlastih; predanje dèržavnih dobarah za podignutje sveobće věresije naproti uvadjanoj štednji u upravi dèržave; povèrženje cehovah i inih u zanatih i obèrtih silovitih měrah naproti uvedenju (?) ukinutih cèrkvenih blagdanah, — sve nam se to u svojih oprekah predstavlja kao toliko zagonetkah. Sva je prilika, da austrijanska unutarnja politika hoće da pokaže, kako pravi napredak naroda nestoji u protislovju s njegovim postavnim věrozakonskim životom, pače da se ovim onaj promiče, da onaj samo na ovom osnovan uspěvati može. Austrija se, čini se, rěšila, da sve bolje stečevine novijega vremena u se primi, nedozvoljavajući ipak, da se s nji-

Digitized by Google

mi i raztvorivi duh ovoga poslědnjega u nju uvuče. Da glede uspěha sigurna bude, predaje ono pažnju i skèrb o nabožnih potrebah svojih pukah izključno i cělovito cèrkvi, kojoj i pravom pripada. Dèržavnici i publiciste — tako valjda mnije vlada — neka se čim moguće manje u duhovne poslove, a povratno duhovničtvo neka se samo iznimno u světovne t. j. političke naležnosti i pitanja měša. Samo strogim obdèržavanjem obostranoga stanja, samo savěstnim počitanjem zaměnitoga pravomoćja može da jedna i druga strana, a tako i cělokupnost stoji čvèrsto. S toga konkordat nečini se biti išta drugo, nego činom objavljena nakana, da se odustaje od svakoga protivljenja napram cèrkvi, a ovoj se prepušta zadatak, da uzbija poganstvo onoga nabožnoga indifferentisma, koj je u gèrdobah god. 1848. razuzdano na vidělo izišao. Dočim dakle vlada znanostim, tèrgovini, obèrtnosti i družtvenom razvitku s njihovom pristojnijom družbom dopušta slobodan ulaz, cèrkva neka bdije, da smet ostane vani, a u narodu da se goji čuvstvo za sve, što je božanstveno. Da li je ovo gledište i osvědočenje austrijanske vlade pravo, to će vrěme — za protestante i katolike — svestrano rěšiti."

— Najnovije, modom postavše, no i najludje praznověrje jošte zaredjuje po světu. Kretanje stolovah i kucanje duhovah ugnjezdilo se sada u izhodnoj Švajcarskoj, potežući se od jednoga kantona do drugoga. Najprije se ova bezumnost nastanila u Zürichu, gdě je poznati Amman izdao i knjižicu „Die Ewigkeit ist kein Geheimniss mehr." U ovaj par povlači se ova neman u kantonih Thurgau i St. Gallen. Biskup ovoga poslědnjega grada izdao je proti ovoj ludosti pastirski list, a povodom vlade propovědahu svi svetjenici glavnoga grada jedne nedělje o ovom predmetu. Čuje se za više slučajah, kako se je ljudem mozak pokrenuo i pamet im odkucala.

— Gospodarstvo od „dèržave" opredělјenih „samostanskih upraviteljah" izvèrgava se vazda u škandal. Kada je nedavna takov upravitelj Gildendonner potajno uskočio, posvojivši si (prosto bi se reklo: ukravši) prije 28,000 for. iz peneznice samostanske u Ittingenu kantona thurgauskoga, běše isti „Wächter," radikalni inače list, na slědeću istinitu primetbu ponukan: „Duša nas je boléla videći, kako se samim zaštitjenikom mastna města kao samostanskim upraviteljem podělјuju, kako se oni dvoprežno na igre i ples voze u grad i t. d. Poznato je, da se od vremena, što je dèržava upravljanje samostanah u svoje ruke primila, pa do njihova ukinutja, s ovimi posve čudnovato gospodarilo. Tà već isti najkrajniji radikalci, koji su u poslědnjem ratu glavu u torbi nosili, govore, da bi pametnije izpalo bilo, kad se u samostane nebi diralo bilo, nego što njihov imetak polagano ide putem sve pùti!" — Takove tužbe pojavljuju se i u walliskom kantonu, gdě financije, upèrkos ukinutju samostanah, kako koj dan sve bědnije postaju; a u prije cvatućem kantonu aargau-skom, koj je god. 1840. povorku otimačinah po samostanih započeo, dotle je došlo, da je sada tamo svaki deveti čověk ubog!

— Čini se da je božja providnost izabrala jednog sina sv. Franje assiskoga, da u sadanjih za švajcarske katolike nepogodnih okolnostih pomaže vremenu i njihovim prešnim potrebam shodne zavode podizati. Otac Theodosio Florentini, rodom iz Graubündtena, učini već u tom poslu gotovo nevěrojatno mnogo. On je ustanovio red sv. križa s dva različna životna zadatka, jedne za učione, druge za uboge i bolestne — sestre za učione, i sestre za bolnice. Kèrstjanska dobrotvornost, na koju se on okrenù, poda mu sredstva, Bog uděli svoj blagoslov, a dělo njegovo toli bèrzo i sretno uspěvaše, da su školske sestre već u više kantonah primite, gdě na obće zadovoljstvo děluju. I bolestničke sestre ustanoviše se već u kantonih Uri i Graubündten. Onomadne kupio je otac Theodosio u Ingenbohlu (kanton Schwytz) za 40,000 frankah dobro i dvorac, u kom naměrava ustrojiti maticu za bolestničke sestre, dočim se matica za školske sestre već nahodi u Menzingenu (kanton Zug). No to ot. Theodosiu jošte nije dosta. On bi i za mužku dětcu něšto učiniti rado. Zato je izposlovao, te su mu dioničari odpustili jesuitski kollegium i pensionat u Schwytzu, u kojih gymnasium i realku podići naměrava. Nadat se je, da će mu schwytzka vlada, s kojom ot. Theodosio u najboljem sporazumljenju živi, podělіti upliv u upravljanje učiteljišta, koje će vlada uvesti. Tako će ot. Theodosio, koga je Bog najlěpšimi darovi uma i sèrdca nadělio, zadobiti prostranu i duboko zasěcajuću dělotvornost. Al ne samo kao osnovatelj reda i upravitelj raznih zavodah stekao si je otac Theodosio slavno ime; on je izvan toga i kao propovědnik i missionar na glasu. Neima tomu dugo, što je schwytzkom duhovničtvu exercitia dèržao, koja su s koristju i udivljenjem prisutni slušali. Ako se ovom božjem mužu izvori kèrstjanske darežljivosti iz bliza i daleka neizsuše, to će on jamačno mnogo doprinèti na katoličko preporodjenje Švajcarske, navlastito gorskih kantonah.

Iz Talijanske. U „Timesu" razmatra ovako jedan talijanski dopisnik poslědice, koje će u poluotoku utanačeni austrijanski konkordat proizvesti: „Vrědno je opazke, piše dopisnik, da se manje talijanske dèržave upravo onom měrom primiču Rimu, kojom se Piemont odanj udaljuje. U Modenskoj vojvodini naměravaju ukinuti gradjanski ženidbeni ugovor. Toskanski velevojvoda neumoran je u progonjenju razdavateljah biblijah. Vladajuća vojvodinja u Parmi ustupila je takodjer prijaznih povlastih Rimu, a u stanovitih kruzih pogovara se, da će austrijskom nadvojvodi, koj se nedavna bavljašc u

Digitized by Google

Napulju, za rukom poći, da pomirenje s rimskom stolicom privede na konac, i tako ćemo — plati Bog austrijanskom konkordatu — sve talijanske vlade naskoro viditi u dobru sporazumljenju s Rimom."

Iz Sardinije. Turinski dnevnik „Campanone" piše: „Kao što vidimo u Španjolskoj i Piemontu upotrebljavaju najprotivnija sredstva, da katoličkoj cèrkvi njene najprednije pastire uklone. Dočim biskupije bez biskupah, kao što vidimo, ostaju, to je izvèstno, da će biti i svetjenstvo bez uprave i da neće imati sredstvah, da svoje gubitke novimi članovi popuni. Puk je izložen svakovèrstnim varalicam i pogibeljim, koje mu věrozakonu prěte. Sinagoge i krivověrci mogu prosto bez ikoje zapreke izabirati svoje poglavare, rabbine, cèrkvene peslužitelje, poslanike i poslovodje . . . pa im se u tom jošte ide na ruku i pomoć pruža. Šta se tiče katoličke cèrkve, ona oplakuje dane svoga udovstva. Broj vladinih činovnikah nadnevice raste; na jedno izpražnjeno město naimenuju po dva. U cèrkvi je to posve drugačije; ona mora biti bez pastirah. Duhovničtvo netreba da se uvěkověči, neka bude bez biskupah. Duše mogu se same spasiti i bez naslědnikah Apoštolah; puku netreba baš mnogo věrozakona. Da Nero i Julian ustanu iz grobovah, pleskali bi nad ovim osobitim načinom, kojim hoće da cèrkvu upropaste, ili barma da njen upliv i blagotvornost na puk umanje. A tko može reći, dokle ovo progonstvo trajalo bude?"

Iz Belgije. U Gentu, gdě ima sveučilište, nijekao je Brasseur, profesor naravnoga pravà, božanstvo Isusa i protunabožnim svojim govorom sablaznio je svoje slušatelje. Roditelji njegovih učenikah potuže se radi toga kod ravnateljstva sveučilištnoga. Za nedugo pretresana je ova stvar i po novinah, te dodje napokon i pred vladu. Više katolikah izjavilo se, da za ovakovo sveučilište neće ni da probijene pare više prinose. U sědnici dne 31. pros. dèržanoj očitovao je Decker, minister unutarnjih poslovah, da vlada neće tèrpiti, da se na sveučilištu predaje takov nauk, koj se věri kamo veće strane belgijanskih podložnikah protivi. Od někle mnogo se veru po Gentu razprodavači protestantskih traktatićah.

Iz Španjolske. Svetjenstvo biskupije Astorga izdalo je svetačnu ogradu, u kojoj odbija od sebe tvèrdjenje, neprijateljskom štampom u svět razturano, kao da španjolsko nižje duhovničtvo neodobrava postupanje svojih biskupah napram vladi. U ovoj objavi priznava ovo sa zahvalnostju otčinsku brižljivost i udioničtvovanje svojih biskupah usred nevolje svoje; očituje, da će se i nadalje postupanja i načelah svojih biskupah dèržati, i ovim tako dugo privèrženo ostati, dokle ovi sa sv. stolicom u obćenju stajali budu.

Iz Carigrada. Francezke novine „Constitutionnel" pišu odavle, da je i ako ne podpuno sjedinjenje, a to barma veliko približenje medju katoličkimi i razkolničkimi armenci u dělu; da za rukom podje, bilo bi ne samo s obzira věrozakona znamenito za iztok. Povodom toga jest putovanje armenca Boghos Dadiana u Francezku. Ovdě mu udari u oči neznatna razlika medju razkolničkom armenskom i gallikanskom cèrkvom, i on naumi pokušati, nebi li se sjedinjenje udělotvoriti dalo. Na svoje pismo, upravljeno parižkom nadbiskupu, dobi on odgovor, koj ga je u nakani jošte većma potvèrdio. Povrativ se u Carigrad priobćio je svojim najuglednijim jednověrcem svoje mněnje i želje, i već 8. pros. sastali su se odličniji armenci u skupštinu, da o tom věćaju. Kod odlazka pošte iz Carigrada nije se jošte znalo za poslědak ovoga věćanja, no dopisnik nada se, da će Boghos Dadian svojim predlogom uspěti. Iz kasnijih izvěstjah ipak saznasmo, da mu nastojanje njegovo nije tom prilikom sretno pošlo za rukom.

Iz Amerike. U New-Yorku sklopilo se „družtvo velikoga reda za razkošje," a kao ogranak ovoga sastavila se „družba slobodne ljubavi," da „naklonosti" i „privlačnosti", koje osobe različnoga spola napram sebi osětjaju, „kultivira", sjedinjuje, i opet razstavlja, čim ove izjave, da je „privlačnost" prestala. Ovo družtvo sastoji iz „prosvětjenih" ljudih, umětnikah, bogatih sinovah, višjih bezposličarah, dangubicah i vucibatinah, a s druge strane iz gradjanskih, tèrgovačkih, umětničkih i kćerih naučnih ljudih.

Iskrice.

Sèrdce i um jesu sunce i měsec na obzorju ćudorednom čověka. Na žestom sunčanom žaru izgorili bismo od nepodnosive vrućine; a kod studenih sveudilj zrakah měseca bismo se smèrznuli.

Imade časovah, u kojih čověku dosadi život. Prevarena nada, neočekivani slučaj naoblači i zastre nam dušu, kao što topli dah potamni zèrcalo, koje tada sve predmete izopačene i naružene pokazuje. No radi toga mudrac i kèrstjanin neklone duhom; on si nadje razlogah za novo ufanje, a uz to nestane iz njegova duševnoga ugledala magle, koja ga biaše smutila — i nut cěla priroda ukazuje mu se u živahnijoj i krasnijoj slici.

Poljodělac baca žito (žitak) u zemlju, i nada se slědećega lěta iz njega obilnoj žetvi; — zašto nebi i čověk usijao dobra děla u brazde vremena, koja mudro usijana niču, rastu i plode za věčni život.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 6. — TEČAJ VII. U SUBOTU 9. VELJAČE. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Očitovanje.

U „Zagrebačkom katoličkom listu“ br. 36. od 8. rujna p. g. priobćen je nieki iz „Wiener Kirchenzeitung-a“ br. 69. vierno prevedeni članak pod naslovom: „Pogreb bez svećenika,“ u kom se pripovieda, da se je u Belgii sastavilo družtvo od nadri-prosvietjenjakah, koji osim drugih zabrazdnih načelah imaju takodjer i to beznabožno, ili mnogo više protunabožno načelo, da kod pogrebah izključuju svetjeničku pratnju tvèrdeći, da je ista suvišna, pače prosvieti protivna. Učredničtvo „Kat. lista“ dodalo je temu članku kratku iz Wiener Kirchenzeitunga izvadjenu sliedeću primietbu: „Mi smo vèrlo željni znati, kako će se to družtvo slobodnog pogreba dalje razvijati, jer je ovo opet jedna prilična epizoda, koja u knjizi budalaštinah uz ostale ludorie 19 vieka paradira.“ Isti članak uvèrstilo je pod mojom firmom bivše učredničtvo „Narodnih Novinah“ u taj list br. 210. od rieči do rieči iz „Katoličkog lista,“ izpustivši ipak zaljučnu primietbu spomenutih časopisah. To se je dogodilo u jedno vrieme, kad sam ja na mom dobru radi nahladne glavobolne groznice uz liekarsku pomoć više danah u postelji ostati morao, te tako u stanju bio nisam učredjivanju mojih novinah ma najmanju samo pozornost pokloniti. Pogriešeno je bilo svakako u tome, da je učrednička primietba „Kat. lista“ izostavljena bila izpod pomenutog članka u „Narod. Novinama“: slučilo se to u hitnji radi štednje prostora kod učredjivanja novinarske gradje, ili je učinio to moj sudielovatelj i tadašnji namiestnik u čvèrstom uvierenju o nepoborivoj vieri čitateljah Narod. Novinah u Hèrvatskoj, Slavonii i Dalmacii, koji u svom pobožnom duhu nesamo da neće naći nikakva povoda sablazni kod pomenutoga novinarskoga članka, nego će i sami kadri biti izostavljenu, u ostalom skoro odviše tolerantnu i kratku primietbu kod čitanja istoga članka, koj se njihovomu načinu mišljenja i ćutjenja najoporie protivi, svojim zdravim umom mnogo temeljitie i obširnie nadomiestiti.

Kao što dakle dopuštam, da je u tom faljeno, tako s druge strane mislim, da o bivšem mom sudielovatelju smiem uvieren biti, da to nije iz nikakve zle namiere učinjeno, najmanje pako u nakani, koga u vierozakonu smesti, u vieri oslabiti ili dostojanstvo svetjeničkog stališa pogèrditi. U tom mišljenju podkriepljuje me jošte većma sliedeći izraz sadèržani u opravdanju, od pomenutoga sudielovatelja na mene pismeno upravljenom: „Stranputnu kakovu namieru, mislim, gospodine car. savietniče, da ćete mi tim manje pripisati, budući ste osviedočeni, da mi jur radi moga privatnoga, doista ne sjajnoga, položaja daljni obstanak ovog lista pri sèrdcu biti mora, i budući Vi dobro znate, da je ovaj list tečajem dvadeset i jedne godine, odkako ste ga naime Vi utemeljili, katoličko svetjenstvo ne samo dèržalo, nego mnogo više upravo govoreći i uzdèržalo: jer kad bi se meni mogla podmetnuti zločesta kakova namiera, to bi ona samo u tom sastojati mogla: da sam ili za gorenavedeni Absurdum htieo proselite iliti pristaše kùpiti, što je kod naših katoličkih, a osobito svetjeničkih čitateljah nesamo smiešno, nego i bezumno pomisliti; ili pako da sam htieo istim čitateljima, a dotično predplatnicima omraziti ovaj naš list, s kojega daljnim obstankom je ipak ponajbliže i moja existencia skopčana.“

Premda se ovim izjasnjenjem stvari, kao što se je dogodila, riešenim čuvstvujem kako od svakog učastvovanja i upliva kod učinjene pogrieške, tako i od svake odgovornosti: mislim ipak, jer je mogućnost sablazni pružana jednim pod mojom firmom izlazećim listom, mislim, rekoh, ipak, da sam vierozakonu, što ga izpoviedam, zatim mome osobitom počitanju svetjeničkog stališa naše cèr-

Digitized by Google

kve, koje sam vazda dielotvorno zasviedočavao, kao i mome imenu i značaju obvezan javno izdati sliedeće dobrovoljno očitovanje u ovom predmetu i sebe s ovom javnom izpoviestju ograditi proti svakomu nedostojnomu podozrievanju.

Ja sam prie svega, kao što sam vazda bio, iskreni prijatelj i privèrženik ćudorednoga gradjanskoga družtva. Nikada mi nije ni s daleka na um palo, da odobrim one sanjarie stanovitih sadanjih nazovi-prosvietjenjakah, koji bi u svojim prenapetim obsienama pod najšareniim izlikama od napredka i duhovnoga oslobodjenja divljemu prirodnomu životu u zajedničtvu sa zvieradi šumskom prie pèrvenstvo dali, nego li da u ćudoizpravnom gradjanskom družtvu svoju čoviečansku čast načinom, koj odgovara ljudnom i historičko-dosliednom razvitku, uzdèrže i u zakonitom savezu kriepostnih ljudih potraže jemstvo njihova blagostanja. Takovim načinom dèržeći gradjansko družtvo kao pèrvi temeljni uviet čoviečanskoga razvitka, priviko sam od niekada dèržati u poštenju i dostojno paziti običajo svakog upitomljenog naroda, koji su takodjer ukorenjeni u zajedničkom prirodnom čuvstvu i posvetjeni starodavnostju, koja dopire do kolievke čoviečjega družtva.

Nu poviestnica nas uči, da nije nijedan narod na našem predielu svieta živio u takovom divljačtvu i neukrotjenoj surovosti, da bi čoviečje dostojanstvo posve zabacio i da takovo nebi u istom mèrtvom čovieku priznao — nijedan narod, koj nebi svojoj preminuvšoj bratji zalog ljubavi i štovanja kakovim budi načinom od obredah ili redovitim pogrebom izkazao; i to tako, da isti neprijatelji svojim poginuvšim protivnicima ovu ljubavi uslugu nisu običavali uzkratiti, kao što to medju mnogim drugima dokazuje polag Livia (Liv. Hist. lib. 22, 52, it. 25, 17.) primier Hanibala s rimskim vojvodama.

Poviestnica nadalje dokazuje, da se je duh vierozakona, bez kojeg čoviek nemože biti čoviekom, kod svih narodah izražavao stanovitim obredima i svečanim običajima kod sprovodah svojih mèrtvih, i da su ovi redoviti sprovodi vazda na sebi nosili biljeg nabožnosti. Poslie ovakog shvatjenja naravi čoviečje i gradjanskog družtva bio bi čoviek, koj se uzdiže protiv onih izvèršivanjah pobožnosti, koja tako reći sačinjavaju jednu najprešniu potrebu čoviečjeg sèrdca, te s toga početku ljudskoga družtva ravnovèrstni izvor imadu, te se bez nabožne posvete ni pomisliti nemogu, takav, velim, čoviek snizio bi se do nižine onih divljakah, koji se kao neprijatelji svake upitomljenosti i istog čoviečjeg dostojanstva nisu jošte digli niti iznad svih vèrstah nieme živine.

Kao kèrstjanin pako, i u naručju rimokatoličke cèrkve rodjen i odhranjen, — jesam u nauku mojeg vierozakona te u propisima i člancima moje cèrkve (premda nisam bogoslovac) ipak kao svietovnjak u toliko ubaviešten, da znadem, u kakvom se smislu ima nabožni taj predmet polag nauka naše cèrkve shvatiti, što takodjer već i apoštolsko vieroizpoviedanje uči, naime: da je izjavljeno u njemu obćinstvo svetih takodjer obćinstvo svih viernih, nad kojima se Bog raduje; jer se vierni u svetom pismu novoga zavieta zovu „sveti“. Po božanskom nauku dakle naše viere obstoji uzki savez obćinstva izmedj viernih na zemlji, koji, da se poslužim riečma cèrkve, vojuju s glavnim neprijateljem spasa, i onih viernih, koji su jur težku borbu života nadvladali, te se ili vesele u uživanju nebeskog blaženstva, ili se pako kaju za svoje griehe, dok i oni stupe uzveličeni na nebesa. Po tome su ove tri vèrsti viernih spojene zajedničkim vezom ljubavi, koja nikad neprestaje, ravno članovima jednog i istog tiela, naime zajedničke cèrkve, koju sin božji napunjuje i oživljuje.

I kao što se godj članovi tiela zajednički podpomažu, te dobro i zlo zajedno diele tako, da po riečma sv. Pavla „što jedan član osietja, svi članovi osietjaju“ (1. Cor. 12.), to mogu takodjer i vierni na zemlji posriedovanjem svetih na nebu dobiti olakšanja, s druge strane pako svojim posriedovanjem istim u miestu očistjavanja nalazećim se pomoći. Kada vierni, koje Gospod k sebi pozove, odlaze sa zemlje, onda se taj savez obćinstva, tako uči naša kèrstjansko-katolička viera, neprekine, niti nerazrieši, jer ljubav neutèrne, — a ni život, koj od Krista dolazi, nikad neprestaje. Dočim dakle kèrstjanka cèrkva svoje preminuvše pokapa s molitvama, žèrtvama i drugim svetim običajima, to ona ovo ljubavi puno odnošenje obćinstva samo nastavlja svojim spasonosnim posriedovanjem. I jer cèrkva ono, što za spasenje dušah svojih viernih poduzimlje, obavlja po svojim svetjenicima, zato zahtieva vierni svietovnjak, polag sv. Jerolima: „od svetjenika žèrtvu spasa, kao što ovca traži zaštitu od pastira.“

S toga je s dogmatičkoga gledišta nauk, kojim se od pogrebah viernih izključuje pratnja svetjenika, lažljivi nauk tim više, ako s onoga načela ide, da smèrt luči vierne od cèrkve. Ako li se pak takav nauk odglavljuje, i brani u ime tobožnje prosviete, onda to nije nikakav uputni i prosvietjujući, nego u istinu krivovierni nauk.

Polag obćenitog ljudskog shvatjenja tielo je stan neumèrle duše; u kèrstjanskom uzvišenom smislu tielo je čovieka hram duha svetoga: s toga

Digitized by Google

će svaki razumni čoviek, a koliko više kèrstjenik mèrtvo čoviečje tielo radi budućeg uskèrsnutja pùti u poštenju dèržati.

Odtuda nastaje duhovna obvezanost, ovo štovanje spram čoviečjem tielu osobito onda zasviedočavati, kad se isto povratja naručju zemlje, da čeka na dan uskèrsnutja. U izvèršivanju ove dužnosti prednjači naša katolička cèrkva osobitim primierom, dočim zemlju, koja ima primiti mèrtvo tielo viernoga, blagosloviti zapovieda, dočim nadalje mèrtvo tielo svetčano k grobu sprovadja i ovaj čin pobožnosti sa svetim obredima spaja, u kojima se odziva žalostni jauk za preminuvšim, a što je najglavnie, zaostavšim pruža uzdignutjem sèrdca pravu utiehu. Tko bi dakle mogao tako bez čuvstva i sèrdca biti i na kèrstjansku imenito na katoličku vieru tako mèrziti, da neprizna i neuzpočituje ljubavi punu skèrb dobrohotne majke cèrkve za svoje vierne, koju ona i prieko smèrtnog praga prostire, i toli liepo pokazuje; dočim u cèrkvenom pogrebu, kao i propisanim običajima, koji ga prate i koji su tako za pokojnike kao što i za zaostavše u životu toli spasonosni, mèrtvim tielesima svojih prinadležnikah zalog ljubavi i štovanja izkazuje.

S ćudorednoga, to jest strogo naravoizpravnoga gledišta nemogu se dakle protivnici cèrkvenog pogreba inače smatrati nego kao ljudi, koji zaboravivši prirodna dèržantva nogama gaze svako štovanje, koje pristoji čoviečanskomu dostojanstvu.

Ovo su moje misli o cèrkvenom pogrebu, misli, koje sam još za mladosti moje usisao, i koje su sada u zrieloj mojoj dobi muževnoj poslie tolikih težkih izkušajah i gubitakah za mene tim znatnie postale. Koliko god putih vidim obavljati naše svetjenike pogrebnu svetčanost, divim se, i štujem u njima požèrtvovanje truda a višeputah i vlastitog zdravlja. Ovoj žèrtvi se oni nikad neuztežu, sprovadjali mèrtve prieko bèrdah i ponorah, prieko šumah i gudurah, prieko naglih riekah, često s pogibelju života; smèrzavalo se njihovo tielo i tèrnulo od zime i studeni, ili se pako na jarosti sunca peklo; često od plohe i oluje smočeni, često u vlastitom znoju okupani. — Pa za ovo požèrtvovanje, tko bi im mogao zaviditi onaj neznatni danak, što im je dozvoljen za njihovo uzdèržavanje, dočim se od siromakah ipak nepobira, — tko pitam ja, van zlobe i zavisti, koje bogomèrzke strasti na sve, što je uljudno uzvišeno i štovanja vriedno, svoj otrov rigaju!

Dr. Ljudevit Gaj,
c. k. savietnik.

Na razkrižju dviuh godinah

napisao Dr. *Fr. R.* — *u Senju.*

(Dalje.)

Tko se iole oko sebe obazre, dopustit će, da obèrtnost i zanati u naše doba popeše se do visokoga savèršenstva, da mechanisam tvori čudesa. Mi se tomu napredku iz svega sèrdca radujemo, jer uzpèrkos monističnoj anthropologii javno propověda slavodobit i pobědu duha nad materiom; jer materialno blagostanje smatramo za polugu duhovnoga razvitka. Nu groza nas hvata, kad vidimo, da, prekrenuvši umni red, mnogi sredstva ova duhovnoga poleta dèrže za poslědnji cilj čověčanstva, komu duhovne takodjer sile valja da se pokore; da bi mnogi utiliste htèli sav svět pretvoriti u tvornicu, gdě bi se imao čověk za zadatak svoga življenja okolo strojevah kretati; da se čeljade poput tovara u ovih zavodih civilisacie bez višjega odgojenja za svakdanji hlěb nevoljom bori, žèrtvujuć mu često pokoj duševnosti. Čini nam se, „da uzpèrkos tolikomu obèrtnomu i duševnomu napredku leži na čověčanstvu prokletinja, koja bi radi grěha na njega bačena, te da je od nas sada dalje no ikada povratak rajskoga stanja, gdě će janjci uz lave ležati . . . Ovom civilisaciom rastu nevolje, bolesti i kuge; te jedva što nam se jedna rana zaléči, otvara nam se druga.“ *)

Da materialismu cělom dušom služe svekolike prirodoslovne znanosti, više putah biaše već govoreno u ovom listu. Imajući obzir na najnovije pojave u tom ogranku umnoga iztraživanja smèmo kazati: da se u naše doba pantheisam skoro izključivo na to polje bacio, te da ovdě najvećma pobědu svoju slavi. Naime — „tri borbe razlučavamo na sadanjem bojištu: jedna se bije na polju pověstnice, druga na polju prirodoslovja, a tretja na polju philosophie. O tom neima dvojbe, da neprijatelj posve uzmiče na pèrvom polju; ko što svaki prevrat, tako i odpadnutje od Boga običaje zaratit se s pověstnicom; a težko da u novije doba ikoja nauka na toliko se preporodi u cèrkvi katoličkoj, i toliko obratjenjah porodi, koliko pověstnica. — Borba na poslědnjem polju, netom glavna, reć bi da još nije rěšena, te da užas nad vlastitim opustošenjem oslabi dušmane. Mnogo zastavicah, od naše takodjer strane se pojavi; nu koja zastava neprijatelju najviše jada zadaje, i proti kojoj on juriš susredjiva, dočim ni nepazi na ostale četice, to zna svaki, komu su poznati poslědnji desetolětni pojavi na polju mudroslovja.

*) Kath. Literaturzeitung. Wien 1855 — S. 226.

Digitized by Google

— Nu žalostniji prizor daje nam druga borba; ovdě većina sdruži se s neprijateljem; mnoga slavna imena sjediniše se s negatiom odrěšito ili bar uvětno; te dočim samo něki osamljeni borci, kano: Baer, A. Wagner, J. Sobernheim, J. Kurz, Valentin, Schwann, ovdě ili ondě u našem smislu se opiru, često isti naši prijatelji proti svomu osvědočenju i volji umnožavaju smetnju borbe. Zar nije istina, da spisi Okenovi, Lotzeovi, Carusovi, Burdachovi, Oerstedovi (Voigtovi i Moleschottovi) skoro nad svimi nazori o prirodi i světu u znanstvenoj Němačkoj gospoduju? . . Tko s nami nećuti važnost i obseg takovih porazah i osamljenjah, kojih doduše istina netèrpi, al ih tèrpi u tolikih od bratje oni, koji su pozvati, da izpovědaju istinu?" *) Zar nenazivaju malo ne svi prirodoslovci s Rugeom nauk kèrstjanski o stvorenju světa „najvećim bezumjem" (Gedankenlosigkeit); a Mojsievu cosmogoniu — „mythom"? zar nenavěstiše boj svakoj psychologii, il joj iz milosèrdja odstupiše malo města u physiologii? —

Isti monisam uvuče se takodjer u dèržavljanske znanosti, u dèržavljanski život, gdě se javlja u formi revolucie. Ova je hvala Bogu bděnjem europejskih vladah malo se svuda ugušena. Nu želěli bi istim vladam, da im što prije za rukom podje uništiti iste zamete prevrata t. j. tako zvani humanisam u svih stališih, te pravi kèrstjanski duh uvesti u sve odnošaje druževnoga života. Jer tko može nedoslědnostju oběditi takova sudca, koj humanismom zaudara, kada veli: „Ja sam osvědočen, da će se naskoro iz naših zakonikah izbrisati isti pojam okrivljivosti (Zurechnungsfähigkeit), te da će se postupati sa svakim prestupnikom kao sažaljenja dostojnim ludjakom." **) Maxima ova ostane neoboriva, dok god se právo osniva na monismu, ma se i slagali s opazkom recensenta: „O dà! koli cèrven sinut će čověčanstvu novi dan, kad budemo tamnicah oprostili ove nesretnike; kad budemo pověrivali ubojicam naše življenje, a tatom i varalicam našu svojinu; kad město karne pravice sěděla bude na sudu pathologia, te iz kakve statistične knjige budemo se radovali nad zloglasnom tatbinom!" Jest — samo doslědno smatra takovo právo pedepsu prestupnika za barbarstvo; samo doslědno htělo bi sve kaznice pretvoriti u ludnice; samo doslědno traži razlog moralne běde u raznoj izobraženosti, u raznom blagostanju pojedinacah; — s toga doslědno traži joj lěk u ukinutju svake svojine. Na kratko: monisam u druževnom i političkom životu mora se doslědno izroditi u revoluciu i communisam.

Novo izdanje staroga poganstva nepriznaje takodjer samostalnost cèrkve, već zahtěva, da dèržava rukovodi bogoštovje, dakako prikrojeno po uniformi monisma; da se svekolike duhovne naležnosti osnuju polag političkih interesah: — niječe dakle, i proklinje ono uzajemno odnošenje i sporazumljenje obadviuh vlastih po kèrstjanstvu uvedeno, koje krasno opisà papa Gelasio: „Fuerunt haec ante Christi adventum, ut quidam figuraliter, adhuc tamen in carnalibus actionibus constituti, pariter reges existerent et pariter sacerdotes. Quod sanctum Melchisedech fuisse sacra prodit historia. Quod in suis quoque diabolus imitatus est, ut pagani imperatores iidem et maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum est eundem regem atque pontificem, ultra sibi nec Imperator pontificis nomen imposuit, nec Pontifex regale fastigium vindicavit. Quamvis enim membra ipsius, id est vere regis atque pontificis, secundum participationem naturae magnifice utrumque in sacra generositate sumpsisse dicantur, ut simul regale genus et sacerdotale subsistant: attamen Christus memor fragilitatis humanae, quod suorum saluti congrueret dispensatione magnifica temperans, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque discrevit; suos volens medicinali humilitate salvari, non humana superbia rursus intercipi; ut et christiani imperatores pro aeterna vita pontificibus indigerent, et pontifices pro temporali cursu rerum imperialibus dispositionibus uterentur: quatenus spiritalis actio a carnalibus distaret incursibus, et ideo militans Deo minime se negotiis saecularibus implicaret: ac vicissim non ille rebus divinis praesidere videretur, qui esset negotiis saecularibus implicatus; ut et modestia utriusque ordinis curaretur ne extolleretur utroque suffultis et competens qualitatibus actionum specialiter professio aptaretur." *) Dapače — humanisam ni nemože priznati cèrkvu kano od dèržave odděljeno tělo; te da bi mu gdě pošlo za rukom razviti svoj cèrveni barjak, pèrvi bi mu proglas slědećeg sadèržaja bio: „Naša věra oprostila se pověstnice. Njoj netreba ni osobah, ni spomenikah, ni čudesah — zato je slobodna. Misli o carstvu božjemu t. j. načela o ljubavi i slobodi, možemo u ljudskih pèrsih oživěti i tada, kad bi, poput jerusolimskoga hrama, svete knjige, križ i cèrkva od davna propale bile.

*) Die Welt in ihren Gegensätzen: Geist und Natur. v. W. Gärtner — Wien 1852. — VII.

**) Andeutungen über die künftigen Fortschritte und die Gränzen der Civilisation. Von M. Prittwitz. . . Berlin 1855. — u Kath. Litzg. č. 41. —

*) Hardouin — Concil. tom II, col. 934. —

Digitized by Google

Onaj nazor jest jedino nabožni, uslěd koga božanstveno nemože se naći gotovo u čověku u nikakovoj formi, a najmanje u napisanom slovu.“ *)

Noviji pojavi u Španjolskoj i Sardiniji dokazahu, kako umiju (bar jednostrano) oživotvoriti svoja načela, kad takovi muževi dodju na kormilo vlade. U pèrvoj bo, čim se nesretni prevrat pomoli, odmah ukinuše najnoviji konkordat od 16. ožujka 1851. te se baciše na cèrkveni imetak, kao na tobožnje vrelo socialnih zalah. U drugoj pako htěde revolucia mirnim putem uspěti, te ověnčat svoje cèrvene korugve bez prolitja kèrvi — valjda užasnu pred poslědnjom katastrophom —; ona nije kadra shvatiti tihi učinak samostanskih žiteljah u druževnost, ili ga dèrži za pogibeljna svojim naměram; s druge strane jer prevrat niječe pověstnicu, niječe ujedno zaslugu ovih „lukavih mračnjakah“ za razvitak čověčanstva. Nehotice sětjamo se tudě pričice, koju někoč Luther, sličnom prigodom nukan, pripovědaše: „Jednom uze něki sokol pečenku iz Jovina žèrtvenika, te ju donese u gnjezdo svojim mladim. Onda opet odleti, za da više jèstiva donese. Ali na pečenki biaše ostalo viséti něšto žeravke; ova padne u gnjezdo, te ga užge. Buduć pako sokolići neznadjahu letěti, izgoriše, te padoše na tla s gnjezdom.“ Ovu pričicu sám Luther ovako protumači: „Ovako se dogadja svim, koji cèrkvena imanja otimlju (zu sich rissen), koja su dana na slavu božju i za uzdèržavanje propovědničtva (des Predigtamtes) i službe božje; oni moraju izgubiti svoje gnjezdo i svoje mlade t. j. svoja vlastelinska dobra (Rittergüter) i uza to tèlesnu i duševnu tèrpiti štetu.“ **) Qui potest capere, capiat!

Medjutim neka nitko nemisli, da mi vidimo samo tamne oblake na obzorju sadašnje dobe, te da oči zatvaramo pred jasnom zorom, koja poče svoje rumeno lice pomoljivati nad europejskim družtvom. Mi se pače radujemo nad živahnim kretanjem, koje se u novije doba javlja u logoru križarskih ratoboracah. Naš věk, ko što s početka opazismo, jest věk ideah, naša borba je borba za načela — opaka načela na daleko zavladaše; al je i sila, koja im se opire, podobro snažna, oduševljena, te — što je najviše — čelo joj je križem zabilježeno! Mi jedino s toga tugujemo, što je tabor protivnikah brojem jačji; što se našinci revnije nekupe pod korugvu jedino spasonosnih ideah, što već sada ista se nevije na svih sgradah čověčanskih odnošajah, što naši prosvětjenici neće da priznaju istinu rěčih, koje glasoviti Euler někoč izusti: „Ako u naših iztraživanjih — reče neumèrli mathematik — svèrhu vidljivih predmetah toli smo velikim bludnjam izvèrženi: koli opasno nèbi nam bilo stanje, kad bi nas bio Bog ostavio sáme u nevidljivih, koja se našega spasa tiču! O tom najvažnijem predmetu biaše nam objavljenje sasma potrebito; zato ga imamo najvećim štovanjem prigèrliti; te kad nam predlaže istine, koje nemožemo shvatiti, sětimo se slaboće svojega duha, koj u istih vidljivih stvarih toli lasno zabludi. Kada god slušam, kako něki jaki dusi istine našega věrozakona rešetaju (bekritteln), te ih dèrzovitom dopadnostju izsměhavaju, pomislim u sebi: o vi malovrědnici! koli uzvišenije su istine, što ih vi lahkoumno tajite, od onih stvarih, glede kojih veliki Newton toli duboko zabrazdi.“ [1])

Na koliko se u naše doba katoličke idee više te više oživotvaraju, vidi se iz ugleda, do koga se pope rimska stolica. Zar je to mala stečevina? U hierarchii, kojoj je Rim sèrdce, leži jakost, leži poběda kat. cèrkve; na njoj, kano na neoborivoj pećini, razpèršiše se tolike navale, razbiše se tolike jogunaste glave; „dà u tmastih stolětjih — veli protestant Tobler — biaše ipak papinstvo najbolji věrozakon svoga věka. Bez njega nebi bilo obćenitoga věrozakona na světu; on, koj je neobhodno potrebit, bio bi izčeznuo; a mi, kano cèrkva, bili bi izumèrli u naših praotcih, ili bolje rekuć, nebi se bili nikada porodili.“ [2])

Temelj ovaj cèrkvenoga, tim takodjer dèržavnoga poredka proniknuše mnoge bistre glave, kojim kruna glavu rěsi, a desnicu žezlo krěpi; te se metnuše u poremetjeno nezgodom vremenah sporazumljenje s vèrhovnim svetjenikom katoličke cèrkve.

Mi smo u svoje vrěme dostojno uvažili konkordat sklopljeni med rimskom stolicom i austrijskom vladom. Ovdě ga samo htědosmo spomenuti kano glavnu stečevinu, na koju valja nam se obazrěti na razkrižju dviuh godinah. Važnost njegova, kad se oživotvori, jasnijom će nam postati. Sčěnimo ujedno, da neće ostati bez upliva na druge vlade, koje se zaratiše s cèrkvom. A naše iz gore navedenih poznate neprijatelje, koji nanj toliku viku podigoše, možemo umiriti s njim takodjer velečnjenim Hugom Grotiom: „Protivnici prigovaraju, da papa može vrědjati práva biskupah, pače istih vladarah. Istina, on može, — nu i kad bi se šta takova sbilo, tad mu netreba pokorit se u svem, što se protivi dèržavnim ili cèrkvenim zakonom; ali poradi toga, ko što čine

*) Tako něki prijatelj pučki u Lydii. Wien 1854. str. 9.
**) Tischreden — Jena 1603, S. 292.

[1]) Lettres à une Princesse d' Allemagne (1770).
[2]) Kod Dra. Hoeninghausa: Das Resultat meiner Wanderungen . . . Aschaffenburg 1835. I. Abtlg. 220.

Digitized by Google

mnogi, nevalja tajiti korist ovoga glavara, ili opirat mu se u onom, što se slaže sa zakoni cèrkve ili sa blagostanjem dèržave. Da bi bili na to mislili mnogi protestanti, imali bi sada samo jednu nerazcěpljenu i čistu cèrkvu.“ *)

(Konac slědi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Stari je običaj katoličkih biskupah, da u oči korizme na svoje svetjenike i věrne upravljaju rěči apoštolske brižljivosti, potrebite obuke, koristnih opomenah, shodnih naputakah, duhovnog obodrenja i nabožne okrěpe. Preuzvišeni gosp. nadbiskup zagrebački, kao što svake godine dosad, tako je i za ovu korizmu dne 20. sěčnja izdao na svoje svetjenstvo pastirski list, koj je već prije malo danah po biskupiji razposlan. Predmet mu je konkordat. Dočim je naime vèrhovni pastir već u pastirskom listu dne 6. pros. 1855. na svetjenstvo pisanom govorio o konkordatu samo u obće, razpravlja u poslědnjem svom listu posebice i obširno o svih glavnijih točkah ovoga važnoga ugovora. Buduć se svakoga važnijega članka opredělljuje smisao, označuje svèrha, dokazuje blagotvornost i uzbijaju prigovori: to će ovaj pastirski list sigurno mnogo doprněti k tomu, da se konkordat sa svojega pravoga gledišta smatra, dobro razumije, dostojno uvaži, — a da nestane onih dvojbah i predsudah, što se o njem kojekuda bez temelja raznose. Za svetjenstvo nadbiskupije zagrebačke razposlan je dovoljan broj otisakah, a za one, koji nisu věšti latinskom jeziku, izaći će u „Wiener Zeitungu“ němački prevod istoga pastirskoga lista. Žao nam je, što mnogobrojnim našim izvan nadbiskupije zagrebačke živućim čitateljem nemožemo, kao što bi želěli, priobćiti cěli sadèržaj znamenitoga ovoga pastirskoga lista i to radi znatne njegove obširnosti a těsna prostora našega časopisa. Da pojedine odlomke iz njega priobćimo, bili bi oni samo kao pojedino iz suměrne gradje povadjeno kamenje, koje i koliko věšto i umětno priugotovljeno, ipak istom na svom pravom městu i u spojenju u jednu cělokupnu skladbu ukazuje nam se u svojoj pravoj važnosti i znamenovanju. Neda nam se ipak na ino, nego da barma u kratko napomenemo ona pravila za život svetjenikah, što ih preuzvlš. nadbiskup iz konkordata izvodi, i kao „korollaria“ ovoga ugovora nazivlje.

Najprije opazuje u obće, da čim se je brižljivije i blagovoljnije ustanovami konkordata doskočilo časti věrozakona i duhovničkoga stališa, tim većim nastojanjem treba da se svetjenstvo čuva od svega u svom životu, čim bi se zakoni čestitosti i ćudorednosti povrěditi mogli, — što bi mu počitanje u očiuh ljudih utamaniti ili samo umanjiti moglo. S toga čim je duhovničtvu sada u porabi svetoga njegova zvanja veća sloboda ustupljena: tim više treba da obiluje poniznostju sèrdca, krotkoćom, uměrenostju, čověčnostju i razboritostju. Ove bo krěposti čine, da svetjenik, u kom su se udomile, svoga dělokruga nikad neprekorači, da bude vladaru věran i oddan, poglavarom poslušan, da od sebe višje štuje, s jednakimi da prijazno a s nižjimi blago postupa, a sve ljude bez svake razlike, što su na božji lik stvoreni, da po zakonu Spasiteljevu iskreno ljubi. „Ako ovako — kaže se u pastirskom listu — postupali budemo: to će pomalo gnjev radi poděljene nam ove slobode zašutit, potišit će se strah i nestat će predsudah; jerbo će izkustvo sve uvěriti, da se ova cèrkvi toli milostivo poděljena sloboda najbolje slaže s pravi tako pojedinacah kao i cělih stališah; i da se za javni mir i poredak s toga ne samo ništa bojati nije, nego da će se ova jošte većma ukrěpiti.“ — Glede odgojivanja i obučavanja mladeži, u koje je znatan upliv konkordatom cèrkvi poděljen, piše preuzv. nadbiskup: „Nastojmo radi toga, koliko možemo, neštedimo nit truda nit znoja, neka nam nijedna žèrtva pretežka nebude, da dokažemo, kako je mladež najsigurnije našim rukam pověrena; da dokažemo, koliko je nepravo i neistinito, što protivnici naši neprestano viču, da mladež pod upravom svetjenstva odgojivana u tmini neznanstva, gluposti i svakovèrstnoga praznověrja čami. Pokažimo činom, da mi nismo neprijatelji prave i čověčanstvu sbilja koristne obrazovanosti i prosvěte, nego samo one krive, koja svojim himbenim licem ljude vara, potežući ih za sobom u jas nesreće; pokažimo, da iz mladeži našoj skèrbi i našem pouzdanju izručene proizlaze gradjani zdravih načelah, priměrnoga svakomu stališu znanja, bogo- i čověkoljubni, čedni i ćudoredni, u kratko ljudi, koji se i za blagostanje domovine, i za svoje vlastito brine.“ — S obzira imovine, koja se konkordatom osigurava cèrkvi i duhovničtvu, veli vèrhovni pastir, da ono, što preostane iznad svagdanjih potrebah života i dostojnoga uzdèržavanja svoga stanja „obratjamo na svetačnije ovèršavanje bogoštovja, na gojenje pobožnosti u puku, na promicanje světovnih koristih domovine; a ponajglavnije da upotrebljavamo na to, da otiramo suze ubogih, da utišujemo ili barma ublažujemo bědu bratje, koja se s mnogimi nevoljami bori, dobro znajući, da su ona vremenita dobra, što su nam blagoslovom božjim pripala, najbolje uložena u ovakovih rukah, u kojih nose sigurne kamate i obilnu dobit za život věčni, pače da nam već na ovom světu često nagradu punom i prepunom měrom, ili barma ugodnu i pravu radost donose.“ Pod konac pastirskoga lista opominje se jošte svetjenstvo na sveudiljnu, neutrudivu revnost u zvanju i čestu molitvu.

— Svi nadbiskupi i biskupi carevine austrijanske po-

*) In consultationem G. Cassandri Annotati — 1642, p. 51.

Digitized by Google

zvani su već u Beč, da udioničtvuju u věčanjih, što će se u pèrvoj polovini měseca travnja, u poslu potanjega opredělјenja i izvedenja obćenitih ustanovah konkordata, u glavnom gradu carevine voditi. Vèrhovni pastiri, koji budu ovim věčanjem pribivati htěli, imadu stignuti u Beč do druge nedělje poslě uzkèrsa, koja pada na 6. travnja.

— Preuzvišeni gosp. nadbiskup zagrebački poklonio je ovdašnjoj zakladi za podupiranje ubogih učenikah 100 for. sr., pošto je već lani u istu svèrhu 30 for. sr. darovao.

— Tečajem lětošnje korizme obdèržavat će se obične propovědi slědećim redom: U pèrvostolnoj cèrkvi svakoga utorka u 4. ure poslě podne prečastni g. kanonik Janko Pavlešić; u župnoj cèrkvi sv. Marije po subotah ob 4. uri poslě podne veleč. g. Antun Lukić; u župnoj cèrkvi sv. Marka po petcih ob 4. uri po podne častni otac franciškan Antun Radoboj; u župnoj cèrkvi sv. Ivana svake nedělje ob 4. uri poslě podne veleč. g. župnik Andria Jandrić; u cèrkvi sv. Katarine svakoga ponedělјka i petka u 5. uri poslě podne častni otac Aloysio Mathoy iz družbe Isusove; u cèrkvi milosèrdnih sestarah po četvèrtcih u 4. ure poslě podne veleč. g. Jakob Bärnbacher, nastojnik tamošnjega konvikta za děčake. Poslědnja dva gospodina propovědat će u němačkom, a svi ostali u hèrvatskom jeziku.

P-ć. U Zagrebu 6. veljače. Danas sahrani duhovna mladež sěmeništa zagrebačkoga svoga naucl i krěpostnim ponašanjem za svetjensko zvanje neumorno se pripravljajućega druga Dragutina Bošnjaka, bogoslovca 2. godine, koj se 4. o. m. sa svimi svetotajstvi umirućih providjen preselio u věčnost. Do groba sprovede ga prečastni kaptol i sbor praebendarah, mladež ovdašnjih obučnih zavodah, mnogobrojno drugo ljudstvo i pokojnikov otac, došav iz Požege, da si posěti bolestna sina. Věčni mu pokoj!

Dr. F. R. — *Iz Senja* 29. sěč. (Osmèrtnica.) „Consummatus in brevi explevit tempora multa; placita enim erat Deo anima illius.“ (Sap. 4. 13—14.) Ovimi rěčmi nadahnutoga mudraca uzdahnù mnogi, kada mu dodje nemila věst o preranoj smèrti obće ljubljenoga Matije Čopa, dne 21. t. m. zasnuvšeg u Gospodu.

Jedva mu biahu trideset i tri godine, pa je, pošto bi si bio pokojnik svoje obilate umne darove temeljitom znanostju obogatio stranom na gymnaziji rěčkoj i akademiji zagrebačkoj, stranom u osrednjem sěmeništu peštanskom, u kratkoj života svoga dobi obnašao razne i važne časti u biskupiji; dvě naime godine biaše protokollistom i obrednikom biskupskim, četiri na ovděšnjoj c. k. višjoj gymaziji naučiteljem prirodoslovja, a poslědnje četiri godine naučiteljem dogmatike i metaphysike, lani napokon bude imenovan odvětnikom siromakah te duhovnog stola prisědnikom. Njegova neumorna radinost, točnost u službovanju, poslušnost bez vijuganja svuda mu stekoše priznanje i štovanje u poglavarah.

Pokojnik biaše svetjenik u strogom razumku. Pozornim okom pratiaše on čudnovati razvitak cèrkve; svaki njezin pokret u najnovije doba zanimaše njegovu čistu dušu, želeći joj iz sèrdca pobědu, i to što skoriju pobědu u opornoj borbi. Svojim neporočnim ponašanjem služiv joj na utěhu, dèržao se zlatne opomene mletačkoga patriarche na svetjenika: „buduć da Gospod želi u tebi prebivati, sagradi mu duhovni hram ne iz mramora ili četverouglastog kamenja, nego iz živog i sjajnog biserja i zlatnih pločah, koje ni hèrdja nemože oštetiti, ni prah potamniti, već koje vatra ljubavi čisti, neporočnost snaži, a raznoličnost krěposti kiti. Pokaži se nedužnim i čistim i u nepogodah stalnim, postojanim u věri, otvèrdjenim u mudrosti, uztrajnim u tèrpljenju, ljubećim dobro, težećim za pokojem, čuvajućim jedinstvo, sažalećim od sèrdca — putuj u duhu, preziraj svět, a čezni za nebom.“ (Laurentius Justiniani: de triumphali Christi agone c. II.)

Pokojnik biaše takodjer obsvědočen, da vazda a navlastito u naše doba „u savèršena svetjenika ne manje se hoće znanost, kao i svetost, za da sposoban bude izpuniti razne ogranke svoga zvanja;“ (S. Hieronymus: Ad Nepotianum) — te buduć da ga promisao odlučila biaše, da druge uči, vazda mu pred očima treptiaše: „disce, quod doceas.“ (Ibidem.) Njegove žarke pram znanosti ljubavi, njegove neprekidne radinosti svědoci su mu bivši na stolici sudruzi, — njegov neumorni trud, njegova za napredkom težnja, njegova u predavanju věština duboko usadjena ostaje u grudih mladeži, koja mu běše pověrena.

Nu što mu najviše na čast služi, pokojnik nije spadao medju one, „koji hoće da znadu, za da prodaju svoje znanje budi za novce ili za časti; jer to je gadna požuda za dobitkom“, — nego medju one, „koji žele znati, da druge podučavaju; što je znak ljubavi . . kano i da sebe poduče; a to je razboritost. Poslědnji jedino nesluže se zlo sa znanostju, jer žele znati, za da dobro činiti uzmognu.“ (S. Bernardus: Serm. 26.)

Pokojnik uzvisi se takodjer nad nazovi-mysticismom, koj bi čověka htio lišiti zemske otačbine, izčupav mu iz grudih plemenitu iskru pravoga domoljubja; on vatreno milovaše svoj narod; njegovu bědu spoznavši učestvovaše polag svojih silah u svakom poduzetju, štono mu se shodno vidjaše za podignut ga iz mèrtvila, u kojoj čami.

Da se još jednom na kratko izrazimo; „u kratko vrěme života svoga navèršio je vremena mnoga.“

U njemu gubi biskupija senjsko-modruška uzorita svetjenika, koj bi joj jamačno slavu umnožao bio, da

Digitized by Google

je dulje poživio — domovina gubi iskrena sina, — znanost i napredak nadarena zatočnika, — znanci i prijatelji oplakuju věrna pobratima, — a barni učenici tuguju za svojim, dušom i tělom im oddanim naučiteljem.

„Iste homo perfecit omnia, quae locutus est ei Deus, et dixit ad eum: Ingredere in requiem meam.“

Iz Beča. Nastojanjem kat. družtva sv. Severina u Beču putovala je prošle godine družba pobožnih hodočastnikah u svetu zemlju, kojim je isto družtvo u svakom obziru na ruku išlo, i olakšalo im putovanje tamo i natrag u domovinu. I ove godine objavilo je isto bečko družtvo, da se, tko bi želio posětiti božji grob, osrednjem odboru istoga družtva do 20. sěčnja 1856. priglasi, i 500 for. sr. ili u gotovini položi, ili dostavěrno ujamči. Za ove novce obskěrbljuje isto družtvo putnika sa svimi potrebami iz Těrsta u svetu zemlju i odanle natrag u Těrst. Hodočastje ovo trajat će 8—9 tjedanah, u sv. zemlji bavit će se putnici 30 danah, a u Jerusalemu svetkovat će uzkěrsne blagdane. Iz Těrsta, gdě se svi putnici sastat imadu, odtisnut će se na more u pěrvoj polovini veljače.

Iz Freiburga u Badenskoj. Ovdě je dne 19. sěčnja preminuo tajni savětnik i kanonik *Fr. Ant. Staudenmeier*, slavni dogmatik i spisatelj više važnih bogoslovnih dělah, medju kojimi spominjemo: Encyclopaedie der theol. Wissenschaften, — Wesen der kathol. Kirche, — Geist des Christenthums, — Protestantismus in seinem Wesen und Entwickelung, — Grundfragen der Gegenwart, — Philosophie des Christenthums — i najizvěrstnije no žalibože nedověršeno njegovo dělo: Christliche Dogmatik. Naprasna njegova směrt dogodila se ovako. Radi višegodišnje neprestane glavobolje moraše on svaki dan duže vremena na šetnji provesti. Ove šetnje biahu mu jedina polakšica u boli, radi koje su se věštaci bojali, da će ga udariti kaplja. Istoga dana oko pete ure posětio je jednoga prijatelja, kojom prigodom nikakova proměna na njem se opazit nemogaše. Poslě polusatnog pohoda oprosti se prijazno kao svagda. Dočim ovaj inače točan muž u obično vrěme kući se nevrati, pobojaše se, da ga kakova nesgoda nesnadje, koja bi mu se kod njegove krajne kratkovidosti lasno slučiti mogla. Žalibože bojazan ova biaše temeljita. Nastà i tvěrda noć, a njega jošte neima. Tražahu ga svu noć i sutradan do poslě podneva, nenašavši mu nigdě traga. Istom u večer dobili smo strahovitu izvěstnost, buduć bi mu izpod Ebneta našasto ukočeno tělo, i to napolak u potoku, a gornjom stranom těla na onostranoj obali. Tělo biaše, izuzamši mali natučak u licu, neoštetjeno i neporobljeno. Zlatna ura, malo prije navučena, stala je u 7 urah i 10 min. Sva je prilika, da je nesretni pokojnik na svom najmilijem šetalištu ili zalutao s puta, ili snebiv se pao u vodu, i u njoj nastojeći dokopat se obale kapljom udaren. To je sudbeno lěčničko iztraživanje potvěrdilo. — Udioničtvo nad ovim nesretnim svěršetkom zaslužnoga muža sveobće je. Njegov pogreb dne 22. sěčnja, ka kojemu nadbiskup, gradski i okolištni svetjenici, zatim sveučilište svetačnim načinom i množina gradjanstva dodje, dokazà, koliko biaše pokojnik počitovan i u takovih kruzih, s kojimi u tišini svoga posebnoga života jedva je ikada obćio. Koji su gorko za njim plakali, to su ubogi, što su potajno i pred světom sakrito primali dokaze njegova blagotvornoga sěrdca. — Staudenmeier rodio se 11. rujna 1800. u Donzdorfu kraljevini würtemberžkoj, od 1822. učio se u Tubingi mudroslovne i bogoslovne znanosti, 1827. dodje kao duh. pomoćnik u Ellwangen, kasnije u Heilbronn, posta oko konca god. 1828. repetent u kat. konviktu u Tubingi, a 1830. bi pozvan za professora Dogmatike na sveučilište u Giessen. Odavle otidje kao uredni prof. bogoslovja na sveučilište u Freiburg, dobi 1840. od velevojvode Leopolda naslov duhovnoga savětnika, a nadbiskup Vicari naimenova ga začastnim kanonikom. Za neutrudivo i izvěrstno poslovanje poděli mu god. 1848. velevojvoda čast tajnoga savětnika tretje věrsti. Sveudiljni napori kod naučanja i pisanja oslabiše mu tako zdravlje, da je prošaste godině za preměštenje u stanje mira molio, koje mu bi od principa regenta dozvoljeno.

Iz Genfa. U više novinah čitasmo radostnu věst, da je děržavno věće napokon privolilo na povratak prognanoga iz svoje biskupije biskupa *Marilleya*, koj se je uslěd toga sbilja u Genf vratio. Na 19. sěčnja, u koj dan pada upravo godišnjica njegova naimenovanja za biskupa, čitao je u cěrkvi St. Germaina pěrviput misu, pričestiv pod istom mnogo pokornikah. Sutradan je u istoj cěrkvi i propovědao. Iste novine javiše ujedno, da je radikalcem radi toga gotovo sape nestalo, te da spremaju predstave na isto děržavno věće, za da ovo svoju dozvolu opozove. Iz najnovijih izvěstjah odanle doznajemo, da je radost, onim glasom pobudjena, žalibože prerana bila. U dnevniku „Revue de Genève“ na 25. sěčnja izišavša naredba děržavnoga věća zasvědočava nam, da ovaj posao jošte poravnan nije, pače sva je prilika, da će se nanovo i jošte više zaměrsiti. Polag ove odluke gosp. Marilleyu nebi dopušteno, da se kao biskup u svoju biskupiju povrati, u njoj bo se kaže, da mu bi povratak pod tim uslovjem dozvoljen, da on nikakova zvaničnoga značaja neprima, čuva se svakoga službenoga očitovanja, već se jedino kao puki gradjanin ponaša. On da se ovoga uslovja nije děržao, te uslěd někih javnih očitovanjah (Manifestationen — novo ime, kojim se označuje izvěršivanje dužnostih svetjeničkih, prinošenje svete žěrtve i propovědanje, — ime, koje oštroumju i dosětljivosti děržavnoga věća na čast služi) da prisutnost njegova ozbiljan značaj pokazuje. S toga děržavno věće svoju dozvolu o povratku biskupovu obustavlja, i na 7. veljače pozivlje sve stališe biskupije na obćenitu skupštinu u Freiburg. Uslěd toga ostavio je biskup Marilley opet Genf i povratio se u Divonne u Francezkoj, gdě je dosad živio. Više o tom u budućem listu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 7. — TEČAJ VII. U SUBOTU 16. VELJAČE. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Nova kazniona u Lepoglavi.

Previsoka vlada našega milostivnoga i junačkoga vladara i gospodara, Franje Josipa, nadahnuta preblagim duhom našega věka i vremena, koj na sve to veće izobraženje svih čověčanskih odnošajah směra, te sve to većma razvijanje ćudorednosti narodah, utvèrdjenje njihove sigurnosti i promicanje blagostanja i sreće nalaže, obrati skèrb svoju takodjer na to, da se u svakom obziru poboljša sudbina i stališ onih nesretnikah, koji, za izplatit dug světovnoj pravici radi svojih zločinstvah i prekèršajah, u tamnih i smradnih uzah stenju i čame, dočim time čověčanstvu u obće, i onim istim nesretnikom na pose ništa pomoženo nije.

Ako u ovom za čověčanstvo velevažnom predmetu pretresemo ustanove sviuh starih i mladjih narodah, uredjenja pobližnjih i udaljenih dèržavah, t. j. ako promotrimo sva, koja su od najdavnijih do dosadanjih vremenah odnosno kaznenog postupka učinjena, s jedne strane sa žalosti priznati moramo, da ništa pronašli nismo, nego da su stari divljaci, a i isti izobraženi pogani samo znali kazniti, běsniti i osvetit se krivcu, ne pako poboljšat ga i spokoriti. To nam svědoče njihovi običaji, kojimi su svoje zločince izlagali divljoj zvěradi, mučili ih i trapili na sve samo moguće načine, ili ih pako dèržali zatvorene u dubokih tamnih i svakakim smradom prenapunjenih podzemnicah. S toga smo prisiljeni s druge strane sa zahvalnim i radostnim sèrdcem priznati, da je poboljšanje stališa zasužnjenih zločinacah i svako preustrojenje uzah, t. j. městah, u kojih bi se ovi ne samo kazniti, već poboljšati i spokoriti imali, pravi dar i blagoslov sv. věre kèrstjanske, vrědan, da se padši na koléna klanjamo Spasitelju, koj je razprostiranjem kraljestva ljubavi kèrstjanske okrutan poganski duh ublažio, a narodom krotkoću predao i omilio.

Pèrvi jur kèrstjani, razuměvši dobro rěči Spasiteljeve: „Bio sam gladan i nahraniste me, — bio sam nág i oděste me — bio sam u uzi i posětiste me“, podupirahu i branijahu u najdaljih krajevih svoje užnjene nesretnike. Čim je pako četvèrtoga věka za vrěme vladanja velikodušnog cara Konštantina věra kèrstjanska na čast věre dèržavne podignuta, odmah počè njezin blagi duh u zakonodavstvo uticati, a ovaj duh, izvan mnogobrojnih koristnih i plemenitih plodovah, urodi takodjer čověkoljubnim preinačenjem uzničkoga stanja. Stare poganske uze, ovi pravi i živi grobovi čověčanstva, budu razsvětljene i očistjene, težki i nečověčni okovi uznikah budu olakšani, uznici po spolu razdruženi, čisto dèržani i sa potrebitom zdravom hranom providjani, svake nedělje ili barem svakog měseca primahu od biskupa, ili drugog kojeg svetjenika obuku u věri i duhovnu utěhu, pritužbe njihove biahu dobrohotno saslušivane, i polag mogućnosti uspěšno rěšavane. Jur zakonici Theodosia i Justiniana sadèržavaju o tom predmetu plemenitih spomenikah, što svojim početnikom i sastaviteljem na slavu služe. — Sjajni primèr ove kèrstjanske dužnosti dadè kasnije sv. Karlo Boromeo u svojih odredbah, koje izdà o preinačenju uzah i poboljšanju stališu uzničkoga u toli uzvišenom duhu, da bi istom sadašnjem tako nazvanom prosvětjenom věku na čast bile. Sv. takodjer Bernardo klodovinski i sv. Vincencio à Paolo radiahu neumorno u ovoj evangjeoskoj struci, koristivši time mnogo čověčanstvu u Francezkoj i pograničnih dèržavah. Napokon ustà početkom osamnaestog stolětja Ivan Hovard, okružja hardingtonskog u Englezkoj predstojnik, koj razvidiv velikim svojim troškom ne samo sve u domovini svojoj, već i u inih europejskih dèržavah obstojeće uzničke zavode, uzè učenim razglabanjem i razjasnjivanjem amo protežućih se čově-

Digitized by Google

čanskih odnošenjah narod svoj na prokèrčivanje i usavèršivanje ovog jošte vele zapuštenog věrozakonskog puta pripravljati i nukati.

U slědstvu ovih čověkoljubnih nastojanjah podje ovim vitezom kèrstjansko-bratinske ljubavi za rukom, te su u različitih europejskih i amerikanskih dèržavah kaznena zakonodavstva, na svakovèrstnom orudju torture osnovana, u bèrzom natěcanju onamo uputili: da nije dovoljno nesretne zločince samo obsudit i bacit u tamnicu bez razlike spola i prekèršaja, već da je od potrebe polazit ih u uzi primèrno zakonu Sina božjega i početnika ljubavi kèrstjanske, te vèrhu njih razmišljati, a cèrpljenim odtuda izkustvom o tom raditi, da se medju njimi svako dalnje izopačenje preprèči, i oni, obasjani světlostju kèrstjanskom, poslě pretèrpljene kazni kao čestiti ljudi i koristni gradjani světu i dèržavi povrate. — Ali upravo u ovo vrěme borbe izmedju ljubavi kèrstjanske i divlje nečověčnosti nastà uz bezprimèrne umnoženje pučanstva izobraženje obćenitije, a budući ovo biaše krivo i nedostatno, to se pomnožavahu medju ljudmi takodjer prekèršaji i zločinstva na toliko, da su se uze prenapučivalo, a krivci kao takovi opetovano u nje povratjali. Radi toga kaznena zakonodavstva, smatrajući rěči u věrozakonskoj ljubavi ukorenjene kao zanešenu, i za poboljšanje i povratjenje obće sigurnosti nedostatnu theoriu, povratiše světu u podpunoj měri šibe i batine. Nu sve to bi ban badava. Kaznena zakonodavstva tražahu razlog pomnožanja pregrěhah tamo, gdě ga nije bilo, to jest u nedovoljnoj oštroći i strogosti pedepsah; toga radi su pedepse uoštrene, sredstva pako věrozakonska skoro posve odstranjena, po čem ne samo da se neumali, pače umnoži broj zločinacah. Novo ovo žalostno izkustvo pruži opet prijateljem i apoštolom kraljestva kèrstjanske ljubavi priliku radnje, a s njom najjaćje orudje u ruke za osvědočit kaznena zakonodavstva i oblasti o žalostnih ovih pogrěškah, i uputit ih, da nečověčna strogost kaznenih zakonah ljubavi kèrstjanskoj město ustupiti mora.

I doista něke čověkoljubnije oblasti uzeše dublje razmišljati stanje nesretnih uznikah, i uvidjati, da je svakako odurna i bezdušna okrutnost, bacit nesretna zločinca u uzu, koje smo lik i gradivo od poganah uzeli, tamo ga kao životinju dèržati, na duši i tělu osakatiti, i tako ga ili kao okoréla zločinca, ili kao bezstidna prosjaka obćinstvu povratiti; — nego da je mnoge koristnije i uspěšnije s ovimi nesretnici nastupiti put věrozakona, put kèrstjanske ljubavi, pa ih ovim putem voditi, da budu koristni i krěpostni članovi čověčanskoga družtva, i kao takove svetu povratiti. Ovim načinom i ovim nastojanjem porodiše se iz stranputnih pogrěšakah zakonodavnih vlastih lěpi i nabožni zavodi, kanoti: odhranilišta dětinska i sirotinska, i ini dělovno-poučni stanovi. U ovakov jedan kazneni zavod za mužkarce pretvori se někadašnji pavlinski samostan u Lepoglavi, u županiji varaždinskoj ležeći, sada na vlastitost prečastnog kaptola začesanskog spadajući, u prerečenu svèrhu previsokom c. k. vladom zakupljen i preustrojen.

Svaki, koj dobročinstvom providnosti božanske postà članom po Spasitelju utemeljenog kraljestva ljubavi, dužan je doista priznati i sa dubokim štovanjem primiti ovo čověkoljubno previsoke vlade odredjenje, kojim se, u město dojakošnjih duhu i dostojanstvu čověčanstva protivnih, a svèrsi poboljšanja neodgovarajućih običnih uzah, utemeljuje kazneni zavod u Lepoglavi, jer je svèrha njegova tako glede moralnih, kao i materialnih odnošenjah čověčanstva uzvišena, a disciplinarno uredjenje takovo, da će moći svèrhe svoje podpuno postići. — Glavne točke uredjenja kaznenog ovog zavoda jesu:

a) Razdruženje uznikah u razrede polag dobe i kakvoće prekèršajah i zločinstvah, kao takodjer i polag toga, da li su uznici jur kažnjeni bili, i to gdě, i kako? — Obće je poznato, ako se krivci različite dobe i prekèršajah, mladi sa starimi, manji sa otvèrdnutimi zločinci zajednički zatvaraju, i zajedno obće, da se mladi i manji prekèršitelji uz one u zločinstvu ostaréle konačno izopače. Jer što je naravnije, nego to, da se stari iz jedne uze u drugu prelazeći zločinci svuda s novimi upoznaju, s njimi dogovaraju, proučivši time nove lukavštine, kojimi će se u buduće pred sudovî braniti i oslobadjati; a ovako u lěnosti i bezposlici zabavljajući se grěšnimi i nedostojnimi dogovorî truju i one, koji su možda poradi manjih i nezlohotnih prekèršajah sa nepokvarenim sèrdcem i budnom duševnosti osudjeni, pèrvi put s njimi u zatvoru, te se tèrse ćut srama i žalosti, koja ovi poslědnji pokazuju, otrovom svoje pošasti u njih ugušiti, i sèrdce ovih nesretnikah do kraja pokvariti.

b) Prěčenje svakoga medju obstojećimi razredî i u obće mnogoga medjusobnoga dogovaranja i obćenja. Nepokornost u tom kazni se, kao i ostali disciplinarni prekèršaji, strogim postom, tamnom komorom i težjom tělesnom radnjom. — Ovaj način dèržanja i upravljanja uznikah predusresti će mnogomu prestupku, i preprěčit ga, i zato je ova vèrst kazni od najvećeg moralnog upliva. Vèrhu toga je točka ova od važne takodjer koristi za dèržavu; jerbo za občuvanje mira i sigurnosti u dèržavi najpogla-

Digitized by Google

vitiji uvět jest, da se podanici svestrano pokoravaju zakonom: buduć se pako krivci upravo radi nepokornosti pram zakonom utamničuju: s toga glavna zadaća tamnicah ima biti ta, da se utamničeni nauče zakone štovati i njim se pokoravati. Ako se indi surova i razuzdana volja uznika u takovoj malenkosti, ko što je razgovaranje, skèrši i slomi, to će se on za stalno i na obdèržavanje inih zakonah skloniti, i mala ova svagdanja vèžbanja u pokornosti činit će, da ćut prave poslušnosti pram dèržavnim zakonom dublje prodre u sèrdca uznikah, nego li uz periodičko šibanje i batinanje.

c) Podučavanje i priučanje takovim poslom, koji su u svagdanjem životu koristni i potrebiti. Žalostno doduše biaše, što se toliki uznici kroz toliko věkovah upravo ništa dobra naučili nisu, već na način živine hranjeni i dèržani postaše jošt obično tvèrdokorniji na toliko, da su kao najžestji neprijatelji obće sigurnosti života i imetka svoje zatvore ostavljali. — S toga prijatelji čověčanstva u město starog nečověčnog postupanja s uznici uvedoše podučavanje u svakovèrstnih rukotvorstvih i radnjah kao něku krotku, nu ipak koristnu i moralnu kazan. I doista u pogledu na poboljšanje zločinca velevažna je ova vèrst kazni, jerbo ih najviše lěnost, ova mati i koren mnogoga zla, dovede na zločinstvo; lěnostju je obično prouzročen onaj čas, u kom bi zločinstvo počinjeno, i s toga radi ove lěnosti ima se zločinac kazniti s neprekidnim dělom, da se nauči u buduće štovati vrěme, i dobro ga upotrebljavati. Ovo podučanje u svakovèrstnih radnjah ima takodjer svoju važnost glede narodnog gospodarstva, jer danguba radja siromaštvo, a siromaštvo nuka, těra i sili često na zločinstvo; s toga dočim se lěnosti odani i zagrèšivši siromasi naukom svakovèrstnih koristnih radnjah i rukotvorstva kazne, to im se pružaju u ruke sredstva, kojimi će u buduće svoje potrebštine namirivati, i time u obćem preštimanju rasti.

d) Razredno obučanje u nauku kèrstjanskom i ćudorednom, a po prilici i sposobnosti uznikah takodjer u čitanju, pisanju i računanju. Znano je, da pučanstvo kaznionah u někojih pokrajinah, osobito u našoj domovini, u obziru na naobraženost i neznanstvo stoji u razměrju kao 1 napram 100, te da je medju 100 kaznenikah jedva jedan, koj něšto znade o věrozakonu i umě čitati i pisati, a 99 ih se obično nalazi u podpunom neznanstvu. Izkustvom je nadalje opaženo i potvèrdjeno, da najveći broj nesretnih uznikah iz pomanjkanja dovoljnog poznanja věrozakona i ćudorednosti u ovih žalostnih stanovih čami. Toga radi uvedoše prijatelji čověčanstva u kaznione blagi duh věre i nauk prave kèrstjanske ćudorednosti, da kaznenike ukrote i poboljšaju, dobro znajući, da su plodovi i zasluge věre i ćudorednosti ondě veći, nego li si čověk u slobodi živući pomisliti može. — Čim živa věra u grudih kaznenika korenje pusti, odmah poćuti u sebi nagon k poboljšanju i podvostručenom tèrsenju, da okaljanu savěst opere i pogubljeno poštenje natrag zadobije; jer premda dèržavni zakoni oprastaju krivcu učinjene pregrěhe poslě kako je prestao kazan, svamogući ipak Bog i vlastita duševnost oproštenje ovo uzkratjuju tako dugo, dok krivac sam u sebi nespozna, da je po pravoj pokori i nastupljenom kèrstjanskom životu ne samo od ljudih, nego i od istoga Boga milost zaslužio i primio. Sve ino je badava; jer čověk, bio prosvětjen ili prost, koj nepozna Boga i neštuje věrozakona, ostaje vazda pogibeljan neprijatelj obćeg mira i sigurnosti.

e) Da jedna i druga obuka, to jest materialna i moralna, povoljnim urodi plodom, potrebita je pomoć onoga, komu su podčinjeni svi udesi čověčanstva, jer niti je on šta, koj sije, niti on, koj goji, niti on, koj zaléva, već samo on, koj daje odrastak, a to je sám Bog. — Njemu dakle poklonit će se zajednički svi kaznenici barem tri puta na dan, da mu u poniznosti zahvale, što negledè tolikih njihovih prestupakah, koje počiniše, ipak toli blagim načinom zadovoljuju světovnoj pravici, i da ga sa pouzdanjem mole za milost prave pokore i poboljšanja, priznajući: da samo po njem i u njem dobar i sretan uspěh ove blage kazni postići mogu. Dobri Bog dadè u svojoj nedohitnoj mudrosti svakom čověku savěst za pèrvog, najboljeg i nepodmitnog sudca, koj na svako njegovo dělo strogo pazi i odmah vèrhu njega nepristran sud izriče, i premda ovaj glas savěsti grěšna naklonost sèrdca i krivi nagon u čas počinjena zla uguši, probudi se ova ipak do skora, i to sa strahovitom grožnjom. Komu je dakle savěst okaljana, tomu su duhovna vèžbanja, kanoti molitva, propověd i izpověd kao jedina sredstva, kojimi se za budućnost utěšiti može. — Iz ovakova uredjenja vidi se, da je svèrha ove kaznione: ćudoredno i nabožno preporodjenje i poboljšanje uznikah onim načinom i putem, koj najsigurnije vodi k svèrhi, a to je način radnje i put věrozakona. —

Za plemeniti pako ovaj posao, t. j. za rukovodjenje ovog kaznenog zavoda za mužkarce u Lepoglavi, odabrane su voljom previsoke c. k. vlade, i nastojanjem našega za svestrano dobro sebi pověrenog stada otčinski bdijućeg vèrhovnog pastira nadbiskupa zagrebačkog, milosèrdne sestre sv. Vincenca à Paolo, koje u ovom osobito zvanju po raznih dèržavah, poimence u Francezkoj,

Digitized by Google

čudesa počiniše. Osam ovih milosèrdnih sestarah iz samostana zagrebačkog došavših preuzè 18. prosinca p. g. (Vidi izvèstje iz Ivanca u 1. broju ovoga lista) u Lepoglavi 260 uznikah, kojih će se broj na 400 i više pomnožati, te započè istog dana svoje čovèkoljubno dèlovanje, kojim će potištene dosele nesretnike ljubezno dvoriti i oplemenjivati, te tako otvèrdnute zločince s pomoći i blagoslovom božjim u poštene i vrèdne kèrstjane pretvarati; a mi se nadamo u jakosti onoga, koj ih je na slavodobitje krèposti ustèrpljenja i čiste ljubavi amo izaslao, da će one podpuno postići svèrhu svog požèrtvujućeg, i sa zatajenjem samih sebe skopčanog poduzetja.

Stěpan Vuković,
župnik Ivanečki.

Na razkrižju dviuh godinah

napisao Dr. *Fr. R.* — *u Senju.*

(Konac.)

Žalimo, što na razkrižju dviuh godinah nevidimo oživotvorenu raznešenu po dnevnicih vèst o uzajamnom dogovaranju ruskoga kabineta s rimskom stolicom glede tamošnjih katolikah. Mi nismo nikada toli sangvinični bili, da bi oberučice ogèrlili bili izmete něke kaste ljudih, kojim moždjani, kad se strastju uzgriju, običavaju bacati sve uništujuću lavu: nu vazda nam nemilo zuji Allocutia Gèrgura XVI. u sèrpnju g. 1842. rečena. S toga nadamo se od razglašene blagosti i pravdoljubja sadašnjega cara, da će on što prije izpuniti želje svojih katoličkih podanikah, te sporazumět se s naslědnikom rečenoga pape, koj zasnù u nadi, da će sěverni samodèržac uvažiti pravedne zahtěve njegove, i bez svakoga uštèrba svoje vlasti očěniti dostojanstvo tiare. *) Ovakvo sporazumljenje glede spoljašnih odnošajah nebi ostalo bez svakog uticaja na dogmatičko polje. Kojekakve presude bi izčeznule, te bi se došlo malo po malo do priznanja rěčih, koje učeni anglikanac William Cobbet izpovědi: „Pismo nam veli, da cèrkva Isusova ima biti jedna. Mi velimo, kada god apoštolsko věroizpovědanje opetujemo: věrujem u svetu katoličku cèrkvu. Katolički znači obćenit. Nu kako možemo u obćenitu cèrkvu věrovati, ako nevèrujemo, da je ova cèrkva jedna, i da njom upravlja jedna vèrhovna glava? Bezrazložno je uzeti, da mogu biti dvě prave věre. To nije moguće; jedna od obadviuh mora biti kriva. S toga možemo li prionuti uz takve naredbe, koje doslědno nebrojenu množinu věrah poradjaju? Ako naš věčni spas od toga zavisi, da věrujemo u istinu, zar je pravedno, da se ljudi sile věrovati razna mněnja? A zar to nebiva, gděgod se odstrani glava cèrkve? Kako može věra u svih narodah biti jedna, kada svaki narod imade svoju cèrkvenu glavu, na koga da se napokon prizivlje u svih pitanjih, u svih razmiricah, koje nastati mogu?“ *) Medju tim valjalo bi staze pripravljati, uzajamnu slogu gojiti — a nepovadjat se za takovimi, koji svega više imadu, nego li duha Kristova.

Navedene misli nitko nebi imao toliko razmatrati, koliko obèrtni Albion. Na svojih pomorskih korugvah, koje mu se po svih oceanih viju, imao bi nositi rěči, što ih nadalje izusti njegov slavni pověstničar: „Izručiti kralju vèrhovničtvo nad cèrkvom, znači toliko, koliko izručit ga polag okolnostih — ženi, još čestije — dětetu, pače — děčaku.“ Te bi se imao nadalje popitati: „Zar je Isukèrst utemeljio protestantsku cèrkvu? zar on uvedè reformaciu? Naša dèržavnim zakonom ustanovljena cèrkva, i s njom naš novi věrozakon octroyrani su odlukami parlamenta; te vrěme bi bilo, da se sličnimi naredbami ukinu. Ona běše rodjena u razdoru, neslozi i neskladu.“ A naslonjeni o pověstnicu i svakdanje izkustvo smiemo primetnuti, da gděgod se ova dèržavnimi zakoni ustanovljena cèrkva uměša, radja razdor, neslogu i nesklad; čemu se neimamo čuditi, jer „věrozakon s posebnimi vèrhovnimi glavami u svakoj zemlji odmah se proměni polag dèržavnih interesah, tè neće biti ništa drugo, nego li je svaki drugi dèržavni zavod n. p. poštarstvo ili porezničtvo, pače obratit će se prije ili poslije u kakvi financialni zavod ili vodilište (Gängelanstalt), dakle sve će biti više, nego li božji zavod.“ **) Poslědnji samo kadar je narode obratjati; a nipošto platjeni missionari s bibliom u ruci, u kojih isti barbar obiknù gledati samo tèrgovačke poslovodje. Medjutim „no popery“ umuknù; narod priviknù gledati mitru, pače cèrveni klobuk na „rimskih službenicih“, — te prikazuje kadšto po koju zabludilu ovčicu u stadu gospodnjem na bogudopadni miris!

Kad bi ovaj „ostrov svetacah“, ko što něgda, „zavod božji“ a ne „financialni“ posědovao; kad bi Winfriede šiljati mogao u běli svět: tad bi ga dèržali i štovali za obnovitelja i prosvětitelja iztoka.

---

*) Sr. njegovu Allocutiu na kardinale od 19. sěčnja 1846.

*) Geschichte der protestantischen Reform in England und Irland. 1824.

**) Ovako protestant Oken kod Hoeninghausa — l. c. 216.

Digitized by Google

Ovomu će spas doći iz Morije, nipošto iz zemlje Philistejah. Mi neznamo (a tko umèrli znade?), šta promisao odluči glede iztoka, odakle njezino opùtjeno slovo sinù světu. Neznamo takodjer, tko će odgonenuti napis, koj se čita na grobu Konštantina Velikoga? jeda li će Izmaela sa prestolja baciti žutovlasati ili koj drugi narod? Nu to znamo iz pověstnice: „da ono nesretno porětlo, o kom sborimo, od pèrvoga časa, u kom na pozorište stupi, nasèrnù na kèrstjanstvo takovim neprijateljstvom, koje ništa nebiaše kadro utaložiti, ništa pritisnuti, ništa slomiti.“ *) Doisto hvale vrědni su trudovi, kojimi kèrstjanski vladaoci nastoje preporoditi iztok u duhu europejskih ustanovljenjah, — hvale vrědni su napori, kojimi isti sultan nastojanja prijateljskih si dvorovah podupire. Nu neće li biti badava svi ovi trudovi, svi ovi napori, dok koran i zakonikom bude? Naš sud bi valjda inače glasio, nego li humanističnih publicistah, no neće nam se kapom větar goniti. Sětimo se, što je za obuovami težećemu Mahmudu něki derviš zaviknuo: „Kaurine! Zar se nisi zasitio pogèrdami? Pred Allahom dat ćeš račun tvojega nevěrstva. Ti rušiš naredbe otacah, ruješ izlam, gnjev Proroka navlačivaš svèrhu sebe i nas. Allah mi zapověda, da ti istinu navěstim, te mi obeća mučeničku krunu.“ **) Popitajmo se nadalje: „zar je to slučaj, što Turci, premda jur 400 godinah na europejskom zemljištu živu u savezu s najprosvětjenijimi narodi, ostaše kano i něgda nalik surovomu tatarskomu čoporu, koj prezirnim nehajstvom gleda na umětnosti i znanosti? Nipošto, nije to slučaj, no poslědica izlama, koj toli na nje, kano na ine muhamedance děluje poput drěmka (opiuma), koj omami i oslabi.“ ***)

Omamio i oslabio je izlam mnogo tisućah naše bratje po jeziku i kèrvi; a drugim, koji se iztèrgoše iz njegove čeljusti, na putu je, da se ni iz daleka nemogahu popeti na město, koje im opredèli providnost u pověstnici narodah. Nu valjda je već izpita gorka čaša; valjda će jedared osvanuti běla zora izza mèrkle noći! Na razkrižju dvioh godinah možemo s utěhom obazret se na Bosnu ponosnu. Njoj i nam ostat će prošla godina nezaboravna; u njoj bo joj dade Petrov naměstnik za vèrhovnoga pastira svoje ljubezno čedo, koje ona rodi, Austrija i Italija odgoji, Němačka štuje, pače Turska visoko cěni! Muž ovi, u kojega su upèrte oči subratje njegove u kojega ruci jedan dio sudbine naroda leži, punim právom smie o sebi pěvati krasne Sušilove pomisli:

„Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek,
Zemská jedna, druhá s výšini pošla nebes:
Církev a vlasť — ty v mojích milují sestersky se ňádrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.“

Ako indi sva dosad rečena zdravo promotrimo, priznat ćemo, „da stojimo na početku velike dobe, i da se pripravlja novo vrěme. Svi veliki dogadjaji imadu za predhode tmasta proricanja i važna znamenja nalik někakovih cèrnih gavranah; — takovih ima i naša doba. Sve vrije od nezadovoljstva s obstojećimi nazori na cèrkovnom i dèržavnom polju. Obadva znadu, možebit i slute pogibelj. Dèržava čini pokuse, koji odmah neidu joj za rukom, jer ih samostalno uvadja sceněći, da samotna može usrećiti čověčanstvo. Cèrkva pako oruža se i pripravlja na borbu; ona kupi borce, te sve žèrtvuje, za da oslobodi, što se osloboditi dade. Al u isto doba ovoj revnosti cèrkve opire se bezsavětna radinost hudoga počela, kojom nastoji zavesti ljude od postavne věre, a u sve znanosti uvesti razdor i razpad.“ *) Mi smo borci cèrkve; mi vojujemo vojne gospodnje. Dignimo glave u vis, te nezatvarajmo oči pred tolikimi znaci dobe. „Slušajmo glas trublje — ali nerecimo: mi nećemo da čujemo,“ za da nam nezazuji užasno slovo: „Slušaj zemljo! evo ja ću zla navesti na ov narod, da mu bude za plod mislih njegovih, jer nečuše rěči moje, i odbaciše zakon moj.“ **) Humanisam, rekosmo, jest u naše doba protivnik kèrstjanskoga dualisma u životu i znanosti. Njega u svih svojih oblicih valja goniti, slovom i činom uzbijati. Temeljita znanost i neporočno ponašanje biahu vazda, a navlastito sada, najkrasnije i najpotrebitije krěposti svakoga svetjenika: „sacerdotes sal sunt mundi, — veli Zlatoust — nostram vero insipientiam, et in omnibus imperitiam, quis facile tulerit . . ? Neque enim purum dumtaxat esse oportet, utpote qui tanto ministerio dignatus sit; sed etiam prudentem et rerum peritum multarum; multa quoque saecularia nosse debet, non minus, quam ii, qui in medio rerum versantur.“ ***)

---

*) Dr. Newmann: Die Türken in ihren geschichtlichen Beziehungen zur Christenheit. Köln 1854. p. 109.
**) Cantù: Storia universale — Edizione VII. Turino 1853. — tom. VI., pag. 966.
***) Damberger: Synchronistische Geschichte des Mittelalter's Regensburg 1850. I. Bd. 396.

*) Wiener Kirchenzeitung g. 1856. č. 2.
**) Isaia VI. 17—19.
***) De Sacerdotio libr. VI. Collectio SS. Patrum Mediolani 1831.

Digitized by Google

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Poslědnji list u Budimu izlazećega a troškom družtva sv. Stěpana izdavanoga tjednika „Katolické Noviny“ donio nam je ugodnu věst a ujedno i objavu novoga cèrkvenoga časopisa, kog će isto družtvo na korist u Ugarskoj živućega i s katoličkom cèrkvom sjedinjenoga ruskoga (rusinskoga) naroda o svom trošku izdavati. Pod uredničtvom g. *Janka Rakovskoga*, svetjenika eparhie munkačke, izlazit će ovaj časopis počamši od měseca ožujka u Budimu jedanput na tjedan na cělom tabaku gradjanskom cirilicom tiskan pod nadpisom: „*Cerkovnaja Gazeta v poljzu Vostočno-Katholičeskoj Cerkvi, soedinennoj s Rimskim Patriaršeskim Prestolom.*“

Ovu prigodu nemožemo mimoići, nespomenuvši na hvalu i slavu istoga družtva, da ono izvan mnogih drugih nabožnih, ćudorednih, poučnih i kèrstjansko-zabavnih knjigah, koje je već izdalo a i izdavat će nadalje, u život je uvelo slědeće časopise: „Családi lapok“ i „Katholikus néplap“ (magjarski), „Der katholische Christ“ (něm.), „Katolické Noviny“ (slovenski), — u buduće „Cerkovnoju Gazetu“ (ruski), a zaključeno je već, da se sličan časopis izdaje i u rumunjskom jeziku.

Svět je poplavljen zločestimi knjigami, što su s nabožnoga i ćudorednoga obzira pravi otrov, koj neizkusnim čitateljem, navlastito mladomu bez postojanih načelah naraštaju truju dušu i sèrdce. Pravedne su toga radi tužbe, koje se sa svih stranah podižu proti ovakovim izrodnim proizvodom skvarena sèrdca i prevratjene pameti. Al samimi tužbami i vikom, i kolika ova bila, ovomu se zlu doskočiti nemože; pače ovo postupanje radja upravo protivnim učinkom, pošto se one knjige najradje i najpohlepnije čitaju, koje se najviše kude. Sve opake knjige, kojim se već niti za broj nezna, napréčac odstraniti ili utamaniti, to naprosto niti moguće nije. Najbolje i najuspěšnije sredstvo u ovoj nevolji jest, da se zlim knjigam oprěče valjane, a da se opaki časopisi uzbijaju dobrimi. To je jedini uztuk i protimba proti ovomu zlu; ovdě navlastito similia similibus curantur. Ljudi hoće da čitaju, zato im treba dati dobre spise u ruke; ako ovih nebude, uzet će čitat, što im pod ruke dodje.

Radi toga je svake hvale vrědno družtvo sv. Stěpana u Pešti, kao i ina slična družtva, buduć si je uzelo za zadatak, da izdaje i razprostire dobre i jevtine knjige; a ovo u sebi već lěpo nastojanje postaje jošte plemenitijom zaslugom, što je spomenuto družtvo u krug svoga dělovanja primilo sve ugarske narode.

Istim putem „Katolickih Novinah“ stigao nam je i oglas, kojim „odsěk slovenski cèrk. literarnoga družtva u osrednjem sěmeništu peštanskom“ obznanjuje predplatu na „prostonarodnu polemičku dogmatiku,“ koju su članovi istoga odsěka iz Jarischove „Populäre polemische Dogmatik“ preveli. Trudom marljivih ovih mladih bogoslovacah izdana je tiskom već „Goffineova: Krest'ansko-katolická poučujúca a vzdelávajúca kniha,“ molitvena knjiga „Ježiš moja žiadost“ i na čast neoskvèrnutog začetja bl. Děvice „Daň lásky“ (danak ljubavi).

Iz Monakova. Novoizabrani Rector Magnificus monakovskoga sveučilišta prof. Dr. Ringseis dèržao je kod nastupljenja svoje časti, dne 11. prosinca, na akademičku mladež slovo, u kom ju pozva, da napram onom protukatoličkom i materialističkom pravcu, što se iz inozemstva unosi, ostane kako to pravim Bavarcem i věrnim sinovom kat. cèrkve dolikuje. Ovo slovo, koje je pod naslovom: Ueber die Nothwendigkeit der Autorität in den höchsten Gebieten der Wissenschaft“ već u drugom izdanju tiskano, povuklo je na se obćenitu pozornost tako odvažnim i krepkim načinom, kojim bi rečeno i napisano, kao i žestinom, kojom po hovinah nanj napadaju. Pozornost ovu i zaslužuje ovo slovo. Ono siže upravo u duhovni tečaj našega vremena i razpravlja o životnom pitanju sadašnjosti. U pèrvoj strani govori Ringseis o medjah znanja i o nuždnom radi ovih ograničenju slobode u znanostih, o odnošenju philosophie spram theologie. U drugoj strani prelazi govornik na Bavarsku i razjasnjuje onaj s mnogo stranah Bavarskoj činjeni prigovor, da je ona uslěd svoje věre u ugled sto godinah za našim věkom zaostala. Ovu bezrazsudnu phrasu uzbija on historičkim pozivom na najčastnije dane bavarskoga puka, na města, što biahu ognjišta obrazovanosti za ine němačke puke, na plodnost prosvětjenih muževah i gospodjah u svih strukah znanostih i umětnostih, koji i koje se na visoki stepen popeše ne uzpèrkos, već najvećom stranom upravo radi njihove věre u ugled. Dàkako da je u onoj stranki, koja sebi monopol intelligencie prisvaja, i koja je ovim slovom ošinuta, više njih ustalo proti njemu, nastojeći oslabiti upliv, kog je proizvelo. Najutěšnije kod toga jest, što u bavaracah ima toliko zdrave jezgre, da se nije bojati, da će se medju njimi uvrěžiti načela, što su njihovoj naravi protivna. Bavarce htědoše već dekatolicisirati, illuminirati, hellenisirati, berlinisirati i t. d. no sve badava; oni ostadoše věrni svojoj cèrkvi i věri.

Iz Genfa. Ovdašnji katolici objaviše svojim jednověrcem, da se je u Genfu sastavio privremeni odbor „za obranu pravah katoličkih žiteljah u Genfu.“ Několiko članovah ovoga odbora već se je pritužilo podpredsědniku dèržavnoga věća, što je ovo opozvalo odluku, kojom biskupu Marilleyu běše dozvoljen povratak u genevski kanton. Isti ovaj odbor poziva katolike, da u sličnom duhu napisanu molbenicu na dèržavno věće podpišu. — S protivne stranke buka i kolebanje, što je postupanjem dèržavnoga věća proti biskupu Marilleyu proizvedeno, znatno je popustilo. Agitatori uvidjaju, da

Digitized by Google

su odviš daleko zabrazdili, te sada jedan drugomu pretěranost prigovara. Katolici nakaniše, da od vlade priznanje g. Marilleya kao biskupa postojano i odrěšito traže. Na to se oni pripravljaju, dèrže věćanja i podpisuju molbenice, što u tom poslu medju njimi zaredjuju. Kao što sada ovaj posao stoji, može se nagadjati, da će se katolikom, ako složni i uztrajni budu, ovaj put pravica uděliti. — Da naši čitatelji ovaj predmet i postupanje dèržavnoga věća podpuno očěniti mogu, priobćit ćemo im list, što ga je g. Fazy, predsědnik dèržavnoga věća u Genfu, u kojega odsutju bi g. Marilley opet prognan, dne 26. sěčnja pisao „Bund-u“: „Genevska vlada nije povratak g. Stěpana Marilleya kao biskupa ovom praelatu nikad dozvolila. Cěla stvar sastoji u kratko u tom, što je na pitanje katoličkoga župnika u Genfu: da li bi g. Marilley bez zvaničnoga značaja, bez očitovanja, kao puki švajcarski gradjanin u Genf smio doći? ovomu od dèržavnoga věća ustmeno odgovoreno, da odnosno na onu ustanovu savezničkoga ustava, polag koje se svakom švajcarskom gradjaninu ujamčuje sloboda, da se unutar granicah cěloga saveza nastani gdě mu volja, isto věće došastje g. Marilleya nemože prěčit. Tako je doslovno upisano u zapisniku dne 16. sěčnja dèržane sědnice. Vidite dakle, da tako rečeni povratak g. Marilleya nije ino, nego da se jednom švajcaru, komu pravo, da na naše zemljište stupi, nije oduzeto, nepréči poraba ovoga prava. — Je li se g. Marilley ovoga ustmenoga dogovora dèržao? Da to jasno postane, dopustite, da to prije kažem, šta smo mi pod izrazi „bez zvaničnoga značaja,“ „bez očitovanja“ i kao „puki švajcarski gradjanin“ razuměli. Ovimi izrazi hotěsmo najprije reći, da g. Marilley niti svojstvo biskupa nezahtěva, niti pod ovim naslovom s oblastmi neobći. U tom obziru uvěrio nas je g. Dunoyer, katolički župnik u Genfu, koj kao biskupski naměstnik biskupa zastupa, da i u buduće samo s njim obćimo. Pod imenom zabranjenih očitovanjah razuměsmo: nošenje biskupskog ruha na javnih ulicah, svetačne uvode u grad i sela, zvanično obćenje s obćinskimi ili inimi oblastmi, primanje javnoga počitanja, došastje na processie pod vedrim nebom i t. d. Što se napokon dolazka kao pukog švajcarskog gradjanina tiče, to znači jasno, da je samo mužu, a ne biskupu, slobodan ulaz u Genf dopušten bio. Ako je dakle g. Marilley, kao što prošle nedělje učini, u St. Germainu misu rekao, da li je on tim urečeni ugovor prekèršio? Po mom mněnju podnipošto! To bi značilo svim načelom věroznakonske slobode ledja okrenuti, kad bi kojemu zakonito neprognanomu katoličkom svetjeniku htěli zabraniti, da u cèrkvi svoga věroizpovědanja nesluži mise. Usred devetnaestoga stolětja plašit se česa takova, to je dětinski strah, kojega nemogu da dokučim. — Doznao sam, da je genevsko dèržavno věće u mom isbivanju, radi one mise, dne 21. sěčnja odluka od 17. is. mě. opozvalo, te u istoj opozovnoj odluci biskupijske kantone na novu skupštinu sazvalo. Ja dvojim veoma o shodnosti ove skupštine, te sam se, što se mene tiče, časti poslanika na istu skupštinu u ruke genevskoga dèrž. věća odrekao. Biskupijski kantoni slabo će hvaliti dèrž. věću za ovaj poziv; položaj stvari, odlukom od 17. sěč. proizveden, nije zahtěvao ovakove skupštine; jerbo opetujem jošte jednom, nije se radilo o opetnom uvedenju biskupa u svoje cèrkovno poslovanje, već jedino o ulazu pukog gradjanina u Genf. Nadalje scěnim, da je vrěme věćanja upravo glede najvažnije strane nazočnoga pitanja izteklo. To dokazuje Freiburg, dočim u ovaj par ugovara, da se ustanovi modus vivendi, a po ustanovljenju ovoga bit će cělo pitanje rěšeno. Nas genevljanah se ova stvar netiče, kod nas ima već bezprigovoran modus vivendi s katoličkim duhovničtvom.“

— Dèržavno věće navodi za razlog svoje odluke od 21. sěčnja, kojom je jedva se vrativši biskup Stěpan Marilley opet prognan, da je isti biskup proti obećanju kat. župnika u Genfu g. Dunoyer-a u cèrkvi kao biskup cèrkvenu službu ovèršavao. Uslěd toga pisao je g. Dunoyer dèržavnom věću, a već i obělodanio svoje pismo, u kom na svoje poštenje i svědočanstvo dotičnikah pozivajući se očituje, da toga on nikad nikomu obećao nije, pače da su njemu gg. Fazy (predsědnik) Duchosal i Foutanel (dèrž. věćnici) obrekli, da će g. Marilleyu prosto biti, da unutar cèrkve čini što mu bude volja.

Iz Rima. U rimskom kollegiu uče se bogoslovje 203 mladića, koji su po svojih rodnih pokrajinah ovako razděljeni: Francezka 35, Němačka 34, Englezka 25, Belgija 8, Švajcarska 6, Ugarska 5, Škotska 4, Poljska 3, Hollandija 2, Indija 2, Irska 2, Hèrvatska 2, Španjolska 1, Pruska 1, Amerika 1, talijanske pokrajine 72.

— Sv. otac očitovao je već višeput svoju prijaznost napram časopisu Civiltà Cattolica; to je pokazao najnovije tim, što je njegovim učrednikom predao tako zvanu kuću de' convertendi u Borgo nuovo blizu Vatikana. Radi neprestanih napadajah na sv. stolicu sa strane dnevničarah odlučio je sv. otac, da jedan učrednik ovoga časopisa bude pridan ministarstvu izvanjskih poslovah, gdě će važnije dopise čitati, i obćinstvo o važnijih stvarih dostavěrno izvěstjivati moći.

Iz Francezke. Iz „Almanach du Clergé de France“ vidi se, da je poslědnjih pet godinah, odkako slobodu obučanja barma poněšto dopuštajući zakon od 15. ožujka 1850. obstoji, podignuto do dvěsta katoličkih i cèrkvenih kollegiah i učilištah, kod kojih je često do 20—30 učiteljah naměšteno, a sva imadu izobila učenikah Ovolika dělotvornost i plodovitost, kakovu u tom pokazuje Francezka cèrkva, kao što zaslužuje naše podpuno počitanje, tako pobudjuje u nami želju, da bi se i drugdě ovaj lěpi priměr naslědovao. Isto tako posě-

Digitized by Google

duje Francezka gotovo nevěrojatnu množinu redovničkih družbah, poimence ženskih po svih biskupijah. No i mužke redovničke družbe pomnožiše se u znatnom broju. Upravo u ovaj par počeše i Cistercite u više biskupijah zauzimati i popravljati svoje stare samostane.

Iz Španjolske. Službene novine „Gaceta" donose kraljevsku odluku, kojom se Regium Exequatur podělujе papinskom breve-u od 11. pros., u kojem se Don Eleuteria Juan Pereno ovladjuje, da poslovanje apoštolskoga nuncia kod španjolskoga dvora opet započme. Istom se odlukom dne 21. kolovoza 1855. ukinuto sudište Rote opet uvadja, a članovi ovoga sudišta izvan Madrita živući pozivlju, da svoje pervašnje službovanje preuzmu i u glavni grad dodju.

Iz Englezke. Dr. Cahill, irski biskup, objavio je list pisan lordu Palmerstonu, u kom oštro i rěčito spotiče englezkoj vladi krivice i nasilja, od iste vlade ircem od věkovah nanešena. Nasilje, progoni i glad prisiliše neizměrno množtvo ovoga ginućega naroda, da traži utočište preko mora u Ameriki. Sada su englezi radi iste irce natrag namamiti, da im na iztoku služe u vojsci proti rusom. No kakova zahvalnost izkažuje se hrabrim irskim vojnikom, što su svoju junačku kěrv prolěvali kod Sebastopola? Iz ustah englezkih i škotskih generalah nedobiše za sva podnešena stradanja, za sve hrabre čine, koje proizvedoše, niti jedne pohvalne rěči! —

---

* Pogl. g. *Karlo Sladić*, c. k. činovnik kotarskoga ureda u Ugarskoj, prestupio je iz gěrčko-nesjedinjene u katoličku cěrkvu.

* Bivši prije professor bogoslovja na monakovskom sveučilištu, a sada opat benediktinskoga samostana kod sv. Bonifacia, *Dr. Hanneberg*, doći će kao izpovědnik njez. veličanstva carice austr. u Beč.

* U Kaloči primit je na dan sv. triuh kraljah g. *Mauricio Fáy*, zemljoměr, iz kalvinisma u krilo katol. cěrkve.

* Benediktinski opat u Mettenu, preč. g. *Gěrgur Scheer* primio je na naročito zahtěvanje sv. otca svoje naimenovanje za nadbiskupa u Monakova; a *Dr. Deinleina*, posvetjenog biskupa-pomoćnika u Bambergu, naimenovao je bavarski kralj za biskupa u Augsburgu.

* Presv. g. gjurski biskup, Antun Karner, uzamši u obzir vladajuću skupoću, koja osobito tišti one župnike na selu, kojih kongrua samo 300 for. sr. najviše u novcu iznosi, — obrekao je siromašnijim župnikom po 140 for. sr. godišnjega doplatka iz vlastitoga imetka.

* Njeg. veličanstvo car Ferdinand slavit će dne 27. veljače svoju tako zvanu sreběrnu svatbu u Pragi.

* U Englezkoj prestupila je u krilo kat. cěrkve vojvodinja *Beccleuch*, bivša prije věrhovna dvorska nadzornica kraljice Viktorie.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Veleč. g. Jakob Kos, župnik u Velikoj Gorici, naimenovan je podarcidjakonom okružja odranskoga; — g. Ignacio Trieb, dosadanji upravitelj župe, postao je župnik u Topuskom; — preminuo je g. Janko Zebec, župnik u Bakovcu.

Dopisnica Uredničtva.

Gosp. *J. P.* u *B.* Sve Vaše naruke izvěršismo dotičnoj gospodi, koja će učiniti kao što pišete. — G. *F. R.* u *S.* Što obećaste, dobro će nam doći; i mi sami već mišljasmo o tom, al kad i kako da jedan jedini čověk na sve dospije? Spomenuti časopis stoji na cělu godinu s poštom 4 for. sr. — G. *I. O.* u *K.* Možebit da ćemo koju od poslatih nam pěsnih upotrebit. U nas se je već mnogo pěvalo s malo, koliko se vidi, koristi. Pěsničkih skladanjah, duhovnih i světovnih, a i věrlo dobrih, osobito iz starije dobe, imamo dosta: zato smo nakanili samo takove pěsni u našem listu obělodanjivati, koje će se pravim pěsničkim nadahnutjem, višjim uzletom i izpravnim oblikom odlikovati. U životu pojedinih ljudih, kao i čitavih narodah ima vrěme, kad se na lahkih krilih pěva, davori i bugari, — a drugo, u koje se snuju težke i ozbiljne misli; čini se kao da ovo naše vrěme neprija kod nas pěvanju. Česa neimamo, a šta nam u nepoetičnih naših okolnostih više treba, to je dobra, pravilna, tekuća, duhu jezika primerna, narodna prosa. Mašite se Vi ovoga velikom stranom jošte na ugaru ležećega polja; - bit će to za Vaša odlična svojstva zahvalniji i koristniji posao. — G. *G. Š.* u *M.* Čim nam dopusti gradivo, uvěrstit ćemo u list Vaš sastavak o „zvonovih." Želite li, da mu se podpiše Vaše ime? Izvěstite nas o tom. — G. *J. B.* u *K.* Nemislite, da smo Vaše protumačenje kěrstjanskoga pozdrava kamo zametnuli ili opověrgli; obělodanit ćemo ga sgodnom prilikom. — G. *J. Š.* u *B.* Kada smo proštili Vaš sastavak, u kom istinito i lěpo opisaste, da je „kěrstjanstvo najveći dobrotvor čověčanstva," umah nam se pojavi misao: kamo sreće, da bi više takovih perah prijazan svoju „katol. listu" naklonilo! Bit će to ures za naš list, kojim ćemo ga naskoro nakititi. — *Č. O. L. K.* župnik u *Č.* Vaše pismo od 29. prosinca primismo istom 2. veljače. Zahtěvani ovogodišnji i zaostavši lanjski listovi, (izuzamši broj 10. koga više neima) poslani su Vam odmah. Radi prijavljene nepovlastjene tražbine pisasmo poštarskom uredu u S. Ako to neuzkoristi, prijavite nam, pa ćemo drugim putem ovu zloporabu uklonit. Molimo Vas za nastavljenje započetog zanimivog sastavka „o davnih i sadanjih cěrkovnih stvarih u krajini Livno."

U knjigarni *Franje Župana* u Zagrebu može se dobiti:

Studien über das österreichische Concordat v. 18. Aug. 1855.

Drugo izdanje u vel. 8. br 1 for. 20 kr. sr.

Das österreichische Concordat und der Ritter Bunsen. Von einem Diplomaten ausser Dienst. U vel. 8. br. 1 f. sr.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 8. — TEČAJ VII. U SUBOTU 23. VELJAČE. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poziv na svetjenstvo nadbiskupije zagrebačke.

Ništa čověka nečini Bogu spodobnijega na světu, ništa ga istinitije neuznosi na veće i pravo dostojanstvo, niti mu se išta u prave zasluge kod Boga i ljudih pravednije upisati može, nego je tvorno izvèršivanje dělah one ljubavi, koju je Spasitelj značajnom biljegom svojih naslědnikah, te pèrvoj i najvećoj svojoj zapovědi spodobnom izjavio. Ovo je ona blagotvorna sveza, kojom je Bog i Odkupitelj naš, da se promiče i oživotvori svestrano blagostanje i spasenje ljudih, savkolik čověčji narod medjusobno stegnuti i ljubko opasati hotio, kada reče: Zapověd novu dadoh vam, da se ljubite medjusobno. Ovo je ono znamenje, koje na vidělo iznešeno i činom zasvědočeno razlikuje nas od neznabožacah i nevèrnikah; ovo je ono dělo, poradi kojega će nam Bog u posědovanju věčnoga života jednom stostruku nagradu dati.

Nisam nakan ovdě opisivati razne vèrsti ljubavi kèrstjanske, ili potanje opredělili krug ove ljubavi; svi bo znamo, da ona duhom Isukèrstovim nadahnuta i obćenita biti mora. Samo toliko velim, da, kakogod prava ljubav, gděgod i kadagod može, činom i dělom treba da se ukazuje: tako po zakonitom redu ljubavi njom proizvedena děla, buduć je preko silah naših, da ih svim ljudem i jednakom měrom izkažujemo, najprije onim u dio pasti imadu, za koje postoje važniji i pretežniji razlozi, a to su oni, s kojimi nas skapća nužja sveza. Směrala ova děla ljubavi na věkovit spas ili vremenitu sreću, to nepromènjuje ništa; kada mi iskèrnjemu svojemu pomoći možemo i hoćemo, pa u to ime prema silam i inim okolnostim i dužnostim svojim činimo, koliko nam je u vlasti, tada se u istinu, polag rěčih věčne mudrosti, ljubav naša gèrli s milosèrdjem, tada nas zbilja oduševljava ljubav i Bogu mila i ljudem draga.

Na koliko ovu veliku zapověd ljubavi preuzvišeni gospodin nadbiskup i vèrhovni naš pastir očito, a više jošte skrovito izvèršava, o tom svi mi mnogo znamo, a više jošte znadu mnoge one sirote, nemoćnici i stradalci, kojim težku nevolju ublažuju dobročinstva njegova, — to pokazuju oni zavodi, koji njegovoj darežljivosti i velikim žèrtvam svoj početak, uzdèržavanje a u buduće obstanak zahvalit imadu. Istom nedavna objaviše novine opet nove dokaze njegova velikodušja, s kojim će mnogo gorkih suzah otirati sa sirotinskih očiuh; mnogo dětešce obraniti od duševne pogube i tělesnih nesgodah; mnogoga zanatnika privesti k dostojnom poznanju onoga, koj je pravi početnik svih rukotvorah. No što je preuzvišeni nadbiskup blagotvornu svoju ruku pružio i svojim svetjenikom, naročito onim, koje ili nemoćna starost postigne, ili nesretan udes sukobi, pokloniv 20,000 for. zakladi nemoćnih svetjenikah, — to mi je toli ugodno razblažilo sèrdce, da čuvstvo svoje opisati nemogu.

Uzhitjen plemenitom veličinom ovoga čina, uvěren o nedostatnosti sadanje zaklade za nemoćne duhovnike i o prešnoj potrebi njenoga pomnožanja, — ufajući se, da neću biti glas vapećega u pustinji, — razmatrajući najveću zapověd ljubavi, koje dělotvorno izvèršivanje nam najvećma dolikuje, — znajući, da nas svetjenike sveza medjusobne ljubavi najtèsnije treba da skapča, — uvidjajući, koli je tužno stanje duševne i tělesne nemoći već po sebi, a nedostatno neobskèrbljene jošt kamo tužnije, i za stalno dèržeći, da nas jedan drugomu pomoći želimo, i koliko možemo, hoćemo, — uzimam si slobodu sve bez razlike čina svetjenike nadkiskupije zagrebačke pozvati, da i mi, poput onoga vrutka, iz kojega izviru tolike blagodati, naime ugledavši se u primèr našega nadpastira, zakladi nemoćnih svetjenikah u pomoć pritečemo, a poimence, da, koji i koliko možemo, svoje dèržavne i zemljištno-razteretne obveznice,

Digitized by Google

u koliko nas ove kao kamate dopadnu, istoj zakladi poklonimo. Koliko bi se tim načinom koristi postiglo, koliko bi se utěhe i pomoći nemoćnoj našoj bratji pružalo, to svatko izmedju nas dovoljno uvidja. Pače kad bi ovaj moj poziv dosta odziva našao i obilatim plodom urodio, to bi se s vremenom i slabo providjenim te bolujućim duhovnim pomoćnikom iz ove zaklade lěkar i lěkovi platjati, a onim, koji bez vlastite krivnje drugamo preměšteni budu, poputina davati mogla.

A da ovaj moj poziv nebudu samo gole rěči, to u rečenu svěrhu i na korist zaklade nemoćnih svetjenikah nadbiskupije zagrebačke obećajem svoje dèržavne obveznice vèrhu *120* for. sr., koju ću pèrvom sgodnom prilikom prečastnom pèrvostolnom duh. stolu u to ime i daljega razpolaganja radi poslati. Isto tako i moj bližnji susěd i župnik, koj je svoje obveznice vèrhu 150 for. jurve prodao, obreče mi, da će u tu svèrhu 150 for. sr. rado položiti.

Da Bog blagoslovi moj poziv i prigne sèrdca na darežljivost.

Josip Kovačević,
župnik u Gradini.

Da će ovaj upravo u sgodno vrěme oglašeni poziv, kog veleč. g. pisac sa svojim susědom odmah i činom, kao sigurnim svědokom dobre volje i odlučne nakane, podkrěpljuje, kod duhovničtva nadbiskupije zagrebačke na glasan odziv naići i svuda radostno pozdravljen biti, — za to nam dovoljno jamči predmet gori stavljenoga poziva; pobudjuje bo on čuvstva već davno gojena, ponavlja želje jur mnogo put izjavljene, spominje prešnu potrebu i prije i sada znatno osětjanu. Doista u ovaj par je već poslědnje vrěme, da se za dostatnu zakladu na korist naših nemoćnih svetjenikah pobrinimo, a sadanjoj njenoj nestašici kojim načinom doskočimo.

Dosadanje glavnice ove zaklade, uračunavši ujedno i najnoviji poklon preuzvišenoga g. nadbiskupa, iznose do 4000 for. sr. godišnjih kamatah. S ovimi kamatami imale bi se uzdèržavati dvě kuće nemoćnikah u Zagrebu, imale bi se namirivati sve njihove potrebe, a ujedno s njimi izplatjivati mirovina onim nemoćnim duhovnikom, koji izvan ovih kućah žive. To napréčac nije moguće; to će svaki, koj je već o svom trošku živio, i ma najmanjom kućom upravljao, bez svakog daljeg dokazivanja uviditi. Na jedino uzdèržavanje dviuh kućah i na neobhodne potrebe u njih živućih nemoćnikah nedostaju 4000 for. na godinu, premda se u njih system štedljivosti strogo obdèržava. Svake godine izpada radi toga znatan manjak, koj se je iz peneznice sěmeništne dosad namirivao. Isto tako jedino uz pomoć ove peneznice biaše moguće inim nemoćnim duhovnikom mirovinu opreděliti i izplatjivati. A kolika biaše i jest jošte ta mirovina? Da nepomisli tkogod na tiskarsku pogrěšku, koja se u brojevih lasno podkrade, kažemo pismeni: izuzamši dva tri slučaja samo s t o for. na godinu. U istinu tužna je to sudbina za svetjenika, koj se je nakon mnogoga i težkoga truda za svoje zvanje pripravio, pa ga je ili nesretnim kojim slučajem za dalje službovanje kakova nemoć postigla, ili je dugotrajnim i napornim poslovanjem ostario, oslabio, godine i sile potratio a za svaku dalju službu i zaslužbu nesposoban postao, — da takova, koj si i onako gotovo ništa za budućnost na stran metnuti nemogaše, u stanju, koje i više pažnje i njege i troškovah zahtěva, i u nesreći njegovoj, i za stečeno zasluge samo sto for. čeka. Koliko mora stradat takov ubogi svetjenik, da preživi cělom dugaćkom godinom! Slaba je to ponuka, slabo obodrenje za mladjega duhovnika, kada pomisli na svoje stare dane! Pa se ipak iz dojakošnje zaklade nemoćnih svetjenikah niti ovih jadnih sto for. nebi nemoćnikom davati moglo, da joj nepritiče u pomoć peneznica sěmeništa. — No sva je prilika, da radi proměnjenih okolnostih ova peneznica neće više nedostatak zaklade za nemoćne duhovnike namirivati moći. Tim bi stanje naših nemoćnikah jošte gorje postalo. A upravo radi toga treba da rečenoj zakladi u toliko pomognemo na noge, da će svim potrebam u dovoljnoj měri barma s vremenom odoléti moći.

To će se tim lakše i sigurnije postići, što se je za ovu stvar zauzelo i naše duhovno poglavarstvo. Uslěd zaključka u sědnici duhovnoga stola dne 31. pros. pr. g. učinjenoga pozvano je okružnicom svekoliko svetjenstvo nadbiskupije, da u pèrvoj pastoralnoj skupštini věća o načinu: kako bi se zaklada nemoćnih svetjenikah pomnožiti a tako stanje istih zaslužnih nemoćnikah popraviti moglo? — Nećeme ova zvanično naložena věćanja predusretati, samo mislimo, da je praktičan način i preki put k otoj svèrhi onaj, kojim je g. pisac gori stavljenoga poziva i njegov g. susěd udario.

Mi ćemo poslědak ovih věćanjah u svoje vrěme objaviti; a buduć k dobru uspěhu ovoga nastojanja treba zaměnitoga priobćivanja mislih, dogovaranja, izpravljanja i sporazumljenja: to će shodne ovoga predmeta se tičuće razprave i osnove pojedinacah putem „kat. lista“ drage volje svim priobćivati

Uredničtvo.

Digitized by Google

Něšto o životu i uplivu seoskih svetjenikah.

Učeni i svojimi děli glasoviti španjolski svetjenik i publicista, Jakob Balmes, koj je žalibože već lěta 1848. u 38. godini života svoga preminuo, ostavi medju ostalimi svojimi spisi različite, vèrlo zanimive razprave, a medju ovimi takodjer jednu pod ovdě naznačenim naslovom. Premda je ova osobito Španjolskoj naměnjena, znamenitost njezina proteže se ipak i na daljne krajeve. Mi ju s toga sa shodnimi někimi promènami i našim čitateljem saobćujemo.

Život seoskoga svetjenika, piše Balmes, ukazuje nam se po različitih gledištih, iz kojih ga motrimo, u znamenitih oprěkah. U životu ovom nalazimo prosu i poesiu; u njem se staplja žalost i radost, prostota i uzvišenost; život ovaj čini se, kao da ima za svèrhu duševne moći čověka ugušiti i ujedno izvanrednim načinom razviti. Čini se, kao da on bezposlenu lěnost podobro podhranjuje, no takodjer neprekidne i koristne radnje promiče; čini se, kao da on čověčjoj sebičnosti valjano uprav prija, no i čověčjoj duši da pribavlja najčistije krěposti i najizvèrstnije čověkoljubje: rěčju, čini se, da je svetjenik u ovom životu — izuzamši službene njegove poslove — nekoristan *kotrig* čověčanstva, a ujedno svim svojim župljanom angjeo čuvar, ne samo u obziru njihove duševnosti, no takodjer kućne i obiteljske sreće.

O istinitosti ovih primětbah lasno se uvěriti; za to netreba drugo, van samo jedan pogled upraviti na posebni onaj položaj, u kom se množina seoskih svetjenikah nalazi. Svetjenik, družeć se ponajviše sa sebi pověrenimi osobami, provodi čitave dane i nečujući drugo osim kukurěkanja pěvacah, gukanja golubovah i lajanja pasah. S ovimi glasovi poměša se još tutnjava zvona, koja navěšta iztok sunca, vrěme sv. mise, polovinu dana i dolazak noći. Ostavi li pako za koje vrěme svoj stan i knjige, da se potrebitom šetnjom okrěpi, to se opet nesusreta s drugim, van s poslujućimi na polju seljaci, od kojih jedni okapaju zemlju, drugi pribiru lětinu, svi medjutim za toliko posao prekinu, da svoga pastira dostojno pozdrave, i njemu na někoja pitanja odgovore. Na brěžuljcih ili bèrdinah čuje on žubor potokah, zujenje větra, koj vèrhunci dèrvetja pomašuje, ili sluša šum vodopada, štono se iz stèrmih klisurinah obara. Do skoro ga zovu, da okèrsti koje novorodjeno čedo, i tako bude svědokom obiteljske sreće; malo za tim eto već ti hiti, da kojemu umirućemu bratu pomoć pruži, okrěpiv ga svetotajstvi umirućih. Jednom opet blagosivlje mlade zaručnike moleć nad njimi nebeskoga otca, da izlije na nje obilatost svojih milostih, da ih na zemlji usreći, a napokon učini dionici věkotrajne blaženosti. Drugi dan vidimo ga opet, gdě těši ucviljeno sèrdce kojega raztuženika, kojemu je smèrt njegovo milo i drago ugrabila. Drugom prilikom osětja opet najsladje utiske, koje proizvodi u njem čistoća i nevinost děteta, koje on u početcih uzvišene věre obučava, a malo za tim raztuži mu se duša nad kakovim prestupkom, koj se u granicah njegove obćine pridesio. Sada ćuti veliku radost videći, kako koja duša sve uspěšnije koraca stazom krěposti, kamo ju milost božja privede, a sada se opet vidi prisiljenim, da strogo ukori kakova razuzdanca, koj pogubnim svojim primèrom druge kuži, da na pravi put obrati kakova igrača ili pijanicu, koji razsuše imetak nejake svoje děčice, ili da omekša tvèrdo sèrdce kojega lihvara, koj hoće da ubogim sirotam kèrv izsisa.

Kolika oprěka! Kolika različitost utisakah! Koj život bio bi shodniji, da gane i potrese čověčjom dušom. No pomislimo sada, da koj svetjenik nije valjano shvatio važnost svojega zvanja, da dužnosti uzvišenoga svojega stališa obavlja mlačno, nehajno i iz samoga običaja; stavimo, da se vremenom, u kojem živi, slabo koristi, da sprovodi život u bezposlenosti, ili pako u radnjah svojemu stališu nimalo primèrnih; nadalje, da po obavljenih najprešnijih svojih dužnostih ni nemisli više na pověreno sebi stado, — da se ni najmanje nebrini za njegovo duševno dobro, a niti kod njegove vremenite sreće da neudioničtvuje; pomislimo si, da si on utvara, kao da se je već na najvišji stupanj cèrkvenoga života povisio, da malo haje za knjige, dočim samo kadkad prevèrne koj listić morala, da u njem nadje rěšitbu kojega potežjega slučaja; mislimo si, da nečita ni sv. pisma, ni cèrkvene pověstnice, da se nebavi s nijednom strukom znanostih, ono pako, što je po učionah naučio, da je već i zaboravio: — u njega tad duševne sile klonu, njegovo sèrdce ohladi i otvèrdi, njegova čuvstva ili sasvim izčeznu, ili se u mnogo těsnijem krugu kretju; věrozakon mu se više neukazuje u svojoj veličini i krasoti, on ga smatra jedino kao sadèržaj tegotnih dužnostih, koje mu valja samo zato obavljati, da si svakdanji hlěbac služi; medju njim i věrnimi neobstoji drugi savez do onoga, koj iz njegova službovanja proizliče; u ostalom neima na njem ništa, što bi mu moglo ljubav i počitanje kod njegovih župljanah pribaviti.

Njemu se možda nemože prigovoriti, da dužnosti svojega stališa zanemaruje, no da li zvanju svomu u céloj obsežnosti odgovara? Podnipošto. On je, istina, osoba javna s ugledom tolikim, ko-

Digitized by Google

liki mu je za njegovo službovanje dovoljan; no čověk ovaj smatran ne po svojoj časti, već u sebi i po sebi, nije onaj, koj bi imao biti: vodilac neukih, těšitelj žalostnih, pomoćnik nevoljnih, podpora sirotah, promicatelj obćenite sreće, otac i učitelj onih, koji su njegovoj skèrbi izručeni. Kada dakle obćinu koju rukovodi ovakov pastir, nije čudo, što ona toli u duševnom koli u vremenitom obziru natražke udara.

Narisav si ovdě žalostnu ovu sliku, koja se, Bogu hvala, toli često neopaža, koja neima na sebi ništa zanimiva niti lěpa, i na kojoj je jedino svetost časti i uzvišenost službovanja počitanja vrědna, — utvorimo si u duhu svetjenika, koj ne samo da poznaje i izpunjuje dužnosti sa svojim stališem nerazdruživo skopčane, no koj svestrano pojmeć veličinu svoga zvanja temeljito i podpuno poznaje korist svojega stališa, koj se znade okoristiti bogatimi onimi sredstvi, što mu stoje na razpolaganje, da si um izobrazi, volju očisti i sèrdce oplemeni; koj svim prinadležbam svoje službe savěstno odgovara, koj imade vazda pred očima, da osim strogih dužnostih, kojim mu se valja povèrći, imade još drugih, koje istina nisu neobhodno nuždne, no svakako častne i dragocěne. Svetjenik, koj se tako vlada, da svojemu stadu sve moguće učini, — taj steče njegovu hvalu, nadahne ga dětinjom ljubavlju, prima od njega iskreno počitanje, koje nikada nemanjka onim krěpostnim muževom, koji život svoj posvetjuju obćoj koristi svojih sugradjanah; ovakov svetjenik imade napokon sreću viděti, kako se njegovom revnostju i uplivom promiče věčno i vremenito dobro njegove obćine. No da svetjenik svèrsi svoga zvanja sve to većma odgovara, valja da mu bude u tom poslu na ruku i cèrkva i dèržava. Što se tiče cèrkve, o tom neima dvojbe; ona bo je svagda brižno nastojala a i sada nastoji oko svetosti svojih službenikah, oko sačuvanja věre, oko čistoće življenja, oko spasenja sebi pověrenih dušah. Ako svetjenik nesluži obćini za uzor, ako neima ljubavi i brižljivosti, koja proizticе iz sèrdca kèrstjanskoga, ljubav ljuplamtećega, to je cèrkva uvěrena, da će zlobni neprijatelj moći tim laglje kukolj sijati, i kažuć pèrstom na mahne onoga, koj imade biti izgledom, sve to uspěšnije slabiti věru, i kvariti ćudorednost onih dušah, koje su dragocěnom kèrvlju Isukèrsta odkupljene.

Što se pako tiče dèržave, svatko znade, da u Španjolskoj i ostalih krajevih nebiaše dostojno uvažena vrědnost svetoga ovoga stališa. Tim je dakako jedno sredstvo civilisacie zanemareno, koje je tim živahnije, uspěšnije i blagotvornije vazda dělovalo na civilisaciu, čim je više ova s věrozakonom jednaku sudbinu dělila. Pomislimo ovdě samo na nedostatno i slabo razgranjeno početno obučavanje u mnogih dèržavah. Služba svetjenikah jest za narode u svakom obziru poluga blagostanja. Kolike napredke oni proizvode, kolike nevolje lěče, kolike zlorabe ukidaju! No za oto je dakako potrebito, da vladari, pružajući cèrkvi dovoljnu zaštitu, pribave takodjer svetjenstvu valjanih sredstvah, kojimi će ono moći ovakovu zadaću rěšiti. Doklegod pako nebudu sěmeništa providjena dovoljnom pomoći za poučavanje, doklegod se budu mirnim okom gledali u svome uboštvu marljivi poslenici, koji breme dana i vrućine podnose, doklegod bude duhovni pastir prisiljen, da malo ne sve od svoga stada prosjači, ili doklegod se bude svetjenstvo nepotrebitim pisarkanjem pèrtilo, njegovo dostojanstvo tlačilo, i upliv njegov iz nerazložite zavisti ogradjivao, — dotle će biti zatvoren put mnogim plodovom i znamenitim probitkom, koje bi inače svetjenstvo na obće blagostanje proizvesti moglo.

Izmedju mnogobrojnih opazkah, koje bismo mogli ovdě primetnuti, zadovoljit ćemo se još samo s někojimi. Svatko će priznati, da osim věrozakona imade i drugih predmetah, koji ljudskomu životu podavaju osobito značenje i vrědnost. Simo brojimo: domovinu, koja nas na svaku žèrtvu ljubavi i věrnosti oduševljuje, koja najplemenitija čuvstva i najsmělije odluke u nami uzbudjuje i podpiruje, a zatim materialno naše poslovanje, kojim se uzdèržaje i usrećuje naše vremenito bivstvovanje. Svi ovi predmeti odnose se na glavne moći našega bitja, pa zato odrekne li im se koj pojedinac ili narod, to si je on time svoju sreću podkopao. Premda je indi pèrva i najpoglavitija zadaća duhovnika, da on svoje dane i sile věrozakonu posveti, da sebi pověrene duše k Bogu privede: sasvim tim spada u područje njegova zvanja, da on takodjer u promicanju domorodnih, dèržavnih i obće koristnih svèrhah prednjači. Pověstnica jasno govori, da je duhovnikovo podučanje, njegove prošnje, opomene, njegov izgled često putah mnogo moćniji i uspěšniji, nego li glas ikojih drugih organah. No i s obzira na materialno poslovanje imade se upliv svetjenikah dostojno uvažiti. Razmislimo samo slědeće:

Svi načini, kojimi se može uskoriti poljodělstvo, voćarstvo, pčelarstvo, jednom rěčju gospodarstvo, i k tomu još množtvo drugih znanostih i iznašastjah, mogu se samo velikom mukom medju neuki puk razgraniti bez posrednoga ili neposrednoga sudělovanja svetjenikah. Najplemenitije namère i nastojanja glavarah, najmoćniji napori raznih družtvah za narodno blagostanje poslujućih, — sve to razbije se o ogromne zapreke, o nevèrstvo seljakah, koji se čvèrsto dèrže starih

Digitized by Google

svojih običajah i predsudah. Stavi li se usuprot svetjenik na oto, da shodnimi, slobodnimi, i što najviše u njegovoj obćini porabnimi sredstvi razširi medju svojimi župljani plodonosne znanosti; odvaži li se na to ovaj muž, koj se rědko kad i to samo na kratak čas od svoje obćine udalji, koj po svojih naslědnicih zastupan uvěk živi: to će koristni naputci umnih glavah svoju svěrhu domašiti, predmeti na obće blagostanje směrajući bit će kao takovi priznati, vladajuće predsude bit će kratkim izkustvom i to bez znamenitih troškovah svladane. Za sve ovo netreba duhovnik drugo do svoje dobre volje, několiko sredstvah i ljubavi napram svojim župljanom, o kojih vremenitom blagostanju se ovdě radi. Župnik poznade svoje ljude, on može na svoju ruku dobiti učitelja i něke druge bolje poznate, koji će njegov izgled, ili ako on sam u tom prednjačiti nemože, a ono barem njegov naputak spremno slěditi. Nakon několiko godinah bit će njegovi trudovi lěpimi plodovi ověnčani. Plaću za oto podat će mu njegova unutarnjost a zatim hvala i ljubav njegovih župljanah, koji će medjutim još većma uzvisiti javno priznanje njegova dělovanja.

Granice ovoga članka nedopuštaju mi, da obširnije govorim o blagotvornih onih poslědicah, koje mogu u dèržavu poteći iz sudělovanja svetjenikah. Dalo bi se istina o tom još mnogo koješta govoriti, no kod ovakova predmeta dovoljno je, da se obrati pozornost samo na něke stanovite točke, ostalo će se već samo po sebi duhu čitateljah predstaviti.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Na temelju konkordata osnovani i ugovoreni su medju sv. stolicom i austrianskim dvorom posebni članci, koji dosad na javnost izašli nisu. Ovi posebni članci sadèržavaju se u poslanici, koju je prejasni g. nadbiskup bečki Jos. Othmar Rauscher, kano punovlastnik nj. c. kr. veličanstva cara austrianskoga, nj. eminencii g. Viale Prelà, pronunciu i nadbiskupu od Bolonje, kano punomoćniku sv. otca pisao. Pisana je ova poslanica na 18. kolovoza, dakle isti dan, kad je i konkordat po ovih punomoćnicih u Beču podpisan. Ovu u latinskom jeziku sastavljenu velevažnu listinu objavio je pèrvi u svom poslědnjem broju „Wiener Kirchenzeitung;“ i mi ćemo ju u slědećem listu u izvoru priobćiti. Zasad navest ćemo samo članak XII., koj se nas, osobito pako svetjenstva u vojničkoj krajini, ponajbliže tiče. Ovaj članak glasi ovako:

XII. In provincia, quae sub limitum militarium nomine venit, peculiaris plane res administrandi modus statutus est: quippe unus idemque et militum praefectus et judex et magistratus civilis. Igitur judices ordinarii, ad quos clericorum caussae civiles per ordinationem d. d. 7. Augusti 1852. remissae fuerant, militiam simul regunt. Quum autem in pluribus limitum militarium partibus acatholici frequentissimi habitent, non contingere non potest, ut hi magistratus aliquando viri ab Ecclesia catholica alieni sint. *Quapropter Majestas Sua clero catholico ab ordinariis districtuum singulorum judicibus exemto Zagrabiae, ubi rerum civilium et militarium per Croatiam et Slavoniam gubernator residet, forum speciale delegatum constituit.* Pari modo in ceteris quoque limitum militarium partibus providebitur.

— Prošastoga poneděljka i utorka boravio je u Zagrebu genovezki svetjenik, *Nikola Olivieri,* onaj isti, o kom je već višeput u ovom listu govoreno, da od čověkoljubnih ljudih po Europi sakuplja milostinju, kojom na egipatskih tèržištih u Kairu i Aleksandriji kupuje mlade, na prodaju dotěrane robove, prevažajući ih zatim u Europu, gdě ih kèrstjanska ljubav ponajviše redovničkih družbah odhranjuje. Ovakovi kèrstjanski odgojeni cèrnci a većom stranom cèrnice vratjat će se kasnije u svoj zavičaj, da světlost kèrstjanske věre, kojom su obasjani, razprostiru medju svojimi jednoplemenici i tako misionarom u osrednjoj Afriki na pomoć budu. S g. Olivieri-om putuje i Ot. Rafael Maria, iz reda presv. Trojstva za odkupljivanje sužanjah uvedenog, koj se i po zavětu i odluci svoga reda posvetjuje istom zvanju, kojemu i g. Olivieri svoj život žèrtvuje. Oni dojdoše ponajviše u Zagreb, da ovdašnjim milosèrdnim sestram izruče jošte jednu mladu cèrnicu, koja će se s drugima dvěma, što se već odprije u istom zavodu nalaze, troškom preuzvišenoga g. nadbiskupa i prečastnoga pèrvostolnoga kaptola odhranjivati. Ipak něšto prostoga vremena obratiše na to, da pokucaju na vrata, gdě se milosèrdnim dušam nadahu, i preporuče im svoje čověkoljubno i trudno dělo; i sbilja, gdě je žive ljubavi iskèrnjega bilo, tamo im se ova i činom odazvala. Preuzvišeni g. nadbiskup, koj je putnike i pogostio, darovao im je u njihovu svèrhu dvěsta for. sr. Velika biaše radost onih dvajuh cèrnicah, koje su od prije u Zagrebu, kada spaziše gosp. Olivieri-a, koga nazivahu „svojim otcem.“ Odavle odoše oba putnika u Milan, da odanle odprate 24 cèrnice, polovinom u Monakov a polovinom u Koloniu. Poslědnjim prevozom doveo je g. Olivieri iz Aleksandrije u Marselj 43. cèrnačke děce, od koje mu jedno umre na moru. U Europi nije u brigi, kamo i kako da ovu dětcu ponaměsti; jerbo mužkarci primaju se u rimsku propagandu a za odgojivanje děvojčicah pismeno mu se ponudjaju nabožne družbe, pače i něki posebni čověkoljubi, osobito u Francezkoj i Němačkoj. No tim više skèrbi i troška stoji kupovanje i prevažanje ove uboge děčice iz Afrike u Europu, a po Europi do městah za odgojivanje opre-

Digitized by Google

děljenih. Cěna jedne male takove robinje čini do 220 škudah. No kèrstjanska ljubav uztrajna je, sve snosi, te si potrebita sredstva nabaviti znade.

— U budući utorak dne 26. t. m. obdèržavat će se u pèrvostolnoj cèrkvi ob 9. uri u jutro svetačne zadušnice za pokojnoga preuzvišenoga gosp. c. kr. tajnoga savětnika grofa *Janka Draškovića.* — Pokojnikove mnoge u težka vremena stečene zasluge za domovinu, njegovo narodu svom vazda naklonjeno sèrdce i svakom prigodom zasvědočeno čisto domoljubje zaslužuju sigurno, da ga njegovi harni zemljaci u častnoj uspomeni čuvaju, njegove nesebične domorodne krěposti naslěduju, a prigodom rečenih zadušnicah pomole se dobromu Bogu, da mu, koj je toli vrelo i postojano ljubio svoju zemaljsku otačbinu, poděli mir i pokoj u svom věčnom domu.

— Jedno družtvo ovdašnjih svetjenikah kupilo je na korist drugih od spisatelja na jedanput znatan broj děla: „Theologia generalis seu fundamentalis" i „Theologia Dogmatica catholica concinnata a Joanne Schwetz, Vol. IV. Viennae 1854." Ovim načinom može se ovo od učenoga professora bečkoga sveučilišta napisano i iz 4. debele knjige sastojeće obširno dogmatičko dělo na glasu, koje u knjigarnah stoji 14 for. sr. ustupiti za 8 for. 15. kr. sr. Tko bi si želio ovo dělo nabaviti, neka se prijavi kod veleuč. g. Dra. Josipa Mura, professora bogoslovja i prorectora u sěmeništu.

△ *S bosanske granice.* (Dopis.) Vi bi radi, da vam šta pišem, osobito iz prekosavja. Ja doisto neću reći, da volje il časa imao nebi, al pravo da kažem, glavni je nedostatak ovoga dopisa, što neznam ni sam, gdě bi počeo? Život bo kèrstjanah bosanskih na pose, a kao naroda opet u više věroizpovědanjah razmèrvljenoga u obće, tako je raznobojan, da kada ti kao šarena dúga u oči padne, misliš za se, da znaš sve, kao što i gledješ, ama s tom razlikom samo, da ti je mučno to isto i drugome u jedan mah izpripovědati. — Osim toga kroz ovo kratko vrěme, od kako sam ovdě pokraj bojne Save, gradiva se je raznovèrstnoga u pogledu tome nagomilalo na toliko, da ću najbolje učiniti, ako po redu opišem sve stvari, koje su u me uplivale, i kakov su utisak u duši ostavile. I ovo će biti najpouzdaniji ključ za ona tajna vrata, kroz koja ćemo viděti, kako se taj život razvija u cèrkvi, — a opet ubija u dèržavi. . . . t. j. duševni i tělesni.

Pravica božja, koja je jačja od svih ljudskih naporah, i koja često čini čudesa, dovoljno pokazuje pèrstom dogadjajah na razpad saracenah, kao i na pomladjenje življa i prirodnoga i kèrstjanskoga. — Da je tamo dèržavni život samo puka sěna, u koje debelome hladu obiko je moslemin a s njim i poturica na uštèrb kukavne i tužne raje samo razgaljivati se, to je stvar premda nemila, ipak stvar stara i istina stara. — Pa uzpèrkos svemu tome pred kèrstjanskim zdravim i jedrim životom dèrhče grozničavo muhamedanstvo, a pred někada preziranimi samostani tresu se ponositi minareti!

Al je stvar posve i naravna; jer tko je proučio jedno i drugo — t. j. sustav O. O. Franciškanah i njihovih zemaljskih gospodarah, — taj se nemore ni da čudi.

Poglejte samo na samostane bosanske, iz kojih kano iz obilata ulišta rojili su se misionari, što su župe i kapelanije ne samo uzdèržavali nego i podizali bez svake podpore, i još u věkovitoj borbi i progonstvu branili věru, a i narod zaklanjali i čuvali od zlotvorah mnogobrojnih kano dobar otac i majka. — Poglejte na samostane bosanske, koji su priprosto doduše, al ipak naravi shodno, dà i doslědno uredjeni. Tamo privikne duhovničkome zaptu mladež redovnička; odatle ode u višje škole, navlastito austrijanske i talijanske; obrazovana povrati se kući, gdě navěštujući Spasitelja neumorno posluje u vinogradu gospodnjem. Ako se dogodi, da koji nesrećom kakovom u bědu padne (ko što se je to skoro eto slučilo, kad je mahniti derviš jedan na župnika i njegove pomoćnike u vlastitom dvoru do tri puta pucao i promašio ih — o. L. K. uzme na se odgovor, da ga je on samokresom sa zemljom sastavio), ili proti disciplini da pogrěši, tamo sa župe natrag povratja se, odkud je i došao; kako takodjer i ostaměli i oslabljeni redovnik, kad više nemore da radi, opet tamo nalazi svoje sigurno utočište! . . . Město dakle, i za pokoru i za njegu najsgodnije, da bi se i drugi u taj sustav ugledati mogli. Kod takova života i uredjenja nije moguće, da se nebi stvar cèrkvena medju svojimi granicami razvijala, samo ako joj se s polja u dělovanju svome na putu nestavljaju zapreke.

Al muselim (sudac) bosanski zna i u blagdan i nedělju svetu — šta on mari? — za volju prijatelja svoga Adži Alli paše, kog u svemu bolje i od cara svoga sluša, — kèrstjane pravověrne těrati i goniti ne na nuždni i carski, već na posebni svakdanji posao turakah. Tu se božje i carske naredbe i zapovědi nogama gaze! Pa tu neka sada bosanski misionar propověda? il nek ide komu, pa se bez koristi i polakšice prituži, šta cara njegovi ljudi u Bosni neslušaju! Eto kako se duševni i tělesni život bosanskih kèrstjanah ubija i razvija u dèržavi i cèrkvi, — u zemlji onoj, kojoj je mnogo obećano, — a malo ili ništa dano.

Al kako s malenimi sredstvi ipak se poněšto napreduje, — čuti ćete do skoro drugi put. — Zasad priobčit ću vam jošte popis katoličkoga osoblja u Bosni. Polag ovogodišnjega Šematisma bosanskog tiskanog u Budimu nalaze se u Bosni 3 samostana t. j. Sutiski sv. Ivana kèrstitelja, Fojnički sv. Duha, i Krešev ski sv. Katarine; u istom Šematismu opisani su i njihovi pametari, kao i u obće spominje se u njemu, gděgod je šta starinskoga i uspomene vrědnoga. Redovnikah

Digitized by Google

ima u ta 3 samostana 33, na župah pako 92, a izvan dèržave 5, ukupno dakle 130 duhovnikah. Tri su druge cèrkve bez manastira, a 40 župah pod samostanskim patronatom; kapelanijah pako městnih ima 14, a podružnicah u ta tri samostanska okružja 888. Klerikah imadu 70, i to u dèržavi 28, u Djakovu 27, u Talianskoj 15; a svèrhu toga jošte za red dèrže 37 gojenacah. Svega skupa 238 redovnikah sa 122,865 katoličkih dušah, 13 školah i 582 djaka.

Iz Beča. Prije kratkoga vremena upravljen je povodom vèrhovne policajne oblasti izrok c. kr. naměstničtva na sva ovdašnja uredničtva novinah, kojim se ova opominju, da na svoje feuilletone, romane i novele najveću pazku i brigu imadu, jer će se proti prestupkom u ovoj struci strogo postupati. Ova naredba nije proiztekla iz političkih razlogah, nego iz nakane, da i ova struka, kojom se lahkoumniji svět mnogo bavi, krene ćudoizpravnim pravcem. S toga u hadi, da će se tim zapréčiti razprostiranje poznatih razuzdanih proizvodah nečistih perah, raduju se nad ovom naredbom svi, kojim je do ćudorednosti i kèrstjanstva stalo.

Iz Budějovicah. Ovdašnjem prečast. biskupu veoma leži na sèrdcu, da svoje bogoslovce naobrazi za valjane česke propovědnike. Već drugu godinu dolazi on svakoga utorka u sěmenište, gdě u prisutnosti bogoslovah dvajuh poslědnjih godinah po slušateljih pastoralke izradjene propovědi pretresa na sito i rešeto, napominjajući u njih sve, što je dobro i zlo s homiletičkoga i jezikoslovnoga obzira. Ova brižljivost vèrhovnoga pastira, koj se sám kao propovědnik i spisatelj proslavio, i kojega děla u kratko vrěme više izdanjah doživiše, ako uzmemo u obzir, da mladi bogoslovci obično nedostatno znanje českoga jezika sobom u sěmenište donose, nemože se dosta očěniti, a požèrtvujuća ljubav vèrhovnoga pastira, koja ovomu pastirskomu poslu dvě ure po rečenih danih posvetjuje, izvišena je nad svaku hvalu. Koliko bogoslovci svoju korist shvatjaju, i ljubav svoga biskupa u tom obziru cěne, dokazuje njihovo čestanje i radost, kojom ove pohode svoga otca očekivaju.

Iz Monakova. Radi akademičkoga u poslědnjem našem listu spomenutoga slova Rectora Ringseisa ne samo da se je nj. veličanstvo kralj Maksimilian za govornika prijazno izjavio, nego je i nj. veličanstvo kralj Ljudevít svoga věrnoga slugu radi istoga govora izvanredno odlikovao. Njegovo veličanstvo udostoji dne 30. sěčnja nemilo napadnutog svojim previšnjim pohodom u njegovu stanu, očitovav mu opetovano svoje odobrenje slova, s kojim se nj. veličanstvo sasvim slaže. Ovako štuje kralj kuća čestito domoljubje. Napram ovakovom priznanju lasno će g. Ringseis pregorět sve napastovanje inih komaracah i obadah.

Iz Paderborna. Poslědnji izbor ovdašnjega biskupa daje nam priliku upoznat se s načinom, kojim pruska protestantska vlada upliva u izbor svojih katoličkih biskupah. U Pruskoj ustupio je papa konkordatom kralju, u znak pouzdanja, pravo, da iz predloženih si od dotičnoga kaptola za biskupsku čast osobah može one izbrisati, koje mu po volji nisu (minus gratae). Onomadne podnio je ondašnji kaptol kralju pet kandidatah, izmedju kojih je jedan biskup in part. i kao Vicarius generalis najznatnijom biskupijom u kraljevini (kolinskom) odlično upravlja; drugi je professor na jednom pruskom sveučilištu, u cělom katoličkom světu na glasu; tretji je župnik u kolinskoj nadbiskupiji, poznat kao odrěšit privèrženik nezaborávnog Klementa Augusta. Ova trojica, osobito pèrvi imadjaše najviše nade, da će biti izabran, što je ministeriu kroz svoga pověrenika dobro poznato bilo. Nitko nije dvoumio, da će barma jedan od njih, kog je i nj. veličanstvo kralj god. 1848. redom odlikovalo, biti persona grata, pa gle — sva tri běše iz predloga izbrisana, tako da kaptolu samo jošte dva kandidata ostaše na izbor. Pogovara se, da se je kralj težko odvažio na ovu porabu svoga prava, osobito jerbo se neslaže s někim najnovijim činom previšnjega svoga priznanja. Ministerium uvidivši, da je izbornikom ovim postupanjem izbor odviš omedjašen, stavio je na město izbrisanih od svoje strane tri nova kandidata, o kojih nije trebalo kaptolu istom pitati, da li su personae gratae. Medjutim 29. sěčnja u dan izbora kaptol ova tri kandidata niti nije u izbor uzeo, već izmedju neizbrisane dvojice onoga izabrao, koj najbliže do izbrisanih stoji, te se svojim odrěšito cèrkvenim pravcem, bogoljubnostju i učenostju za ovo visoko dostojanstvo vrědnim pokazao. To je professor sveučilišta u Bonnu Martin, poznat i kod nas svojimi věronaučnimi děli, kog je i sv. otac posebnim od 22. pros. pismom pohvalno odlikovao radi njegova najnovijega děla: „Die Wissenschaft von den göttlichen Dingen, dargestellt in einer Reihe von Lehrstanden für gebildete Stände.“

Iz Němačke. Kr. würtemberžko cèrkveno věće pozvalo je službeno sve dekanate i urede, da ga izvěste, da li su se gděgod slučaji mahnitosti i samoubojstva uslěd missiah dogodili? Povodom tim obratjaju listovi pozornost na statističke podatke, polag kojih poprěčno medju pet samoubojicah četiri su protestanti a istom peti katolik. To proizlazi iz statistike Bavarske od dèržavnoga savětnika Hermanna spisane, uslěd koje od god. 1844—1854. imadoše prěkom měrom na godinu katolici 135 a protestanti 146 samoubojicah. Budući da polag službenoga subroja u Bavarskoj 3,063,649 katolikah a 1,188,769 protestantah živi, to dolazi jedan ubojica na 22,629 katolikah, a jedan na 8121 protestanta. -- U Pruskoj biaše god. 1849. ne manje nego 1517 samoubojicah, medju ovimi 230 katolikah i 1288

Digitized by Google

protestantah. Dočim u Pruskoj 10,161,798 protestantah a 6,079,613 katolikah imade, to pada jedan ubojica na 7777 protestantah, a jedan na 26,433 katolika.

Iz Rima. Neima tomu dugo, što se je pred modenskimi sudišti razpravljala nĕka parnica glede ubojstva podignuta, u kojoj ima mnogo u raznom stepenu sukrivacah. Budućsu se presude ovih sudištah razlikovale, obratio se je vojvoda modenski na sv. otca s prošnjom, da uslĕd njegova naloga sudište Rote na umirenje vojvodino poda svoje mnĕnje u ovom poslu. Premda je ovo sudište ustanovljeno, da jedino cĕrkvene razmirice razvidja i presudjuje, to je ipak, da volju sv. otca i vojvode modenskoga izpuni, poduzelo izpitivanje i presudjenje rečene parnice. Bit će to po svoj prilici pĕrvi slučaj, što će prastara Rota u svĕtovnom kaznenom zločinu svoje mnĕnje izjaviti.

Iz Turina. Izvĕstjujući „Armonia" svoje čitatelje o povratku biskupa Marilleya u Genf, pridružuje ovoj vĕsti slĕdeću primĕtbu: „Ova vĕst uzrok nam je da se radujemo i nadamo. Radujmo se s našom bratjom u Genfu i nadajmo se, da gosp. Marilley, kao što bĕše predhodnik našega prečast. nadbiskupa na putu progonstva, tako je sada predteča na povratku u svoju biskupiju. Protestantska vlada u Genfu pripoznala je prava katoličkoga biskupa (?), a vlada kuće savojske da nadbiskupu turinskomu nikakove pravice neudĕli? — No katolička Švajcarska poda nam primĕr, u koj treba da se ugledamo. Švajcarski katolici govorahu, pisahu i dĕlovahu, da svoga pastira dobiju natrag. I nam valja povest se za njimi, i na sva usta našim „liberalcem" vikati, da su nam uzeli nadbiskupa, da se Mons. Fransonia boje. A sada je upravo najsgodnije vrĕme tražiti, da se ukine stanje, koje je vĕrozakonu na veliku štetu. Sada se radi o tom, da se stanje Europe uredi, da se slabiji zaklone proti jačim. Netreba samo podunavskim kneževinam uredjenja, nije samo raja, koja za obranu prosi. Katolici u Piemontu! Ajde da i mi predložimo Europi želje naše i prava naša. Zahtĕvajmo pravu i neuztegnutu slobodu i pravičnost! Dva nadbiskupa, dva vĕrla gradjanina, cĕrkveni glavari obiuh glavnih gradovah, Mons. Fransoni i Mons. Marongiù stenju već više godinah u zatočenju, lišeni imovine i domovine svoje. Treba li im okanit se svake nade, da će opet vidit otačbinu i stado svoje? A što je njihova krivnja? koj uzrok ovakove kazni? Liberalci, kad bi vam do časti vašega vlastitoga dĕla štogod stalo, vi bi biskupe, koje prognaste, pozvali natrag. Sama imena njihova pritiskuju žig sramote, nesnosljivosti i okrutnosti na vaša čela."

Iz Turske. Osnova za preustrojenje turskoga carstva, kojim će raja dobiti podpunu slobodu, već je i od sultana odobrena. Polag tĕrstjanskih novinah sastoji ovo preustrojenje u slĕdećih točkah: obdĕržavanje hatišerifa od Gulhane, obezbĕdjenje starih duhovnih povlasticah gĕrčke i jermenske cĕrkve, rĕšenje patriarchatah od svĕtovne i sudbene vlasti, jednakost svih vĕrozakonah, prestanje gonjenja i kažnjenja sbog promĕne vĕre (polag novijih vĕstih sultan ovu točku nije potvĕrdio), pripuštanje kĕrstjanah u dĕržavne službe, podizanje obćenitih pučkih školah, uvedenje svĕtovne sudbenosti za raju, sabranje obstojećih gradjanskih i kaznenih zakonah u jedan zakonik, zakonik u svih jezicih dĕržave, preobraženje tamnicah i redarstva, novačenje raje i pripust kĕrstjanah na vojničke časti, preustrojenje pokrajinskih oblastih, usposobljenje frankah za stečenje dobarah, izpravno porezanje, poboljšanje putevah za obćenje, proračun dĕržavnih dohodakah i troškovah, zastupanje kĕrstjanah u dĕržavnom vĕću, vĕrovni zavodi za tĕrgovinu, napokon preobraženje penezničtva.

---

* Dosad prijavilo se je 18 putnikah kod družtva sv. Severina u Beču za hodočastje u Jerusalem. Isto družtvo uredit će slično hodočastje i u Rim, te potrebita u svoje vrĕme objaviti.

* Dne 9. veljače pokopana je u Parizu milosĕrdna sestra Theresia, kojoj je za njena bezbrojna dĕla kĕrstjanske ljubavi car Napoleon podĕlio red počastne legie. Udioničtvo cĕloga Pariza pokaza se kod njenoga sprovoda, kakovu gotovo neima pametara. O ovom sprovodu primĕti nĕki oštroumni francez: „c'est le triomphe funèbre de la charité chrétienne."

* Pater Mathew, glasoviti apoštol umĕrenosti i trĕznosti, boluje s ulogah (kostobolje) kod svoga brata u Irskoj.

* Broj puseytah u Englezkoj nadnevice raste. Oni već mole i za preminuvše i odobravaju na uspomenu svih preminuvših dušah ustanovljeni dan.

* Dr. Browne, katol. nadbiskup liverpoolski umro je na koncu sĕčnja.

Karlo Hamann pozlatitelj u Zagrebu
na tĕrgu Jelačića-bana br. 348.
preporučuje se velečastnom svetjenstvu (dočim sada stolara i kipara sám kod sebe imade) sgotavljanjem posve novih oltarah, svetoshraništah (tabernakulah) i inih sličnih predmetah po najnovijem ukusu, zatim popravljanjem starih žĕrtvenikah i inoga u svoj zanat zasĕcajućega cĕrkvenoga dĕla; u njega ima i razpelah razne veličine, kao i pozlatjenih okvirah svake vĕrsti u velikom izboru; kod istoga mogu se takodjer u jevtinu cĕnu naručiti svakovĕrstne uljnimi bojami lĕpo izvedene slike oltarne i svetacah.

Urednik **Nikola Horvat** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 9. — TEČAJ VII. U SUBOTU 1. OŽUJKA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ka Konkordatu.

Litterae *) a Celsissimo et Reverendissimo Principe Archiepiscopo Viennensi qua Majestatis Suae Caesareae Plenipotentiario ad Eminentissimum et Reverendissimum Dominum Mich. S. R. E. Cardinalem Viale Prelà qua Sanctissimi Patris Plenipotentiarium datae.

Eminentissime ac Reverendissime Domine! Domine Colendissime!

Ecclesia catholica nunquam non est arca, ad quam confugiunt omnes, qui salvi fiunt in vitam aeternam; nostris autem temporibus Dominus mundum promissionum Christi oblitum clarissimis argumentis edocuit, temporalis quoque vitae bonis pessimam imminere ruinam, nisi Ecclesiae salutaris influxus societatis civilis fundamenta confirmet. Vicissim tempestates, quibus agitati sumus, haud obscure innuerunt, quanti pro Ecclesia Dei momenti sit, ut potestas civilis effrenem cupidinum licentiam manu forti compescat: quippe nostro aevo Ecclesiae res est cum factione, quae non tantum fidem divinitus infusam, sed etiam naturalem religionis sensum funditus evertere conatur freta commentis prava arte ita adornatis, ut animum, quae sua sunt, quaerentem vehementer commoveant.

Ubi perversitatis praeconibus libérum est, ad populos fascinandos cuncta componere, nunquam deerunt, qui sana ratione frustra reclamante in magistrorum verba jurent, atque renovabitur abominatio desolationis, quae ante aliquot annos in ipso loco sancto, Principis scilicet Apostolorum sede, stare coepit.

His ita compositis magis quam unquam exoptandum est, ut Imperium cum sacerdotio ad tuendum Dei in terris regnum fideliter conspiret. Augustissimus vero Austriae Imperator avita pietate ductus nihil sanctius habuit, quam ut concordiam sacrae atque civilis potestatis in latissimis ditionibus sceptro Ejus subjectis intemeratam inconcussamque stabiliret. Regnator omnium Deus incrementum benigne dedit eis, quae ad Ipsius sanctificandum nomen suscepta sunt, et conventum est de articulis, quos tam a Sanctissimo Patre, quam a Majestate Sua ratos esse habendos, addubitari vix potest. Quum autem in tantae molis gravitatisque opere nonnulla supersint, quae meminisse juvet, Augustissimus Imperator mihi in mandatis dedit, ut, quae sequuntur, Eminentiae Vestrae Reverendissimae communicem.

I. Majestatis Suae cordi omnino est, ut in studiorum Universitatibus fides floreat et pietas. Multifaria, quam scientia humana parit, utilitas praesertim ex saeculo XVIII. multifariis erroribus quasi nubibus obducta est, quae ut veritatis luce dissipentur, ipsius societatis humanae quam maxime interest. Tantae rei in studiis generalibus ordinandis diligentissime rationem habere, Majestatis Suae propositum est. Multa sunt, quae svadeant, ut sacrorum Antistites in Universitatibus Archicancellarii seu Cancellarii partes agant; quatenus difficultates obstent, in facultatem tamen theologicam secluso Cancellarii, ubi adest, officio peculiarem influxum exercebunt.

II. Ad examinandos laureae theologicae sive juris canonici candidatos per Austriam nullo non tempore viri catholici exclusive sunt adhibiti, sed et adhibebuntur.

III. Quodsi expediat, ut Episcopis nonnullis laureas theologicas conferendi facultas auctoritate apostolica tribuatur, Augustissimus facile consentiet; communicatis tamen inter Sanctam Sedem et Gubernium Imperiale consiliis negotium pertractetur.

IV. Liberum erit Episcopis, studiorum Universitatem catholicam sub eorum dependentia constitutam fundare. Quum autem necesse sit, quoad res politicas et jura civilia ejusmodi instituto assignanda cautiones pro rerum et locorum varietate

*) Iz „Wiener Kirchenzeitung-a"

Digitized by Google

adhibere, consilia cum Gubernio Caesareo praevie conferenda erunt.

V. Antequam professor facultatis juridicae ad jus canonicum tradendum deputatus constituatur, Episcopi dioecesani de ejus fide et doctrina sententia expetetur.

VI. Universitas Pestinensis originem debet fundationi ecclesiasticae, quae Maria Theresia Augusta regnante bonis ecclesiasticis adaucta est. Nihilominus ex saeculi praeteriti fine rarissimis quibusdam casibus accidit, ut viri acatholici ad scientias profanas in Universitate praedicta tradendas admitterentur. Augustissimus vero Imperator aequum esse agnoscit, ut in ejusdem professores catholici tantum assumantur, quin tamen derogare intendat juribus virorum ab Ecclesia catholica alienorum, qui ad docendi munus deputati jam fuerint.

VII. Theologiae studentes, quodsi ab Episcopo in seminarii sui alumnos suscepti vel vestem religiosam induti sint, nec non monasteriorum ab Ecclesia approbatorum novitii in cunctis Imperii partibus a servitiis militaribus praestandis immunes erunt.

VIII. Secundum leges in Austria vigentes pro gymnasiis mediisque scholis a potestate civili institutis religionis magistri ita seliguntur, ut Episcopus dioecesanus concursum habeat, et quem dignissimum censeat, Gubernio adjectis concursus actis significet: qui et de regula ad magisterium vacans deputatur. Quando sub peculiaribus rerum adjunctis eum declinari contigerit, nunquam non vir nominatur, quem Episcopus ad munus obeundum habilem enuntiaverit.

IX. In reprimendis libris religioni morumque honestati perniciosis communis est Ecclesiae civitatisque causa et Augustissimus Imperator nihil intentatum relinquet, ut quantum fieri possit, ab Imperio excludantur. Curabit igitur, ut ad scriptorum licentiam refrenandam leges, quarum districtae cautiones non desunt, debito vigore executioni mandentur et desideriorum, quae sacrorum Antistites hoc de negotio exposuerint, ratio diligentissime habeatur. Multa tamen pro re nata cautione opus est, ne pejora contingant. In plerisque Europae partibus classes animi cultioris et scientiae laude gloriantes morbo intimo laborant, quem medici prudentis adinstar tractare oportet. Annum usque 1848 in Austria exercebatur censura praeventiva et quidem rigore plena. Conquerebantur, qui liberales se haberi amabant, quod patrocinium a Gubernio Ecclesiae catholicae exhibitum omnes justi et aequi tramites excederet. Revera autem censura, qualis tunc obtinebat, malo praeveniendo vel reprimendo impar plane erat. Nimis late patent Austriae fines et innumerae praesto sunt artes, quibus inspectio a politia exercita eludatur. Igitur bibliopolis nunqam deerat copia libros prohibitos invehendi, et quo gravius essent interdicti, eo avidius quaerebantur et perlegebantur, eo majori pretio divendebantur ita, ut tali mercimonio operam dantes mulctas, quibus deprehensi punirentur, facile praestare possent et exultarent exterarum partium librarii, quando opus eorum sumtibus editum in Austria proscriberetur. Non eadem tamen in cunctis Imperii partibus rerum conditio est. In ditionibus Venetis et Longobardicis facilius est perversos libros excludere, quam in Germanicis, quibus tot principum protestantium domina vicina sunt, vel in Hungaria et Transsylvania, ubi tantus habetur incolarum acatholicorum numerus. Praeterea in Italia multa, quae in Germania taedium jamjam pariunt, utpote innumeris vicibus repetita, nova adhuc sunt et majorem seducendi vim exserunt.

X. Quando ecclesiasticus vir a judice saeculari in jus vocetur propter crimen seu delictum ad religionem pertinens, quod poenalibus Imperii legibus animadvertitur, Majestas Sua difficultatem non facit, ut a tribunali civili primae instantiae, antequam ad sententiam ferendam procedat, Episcopo acta exhibeantur et ipse reum audiat, omniaque peragat, quae ad caussam juxta canones cognoscendam requiruntur. Postquam Episcopus in foro suo sententiam tulerit, eamdem communicabit judici saeculari, qui subinde de legis civilis violatione legis civilis ad normam judicabit.

XI. Ceterum articuli XIV. de clericorum caussis dispositiones eos respiciunt, qui a judiciis ordinariis condemnati fuerint: exceptiones occurrant necesse est, ubi de crimine agatur, in quod ad tempus extraordinarius procedendi modus, quem „*Standrecht*“ (judicium instantaneum) vocant, statutus est. Insuper Majestas Sua exspectat fore, ut Episcopi ad custodiendum virum ecclesiasticum, qui a judice civili de delicto vel transgressione condemnatus fuerit, domum ecclesiasticam seligant, quae Gubernio haud displiceat. In quantum ad ecclesiasticam aliquam domum custodiendi remitti possint, qui criminis rei judicati fuerint, pendebit a casus natura et gratia Imperatoris.

XII. In provincia, quae sub limitum militarium nomine venit, peculiaris plane res administrandi modus statutus est; quippe unus idemque et militum praefectus et judex et magistratus civilis. Igitur judices ordinarii, ad quos clericorum caussae civiles per ordinationem d. d. 7. Augusti 1852. remissae fuerant, militiam simul regunt. Quum autem in pluribus limitum militarium partibus acatholici frequentissimi habitent, non con-

Digitized by Google

tingere non potest, ut hi magistratus aliquando viri ab Ecclesia catholica alieni sint. Quapropter Majestas Sua clero catholico ab ordinariis districtuum singulorum judicibus exemto Zagrabiae, ubi rerum civilium et militarium per Croatiam et Slavoniam gubernator residet, forum speciale delegatum constituit. Pari modo in ceteris quoque limitum militarium partibus providebitur.

XIII. Quum Majestas Sua desideret, ut disciplinae ecclesiasticae vigor conservetur, paratum semper se exhibuit et exhibebit, ad executioni mandandas sententias ab Episcopis in clericos eis subditos latas brachii saecularis auxilium praestare. Exspectat autem fore, ut Episcopi brachium saeculare imploraturi congruas afferant dilucidationes, si quas ab ipsis peti contigerit, quo quidem eveniente casu Augustissimus consilio utetur commissionis sub Episcopi cujusdam praesidio ex sacrorum Antistitibus seu aliis viris ecclesiasticis compositae.

XIV. Leges Austriacae qua regulam statuunt, ut testes, quorum domicilium a sede judicii inquisitionem peragentis ultra duo milliaria distat, coram judice districtus, in quo habitant, testimonium ferant. Praeterea et legum tenori et Majestatis Suae voluntati plane consentaneum est, ut in expetendis testimoniis sacerdotum, quantum rei natura sinat, caveatur, ne persolvendis muneris sacri officiis impedimenta ponantur. Quodsi accidat, ut judex quidam indiscretius agat, Episcopi Augustissimum adeant, qui curabit, ut negotium secundum Ipsius voluntatem et legis ad mentem pertractetur.

XV. Quum anno 1849. militum in domibus collocandorum cura communitatibus politicis concrederetur, non infrequenter accidit, ut parochis, qui neque ampliori habitatione neque reditibus congruam superantibus fruerentur, milites in sua recipiendi necessitas imponeretur. Quantum hoc ab aequitate alienum sit, Episcopi plus una vice exposuerunt et medelam afferri Imperatoris voluntas est, cumque hoc ipso tempore de reformando toto milites collocandi negotio agatur, jussit, ut in dispositionibus condendis clero debito modo provideatur.

XVI. Quoad ratas habendas personas ad beneficia ecclesiastica promovendas Majestas Sua intendit, cuncta in eo, quo nunc sunt, statu relinquere, et sperat, nunquam futurum, quod necessitatem inferat, ejusmodi cautionem amplius, quam hucusque factum sit, adhibendi.

XVII. Summi per Austriam Imperantes jure patronatus coronae vel funderum publicorum nomine exercendo constanter ita usi sunt, ut curae animarum efficacius gerendae benevolam curam haberent, et Majestas Sua, quae hac de re ab Antecessoribus Ejus constituta sunt, pro pietate et sapientia Sua proprio motu confirmavit. Voluntas Ejus est, ut haec eadem inposterum quoque salva conventione articulo XXV. inita firma maneant; quippe desiderat, ut ad parochialem animarum curam optimus quisque deputetur; et probe scit, quanti in seligendis sacerdotibus ceteris dignioribus Antistitis dioecesani judicium faciendum sit.

XVIII. Si forsan eveniat, ut corporatio quaedam ecclesiastica legitime supprimatur, beneficia, ad quae praesentaverat, liberae collationi episcopali reddentur, in quantum id canonum sanctiones praescribunt.

XIX. Majestas Sua nullo modo obstacula ponere intendit, quin Confraternitates sive Sodalitates, quales Ecclesia probat et commendat, constituantur et pietatis operibus unitis viribus incumbant. Attamen praecavendum est periculum, ne sodalitatum piarum titulo molitiones obtegantur in civitatis sed et Ecclesiae perniciem vertentes. Itaque cautiones quasdam adhibere necesse est; magni tamen Episcopi dioecesani de Sodalitate quadam constituenda judicium fiet.

XX. Archiepiscopi et Episcopi minime impedientur, quin in institutis piis ea, quae religionem et vitae Christianae integritatem attinent, vi muneris pastoralis eis proprii dirigant. Quantum vero Majestas Sua exoptet, ut in omnibus quibuscunque institutis cuncta recte ac pie componantur, ex eo patet, quod etiam, qui carceris poenam luunt, novissime magnam partem congregationum religiosarum curae demandati fuerint.

Ceterum mihi concessum sit, denuo exponere sensus summae venerationis, quacum permaneo

Eminentiae Vestrae Reverendissimae

Viennae, die 18. Augusti 1855.

humillimus et obsequentissimus servus

Jos. Othmar. de Rauscher m. p.

Archiepiscopus Viennensis.

Hvaljen Isus!

Ovo presveto ime, koje u starom zakonu nikomu, niti istim prorokom došastje Spasitelja navěštajućim nije poznato bilo, dokle po angjelu iz neba donešeno, i prečistoj Marii s rěčmi: „i ti ćeš ime njegovo nazvati Isus“ neběše očitovano; — ovo ime, koje je vlastiti ključ u blagajnu milosti božje, kakono to kaže sv. Pavao: „Svaki, koj u njega věruje, neće se smutiti, i neima više razlike medju žudijom i poganinom, imadu bo

Digitized by Google

jednoistog Gospodina, koj je bogat za sve, štono ga štuju; jer svaki, koj naziva ime Gospodina, spasit će se." Rom. 10, 12—13; — ovo prejako ime, koje je najsigurnije jamstvo, da će biti uslišane molitve i prošnje naše od Boga, kako to veli sám Isus: „Štogod Otca u moje ime molili budete, dat će vam" Joan. 16, 23; — ovo ime je, kao što drugdě kod pravověrnih, tako i u našoj domovini, osobito kod puka ujedno pozdrav, kojim se služe, kada se ili susretnu ili posěte. Da se ovaj prastari, nabožni i hvale vrědni običaj jošte bolje utvèrdi i razprostrani, vrědno i potrebito je znati: šta kratki pozdrav „Hvaljen Isus!" znači?

Ovaj kratki pozdrav ili se uzimao u smislu čověčnosti ili pako kèrstjanstva, u obadva slučaja sadèržaje i krije něšta uzvišena. Pozdrav ovaj u sebi i za sebe uzet označuje najplemenitije naměne i želje dobrohotnosti i naklonosti jednoga naprem drugomu kano bratu i sestri. Ako i ova naměna vlastitih željah nenadilazi krug tělesnih i zemaljskih stvarih, to će izraz ovih željah i naměnah prama drugomu, a to je ovaj pozdrav pristavit se k zemaljskim čuvstvom i ova izjavljivati, a ovako uzet značit će čistu, vèrlu i čověčnu naměnu. Pa zar pozdrav, koj ovakovu naměnu očituje, nije něšto lěpa, radostna i ljubljena? Doista on nam se u ovom licu ukazuje kao nježna sveza, koja čověka s čověkom skapča, te već s ovoga jednoga obzira zaslužuje, da se medju ljudmi kano svetinja čuva, uzdèržaje i razširuje.

Ali kamo plemenitiji i veličanstveniji postaje njegov vid, kada se smatra kao pozdrav kèrstjanski. Ponajprije ovim pozdravom očituje se kèrstjanska dobrohotnost medju ljudmi; jerbo kada pozdravljajući iskèrnjega svoga veliš „hvaljen Isus!" to ujedno izpovědaš svetu věru i na njoj osnovanu ljubav našu, — a věra i ljubav to su temeljiti stupi dobrohotnosti kèrstjanske. Pače shodnijega i priličnijega, a što mnogo valja, toli kratkoga i važnoga pozdrava, kao što je ovaj, niti nije izumit moći. U njem počiva temelj sv. věre, svako obilje ljubavi, svako očitovanje dobrohotnosti kèrstjanske. Sve, što je valjano i dobro, i kako kaže sv. Jakob, svaki dar dolazi od ozgor od Boga; svaku dakle hvalu treba sámomu i jedinomu Bogu izkazivati, a dočim to činimo, izražujemo i očitujemo čuvstva zahvalnog sèrdca, ljubavi, sreće i svestrane naše odvisnosti od njega. Odatle slědi, da smo mi kèrstjani dèržani Isukèrsta dičiti i hvaliti u svako vrěme i bez prestanka; on bo je najveći i najveličanstveniji dar nebeski, dar, o kom piše apoštol narodah: „Očitova se milost Boga u Isukèrstu, njegovom jedinorodjenom Sinu, koj se za nas žèrtvovà i očitovà nam ljubav svoju da nas spasi od věčne smèrti, pomiri s Otcem i ujedini." S toga je ovaj pozdrav s gledišta kèrstjanskoga nadalje znamenje radosti i veselja vèrhu našega spasenja, dokaz najdubljega štovanja i one povratne ljubavi, koja nas sve kano kotrige jednoistoga těla sjedinjuje u Gospodinu Isukèrstu, bez kojega neima ništa istinito dobra, koristna, krěpostna i zaslužna u čověku — sine Tuo numine nihil est in homine. — Pozdrav ovaj jest javni svědok našega utěšnoga i stalnoga ufanja i kano putni list u kraljestvo božje; on nam je ujedno blaga opomena, da na svojega najvećega dobročinca i najblagodatnijeg prijatelja, koj za nas svoj život nije žalio žèrtvovati, i kojega sveti zakon poděluje pravi i istinski život onomu, koj mu se pokorava i polag njega živi, vazda mislimo. U kratko ovaj prem kratak pozdrav nosi u svom krilu našu pravu vremenitu i věkovitu sreću.

Što se povratnoga odzdrava tiče „uvěk" ili „na věke," njim se kaže, da bude hvaljen Gospodin věčnosti, koj je i mene stvorio, spasio, posvetio i odlučio za věčnost, za bezkrajnu sreću i blaženstvo: — da bude onaj hvaljen, koj daje moć i snagu, da uztrajemo, tèrpimo i poslujemo u vremenu i tako podobni budemo unići u blaženu věčnost; naša bo domovina nije ovdě, i štogod za nas pravu i stalnu vrědnost imade, nenahodi se u sveudilj uzmičućem vremenu, koje svojim oštrim zubom sve glodje i uništuje, nego u věčnosti, a ova věčnost je kraljestvo božje. I to su razlozi, s kojih ovaj kèrstjanski pozdrav i odgovarajući mu odzdrav ostaje najlěpši i najuzvišeniji od svih, kojimi se ljudi služe.

Radi toga dočim dusi nebeski, angjeli, svoj „svet" triput izgovarahu, — dočim tri děčaka svoju pohvalnu pěsan usred vatre pojiti neprestaše, — dočim duhovnici u Completoriu svaki dan opetuju: „Benedictus es Domine in firmamento coeli": doista věrnim kèrstjanom nedolikuje ništa više, nego da susretivši ili posětjujući se po prastaroj navadi jedan drugoga pozdravi sa „hvaljen Isus!"

J. B. župnik u Krapini.

Iz života maršala Saint-Arnaud-a.

Pokojni maršal *Saint-Arnaud* biaše kao sin glavnoga grada Francezke, kao vojnički častnik i u svemu děte vremena, za svoje mladje dobe izvèržen više nego mnogi drugi napastim, opasnostim i zabludam svoga věka; napose spadaše on u onu vèrst ljudih, kojim nije ništa stalo do věrozakona i cèrkve, i koji za naredbe ove poslědnje u načinu života ništa nemare. Kasnije se je on

Digitized by Google

glede toga sasvim proměnio. Bivši godine 1853. u Hières-u dozvao je k sebi vrědnoga tamošnjega župnika i u nazočnosti cěle svoje pratnje bez svakoga okolišenja izjavio mu prosto i odrěšito, da mu se želi izpověditi, našto se je, nemogavši radi slaboga zdravlja u cěrkvu doći, kod kuće pred svojimi častnici i kućani pričestio i uzoritim načinom svoju uzkěrsnu pobožnost ověršio.

S ono malo rěčih, s kojimi u svojih listovih govori o ovoj unutarnjoj svojoj velikoj izměni, čini on to tako prosto, iskreno i otvoreno, da to već dovoljno jamči za istinitost njegova obratka. Tako piše svom polubratu g. *Forcade-u* iz Hières-a 22. ožujka 1853: „U meni se sbilo něšto izvanredna. Duh, tělo, sve mi běše bolestno. Ovo stanje poremetilo je poredak moje čitave naravi, i smutilo najbitnija počela života. Tada utekoh se k dubokom razmatranju, a od razmatranja k molitvi. Podigoh k Bogu dušu svoju, pa mi se pokoj povrati u dušu. U župniku iz Hières-a nadjoh duhovnika takova, kao što ja duhovnike razuměvam i ljubim. Nas dva imadosmo dugotrajne razgovore, i dojduće nedělje pričestit ću se kao pravi kěrstjanin. Ovom obratjenju ti ćeš se čudit i opazit na meni golemu proměnu. Molitva je veoma valjan lěčnik; sěti se u svoje vrěme na to. Podaj ovaj list da ga čita sestra: njena uzvišena duša razumět će me.“ — Svom pravom bratu, g. *Saint-Arnaud-u*, iz istoga města dne 27. ožujka javlja: „Jutros došao je župnik iz Hières-a i rekao mi je u kući missu. Moja žena i ja uzesmo pričest. To běše častni i jednostavni čin, koj mi skloni dušu na molitvu. Ja osětjam, kako sam tronut, upokojen i umiren. Priobći to mojemu bratu i kćeri.“ — Napokon istom gosp. *Forcade-u* iz Marselja dne 30. ožujka iste godine piše: „Ljudi, kojim je sěrdce na svom městu, ljudi dobre ćudi posluhnu napokon glas božji, jerbo ovaj glas je jedina istina, jedina utěha. Kad smo ovaj glas jednom čuli, nesvratjamo nikamo drugamo uha. Ja sam na prirodnom, običnom putu, kojim teče slabost čověčanska, doveden k Bogu: a to je bol, razmatranje, molitva. Bog me nije odbacio od sebe, a možeš biti uvěren, da ja niti korak uzmaći neću. Za divljom naprasitostju i žestinom, koje nada mnom vladahu, nastupio je pokoj i ozbiljno, možda i odviš ozbiljno razpoloženje, no koje je i s mojom bolestju skopčano. Koliko sam ja pretěrpio! Nadam se, da ću opet veseliji postati; no nevaram se ipak videći, kako je moja ćud težka i važnimi misli obtěršena. Čitam mnogo u knjigi „o naslědovanju Isukěrsta,“ i ova divna knjiga, kojoj se i ja diviti moram, uliva mi ujedno něko bolno nepouzdanje u svoje sile. Da li će Bog uděliti mojoj volji dosta jakosti, dosta uztrajnosti, da ostanem na stazi, koju mi pokazuje? To je, zašto ga svaki dan toplo molim.“

Cěrkvene věsti.

Iz Zagreba. Njegovo veličanstvo blagoizvolilo je preuzvišenoga gospodina nadbiskupa zagrebačkoga **Jurja Haulika** *svetoj stolici predložiti za* **krunskoga kardinala** *i istom prilikom nj. eminencii poděliti velekěrst Leopoldova reda.*

— 27. veljače. Ona dva otca iz družbe Isusove, koji su lani u pěrvostolnoj našoj cěrkvi děržali missie u hěrvatskom jeziku, proputovali su jučer kroz Zagreb u Osěk, gdě će se buduće nedělje na 2. ožujka pučke missie za početi. Po dověršenih missiah u Osěku, rukovodit će ih isti nikakova truda nepoznajući otci u Djakovu; a poslě uskěrsa u vrěme, koje se jošte sada točno opredělити nemože, u Požegi i Sisku.

△ *S bosanske granice.* Obećao sam u svom poslědnjem dopisu, da ću naskoro pisati, kako se u susědnoj Bosni s malimi sredstvi ipak poněšto napreduje. To n. p. pokazuje podignjena s blagoslovom božjim učionica u Skopju, koju je, neima tome davno, bivši tamo kapelan, a sada nastojnik sěmeništne mladeži bosanske u Djakovu, O. Filip Kunić, bogoslovac zagrebački, sám tako rekav i svojim troškom podignuo; a znamo, da kao někada apoštoli, tako i takovu imaju i tamo redovnici plaću; pa uzpěrkos svemu tome ukrasio je on tu sgradu lěpom javorovinom, krasnim položajem i prostorom, a navlastito providio světlostju, značajnim symbolom nauka i bistroumja. — To isto pokazuje novopodignjena i skoro svečano blagoslovljena cěrkva na čast B. D. M. uznešene u nebo u Dolcu, těrgovištu blizu Travnika, na koju župu i Travnik kao filial sa 280 dušah i 150 sirotčadi pravověrne spada. Ova sirotčad je u službi kod turakah iz različnih župah, i točno je u Imeniku ovogodišnjemu zabilježena. — Rečena cěrkva je jedna od najlěpših i najkrasnijih cěrkvah onoga kraja po svědočanstvu ljudih, koji o toj stvari umiju suditi. — Svi jednodušno hvale O. Antuna Tuzlančića, tamošnjega župnika, koj je s dobrimi svojimi župljani, koji su mu opet sve, štogod su boljega imali, u tu bogoljubnu svěrhu dragovoljno podavali, — s božjom pomoćju dragoj Gospi na čast — dostojnu cěrkvu sagradio. Ovaj isti pobožni Otac utemeljio je u istome městu i učionicu, koju već 63 učenika polaze. — Dobrovoljni dakle prinesci i revnivost duhovnih pastirah učiniše, da je i Bog od ozgor pogledao, i mio mu taj posao blagoslovio. —

Na isti način radila je i plemenita duša O. Bono Jurić u Vidoših kod Livna. Iz sama sěčena kamena

Digitized by Google

sazidao je kuću božju i lěpo ju pokrio. — Tako rade i posluju Franciškani bosanski i to s napredkom, jer s Bogom počimaju, pa s njim produljuju i dověršuju.

Na dan pako sv. Franje lane je presvětli g. biskup Marian Šunjić položio temelj cěrkvi i samostanu u Gučjoj-gori, koja je bila prije majka župe današnje Dolačke, od koje sam malo prije spomenuo, da je kod Travnika, i da joj je ovaj župna samo kćerka i to veoma slaba. — Ali zato si Gučja-gora baš mnogo netare glave, već kao da je naumila ljubkome svome i golubinjemu imenu navěk da ostane věrna, ona guče te guče sve jednako, a okolo nje kupe se domaći golubići — lěpi znak duhovnički — a kupit će se još i bolje, — kad im bude željno njihovo gnjezdo, koje je istom u postanku svome, gotovo, a dubom apoštolskim kao toplim povětarcem ugrijano.

A u Gorici, koja se, kao i Gradiška bosanska, još sveudilj naziva městna kapelania, zidju čestit hram na čast sv. apoštolah Petra i Pavla nuz lěpi samostan, kojega je već dobar dio podignjen. I ovdě je škola sa 73 djaka, a Livno, filial, — koj je něgda cvao, plodniji je s kěrstjani od Travnika, jer imade 1125 katoličanskih dušah.

U Bosni dakle pomalo već jugovina puše, — i skoro će se ledena kora od suprotivštinah kao zimska klupa razpuknuti, — te na město nje procvasti miloduho od obojega života pramalětje! Kod gradjenja ovih hramovah i samostanah u gorežljivosti sa siromašnim pravověrnim stadom bosanskih ovih župah nesamo da se nadtiče dobrotvorna vlada carsko-austrianska s mnogom ostalom gospodom, nego im i prednjači. Věrli pako i vrědni Otci: Pavao Vuičić i Lovro Karaula, jesu kod toga posla pomnjivi rukovoditelji i nadglednici. Ove su pako sgrade dosta prazne i bez pokućtva; kako bi se indi svim, što je nuždno, najlaglje napunile, pisat ću drugi put.

Iz Beča dne 26. veljače. (Dop.) Javljam vam za cělu Hěrvatsku i Slavoniu preradostnu věst, da je njeg. c. k. apošt. veličanstvo car Franjo Josip dostojao svetoj stolici za *kardinala krune* predložiti zagrebačkoga nadbiskupa, preuzvišenoga gosp. *Jurja Haulika*. Odavna je želila Hěrvatska i Slavonia, da se zagrebačka biskupska stolica podigne na čast nadbiskupske. Što je želila, to je i zadobila. Nimalo nedvojim, da će Hěrvati i Slavonci ovu věst, da je preuz. g. nadbiskup za kardinala svetoj stolici predložen, koju im iz sasvim pouzdanog izvora šaljem, s veseljem pozdraviti.

Uslěd sklopljenoga medju carskim dvorom i svetom stolicom konkordata cěrkveno pravo zadobiva u cěloj prostranoj carevini austrijanskoj podpunu krěpost i valjanost. Polag cěrkvenog prava imadu se i cěrkveni sudovi preustrojiti. Dočim se pako pravi smisao cěrkvenog prava najlakše i najbolje postići može u Rimu, gdě je ovo pravo od věkovah u životu bilo: zato po višjoj naredbi polazi odovud dne 2. ožujka tamo preč. g. professor Fessler, da se s ustrojenjem cěrkvenih sudovah napose i predanjem svetih kanonah potanje upozna. On će se baviti tamo svakako do měseca listopada, a kad se povrati, děržat će na ovdašnjem sveučilištu predavanja de Decretalibus. — Tumačenje pojedinih konkordatskih članakah u „Studien über das öst. Concordat" ako i neima javne zvanične krěposti, smije se ipak za poluslužbeno děržati.

Gradjenje cěrkve na uspomenu sretnog izbavljenja njeg. veličanstva cara iz očite pogibelji života predstoji. Vrědno je napomenuti, da se naskoro očekuje temeljni kamen za istu cěrkvu, koj se ima po naredbi prejasnog nadvojvode Ferdinanda Maksimiliana iz Jerusolima donesti, i to iz Caesaree Philippove, gdě je božanski Spasitelj svetoga Petra učinio vidljivom glavom cěrkve svoje govoreći: „Ti si pećina, i věrhu ove pećine sagradit ću cěrkvu moju, i paklena vrata neće joj odoléti."

Iz Moravske. U Koryčanich s ovkraj Buchlovicah nalaze se u šumi razvaline prastare kapele sv. Klementa. Kod obližnjega světa sačuvalo se predanje, da je u ovoj kapelici počivalo tělo sv. Klementa, ovamo od sv. Cyrilla i Methoda položeno, prije nego u Rim biaše odnešeno. Premda izvan golih razvalinah ovdě ništa drugoga neima, to bi ipak pobožni seljanski put, jedino iz počitanja napram ovom svetom městu, svake godine ovamo dolazio, i svašta si o sv. Cyrillu i Methodu pripovědao. Nikad nije ipak svět onamo toliko gěrnuo, koliko prošle godine za vrěme běsnećega kratelja. Nabožne pěsme razlegahu se po gorah i dolinah medju Koryčani i Buchlovom; a kada se po ověršenih molitvah i spěvu na simo tamo ležećem tesanom kamenju puk odmarao, žalio je poděrtine ove, i izjavljivae želju, da se opet cěrkvica sagradi, i tako da se na dokaz zahvalnosti potomakah opet iz razvalinah podigne spomenik ljubavi od sv. Cyrilla i Methoda našim otcem izkazane. Isto tako očitovaše ne samo hodočastnici već i ini, da bi na obnovljenje ove kapele drage volje što novcem što radnjom prispěli. Razorište ovo, posuto tesanim kamenjem, i obilujuće potrebitim gradivom kao da vapi za smilovanje. Dao Bog, tako zaključuje „Hlas jed. kat." da ovaj němi vapaj naskoro nadviče gluhotu nezahvalne nemarnosti napram nabožnim i domorodnim spomenikom u moravskih potomcih někadašnjih slavnih predjah!

Iz Bavarske. Monakovsko groblje, premda imade na njem dosta nagrobnikah poganskog značaja, počeli su resiti spomenici, što zaslužuju ime kěrstjansko. Poglavita zasluga glede toga ide pěrvašnjega kralja Ljudevita, koj je želio, da se groblje monakovsko poput pisanskoga uredi. U novije vrěme, iz razlogah, što su na viděliu, — preotimlju opet mah na novom monakovskom groblju nagosti poganske.

Digitized by Google

Iz Slezke. U gradu Legnicah dèržali su i u Zagrebu dobro poznati jezuite Max. Klinkowström, Schmude i Weisz oko svèrhe prošaste godine pučke missije. Několiko bèrzopisacah pobilježilo je i tiskom izdalo njihove propovědi, no ogromno izkrivljene i nagèrdjene. Da iz ovih pod imenom „Missionspredigten" štampanih, izopačenih i osakatjenih propovědih tkogod nesudi krivo o duhu i dèlovanju missionarah, nadjoše dotični missionari za shodno putem novinah očitovati, da je ovo izdanje njihovih propovědih *a*) protuzakonito, a *b*) da baca ljagu na njihov značaj, radi česa okrenuše se na nadležnu oblast. Uslěd toga dao je kraljevski policajni odvětnik sve nerazprodane iztiske uzaptiti. Daljne pretresanje ove stvari kod sudišta razjasnit će, da li u tom gèrmu samo obična knjigarska špekulacija leži, ili su zlobnici ovim načinom htěli jezuitske missije na ruglo staviti.

Iz Rima. Francezki biskupi zaključiše odlučno, da će u Rimu osnovati narodni svoj kollegium, u kom će se pojedini bogoslovci iz francezkih biskupijah za znanstveno i duhovno svoje zvanje odhranjivati. Od dvě godine obstoji već ovdě kao priprava za ovaj zavod; jerbo se několiko francezkih klerikah u jednoj kući uz Foro di Nerva sdružilo, gdě je někad iberski kollegium bio, učeći se bogoslovje; několiko drugih življaše u kući, što je pridružena francezkoj cèrkvi sv. Ljudevita, inače za stan kapelanah opredělјena. To biaše kao početak za něšto većega, što se je imalo izvesti, čim bi se nabavili potrebiti novci i glavnice. Sada je francezki episcopat za 30,000 škudah u Quartiere Pigra kupilo kuću, koja leži tik do zapuštene cèrkve S. Chiara. Ovdě će se uvesti taj novi kollegium, a u popravljenoj cèrkvi ověršivat će službu božju svetjenici ovoga zavoda. Tako će i francezko svetjenstvo zadobiti, što němačko, škotsko, englezko, irsko već od davna imadu -- narodni kollegium u Rimu.

Iz Francezke. Čini se, da su „Annales de la philosophie chrètienne," koje izdaje g. Bonetti, vitez reda sv. Gèrgura velikoga, najviše povod dale, što je skupština indexa oglasila one četiri stavke, koje odnošenje uma napram objavljenju ustanovljuju, buduć je ista skupština g. Bonetti-a pozvala, da na one stavke pristane. Kao što se od věrnoga i zaslužnoga sina cèrkve očekivati moglo, to je on odmah učinio ovimi rěčmi: „J' adhère volontiers, de coeur et d' âme aux susdites propositiones A. Bonetti."

Iz Englezke. Zanimivo pravno pitanje pretresano je nedavno pred sudištem Queens-Bench. Richard Story, lěkarnik u Ballinamoru umro je neima tomu dugo, ostaviv dva odrasla sina i dvoje nedorasle dětce. Njegova žena, koja se odmah za njim prestavi u věčnost, biaše katolikinja; istoga su věrozakona i oba odrasla sina, premda biaše otac protestant. Poslě materine smèrti primi městno družtvo za protestantske sirote ono dvoje male dětce pod svoje okrilje. No naskoro budu mu ova od starije bratje i materinih rodjakah, po tvèrdjenju družtva, silovito i to po nagovoru někog kat. svetjenika oduzeta, da ih u katoličkom věrozakonu odhranjuju. Družtvo ovo podnese u tom poslu habeas corpus, tražeći povratak dětce; no lord vèrhovni sudac, koj je nakon saslušanja svědokah istu dětcu — ne dakako javno — izpitao, uzprotivi se pověrit dětcu rečenom družtvu, primětiv, da družtvo s ovom dětcom nije baš najbolje postupalo, te mu se s toga nedaje na čudo, što dětca kod svoje bratje i drugih prijateljah ostati žele.

Iz Irske. „Rheinisches Kirchenblatt" izbraja petnaest raznih družtvah, koja nastoje irske katolike premamiti na protestantizam. U Dublinu i inih stranah Irske potroše englezi do pol milliona talirah u to ime; medjutim nije tako lasno i věru iracah, kao što njihovo zemljište kupiti.

Iz Algira. Ima tomu više vremena, tako pišu u Algiru izlazeće novine „L' Akhbar", što se je na ovdašnjem vladinom tèrgu vidjevao čověk, u siromašne haljine zaogèrnut, s duboko na čelo navučenim klobukom, spokojno se po tèrgu šetajući i nemareći ništa za poglede prelazećih. Njegovo osobito ponašanje pobudi obćenitu znaličnost, dok se napokon saznalo, da je tudjinac ovaj imenom *Mardochaeus*, bivši veliki rabin u Jeruzalemu. Duboko proučivši svete knjige uvěri se on, da je Spasitelj, kao što uče kèrstjani, već doći morao. Svoje uvěrenje izjavi on i drugim, na što bude tako zlostavljen od židovah, da je skoro oslěpio; uslěd toga odreče se svoje službe, otide iz Jeruzalema i dodje u Algir. Ovdašnji židovi ponudjahu mu novacah, ako ostavi grad, no on to odbije, nastani se na javnoj ulici, budući uvěren, da Bog njega, koj samo svoje osvědočenje sědi, ostaviti neće. Jedan ubogi ptičar dělio je s njim svoj suhi hlěbac, da nepogine od glada. Napokon htěde Mardochaeus da bude kèrstjanin; s toga se okrenu na někoga protestantskoga propovědnika. Ovaj bi ga rado okèrstio bio, al čim se povede govor o Bogorodici, nemogaše se židov složiti s propovědnikom, te ga ostavi. Sada odluči otići do katoličkoga biskupa, no biskupov sluga nepusti ga k njemu, dok se kasnije nespozna s několiko članovah družtva sv. Vinka, putem kojih bi biskup o njegovoj nakani izvěšten. Odmah posla kanonika Banvoy-a, koj je dobro věšt arabskom jeziku, k Mardochaeu, te ovaj bude prošloga měseca studenoga pod imenom Pavla Marie okèršten i svetačno primit u krilo katoličke cèrkve.

Iz Sirije. Dne 23. sèrpnja p. g. prestupio je u katoličku cèrkvu jakobitski nadbiskup iz Jeruzalema, a odmah za njim poveo se i jakobitski biskup iz Homsa. Isto tako i naselbina Bahsoni, znatan broj jakobitskih porodicah u Mardu i Diarbekiru, izvan toga župnik iz

Digitized by Google

Suereg-a s dvadeset i pet, a župnik iz Alepa s petnaest porodicah povratiše se u krilo katoličke cèrkve. — Antiochenskom nadbiskupu Samchiri-u, koj po Europi kupi milostinju za podignutje svoje stolice, pišu iz njegova zavičaja, da izvan rečenih jošte inih 1500 licah, medju njimi dva jakobitska djakona i tri župnika, to isto na skoro činiti žude; a na to se sprema i biskup iz Kelletha s 24 porodice, a inače se u obće medju jakobiti opazuje velika sklonost na povratak u kat. cèrkvu.

Iz Afrike. Iz jednoga dopisa iz unutarnje Afrike dne 12. kolovoza poslanoga u Beč doznajemo, da su izmedju tamošnjih missionarah opet dva měseca sěčnja preselila se u věčnost, i to svetjenik Rainer i jedan světovnjak; svi ostali mnogo su s vrućice stradali, no sada se već svikolici oporavljaju. Izmedju sve missionarske družbe biaše samo svetjenik Lap, rodom kranjac, neprestano zdrav, buduć je kao homeopat vèrlo štedno živio i veoma pazio na se, no i njega napokon svlada afrikanska vrućica, te je noćju izmedju 11. i 12. ožujka preminuo. Novo stanovište gosp. missionara Možgana, takodjer slovenca, u sv. Križu, dobro napreduje. Scikovi, medju kojimi se nahodi, dobroćudni su i mirni ljudi. Oni ljube svoga věrověstnika, te oko njegove kolibe sagradiše si svoje. Škola mu sastoji iz 55 dětce, što su oduzeta tèrgovcem, koji robove kupuju. Tuzemci rado bi mu predali svu svoju dětcu, samo da ju ima kamo směstiti i čim hraniti. Za kèrštenje bilo bi ih mnogo, no g. Možgan čeka, dok budu u věri bolje poučeni i utvèrdjeni. I ove godine porodiše se medju tèrgovci i cèrnci kèrvave razmirice. Tèrgovina s robovi službeno je ravno zabranjena, al se tim živahnije těra u potaji, zašto je i cěna robovah znatno poskočila. Missionari nemogu zasad nikakove dětce kupovati, da se nečini, kao da tèrgovanje vladom zabranjeno sami podupiru.

Iz Amerike. Možebit nije nikad jošte u većini sěvero-amerikanskih biskupijah toliko svetjenikah redjeno, toliko věrnih krizmano, toliko cèrkvah sagradjeno, kao lani. To bi moglo svim neprijateljem katoličke cèrkve za nauk služiti, da joj oni svojim progonjenjem tim više dobra čine, čim joj više zla naněti naměravaju.

---

* Uprava školskih knjigah u Beču prodaje polag službenoga subroja do podrugoga milliona knjigah svake godine.

* Nj. emin. g. nadbiskup bečki i kardinal Rauscher pisao je po starom običaju svim izvan Rima živućim kardinalom i kat. vladarom, obznanjujući im svoje povišenje na kardinalsku čast.

* Kako se je već daleko dotěralo u odgojivanju gluhoněmih, vidi se iz toga, što je g. Ljudevit Salzer, pitomac zavoda za gluhoněme u Beču, postao akcessista 2. reda kod c. k. poreznoga ureda.

* Dne 19. pros. u Beču preminuli svetjenik Ljud. Kroi ostavio je od nadbiskupa Rauschera utemeljenom sěmeništu za děčake 24,000 for. sr. Od godišnjih kamatah pripadat će 500 for. poznatomu philosophu Dru. Güntheru.

* Železničko aust. družtvo zaključi, da će na korist svojih poslenikah na svih glavnih postojalištih uvesti nedělјne učione.

* Pogovara se, da će se u Tirolu biskupije tako razděliti, da Innsbruck bude biskupska stolica, a biskupija brixenska da dobije němačku stranu tridentinske biskupije.

* Hollandezke novine „Harlem. Courant" slavile su dne 8. sěčnja uspomenu dvěstagodišnjega svoga obstanka. To su bez dvojbe najstarije novine na světu.

* Pruska vlada strogo je zabranila muža ili ženu tražit si oglašivanjem po novinah.

* U Draždanih posvetjena je 30. stud. pr. god. pod zaštitom sv. Franje nova katolička cèrkva. Ovoj svetačnosti pribivahu kraljevska porodica i ministri, poslanički sbor i gradsko poglavarstvo.

* „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda" u Bèrnu imalo je 31. prosinca 1855. već 3620 članovah, a medju ovimi pristupilo ih je minule godine 1031.

* U Winkelu na Renu, gdě je god. 856. 4. veljače u svom seoskom stanu, kog jošte danas zovu „das graue Haus", sv. Rhabanus Maurus preminuo, obdèržavala se na njegovu uspomenu devetodnevna pobožnost. I u Fuldi, gdě je opat bio, slavili su tisućo-godišnju uspomenu njegove smèrti.

* Kraljevsko književno družtvo u Londonu izabralo je na 23. sěčnja kardinala *Wisemana* za svoga člana.

* Za obnovljenje i dogotovljenje špirske stolne cèrkve, u kojoj je několiko němačkih carevah sahranjeno, sabrano je dosad preko 78,000 for. sr. Najviše prinio je u to ime car Franjo Josip, naime 52,000 for. sr.

* Mlada grofica Fuggerova stupila je u duhovni red Saleziankah i to u samostanu Dietremscell-skom u Bavarskoj.

* U Carigradu ima do 16.000 katolikah. Duhovnim pastirstvom upravljaju s većine redovnici. Franciškani imadu tamo tri samostana; a Kapucini, Minorite, Dominikanci i Lazariste po jedan. U najnovije vrěme stavljaju već i križe na krovove cèrkvah i zvonikah.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 10. — TEČAJ VII. U SUBOTU 8. OŽUJKA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštem 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Encyclica Episcopi Bosnensis seu Diakovensis et Sirmiensis ad suum Clerum Dioecesanum.

Instante sacro hocce Quadragesimae tempore, non possumus non Vos instantius pro more solito exhortari, et monere, dilecti in Christo Fratres! ut assidue jejunantes, et orantes in omni virtute sacerdote digna, imprimis autem in zelo domus Dei magis ac magis proficiatis, effecti gregibus Vestris lumen supernum in semitis mandatorum divinorum, et sal divinum iisdem a corruptionis veneno praeservandis destinatum. Condescendentes interim ad temporis nostri infirmitatem, eas dispensationes in lege jejunii facimus, quas prioribus annis facere soliti fuimus, salva manente sacerdotum obligatione specialiter recurrendi, si dispensari voluerint.

Qua quidem occasione libenter Vobiscum communicamus eas consolationes, quibus Nos novissimis diebus in spiritu perfrui gratiae divinae munere obligit, hoc quidem magis, quod quaedam inde pro Vestri instructione depromere debeamus. Primo quidem jam notum reddidimus Vobis, Augustissimi Domini Nostri Francisci Josephi I. religionis et pietatis studio effectum fuisse, ut res religionis, et Ecclesiae, in augustissimo Imperio Austriaco, inito cum sancta Sede Apostolica Concordato, in optimum ordinem redigerentur. Habet igitur sancta mater Ecclesia, genuina haec populorum mater et magistra, suam libertatem; habet fides, divinum hocce omnis virtutis, omnisque boni fundamentum, sua jura: habet sacerdotium, praecipuum hocce miserationum divinarum instrumentum, suam coram populis et magistratibus reverentiam; habet denique illa, utrique reipublicae exoptatissima sacerdotium inter et imperium concordia suum palladium. Indubie jam, votis nostris congrue, Deo O. M. omnis boni fonti, pro hoc tanto dono debitas gratias egistis, uti et Beatissimae Virgini Deiparae, sine labe conceptae, cujus suffragiis idem praecipue deberi gratissimi agnoscimus. Nunc restat, ut Vos, quod semper fecimus, exhortemur: ut pro Tanto Principe, quem Deus Nobis in summa temporis angustia et iniquitate ex misericordiae suae thesauris produxit, semper oretis, ut Dominus mittat Angelos suos, qui portent Eum in manibus, et custodiant Eum, ne forte offendat ad lapidem pedem suum, qui protegant Eum, ut inoffenso pede ambulet super aspidem et basiliscum, et conculcet leonem et draconem. Agite pro muneris Vestri vocatione, ut thronus Ejus in cordibus et conscientia populorum suorum constabilitus, aeternus maneat, et immortalis. Quantum autem ad Concordatum ipsum, suapte natura patet, illud in pacis et concordiae argumentum, in humilitatis, pietatis et zeli Nostri fomentum verti debere. Nulla quidem est Ecclesiae potestate his in terris augustior, nulla divinior, utpote quae immediatum fontem suum in Deo ipso; pretium acquisitionis suae in sanguine Christi; vadimonium divinitatis suae in verbo Dei, spem aeternam durationis suae in assistentia Spiritus Sancti; culmen supremum dignitatis suae, et apostolici ordinis caput in cathedra Petri; scopum destinationis suae in redemptione, et sanctificatione animarum; plenitudinem mysterii sui in virtute clavium, et sacrificii divini profunditate; pulchritudinem ordinis sui in admirabili regni Dei unitate et varietate; sublimitatem denique finis sui ultimi in gloriae coelestis possessione veneratur. Sed quid hinc? Nonne onere gravi nimis gravati et positi sumus in resurrectionem, vel in ruinam multorum in Izrael? Nonne, quo altius nullo nostro merito elevati sumus, eo praecipitium majus, eo lapsus gravior, eo casus funestior?! Nonne, ministri Dei, et dispensatores mysteriorum ejus effecti, eo magis cavere debemus, ne cum aliis praedicaverimus, reprobi ipsi efficiamur? Nonne, quo sublimius est ex virtutis divinae merito mi-

Digitized by Google

nisterium nostrum, eo profundius nos humiliari oportet in omni charitate et pietate, ut servi omnium effecti, omnes Christo lucrifaciamus? Nonne ad numeris quoque Nostri partem pertinet, populos edocere: Non esse potestatem nisi a Deo. Eos, qui resistunt potestati, Dei ordinationi resistere, et damnationem sibi procurare. (Rom. 13. 1. 2.)? Nonne nostrum est, exacta legum civilium observantia, nos exemplar imitationis hoc etiam respectu fidelibus Nostris praebere? Nonne nostrum est magistratus civiles honore, observantia, amore, pacis studio praevenire, sicque, quantum in nobis est, ad firmandam illam auctoritatem conferre, quae Ecclesiae, quamdiu his in terris militat, et in procuranda hominum salute versatur, externis suis adminiculis multum praesidii adferre potest? Verbo nostrum est, nostram agendi rationem deinceps sic instituere, ut sicut Ecclesia ex Concordato de liberiori divini juris sui exercitio in fidelium salutem gaudet: ita Civitas de firmato inde auctoritatis suae fundamento, deque aucta populorum obedientia in publici boni commodum laetetur!

Secundum, quod Nobis magnae laetitiae argumentum praebuit, et abs dubio Vobis etiam dilecti in Christo Fratres! praebebit, est: quod tandem Nobis successerit eos removere obices, qui semet servandis sacris Missionibus pro populo, Exercitiis autem spiritualibus pro sacerdotibus in Dioecesi nostra opponebant. Quantum ad Missiones sacras, non est quod grandem earum utilitatem pluribus praedicemus, sufficit animadvertisse summam earum esse, imo vero, Ecclesiae coëvam antiquitatem, nam quid aliud erant, nisi Missionarii, duodecim illi simplices et ignari viri, qui Evangelium Dei in ore, crucem Christi in corde, Spiritus autem Sancti unctionem in animo habentes, imperium idolorum toto terrarum orbe contriverunt, veri Dei cultum restituerunt, christianam religionem, cum omnibus suis mysteriis et beneficiis introduxerunt, sicque faciem orbis terrae innovarunt? Tempora porro illa, quibus sacrae Missiones in usu erant, nonne tempora fidei, et pietatis, e contrario autem tempora, quibus sacrae Missiones in desuetudinem abierunt, nonne tempora incredulitatis et improbitatis erant? Sanctissimi, et zelosissimi etiamnum praesules summis Missiones extollunt laudibus, in iis praecipuum malorum sui temporis remedium quaerunt, has in Dioecesibus suis libenter fovent, et protegunt. Vultis denique arborem ex fructibus suis dijudicare? Antiquas controversias sopitas, inveteratas inimicitias sublatas, verbi divini audiendi zelum accensum, Confessionum sacrarum numerum in immensum auctum, Ecclesias longe diligentius frequentatas, prisca damna reparata, Matrimonii sanctitatem, et integritatem vindicatam, homines ad mutuam pacem et concordiam proniores, ad obedientiam legibus praestandam paratiores, auctoritatem ordinariorum pastorum plurimum auctam, et innumera alia bona videbitis ibi, ubi Missionum sacrarum usus invaluit. Ut adeo non dubitemus, Vos una Nobiscum gaudere quam plurimum, cum auditis, Missiones sacras, tum illyrico cum germanico idiomate Essekini, et quidem priores in Ecclesia P. P. F. F. posteriores autem in Ecclesia parochiali in Praesidio IV. Dom. Quadrag. servatum iri, V. autem Dominica Quadrag. lingua illyrica in Ecclesia nostra Cathedrali. Cum autem prosper cujuscunque actionis eventus, a gratiae divinae influxu dependeat, ideo in conscientia Vos obligamus, ut durante hoc tempore, pro felici sacrarum Missionum successu diligenter oretis, modum ipsum orationis hujus Vestrae pietati relinquentes.

Quantum autem ad sacra Exercitia: scitis Charissimi Fratres! Christum Dominum ipsum, et post eum omnes viros sanctos ad solitudinem recessisse, ut semet pro sublimi missione et vocatione sua praepararent. Spiritus Sanctus animam dilectam ad solitudinem ducere amat, ut eam terrenorum desideriorum vinculis solutam, coelestium rerum amore imbuat, in bonis propositis confirmet, ad grandia audenda, et exequenda roboret, anima autem humana, nullibi certe tam capax est sublimioribus inspirationibus recipiendis, et retinendis, quam in solitudine.

Eja igitur accedite, quam fieri potest plures ad gratiarum divinarum thesaurum, qui Vobis in sacris Exercitiis offertur. Munus nostrum vere grande est, mysteria, quae conficimus et dispensamus, vere divina sunt, actiones vocationis nostrae vere aeterni vigoris sunt. Nonne igitur necessum est, ut mundemur a peccatis et concupiscentiis nostris, ut renovemur spiritu mentis nostrae, ut pulverem terrenum a Nobis excutiamus, ut torporem, qui nostrae in negotiis divinis tractandis assiduitatis proh dolor! comes est, exuamus, ut robore induamur ex alto, ut divini amoris igne accensi sancta sancte tractemus. Haec omnia nobis, Fratres dilecti! ubertim propinabuntur in solitudine sacra, a viris iis, qui vere Jesu discipuli sunt, exercitiorum sacrorum magistri, quosve mundus ideo saltem odit, et contumeliis saturavit, quia de hoc mundo non sunt, quibus id certe magnae laudi est, quod in incredulitatis et impietatis odium ubique incurrerint. Servabuntur autem Exercitia spiritualia Dominica Palmarum, quatuor continuis diebus ita, ut sacerdotes exercitiis intervenire cupientes praevie die Sabbathi Diacovam venire et magno die Jovis post sacras

Digitized by Google

functiones in nomine Domini ad sua redire possint. Interventuri his Exercitiis tempestive semet insinuent in Cancellaria Nostra Dioecesana, quo jis de necessario hospitio provideri possit.

De cetero, Charissimi! orate pro Nobis; benedicat Deus laboribus et fatigiis Nostris Amen. Dabamus in Residentia Nostra Episcopali. Diakovae die 28. Januarii 1856.

Odziv pozivu na svetjenstvo

nadbiskupije zagrebačke.

Cvětom Ti procvala ruka pisaoče iz Gradine vrědni. Nagradio Te Bog nagradom lěpom, što si na svetom temelju od ljubavi sagradio lěpo dělo od ljubavi. Stupiv u stope ljubljenog nam pèrvostolnika, poveo si se za ljubavju Njegovom i učinio dělo, kojega će dika prodrěti preko oblakah do prestolja božjeg, i odanle privabiti blagoslov na dělo koristno i krasno.

Mnogim běše kao i Tebi od radosti uzhitjena duša, kad se je raznio glas, da je ljubav vèrhovnog našeg pastira, nepoznajuća ni medjah ni granicah, novom opet dikom uresila se. No u kolikih iz medju nas běše pri tom prave usèrdnosti naći, koji bi odlučili se, da si na istom polju uberemo kitice, za ukrasit si imena pred Bogom i ljudmi?

Čudna li je narav ljudska; neće svagda da se sklone na primère visokih i uzmnožnih; — čini joj se često nemoguće, da tvori u slabašna i priprosta čověka, što tvori u uzvišena i ugledna.

Nije li pako oku veselo gledati bus cvatući, na kom se nuz poveće cvětove gizda i ponosi cvětak malen i sukroman? . .

Neměri se ljubav navadnom měrom světa, niti se nenaplatjuje plaćom običnom světa. Ljubavi je ljubav i měra i plaća najpriměrnija.

Ljuto bi grěšio i pomislivši samo, da u nas bratje katoličkih svetjenikah neima vatre od one ljubavi, za koju u sèrdcih ljudskih prižeći dostoja se sniziti na zemlju Isus sin božji.

Bujnim plamom bukte sèrdca svetjenička, kad se god ponudja prigoda, da se tvore děla hasnovita i vrědna. Pa neuzima li skoro vazda u pèrsih svetjeničkih svoj izvor i početak ljubav razgranjena medju pukom, koja ga gusto na uzajamno prinašanje žèrtvah prijaznosti i prijateljstva nuka i nagiblje?

Nemanjka u nas ljubavi prave, već nam manjka čestoputih prave odvažnosti, kojom da se sklonemo na tvorenje činah imajućih proizteći iz sèrdcah ukrotjenih naukom Isusovim i posvetjenih ljubavju njegovom.

Rado zato berem već sada slast s ufanja onog: da će naših starih jurve zemljom pokritih predšastnikah, a i novo u najnovije doba preuzvišenog g. nadbiskupa pokazano plemenito velikodušje, postati plodnim sěmenom, koje vèrženo u sèrdca svetjenikah ljubavju njihovom odgojit će se i pomnožati divnim plodom.

Primèr nam je dan, cilj nam je izastavljen i put do njega prokèrčen, te nam tu netreba ništa drugo do samo odlučne i svesèrdne volje, da svaki polag silah svojih i premoženja gleda poduprěti dělo koristno i lěpo, te se odvažno prihvatiti u kolo ljubavi, u kojem nam kao u svemu inom dobru, dičnim provodićem jeste preuzvišeni nadpastir naš.

Sudim pako, da će se tim prije i radje svaki za prehvalnim primèrom ovim povesti, čim je očevidnije, da se tu neradi samo i izključivo o koristi i ljubavi drugoga, možebit nam ni po licu ni imenu poznatoga brata, — već isto tako o koristi i ljubavi sobstvenoj.

Medje sadašnjosti odviše su nam skrovne i nestašne; čověku ni najbistrijeg vida nije moguće preko njih proglednuti u budućnost, da dozna, koje ga tamo sgode, koja li ga sudbina pričekuje? Neima li nam pako sad već utěšna i ugodna biti misao, kad promislimo, da smo si u sadašnjosti priugotovili krovac, pod kojim ćemo, ako štedra ruka božja uzkrati prosipavati vèrhu glavah naših za duševni i tělesni život darove svoje, obezbědjeni od pogibelji, da samim sebi ostavljeni pogibamo od svega zla, u miru zaklopiti oči svoje?

Sladko ti je uživanje hlěbca vlastitim znojem okvašenog, vlastitim svojih rukuh žuljem pribavljenog!

Zar nam nije vazda medeniji okušaj ploda i voćke, koja našim brigovanjem uzgojena dorasla je dobu, gdě oko krasnim pogledom a ukus ugodnim tekom nasladjuje, nego li one, koja u tudjoj bašći tudjim trudom ponosi se plodom svojim?

Neće li dakle i tebi brate svetjeniče! duša směrnijom tèrpljivosti podnositi nesgode, koje ti je možebit u skrovnih svojih odlukah Višnji za budućnost priredio — a tko sa sigurnostju kazati može: da nije? — ako prosudiš: da si s malenom žèrtvom sada utemeljio si zakladnicu, iz koje ćeš si něgda potrebita za život s pokojnom savěsti vući moći? Neimaš se tad bojati, da te uz možebitnu nemoć těla još muči gorka bol savěsti: da žanješ, što posijao, — uživaš, čemu ni zèrna pridodao nisi.

Digitized by Google

Upotjen ne samo o koristi već upravo nuždnoj potrebi povećanja zaklade za nemoćne svetjenike u ovoj nadbiskupiji poklanjam rečenoj zakladi obveznicu od *100* for. za dèržavni dobrovoljni zajam od g. 1854. tim načinom: da ista, kad se svojim vremenom izdade, sa svimi pravi i kamatami zakladi ovoj kano vlastnici pripadne.

Tim hoću: da neznatni ovaj darak sa žèrtvenika ljubavi dèržavljanske prenese se na žèrtvenik ljubavi bratinske.

Josip Šavor,
župnik bisažki.

Milosèrdna sestra Rozalia u Parizu.

U predgradju Saint-Marceau vidělo se je 9. veljače neobično gibanje světine, neizmèrna množina puka sprovadjaše s najdubljim tronutjem někoga mèrtvaca na groblje Montparnasse. Pa kojemu junaku bude namènjena ova počast, ova naloga ljudstva? Umèrla je něka uboga sestra, poznata pod imenom Rozalia, vèrna poslužnica ubogih; cěli Pariz govori o njezinih krèpostih, i puk dolazi na tisuće, da joj na dan pogreba izkaže poslědnju ljubav.

Sestra Rozalia doživěla je šesdeset i devet godinah, a kao milosèrdna sestra služaše Bogu i ubogim petdeset i četiri godine. Kao děvojče od petnaest godinah, odlične lěpote, stupi ona u noviciat. Red milosèrdnih sestarah, koj je bio od poslě prevrata razpèršen, stupi tada opet u život pod jednom od prijašnjih svojih predstavnicah. Po izminulom noviciatu bude Rozalii povèren stan njenoga reda u predgradju Saint-Marceau, i ovdě ostade do svoje smèrti; ovdě biaše prostrano polje neumorne njezine radinosti, ovdě borište, gdě si kod ubogih zasluži lovor věčnoga života. U ovom kraju Pariza stanuju s veće strane ubogi, a medju njimi ljudi najveće moralne surovosti. Medju sestrom Rozaliom i predgradjem Saint-Marceau obstojaše něka otajstvena sveza, něko unutarnje sućutje, tako da se nije dalo drugčije ni pomisliti, nego da ova sestra mora ovdě biti i dělovati. Ona je ljubila sve uboge, a najpače one iz svojega predgradja. Kad bi joj se tko potužio na razuzdanost, pijanstvo i druge opačine njezinih ljudih, tad bi dobra sestra odgovorila: „Ovo su moja děca, a tko zna, što bi i s mene bilo, kad me nebi bila božja milost uzčuvala.“ Dobra majka vidi doista mahne svoje děce, no ona ih izpričava, brineć se sveudilj samo, da ih popravi, bez da bi ju drugi na to opominjali. Kad bi se poveo govor o prestupcih i urotah, u kojih su za vrěme prevrata ovi ljudi učestvovali, rekla bi: „O nesretnici!“ čim je bez ičije uvrede dala razuměti, da valjda nije bilo prave ljubavi i skèrbi za ove uboge.

Njezina ljubav obsizala je sve sirote. Nije čudo, što je mnogo trebala, jer je mnogo i uděljivala. No ona je takodjer někom izvanrednom moćju dělovala na sve, koji bi joj se približili, moćju někoga višjega duha i sèrdca, koje je jedino ljubavju Boga uzplamljeno. Težko je bilo njoj štogod uzkratiti, a mnogi imućniji ljudi ponudiše joj sami svoju pomoć govoreći: „Ako vam štogod uztreba, smislite se na mene.“ K nevèrnim bogatcem, koji su nerado davali, dolazila je uprav u slučajih najveće běde, te im je otvèrdnuto sèrdca tako umekšati znala, da su rado poveću milostinju davali, sve više i više dobra činili, a napokon i sami k světlosti prave věre i k božjoj ljubavi prispěli; milostinja bo je moćna, ona uništuje grěhe, i pribavlja najobilnije milosti.

Sestra Rozalia nije se ugibala nijednomu koristnomu dělu, ona biaše uvěk pripravna pomoći; k njoj su se ljudi uticali u najvećih nevoljah, no njoj nebiaše ništa pretežko. Jednom dodje k njoj něki siromah, kojemu je ona već mnogo dobra izkazala. „Ja sam propao, reče on, konj mi je poginuo, pa kako da si sad hranim ženu i děcu?“ Sestra ga je těšila, u koliko je mogla, no sve uzalud; „gdě ću sad uzeti drugoga konja?“ biaše njegov jauk. „Pouzdajte se u Boga, molite se majci božjoj, ja ću misliti na vas, dodjite k meni za dva dana opet.“ Ubogi čověk otidje, on je znao, da sestra Rozalia mnogo premaže, no da mu pribavi konja, mišljaše si, to je ipak mnogo. Sestra posěti odmah jednoga svoga poznanca. „Vi ste mi rekli, da se obratim na vas, kad mi znatne podpore uztreba; evo me.“ — Što hoćete dakle? — „Treba mi jedan konj.“ — A vi si ga uzmite iz moje konjušnice. — „Ne, s ovim bi si slabo pomogla, meni treba konj za rad.“ E dobro, kupite si ga po svojem ukusu, ja ću ga već platiti. Sestri Rozalii nije trebalo toga dva puta reći. Drugi dan izplati plemeniti muž kupljenoga konja, a siromah si ga odvede kući; na kojoj strani biaše veća radost, neda se lasno odlučiti.

U vrěme obće nevolje razvijaše ona neobičnu radinost i duševnu snagu. To je bilo viděti koleričnih godinah 1832. i 1849., kad je predgradje Saint-Marceau toli žestoko s kratelja stradalo. Njoj se nije činila nijedna žèrtva pretežka. Kad bi jednom u bolnici něki vojnik divio se bio njezinoj neustrašivosti, odgovori mu sestra: „Ni vi neuzmičite pred vatrom topovah, pa vidite,

Digitized by Google

ovakova vatra je za nas milosèrdne sestre ova pošast!"

Osim njezina požèrtvovanja zaslužuje naše udivljenje takodjer njezina spokojnost i prisobnost i to u najopasnijih časovih. God. 1848. u lipanjskom prevratu doleti u stan milosèrdnih sestarah něki vojnik, koga su buntovnici gonili i malo ne dostigli; ovdě ga hotěše ubiti. No sestra Rozalia stupi im na put veleć: „Ovdě se neubija!" — Ne sestro, odvrate ovi, mi ćemo ga van izvesti i tamo ga ustrěliti. — „Dobro, no vi ustrělite i mene s njime", reče Rozalia, štiteć nesretnika tako dugo, dok ga nije iz kèrvničkih rukuh konačno izbavila. Ona se je uvěk zauzimala za pobědjenike. Jedva što biaše měseca lipnja poběda odlučena, već si je sestra Rozalia izprosila dopust, da može pohoditi sva ona města, u koja su bili uhvatjenici odpremljeni. Kako je něgdě bilo lěpo viděti ovu kćerku sv. Vinka uposred ove divlje i radi svoga poraza razjarene momčadi!

No ona neljubljaše samo svoja poduzetja na obće dobro směrajuća, već jednakom ljubavju podupiraše sve, čime se je ikakovo dobro unaprediti moglo. U Parizu imade mnogo zavodah za ublaženje čověčje nevolje, no ona je svagdě učestvovala svojim savětom i dělovanjem. Ona je bila u rukuh božjih osobito orudje za utemeljenje, *i razvitak* družtva sv. Vinka, ona se je najvećma radovala nad uzmnožanjem ovoga družtva, u kom je upoznala dělo božje. Ovakova družtva obstoje sada na različitih městih, tvore neobično mnogo dobra, te su stekla dopadnost pape Pia IX.

Kad su se u Parizu nastanile tako zvane „Uboge sestre", takodjer lěpo družtvo děvicah za dělotvornu ljubav bližnjega, podupirala ih je Rozalia rěčju i činom. Kad je jednom dočula, da su ove děvice něku noć na tlih prospavale, buduć su morale sve postelje ubogim odpustiti, uzklikne ona: „O uboge sestre, je li moguće, dočim mi na ničem nestradamo!" Nakon toga dade odpremiti tamo sve postelje, kojih nije u vlastitoj kući nuždno trebala.

Nije nam moguće, da ovdě i jednostavni pregled svih dělah njezine ljubavi nacèrtamo; u kratko budi rečeno, da je vazda, izuzamši vrěme molitve, samo za obće dobro svojih sugradjanah revnovala.

Kad se je po glavnom gradu raznio glas o njezinu preminutju, biaše malena kuća milosèrdnih sestarah u Saint-Marceau kao obsědnuta; da se uzdèrži potrebiti poredak, bio je od potrebe jedan oddèl redarnikah na ulazih ponaměstiti; množtvo, koje se k mèrtvoj kćeri sv. Vinka protiskavalo, pripadalo je svim stališem. Cělo predgradje Saint-Marceau biaše u gibanju, a na karucah dovažahu se iz udaljenih stranah grada sve novi pohodnici; sve je želělo još jednoč viděti mèrtvu sestru.

Na dan istoga pogreba biaše kretnja još veća; ulice biahu napunjene onimi sirotami, koje su bile od jada, brige i nevolje u toliko iztrošene, da ih nije bilo moći bez pomilovanja i sažaljenja gledati; svi su hotěli još jednom priněti poklonstvo svojoj zaštitnici, majci, poniznoj i divnoj svojoj poslužnici. U isti dan svetkovalo se kao u nedělju; prozori su bili svi zapremljeni, po ulicah mogao se čověk jedva kretati. Světina je jatomice gèrnula k stanu milosèrdnih sestarah, a odanle u cèrkvu sv. Medarda, gdě biahu obslužavane zadušnice. Svetjenstvo biaše mnogobrojno zastupano, množina parižkih župnikah i sučlanovah različitih redovah prisustvovaše, četvèrtinu prostora u cèrkvi zauzimahu sestre sv. Vinka s ostalimi redovi. Jedan oddèl vojnikah okružavao je lěs, koj je bio nakitjen redom počastne legie, što ga je hrabrena sestra pred několiko měsecih iz ruke cara Napoleona III. primila. Po dovèršenih zadušnicah bude pokojnica na kolih odpremljena na groblje Montparnasse. Puk navěštajući joj visoko počitanje biaše cělim putem u dvě vèrsti poredan. Vitežka duša bit će tada već primila neuvehlu krunu od onoga, koj reče: „Štogod učiniste jednomu od najmanjih ovih, to meni učiniste."

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Njeg. veličanstvo car Franjo Josip blagoizvolio je za zasluge, koje si je prigodom prošle godine strahovito běsnećega kratelja u Gospiću tamošnji župni pomoćnik, g. *Wilhelmo Pokorny*, neumornim požèrtvovanjem i revnim ovèršavanjem svoga svetjeničkoga zvanja stekao, istomu mladomu duhovniku zlatni križ za zasluge milostivo poděliti. Dne 24. veljače uresio je g. general baron Urban svetačnim načinom zaslužna pèrsa ovoga vrědnoga svetjenika previšnjim znakom carske milosti i priznanja.

— Njeno veličanstvo vladajuća carica Elisabetha dostojala je ovdašnjem odgojilištu male dětce, putem zaštitnice istoga zavoda, grofice Sofie Jellačićeve, milostivo darovati dvěsta for. sr., koj visoki poklon odmah je odpravljen na město svoga opredělјenja.

— Dne 6. ožujka. Danas u 9. urah obslužavane su u pèrvostolnoj cèrkvi svetačne zadušnice za nj. veličanstvo pokojnoga cara Franju I. dne 2. ožujka god.

Digitized by Google

1835. preminuvšega. Žalobnu službu božju obdèržavao je glavom preuzvišeni gosp. nadbiskup zagrebački, a pribivahu joj preuzvišeni gosp. ban i svi ovdašnji vojnički i gradjanski činovnici.

— Dozvoljenjem prečast. biskupskoga ureda u Ljubljani izašla je na světlo molitvena knjiga: *Nevesta Krištusova ali podučne in molitevne bukve za pobožne keršanske device.* Posloveni *B. Bartol*, kaplan na Dobrovi. Na čelu joj je lěpa slika, ima 608 čisto tiskanih stranah, a stoji tvèrdo svezana s kožnatim bèrbtom 54 kr. sr. a cělokožno svezana 1 for. 6 kr. sr. Onu gospodu duhovnike, kojih puk sa susědnimi Slovenci više obći, činimo pozorne na ovu valjanu i jevtinu molitvenu knjigu.

F. R. Iz Djakova. (Slučajno zakašnjeno.) Dan 1. sèrpnja 1855. biaše za župu Garčinsku, u brodskoj regimenti, koli veseo i svetčan, toli uspomene vrědan i doista nezaboravan. Na taj bo je dan obitelj Josipa Hornsteina, slavne brodske regimente lěčnika, do sada izraelskog věrozakona slědbenika, u cèrkvu Isusovu privedena. Pomenuti lěčnik skupa sa suprugom i troje děčice na napomenuti dan biše okèršteni; i dočim je najmladje četvèrto dětešce njihovo odmah po porodu već okèršteno, rečena obitelj pripravljala se je, da kad u nauku Isusovu dobro ubavěstjena bude, svetotajstvo sv. kèrsta dostojno primi. Svetotajstvo podělio je u rečeni dan veleč. gosp. Ivan Matievac, podarcidjakon i župnik garčinski; kumovao je pako sám presvětli gospodin biskup djakovski po izaslanicih svojih Franji Regenu tajniku, i Franji Šagovcu profesoru, — i gospodin pukovnik slavne brodske regimente Fehlmayer u osobi c. k. satnika Obterkića. Rečena obitelj rědkom pobožnostju primila je sveto kèrštenje. Čin pako taj lěpi je imao utisak u sèrdce puka; ja sam ih vidio, koji su suze radosti i veselja ronili; a biahu u cèrkvi ne samo dotični župljani, nego se je i puk obližnjih okolicah tim većma toj svečanosti pridružio, što je nedělja i lěpo vrěme bilo. Potlam sv. kèrštenja sám je domaćina sv. misu odpěvao, a svečanosti shodan i za puk prikladan govor rekao, veseleći se skupa s nazočnimi vèrhu novih kèrštenikah. Pod sv. misom biahu ovim podělјene molitvene knjižice, iz kojih su se, sada već po sv. kèrstu od svake ljage grěha iztočnoga i vlastitih prosti, dakle kano prava děca božja, za dostojno pristupljenje k stolu gospodnjem pripravljali, te su s izglednom pobožnostju i dubokim strahopočitanjem presveto tělo Isusovo primili, bivši tim svim nazočnim uzrok najčistijeg veselja i lěpa primèra.

Licem na pèrvi dan božića prošaste godine, kadno je sám presvětli g. biskup službu božju obavljao, dade isti presvětli g. biskup iz propovědnice stadu svome oglasiti: „Buduć je život sjajne kuće carske sa srećom i blagostanjem našim po volji providnosti božje najužje skopčan: zato svakog věrnog i dobrog podanika ugodan dogadjaj iste sjajne carske kuće ugodno, neugodan pako neugodno dira. Sbilo se je nedavno, da su se konji pod prejasnom i preljubljenom caricom našom poplašili; božja ju ruka medjutim spasi i zdravu uzdèrža. Isto tako dogodi se, da je prejasni nadvojvoda Ferdinand Maksimilian, ljubljeni brat cara našega, s kolah spao i težko se ranio; Bog je dao, da je i on ozdravio, i oporavio se. Na tolikih dakle milostih svamožnog Stvoritelja hoćemo se ovdě, kamo se svi nazočni pozivaju, sutra sa svečanom sv. misom i cèrkvenom pěsmom: „Tebe Boga hvalimo" Otcu nebeskom zahvaliti." Poziv vèrhovnoga pastira nije bez odziva ostao. Drugi dan božića, u pribitnosti mnogobrojnog ljudstva višjeg i nižjeg stališa, obavi se svečano oglašena zahvalnica i šiljahu se goruće molitve višnjem Bogu, koj angjela čuvara poděli věrnim svojim. Medjutim zahvalnica ova nije samo u stolnoj cèrkvi obdèržavana, nego je to isto okružnicom, dne 13. sěčnja br. 10. t. g. na sve župnike izaslanom, svemu svetjenstvu naloženo bilo. — Budi još prigodom ovom javljeno, da je takodjer na sklopljenom konkordatu, u tretju nedělju prišastja p. g. svečana služba Bogu, koj najvišjimi dostojanstvenici, na sreću i blagostanje cèrkve, mudro upravlja, prikazana, i da je izvan toga svetjenstvo biskupije ove okružnicom pod br. 1240 p. g. pozvano: da i puk svoj o tom ubavěsti, i u istu nedělju prišastja, dakle u jedan dan po cěloj biskupiji, posvetilište sv. mise sa „Tebe Boga hvalimo" višnjem Stvoritelju prikaže.

A. P. Iz Lasine. (Dop.) Čekajući věštije pero poněšto i zakasnih. No istina se nekrije rado, nit neboji světla, dakle s njom na vidělo. — Kolike blagodati sipljе prečista Bogorodica vèrhu svojih istinskih štovateljah, i kad nebi lasinski župljani do preklani znali bili, to bi zaisto dovoljno upoznati mogli od 1853. godine, u kojoj po nastojanju revnog našeg i katoličkoj cèrkvi iskreno odanog nadranarnika g. Krištofa Reinla, od preuzv. g. barona *Josipa Wattmana*, nj. c. k. apošt. veličanstva tělesnog lěčnika i tajnog savětnika, na uspomenu sretnog iz očite smèrti izbavljenja našeg premilost. vladara Franje Josipa, sliku kraljice neba za našu župnu cèrkvu sv. Antuna na velikodušni poklon dobismo. — Biaše naša cèrkva prije toga gotovo bi reć prazna i pusta. Al čim ova uzvišena mati stupi u posvetjene zidine naše, město ovo pustinje pretvori se u město ugleda nebeskog, u kojem i duh světa nehotice osětja ćutjenja nebeska. K tomu doprinosi pored umětničke lěpote i znamenovanja ove slike i to, što na pohvalu gospojah i gospode naše satnije kazati moram, da se svatko prema svojim silam těrsi, kako bi čim više i bolje za pelěpšanje naše župne cèrkve štogod učinio tako: da naš velečastni g. podarcidjakon Pavao Stoćs svake godine po koji cèrkveni darak blagoslivljat imade. Tako je lani i predlani darovana kruna i ovatući ures

Digitized by Google

za sliku, krasno propelo i ukusna světiljka; no i ova godina neostà za predjašnjimi.

Naš upravljatelj satnije, g. Kuzman Drakulić, čezneći za duševnim preporodjenjem puka, jedva da razumi oskudice cèrkvene, odmah pruži svoju pomoćnicu ruku, te iz cèrkvene blagajne dozvoli potrebite novce, da se nabavi novi barjak, pozlati kalež, i kupi veliki světiljnjak. Sve ovo je nabavljeno, te dne 2. veljače, kao u dan uvedenog marinjeg proštenja, dvostrukoj svečanosti poved dade, koju isti g. podarcidjakon uz podverbu ovèrši. — Naime u opredèljeno vrème pristupiše tri svetjenika k žèrtveniku na čast Marie podignutom, gdè ih u cèrkvenom odèlu cèrkveni otac a novopriugotovljenim barjakom dočeka. Najprije bi blagoslovljen barjak i svěće, a poslè toga započe se prohod — prohod, koj svakom godinom većma raste, a ove godine već tolik biaše, da oko veoma prostrana tèrga i cèrkve pruživ se, oni, koji mu stupahu na čelu, stekoše se sa zadnjim parom, bivši nam ugodnom primětbom, kako se pobožnost i štovanje prečiste Dèvice medju našim pukom sve više širi. Pod službom božjom slovio je g. podarcidjakon propověd. Očistjenje Marie biaše predmet, a očistjenje i posvetjenje čověka svèrha njegova govora, kojim je slušatelje svoje duboko ganuo. Cèrkvenu ovu svečanost zavèrši pěsan „Tebe Boga hvalimo", za kojom školna mladež odpěva kako valja obćeljubljenu carevku: Bože živi.

Iz Tèrsta. Na 21. veljače sastaše se ovdè svi hodočastnici u sv. zemlju. Ima ih 14 na broju, najviše svetjenikah. Sutradan dodjoše svi hodočastnici u 7 urah s jutra u cèrkvu S. Antonio vecchio, gdè je lětošnji predstojnik ovoga hodočastja, kanonik linački Josip Strigl, za sreću na dalekom putu misu rekao, a světovnim putnikom podělio presv. pričest. Poslè mise upravio je na sve několiko usèrdnih rěčih o svèrhi ovoga pobožnoga putovanja, zatim o načinu, kako ga izvesti valja. Napokon mu svaki putnik rukovanjem poda věru, da će imati pred očima svèrhu hodočastja. Istoga dana oko 4. ure poslè podne otisnuo se parobrod „Europa" s hodočastnici na sinje more.

Iz Ugarske. Iz dostavèrnoga izvora piše „Religio", da su svi provinciali u Ugarskoj nahodećih se dèržavah reda sv. Franje pozvani oko duhovah u Rim na glavnu skupština, gdè će se izabirat Minister generalis cěloga reda. Velečastni otac Pantaleo Golessényi, bivši provincial dèržave sv. Marie, a sada iste dèržave čuvar, pozvan je iz Rima, da tom prigodom reče latinsku propověd o neoskvèrnutom začetju Bogorodice.

Iz Prage. U oči 27. veljače pišu němačke pražke novine: Sutradan slavit će previsoka carska obitelj značajnu i preradostnu svečanost. Dvadeset i pet godinah izminù, odkad je rukom svetjeničkom blagoslovljen saves nj. veličanstvah cara *Ferdinanda* i carice *Marie Anne*, koji na višini, na koju ih uzvede milost božja, u uzkom spojenju kao dvě světle zvězde posestrime na sve strane prosiplju pomoć, utěhu i blagoslov. Sèrdačnu udioničtvo kod ove uspomene svetačnosti i u najudaljenijih krajevih tisućovèrstno zasvědočavaju neizcèrpivu blagotvornost, koja uzvišenom caru kroz sve věkove prezimak dobrotivnoga osègurava, kao što imenu Maria Anna Pia podaje pravo značenje. Posebni pako povod k proslavljenju ove visoke svetačnosti imadu žitelji češki, kojim ovaj dan u zahvalnu uspomenu prizivlje ona bezbrojna dobročinstva, koja su usred nas živuća veličanstva doista neizcèrpivom blagosti i milostju tolikim naših ubogih izkazala. Njihovu slavu i diku oglašuju tisuće zahvalnikah, kojim su nuždu ublažili a suzne oči otèrli; navěštaju svi oni blagotvorni zavodi i čověkoljubna družtva, koja njihova veličanstva broje medju svoje pèrve dobrotvore; pokazuje napokon mnogi hram božji, koj ponajviše njihovoj pobožnoj ćudi svoje dostojno obličje i urešenje zahvalit imade. Zato će sutra sa svih stranah dizat se put nebesah molitve iz sèrdca proiztičuće, da Bog ove uzore najplemenitije blagodatnosti i najčistije pobožnosti nagradi svojimi najboljimi darovi. A dobrotivi Bog saslušat će ove prošnje, i udělit će svoj sveti blagoslov previšnjim licem, kojim su iskrenom ljubavi sva sèrdca privèržena.

Iz Bavarske. U Dinkelsbühlu, rodnom městu pokojnog kanonika *Krištofa Schmida*, podignut će se ovome putem dobrovoljnih prinesakah spomenik za zasluge, koje si je svojimi spisi za mladež stekao. Spomenik proračunan je na 12,000 for. sr. U to ime poklonilo je nj. veličanstvo kralj bavarski Maksimilian 500 for. a nj. valičanstvo kralj Ljudevit 300 for. sr.

Iz Berlina. U sabornici zastupničkoj predložio je grof Strachwitz zakonsku osnovu, da se one zapadno-pruske i poznanjske zakladnice, koje su izključno iz prodanih cèrkvenih dobarah sastavljene, u buduće okretju samo na katoličkę svèrhe, što zahtěva pravo i pravednost Ovaj predlog podupire devet zastupnikah. Sličan predlog podnio je i zastupnik Otto, kog je 66 zastupnikah podpisalo.

Iz Genfa. U Chambery-u izlazeće novine „Cour. des Alpes" javljaju, da je g. James Fazy, čim se je povratio u Genf, g. biskupu Marilleyu odmah pisao, da njegovu povratku u grad Genf i savkolik kanton istoga imena, ništa nestoji na putu. „Cěla Europa udělit će svoje priznanje ovom odlučnom i čvèrstom postupanju g. predsědnika dèržavnoga věća u Genfu", pridaju k toj věsti iste novine.

— U „Revue" očituje g. James Fazy, da se odluka dèržavnoga věća od 17. sěčnja, kojom se g. biskupu Marilleyu povratak u genevski kanton dozvoljuje,

Digitized by Google

nije mogla ukinuti novijim zaključkom istoga věća od dne 21. sěčnja. S toga da je g. Marilleyu prosto doći u genevski kanton, a uslěd slobode věroizpověđanja nemože mu se zabraniti ověršavanja cěrkvenih obredah unutar cěrkve.

Iz Rima. U kapeli Propagande ověršavana je dne 14. i 15. sěčnja obična jezična svetačnost ovoga zavoda. Jedan gojenac iz Erdelja otvori ju latinskim govorom, izjaviv, da će dogadjaj kod sv. Agnese, koj je sve ovdě svetačno sakupljene mladiće zajedno sa sv. otcem u očitu pogibelj života dne 12. travnja stavio bio, pa někim čudom toli malo oštetio, biti predmet slědećih prednašanjah. Jedan gojenac iz Kalkutte slovio je židovski, dva iz Mezopotamije chaldejski; jedan iz Mezopotamije sirski; jedan iz Carigrada a drugi iz Cilicije armenski; jedan iz Damaska arabski; jedan iz Hindostana kitajski; jedan iz Georgije u jeziku svoga zavičaja; jedan Mezopotamac persianski; jedan drugi kurdički; jedan Indianac hindostanski; drugi Indianac bengalski; jedan carigradjanin turski; jedan cěrnac iz Darfura sudanski; jedan cěrno-smedji gojenac iz Ceylona tamulski; dva egiptjanina koptički. Poslě proslovah ovih pěvao je svaki koju narodnu pěsan svoga zavičaja. Sada dodje red na jezike europejske: gěrčki (dva mladića iz Syre i Korfua); latinski (dva mladića iz Korfua i Carigrada); francezki (švajcar); španjolski (Barcelona); portugalski (cěrnac iz Rio-Janeira); talianski (od dva mladića iz Zante i sěverne Amerike); škotski, irski, englezki, danski, holandezki, islandezki, němački, švajcarsko-pučki, ilirski (jedan Dalmatinac), albanezki, poljski i magjarski. U talianskom jeziku pěvahu svi gojenci skladan i ugodan sbor, a svečanost svěrši se šaljivim razgovorom, od četiri mlada i čila děčaka izvedenim.

Iz Turina. Proti *kěrstjanskoj školskoj bratji*, koja po mnogo městah u Piemontu, pa i u istom Turinu toli brižno, koli i uspěšno upravljaju školami, poče prevratna stranka rovati, te je dotle dotěrala, da se je u turinskom varoškom věću o tom razpravljalo i odvětovalo: da li bi se učione upravljanju ove bratje i nadalje ostavile ili oduzele? Premda je g. Nuytz, komu je věće iztraživanje u ovom poslu pověrilo, i koj nespada medju pokrovitelje školske bratje, njihovu brižljivost, marljivost i uspěšnost njihova nastojanja javno priznao; premda je više odličnih govornikah za njih se zauzelo; premda tisuće podpisnikah za njih mole: to je ipak turinsko věće na 3. sěčnja školskoj bratji naučanje oduzelo; jerbo tobož nisu dovoljno věšti jezikoslovju; jerbo im je predstojnik u Francezkoj; i jerbo su — i u tom gěrmu zec leži — kao redovnička družba podčinjena cěrkvenom poglavarstvu.

Iz Pariza. Dne 13. pros. pod osminom blagdana neoskvěrnutoga začetja Bogorodice, u cěrkvi sv. Marije zvano pobědonosne, obděržavahu poljski u Parizu živući běgunci svoju pobožnost, proseći kroz zaštitu bl. Děvice Boga, da bi nazočna 25. godina njihova progonstva bila i poslědnja. Na dar prinesoše sěrdce, u koje su metnuli soli iz Wieličke, poljskog hlěba, novac g. 1831. kovani, ženski nakit i zaslužni kěrst, što je resio pěrsa jednoga već uměrvšega rodoljuba. Pod ovim zavětnim darom stoji napisano: „Dei. Genitrici. Virgini. Reginae. Poloniae. Exultantium. De. Ejus. Immaculata. Conceptione. A. Pio. P. P. IX. Die. 8. Decembris. A. D. 1854. Declarata. Pronunciata. Definita. Et. In. Corde. Ejus. Semper. Sperantium. Votum. Polonorum.“ Pod ovim napisom naměšten je poljski gěrb, pod kojim se čita: „Hi in curribus et hi in equis; nos autem in nomine Mariae invocabimus.“ Poslanice, od kojih jednom g. Desgenettesa, nadzornika rečene cěrkve, mole, da ovaj zavět primi i za njih se moli, a drugom kardinala Villecourta prose, da ovu stvar sv. otcu prijavi, svakog čitatelja moraju dirnuti u sěrdce.

Iz Carigrada. Dne 21. veljače u skupštini ministrah, děržavnoga věća, visokoga turskoga svetjenstva, zapovědnikah vojske i poglavicah kěrstjanskih narodah pročitano je Sultanovo ručno pismo u obziru preustrojenja i proměnah, koje směraju na poboljšanje stanja kěrstjanskih podanikah u Turskoj.

---

* Na otoku Cypru u gradu Karnace posvetjena je nova katolička cěrkva za sestre sv. Josipa. Posvetio ju je patriarcha jeruzalemski Valerga, kog su isti turci sa 17 topovnih hitacah pozdravili.

* U Francezkoj ima sada 85 nadbiskupskih i biskupskih stolicah: 80 u istoj Francezkoj a 5 u naselbinah i po francezkih otocih.

* Poslě směrti kardinala Mai izašlo je nedavna na světlo pěrvo nastavljenje po njem započetoga děla: Nova Patrum collectio, i to sedma knjiga. Saděržaje dosad neizdane spise imenah na glasu, kano su: Theodorus iz Mopsuestie, Origenes, Didymus, Hippolytus, Apollinaris, Polychronius.

Proměne u biskupiji bosansko-djakovačkoj i srěmskoj.

Krunoslav Jesenković, prisědnik duhovnoga stola, učitelj obredah i župnik u Drenju, preminuo je dne 29. sěčnja t. g. — Město njega postao je župnikom u Drenju Petar Rogić, dosadanji župnik levansko-varoški. — U Levanskoj-varoši postao je župnikom Ivan Lukačević, dosadanji župnik kaniški. — U Kaniži postao je upravitelj župe Adam Cvitić, dosadanji župnik šumedjki; a u Šumedju postao je upravljatelj Otac Marjan Rotter, dosadanji župni pomoćnik u Bošnjacih.-

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 11. — TEČAJ VII. U SUBOTU 15. OŽUJKA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Veliki tjedan.

„Sama cèrkva katolička ima pravo bogoštovje. Ona je izvor istine, sgrada vère i hram božji; koj u nju neunidje, ili ju ostavi, nemože se nadati životu věčnomu.“ *) Ovako govori mudri Laktancio o katoličkoj cèrkvi. On ju označuje kao jedino město, u kojem se spasenje duše — věčni život postići može; označuje ju kao proizvod rukuh božjih za spasenje čověčanstva. Pa u istinu katolička cèrkva pokazuje se čověčjemu umu — umu svetim naukom prosvětlenomu — *vazda* kao dělo uzvišeno i sveto.

Da je u istinu cèrkva katolička dělo uzvišeno, dělo sveto, to može čověk mimoišav druge razloge najlaglje uviděti, ako stane premišljavati njezine obrede, kojimi izvanjsko bogoštovje ovèršuje, osobito pako, ako uzme razmatrati veliki tjedan iliti veliku nedělju.

Veliki tjedan je najsvetije vrěme — vrěme, koje treba da svaki kèrstjanin osobito štuje, s najvećom dostojnostju i pobožnostju sprovadja; u ovom bo vremenu biahu počinjena najveća svetotajstva naše božansteve věre, u njem dělo spasenja dovèršeno. S toga si preduzeh promotriti někoje od onih obredah, kojimi cèrkva ovih velikih danah štuje Boga početnika svoga.

Ako u ikoje vrěme cèrkva predstavlja dobroga, velikoga pastira i izbavitelja dušah naših — Isusa, to doista čini sada u velikom tjednu; sve čine, koje učini Isus u najvažnijem času spasenja, ona ponavlja na slikovni t. j. symbolični način. U velikom tjednu pokazuje cèrkva božanski duh Isusov, — pokazuje, da je ovim duhom skroz nadahnuta. U svakom njezinom činu pokazuje se Spasitelj, pokazuje njegova ljubav i briga za čověčanstvo.

Uzmimo samo isti način, kojim cèrkva počimlje ovo sveto vrěme, pa ćemo opaziti, da Isus Spasitelj skroz u njoj živi. Cèrkva počimlje svete obrede velikoga tjedna u cvětnu nedělju sa svečanim obhodom, na kojem věrni puk nosi kitne grančice od dèrva. Ovim nam predstavlja Isusa, koj idjaše u Jeruzalem, da tamo dělo spasenja dovèrši. Pa kao što biahu vrata nebeska prije smèrti Isusove svim zatvorena, istim pravednikom staroga zakona, koje on oslobodi i križem nebo otvori: isto tako bude i cèrkva svetjeniku obhod ovèršavajućem zatvorena, dok križem po njih neudari te ih tako otvori. Evo žive slike, koja sadèržaje nauk Isusov u sebi, evo čina, koj nam predstavlja jedan od najvažnijih dogodjajah u dělu spasenja. Kao što je puk izraelski někoč pozdravljao Isusa u zemaljskom smislu kao světovnoga kralja: isto tako pozdravlja i cèrkva Isusa u uzvišenom smislu, pozdravlja ga kao kralja nebeskoga, kralja svih kraljevah. Věrni puk noseći hvojice, kojimi naznačuje slavodobitje spasiteljevo, ovimi pokazuje, da je obećani izbavitelj čověčanstva došao, da je onoj zmiji, koja lukavo prevari praroditelje naše, glavu satro, da je pobědio smèrt za uvěk. Povèrh toga cèrkva ovaj dan čita muku spasiteljevu u narodnom jeziku zato, da věrni puk sazna, koli težak biaše posao spasenja i da razumě obrede, kojimi ona isto dělo spasenja predstavlja. Tako počme veliki tjedan na cvětnicu.

Poneděljak i utorak sprovadja se običnimi svagdanjimi obredi, svetom misom i ostalimi molitvami. — U srědu po podne počima cèrkva plač Jeremiin pěvati. Koliko uzvišenosti, koliko duha izražuje cèrkva tim pěvanjem! Kao što je někoč sveti prorok gledajući u tužnu budućnost cvilio nad nesrećom svoga naroda, isto tako brižljiva majka cèrkva plače nad nesrećom nevrědnih sinovih svojih. Izbraja ona rěčmi Jeremie nevolje, koje će postići, ili su već postigle one kèrstjane, koji ostavivši nauk dobroga Spasitelja, pogazivši njegov sveti zakon živu u raznih opačinah. S raztuženim sèrdcem izbraja im nevolje, nebi li se kako ganuli, nebi li se k Bogu, kojega toliko

*) Div. inst. l. 4. c. 30.

Digitized by Google

putih uvrédiše, opet povratili. Pa kad im je već sve nevolje izbrojila, kad im je pokazala, kakova ih nesreća čeka, ako svoj život nepoprave, tada se obrati k Bogu — otcu najmilostivnijemu, moleći ga, da oprosti slaboći ljudskoj: „Gledaj Gospodine! zašto bude ubijen svetjenik gospodnji — — — — koje sam odgojila, nje mi uzè neprijatelj.“ Dà, dà dobra majko tužnim okom gledaš ti one, koje si někoč u svom milom naručaju nosila, koje si njegovala kao najbolja mati, a sada gdě su? — — neima ih, tumaraju po tminah světovnih, nemareći za tebe, ni za svoje spasenje, — nemareći za neprocěnjenu kèrv jaganjca božjega, koja bude za njih prolivena. Kad se ovako dobra mati potužila Bogu, te od njega pomoć zamolila, tada opet pogleda na nevoljnike, koji zaslěpljeni od neprijatelja duševnoga stupaju věčnomu skvarenju na susret, te pružajuć ruke svoje zove ih rěčmi Jeremie: „Jeruzalem, Jeruzalem! obrati se ka Gospodinu Bogu svomu.“ Ove rěči tako tužno zvone, tako u sèrdce dopiraju, kao da dobar roditelj prije smèrti svoje vapi k dětetu svom: sinko, sinko! poslědnja je ovo moja rěč, obrati se k Bogu svomu. Kolikogod putih slušah iste rěči, vazda mi biaše tako kod sèrdca, kao da vidim brižljivu majku, kako za jedincem svojim praža ruke, te ga milo zove, želeć ga osloboditi od bezkonačne propasti, u koju sèrne. Sigurno će se ganuti svako sèrdce, u kojem nije sve izčezlo, što je uzvišeno, što ima s neba, u kojem je ma i najmanja iskra ljubavi, kad pozorno uzčuje onaj pun tuge, sažaljenja, pomilovanja i ljubavi glas.

Turobno naricanje proroka Jeremie pěva cèrkva tri dana, vazda opominjajuć věrne, da za grěhe čine pokoru te se poboljšaju. Ovim plačnim jelekom predstavlja ona věrnu sliku grěšnika i poslědice njegovih grěhah, predstavlja neizměrnu nesreću, u koju je pao. Pa sbilja može li išta u světu veću nesreću predstaviti, nego je razorenje svetih sgradah, razorenje obitalištah, robstvo puka, oskvèrnutje svetinjah, oskvèrnutje čistih děvojčicah, ubojstvo svetjenikah gospodnjih i toliki stepen glada, da majke nejaki plod utrobe svoje jedu. Ovo su slike, kojimi si je moguće predstaviti najveću nesreću u světu; na zemlji neima većih nevoljah. Pa se ovimi prilikami služi cèrkva, da opiše tužno stanje grěšna čověka. A u tom svem tko neuvidja Spasitelja? Cèrkva plače tako, kao što je on plakao nad něgdašnjom stolicom Davidovom: „Jeruzalem, Jeruzalem! koliko putah htědoh prigèrliti sinove tvoje, kao kvočka piliće svoje, a ti nehtědè.“

Uz Jeremiin plačni jauk pěva cèrkva i pěsni t. j. psalme, te dověršiv jednu pěsan utèrne jednu od dvanaest cèrveno-voštenih svěćah i to redom za svakim psalmom, dok napokon izpěvav „Benedictus“ i utèrnuv svěće na žèrtveniku, uzme i onu bělu svěću, koja jošte sama u srědini medju dvanaest utèrnutih gori, te ju odnese za žèrtvenik. Sbor poslě toga pěva „Miserere“, pa tada svetjenici udare breviari několiko putih, i eto ti běle voštenice opet izza žèrtvenika světle kao i prije. Koli je uzvišeno značenje u tom činu! Cèrkva izražuje tu sve ono, što se dogodi predobromu meštru kod njegove smèrti. — Čim se je približavalo vrěme muke njegove, evo dodje nevěrni Juda, koj iz gadne poblepe za novcem svoga meštra ostavi, izda i najgèrdobnije zlo učini. Dodje Juda sa oružanom četom, koja odvede Spasitelja na muke, a učenici njegovi? — — svi ga ostaviše izim Petra, koj daleko straga za njim idjaše, ali i Petar — onaj Petar, koj reče: „Meštre! ako te svi ostave, ja te neću,“ — onaj Petar, koj biaše prisutan svim božanskim činom Isusovim, onaj Petar ostavi ga na pitanje priproste služkinje. Evo dakle same běle svěće, ona jošte gori, njezina ljubav traje, a ostale dvanaestorice radi straha pred židovi luč utèrnu, ljubav njihova ugasnu. Isus umre za naše grěhe; pri njegovoj smèrti sunce i měsec potamniše, zemlja se potrese, grobovi se otvoriše — ista narav žalovaše, jer je njezin početnik stradaše. Cèrkva sve to lěpo očituje, kada bělu svěću odnese za žèrtvenik, te punim tuge i sažaljenja glasom pěva „Miserere“ a svetjenici načine malu lupu u znak, da se je pri smèrti Isusovoj uzdèrmala zemlja, i eto do mala běle svěće izza žèrtvenika, koja će reći, da je Isus slavodobitno uzkèrsnuo pobědiv smèrt, zadovoljiv pravdi božjoj. Motri dakle kèrstjanine! cèrkvu svoju, pa kaži, da li nepokazuje ona ovim svetim obredom uzvišenost i svetost svoju? Nu podjimo dalje.

U četvèrtak cèrkva pričestjuje svoje věrne sluge — svetjenike i posvetjuje ulje za sv. kèrst, potvèrdjenje i poslědnje pomazanje.

Kao što je dobri Spasitelj dao prirediti večeru za sebe i svoje učenike, da tako prije smèrti još jednom s milimi svojimi blaguje jaganjca uzkèrsnoga, naročito pako da ih okrěpi tělom i kèrvlju svojom: tako isto i cèrkva katolička naslědujuć dobroga meštra u tom osobitom dělu ljubavi poděljuje izim věrnoga puka takodjer svetjenikom tělo gospodnje svečanim načinom. Nu Isus nije samo za duševno bolujuće načinio okrěpu, nego se je i za one brinuo, koji boluju na tělu, lěčio ih vazda i u raznih nevoljah im pomagao; a evo i njegova cèrkva skèrbi se ne samo za duševne bolestnike, nego i za one, koji su nemoćni na tělu. Ona posvetjuje danas ulje,

Digitized by Google

kojim maže težko bolujuće, da im tako svetim pomazanjem i pobožnimi molitvami pomogne. — Dobri Spasitelj nije ni na uboge zaboravio, nego ih je vazda imućnijim preporučao govoreći: „Štogod učinite jednomu od najmanjih u moje ime, to ćete meni učiniti;“ pače nije ih samo preporučao, nego ih je i sam obdario nahranivši božanskom moćju tisuće ljudstva hlěbom. Cèrkva katolička i u ovom dělu milosèrdja naslěduje svoga početnika; njezini bo apoštolski naslědnici, biskupi, saberu u svojoj obćini dvanaestoricu obično siromašnijih ljudih, te ih obdare jelom, napitkom, oděćom i po mogućnosti novcem; pače kako je Spasitelj světa u znak ljubavi i poniznosti svojim apoštolom noge prao, isto tako i biskupi siromašnoj svojoj subratji noge peru. O moj čitatelju! koj nisi u takovoj sgodi bio, gdě bi mogao viděti dělo tolike ljubavi i poniznosti, — da ti je zagledati, kako ostaněli, visoki cèrkveni dostojanstvenik siromašnu starcu noge pere, da ti je viděti, kako se on s apoštolskom krotkoćom prigne k siromašnoj ovci svojoj, kako joj čistom vodom noge omoči i omotanim oko sebe otiračem (ručnikom) obriše, — tada bi ti se pričinilo, kao da vidiš istoga Spasitelja, gdě ide od jednoga do drugoga svoga apoštola zasvědočavajući im ovim znakom poniznosti svoju pravu ljubav. — Čudno se može činiti kojemu dětetu ovoga světa, što se toli odlična osoba i na visoki stepen dostojanstva povišena tako snizi, da ostarělu i prostu čověku noge pere. Dà to se može činiti čudno onomu, koj nezna, što je kèrstjanstvo u katoličkoj cèrkvi, u kojoj je vlast spojena s ljubavju, dostojanstvo sa štovanjem slike božje u čověku, odličnost s poniznostju. To su nutarnja svojstva katoličke cèrkve, koja svojstva naslědi ona od početnika svoga, koj biaše krotka i ponizna sèrdca, koj ostaviv nebo sidje na zemlju, te se u jaslicah narodi, koj biaše najsvetiji, iz kojega ustah grěh neizadje, pa je ipak s nevoljnimi grěšnici obćio govoreći: netreba zdravim lěčnika nego bolnim.

Tako biva u veliki četvèrtak.

Koli divna proměna nastane u veliki petak! Něka uzvišena tišina vlada na sve strane; na kèrstjanskom licu možeš opaziti něku pobožnu tugu; sve je turobno, sve tronuto i kao mèrtvo. Nečuje se zvono — znak veselja i slobode kèrstjanske, i mèrtvi ovaj kov prestao je svojim ljubkim i zvučnim glasom pozivati věrne k službi božjoj; ta i kako da ih zove, kad jaganjac božji na Kalvarii umire. Zvona umuknuše, kao što ušutiše apoštoli, kada okrutnici uhvatiše meštra i odvedoše na muke, posakrivši se uslěd proročanstva: „Udrit ću pastira, pa će se razpèršit ovce.“ U tornju se čuje mukli klopot čagèrtaljke, koja mèsto glasna zvona priziva věrne, da idu u hram gospodnji, te da se tamo pokaju za svoje grěhe, da razmatraju smèrt spasiteljevu, koj umre, da mi uvěk živimo. — Pojdimo dakle u cèrkvu.

U njoj sve izgleda tužno: žèrtvenici izgubiše svoj ures, a zašto? jerbo je Spasitelj světa na ovaj dan bio lišen oděćah svojih, koje mu vojnici oduzeše, stavivši ih na kocku, kao što to prorok reče: „Vèrh oděće moje bacat će kocku.“ Na město cèrvene boje, kao znaka veselja, služi se cèrkva na ovaj dan odorom cèrnom, kao znakom najveće svoje tuge. Nije tu čuti vesela zvuka, kojim bi se slavio Gospodin; orgulje ušutiše, kao da i one němom žalosti tuguju nad smèrtju nedužnoga jaganjca. Svetjenik pěva kod žèrtvenika, no njegov glas izražuje težku bol, koju cèrkva osětja radi smèrti pravednoga, radi grěhah ljudskih. Svagdě, kamo čověk okom svèrne, vidi žalobne znake; sve, što čuje, probudjuje u njem sažaljenje prama ljubeznomu meštru, a mržnju proti grěhu. Ovaj osobito dan cèrkva katolička pokazuje uzvišenost svoju, pokazuje duh věčne istine i prave ljubavi: jer evo sada u najvećoj svojoj tuzi šta moli od Boga? Moli, da on ukaže svoju milost onoj našoj bratji, koja njega Stvoritelja svoga pravo nepoznaju; da se ogleda na puk izraelski, koj neće da pripozna Isusa Spasitelja svoga; moli takodjer za nevěrnu děcu svoju, koja ju ostaviše, koja joj težke jade zadavaju, i kao najljutji neprijatelji žele propast njezinu. O sveta majko! tko da u tebi neuvidi ljubavi spasiteljeve? Kao što je on u najvećih mukah na sramotnom križu molio za sve neprijatelje svoje: za pogane, žudije i nevěrnoga Judu, tako isto i ti moliš za pogane, žudije i nevěrne sinove svoje — one sinove, koji tebe staru svoju no vazda blagu i dobru majku tako nemilice napadaju.

Po podne istoga dana vèrvi pobožni puk sa svih stranah u cèrkvu, da se na grobu nedužnoga jaganjca pomoli Bogu i pokaje za grěhe. Ovdě uzdiže sědi starac svoje težkim poslom i starostju oslabljene ruke prama prestolju Višnjega, moleći za oprostenje grěhah svojih; uzanj šaptje s nevinom prostotom mladić i děvojka molitvu svoju želeći, da dopre do ušiuh svemožnoga otca, a i skèrbni domaćin i kućevna domaćica ostave dom svoj te pohite u cèrkvu, da sveti znak spasenja cělujuć suzami okvase. U cèrkvi ima svake dobe ljudih, koji upoznavaju zloću grěha i iz nje proizišavšu uvredu božju, za koju morade sám Sin božji Bogu otcu svomu smèrtju zadovoljštinu podati. Ovo je vrěme, u kojem se može posve lasno uviděti dobrota božja, koja nehtěde, da čověk pogine, već da živi i da se spasi; sada se može upoznati pravednost božja, koja grěh neo-

Digitized by Google

prosti, dok sám Bog zanj nepodnese zadovoljštinu. To sve upoznavši vèrni, bacaju se na koljena pred sliku propetoga Spasitelja, izkazujući mu hvalu za neizmèrnu ljubav, koju učini padšemu i osiromašenomu čovèčanstvu, kada zanj umre na križu. To je doista dan, u kojem se osobito ukazuje duh kèrstjanski i život kèrstjanstva.

Prodjimo sada na poslèdnji dan velikoga tjedna.

Spasitelj svèta dovèršivši težak posao, kojim nas s Bogom pomiri, počiva mirno u grobu, kao što je on počivao, kad je pèrvi put čovèka stvorio, no s tom razlikom, što pèrvo stvorenje čovèka nebiaše dèlo navlastito ljubavi, kao što drugo, u kom je prolio na sramotnom križu svoju neprecènjenu kèrv. U pèrvom radio je Bog kao svemožni stvoritelj svojom veličinom; a evo ovdè se ponizi kao nedužan jaganjac uzev oblik sluge. U ovom dakle dèlu uzela je neizrečena dobrota božja narav ljudsku, te ju dèlovanjem Duha svetoga sjedinila s naravju božjom u jednoj božanskoj osobi, da kao što je pèrvi onaj Adam sagrèšio u ime cèloga čovèčanstva, isto tako novi ovaj Adam uzev narav ljudsku poda zadovoljštinu u ime cèloga čovèčanstva; jer ako jedan umre za sve, dakle umrèše svi, a za sve umre Isukèrst, da i oni, koji živu, ne živu sebi, nego njemu, koj za njih umre i uzkèrsnu. [1]) On bo je zadovoljština za grèhe naše; no ne samo za naše, nego i za grèhe svega svèta. [2]) Pa upravo u tom nadkriljuje sve one (Mojseso i proróke), što nije htio, da budu samo ljudi nèke dèržavice spašeni, nego svi; jer je zato došao, da bude Spasitelj svih ljudih. [3]) A kako i nebi, kad je cèna za nas kèrv njegova; a koliko ova vrèdi? zar ne toliko, koliko cèli svèt i svi narodi? [4]) S toga je još danas kèrstjansko sèrdce tužno, budući Spasitelj leži u grobu; no ova tuga već je ublažena sladkom nadom spasenja věčnoga, jer znade, da je odkupljeno ne ništetnim zlatom i srebrom, nego neprecènjenom kèrvlju Isukèrsta kao nepokaljanoga jaganjca, da će mu dakle Bog po zaslugah i vrèdnosti muke i smèrti Isusove oprostiti grèhe. Zato dobra mati cèrkva opominje na radost svoje vèrne, kada blagoslivljuć uzkèrsnu svèću pèva: „Veseli se već shora angjelah nebeskih! — Po svuda neka se ori veseo glas o slavodobitju tolikoga kralja! — Neka se raduje zemlja razsvètljena svètlostju věčnoga kralja!“ Uzkèrsnom voštenicom predstavlja cèrkva Isusa i njegov božanski nauk. Kao što ova voštenica siplje svoje trake na sve strane, tako i nauk Isusov razprostire svoju svètlost po svih tminah uma i sèrdca ljudskoga; kao što ona daje toplinu i raztaplja vosak, tako isto Isus daje milost svoju, da čovèk njom ugrijan može svako dobro dèlo početi, nastaviti i okončati; on napunjuje žarom ljubavi grudi kèrstjanske; njegov nauk omekša sèrdce ljudsko tako, da i velmoža vidi u prostu čovèku brata svoga, a da bogatac pruži ruku u nevolji stradajućem nesretniku. — Cèrkva katolička sètja se ovaj dan i pet ranah gospodnjih, iz kojih nam proizteče spas, kada na uzkèrsnu voštenicu stavlja pet zèrnah tamjana. Kako lèpo tim označuje vrèdnost i dèlovanje ranah gospodnjih! jer kao što tamjan daje ugodan miris, isto tako iz ranah propetoga Spasitelja širi se ugodna duha věčnoga spasenja; kao što dim od tamjana diže se put neba, isto tako i dragocèna kèrv nedužnoga jaganjca ide pred lice svemogućega Stvoritelja, da opravda grèhe sagrèšivšega čovèčanstva.

Ima jošte mnogo više obredah, koji se ovèršuju u kat. cèrkvi velikoga tjedna; svi imaju visoko i sveto značenje; odviše bi ipak obširan morao biti, kad bi sve pojedince razmatrati hotio. Dosta je ovo, što navedoh, za osvèdočit se o uzvišenosti cèrkve katoličke, za uvidit, da je ona sveta i puna duha Isusova, — da gdè je ona, tamo je i duh božji, a gdè je duh božji, ondè je svaka milost. [1]) Isus bo je svètlost svèta, koj svojom svètlostju cèrkvu razsvètljuje. [2]) S toga nevèrujmo onim, koji kažu: evo ovdè je Isukèrst, a nepokazuju ga u cèrkvi, koja se blišti od iztoka do zapada puna prave svètlosti; koja je stup i svod istine; u kojoj je cèlo došastje Sina božjega govorećega svim: „Evo ja sam s vami po sve dane do konca vèkovah.“ [3])

Kralj David kano konsul.

Nèkoliko danah poslè veljačkoga prevrata upotrebi g. Lamartine svoje prosto vrème na svoje „Meditations poétiques“, krasne pèsni, što su ga preněle u najlèpše dane njegove prošlosti. Jedno mèsto u pèsnih Davidovih sadèržavaše za ova pèsnička razmatranja prikladnu misao, te da se u svoje vrème na nju sèti, napisà u svoju spomenicu jedinu rèč „David.“ Dogadjaji prevrata povedoše velikoga pèsnika u javni život, u kom je trebalo liru za nèko vrème obèsiti o klin. Do-

[1]) 2 Cor. 5. 14—15.
[2]) 1. Joan. 2. 2
[3]) Origenes cont. Conc. l. 4. n. 4.
[4]) Augustin in ps. 95. n. 5.

[1]) Irenaeus adversus haeres. l. 3. c. 24. n. 1.
[2]) Origenes hom. 1. in Gen. n. 5.
[3]) Origenes comment. in Math. tract. 30. n. 47.

Digitized by Google

kopat se vlasti, to će reći bit okružen i obsědjivan od prosiocah, a kažu, da ovi nisu nikad mnogobrojniji i pohlepniji bili, nego upravo tada. Da se tolikim molbam i tražbam zadovolji, nedostaje čověku niti najbolja pamet, a i g. Lamartine moraše uteći se k običnom sredstvu, bilježeći si po redu u svoju spomenicu imena diplomatah in spe. Kada je dan naimenovanja došao, izrezao je minister-pěsnik napisana imena iz svoje spomenice, koja su naskoro pojedince upisana uz naimenovanje u sjajne listine. Sve ove listine predjoše u ruke dotičnih izabranikah, samo jedna ostà ležeć u činovnici kod opremnika, buduć za potanji naslov naimenovanoga neznadjaše, a nitko po listinu nedodje. Četèrnaest danah tako izteče, bez da se itko prijavio, te se je valjalo na samoga ministra okrenuti, da se odanj saznade, gdě se nahodi „za konsula naimenovani gradjanin David.“ Nitko se nemože nanj sětiti; g. Lamartine traži s toga, da mu donesu izrezane iz njegove spomenice listove, a pregledav ih, sěti se odmah svoje bilježke. — „Za Boga, uzkliknù minister, šta ste učinili? Vi ste velikoga kralja Davida naimenovali za konsula.“ — Kojega Davida? — „Onoga, koj je pred zavětnom škrinjom plesao!“ — Sutradan čitalo se u Moniteuru: „Gosp. X. naimenovan je na město k drugim poslom odazvanoga gosp. Davida za konsula u Bremen-u.“

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Minule nedělje na 11. tek. měs. sabraše se u stanu preuzvišenoga gospodina bana najvišji dostojanstvenici svih zvaničnih strukah glavnoga našega grada, da budu svědoci i udionici svetačnoga čina, kojim je preuzvišeni gospodin ban u ime njegovog c. k. apošt. veličanstva njegovoj preuzvišenosti gospodinu nadbiskupu zagrebačkomu Jurju Hauliku predao vezanku s velekèrstom i dotičnim nakitom Leopoldova reda.

Ovako je njegovo c. k. apoštol. veličanstvo ovim javnim i previšnjim znakom svoje carske milosti opet priznalo uzorite krěposti, koje rese vèrhovnoga našega pastira, — ovako je světla kruna nanovo nagradila preodlične zasluge, koje si je nj. preuzvišenost stekla za vladara, cèrkvu i dèržavu, najviše pako i u svakoj struci za našu otačbinu, koja je sretna bit pod mudrom upravom njegova pastirovanja. Nad ovim previšnjim odlikovanjem sve, štogod izvèrstna svojstva duše i pravu vèrlinu dostojno očěnit znade, iskreno se raduje, buduć je ono zapalo mužu, prama komu radi preblaga sèrdca i mnogobrojnih dobročinstvah svatko ljubav, počitanje i zahvalnost u sèrdcu goji. Radostna svoja čuvstva izjaviše preuzvišenom gosp. nadbiskupu sve grane ovdašnjega stanovničtva pojedince i u mnogobrojnih odborih u svojih čestitkah. Mi pako posebice, svetjenstvo njegovo, imamo kamo više razlogah, da se s ovoga odlikovanja veselimo i plemeniti ponos s istoga čina u sebi osětjamo. Radostno bo je i dično za svako družtvo imat na čelu glavu, koja ověnčana zasluženom slavom traci jasnosti svoje obasjava svu podčinjenu družbu; dično je i radostno živit pod poglavarom, koj je s cèrkvenoga gledišta početnik nove dobe u našoj domovini, i komu preko njenih granicah na daleko i široko ime slavom slovi; radostno i dično je bit svědokom tolikih dobrih dělah i očevidcem tolikih blagotvornih zavodah, kojimi si nadpastir naš sadanji naraštaj na zahvalnost i duboko štovanje obvezuje, a za potomstvo i budućnost podiže upravo toliko postojanih i rěčitih spomenikah, koji će mu ime ověkověčit, dok bude pověstnice i pametara. Zato je sveobća naša želja i molitva, da nam milostivi Bog, koj nam takova nadpastira dadě, preuzvišenomu gospodinu nadbiskupu uděli jošte dugověčan život i uzčuva ga proti svakoj nesgodi, da nas, děcu i stado svoje, izglednim primèrom svojih kèrstjanskih krěpostih i mudrim vrelom svoje apoštolske rěči jošte premnogo godinah pase; da mu najvrědnije pèrsi, koje će naskoro na njegovu uzvišeniju slavu a našu veću diku i grimiz zaoděvati, uz častni križ, ovaj znak milosti Božje, dugotrajno rese znaci milosti carske; da on za svoja dobra děla uživa se jošte mnogo vremena najsladje nagrade na zemlji, videći, kako lěpo i koristno uspěvaju plodovi njegovom rukom usijani i njegovim nastojanjem uzgojeni.

— Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjom odlukom od 25. veljače t. g. Josipa Aloysia Seidla, vojnoga svetjeničkoga predstojnika u Zagrebu, začastnim kanonikom senjskoga kaptola premilostivo naimenovati.

— Od dne 12. t. m. poslě podne do 15. poslě podne obdèržavahu se u nadbiskupskom gradu svakogodišnja preduzkèrsna duhovna věžbanja, kojimi se prisutno duhovničtvo pripravlja na dostojno uvaženje i pobožno sprovedenje otajstvah nastajućega velikoga tjedna. Pribivahu im preuzvišeni gosp. nadbiskup, članovi pèrvostolnoga kaptola, zagrebačko ostalo svetjenstvo i duhovna mladež. Duhovna razmatranja dèržao je prečastni g. predstavnik i kanonik *Martin Pavčec*, i to, kao što sám reče, lětos već dvanaestu godinu.

— Marljivo „kolo mladih rodoljubah“ opet nam je podalo novi dokaz svoje književne radinosti. Isto kolo prevelo je i upravo sada tiskom izdalo molitvenu knjižicu za děcu: *„Isus prijatelj malenih ili dajte malenim da k meni dodju. Od Pavla V. Jais-a.“* Ova molitvena knjižica, koju mladi ovi rodoljubi prikazuju svojoj mladjoj bratji, odgovara posve naslovu svomu, te

Digitized by Google

što se sadèržaja, izraza i istoga oblika izvanjskoga tiče, posve dolikuje duhovnim potrebam i duševnom dohvatu dětinskoga věka. Sadèržaje: svagdanje molitve, molitve pod sv. misom, molitve pri sv. izpovědi i pričesti, posebne molitve na blagdane i za obične potrebštine, litanie svih svetacah i lauretanske s dotičnimi molitvami i križni put. Na koncu pridane su razne duhovne pěsme i način podvorbe kod sv. mise, a na čelu joj je shodna slika. Cěna je ove molitvene knjižice vèrlo nizko stavljena, jerbo izdavatelji žele, da njeno nabavljenje nikomu tegotno nebude, i da se čim više medju mladim naraštajem razprostrani.

Isto ovo „kolo mladih rodoljubah" nastavilo je lani započeto izdavanje svetih slikah. Četiri takove nove slike leže pred nami, a predstavljaju sv. Petra, sv. Pavla, sv. Ivana Ev. i sv. Josipa. Pod svakom slikom natiskana je primèrna izreka iz sv. pisma u ilirskom jeziku. Ima ih dvoje vèrsti: cèrnilom tiskanih i tučilom bojadisanih (bronsiranih). Ove slike tiskane su kamenotiskom Benzigerovim u Einsiedelnu u Švajcarskoj, gdě su naručene, buduć su bolje izvedene i manje stoje, nego žalibože od naših domaćih věštakah.

I molitvenu knjižicu i ove slike preporučamo usèrdno gospodi duhovnikom, učiteljem, a osobito katechetom, da ih děci i puku čim više pristupne učine. Tim će ne samo dopriněti k razprostranjenju bogoljubne pobožnosti, nego će ujedno mlade poduzetnike obodriti, da napreduju na nastupljenoj stazi. Poimence napominjemo, da je molitvena knjižica sasvim shodna za školske nagrade, a pobožne slike bit će uz neznatan trošak darovnika nadarenikom vazda mili poklon.

J. J. Iz Oseka, dne 6. ožujka. (Sv. misia.) Posve novo u nas pojavljenje jesu sv. misie, štono evo od dvě godine danah k nam dolaze. Vi ih imadoste prošle godine tud u Zagrebu, a mi ove u Oseku. Čitah u svoje doba, kako su tud dělovale i pomislih — kako neznadem, da iz ovih krajevah imadete dopisnika za vaš list, — da vam neće biti možda neugodno, ako vam objavim, kako su ovdě prošle. Bit će jamačno i do vas dopro glas, da imadu amo doći; nu dosada će vam bit težko što potanjega o njih znano; a valja, da se posledice toga izvanrednoga dělovanja u području cèrkvenoga života pomnjivo bilježe, da se znade i vidi, jeda li je koja korist, što iz daleka světa dolaze ljudi, oduševljeni svetom věrom i naoružani snagom rěči božje medju narode kèrstjanske, kojino imadu svoje cèrkve, svoje svetjenstvo: cèrkve mnogobrojne a svetjenstvo bez prigovora prečestito; a po tom da se ostavi potomstvu uspomena o ovom, što se sbiva u vremena, kakova je malo tko od predjih naših doživio a i od njih će slabo koj dočekati. I doista, čim puče glas, da i amo dolaze izvanredni ti glasnici svete věre, čujaše se tamo amo, gdě svět govori: „čemu to? za Boga miloga! nismo mi divljaci, da nam se ide navěštati věra božja od ljudih, kojeno je cèrkva odgojila, da kèrstjanstvu šire put posred narodah divljih, gdě vlada tmina krivoboštva i neznade se za pravoga Boga i one ištine, kojimi se imade jednom usrećiti i ujediniti cěli svět božji. Ta imademo mi cèrkve naše, u kojih se klanjamo pravomu Bogu; imademo žèrtvenike naše podignute u slavu onoga imena, u kom se imade spasiti vasioni svět: imena Isusa. U nas su svetjenici, věrne sluge Boga svoga, věrni pastiri stadah svojih; ništa nam neoskuděva od svega, što ostavi Bog na utěhu i spas dušah kèrstjanskih." Tako govoraše pokrenuta samosvěst kèrstjanska u narodu, tako ljubav njezina prama domaćem svetjenstvu svome. To načuše ili naslutjivahu u duhu svome poslanici oni, štono su medju nama, te po razboritosti svojoj razložiše mudro prije svega světu, zašto je ovo poslanstvo medju věrnu děcu Isusovu. Svět uvidi i radostan se podade uplivu njihovu. Istinito i pravo rekoše: posve prema ćudi čověčje. Čemu smo obikli, ono slabo na nas děluje. Čudo svih čudesah: sunce na nebu, zvězde i měsec, te nebrojena čudesa, štono na zemlji odgovaraju skladno onim na pučini nebeskoj, motrimo dan na dan s ravnodušnostju, iz koje se samo kadkada, kad nam dodju svetčaniji trenutci, prenemo i divimo se sami sebi, misleći: tko si ti čověče, da se i jedan čas možeš nečuditi svemu tomu, što je iznad tebe i oko tebe? Ali takovi smo! — Ukaže li se pako štogod izvanredna: zaplamte li nebesa kojom vatrom neobičnom, pruži li se preko svoda nebeskog, preko onoga zlata i bisera, štono resi krunu slave božje, zvězda repatica: sve se těrga, sve užas spopada pred čudom, manjim mnogo od čudesah, koja su nam dan na dan pred očima. Tako je i ovdě. Da imademo same Masillone, Bourdalou-e, Lacordaire, Venture i t. d., pa da nam dan na dan govore: obikli bismo im; veličina njihova postala bi nam pojavom običnim, svakdanjim i britkost slova njihova otupila bi o privadi sèrdacah naših. Ali neka dodju drugi i manji, manji ugledom i znanjem: neobični su nam, gledamo ih, slušamo ih od čuda, i što nemogaše znanost preduboka, rěč silna, to čini *izvanrednost* pojava.

Čusmo několiko danah unapred, što nam je naměnila otčinska brižljivost našega vèrhovnoga pastira Josipa Jurja, i obradovasmo se u dnu sèrdacah naših nad tim darom blagoslova božjega. Učini nam se lěpa vedra noć, a nočju da će pasti tiha rosica na njivu žitja našega, da obživi malaksalu travicu, da se s nova zazeleni i poraste, kad izza lěpe noći grane u zoru nova dana sunce božje. I lěpo ti sve bi naredjeno. Da nitko neostane bez pokrěpe duševne, pozva nam duhovni naš glavar poslanike božje dvajuh jezikah: našega narodnoga slovinskoga i němačkoga. Tako je žiteljstvo grada ovoga; i što je jačji u njem živalj slovinski, to se za narod toga jezika pozovu dva njemu věšta muža, a za němce jedan: sva trojica iz družbe Isusove. Jedan, i to onaj za němce dodje nam několiko danah prije nego što će početi sveta misia, a ona dvojica za našince u

Digitized by Google

oči samoga dana. Dne 2. ožujka u 9. satih prije podne uvede najprije jedne pa onda drugoga u cèrkvu i predstavi sabranomu narodu preč. g. gornjo-varoški župnik *Jakob Hegedušević*, u ime nj. presvětlosti prepréčenoga g. biskupa, i reče tom prigodom u oba jezika i u obe cèrkve lěpo i snažno slovo, kojim běše kakono mudar orač, što zemlju za sětvu priredi. Nakon uvoda počeše odmah u obe cèrkve sv. propovědi, koje su tako podělјene, da našinci propovědaju u 8 satih prije i tri poslě podne, a němački propovědnik govori u 10 prije i 5 poslě podne. Time imademo uredno 4 propovědi na dan, a osim njih dèrže se i posebnice za ljude raznih stališah. Svět u cèrkvu gèrne tako, da tko će města da uhvati, valja mu i po dva sata prije doći. Medju narodom zastupljene su sve vèrste žiteljstva, počamši od boljarstva pa do prosta naroda i to bez broja. Tu je činovnik, vojnik, djak, zanatlija i poljodělac i to mahlicani jedan do drugoga: mužko i žensko. Jučer počěše sv. izpovědi, a pričest će biti nedělјom i cětvèrtkom. Misie će trajati do 13. o. m. a onda će u Djakovo, stolicu biskupovu, gdě će se dèržati duhovna věžbanja za svetjenstvo one biskupije. Narod je oduševljen, neizlazi iz cèrkve; sve vrěme provodi se u molitvah i drugih pobožnostih. Hiljade kolajnicah, otčenašah i kipacah, štono je podělјeno med děcu, nosaju se i uzajamno pokazuju, cělivaju te spravljaju, da budu spomenom za vas život na ovo vrěme spasonosno, što nam ga uděli Gospod.

Biah i ja odmah kod pèrve propovědi *naške*. Tud opet nakon duga vremena, štono ga provedoh u tudjinstvu i daleku našinstvu, zagledah pèrvi put u veliku sběru ono naše korenito, nepokvareno pučanstvo slavensko i nadjoh ga isto onakova, kakono běše u dětinstvu mome srědnje klase, mnijem zanatlije, jednake po svih naših gradovih slavonskih. To je živalj, koga se nikakav prevrat neprima. Prodjoše ova dva tri zlokobna desetka godinah, u kojih doživismo mi, koji danas živimo, puno više, nego li što mogahu poněti prije stolětja; puno se proměni i navlastito mi, naraštaj mladji, predjosmo preoštru granicu, što je pala izmedju staroga života i novoga, te skoro da nepoznajemo niti same sebe iz vremenah onih, niti svět onaj, od koga nas je bujica vremena odkinula. Nu mi běsmo, koji kako, na udarcu i od njega zahvatjeni; ali imade kod nas evo ova vèrsta ljudih i to poslědnja, koju je strogo *kućanstvo* i *naslědna pobožnost* zaklonila od bure vremena u pristaništu, od kojega pod nebom sigurnijega neima. Te ih ja opet evo, prije nego ih nestane, još jedanput vidih i vidih ih onakove, kakove ih něgda kod svoje kuće gledah, iste one: ista lica, istu nošnju, isto vladanje. Vidih i sav se raztopih u premilih uspomenah dětinstva moga i činjaše mi se, da me je Bog upravo nanio, da se još s njimi oprostim. — Propovědnik stupi na govornicu i poštovane zidine cèrkve samostanske zamněše od milih glasovah besěde naše. Što je sladka, te ju još sladjom čini lěpi izgovor dubrovački, gděno se kakono med preliva u ustih propovědnikovih. Sila jezika, komu je Bog dao, da može teći blago i mirno kakono tiha biser-rěka i opet uzavrěti kakono talasi uzburkana móra, podèrma možno sèrdci, u koja je Bog usadio od počela sva najplemenitija i najnježnija čuvstva, a navlastito duboku pobožnost. Nu i propovědnik pozna predobro zemlju, na kojoj stoji, sèrdca, kojim govori, snagu svoga jezika, iz koga iskre južnoga žara skaču na svaki udarac, kakono varnice iz kamena živca pod čelikom; — tu snagu nalazi on i u jeziku onom, koga si je odabrao, da njime govori u ime božje. On njime ravna, kakono věšt glasbenik glasbom. Sad razbludi, sad razpali; sad je blag kakono sunce prolětnje; sad žestok kakono vatra gromovna. Rěkom slova njegova zanose se sèrdca slušateljah, sad na ovu, sad na onu stranu. Sad ti se s njime gnjeve, sad opet s njime plaču ili se vesele; radost, tuga, strah, kajanje — sve im je na licu upisano.

Kada rekoh za naše, valja da štogod kažem i za němačkog propovědnika. U njega je cèrkva mnogo punija, nego li u naših; a to je odtud, što onamo dolazi bez iznimke sve, što se odlični svět zove. Al tim nebudi rečeno, da neimade ni prostote; ima i nje, ali se ona gubi srěd světa odličnoga; dočim u nas nevidiš do samo nižje gradjanstvo i težačtvo i po gděkojega samo otměnika.

Toliko vam ovaj put javljam o sv. misii. Da Bog dade svoj blagoslov dělu lěpo naměnjenu, te učini, da ni ove rěči nisu palo na stěnu ili u drač kraj puta, nego u zemlju dobru, odkuda da niknu i urode plodom stostrukim.

Drugo vam iz ovděšnjeg cèrkvenoga života neimam javiti ništa, osim, da su ovdě dèržane već dvě lěpe glasbene zabave na korist matice za zavedenje uredne cèrkvene glasbe u ovom gradu. Kod tih zabavah sudělovahu mnoga visoka gospoda i gospodje od ovuda i iz okolice, što je lěp znak, da se u halabuci světskoga života misli i na stvari božje, a lěp primèr za sve druge, štono se u svojoj svestranoj neznatnosti kao slobodni duhovi hoće da uzvise poviš takovih mislih i dělah! Kod nas u obće osim cèrkve imade slabo cèrkvenoga života, i kao što je to istina žalostna doista, tako mora svaki inaki primèr da obveseli pravoga rodo- i čověkoljuba.

Iz Turina. Tako nazvana „cèrkvena blagajna," što je ustanovljena iz oduzetih duhovničkih dobarah, nahodi se u bědnu stanju. Činovnici, koji su kod nje naměšteni, imadu punih rukuh posla, da organisiraju, reguliraju i — one, što na svoju plaču čekaju, mole za ustèrpljenje; sutradan prevèrne se obično sva radnja pèrvašnjega dana, te se nanovo papir maše. Sve je tu poměšano i smetěno. Radi toga postupanja živi mnogo redovnikah obojega spola u najvećoj nuždi. Sve su im

Digitized by Google

uzeli, a nedadu im ništa; neprestaje im dakle ino, nego da se okrenu na svoju obično ubogu rodbinu.

Iz Švedske. Dočim dnevnici osobito protestantski s najvećimi pohvalami razglašuju pismeni odgovor, kojim grof Bernstorff u ime pruskoga kralja „evangeličkom Bundu" priobćuje, da je nj. veličanstvo naložilo, da se ne samo u njegovih zemljah svim „slučajem nesnosljivosti" doskoči, nego da je „izvan toga svoje zastupnike kod dvorovah kurheskoga, meklenburžkoga i t. d. naputilo, da ovi pozornost dotičnih vladah na dogadjaje odborom navedene obrate, i učine potrebita, da se i baptistom u onih zemljah zakonita i pravedna sloboda poděli;" — dočim sve to biva, visi u Švedskoj bezukorno ne samo Damoklesov mač prognanja iz zemlje nad glavom više porodicah, kojih je supruge i matere već prije dvě godine štokholmski konsistorium „radi odpadnutja od věre" pred dvorsko sudište vući dao, — nego, kao što svědoči slědeća listina, isti konsistorium neustručava se posrědovanjem vèrhovnoga naměstničtva u Štokholmu za novimi žèrtvami nanjuškivati, pače — takov pojam imadu ovi ljudi o duhovničkoj službi — usudjuje se od župnika katoličke obćine tražiti, da mu ovaj naznačenjem imenah i stana svojih župljanah u progonjenju na ruku ide. Ova pečatom vèrhovnog naměstničtva providjena i po vèrhovnom naměstniku grofu J. Hamiltonu podpisana listina glasi ovako: „Na župnika ovdašnje katoličke obćine! Buduć je štokholmskomu konsistoriu prijavljeno, da su dětca evangeličko-lutheranskom nauku pripadajuća u katoličku učionu primljena, kao i da su odrasle osobe istoga věroizpovědanja na katoličku věru prestupile, i toga radi se sredstvom vèrhovnoga naměstničtva traži razjasnjenje tako što se tiče dětce lutheranskoga věroizpovědanja, što su u školu kat. obćine upisana (několiko porodicah šalje svoju dětcu u kat. školu izključivo samo zato, da se francezki i němački jezik nauče), kao i koji su to izpovědaoci istoga nauka, što su prešli na katoličku věru, s naznačenjem ujedno stanovanja istih osobah; tim povodom vèrh. naměstničtvo poziva g. župnika, da istomu vèrh. naměstničtvu prijavi, šta mu je glede gori stavljenoga zahtěva poznato. U Štokholmu 14. sěčnja 1856. J. Hamilton, vèrh. naměstnik. Karlo Telander, tajnik."

---

* God. 1850. izdao je prof. Dr. Oswald u Paderbornu dělo „Dogmatische Mariologie," koje je rimska skupština za izpitivanje knjigah odlukom od 6. pros. 1855. uvèrstila u broj zabranjenih knjigah. Čim je spisatelj o ovoj odluci i osudi svoga děla ubavěšten, odmah se je javnim očitovanjem dne 10. sěčnja 1856. ovoj odluci spremno podložio.

* Redovnici na planini St. Bernhardskoj u Švajcarskoj opet su nedavna bělodano dokazali svoje čověkoljubje. Dne 11. sěčnja pokopa plaz (lavina) dva čověka. S najvećim naporom radili su redovnici s drugih 25 ljudih 36 urah bez prestanka, da nesretnike izbave iz studenoga groba. Pa je ovim redovnikom tobožnji napredak našega vremena prětio oduzetjem svè imovine, tako da je car francezki stanovite vlade na dužnost zahvalnosti i čověčnosti opomenuti morao.

* Družtvo sv. Mohora ima 1057 članovah.

* *Nikola Frank*, gradjanin u Kolinu, poklonio je 80,000 talirah u to ime, da se sagradi nova župna cèrkva kod sv. Mauricia.

* Rim je poděljen u 54 župe, u ovih živi 36 biskupah, 1226 světovnih duhovnikah, 2213 redovnikah, 1919 duvnah, 687 duhovne mladeži, 414 nekatolikah izvan židovah, i 38,784 porodice. Ukupni broj žiteljah iznosi 177,461. Prošle godine preminù ih 7081.

* Da se gradjenje slavnoga hrama u Kolinu nastavljat može, kupe se svake godine dobrovoljni prinesci po Němačkoj. Lani iznesoše ovi prinesci 30,629 talirah.

* Englezka vojska u iztoku ima 52 vojna duhovnika, i to 10 katoličkih, 8 presbyterianskih i 12 anglikanskih na trošak vlade, a ostala 22 uzdèržavaju posebna nabožna družtva.

Književni oglas.

U sěmeništu nadbiskupije zagrebačke i u knjigarni Franje Župana u Zagrebu stoji na prodaju

Isus prijatelj malenih ili dajte malenim da k meni dodju.

Molitvena knjižica s pěsmami za děcu od Pavla V. Jais-a. Prevedè i izdadè ju *kolo mladih rodoljubah.* U Zagrebu 1856. Tiskom Dr. Ljud. Gaja. U 16. sa slikom i 153 str. Cěna tvèrdo svezane 12 kr. a mekano svezane 10 kr. sr.

SLIKE

sv. Petra, sv. Pavla, sv. Ivana Ev. i sv. Josipa. Tučilom bojadisane (broncirane) stoje po dva komada 1 kr. a cèrnilom tiskanih po pet komadah 2 kr. sr. Tko uzme 100 primèrakah na jedanput dobit će stotinu bojadisanih za 50 kr. a stotinu cèrnih za 40 kr. sr. izvan toga jošte 10 primèrakah nadometka.

Jošte se mogu dobiti:

Katekeze Augustina Grubera

nadbiskupa solnogradskoga i t. d. spisane u duhu sv. Augustina. Iz němačkoga ih prevedè i izdadè *kolo mladih rodoljubah.* Pèrva stran za pripravljateljni razred. U Zagrebu 1855. Bèrzotiskom Franje Župana. Cěna 30 kr. sr.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 12. — TEČAJ VII. U SUBOTU 22. OŽUJKA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Važnost konkordata za Ugarsku i naše kraljevine. *)

Premda je već mnogo pisano o konkordatu, ipak se opet nadje novi vidik, s koga se ovaj fait accompli smatrati može. Ako dakle ono jato sastavakah, što su već o konkordatu pisani, s ovimi redci pomnožavam, neću to učiniti, da nebi obratio pozornost na jednu stranku, s koje se ovaj ugovor ili nije, ili slabo pazio. Ovo je stranka, koja se posebice tiče Ugarske i s njom prije sdruženih pokrajinah; bit će dakle napose zanimiva za naše čitatelje, buduć spomnje stvari, koje su dosad kod nas obstojale.

Prevažna stečevina, — jerbo na vremenito dělovanje cěrkve odlučan, a i na isti razvitak i napredak narodnoga gospodarstva blagotvoran upliv imade, — jest ukinutje usmèrtbenog zakona (Amortisationsgesetz), kojim si je, kao što svatko znade, dèržava prisvajala pravo, po kojem je prelaz i prenos svake nepokretne imovine, pače i znatnijih novčanih svotah na cěrkvu zavisio od njene dozvole, za da, što početnici ove silovite naredbe navode za razlog, takovo blago nedodje u mèrtve ruke, t. j. da se javnom prometu neuztegne. Suvišno bilo bi više rěčih o tom trošiti, pošto pisac knjige „Studien über das österreichische Konkordat“ amo zasěcajući članak ovoga dèržavnoga i cěrkvenoga ugovora dosta bistro razjasnjuje, a može se predpoložiti, da nijedan čověk zrěle i trězne pameti neće pristati uz onu pristranu viku, kao da je dne 18. kolovoza minule godine opasnoj vlasti u dèržavi položen temelj. Neće biti tako suvišna primětba, da je ovaj usmèrtbeni zakon za razvitak i napredak Ugarske i prijašnjih zemaljah posestrimah bio gèrdna prepona, te da je, uz ostale mane i nedostatke bivšega ustava, dosta znatan dio ovih zemaljah i uslěd učinakah i poslědicah ovoga zakona u takovu stanju zaostao, kojemu se i danas jošte koli često toli pravedno prigovara. Isto tako nemogu mukom mimoići, da je uslěd ukinutog usmèrtbenog zakona družba benediktinah šotskih u Beču dvě velike gospoštine u Ugarskoj uz Dunav, a redovnička družba samostarah (monachus) iz Mölka kupila prostrano zemljište na Tisi, čim su ne samo znatne glavnice u zemlju unešene, nego će se tim zemljoteżnja i poreznivost veoma podignuti.

Nadalje valja napomenuti, kako je pravedni car Franjo Josip proti ugarskom zakonu od god. 1848. zemljištnu naknadu i na duhovničke nepokretnosti protegnuo, a tim cěrkvi podao sredstva, da si i ležeći imetak, koj se po někih městih u Ugarskoj jošte nevěrojatno jevtino kupiti može, nabavi, i tako za svetu umětnost, za znanosti, za pučke učione, za udove, sirotčad i stradajuće čověčanstvo tako děluje, kako cěrkva někoč u Ugarskoj dělovaše.

U „Studien über das österr. Konkordat“ spominje se važnost, koju XXI. članak rečene listine sadèržava glede biskupah u Ugarskoj i s njom prije sdruženih stranah, no pisac je propustio, što se njegovoj obćenitoj razpravi pripisati imade, podrobnije ovu stvar predočiti. Neka mi se dakle dopusti, da ja ovu točku popunim. U pogledu biskupskih oporukah u Ugarskoj i naših pokrajinah, buduć se gradjanski zakonik na ovaj slučaj nije uporavljao, valjala je dosad „Conventio Kollonicsiana“ od 15. lipnja 1703. i na temelju ovoga ugovora zaključeni 16. zakonski članak g. 1715. gdě se u §. 2. glede oporuke iliti poslědnje volje biskupah medju inim veli: „pro consensu regio super libera disponendi facultate recurrendum.“ A Conventio Kollonicsiana točno opreděljuje, kako se biskupska zaostavština razdělit imade, dočim u IV. odsěku ovako odlučuje. „Ut quod deducto aere

*) Ovaj sastavak preradismo s někimi malimi proměnami iz bečkoga „Zuschauera“ od 1. ožujka. Pisan je u Vesprimu, a urednik rečenoga časopisa primětjuje, da mu je pisac visokostavljen katolički duhovnik.

Digitized by Google

alieno in rem episcopatus aut praelaturae ejusdemve ecclesiae verso distributis supradictis superfuerit, id in tres partes aequales dividatur, e quibus unius partis praeelectio fiet in emolumentum ecclesiae, i. e. in usum erigendi vel augendi clericorum seminarii, aut ecclesiarum melioratione ac parochiarum restaurationem, quod defunctus designaverit; secunda tertialitas obveniat fisco Regis Hungariae, praesidiis et fortalitiis vel conservandis vel instaurandis impendenda; et de tertia pro lubitu et arbitrio quisque ecclesiasticorum disponere possit, sive pro refrigerio animae in pia legata, sive pro cognatis aliisve; aut si praelatus ab intestato decederet, in hanc tertiam partem ii cognati succedant, qui vi legum patriarum ab intestato morientibus succedere deberent, si vero talium cognatorum nullus superest, eo in casu haec tertialitas, tamquam a defuncto indisposita et ita relicta, ex media parte fisco, et alia ex parte ecclesiae dividatur.“ Za dokaz, da niti onaj zakonski članak god. 1715, niti ovaj kardinalom Kolonićem utanačeni ugovor valjanosti jošte izgubili nisu, služe obe parnice, u ime zaostavštine obiuh ugarskih pèrvostolnikah Rudnaya i Kopácsya podignute, koje se već od mnogo godinah proti komori vode, i od kojih je jedna istom nedavna na putu dobrovoljne nagode dovèršena.

Cèrkva ugarska i hèrvatsko-slavonska mnogo je konkordatom i tim zadobila, što dohodci izpražnjenih biskupijah, koje su velikom stranom jošt od sv. Stèpana ustanovljene i dohodci providjene, neće više komori kao dosad, nego vèrozakonskoj zakladi pripadati. Tako to, kao i upliv, kog će u buduće cèrkva u razpolaganje vèrozakonske i školske zaklade (koje u samoj Ugarskoj izvan velikih dobarah do 13 milionah u glavnicah poslèdujo) imati, svakako su takovi čini, od kojih si za unapredjenje cèrkvenih svèrhah mnogo dobra obećavati možemo; no ove točke imadu istu važnost i u ostalih austrijanskih krunovinah.

Mnogo znamenitija i važnija je za zemlje prije pod ugarskom krunom sjedinjene posebice ona točka konkordata, koja obučanje katoličke mladeži u obće, poimence pako pučkih učionah stavlja pod nadziranje i pažnju biskupah. Da se ova stečevina dostojno uvažiti i ocèniti može, treba poznati prijašnje postupanje u poslu pučkoga odgojivanja i obučanja u rečenih pokrajinah, i sètit se, da je svaka varmedja i svaki slobodni grad bio respublica, quae providentia divina et confusione regebatur. Kod svamogućnosti varmedjah i samostalnosti gradovah biaše do godine 1850. upliv svetjenstva na pučke škole toli nesiguran i dvojben, da se netreba čuditi, što su nam pučke škole tako daleko zaostale. Uz to, što nitko pravo nije znao, komu je uprava školah povèrena, te s toga se svuda na preveliku štetu učionah bez čvèrste osnove postupalo, dočim su najkoristnije višje naredbe bezobzirno bacane ad acta, prèčiaše procvětanje učionah jošte razlika narodnostih, věroizpovědanjah, i — ignoti nulla cupido, napose pako ono neprestano političko komešanje, u kom se je sve ino utapljalo. Odsele treba da drugačije bude; biskupi, oduševljeni duhom nj. c. k. apoštolskog veličanstva i sdruženi s njegovom vladom, s ljubavju i nepokolebivom ustrajnosti obradjivat će vinograd gospodnji, a kad obćeniti i za ove zemlje valjani politički školski ustav, sadanjim odnošajem prilagodjen, proglašen bude, nastojat će oni, da se u svemu i svačemu uvede u život, čim će se blagostanje cèrkve i dèržave najshodnijim načinom zajedno promicati.

K svemu tomu dolazi jošte to, što je biskupom javno i svečano ustupljeno pravo, da mogu dèržati cèrkvene skupštine — synode. „Synode su neobhodna potreba za cèrkvu u Ugarskoj,“ tako glasi jedna stavka, koja bi nedavno u peštanskom sveučilištu branjena — a to je istina. U synodah i kroz nje uvest će se istom najveći dio konkordatskih odredbah u život; kroz ove skupštine ojačat će dèlovanje cèrkve. Godine 1822. bi doduše u Požunu obdèržavana narodna synoda, no njene ustanove ostadoše do danas nepotvèrdjene. U buduće bit će to drugačije.

Zato hvala, duboko osètjana, radostna hvala budi našemu preuzmožnomu vladaru na ovom veledušnom daru konkordata, kojim je on svoju ljubvedostojnu majku, katoličku cèrkvu, obradovao, nestegnuvši time prava nekatoličkih svojih žiteljah. S toga dokle bude věka, spominjat će mu se slavno i dično ime u povèstnici, osobito pako u lětopisih cèrkve.

Odjek na poziv gosp. gradinskoga župnika.

Naše duhovničtvo već je od davna uvidjalo oskudan položaj nemoćnih svetjenikah u nadbiskupiji zagrebačkoj. I zaisto svaki, koj ozbiljno razmotri: što ga čeka u nemoćnoj starosti, kad ga se uz oslabljenje silah možebit i jošte drugom kojom nevoljom dotakne ruka gospodnja? — u sèrdcu se raztužiti mora, što se u našoj prostranoj nadbiskupiji tako slabo skèrbilo za budućnost duhovnikah, dočim u naših susèdnih i mnogo manjih biskupijah nemoćna bratja svetjenici udobniji udes imadu, te iz svog zavoda dovoljnu podperu dobivaju.

Digitized by Google

Više putih se je već u mnogih probudila iskrena želja, da se našoj obstojećoj no nedostatnoj zakladi za nemoćne duhovnike čim prije nuždna pomoć pruži, i tako život nemoćnikah olakša. Nu ove premda plemenite misli i milokèrvne želje, neimajući koj bi ih oživotvorio, razpèršiše se bez svakog odziva neostavivši izza sebe žudjena ploda, — dok naš vèrhovni pastir kao dobri otac, koj svu svoju dètcu jednako gèrli, rečenu zakladu znatnim darom ljubavi svoje nenadari pokazavši tim srědotočje, oko koga treba da se složno kupimo, ako želimo našu težku ranu ikoliko ublažiti, te našu budućnost u nemoćnoj starosti barem poněšto osègurati.

U ovaj otčinski primèr ugledavši se někoji izmedju naše bratje već se oglasiše glasom punim ljubavi; — a neima dvojbe, da će i ostalo naše nadbiskupije duhovničtvo, koje je dosad svaki domorodni zavod prema svojim silam podupiralo, rado stupiti u ovo kolo, dapače si za svetu dužnost dèržati, da svaki polag mogućnosti malim darom po gdékoju suzicu svoje odnemogle i ostarèle bratje otare.

U ovu lěpu svèrhu veselim sèrdcem i ja prinosim svotu od *200* for. sr. — i obvezujem se, da ću tako dugo, dok mi okolnosti dopuste gore navedenu glavnicu ili u gotovom novcu ili *u dèržavnih* obveznicah položiti, koncem svake godine 10 for. sr. kao pripadajuće kamate u ruke svog gospodina podarcidjakona predavati.

Istina je, da u ovo oskudno doba duhovničtvo i najmanju žèrtvu težko doprinosi; nu gdě je u sèrdcu prave ljubavi, ova će se dosětit i pronaći, čim i kako ju je uz pomoć božju zasvědočit moći. Naši okružni sastanci jesu najshodnije město, gdě se posavětovati možemo, kako bi se naš nedostatno obskèrbljeni zavod nemoćnih duhovnikah na bolje stanje podignuo? — Samo sjedinjenimi silami i dobrom voljom pritecimo u pomoć ma i s malim darom, pa ćemo svèrhu postignuti polag narodne poslovice: zèrno do zèrna pogača, — kamen do kamena palača.

Ivan Mažek,
kapnik hèrnetički.

Liebig o ustrojnom i bezustrojnom životu.

Oriaški napredci prirodoslovnih znanostih, osobito lučbe (Chemie), povukoše na polje ovih znanostih množinu ohotnikah (dilettantah), koji, zadojeni ponajvèše duhom materializma, dělovanje fizikalnih i lučbenih silah i tamo vide, gdě im niti traga neima. Odtud je zavladao u svih gotovo prirodoslovnih znanostih krupni materializam, koj sve pojave istih duševnih silah iz dělovanja mèrtve tvari tumači. Proti takovu jednostrano i krivo shvatjenomu pravcu moradoše se podignuti muževi, koji su, žèrtvovav znanostim cěli svoj život, dublje dopèrli u tajnosti prirode, nego li kojekakvi samozvani ohotnici. Medju takove muževe spada i glasoviti lučbar Liebig. On je u svojih predavanjih, što ih je u drugoj polovini lětošnjeg zimskog tečaja srěd množine sakupljena slušateljstva dèržao, izrekao osudu nad opakim materialističkim pravcem napomenutih samozvanacah, te je svojim dubokoumnim znanjem lučbenih zakonah uzeo ponajprije uzbijati one materialiste *), koji hoće da svaki pojav osobno i samostalno dělujućeg duha protumače iz tvari (materie). Pošto je govorio o lučbenih počelih (elementa), iz kojih sastoje ustrojna tělesa, i o načinu, kako se ova onimi hrane, nastavlja dalje:

Lučbeni razbor (analysis) nepruža nam dakle niti najmanjeg temelja, odkud bi se svojstva organičkih spojenjah dala prosuditi ili protumačiti; zato sva nastojanja lučbarah novijeg vremena směraju tamo, da poredak lučbenih počelah u različitih proizvodih biljevnog života shvate, jer od ovog poredka zavise njegova dělovanja. Kad bi lučbar sa svojega gledišta lučbenu razboru podvèrgao kuću, rekao bi, da sastoji iz kremika (silicium), kiselika (oxigenium), glinika (aluminium), vapnika, s něšto željeza, olova i bakra, iz ugljika i počelah vode. Vi nebiste tim niti najtamnijeg pojma o kući dobili. Vapnik, ugljik i kiselik, iz česa je mort, kremik, glinik, ugljik, iz česa je dèrvo, — neobstoje tu kao počela, nego kao mort i kamen, iz česa su podignute stěne, kao staklo, iz česa su prozori i kao dèrvo, iz česa su klupi i stolovi; samo onda, kad su počela u obliku dèrva, kamena, stakla itd. sastavljena, postane iz njih kuća. Pa kad bi vam tko dokazati htio, da je stolica našega kralja sa svim njegovim pokućtvom, s kipovi i slikami sama od sebe postala igrom prirodnih silah, koje, sudariv se slučajno skupa, ova počela načiniše kućom, jer je mort postao iz lučbenog spojenja ugljičine (Kohlensäure) i vapna, što bi svaki početnik lučbe proizvesti mogao; jerbo je staklo i kamenje iz kremika, glinika, vapnika, pepelika (kalium) i kiselika postalo, koje sve lučbena srodnost skup dèrži a spojiva sila učvèrstjuje, — jerbo dakle lučbene i fizikalne sile kod sastavljenja kuće suděluju: vi biste mu se sa sažaljenjem smijali, jer dobro znadete, kako kuće postaju. Izvanjsko lice, nutarnje

*) Naši čitatelji sětjat će se na Moleschotta, Büchnera, Vogta itd.

Digitized by Google

uredjenje, razdělјenje prostora, to sve dolazi od graditelja; on vidljivu kuću gradi polag zorne (idealne) osnove, koju u pameti imade, te tako ono, što je prije u njegovu duhu sastavljeno i uredjeno, udělotvara on silami, koje u organizmu čověka stoluju, i kojim lučbene i fizikalne sile, od kojih je gradivo svoja svojstva dobilo, kao služkinje idee u pomoć služe. Svud i vazda predpostavlja postanak kuće ideu kuće i uzrok, koj je druge sile polag stanovita pravca i potrebita reda u gibanje stavio, te ih k postignuti želećoj svèrsi ravna. Vi vidite u najnižjoj i najvišjoj bilini, u njenom sastavku kao i obliku, kako je gradivo u tanani i pravilni oblik i red sastavljeno, koji sve nadilaze, što kod uredjenja kuće vidimo; pa kod svakog biljevnog roda opetuje se idea, koja se nam u svojoj nepromènljivosti kao prirodni zakon pojavljuje. Napokon vidimo pred sobom cělu bilinu, koja se nakon někog vremena opet sěmenom preporadja. Iz oblikah, iz zakonito uredjena razvitka možemo razabrati svèrhu i ideu, no naša osěćala opažaju u dělu samog graditelja; mi nevidimo sile, koja protivećim se gradivom vlada te ga sili, da se stavi u prepisane redove i oblike. No naš um dokučuje, da idea imade svojega početnika, i da u živom tělu imade uzrok, koj lučbenimi i fizikalnimi silami zapověda, te ih těra u forme, kojih izvan organizma nigdě neima. Svi likovi bezustrojnih tělesah ograničeni su ravnim povèršjem i upravnimi cèrtami, a svi oblici, što ih imadu nosioci ustrojne tvornosti, omedjašeni su krivim povèršjem i krivudastimi cèrtami: u ustrojnih tělesih mora něki uzrok dělovati, koj upravne cèrte krivuda. To se imade samo manjkavu poznanju bezustrojnih silah pripisati, što někoji ljudi posebnu u ustrojnih bitjih dělujuću silu niječu, a bezustrojnim silam takova dělovanja pripisuju, koja su njihovoj naravi i njihovim zakonom protivna. Svako lučbeno spojenje imade tri uzroka: oblikujuću, spojivu (Cohäsions-) ili ledeću (Krystallisationskraft) silu i toplinu. U živom tělu imade jošte četvèrti uzrok, koj spojivom silom upravlja, te počela u nove oblike sastavlja, kojimi nova svojstva dobivaju — oblike i svojstva, kojih izvan organizma neima. Ako je istina, da u bezustrojnoj prirodi imade oblikujuća spojiva sila, onda je isto tako istinito, da u organizmih druga sila děluje, koja je uzrok gibanja i protivljenja, koja proti spojivoj sili i njenim učinkom děluje, koja dělovanje kiselika i najsilnija lučbena privlačivanja diže i upravo preobratja. Ako one osobe, od kojih onakova mněnja dolaze, na oko uzmete, opazit ćete umah, da su u područjih, koja imadu za zadaću iztraživanje lučbenih i fizikalnih silah, tudjinci; uz njih nije nikad nijedan vèrli siloslovac niti lučbar pristao. Pa kad biste zapitali velike naše siloslovce, kojim imademo zahvaliti pronašastje nedvojbenih istinah, što i nijekateljem životne sile za temelj njihovih tvèrdjenjah služe, dobit ćete za odgovor, da ovi věštaci znanostih takova tvèrdjenja i zaključke niti za temeljite niti pravedne nedèrže. To su samo mněnja ohotnikah, koji misle, ako su na svojih šetnjah dopèrli do medje prirodoslovnih područjah, da su pozvani neuku i lahkověrnu obćinstvu tumačiti, kako je svět i život na njěm postao, i kako je tobož čověk u iztraživanju najvišjih stvarih daleko dotěrao; a neuko i lahkověrno obćinstvo věruje njim radje nego prirodoznancem, kao što je gibajućim se, pišućim i govorećim stolovom radje věrovalo nego prirodoznancem.

Ovi ohotnici vam kažu, da ustrojna bitja iz ugljika, vodika, dušika, kiselika i sumpora sastoje, te da su iz medjusobnog sudaranja ovih počelah i njihovih silah postale sastavne česti stanice (cellulae), sama stanica i napokon cěli organizam. Lučbar može u svojoj lučioni (chem. laboratorium) množinu počelah razlučiti, što ih inače samo bilina ili životinja u svojem ustroju imadu; on može iz dèrva slador (šećer) načiniti, sastavni dio žuči i živinske mokraće predstaviti, no to nisu nikad lučbari izveli, da se ugljik s vodikom i dušikom u ovakovo tělo (slador) sluči, a još manje da odtud postane gradivo za organičko tělo, pa što oni ohotnici organičkim spojenjem zovu, nije niti najmanje takova što, nego je slučenje lučbeno, sadèržujuće u sebi organičke sastavne česti; sastavni dio, što ga lučbar iz žuči, i onaj, što ga iz svoje lučione dobije, jesu posve jednaki, no to slučenje je lučbenom a ne organičkom silom sastavljeno. To je nedvojbeno, da u živućem tělu takodjer lučbene sile děluju. Što je lučba prije trideset godinah tvèrdila a nije dokazati mogla, to sad već dokazuje. Pod uplivom nelučbenog uzroka děluju u organizmu takodjer lučbene sile. Samo dělovanjem ovog vladajućeg uzroka a ne sama od sebe poredjuju se počela te sastavljaju mokraću i žuč, kao što umna volja lučbarova hoće da ih sastavi izvan těla. Pa tako će mu pojti za rukom chinin, kavein, i različite boje biline i sva spojenja izvesti, koja neimadu životnih nego samo lučbena svojstva, i kojih najmanje česti se u ledcih poredjuju, kojih oblik i spodoba nezavisi od organičke sile. No te neće lučbi nikad za rukom poći, da samo jednu stanicu, jedan živačni končac, živac (nerv), s jednom rěčju, koj u istinu organični, životnimi svojstvi providjeni dio organizma, ili dapače isti organizam u svojoj lučioni proizvede. Bezustrojne sile proizvadjaju uvěk samo bezustrojne stvari; dělujućom u

Digitized by Google

živom tělu višjom silom, kojoj bezustrojne sile na uslugu stoje, postaje ustrojna, svojim posebnim oblikom od ledca različita i životnimi svojstvi providjena tvar.

(Konac slědi.)

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Na veliki četvèrtak dèržao je sám preuzvišeni gospodin nadbiskup službu božju, posvetio pomasti i ovèršio ostale za ovaj dan propisane cèrkvene obrede. Isto tako obavio je i propisano pranje noguh na dvanaestorici ovdašnjih ubogih staracah, po tri iz svake župe, koje je prije toga uzvišenoga čina poniznosti i ljubavi svom potrebitom oděćom i obućom obdario, a kasnije glavom uz pomoć gospode zagrebačkih župnikah obědom podvorio, poklonio počastjenim svu gostbenu spravu, kojom su se posluživali, i izvan toga udělio im novčanu milostinju.

— Dne 14. ožujka preminuo je u Križevcu nakon četiri-měsečnoga težkoga bolovanja preuzvišeni gospodin *Gabriel Smičiklas*, biskup križevački i njeg. c. k. veličanstva tajni savětnik, u 73. godini života. — Nad *ovom smèrtju*, premda nije nenadano došla, svatko se je raztužio, koj je imao priliku spoznati preizvèrstna svojstva duše, preblagu ćud, dobrotu sèrdca i ostale krěposti, koje su pokojnika za života resile, a izza njega ostavile najlěpšu uspomenu kod svih njegovih štovateljah. Biskupija pako križevačka izgubila je u njem ne samo svoga pobožnoga pastira i duhovnu glavu, nego ujedno svoga otca i majku svoju, buduć je on sve svoje ljubezno dělio s duhovnom svojom dětcom, — izgubila je svoga branitelja i dobročinitelja, koj je u prečastnom kaptolu iste biskupije ostavio věčni spomenik svoga biskupovanja, buduć je isti kaptol dělo brižljivosti i nastojanja njegova. Njegovo c. k. veličanstvo nagradilo je njegove zasluge, naimenovav pokojnika prije malo godinah svojim tajnim savětnikom, a s kolikim se udioničtvom ovaj gubitak obćenito osětja, to se pokazalo na 16. t. m. kod sprovoda. Svi žitelji sviuh razredah u Križevcu pohitiše, da ga isprate na město věčnoga počinka. Sakupi se takodjer množtvo obližnjega svetjenstva, i zapadnoga obreda svetjenici podadoše ovom prigodom lěpi priměr jedne věre i ljubavi, koja nas u jedno tělo spaja s našom sjedinjenom bratjom iztočnoga obreda, dočim su mèrtvo tělo pokojnoga vladike na svojih ramenih na sprovodu nosili i položili u raku stolne cèrkve. A věčni Bog će pokojnika, koj je za života njegovu pravdu ljubio i po njegovu zakonu živio, a smèrtju pravednih umro, takodjer nagraditi věčnom krunom pravednikah!

— Doznajemo, da je prečastni kaptol križevački u konsistoriu dne 17. tek. měs. dèržanom za naměstnika (vikara) biskupije križevačke izabrao prečastnoga gospodina Gjuru Smičiklasa, tamošnjega kanonika-čuvara i dosadanjega upravljatelja biskupskoga ureda. Prečastni g. Vikarius generalis došao je ovih danah u Zagreb, da se kao takov preuzvišenom gospodinu nadbiskupu kao metropoliti, i preuzvišenom gospodinu banu predstavi.

— Već je od davna u običaju, da se u cèrkvi sv. Marije u Zagrebu svake godine u pèrva tri dana velikoga tjedna dèrže pod imenom exercitiah duhovna razmatranja za puk u hèrvatskom jeziku. Lětos je ova razmatranja od 16. do 19. tek. měs. dèržao g. Franjo Budicki, nadstojnik sirotišta nadbiskupskoga i župni pomoćnik kod sv. Petra. Vrědno je, da to napomenemo, buduć si je i g. propovědnik mnogo truda uzeo, velikom pomnjom sastavivši svoja razmatranja, a pobožni svět je sve to vrěme njegova duhovne govorenja vidivo tronut znatno polazio, što je najbolja nagrada i pohvala za svakoga propovědnika. — U obće učinismo ovo vrěme radostnu opazku, da su i korizmene propovědi od svih granah ovdašnjega pučanstva mnogobrojno posětjivane bile, i da je znatno više ljudih nego pèrvašnjih godinah primilo svetotajstva. Nije li to učinak sv. misiah?

— Javismo već prije toga, da će otci iz družbe Isusove, koji su prošle godine u našoj pèrvostolnoj cèrkvi dèržali misie za puk hèrvatski, ovakove misie poslě uzkèrsa dèržati u Požegi i Sisku. Sad možemo već i naznačiti vrěme, koje je u tu svetu svèrhu opredělјeno. Naime u Požegi trajat će ove misie od 30. ožujka do 9. travnja, a u Sisku od 13. do 23. travnja. Već su učinjene shodne naredbe, da se ne samo žitelji rečenih městah o tom ubavěste, nego i puk obližnjih župah pozove, da se ovom prilikom duhovnoga preporodjenja okoristi. Jamačno se može očekivati, da će bogoljubno nastojanje pobožnih misionarah u Požegi i Sisku istom tako blagim plodom uroditi, kao što se to lani u Zagrebu a istom onomadne u Oseku pokazalo.

Iz Zagorja 9. ožujka. (Ovaj dopis primismo od jednoga odličnoga světovnjaka. Ured.) — Molim slavno uredničtvo, da mi u svojem čestitom listu ustupi malo městanca za prijavu, kojom kao župljanin Mihovljanski u ime svih župljanah ćutim se obvezana, da čuvstvo počitanja i zahvalnosti, koje mi župljani prama našemu velecěnjenomu gospodinu župniku, zajedno i podarcidjakonu kotara belečkoga, velečastnomu gospodinu Fijipu Peroku u sèrdcu gojimo, stavim i do obćeg znanja, buduć od obilja sèrdca rado govore usta. Isti gospodin tečajem upravljanja naše župe zasvědočava nam svojimi trudi i čini, koliko mu dika Boga, a spas, korist i čast župljanah njegovih na sèrdcu leži — Da

Digitized by Google

sva nenapominjem, on mnogo oko toga nastoji, da čim lěpše ukrasi našu župnu cěrkvu: — učinio je naslikat prednju stranu cěrkve; pribavio je krasne zastave; a evo sad nam rese cěrkvu na oko veoma lěpe a za sluh dobre i preugodne nove orgule s dvanaest registrah, koje bi svakoj gradskoj cěrkvi na ures služile. S ne malom žěrtvom i brigom našega duhovnoga pastira ove orgule nisu iz blagajne cěrkvene, već iz dobrovoljnih od župljanah pokupljenih prinesakah nabavljene. Načinio i postavio ih je umětnik Josip Smole, koj je polag mekanisma Valkerova u novih orgulah u Zagrebu, i u ovih orgulah meh sa zadovoljnim uspěhom ustrojio — Lěpa zidana škola, u kojoj se župna dětca već od godine 1847. poučavaju, skěrblju i trudom gospodina župnika podignuta, očevidan je dokaz, kako i koliko mu je do naobraženja mladoga župnoga naraštaja stalo. — Sretni smo pod upravom revnih i skěrbnih poglavarah duhovnih i světovnih, a nas župljane Mihovljanske posebice pobožnost, ljubav, dobrota, revnost, brižljivost i ostala velecěnjena svojstva našega duhovnoga pastira usrećuju i nukaju, da sreću i radost svoju, koju s toga ćutimo, a ujedno počitanje i zahvalnost našemu gospodinu župniku javno očitujemo.

Iz Djakova 11. ožujka (Dopis). Věčne je istine nepromenljivi zakon, da svaki čověk umrět mora, nu gdě? kada? to nikom poznato nije. I premda je ta istina tako poznata, da je nitko tajiti nemože, ipak se siroma čověk tare, těrsi i muči, kano da bi na uvěke živiti morao, pripravljajući sebi, što bi mu za duga života neobhodno potrebito bilo; — kad al na jednoč konac života njegova otěrgne se, poslědnji čas kucne, i on, kano cvět, koj jutrom mirišav i ugodan, večerom pako povene, trunuti počme. Nemila směrt, negleda nikakvih mejašah, negleda stara ni mlada, světovnjaka ni redovnika, niti pita, gdě je tko komu potrebit i vele nuždan? Množtvo bosanskog puka, po planinah i gušćarah raztěrkanog, kano maleno děte vapije, da bi mu tko kruha razlomio, i zadosti potrebitih misnikah darovao. Na koju svěrhu jedva što se je prije několiko godinah zavelo sěmenište bosanske mladeži ovdě, nemila směrt britkom svojom kosom dvojicu pitomacah bosanskih u najlěpšoj mladosti i napredku porazi, koji s velikim uspěhom dotične nauke primahu, dà i veliku nadu kod starěšinah svojih, i pozornost sviuh na se povukoše. Još nije 6 měsecih prošlo, kako je, otišav na praznike u Bosnu, u Ivanjskoj preminuo Fr. Lovro Popović, svěršiv ovdě 8. školu, u 18. godini života svoga. Još ova rana nemile i tako nagle směrti nije ni zarasla, al evo opet jedan plemeniti cvětić uvenu, i u cěrnu zemljicu leže, t. j. na 9. ovoga od suhe bolesti prestavi se u věkověčnost Fr. Bono (Bonaventura) Nedić, mladić takodjer u najlěpšoj dobi svojoj, nepunoj 18. godini života svoga, u 8. po isti način školi, i tako želostno družtvo i zemljake svoje ostavi, kog je prije tri dana bolestna, iz Bosne amo došav, pohodio otac njegov. Sprovod ovoga, kog je sam prečastni upravljatelj sěmeništa, opat i kanonik g. Adam Sukić, s podpunom podvorbom g. professorah predvodio, biaše jučer. Poslě obděržavanog u sěmeništnoj cěrkvi svečanog Requiem-a, po istom g. upravljatelju i drugih misah, — ne samo pobožni puk djakovački i množtvom osobitim, i suzami svojimi posvědoči: da nizko stanje redovničko i mladeži duhovne visoko cěni, — nego sva mladež duhovna, sbor professorah, praebendarah, ini svetjenici, ceh majstorah, dapače isti presvětli g. biskup dostojao se je tja do groblja pratiti pokojnika; — rad šta se je mnoga suza oboriti morala niz lica, osobito bosanske mladeži i njihovih starěšinah, govoreći: blago onoj dušici, za koju věrhovni pastir s pobožnim pukom ujedinjene i goruće molitve pred prestolje božansko odpravlja. — Měrtvo tělo pokojnika mladež je bosanska na rukah izměnice nosila, samo na jednom městu poradi blata biaše na měrtvačka kola postavljeno, dok ga opet oni u svoje desnice neprimiše, i do rake, u koju ga majstori spustiše, neprinesoše. — Ovaka dva mladića, izvěrstna u poniznosti, tihoći, krotkosti i redovničkom ponašanju, uspěšnoga napredka u naucih, koji voliše pošteno i dično umrěti, nego za dlaku od svojih dužnostih popustiti, kasno će steći, i nemože zadosti oplakati děržava Bosanska. Pokoj věčni blagim dušicam njihovim!

Iz Beča dne 4. ožujka. (Dopis.) Zarad izvanrednih za pravověrnu cěrkvu zaslugah slave još i dan danas zahvalni potomci uspomene vrědna imena velikih carevah Konštantina i Karla: a slavit će istom tako i austrijskog cara njegovo c. k. veličanstvo Franju Josipa, koj, razpěršiv sve predsude svojega vremena, božju cěrkvu, koju su njegovi predšastnici, neću reći zlobom prama njoj potaknuti, već mećju željezne systeme prisiljeni kroz tolико godinah u okovih gledali, podpunom slobodom obdario, te tako bělodano svemu světu pokazao, kako se nimalo neboji, da će se, dočim je cěrkva u posědovanje svojih naravnih pravah opet uměštena, kroz to kakvi uštěrb děržavi naněti. Oduševljeni čuvstvom najiskrenijeg strahopočitanja i najveće zahvalnosti milioni šalju vruće molitve pred prestolje nebeskog Otca za sretno i dugotrajno vladanje toli milostivog vladara nesamo u prostranoj carevini austrijanskoj, već i po cělom širokom katoličkom světu, a zahvalni potomci blagoslivat će ga, dok bude světa i věka. — Istimi čuvstvi štovanja i iskrene zahvalnosti oduševljeni někoji ovdašnji domoljubi i svete matere cěrkve dobra dětca, želeći svoju ljubav prama prejasnom vladaru i činom pokazati, došli su na tu uzvišenu misao, da se putem dobrovoljnih prinesakah na uspomenu sklopljenog konkordata i na slavu njeg. c. k. veličanstva sagradi drugi toranj na ovdašnjoj cěrkvi sv. Stěpana. Sada samo jedino čekaju na sastanak biskupah; a to je i posve u

Digitized by Google

redu, da toli slavno dělo od onih početak dobije, koji upravljaju kulami Siona. —

Dočim su se najuglednija lica za ovo poduzetje zauzela, za koje je bečki grad odlučio davati svake godine, dok nebude gotov toranj, 15,000 fr. sr. i koje revnim članovom Severinova družtva na sěrdcu leži; dočim je već i u Ugarskoj ono odziva našlo, a može se predpoložiti, da će svaki pravověrnik na to rado štogod doprněti: nimalo se nebojim, da će ova želja ostati glasom vapijućeg u pustinji. — Hěrvati i Slavonci, koji, gdě se radi o plemenitoj svěrhi, kao što nisu nigdě poslědnji bili, kao što su i pri ovom poduzetju po svojoj diki i iskrenom domoljubu c. kr. dvorskom savětniku presvěti. g. M. Ožegoviću, koj je ove toli uzvišene misli i početnik i najrevniji promicatelj, bili slavno zastupani, i koji za svoj narod, svoje vladaoce i svoju cěrkve svojom kěrvju znaše stati, — o kojih domovini i dan danas s utěhom slušam gdě se govori, da je „sponsa immaculata," — neće sigurno ni ovdě za drugimi zaostati.

Kad sam Vam u poslědnjem listu pisao, da tumačenje pojedinih konkordatskih članakah u „Stud. über das östr. Concordat" imade polusložbenu valjanost, nisam se zarekao. Suda je pod tiskom i tretje izdanje iste knjige. I ove će zaděržavat pověrh onih, iz kojih je već pěrvo i drugo sastojalo, još papinski govor u pogledu konkordata, potvěrdjenje konkordata, Breve na *austrijske biskupe*, i 20 članakah, što ih je kat. list u 9. broju donio. Ovi članci su bitna strana konkordata, koje je sastavitelj gore napomenute knjige već pri pěrvom izdanju uporavio; što će svaki, koj bude jedno s drugim sravnjivao, lasno opaziti.

△ *S bosanske granice.* Ja se vratjam na poslědnji predmet o Bosni, o kom sam prošasti put pisao, t. j. da sa sredstvi dosta malenimi postižu se napredci dosta veliki; gdě bo čověk s Bogom radi i s njim računa, tu ima vazda učinakah i poslědakah, premda su uzroci višeputah tako maleni i neznatni, da ih jedva opaziš. To pako zato moram da učinim, što se i susědi naši neumorno trude i posluju, pa tako sve novim i novim gradivom idu na ruku dopisatelju, i služe mu za predmet, koj je vrědan da se obělodani. — I ta gorljiva radnja je ona puna nade topla jugovina bosanska, o kojoj sam poslědnji put pripovědao.

Ali sam ujedno i to kazao: kako su tamo novopodignute sgrade prazne i bez pokućanstva; a svatko znade, što treba jedna nova kuća, jedna škola, a koliko više samostan jedan ili cěrkva? — Ja ću samo ovdě od stražnje govoriti.

Kad sam bio preklanjske jeseni u Zagrebu, ponio sam bio sobom mnogostručnih naručbinah glede bosanskih hramovah i sborovah, i buduć da se nije nigdě našla duša milostiva sěrdca, a umětnici biahu pretěrano skupi, to od prilikah, to od kipovah nije moglo biti ni spomena. Na poslědku sam se s prijatelji porazumio, da se malo pričeka, nebi li roba pojevtinila ili se pronašla drugim boljim i lagljim načinom. — Sad pako čujem, da je tu poněšto pomogla daleka Italija, nego i sjajna austrijanska vlada.

Jesenas je naime po svoj c. k. krajini službeno razpisano i dano duhovnim pastirom na znanje, da se prijave svi, koji bi šta u svojih cěrkvah od cěrkvene sprave ili sv. posudah potrebovali. Dakako svaki se je naš župnik požurio, da svojoj cěrkvi po koju stvar što prije i to badava iz puke milosti i darežljivosti pribavi. Al na jedared stiže na pukovnije odgovor, koj se i svetjenstvu dostavi, da ništa od poželjenih stvarih dobiti nećemo, s tom primětbom, jer su jurve cěrkvam bosanskim, albanezkim i hercegovačkim velikodušne světlom našom vladom poklonjene! —

Što je u tom obziru bilo suviška u Beču, zar se toga nigdě više — barem u drugih strukah cěrkvenih stvarih — našlo nebi? Koliko ima i kod nas ležećih i zaprašenih slikah i kipovah, koji samo da se obnove, pa bi nakititi mogli mnoge cěrkve i oltare!

Pa da bi štovano uredničtvo na to pozvano ili nepozvano za sbirku otvorilo častne svoje listove, nevěrujem, da naše poštovano občinstvo, s dopuštenjem svoga dotičnoga poglavarstva, u to nebi privolilo, i na žěrtvenik nabožnosti barem svoj suvišak dragovoljno prinělo. — (Uredničtvo je drage volje spremno na svako posrědovanje.)

Tako bi se cěrkve i samostani bosanski najprije i najlagije pomogli, poněšto zapunili i oživěli bar dotle, dok bi se vlastitom snagom osilili.

Tako n. p. ima u Staroj Gradiški lěpa ali suvišna i već od davna izvan porabe svake sreběrna monštrancija pozlatjena, blizu do dva funta težka, koju bi s izprošenim za to dopuštenjem bez svakoga uštěrba Bosancem ista cěrkva na korist ustupiti mogla. Ima i slika jedna Bogorodičina premda mala, — pred kojom bi se mogla svagdě — kako oni običavaju u sěnicah ili pod lipah na vedrini — sveta misa bogoljubnome puku štiti; jer kad je dobra i ona na papiru, — koju primorci ime na prodaju tištenu donesu, — koliko neće valjanija biti ova na platnu slikovana i u staklu okvirena. — Osim toga jerbo O. O. Franciškani bosanski s naměnami t. j. s misami, — koje bosanski kěrstjani rado im daju, a ovi primljene novce još radje u svěrhu svetu potrošе, — zidju i grade cěrkve i učione, dočim ipak sve naměre sami ověršiti nemogu: to bi si gg. svetjenici zadužbinu stekli, i svetu stvar podupirali, kad bi, kao što je preuzvišeni gospodin nadbiskup zagrebački svoje duhovničtvo prije dvě godine glede toga pozvao, svojoj bosanskoj bratji u ověršivanju ovih naměnah na pomoć bili.

Iz Beograda. Prije godinu i pó danah počelo se ovdě kod nas življe tražiti, da se podigne cěrkva za ka-

Digitized by Google

tolike. Praviteljstvo sèrbsko mislilo je o toj stvari malo duže, jer dotle i do sada nije bilo nikakve cèrkve druge věre kod nas. Kao što je čitateljima Sèrbskoga Dnevnika poznato, baš onda, kad je praviteljstvo radilo i rěšavalo o tome, da se cèrkva katolička za katoličke njegove žitelje o praviteljstvenom trošku ovdě podigne, biaše se podigla velika vika na njega, da se protivi podizanju katoličke cèrkve. Najlěpše je bilo čuti i viditi, kako je onda i beogradski paša zbog toga sèrbskom praviteljstvu zaměrao, intoleranciu mu predbacivao i još govorio, kako je sramota, da hristjani nedadu hristjansku cèrkvu podignuti. Paša je onda toliko se katolicima nagnut pokazivao, da je govorio, kako će im on města za cèrkvu dati gděgod hoće, pak bilo to i na samom Kalimegdanu. — Da vidite danas, kako ljudi svoje ćudi měnjaju. Kao što je poznato, praviteljstvo sèrbsko ustupi za katoličku cèrkvu lěpo i veliko město, odredi iz svoje kase nuždnu sumu novacah za podizanje cèrkve i kuće za sveštenika i u isto vrěme odredi iz svoje kase i stalnu plaću budućem katoličkom svešteniku. Prije několiko danah po naredbi sèrbskoga praviteljstva počme se o podizanju te cèrkve raditi i radnici počeše temelj kopati. Čuje zato paša iz grada baš drugi dan, kad mu je novi sadašnji sultanski Hatišerif došao, i zaboravivši šta je prije godinu i pó danah zbog te cèrkve govorio, poruči praviteljstvu sèrbskom, da on nedopušta cèrkve te podizati, dok sultan na to neprivoli. Praviteljstvo je naše dokazivalo i dokazalo, nebi li paša od toga odustao, ali ga nije moglo na to priklonit. Vidio sam, da ljudi još temelj toj cèrkvi kopaju, ali kao što čujem, morat će se od posla tog odustati, u Carigrad pisati i odtuda čekati rěšenje. One novine, koje su prije godinu i pó danah onako na sèrbsko praviteljstvo posuktale, da cèrkvu katolicima podignuti neda, a koje su Turke slavile, da su čověčni i tolerantni, sad po svoj prilici neće imati ušiuh, da čuju ovu pašinu protestaciu. — Turci će s tim protivljenjem učiniti, da će cèrkva ta biti kasnije gotova, ali neće nikako moći učiniti da se nepodigne. Njima je to i zbog toga protivno, što je město, na kom će se cèrkva podići, baš uz jednu džamiu tursku, pak sad Turci, koji oko te džamie živu, dive se i vele: kako može zvono zvoniti uz odžu, kad davu uči? Turci okolni već se spremaju da se odtale sele, i da džamiu tu batale, jer din (věra) njihov nepodnosi, da cèrkva uz džamiu bude. — Neprilikah takvih bit će više ali najposlije, sve malo po malo, naučit će se Turci i tome a još i mnogome drugome. Još valja i to znati, da je to město u varoši, gdě i Turci i Sèrbi imaju vlasti.

(Sèrbski Dnevnik.)

Iz Němačke. Emil Ed. Eckert izdaje kod Hurtera u Schaffhausen-u u svezcih izlazeće dělo pod naslovom: „Magazin der Beweisführung für Beurtheilung des Freimaurerordens als Ausgangspunkt aller Zerstörungsthätigkeit gegen jedes Kirchenthum, Beamtenthum, Familienthum, Eigenthum mittelst List, Verrath und Gewalt.“ Tko nezna, šta je potajna družba tako nazvanih slobodnih zidarah, i koja mu je svèrha, taj može to saznati iz ovoga zanimivoga i poučnoga děla. Ono nam stavlja pred oči s prehimbenom lukavostju osnovani ustroj ove družbe. Najveća věština ove lukavosti sastoji u tom, što si ona stavlja na čelo veliku gospodu kao prividne poglavare, koji družbi za obranu i štit služe, pod kojim ona mirno i sigurno oko izvedenja svojih naměrah nastoji, te joj u tom poslu ista visoka gospoda kao prikladno orudje služe. Medju inim kaže spisatelj: „Monarchičke dèržavne vlasti biahu (a za to ima svuda očevidnih dokazah), kojimi se poslužiyahu, da ćudoredno skvarenje narodah sredstvom znanostih i umětnostih potaknu i goje. Naučitelji gèrdnje i preziranja, da i mèržnje napram cèrkvi, dèržavi, jednovladarstvu i stališem (t. j. pravim, pèrvašnjim, ne prevratnim), obiteljskoj stegi i svojini ne samo da su slobodno vladali tiskom u dělih svake znanstvene struke, nego ih ponajviše pisahu upravo professori sveučilištah i gimnasiah. Pověstnicu su izopačivali, da osnove i čine prevratne opačine u haljine domoljubnih krěpostih zaogèrnu; a časti i odlikovanja podělivahu se s prestoljah ovim tobož velikim spisateljskim duhovom, te tako dèržavne vlasti nagradjivahu dèržavnimi sredstvi nauku dèržavnoga izdajstva. Tako je naravno sva štampa prevratu u ruke doći morala, dočim loyalni spisatelji nemogahu više naći niti organa niti čitateljstva, i t. d. Poslě Karla Lud. Hallera nije nitko do Eckerta tako duboko zavirio i opisao mračne preděle tamne tvornice za prevrat.

---

* Nadbiskup freiburžki dobio je iz Pariza velelěpnu i dragocěnu pastirsku palicu, koju mu u ime francezkih i amerikanskih biskupah i inih štovateljah predadoše biskup štrasburžki i tri gospodina iz Pariza. Isti donesoše za biskupa limburžkoga skupocěni pèrsten.

* U Ameriki nastala je opet slědba, koja ništa neće da znade o ženidbi, a to s razloga toga, što sv. pismo na jednoj strani kaže, da se u nebu nit nežene nit neudaju, a na drugoj tvèrdi, da treba izpuniti voljù božju na zemlji kao na nebu.

* U Parizu su lani poslě prevrata pèrviput u gluho doba noći dèržali polnoćnicu, dočim je dosad obdèržavana u zoru.

* Dne 19. veljače preuzeli su otci redemptoriste duhovnu upravu zemaljske kaznionice u Pragi.

Dopisnica Uredničtva.

G. L. K. u Č. Vaši novci prispěše nam sretno u ruke. Ozdravili na skoro! — G. J. B. u T. Primljeno, od Vas novce opremismo odmah na svoje opredělјenje.

Urednik Nikola Hervat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 13. — TEČAJ VII. U SUBOTU 29. OŽUJKA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O zakladi za nemoćne svetjenike nadbiskupije zagrebačke.

Da je najprěčji put i praktičan način, kojim se nedostatnoj zakladi za nemoćne duhovnike nadbiskupije zagrebačke najbèrže priteći može, onaj, što nam ga je sám preuzvišeni gospodin nadbiskup velikodušnim svojim istoj zakladi učinjenim poklonom pokazao, i kao u svakom obziru pravi otac naše domovine ovim věkovitim spomenikom svoga dobrotvorstva sèrdca podčinjenog si svetjenstva na duboku zahvalnost jošte više si obvezao, — to netreba istom dokazivati; to je bèlodano. — Ovaj uzoriti primèr s visine naše nadpastirske stolice toli ugodno razblažio je plemenito sèrdce velečastnoga gosp. župnika gradinskoga, da je svekoliko duhovničtvo nadbiskupije pozvao, neka po izgledu svoga vèrhovnoga poglavara zakladi nemoćnih svetjenikah čim skorije u pomoć priskoči, te je odmah svoje blago čuvstvo i činom zasvědočio, obećavši sa svojim dobrim susědom istoj zakladi svoje dèržavne obveznice.

Radostno pozdravljam ovaj miloćudni poziv, radostno pogledjem na ovako prokèrčeni put, jednom i drugom božji blagoslov od sèrdca želeći, te se ujedno usudjujem izjaviti, da svekoliko bez iznimke duhovničtvo sa mnom jednako o tom posalu čuvstvuje, budući osvědočeno o prešnoj potrebi, da se rečenoj matici što bèrže pomogne sa čvèrstije noge. Tà čuvstva ova bishu već od davna gojena, potreba ista obćenito i silno osětjana, njeno izpunjenje željno žudjeno! Jamačno mnogi sa mnom bit će o ovoj potrebi tako uvèreni, da dèrže, da isti bolji uspěh i naprědak našega duhovnoga zvanja s jedne strane zavisi takodjer od boljega ili hèrdjavijega stanja iste zaklade i sa sudbinom ove zaklade spojenoga obskèrbljenja onih nemoćnikah, koji su ili cěli svoj prijašnji život u težkom ovèršavanja duhovnoga zvanja sproveli, ili nesretnim kojimgod slučajem za daljnije službovanje nesposobni postali.

Svaki čověk želi naravnim nagonom dugo živiti i ostariti, al ujedno teži i za spokojnom starosti; njegove sile malaksaju već pod brèmenom godinah, a bez dovoljnoga obskèrbljenja i njegovanja bivaju jošte slabije; zato, da se sasvim neslome, treba ih u toj dobi štediti, čuvati, gojiti i krěpiti, a da to može biti, hoće se dostatnih sredstvah, s kojimi čověk i bez odvišnoga i sebi pogubnoga napora ili bez isto tako ubitačnoga stradanja stare svoje dane proživiti može. — Dok je svetjenik jošte zdrav i čil i dosta krěpak, često mu u siromaštvu i oskudèvanju duh klone, sèrčanost pada, volje k napregnutoj i sveudiljnoj radnji nestaje, a posao mu neide tako za rukom, nerodi onim plodom, kojim bi radjati morao. Sve to jošte više valja o duhovniku, koga uz siromaštvo jošte i nemoć těla, nedostatak silah ili težina godinah pritište, — to valja i o onom nemoćniku, koj se je svoga službovanja a tako i svake zaslužbe odreći morao, premda se polje njegove radinosti, udaljeno od javnosti, više na skèrb vlastovite duše i gojenje onemogloga těla proteže.

Sv. Jerolim kaže, da svetjenike dvostrukim počitovanjem štovati treba, jerbo posluju u rěči i nauku Gospoda; a sv. evangjelje nas uči, da je svaki poslenik vrědan svoje plaće. I ono tvèrdjenje sv. otca i ovaj nauk sv. pisma pravedno se i na nemoćnoga duhovnika uporavit moraju; jerbo plodovi njegova dělovanja ostaju i nakon njegova udaljenja iz javnoga života. Bio je on kao pověrenik neba nad životom i smèrtju svoga stada; kao najiskreniji prijatelj čověčanstva bio je svagda svědok veselja i tuge svojih věrnih; on je za blagoslov božji molio i dělio ga nad porodom, ženidbom i grobom; on se je u znoju lica skèrbio najprije za věčno, no i za vremenito blagostanje bližnjega. Toga radi treba da se štuje

Digitized by Google

u službi, a nagradjuje u miru. Zato, da mogu, svu svoju duhovnu subratju nagovorio bi, da po primèru sv. Ivana milostinjaka, — koj je uboge svoje cènio kao gospodu svoju, — i mi s odličjem smatramo naše zaslužne onemogle svetjenike. Ovi su u svom sadanjem stanju, osobito pako oni, koji samo iz svoje mirovine živiti moraju, sbilja siromašni, a na našu dèlotvornu ljubav i podporu od inih ubogih više prava imadu, jerbo su tèlo od tèla našega.

Kad bi požèrtvujuća ljubav ukupnoga nadbiskupijskoga duhovničtva skopčana s postojanom dobrom voljom matici nemoćnih svetjenikah k tolikoj snagi pomogla, da bi svaki u mir postavljeni zaslužni nemoćni duhovnik barma 300 for. godišnje mirovine dobivati mogao, — to bi sigurno ovakovo obezbèdjenje budućnosti s više obzirah svemu svetjenstvu na korist bilo. To bi poslujućemu svetjeniku pružalo mnogo ponuke za uztrajanje i veće požèrtvovanje u svojem tegotnom zvanju, bio on u kojem god mèstu, ma baš i u najzabitnijem kutu prostrane nadbiskupije. To bi poticalo na zadovoljnost i bezazleno veselje, a krèpilo i utvèrdjivalo bi medjusobnu slogu kod župnikah i njihovih pomoćnikah na lèpi izgled povèrenom stadu. Tim bi svetjeničko stanje više počitanja steklo kod onih ljudih, koji, kao što to obično biva, vèrlinu i vrèdnost čovèku mère krivim mèrilom imetka, dohodakah, zvanične plaće i reda nadničkoga. Tim bi odpao nerèdki ukor i spočitka, kojimi se poimence župnikom prigovara, da im je više do poljskoga gospodarstva, nego li do cèrkve i duhovnoga pastirstva stalo. Svetjenici, kad nebi za svakdanji hlèbac, a osobito za uzdèržavanje buduće starosti zabrinuti bili, oni bi spremnije i mnogu suzu sirotinji osušiti, gladne nahraniti, žedne napojiti, nage zaodèti, — mnogo više tèlovnoga i duševnoga dobra tvoriti i mogli i hotèli. Dàpače ne samo bitrije promicanje na župe, nego, što više važe, i točnije te uspèšnije ovèršivanje pastirskih dužnostih, dakle i duhovno dobro pravovèrnih tim bi se načinom okoristilo, dočim bi mnogi zaslužni, u duhovnom pastirstvu jurve ostaréli, te za odmorom i pokojem čeznući župnici i prije smèrti svoje izpražnjene župe mladjoj subratji i krèpčijim rukam ostavljali, tražeći zaslženu nagradu nemoćnikah. A buduć u ovo doba polag sadanjih hèrdjavih okolnostih zaklade za onom premalenom plaćicom, što je nemoćnim duhovnikom opredèljena, nikoga sèrdce nevuče kao za dostojnom nagradom za mnogolètno revno službovanje, već se je više svatko kao kakove kazni plaši, — s toga nije čudo, što mnogi s malaksalimi tèlesnimi i duševnimi silami, koje nedopuštaju, da svomu zvanju dostatno odgovore, vole mirna smèrt čekati na župah, nego li se predati siromašnoj sadanjoj sudbini nemoćnih svetjenikah, — sudbini, koja je tim žalostnija, čim je starost tegotnija a svaka nevolja u starca veća i nepodnosnija.

Nisam mogao sèrdcu odolèti, da ovo prije nenapomenem, i nenavedem kao razloge, koji me potaknuše, da se i ja na onaj čovèkoljubni poziv u 8. br. „Zag. kat. lista“ odzovem. Očitujem dakle, da sam pripravan 100 for. sr. u obveznicah na dèržavni zajam za maticu nemoćnih duhovnikah nadbiskupije zagrebačke drage volje položiti i na pèrvi poziv prečastnoga duhovnoga stola na svoje opredèljenje poslati. Spreman sam i na veće žèrtve, na primèrne godišnje prineske, ako se za shodno prosadje, da ovim načinom oskudici naše nemoćničke matice doskočiti valja, čim to odlukom prečastnoga duhovnoga poglavarstva objavljeno bude. Mislim samo, a što mislim, to blagomu razsudjenju i uvaženju prečastnoga svetjenstva predlažem i preporučujem, da, dočim je svaka pomoć čim hitrija tim milija, i mi bez svakoga oklevanja odmah jošte u tečaju ove godine dobrovoljnimi polulètnimi prinesci, koji bi se u pastoralnih skupštinah sabirati mogli, i sadanjoj nemoćnoj našoj bratji pomognemo, a i za buduće stanje zaklade ove bez mnogoga okolišenja se pobrinimo.

Ove prineske trebalo bi dàkako tako ustanoviti, da nikomu odviš tegotni nebudu, a da se s njimi ipak postigne žudjena svèrha. Valjalo bi njihov minimum opredèliti, kojim se dàkako većem dobrotvorstvu nikakova stega nametala nebi, i ovaj minimum primèrno razporezati. Kad bi n. p. za župnike na boljih župah opredèlio se 1 for., — na slabijih župah 30 kr. sr., — za župne pomoćnike 25 kr. sr. na mèsec: to bi samo od izvanjskoga duhovničtva na godinu preko 4,600 fr. sr. priteklo, koji, k onim jur tekućim kamatam zaklade pridani, dopustili bi, da se 25 nemoćnim svetjenikom opredèli 300 for. godišnje mirovine.

Da bi gg. župnici i njihovi pomoćnici svoje obveznice na dèržavni zajam ili pako zemljištno-razteretne zadužnice — i to pèrvašnji samo po 100 for. a poslèdnji po 20 for. sr. zakladi nemoćnih duhovnikah koncem tekuće godine poklonili, kao što to lani učini svekoliko svetjenstvo gèrčko-katoličke biskupije u Erdelju, — to bi se iz ovih dèržavnih zadužnicah znamenita svota do 40,000 for. sr. za temèljnu glavnicu sabrala, koja bi za deset godinah, kad bi se godišnje kamate sveudilj matici pridavale, narasla do preko 62,000 for., u kom stanju bi već 10 nemoćnih duhovnikah s 300 for. uzdèržavati mogla. No ovdè su uračunani samo prinesci izvanjskoga duhovničtva

Digitized by Google

i to, poimence od strane gg. župnikah, najnižje stavljeni. Kad se uzme u obzir, da će mnogi župnici, što su već pèrva dva učinila, i više poklonniti, — da se zaklada ova ima nadati velikodušnoj podpori od strane slavno poznate darežljivosti prečastnih članovah pèrvostolnoga našega kaptola, — da će istoj zakladi i ini naši duhovnici, bili oni po učiteljskih stolicah ili u drugih kruzih svanja ponaměšteni, i ad titulum Dioecesis redjeni po mogućtvu svoju pomoć pružati, — mnijem, da neću stvar pretèrati, ako stavim, da će se takovim načinom spomenuta matica do 80,000 fr. sr. na deset godinah dotèrati moći. Ova glavnica nosila bi toliko godišnje dobiti, koliko već sadanja nosi, a sjedinjene bi dostajale, da iz njih 25 nemoćnih duhovnikah vuče po 300 for. na godinu. Kad bi se godišnje kamate jošte duže k matici prilagale, naravno, da bi tada ova jošte veća narasla, i svendilj se tako umnožavala, kao što n. p. vojnička mirovnička matica i inih družbah uspěva. U tako sretnu stanju ove zaklade mogla bi ova onda polag okolnostih i veću mirovinu nemoćnim, osobito zaslužnijim svetjenikom izplatjivati.

Izvan navedene osnove ima jošte jedan način, kojim bi se prěkim putem i bez poklona spomenutih dèržavnih obveznicah zakladi nemoćnih duhovnikah pomoći moglo. Predlažem ga evo prečastnom duhovničtvu na ocěnu. Sve župe u nadbiskupiji, sve veće i manje nadarbe i ine strogo duhovničke službe uzele bi se kao velika glavnica zavoda za nemoćne svetjenike. Od ove glavnice bi dotični gg. župnici, nadarbenici i ini svetjenici prema svom dohodku toliko prineska u ime kao godišnjih kamatah doprinositi imali (n. p. 6000 for. sr.), koliko bi potrebito bilo, da se s tekućimi kamatami obstojeće jarve glavnice 25 ili i više u mir stavljenih svetjenikah s godišnjih 300 for. uzdèržavati može. Ovakova glavnica, jerbo s obstankom župah i nadarbah uzko spojena, bila bi sasvim sigurna, dočim bi već obstojeća glavnica posmèrtnimi postotnimi pristojbami odumèrlih svetjenikah u vojničkoj krajini, a i onom svotom, što je synodalnom odlukom od imetka s oporukom ili bez nje preminuvših ostalih duhovnikah na korist zaklade za nemoćnike opredèljena, svedjer rasla. Tim načinom bi pomalo i oni godišnji prinesci porazměrno umanjavali se.

Ova ili pèrvašnja osnova lasno će se oživotvoriti moći, samo ako bude sloge i krěpke volje; jerbo čvèrsta i odlučna volja, veli něki mudrac, jest za svemožnostju najjačja sila, kojoj ništa pretežko nije.

Neka ipak nitko nemisli, da je svoje prostosèrdačno mněnje i ove spomenute predloge komu nametnuti hoću, ili da mislim ovimi predusresti shodnije i razboritije, sa većem izkustvu i obsežnijem znanju osnovane predloge. Bolje osnove od mojih vazda ću rado primiti. Ja sam ovdě samo svoje posebno mněnje izjavio, nukan željom, da se stanje naših nemoćnikah čim skorije poboljša, i hoteći u oči predstojeće nam prolětne pastoralne skupštine na ovaj predmet pozornost gg. svetjenikah svèrnuti, buduć će se tom prigodom o istoj stvari věčanje povesti. Inače pripravan sam na sve mi moguće žèrtve; neznam bo, da li mene ili drugoga koga brata neće prije ili kasnije postignuti udes, da ćemo pod zaklonom ove zaklade svoje dane dovèršiti morati.

Prigovor onaj, da su zlom upravom već obstojeće glavnice ove zaklade oslabile, i da bi to i kasnije moglo se dogadjati, — neuvažavam [1]); buduć podpuno povèrenje polažem u prečastno duhovno poglavarstvo, nemogav věrovati, da bi tko u svoju vlastitu utrobu běsniti smio i htio [2]). — Što je zaklada ova sa stotinami drugih glavnicah smanjena i osakatjena, to se neće onomu dati na čudo, koj uzme na um sveobću katastrofu, koja je prije 45 godinah sve novčane sile uzdèrmala. Ako se k tomu uzme oni od tako prostrane biskupije od svegakolikog duhovničtva god. 1804. u spomenutu svèrhu sakupljeni dosta neznatni prinesci, broj nemoćnikah tadanjih i sadanjih, potrebštine, okolnosti i cěna stvarih od onda i sada: tad se sbilja pravedno na nikoga nemože krivnja svratjati, što ista zaklada dosad više narasla nije. [3]) Da ona odsad bolje uspěva i svim zahtěvom u buduće zadovoljiti uzmogne, to je našemu vremenu i našemu pričinjenju pridèržano.

Franjo Podel,
župnik.

Liebig o ustrojnom i bezustrojnom životu.

(Konac.)

Prije sto godinah věrovahu kao u živu istinu, da ribe i žabe u barah, bilne i kojekakov gmiz u gnjilih směsih, n. p. u vlažnoj piljevini sama od

---

[1]) To pravo činite, jerbo je taj prigovor, što se dosadanje uprave tiče, posve neosnovan. Ured.

[2]) A nebi niti mogao, buduć je uprava ovih glavnicah i dosad bila, a bit će i odsele strogim računom podvèržena. To isto valja takodjer o upravi i razpolaganju utičućih kamatah. Ured.

[3]) Komu su okolnosti pobliže poznate, taj će se više čudit, što je ova glavnica uz one troškove, koje bi sama bila namirivat morala, u svom sadanjem stanju sačuvana. To bisše samo tim načinom moguće, što je nedostatku godišnjih kamatah, svake godine znatno u pomoć priticala pe neznica sěmeništna. No i ova pe-

Digitized by Google

sebe postaju. Kad bi to istina bila, onda se nebi tajiti dalo, da u sličnih okolnostih može i čověk tako postati ili da je i postao. No točno znanje i iztraživanje prirode pokazalo je, da se sva ova za istinita dèržana mněnja na krivih i povèršno shvatjenih opažanjih osnivaju; u svih iztraživanih slučajih pronašasto je u takovih směsih zametakah i sěmenja bilinskog, jajah životinjskih, iz kojih se u vlažnoj truleži razviše ustrojna bitja. Bilo je mnogo mudracah, koji su tvèrdili, da je život zajedno s tvarju od věka, te da nije nikad početka imao. Točno prirodoznanstvo je dokazalo, da je zemlja jednoč toli veliku toplotu imala, da na njoj ustrojni život biaše nemogućan. Već kod 78° topline vodi se kèrv; ono je dokazalo, da je ustrojni život na zemlji početak imao. Ovo su toli važne istine, da bi, kad bi makar jedine stečevine ovog stolětja bile, mudroslovje prisilile, da bude prirodoslovju zahvalno. Oni isti obotnici u prirodoslovju, ona ista děca u poznavanju prirode tvèrde, te hoće da nevěštu i lahkověrnu obćinstvu za istinu napèrte, da su razgonetali veliku tajnost o postanku mislih, naravi i bitju duha čověčjeg. Duh čověka, tako vele, jest proizvod njegovih osětjalah, moždjani radjaju misli někom proměnom tvari, te stoje u odnošenju napram mislim, kao jetra napram žuči. Kao što, vele dalje, s jetri propada i žuč, tako da propadne s moždjani i duh. Kad zaključke ovih ljudih očistite od varke i praznih plěvah, od svih njihovih prividnih dokazah, koji su u očiuh znalacah samo razsvětljena magla, onda će vam preostat zakjučak, da su noge za tèrčanje a moždjani za mišljenje, te da se mišljenje mora učit, kao što mora děte tèrčat učiti; da bez noguh nemožemo tèrčati a bez moždjanah misliti; da oštetjenje noguh proměni hod a oštetjenje moždjanah mišljenje. No meso i kosti, s kojih sastoje noge, nekretju se same, nego ih kretje njihov uzrok, koj nije niti meso niti kost, meso i kost su orudje dělujuće sile; mehka směs, koju moždjane zovemo, nemisli, ona je samo orudje uzroka, od koga dolaze misli. Moždjani su jedino orudje, kojim ista misao čověka zapověda; niti na gibanje sèrdca niti želudca neima volja čověka upliva, a da upliv zaušnice u sgodan trenutak udarene toliko děluje, da kadšto i matematičku zasadu u glavu zabije, to će i mnogi učitelj dokučiti. Oko nevidi, světla ili kakova těla, uho nesluša glasbe, nego to su samo orudja, kojimi duša světlo i glasbu osětja. Obotnici tvèrde, da misli postaju samo proměnom tvari u moždjanih, kao što postaje žuč iz takove proměne tvari u jetrih. No pravo životoslovje neznade ništa o odnošenju, u kojem bi žuč, kao odlučena stvar, napram jetram kao odlučujućemu kotrigu stala, a šta je lučba o tom doznala, dokazuje samo toliko, da počela žuči u nikakovu odnošenju nestoje napram počelom jetarah. Duhovni čověk nije proizvod svojih osětjalah, nego dělovanja osětjalah jesu proizvodi umne volje u čověku. Mi znademo, da proměna tvari u parostroju radja silu. Dèrvo, ugljevje sgori i tim proměni svoja svojstva, dočim se s kiselikom sdruži; ovim sgorenjem postaje toplina, koja vodu pretvori u paru; a ova opet tlači kotlove stěne, te tako kretje strojem. Proměnom tvari postaje u galvaničkom stupu munjevni potok; ako se ovaj provede kovnom žicom, učini ju magnetičkom, a ta magnetička sila, ako se upotrebi, može cěli stroj kretati. Iz svega možemo slutiti, da i u životinjskom tělu mechanička sila, od koje hotno i nehotno gibanje kotrigah zavisi, s proměnom tvari osobito u živačnom sustavu u savezu stoji, no to odnošenje nam je posve nepoznato. Sve, što o tom znademo, jest to, da se sila u organizmu neradja kakono u parostroju, te da se iz poznatih munjevnih zakonah nedade protumačiti. Mi znademo, da se tvar u svih stranah těla měnja, da trošenje mechaničke sile na sve kotrige, na cěli mechanizam těla upliv imade, da volja čověka, tèrčanjem ili težkom radnjom izmorena i na orudje mišljenja, na moždjane děluje; no o proměni tvari u moždjanih, koja bi misli proizvadjala, neznade prirodoznanstvo ništa; sve što znademo, stiče se u onu jednostavnu istinu, da glava bez moždjanah niti nemisli niti neosětja. Prirodoznanci, koji su zakone organičkog života ozbiljno poznati htěli, te su opazili, da kod njega takodjer fizikalne i lučbene sile děluju, obratiše dakako na ove kao na poznate stvari svoju pozornost; oni su, da potraže, na koliko tu siloslovje i lučba děluju, na stran stavili životnu silu; tamo, gdě im ove dvě znanosti nisu stvar razjasnile, moradě se primiti nov jošte nepoznat princip, kojim se je organički život tim u těsnije granice stěran jasnije označiti mogao. Ovaj način privremenoga odstranjenja životne sile nisu mnogi ljudi shvatili niti razuměli, pa su onda pomislili, da su prirodoznanci pravi organički život zabacili, dočim su oni samo fizikalne i lučbene sile, koje tu děluju, iztražiti nastojali. Da nebudemo proti apoštolom materializma nepravedni, moramo na obzir uzeti, da njihovi nazori nisu ništa drugo nego samo posledice one reakcije, što je prije više godinah svojim naukom onako smělo bila izišla na vidělo. Mudroslovnom životoslovju trebaše temelja pouzdanog prirodoznanstva, izkustva: svi pojavi hranitbe, dihanja,

neznica biaše vazda u manjku. Da se ovaj manjak izpuni, to su dosadanji biskupi do ovih poslědajih godinah rečenoj peneznici, a posrědno dakle i zakladi nemoćnikah, svake godine pružali podporu, koja je više tisućah forintih iznosila. Ovako se samo u glavnice nemoćnih svetjenikah nije diralo. Ured.

Digitized by Google

gibanje tumačše si ono iz někog uzdržljenog uzroka, životnom silom prozvanog; kod ustrojnog těla, tako se je mislilo, neimaju fizikalne ni lučbene sile nikakova učestvovanja, tu da postaje željezo, što mu ga treba, kao što i toplina někim posebnim načinom. Točnije proučeno prirodoslovje je dokazalo, da sve tvarne sile kod životnih pojavah sudělluju, a skrajna reakcija tvèrdi sada naproti prijašnjemu nazoru, da životni pojavi samo od lučbenih i fizikalnih silah zavise, te da u obće u tělu nikakova druga sila nedělluje. No kao što ondašnji prirodoslovni mudraci niru mogli dokazati, da njihova životna sila čini sve, isto tako nemogu ni od jučer postali materialiste dokazah navesti, da to čine anorganičke sile, te da su one same u organizmu dovoljne, dapače da one isti duh proizvadjaju. Sva njihova tvèrdjenja neosnivaju se na poznanju nego na neznanju prirodnih pojavah. Istina je u srědini, koja se nad pojedinosti uzvisuje, te oblikujući principi, vladajuću u sudělovanju s lučbenimi i fizikalnimi silami u organičkom životu ideu priznaje.

Poslanica

preuzvišenoga gospodina grofa Lava Thuna, ministra bogoštovja i naukah, na sve nadbiskupe i biskupe carevine o konkordatu.

U oči skupštine, na koju će ovih danah u stolni grad carevine nadbiskupi i biskupi sa svih stranah carevine doći, da věćaju o konkordatu, dèržimo za shodno priobćiti pismo, kojim preuzv. gospodin minister L. Thun sve vèrhovne pastire na ova věćanja poziv lje, a ujedno u njem više članakah istoga konkordata razjasnjuje. To pismo glasi ovako:

Vašoj pre. . . bit će poznat iz proglasa od carske vlade kao i svete stolice izdanoga veleradostni dogadjaj, da su k svèrsi privedena ugovaranja, koja je bilo njegovo c. k. apoštolsko veličanstvo s apoštolskom stolicom zametnule, da odnošajem svoga carstva napram cèrkvi podade čvèrst i u svakom obziru dovoljan temelj. Bit će Vašoj pre. . . takodjer nemanje poznat i isti sadèržaj svečano proglašenoga konkordata.

Medjutim je dospio do Vaše pre. . . i breve, što ga je sveti otac u slědstvu konkordata izdao, i u njem se izrazio toli o duhu, u kojem ga valja pojmiti, toli o izvedenju někih njegovih članakah. Druge izjave tečajem ugovaranja od obiuh stranakah medjusobno priobćene, kojimi se stranom usavèršuje, stranom pako razjasnjuje dotični ugovor, ostadoše ubilježene u dopisih ugovarajućih stranakah, buduć da nije za shodno proasdjeno, da budu s istim konkordatom proglašene.

Ja imadem čast Vašoj pre. . . u prilozi dostaviti několiko otisakah toli od spomenutoga ugovora, koli i od lista, što ga je preuzv. knez nadbiskup bečki 18. kolovoza p. god. upravio na pronuncia kardinala Viale Prelà.

Osim toga, što sadèržaj ovih izvěstjah bělodano svědoči, koli ozbiljno je njeg. c. k. veličanstvo nastojalo, da stupi u iskreno suglasje s cèrkvom, izražuje on ujedno prešnu želju i volju njegova veličanstva, da se okončani ugovor u cělom svom obsegu čim prije u dělo privede, da tako plodonosno snagu svoju razvija. Izvedenje ovo u bitnih točkah jest zadatak cèrkve i stoji najvećma u rukah biskupskih. Za cèrkvu medjutim neće biti manje koristno kao iz dèržavnih obzirah važno, da se isti ugovor u jednakom smislu po svih biskupijah primi, i po tom da se pruži biskupom carevine sgoda za medjusobno posavětovanje. Ovakovim načinom moći će se c. k. vlada něšto potanje sporazuměti s cèrkvenom vlasti glede onih točkah, koje takovo sporazumljenje izmedju obiuh vlastih zahtěvaju; ili ako bi se možda u tome na kakove tegobe naišlo, moći će se po smislu XXXV. članka konkordata něki obični predběžni ugovori sa svetom stolicom priugotoviti. Uslěd toga je njegovo c. k. apoštolsko veličanstvo meni najmilostivije naložilo, da Vašu pre. . . kao i svu ostalu presvětlu gospodu biskupe i nadbiskupe pozovem na zajednička věćanja, koja će se u glavnom gradu carevine dèržati, i druge nedělje po uzkèrsu započeti.

Prije ovih věćanjah očekuje od presvětle gospode biskupah njegovo c. kr. apoštolsko veličanstvo polag svoje već u previšnjem patentu od 5. studenoga 1855. (t. j. u onom patentu, kojim se proglašuje konkordat dèržavni zakonski list br. 195.), očitovane želje, da isti prijave vrěme, kad bi se imali ustrojiti ženitbeni sudovi u onih krajevih dèržave, u kojih sada još nepostoje.

U ostalom bit će svèrha ovih věćanjah pretresati sadèržaj konkordata, njegovo izvedenje i odtale porodivša se pitanja, što radi svoje obćenite znamenitosti zaslužuje zajedničko uvaženje. Uprav s toga želi njegovo veličanstvo, da presvětla gospoda biskupi prije ovih věćanjah neizdavaju nikakvih predtečnih uredbah u pojedinih biskupijah. Koja pitanja napose sačinjavat će u prerečenom smislu predmet věćanjah, odlučit će jur ista presvětla gospoda biskupi; njegovo veličanstvo pridèržuje si medjutim pravo, da će moći polag okolnostih i od svoje strane něka pitanja za uvaženje skupštini preporučiti, u čem će njegovo veličanstvo izvoliti shodne naloge podělити preuzvišenomu g. kardinalu knezu nadbiskupu bečkomu, koj je kao bivši njegova veličanstva punomoćnik u dogovaranjih i bez toga pozvan, da potrebita možda u tom poslu potanja izvěstja podade.

(Konac slědi.)

Digitized by Google

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Na veliku subotu ovèršena je u svih ovdašnjih cèrkvah svetačnost slavodobitnoga Spasitèljeva uzkèrsnutja i s najvećim udioničtvovanjem od strane pravovèrnih i s najvećim velelèpjem sa strane cèrkve, koja ovom prigodom običaje razviti svu sjajnost svojih obredah — ovih slikah i prilikah unutarnjih nabožnih čuvstvah; a tako i valja proslaviti uspomenu ovoga božanstvenoga čina a ujedno i temeljne istine kèrstjanstva, o kojoj već sv. Pavao rečè: ako Kristus neuzkèrsnù, tašto je propovědanje naše, izprazna je věra vaša. Tèrg sv. Marka, kojim je prevod iz istoimene župne cèrkve već mrakom obilazio, biaše lèpo razsvětljen. A šta da rečemo o našoj pèrvostolnoj cèrkvi? Ona, koja prije mala biaše žalobna i pusta, zaoděla se u svetačnu odoru veselja; stotine titrajućih plamenah razsvětljivahu čarobnom lučju častne stěne i svete žèrtvenike veličanstvenoga hrama; u cèrkvi čověk do čověka i koliko je velika i prostrana; usta svetjenikah, što su se dosad muklo i turobno oglašivala, poje zvučnim i radostnim spěvom: a sve to směra na onaj čin našega Spasitelja, koj je sám preuzvišeni naš gospodin nadbiskup radostnim trokratnim „Alleluja!“ svojim věrnim oglasio. Kao što ovo běše srědotočje ove za svakoga kèrstjanina preradostne svetačnosti, tako běše takodjer uzvišen trenutak onaj, kada su pod konac stotine gèrlah uzkèrsnuvšega Spasitelja jednim glasom a pobožnim i uzhitjenim sèrdcem nazivale i slavile „svetim.“ —

Na uzkèrs obdèržavao je opet preuzvišeni gosp. nadbiskup sám svetačnu službu božju prije i poslě podne. Poslě mise govorio je svojim mnogobrojnim věrnim propověd o miru, koj je Spasitelj donio světu, poučiv slušatelje, kako si ovaj mir prisvojiti i sačuvati mogu. Uvět i poluga svakoga napredka i sreće jest mir s polja i s nutra, mir od drugih ljudih i pokoj vlastite savěsti; a kako nam mira upravo u naše doba treba, to se osětja obćenito. Zato je i preuzvišeni propovědnik premudro uzeo govoriti o onom miru, koj treba da bude temelj svakoga inoga mira, bez kojega svaki drugi mir nije no prividna sěna bez stalnosti i obstanka. Pošto je vèrhovni pastir o ovom pravom, jerbo ne na ljudskih mněnjih i varkah osnovanom, već istim Bogom na svět donešenom miru svoje slušatelje podučio, lèpo je svoju pouku uporavio na sadanje vrěme i nazočne okolnosti, dočim je pod konac svoga govora rekao:

„Jošte imam dvoje, što sam osobito nakanio da vam priobćim preljubljene duše kèrstjanske! Znate, da upravo u ovaj čas predstavnici najmogućnijih narodah u glavnom gradu francezkoga carstva dèrže uzajamna dogovaranja i posavětovanja, kako bi se sklopio sveobćenit i stalan mir. Znate, kako ima skoro već dvě godine danah, što po raznih stranah světa, na kopnu i na moru, gori razjarena buktinja ljutoga boja. Znate koli su strašnovite već dosad bile posliědice ovoga rata; da je već se na tisuće, nego na stotine tisućah ljudih poginulo od oružja, od stradanja, od vrućine, od zime, od svakovèrstnih bolestih, — da ih je mnogo izgubilo zdravlje těla, da ih je mnogo osakatjeno, mnogo izgubilo sav svoj imetak, a mnogi da su spali u svakovèrstne druge nevolje. Je li dakle moguće, da nježne kèrstjanske sèrdce nezželi najtoplije, da milosèrdje božanske tako razgranjenomu i strašnomu ovomu boju, i svim njegovim posliědicam, kao što su: skupoća, glad, kužne bolesti, učini konac? Molite dakle na današnji dan s nova na život uzkèrsnavšega poglavicu mira, Spasitelja našega, da um i sèrdce onih, u čijih je rukuh postavljena kocka rata i mira, tako se udostoji ravnati, da se kèrstjanskim narodom željno žudjeni mir povrati, pa da i sèrdca naše oddaba budu zapovědim njegovim, i poslě udaljenoga straha od neprijateljah, po njegovaj zaštiti nastanu opet vremena mirna. — Drugo, što sam htio napomenuti, i što je glede nas žiteljah austrijanske carevine od velike doista važnosti, to je onemadne utanačeni ugovor izmedju prejasnoga našega cara i kralja apoštolskoga, i vèrhovne glave naše cèrkve presvetoga otca pape, — koj se ugovor obično konkordatom nazivlje, i od kojega se ništa niti za svetu cèrkvu, niti za carevinu našu spasonosnijega misliti nemože; jerbo ugovor taj nije ništa drugo, nego javni dokaz savèršene sloge i mira medju cèrkvom i světovnom vlastju, kojim se něka iz predjašnjih vremenah zaostavša nesporazumljenja izjednačuju. Da se pako taj spasonosni ugovor čim bèrže i jednolično po svuda privede u život, pozvani su svi biskupi cěle carevine za drugu nedělju poslě uzkèrsa u Beč, da se tamo o tom uzajamno dogovaraju. Molite se dakle predragi i za ovaj sastanek ili biskupski sabor, da Bog svemogući, koj jedini velika čudesa tvori, bdije vèrhu svojih slugah, cèrkvenih predstojnikah, te da povèrh njihovih sastanakah razlije duh spasonosne svoje milosti, — i sa da istinu obljube, da ih poškropi věčnom rosom blagoslova svoga. Molite i za me, pastira dušah vaših, koj sam takodjer pozvan, da ovoj skupštini prisustvujem. Ja vam usuprot obećajem, da, kako sam to navadan činiti nazočan i obitavajući u srědini vašoj, tako i udaljen od vas goručimi uzdasi prosit ću Otca nebeskoga za vremenito i věkovito vaše dobro.“

— Budući utorak dne 1. travnja krenut će preuzvišeni gospodin nadbiskup put Beča, da pribiva u biskupskoj skupštini věćanjem o konkordatu, koja će, kao što je već prije oglašeno, dne 6. istoga měs. započeti. Uzamši u obzir mnogostručnost i važnost predmetah, o kojih će ova posavětovanja cèrkvenih glavarah teći, sva je prilika, da će se naš preuzvišeni vèrhovni pastir několiko tjedanah baviti u stolnom gradu. Blagi Bog čuvao ga od nas udaljena, i vratio nam ga čim skorije u takovu zdravlju, u kakovu odlazi od nas.

Digitized by Google

— U posljednjem broju primêtismo radostnu opazku, da su korizmene propovêdi u Zagrebu dobrim plodom urodile. Neda nam se na ino, no da u savezu ote naše radosti i to javimo, kako smo na uzkêrsnu nedêlju imali priliku vidêti kod nas rêdki slučaj, koga takodjer med učinke korizmenih propovêdih brojimo. U cêrkvi naime sv. Katarine služio je u 7. satih veleč. otac Aloysio Mathoy, iz družbe Isusove, koj je nêmačke korizmene propovêdi u istoj cêrkvi dêržao, članom katoličkoga društva zagrebačkih dêtićah sv. misu, kod koje položi u ruke istoga misnika pred dvêma svetjenicima kao mládaoi katoličke vêroizpovêdanje g. Gustav Lindner, paligraph, rodom iz Obersdorfa u Pruskoj, iz pokrajine thüringke, star 32. god. bivši protestantski slêdbenik, primiv kao obratjenik kod iste mise sv. pričest. Drugi dan uzkêrsa podêlio mu je preuzv. g. nadbiskup u domaćoj kapeli svetotajstvo potvêrdjenja.

Obratjenik putujući kroz Zagreb posêtjivao je marljivo korizmene propovêdi; milost i rêč božja dirnù um i sêrdce njegovo; — on posêti veleč. propovêdnika i izjavi mu želju, da bi rado u kat. vêrozakonu poučit se dati. Dugotrajnije obćenje i razgovori o vêrozakonskih kat. istinah okrunjeni bише napokon tim uspêhom, da je obratjenik umolio, da ga primu u katol. cêrkvu. I tako postade katolikom. Isti izpovêda, da ga je prigodom njegova putovanja po kat. pokrajinah vazda nêkom čarobnom moćju diralo zvono na pozdravljenje angjeoska, tako, da se ganut mišlju na bl. Dêv. Mariju nije mogao uzdržavati, da nebi bio vazda u duši molio. To nam je opet novo poručanstvo za divne uredbe katoličkih pobožnostih, kojimi cêrkva bl. Dêvicu časti. — Obratjenik pripovêda takodjer, kako protestantski pastori o katoličkom vêrozakonu kao o krivoboštvu pred pukom javno i privatno govore, te zabranjuju slušati kat. propovêdi, još više prisustvovati katoličkim obredom, — što je po njegovu mnênju glavna zaprêka, što se zaslêpljeni puk nemože popeti do spoznanja uzvišenosti katoličkoga bogočastja, dočim mu ipak njegovo kao nedostatno dosadjuje. Tu nam dolaze na um one rêči sv. Ivana Zlat. (Hom. VII.) „Quod per syllogismos non potuerunt philosophi, hoc fecit quae videbatur esse stultitia.“

— U jednom bečkom dopisu frankfurtskoga dnevnika „Deutschland“ od 15. ožujka čitamo kako slêdi: Odkad se je nêki vêrlo dvojben branitelj konkordata, neugodnim izkustvom natêran dao savesti, da u „Augs. Allg. Z.“ svoju žuč izlije, a kasnije postupno razvija svoje zanimivo posebno mnênje, dok je napokon upotrêbljujući staru izmlatjenu slamu kao „papistička reakcia,“ „Jesuite,“ „svêrha posvetjuje sredstva“ i t. d. svoju duševnu bêda na vidêlo iznio, — nije nas više danah u sadanjoj tobož dêržavi prijaznoj štampi zatekao toli zabavan užitak, kao što nam ga pružaju nêki listovi, dočim čine opazke k vêsti, da je nj. e. k. veličanstvo nadbiskupa zagrebačkoga predstavilo za krunskoga kardinala. Premda je poznato, da nadbiskupu zagrebačkomu kao pêrvostolniku Hêrvatske i Slavonije, tako i počitanjem, koje napram njemu goji sv. otac i kardinal pronuncius, kao i radi njegovih osobnih velikih i bêlodanih zaslugah osobito dolikuje one visoko dostojanstvo, — te sve ipak se je na stran metnuti moralo, da se za razlog ovoga odlikovanja navesti može to, što je on prigodom objave konkordata razposlao pastirsku poslanicu, koja je „upravo protimba onih nazorah,“ što nam se „pokazuju u pastirskih poslanicah i okružnicah lombardo-mletačkih biskupah.“ Doista čudnovata je to pohvala za katoličkoga biskupa! U tom ima toliko istine, da je gospodin nadbiskup zagrebački uzeo onu prigodu, da svome duhovničtvu preporuči povišene dužnosti dêlovnosti i poniznosti, na koje je obstojanjem konkordata obvezano — rêčmi, koje će svaki katolički biskup bezuvêtno podpisati, dočim su drugi biskupi za shodno pronašli, da istom prilikom na druge članke konkordata pozornost obrate, koji su istom tako istiniti i vêrli. I to je ona „protimba,“ radi koje bi on od cara bio imao odlikovan biti. Njegovo povišenje označuje se kao demonstracija proti „Ultramontancem,“ a carska odluka zloupotrêbljuje se za svêrhu onih ljudih, koji načelo, da „svêrha posvetjuje sredstva“ tim radje sami dêlotvorno uporavljaju, čim su manje dosad jesuitom dokazati mogli, da su oni u istinu ove načelo ikad ustanovili. — Drugi razlog šaljive zabave sastoji u neznanstvu onih listovah, koji pišu, da krunski kardinali kao od cara naimenovani imadu „jednoista prava s onimi, koje imenuje papa.“ To je upravo tako mudro, kao kad bi tko napisao: „Biskupi od zemaljskog vladara naimenovani imadu ista prava s onimi, koje imenuje papa.“ Nitko nemože biti kardinalom nego kroz papu; a smêšno je vêrlo, kada se o krunskih kardinalih mnije, kao što to spomenuti listovi očito tvêrde i predstavljaju, da k naimenovanju njihovu od strane povlastjenih vladaocah ništa više netreba, nego da oni mogu samo onamo otići, gdê će imati pravo mêsta i odvêta u svetoj skupštini. Medju svakom carskom predstavom i pravim posêdom ovoga dostojanstva obstoji ješte veliki jaz, koj jedina papina rêč izpuniti može; ove rêči on neuzkratjuje, gdê to radi višje dužnosti učiniti nemora, no on ju ipak uztegnuti može. *Ali je car Franjo Josip učinio prenêrli izbor, kojemu se tako sêrdačno radujemo, kao što i preizvêrstnomu vêrhovnomu pastiru k njegovu povišenju srcu želimo.*

U Križevcu, 17. ožujka. (Nar. Nov.) Jučer u 5 satih popodne sahranismo preuzvišenog i presvêtlog gospodina Gabriela Smičiklasa, biskupa križevačkog gêrčko-katoličkog obreda, nj. c. k. apoštol. veličanstva pravog tajnog savêtnika. Premda je duboki snêg zemlju pokrivao, i hladni sêver brisao, sgêrnulo se je svêta obojeg spola velika množina, da učini poslêdnju dužnost onome, koj je poradi svoje neizmêrne dobrote sveobće cênjen i ljubljen bio. Gosp. svetjenici katoličko-latinskog obreda

Digitized by Google

njih šestorica nosjahu uzvišenog mèrtvaca; sprovod je išao od biskupske rezidencie u dóljni varoš do šetališta, pa tada se je natrag vratio do stolne cèrkve, gdè je mèrtvo tělo pokojnika u podzemni stan metauto. Činovnici od kolarskog ureda, od porezničtva, c. k. žandarmeria, c. k. financialna straža, školska mladež obojeg spola, svi cehovi i mnogobrojni seoski narod, građjani i stanovnici gradski sprovadjahu pokojnika do hladnog groba, i kad je položen unutar, zasvira glasba u žalostne zvukove, i suze iz mnogog oka poletiše zasvědočivši tugu i žalost za obćeštovanim, i obćeljubljenim vèrhovnim pastirom biskupije križevačke. Pokojnik je umro 14. u jutro u 7 satih poslě duže trajuće bolesti u 73. godini svoga za cèrkvu i domovinu mnogosastužnoga života. Godine 1808. postane svetjenikom, 1810. imenovan je župnikom u Šidu, zatim godine 1816. novosadskim župnikom i vicearkidjakonom, g. 1822. preměšten je u Kerestur u Bačkoj, g. 1824. postane vikarom oséčkim, g. 1827. naměstnikom i upravitěljem biskupije pod biskupom Stanićem; godine 1834 9. ožujka biskupom križevačkim.

Njegova najveća skèrb biaše, da biskupiju svoju podigne na onu sjajnost i uglednost, koju u katoličkom světu zaslužuje; biskupski grad u Križevcu biaše sasvime zapušten, iz razvalinah podigne pokojnik velelěpnu sgradu, koja krasi cěli preděl; stolna cèrkva bude takodjer ponovljena. Neumornim njegovim nastojanjem, i neprestanim trudom utemeljen je god. 1846. stolni kaptol, sastojeći se iz četiri člana, dvě su kuće iznova sagradjene a dvě kupljene pa za stanovanje gg. kanonikah priugotovljene. U vrěme njegovog biskupstva podignuto je 6 novih župah — 3 u Dalmaciji, jedna u križ. reg. jedna u Slavoniji, jedna u Srěmu. Više putah je po raspostranjenoj i razpèršenoj biskupiji oblazio, poslědnji put lani g. 1855.

Radi velikih zaslugah biaše pokojnik god. 1854. po nj. c. k. apoštolskom veličanstvu imenovan pravim tajnim savětnikom bez taksah. Uzvišeni pokojnik bio je pravi otac i pastir blagi svojih svetjenikah i svojeg puka, pověrenoga njegovom biskupskom ravnanju. Svaki siromak, prosjak i nesretnik našao je u njemu dobrotvorna zaštitnika; u razmèrju svojih malenih dohodakah dělio je on velike milostinje, i donosio goleme žèrtve; kao pravi istinski domorodac veseleći se slavi domovine svoje, podupirao je dobrohotnim sèrdcem svako domorodno poduzetje, i bio je član svih narodnih zavedenjah. Zemljaci njegovi Žumberčani dolažiahu od gladi gonjeni k njemu, i nikoga nije odpustio, da ga nebi bio bogato nadario! Mnogu suzu je mnogomu nesretniku osušio! Blag i mio u obćenju sa svakim i najmanjim dětetom, i najposlědnjim slugom uživao je od svih činovnikah, odličnih, i svake vèrsti ljudih podpuno i neograničeno štovanje i ljubav!

Oporuka pokojnikova dokazuje brigu za dobro procvětanje njegove biskupije, i za podporu ubogih. Imetak pokojnikov nije znatan, i najviše morat će se tekar tružit iz dugovah na imanjih od seljakah, zatim iz naknade radi ukinutih urbarskih podavanjah, pa ipak učinio je pokojnik imenitih zapisah.

Najprije odredi, da se odmah poslě njegova pogreba medju prosjake razdělí 100 for. sr. nu kod te dělbe da se uzme obzir i na one, koji se stide prosjačit. — Za ubožku zakladu grada Križevca ostavi 200 for. sr. — Za stolnu cèrkvu križevačku zapisa 1000 for. sr. za pribavljenje sprave i cèrkvenih opravah. — Za sidanje glogovničke cèrkve bisk. zagr. i župničkog stana (gdě je pokojnik kao biskup križevački bio kolator) odlučio je pokojnik, da se odmah isplati 1200 for. sr. što je u gotovini čuvao. Za popravak sgradah po biskupskih imanjih opredělio je svotu od 6000 for. sr. — A za zavod udovah i sirotah svetjenikah svoje dioeceze ustanovio je glavnicu od 6000 for. sr. Mnogobrojnim siromašnim svojim rodjakom ostavio je svega skupa do 2000 for. sr. za znak, da nije samo zato vladikovao, da učini svoje rodjake bogate, već da čim više dobra uradi za obće dobro. Pokojnega oplakuje cěla njegova biskupija, svi svetjenici i stado njegovo, oplakuju ga znanci i prijatelji, činovnici i službenici, oplakuje ga i oplakivat će ga cěla domovina; i doista, da je imao veće dohodke, ostavio bi bio za zavedenja domorodna, kako je više putah žalio, što neima više imetka, da bi više dobra činio; oplakuju ga stanovnici grada Križevca, koji su pokazali to na najjasniji način jučer, kada su gotovo svi jatomice k pogrebu prispěli. Dao mu Bog duši lahko, svaki je zamolio, i věčna mu pamjat!

---

* Udova Hrabovska, koja je prošl. god. umèrla u Seksardu, ostavila je ovom městu do 100,000 for. sr. da se sagradi nova cèrkva i učiona.

* Bavarski kralj Ljudevit poslao je 1000 fr. u Gothu, da se nova jurve pod krovom se nalazeća kat. cèrkva dogradi i dogotovi. U isto ime darovalo je nj. veličanstvo car Ferdinand 2000 for. a znatno su dopriněli i ini katolički vladari.

* Nj. veličanstvo car Ferdinand dao je na 27. veljače, kao dan svoga 25-godišnjega pira, medju pražke uboge razdělíti 3000 for. sr.

* U Rimu běše dne 10. stud. p. g. jedan pitomac propaganje, rodom iz Amerike a imenom Jakob Keogh, slavnim načinom povišen na doktora bogoslovja. Na disputaciu došao je sv. otac s više kardinalah, nadbiskupah, biskupah i inih cèrkvenih dostojanstvenikah. Tako sjajne skupštine kod takove prigode nebiaše u propagandi jošte od vremena Lava XII. kadno je sadanji dublinski nadbiskup Cullen bio na čast doktora bogoslovja povišen.

Uredník Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 14. — TEČAJ VII. U SUBOTU 5. TRAVNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kèrstjanstvo najveći dobrotvor čověčanstva.

Odkad se kèrstjanstvo světu prikaza, neznam da li je bilo ikoje vrěme, gdě se nebi važnost njegova od svih vrědno i plemenito mislećih ljudih podpuno priznavala; nu opet neznam vrěmena, nego što je sadanje, gdě bi više trebalo, da se kèrstjanstvo kano najveći dobrotvor roda čověćjega pripozna.

Ima više vrelah, iz kojih se poput strašnih bujicah razlěva otrov, kojim okužena sèrdca hoće da razgrade sve, štogod je na temelju kèrstjanstva sagradjeno, i da razkidaju veze starověčne, koji uzdèržavaju družtvo čověčansko; hoće da stavé čověka izvan kèrstjanstva, u odnošaje do sad ni nepoznate, ni nevidjene, u kojih, u podpunoj tobožnoj slobodi, nebi se imao pokoravati ni Bogu ni zakonu.

Mnogi već ustaše, da nespretnost bezbožnih ovih utopiah bělodano dokažu, te razna s raznih stranah sredstva preporučiše, kojimi bi se moglo sve to daljemu razgranjivanju ovoga otrova na put stati, i čověčanstvo k uzvišenom cilju svog obstojanja najbèrže i najuspěšnije primaknuti.

Nu svih bistrijih i boljih misli i mněnja sudariše se u tom: da je kèrstjanstvo najbolje, dapače jedino sredstvo, kojim se družtvo čověčansko od kraja propasti svoje odstraniti, te na put sreće i blaženstva svèrnuti može.

Dělovanje kèrstjanstva od dvě hiljade godinah pribavilo mu je pravedno i istinito priznanje ovo.

Neprevarljivim svědočanstvom sv. pisma potvèrdjeno je iskustvo, koje nas upoznaje s nesretnim stanjem čověčanstva od onog hipa, gdě je po neslušnosti svojih praroditeljah od Boga odpalo, pa do onog, gdě je smiljenjem věčnog otca od ove nesreće izbavljeno.

Tamni mraci nevěre, praznověrja, kumirstva i bludnjah svake vèrsti obstirahu um čověčji, i on, neimajući druge snage ni načina do něke odviše tanane slutnje, i budući sasvim ogreznuo u živinstvo, nemogaše se nikad uzdići do svetih visinah nebeskih, već samo zemljom zabavljen gledaše samo zemlju; i što bi vèrhu zemlje, to kao sebi tudje odstranjivaše od sebe. Tà najmudriji Sokrat jednom izreče: „quae supra nos, quid ad nos?“ —

Nije nam sakrito, što su najmudriji u starom světu učili. Još žive u preostavših nam pismih njihova mněnja, nauci i postave. Pak ako sad ove u světlu kèrstjanstva pozornije razmatramo: koliku okorělost duha, slěpotu uma, izopačenost života u njih opažujemo!

Boga, ovo najvišje i najsavèršenije bitje, predstavljahu si na porugu uma u slici kojeg nibud rukotvora; ili, što biaše još sramotnije, u slici bezumnog kojeg živinčeta.

Věčnost, ovaj pravi stan bezsmèrtnog duha, nerazlikovahu gotovo u ničem od vremenitosti, osim što su se ondě pùtenim razkošim u bogatijem obilju nego li ovdě nadali.

Čověk, ovaj najplemenitiji stvor božji, biaše pod vlastju jačega kao bezčuvstvena stvar, s kojom ovaj na način bezumne živine postupati pače tèrgovinu s njim těrati je mogao.

Krěpost, ova ponajkrasnija kruna čověčjega dostojanstva, okaljana blatom ponajgadnijih strastih nošena bi samo kadšto u ustih; ali pravoga prěstola u čuvstvu za Bogom težećim, i čistoći namèrah nipošto dobila nije.

Svakolika znanost starih, budući da nije positivnoga temelja imala, titraše kano slabačka tèrska na uzljuljanih talasih nesigurnog móra. Medju bludnjom i tminom kolebahu se najsjajniji duhovi. Mudrost od najmudrijih bila je směsa od sanjah ukazanih im snagom mašte. A najjasnije světlo, što su ga imati mislili, nije bilo drugo, nego va-

Digitized by Google

rava slutnja, koja ih je svuda u družtvu dvojbah pratila.

Življaše istina tada jedan narod, narod židijski, koji čuvaše sveta predavanja otacah i imaše milost objavljenja. Ali i ovaj s tvèrdosti sèrdca uputi se hodit putem krivim udaljenim od Boga; i razcěpkan na više medju se protivnih taborah izgubi světlost istine, te se zavi u mrak bludnje i kumirstva.

Usrěd ove toli tamne noći ukaže se Isus kao blago sunašce, ogranulo u tamnosti duhovah, i božanstvenim duhom svoje věre otopi okorěla sèrdca ljudska kano prolětni větar omèrzlo cvětje.

Kao što mornar brodeći pučinom morskom pazljivo upira oko u razsvětljen majak (Leuchtthurm), štono je oposrěd nestašnih valovah uzdignut: tako je i čověčastvo, opaziv izhodeće u Isusu sunce bolje sreće, upravilo pogled svoj pram njemu, te gledajuć njegova čuda, i slušajuć istine njegove prionulo uz njega kano navěštitelja boljih vremenah, kano izbavitelja iz tužnih pomèrčinah, i sretnog vodju do vrela svega dobra, koje je u Bogu.

Rod čověčji upozna pravoga Boga, i za volju ovoga strovali svoje kumire i krive bogove, satariše žèrtvenike i naměnjene im žèrtve; te podiže u krotkosti sèrdca žèrtvenike krěposti, pobožnosti i ljubavi pravomu i jedinomu Bogu, u kom i po kom svemu se dobru ufati počè.

Kèrstjanstvo zablisnù u duševnom světu, i po njem postà jasno, što biaše bez njega tamno; izvěstno, što biaše prije dvojbeno; istinito, što se je dondě samo slutilo. Krěpost uzvisi se do svoga prěstola, duh se uvede u hram slobode, um se sprijatelji s istinom, a sèrdce posvetjeno duhom milosti skloni se za sve, što je lěpo, dobro i sveto.

Od pèrvoga hipa svog objava zabrinù se kèrstjanstvo za bludećeg čověka; — ono ga kao mili angjeo primì pod okrilje svoje, i privede k vrutku od vodice žive, gdě mu očisti um od gadnih bludnjah, opere sa sèrdca smrad od grěha, i napoji ga duhom krěpkim, koji ga vodi u život věčni.

Od to doba bi čověk preporodjen u duševnom i tělesnom životu; od to doba uzè da računa početak svog života. —

Pomoćju kèrstjanstva izbavljen slabosti i slěpila svoga, um čověčji postà ognjištem istine, gdě podupiran jakostju věre sipaše na sve strane oko sebe světle iskre od prave prosvěte.

A sèrdce, ovaj stan od slobodne volje i skup od svih čuvstvah, pretvori se u plodonosnu njivu, iz koje niknu čini Bogu dragi, a ljudem koristni.

Pověst je medju učenimi starinari: da ima gděgdě u starinskih grobovih žarah (urnah), što krasan u sebi čuvaju plamen; nu čim se otvore, utèrne se plamen i nestaje svake světlosti.

Tako, čini mi se, da je s onimi mudraci, što u predkèrstjansko doba živući tančinom svog uma uzvisiše se nad suvrěmenici, hoteći im lučom znanosti prednjačiti na putu, koji im nije bio ni poznat, i voditi ih k cilju, za koji samo slutjahu. Baklja im goriaše, dok je bila luč istine kèrstjanske dèržana u nebu. Nu čim ova poče žarkim svojim světlom obasjavati um ljudski, ugasne baklja, i u budalaštinu pretvori se znanost mudracah.

Rěč učenih Gèrkah i Rimljanah biaše slušana, dok je rěč kèrstjanah u zabiti bila. Mudrost Sokrata biaše cěnjena, dok mudrost Pavla nije bila poznata. Krěpost Catona i Aristida biaše slavljena, dok se krěpost Apoštolah neukaza. Učenost Cicerona bì velika, dok učenosti Origena, Hieronyma i Gèrgura nije bilo. Pěsničtvo Virgila i Horaca bi spěvano, dok se pěsničtvo Basilia nije pojavilo. Slava Augustah bi hvaljena, dok se je o slavi Augustina i Cypriana mučalo.

Slava dakle starog věka bila je nošena po světu, dok se slava kèrstjanstva u podpunoj svojoj dici neozvà; a kad ova osvanu — potamni slava starini, kao što — potamni běli měsec, kad žarko sunce grane.

Um čověčji, věrom u Boga podkrěpljen, istinom rěči božje razsvětjen, zràkami božanskoga objavljenja ověnčan, počè upoznavati pravu svoju snagu, i lišivši se verigah neizvěstnosti i bludnjah stane se uzdizati nad prirodu, kao sebi podčinjenu, stane tajnosti njezine odkrivati, i iz nje si neizcèrpivo blago znanja i mudrosti prisvajati, kojim obogatjen, popè se tečajem sad od blizu 2000 godištah do one visine, za koju stari pogani ni slutnje neimadjahu.

Štogod biaše znanja i uměnja, štogod biaše mudra, učena i uzvišena, sve se to sakupi u majčino naručje kèrstjanstva, i ovo sve to kao ljubljena svoja čeda pripozna, ogrivajući ih ljubavi svojom, i podkrěpljujući mladom snagom svojom.

Pa kakogod što miloglasna ptičica, kad se silna bura i gradonosni oblaci približuju, sladkim pěvanjem svojim prestaje napunjivati gore i doline, te se u zabitno svoje gnězdo sakriva, da se obezbědi od bure i vihra: tako i kèrstjanstvo, kad je zaorila zveka oružja i zvuk bojnih trubaljah, te je běsnilo divjih ćoporah haralo i rušilo dèržave i gradove, zaustavi za vrěme mogući svoj glas povukavši se u tihe i skrovne stanice samotarah *); da kašnje odanle s preporodjenom snagom, s omladjenimi silami opet stupi na pozorište; i da ondě

*) Samotáriti = na samo živěti.

Digitized by Google

popravlja, što je divljač pokvarila, da pouči, što je neznanstvo pokrilo, te da gradi, što je obèst razorila bila.

Da nije kèrstjanstva, nebi se ni znalo, što se je u staro vrème sbilo, niti bi imala sadašnjost vrutka, iz kojega sad obilnom mèrom znanje i prosvětu svoju cèrpi.

Kèrstjanstvom bi gojena svaka znanost; kèrstjanstvom bi izgladjena svaka umětnost, a propadnutjem kèrstjanstva propalo bi sve, što je lěpo i uzvišeno. Tko dvoji o tome, neka razabire sustave Babeuf-a, Cabet-a, Fourier-a, Saint-Simon-a Proudhon-a i ostalih njim srodnih.

Toliko si priznanja pribavi kèrstjanstvo u světu, tako se duboko uvrěži u čověčanstvo, da bez njega sada svět ni obstojati nebi mogao.

Medjutim nije glavna zadaća kèrstjanstva: znanje i umětnost. Kèrstjanstvo je stvar sèrdca, zato je k sèrdcu upravljeno poglavito nastojanje njegovo.

Pričao je svět poganski o někom Orfeu, koj je tobož znao toli umiljato i sladko pěvati i udarati u harfu, da se je na njegov glas tvèrdo kamenje kretalo, a divlja zvěrad, lavovi i medvědi, da su mu se na način krotkih janjacah pokoravali. — Orfeo — taj porod mašte gèrčke — jeste u istinu kèrstjanstvo.

Sveti glas svete ljubavi samni na način milozvučne harfe s gore Kalvarie, i na glas ovaj prenuše se iz čamila svoga sèrdca čověčja, te uzigraše od veselja i radosti i uzletiše na lahkih krilih od krotkih mislih i blagih ćutjenjah.

Kèrv prolita s dèrveta križa razpliva se poput tiha kladenca po svih krajevih světa, te po skrovitih putih dopre do najdublje unutèrnjostí sèrdacah i životnom toplinom svojom otopi ih i ogrije na život novi i bolji.

Neće zèrno od sèmena proklicati klicom, dok ju tvèrda ljuska stište. No kad blaga rosica s neba okorèlu ljusku omekše, — pronikne klica i stane se veselo razvajati. Tako ni krotka čuvstva, ni plemenite želje, ni lěpa ljubavju uzgojena děla nemogoše izaći iz sèrdacah čověčjih, dok ih kora poganstva, i zvěrska bezćutnost stezaše u svakom razvitku. Kèrstjanstvom pako pretvori se divljač u krotkost, dèrzovitost u umiljatost, i gnjusno pravo jačega ustupi město blagom zakonu ljubavi, kojom svikolici, kao tananom nu čvèrstom nitju svezani sačinjavat imadu jednu čeljad, jednu porodicu stavljenu pod upravu jednog otca, koj je u nebesih, trojednoga Boga.

Josip Šavor,
župnik bisežki.

Svetinja.

Ovim imenom običajemo nazivati stvari, što su nepovrědive, t. j. po svojoj naravi i vrědnosti toli uzvišene, da bi bila pred Bogom grěhota a pred ljudmi sramota, kad bi se tko o njihovoj valjanosti i vèrlini ma samo i posumnjati prodèrznuo. Imajući pred očima ovaj razumak rěči „nepovrědiv“ pitamo: ima li jošte koja stvar, kojoj bi ovaj naziv pripadao — koja je sbilja nepovrědiva? Bilo je vrème, kada se nauci věrozakona, kao rěč božja smatrahu za toli svete, da je svaki, koj bi se usudio opadat ih ili ozloglašivati, kao zlikovac dèržan i kažnjen bio; da je ovo vrème već izmaklo, treba li to istom dokazati?

Svetu i nepovrědivu scěniahu někad krěpost u njenih raznih pojavih, kano su: poniznost, čistoća, čestitost, uljudnost i t. d. pa se niti oni neosměliše ocèrnjivat ih, koji ih neslědjahu sami; tko se želi uputiti, da li ima jošte ove svete plahosti, neka čita novije francezke i němačke romane, a i najnovije po bečkih novinah, pa mu je odgovor gotov.

Služba poglavarstvah i dostojanstvo vladarah, kao od Boga postavljena za zaštitu dobrih a strah opakih, biahu takodjer dèržana za sveta i nepovrědiva; tko jošte danas ovo mněnje goji, neka si sudbinu žali, što se je za dva stolětja prekasno narodio.

Někoč se je za sveto i nepovrědivo dèržalo dostojanstvo vidivoga Isukèrstova naměstnika na zemlji i ugled cèrkve; — tko hoće da sada muž od oka bude, mora, ma se inače višjim od sebe podlo ulagivao, lisičio i na tlih u prahu plazio, rěčju i ćinom pokazivati, da papa i cèrkva s njim ništa zapovědati neimadu.

Sveto i nepovrědivo biaše prije pametnim ljudem višnje veličanstvo božje.

Al odkad je sjedinjena družba nadri-mudracah i nazovi-prirodoslovacah věćala o učestju, koje ima Bog u ćudorednoj i prirodnoj upravi světa, nedèrži ga više prosvětjeni svět za onoga, kakova se je sám objavio patriarchom, zatim kroz Mojsesa i proroke, napokon kroz svoga jedinorodjenoga sina; već samo štuje u njem onu vlast, koju su mu od dobre volje jošte za vrème ostavili dušoslovci i zemljoznanci, lučbari i biljari.

Ako se dakle ono, što se nepovrědivostju označuje, nemože više uporaviti niti na věrozakon niti na krěpost, niti na najvišje duhovne i světovne vlasti — zar nebi trebalo ovu rěč iz novijih rěčnikah posve izbrisati? Podnipošto. Ima jošte osobah i stvarih, koje su nepovrědive, i koje si samo za svoju porabu ovo svojstvo pri-

Digitized by Google

dèržuju. A i ti, mili čitatelju, možeš si ovu uzvišenu povlast nabaviti, čim slědeći savět upotrěbiš. Ako osětjaš u sebi pěsničku žilu, neuzteži duh svoj u višjem poletu, štogod ti razgaljuje grudi, štogod ti vidi tvoje duševno oko, tvoje nade, želje, sanje, sve to napiši u kitnih stihovih; — ili ako ćutiš, da si za dèržavnika stvoren, uzmi svoj rukopis, pa one, koji na kormilu vladarskom sěde a tebi jošte nikakove uharne službe nepověriše, poduči, da je način, kako su dosad zemljom i podanici upravljali, tašto bezumje, poruga za prirodjena čověčanska prava i pametno vladanje; — ako pako mniješ, da si mudrac i nada sve to povišen, a ti primi u ruke zemljokaz i kakov Conversations-Lexikon, sastavi kakov putopis u južne pokrajine, pa pripovědaj, kako si malo ljudih zatekao, koji bi se s tobom do iste duševne visine popeli bili; a sve drugo da je samo praznověrje, bezumje, glupost, zapuštena obèrtnost, neotesani kèrčmari, kiselo vino, neprohodni drumovi i t. d. pa da svemu tomu nitko drugi nije kriv, nego upliv i vladanje svetjenikah; — zatim predaj svoj duševni proizvod kojemu okorělomu němačkomu knjigaru, pa ako se pèrvo izdanje bèrzo razpača i znatniji dobitak odbije, tada će — ala sretna tebe! sliku tvoga popèrsja s lovorovim věncem oko vědjih tiskati na zamazanih naslovnih listovih daljnijih izdanjah, a ti si primit u Walhallu „němačkih klassikah"; stekao si, što si věra niti krěpost, papa niti car više prisvajati nesmiju; — dà ti si više od Boga postao; — jerbo u tebe za živu glavu nitko dirnuti nesmije, ti si nepovrědiv; pa jao i pomagaj onomu, koj bi se prodèrznuo uz oblik i na sadèržaj paziti, i nedèržati sve za dobro, jerbo je lèpo rečeno. Kao što se u vrěme pogibelji hrabri vojnici sakupe oko svoga vodje, i ubojitim oružjem odbijaju odanj navalu neprijateljsku: tako će i tebe oni zaokupit, čitava vojska okretnih perah branit će te, a najsměliji od tvojih prijateljah neće propustiti, da u žestih napadajih časti tvoga protivnika zadadu smèrtnih ranah.

S tvoje sadanje visine prosto ti je u lyričnom, dramatičnom ili pověstnom obliku opadati slovo božje, sveto pismo očitovati za bajku, osobito pako sumnjičati naredbe cèrkve, i na ruglo stavljati njene svetjenike; sve će se to dèržati za veleumno. Al neka komu na um padne, da u ovom postupanju vidi uvrědu ćudorednoga zakona, věronabožnoga čuvstva većine puka, toga će odmah proglasiti za bezstidna i dèrzovita glupana, jerbo se je podstupio dirnuti u ono, što je nepovrědivo i presveto, što je prava svetinja, — dirnuti u němačkoga klassika! . . .

(„Wiener Kirchenzeitung", odkale ovo vadimo, nišani ovdě na A. M. Thümmela, kojega su sva děla, najvećom stranom sastojeća iz njegova pakostnim perom nacèrtana putopisa „Reise in die mittäglichen Provinzen von Frankreich" primili u najnoviju stuttgartsko-lipsku sbirku němačkih klassikah, u kojoj su god. 1853—4. kod Göschena u Lipskom izašla na světlo. Da jošte živi pobožni pěsnik Messiade Klopstock i bogoljubni nadbiskup Pyrker, kojega su pěsnička děla u istu sbirku uvèrstili, ogradili bi se jamačno proti družbeniku toli nečista duha i zla jezika, koga je samo knjigarska špekulacija i izprazno slavohlepje, da se broj tobožnjih klassikah poveća, urinulo u njihovo kolo. — No imade u tom sastavku žalostnih do duše, al takovih istinah, koje mutate nomine takodjer drugdě, o drugih i za druge valjaju. Ured.)

Predsuda i krivica.

U světu ima dosta ljudih, kojim su pune glave svakojakih predsudah o duhovnih redovih, a medju ovimi poglavita i najobičnija ta, da su redovnici neprijatelji znanostih, protivnici naprědka, nenavidnici prosvěte, natražnjaci, mračnjaci, i kako jošte inako ljudi ovo utvoreno si strašilo nazivaju. Na uztuk ovih plitkoumnih i kratkovidnih predsudah tvèrdimo, da svět ne samo s duhovnoga obzira, nego i naprědak u znanostih, pače istih prirodoslovnih, ima s velike strane zahvaliti duhovnim redovom. To bi se dalo s tisućom dokazah potvèrditi; mi ćemo ovdě samo ovo napomenuti. ***Prokopio Diviš***, duhovnik premonštratskoga reda i rodom Slaven († 1765), pronašao je u Moravskoj šest godinah pred Franklinom, naime g. 1754. gromovod, i željeznu gromovodnu pritku dao je stavit na krov svoje kuće u Lauci (Luci). — Redovnik minorita ***Roberto Tornai***, professor u Nagybányi u Ugarskoj, izumio je u najnovije doba parostroj po novom načinu, koj se od dosadanjih ne samo jednostavnijim poredanjem svojih čestih odlikuje, nego se i tim preporučuje, što se kod njegove porabe mnogo dèrvah prištediti može.

Poslanica

preuzvišenoga gospodina grofa Lava Thuna, ministra bogoštovja i naukah, na sve nadbiskupe i biskupe carevine o konkordatu.

(Konac.)

U pogledu predstojećih věćanjah imadem ja ovdě samo glede několiko točkah konkordata slědeće opazke primetnuti:

Digitized by Google

1. VI. člankom konkordata odobravaju se i potvèrdjuju spasonosni propisi, koji u Austriji postoje glede naměštenja učiteljah věrozakona na gimnazialnih i realnih učionah. Koji se propisi ovdě imenito razuměvaju, to je izvěstno rečeno u dopisu bečkoga kneza nadbiskupa od 18. kolovoza pod VIII. Ovi propisi, koji su bili dosele (i to naredbom od 28. lipnja 1850. dèržavni zakonski list br. 265. §. 6.) samo u onih krunovinah službeno proglašeni, iz kojih su se bila presvětla gospoda biskupi godine 1849. u Beču sakupila, služit će dakle odsele u svoj carevini kao stalno pravilo.

2. Buduć da se je papinski breve u pogledu VIII. članka očitovao, da presvětla gospoda biskupi nakon zajedničkoga posavětovanja i zrělijeg uvaženja imadu tvoriti odluke glede izbora ili zaměne věronaučnih knjigah za početne učione: to sam ja o tom već izvěstio zemaljske glavonačelnike, kojim prinadleži podpunu svoju pazku školskim stvarim poklanjati.

3. Pod br. IX. prije spomenutoga dopisa navode se razlozi za razboritu porabu uredbah o obustavljanju pogubnih spisah. Carska vlada očekuje, da će i presvětla gospoda biskupi razloge o veuvažiti, te se s toga nada, da će se i ovdě stvar obostranim sudělovanjem razpravljati.

4. S člankom XIV. stoji u savezu točka XI. spomenutoga dopisa, gdě se veli, da presvětla gospoda biskupi odaberu za svoje svetjenike, koje bi světovni sud radi prekèršajah ili prestupakah osudio, samo takove zatvore, koji će biti i carskoj vladi povoljni. Čega radi neka se izvoli vaša pre. . . u ovom posavětovati sa zemaljskimi načelnici, kojim su potrěbiti u tu svèrhu naputci poděljeni.

5. Uslěd XXII. članka poděljivat će njegova papinska svetost kod svih nadbiskupskih i biskupskih cèrkvah pèrve časti, osim ako patronat pripada kojoj posebnoj světovnoj osobi, u kojem slučaju je njegovoj svetosti pridèržano poděljivanje drugih častih. No buduć da je sv. otac obrekao, da će se u poděljivanju ovih častih vazda obzirati na podnešenu si preporuku od njegova c. k. apoštolskoga veličanstva, koje će se u tom s biskupom dotične cèrkve sporazuměti; — to će se predlozi za naměštaj rečenih častih po dosadanjem običaju njegovu c. k. apoštolskom veličanstvu podnašati.

6. U prispělom već na Vašu pre. . . papinskom breve-u osobito se razlaže, u koliko je važno, da se u poděljivanju svetjeničkih nadarbah (beneficiah) i bogoslovnih profesurah obzir uzima samo na takove muževe, proti kojim se neće moći njegovo veličanstvo s političnoga gledišta potužiti.

Uslěd toga očekuje njegovo veličanstvo, da Vaša pre. . . kod popunjenja bogoslovnih učiteljskih stolicah neće propustiti o tom posavětovati se s visokom vladom; Vaša pre. . . neka zato prije popunjenja ovakovih městah izvoli poimence prijaviti zemaljskom načelniku sve predloženike, te odanle očekivati dozvolu ili zabranu naměštenja.

Što se pako tiče poděljivanja svetjeničkih nadarbah, izjavljeno je u dopisu kneza nadbiskupa bečkoga pod XVI., da njegovo veličanstvo naměrava ostaviti sve u dojakošnjem stanju, predpolažuć, da neće biti nuždno u širjem nego li do sada smislu rabiti uredbu o pridèržaju odobrenja světovne vlasti. Ovdě će dakle trěbati i nadalje onako postupati, kao i do sada.

7. Uslěd članka XXV. u savezu s točkom XVII. spomenutoga dopisa glede naměštenja zemljovladarskih ili zakladnopatronatskih praebendah ostat će valjan dosadanji postupak, po kome će se od zemaljskih oblastih samo *primo loco* u biskupskoj terni predloženi izabrati, u protivnom pako slučaju višja odluka očekivati.

8. Članak XXVIII. govori o unutarnjih stvarih duhovnih redovah. U ovom obziru pretresivane su u razpravah o konkordatu još dvě točke, koje se u gornjem članku nespominju. Pèrva točka opredělujе, da se k svečanomu polaganju zavětah u austrijskih toli mužkih koli ženskih samostanih imaju samo oni pripustiti, koji su već ili prevalili 24. godinu ili najmanje 21. navèršili, no već tri godine boravili u stanu onoga reda, u kojemu se zavětovati naumiše. Glede ove točke izgleda se od apoštolske stolice posebni naputak. Presvětla gospoda biskupi i nadbiskupi neka medjutim izvole u svojih biskupijah bditi nad obdèržavanjem ove odluke.

Pokraj ovoga biaše povedena rěč i o onoj okolnosti, što u mnogih austrijskih pokrajinah dobivaju samostani podporu iz věrozakonske zaklade pod tim uvětom, da se od sabiranja milostinje uzdèrže, te u duhovnom pastirstvu župnikom pripomažu. Ako se dakle nebi više obdèržavali oni uvěti, s kojimi je ova podpora skopčana, to bi imala obrečena podpora prestati. U inih krajevih, gdě se može ova opazka uporabiti, neka bi se pazilo na uzdèržavanje ovoga odnošaja.

9. S XXIX. člankom ukidaju se one prepone, što su bile dosele cèrkvi na putu u nabavljanju dobarah. S člankom XXX. odredjuje se medjutim, da se cèrkvena dobra bez priveljenja njegova c. k. apoštolskoga veličanstva kao i papinske stolice nesmiju niti prodati niti znatnim kakovim nametom oteretiti. Ovèršba ove ustanove zahtěva, da carska vlada i nadalje cèrkvena dobra pregleda. Način ovoga pregledanja bit će takodjer predmetom budućih věćanjah. Buduć pako dosad obstojeća potrěba, tražiti od vlade dopust za nove stečevine, prestaje, to stupa privrěmeno na njezino město potrěba, da se naime do novoga preustrojenja ovih stvarih političkim zemaljskim oblastim navěste. Ja imadem indi čast Vašu pre. . . uprositi, da u ovom obziru shodne naputke izdade.

Što se tiče obećanjah sadèržanih u dopisu kneza nadbiskupa bečkoga pod VII, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, to su za njihovo izpunjenje potrěbite priprave jur učinjene.

Digitized by Google

U članku XVII. obećana doknada dohodakah za ona biskupska sěmeništa, kojim potrěbitih srědstvah nedostaje, bit će predmetom posebne razprave, o koje začetku podat će se zemaljskim oblastim potrěbiti nalozi.

Po članku III. i IV. e. mogu presvětla gospoda biskupi po svojoj volji sa svojim svetjenstvom i pukom u cěrkvenih poslovih obćiti, svoje odredbe, pouke kao i ustanove biskupskih saborah proglašivati. Ovdě opet odredjuje papinski breve, da se jedan priměrak ovih biskupskih odredbah i ustanovah suvrěmeno vazda carskoj vladi dostavi na ugled. S obzirom na ove točke molim Vašu pre. . ., da izvoli vazda po jedan priměrak od svojih pastirskih listovah i proglasa synodalnih ustanovah putem c. k. naměstničtva dostaviti.

Konkordatom je medju světovnom i duhovnom moćju osigurano iskreno ono suglasje, koje je za pravo blagostanje narodah neobhodno potrěbito. Obstanak dobrotvornoga ovoga odnošaja zahtěva, da svaka od obiuh vlastih, ako pripomoći od druge trěba, istu s onakovim pouzdanjem traži, kakovo iz medjusobnoga štovanja proizticе, no da takodjer nijedna vlast netvori naredbah, koje bi istina u njezinu dělokrugu ležale, no svakako bi se obostranoga probitka ticale, prije, nego što bi o tom drugu vlast izvěstila, i po mogućnosti se s njome sporazuměla. Ova načela, kao što mnogi primeri svědoče, smatrale su obe visoke strane kod utanačenja ugovora kao takova, koja imadu svakoj izmedju njih biti stalnim pravilom. Njih će se valjati děržati i kod izvedenja i uporabe sklopljenoga ugovora. Dočim je moja skěrb, da se carske vlasti děrže ovoga pravca, smijem očekivati, da će takodjer presvětla gospoda biskupi u svom području u istom duhu sudělovati. Vaša pre. . . priznat će razloge, koji světuju, da se potrěbiti za medjusobno sporazumljenje dogovori u stvarih ne toliko važnih i zakonom neopredělenih nepropuste najnižjim cěrkvenim i světovnim organom, nego da se vode neposrědno medju samimi biskupijskimi predstavnici i zemaljskimi glavari. Ja dakle imadem čast Vašu pre. . . oprositi, da ista sebi podčinjenim organom u ovom smislu izvoli podělити shodne naputke, kao što sam ih ja zemaljskim glavarom podělio. Ova primětba moći će se osobito tada uporabiti, kad bi se na temelju §. XVI. konkordata imala tražiti pomoć u světovne vlasti, da se biskupova osuda proti nepokornomu kojemu svetjeniku ověrši. U pismu kneza nadbiskupa od 18. kolovoza p. g. pod XIII. izjavljeno je očekivanje, da u ovakovu slučaju presvětla gospoda biskupi neće propustiti primerne ubavěsti podati, ako bi se takove tražile, ujedno je naznačen i put, kojim nj. veličanstvo u rěšavanju pridesivših se u tom poslu tegobah udariti naměrava. Bilo bi neshodno podredjenim činovnikom propustiti i rěšenje pitanja, da li ima uzrok, da se takova razjasnjenja traže, i pomoć světovne vlasti od njihove dozvole zavisnom učiniti. Zato sam odredio, da ova odluka samo zemaljskim načelnikom priděržana bude, koji će, ako od potrěbe bude, meni o tom izvěstje podněti, da se polag previšnje volje dalje postupati može. S toga neka se Vaša pre. . . u takovih naležnostih, da se nepotrěbito otezanje izběgne, vazda neposrědno na političkoga zemaljskoga glavonačelnika okrenuti izvoli.

Dopustite i t. d.

U Beču 25. sěčnja 1856.

Thun s. r.

Cěrkvene věsti.

Iz Zagreba 30. ožujka. Danas prije 8. ure uputio se je preuzvišeni gosp. nadbiskup u cěrkvu sv. Marije, da, kao što svake godine običaje, pričesti onu školsku i inu svih ovogradskih župah děčicu, koja su se pěrvi put izpovědila. Prije i poslě mise, pod kojom je školska mladež věrlo lěpo pěvala, děržao je věrhovni pastir na ovu mladež govor, — u pěrvom pripravljajući ju na dostojno pristupljenje k stolu gospodnjem, u drugom podavši joj několiko s primljenim svetotajstvom uzko spojenih opomenah i pravilah za život. Da uspomena na ovaj sveti čin kod iste děčice ugodnija, dugotrajnija i koristnija bude, predao je sám preuz. g. nadbiskup svakomu dětetu, koje je pěrvi put presv. pričest primilo, sliku isti ovaj čin predstavljajuću, i na kojoj je ime i prezime svakoga děteta napisano bilo. Izvan slike dobilo je svako ovo děte i pozlatjenu, dobroga pastira Isusa predstavljajuću i shodnim napisom providjenu kolajnicu, koja je svakomu prikopčena na pěrsi.

— 3. travnja. U gěrčko-katoličkoj bogomoljnici obslužavane su danas prije podne svetačne zadušnice za preuzvišenoga gosp. biskupa križevačkoga *Gabriela Smičiklasa*. Službu božju děržao je veleč. g. Pavao Bratelj, prisědnik duhovnoga stola i ravnatelj ovdašnjega sěmeništa, a poslě službe ověršio je parastos veleč. g. Janko Predojević, župnik iz Pisanice. Presvětli gosp. podban, načelnik grada, dva preč. zagrebačka kanonika, više ovdašnjih činovnikah, vojničkih častnikah, svetjenikah i množtvo inih štovateljah visokoga pokojnika pribivalo je ovoj žalobnoj pobožnosti, u kojoj su se Bogu prinosile tople molitve za pokoj blage i obćenito velečenjene duše.

(— ?) *Iz Rěke*. Dne 27. ožujka. Jučer imadosmo ovdě rědku svetčanost nabožno-vojničku, koja će slavno město uzimati u lětopisih pomorstva austrijanskog, naime: blagoslivanje temeljnog kamena pomorske akademije, sgrade, koja će medju pěrvimi biti u svoj južnoj domovini glede veličine i krasote. Predvečerje već nam je naznačilo sutrašnje slavje; jer tad željno čekasmo i dočekasmo njeg. preuzvišenost světleg bana, koj nas ljubko primi kano blagi otac davno nevidjenu dětcu.

Digitized by Google

Čim se sutradan tamo izza Kleka pomolila zora i u svome krilu donèla nam bèli danak, opažismo na Veljih vratih (tako se zove glavni ulaz u kvarnerski salěv) pèrvi parobrod glasonošu, da će i njeg. visost gospodin nadvojvoda Maximilian, pomorski zapovědnik, s pitomci do skora prispěti; tako i bi. U 11 urah dočeka světli ban njeg. visost na obali morskoj, gradsko poglavarstvo u dvorištu akademičkom, a u samoj sgradi svetjenstvo. Tad pristupismo k činu; krasne katoličke obrede ovèršio je prečastni gospodin opat Cimiotti i rekao priměran govor. Poslě kako su dotična pisma na kvěru (pergameni) i novci metnuti bili u kutijicu i na opredělěno město, spusti se temeljni kamen, kog najprije kladivcem učvèrsti njegova visost: Im Namen des Vaters und des Sohnes und des heiligen Geistes; prečastni gospodin opat u ime njeg. preuzvišenosti gospodina biskupa: In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; světli ban: U ime Otca i Sina i Duha svetoga; a po tom i ina odlična lica. Omnis lingua laudet Dominum, te tako i mi u svih glavnih jezicih austrijanskih: germanskom, romanskom i slavjanskom pozvasmo Boga velikoga u pomoć, znajući dobro, da: nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum vigilant, qui aedificant eam, ili kao što krasno Andria Vitalić prenese:

Ako kuću Bog negradi,
Za man trude, ki ju grade:
Crikvu svetu on posadi,
I jaki joj temelj klàde:
On sgraditelj doma 'e tega,
I za man je sve prez njega.

Sa razsvětljenjem grada, spěvo- i vatroigrom svèrši se ta rědka svetčanost. Istu noć odjadri njeg. visost u mali Lužin, a danas ode i světli ban sa svojom pratnjom. Pratio ih Bog i mati božja tèrsatska kud hodili i brodili!

D. K-n. Iz Beča 24. ožujka. Dne 20. ožujka kao na veliki četvèrtak prije podne padne mi sreća u dio pobožnom jednom obredu prisustvovati, kojega znamenovanje i važnost tim živahnije u oči pada, buduć je po premilostivnom našem caru Franji Josipu obavljen bio. Izmedju inih lěpih krěpostih, koje vladajuću kuću rese, pèrvo město zauzimlje pobožnost. Naslědujući primèr ljubavi i poniznosti božanskog Spasitelja, poduze naš uzmožni car po sv. misi, koju je sa prejasnom caricom u Josipovoj kapeli slušao, u dvorskoj obrednoj dvorani nadarivanje dvanaest ubogih staracah, (kojih ukupna starost 1013 god. iznosaše), zatim opere ovim starcem noge. Svečanost ova slědećim redom ovèršivana biaše: U gori navedenoj dvorani sakupiše se jutrom u devet satih u svetačnoj jednoličnoj oděći svi visoki vojeni dostojanstvenici, gg. generali i častničko tělo svih ovdě u posadi ležećih regimentah. Dvanaestorica staracah sědjahu za stolom snežno-bělimi stolnjaci pokritom, na kom je pred svakim pladanj (tanjur) s malim hlěbcem, i jednom kupom vina bio; u tili čas dade se štapom po dvorskom činovniku triputnim udarcem po podu znak o približavanju cara. Njegovo veličanstvo stupi u maršalskoj oděći uz sjajnu pratnju tělesnih stražah i dvorskih činovnikah, okružen od prejasnoga svoga otca gospodina nadvojvode Franje Dragutina, i ostalih prejasnih nadvojvodah u dvoranu. Nakon toga donesu dvorski komornici na dèrvenih ploćah razne vèrsti postnih jestvinah šećerom kandiranih, i sladkih hlěbacah, koje njeg. veličanstvo pred svakoga starca vlastoručno na stol vèrgne. Zatim pristupe prejasni nadvojvode, te uzmu jestvine iz stola, i metnu ih na dèrvene ploće, koje němačka tělesna straža iz dvorane odnese, i dobro omotane preda u kočije, što ove starce dovezoše. Po tom se stoli opreme i vladar velevlasti austrijanske klekne redom pred svakim pojedinim starcem, te uz podvorbu dva višja dvorska kapelana umiva dèrhtjuće noge ubogih ostarělih siromakah; kad se taj čin poniznosti svèrši, uzme njeg. veličanstvo iz zlatnih pladanjah, koje u pripravi dèržaše vèrhovni dvorski meštar g. feldmaršallaitnant knez Lichtenstein, běle vèrpcami providjene mošnjice, u kojih pojedinih 30 srebèrnih dvadeseticah biaše, te svakomu starcu po jednu oko vrata priveže; i tako se ova svečanost pobožnosti i poniznosti svèrši. Njeno veličanstvo sa prejasnimi gospojami Sophiom i Elisabethom prisustvovahu ovoj rědkoj svečanosti u loži.“

Iz B. Bistrice. Kao što čitamo u „Cyrillu a Methodu“ proslavili su ovdě dne 9. ožujka svetačnim načinom častnu uspomenu slavenskih apoštolah, kojih imena isti list na čelu nosi. „Bože! — piše tom prigodom rečeni časopis — koj Slaven katolik da se neobraduje, kada se spomene, što je sve zanj spojeno s 9. ožujkom? Koj Slaven da se nerazveseli u sèrdcu, uvaživši, kolika je razlika medju poganinom i kèrstjaninom, medju životom bez nade onoga, i medju životom punim ufanja i obećanja ovoga? Jakno se razlikuje i najjasnija zvězdami posuta noć od běloga danka, tako se razlikuje duhovno stanje naših poganskih predjah od duhovnoga stanja našega. Na višku poznanja i prosvěte stojeći težkim i sažalujućim sèrdcem gledamo sada na one maglami zastèrte nizine onih davnih věkovah, po kojih je Slaven, premda bez svoje krivnje, tumarao nemogavši izlaza naći. A tko je nas poveo na ovaj světlom světa razbistreni višak? Tko je poveo Slavena na ovaj Tabor k njegovu preobraženju? Sv. Cyrill i Method. Nije dakle čudo, što su s tolikom ljubavju prianjali uz ove svoje sv. apoštole predji naši, nije čudo, što se tolikom zahvalnosti k njim naklanja osvěstjeno potomstvo; nijé čudo, što smo i mi u B. Bistrici uspomeni njihov dan proveli već četvèrti put za redom tolikom svetačnostju.“ Zatim pripověda spomenuti list, da je u to ime preč. g. kanonik i opat Toma Červen dèržao službu božju, koju je izvèrstna glasba i pěvanje sprovadjalo, i pod kojom je mladež duhovna i mnogo inih pravověrnih pri-

Digitized by Google

stupilo k stolu gospodnjem. Poslě mise rekao je gymnasialni prof. g. *Mart. Čulen* u sèrdce svih nazočnih dirajuću jerbo sèrdačnu propověd, razloživ im one nebrojene blagodati, što su ih sv. Cyrill i Method věrom i kèrstom doněli Slavenom.

Iz istoga cèrkvenoga tjednika doznajemo, da se je u B. Bistrici znatno osětjala potrěba katoličkog děvojačkog odgojilišta. Biaše tu do duše već od davna ženska učiona, no ova tako radi nedostatnih obučnih silah, kao što i radi inih uzrokah nemogaše odgovarati potrěbam i zahtěvom našega vrěmena. S toga je više kat. roditeljah pošiljalo svoje kćeri u nekatoličke učione, u kojih su ove napram svojem věrozakonu nehajne ili bar hladne postati morale. Da se tomu zlu doskoči, obratio je presvětli g. biskup Stěpan Moyses svoju otčinsku brigu na to, da se uz pomoć ovdašnjega grada, poimence kat. obćine ustanovi ženski odhraniteljni zavod, u kom bi se děvojčice tako domaće kao i iz okolice u svakom obziru katolički odgojivale, želeći isti zavod pověriti duvnam. Dok se za takov zavod potrěbita sredstva skupe, dozvoljeno je duhovnom i světovnom oblasti gospodični Theresii Hartl, da smije u B. Bistrici otvoriti svoj posebni kat. odgojiteljni zavod za kćeri. „Ovim načinom — primětjuje „C. a M.“ — izpunit će se onaj osětni jaz u odhranjivanju mladjega ženskoga naraštaja, a učinit će se prelaz k onomu novomu i željno očekivanomu ženskomu zavodu, koj će biti dragocěno blago za naš grad, a blistajući se alemkamen u věncu zaslugah našega presvětloga g. biskupa.“

Isti věrhovni pastir polazio je proš. měseca kroz više danah predavanja svojih bogoslovnih i gymnasialnih učiteljah, želeći se glavom uvěriti o znanstvenom naprědku, a napose o ćudoredno-nabožnom duhu, kojim ima obučanje gymnasialno nadahnuto biti.

Iz Francezke. Prigodom blagoslivljanja tamnice sa stanicami u Neversu, izjavio se je tamošnji biskup g. Dufevre o tako zvanom staničnom sustavu tamnicah ovako: „Pogled na mnogobrojne stanice za pojedine zločince gnjevom je napunio něki dio slabo prosvětjenih čověkoljubah; pitali su, zar nije to okrutno pooštrenje kazni, i da li vlast ověršujuća ima pravo, da k zatvoru krivca prida jošte novu kazan, zatvorivši ga sama pojedince? Moja gospodo, mi u obće nismo zauzeti za nove sustave, nam se nedopadaju prazne sanjarije naših smělih naprědnjakah, a čuvamo se dobro, da neodobrimo sve one opasne namisli, sve one varave sěne, kojim se često ime naprědka naděva; no scěnimo, da tamnice sa stanicami, ako se pametno upotrěbe, zaslužuju naše odobrenje. Mi smo porabu ovakovih tamnicah viděli, i imali priliku, da njihove sretne poslědice očěnimo. Svakako treba da se ovakovo tamnovanje koristnim raztrešenjem, radnjom, šetnjom, obćenjem s čestitimi ljudmi ublaži. A kada se obdèržavaju ove měre, mnijemo, da se ovakovim tamnicam neprotivi niti čověčnost niti věrozakon. Pače i ona i ovaj zahtěvaju ih za one, koji su istom obtuženi, buduć mogu posve pošteni i nevini ljudi biti, s kojimi valja toli obzirno postupati, kako to samo javni poredak dopušta. Pravednost i pamet zabranjuju poměšat ih s krivci ili izmetnut ih potištujućem i opasnom doticanju s onakovimi, nad kojimi je osuda izrečena. — Šta se osudjenikah tiče, za ove moramo želěti, šta od grěšnikah zahtěvamo, koji hoće da se pomire s Bogom: skrušenje, izpověd, zadovoljštinu. Pokajanje obično je plod pokoja i promišljanja. U samoći čuje se najbolje glas Boga i glas savěsti.“

---

* Propaganda naměrava povećat svoju věrlu tiskarnu, da može jošte više razgraniti svoje dělovanje izdavajući najznamenitija znanstvena kat. děla. Prije svega misli izdat bibličke polyglotte, Assemanovu bibliotheku i t. d.

* Pišu iz Rima, da će měseca lipnja dèržat se konsistorium, u kom će sv. otac proglasit nove kardinale.

* U Liverpoolu počeo je ovih danah izlaziti novi katolički list „Catholic Guardian“; to je već tretji kat. list ovdě za dva poslědnja měseca u život stupio.

* Kossuth oglasio je za 26. ožuj. i 2. trav. u novoj školi u Clerkenwellu (predgradju londonskom) dva predavanja o austrianskom konkordatu i protestantismu u Ugarskoj. Ulaznina je 1 sh. do 2½ sh.

* U Věršcu gradit će se nova kat. cèrkva. Troškovi proračunani su na 167,236 for. sr.

* Gospoja c. k. poklisara u Fiorenci, baronica Hüglova, položila je tamo kat. věroizpovědanje. U istom gradu preminuo je na 1. ožuj. fiesolski biskup, mos. Brouzuolli.

* Slavni statistik Moreau pronašao je, da u Talianskoj, Gèrčkoj i Turskoj od 30, u Nizozemlju, Francezkoj i Pruskoj od 39, u Austrianskoj carevini, Portugalskoj i Španjolskoj od 40, u Ruskoj i Poljskoj od 44, u Němačkoj, Danskoj i Švedskoj od 45, u Norvežkoj od 48, u Islandiji od 53, u Englezkoj od 58, u Škotskoj i Irskoj od 59 ljudih umire svake g. po jedan.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preměšteni su: g. Antun Ciković, vojni duhovnik, za župnog pomoćnika u Kapelu kraj Belovara: — g. Gjuro Mladenović, vojni duhovnik kao takov k 11. husarskoj pukovniji principa würtemberžkoga; — g. Valentin Kovačević, župni pomoćnik, iz Orehovca u Miholec; — g. Pavao Jalžić, župni pom. iz Moravča u Orehovac kod Križevacah. — Preminuo je g. Aloysio Sekovanić, župnik u Svibovcu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 15. — TEČAJ VII. U SUBOTU 12. TRAVNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvěrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Katolička cěrkva.

Od *F. Š.*

Mudrost i ludost leži uzpored u izreci oštroumnoga Rousseau-a (Lett. 2): „Neka mi tko danas dokaže, da sam u poslu věre obvezan podvěrći se odlukam jednoga čověka, a ja ću sutra biti katolikom.“

Ludost bi bila tražiti i zahtěvati dokazah za to: da li je bezkonačno savěršeno bitje sbilja bezkonačno dobro i mudro? — Sigurno nebi niti dobro niti mudro postupao bio Isukěrst, kad bi svoju věru svojevoljnomu mněnju *svakoga pojedinoga čověka* ostavio bio. S prevelikimi žěrtvami donese ju on na ovaj svět, — on ju za *jedini put* k spasu za sve věrsti ljudih, za učene i neučene odluči, i htěde, da ova njegova věra u svojoj izvornoj slici kroz sve věke do kraja vrěmenah sveudilj obstoji. — Kada je tomu tako, zar će moći on hladnokěrvno gledati, da se dogodi, što se u takovu slučaju iz obzira najrazličitijih nikakovim ugledom ograničenih načinah mišljenja kod ljudih svakako dogoditi mora, da naime ista věra za prekratko vrěme mnogo proměnah i preobraženjah pretěrpi, svoju jedinost i čistoću izgubi, — i napokon s iste zemlje izčezne? Ta to bi značilo htěti svěrhu, a nehtěti za nju potrěbita srědstva; što je protivno *mudrosti* božjoj, — to bi značilo ovozemnom putniku pravi put do nebeske domovine jedanput pokazati, a kašnje putovanje opet nemogućnim učiniti; što je opet protivno *dobroti* božjoj. Zato kako god je istinito, da je Bog bezkonačno dobar i mudar, isto tako mora biti istina, da u kěrstjanstvu obstoji *ugled*, koj u stvarih věre može odlučivati, te da obstoji takodjer dužnost vežuća za svakoga kěrstjanina, da se pokori odlukam istoga ugleda.

Mudrost je — u slučaju da takova dužnost sbilja obstoji — bez ikojega otezanja i dalnjega umstvovanja namah *ugled* katoličke cěrkve ugledu sviuh ostalih kěrstjanskih slědbah predpostaviti; jer je ovaj ugled *najstariji*, *najzakonitiji*, *najčvěrstiji*, *najrazprostranjeniji*, *čověčanskim potrěbštinam najpriměrniji*, *najsvetiji*, *i najsěgurniji ugled*.

Velim, ugled cěrkve katoličke jest *najstariji* ugled. — Devetnaesti věk sada već teče, što obstoji kěrstjanstvo, koje svi, što se kěrstjanskim imenom grade, kano od Boga objavljeni božanski věrozakon štuju, a toliko upravo věkovah obstoji i katolička cěrkva. — Jednoisti nauk věre i ćudoredja, neprestano upotrěbljivanje jednoistih svetotajstvah, i vidljivi u nijedno vrěme neprekinuti niz naslědivših se redomice věrhovnih pastirah od Petra sve do Pia IX. dokazuje neoprověrzivo, da je ona i sada jošte sveudilj ona ista cěrkva, koju je Isukěrst, utemeljujuć kěrstjanstvo, na Petru sagradio, i njemu za upravljanje pověrio, i koja se je u vrěme apoštolah u onda jurve upotrěbljivanoj věroizpovědi zvala *sveta*, *sveobća*, ili što na jedno izlazi *katolička cěrkva*. — Kakova sreća, kolika čast za mene! Ja sam děte katoličke cěrkve; spadam dakle u najplemenitiju obitelj zemaljskoga kruga, — obitelj, koja Boga i čověka imade za praotca, apoštole za pradědove, — a razsvětljene i svete učitelje cěrkve za otce svoje!

Tako visokim, toli starim plemenom nemože se nijedna druga kěrstjanska obćina ponositi; svi početnici slědbah, od pervoga do poslědnjega, svi su se od ove blagoslovljene porodice božje odružili, od velikoga stabla i koléna odtěrgli, prekinuli neprestanu povorku naslědnikah sv. Petra, a sebe same za glavu nove, oddělјene, i u nikakovu obćenju sa starom nestojeće porodice stavili. — Poslě kako je katolička cěrkva petnaest jurve věkovah mirna, sjedinjena u praizvornoj věri, i sdružena u poslušnosti napram staroj obćoj glavi, rimskomu papi, obstojala, — narušiše něki (Luther, Cvingli i Kalvin) mir, poběrkaše slogu i je-

Digitized by Google

dinstvo, povèrgoše mnogo nikad prije u dvojbu neuvadjanih članakah věre, razbiše jaram poslušnosti, namamiše k sebi lahkoumne ljude, utemeljiše nove, mlade i prije niti po imenu neobstojavše cèrkvice i slědbe, te se svaki u svojoj postavi sám za papu. —

Velim, ugled katoličke cèrkve jest *najzakoniliji*. — Neka tko od pèrvoga spravišta apoštolah u Jeruzolimu počamši, pa sve do naše dobe iznadje u dogodovštini samo jedan věk, u kojem cèrkva katolička vèrhu stvarih věre, budi kroz svoga vèrhovnoga glavara, budi kroz biskupe raztrešena ili u skupštinah, u posebnih ili obćenitih cèrkvenih saborih nebi govorila, odlučivala, ili inače šta na zapt cèrkveni odnosećeg se odredjivala bila, i u kojem odluke ili zapovědi njene nebi kod sviuh *pravověrnih* najveću važnost imale bile, i u kojem se isti krivovèrci i odpadnici svi kod pèrvih svojih korakah nebi bili na takovu odluku ili zapověd pozivali. O tom pověstnica govori jasno! — A tako dugotrajno, mirno i nenapadano posědovanje odlučujućega ugleda zar da negovori najbolje za zakonitost njegovu?

Nu osvědočujući dokaz dolazi od samoga izvora. Katolička cèrkva nije si rečeni ugled sama prisvojila: to je svojina njojzi od njenoga božanskoga utemeljitelja poděljena. On je neobhodno potrěbito srědstvo, što joj je Isukèrst podao, da pověreno blago věre cělo, čisto i neoskvèrnuto sačuva, i da potrěbiti u to ime zapt odredjuje. Ovaj ugled stoji s dužnostju da *pase*, i s vlastju da *veže* i *odrěšuje* u nerazdruživu spojenju, i zato s obadvojimi prelazi od Petra i ostalih apoštolah na njegove i njihove zakonite naslědnike neprestano.

Pravo dakle, kojim katolička cèrkva dvojbe u věri rěšava, dogme ustanovljuje, bludnje zabacuje, zakone tvori, i pravila cèrkvene stege (zapta) prepisuje, niti se može tajiti, niti se može o njem dvojiti. — Žalostan je to izvod i zaključak uma za oddružene slědbe. Nespominjući neugodnu točku prevrata i uzbune, kojimi su se njihovi početnici silovitim razcěpljenjem kod Boga i nepristrana světa doista okrivili, — tim jasno i bělodano biva, da im u obziru věrozakona niti sěnka zakonita ugleda nepripada. Pravo nemože stajati na jednoj i drugoj strani, niti se vrělo, iz kojega ima od Isusa proizticati, nepreteže dalje prěko velikoga těla katoličke cèrkve. Tim više su sažaljenja vrědni, što si sami něki ugled davaju; što sastavljaju věroizpovědi i katekizme, što symboličke knjige pišu, i na nje učitelje, propovědnike, i sve slědbenike přisegom obvežuju; što dižu superintendencie i konsistoria, a dogovore, skupštine i sabore dèrže, gdě naučaju, odlučuju, odredjuju, nalažu, i od sviuh podvèrženih slěpu poslušnost zahtěvaju, a neposlušne izključuju i izobćuju.

Time dakako postupaju nedoslědno i izravno proti tako rečenom velikom načelu protestantisma, koj po zabačenom svakom vanjskom ugledu, tumačenje sv. pisma svakomu pojedinomu čověku na volju ostavlja; i u tome se rado slažem s Rousseau-om; nu da to samo iz strasti biva, to mu nemogu dopustiti. Dapače mislim: protestanti sami uvidjaju neobhodnu potrěbu čověčanskoga ugleda takodjer za uzdèržanje *svoje namišljene* cèrkve; te vole biti nedoslědni, nego da ju puste propasti. Samo kad bi s toga barem htěli i zaključivati: da najmudriji i najbolji Bog i čověk tako neobhodno potrěbito i uzdèržavajuće srědstvo *svojoj* cèrkvi neće bit uzkratio. —

Ugled katoličke cèrkve jest nadalje *najčvèrstiji* ugled. Tisuća osam sto i više godinah obstoji jur katolička cèrkva, i to svedjer jednoista. Kroz koje i kolike proměne prošla su medjutim dugim tečajem ovoga vrěmena carstva i njihovi zakoni, običaji, znanosti i umětnosti, i kèrstjanske slědbe! — Cèrkva katolička ostade čvèrsta i neuzkolebana usrěd najburnijih valovah nebrojenih otih prevratah i běsnih strastih, niji je oštetjena budi u svojih dogmah, budi u svom ćudoredunom nauku, budi u svojem načinu uprave. Ona sada jošte sveudilj věruje ono sve, što je početkom věrovala; uči u svom ćudoredju sveudilj jošte i sada ono, što je početkom naučala; a i sada jošte sveudilj njom vlada, ravna, i upravlja papa kroz sjedinjene sa sobom biskupe, kao što je početkom vladao, ravnao i upravljao.

Izvan sve na světu proždirućega vrěmena s mnogimi inimi, i kamo jačjimi neprijatelji morala se je ona boriti. Nu kakogod je njezin nauk božanski i radi toga nepromèniv, isto tako biaše ona u toj borbi svedjer jaka, nepomična, nepokretna; niti se dade budi laskanjem, budi silom ikada do toga zavesti, da koju bludnju ili opačinu odobri, i svojim privoljenjem dopusti, ma ove Bog zna kako gospodovale, ili povabne bile.

Čestokrat bila bi ona mogla najljutje svoje dušmane jednim mahom razoružati, čim bi svoja načela i nauke okolnostim vrěmena i neurednim požudam světa prilagodila bila, što su se krive věrozakonske slědbe rědko kada ustručavale učiniti! Nu cèrkva katolička neučini toga nikada; i ova upravo njena uzvišena postojanost, ovaj potrěbiti značaj duhom božjim nadahnutoga rukovodjenja věrozakonskoga družtva privuče joj u svako doba, od njezina početka sve do sada, najtegotnije borbe.

Digitized by Google

istom što se ukaza na okrugu světa, i već se podigoše najsilovitije strasti proti njoj. Tko bi izbrojio sve samosilnike, krivobožce, odpadnike i razkolnike, koji su ju najžestijom běsnoćom i jarosti proganjali, i skrajne svoje sile na to okretali, da ju u kèrvi svoje děce jamačno utope! Kolike rěke nedužne ote kèrvi potekoše kroz tri sta godinah po svih dèržavah golemoga rimskoga carstva! Koli strahovite muke biše pronadjene, da se postojanost katoličkih kèrstjanah svlada i smèrvi! Sve to biaše jošte premalo! Bezbožni pogani i pakostni odpadnici nezadovoljiše se time, da cèrkvu, koju su na sve moguće načine upropastiti nastojali, samo s polja napadaju; oni ju popadoše takodjer s nutra, i bi reć pri sèrdcu, te nepropustiše niti prilike, niti ikoje vèrsti oružja ili prepirke. Sve zanke, koje duh jednostranosti pronaći može, sve lažimudrije, sve hitrine i lukavštine, koje su samo izmisliti mogli, da um slabi omame, sve laži i klevete uzeše poganski i krivověrski umničari u pomoć, da katoličkoj cèrkvi i njezinim braniocem ugrabe ugled, i věronaučne istine prevrate.

Na to nadodjoše gvozdena stolètja neznanstva, tmine i surovosti, u kojih su divlji i ratoborni narodi, tèrani grabežljivostju, cvatuće zemlje kèrstjanskih narodah poplavili, strahovito opustošili, i time věrozakonu takodjer krajnom propastju zaprětili. Kolikim bujicam neredah, razpuštenostih i zloupotrěbljenjah, koja odtud proizticahu, morade tada jedina cèrkva katolička opirat i protivit se! — Pa napokon u novije i u ovo naše sadanje kobno doista vrěme, gdě u najvećoj měri izgladjene strasti ljudske dan na dan nove bludnje i pakosti kaju i iznose na vidělo, u ovo, velim, naše vrěme koliko ju protivnici tlače, proganjaju i napadaju, to je dovoljno znano! — Nu čuda! vazda je nadvladala; slavno protivnike pobědila; te stoji još danas neproměniva, stoji čvèrsta, stoji nepomična! Gdě je koja slědba, koja bi se s njom uzporediti, i sličnom postojanostju ponositi mogla? —

(Dalje slědi.)

Orgulje.

Neka se nitko nepoplaši radi ovoga nadpisa, sčeneći, da smo naumili dosadjivati suhoparnim opisivanjem divnoga mechanisma ovoga nastroja; samo s malo rěčih navest ćemo něšto o poreklu i uvedenju njihovu u naše cèrkve.

Iznašastje orguljah neda se povesti do onoga vrěmena, kadno reče kraljevski pěsnik, da slavimo Boga in chordis et organo; varali bismo se u značenju rěči organon, koja znači svaki glasbeni nastroj. Više pisacah stavlja iznašastje orguljah u pèrve věkove kèrstjanstva. Tertulian govori o jatu pištalah i sviralah, što su skladnoglasnimi svojimi zvuci sprovadjale kèrvave igre u cirku. I sv. Augustin poznao je orgulje, buduć govori o prostranu nastroju, na kom puhaćimi měšinami těrani zrak proizvadja glase. Kardinal Bona u svom predgovoru k dělu „Misopogon", koje je car Julian odpadnik proti antiochijskim gradjanom napisao, navodi jedan napis istoga cara, koj ovako glasi:

Quam cerno alterius naturae est fistula nempe;
Altera produxit fortasse hanc aenea tellus.
Horrendum stridet, nec nostris illa movetur
Flatibus, at missus taurino e carcere ventus
Subtus agit laeves calamos, perque ima vagatur.
Mox aliquis velox digitis, insignis et arte
Adstat, concordes calamis pulsatque tabellas:
Ast ille subito exiliunt et carmina miscent.

Niti sadanjih orguljah nebismo mogli bolje i drugačije opisati. Obćenito se dèrži, da je ovaj nastroj za carevanja Julianova proiznašast; to do duše iz njegovih stihovah neproizhodi. No nećemo da si s tim mnogo taremo glavu, nastojeći točno opredělити vrěme, u koje ovo iznašastje pada; više nas zanima da saznamo, kada su orgulje na polěpšanje božje službe u kèrstjanske hramove uvedene?

Někoji mniju, da se je to sbilo za vrěme sv. Damasa pape; no kardinal Bona sčeni mněnje onih za věrojatnije, koji ovo uvedenje polažu u srědinu sedmoga věka za pape Vitaliana. Tim bi orgulje najprije u Talianskoj, a u Němačkoj i Francezkoj po prilici sto godinah kasnije u cèrkve směštene bile.

U tom se jednoglasno slažu pisci, da su u franačkom carstvu bile pèrve one orgulje, što ih je kralju Pipinu car Konštantin Kopronymus poslao. Kralj dao je ovaj darovani nastroj postaviti u cèrkvi sv. Kornelija u Compiègne-u. Jedni stavljaju ovaj dogadjaj u godinu 757. drugi ga prenašaju na god. 766. Bilo što mu drago, toliko se znade, da su se tada ovim orguljam svi zapanjeni divili, te da je, ako Walafried Strabo istinu piše, někoj ženi s udivljenja sasvim zaběgla rěč. Ovaj slučaj pripovědaju slědeći stihovi:

Dulce melos tantum vanas deludere mentes
Coepit, ut una suis decedens sensibus ipsam
Foemina perdiderit vocum dulcedine vocem.

Karlo veliki, koj je za dostojno ovèršivanje službe božje mnogo revnovao, biaše vèrlo prijazan ovomu iznašastju, te prije nego što dvě sta godinah izteče, imadoše sve stolne i ine poveće

Digitized by Google

cèrkve svoje orgulje. Samo cèrkva lionska, koja se svakoj novosti protivljaše, nije ovoga iznašastja htěla primiti, ostavši i u tom obziru do najnovijega vrěmena věrna svomu glasovitomu načelu: Ecclesia Lugdunensis novitates non recipit. Sadanji nadbiskup prastare lionske cèrkve, kardinal Bonald, ipak je prije několiko godinah i u Lion uveo orgulje. U naše su vrěme orgulje, ova kraljica svih glasbenih nastrojah, u zapadnih kèrstjanskih cèrkvah već tako razprostranjene, da si ih i na selu svaka i uboga cèrkva nabaviti nastoji. Samo kad bi se svuda našlo i ljudih, koji bi na njih i ako ne osobitom věštinom, a to barma prilično i skladno udarati znali! Ali koliko put mora čověk ne samo po selih, već i po istih gradovih slušati, kako ovaj častni nastroj pod nespretnimi udarci jošte neuputnijih pèrstovah neskladno cvili, ječi i stenje, kao da se tuži na ovo nedostojno postupanje! Koli često oni zvuci, što bi imali pobožna čuvstva pobudjivati i gojiti, neznanjem nezvanih nevěžah slušatelje u pobožnosti smetaju i paraju povrědjane uši!

Svakdanji put.

Ide čověk drumom i upire se jednako o palicu, veoma je umoran. Na zaprašenoj opravi i na pèrtljagi svatko spoznava da je putnik. Amo umor, a tamo ga opet mori glad i žedja; hlěba u torbi neima da bi zalogaj, a u posudi ni kapi vode. Turobno se ogledje, nebi li stan ljudski opazio, da se blagovanja dostane; badava traži bistri kladenac, da uguši goruću žedju i posudu za dalje putovanje napuni. Medjutim nepadè u sdvojnost, těšeć se, da je blizu svèrha njegova putovanja, gdě će dovoljno zasititi glad i žedju. —

Nenadano začuje ljubke zvuke vesele glasbe, koja iz velike daljine dopiraše do njegovih ušiuh. Zaboravi na cilj svoga putovanja, prestadè se radovati počinku i blaženosti tudě mu pripravljenoj, te se uputi na onu stranu, odkud se je vesela glasba razlěgala. Nutarnji glas opominjaše ga, da nezalazi sa svojega puta, već da se radje žuri k svojoj svèrsi, gdě će pravu radost i savèršeniji odmor naći. On ipak zaduši taj glas, i začaran glasbom slušanju preugodnom, koja je sve zvučnija postajala, osim toga iznemagajući od gladi i žedje, pohiti još više k veselim. — Zamalo dodje u prostranu dolinu i opazi množinu ljudstva. Jedni pěvahu, drugi svirahu; jedni plesahu, drugi šalu sprovadjahu; jedni ugadjahu želudcu sladkim jěstivom, drugi ga zalěvahu različnim pilom, jedni hladovahu u zahladju granate lipe, drugi se utapljahu u divljoj razpuštenosti — a svi biahu lahkoumni, bezbrižni. Putnik stajaše u nevinosti diveći se směsi razuzdana ljudstva. U to pridju i k njemu prodavači i prodavačice, nudeći ga jěstivom i slašticami. A on, budući pritisnut gladom i žedjom, težko ih dočeka; kupi si, što je zaželio, odlučivši, čim se oporavi, putovanje nastaviti. Ali uz pun želudac běže iz glave dobre naměre; — njemu se dopadaše ugodna šala i zabava — te zaboravi na putovanje. Dugo se zabavljaše. Slučajno baci očima k nebu i prepadè se, videć božje sunašce podobro nagnuto na zapad. I stane jadovati: „o tužna mene, što sam učinio, noć se evo primiče, a ja imadem još toliko prevaliti! Neprispijem li u dobar čas, vrata će biti zapèrta, gdě ću noćiti?!“ Skoči i podvostruči korake, da za rana domaši svoju svèrhu. — Zahman! Sunce biaše davno zašlo za gore, a putnik, zabludiv u tmastom lugu, sunovratio se u ponor, gdě ga je prikrio věčni grob. —

I mi sinovi i kćeri Evine putujemo, a cilj toga putovanja jest domovina nebeska, koju nam je grěh zatvorio. No Isukèrst prebaci nam most do nje i pokaza put. Mi ipak, premda znademo, da na ovom světu nije za nas města stalna, privoljujemo u želje očiuh, těla i oholosti, te milujemo stvari zamamne i zalazimo s prave staze, puštajuć se za varavom luči, koja nas jamačno zavodi u ponor, ako se nesětimo za rana i nevratimo na put, vodeći u stan věkoviti. O kako ćemo prepasti se, kad opazimo zalazeće sunce svojega života! Tada ćemo tek spoznati izpraznost i taštinu zemaljskih stvarih, koje su nam sèrdce osvojavale. Žalit ćemo vrěme, koje smo, stičući te stvari, potratili, a nestekosmo ništa, osim grěha, što nam svěst pritište! Pa zar ćemo sasvim zabluditi i nenaći više pravoga puta, već za uvěk propasti u ponor? Što će biti, ako kroz vrata prerane smèrti prispijemo k vratam nebeskim, a ona već za uvěk zatvorena? — Zatoi dok je kada, činimo dobro; nedajmo se mamit, varavoj luči, i ako smo već išli za njom, odvèrnimo se i putujmo izpravnim putem istine i světlosti. Nepostajajmo, vrěme je kratko, a sunce božanske milosti podobro se nagnulo na zapad.

S českoga pr. *J. Miškatović.*

Phrenologija osudjena.

Razne sustave phrenologije podlažu francezki naučnici strogoj kritiki. Najveći i najopasniji protivnik cěle phrenologije jest g. Leuret, koj ju u

Digitized by Google

istih njenih od Galla osnovanih počelih pretresa. Gall je naime nastojao, da iz prispodobljivanja sa živinskimi lubanjami opredèli mnogi duševni organ u čovèčjih moždjanih; tako je n. p. iztraživao lubanju divokoze, da uzporedjujuć ju s čovèčjimi označi město, u kom prebiva svojstvo za visoka i uzvišena, što on zove „Höhensinn" (u paedagogičnom obziru valjalo bi se polag ovakova „Höhensinna" ravnati, da se n. p. dète dade na zidarstvo ili pokrivanje krovovah). Leuret dokazao je, da Gall u tom poslu nije pazio na različni položaj i ustroj živinskih lubanjah, te je mnogoput razne strane za jednoiste uzeo; kad bi se poslèdci njegovih izpitivanjah doslèdno izveli, to bi se ovce pěsničkim nadahnutjem a volovi metaphysičkim dubokoumjem odlikovali. — — U magarečjoj glavi imalo bi biti osobito svojstvo za botaniku poměšano s vulgarnimi hegelovskimi phrasami, dakle sposobnost za — professora!

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 10. travnja. Iz sukromna pisma, koje nam je na porabu dobrohotno propušteno, doznajemo s radostju, da je preuzvišeni gosp. nadbiskup zagrebački dne 2. t. m. sretno i u najpovoljnijem zdravlju u Beč prispio. Tim se dakle oprovèrgavaju sve protivne věsti, koje se na najveću zabunu sviuh štovateljah našega vèrhovnoga pastira o njegovu putovanju raznašahu. — Iz istoga vrela u stanju smo svoje čitatatelje u kratko izvěstiti o načinu, kojim su dne 6. t. m. věćanja biskupska u Beču otvorena. Biaše to svetačnost, kakove pèrvostolni grad carevine možebit još nikad vidio nije, a Bog zna koliko će vremena izteć, da se isti veličanstveni prizor opet povrati! U 9. satih u jutro krenu iz palače nadbiskupa bečkoga dugačka povorka, u kojoj sve dva po dva laganim korakom stupahu put stolnoga hrama. Sjajni ovaj niz cèrkvenih licah svake vèrsti běše ovako sastavljen: na čelu duhovna mladež nadbiskupije bečke, za njom nadarbenici pèrvostolne cèrkve, za ovimi pèrvostolni kaptol, zatim biskupi po dobi svoga posvetjenja, nadbiskupi redom, kojim im je poděljen nadbiskupski plašt, napokon kardinali kao što su od sv. otca naimenovani, a za svimi pronuncius bečki. Svetjenici, koji su s vèrhovnimi pastiri došli u Beč, išli su po boku svojih dotičnih praelatah, a povorku zaključiše poslužnici njihovi. Koli velelěpan biaše ovaj provod, svatko će si lasno predstaviti moći, kad sazna, da je u njem prěko 60 biskupah, nadbiskupah i kardinalah bilo. Nije dakle niti čudo, što se je k nikad nevidjenu jošte ovakovu prizoru na tèrgu sv. Stěpana i u pèrvostolnom hramu istoga imena skupilo nebrojeno množtvo světa svakoga spola, dobe i reda, koj je na tèrgu odkrivenimi glavami svoje štovanje ovako sjajnom i predostojnom skupu cèrkvenih glavarah pokazivao. Uz tutnjavu sviuh zvonovah unidje kroz tako zvana velikanska vrata ova povorka u cèrkvu, koja se je u svojoj najvećoj dici i uresu blistala. Vèrhovni pastiri zauzeše svoja města u svetištu, našto je nj. eminencia g. pronuncius Viale Prelà nazvao vèrhu skupštine dar Duha svetoga sa „Veni sancte Spiritus," i poslě toga sám služio svetačnu misu. Po dovèršenoj službi božjoj, uz predricanje g. papinskoga poslanika, položiše svi nazočni cèrkveni glavari klečeć i na glas katoličko věroizpovědanje. Za tim se je ista povorka istim redom povratila u palaču nadbiskupsku, gdě je odmah i pèrva sědnica dèržana; no u njoj běše samo pročitano pismo sv. otca pape upravljeno na ovu skupštinu, kojega su tiskani primèrci razděljeni medju nazočne članove. Isti dan biaše polovina biskupah kod kardinala pronunciusa, a druga pola kod kardinala bečkoga na obědu. — Sědnicam će predsědati nj. eminencia g. kardinal i pronuncius bečki; samo u predmetih, o kojih će sakupljeni biskupi svoje želje, očitovanja i razjasnjenja vladi nj. veličanstva podnašati, predsědat će zaměnice nj. eminencie kardinali pražki, ostrogonski i bečki. — Izmedju ostalih biskupah nisu došli: senjski, sathmarski, b. bistrički brixenski, gèrčko-katolički nadbiskup lavovski i t. d. — Naš preuzvišeni g. nadbiskup, kojega svuda s najvećim odlikovanjem i oduševljenjem pozdravljaju, hvaleći mu na okružnici, kojom je mnogo doprineo na umirenje duhovah, koji su krivim shvatjenjem konkordata smutjeni bili, — imao je dne 7. t. m. u 10 satih s jutra posebnu audienciu kod nj. veličanstva cara.

Već je ovo izvěstje složeno bilo, kad nam je stignuo slědeći dopis

Iz Beča dne 6. travnja. Jedan izmed najslavnijih danah za Beč jest dan današnji; danas bo su svetčano otvorena biskupska věćanja o sklopljenom konkordatu med sv. stolicom i austrianskom carevinom. Ista věćanja otvorena su sa službom božjom. U ovdašnjoj pèrvostolnoj cèrkvi, gdě su se imali sakupiti vèrhovni pastiri njih na broju prěko 60, u 8 satih jutrom biaše dèržan govor ovoj svečanosti prilagodjen; u 9 satih pako uputio se je svetčani provod iz residencie g. nadbiskupa u istu cèrkvu na ovi način, najprije idjaše duhovna mladež, za njom pèrvostolnog hrama, koj je i župa, svetjenstvo, za ovim prečastni kaptol, pak onda biskupi u svetačnom odělu po redu, kako je koj posvetjen, nadbiskupi po redu, kako je koj nadbiskupski plašt zadobio, kardinali, kako je koj po sv. otcu naimenovan bio, napokon nj. eminencia gosp. kardinal pronuncius Viale Prelà dèlèći sveti blagoslov pobožnom puku, kojim cèrkva koliko je prostrana dubkom napunjena biaše. — Pèrvostolna cèrkva — kano na najveće svetkovine — biaše najsjajnije urešena. Kad su vèrhovni pastiri priredjena si města zauzeli, zapěva g. kardinal-pronuncius pěsan „Veni sancte Spiritus," po kojoj dovèršenoj

Digitized by Google

uz mnogobrojnu podvorbu obavi službu božju. Po dokončanoj službi božjoj biaše čitano věrovanje tridentinsko; napèrvo čitao ga je g. pronuncius, a ostali su ga na glas izgovarali. — Što sve kad biaše dovèršeno u 11 satih, uputio se je provod u istom redu u nadbiskupsku palaču, gdě je isti g. pronuncius govorom u ime svetoga otca otvorio věčanja. Naše domovine vèrhovni pastiri preuzv. g. nadbiskup zagrebački i presvět. g. biskup djakovački sretno i zdravo dne 2. t. m. ovamo prispěše; preuzv. g. biskupu senjskomu, stranom poradi visoke starosti, stranom pako i to većma radi boljeđšljivosti, koja je slědila iz nahlade, što si ju je velike nedělje prigodom službe božje navukao, žalibože biaše nemoguće, da ovoj svetčanosti i izvedenju velikog ovog děla prisustvuje.

Štovanomu dopisniku s bosanske granice, koj je pisao nedavno o načinu, kojim bi se susědnoj bosanskoj bratji, koja uslěd poděljene si slobode počeše Bogu na slavu cèrkve graditi — najlašnje moglo pomoći, šaljem iskreni pozdrav. Uzimajuć u obzir, da su oči bosanske bratje od davnih već vrěmenah upèrte bile u našu domovinu; imajući pred očima ono sućutjenje, koje su sinovi naše domovine prama bosanskoj bratji već od něgda gojili: siguran sam, da njegov poziv neće bez uspěha ostati, osobito što se tiče naměnah, koje bi gospoda — koja neimaju vlastitih — na korist bosanskih cèrkvah ovèršila. O tom imademo već i lěpi primèr. Baveće se odgojivanjem mladeži častno zagrebačko svetjenstvo hvale dostojnom pripravnostju primilo je na se u najnovije vrěme 500 naměnah na korist bosanskih cèrkvah; isto tako lěpi je broj primit u varaždinskom i požežkom kotaru. A nemanjka mi nade, da će i ovdě, i na drugih městih s vrěmenom ih i više u tu bogoljubnu svèrhu primljeno biti.

Iz Valpovštine. 29. ožujka. — Nitko nemože s razlogom tajiti, da věrozakon vrěmenito blagostanje čověka bitno promiče, da mu um prosvětljuje, — utěhu pruža u svakoj tegobi, navlastito na koncu života, — da temelj stavlja pravoj radosti duše, — brani istu proti mnogostranom nasèrtanju neprijateljskom, — a napokon da bive čověku provodič, koj ga put neba najsigurnije vodi i brižno prati.

Odtud se može lasno měrilo uzeti, kako povoljno mora dirnuti u sèrdce svakoga nabožnoga katolika, — a napose svetjenika — kada opazi, kako se znaci unaprědjenja věrozakonskoga i cèrkvenog života pojavljuju. Osobita pako radost mora napuniti grudi revna kèrstjanina, kada ugleda, kako ne samo svetjenici, no i světovnjaci gorljivo nastoje, da se naprědak věrozakona, i nabožnost medju pukom što obilnije razcvěta. Tada se mora čověk radovati skoroj budućnosti, koja se našoj sv. materi cèrkvi toli prijazna ukazuje.

O dělateljnosti svetjeničtva neću da ovdě pišem, i onako je podosta očevidno, — a i inače, ma koliko oni poslovali za slavu božju, čedno im je uzdahnuti: servi inutiles sumus, quod potuimus facere, fecimus. — Već kada se světovnjak na polju cèrkvenom odlikuje, to — kako mnijem, — već primèra i poticanja radi nebi bilo shodno da u skrovnosti ostane.

Slična světovnjaka uslobodjujem se i ja sl. čitateljstvu ovoga lista predstaviti, i to u osobi, već i ovdě višekrat dično napomenutoj, — presvětloga g. vlastelina valpovačkoga Gustava Prandau-a, kej posve vrědi, da mu několiko rěčih i ovikrat posvetimo.

Presvětli ovaj gospodin ne samo da se za materialno poboljšanje 14 župah svojih gospoštinah, — za cèrkve i župničke stanove — i blagostanje svetjeničtva neprestano skèrbi, već se i za promicanje duhovnog života bivših svojih kmetovah sveudilj brini, — što je i u poslědnje vrěme posve javno obělodanio.

Izvan toga, što hvale vrědan izgled daje věrnomu puku u tom, što svakoga svetka i nedělje službi božjoj i svakomu cèrkvenomu obredu redovito prisustvuje, — kako je taj izgled i na prošastu cvětnicu, bivši u družtvu preuzvišenoga svoga gosta, světloga našega bana, pod cělim dugotrajnim obredom u župnoj cèrkvi, ukazao; — osim toga, što i svoje svekolike činovnike na pohadjanje službe božje ozbiljno priteže; — — i ovih danah, da bi se slava božja i cèrkveni život u puku pomnožao, pozva u Osěku sa sv. missiami baveća se O. Andriu Prinza iz družbe Isusovu (druga dva missionara, koji su ondě naški propovědali, poradi okolnostih kratkoga vrěmena, zadobiti nemogavši), da bi i u Valpovo došao, i ondě několiko sv. govorenjah barem němačkog jezika pučanstvu rekao.

Revni i pobožni otac nehtě se dugo otezati, već da pozivu presvětlog g. vlastelina zadovolji, dojde u Valpovo, gdě je kroz tri dana vèrlim svojim propovědanjem němačko obćinstvo duhovno okrěpio.

Na blagdan uskèrsa raztumači krasnim govorom uzvišeno otajstvo uskèrsnutja Isusova, i veseli alleluja. — Drugi dan stavi nam pred oči one slučaje, u kojih i mi svi imamo uzdahnuti: „*Ostani kod nas Gospodine! jerbo se je dan već nagnuo, i noć se hvata.*“ — Tretji pako dan, kao na navěštenje Bogorodice, prekrasno dokaza: „*da je B. D. Maria prava mati čiste ljubavi.*“ —

Krasno poučenje rečenoga otca nije ostalo bez spasonosna uspěha. Propovědi njegove, kao i svečano ovèršivana služba božja, duboki i postojani utisak učiniše u sèrdca obćinstva, koje je sasvim ganuto, i duševnom hranom izvanredno obradovano bilo, i koje će se s toga dugo — dugo vrěmena prošastih uskèrsnih blagdanah spominjati.

Po dovèršenoj pobožnosti zahvali se po izaslanom odboru němačko obćinstvo gore hvaljenomu otcu na poděljenoj sebi duševnoj hrani; što više, još i drugi spol nehtě zaostati, već odasla iz svoga kruga něke gospodje, koje su istomu otcu svoju hvalu podněle.

Digitized by Google

Da je presvětli vlastelin O. Prinza o svom trošku dobavio i odpratio, istoga u svom kastelu gosteljubno dočekao, i u razredjenju svečanosti znatni udionik bio, to se po sebi razuměva.

Bog neka mu to naplati, neka nam ga mnogo lětah uzdèrži, i probudi cèrkvi više takovih světovnih pokroviteljah! — . . . n . . . ć.

= *Iz Čabarskoga kotara.* 25. ožujka. — Koliko može i jedan samo duhovni pastir revnostju svojom višnjemu Bogu pribaviti slave, a u pověrenom sebi stadu proizvesti duhovnoga dobra, za primèr mogu nam služiti odlična děla i vele zasluge prečastnoga gosp. začas. kanonika modruškoga, čabarskog kotara podarcidjakona i župnika gerovskoga Jurja Kvaternika. — Da neuvrědim njegovu čednost, neću izbrajati bogomile i čověkoljubne čine njegova 22 godine trajućega u Gerovu pastirskoga službovanja; — neću pobliže opisivati njegovo nastojanje i mnoge brige, kojimi, gorljivo pripomagan i podupiran od poglavitoga g. Věkoslava Švajcera, c. k. kotarskoga predstojnika, trudio se je uvesti u sve župe kotara svoga pučke škole, koje sada najrevnijim načinom ravna i nadzire; — nemogu ipak odoléti sèrdcu, da nenapomenem njegova najnovija dobra i lěpa děla, koja su mi ugodnimi čuvstvi razblažila dušu, a i nukaju me, da radost svoju i drugim priobćim. — Pošto je ovi velezaslužni muž s krasnim visokim zvonikom iz temelja podignuo u Gerovu veličanstvenu župnu cèrkvu, koja toli nutarnjim, koli i izvanjskim graditeljskim likom bila bi svakomu varošu na ures, a zaslužuje, da se najlěpšim cèrkvam naše biskupije pribroji, — pošto ju je veličanstvenim velikim žèrtvenikom, bogatom i prelěpom slikom sv. mučenikah i zavětnikah ove cèrkve, Hermagore i Fortunata, ukrasio, — priskèrbio dvě velike i uresne cèrkvene zastave, — nabavio umětno naslikane pobožne prilike sv. križnoga puta, — kupio obilno i bogato cèrkveno ruho i poveće jedno zvono, — naručio veličini cèrkve primèrne orgule, koje će naskoro dogotovit se, — ukrasi najposlě svoju župnu cèrkvu s dva nova oltara, jednim na čast uzvišene Matere božje po arkandjelu Gabrielu pozdravljene, drugim pako zaručniku iste Bogorodice sv. Josipu posvetjene, i kojih novih oltarah blagoslivljanje bi svetačno ověršeno na blagdan navěštjenja B. D. Marie t. j. na blagověst.

Tko iole pozna nabožnost našega naroda, koja je poimence udomaćena u ovih naših stranah, taj će si samo moći predstaviti, kakovo pobožno veselje i uzhitjenje probudila je rědka ova svečanost u sèrdcih ne samo domaćega, nego i mnogobrojnoga inostranoga iz pobližjih župah došavšega puka. Cèrkva, premda preobilno prostrana, ovi dan běše duboko napunjena. Blagoslov pomenutih oltarah ověršio je sam preč. g. Juraj Kvaternik uz podvorbu pobližnjih župnikah. Za dověršenim blagoslovom služio je isti g. svečano sv. misu, i pod njom svečanosti primèran govor rekao. Napokon pred presv. oltarskim svetotajstvom bi odpěvana pěsma: „Tebe Boga hvalimo“ a uz tutnjavu zvonovah i gromovitu jeku mužarah po sakupljenih župnicih i školskoj mladeži bi izpěvana carevka „Bože živi.“ Ovako se dověršila ova svečanost, koja će u sèrdcih věrnoga puka dugověčne zaostati, kao što zasluge preč. g. začas. kanonika i podarcidjakona novom jasnosti razsvětljuje. Qui quasi stella matutina in medio nebulae, et quasi luna plena in diebus suis lucet. Eccles. 50, 6.

M. Sk. Iz Petrianca dne 6. travnja. — Koli čudotvorno milost božja u čověka děluje, evo nam opet o tom novi i jasni dokaz u jednoga obratjenika, koj se u župi Petrianečkoj dne 1. travnja u naručaj katoličke cèrkve povrati, i taj jest: Ivan Friderik Dirigo, rodjen u velikoj vojvodini Hessenskoj, městu Bessungen, u 33. godini, slikar, bivši evangelički slědbenik. Ovaj čověk, skoro do tri godine u našoj okolici svoju umětnost těrajući, znao je svoje věroizpovědanje tako sakrivati, da se podnipošto razabrati nemogaše, u koju ovčarnicu spada. Ali predobri Bog, koj neće smèrti grěšnika, već da se obrati i živi, ovoga čověka iznenada posěti težkom bolestju, razsvětivši mu zajedno svojom milostju um, da spozna, da izvan katoličke cèrkve neima prave sreće — neima spasenja. U takov dakle položaj prenešen dade k sebi dozvati revnoga duhovnika ljubljanske biskupije g. M. Dubovšeka, živućega u miru (kojega je ovdašnji g. župnik za vrěme kod nas běsneće kolere u pomoć uzeo i kroz zimu kod sebe zadèržao), te mu opasnu ranu svoje duše odkrije, i tužno uzdišući nad svojim bědnim stanjem pohvaljenoga duhovnika skrušeno umoli, da ga u katoličku cèrkvu primi, u kojoj jedino pokoj svojoj nemirnoj savěsti zadobiti se nada. — Ova topla želja bi mu i izpunjena, pošto je bio prije u potrěbitom kèrstjanskom nauku poučen; — položi dakle pred dva odličnija svědoka katoličko věroizpovědanje, kojom prigodom bi i svetotajstvi umirućih providjen. — Da si ti našega obratjenika, blagoćudni štioče, nakon položenoga katoličkoga věroizpovědanja u gorkoj bolesti ležećega koji put posětio, opazio bi mu bio u pèrvi mah na vedru čelu duševni pokoj, — čuo bi bio iz njegovih ustih, koli rado sve nevolje pati, što mu ih pravedni Bog poslà, samo da mu milostivije izpadne sud, pred kojega će na skoro stupiti. — Dakle i u ovom slučaju se bar poslědnja strana onoga obistinila, što je jednom prilikom nětko rekao: „da je u protestantskom věronauku dobro živěti, a u katoličkom d o b r o u m r ě t i.“ — Naš pomladjeni brat i sin katol. cèrkve zaisto nam 3 t. m. umre, te mu tělo 5 i. m. svečano pokopasmo, molećí, da mu Bog duši dade věčnu světlost!

Iz Zadra 26. ožujka. Jučer je u našoj stolnoj cèrkvi veličanstvenom svečanostju sveti obred odslužen, koj pokazujući veličanstvo katoličanskih obredah pokazuje u istu vrěme visoku i mučnu naručbinu, koju je

Digitized by Google

osnovatelj naše věre glavoredovnikom ostavio, da medju bratjom svojom izvèršuju. Njegova uzvišenost prepoštovani gosp. *Josip Godeassi* posvetjivaše Don *Petra Maupas* za šibeničkog biskupa. Nemogućno je opisati različita ganutja, koja se vidjahu na licu svih gradjanah, koji radostno prisustvovahu uzvišenju ovako obćeljubljene i poštovane osobe, koja je medju nami uzrasla, i koja zbog krěposti, nauke, mudrosti i izběgavanja světa, biaše, i protivu svoje volje, znamenita postala; uzvišenje presvětlog gosp. *Maupas* na dostojanstvo, koje mu se pristojaše, biaše obćenito očekivanje svih nas; i kad se njegovo cesarsko veličanstvo naš preuzmnožiti cesar dostojao njega za biskupa imenovati, možemo uprav reći, da je obćenitoj želji zadovoljio. Mi želimo da on, ukrěpljen s pomoćju Onoga, po komu sve nam je moguće, izvèršivat bude visoko pastirsko zvanje sa sobom samim u svojem krotkom i pobožnom duhu zadovoljan, kao što će nedvojbeno věrni, njemu za duhovne pomnje pověreni, s njime biti zadovoljni.

Suvišno bi bilo napominjati, da i ovom prigodom Zadrani nijesu ostavili radost svoju s obćenitimi načini izjaviti, kao što i inih različitih pěsamah za ovu svečanost novome biskupu, od vrědnih pěsnikah spěvanih, nije pomanjkavalo. (Gl. Dal.)

Iz Beča. Nj. eminencia gosp. kardinal i knez-nadbiskup bečki dat će u Jerusalemu sagradit bolnicu i kuću za katoličke hodočastnike iz carevine austrijanske. Austr. poslaničtvo u Carigradu izposlovalo je dozvolu za kupljenje potrěbitoga zemljišta. Graditelj g. Ant. Endlicher, činovnik u ministeriu tèrgovine i obèrtah, načinio je osnovu za ovu sgradu, i on će sám gradjenjem glavom upravljati, u koju svèrhu odputovao je na 5. velj. u Jerusalem. Ova sgrada, kako se pripověda, bit će velelěpna i prostrana za 500—600 hodočastnikah.

Iz Pariza. Pošto je Henrik Heine svoju predstojeću smèrt svakoga četvèrtlětja po dnevnicih oglašivati davao, pa se onda smijao i rugao ljudem, koji su za njim tugovali, napokon ga je smèrt, kojoj takodjer u svojih pěsnih oprostio nije, zazbilja zatekla. Heine je s někoga obzira naprasno preminuo, premda ima već osam godinah, što iz grobnice svoga kreveta ustao nije; svatko je mislio, da će prebolěti. Poslědnje vrěme stanovaše u Champs Élisées, tik do Fransonieva jahališta (cirkusa). Glasba, što je sprovadjala vratolomije jezdiocah, biaše poslědnji užitak ovoga pěsničkoga jezdioca, koj je od mnogo godinah razveseljivao svět svojimi fantastičkimi skoci. Je li bio protestant? ili židov? Ima ljudih, koji tvèrde, da nije nijedno bio. Zagonetka ova ostà nerazrěšena. U Parizu je navada, da lěs s mèrtvacem izlože na odru pod svodom kućnih vratah; koji prolaze, skidaju šešir; pobožniji pristupe k sanduku i poškrope ga svetom vodicom i izmole po koj otčenaš za pokoj preminuvše duše. Heine neusudi se podněti ove vodene kušnje. Bez svakoga obreda metnuše ga na mèrtvačka kola, što su ga upravno odvezla na groblje. Biaše to grozovit pogreb: leden zrak, tmasto nebo, bridak větar, hladnokèrvni ljudi, koji su za mèrtvacem išli, i od kojih je jedan izmicao za drugim, da poslovah svojih nezamude. Nikad neću zaboraviti, kako su mu dugački i široki lěs spustili u privrěmenu grobnicu, tako bo glasi nadpis, i kako je izpod njega prevèrcao konop; to je sám tako opisao u svojem „Buch der Lieder.“ Nebiaše tu svetjenika; nebiaše spěva, molitve, nadgrobnoga slova, koje bi bar kakovu takovu sěnu nabožnoga obreda bacalo bilo na ovaj ledeni pogreb, kao što je mèrtvo tělo. Od svega ništa, što bi na budućnost, na život poslě smèrti, na nebesnu nagradu i milosèrdje božje spominjalo; činilo se, kao da je grozoviti ništar pograbio mèrtvaca kao što se gladni vuk baca na svoj plěn. Kolika je to razlika, kolika oprěka medju ovim pogrebom i sprovodom sestre Rozalie? — Heine nazivao se je sám pèrvim čověkom ovoga věka, i to zato, što se je narodio 1. sěčnja 1800. Otac mu běše židov a mati kèrstjanka; god. 1825. postao je protestant, a živio je sveudilj poganski. Bivši član družtva „das junge Teutschland“ poběgne 1830. u Pariz, gdě je sve do smèrti živio i sveudilj povadjao se za stranputicami Voltaire. Obruživši sve, što je sveto, oponganivši sve, što je plemenito, sbijao je šalu i svojom bolestju (sušila mu se je moždina u hèrbetnjači), s koje je puno godinah stradao. Iz zaostavših papirah padšega kralja Ljudevita Filipa pronašlo se, da je ovaj čověk dobivao znatnu plaću iz matice tajne policije francezke. Umro je 17. veljače, a pokopan 20. i. m. na groblje Montmartre, kao što već rekosmo. Palo je u oči, što su němci toli malo udioničtvovali kod pogreba svoga pěsnika na glasu, premda ih mnogo tisućah ima u Parizu.

Iz Londona. Dne 31. pro. m. g. dèržao je kardinal Wiseman u Hannover-Square-Rooms-u učenu razpravu. Govoraše o starom i novom Rimu. „Velelěplje Rima — tako zaglavi on svoju razpravu — nepolažem ja u krasoti novoga grada, nego u tom, što vidim, kako tamo razvaline staroga velikanskoga carstva na tlih leže pred kipom križa.“

Iz Kalkutte. Ovdě je 2. stud. preminuo Dr. Carew, naslovni nadbiskup od Edesse i apoštolski naměstnik u Kalkutti. O njegovu sprovodu pišu, da su mu ne samo duhovnici raznih kèrstjanskih slědbah, nego i slědbenici Buddhe i Brahme, židovi i muhamedanci, štovatelji ognja i t. d. svih vèrstih i razredah prisustvovali; pokojnik kao što biaše od svih obćenito štovan za života, tako je sada obćenita žalost nad njegovim gubitkom.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 16. — TEČAJ VII. U SUBOTU 19. TRAVNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Katolička cèrkva.

Od *F. Š.*

(Nadalje.)

Ugled katoličke cèrkve jest *najviše razgranjeni* ugled. Jer tako daleko dosiže, kako i katolička cèrkva; a dokud sve ona nedosiže!? Neima li u Europi, Azii, Afriki i Ameriki, u svakoj krivovèrskoj, mahomedanskoj, odpadničkoj i razkolničkoj dèržavi katoličkih kèrstjanah sa svojimi biskupi i svetjenstvom, koji svi moćju najsavèršenijega jedinstva u věri medjusobno i sa obćom vèrhovnom glavom cèrkve, rimskim papom, podpuno u savezu stoje, i tako ukupno i zajedno veliko i uznešeno tělo katoličke cèrkve sačinjaju? Koja druga věrozakonska slědba može se u tome njoj prispodobiti?

Nu moglo bi se reći: protestantska cèrkva barem nezaostaje u tome mnogo za njom. — Protestantska cèrkva: već je ovaj izraz premalo označen. Je li se razuměvaju oboje stranke, evangeličko-lutheranska i evangeličko-reformirana, ili se imade razuměvati samo jedna stranka? Pa onda koja? da li ova, ili ona? S razlogom govoreć nemogu se obadvě ove stranke za jednu cělovitost uzeti, jer ma kakogod bila njihova medjusobna snosljivost danas neograničena, tako ipak u istini sačinjaju dva sbilja različita těla, jer si u mnogih upravo bitnih točkah věre tvèrdoglavo protislove. Opazka ova valja takodjer posebice kod evangelikah, kao i reformiracah. Jedni i drugi imadu opet medjusobno glede věronaučnih stavkah silno množtvo razdělah i podrazdělah, ogranakah i odlomakah tako, da niti oni pod krov jedne jedine evangeličke, niti ovi pod krov jedne jedine reformirane cèrkve nemogu se směstiti.

Medju lutherani imade confessionistah strožijih, blažijih, melanchtonistah, konkordistah, antikonkordistah, flakcianacah, amsdorfianacah, arandistah, majoristah, quaekerah, herrnhuterah, pietistah i t. d. U obće su njihova věroizpovědanja ne samo u većih dèržavah, nego i u svakoj skoro kneževini, u svakoj grofovini, u svakom više napučenom gradu, dà gotovo u svakoj takodjer mnogobrojnijoj porodici medjusobno veoma različna.

Niti kod reformiracah neima veće sloge i jedinstva. Inače věruju u Palatinatu, inače u Frankfurtu, inače u Švajcarskoj, inače u Englezkoj, inače u Holandezkoj. Imade medju njimi cvinglianacah i kalvinacah, remonstrantah i protu-remonstrantah, armenianacah, gomaristah i toleranjistah, i t. d. —

Ugled katoličke cèrkve jest *čověčanskim potrěbštinam najpriměrniji* ugled. Kada okom svojim svèrnemo na čověčansko pokolěnje, opazujemo veliku množinu neukih i neprosvětjenih u toliko, da naproti njim učeni i prosvětjeni u svom malom broju malo ne izčezavaju. Nepretěravajući stvari možemo slobodno tri četvèrtine medju pèrvije uvèrstiti. Tri ove četvèrtine nisu jamačno kadre, da mnogostruke prevoće izpitivaju, tamnije izreke shvatjaju, pravi doslovni ili slikovni i preneseni smisao traže, protisloveća si čestoput razlaganja naučnikah medjusobno razsudjuju, i napokon prepirku nove slědbe sa starom cèrkvom pretresuju, presudjuju i odlučno rěšavaju.

Šta slědi odtuda? Tri četvèrtine světa trebaju bezdvojbeno ugleda, kojega se rukovodjenju tako u znanju i izboru, kao i u izvèršivanju věrozakona mirnom savěsti posve pověriti mogu. Ipak ćemo bolje učiniti, ako namah i četvèrtu četvèrtinu k tomu pridamo. Doista učenim takodjer jednakim načinom treba takova ugleda. Njihova neizvěstnost i nepostojanost, njihove česte dvojbe, njihovi sveudiljni medjusobni inati, njihova jasno jur dokazana nevěrojatna i neskladna mněnja, njihova mnogovèrstna preinačenja u svom věronauku davaju o tome dovoljno svědočanstvo. Toga svega nećemo naći u katoličkoj cèrkvi,

Digitized by Google

buduć da Bog uslěd svoje neizměrne dobrote i milosèrdja nemože čitavo pokolěnje čověčansko u ovoj tako silnoj potrěbi i u tako uznemirujućoj neizvěstnosti o jedinom srědstvu spasa bez pomoći pustiti; i zato je katoličkoj cèrkvi najpriměrniji otoj potrěbštini ugled podělio. Kako dakle sve odcěpljene kèrstjanske slědbe svojim bez iznimke učenim i neučenim, prosvětjenim i neprosvětjenim slědbenikom govore: čitajte, prepirajte se o tome, odlučujte; tako naproti govori katolička cèrkva ovako: neprepirajte se, neodlučujte, budite ponizni, krotki i naučljivi, te věrujte mojim rěčim. Bog mi je obećao svoj duh, da vas naučim istinu, a sačuvam od bludnje. — Kažite sada, tko govori obćim čověčanstva potrěbštinam priměrnije? Predstavimo si čověka klenita i kljasta, kojega kuća gori; on naziva ležeći u krevetu pomoć, a nětko mu privikuje: ustani, ostavi postelju, te běži kroz vrata van. Je li mu time pomoženo? — Nu neka dodje pravi čověkoljub, neka pristupi k postelji, i neka mu reče: osloni se sasvim na me, ja ću te na svojih ramenih van izněti; nije li mu tek sada pomoženo?

Kolika je to razlika medju ponašanjem katoličke cèrkve, i medju ponašanjem svake od nje odcěpljene slědbe! — Kao nježna majka nepusti ona svoje děce, koju je kèrstom porodila, nikada izpred očiuh. Svedjer i svikamo prati ju ona ljubežljivim sèrdcem, i govori joj neprestano: dodjite, draga moja děco, dodjite zaufano k meni, i odpočivajte sěgurno na mom naručaju; ovdě u mojih rukuh branit će vas moj božanski zaručnik, koj mi uvěk o boku stoji, i koj je vas, kano cěnu svoje kèrvi mojoj skèrbi izručio, od svake pogibelji i bludnje. Slušajte samo naučanje svoje majke pazljivo, te nikad od njega neodstupite. — Pazi ona na svaki njihov koračaj. — Ako složno jednim istim od nje naznačenim putem putuju, na kojem neprěti nikakova opasnost, tako svoju pozornost jedva opaziti dade, jer ona hoće, da kano ljubezna majka samo rukovodi, a ne da kano samosilnik gospoduje. — Nu kada se njena děca popinju na stèrme vèrhunce, te se vèrletnoj propasti približuju, kada sèrnu slěpo u razapetu od vrebajućeg dušmana mrěžu, ili kada budi neznajuća, budi pako željna ugasiti neurednu žedju traže otrovna vrela: onda se uzbudi sva nježnost njenoga materinskoga sèrdca; onda hèrli pred njom, da joj pravi put pokaže, opasnost odkrije, i od zasědah odvrati; da začepi otrovana i ubitačna vrela, koja bi samo pošast medju njom razgranila. — Katolička cèrkva nebrani svojoj děci sveto pismo; dapače raduje se, kada ga u njihovih rukuh vidi, te hoće, da ga čitaju, osobito u njemu sadèržane nauke věre i ćudoredja; samo zahtěva, da to biva pokornom pametju i sèrdcem prama učinjenim od nje o pravom smislu odlukam, te da uza to čitane nauke svaki uporabi i uživotvori; — to je njeno zahtěvanje i najveća želja.

A kako se ponašaju od matere cèrkve oddružene věrozakonske slědbe naprama svojoj děci? — Kao nemile maćuhe ostavljaju ju samu sebi, svojemu vlastitomu razsudjivanju i brigam, svojemu nastojanju i marljivosti. I ako baš gděkad se čini, kao da u svojih pismih, propověděih, skupštinah i sborih sèrdce svojoj děci otvaraju, i ljubav joj očituju, to je doista sve samo pretvaranje, sve je to prisiljeno; neima tu niti traga onomu čuvstvu, koje se samo po sebi izjavlja i očituje, gdě je prava materinska ljubav. — Eto vam biblie, veli se, to je najistinitiji, najtečniji i božanski hlěb; uzmite ga, i lomite si ga svaki, kako zna i može. Ali je takodjer to sve, što od nas izčekivati i tražiti možete. Zato nas više nemučite, te da nam niste više pitanji i dvojbami svojimi dosadjivali! Dosta je jur to, da vam rěč božju, kako je pisana, neuzkratjujemo. — Dobro se ovdě mogu prilagoditi rěči jadikujućega proroka: „malahni prosiahu hlěba, a nebi nikoga, koj bi im ga lomio.“ (Jerem. 4. 4.) — Zato i nevidimo medju njimi ništa inoga, nego neslogu i razcěpljenje. Kako inače da i bude ondě, gdě neima obće majke, koja bi medju svojom děcom mir uzdèržavala, i nju u svom naručaju nježnom ljubavju sjedinjivala? Pismo su imali i židovi, i sada ga imadu: pa jesu li zato manje tvèrdokorni? Pismo su imali takodjer arianci i macedonianci, pak uza sve to tajili su ipak pèrvi subitnost Slova, poslědnji pako božanstvo Duha svetoga i t. d.

Ugled katoličke cèrkve jest *najsvetiji* ugled. Sve u katoličkoj cèrkvi směra na posveljenje svoje děce; svi nje nauci věre, svi nauci ćudoredni, svi bogoštovni obredi, svi zakoni i naredbe, i svi nabožni običaji njezini neimaju druge svèrhe, nego da věru uživotvore i udělotvore, da nadu učvèrste i nepomičnom učine, da ljubav tako Boga, kao i iskèrnjega pobude i dělotvornom učine; da ljudem usade štovanje krěposti a mèržnju grěha; da njihova sèrdca od skvèrne grěha i od opakih naklonostih očiste, a nebeska čeznutja u nje usade; da je od světa odvrate, da je polag volje i dopadnosti najvišjega bitja izobraze, i s Bogom najužje skopčaju.

Pa ne samo da imadu ovu svetu svèrhu, već ju i u istinu takodjer postigavaju, ako im se inače od ljudih nestavljaju zapréke. Apoštoli, pèrvi kèrstjani, nebrojene tisuće velikih doista junačkih i svetih duhovah, koji od početka sve do sada, kroz sva i najskvarenija takodjer stolětja kato-

Digitized by Google

ličku cèrkvu, svoju majku, najkrasnijim svètlom uzoritih krèpostih uzveličavahu, jesu dokaz toga, proti kome nitko nemože išta s razlogom navesti.

Koja od kèrstjanskih odcèpljenih slèdbah može se pozvati na slične junake? Da samo o našoj oddruženoj bratji, o protestantih, govorimo: netajimo mi, da imade i medju njimi ljudih, koji izgledno živu, mnoge u ćudorednom smislu dobre čine izvèršavaju i tvore krèposti, koje se radi upliva kèrstjanskih dogmah doista kèrstjanskimi krèpostmi nazvati mogu; nu mogu li se zato uzporediti s katoličkimi svetci? Niti si može radi toga njihova cèrkva naslov *svete* privlastiti; buduć da su načela, iz kojih iste kèrstjanske krèposti proizticu, ona jedina, koja s katolici zajedno imada. U istinu, tko bi mogao samo jedan jedini dogma naznačiti, koj bi bio izključiva svojina lutheranisma, cvinglianisma ili kalvinisma, i njihove slèdbenike krèpostnijimi i svetijimi učinio bio?

Pèrvi reformirci prigodom svoga izstupljenja iz katoličke cèrkve uzeše sa sobom mnogo istinita i dobra, i uzdèržaše ga; ali nepridadoše k tome upravo ništa istinita, niti dobra tako s gledišta vère, kao takodjer s obzira ćudorednosti. — Dà protivno, što je prevažno i vrèdno da se spomene — uzeše takova načela, koja vèrozakonu svu snagu otimlju, kojom bi imao dèlovati u čovèčja sèrdca; načela takova, koja spasonosnu onu ogradu, kojom katolička cèrkva žestinu čovèčjih strastih sapinje i steže, slabe ili sasvim ruše.

Ostaviše oni čovèka posve samomu sebi, svojoj nemoći, svojoj nepostojanosti, svojoj neizvèstnosti, nesègurnosti, dvojbam i raztrešenosti svoga duha; a oteše mu toli potrèbitu pomoć, koju mu u cèrkvi katoličkoj toli mnogi bogoljubni običaji i duhovna izvèršivanja donašaju; jer su ova veoma prikladna, da u sèrdcu duh pobožnosti i bogoljubnosti uzbude i hrane, čim se duša Bogu približuje, i s njim užje skapča.

Ukinutjem posvetilišta, bogoslužnih obredah i sve izvanjske i javne sjajnosti učiniše oni iz nabožnosti suhoparni, nemoćni i bezživotni zakon, koj čovèku nepruža potrèbite pomoći i podpore, kojom bi naměnjivanu svèrhu postići imao, te koj zakon nečini u dušu zahtèvani jaki utisak, da se dokuče namère nabožnosti. I napokon, da se proti katolikom jače ograde, staviše za temeljni kamen čitave svoje dogmatičke sgrade takovo načelo, koje izravno i naravskim načinom mora zavesti ili u fanatisam, ili u vèrozakonski pirhonisam (dvoumnost) — staviše naime načelo, da Bog nikakova ugleda (vlasti) nije postavio na svètu, koj bio pravom smislu sv. pisma, jedinom pravilu kèrstjanske vère bez pogibelji bludnje odlučivat imao. —

(Konac slèdi.)

Predlog za umnoženje zaklade nemoćnih svetjenikah nadbiskupije zagrebačke.

O neobhodnoj potrebi umnoženja zaklade za nemoćne svetjenike neima više govora: glas jadikujućega svetjenstva, mila rèč podupèrta veledušnim i čovèkoljubnim primèrom vèrhovnog našeg pastira dovoljni su tomu dokazi; a nemislim, da je ikojega svetjenika sèrdce toli bezćutno i otvèrdnuto, ili da je itko tako kratkovid, da iste neuvidja. S toga prelazim odmah na važniju stranu ovoga predmeta s pitanjem: kako da se ova zaklada uspèšno umnožiti, i stališ naših nemoćnikah za budućnost poboljšati i obezbèditi može?

Zaklada ovoga toli važnoga zavoda za vrème slavne uspomene Borkovića i Mikulića, biskupah zagrebačkih, započeta, god. 1804. prigodom obdèržavane biskupijske synode sa dobrovoljnimi prinesci, poslè toga sa obvezanimi zapisi područnih svetjenikah znatno umnožena, a u najnovije doba bezprimèrnim poklonom od 20,000 for. sr. nj. eminencie našega obće ljubljenoga vèrhovnoga pastira povekšana imat će za sada 80,000 for. sr. glavnice, doslèdno 4,000 for. godišnjih kamatah od prilike; a što je 4,000 for. za uzdèržavanje dviuh nemoćničkih kućah, i izplatjivanje mirovine onih nemoćnih svetjenikah, koji izvan ovih žive, to je uredničtvo ovoga lista u 8. br. t. g. bèlodano dokazalo.

Ako dakle mi, naslèdujući plemeniti primèr našega dobrotvornoga nadbiskupa i skèrbljivoga otca, napnemo sve svoje sile, te u tu svèrhu u ovo oskudno vrème sve doprinesemo, što smo sa najvećim samo naporom i požèrtvovanjem od svoje strane doprinèti kadri, pitam: čemu se u najboljem slučaju nadati možemo? — Ja mislim, ako se dobrovoljnimi prinesci 40—45,000 for. sr. sastavi, da posve zadovoljni biti moremo; jer ako svaki župnik i njegov od prilike jednačnik prèkom rukom računajuć — što ipak iz mnogovèrstnih razlogah i sám težko vèrujem — pokloni ovoj zakladi 100 fr. sr, a svaki kapelan 25 fr., to će 600 svetjenikah razmèrno 40—45,000 for. sr. doprinèti. Ova nova glavnica, pridata obstojećoj jurve do sada, iznosit će 120,000 for. glavnice i u dobru slučaju 6000 for. godišnjih kamatah; — kažem u dobru slučaju — jerbo su 5/00 kamate uz zastavnu sègurnost zakonite, t. j. nije slobodno pobirati više od 5/00, nu ipak nije zabranjeno manje uzimati, a znamo, da se može u Beču, i inih bankovnih gradovih uz hypothekarnu sègurnost na 4/00 i 3/00 dobiti množtvo novacah, nije dakle izvèstno, da će naše glavnice vazda donositi 5/00.

Digitized by Google

Prenavedenimi dobrovoljnimi prinesci povisila bi se naša zaklada od 4,000 na 6,000 for. godišnjega dohodka, nu ako su 4,000 fr. u obziru na uzdèržavanje dviuh nemoćnicah, i izplatjivanje mirovine inih nemoćnih svetjenikah bědna za nje sudbina, to će im i 6,000 fr. dohodka slabo razvedriti budućnost; mi bi dakle ovom doista velikom žèrtvom vèrlo malo postigli, a mislili bi, čuvši o sakupljenih 40—45,000 fr. da smo učinili više nego li trebaše. Uvidjajući time nedostatnost prenavedenih, premda izvanredno velikih dobrovoljnih prinesakah, usudjujem se ovdě pretresivanju predstojećih pramalětnih naših kotarskih skupštinah predložiti način, kojim će jedino zaklada shodno uspěti, i někoč mnogogodišnjim trudom odnemoglu svetjeniku blagi mir, a u slučaju nesreće potrebitu pomoć pružati moći. S toga predlažem

Da se uz hvale vrědne, s uzhitjenjem u ovom listu jurve predložene dobrovoljne darove ustanovi dioecesanska naredba, kojom svaki svetjenik ove nadbiskupije — izim jedinih članovah naših prečastnih kaptolah, koji bi i nadalje samo oporukom imali zadovoljivati ovoj struci bratinske ljubavi — obvezan bude od popisnih svojih dohodakah „*dva po sto*“ svake godine u nemoćničku zakladu platjati.

Uzamši ovdě opet 600 svetjenikah, i to 400 župnikah i njihovih jednačnikah poprěčno po 400 fr. t. j. 8 fr. godišnjega prineska, i 200 kapelanah po 150 fr. t. j. godišnja 3 fr. to će ovi prinesci iznositi na godinu 3,800 fr. — Od ove svakogodišnje svote neka bude prosto 1,800 fr. na tekuća izplatjivanja nemoćnikah upotrebljavati tako, da svaki izvan nemoćnicah živući nemoćnik dobije odmah najmanje 200 fr. ostale pako 2.000 neka se sa kamatami ukamatjivaju tako dugo, dok iznesu glavnicu 40,000 fr., a to će se postići za vrěme od 15 godinah, uračunajući dohodarinske, i ine možebiti nepredvidjene troškove. Tim načinom imala bi zaklada ova oko godine 1872. — mimoišavši dobrovoljne, sada i unaprěd poklanjati se imajuće darove — do 120,000 fr. stavne glavnice, t. j. 6,000 fr. kamatah, i 1800 for. tekućih prinesakah, dakle ukupno 7,800 for. dohodka; po tom bi se i nadalje 2,000 for. kao druga strana godišnjih prinesakah ukamatjivale, dok narastu do novih 40,000 fr.; tim bi se načinom zaklada svakih 15 godinah sa 40,000 fr. glavnice, i 2000 fr. kamatah umnožavala. Uz to bi dakako rasla polag potrebe i mirovina dotičnih nemoćnikah. Premda bi želěti bilo, da se ova odmah u 300 for. ustanovi, ipak ako se obazremo na naše slabe sile, i naše malobrojno čislo za ovo gorostasno poduzetje, to sasvim zadovoljni biti moramo, ako za 15 godinah do 300 fr. dotěramo, osobito ako na um uzmemo, da se hoće i vrěmena i ustèrpljivosti za izvesti i k žudjenom cilju privesti oriaška poduzetja. Rim nije u jedan dan sagradjen. U ostalom tvèrdu gojim nadu, da će obstojeća jur zaklada, sa pletućim se sada věncem dobrovoljnih prinesakah, i uslěd ovoga predloga ustanoviti se imajućimi godišnjimi prinesci, uz neporočno i savěstno upravljanje iste zaklade prije 15 godinah u stanju biti našim nemoćnikom 300 fr. davati.

Istina mnogi će prigovoriti i reći: time bi zaklada bezkonačno rasla. Nu ovakovo umnožavanje zaklade, bilo bi za naše svetjenstvo od prevelike i neprocěnive koristi; jer kad bi dohodkom zaklade naši nemoćnici dobro i dobrovoljno obskèrbljeni bili, mogla bi se iz suviška dohodakah bolestnim kapelanom i siromašnijim župnikom pružati novčana pomoć za valjano lěčenje; — mnogi bi se nemoćničkom udesu uklonio, kad bi u vrěmenu poremetjenu zdravlju dovoljno doskočiti mogao. Poslě toga nabavljati bi se mogle za kotarske, a nakon i za župne knjižnice svetjeničkom zvanju odgovarajuće knjige i dobri cèrkveni časopisi, a kolika bi to bila poluga za svestrano izobraženje našega svetjenstva! —

Evo moga predloga u kratko; dao Bog, da s njime zadovoljimo zapovědi Spasitelja, kojom hoće, da ljubimo iskèrnjega, kao što on sám ljubljaše nas; nu čim se u njegovih rukah nalaze sva sèrdca čověčanska, pomolimo se Njemu, da nam daruje dobra, nježna i blaga sèrdca, da ovoj strani njegove zapovědi uspěšno zadovoljiti, i kao pravi njegovi službenici ostalom světu prednjačiti uzmožemo.

Stěpan Vuković,
župnik ivanečki.

Dopisi

Iz Djakova dne 30. ožujka. Što su mnogi od nas, budi kao novo i izvanredno, budi kao uzvišeno, plemenito i koristno, te s toga za duh i sèrdce nabožno zanimivo, toli željno izgledali, to smo, hvala vèrhovnomu našemu pastiru, vidili i postigli: mi imadosmo u Djakovu pučke missie. Dne 14. o. m. stigoše amo iz Oseka trojica od družbe Isusove, gdě su pučke missie u ilirskom i němačkom narěčju s najboljim uspěhom dèržali. Dne 16. o. m. na cvětnicu prije službe božje predstavio je sam presvětli g. biskup dvojicu ilirski propovědajuće, oo. naime Vincencia Basilè i Antonia Ayalla pravověrnim, kojimi je stolni naš hram kraj sve nepogode vrěmena upravo dubkom napunjen bio,

Digitized by Google

razloživ u kratkom no živahnom govoru s obće poznatom rěčitostju svojom opredělјenje i blagodati pučkih missiah, opomenuv usèrdno věrne: da izvanredno ovo srědstvo, koje je kadro nehajne u věrozakonskih stvarih uzdèrmati, mlačne ogrijati, pobožne u svetih dužnostih objačiti, dostojno očěne, i njim se na duševnu korist svoju revno posluže. Zatim poděli presv. g. biskup prenavedenim otcem missionarom svoj blagoslov i predadè im sa razpelom sve duhovno pravomoćje za vrěme svetoga svoga poslovanja. — Isti dan poslě podne započeše običajna preduskèrsna duhovna věžbanja, koja je ove godine po višjoj želji dèržao o. Andria Princ od družbe Isusove. Pribivahu im presvětli g. biskup, svi članovi stolnog kaptola, ostalo svetjenstvo ovdašnje, někoji župnici iz obližnjih župah i duhovna mladež ovdašnjeg sěmeništa. Temelj im postavi presvětli g. biskup snažnim, u sèrdce dirajućim latinskim govorom o uzvišenoj zadaći svetjenika, i doslědnoj neobhodnoj potrebоći njegova nabožnoga usavèršenja, na kojoj se osniva sveta dužnost uporabljenja svasionih srědstvah, koja k cilju ovom vode, izmed kojih mal ne pèrvo město zauzimaju duhovna věžbanja. Prevěšto znadè presvětli g. govornik preliti iz svoga apoštolskom revnostju, oduševljenoga sèrdca uzvišena i plemenita ćutjenja u sèrdce svojih duboko ganutih slušaocah. Još nam većma zasvědoči svoju pastirsku skèrb za duševno blagostanje naše, kad u tečaju govora svoga napomenù, kako je *željno želio*, da se predpomenuta věžbanja polag one osnove, koju je sv. Ignacio Loy. obnovitelj ovaj ascetičkog života, sastavio, obdèržavaju, nu da prepone neuklonive zasad prěče izpunjenje i oživotvorenje plemenite želje i naměre ove. Nakon ovoga predgovora zače gore imenovani otac Isusovac svoje pèrvo duhovno razmatranje o opredělјenju čověka u obće. Dalnji predmeti biahu istine koli uzvišene i u nabožno-ćudoredni život svetjenika zasěcajuće, toli vrěmenu sv. tjedna prikladne, kanoti: odredjenje svetjenika, dužnost molitve, ubitačne poslědice grěha u svetjeniku, sud božji nad svetjenikom dobrim i opakim, muka i smèrt Isusova i t. d. — Razmatranjah bilo je ukupno devet, i ako je svèrha duhovnih věžbanjah, da u mèrtvilu nabožnog nehajstva čameći duh silnim glasom rěči gospodnje krěpko uzdèrmaju i probude, da sèrdce i mnoge želje i ćutjenja njegova, grěhom okaljana, očiste i oplemene, da mu pravu ljubav, plemenitu kèrv ovu, koja se po svih žilah čistog kèrstjanstva razlěva, prelije i obnovi, slovom: da čověka na pravi život, život u duhu i istini, život po primèru Isusa propetog u ljubavi savèršenoj, pokori doživotnoj, čistoći preobilnoj, savèršenosti neprekidnoj, postojanosti neoborivoj, poniznosti skrajnoj, probude i okrěpe: tada reći i tvèrditi možemo, da je predrečeni duhovni rukovoditelj naš svèrsi ovoj podpunoma odgovorio. Govorenja njegova biahu jasna, snažna, živahna i očutna; u koliko je čednostju, dobrotom i blagostju svojom, koja su se na pogledu i smirenom licu njegovu bistro caklila, prijazan utisak na svoje slušatelje činio i nehotice sèrdca si prisvajao, u toliko mu tronut glas i čestokrat suzne oči dovoljno svědočahu, da je duboko i živahno ćutio istine, koje razlagaše, a poznata je istina: što iz sèrdca izlazi, to do sèrdca dolazi. Opazit je bilo, da je na trudnom polju ascetičke savèršenosti revno poslovao i podobro naprědovao, da je znanost svetih i neocěnivih spisah sv. otacah marljivo proučio, da je rěčju i činom ono, što od njega zahtěva slavno ime, koje nosi. Obća dopadnost i pohvala, koju je od strane znalacah stekao, jamče mi, da sud moj niti je pretěran, niti neosnovan, te da će mu blaga i pohvalna uspomena kod nas věkovati.

Što se pučkih missiah tiče, u sporazumljenju sa preč. kaptolom bio je slědeći red ustanovljen: na cvětnicu poslě podne uvodni govor o. missionara, — u ostale dneve do trećeg dana uskèrsa prije podne i poslě podne nakon dovèršene službe božje i časovah kanoničkih propověd, — pol ure pred svakom propovědju davano je znamenje s velikim zvonom stolne cèrkve, — svaki dan prije podne obučavanje i pripravljanje děce za sv. pričest u sěmeništnoj cèrkvi, — na blagověst svèršetak i blagoslovljenje križa missionarskog, — napokon svaki dan za vrěme trajućih sv. missiah u osam satih na večer zvukom velikog zvona biahu opomenuti věrni, da se Bogu pomole za sretan uspěh sv. missiah. Nemože nam se na ino, nego pohvalno napomenuti onu revnost i neumornost, kojom otci missionari nastojahu, da mladi naraštaj svetinjom života okrěpe, da ga u naručaj krěposti i hram slave i sreće věčite dovedu, premudro znajući, da od dětinske dobe neima bolje, u kojoj bi se toliko dobra posijati moglo za krěpost; jer blažena ova doba sěme svetosti najradje u se prima, koje kasnije pod okriljem neutrudiva nastojanja roditeljah i inih odgojiteljah postaje dèrvetom bogumili plod nosećim za ovaj i věčni život. Ugodno je doista sèrdce nabožno diralo vidit inostrance ove u krugu onih, o kojih Isus reče: pripustite da k meni dojdu, kako sa svom věštinom didaktičkog obučavanja, sa svom milinom pučkog narěčja dětinski um světlom božanske istine razsvětljuju, kako věšto u mladjanom sèrdcu, raju ovom dětinske nevinosti, iskru nebeske ljubavi uzkrisuju; a sèrdce se od miline raztapalo pri pogledu: kako im děca za ljubeznivo ponašanje prostodušno pověrenje vratjaju, kako im bèrzo obvikoše, kako pazljivo na rěči njihove slušaju, kako im se u očima krěsi nebeska iskra nježne ljubavi? Ta tko bi još posumnjati mogao, da nije věrozakon jedina i nerazdruživa sveza, koja tudjinu sa svojimi, nebo sa zemljom, čověka sa samim sobom i pokolěnjem svojim sjedinjuje! — Na toli revnom nastojanju otacah missionarah prikazujemo im u znak zahvalnog priznanja toplu i usèrdnu želju ovu: da Bog da, mladice ove njihovim trudom živom věrom nadahnute i nebeskom ljubavlju uzgojene zelenim listjem prolistale, cvětom bogumilim procvale i obilnim plodom

Digitized by Google

nebeskih krěpostih urodile!! — U propovědih, koje naši missionari dvaput na dan sa nemanjom revnostju dèržahu, opazit je istina bilo, da im sva sila pučkog narěčja poněšto manjka, ali to je obilno nadoknadio dar popularnosti, kojom najuzvišenije istine věrozakonske bistro, razgovetno i dohvatu slušateljah priměreno predstaviti i dokazati umědoše. U koliko su oni puku omilili, jasno se moglo viděti iz one pomnje, kojom věrni po najgorjem vrěmenu sveta govorenja marljivo polažahu, iz one pobožne pazljivosti, kojom govore njihove, premda su obično po poldrugu uru trajali, sveudilj pratiahu, a množina skrušenih izpovědih, koje su od pravověrnih svakog stališa i dobe učinjene, dokazuju već sada obilne plodove svetog ovog poduzetja. Pak da tiň i nebi još bilo, ipak bi se těšili time, što je, po izreci Spasitelja našeg, rěč božja, kao i svako poduzetje nabožno spodobno na zèrno gorušice, koje premda se izpèrva čini malušno i neznatno, ipak u svoje vrěme postaje lěpim i velikim stablom, nosećim plemeniti plod. Medjutim neima dvojbe, da je sveto ovo vrěme mnogo, što je pospano bilo, probudilo, što je spěšalo, pokrěpilo, a što je zabasalo, na pravi put dovelo, da je mnogu dušu u dvojbah tumarajuću k Bogu obratilo, mnogom sèrdcu ožudjeni pokoj savěsti povratilo. — Dne 25. o. m. na blagověst prije službe božje bila je pričest děce, koju je sam presv. g. biskup dělio. Pun neopisive dražesti, preobilan na uzvišenih ćutjenjih biaše prizor ovaj za svako sèrdce, koje je nabožnog čuvstvovanja kadro. Neznamo šta je čarobnije dělovalo? ili onaj na licu děce lebdeći potez nevinosti, kojim ona k tèrpezi gospodnjoj pristupljahu, ili ona izgledna pobožnost i blagost vèrhovnog našeg pastira, kojom im jaganjca božjeg za blagovanje děliaše? Činilo nam se je u preobilju duhovne razkoši kao da očima umèrlimi gledamo predragog Spasitelja našeg, kako ih, kanoti někoč, u naručaj svoj prima, gèrli i blagosivlja; činilo nam se je, kao da slušamo one božanske rěči njegove: ako nepostanete kao jedan od malahnih ovih, nećete unići u kraljestvo moje. Isti dan u 4 sata poslě podne zaključene biše sv. missie. Pri nebrojenoj množini světa reče o. Vincencio Basilě poslědnje slovo, kojim se je sa věrnim svojim slušateljstvom oprostio uz poděljenje obilatog oproštenja krěpostju povlastice papinske. Zatim je dèržao presvětli g. biskup govor, opomenuv věrne na postojanost u krěposti i svetinji života, na marljivo nastojanje, da im plodovi sv. missie u duši i sèrdcu vazda ostanu. Poslě toga blagoslovi presv. g. biskup svetčano pri ulazku u stolnu cèrkvu zakopani veliki križ, kao znamenje bivše ovdě missie. Napokon pěvanjem zahvalne pěsni „Tebe Boga hvalimo“ pri izloženom svetotajstvu oltarskom učinjen bi kraj ovom svetom poduzetju. Ako uzvišenu zadaću i blagodati njegove vrědno očěnimo, nemože nam se na ino, nego zahvalnim i veselim glasom uzklknuti: ponajpèrvo hvala i slava budi Bogu, od koga svako dobro dolazi, zatim hvala i slava obće ljubljenom našem vèrhovnom pastiru, koj je mnogim inim spomenikom svoje ljubavi i darežljivosti prama svetjenstvu i puku svomu, ovim nov i uzorit spomenik svoje pastirske skèrbi i revnosti pridodao; od Boga mu platja a od nas hvala i slava!!! — Za vrěme trajućih pučkih missiah perazdělivano je iz darežljivosti presv. g. biskupa několike tisućah krasnih kolajnicah razne veličine, kao i několiko stotinah brojanicah. — Dne 27. o. m. odputovaše naši missionari u Požegu pratjeni blagosivljanjem zahvalnog puka. Dne 29. o. m. krenuo je i presvětli naš g. biskup put Beča, da tamo biskupskoj skupštini prisustvuje. Neka ga blagi Bog od nas udaljena čuva, nek nam usèrdne molitve naše usliša: da nam se obće ljubljeni naš vèrhovni pastir što skorije zdrav i sretan u srědinu našu povrati!! — Danas začimaju ovdě pučke missie za ovdašnje němce, koje će dèržati o. Andria Princ. Ako iz slova, koje je na veliki petak na obću pohvalu rekao, proricati smijemo, nadat se je pouzdano, da će i němačke missie s najboljim uspěhom obavljene biti. —

Iz Požege dne 9. travnja. Deveti broj katoličkog našeg lista donio nam je pèrvi radostan glas, da će otci družbe Isusove i kod nas u Požegi sv. missiu dèržati. Malo poslě stigla nam je o ovom i visoka naredba preuzvišenoga našeg gospodina nadbiskupa Jurja Haulika, koj bez razlike ljubeći i jednako gèrleći svoje ovce, neumorno nastoji oko blagostanja njihova, nepropuštajući nijedne prigode, kojom bi sve najsěgurnije u luku spasenja privesti mogao. Dan 29. ožujka bio nam je naznačen kao dan došastja onih muževah, koji, da razšire na zemlji slavu božju, i spase duše iskèrnjih svojih, ostaviše i rod i dom svoj. Mi smo ih željno očekivali, i štujući nastojanje vèrhovnoga našeg pastira i brižljivoga otca oko duševnog našeg naprědka dostojno ih primili.

Dne 30. ožujka bila je prostrana naša župna cèrkva neobično napunjena; u 9. satih uvede oo. missionare svečano u cèrkvu velečastni g. podarcidjakon i župnik kutjevački Ernesto Filetić, i uz shodan za tu svetu svèrhu i krěpak govor predade im znamenje našeg spasenja križ, da u njemu počmu sveto poslanje. Uvodnim govorom, kojim su znamenitost i svèrhu sv. poslanja posve jasno razložili, počeli su svoje dělovanje; dalmatinsko narěčje, kojim su nam věšto govorili, slaže se s našim tako, da niti najprostijega niti najmanjega děteta nije bilo, koje nebi svaku rěčcu pravo razumělo; u predavanju istinah svete věre naše věšto su se spustili u nizinu pučkog umstvovanja, te nepobitnimi razlozi možno uzdèrmali sèrdca, u kojih još mnoga kèrstjanska krěpost, a navlastito duboka pobožnost nahodi se, što su žitelji ovoga gradą i okolice i činom zasvědočili.

Mi smo ovo vrěme upravo svetkovali; cèrkva naša kako pèrvi tako svakiput kroz deset danah biaše dubkom napunjena; tu si sve vèrsti žiteljstva, počamši

Digitized by Google

od boljarstva pa do prosta nadničara, bez broja viditi mogao. U utorak 1. o. m. počela je sv. izpověd; od sada pa do svèrhe sv. missie, počamši od ranoga jutra pa do kasne večeri nije narod cèrkve ostavljao; spovědaonice naše biahu upravo obsědnuli pokornici, koji akoprem o uskèrsu svetu ovu dužnost kèrstjansku skoro bez iznimke izpuniše, opet željno i ustèrpljivo očekivahu čas, gdě će se s Bogom opet pomiriti.

Da je uspělo dělovanje nikakova truda nepoznajućih oo. missionarah, jasno pokazuje i to, što věrni po otcih missionarih pozvani, da svoju pobožnost prama b. d. Marii bez iztočnoga grěha začetoj i dělom očituju, na oltar njezin toliko svěćah prinesoše, da se je cěli dan upravo more od plamena na slavu prečiste děvice razlěvalo, a na polěpšanje istoga oltara prečiste d. Marie već za vrěme sv. missie 653 for. sr. dragovoljno položiše.

Věrni puk iz obližnjih župah dohodio je sa svojimi duhovnimi pastiri izměnice svaki dan ovamo moleći i pobožne pěsme pěvajući; a jučer kano na poslědnji dan sv. poslanja skupila se je tolika množina věrnoga puka, kolika se rědko samo ovdě vidi. Odredjeno je bilo sa svečanim obhodom sv. poslanje dovèršiti; u tu svèrhu je lěpo priuredjena slika b. d. Marie bez iztočnoga grěba začete uz razlěganje pobožnih na slavu njezinu pěsamah s najvećim dostojanstvom u punom smislu svečanom obhodu po gradu nošena; ovo je věrne toliko ganulo, da si mnogu dušu vidio, kako od pobožne radosti raztopljena vruće suze prolěvaše. Žitelji ovdašnji i danas na razstanku pokazaše ljubav svoju i štovanje prama neumornim oo. missionarom; u rano jutro napuniše věrni i opet župnu našu cèrkvu, gdě su pod sv. misom za sretan put oo. missionarah pobožne molitve otcu nebeskom prikazivali; po dovèršenoj službi božjoj pričekao je svět pred cèrkvom otce i tako se s njimi duboko u sèrdcu ganjen razstade. Njihova uspomena u nas će věkovati; ljubav pako prama našemu vèrhovnomu pastiru, koj nas je ovim darom milosti božje razveselio i okrěpio, neće se ugasiti u zahvalnih sèrdcih naših; nećemo prestati ruke naše k nebu uzdizati i milost moliti, da nam brižljivi otac naš preuzvišeni gospodin nadbiskup Juraj na slavu božju a naših dušah spasenje sretan još dugo živi!

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. U najnovije vrěme sasvim je obnovljena i lěpo ukrašena kapelica sa žèrtvenikom, što se nahodi pod kamenitimi vrati. Bogoljubni darovnik, koj je u ime ovoga obnovljenja i polěpšanja znatan trošak posvetio, neće da ga ljudi znadu; dosta mu je, da za to znade onaj, koj vidi i što skrovito biva.

— U priznanje izvanrednih zaslugah, koje si prigodom běsnećega kratelja stekoše, blagoizvolilo je nj. veličanstvo previš. odlukom od 5. travnja, *Petru Vèrbaniću*, župniku-naměstniku u Otočcu, podělити zlatni kèrst za zasluge, — a *Stěpanu Sarkoliću*, župniku i zač. kanoniku u Perušiću, *Ambrozu Kriškoviću*, župniku u sv. Jurju, *Antunu Sokoliću*, podarcidjakonu i župniku u Ogulinu, i *Ignaciu Peraku*, župnom pomoćniku, dalo je izjaviti svoje previšnje zadovoljstvo.

Iz Beča. Dne 12. t. m. primilo je nj. veličanstvo u svetačnoj audiencii sve ovdě nalazeće se biskupe, koji su, predvodjeni kardinalom pražkim knezom Schwarzenbergom, nj. veličanstvu podněli zahvalnicu na konkordatu, koju je u latinskom jeziku sastavio kardinal-nadbiskup bečki. Nj. veličanstvo primilo je visoke cèrkvene dostojanstvenike milostivo i zahvalilo se u latinskom jeziku. Zahvalnicu i odgovor nj. veličanstva priobćit ćemo u budućem broju u izvornom jeziku. Nj. veličanstvo blagoizvolilo je zatim na svakoga od nazočnih biskupah několiko milostivih rěčih upraviti u njegovu pokrajinskom jeziku. — Iz carskoga dvora odvezoše se svi vèrhovni pastiri, da nj. eminencii g. pronunciu i kardinalu Viale Prelà učine ukupno podvorenje. Nj. eminencia g. kardinal pražki biaše i ovdě govornik. Buduć je g. pronuncius ovo podvorenje htio uzeti kao počitanje sv. otcu u njegovoj osobi izkazano, to knez Schwarzenberg u ime sviuh nazočnih izjavi, da će se biskupi u posebnoj poslanici sv. otcu zahvaliti i očitovat mu svoje počitanje, i zato g. pronuncia zamoli, da ovo podvorenje primi kao počitanje, koje ga ide za osobne zasluge, što si ih je stekao za utanačenje konkordata. — Isti dan u 5 satih imadoše svi biskupi sreću blagovati kod nj. veličanstva.

Iz Pariza. U glavnom gradu Francezke običavaju u korizmeno vrěme najslavniji cèrkveni govornici u raznih cèrkvah propovědati. Ove godine biahu ponajviše propovědi otca Felixa u hramu Notre-Dame, koje mnogo slušateljah privlačivahu. Uzeo si je bio za predmet svojih propovědih „naprědak.“ Višeput se dogadja, da vlada ovim propovědim prigovara; tako je i nedavna minister bogoštovja scěnio od potrebe, da okružnicom na sve francezke biskupe upravljenom pozove svetjenstvo, da u izboru i prednašanju cèrkvenih razpravah i propovědih pozorno i razborito bude. Pogovara se, da je ovoj okružnici povod dala propověd orleanskoga biskupa u cèrkvi sv. Magdalene u Parizu; g. Dupanloup govorio je sa sebi svojstvenim blagorěčjem proti pogubnoj omami luksusa i špekulacije, što se dakako s izvěstnih uzrokah mnogomu nije dopalo.

Iz Carigrada. Na molbu gèrčke synode svèrgnuo je sultan patriarchu Anthima. Tom prigodom priobćuje „Univers“ spisak carigradskih patriarchah zajedno

Digitized by Google

s kratkim naznačenjem njihove sudbine od poslědnjih 35 godinah, što nas bolje no išta drugo izvěstjuje o stanju ove odcěpljene cěrkve. Godine 1821: *Gèrgur*, na zapověd porte oběšen s krivnje, što je pridèržavao sporazumljenje s gèrčkimi ustalci i Rusi. 1823: *Eugenio*, bivši biskup iz Pisidie, preminuo je na patriarchalnoj stolici. 1825: *Anthimus*, biskup chalcedonski, na zahtěv sv. synode skinut. 1827: *Chrysantes*, biskup cereski, uslěd protivljenja sa strane světovnjakah svèrgnut. 1830: *Agathangelos*, biskup chalcedonski, radi istoga uzroka skinut. 1834: *Constantin*, biskup sinajski, bez razloga samovoljom portinom s časti svèrgnut. 1835: *Constantin*, biskup ternovski, skinut od sv. synode. 1839: *Gèrgur*, biskup cereski, na zahtěvanje Englezke svèrgnut radi někog političkog pokreta na jonskih otocih. 1841: *Anthimos*, biskup nikomedijski, uslěd pritužbah više biskupah skinut. 1842: *Anthimus*, biskup cysikuski, umro je na patriarchalnoj stolici. 1845: *Germanos*, iz Derkosa, s dosade i omraze, ili kao što ini kažu, da se ukloni borbi, svojevoljno odstupio. 1845: *Meletius*, biskup cysikuski, preminuo je takodjer na patriarchalnoj stolici. 1848: *Anthimus*, biskup epheski, na pritužbu sv. synode lišen patriaršije. 1852: *Anthimus*, iz Nikomedie, opet podignut na patriarchalnu stolicu a zatim skinut od sv. synode. 1853: *Germanos*, iz Dèrkosa, opet izabran, umèrvši u časti. 1855: *Anthimus*, epheski, opet izabran, a radi pritužbe sv. synode nanovo skinut. 1855: Izbor *Cyrilla*, iz Amasie, sadanjega patriarche. Ovaj imenik predstavlja nam sedamnaest patriarchah u 35 godinah; tako je svaki od njih prěkim računom samo dvě godine na patriarchalnoj stolici sědio.

Iz Lime u Peru. Měseca listopada pr. god. věćalo se u peruvianskoj narodnoj skupštini o snosljivosti věroizpovědanjah i bogoštovja. Poslědak ovoga věćanja bi sastavljen u ovoj sabornoj odluci: Katolički, apoštolski i rimski věrozakon jest věrozakon dèržave. Narod štitit će ga svimi po evangjelju dopuštenimi sredstvi, i neće dozvoliti ověršivanje inoga bogoštovja. Ova odluka ode u zaključak sa 46 glasovah proti 21. Vlada biaše za snosljivost bogoštovja; no gospoje, i iz najvišjih stališah, dolažahu za vrěme ovoga věćanja marljivo na sebi opredělјena města u sabornicu, te su očito pokazivale govornikom odobrenje ili osudjivanje svoje, kao što su se ovi odrěšito izjavljivali za katolički věrozakon ili ne; onim su bacale cvětje, a ove nazivale stanovitimi imeni, kanoti: slobodni zidari (!), Brutusi i t. d. Puk stajaše u velikih gomilah pred sabornicom dosta razgovetno zahtěvajući, da mu se u prava věrozakona nedira. Svaki dan ob 10. uri zvonilo se po svih cèrkvah, dočim su u njih molili litanije o presv. oltarskom svetotajstvu za odvratjenje prěteće opasnosti. Četvèrti dan dodje pred sabornicu general Castilla s vojskom, da puk raztěra; i litanije moradoše na njegovu zabranu zaněmiti; no gospoje neuzmakeše s města. Poslě sedmodnevne žestoke govorničke borbe biše napokon vlada i slobodni zidari svladani; a treba znati, da u Limi ima mnogo ložah, kojim pripadaju muževi velikoga upliva i ugleda radi službah, koje obnašaju. Tako piše „Regeneracion de Madrid.“

---

* Bailles, luçonski biskup, koj se kao legitimista nije dopadao vladi Napoleona III. odrekao se je u Rimu svoje biskupije.

* Na 3. ožujka preminuo je u Rimu kardinal Ambrosio Bianchi. Rodio se je u Kremoni 1771. stupio je u red kamaldulenski a naimenovan je kardinalom 1839.

* Sv. otac imenovao je Dra. Lava Przyluskoga, poznanjskoga nadbiskupa, svojim domaćim praelatom.

* Poznato je, da uzkèrsna nedělja pada medju 23. ožujka i 25. travnja. Lětos bio je uzkèrs 23. ožujka; dogodjaj, koga ovoga věka neće više biti; usuprot tomu pasti će god. 1886. uzkèrs na 25. travnja. — Dao Bog, da ga svi doživěli!

* Razmirica medju pašom biogradskim i sèrbskom vladom radi gradjenja katoličke cèrkve poravnana je, te će se gradjenje bezzapréčno nastavljati.

* U gradu Broussey u karmelitskom samostanu položio je Bernard Maria, prije toga Bernard Bauer, židov i slikar, redovničke zavěte. Tom prigodom propovědao je ot. Augustin Maria, prije Armin Kohen, židov i pěvač.

* Parižki nadbiskup odredio je posebne cèrkvene razprave, pod imenom konferenciah poznate, za gluhoněme, koje će se, izuzamši lěto, pod upravom abbé-a Lamberta dèržati u cèrkvi sv. Roka, da se i gluhoněmi, kojim su druge propovědi nepristupne, o člancih věre, ćudoredju i svetotajstvih ubavěste.

* Za gradjenje nove cèrkve, koja će se na čast Bogorodice podignuti u Lincu, pokloniše nj. veličanstva car Ferdinand i carica Maria Anna 4000 for. sr.

* Tečajem god. 1855. umèrlo je 5 kardinalah i 36 biskupah. Iste godine naimenovao je sv. otac 4 nova kardinala i potvèrdio 47 nadbiskupah i biskupah dioecesanskih i 3 biskupa in partibus.

Dopisnica Uredničtva.

G. *F. R.* u *S.* Prijavite nam brojeve, što Vam nestigoše. — G. *S. V.* u *I.* Novce primismo. — G. *J. K.* u *O.* Hvala lěpa na ukusnom daru; pozdrav svim, koji su k tomu štogod dopriněli.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 17. — TEČAJ VII. U SUBOTU 26. TRAVNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Litterae Apostolicae.

Dilectis Filiis Nostris S. R. E. Cardinalibus ac Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis et Episcopis universae Imperialis ac Regiae Austriacae ditionis

PIUS P. P. IX.

Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, salutem et Apostolicam Benedictionem. Optime noscitis, Dilecti Filii Nostri, et Venerabiles Fratres, Carissimum in Christo Filium Nostrum ***Franciscum Josephum*** Austriae Imperatorem et Regem Apostolicum de Nobis, et hac Sancta Sede tot sane nominibus praeclare meritum, pro avita sua religione et pietate, atque eximio rei catholicae studio vel ab ipso sui imperii exordio justissimis Nostris desideriis quam libentissime obsequutum nihil antiquius habuisse, quam suas curas cogitationesque ad catholicae Ecclesiae libertatem in amplissimis suis ditionibus asserendam conferre, Eumque tam salutari operi manum admovisse, ubi decretum die 18. Aprilis a. 1850. edidit cum summa sui nominis gloria, et maxima bonorum omnium congratulatione ac laetitia. Hinc idem religiosissimus Imperator et Rex Nostris postulationibus magis in dies filiali prorsus pietate obsecundans, ac probe cognoscens quantopere catholica Ecclesia, ejusque salutaris doctrina ad veram populorum felicitatem, tranquillitatemque procurandam conducat, a Nobis enixe efflagitavit, ut Conventionem cum Ipso inire vellemus, qua ecclesiasticis totius Imperii sui, et omnium, quibus illud constituitur, ditionum negotiis Auctoritate Nostra Apostolica occurrere, et consulere possemus. Itaque non mediocri certe animi Nostri voluptate pientissimis ipsius Principis desideriis perlibenter annuentes, Conventionem cum Ipso ineundam existimavimus, ac mira quadam consolatione affecti fuimus, quandoquidem eadem Conventione, Deo bene juvante, et catholicae Ecclesiae libertatem, ejusque veneranda jura majorem in modum tueri et vindicare, ac multa sane et gravissima ecclesiastica negotia in vastissimis universi illius Imperii ditionibus componere potuimus. Quocirca dum eidem Carissimo in Christo Filio Nostro vel maxime ex animo gratulamur, ac meritas amplissimasque deferimus laudes, quod tanto studio sanctissimam nostram religionem profiteri et colere, ac pari Nos, et hanc Petri Cathedram observantia et veneratione prosequi gloriatur, has Vobis, Dilecti Filii Nostri, ac Vener. Fratres, scribimus Litteras, quibus egregiam, ac perspectam vestram religionem, et pastoralem sollicitudinem etiam atque etiam excitamus, ut omnem percipientes utilitatem ex majori illa libertate, qua in omnibus istis Austriacae dominationis regionibus catholica Ecclesia ex inita Conventione frui ac potiri plane debet, summa cura, industria et studio omnes ministerii vestri partes ad ipsius Ecclesiae incrementum, decus et prosperitatem, atque ad animarum salutem diligentissime implere velitis. Nunc enim vestrum erit, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, collatis inter Vos consiliis studiosissime advigilare, ut in vestris Dioecesibus sanctissimae catholicae fidei depositum integrum inviolatumque magis in dies custodiatur, et alacriori usque zelo ac vigilantia rectae clericorum institutioni prospicere, et Cleri disciplinam sartam tectamque tueri, et ubi prolapsa est, instaurare, et parochorum munus, aliaque ecclesiastica beneficia dumtaxat idoneis et spectatis ecclesiasticis viris conferre, et salutari juventutis educationi consulere, et gregem curae vestrae commissum divini verbi praeconio, ac salutaribus monitis, opportunisque scriptis pascere, ac nutrire, et cum Provinciales, tum Dioecesanas Synodos habere, ut ma-

Digitized by Google

jori vestrorum fidelium bono quotidie magis providere possitis.

Jam verro nonnulla Vobis, Dilecti Filii Nostri, et Vener. Fratres, significanda esse ducimus, quae aliquos ipsius Conventionis articulos praecipue respiciunt, quaeque a Vobis perfici, et executioni mandari exoptamus, ut gratissima illa inter catholicum istud Imperium et Ecclesiam, et hanc Apost. Sedem magis ac magis foveatur concordia, ex qua in christianam et civilem rempublicam maxima semper bona redundant. Atque in primis Vos monemus, ut eodem tempore, quo pastorales vestras Litteras, et alia Acta in lucem emissuri eritis, illorum exemplar Caes. et Ap. Majestatis Gubernio, notitiae dumtaxat causa, mittere velitis, atque eidem Gubernio significetis, quando Synodos eritis habituri, atque eadem de causa ad ipsum Synodalium Actorum, cum ea publici juris fiunt, exemplar perferendum curetis, vix dum Acta ipsa evulgantur. Et quod attinet ad Dioecesanas Synodos, cum noverimus, nonnullos ex episcopali vestro ordine vehementer cupere, ea se facultate muniri, quae a Nobis Leodiensi Episcopo per Rescriptum die 4. Maji a. 1851. editum fuit concessa, in animo Nobis est illorum desideriis obsecundare, qui id a Nobis postulaverint, ac simul peculiaria propriae cujusque Dioeceseos adjuncta sedulo exposuerint, ut ea ineamus consilia, quae cuique Dioecesi magis opportuna fore existimaverimus. Cum autem pro certo habeamus, nihil catholico isti Gubernio potius unquam futurum, quam et religionem et pietatem omni studio magis in dies excitare, ac fovere, tum si Gubernium idem sibi aliquid in votis esse significaverit quoad formam et methodum, qua libri ad religionem pertinentes sunt scripti in scholarum usum, ejusmodi votorum ratio Vobis erit habenda, salvo tamen semper incolumique vestro judicio, ac jure circa doctrinam, quae iisdem libris continetur. Omnem vero curam impendite, ut in primordiorum, seu elementaribus scholis ii ad catechesim tradendam adhibeantur libri, quibus juventus unam eamdemque catholicae Ecclesiae addiscat doctrinam, atque ut nulla unquam quoad libros ipsos fiat immutatio, nisi gravis adsit causa, et collatis semper inter Vos consiliis.

Et quoniam compertum exploratumque Vobis est, quam vehementer rei cum sacrae tum publicae intersit, adolescentes praesertim Clericos vel a teneris annis ad pietatem, omnemque virtutem, et ecclesiasticum spiritum mature conformari, ac litteris et disciplinis potissimum sacris ab omni prorsus cujusque erroris periculo alienis sedulo imbui, et erudiri, idcirco collatis inter vos consiliis omni studio prospicite, ut in vestris Seminariis accurata sit ecclesiasticae educationis ratio, et ea optimorum studiorum vigeat methodus, quae rerum, temporum ac locorum perpensis adjunctis et majorem Ecclesiae utilitatem parere possit, ac simul efficiat, ut Clerus salutari solidaque scientia, ac doctrina praefulgeat. In seligendis autem professoribus, seu magistris, singularem diligentiam et vigilantiam adhibete, et gravissimum docendi munus nolite unquam committere, nisi viris, qui religione, pietate, vitae integritate, morum gravitate, ac sanae doctrinae laude omnino praestant. Cum autem ob tristissimas, omnibusque notissimas rerum vicissitudines aliquis forsitan inter ecclesiasticos viros possit reperiri, qui Caesareae et Apost. Majestati Suae haud sit probatus, idcirco ad omnem difficultatem penitus amovendam, tum in parochiis, tum in aliis ecclesiasticis beneficiis conferendis curae Vobis erit, ut ad illa minime ii eligantur ecclesiastici viri, qui Caes. ac Apost. Majestati Suae minus sunt accepti. Atque id noscere poteritis sive ex ipsa ecclesiasticorum indole et conditione, sive ex praecedentibus Gubernii factis, sive aliis idoneis adhibitis modis, insuper ob eamdem causam antequam eligatis Seminarii professores et magistros, opus est, ut diligentissime inquiratis et certi sitis, num Ipsa Caes. et Ap. Majestas aliquid contra illos habeat circa res politicas. Denique Vobis summopere cordi sit continenter advigilare, ut in ecclesiasticis functionibus, ac potissimum in sacrosancto Missae Sacrificio, et Sacramentorum administratione Ecclesiae formulae in lingua cujusque ritus ab hac Apostolica Sede jam probati sedulo, pie, religioseque usurpentur. Neque desinatis studiosissime curare, ne Praelati Episcopis inferiores sacra pontificali ritu in posterum agant, nisi ejusmodi speciale privilegium ab eadem Sancta Sede obtinuerint, et ea conditione, ut qui privilegium idem fuerint consecuti, diligentissime observare debeant, quae tum in Decreto rec. mem. *Alexandri VII.* Praedecessoris Nostri die 27. Sept. anno 1659. edito, tum in Apostolicis Litteris felicis recordationis *Pii VII.* Decessoris pariter Nostri incipientibus: „*Decet Romanos pontifices*" et IV. Nonas Julii anno 1823. datis sunt praescripta.

Habetis, Dilecti Filii Nostri ac Vener. Fratres, quae Vobis in praesentia significanda esse censuimus, ac plane non dubitamus, quin pro egregia vestra pietate ac singulari et perspecta erga Nos et hanc Sanctam Sedem observantia pronis auribus haec Nostra excipiatis monita, et ea omnia, de quibus loquuti sumus, quam diligentissime perficienda et exsequenda curetis. Interim haud omittimus a Deo Optimo Maximo humiliter enixeque exposcere, ut uberrima quaeque suae bonitatis dona super Vos propitius semper effundat, vestrisque pastoralibus curis, consiliis, et laboribus bene-

Digitized by Google

dicat, quo sanctissima nostra religio, ejusque doctrina in vestris Dioecesibus majora in dies incrementa suscipiat, ac prospere feliciterque ubique vigeat, et floreat. Atque coelestium omnium munerum auspicem, et flagrantissimae Nostrae in Vos charitatis testem Apostolicam Benedictionem ex intimo corde profectam Vobis singulis, Dilecti Filii Nostri ac Venerabiles Fratres, omnibusque istarum Ecclesiarum Clericis, Laicisque fidelibus curae vestrae commissis peramanter impertimur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum d. 5. Novembris anno 1855. Pontificatus Nostri Anno Decimo PIUS PP. IX.

Katolička cèrkva.

Od *F. Š.*

(Konac.)

Ugled cèrkve katoličke jest *najsègurniji* ugled, jer nemože niti prevariti, niti prevaren biti. Katolička cèrkva govori u ime i od strane Boga, i u ustih su joj iste one rèči još i sada, koje je nemah u početku svoga postanka besèdila: „*Vidělo se je Duhu svetomu, i nam.*“ (Acto. 15. 28.) Je li to preuzetno prisvajanje, ili imade ma to osnovano pravo? — Al buduć da iz naslědnikah apoštolskih i naslědnikah pèrvih kèrstjanah sastoji, te zakoniti baštinik preimućtvah i povlastih stare cèrkve time postaje, zar da joj nebude prosto poslužívati se njenimi rèčmi? Buduć da je po odluci svoga božanskog osnovatelja sveti amanet nebeskog věronauka od apoštolah u savěstnu sprava primila, zar da nebude takodjer sègurna o potrèbitoj sveudilj podpori istoga duha, kojim su oni svedj tako u spozanju kao i u navěštanju istine vodjeni bili? Buduć da s njom i sada jošte sveudilj upravlja naslědnik onoga, na kojem je ponajprije kano na nepomičnoj, i od istih paklenskih vratah nepobědivoj pećini sagradjena, zar da nebude i sada jošte u stanju opirat se svim bludnjam, zasědam, silam pakla i njegovih saveznikah? — Ne dakle — nije to nikakova preuzetnost. Cèrkva katolička imade najtemeljitije pravo, barem — za da čim blažije govorimo, te da se za čas sviuh inih stoput jurve navedenih, a nikada niti od protestantskih bogoslovacah, niti od nevěrničkih mudracah dovoljno oprovèrženih razlogah, — odrečemo — barem radi kratkoće pisma i vrěmena velimo, imade ona to pravo uslěd svega, što nam prošastnost i na njojzi osnovana sadanja njena poraba stavlja pred oči. — Dobro! s time je kèrstjanski mudrac zadovoljan; jer ostalo nadoměstuje si on slědećim umstvovanjem: Premudri i predobri Bog nemože pripustiti, da cèrkva, koja sa veoma věrojatnim razlogom, nu ipak bez svakoga razloga, jedino iz preuzetnosti u njegove ime i od njegove strane ljudem govori, te da jošte uza to sve zaake imade, koji inače *jedinu pravu cèrkvu* resiti mogu, i resiti moraju, kako to sve zbilja u katoličkoj cèrkvi biva. Kad bi on to pripustio, onda nesamo da nebi i najmudriji čověk, ma kako věšto i dobro svoje umne sile upotrèbljavao, bludnji upravo mogao izběći, već bi se ova takodjer njemu, kano pravomu početniku pripisivat imala. Na to slědi najistinitiji zaključak uma: Doista ako me katolička cèrkva u ovih okolnostih sa svojimi dogmatičkimi odlukami vara, tako imadem pravo, da Bogu, věčnoj i samostavnoj istini ovako govorim: Gospode! ti me varaš sám; jer věrom svojom slědim samo, i to na tvoju zapověd, glas svoga uma, koj nemože odoléti toli svetom světlu istine. —

Poslě sličnih razmatranjah može li, ne velim prosvětjen mudrac, već samo pametan čověk prezirati ugled katoličke cèrkve? Dosta, onaj ga samo prezire, koj ga nepoznaje.

Zato vèlim: nije moguće samo jednim korakom stupiti prěko granicah katoličke cèrkve, da nebi nabasali upravo na onaj put, kojega skrajni kraj dosiže do bezboštva. Doduše to je izreka, kojom se mnogo veli, i koja svako pošteno i do kraja nepokvareno sèrdce uzdèrmati, i u istoj cèrkvi ili uzdèržati, ili u nju natrag privesti ima.

Korak, o kojem je ovdě govor, nečini se nikada bez preziranja cèrkvenoga ugleda; ili pravo rekuć upravo sastoji on u tom preziranju. Ako prezirem ugled cèrkve, onda, doslědno umstvujuć, nesmijem nikakova od Boga opunovlastjena sudca za razjasnjenje slova božjega pisanoga, i za ustanovljenje spiska božanskih knjigah, izvan mojega vlastitoga uma upotrèbiti. Sve onda zavisi od mojega vlastitoga suda; rěšenje sviuh porodivših se dvojbah o věri, pravi smisao sv. pisma, i božanstvenost ove ili one knjige. — Ako sam i ovca, ili učenik, ili podložnik, tak ipak nesmijem slušati glas pastirah, učiteljah i poglavarah. Neka župnici, biskupi i pape — neka cèrkveni otci, sbori cèrkveni i katekizmi uče, šta i kako hoće, meni valja da jedino sebi samomu i svome umu i sudu věrujem; da samo ono za istinito dèržim, što se meni čini da je u sv. pismu jasno i razgovetno sadèržano, i to u onoj strani sv. pisma, koja se meni svidi biti božanskom. Na kratko, meni treba da si, nečineći nikakove sile svome umu, te zabacujući sve, što svojim slabim umom shvatit nemogu, vlastiti sustav věre, kako upravo umijem, skujem, niti mi uza to treba da se ikoga dèržim. —

Digitized by Google

Nu kada da time gotov budem?, Sile moga uma i moje razsude časom ojačaju, časom opet oslabe. Danas mi se koja stvar drugčije pričini, nego mi se je viděla jučer. Moja razmnaiva je proměnljivija od istoga větra; ja ću danas porušiti ono, što sam jučer sagradio, danas izpustiti, što sam jučer pridao bio. A uza to svendilj ostat ću u neizvěstnosti mučnoj, u nesěgurnosti, u dvojbi, i sve, šta se objavljenja tiče tako s obzira ugleda i spiska sv. knjigah, kao i s obzira smisla, bit će mi neizvěstno, nesěgurno i dvoumno. Za to svědoči izkustvo, koje, negovoreći o starijih vrěmenih, — kroz poslědnja tri věka o toli mnogostrukih věroizpovědanjih, i věkovitih njihovih proměnah imamo.

Tu prestaje jur kèrstjanska i božja věra; jer ova bez najsťalnije privèrženosti k rěči božjoj, i bez zagèrljenja sviuh od Boga objavljenih ma kako neshvativih istinah niti nemože da obstoji. Tu eto imademo sada naravnika, kako si ga nadrimudraci žele. — A na kako dugo vrěmena? Ne na dugo, ako tako i nadalje uztraje u svom umničarenju. Jer te je tek pèrvi korak, i malo městance odmora na putu, na koj, izstupljujuć iz katoličke cèrkve, prelazi.

Naravnik priznaje věru, koju ga nagi naravski um uči, i laska si, da time Bogu na način njemu dopadni služi. — Nu vara se veoma. Kako se može *ova* služba Bogu dopasti, kada on objavljenjem svojim naročito *drugu* zahtěva? A kada je tomu tako, to je naravska nabožnost bez pomoći objavljenja nečista, nesavèršena i netvorna; kao što to iz strahovitih razuzdanostih, i nastupivšega na to mèrzkoga krivoboštva, u koje su pali svi oni, koji su namah u početku od ustmenoga predavanja Adamu učinjenih božjih objavljenjah odstupili bili, — a zatim iz čestih tako theoretičnih kao i praktičnih zabludah najvećih mudracah poganskih, i iz opake ćudoredne skvarenosti starih gèrkah i rimljanah jasno biva. —

Nu ajdemo na pitanje! Je li će naravnik dugo ostati u svojoj věri? — I tudě imade otajstvah, istinah, koje se težko shvatit dadu, a još težje medjusobno složiti. — Duševnost duše i njeno dělovanje po cělom podobro prostranom tělu; njena neumèrlost i podpuna neodvisnost od sviuh ćutilah; neredi u světu i najmudrija providnost stvoritelja; sretna sudbina zlih ljudih i pravica vladara světa; slobodna volja čověka, i neprevarljivo sveznanje Boga; jednostavnost neizměrnoga bitja, i njegova bezkonačnost i t. d. — to su i mnoge jošte ovim spodobne istine, kojih uzvišenost i najužje medjusobno spojenje dostatno dokučiti nije nitko kadar. Doista čověk takov, koj o svemu umničari, koj bi rado sve prestresti, sve dokučiti, takov čověk zabit će si u glavu, da nalazi u stavnih istinah věre protislovja, te će sada ovu sada onu od temeljnih věroistinah zavèrći, osobito ako se, česa se je svakako bojati, žestije strasti k tomu pridruže. Tim se pako već iznevěri svomu nabožnemu sustavu, i postane ili *materialistom*, ako duševnost i neumèrlost duše — ili *deistom*, ako providnost taji, stvoritelja iz vladanja světa izključuje, te mu samo pušta da se uživa troma i bezposlena blaženstva. Na ono pèrvašnje mogao bi prije red doći, jer je sličnim mudracem odviše obično, da dušu s tělom sasvim poměšaju, ili bolje rekuć dušu zataje, pripisivajući umne sile někom tananijem sustavu tvari (materie); premda niti ove izumljene tajnosti shvatiti ili rěšiti nisu kadri.

Nu i poslědnje neće dugo izostati. Ako duša s tělom zajedno pogine, šta mi treba onda providnosti kakove, i na što bi mi bila? — Ako ima sbilja kakova, koli je ona nemoćna! buduć da joj se svaki trenutak, kada hoću, jedaim hitcem male puške ukloniti mogu. Pak uza to toli mnoga zla i nevolje, — toli mnogi neredi i mahne u ovom světu, zar mi sve to nokaže jasno, da njim nevlada jako, mudro i dobro bitje? — Sretan put věrozakone! Nećeš ti mene duše sapinjati. Zašto da ja štujem i molim takova Boga, koj se za me nebrini, niti mi se nikada viditi nedade? Gotovo je! *deista* ću ja radje biti, deista ću ostati.

Varaš se. Nećeš to ostati, što veliš. Ove tvoje i ovomu slično nadrimudrovanje vodi dalje; vodi do bezboštva. Ti si jurve bezbožac u potaji, — a za malo ćeš i javno Boga nijekati. Protuslovje, koje je medju neredom světa i medju mudrim upravljanjem Boga samo prividno, postaje uz takova Boga, kakova si ti uobrazuješ, uz Boga naime bez mogućne i mudre providnosti, istinito. Imadeš dakle više razloga, da Boga, koj světom mudro neupravlja, nego da poznajući Boga, mudro upravljanje i providnost tajiš, t. j. imadeš više razloga, da postaneš bezbožac, nego da ostaneš bogověrac. — U obće za ponosita, sebi samomu dovoljna, i sve presapiti nastojećega mudraca je pravi pojam o Bogu oda svuda veoma smutljiv. Buduć da po njegovoj misli neima ništa, šta on nebi mogao dokučiti, i buduć da bezkonačnost nijedan *ograničeni* um shvatit nemože: to si niti nemože bezkonačno svimi neizměrnimi savèršenstvi nadareno bitje kano mogućno predstaviti; a još manje ga kano u istini obstojeće dopustiti; bitje naime takovo, koje je u svom sućtvu, u svojih vlastitostih i u svojih dělih nad svakim čověčjim i angjeoskim, dakle nad svakim ograničenim umom neizměrno uzvišeno. — Šta

Digitized by Google

sve neće se njemu uza te u njegovih promatrajih kano protislovne činiti? Istinito bitje bez početka i svèrhe; — jednostavno bitje prisutno na svakom městu i u svako vrěme; — bitje dobro i ljubeljivo a uza to skrajno stroge i pravedno; bitje sveto, mudro i mogućno, koje ipak mnoge zloće i nerede u světu pripušta; bitje samo u sebi i po sebi sretno i blaženo, i svendilj upravem světa zabavljeno; — bitje, koje je sebi samome dostatno, kojemu nikakova inoga bitja za sebe netreba, no koje se neprestano skèrbi za blagostanje světa, i t. d. Kolika su to prividna protislovja!

K tomu dolazi jošte izopačeno odviše sèrdce, koje si ništa više nežeoli, nego da bi to sve zbilja *prava* protislovja sačinjale. Pa mu ipak govori um u takovih časih, u kojih ga magle strastih nezastiraju, da ako zbilja imade Bog, on upravo takovo bitje, upravo takovimi svojstvi snabděvano bitje biti mora. Je li onda čudo, ako mu se na to savèrti mozag, kako se je jednom savèrtio bio Rousseau-u, kada je pretresivao toli mnoga i raznovèrstna čudesa gospodina Isukèrsta? Je li čudo, ako napokon, za da se jednim mahom ogradi proti smutjenju pameti, pred kojim preda, i da se težkoga omedjašenja uma i strastih oslobodi, i uspèrkos svemu unutarnjemu čuvstvu reče: neima *Boga!* —

Nut! dvě ove izreke: cèrkva Isukèrstova neima neprevarljiva ugleda; neima Boga: koli su na blizu! koli spojene! Kratki samo zaključak uma, i druga je s pèrvom skopčana.

Treba li da razglabam sustav bezbožacah? Kakov sustav? Tà bezbožac neima sustava; on negradi ništa, on ruši samo. Ako neima Boga, a to neima tada niti ćudorednosti, niti naravnoga prava, neima nikakovih naravnih zakonah; a gdě neima zakonah naravnih, tu nemože niti stavni zakon da obstoji. Po ukinutih svih zakonih krěpost i opakost nije no golo samo ime. Sada iščezava ljubav iskèrnjega, podložnost vladateljem, ženidbena věrnost, pokornost děce prama roditeljem, svaki napokon vez čověčanskoga družtva. A tim padaju prestolja, padaju carstva i kraljestva namah, čim se porušo žèrtvenici.

Mudraci obiuh stranakah, tako katolički kao takodjer protestantski uvidjaju valjda jasno ove poslědice, jer su prosvětjeni; nu jerbo su zajedno jaki dusi, nedadu se uplašiti, te stupaju hrabreno na nastupljenom putu dalje do skrajne bezbožnosti.

Dao dobri Bog, da se bolje mislećim protestantom otvore oči, te da u strahovitom ovom izgledu jasno i razgovetno uvide, kako je krivo i pogubno njihovo glavno načelo.

Zahvalnica,

koju su sakupljeni u Beču kardinali, nadbiskupi i biskupi dne 12. travnja njegovom c. k. apošt. veličanstvu u svečanoj audiencii po nj. eminencii knezu nadbiskupu pražkom, kao najstarijem kardinalu carevine, u latinskom jeziku podněli:

Sacratissima Majestas Caesareo-

Regia Apostolica!

Domine Clementissime!

Coelestium et terrestrium Dominator Deus, per quem Reges regnant et legum conditores justa decernunt, Majestatem Vestram elegit, ut in late patenti imperio, quod Ejus curis tradidit, justitiam pacemque restitueret, imo renovaret ipsa, quibus societas humana innititur fundamenta, dira tempestate concussa. Hoc peregisse magnum, sed et majora Majestas Vestra opere complevit. Dominus et Redemptor noster Ecclesiam instituit, ut genus humanum fide divina gratiaque superna ad regni, quod finem nescit, consortia perducat: igitur omne, quodcumque Ecclesiam in tanto munere explendo juvat, beneficium est non singulis tantum, sed et humano generi collatum. Ecclesia autem concordia, quam Majestas Vestra 18. Augusti superioris anni Sancta cum Sede iniit, mirum in modum juvatur, augetur et exornatur.

Conventio haec immortali digna memoria, quae Majestatis Vestrae constitutionibus die 18. et 24. Aprilis 1850. editis incepta sunt, ad faustissimum exitum perduxit. Commercium inter Sanctam Sedem et imperii Majestatis Vestrae Antistites populumque in plenam libertatem vindicatum est. Absque impedimento Episcopi gregem ipsis concreditum ordinationibus regunt, praeconiis, instructionibusque pascunt. Juventutis catholicae institutionem dirigunt in omnibus, quae fidem et vitae christianae integritatem spectant. Libere clerum juniorem ad Deo et Ecclesiae rite serviendum efformant. De causis ecclesiasticis judex ecclesiasticus cognoscit. Matrimonium in cunctis Imperii ditionibus Ecclesiae subest, a cujus divino auctore in Sacramentum novae legis elevatum est. Regulares omnimoda gaudent libertate, quae vitae religiosae perfectionem attinent, ad constitutionum suarum normam exequi. Statutum, ut Ecclesiae proprietas inviolabilis sit et juxta canones administretur; Majestas Vestra cultus divini necessitatibus benigne succurrit. Quum autem Majestas Vestra praejudiciis inveteratis major Ecclesiae, quae Ecclesiae sunt, addixerit, ex altissimo throni loco praeconium fecit veritatis, a qua multorum animi in interitum defecerunt, qui secundum carnem sapiunt. Mutua Imperii cum Sacerdotio concordia firmissimum est propugnaculum bonorum omnium, quae vere bona sunt, nec fieri potest, ut Europa multoties exagitata spem simul vitae aeternae ac pacis temporalis

Digitized by Google

nego da se opredèli oblast, kojoj će se u spravu predat zadužnice, sačinjavajuće glavnicu urbarialske naknade. Visoka vlada želi se o tom prije sporazumět s biskupi, čemu najsgodniju priliku pruža sadanja biskupska skupština u Beču. Čim se obèstranim dogovorom ustanovi sigurno město za čuvanje napomenutih zemljištno-razteretnih obveznicah, slèdit će bez odvlake njihovo doznačenje.

— U tamiškom banatu na zemljištu nadbiskupa zagrebačkoga osnovana je god. 1846. němačka naselbina, koja se po imenu našega preuzvišenoga g. nadbiskupa Haulikfalva zove. Preuzvišeni g. osnovatelj dao je u ovoj znatno napredujućoj naselbini o svom trošku podignuti lěpu cèrkvu, obskèrbio ju je sa svimi potrěbštinami, i buduć je po dotičnom čanadskom ordinariatu ista naselbina učinjena župom, opredělio je župniku uzdèržavanje iz gospoštinskih dohodakah. Dne 20. t. m. posvetjena i otvorena je službi božjoj nedavno dovèršena ista cèrkva, u kojoj će sretni naseljenici čestokrat moliti Boga za onoga dobročinitelja, na koga će ih naselbina njihova postankom i imenom svojim svendilj spominjati.

— „Cerkovnaja Gazeta," o kojoj smo u 7. br. ovogodišnjega našega lista napomenuli, da će se na korist u Ugarskoj živućega i s katoličkom cèrkvom sjedinjenoga ruskoga naroda troškom družtva sv. Stěpana u Budimu izdavati, dostala je toliko predplatnikah, da će počamši od měseca travnja uredno po jedan tabak na tjedan izlaziti. Iz dva pèrva broja, što smo ih dobili, uvidjamo valjan sadèržaj ovoga novoga slavenskoga cèrkvenoga časopisa, komu mnogo štiocah i dobar uspěh želimo. Učrednik mu je g. Jovan Rakovski, svetjenik eparhie mukačevske.

Iz Beča 15. travnja. (Dopis). Sinoć sam bio u sědnici, što ju je ovdě u velikoj dvorani muzikalnoga družtva dèržalo družtvo sv. Severina. U 6. satih pod večer sakupilo se je veliko množtvo ljudih, i to mužkarci, najvećom stranom družtveni kotrizi, u istoj dvorani, a na galerii, koliko je samo města dostajalo, ženski spol. Na povišenom podu, gdě su prigodom muzikalnih predstavah glasbenici směšteni, biaše sada takodjer množina slušateljah, osobito iz višjega duhovničkoga stališa, medju kojimi opazih preuzvišenu gospodu nadbiskupa zadarskoga Godeassia, nadbiskupa g. k. fogaraškoga Sterka-Sulucza, biskupa vesprimskoga Ranoldera, biskupa patnaskoga iz iztočne Indije Zubera, iz kapucinskoga reda i rodjenoga bečliju. Na istom městu oko zelena stola sědjahu gg. predsědnik, prisědnici i članovi osrědnoga družtvenoga odbora. Sědnicu otvori g. predsědnik grof O'Donell kratkim govorom, razloživ sreću, koje se u ovaj par uživa pèrvostolni grad, dočim je u njem sakupljen savkolik episkopat cěle carevine; zatim napomenu svetčanost, koja na 24. t. m. predstoji položenjem temeljnoga kamena zavětnoj cèrkvi, gdě će svi ovdě boravěći biskupi pritomni biti, — primèti, kako će ova svetačnost za družtvo sv. Severina, kojega nastojanjem je predlog o gradjenju zavětne cèrkve dozrio, tim veću znamenitost steći, što će kod svetačnoga toga čina nazočna gg. biskupi do 30 milionah katolikah najdostojnije zastupati, budući ujedno najvrědniji svědoci ovoga bogoljubnoga poduzetja. — Poslě toga predstavi kao govornika za taj večer presv. g. biskupa iz Patne Athusia Zubera, apošt. naměstnika i věrověstnika u iztočnoj Indiji. On stupiv na govornicu razloži poduljim govorom stanje katoličkih missiah na Gangesu i podnožju Himalaje od njihova početka do danas. Premda se je visoki govornik izgovaran, da već od g. 1845. nije u němačkom jeziku javno besědio, te zato da občinstvo neočekuje u njem věšta govornika: to je on ipak znao umiljatim glasom, dobro osnovanim govorom i izabranimi rěčmi duboko dignuti sèrdce svojih slušateljah, da si i po koja suzu mogao vidit, navlastito u očiju ženskoga slušateljstva. — Za njim preuze rěč gosp. Gruscha, propovědnik stolne cèrkve, razgovetno i blagorěčno u lěpu govoru razloživši odnošenje věrnih napram svom biskupu, i iz znamenjah, što se biskupu prigodom posvetjenja u znak pastirstva predavaju, izvodivši dužnosti pravověrnika napram svom biskupu. — Obćenitom molitvom na magjevsko pozdravljenje bi zaključena sědnica.

O poslědku biskupskih věćanjah nemogu posve ništa pisati, buduć se otajno vode, a visoki članovi zavěriše se, da će o njih, dok svèršena nebudu, šutiti. To je posve mudro učinjeno, da se inače nepoda prilika kojekakovim nezvanim ljudem u svět trubiti stvari, koje neimaju ni glave ni repa. Tako n. p. piše něki dopisnik iz Požege u „Pesther Lloyd," da su jesuite prigodom poslědnjih missiah tamošnju školsku mladež *iznova okèrstili*! To ipak mogu izvěstno prijaviti, da je izmedju věćajuće gospode biskupah izabrano više odborah, kojim je pověrено izvedenje pojedinih odsěkah konkordata. Obćenite sědnice dèrže se po triput na tjedan, a odbori posluju neprestano. —

Iz Gdanskoga. Neima tomu dugo, što je u bolnici u Gdanskom (Danzigu) preminula něka udova, kojoj je bilo 86. godinah. Ova starica biaše već odprije prekoměrno čuvarna, tvèrda i škèrta, a ovaj běs je s godinami tako rasao, da joj se znanci nemogoše dosta načuditi, znajući, da nije siromašna, već da ima znatnu svotu novacah. Opazivši ona, da slabost u nje sve više premahuje, dozva k sebi lěčnika, od kog potraži, da joj iskreno kaže, kada bi po njegovu mněnju umrěti imala. Lěčnik joj očitova, da joj je po prilici jošte 24 ure živiti. Bolestnica pričini se tim izjavljenjem zadovoljna, dade namah kupiti lěs (mèrtvački sanduk), u kom će se pokopat, i odredi, da joj ga metnu uz kre-

Digitized by Google

prosperitatem in tuto collocatam habeat, nisi ad rempublicam, quae Christiana dici mereatur, confugiat.

Indulgeat igitur Majestas Vestra, ut nostro nomine ac omnium, quibus concordiae actus salutis est auspex, ad solium Caesareum intimos animi gratissimi devotissimique sensus exponamus. In pactione conficienda Majestas Vestra pietatem solummodo justitiamque ducem secuta est; Dominus autem superaddet temporalis vitae bona, quorum rationem inire Majestas Vestra dedignata est. Simul cum fidei catholicae vigore invalescit recti sanctique conscientia, quae certissimum efformat et validissimum societatis civilis vinculum. Semper et ubique Episcopi est, gregem suum obedientiam docere, quam Christianis Principibus exhibere jubetur propter conscientiam. Episcopis Imperii Austriaci sanctum insuper sit oportet, clerum populumque instituere ad grati animi sensus, qui Majestati Vestrae utpote integritatis ecclesiasticae restitutori debentur, et omnibus exemplar se praebere strenui studiorum consensus, quo renovatio in spiritu et veritate Majestate Vestra praeeunte plenissimos salutis sortietur effectus. Omnipotens et misericors Deus, qui cum Ecclesia sua manet usque ad consummationem saeculi, maneat cum Majestate Vestra tribuatque Ei secundum cor Ejus, et omne consilium Ejus confirmet. Impleat Dominus omnes petitiones Majestatis Vestrae et exaudiat Eam de coelo sancto suo!

Datum Viennae 12. Aprilis die 1856.

Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae Apostolicae fidelissimi subditi: Fridericus Cardinalis Schwarzenberg, Princ. Archiep. Pragensis. Joannes Cardinalis Scitovsky, Primas et Princ. Archiep. Strigon. Josephus Othmarus Cardinalis Rauscher, Princeps Archiep. Viennensis. Josephus Godeassi, Archiep. Jadrenus. Bartholomaeus Carolus Romilli, Archiep. Mediolanensis. Lucas Baraniecki, Archiep. Leopoliensis L. R. Adalbertus Bartakovics, Archiep. Agriensis. Maximilianus Josephus de Tarnóczy, Princ. Archiep. Salisburgensis. Alexander Sterka-Sulucz, Gr. cath. Archiep. Fogarasiesis. Josephus Kunszt, Archiep. Colocensis. Josephus Aloisius Trevisanato, Archiep. Utinensis. Georgius Haulik, Archiep. Zagrabiensis. Fridericus Landgrafius Fürstenberg, Princ. Archiep. Olomucensis. Andreas Gollmayr, Princ. Archiep. Goricensis. Enricus Förster, Princ. Ep. Vratislaviensis. Antonius Aloisius Wolf, Princ. Ep. Labacensis. Antonius Peteani, Ep. Parentiensis et Polensis. Joannes Michael Leonhard, Ep. et Vicarius apostolicus castrensis. Carolus Hanl, Ep. Regino-Gradicensis, Augustinus Bartholomaeus Hille, Ep. Litomericensis. Joannes Tschiderer, Princ. Ep. Tridentinus. Antonius Comes Schaffgotche, Ep. Brunnensis. Aloisius Maria Pini, Ep. Spalatensis et Macarensis. Gregorius L. B. de Jachimovicz, Ep. Premisliensis Gr. R. Basilius Erdély, gr. cath. Ep. Magno-Varadinensis. Josephus Gaganetz, gr. cath. Ep. Eperiensis. Manfredus Bellati, Ep. Cenetensis. Antonius Slomschek, Princ Ep. Lavantinus. Bartholomaeus Legat, Ep. Tergestinus. Joannes Corti, Ep. Mantuanus. Franciscus Xaverius Wierzchleyski, Ep. Premisliensis L. R. Antonius Kavner, Ep. Jaurinensis. Angelus Ramazzotti, Ep. Papiensis. Joannes Ranolder, Ep. Veszprimiensis. Josephus Georgius Strossmayer, Ep. Diacovariensis. Antonius Novasconi, Episc. Cremonensis. Joannes Antonius Farina, Ep. Tarvisinus. Ladislaus Zaboysky, Ep. Scepusiensis. Franciscus Szaniszló, Ep. Magno-Varadinensis L. R. Joannes Valerianus Jirsík, Ep. Budvicensis. Augustinus Roskoványi, Ep. Vaciensis. Alexander Csajághy, Ep. Csanadiensis. Emericus Farkas, Ep. Alba-Regalensis. Ignatius Feigerle, Ep. San-Hippolitanus. Ludovicus Haynald, Ep. Trasylvaniensis. Josephus Pukalski, Ep. Tarnoviensis. Ignatius Fábry, Ep. Cassoviensis. Georgius Girk, Ep. Quinque-Ecclesiensis. Franciscus Szenczy, Ep. Sabariensis. Franciscus Josephus Rudigier, Ep. Linciensis. Ottocarus Maria Comes ab Attems, Princ. Ep. Seccoviensis et Administrator Episcopatus Leobiensis. Petrus Aloisius Speranza, Ep. Bergamensis. Vincentius Zubranich, Ep. Cattarensis. Benedictus Riccabona, Ep. Veronensis. Alexander Dobra, gr. cath. Ep. Lugosensis. Joannes Alexi, gr. cath. Ep. Szamosujvárensis. Joannes Josephus Vitezich, Ep. Vegliensis. Joannes Renier, Ep. Feltrensis et Belluniensis. Andreas Casasola, Ep. Concordiensis. Petrus Dominicus Maupas, Ep. Sebenicensis. Michael Rimely, Archi-Abbas Montis Pannoniae. Matthaeus Gladyszewicz, Administrator Episcopatus Cracoviensis. Natalis Rescetar, Vicarius Capitularis Ragusanus. Petrus Maria Ferré, Vicaris Capit. Cremensis. Georgius Haptmann, Procurator Princ. Ep. Brixiensis, Michael Pickl, Procurator Princ. Ep. Gurcensis.

Nj. veličanstvo dostojalo je na to takodjer u latinskom jeziku odgovorit slědeće:

Concordiam Sancta cum Sede ineundo et Christiani et Principis partes peregi. Fidem et spem in Eum, per quem reges regnant, factis profiteri glorior, nec ignoro quam egregie societatis civilis vinculum intimo Religionis sensu confirmetur. Quae promisi, ea, quae virum et Imperatorem decet, fidelitate executioni mandabo; sed tantum opus non nisi unitis viribus ad exitum undequaque perduci potest. Vestrum erit, Reverendissimi Antistites, Mecum et inter Vos ipsos conspirare, ut fides et omnis recti honestique vigor apud nos floreat, uberesque salutis ac pacis fructus ferat. Fiduciam in Me habete prout in Vobis Ego habeo. Deus nobiscum erit.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Mnogim od naših štovanih štiocah dobro će doći věst, da su svi poslovi glede svetjenikom pripadajuće zemljištne odštete jurve dovèršeni, i da označenju dotičnih zadužnicah ništa više nestoji na putu,

Digitized by Google

vet. U naznačeno vrême sbilja ona umre. Čim je mèrtvac ležao u lèsu, počeše rodjaci, kao što to takovom prigodom već biva, tražiti novce; ali sve badava — nenadjoše nigdè ništa! Tu najedanput pukne jednom izmed očiuh. „Možebit je — reče — starici na um palo, da novce ponese sobom na drugi svět?“ Moji ljudi podigoše mèrtvaca iz lèsa, potražiše po strugotinah i nadjoše — dva svežnja naputnicah na javnu peneznicu, u svakom 4000 talirah.

Iz Španjolske. Službene novine „Gazette“ objavile su okružnicu ministra pravosudja od 6. veljače t. g. na sve nadbiskupe i biskupe kraljevine, koja je novi dokaz, da je vlada naumila pravednije postupati s cèrkvom. Odkale je nadošao, i što je proizvelo ovaj naprasni obratak u Španjolskoj, to je jošte zagonetka; da li je ovaj obratak iskren i na načelu osnovan, ili samo privrêmeno prilagodjenje i na sebičnu korist proračunan, i to je nerazrèšeno. Jesu li morda tamo gori jednom zagledali u jazoviti ponor onoga bezdna, put kojega je sve u kraljevini hèrliti počelo, ili je skroz katolički značaj španjolskoga puka odlučio, da odrine od sebe bolivo, što mu je s tudjinstva unešeno? Sve to neznamo, no u ovoj okružnici pripoznato je i izrečeno, „da jedina cèrkva duboko zasèčajuće preporodjenje našega vremena proizvesti može.“ Priznaje se, „da Španjolska težko strada s bolih zaostalih od onih strahovitih potresah, koji ima tomu sto godinah što dèrmaju čovèčanskim družtvom, i koji su poimence Španjolsku zaveli u borbu načelah; . . . s toga je dužnost vlade, da nastoji oko preustrojenja i učvèrstjenja načela ugleda, bez kojega niti sègurnost, niti štovanje, niti sloboda, niti poredak, niti dèržavna veličina nemože da obstoji.“ (Doista zlatne rèči; dakle se ipak sada uvidja, da s propastju ugleda cèrkve, pada i svaki ini čovèčji ugled!) Nadalje očituje se u ovoj okružnici, da se je sèrdca španjolskih katolikah „naravno“ neugodno kosnuti moralo, što je „za vrême“ savez sa svetom stolicom prekinut, zato pozivaju se nadbiskupi i biskupi, da i sami, i kroz svoje podčinjeno svetjenstvo, pozivajuć se na najnoviji čin (zar povratjenje apošt. nunciature?), za kojim će ih više jošte znatnijih slèditi, „ulèvaju melem nade u ova roztužena sèrdca.“ Dèržava hoće da pruži cèrkvi bratinsku ruku, hoće da za blagostanje jedne i druge stranke s njom sklopi i ukrèpi opet bratinski savez na ovom plemenitom i nesretnom zemljištu, koje od 50 godinah već stenje pod nevoljami i mukami svàke vèrsti. „Cèrkva neka radi toga těši, i nepravedno (?) smutjene duhove umiruje, a neměša se u světovne poslove; jerbo je svetjenik u cèrkvi najvišja moć, a izvan nje najvèrniji podanik vrêmenite vlasti.“

Iz Amerike. Amerikanske novine „New-York Herald“ opisuju ćudoredno stanje sdruženih dèržavah, te medju ostalom kažu: „Nema dvojbe, da mi u ćudorednom obziru na sèveru i iztoku idemo natrag. Mi gradimo doduše gorostasne ladje i divne mostove, ipak smo u krasnih umětnostih daleko za starimi gèrci; našim missionarom neće da posao za rukom ide, pa je u mnogoga divljega indianca naći više učtivosti, velikodušja i civilisacie, nego li u mnogoga dèržavnika u New-Yorku; o razuzdanoj nećudorednosti mogli bismo navesti primèrah, da gorjih neima niti kod najsirovijih divljakah. Budući pověstničari pisat će, da smo u praznovèrju i bogomoljarstvu (bigotteria) nadkrilili najludje Bramine i branitelje proti věšticam podignutih parnicah. Kaznena statistika minule godine dokazom je našega tvèrdjenja. Mormonci u Utahu — Free-Lovers-i u New-Yorku i Wisconsinu — ludnice, koje se popunjavaju s mahnitci, kojih poremetjeno stanje pameti nazivaju věro-zakonsku ludost — ona jagma, kojom većina našega pučanstva posiže sa svakom novosti, bila ona koliko ma draga nesretna, — spremnost, kojom něki listovi svaki novi nauk, bez obzira na njegovo poreklo i svèrhu, podupiru i razprostranjuju, sve to dokazuje, da smo mi, i koliko inače vile i revolvere umětno gradili, u někom obziru najveća gomila benah, koja je ikad bila na světu . . . da smo mi, upèrkos našemu hvastanju s naobraženostju, veličinom i učenostju, ipak malo bolji od divljakah. Něka pomamnost obuzela je sve vèrsti družtva od najvišje do najnižje, iz ove nastala je „slobodna ljubav“ (free love) i slične budalaštine, kojimi je ćudoredje podkopano. Svetinja domaćega ognjišta je oskvèrnuta, žene ostaviše svoje muževe, děca zaněkaše svoje roditelje. Žèrtve svih obsěnah prevarene su, zaglavile su, a mi jošte nismo na kraju ovoga nesvěstnoga života.“

---

* Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim rèšenjem od 19. ožujka t. g. na tri godine dozvoliti, da naměstnici (administratori) duhovnih praebendah, koje nedonose 500 fr. godišnjega dohodka, 25 fr. na měsec ili 300 fr. na godinu, — a kod nadarbah 500 fr. ili više donosećih 30 for. měsečne ili 360 for. godišnje plate imadu.

* Na veliku subotu pokèrštena su u stolnoj cèrkvi sv. Justa u Tèrstu dva mlada cèrnca, koji su u službi kod nj. visosti nadvojvode Maximiliana. Kumovi im biahu nj. visost i španjolski infant Don Fernando.

* Temeljni kamen za novu zavětnu cèrkvu u Beču poslao je po nalogu visoke vlade g. graditelj Endlicher iz Jeruzalema. Ovaj kamen izsěčen je iz jedne špilje na maslinskoj gori, što se nahodi tik grobovne Marinje cèrkve i gethsemanskoga vèrta, na městu, na kom je po starom predavanju Spasitelj izustio rèči: „Otče, ako može, neka me mimoidje kalež ovi, no ne moja, već tvoja volja da bude.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 18. — TEČAJ VII.

U SUBOTU 3. SVIBNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, paće i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Paběrci po novijoj cèrkvenoj književnosti. *)

Od Dr. *F. R.*

I.

1. Lehrbuch des Kirchenrechtes aller christlichen Confessionen von Dr. Ferdinand Walter. Bonn 1854. — elfte umgearbeitete und verbesserte Ausgabe.

2. Handbuch des kathol. Kirchenrechtes mit besonderer Bezugnahme auf Österreich und mit Rücksicht auf Deutschland von Dr. J. A. Schöpf. Schaffhausen 1855. I—II. Bd.

3. Handbuch des neuesten in Österreih geltenden Kirchenrechtes — von Dr. J. A. Ginzel. Wien 1856. — 1. Lieferung.

Strěloviti i krilati načini obćenja, štono prostor i vrěme divno stežu, jesu najjasniji znaci naše dobe. Što se něgda tečajem više stolětjah razvijalo, to se sada sluči u desetak godinah; kano da bi sadanji naraštaj dugotrajnim epocham htio boj navěstiti. — Ovomu naglomu razvitku nećemo se toliko diviti, kad se pozorno oko sebe obazremo. Za naših danah biaše se toliko protivnih živaljah nagomilalo, da se već mirnim okom gledati nemogahu; imadjahu se dakle ili sukobiti ili mirno razstaviti. Jedno ili drugo na oči naše počè se dogadjati.

U mnogih dèržavah stadoše se bistriti pojmi o uzajamnom odnošenju vremenitosti napram věčnosti, dèržave napram cèrkvi; počeše uvidjati obiuh nezavisnost i samostalnost uz srodnu težnju, sastojeću u promicanju vremenite i věkovite sreće čověčanstva; počeše cěniti rěči oštroumnoga Sambuge: „Ako hoće dèržava da cèrkvu ima, mora ju smatrati za cèrkvu; ako hoće da nad njom gospoduje, tada neće uspěti, kano neuspěše ni starodavni věrozakoni. Ništa nije nježnijega od duhovnoga. Niti tèrgovina ista neuspěva bez dovoljne slobode; pa šta je najuzvišenije da uspěva pod tudjim uplivom?“

U ovaj par dogovara se austrijski episkopat s vladom, kako da se najkratjim i najkoristnijim putem oživotvori proglašena „concordia sacerdotium inter et imperium.“ O uspěhu ovih dogovorah mi ni najmanje nedvojimo; jer njihov zadatak oběma stranama jasno pred očima lebdi. Nu odavle proističuće poslědke ucěpiti u dotične cèrkvene i dèržavne odnošaje, bit će ne toli lasan zadatak cělokupnoga svetjenstva. Zadatak ovaj rěšit će podpunoma svetjenstvo, kad bude věšto cèrkvenim zakonom, te ih bude znalo uporaviti na svaki slučaj pastirskoga ili javnoga života.

Više tisućah dojakošnjih zakonah „in publico-ecclesiasticis“ sasma je ukinuto, još koji broj postignut će ista sudbina. Svakolika ova gomila prepletenih zakonah bit će směstjena u zakonodavnu pověstnicu za poučit potomstvo o babelu pojmovah, štono tečajem XVII. i XVIII. věka Europom běše zavladao!

U ono dakle doba, kad stari směs mnogomu još u glavi šumi, a novi red jedva uvadjat se poče, svaki će rado prigèrliti takova rukovoditelja, koj će ga bez uvrědbe povesti do žudjena cilja. Za takove rukovoditelje u javnom životu smatramo gore navedena děla.

Pèrvo, premda malo ne svim poznato, u francezki, španjolski i talianski jezik prevedeno dělo navadjamo radi toga, što pojedinim cèrkvenim pravom može za temelj služiti, jer věšto razvija pravne pojmove svih kèrstjanskih slědbah prema katoličkoj cèrkvi, koju si inače za temelj stavlja. Glavnimi bar načeli inokèrstjanskoga prava treba se navlastito u naše doba upoznati, gdě se

*) Pod ovim nadpisom naměrava pisac, na koliko mu poslovi dopuste, češtje obasrět se na novije plodove bogoslovne književnosti, navlastito koji našim potrebam odgovaraju. U isto kolo posivlje one naročito čitetelje, koji se uslěd svanja svoga književnostju bave. Vis unita fortior!

Digitized by Google

raznovérci toli često u životu stiču, gdě u tom obziru vlada neznanstvo, da nerečem debela glupost. Facta loquuntur; — ogledajmo se samo malo po časopisih, kano glavnih organih sadanjega encyclopaedizma t. j. povèršne civilizacie.

Spisatelji obiuh slědećih (pod 2. i 3.) dělah bit će mnogim čitateljem poznati, ne kano dilettanti, već kano vèrstni književnici. *) Prem su oba děla jedva započeta, upozornjujemo vendar na nje štovano občinstvo, te ćemo ih pozornim okom u dalnjem razvitku rado pratiti.

Kolika je to razlika izmedju ovih dělah, i niknuvših pod oparom povèršnoga febronianizma i ortakah njegovih! Dočim se ona osnivaju na podatcih pověstnice, na dubokoumnom iztraživanju cèrkvenih i dèržavnih odnošajah: povèršni takodjer pogled učenjaka nemože ovim dati, no kukavni „testimonium paupertatis.“ Vrědno bi bilo oboje sravnati, da prostor ovoga lista, kano i drugi obziri dopuste.

Punim pravom děli Dr. Schöpf (I. Bd., pag. 82—90) austrijsko cèrkveno pravoslovje u dvě dobe, naime: febronsku i franjo-josipovu. U pèrvu dobu spadaju dotična děla spisana po: Eiblu, Lakicsu, Rautenstrauchu, Pehemu i Rechbergeru; ovoga „Enchiridion iuris ecclesiastici austriaci“ (Lincii 1819. edit. altera) mnogi čitatelji bit će bili kušali po učilištih. Evo na kratko kako sudi o njem Dr. Beidtel **): „ovo dělo, gdě nenavadja postavne naredbe, dèrži se Pehemove theorie, te u njegovu smislu uzdèržava jus inspectionis i jus advocatiae ecclesiasticae, pače uvede još jedno osnovno pravo t. j. jus cavendi, uslěd koga imao bi se vladar postavnimi naredbami ograditi proti pogibeljim prětećim dèržavi od cèrkve. I dokazi su isti, kao u Pehema, s otom samo razlikom, što je Rechberger mnogo kratji u prepornih pitanjih, jer u njegovo doba sasmim skoro umuknù odpor proti febronskim načelom. Značaj indi Rechbergerove theorie jest sveudilj protestantski, koj bi jedva jansenistom ugadjati mogao.“ Tko se želi o tih rěčih osvědočiti, neka još jednom med ostalim pročita tom: I. §§. 242—243, te 265—286. U istom smislu, podupèrt o pověstnicu, govori Walter o toj dobi (§§. 45—48), te prelaziv na drugu polag spoljašnih pojavah valjda sjajniju, o pravoj kèrstjanskoj dèržavi velekrasno besědi: „Kèrstjanstvo otvori dèržavam u izobilju svakojakih blagoslovah. Isto utvèrdi dublje pokornost i strahopočitanje prama poglavarstvu, poda višju moć u ovèršivanju dužnostih, družtvu uděli višja gledišta i zadatke uznešenije, koje je kadro rěšiti samo u savezu s cèrkvom. S druge strane i cèrkvi je dèržavna vlast od potrebe, za da njezinom pomoćju oživotvoriti uzmogne visoki uzor kèrstjanske dèržave. Gdě su oti nazori ukorenjeni, lasno će se sporazuměti obě vlasti o pomenutom oživotvorenju. Gdě ih pako neima, tudě neće zakoni pruditi, pače nesklad će umnožati. Odrekne li se dèržavna vlast saveza s cèrkvom, tad se ima ova u svoj dělokrug povući, te svoj posao ondě samotno nastaviti. Premda cèrkva svoju nezavisnost od dèržave krěpko brani, smatra ipak za najveće zlo podpuno odcěpljenje i nehajstvo med cèrkvom i dèržavom, koje nemože si požeeliti, kamo li sama prouzročiti.“

Tvèrdi temelj pravoj kèrstjanskoj dèržavi stavljen je po Franji Josipu, koj, i kao što time novu dobu otvara svojoj carevini, pojmi glas razumnih věri i sebi odanih muževah, kojno se u novije doba razlěgaše po svih austrijskih pokrajinah. Šta se cèrkvenoga pravoslovja tiče, za prelaz iz pèrve dobe u drugu može nam služiti Dr. J. Helfert, komu kano věrnu i revnu katoliku nitko neće odreći najbolju volju. Visoko ga nadkriljuje pohvaljeni Beidtel, i Dr. Theodor Pachmann. *) Iz děla ovoga poslědnjega svuda niče temeljito poznanje austrijskoga zakonodavstva, osobita juridička věština u tumačenju gradjanskoga zakonika, sinovska odanost prama katoličkoj cèrkvi i njezinim naredbam, duboko poćitanje prama rimskoj stolici, koje ga u strogi papinski sustav zavedè. Svi ovi hvalevrědni biljezi u tom kanonisti prouzročiše, da radi okolnostih, pod kojih uplivom dělo pisaše, někoja pitanja rěši na kratje, nego li bi bio imao, kanoti o cèrkvenoj vlasti u njezinom spoljašnom odnošenju (I. Bd. §§. 132—139.); někoja opet, jer su dosad škakljiva bila, okretno izběgnù (sr. §. 346). Uzpèrkos izvèrstnim svojstvom Pachmannova děla, ipak prostosèrdčeno izpovědamo, da ono više dolikuje učenomu kanonisti, nego li praktičnomu pastiru. Ovaj će cèrpiti veću slast i korist iz gore pohvaljenih pravah.

Sva tri děla osnivaju se na strogo postavnom temelju. To svědoči ista oznaka prava, koje polag Schöpfa (I. Bd., pag. 13) i Ginzela (pag. 4) jest: ćudoredni i druževni poredak, na koj je obvezano čověčanstvo po samomu Bogu, za da isto toli u svojoj cělokupnosti, kano u pojedincu svoju svèrhu postigne. — Šta će na to reći branitelji „socialnoga contracta,“ ili pantheistički juriste, koji bi htěli imati „pravo“ bez Boga trojosobnoga?

*) Izvan mnogovèrstnih razpravah po raznih časopisih napisa Dr. Ginzel: Geschichte der Kirche — 3 Bde: Wien 1846—47. Die kanonische Lebensweise der Geistlichen. Regensburg 1851. — Archiv für Kirchengeschichte und Kirchenrecht. Regensburg 1851. et seq. —

**) U svom, našemu čitateljstvu dobro poznatomu dělu: „Das kanonische Recht betrachtet aus dem Standpunkte des Staatsrechtes, der Politik. . .“ Regensburg 1849.

*) Lehrbuch des Kirchenrechtes . . . Wien 1853. — 2. verbesserte und vermehrte Auflage — III. Bde.

Digitized by Google

„Cèrkva — veli Ginzel (pag. 6) — je zavod naravi skroz i skroz postavne; zato sasma naopako počima, koj si o njoj a priori kakav samovoljni pojam stvara . . . pravi pojam o cèrkvi može biti samo jedan, a taj je podan i označen skupa s cèrkvom.“ Hvala Bogu i zdravu razumu, što nesta jednom dobe, kada sve htěde umkarati; kada se svaki i nepozvani pravoslovac bez svake dogmatike ili pověstnice osměli sačinit si cèrkveno pravo! Naši kanoniste najprije razpravljaju o cèrkvi, i njezinu ustroju, kako nas dogmatika uči (sr. Walter §§. 8—21; Schöpf §§. 20 - 34. Ginzel §§. 4—7), te se slažu u resultatu izraženomu po Schöpfu: „cèrkva nenalazi u nijednoj vèrsti světovnoga vladanja svoje svestrane slike. Ona je christokratia ili petro-apostolatia . . S toga čim više se steže vlast pape, tim neslobodnije bit će posebne cèrkve; i čim užje spaja se episkopat kano i čitava kèrstjanska cèrkva sa svojom glavom, tim slobodnije smije dihati; isto tako obćenitim podčinjenjem pod papu ujamčen je podčinjenom duhovničtvu položaj, kakov ga ide. Odavle samo po sebi slědi, kolikom nepravdom běše slobodoumnimi nazvani sastavi gallikanski, febroniev i josipov — oni protivno, ako se doslědno izvedu, vode na zasužnjenje cèrkve u svih njezinih članovih. . . Sám papa je vèrhovni zaštitnik cèrkvene slobode; — zato svaka zaprěka, koja prěči s njim obćiti, vrědja slobodu cèrkve; ma i nepazili na to, da se kroz to sasma vrědja cèrkvi toli potrebito životno odnošenje.“ (pag. 118). *) — Koj temelje cèrkve dogmatički shvati, taj će za izmet uzpaljenih mislih ili povèršna znanja smatrati tako nazvani jus advocatiae, cavendi, supremae inspectionis, placeti regii, appellationis ab abusu, i jus reformandi. U cèrkvi katoličkoj po njezinu utemeljitelju dana jest trostruka vlast, naime: proročka, svetjenička i vladarska samomu episkopatu, komu na čelo postavljen je rimski papa; svakoga drugoga, koj bi si ju prisvojio, smatrat će pravi katolik — za usurpatora.

Odavle slědi, da protestantsko i gèrčko-nesjedinjeno pravo imat će sasma drugi oblik, nego li katoličko; pače protestanti uslěd svoje nauke o obćenitom svetjenstvu doslědno nebi ni směli govoriti o cèrkvenom právu; u njih savkolik narod imao bi upravljati cèrkvom. Nu za preprěčiti smetnju, koja bi odavle potekla, izumiše po raznih ćudih episkopalni, territorialni i collegialni sastav (sr. Walter §§. 29—42); na taj način práva cèrkve mogu im biti samo dio, ili odsěk dèržavnoga práva. — Sasma inače ima se stvar sa gèrčko-nesjedinjenim pravom, jer polag načelah iztočne dogmatike svakolika vlast u cèrkvi jest u rukuh episkopata, komu je glava Isukèrst; vidljive glave neima vojujuća cèrkva: „hujus autem catholicae ecclesiae — caput est ipse Dominus noster Jesus Christus, cujus et clavum ipse tenens hanc sanctorum Patrum ministerio gubernat: ac singulis propterea ecclesiis, quae vere ecclesiae sunt, atque ejus inter membra vere locum obtinent, praepositos et pastores, qui nequaquam abusive, sed verissime capitum instar illis praesint, episcopos Spiritus sanctus posuit. Verum enim vero ita necessarium esse dicimus episcopatum, ut eo submoto neque ecclesia neque christianus aliquis esse aut dici possit.“ *) Ovomu episkopatu, po kom sám Isukèrst stadom svojim upravlja, iztočna takodjer cèrkva daje pomenutu trostruku vlast. Odavle se vidi, koliko neznanstvo ili zlobu očituju oni pamphleti, koji u smislu protestantskom ili anglikanskom buncaju o ruskom ili gèrčkom caesaro-papinstvu; ovakovom smetnjom u mislih ni zapadna cèrkva nemože ništa dobiti, ni iztočna; pače dočim se istim od svakoga katolika žudjeno pomirenje odvlačuje, neprijatelji kèrstjanstva smiju se izpod bèrka. Ovom prigodom nemože nam se na ino, već da primetnemo věroizpovědanje ruskih biskupah pred svojim posvetjenjem: „prinimaju i sedmi vselenskyh soborov izloženie (věry), ispovědaju, jaže od nih ustanovlenie, kanony i ustavy ljubiti i sobljudati (ovèršivati), eliko svjašćennymi našimi otci, po različnym vremenam i lětom izobrazovany, i vsěh, ihže oni prijali, i az prinimaju, i ihže oni otvratišasja i az otvrašćujusja; ašće že cerkovnyj mir ispověduju sobljudati i ne edinym že pravom protivnaja mudrstvovati, vo vsěm životě moem, vo vsěm posleduja i povinuja sja svjatym apostolom i sedmi vselenskym soborom.“ **) Šta je indi car? „V našem otečestvě pravoslavnaja Cerkov, nahodjas pod pokroviteljstvom blagočestivejših gosudarej.“ ***) Tako in thesi. Nu u životu stvar inače stoji. Jer cèrkva iztočna u svome obsegu neobći sa vidljivom glavom, neprima iz sèrdca cèrkvenoga organizma hranu i krěpost: morala je zato tečajem stolětjah omalaksati, morala je spasti pod jaram dèržavne vlasti; odcěpljena od obćenitoga učiteljstva, a tim odlučena od velikoga obtoka katoličkoga

*) O toj istini sravni veoma temeljiti sastavak: „Die Kirche in Oesterreich einst und jetzt“ u Hist. polit. Blätter. München 1856. — svezak IV. i V.

*) Take Synodus hieresol. a. 1672. cap. X. apud Hardu. tom. XI. pag. 239. Isto veli Orthod. confess. Part. I. quaest. 85.

**) Sobran. gosudar. gramot, — tom. III. l. 196. —

***) Sr. „Vovedenie v pravoslavnoe bogoslovie. Sočinenie Arhim. Makaria, prof. bogosl. nauk.“ U Petrogradu 1847. — l. 674. —

Digitized by Google

života, sama osětja, da ono izgubi, što jedino kadro je ujamčiti neumaljeno i nepokvareno uzčuvanje izručene si věre us slobodno kretanje i razvijanje bogoslovne znanosti. U skèrbi da neizgubi, što je bitno, dèrži se malodušno svega, što je predano, ma i nebitne bilo; a kroz to postade robinjom oblika i pismena . . tudě imaju veliki razviteci nastati." (Walter §. 28.)

Pošto bi temeljito razvili bili naši pisci, tko ima u cèrkvi vlast: naravnim tečajem prelaze „na izvore cèrkvenih zakonah, indi i cèrkvenoga prava" (Schöpf §§. 9—11; Ginzel §§. 15—27, Walter §§. 57—62). „Buduć sav cèrkveni pravni poredak od Spasitelja složen je u cèrkvu, te u njoj svendilj živi i razvija se: to je sama cèrkva pèrvobitan živi izvor svakoga cèrkvenoga prava." Cèrkva pako očituje nam svoju volju ustmeno ili pismeno: zato će nam izvori takodjer biti napisani ili nepisani. Obadviuh sbirke tečajem stoletljah učinjene sačinjavaju pověstnicu cèrkvenoga zakonodavstva u obće, kano i austrijskoga napose (Schöpf §§. 11—15, Walter §§. 65—125). Dočim Walter taj inače vèrlo važan odsěk cèrkvenoga prava obširno i veleumno razvija, u Schöpfa želěli bi ga něšto točnije razvita viděti. Imenito glede tako nazvane Isidorove sbirke dokazuje Walter (§. 97.), koga i Schöpf (pag. 42) slědi, da běše věrojatno od mogućkoga levite Benedikta u zapadnoj Franačkoj med g. 845—857. sastavljena. Istim nepripisuje Walter toliku važnost, kao što gallikanci i febronianci obiknuše: „izttraživanja indi (pag. 172—182) taj je poslědek, da podvèržene Decretales ništa u bitnosti neproměniše na cèrkvenoj disciplini; one běše jedino izraz svoje dobe, koja bi se bila i bez njih razvijala." Ruska sada se služi trovèrstnom sbirkom cèrkvenih naredbah, pèrva sadèržava nomokanon *), druga pod imenom: „kormčaja knjiga" (od kerm-ilo, knjiga za upravljatelja, kormanja) poděljena g. 1653. od patriarke Nikona, sadèržava u pèrvoj strani, štono broji 41 glavu, Canones apostolorum, Concilia i Canonicas epistolas; u drugoj naredbe byzantinskih carevah i razne cèrkveno-pravoslovne razprave. U trećoj sbirki nahode se odluke sv. synoda i carski ukazi. U Sèrbiji izim prevoda gèrčkih zakonah, obstoji takodjer Dušanov zakonik sa novijimi naredbami.

Ginzelovo pravo uvadja nas jedva u sbirku cèrkvenih zakonah: s toga odustat ćemo za sada od dalnjega sravnivanja naznačenih dělah; te ako štovanim čitateljem ugodja, nastavit ćemo ga u svoje vrěme. Htědosmo za rana na děla pod 2. i 3. brojem obćinstvo pozorno učiniti, za da si ih lasno i onaj nabaviti uzmogne, komu, kad podpuno izadju, valjda bi se preskupa činila. Zaključujemo naše izvěstje opaskom: „nauk kanoničkoga prava spada med najodličnije interesse svetjenstva; zanemarenje istoga běše jedan izmed znatnijih razlogah, što se na više městah, kao što žalibože opazivamo, cèrkva razpada." *)

*) Koj běše prevee sv. Method (sr. kat. list. g. 1855. br. 23.)

*) Beidtei — l. 560.

Jošte jedna rěč

o zakladi za nemoćne svetjenike nadbiskupije zagrebačke.

Istinu govorim, dočim kažem: da nisam skoro koji članak u kom časopisu s tolikom znaličnostjum, s tolikim uzhitjenjem čitao, — s kolikim sam čitao članak u Zag. katoličkom listu „o zakladi za nemoćne svetjenike," po vrědnom gosp. župniku Jos. Kovačeviću priobćeni, — a osobito onaj o istom predmetu u 13. broju po gosp. župniku Fr. Podel-u uvèršteni, — u kom se dva načina predlažu: kako bi se stanje nemoćnih zaslužnih svetjenikah poboljšati moglo? i kako bi se to veći broj svetjenikah u službi Boga i cèrkve iznemoglih, pošteno i stališu svome primèrno, u starosti i nemoći svojoj obskèrbiti mogao?

Jedan i drugi od rečenoga gosp. župnika predloženi način podobro odgovorio bi svèrhi svojoj, kad bi se udèletvorio. Medjutim ipak mislim, da bi osobito drugi način istom onda sasvim praktičan postao, kad bi se poněšto preinačio t. j. kad bi se izreklo, i za temelj i načelo uzelo: da svikoliki svetjenici nadbisk. zag., — kojega bili reda, časti i dostojanstva, ne samo sada živući, nego i u buduća vrěmena naslědnici njihovi veće ili manje naderbe, — toliko forintih, koliko na godinu stotinah njihova plaća ili dohodci iznose, za bolje uzdèržavanje svetjenikah nemoćnih na godinu imadu dopriněti. Odakle sám preuzvišeni gosp. nadbiskup, kano velikodušni zaštitnik zaklade nemoćnih, — koj je već za poboljšanje stanja zaklade nemoćnih svetjenikah 20,000 for. sr. darovati blagoizvolio, — izuzeti bi se imao.

Na ovaj način oni župnici, koji samo 300 for. sr. godišnjih dohodakah imaju, imali bi 3 fr. sr. na godinu polagati; koji, kao n. p. duhovni pomoćnici, imaju godišnje plaće 100 ili 50 for. sr., oni 1 for. ili 30 kr. sr., i tako postupno više ili manje.

Digitized by Google

Ja bi se usudio kazati, da se nijedan svetjenik naše biskupije neće naći, koj radostno ovu malahnu i neznatnu svoticu nebi hotio dragovoljno žèrtvovati.

Čini mi se, da ovomu predlogu nikakva zapréka na putu nestoji; čini mi se, da je to najpraktičniji put, najshodnije pravilo vodeće k cilju i naméri toli žudjenoj. Jerbo ovakovim načinom jednim kanoti mahom postigli bi svèrhu svoju, koju nikakova katastrofa, kao n. p. devalvacia, nikakova nezgoda osujetiti u stanju nebi bila; to bi bila živa glavnica, koja bi tako dugo stajala, kako dugo bi obstojalo svetjenstvo nadbiskupije zagrebačke. Tim bi se odstranile sve druge neprilike.

Velečastna gosp. podarcidjakoni imali bi od svetjenstva dotičnoga okružja svake godine novce u gore spomenutu svèrhu sakupiti, i na opredèljeni rok u Zagreb poslati; prečastno pako poglavarstvo imalo bi brigu, da se novci na odlučeni cilj točno i onako, kako bi se vrèdno i dostojno pronašlo, obrate.

Koliko bi pako svaki svetjenik u svèrhu spomenutu priložiti imao, to bi se iz popisa župnih dohodakah najlaglje i najsigurnije ustanoviti i opredèliti moglo.

Franjo Šindler,
podarcidjakon i župnik.

Dopisi

U Sisku. dne 25. travnja. — Poznato je jurve obćinstvu iz katoličkog lista br. 12. ove godine, da se u Sisku sveta missie po častnih otcih družbe Isusove, Vincenciu Basile i Antunu Ayala, uslèd spasonosne odluke nj. preuzvišenosti gospodina nadbiskupa zagrebačkog, dne 13. travnja t. j. tretju nedèlju poslè uzkèrsa imadu započeti, te deset danah t. j. do 22. i. m. zaključivo trajati.

Kakogod su sv. ova poslanja od pèrvog svog postanka sve dosele svigdè, gdè biše dèržana, željnim i spasonosnim plodom urodila, isto tako donesoše žudjeni duhovni plod i ovdè. Pèrvim svetim govorom pozvani mnogobrojni slušaoci, da se, odvrativ se od grèha, k Bogu povrate, pokazahu kroz slèdeće dane činom, da je ovaj iskreni poziv otca propovèdnika našao odziv u njihovih dušah. — Zato kakogod su začeli u nedèlju revno i mnogobrojno na sveta ova vèžbanja bogoljubni ne samo iz sisačke župe, već iz svih okolnih takodjer dolaziti, isto tako kroz sve ostale dane nastaviše svoju bogoljubnost u toliko, da nije bilo dana, gdè prem podobro prostrana župna cèrkva sisačka nebi dubkom napunjena bila; u nedèlje pako, a navlastito poslèdnje dane veliko množtvo naroda neimajući prostora u prenapunjenoj cèrkvi kupilo se je okolo vratah, samo da čuje rèč božju. — A koja biaše to otajna ona moć, što je toliku množinu bogoljubnih privlačivala u Sisak? — Istina je, da je pozvatih okolnih 17 župnikah, koji su svoja stada prije valjano uputili o spasonosnosti sv. missiah, doprinèlo na to, da su i iz udaljenih krajevah mnogi amo povèrvili. Nu na neprestano polaženje, i na željno poslušanje rèči božje doprinesoše najviše častni otci missionari izvèrstnim svojim prednašanjem božjega nauka. Razgovetan jezik, kojim nastojahu čim najviše moguće svakome slušaocu razumljivimi se učiniti, a i zbilja se učiniše, -- vèšti njihov način propovèdanja, temeljiti dokazi predstavljenih božjih istinah, u obrazu jasno izražena vruća želja, da svekolike k Bogu kroz pravu pokoru i izpovèd privedu, — rèdki ovi njihovi dari ganuše i poticahu neprestano bogoljubne slušaoce ne samo na pazljivo i neprekidno poslušanje, već i na naslèdovanje čuvena nauka. Ovi poslanici nastojahu naukom o sv. izpovèdi, i opisom velikoće smèrtnih grèhah svekolike na izpovèd skloniti; pa i dokučiše, što željahu. Od 15. bo počemši sve do poslèdnjih časovah izpovèdaše se, prem netom korizmenu izpovèd malo ne svi učiniše, opet malo i veliko, staro i mlado; — pače i mnogi od onih odličnih obojega spola, koji iz upitih predsudah mnogo godinah nisu se izpovèdali, pokoriše se u ovo vrème Bogu poniznom izpovèdi. I sada jošte, buduć da su mnogi ostali neizpovèdani, premda smo od obližnjih gg. svetjenikah svaki dan dovoljno pomoći imali, dolaze zaostavši pokornici sveudilj na sv. izpovèd. — Kao što su dakle u tom pogledu podpuno uspèli pobožni propovèdnici, tako se je nadati, da će i ini nauci njihovi — o čistoći, o dužnostih roditeljskih, dètinskih i sviuh stališah, o utvèrdjenju u sv. vèri katoličkoj, o sv. sakramentih — navlastito punovažni i krèpki govor proti vladajućim u posavskih krajevih kletvah i psovkah, koj je častni propovèdnik otac Ayala sa svom snagom uma, sèrdca, osvèdočenja i oduševljenja vèrozakonskoga na nebrojenu množinu sakupljenih u cèrkvi i oko cèrkve dèržao, i kojim je rugotu kletvah najživahnije predočio, te svekolike blaznike uzdèrmao, nastojeći ih od nesretnoga i bogogèrdnoga ovoga grèha odvratiti, — čvèrsto korenje u pokajajućih se slušaocih uvrèžiti, iz kojega će niknuti milovidno dèrvo krèposti kèrstjanske. — Nevina dèčica, koja su, neglèdeć na neprilike i pogibelji prevozah na Savi i Kupi, rado i malo ne sva svaki dan na kèrstjanski nauk dolazila, slušahu poučavanja sa svom pazljivostju: a ljubavi puno sniženje častnog naučitelja k dobi njihovoj i potrèbštinam iste dobe predobi sèrdca malahnih u tolike, da su neuztražena na njegova pitanja gdè su znala odgovarala, i opet, ako nisu umèla odgovoriti, punim zaufanjem otvorene očitovala svoje neznanje.

Iz svega dèlovanja častnih otacah, i iz opaženoga do sada uspèha i ploda smijemo čvèrstu nadu izjaviti, da će s vrèmenom plod ovi bolje se jošte ukazati, da

Digitized by Google

će svikolici, mali i veliki, stari i mladi svetim ovim poslanjem sladki pokoj savěsti zadobivši, i iza sna duhovnoga probudivši se, ogèrliti u buduće rajsku krěpost i bogoljubnost, te okoristivši se za budući život činiti radost svojim duhovnim rukovoditeljem. Uléva nam ovu nadu izkušena sada Siščanah i okolice hvale vrědna pripravnost na istinsku pokoru i pobožnost; jer koj znade, da sisačkih župljanah prěko dviuh vodah imade, te da zato polaženjem cèrkve na prevozih i mnogo vrěmena gube, i pogibelji izvèrženi bivaju, on izkusivši kroz ove dane njihovu bogoljubnu ćud, smije temeljito očekivati uzrast i naprědak u ćudoredju i bogoštovju. — Za mali dokaz, u koliko ove sv. missie u njihova sèrdca dělovahu, neka služi to, što danas od više njih čusmo izustiti bogoljubnu brižljivost ovu: „O da bi stavljeni pred cèrkvu sv. križ samo se dugo uzčuvao! da nam ga zub vrěmena prerano neotme! A je li će, gospodine, biti slobodno staviti drugi križ, ako ovaj strune?“ i t. d. —

Kakogod ugodnim čuvstvom spomenusmo plodovito dělovanje častnih otacah poslanikah, isto tako s veseljem spominjemo one štovane svetjenike, i duhovne pastire oko Siska obitavajuće, i g. podarcidjakona pokupskoga iz odaljenog kuta amo potrudivšeg se, i cěla 4 dana neumorno nam u pomoć bivšega; — svakolika ova gospoda, koja su svèrhu preuzvišenoga našega vèrhovnog pastira shvatila, te revnostju svojom pověreno sebi stado ne samo o koristi ovih svetih poslanjah uputila, i na pobožni polazak ovih ganula, već i sama glavom malo i veliko u pobožnom provodu simo dovela, te nas saslušanjem izpovědih revno podpomagala, neka prime sèrdčanu hvalu od nas; duhu i ljubavi njihovoj prama puku i nam imamo zahvaliti, što se je nebrojeno množtvo izpovědilo, a još više njih na poslušanje rěči božje sakupilo bilo. Platja za trud ove ljubljene bratje naše bit će ta, da će plod sv. missiah u svojih župah za kratko vrěme moći opaziti, osobito ako sěme u sèrdce svoga stada usijano oni i nadalje obradjivati nastojali budu.

U Pušći 24. travnja K najlěpšim i najsvetačnijim danom, koje je pušćanska župa dosad doživěla, valja svakako pribrojiti današnji dan, — kadno je u župnoj cèrkvi, koja je tečajem godine 1855. prinesci župljanah, neumornim nastojanjem městnoga župnika g. St. Matkovića, i pripomoćju g. Jos. Pukšeca, c. k. podžupana, a najviše velikodušnom darežljivostju visokih patronah iste cèrkve, preuzvišenoga gospodina bana i preuzvišene gospoje banice sasvim ponovljena, istimi dobročinitelji novi u korintskom slogu podignuti veliki oltar svetačnim načinom službi božjoj predan; — i buduć su k ovom činu světli gospodin ban i visokorodjena njegova gospoja supruga kao sukollatori župe iz Zagreba doći i svečanosti u cèrkvi pribivati blagoizvolili: — to će pušćanskim žiteljem ovaj dan s istoga takodjer uzroka u preugodnoj uspomeni ostati. Visoki kollatori biše dočekani pucnjavom mužarah, tutnjavom zvonovah i inim njim kao zaštitnikom cèrkve pripadajućim odlikovanjem, a odilazeće pratiahu stotine najboljih željah za sretno i dugotrajno njihovo življenje. — Propisane obrede kod blagoslivlanja oltara ovèršio je polag dozvole prečast. duh. stola prečast. g. St. Poglědić, opat i župnik u Zagrebu, koj je tom prigodom rekao svetačnosti primèran govor, a zatim prikazao Bogu svetu misu sub infula. Svetačnost ovu uveličalo je i to, što joj preč. g. Mar. Pécsy, kanonik zagrebački, i više obližnjih svetjenikah pribivaše, a netreba niti napominjati, da se je župljanski i ini velebrojni puk sakupio, i svete obrede pobožnim sèrdcem i bogoljubnim oduševljenjem pratio.

Kao što dakle ovaj dan sasvim zaslužuje, što je u spomenicu župe pušćanske, koju je sám světli gospodin ban podpisati izvolio, kao velevažan i slavan za istu župu ubilježen: to istoj župi predstoji za nedugo jošte drugi jedan ravnim načinom radostan i znamenit dan, koj će župnu cèrkvu ukrasiti jošte s dva pobočna žèrtvenika. Visoki sukollatori župe g. baron Levin Rauch sa svojom suprugom visokorodjenom groficom Antoniom Sermage, — i g. Rikard Jellačić s gospojom suprugom rodjenom baronicom Eleonorom Gallenfels jesu milostivi darovnici, koji će župnoj cèrkvi rečena jošte dva oltara nabaviti i tako popuniti njenu praznínu. Bog im bio u pomoć, da čim prije udělotvore svoje njegovoj slavi naměnjeno poduzetje i nagradio ih kao uzorite kollatore svojim najboljim darom.

U Beču dne 24. travnja. Danas je osvanuo onaj radostni dan, koj su věrni podanici njeg. veličanstva našega premilostivoga vladara željno izgledali; dan naime onaj, kojim se je imao postaviti temeljni kamen zavětnoj cèrkvi, što su ju blage i svojemu vladaocu iskreno privèržene duše na zahvalnost Bogu, što je dragocěni život njeg. veličanstva dne 18. veljače 1853. iz kèrvničkih rukuh, iz raljah smèrti izbavio, nakanili podići.

Da se ovaj toli znameniti dan dostojno proslavi, već od několiko danah činile su se na městu budućega hrama velike priprave. — Prostor onaj, koj će budući hram zauzimati. biaše omedjašen visokimi jelići, na kojih su se vijali razni barjaci raznih narodnostih i povećih gradovah carevine austrijanske. Na onom městu, koje će jednom zauzimati glavna vrata napomenute cèrkve, uzdignuta su bila u gotičkom stroju, cèrvenom svilom obavita, i cvětjem i barjaci urešena vrata na buduća posve nalična. S obadvě strane biahu stavljene po tri slike svetih, predstavljajuće zaštitnike prejasne carske kuće na nebesih: ss. Frauje, Josipa, Sofie, Elizabete, Maksimiliana i Leopolda. Na višku od vratah biaše slika blagoslov dělećega preljubljenoga Spasitelja. Prostor buduće cèrkve raznim cvětjem biaše toli krasno izkitjen, da se je svakom pričinilo, kano da se nalazi u srědini cvětna perivoja. Posebna města biahu opre-

Digitized by Google

děljena za njih. c. k. veličanstva cara i caricu, prejasnu carsku obitelj, za njih. eminenciu g. kardinala pronuncia njih. veličanstvom s desna, a za preuzviš. gg. ministre s lěva. Za ostalu gg. kardinale, nadbiskupe i biskupe biaše opredělјeno město pred oltarom, koj je za ovu svetčanost podignut bio. Prije 10 satih několiko trenutakah napěrvo došla je bila visoka carska obitelj; u 10 satih dočekaše njih. veličanstva na gore spomenutih vratih prejasni g. nadvojvoda Maksimilian, gosp. kardinal bečki knez nadbiskup uz podvorbu dvojice bečkih opatah i svetjenstva dvorske kapele, kardinali, svi nadbiskupi, biskupi, i ino mnogobrojno svetjenstvo. Odovud se je provod uputio prama oltaru, pred kojim izstavljen biaše temeljni kamen, na kojem se gotičkimi pismeni izrezane nalaze slědeće rěči: „Wo Christi Herz brach, brach man mich.“ Kad su svi svoja města zauzeli, uputi se k njih. veličanstvom uz napomenutu podvorbu g. bečki nadbiskup, gdě je besědio današnjoj svetčanosti prilagodjeni govor, medju inim napomenuv zlokobni onaj dan 18. veljače, sklopljenje sa sv. stolicom konkordata, i povratjenje toli potrěbitog Europi mira, izjavivši, da za ovo obadvoje imademo jedino njeg. c. k. veličanstvu zahvaliti. Po tom počme propisano blagoslivanje temeljnoga kamena; što kad je dověršeno bilo, stavljena biahu u izdubljeni kamen dotična pisma i ovovrěmenih novacah po komad. Krasno je bilo viděti na jednom městu sakupljeni toliki broj cěrkvenih infulami nakitjenih dostojanstvenikah, — što biskupah, što ovdašnjeg prečastnog kaptola opatah njih okolo 70 na broju. Gěrčko-katoličkih biskupah biaše iz cěle carevine šestorica. — Po dověršenoj svetčanosti prepoštovani gg. biskupi odpratili su njih. veličanstva do napomenutih vratah. Svetčanost trajaše od deset satih do dvanaest. Cělo vrěme pratila je svetčanost sa najizabranijimi komadi vojnička glasba. — Neka se sveti ime božje!

Cěrkvene věsti.

Iz Zagreba. Ministerstvo bogoštovja priobćilo je odpisom od 15. travnja previšnju želju nj. veličanstva, da se u svih župah cěle carevine zahvalnom službom božjom proslavi dogadjaj sklopljenoga i 30. ožujka u Parizu podpisanoga mira.

Uslěd ove iz velevažnoga čina, kojim je daljemu prolěvanju čověčanske kěrvi i svim užasom, što se u pratnji rata nahode, konac učinjen, u Europi željno žudjeni mir opet povratjen, proiztičuće previšnje želje nj. c. k. apošt. veličanstva, tim radje skupili su se prošle nedělje na 27. trav. u pěrvostolnoj našoj cěrkvi pod načelničtvom preuzvišenoga g. bana svi ovdašnji svakoga reda dostojanstvenici i činovnici, kao i mnogobrojni ini svět, čim više svatko znade, da su blagodati ovoga mira i obćenita potreba i sveobće dobročinstvo. — Tom prigodom i u rečenu naměnu prikazao je presvětli gosp. posvetjeni biskup likopoljski, Ivan Kralj, svetačnom sv. misom i pěsmom ambrosianskom zahvalna čuvstva Gospodu mira na ovom velikom daru.

U istu svěrhu pozvano je okružnicom od 25. trav. svekoliko župno duhovničtvo ove nadbiskupije, da u bližnju koju nedělju ili drugi blagdan u isto ime zahvalnu svečanost u svakoj župi ověrši, te prije toga, razloživ puku veličinu blagodatih mira, i svoje věrne i posebice dostojnim službenim načinom dotično činovničtvo k istoj svetčanosti pozove.

— Za sretan porod njez. veličanstva carice, koj měseca lipnja predstoji, blagoizvolio je preuzvišeni g. nadbiskup zagrebački odrediti, da svi svakoga reda svetjenici njegove nadbiskupije, počamši od 1. svibnja ili dana primutka dotične okružnice od 25. trav., u istu naměnu kod svake mise uzmu kollektu pod brojem 12. „pro quacunque necessitate.“ Župnikom je izvan toga naloženo, da svake nedělje i zapovědanoga blagdana u istu svěrhu sa svojim prije o ovom uzroku ubavěštjenim pukom izmole tri „otčenaša“ i „zdravo Marie.“

— Častni otci iz družbe Isusove — Vinko Basile i Antun Ayala, — koji su lani u Zagrebu a tečajem ove godine već na više městah naše domovine, kao što je to našim čitateljem poznato, pučke missie děržali, provedoše několiko preostavših im do povratka danah u Zagrebu. Za slavu božju i spasenje ljudih toli revnujući ovi poslanici hotěše ovo svoje boravljenje u krugu našem obratiti na to, da one, koji nastupivši prošle godine nastojanjem njihovim put kěrstjanskoga života njim jošte neprestano gredu, u svetoj ovoj odluci potvěrde i okrěpe, — one pako, koji su s ovoga puta krenuli na krive stranputice, opet na put krěposti svrate upoznavši ih s neprijatelji i napasti ove krěposti, te obnovivši u njih dobre i čvěrste nakane za budući život. U jednu i drugu svěrhu propovědao je častni otac Antonio u pěrvostolnoj cěrkvi u prošli utorak, srědu i četvěrtak prama večeru. — Uzdajući se u blagoslov božji, koj ovo bogoljubno dělo častnih missionarah svuda očevidno prati, nadamo se, da i ovo sěme slova božjega, koje je gorljivi propovědnik u sěrdca svojih mnogobrojnih slušaocah usijao, neće bit palo u těrnje i na suhi pěsak, već sudeći iz mnogih pokornikah, koji su ovih danah primili svetotajstva, u njivu, gdě će duboko uvrěžiti korenje i roditi plodom Bogu dopadnim. — U četvěrtak u večer oprostili su se častni otci sa Zagrebom i krenuli put Dubrovnika.

Iz Němačke. Dvadeset i jedan protestantski propovědnici i više odličnih světovnjakah podnělo je konsistoriu u Stettinu molbenicu, da ova duhovna oblast zabrani protest. pastorom svako udioničtvo u slobodnom zidarstvu, buduć su načela ovoga reda u protislovju

Digitized by Google

s dužnostmi propovědničkimi i s věroizpovědmi prot. cèrkve. Premda se je konsistorium u tom poslu nenadležnim očitovao, ipak je o istoj molbenici izvěstio věrhovno cèrkveno věće.

Iz Ludwigsburga. Gospoda Emanuel Paulus, David Hardegg i njihovi sudruzi predstojnici su družtva, koje si je za zadatak uzelo, da puk božji opet skupi u Palestini. Dok se to neizvede, naumiše oni ovdě privremeno osnovati europejsku naselbinu svojih jednověracah, kojim je Europa dosadila, te su za 63,000 for. kupili u to ime zemljište kod Wölffoldena u Würtenberžkoj.

Iz Rima. Sveti otac, koj revno nastoji oko svega, što spada na službu božju i stegu cèrkve, odredio je izvanredno pověrenstvo, koje će imat pregledati u rimskom breviaru nalazeći se Ordo divini officii. Na čelu ovoga pověrenstva stoji kao predsědnik kardinal Patrizi, generalni vikar njegove svetosti. Osim toga nahode se u njem mnogi duhovni savětnici, od kojih spominjemo Ticani-a, nadbiskupa u Misibi i učitelja cèrkvene pověstnice na sveučilištu rimskom, Kapalti-a bivšega učitelja kanoničkoga prava, Tratini-a, Promotora fidei kod skupštine svetih obredah, Martinuci-a, papinskoga obrednika i drugoga čuvara vatikanske knjižnice u znanosti sv. ustanovah i liturgike věrlo věšta.

Kao što se čuje zadaća ovoga pověrenstva jest, da kritično pregleda u breviaru različita štijenja (lekcie), koja sbore o životu i dělih svetacah. Ove lekcie, kao što učeni uvěravaju, sastavi u 8. stolětju Pavao djakon i Usuard. Kasnije ih po nalogu Klementa VIII. pregledaše i od mnogih činbenih pogrěšakah očistiše obe cèrkvene zvězde Baronio i Bellarmin. Ali učinjeni u sadanje vrěme napredak u znanstvenoj kritici zahtěva, da se svaka pripovědka, pričica ili vrěmenoslovna věst još strože izpita i iz lekciah izbriše, ako bi se dalo s razlogom misliti, da je ista lažljiva ili barem dvojbena. — To nam je opet novim dokazom, kako cèrkva u svojoj mudrosti brižno i pomno nastoji, da bude sve, što se proteže na službu gospodnju i stegu kèrstjansku, tako savěršeno, kao što je po vrěmenitih i městnih odnošajih i po napredku čověčjega znanja najviše moguće. Ovako imamo od Pia V. popravak missala i rimskoga martyrologia, što ga je napokon iz nova pomno razvidio učeni Benedikt XIV. Izdanje vatikanskoga rukopisa prevoda sedamdesetorice pada u vrěme Gèrgura XIII., a Siksto V. i Klemens VIII. razvidjenjem vulgate stekoše za znanosti sv. pisamah osobitih zaslugah.

Drugi zadatak spomenutoga pověrenstva imao bi sastojati u tom, da isto izpita, bi li se mogli iz breviara izpustiti koji blagdani, s kojih uvedenjem bi malo po malo broj feriah umanjen. Feriae stojahu u cèrkvi u velikom ugledu, osobito feria quarta na uspomenu izdajstva Judina, zatim feria sexta na uspomenu Gospodinove muke.

U ostalom je ovo pověrenstvo samo savětni odděl kardinalske skupštine za svete obrede, kojoj imade isto saobćivati plod svojih kritičnih i liturgičnih tražnjah, koje se tad opet iz nova izpituju i pretresaju, i napokon na konačnu odluku papi podnose.

Iz Švajcarske. U Genfu napreduje veoma uspěšno sekta „věrnih stolokretalacah.“ Ovi ljudi dèrže česte sastanke, u kojih se spasitelj srědstvom stola, koj osobite „milosti“ poděljuje, s věrnimi zabavlja i stavke izriče, koje se zatim u novo věroizpovědanje (symbolum) uvèrstjuju. Tko bi bio prije několiko godinah i pomisliti mogao, da će naš „prosvětjeni“ věk tako daleko dojti, da si „věrozakon“ iz dèrvenih stolićah diktirati daje, te da će uprav oni, koji se dèrže za „najprosvětjenije,“ najbolji *stolověrci* postati!

Iz Engleske. Něka dvorkinja kraljice Viktorie zaljubila se u tu originalnu ideu, da napiše knjigu, u kojoj se svom mogućom ženskom ćutljivostju proti svakoj čověčnosti vojuje — za amerikansko roblje. To neka bi jošte bilo; jer neima toli zločeste stvari, koja nebi svojih braniteljah imala: nu da se je ta nježna spisateljica osmělila kèrstjansku kraljicu zamoliti, da joj tu milost izkaže i dozvoli otu knjigu njez. veličanstvu posvetiti — to je preko měre. Kraljica odbije molbu ote prijateljice robstva, te ju pověrh toga odpusti iz svoje službe. Što sve nemora čověk doživěti? Nježno žensko sèrdce (nu dàkako u Englezkoj) rádi na korist robstva!

---

* Dne 31. ožujka preminuo je u Gradcu otac Dominik Sartori, karmelita, poznat kao revan redovnik, koj je na više městah duhovna věžbanja rukovodio. Rodio se u Lavovu god. 1809., misnikom postao je 1833. a redovničke zavěte položio je g. 1845.

* Kroz uzkèrsne blagdane bilo je lětos u Rimu preko 35,000 inostranacah. Medju ovimi pribivahu svim obredom velikoga tjedna pruski kraljević Albrecht, i vojvode iz Sachsen-Meiningena i Holstein-Augustenburga.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuše: Antun Mandić, župnik u Sesvetah kod Požege; — Janko Zodić, župnik u Maria-Gorici; — Franjo Fergić, župnik u Velikoj. — Dosadanji župni pomoćnici postadoše župni naměstnici: Augustin Marković u Sesvetah; Ferdinand Mikelini u Maria-Gorici; Ivan Kovačević u Velikoj.

Urednik Nikola NHorvat. arodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 19. — TEČAJ VII. U SUBOTU 10. SVIBNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ilirski zavod sv. Jerolima u Rimu.

Čitasmo nedavno i u našem kat. listu, da će nastojanjem nj. eminencie g. kardinala i knezanadbiskupa bečkoga gradit se u Jeruzalemu bolnica i kuća za katoličke hodočastnike iz carevine austrianske. Ovo pojavljenje, koje će se u glavnom gradu svete zemlje na korist austrianskih žiteljah u dělo privesti, zaslužuje našu podpunu pozornost: ali ništa manju našu pozornost zaslužuju i oni mnogobrojni zavodi, koji od davnih već vrèmenah u Rimu, srědištu naše jedinosti, obstoje. Mimoišavši *ostale* takove zavode rimske ovdě sam naumio povest rěč samo o zavodu, koj se nas ponajbliže tiče, koj je za našu domovinu od prevelike važnosti, o zavodu sv. Jerolima. Ovaj zavod živi je spomenik iskrene odanosti prama cèrkvi i svojem narodu naših praotacah; obstoji pod upravom sbora muževah nazvanog: Congregatio Illyrica. Glavna svèrha ovoga zavoda, kojemu su temelji već okolo god. 1450. postavljeni jest jedna ta, da se tamo iz jugoslavenskih pokrajinah nalazi uvěk muževah, koji bi svetoj stolici, u raznih dogadjajih tičućih se njihove domovine, sa svojimi izvěstji od velike koristi biti mogli; a druga pako je ta, da se hodočastnici iz napomenutih krajevah u ovaj sv. grad putujući imadu kamo svratit. O velikoj koristi ovoga zavoda za nas i iz pèrvog i iz drugog obzira dalo bi se mnogo pisati; no k čemu to, buduć je to oboje očevidno.

O postanku ovoga zavoda izvěstit ću čitatelje iz poslanice, koju je skupština naroda ilirskoga g. 1609. velikašem kraljevine Hèrvatske i Slavonie iz Rima pisala, i koja se u izvoru nalazi u arkivu prečastnoga kaptola zagrebačkoga. Naglavak ove poslanice glasi ovako: Quis, qualiter, quando fundaverit hospitale Sancti Hieronymi pro gente Illyrica in ipsa urbe Romana? Ex Informatione Simeonis Georgii Archipresbyteri Sti. Hieronymi Illyricorum pro D. D. Magnatibus Regnorum Croatiae et Slavoniae. — Iz iste poslanice, koliko treba da se s rečenim zavodom upoznamo, navodim slědeće: „Noverint Celsitudines V. V., Nicolaum V. piae memoriae Pontificem cuidam Hieronymo Heremitae et sociis concessisse quamdam Capellam Sanctae Marinae nuncupatam pro aedificanda Ecclesia et Hospitali S. Hieronymi, ad excipiendos Peregrinos Illyricos ad Urbem confluentes; quod processu temporis quondam D. Valentinus Dalmata sacrae Rotae auditor ex testamento reliquit exstruendum, legatis ad hoc quaeringentis aureis."

„Postmodum Sixtus V. aeternae recordationis veteri solo aequata Ecclesiam magnificentius aedificavit, et in ea unum Archipresbyteratum, sex Canonicatus, et quatuor beneficia (toliko ih je i sada) pro totidem personis Illyricae Gentis Juris Patronatus D. D. Pronepotum suorum instituit, et dotavit."

„In praefato autem Hospitali nemo Patronatum vendicat (sada obitelj Cesarini Sforza imade pravo dva kanonika imenovati), sed Congregatio Nationalis Ecclesiasticorum et Laicorum mixta illud regit ac gubernat; in eoque Peregrinos ex Dalmatia, Croatia, Istria et Bosna trium dierum ordinario victus et quietis, saepe etiam longioris temporis hospitio amantissime excipit. Quae ut credantur, praefato Illustrissimo Episcopo (Zagrabiensi) publicum Instrumentum transmisimus, ut Celsitudines Vestras certas reddat, horteturque, ut huic optimo instituto adjutrices manus porrigere dignentur, accepturi a Deo Maximo centuplum in praesenti saeculo et in futuro aeternae vitae praemia. Diu felicissime valeant Celsitudines Vestrae, Gentis nostrae Decora."

Ovaj zavod, koj ovako postade, sada se nalazi za nas u posve žalostnom stanju. Jedan gospodin, koj se je deset měsecih u Rimu bavio, o ovom zavodu piše mi ovako. „Ja Vam u kratko

Digitized by Google

to samo mogu kazat, da je ono, tako rekavši, zakopano za naš narod blago, koje mi još nismo vrědni i věšti na svoju korist obratit. — Šta mislite gospodine! usrěd Rima po několiko put u godini, u velike svetkovine, i 30. rujna, u onakoj krasnoj našoj cèrkvi, jednoj od najlěpših u Rimu, slušat u našem narodnom jeziku Epistolu i Evangjelje pěvat! Kakva bi to pobuda imala za nas biti, nesamo štogod, nego i cèrno iza nokta dati, da nam se to blago uzdèrži i umneži. Věrujte: da iznemognem i mislit i pisat, kad stanem o toj stvari, i o težkoj nemarnosti našoj promatrati. Svakako mi je bilo drago, kad sam razumio, da se tamošnji naši někoji domorodci tim zanimaju. Al kako i nebi komu je sèrdce iole na městu?"

Tako nam indi jadno životari sada ovaj naš starinski zavod. Neće li dragi Bog dati, te će se na bolje proměniti? U najnovije vrěme zavodu sv. Jerolima svoju blagonaklonost poklonio je Senj; Senju pako Djakovo u tom pruža bratsku ruku. A o Zagrebu — srědištu naših nadah — što da reknem? da dvojim? Nipošto. Isto tako i jedan poštovani župnik (u našoj domovini) izkrenom privèrženostju odan cèrkvi i svojem narodu spomenuo se je u svojoj oporuci i zavoda sv. Jerolima, ostavivši nam prelěpi primèr, da naslědujemo stope njegove.

Želja, koju o ovom zavodu gojim i izjavljam, nije samo moja, nego je takodjer sigurno i mnogih onih, prama kojim svoj glas podižem. Daj Bože! da bude veliki broj onih, koji će ovaj zavod dostojno uvažiti i k sèrdcu primiti, kao što su ga uvažili i k sèrdcu primili někoji naši ovdašnji ljubavju prama cèrkvi i narodu svojemu oduševljeni domoljubi. Drugi narodi za sretne bi se scěnili, kad bi usrěd starověčnoga Rima imali takov zavod, kao što je ovaj naš; oni bi ga branili, čuvali i njegovali sa svom brižljivostju ljubavi i nagnutja. Drugi narodi neštede ni truda ni troška, da u pèrvostolnom gradu kèrstjanstva steku takov zavod. Nam se o postanku njegovu netreba istom skèrbit; on obstoji jurve, — samo mu treba podpore, da svojoj svèrhi zadovoljit uzmogne. Mi, koji neobilujemo na blagotvornih zavodih, a neimamo silah za ustrojenje novih, treba da barma od propasti čuvamo obstojeće, a zakljanjamo i sakupljamo obće blago u bolje vrěme stečeno. Zato nepuštajmo, da nam na očigled a i sramotu našu ono gine, što je naše od starine. Sigurno veliku bi nezahvalnost napram našim predjom pokazali, a veliku odgovornost navukli si napram potomstvu, kad bi dopustili, da rečeni zavod našim nehajetvom n a š i m biti prestane.

Dosta će ovo biti, da našinci pozornost svoju obrate ilirskomu zavodu sv. Jerolima u Rimu. Ako Bog dade doći će možebit vrěme, da će se o njem jošte potanje a i radostnije, nego što to njegovo sadanje stanje dozvoljava, sboriti na ovom městu.

U Beču na 24. travnja 1856.

Jedan za mnoge.

Kèrstjanska otajstva.

Věrozakon odkriva nam odnošenja, što obstoje izmedju Boga i ljudih, odnošenja, štono se protežu od Boga na ljude, a povratno od ljudih n a B o g a, radi česa je u nas ime věrozakonu i n a b o ž n o s t. Zar da se čudimo, ako čověk duševnim svojim okom, umom, nemože da pregleda otajstva věrozakona, dočim prostim svojim tělesnim okom nemože da gleda u sunce, kamo li da prodre u bitnost njegovu? — Prava nabožnost ima isto tako svojih otajstvah, kao što ih imadu i krivi věrozakoni, samo što ova otajstva bludnje, a ona istinu sakrivaju. Krivi věrozakoni nestoje u nikakovu odnošenju napram prirodi, te u město da uznose i povišuju, samo ponizuju i potištuju čověka: dočim kèrstjanske věroistine — dogme — u savèršenom su suglasju s tělesnim i čudorednim světom; ove věroistine otele su čověka barbarstvu, a uz njihovu obranu sigurno stoje svetinje, koje su usadile u čověčanstvo. Světlost i sěna tako su razděljena po svemiru i sv. pismu, da čověk već s ovoga jedinoga uzroka mora osuditi sve bezbožnike i nevěrnike, koji zaslěpljeni strastmi nevide u svemiru Boga-Stvoritelja, a u sv. pismu nepoznadu Boga-Spasitelja. Tolika mudrost sěva iz ove směse světlosti i sěne! S toga uzroka nabožnost nije samo svědočba zasluge, nego i dokaznica ljubavi.

Priroda i věrozakon, buduć su dělo jednih rukuh, treba da imadu i jednaki značaj; zato, ako ima u věrozakonu tamnostih, treba da takovih bude i u prirodi. S toga oni, koji nevěruju u objavljene istine radi toga, što su otajne, ako doslědni hoće da budu, moraju napréčac svu věru uzkratiti i svojim očima, buduć je oko njih sve gotovo otajstvo. Koj Isukèrstu i njegovoj cèrkvi neće da věruje, taj neka niti Bogu niti sebi nevěruje, pošto su priroda i sv. pismo dvě knjige jednoistom rukom pisane.

Ajde da razmotrimo suglasje, što obstoji izmedju věrozakonskih i prirodnih otajstvah, i da

Digitized by Google

razvidimo korist, što ju donose otajstva, upoznavši čověka sa svojim izvornim dostojanstvom i uzvišenim opredělјenjem. To će nas dovesti do spoznanja nalike (analogia) izmedju nabožnih otajstvah i tělesnoga světa, te ujedno stavit nam pred oči upliv, kojim ova otajstva děluju na ćudoredni život čověčanstva.

Čudesa prirode, kojim se divimo, jesu děla sile božje: a sadèržaj kèrstjanskoga nauka je na zemlju donešeno objavljenje věčite istine. Dakle su věroučni članci isto tako božje dělo, kao što i proizvodi prirode.

Tvorine prirode, koje nemogu da dohvatim umom, bivaju i postaju pred mojim očima: a u věrozakonu slovo božje isto tako primam osětili svojimi. Ako dakle Isukèrsta dèržim za Boga, to moj um mora da sve nauke njegove štuje i prima kao bezdvojbenu istinu.

Nemogu da dokučim: oda šta je postala tvar (materia) minuća, nepostojana i nevěčna. Duh je od tvari bitno različna svojstva, te ova nemože da proizhodi iz onoga. Izvan toga nepoznam ništa, šta bi tvari postanak bilo moglo dati. Nepreostaje dakle ino, nego predpoložiti, da tvar iz ničesa izvodi svoje bitje. No to mi smutjuje um; pa ipak vidim očima obstojanje tvari, niti o njezinu bivstvovanju nemogu dvoumiti. Valja mi dakle depustiti stvorenje tvari, koje je toli nedohitna skrovnost, kao ikoje drugo kèrstjansko otajstvo.

Nevalja dakle reći: „nevěrujem ono, što umom dokučiti nemegu," jerbo takovom logikom nebismo směli věrovati niti u stvorenje, niti u věčnost, niti u čověka, niti u svemir. Samo treba istraživati, šta je Bog objavio, a kada saznamo, što je govorio, valja nam svoj um poniziti pred umom božjim i opetovati rěči nevěrnikove: bitje bitjah! nemogu te istine da dostignem umom, no uništujem pred tobom samega sebe, i u tom položem veličinu svoju.

Tako smo prisiljeni priznati, da ima skrovni Bog — Deus absconditus — u svemiru; a ovaj skrovni Bog jest onaj, u koga u objavljenju věrovati imamo.

U otajstvu presv. Trojice věrujemo, da troje čini samo jedno, netvèrdeći time, da tri boga čine jednoga Boga. To nam razjasnjuje čověčanske narav; jerbo kao što mam presv. Trojica u tri osobe predstavlja jednoga Boga: tako se u našoj duši ukazuju tri svojstva: bivstvo, um i ljubav, a sve troje čini samo jednu dušu.

Ova tri svojstva nečine tri duše, kao što nim tri boga u tri osobe. I tako, polag sv. Augustina, u duši čověčanskoj nalazimo trag presv. Trojice. Vestigia Trinitatis sunt in anima hominis.

Al nije samo u nami, i izvan nas imade stopah presv. Trojice. Sv. Augustin odkrio je u suncu njenu priliku. Iz sunčanoga sućtva (substantia) proizticе světlost, a světlost i sućtvo proizvode toplinu.

Slovo u božjem veličanstvu je Bog: u uputjenju (utělovljenju) čověk.

Polag otajstva uputjenja jedna božanska osoba je zajedno Bog i čověk. Istina to se pretežko umom shvatit može: no isto tako sjedinjenje duše i těla nadilazi dohit uma.

Čověk sastavljen je iz duha i tvari, te je kroz sjedinjenje ovih dvinh sućtvah porušiv i neporušiv, umèrli i neumèrli. Kolika je sličnost izmedju Isukèrsta i nas! U njem nahodi se božanska i čověčanska narav u takovu sastavljenju, u kakovu u nami obstoji narav duševna i tvarna. U čověku je ovo otajstvo toliko, koliko i u Isukèrstu, a um nemože u jednom ono povèrći, što je u drugom prisiljen priznati. Kada kažemo: Bog je umro na križu, to uzimamo u istom smislu, kao kad velimo: umro je čověk, premda duša tako nemože da umre kano ni Bog.

Uzmimo nadalje u obzir otajstva stvorenja i spasenja, naravi i milosti kao što su u medjusobnom savezu. Jedan muž i jedna žena donose smèrt cělomu čověčanskom pokoljenju. Od prastaroga Adama naslědismo tělo lomno: Isukèrst, novi Adam, ostavi nam tělo bezsmèrtno.

Neposlušnost Eve biaše uzrok smèrti njezine i svakoga čověka: pokornost Marije postà uzrokom spasa Evina i svegakolikoga čověčanstva. I ako pèrva, polag rěčih sv. Irenea, napram Bogu neprimi slova, začè druga slovo, a tako čověčanstvo, koje bi kroz děvicu podvèrženo smèrti: bi kroz děvicu izbavljeno od smèrti. Šta može biti jednostavnije u osnovi božjoj, nego da město Evino Marija, a Adamovo zauzme Isus?!

Ako se komu nedopada, što je Duh božji tělo Isukèrsta bez posrědovanja muža sazdao: neka pomisli, da je i tělo pèrvoga čověka samo Bog bezuvětno sazdati mogao.

Predjimo sada na otajstvo presv. těla Isukèrstova, svetotajstvo oltarsko. Isukèrst, věčita světlost, rasprostire se kroz sve cělega světa hramove, kao što, na razjasnjenje ovoga božjega otajstva, světlo sunce, ovo tanano i sjajno tělo, u jednoisto vrěme razkriljuje vèrhu nebrojenih hramovah svoje zrake. Isukèrst i sunce stoluju na istom oltaru! Isukèrst pomnožuje se u hostijah: a sunce pomnožuje u sèrcalih svoje lice, koje světli i grije. Isukèrst pretvara na oltaru sućtvo hlěba i vina na tělo i kèrv svoju: a hlěbac i vino, kojimi se hranimo, prelaze u tělo i kèrv našu; hlěbac i vino budu u nami tělo i kèrv: hlěbac

Digitized by Google

i vino postaje na oltaru tělo i kèrv Isukèrstova. Divne naličnosti! Umnoženje hlèbca, ova prilika oltarskoga svetotajstva, nije čudnovatije od pomnoživanja sěmena. Jedna rěč probudi u tisućah istu misao; jedna svěća upali njih tisuće. U oltarskom svetotajstvu nevidimo samo pomnoženje těla gospodnjega, nego i čudo cěpljenja (kalamljenja). Duša, u koju je radi uvrěde Boga prouzročeno žalovanje i pokajanje spasonosnu ranu urězalo, čim u nju gospodnja večera ucěpi mladicu neumèrlosti, eto ti na novo oživi i bude novim stvorom; iz staroga Adama postane novi Adam, kao što divljak s tèrpkim plodom pretvori se u voćku ukusna roda. Zemaljsko vino podaje tělu jakost: a oltarsko vino uléva duši snagu. U svetotajstvu oltarskom sjedinjuje se slovo s tvarju, čim se obsěguravamo, da se i naš duh s Bogom sdružiti može.

Doista udivljenja vrědna sličnost i sveza medju ovimi za čověka bitnimi istinami!

Ako ti nisu po volji ljudi, koji izmedju Boga i tebe posrěduju radi toga, da ti slovo i istinu njegovu navěštaju, pomiriteljnu žèrtvu prinose, posvetjivaju i blagoslivljaju: pitaj se, zašto nam Bog udèljuje život kroz ljude, dočim bi u jedan trenutak svim život podati mogao? Duševni život razplodjuje se poput tělesnoga, a děla Otca i Sina slěde jednoiste zakone; što je opet novi dokaz za savèršeno jedinstvo presv. Trojice, a sjajni biljeg kèrstjanske istine.

Koj se smutjuje nada tim, što grěh Adamov prelazi na sve ljude, njegovo potomstvo od poroda do poroda, pače sceni, da se ovo razplodjivanje protivi pojmu pravičnoga i milosèrdnoga Boga, taj neka pomisli na one sveudiljne nevolje, s kojih svekoliko čověčanstvo strada. Toliku će naličnost u tom naći, da, ako se usudi nepravednostju oběditi Boga biblickoga, morat će to isto i s Bogom prirode učiniti.

Veliš, da nemožeš pametju domašiti, kako je Bog mogao potopom poplaviti zemlju, iztrěbiti puke, nevoljami kazniti buntovnike i odrediti, da ih proguta zemlja. No zar nije Bog Mojsijin zajedno i Bog prirode? Od Boga prirode proizhode smèrt, rat, nužde, glad, potresi, sopke vatru rigajuće, i sve drugo, što svět pustoši i hara. Ako dakle Boga kèrstjanskoga prozoveš nemilosèrdnim: treba da to ime podaš i Bogu prirode, pače treba da ili od svuda Boga izključiš, i u dubljini sèrdca rečeš s bezumnikom: neima Boga, — ili da pripoznaš, da je Bog u prirodi dělujući istovetan s Bogom, što nam ga predstavlja sv. pismo.

Da je priroda i biblia dělo samo jednih rukuh, zasvědočava i to, što se za razjasnjenje i razvitak ćudorednih istinah pozajmljuju slike iz tvarnoga světa. Světlost predpolaže oganj. Zemlju privlači sunce, kao što se duh naš poteže k Bogu. Privlačnost je zakon tvarnoga kao i duševnoga světa.

Ako u prirodi imade zakon privlačnosti protivan, to osěljamo i u sebi protivan nagon, koj nas od Boga odvlači. Proměne tmine i světlosti to su slike, što predstavljaju borbu medju otcem laži i istinom; priliku smèrti opazujemo u zimi, a prolětje predočuje nam pomisao uzkèrsnutja; zemaljska dobra i zla predlažu nam nebo i pakao; blage i žareće zrake sunčane světlosti spominju nas na Boga u dobroti velikodušnoga, u pravednosti strogoga. Sunce světli i izza tmastih magluštinah: tako je i slovo u jasnosti světlilo, premda ga svět vidio nije. Ugalj i alem-kamen (diamant) jedne su tvari, kao što je jedne tvari pravednik u nebu i osudjenik u paklu.

Očito je dakle, da je svět ovaj tvarni slika netvarnoga, duševnoga. Invisibilia ejus per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur. Tělesne nevolje obilježuju nevolje ćudoredne, otrovi označuju bludnje; smèrt je prilika grěha; kao što je smèrt razstavljenje duše od těla: tako je grěh razstavljenje duše od Boga. Ledac (kristal) pokrit cèrnim zastorom, koj sve zrake světlosti upija, naličan je duši, koja cèrnimi strastmi zaslonjena nevidi više Boga. Kaplja, u kojoj se prelěvaju sve boje sunčanih zrakah, to su one grudi, što su otvorene dělovanju i uplivu nebeske jasnosti. Duša, ovo skrovno svetište, jest hram Duha svetoga. Duša obsiže u sebi u malom čitav svět poput velikoga svemira. Duša u grěšnu stanju toli je užasna, da se nemože sakriti nego u podpunoj tmini pakla; duša u stanju milosti toli je dražestna, da ju ide sve obilje slave i sjajnosti nebesah.

Ono duhovno očistjeno tělo, što nam ga objavljenje obriće, imat će svojstva misli, i moći će biti, gděgod duh želio bude. Zar nevide oči jednim pogledom nesmeteno i raznolično bèrda i doline, dèrva i druge predmete? Zar negledaju isto tolikom bèrzinom stvari mnogo tisućah miljah udaljene, měsec i zvězde, kao što vèrhunce bližnjih gorah? Zašto dakle nebi mogla duša jednoč obuzeti duhovni svět, ako se u našem malom oku stiče i odbija cěli tvarni svět! Čověk može na isti način zatvoriti oči světlosti, kao što i sèrdce milosti. Tako pojavi tvarnoga světa odgovaraju tvorom ćudorednoga světa i ove nam razjasnjuju. Nu i povratno nabožnim otajstvom pripisati valja, što nam sva priroda razumivo govori; bez onih bila bi ova bez značenja i pravoga smisla. I tako věrozakon vratja zajam pri-

Digitized by Google

rodi za onu uslugu i korist, što ju priroda donosi věrozakonu. Jedno podpomaže drugo, jedno razjasnjuje, obasjava světlosti svojom drugo, novim opet dokazom, da je jednom i drugom samo poreklo jedno.

Ista ova vidiva priroda nije no odblěsk i odtisak nevidivoga světa. Krasota, dražest, ljubav, milina, blagost, slava, radost: sve su to samo trazi božanstva, samo lěstve zato spuštene na zemlju, da se na njih uzmognemo uzpeti na nebesa.

(Konac slědi.)

Dopisi

Iz Beča. 28. travnja. Od několiko danah bavi se u Beču g. Kolping, poznati osnovatelj tako zvanih dětićkih ili kalfinskih družtvah. Tomu dakle gostu na slavu sastalo se je jučer, u nedělju, pod večer u prostranoj i smrěkovim granjem nakitjenoj dvorani toga družtva, -- izvan mnogobrojnih članovah, dětićah od svakojakih zanatah, — i više osobah visokoga duhovničtva kao i světovnoga stališa; imenito bili su tudě nadbiskupi: kaločki, zagrebački, a biskupi: vesprimski, veliko-varadinski obojega obreda, sombatheljski, i stolno-biogradski. Opazio sam takodjer poslanika španjolskoga. — Na zvoncem dano znamenje ustaše svi do jednoga, te na glas izmoliše pozdravljenje angjeosko, zatim bi izpěvana pěsmica iz poznate pěsmare toga družtva; a onda uzě govoriti g. Kolping, kao što otac svojoj děčici ljubezno i prosto običaje govoriti, pozdravljajući družtvo, hvaleći dobro nastojanje njegovih članovah, i bodreći ih na sve veći naprědak u dobru, obrekav, da će sgodnom prigodom družtvo, — kao najplemenitije svoje čedo — opet pohoditi. Pošto bi opet několiko pěsmicah izpěvano, digne se na dano znamenje zastor od iznenadjenoga u istoj dvorani kazališta; i nuto stupi pred obćinstvo něki sučlan družtva — kratkim proslovom pozdravivši subratju i visoke goste. Zatim bi predstavljen kratki igrokaz u dva čina věrlo primerna saděržaja za tu večernu zabavu. Naime igrokaz začimlje time: kako u radionici jednoga postolara tri dětića navadne věrsti napadaju četvěrtoga najmladjega druga svoga, što neće da se s njimi druži, već svagda oddělivši se od njih, i kao měrzeć na njih hodi u něko družtvo, koje pod rukovodjenjem svetjenikah nastoji, da iz mladih ljudih načini bogomoljce, neprijatelje svakoga veselja i radostnih sastanakah — jednom rěčju da ih pretvori u mračnjake srědnjega věka. Dočim se taj mladić brani, te moli svoju bratju, da ga puste u miru, da neopadaju ono družtvo i one ljude, koje ni nepoznaju, kao što im ni on nekvari radost i veselje njihovo, koje nalaze po kěrčmah, kod igre i plesa, — nadojde meštar, pa razljutiv se, što se njegovi ljudi sveudilj inate i svade, zapovědi im, da u buduće u miru budu. Jerbo je pako meštar baš onaj dan svetkovao godišnjicu, kad je meštrom postao, za da ju dostojno ověrši, reče svojim kalfam, neka ostave dělo i idu u gostionu, gdě je on za tu večer već naručio večeru za se, za svoje ljude i prijatelje. Tri ona dětića na te meštrove rěči odmah se okane děla, i radostnim licem približivši se meštru izjave u napred, da su zadovoljni, što će opet něšto više, nego su u dělatni dan navadni, nakvasit si gěrlo. Onaj četvěrti još svejednako radi, te istom kad su već ona tri dětića otišla, opaziv meštar četvěrtoga (Gottfrieda) kod děla začudi se, što je zaostao, te već stane sumnjati, da je sbilja on kriv, što ga drugovi netěrpe, — i na poslědku mu spotakne družtvo ono, u koje hodi, misleći, da su mu tamo u glavu ucěpili něka načela, koja za ovaj svět nevaljaju. Badava se brani mladić, mora najposlě da meštru za volju ide za onom trojicom u kěrčmu na večeru. — Meštar ostav sám u sobi izrazi svoje zadovoljstvo i sreću, koju mu Bog uděli u svom zanatu i obitelji. Samo jedno je, što ga muči. To je odmetni sin njegov Rudolf, za koga već podulje vremena ni nezna gdě je? i koj mu zlim načinom života truje otčinsko sěrdce. Toliko u pěrvom činu.

Drugi čin počimlje time, kako Gottfried poběgnuvši iz kěrčme kući, vas umoren od krike i vike, od plesa i igre, hoće da se barma za časak odmori u miru. Netom kucanje na uličnih vratih probudi ga iz zadubljenih mislih; — u taj čas unide u kuću jedan putujući kalfa, u kom upozna Gottfried svojega najboljega prijatelja, — koj bivši u stranoj varoši sav na duši i tělu skvaren, te već na umoru, po ljubežljivoj brigi Gottfriedovoj ne samo ozdravi na tělu, — nego uveden u družtvo dětićah, po nastojanju vrědnoga někoga svetjenika bi izbavljen takodjer iz gliba grěhah, u koj biaše ugreznuo. Za malo časa na svakověrstna pitanja Gottfriedova, očitovà Rudolf, da je on sin domaćega meštra, te da ništa bolje neželi, nego da ga otac, od koga se biaše odmetnuo, opet primi za svoje děte, i oprosti mu prošli život. Gottfried upotrěbiv sgodnu prigodu ponudi se za posrědnika i pomiritelja izmedju otca i sina, te naloživ Rudolfu, da se sakrije u bližnjoj sobici, odě u kěrčmu po otca. Radostnim licem stane on otcu pripovědati prošli život Rudolfov i sretno njegovo poboljšanje kao o někoj nepoznatoj osobi, a uz to věšto i primerno opisuje dobro i plemenito nastojanje družtva dětićkoga — a osobito velike zasluge onoga svetjenika, koj je zlosretnoga onoga Rudolfa izbavio iz propasti. Kada je već vidio Gottfried, kako je meštar toliko ganut, da ništa bolje nebi želio, nego popravljenoga svoga sinka viděti, prijavi, da je taj Rudolf pravi pravcati sin njegov, i da ga može kod kuće viděti. Na to otac od prevelike radosti, što mu je sin — koga je već děržao za izgubljena — popravljen i poboljšan povratjen — pred ostalimi dětići zahvali se Gottfriedu kao izbavitelju, pohvaliv ujedno dobrotvorno

Digitized by Google

ono družtvo i onoga svetjenika, koj je o poboljšanju sina toliko nastojao — a za nagradu Gottfriedu na prošnju njegovu podà kćerku svoju za ženu. Tim bi igrokaz svèršen.

Kad je Gottfried imenovao dobrotvornoga svetjenika Kolpinga, zagèrmi iz stotinah gèrlah trostruki vivat! Poslé izpěvanih još několiko pěsmicah razide se slušateljstvo upokojenim čuvstvom kući. — G. Kolping obrekao je, da će, kad se bude iz Tèrsta, kamo sada odlazi, vratjao put Beča, samo ako bude imao kada — navratit se u Zagreb, da vidi, kako kod nas družtvo napréduje.

△ *S bosanske granice.* Dužan sam vam ostao da i nadalje pripovědam o srědstvih, kojimi se redovnici bosanski pomažu, kad šta za slavu božju poduzimlju i prave. Medju ova srědstva osim obilata misovanja i župljaničke uboge podpore, spada okretnost i trudoljubivost njihova u potraživanju dobrih dušah i blagih sèrdacah. — Pa srećom nalaze i jedno i drugo. —

Moj drug prekosavski, o. Franjo Zubić, opazio je lane, kako neima župa njegova gradiška — turci kažu berbirska — ni pojate, ni samaluka, ni marvinske sgrade čestite, a trebalo bi svega toga, kad bratja k njemu iz bliza i daleka dojaše ili se dovezu, što rědje biva, — a kamo li kuće valjane ili pako cèrkve za taj pogranični tobožnji grad i varoš pristojne. — Vidio je, rekoh, to i smotrio, pa šta je učinio? Iz samih naměnah napravio je lěpu sgradu, pa je barem u tom pogledu miran.

Al kakva mu je kuća? Bilo je to 1. kolovoza 1854., kad sam došao u Staru Gradišku i zatekao kod městnoga župnika do dva moja mila prijatelja gg. župnike J. M. i G. J., pa smo poslé ručka dobivši dopuštenje raštelsko sěli u čamac, i uz jednoga samo od skele činovnika povezli se dol niz Savu, i pèrvi put izpod bedemah grada njihovoga Berbira stupili na zemlju glasovitu bosansku! — Što smo sve tamo viděli? čuli? počutili? i govorili? videći, kako se na uzkom sokaku peče i pèrži kava, tuče u stupah, sije i rešeta, kuva i vari itd. — kako se gotovo u svakoj guduri iz malih findžanah pije kava, a kod otvorenih vratah puši tako zvani rumelinski (tesalski) duhan. Kramar sědi do kramara u těsnome dućančiću pri zemlji — a unutra hèrpe lubenicah i dinjah, pamuka i čarapah, lulah i čibukah, duvana i kave itd. U našoj zemlji neima do Kostajnice města ovome iztočnome običaju nalikoga, gdě se je jošte poněšto zadèržao, barem u načinu kućah.

Ostavivši tako za ledjima grad — u kojega bajage kaurin ni pogledati nesmije — bacismo još jedared pogled jedan na bosu, oderanu i golu raju noseću zemlju u košaricah na podkopani Savom bedem turski, — pojdemo drugim sokakom prama iztoku sunca i tu pokraj džamije — s koje monara baš je u onaj par odža molitvu vikao — dojdeme u otvoreno dvorište, i na skalinah pozdravimo se sa staricom majkom — sad jurve pokojnom — rečenoga o. Fr. Z. městnoga kapelana. Starica blaga najprije nas je odvela u kapelicu, — i tko nije Bosne još vidio, taj ju čitavu uosobljenu vidi u suzami razplakanoj toj maloj cèrkvici! Bez sakristie i bez ormera leži tu na oltaru najprije habit, pa onda pod njim humeral, pa alba itd., jer u turskoj nošnji moraju redovnici da tamo ulaze i izlaze . . . i tako je habit sa kazulom i štolom u istoj kategoriji — ruho cèrkveno! — Kakov je kalež, možete si predstaviti, kad vam javim, da ga je, nije tomu dugo, prodèrta sám otac zaléti morao! — Sveti Rok sam čini se da je tu na svom městu kao na okuženoj zemlji, sa siromašnimi klupami, gdě uboga raja neděljom odpočine! Ostali pako svetci iz bolje zemlje donešeni, čine se kao da su tamo nesigurni, i běžali bi plahi. Jedini Spasitelj s bogorodicom miran je i dèrži ih jošte kao da bi im rekao: nebojte se! dana mi je oblast svakolika i na nebu i na zemlji; — a kožica suha janjeća, što je na tavanu viséla, — pravi je svědok, kako je lěpa Bosna odèrta i oguljena tija do gole duše! — Gle! to vam je cèrkva moga susěda o. Franje. — Njega upravo baš tada poslom duhovnim zabavljena nebi kod kuće, no starica nas povede natrag u nju i pokaza sve u pèrvi mah i pèrvim pogledom na kuću, na sobicu, na ložnicu itd. „Eto, reče, prebivalište Franje sina moga,“ a mi snovasmo svakojake misli videći ovu kuću župničku u Bosni, koja nije ništa drugo nego bèrvnati nizki čardak na několiko stopacah. Pa šta je ot. Franjo počeo i s njom? Istom što je pokucao na vratih velikodušja g. Ambroza Vranicanjia, umah mu se ova prijazno otvoriše — i po svome nastojniku u Bosnoj kod dugurah, (kranjacah tako zvanih, koji mu čitavu zimu tamo u šumi rade i duge tešu) g. Novaku, 15 komadah carskih dukatah darežljivo posla s nalogom: da će mu sve gradju srězati dati.

Kako je otca Franju nenadani dar taj obradovao, vidi se iz njegove ustitjene zahvalnice, koju vam evo šaljem od rěči do rěči: „Milostivni Gospodine! S darovi Vašimi obilatimi, kako ste obradovali bosansko i kèrstjanstvo i svetjenstvo, nemogu da Vam opišem; a mene ste s mojimi pravověrnimi župljani obvezali na toliko, da dok uživimo, bit ćemo Vam vazda zahvalni, i Vaše ćemo dobri gospodine! bogomilo ime u cèrkvah i molitvah naših uvěk spominjati!“

„Plemenita kèrv bosanska, koja u sèrdcu Vašemu sve do danas kuca, kao i blaga duša Vaša Bogom Vam darovana, pokaza činom, kako ljubi zemlju, slavnih praotacah svojih domovinu, kako miluje cèrkvu, svetinju ostanakah njihovih, i kako njeguje u potomcih dičnu kèrvju i slavom kao najtražljivi života ovoga zalozi stečenu blagorodnu uspomenu.“

„Vi dakle milostivi gospodine! nastavljate samo ono krěpostno dělo nabožnosti naše sada, koje su pradědovi Vaši započeli davno, i koji su voléli susědnom

Digitized by Google

bratinskom zemljom milovani zavičaj svoj zaměniti, nego se Bogu i rodu svome ljubeznome ikada iznevěriti."

„Primite milostivo najponizniju zahvalnicu ovu, i sèrdce naše blagodarnosti prepuno kao znamenje i dubokoga štovanja i rědkoga za Vaše Bogo- i čověkoljubje milovanja. U Berbiru 14. veljače 1856. Vaš itd.

Sada nas ještè slěd te i pratite s očima, pošto se razstasmo s dobrom dušom, o. Franje majkom — žalećom, što nas on nevidje, — pratite nas, rekoh, kroz blatne — pomislite u kolovozu o najvećoj suši i vrućini — sokačice těsne, u koje nikada nepogledje sunce, nego samo baca mèrku sěnu, — pratite nas do dućanah, gdě svaki za uspomenu na milovanu Bosnu poněšto kupujemo. Ja sam ju vidio bosu . . . pa sam kupio čarape. . . Izza toga odosmo do mèrmljajuće i něšto kao otajna šaptuće Save, gdě nas naš čamac dočeka i uzme u krilo. — Něki smo ledja, a něki lica bili okrenuli Berbiru, odkuda je čitava hèrpa tih europejskih bezposlicah i dangubnih divljakah za nami gangrizajući zviraušila, dok nas nesta na obali našoj.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba dne 8. svibnja. Na vèrhuncu groblja sv. Petra gradi se troškom gje. Anke Kozlerove kapelica, koja se već nahodi pod krovom. Jučer poslě podne blagoslovio i položio je prečastni g. Franjo Kalabar, kanonik i praarcidjakon pèrvostolni, temeljni kamen ovoj na čast sv. Ivana Kèrstitelja podizanoj bogomoljnici, koja će biti ujedno obiteljska grobnica.

— Gospodin Manoilo Sladović, svetjenik bisk. senjske i prof. na gimnaziju senjskom, izdao je nedavna u Tèrstu tiskane: *Pověsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske.* Više primèrakah ovoga za našu domaću cèrkvenu i světovnu pověstnicu važnoga děla stiglo je u Zagreb. Ima mu do 29 čisto i pravilno tiskanih tabakah a stoji 2 for. sr. Može se dobit u Zagrebu kod gosp. Janka Borovečkoga, nastojnika u konviktu i tajnika družtva za jugoslavensku pověstnicu. — Radujemo se vèrlo ovomu pojavu na dosta pustom polju naše cèrkvene književnosti, želeći mu, da bude pobuditelj i na drugih stranah, te prokèrčiv zaraštenu stazu steče mnogo slědbenikah. Samo nam tu radost poněšto smutjuje, što je gosp. pisac svoje pověsti napisao tvèrdim odviš jezikom na silu naslědujući govor pučki, — što je na mnogo městah izostavio potrěbita obična znamenja pismena, — što ista imena vlastita piše malimi pismeni, a to ne samo da je oku štiočevu neugodno, već često istom razumku na smetnju. Nerado nahodimo u ovakovu dělu samovlastnih proměnah i nepotrěbnih obnovah, koje nam i onako dosta mutnu pravopisnu i jezičnu směsu ještè povećavaju Neka nemisli nitko, da nam ikakova strast ili pristranost vodi pero. Nitko više od nas nepriznaje plemenito nastojanje g. pisca, nitko više neuvažava njegov veliki u ovo dělo uloženi trud i njim stečene zasluge. Al upravo ova važnost, koju njegovim pověstim podajemo, ponuka nas na izjavljenje ove opazke, buduć se bojimo, da će neobični u nas način pisanja mnogoga štioca uvrěditi, i biti na putu onakovu razprostranjenju ovoga děla, kakovo mu želimo, i kakovo po svom sadèržaju zaslužuje. Poznato nam je, kako su ljudi s ljubavju i naklonostju prionuli k čitanju ovih pověstih, pa ih s navedenih razlogah malodušno bacili na stran; a mi im želimo, da svuda bolje primane budu, i da se s njimi po unutarnjoj njihovoj cěni uljudnije postupa!

Iz Bosne 1. svibnja. Iz privatnoga lista, koj nam je dobrohotno propušten na porabu, doznajemo, da se u Sarajevu na katoličkoj cèrkvi gradi toranj, a ovaj toranj da je tèrn za oči ne samo sarajevskih, nego u obće svih turakah. Turci Sarajevci traže sveudilj od vezira bosanskoga ustmeno i pismeno, da gradjenje ovoga tornja obustavi; a prije několiko danah došla su četiri turčina iz krajine u Sarajevo k veziru, predavši mu proti sarajevskom kat. tornju 24 pismene ograde, u kojih se ujedno zahtěva, da se ovaj toranj poruši i zemljom sravna. Vezir, neznajući si drugačije pomoći, poslao je sve te pismene protestacie u Carigrad, čekajući odande rěšenje njihovo i naputak u ovoj stvari. Isti turci nenadaju se iz Stambula povoljnoj odluci, te se radi toga opazuje medju njimi znatno komešanje. Kakova će se i za koga popara izkuhati odtale, to ćemo doskora viděti, pošto je o jogunstvu i samosilju njihovu predpoložiti moći, da neće mirovati. Kèrstjani sarajevski boje se najviše požara, a čini se, da se toga plaši i sarajevska vlada, buduć njezinom naredbom po sto carskih nizamah čuva i straži svake noći katoličku cèrkvu i kuće, što su naokolo. — Evo kako turci bošnjaci mare za carski Hat-humajum! evo kako oni razumiju proglašenu slobodu věrozakona!

Iz Rima. Svaki, koj duže vremena boravi u Rimu, prisvoji si něki značaj i način mišljenja, kog možemo nazvat pověstničkim. Bezbrojni spomenici, osobito katakombe sa svojimi slikami, kipovi i napisi pretvaraju prošlost u sadanjost, te se isto sv. pismo na pogled svih tih starinah čini kao kakova listina naše dobe. — S tim u savezu pridesi se ovdě svašta, što zaslužuje pozornost. Ovdašnji anglikanci dozvaše si iz Englezke propovědnika za korizmeno vrěme. Na čistu srědu (pepelnicu) napuni se njihova bogomoljnica pred Porta del Popolo gospodom i gospodjami; propovědnik stupi pred odličnu skupštinu, no stoji kao něm i vidljivo smutjen, napokon razveže mu se jezik. S dèrhtjućim glasom počme veleći da nezna, šta da učini? da je u prevelikoj smetnji. Odkad je u Rimu, marljivo je pohadjao

Digitized by Google

knjižnice i katakombe, cèrkvene obrede, i ubavèstio se o upravi cèrkvene vlade, pa da je njegovo věroizpovědno uvěrenje tim uzdèrmano i razpalo se; a novo osvědočenje da mu se nametje silom, kojoj odoléti nije kadar. Ako skupština dopušta, da cěli razvitak ovoga dogodjaja pripověda i zatim nastavlja propovědi prostodušno polag svoga osvědočenja, to će on rado učiniti, u protivnom slučaju da mora šutiti i odstupiti. „Govorite! govorite polag svoga uvěrenja," odvrati mu skupština. Pa je tako ovaj anglikanac dèržao katoličke propovědi pred anglikanci.

Učeni protestant Piper iz Berlina nemogaše sakriti svoje udivljenje bivši u rimskih katakombah. Kada je mladi starinar Rossi čitao jedan napis, prenuo se od čuda nemogavši svomu sluhu věrovati. Zato je legao na zemlju, i kod světlosti světiljke, što ju je dèržao u ruci, počeo sám čitati nagrobni napis. Koliko se začudio sada istom! Ove katakombe svědoče, da su sveti Petar i Pavao u njih ukopani; one potvèrdjuju, da su legende i pověsti cèrkvene o papah i mučenicih pèrvih věkovah posve istinite; da je već u drugom věku sv. misa u bitnosti tako prinašana kao i sada; da su duhovne časti obstojale kao i danas; da su već tada svetce zazivali i t. d. U kratko, pověstna istina katoličke cèrkve, kao pèrvobitne i apoštolske ukazuje se ovdě do očevidnosti. Za dělotvorni život dovoljno je čověku pověstničko obsvědočenje upravo tako, kao i uvěrenje putem osěćalah stečeno; u jednom i drugom slučaju čověk ima izvěstnost. Netreba mu, da svojoj věri priteče u pomoć philosophiom. Historički osnutak věronabožnoga osvědočenja postaje u Rimu samostavnikom, dočim je tamo philosophia samo kao pridavnik.

Iz Londona. Čitateljem našim bit će valjda već iz novinah poznata smèrt vojvode od Norfolka. Prije několiko godinah prestupi isti iz katoličke u anglikansku dèržavnu cèrkvu, no on popravi svoj odpad na utěhu svih englezkih katolikah, jer u zadnji čas svoga života vrati se on opet u krilo katoličke cèrkve. U subotu 16. veljače dodje vojvoda iz šetnje kući, pa nećuteći si dobro leže u postelju. U poneděljak 18. u jutro preuze bolest nenadano takov mah, da je vojvoda izgubio rěč no nipošto prisobnost duha. Vojvodkinja približi se u tome k postelji umirućega svoga supruga pitajući ga, treba li možda pomoći kojega parsona (anglikanskoga svetjenika)? no on dade izvěstnim znakom niječan odgovor. Nakon toga upita ga, želi li možda pomoć katoličkoga svetjenika. Čim je dao bolestnik nedvojbene znakove svoga privoljenja? pošalje ona odmah po kanonika Tierny-a, koj je bez odvlake i došao. Kod njegova ulazka u sobu razvedri se bolestnikovo obličje. Božji sluga učini sve, što su dopuštale okolnosti od strane bolestnikove i poděli mu obćenito odrěšenje i poslědnje pomazanje. Slědeće nedělje bude vojvodino pomirenje s cèrkvom objavljeno u jezuitskoj i filipinskoj cèrkvi, gdě se za dušu pokojnika molilo. Ovo obratjenje je za katoličku cèrkvu nova slavodobit; jer nikada se još nije čitalo, da bi ikoj katolik na smèrtnoj postelji protestantom postao, od protestantah pako i katoličkih odmetnikah poznato je, da su mnogi kao najveću milost od cèrkve tražili, da ih ova několiko trenutakah prije, nego što stupe pred sudište Višnjega, u svoje naručje primi. — Vojvoda od Norfolka čini se da je bio jedan izmedju onih katolikah, koji misle, da bi cèrkva imala dèržavi u svemu podčinjena biti. Kad je dakle sveti otac opet ponovio biskupsku hierarkiu u Englezkoj nepitajući za oto dopust u vlade, primi to naš vojvoda za toliku pregrěhu, da se je oprostio s věrom svojih otacah. Na ovaj korak sklonula ga je možda štogod i nada u naklonost kraljice, kojoj je bio štitonoša. No Gospodin ga je kaznio za to. Jer kad se je jednom kod kraljičina ručka bio prenapio i napram kraljici nepristojno ponašao, odpusti ga iz službe, i poděli njegovu čast lordu Spenceru.

Kazuje se takodjer, da, kad mu je kod drugoga někoga ručka jedan izmedju više tamo prisutnih protestantskih biskupah i lordah napio zdravicu, i u njoj izjavio svoju radost, što je vojvoda „papinske gnjusobe" ostavio, pa „čisto evangjelje" poprimio, isti vojvoda, pošto je već bio malo vinetan, ustao, vinom napunjenu kaležastu čašu u vis digao i zaplitjućim jezikom progovorio:

„Dà i meni je věrlo drago, što sam prigèrlio ovu čistu i svetu věru, koja svetjenikom ženitbu a světovnjakom kalež dozvoljava!" Tad izprazni na dušak svoj kalež i spusti se opet na stolac.

Obično se govori: kod vina istina. Ova pričica bila bi za to nov dokaz.

Sin i baštinik pokojnoga vojvode jest uzorit i revan katolik grof Arundel, od koga može cèrkva mnogo dobra očekivati. Mèrtvo tělo vojvodino bude u protestantsku cèrkvu odnešeno, valjda s toga, što se u ovoj, prije katoličkoj, cèrkvi nalazi raka vojvodine obitelji. Ovo je dalo dnevnikom povod, da su věst o pomirenju vojvode s cèrkvom smatrali kao dvojbenu. No istinito je svakako, da je na njegovu lěsu sjao zlatnimi pismeni napis: Sacramentaliter absolutus et sacrae unctionis praesidio munitus. Requiescat in pace.

Dopisnica Uredničtva.

G. I. M. u V. Zahtěvani brojevi poslani su vam. Neimate ništa platit nego 12 kr. poštarine, koje možete poslat, kada predplatu za drugo polugodište opremali budete. U buduće nemojte zapečatit ovakova pisma, jerbo otvorena pošta bezplatno dostavlja. — G. S. L. u T. Što Vam listovi neuredno stižu i izostaju, nije krivnja kod našega opravničtva, buduć se Vam, kao i svim ostalim predbrojnikom, list pošilja pravilno isti dan, kojim izlazi. Uzrok tegobe Vaše potražite ili u poslědnjoj pošti, ili kod listonoše. Izostavši brojevi poslani su Vam opet današnjom poštom.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 20. — TEČAJ VII. U SUBOTU 17. SVIBNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Izvanjska lěpota kèrstjanstva.

I.

B. „Lěpota je odsěv istine.“ Istinitost ove mudre Platonove izreke morat će svatko priznati, tko izvanjski oblik kèrstjanstva nepristrano suditi predozme.

Čudnovato je doista, da su neprijatelji objavljenja na jednu od najkrasnijih njegovih stranah, spoljašnju lěpotu, napadati počeli; ovo jurišanje nemožemo si drugčije protumačiti, nego kao poslědicu one jednostranosti, kojom je protestantizam dvojaku narav čověčju — nutarnju i spoljašnju, duševnu i tělesnu razdvojiti nastojao.

Bitnost čověka, kao umno-životinjskog člana stvorenja božjeg, sastoji s dvajuh sućno medju sobom spojenih sastavnih čestih: duše i těla — ili bolje: duha i těla; uzmi mu pèrvi dio, pa si ga bacio iz reda najuzvišenijih stvorovah u nizinu nerazumne životinje, onda će ti čověk, věnac stvorenja, biti stvor, koj živi a nezna da živi — vivit et est vitae nescius ipse suae; uzmi mu opet tělo, pa si ga prestavio iz srědišta njegovih tělom mu srodnih stvorovah; uzeo si mu izpod noguh polje, koje je bez njegova duha gola pustara. U tom pogledu zalutà duh pretěranih puristah, koreći u kèrstjanstvu izvanjsku krasotu, koja godi spoljašnjim osěćalom čověka; s druge strane udariše opet oni u stranputice, koji traže, da čověk na světu samo duhom živi: s duha i těla sastoji čověk.

Duh je u čověka jedan i nerazděliv, kao što je bitjem i naravju svojom nerazděliv njegov Otac, iz kojega je rukuh izišao; omedjašenost uma čověčjeg moraše mu dati dvě strane — dvoju težnju: umnost i sdušnost, teoretičnu i praktičnu; pèrvu stran hrani istina, bez koje neimaš pojma o duhu, — a drugoj godi krěpost — utělovljena istina: a krěpost s istinom u sveti brak spojena čini onu uzvišenu krasotu, kojom sjaje pravěčno bitje nada svim što je bilo, jest i bit će. Ima više izvèrstnih kèrstjanskih mudracah i svetih govornikah, koji su věčno dělovanje presv. trojice uzporedjivali s trojakim dělovanjem duha čověčjeg; mi, premda nemislimo ovu prispodobu upotrěbiti, jer smatramo presv. trojicu za onaj nedohvatni predmet svih objavljenih tajnostih, koj svojom bitnosti leži izvan svake prispodobe, umom čověčjim izumljene, nazivljemo ovu trojicu: istinu, krěpost i krasotu odsěv božanstva, koje je u katoličkoj cèrkvi utělovljeno. Premda je već o ovoj trojici mnogo izvèrstnih dělah napisano, kojimi kèrstjanski pisci svoja imena odugověčiše, imajući ipak toliko putih prigodu razmatrati onaj blagotvorni utisak, što ga lěpota katol. spoljašnjeg bogoštovja na sèrdce čověčje učini; a s druge strane razmatrati onaj blagotvorni upliv, što ga kèrstjanstvo upravo svojim bogoštovjem na razvitak krasnih obrazovnih umětnostih imadjaše, nemogaše mi se na ino, nego da několiko rěčih o ovih predmetih prosborim.

Da je spoljašnja lěpota kèrstjanstva samo plod izvanjskog bogoštovja, to je bělodana istina. Dogme, ako ih čověk izrazom svoga života, dakle spoljašno nepokazuje, ostaju uvěk samo mèrtva věra, a věra bez dělah jest ono, što tělo bez duše. (Jak. 2. 26.) Odtale slědi, da se je svaki članak kèrstjanske věre kod neizměrne množine pojedinacah morao pokazati takodjer u nebrojenih znakovih, iz kojih je samotvoran duh katoličke cèrkve cělost onih krasnih katol. obredah, uzvišenih molitvah, veličanstvenih predstavah, sjajnih svetkovinah sastavio, iz kojih je opet niklo stablo bujno razgranjenih umětnih proizvodah, kojimi oduševljeni kèrstjanski veleumi pritekoše u pomoć Isusovoj zaručnici, da ju nakite i urese, da, kao što je u nutra lěpa i bez ljage, tako da bude i s polja.

Digitized by Google

Věrozakon, kao vez, kojim se skapča čověčanstvo sa svojim stvoriteljem, mora biti sveobći; on se mora protezati na sve krajeve, sve narode, sva vremena; on mora biti izmedju narodah kopča, kao što je vez izmedju Boga i njegovih umnih stvorovah: a tim načinom mora se očitovati izvanjskimi znakovi, slikami, prispodobami, govori i izrazi — što sve čini izvanjsko bogoštovje, a ovo obredoslovje.

Oni, koji neprijateljskim okom škilje na izvanjsku sjajnost katoličkog bogoštovja, neće da opaze, da ova sjajnost nije niti suvišan, a niti navlaš izmišljen nakit, kojim tobož katolicizam pokriva svoju golotu, nego je, kao što malo prije vidismo, u samoj naravi čověčjoj i kèrstjanskog objavljenja osnovan. Kad je Spasitelj došao k bogatomu pismoznancu, pristupi k njemu Mandalena, pa počutiv u sebi žar plamteće prama Bogu ljubavi, baci mu se pred noge, stane ih dragocěnom mastju mazati, suzami prati, a svojimi bujnimi kosami tèrti. Nije li ovo izraživanje nutarnjih čuvstvah izvanjskimi znakovi ovèršenje obreda? Kad je Isus sio za stol, da blaguje uzkèrsno janje sa svojimi učenici, kad je uzeo hlěh i kalež s vinom, te blagosloviv ih, izustio one rěči, kojimi i danas njegovi službenici proměnjuju hlěb u njegovo tělo, a vino u njegovu kèrv: nije li i ovo izjavljenje božanske istine izvanjskimi znakovi gotov obred? Tako je dakle katol. obred s izvanjskim bogoštovjem kao učinak sa svojim uzrokom, ili većma, jedno i drugo s objavljenimi istinami — nutarnjim bogoštovjem u nerazdělivom savezu. — Što je misao bez rěči, volja bez čina, čuvstvo bez izraza: to su objavljene istine bez nutarnjeg, nutarnje bez izvanjskog bogoštovja, a ovo bez obredah. — Kako spoljašnje bogoštovje, proizlazeće od sèrdca opet na sèrdce děluje, reći ću drugi put.

(Dalje slědi.)

Kèrstjanska otajstva.

(Konac.)

Da vidimo sada u kakovu su odnošenju kèrstjanska otajstva napram potrebam čověčanskoga družtva.

Prije nego se je svět upoznao s otajstvi kèrstjanstva, podizahu se žèrtvenici najgadnijim opačinam.

Sv. Justin, Tatian, Klemens aleksandrijski i Salvian bivši očevidci opisuju nam poganski svět kao plěn svake mèrzote i užasa; čitajmo im děla, pa ćemo saznati, koja žalostna sudbina biaše postigla u sramotne okove praznověrja i krivoboštva sapeti svět, — kako duboko čověk biaše pao! Zemlja biaše gnjezdo grěhotah, a olymp ju u opačinah nadkriljavaše. Štovanje bogovah služaše štovateljem na potištenje. Puk i službenici bogovah biahu jednako izkvareni, izopačeni.

Cělo poganstvo biaše obolost i hvalisanje. Prava je mudrost poznanje Boga i čověka: no Bog i čověk biahu za svakoga mudraca staroga věka manje više nepoznate stvari.

Netom u athenskom areopagu i usrěd rimskih mudracah ustanu apoštoli naučajući narode otajstva presv. Trojice, uputjenja, spasenja i gospodnjega těla.

Slušajte njihova propovědanja, otvorite knjige pèrvih kèrstjanah i čitajte. Troji u osobah a u sućtvu jedan samo Bog stvori čověka na priliku svoju; dostojanstvo čověka sastojí u tom, da štujući prebivajuću u sebi priliku božju bivstvom, umom i ljubavju sve većma se sjedinjuje s ove tri božje osobe, i polag njih živi.

Koli uzvišeno je ovo objavljenje! koli veličanstvene su ovo pomisli o Bogu i čověku! Umèrli! u vami prebiva misao, slovo i ljubav, a ova ljubav u sdruženju misli i slova čini iz vaše duše jedno bivstvo. S toga je čověk, reć bi, započeta trojica. Dakle čověk kao zraka uzmožnosti božje, dah života njegova, može Boga spoznati, smatrati, ljubiti tako, kao što sám Bog sebe pozna, smatra i ljubi. Nabožnost je uzajamna sveza medju Bogom i čověkom. Ako se krozanj stvorenje spoji s onim, koj je od věka do věka: tada stupi u ono družtvo, komu jedinomu početka i konca neima, — tada unidje u slavu presv. Trojstva. Presv. Trojstvo jest věrozakon neba. Buduć pako izvan Boga ima takovo bitje, koje predstavlja sliku prev. Trojstva: to ovo bitje biva drugim hramom presv. Trojstva.

Posluhnimo sv. Pavla, kako ove istine razlaže u areopagu: „Gradjani athenski! mi smo ogranci božjega roda; kako se možemo toliko potištiti, da se molimo zlatnim ili srebèrnim kumirom?“ Pred veličanstvom božjih i ljudskih otajstvah, što nam ih odkriva kèrstjanstvo, netom se u prah strovali krivoboštvo, jerbo je otajstvo presv. Trojstva naučilo svět poznati Boga i čověka.

Tada je saznao svět, koja je ono dušmanska ruka, što je ovu sliku božju izopačila; saznao je, kako joj izvornu krasotu povrati jedna izmedju tri božje osobe, uzdignuv padnuvšega čověka i postaviv ga u podpuno dostojanstvo. Šta da rečemo jošte o otajstvih uputjenja i spasenja, o otajstvu kèrstjenja, šta o ne manje blagotvornom otajstvu

Digitized by Google

gospodnjega tèla, koje u nas plodove onih preléva?!

Bog nam je, polag rèčih sv. Petra, podao kroz Isukèrsta preveliki dar i dragocèna obećanja, da kroz njih božje naravi dionici budemo. Slovo u tu svèrhu postà čovèkom, da svaki čovèk, ovu sliku Boga otca naslèdujući, nauči se u samomu sebi očitovati Boga. Ovo slovo živi pred svakim čovèkom, u njem sjedinjuje i usrèdotočava se sve, ono je izvorni uzrok i spojka svega, što bivstvuje: u njem je obilje svih bitjah. Slovo rasprostire na sve one uputjenje svoje, koji naslèdovanjem njegova života klanjaju se Bogu u duhu i istini. Prirodjeno nam čuvstvo potrebah i zahtèvah samo ovim jedinim načinom može se umiriti. Bez uputjenja je ovo čuvstvo kineća muka. Samo ono donosi pokoj, jerbo je jedino kadro ugasiti onu goruću žedju, koju ništa drugo ublažiti nemože. Bog je čovèk, a čovèk Bog: to je radost, u tom sastoji čovèčansko dostojanstvo, to je temelj naših nadah, to svèrha našega opredèljenja. Svetotajstvo oltarsko samo je produženje uputjenja; jerbo se Slovo u svih onih tako rekuć uputjuje, koji ga dostojno pripravljeni primaju.

Čovèk sjedinjen s Isusom sjedinjen je s Bogom; svi ljudi izabrani sjedinjeni s Isusom čine jedno sjedinjenje, a Isus je samo jedan s nebeskim svojim otcem: i tako se slava božanskoga Slova razprostire na cèlo kèrstjanstvo.

Poslè uputjenja ljubi nas Bog u svojem Slovu, buduć kroz sdruženje s Bogom Sinom svi smo u jedinstvu s Bogom. S ovimi čovèčanstvu navèštenimi istinami sinù novo sunce na obzorju svèta u sèni smèrti ukopanoga. Navèštenje apoštolah uzdèrma sve; a sjajnost kèrstjanstva svladà tminu poganstva.

Uputjenje, muka i smèrt istoga Boga potrese svètom. U božjoj kèrvi nadje čovèk božju ljubav. I ova otajstva pretvoriše svèt, jerbo su otajstva sèrdca i ljubavi. Ukinutje robstva i idolopoklonstva, štovanje dètce i starosti a povratak pravah ženskoga spola, jerbo žena biaše mati Isukèrstova, navèštanje bratinstva medju ljudmi po cèlom zemaljskom krugu, štovanje jednoga pravoga Boga u sèrdcih i hramovih — evo to su oni plodovi, kojimi urodi nauk o presv. Trojici, uputjenju i oltarskom svetotajstvu.

Neima ćudoredja bez vère, a kèrstjanski věronauk to je najblagorèčnije ćudoredje. Dètinsko doba kao i punolètan vèk razumije, šta će reći: Bog se rodi u jaslih, navèšta evangjelje, tèrpi smèrt na križu, da skèrši moć grèha, i ustaje uskèrsnuv iz groba, da se na novo preporodi čovèčansko pleme. Ljubiti uboge i svekoliko čovèčanstvo znači ljubiti Isukèrsta. Svaki iskèrnji brat nam je u Isukèrstu, ta u njegovih žilah isto tako teče kèrv oltarska, kao što i u naših. Čovèče — ovdè je dostojanstvo tvoje! ovo poslèdak otajstvah! Ako se usudjuješ, izčupaj ih iz sèrdca tvoga, pa ćeš jošte jednom sam sebe uništiti.

Kojom se měrom nadalje ove uzvišene istine razgranjuju, tom istom približuju se k sebi na sve strane raztèrkani potomci goleme Adamove porodice, sklapljaju se zaměnito bratinski savezi, na žèrtvenicih neprolèva se više čovèčja kèrv, mèržnju zaměnjuje ljubav, naobraženje ublažuje i ukrotjuje divljačnost, te uz žèrtve od predjašnjih plemenitije plamti najčistija svètlost.

Na propovědanje věrozakona, koj nam ova otajstva predlaže, kèrše se kruti okovi robstva, od smèrti ili grèha izbavljeno dète upija mlèkom kèrstjanske majke takov život, kakova mu puko prirodna mati nemože dati. Svaka patnja i nevolja nalazi za svoje ublaženje opredèljena utočišta. Čovèčanstvu svuda štovanje i utèha pada u dio, svagdè se podižu spomenici kèrstjanske ljubavi, stradajućim vazda otvoreni. A ova ublažišta nužde i boli ujedno su svědoci najvećega požèrtvovanja samoga sebe. Na ovih městih stiču se čitave čete mladih dèvicah, da ovdè na oči svèta pokopaju mladost, lèpotu, udobnost, zabave, dražesti i sjajne izglede svoje, samo da utèhu i polakšicu pružaju stradajućem čovèčanstvu. Premnogi putuju u daleke krajeve, u divlje predèle, ostavljaju dom, rod i prijatelje, da navèštaju istinu božju onim, kojih nikada viděli nisu, kojih nikad više viděti neće.

Pa ova odvažnost, ovo požèrtvovanje, ova čovèčanska čudesa, sve su to učinci otajstvah božjih. Svagdè, kamo su dopèrla ova otajstva, pretvoriše ona čovèka i družtvo. Presv. Trojstvo protèra bogove iz olympa, obori kumire, proizvede ljubav Boga Spasitelja i čovèčanstva. Pratite pozorno kèrstjanstvo od postanka njegova kroz sve věkove, pa ćete svagda i svuda najti mu stope u dobročintvih, udèljenih čovèčanstvu njegovom blagotvornom rukom. Naobraženje i štovanje ljudih nikne u grudih svakoga naroda, čim prionu uz njegov nauk; no istom měrom padali su puci, kojom je slabila privèrženost k ovom nauku. I sèverna studen tim se više osètja, čim se većma udaljuje sunce. Pomislimo na pokrajine sèverne Afrike za života sv. Augustina! Pogledajmo ih kakove su poslè Muhameda! Sètimo se, što bi iz Francezke, pošto potrati věru! No Francezka stresla je sa sebe barbarstvo povrativ se k otajstvom kèrstjanstva! —

Ovim otajstvom i njihovu po čitavom zemljokrugu razprostranjenomu poznanju zahvaliti imamo, što danas svèt one rèči angjelah jasle

Digitized by Google

okružujućih opetuje: Slava Bogu na visini, a mir ljudem na zemlji dobre volje.

Věrujmo dakle u otajstva, buduć su u toli savèršenom suglasju s physičkim světom i toli těsnom savezu s čověčanskom naravju; pa ako s pravoga gledišta istinu smatrali budemo, kao kojoj pripada, da gospoduje nad nami, ako radi nje nijedne žèrtve žalili nebudemo, lasno ćemo doći do spoznanja: da nam treba samo čistim i krěpostnim biti, pa će nas obasjat světlost slova, i unići ćemo u stan Boga, i svi zastori dignut će se pred nami. Čisto smatranje bit će tada nagradom věrovanja našega. Predstavimo si stanje pravednika, sretno se preselivšeg u onu věčitu domovinu, koju nijedna sěna više nezastire, koliko blaženo zanešenje, kolike nebeske dražesti i čiste razkoši obuzimlju mu dušu! Kako on tada blagosliva vrěme, u kom věrovaše usrěd pomèrčine, kada ljubljaše bez vidjenja! S věčnostju Otca, znanjem Sina i ljubavju Duha sv. sjedinjen vidi, posěduje i ljubi sve, što mi samo polovično i kao u ogledalu motrimo; iz očiuh sěva mu sve blaženstvo, te postupno u světlosti naprědujući gubi se u neizměrnoj jasnosti onoga sunca, koje razgoni noćne tmine na sve věke, a nezapada nikada!

Misli o zakladi za nemoćne misnike zagrebačke nadbiskupije.

Otčinska briga preblagoga i preuzvišenoga našega vèrhovnoga pastira, željna poboljšati stanje zaslužnih al nemoćnih misnikah svojih, poklonila je poznatom darežljivosti ne samo znatnu glavnicu zakladi nemoćnih duhovnikah, nego nam ujedno za věćanje u sadanjoj prolětnoj okružnoj skupštini preporuči: iznajti najprikladniji način, kako bi se spomenuta zaklada toliko umnožiti mogla, da bi svakomu nemoćniku barem 300 fr. sr. godišnjega dohodka pripadalo. U tom poslu čitasmo već u katoličkom listu više predloženih načinah. No razna mněnja razjasnjuju bolje stvar, i čine, da joj se lašnje i sigurnije doskoči. Zato ću i ja o dosad predloženih osnovah prostodušno kazati što sćenim, a podnět ću zatim razsudjenju dotičnih duhovnikah u tom pogledu i svoje posebno mněnje.

Nečini mi se pravedno, da se župnici samo u dva razreda razděle, da pèrvoga razreda župnici 12 fr., drugoga razreda 6 fr. a župni pomoćnici 3 fr. na godinu prinašaju. Jerbo župnikom drugoga razreda, koji kukavno životare, a mnogi od njih nuždom gonjeni usilovani su i dugove pravit, bilo bi mnogo teže 6 fr. na godinu položit, nego pèrvoga razreda župnikom 12 fr. i više, a župnim pomoćnikom stanom, pristojnom hranom i podvorbom providjenim 3 fr.

Premda pravedniji, ipak nepraktičan vidi mi se način: da se svi svetjenički dohodci zajednički smatraju za glavnicu zaklade nemoćničke, na koje bi se toliki godišnji prinesak razporezati imao, koliki bi zadostan bio, da se svakom nemoćniku pruži 300 fr. Ma i nebio ovaj godišnji prinesak velik, ipak bi ga župnik na slabijoj župi znatno osětjao, dočim bi ga dobro obskèrbljeni župnik bez tegote platjao. Pa kad bi već pèrve godine svaki nemoćnik po 300 fr. dobivao, neću zašarat, ako rečem, da bi mnogi oskudno dotirani župnik volio u broj nemoćnikah uvèršten biti i mirno bez brige živiti, nego li s isto tolikim novcem gospodariti, družinu uzdèržavati i tegotno poslovati.

Po mom mněnju nebi niti to pravedno bilo, da svaki župnik, i s ovim u jedan razred padajući misnik odmah položi 100 fr., a pomoćnik 25 fr. Ovdě neima nikakove razlike medju župnici, dočim je ipak očevidno, da slabo providjeni župnici bez najveće nepravde prama sebi ni manje svote na jednoč položiti nisu kadri. Tako je istom i kod mnogih pomoćnikah.

Radi istoga razloga nebi pravedno bilo tražiti, da svatko 2% svake godine od svih svojih dohodakah daje. Obćenito osvědočenje, da župnici sa 300 fr. dotirani, i oni, koji, pošto su im kmetovi i desetina odpali, veoma slab dohodak imadu, dosta bědno žive, — to ista dèržava činom potvèrdjuje, budući svojim najnižjim službenikom toliko na godinu platja, — i budući 600 fr. župničkih dohodakah, na pristojno uzdèržavanje župnika potrebitih, od platjanja dohodarine oslobadja.

Svakako mislim, da bi se s brigom za našu nemoćnu bratju imalo zajedno spojiti nastojanje, da se sudbina župnikah na slabo dotiranih župah, koji obično nemoćni postaju, poboljša, da nežele iz svoga jadnoga stanja u broj nemoćnikah uvèrstjeni biti, gdě bi prema prije udobnije živiti mogli. I jerbo ova naša briga smatra ponajviše nemoćne zaslužne misnike, to će u tom obziru najviše učiniti moći naše duhovno poglavarstvo, ako, kao što je sbilja često činilo, zaslužna župnika iz slabije župe prije, nego sasvim onemogne, ili ako na slabijoj župi i ostari, na bolje obskèrbljenu i pomoćnikom providjenu župu, gdě pravo predloga imade, predložiti i preměstiti blagoizvoli. Ovdě, kad župni pomoćnik tegotniju stranu duhovnih poslovah ověršivao bude, i sědi župnik mnogo će dělovati moći kèrsteći, izpovědajući, věnčajući, svetu misu govoreći, propovědajući itd. i ujedno će mu poboljšanje životnih okolnostih, oslobodjenje od ubožtva i znatan dio tělesne snage povratiti. Izvan toga moći će on svomu pomoćniku priobćivanjem svoga mnogogodišnjega izkustva, a svojim župljanom savětom i primèrom uztèrpljenja i predanja u volju božju na korist biti. Ovako umanjio bi se broj nemoćnikah, čim bi i zaklada manje trošit imala.

Nemoćnike izvan nemoćnicah živuće valjalo bi obvezati, da se svoga zvanja nikad nezaborave, nego pripravni budu župniku svaku im moguću duhovnu pomoć

Digitized by Google

izkazati, a od župnikah im zato priznanje i uzdarje u štanu, brani ili novcu manjkati neće, — a obzirom na to imala bi kod takovih nemoćnikah zaklada manje im davati. *)

Jerbo pako, ako se okružja neslože u tom, da svaki misnik jedan postotak od svih svojih dohodakah na godinu dade, — zakon obvezujući, da se stanovita svota svake godine polaže, bio bi za mnoge pretežak i prepisu milosèrdja preteretan: zato mi se čini najprikladniji način, kojim bi se napomenuta glavnica s vremenom umnožati mogla, put dobrovoljnih prinesakah, — kako se n. p. skuplja milostinja za missie i ine blage svèrhe, — da naime bez svakoga razreda i ustanovljena broja svaki misnik prigodom prolětne ili jesenske okružne skupštine, a preč. gosp. kanonici u svojoj gospodarstvenoj sědnici, prosto i od volje obeća i radi lašnjega računa odmah i položi ma neznam kako malenu svotu.

Vèrhu toga glavnici nemoćnih svetjenikah pripala bi znatna svota svake godine, kad bi na sve misnike i iste kanonike protegnule se naredbe, što se sadèržavaju u previš. odlukah od 7. list. 1782. br. 7117, — 9. rujna 1783. br. 6011|438, i 25. svib. 1792. br. 11141. da naime od župnikah i pomoćnikah vojničko-graničarskih s oporukom umèrvših od čiste zaostavštine 5% za sěmenište i stan nemoćnikah uzet se ima. Ovaj zakon, i pošto je kasnije biskupijska uredba od 3. i 4. svib. 1803. previšnjim kralj. rěšenjem od 1. sèrp. 1803. br. 6475. potvèrdjena, ostao je u svojoj valjanosti, dapače 7. ruj. 1813. br. 634. i 3. kolov. 1826. br. 814. bi ponovljen.

U istom smislu priteklo bi se istoj zakladi u pomoć, kad bi se na sve misnike i iste kanonike protegnuo zakon, kojim je ustanovljeno, da se iz čiste zaostavštine graničarskih misnikah ili umèrvših bez oporuke ili u njoj ništa neostavivših zakladam sěmeništa i nemoćnikah, 10% za svaki ovaj zavod, kako je to dosad sbilja u vojničkoj krajini obstojalo, uzima; na ovaj zakon poziva se i okružnica preč. duh. stola zagrebačkog od 5. pros. 1823.

Ovo uzimanje 5% i 10% iz zaostavštine sviuh misnikah i u gradjanskoj strani nadbiskupije živućih, više bi doprinèlo zavodu nemoćnih svetjenikah, nego ako polag biskupijske naredbe od godine 1803. župnik i professor 12 fr., drugi misnik 3 fr. u oporuci ostaviti dužan bude, ili ako bez oporuke i spomena ovih zavodah umèrvših tretja stran čiste zaostavštine, koja na uboge spada, u polovici zavodu nemoćnikah pripadne.

Kada bi ovim načinom godišnje kamate nadvisile potrebite troškove, tada bi se mogla iz preostavših kamatah slabo obskèrbljenim župnikom pružati pomoć u bolesti, ili im se platit privrěmeni pomoćnik; mogla bi se davati nuždna podpora pomoćnikom bolujućim, a poputina onim, koji su bez krivnje na drugo město prenešeni.

Mat. Sk. Babić,
župnik novokapelački.

*) Svetjenika nemoćnim t. j. za ovèršivanje duhovne službe nepodobnim očitovati, a ujedno ga na ovèršivanje iste duhovne službe obvezati, zar to neće reći protuslovit si? Ništa neimamo proti tomu, da i nemoćni duhovnici župnikom, koliko prema svojim silam mogu, na pomoć budu; to su oni dosad činili, a tako će i odsad drage volje činiti. No to valja samo njihovoj slobodnoj i dobroj volji ostaviti. Ali sbilja nemoćna svetjenika na tu pomoć pridèržavati, radi iste pomoći uztegavat mu dio nemoćničke plate i izručit ga samovolji jednoga čověka, to bi značilo, po našem mněnju, neizkazat mu dobročinstvo, već povećat nevolju, — što sigurno i vrědni g. pisac nenamèrava. Ured.

Jošte jedan glas o istoj zakladi.

Od *F. Š.*

Radostnim sèrdcem čitam u više brojevah „Zagrebačkog katoličkog lista," kako s više stranah svetjenici, za da se poboljša jadno stanje nemoćne naše bratje svetjenikah, sa svom pomnjom svoja mněnja i osnove obělodaniti, te tako nas sve skupa, da u smislu kèrstjanske i bratinske ljubavi nevoljnim na pomoć budemo, podtaknuti nastoje, uslěd rěčih sv. Pavla: „Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes," Gal. 6. 9. i opet uslěd rěčih sv. Petra: „Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis." 2 Petr. 1, 10. — Nu samo mi se vidi, da je mněnje onih, koji nas polag měrila plate ili dohodakah na prineske za uzdèržavanje nemoćne naše bratje pozivaju, odviše odnosno — *relativno*, te da tim načinom zakladi ovoj nebi mnogo pomoženo bilo, što ću slědećim dokazati.

Gospoda župnici, koji samo 300 fr. godišnjih dohodakah imadu, i koju svotu u ovo vrěme obće dražine sa žalostju ovdě napominjem, imajući na dan kano težak něšto bolje platjeni 49 kr. za svoje i cěle kuće i družine uzdèržavanje, te od dana do dana kukavno životareći, šta ovakovi jošte za uzdèržavanje svoje bratje učiniti mogu? Možemo li ovakove *dobrom savěstju* obteretiti time, da kakove postotke svake godine od svojih bědnih ovih dohodakah platjaju? — A zar je ovakovih župnikah malo u našoj nadbiskupiji? —

Hoćemo pako i one napomenuti, koji neimajući ništa u gotovini iz poljodělstva životare, te koji nikada pravo neznadu, šta za uzdèržavanje svoje i svojih ukućanah dobiti mogu. Jeli bi moguće bilo ove na platjanje godišnjih postotakah obvezati? — Od one dobe navlastito, što izgubiše kmetove, za kojih naknadjenje do danas jošte niti krajcara nisu primili, u pomanjkanju težakah i srědstvah da ove naplate, iz skupo platjenih usěvah svojih dobivahu uz nezgode vremena svake godine jedva toliko, da nastajuće godine opet težake samo

Digitized by Google

prehraniti mogoše; gazda pako sám, kao što stara hèrvatska poslovica veli, taruć pčele, liže si samo vazda pèrste. — Buduć da ova nevolja i sada jošte ovakove župnike tišti, nedokučujem, kako bi moguće bilo proračunati *stalni i sěgurni* njihov godišnji dohodak, koj uz ova obstojateljstva, koja napomenuh, ne samo da je nesěguran, već za veću stranu takaj neznatan, te ih dobrom savěstju obvezati na platjanje *stalnih* postotakah u gore rečenu svèrhu? — Kaže se istina, da bi se to uslěd 1802. učinjenog popisa župnih dohodakah moglo ustanoviti. Al zar neznadu stari župnici, a i mladji, da je ovaj popis pun pogrěšakah, te je stranom pretěran, a stranom neistinit? Něki naime župnici, u vrěme istoga popisa, misleći da će u gotovom primiti plaću, naznačiše dohodke svoje pretěrano; drugi opet, bojeći se da im se šta neodbije, naznačiše odviše malene. — Ta iz izkustva znadem, da je od stanovitog sela 10 parah věnčanih, dakle i štola od ovih popisana u nadi, da će u godišnjoj gotovini i ona u obzir uzeta biti: dočim se ipak u 10 godinah mučno svega ukupno 14 parah iz istog sela věnča. — Na popis dakle ovaj nemožemo se pravedno osloniti. —

A kada nezgode vremena i zraka, led, silne i guste povodnje u obzir uzmemo, — kada nezaboravimo na lukno, koje bi župnici imali dobiti, a uz osiromašenje puka redovito i podpuno, kao što u popisu stoji, nedobivaju: nećemo li tada uviděti, da uz svakogodišnji bi reć gubitak i prikratjenje naměnjenih dohodakah nije moguće *stalni i sěgurni* račun istih dohodakah učiniti. A šta da reknem o cěni lukna, koje toliki župnici u Hèrvatskoj većom stranom u sitnoj proji dobivaju? Kada je něku cěnu imala, onda je nije župnik uz oskudicu župljanah podpuno dobivao; a kada ju dobije podpuno, šta će s njom? Prodati je nemože vazda, kada bi htio, a za kruh je nemože upotrěbiti. Kada je tomu tako, gdě su njegovi godišnji 1802. popisani dohodci od 500, 600 ili 700 fr.? Može li se on uzporediti glede dohodakah s onimi župnici, koji 600, 700 do 800 fr. godišnje plaće imadu, koju im niti nepogoda zraka, niti led, niti povodnja neotme, i koju svedjer jednako i sěgurno gotovu dobivaju? — Ili zar možebiti štola nosi znamenitije kakove dohodke? Koliko ih se od medjusobno poděljenih osiromašenih seljakah sada od kuće sprovadja? Neplati li on radje ono 15 kr. za blagoslov na groblju? —

A pustimo naše pomoćnike u miru! Ta šta će ubogi od svojih godišnjih 30 fr. ili 60 fr. moći odbiti na spomenutu svèrhu? Pustimo im na volju, što hoće i kada hoće koji položiti na ovaj žèrtvenik, za da pravdoljubni i čověkoljubni ostanemo!

Razloživši, da je nemoguće jošte za sada, gdě su, kao što dokazah, i slabi i nesěgurni župnički dohodci, nametnuti na župnike dužnost svakogodišnjega platjanja postotakah dohodkom primèrnih, hoću da sada svoje mněnje glede plemenite i kèrstjanske svèrhe, poboljšanja naime stališa naše nemoćne bratje, u kratko izrazim. Mislim naime, da tako dugo, dok župnici stalnu i svom zvanju primèrnu plaću nebudu imali, vazda u pastoralnih godišnjih konferenciah svaki dade, što može dati za podporu nemoćne svoje bratje, koje novce bi onda sa naznačenjem darovnikah dotična gg. podarcidjakoni na svoje město slali. Nestavlja se pako time nikomu zaprěka, da uslěd mněnja i predloga onoga g. župnika, koj je odmah svotu, bez koje mu je živěti moguće, opredělio, nebi mogao slično učiniti. Dapače, velim, da će osobito onda, kada dugo očekivana naknada robote stigne, dobro i koristno učiniti svaki, ako svotu stanovitu, bez koje može biti, za věkovitu glavnicu odluči. — Nu za sada valja nam namah u približujućoj se evo prolětnoj skupštini o tom porazgovorit se, i bez odvlačenja ondě namah na čověkoljubivi ovaj žèrtvenik dragovoljno polag silah svojih dopriněti; sčěnim bo, da je u sadanjih okolnostih ovo najsěgurnija pomoć; „nam bis dat, qui cito dat;“ i „si enim volens ago, mercedem habeo.“ 1. Cor. 9, 17.

Dopisi.

Iz Zagorja 9. svibnja. Uslěd poziva prečastnoga duhovnoga stola od dne 31. prosinca p. g. br. 3821. da u ovogodišnjih pramalětnih duhovnih skupštinah naših posavětujemo se o načinu, kako bi se pomnožala zaklada nemoćnih svetjenikah nadbiskupije zagrebačke a tim poboljšalo stanje istih nemoćnikah, kotar *Belečki* mněnje svoje jednodušno ovako očituje: Buduć da pomnoženje zaklade nemoćne subratje naše jedino od podpore i prinesakah naših zavisi, da se naredbom i zakonom ustanovi, koliko bi svaki izmedju svetjenstva u to ime mogao i imao prinositi, za temelj imao bi se uzeti popis dohodakah svetjeničkih od godine 1802., jer taj jedini način vidi se svetjenstvu kotara belečkoga věrojatan, da se dohodci nadarbenih svetjenikah prosude. Polag ovoga popisa imao bi pako:

1. Svetjenik, kad župnikom postane, prilikom položenja zakletve 5 postotakah od jednogodišnjih župničkih dohodakah, ili ustanovljene i iz c. k. peneznice dizane plate, položiti odmah, — ili u jednoj godini po primitoj župi imenovanu postotnu svotu dotičnomu podarcidjakonu izručiti, koju će on na odlučeno město opremiti. Učitelji svetjenici pako dotičnu postotnu svotu ili odmah po zadobljenom naimenovanju, ili za godinu danah po zauzetju učiteljske stolice u pisarni nadbiskupskoj da polože.

2. Kad župnik iz slabije na bolju župu prelazi, buduć se predpoložiti može, da je jur bolje obskèrbljen i žèrtvu veću lakše podněti može, 6 postotakah istim načinom u tu svèrhu da doprinese.

Digitized by Google

3. Župnik, kada povišen bude na čast kanonika bilo stolne, bilo sborne cèrkve začesanske, prilikom naměštenja, ili pako u jednoj godini od zadobljene časti 50 for. sr. u nemoćničku zakladu da položi.

4. Župnici a i učitelji svetjenici svake godine 2 po sto od popisnih dohodakah ili ustanovljene plate k istoj zakladi da doprinose; — pomoćnici pako, koji budi iz kojih god peneznicah platu dobivaju, 2 fr. sr.; koji pako samo nagradu od svojih župnikah imadu, 1 fr. sr. svake godine neka davaju. Ove novce svetjenstvo bi u jesenskih duhovnih skupštinah dotičnomu podarcidjakonu izručivalo, koj bi svakomu svetjeniku, imajućem posebni namirni list, položen prinesak namirio, a tako sakupljene prineske duhovnom stolu poslao. Učitelji pako i nadarbenici u gradovih koncem upravne godine takodjer dotičnom podarcidjakonu na isti način bi svoje postotke predavali.

5. Župnici i učitelji najmanje 5% od popisne svote dohodakah ili ustanovljene plate imali bi ostaviti oporukom rečenoj zakladi, kapelani pako da se ostave kod dosadanje porabe. Što ako bi koj propustio učiniti, ili bez oporuke umèrvši nikakove u tom obziru odluke nebi učinio, u smislu obstojeće synodalne naredbe glede ove podpore pripadajuće kući nemoćnikah duhovni stol neka postupa.

Napokon dokonča g. kotarski podarcidjakon skupštinu našu ovimi rěčmi. „Neka promisli svaki gospodo i bratjo moja! da doprinašajući u tu svèrhu ma i poveću svoticu polaže glavnicu, iz koje će možebit i njegova sudbina podporu si tražiti, česa radi i ja evo poklanjam jednu zadužnicu urbarialske naknade vèrhu 100 for. sr., koje kamate od 1. svibnja t. g. teku, zakladi nemoćnih svetjenikah, koju ću pèrvom prilikom duhovnomu stolu izručiti.“

Iz Beča dne 10. svibnja. Poznati čověkoljub genovezki svetjenik Nikola Olivieri, koj je ove godine u měsecu veljači k bivšim u Zagrebu dvěma cèrnicama još jednu doveo, bio je po tom i ovamo došao, te šest cèrnicah po raznih samostanih razdělio. Jednu su primile ovdašnje častne sestre Salesianke, jednu Ursulinke, dvě milosèrdne sestre, a dvě sestre od dobrog pastira u Neudorfu. Cèrnica, koja se nalazi kod Salesiankah, po nastojanju ovih vrućoželjnih sestarah kroz to kratko vrěme — podučavana u francezkom jeziku — u poglavitih člancih věre biaše na toliko uputjena, da je već sada svetotajstvo sv. kèrštenja primit mogla; kao što ga je i zbilja danas oko 9 satih u napomenutih sestarah koru, što se uz veliki oltar nalazi, primila. Svetom ovom činu prisustvovahu sve sestre — njih na broju 66, i njihove odgojenice — njih do 70, med kojimi su i 4 naše hèrvatice. Kao što ove častne sestre, tako i njihove odgojenice veoma se radovahu ovom danu, kojim se je imala obaviti ova izvanredna za njih svečanost. Nemogu one dragomu Bogu dosta zahvaliti, što su već u naručaju spasonosne katoličke cèrkve běli svět ugledale. „O kolika je to za nas sreća, što smo u pravom věrozakonu rodjene i odgojene“ često opetovahu. — Kèrstitelj biaše ondašnje cèrkve ravnatelj g. Nemeček, kuma pako poljska kneginja Jablonovska, ovih sestarah odgojenica, koje takodjer i visoki roditelji ovom sv. činu s pobožnostju prisustvovahu. Napomenuta mlada kneginja sada se iz ovog odhranilišta povratja k svojim roditeljem; izmed plodovah njena kod ovih sestarah višegodišnjega bogoljubnog odgojivanja jest i taj, da se je neizměrno radovala i za sreću si dèržala, što je mogla ovoj ubogoj — jedino po milosèrdju blagih dušah iz robstva izbavljenoj — sirotici kumovati. -- Kao što u ostalih katoličke cèrkve sličnih zavodih, tako i u zavodu sestarah Salesiankah vlada blagi duh, — duh iskrene pobožnosti, poniznosti, ljubavi i privèrženosti prama bližnjemu.

Novokèrstjenoj dano je ime Maria Josepha Francisca. Veleč. g. Antun Kožić, župnik medjurički, koj je takodjer sv. kèrstjenju pribivao, reče tom prigodom sv. misu s tom pobožnom naměnom, da se dragi Bog mnogobrojnim narodom afrikanskim smiluje, i dopusti, da im što skorije světlost evangjeoska po svih stranah sine, te tako povrati zlatna vrěmena velikog biskupa sv. Augustina.

Nemogu ovom prigodom zatajiti onu radost, koju sam oćutio, kad sam iz pouzdana izvora saznao, na koliko je zagrebačkog odhranilišta malene děčice preuzvišena gospoja predstojnica tamošnjim milosèrdnim sestram — kojih požèrtvovanje za dobro grada Zagreba a i za cěle domovine podpunu hvalu zaslužuje — izkrenom ljubavju privèržena, i na koliko nastoji o procvětanju pověrenog svojoj skèrbi zavoda. Visoka gospoja dobro je shvatila duh pravog domoljubja, kojemu nije cilj vlastita korist, već koje treba da se na ljubavi Boga i bližnjega osniva; znanujuća dobro, da je domoljubje onda samo slavno, kad u Bogu svoj početak imade, grěšno pako, kad ne iz ljubavi Bogu, već iz svojeljubja izvodi si vrelo. Neima osim Boga prave slave, neima prave sreće nit postojane radosti već u njemu samom.

Biskupska věćanja, kako se pouzdano glasa, još će podosta dugo trajati. Medju ostalimi biskupi sada se nalazi ovdě i bistrički biskup, presv. g. Stěpan Moyses. Někoji bližnji biskupi zarad duhovskih blagdanah k svojim su se stadom uputili; ali će se opet naskoro povratit. Naša obadva ovdě boraveća vèrhovna pastira u podpunom su zdravlju.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 15. svibnja. U zelenim listjem i cvětjem lěpo nakitjenom stanu ovdašnjega družtva katol.

Digitized by Google

dětićah pribivasmo sinoć skupštini toli svetačnoj koli radostnoj. Svetjenik kolinski Adolf Kolping, osnovatelj dětićkih kat. družtvah, svratio se je na svom putu iz Tèrsta u Zagreb, da i ovdašnju svoju dětcu, kao što on pravom nazivlje članove ovakovih družtvah, poseti, — a ova upravo skupština biaše njegovu došastju naměnjena. Izvan članovah ovoga družtva dočeka cěnjenoga gosta i mnogo gospode světovnoga i duhovnoga stališa kao i više ovdašnjih meštarah. — Pošto su dětići několiko pěsmicah izpěvali, preuze rěč g. Kolping, te nam je netraženim jedrim govorom, živimi bojami i iz vlastitoga izkustva, buduć je sam bio deset godinah kalfa, opisao stostruke pogibelji, žalostnu sudbinu i zapušteno stanje dětićkoga života, komu u vrěme izvan radnje drugo nije preostajalo, nego da se ili po ulicah povlači ili čami u onih za svaku bolju ćud kužnih i potištujućih špiljah, što se kèrčme imenuju. Jedino dobra majka i otac njegov, koji mu usadiše duboko u sèrdce nabožno i ćudoredno čuvstvo, občuvaše i govornika u ovakovih okolnostih od pošasti skvarenja, komu tisuće inih žèrtvom postaju. Kasnije pošto je svetjenikom postao, biaše mu vazda u pameti i na sèrdcu stanje dětićah, za koje se svět toli malo brini. Želeći ovomu zlu doskočiti, i premetjući svakojake osnove, dodje na sretnu misao, da bi valjalo ovim ljudem pružati město, gdě bi vrěme svoje izvan radionice poštenom zabavom provesti mogli, a gdě bi ujedno imali priliku, da si nabave potrebito k svome zanatu znanje. Tako je postalo pèrvo dětićko družtvo u Kolinu, a za malo godinah razprostranilo se kroz svu Němačku i austrijansku carevinu te dopèrlo tja do Zagreba. Opisivajući zatim ustroj ovakovih družtvah reče gosp. K., da im osnovni temelj treba da bude věrozakon i ništa drugo. Za svakom drugom svèrhom, za svakim inim uzrokom, što bi se za temelj ovoga družtva uzeo, sakriveno je samoživstvo, samoljubje, a čim bi se ovo zasitilo ili čim mu se više nebi ugadjati moglo, tim bi se odmah porušilo ono, što bi se na tako proměnivu i nestalnu temelju sagradilo. Varao bi se ipak, koj bi mislio, da je naměra ovoga družtva, buduć mu na čelu stoje svetjenici, iz dětićah načiniti samo bezposlene bogomoljce. Družtvo ovo směra na to, da upoznavši članove svoje s věrozakonom poda ovim u ruke jaki štit i najsigurniju obranu proti svim napastim i pogibeljim njihove nesreće, da ih potakne na ověršivanje dužnostih katoličkoga kèrstjanina, da se nauče svoj věrozakon štovati a gdě treba i javno izpovědati ga, jerbo ne muž, nego hulja i kukavica stidi se svoje věrozakonsko osvědočenje i činom pokazati. Uz to je svèrha dětićkoga družtva, da se nastajućim meštrom poda sgodna prilika, da si nabave potrebito k zanatu znanje. Ovo znanje tim je potrebitije kod nas, što našim zanatnikom poslě otvorenja železnice predstoji koncurrencia s inostranstva, koje oni bez dostatnoga znanja neće moći uzdèržati. S toga je govornik opomenuo dětiće, da se ovom lěpom sgodom, koja im se u ovom družtvu podaje, okoriste, — a nazočnu gospodu i meštre zaprosio, da mu svoju naklonost i zaštitu neuzkrate, jerbo ovakovim samo pričinjenjem i sudělovanjem s jedne i s druge strane steći će opet zanati i rukotvorstvo ono štovanje, koje mu patri, no koje mu se ipak nepodaje, — ovako će opet stališ zanatlijski moći zauzet u čověčanskom družtvu ono znamenito město, iz kojega je izstupio.

Prostodušan i sèrdačan način, a iskrena otvorenost, kojom je g. Kolping sve ovo i jošte više toga kazao, tako su blagotvorno dělovala, da će njegove netražene ali prevažne rěči duboko usadjene ostati u sèrdcih ganjenih slušateljah. Drago bi nam bilo, da je više naših meštarah k ovoj skupštini došlo; jerbo čuvši iz ustih g. Kolpinga, kakov po kroju i nastojanju ovoga družtva kalfa treba da bude, a kakov će iz takova kalfe postati meštar, sigurno bi u buduće više naklonosti i priznanja pokazivali napram ovom družtvu, nego što to dosad biva. No i g. Kolping, koj je u tom poslu najnadležniji prosuditelj, uvěri nas, da će priaznost i pouzdanje u ovo družtvo kao drugdě, tako i ovdě s vremenom rasti.

Svèršila se je ova večerna zabava hèrvatskim i němačkim deklamiranjem, pěvanjem pěsamah i napokon carevke.

G. Kolping odlazi večeras u Maribor i Gradac, gdě će tamošnja slična družtva posětiti, a zatim će se kroz Beč vratit u Kolin. On ostavlja izza sebe najbolju uspomenu kod nas; on spada u onu rědku vèrst ljudih, koji ti namah pèrvim pogledom ulěvaju pouzdanje i někom tajnom silom privlače si sèrdca; a Bog ga je nadario svimi svojstvi, koje su mu od potrebe i koristi kod njegova plemenitoga i čověkoljubnoga zvanja.

---

* Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo dostojalo je najvišjom odlukom od 1. svibnja t. g. najmilostivije naimenovat začastnimi kanonici kod stolne cèrkve u Djakovu župnika oséčkoga i prisědnika duhovnoga stola, Josipa Jankovića, župnika drenovačkoga, prisědnika duhovnoga stola i vice-arkidjakona, Josipa Kelleka i župnika petrovaradinskoga i prisědnika duhovnoga stola Franju Milinkovića.

* Ovo su biskupske stolice, iz kojih neima biskupah u Beču: Brešia, Komo, Lodi, Kèrka (Gurk), Brixen (ove dvě imadu zastupnike), Nitra, Hvar (Lessina), Dubrovnik, Tarnov, Mletci, Chioggia, Padova, Lavov (armenski), Rožnjava, Satmar, Lavov (rusinski) i Križevac.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 21. — TEČAJ VII. U SUBOTU 24. SVIBNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Izvanjska lěpota kèrstjanstva.

II.

B. — Kao što je kèrstjanstvo svojimi objavljenimi istinami čověčanstvo u umnom i moralnom pogledu preporodilo, tako je takodjer obogatilo svět krasnimi umětnostmi, bez kojih bi sèrdce čověčje bilo lišeno krasne naslade i mnogih ponukah, iz kojih su toli krěpostna děla potekla. Istina je, da su i starodavni predkèrstjanski narodi umětnosti gojili; no onu ugodnost, punost i sveobćenitost, onu svetost, koja umětnost čini něčim viljim, nego što je puka igračka i razmažena zabava, — taj značaj dobiše umětnosti samo kèrstjanstvom. Za dokaz navest ćemo iz pojedinih strukah několiko primèrah, na koliko nam to vrěme i prostor ovoga lista dopušta.

Pěsničtvo imade kod svih narodah svoj početak i razvitak zahvaliti nabožnomu uzhitjenju. Što je izraelski narod i tu svim ostalim prednjačio, jest taj uzrok, jer je u njem kao pupoljku savito čekalo kèrstjanstvo, dok dospije vrěme njegova javnoga razvitka. Svete knjige počimlju se od Mojsesove Genese i zaključuju s Ivanovim odkritjem. Proučimo ovu svetu pověstnicu, te ju glede forme uzporedimo sa svimi literarnimi proizvodi, što ih napisaše ljudi od historičkih pametarah pa do danas, imade li pod suncem lěpše poezije? Nevalja ovdě uzimati pěsničtvo u često razumljenom smislu kao titrajuće izraze razigrane razmnive bez svèrhe i cilja, nego valja izraelsko pěsničtvo uzeti kao idealni izraz pouzdanom věrom u Boga i obećanoga Mesiju uzhitjena duha. U tom upravo sastoji krasota, uzvišenost, veličanstvenost i něšto, što se neda perom napisati nego samo sèrdcem počutiti, izraelskog pěsničtva, što je osnovano na temelju transcendentalnog, vèrhunaravnog momènta, dočim je pěsničtvo ostalih predkèrstjanskih narodah težkimi okovi materializma prikovano k tělesnomu světu. Kolika je to razlika izmedju pěsnikah, psalmistah, prorokah i mudrih učiteljah izraelskog naroda i izmedju kitajskih, egipatskih, indijskih, gèrčkih i rimskih pěsnikah! — razlika kao izmedju duha i těla, neba i zemlje. Dočim od ovih poslědnjih jedni se kretju unutar granicah zemaljskih razkoših, a ini drugim skrajnim pravcem suhe ozbiljnosti, uzdižu se izraelski pěsnici na krilih vèrhunaravske věre i nepokolebiva uzdanja u svojega Jehovu tja do njegova prestola, te se opet spustiv se odozgor zadubljuju u lěpotu stvorene prirode, po kojoj se razlěva njihov uzhitjeni duh, zazivajući sve njene stvorove i življe, da pěvaju s njim slavu svemogućemu stvoritelju; dočim se gèrčko pěsničtvo veže samo spoljašnjim světom i diše prevagom tělesnosti nad duševnostju, a rimsko se gubi u kalu razmažene putenosti: kretje se izraelski pěsnik u neograničenu krugu čiste ethike, koja je opet odsěv postojane věre, te uzdiše u nepokolebivoj nadi i proročanskom duhu oděvenom u sveto-elegičko odělo. Onomu, koj mirnim duhom uzme čitati Mojsesa, Joba, Isaiju, Jeremiju, Barucha a osobito kralja-pěsnika Davida, mora se raztopiti sèrdce od onih uzvišenih pomislih, kojimi se odlikuju svi sveti pěsnici. Kad svete knjige starog zavěta nebi imale drugih dokazah, kojimi odbijaju jurišanje neprijateljsko na svoje božanstvo, već isti izvanjski oblik mogao bi svědočiti, da ovo nije dělo samih ljudih: — to su nebeska čuvstva nebeskim duhom nadahnuta, vèrhunaravskim oduševljenjem pobudjena, tako ljudi svojim duhom nepišu; ovakova krasota može samo od Onoga dolaziti, koj je izvor sve lěpote. Tako je dakle kèrstjanstvo jošte u pupoljku starog zavěta dělovalo na pěsničtvo, te mu je podalo ono lice, koje puki ljudi nisu kadri svojim proizvodom dati. Šta da reknemo o novom zavětu?

Digitized by Google

Božanstveno-pěsnička nit, kojom su propletene knjige starog zavěta, nastavljena je po svetih piscih evangjelja. Isti izvanjski oblik, kojim su Isukèrstom objavljene istine popisane, dolikuje božanstvenosti nauka, te zato se krasota bibličkoga sloga odlikuje nad sve formalno smatrane proizvode ljudskih umovah. Lani je umro u Francezkoj jedan pisac, kojega je prije dvadeset godinah katolički svět kao neobičnu zvězdu na obzorniku katoličke kajiževnosti pozdravio. Biaše to poznati Lamennais. On je više lěpim bibličkim odělom, kojim je svoje misli zaoděvao, nego istim bogatstvom ideah katoličko čitateljstvo uzhitio. Dočaije zaluta neoretnik s puta pravde, te postade protivnikom one majke, koju prije s tolikom vatrom branijaše. On je i kašnje kušao, da bujnim potokom svojih ideah predobije čitatelje, no badava; u potonjih dělih neima one krasote, one čarobne miline, kojom je u naručju svoje majke slovio. Moguće je doduše, da su sèrdca potonjih čitateljah prama njemu ohladěla, te ih već nije mogao ugrijati; no to je takodjer istinito, da krasota bibličkih ideah može samo iz čista sèrdca teći; kad jedanput sèrdce ohladi za svetinju, onda niti ona zanj hrane više neima. Zašto na čověka biblički slog, slike i prispodobe toli silno děluju, te mu se nad svaku poeziju dopadaju, to si čověk jedino odtud protumačiti može, što je sve to sveto poetičko odělo svetih istinah.

Ova krasota izvanjskoga oblika razlěva se po svih pěsmah i hymnih katoličke cèrkve od njenog postanka pa do danas. Jošte iz pèrvih věkovah kat. cèrkve imademo mnogo prekrasnih cèrkveno-pěsničkih skladnjah, osobito hymnah, koji će na polju cèrkvene literature za vazda ostati neumèrli spomenici duhom kèrstjanskim uzhitjenih pisacah. Medju ostalimi možemo napomenuti: Gloria in excelsis, Praefacie, Te Deum laudamus, koja su od pèrvih stolětjah katol. bogoštovje resila, te služe za temelj mnogim glasbenim skladnjam, kojih bez njih težko da bismo ikad imali. U 12. 13. i 14. věku postigla je hymnologija katol. vèrhunac. Iz ovih věkovah, tminom ožigosanih, imademo Lauda Sion, Dies irae, Stabat mater i mnogo drugih, gdě nam oduševljeni pěsnik kèrstjanski predstavlja koje dogadjaje svete pověstnice, budi dogmatičke istine toli živahnimi izrazi, da ih možeš vlastitima očima motriti.

Kèrstjanski duh nije se ograničio samo na bogoštovne pěsme, on je dao mnogim pěsnikom s jedne strane obilata gradiva a s druge životnog oduševljenja, iz kojih postadoše pěsnička děla, služeća čověčjemu umu na diku. Mimoišavši nebrojena takova děla dosta je da se napomene Danteova divina Comedia, Torquata Tassa oslobodjenje Jeruzalema, Miltonov izgubljeni raj itd. A i naši jugoslavenski pěsnici: Zlatarić, Palmotić, Gundulić, Gjorgjić itd. nebi se jamačno bez kèrstjanskog duha nikad do one visine savèršenosti popeli bili, s koje nam sad s više obzirah za uzor služe.

(Dalje slědi.)

Proštenje bistričko.

= Sada pred Duhovi biasmo na proštenju kod Majke božje bistričke. Silnih kišah izlija se baš u vrěme opredělјeno duhovskom lětošnjem proštenju. Nu svemu zlu vremenu uzpèrkos sagèrne se i ove godine silna množina pobožnih hodočastnikah na božju pût, — kako naši kranjci a i čehoslaveni hodočast nazivlju.

Kako ti je na sèrdcu nabožna dušo svetjenička, kad vidiš toliku silinu světa oda sviuh stranah — od primorske Rěke i Karlovca počamši, iz vojničke krajine, iz podravine od Maribora i Optuja sve do slavonskog Oseka, od Broda i Gradiške, iz Kranjske i dolnje Štajerske, iz Medju- i Prěkomurja i to sve samih Slavenah. Magjarah od Kestelja, Salavara *) Marcalia, Kaniže; magjaro-hèrvatah iz S. Mikloša, Vizvara, Taranje, Brežnice, Bobovca. Sve ti ove vuče něka otajna sila k čudotvornoj děvici bistričkoj. A i čověk nebi na pravom městu sèrdce imao, kad pogledav na toliki silni pobožni svět, nebi se na molitvu, čast i slavljenje prečiste, neoskvèrnjene děvice Marije ganuo.

---

*) Salavar, kneza slavenskoga Privine grad i hram pèrvi kèrstjanski. Bezimenjak solnogradski piše o Salavaru „Privinae civitas, munimen, castrum in nemore et palude Salae.“ Němački pako lětopisci nazivlju ga Mosburg ili Moorburg. G. 840. sazidao je isti knez ovdě pèrvi kèrstjanski hram, koj bi 850. g. kroz Luipramа nadbiskupa solnogradskoga posvetjen na čast bl. Děv. Mariji; pèrvi svetjenik bio je ovdě naměšten něki Dominik latinskoga obreda; g. 865. slavio je u Kocela sina Privinina bošić nadb. solnogr. Adalvin, kada němci nazvaše grad ovaj Mosburgom, od staroněmačkoga Mos, Moor t. j. blato, jezero, odtud i balaton; g. 870. uvede sv. Method u hram ovaj obred i jezik slavjanski. Opatstvo salavarsko Dominikanacah sada stoji u bližnjem městu Salapati, dočim je u Salavaru samo administrator župni istih Dominikanacah. Grad skupa sa hramom sad je podèrtina i jedva se temelji poznadu od grada, dočim na hramovnih ostancih vidi se još blěda slikarija, a o postanku ove piše Anonymus Salisb. „Roganti Privinae misit Luipramus archiepiscopus magistros de Salzburch muratores et pictores, qui intra civitatem Privinae honorabilem ecclesiam construxerunt.“ Temelj je iz rezana kamena; kako pak velik morao je biti, odtud se zaključiti dade, što sadanja salavarska cèrkva, župni stan, mnoga gospodarska zdanja, kanoti i veći dio salapatskoga samostana, zatim mosti i ceste u ovoj okolici iz podèrtinah i gradje ovoga grada sazidani su. Još g. 1840. nakopano biše 70 sežanjah kamenja i opekah opredělјenih za nasipanje cestah, kad je jedan, sada blagopočivajući slaven, na licu města sětio nadsmrnike ovoga razorivanja, neka za Boga odustanu od razorivanja posvetnog svakom slavenu města. Salavar je od Kestelja blatonskog 1¼ milje odaljen.

Digitized by Google

Kakove tu goruće molitve nemole se, uzdisaji neuzdišu se, nabožne u sèrdce dirajuće pèsni neore se, i te sve u slavu jedite one Bogorodice, koja si skrovito svoje sědište u neznatnoj i brěgovitoj Bistrici odabra! Cěli dan sprovodi se u cèrkvi, u moljenju, pěvanju, promišljavanju. Cèrkva nije nijedan hip prazna; svaka služba božja: žèrtva jaganjčeva, propověd, blagoslov, večerna, sve ovo, velim, nije bez nabožnih putnikah, što svaki i najmanji čin pozornim okom motre i slěde. Veliki žèrtvenik — prestol uzvišene blagoslovljene Děvice — u pravom smislu rěči uvěk je nabožnimi marianskimi putnici obsědnut. Tu se cěliva, milo gledje, uzdiše, suze rone i brišu spram Majke omiljene; na kolěnih obhadja se oko prostrane cèrkve, pasa se hram voštenimi vèrpcami i to sve iz zavěta, zagovora Majci božjoj učinjena. Nijedne tu duše kèrstjanske neima, što nebi tako rekuć duševno preobražena bila, ćutila i viděla u ovom posvetnom městu něku izvanrednu blaženost i zadovoljstvo, kad samo može biti uz kip Marijin, kad ga neprestano samo gledati može. Tu se ona polag pověsti u svojoj svetinji jednomu posměhava, drugomu se plače i tužna je; jednomu je bělo-cèrvena, drugomu tamno-cèrnomanjasta. Svakomu polag duševnoga oka, dali se sa njom oprijateljena i bez ljage grěha, ili pako okaljana težkimi grěsi u nutarnjosti svojoj osětja. Sám milostivni Bog a i njegova blažena Rodica znade i broji svekolike tisuće vapijućih molitvah, prošnjah, željenjah, ćutjenjah i osětjanjah. Ja nisam bio kadar nad tolikom množinom sud svoj u pameti izreći, veće i ja padnuv na koléna molio sam se, promišljavao prečistu i bez skvèrne začetu Bogorodicu.

Dà proglašenje věroistine po kèrstjanskom světu: o neokaljanom i neoskvèrnjenom začetju bl. Děvice Marije ovdě se slavno ukazà sa lětošnjim proštenjem bistričkim; jer da nije ovo duboko usadjeno u dublini kèrstjanskih sèrdacah, to nebi ni mi opazili bili takova izvanredna pojavljenja velikoga i nepokolebivoga štovanja pram prečistoj Děvici Mariji. Dà da si amo došao, vidio bi bio, kako je ona kraljica neba i zemlje najvećma omilila tolikim tisućam pokornih njenih častiteljah. Neima sumnje, da nije ništa kadro nju iz sèrdacah věrnih kèrstjanah izkoreniti. Te zato trostruko pogodi sv. cèrkva katolička žicu najtananiju svih pravih katolikah, kad onomadne proglasi dogmu o neokaljanom začetju bl. Děvice Marije. Vox populi, vox Dei. O štujmo i častimo ju i mi ugledav se u priměr tolikih tisućah putnikah marianskih!

Magjarah biaše ove godine dvaput toliko, no lani; pod njihovimi bo službami božjimi nikako nije moći bilo unići u cèrkvu od množine světa. Lěpo oni činom dokazaše nagnjenost i odanost prama čistoj Děvici, kad su ju im predji za zemlje svoje zavětnicu odabrali. Siromaški puk uteče se pod moćno okrilje njeno, jer ga prošle godine kèrč — kako medjumurci koleru nazivlju — i razne druge nesreće, drugarice bojevne, ljuto sastigoše; nu najvećma povod dade tolikom stecištu proglašenje — kako gore rekosmo — věroistine o neoskvèrnjenom začetju Matere naše drage.

Žao mi je veoma, što nisam mogao stići na vrěme, da bi glavom mogao bio slušati magjarske propovědnike. Ovi biše g. Ágoston, svetjenik mladi biskupije somboteljske, gg. Kary i Novak, naša subratja domaća. O pèrvom izvěšteno mi bi, da je polag svoje mladosti veoma dobro i neprisiljeno dvaput slovo božje kazao; g. Kary, višegodišnji magjarski bistrički propovědnik, uvěk dobro, marljivo izradjeno i s velikim uzhitom stvar božju prednaša: g. Novaka stade velikoga truda poradi neporabe magjarskoga jezika govoriti u njem, nu svakako pohvale je vrědan.

Slovencem na slovenskom jeziku reče božje slovo g. Doboušek i g. Lepoša. Pèrvoga, kojega slušah, moram pohvaliti i kazati, da je svoj predmet dosta dobro izcèrpio, osobito način njegov predavanja mi se dopade, kojim nepoznate u někih preděli rěči, sa drugimi bolje poznatimi raztumači.

Hèrvatah iz naše, senjske, somboteljske i vesprimske biskupije biaše takodjer mnogo se sgèrnulo. Ovim propovědahu gg. Friš, Gjurišević, Kolarić, Mužar, Plenar, Bajsić, Kovačić, Hrušković. Kakim ovi plodom u čast Marije besědjahu, běše vam doći, pa slušati, te onda sud o njih izreći; no to bi ovdě primetnuti imao, da nitko naměsto sebe zaměnika nebi imao tražiti, ili da g. domaći župnik ustanovi někoje izmedju propovědaocah, da se samo oni uzpnu na propovědnicu. Njiva je prekrasno uredjena i usposobljena, samo sijač čestit da dodje.

Slavoncem propovědao je o. Radoboj i to veoma dobro.

G. podarcidjakon i župnik domaći pobrinù se svojski za uveličenje slavne svoje zaručnice, jer izvan navednih glasbarah varaždinskih priskèrbì dva svojevoljca věšta pěvača, jedno mužko i žensko, koji svojim milozvučnim pěnjem još nas na veću pobožnost ganuše.

Bože dragi! čudan nauk uči nas tu narav čověčja. Pobožnost nesvednevna vlada tu kod svih. Tu se děli ubogim milostinja, a koliki dar neprinosi se na žèrtvenik majke obljubljene! Domaća dva svetjenika kroz 6 danah gotovo su

Digitized by Google

obkoljeni bili s upisivanjem neprestanim na sv. mise. Nedodje ih tu na stotine, nego na tisuće.

Hodi dakle ovamo i uči se pobožnosti, darežljivosti, zatajenju sebe, požèrtvovanju, ljubavi, pokori, skrušenju i svakoj krěposti, što u Mariji vèrhunac svoj postiže.

Vidiš od sviuh krajevah ljudih razne nošnje, običaja, jezika, dà i istog izjavljenja nabožne ćuti. Vidiš kako se moli magjar, slovenac, hèrvat, slavonac. Osobito nam u oči upade hèrvatska grana naroda oko Kaniže i dalje nuz Dravu u Keresturu, Novom městu, Brežnici, Taranji, Vizvaru živuća. Mladji su im svi pomadjareni, dočim sa starijimi, ni samimi ženami njihovi duhovnici neće da u njihovom materinskom jeziku govore a u cèrkvi jurve od više godinah u svih onih 6 župah njihovomu jeziku ni spomena neima. I tako za někoje vrěme slavenskomu življu u onih stranah neće više ni traga biti.

Vidimo i u tom, kakov i koliki upliv cèrkva i škola imade!

Pregled

obstojećih u carevini austrijanskoj nadbiskupskih i biskupskih stolicah.

U ovaj par, dočim u pèrvostolnom gradu carevine sakupljeni vèrhovni pastiri věćaju o dobru cèrkve i njenom budućem odnošenju napram dèržavi, čini nam se shodno, a bit će i našim štiocem ugodno, ako im u kratku obrisu stavimo pred oči razděljenje i spoljašnji ustroj katoličke cèrkve u lěpoj i velikoj našoj carevini. U poredanju cèrkvenih pokrajinah, to jest nadbiskupskih stolicah dèržat ćemo se prednosti vremena, u kojem je koja stolica ili jamačno ili věrojatno podignuta na pèrvostolnu, neuzimajući na to obzira, što su něke stolice bile prije nadbiskupske, a kasnije opet postale samo biskupske.

Cèrkva katolička, brojeći u cěloj carevini prěko 29 milionah pravověrnih, razděljena je na 17 cèrkvenih pokrajinah trojega obreda: latinskoga, gèrčko-slavenskoga i jermenskoga. Na čelu svake pokrajine stoji nadbiskup iliti metropolita.

Polag sadanjega stanja slěde ove *cèrkvene pokrajine* ovim redom:

I. Milanezka. Sv. Barnabu apoštola dèrže za osnovatelja ove biskupije. Odkad je ovdě biskup sědio, kao biskup glavnoga grada vladao je on kao pèrvostolnik ili metropolita. Petri (gle Gerarchia della Santa Chiesa cattolica apostolica. Roma 1851.) stavlja početak ove nadbiskupije u god. 303. Pod njeno pravomoćje spadaju biskupske stolice: Bergamo, Brešia, Komo, Krema, Kremona, Lodi, Mantova i Pavia.

II. Soligradska. Sv. Rupertom († 623) osnovana biskupija povišena je na nadbiskupiju g. 798. Amo patre biskupske stolice: Briksen, Trident, Gradac ili Sekova, Leoben, Kèrka, Lavant.

III. Ostrogonska. Utemeljena god. 1000. Obsiže biskupske stolice: Bistricu, Prešov g. k., Gjuru, Munkač g. k., Nitru, Pečuh, Stolni-Biograd, Subotište (Szombahtely), Vacov, Vesprim.

IV. Kaločka i bačka. God. 1093. utemeljena pèrvostolica bačka sdružena je 1135. s kaločkom biskupijom. Sada joj pripadaju biskupske stolice: Erdelj, Čanad, Veliki Varadin lat. ob. i Knin (naslovni).

V. Zadarska. Osnovana g. 1145. K njoj spadaju biskupske stolice: Kotor, Hvar (Lessina), Trebinje i Dubrovnik, Šibenik, Splět i Makarska.

VI. Pražka. God. 968. ustanovljena biskupska stolica postà nadbiskupskom 1344. Podčinjene su joj biskupske stolice: Budějovice, Kraljevo-Gradac, i Litoměrice.

VII. Lavovska lat. obreda. Jošte g. 1375. u Haliču na nadbiskupiju povišena stolica prenešena je 1414. u Lavov. Amo idu biskupske stolice: Przemysl i Tarnov.

VIII. Mletačka. S biskupijom mletačkom g. 772. osnovanom sdružen je god. 1451. patriarkat obstojavši u Gradu. Sadanji obseg opredělio je 1813. Pio VII., a to su biskupske stolice: Adria, Belluno i Feltre, Ceneda, Chioggia, Concordia, Padova, Treviso, Verona, Vičenca.

IX. Jermensko-katolička u Lavovu od god. 1635.

X. Bečka. God. 1469. utemeljena biskupija postala je nadbiskupijom 1722. Simo spadaju biskupske stolice u Lincu i St. Pöltenu.

XI. Olomučka. Nakon mnogih proměnah od god. 1777. ima sadanje granice. Pod nju spada biskupija u Bèrnu.

XII. Jegarska. Biskupija god. 1800. utemeljena podignuta je na nadbiskupiju god. 1804. Na nju spadaju biskupske stolice: Košice, Rožnjava, Satmar, Špis.

XIII. Rusko-katolička u Lavovu. Već 12. věka biaše na glasu, spadši kasnije na biskupiju. Opet je nadbiskupija od god. 1807. Nadbiskup nosi naslov haličkoga, kievskoga i kameničkoga biskupa. Simo spada g. k. biskupska stolica: Przemysl-Sanoc-Sambor.

XIV. Gorica i gradiška. Poslě svakojakih sgodah označene su joj god. 1830. sadanje medje. Pod nju spadaju biskupske stolice: Lju-

Digitized by Google

bljana, Parenco i Pola (Pola), Tèrst i Kopar (Capo d' Istria), Kèrk (Veglia) i Rab (Arbe).

XV. Udinska od g. 1847. bez suffragana.

XVI. Zagrebačka. Godine 1093. osnovana biskupija povišena na nadbiskupiju g. 1852. Podredjene su joj biskupije: bosanska ili djakovačka i srèmska, senjska i modruška ili kèrbavska, križevačka g. k. i biogradsko-smederevska (naslovna).

XVII. Fogaraška gèrčko-katolička od god. 1853. Njoj prinadleže gèrč.-kat. biskupske stolice u Velikom Varadinu, Lugošu i Számos-Ujváru.

Uslěd toga odbivši dvě naslovne biskupije a sdružene nerazlikujući imade u carevini austrijanskoj 17 nadbiskupijah i 63 biskupije, dakle ukupno 80 vèrhovno-pastirskih stolicah. K ovim, da pregled podpun bude, valja jošte dodati biskupiju krakovsku, koja podpada nadbiskupiji poznanjskoj; biskupiju vojničku kao apoštolsko naměstničtvo; několiko župah u Slezkoj, što spadaju pod izuzetu biskupiju vratislavsku i okružje sveto-martinskoga praopata u Ugarskoj.

Dopisi.

*** *Iz Borovika* 15. svibnja. Poznato je, kako prije 3 godine stotine porodicah, skoro sve gèrčko-nesjedinjenoga věroizpovědanja, nemogavši turskog zuluma u Bosni više podnositi, ostaviše svoju domovinu i pridjoše u kèrstjansko-katoličku Austriju utočište i prebivalište tražeći. Ove sirote, po dobrotivoj austrijanskoj vladi primljene i podupirane, putovahu po našoj domovini, da si nadju město za nastanjenje, i něke se u Diakovštini — osobito u selih Majaru, Hèrkanovcih i Boroviku nastaniše. — Suze su mi radosti lice okvasile, kad sam slušao ovih danah zahvalne Borovičane: Tešu Gjanića, Stevana Zorića, Mihaila Gjurišića, Nikolu Gjurašinovića, Gjuru Babića, kako presvětloga g. *Josipa Jurja Strossmayera*, diakovačkog biskupa, blagosivlju govoreći: On nam od robstva turskog oslobodjenim ne samo zemljišta, gradivo za kuće i zgrade izpoklanja, nego nas do 80 dušah više od godine danah hranom i novcem obskèrbljivaše. Ovo smo mi pod imenom zajma od toga presvětlog našeg dobrotvorca uzimali, a kad se dug naš na toliko umnoža, da više stotinah fr. sr. sačini: tad se mi usudismo s molbom na njega obratit, da bi nam se smilovao, i něšto od duga oprostio. Al zapanjeni ostasmo, razumivši, da nam sav dug oprašta, pak uzdahnusmo Bogu, i rekosmo: kakva razlika izmedju naših vladikah u Bosni, i ovoga vèrhovnoga pastira! O sretna puka, komu on predstoji! Kad je taj presv. gosp. tako milostiv prama nam, kad se on za našu prosvětu toliko brine, i našim gèrčko-nesjedinjenim župam i učionam tolika dobročinstva ukazuje: šta mora istom činit za dobro i prosvětu svoga jednověrnoga puka? . . Ta učione nabèrdska i majarska već su njegove dobrotivosti plod; a i naša děčica sad učionu u Paučju pohadjaju. Šta je pako našoj župi učinio, tko bi prebrojio? Jer da on svoju moguću i dobrostivu desnicu nepruži, težko bi igda župsku kuću i cèrkvu imali! — Al kad nam taj presvětli dobročinitelj ne samo dèrvah, koliko je od potrebe za žganje kreča i cigle, gornju gradju za krovove, nego i hrastove za dasku na krovove potrebitu pokloni, i tako, ako ne veći dio troška na sebe primi, a ono sigurno trošak s nami razpolovi, — sad ćemo do skora kuću župsku, zatim cèrkvu i ostale župske i učiteljske zgrade u red staviti.

Kad nadalje promislimo, da je kmetstvo prestalo, i da taj naš veliki dobrotvor — primiv nas pod svoje okrilje, i ukazav nam toliko blagodatih, — druge svèrhe imati nemogaše nego možebit, da umnoža caru svom podložnike: divit se moramo na tom primèru rědke nesebičnosti, na toj dobroti i milosèrdnosti; i premda se bojimo, da čednost njegovu neuvrědimo, ipak za dužnost našu smatrasmo — zamoliv jednog koj bi město nas to učinio — očito se zahvalit, nebi li se i drugi za tim krasnim primèrom poveli, da progonjenim i ubogim — makar koje oni věre bili — potrebitu pomoć pruže. Ali kraj toga ni na drugu našu najsvetiju dužnost zaboravit nećemo, a ta jest: molit se Svemogućem, da on našem narodu obiuh věroizpovědanjah još mnogo takovih vèrhovnih pastirah poděli; da ovoga našega dobrotvora trud, koj vazda samo na promicanje obćega dobra směra, blagoslovi; sve, što bi mu i najmanje neugodno bilo, od njega odvrati, a dug mu život u stalnom zdravlju, za podporu sirotah, za duhovno i tělovno dobro družtvenog i dèržavljanskog života poděli. To je naša ponizna i iskrena molba, koju da Bog usliši često ga prosimo.

(Evo nam opet primèra, kako s nesnosljivosti od neprijateljah često obědjivani katolički biskupi razuměvaju i činom zasvědočavaju snosljivost napram inovèrcem! Ured.)

Iz Uskokah kod stare Gradiške 7. svibnja. I ove godine, kao i lane o korizmi, poručili su nesjedinjeni bosanski medjašni hristjani ovoměstnome župniku, g. M. Vukasinoviću, neimajući tamo svoga duhovnika, da ih službom božjom obraduje, pokorom očisti, i večerom gospodnjom okrěpi; što je on dobrodušno i učinio. Na isti način oni su ovdě i uskèrsovali, i službu božju i rěč blagověstnu sve te dane poslušali.

Osim toga jednoga kao i drugoga věroizpovědanja uznike smo po naredbi visoke vlade medju sobom podělili, i svaki svoje u nauku kèrstjanskome uvěžbavali

Digitized by Google

kako o prišastju tako i u korizmi, pa izpovědivši ih u oba ta dva vremena, vladu istu izvěstjivali o napredku duševnome tih nesretnikah, kojih do 60 ovdě imade od svake nabožnosti i jezika. Takojer svake nedělje i blagdana poslě božje službe učimo ih u cèrkvi. A zašto ja to pišem? Zato, da vidite, kako naša visoka vlada i ovdě želi i skèrbi se, da onim, koji s krivinah svojih pravici zadovoljit imadu, vreme kazni bude ujedno prigodom poboljšanja, i kako ista vlada uvidja, da ovo poboljšanje samo duševnim preporodjenjem uspěti i na temelju věrozakona osnovano za rukom poći može.

O brašančevu želim vam svečanost našu — o kojoj se nadam, da će nas ko i lane onostrani brat naš pt. Franjo Zubić pohoditi i posluživat nam — obilatije opisati. — On i korizmom, navlastito pako na dan 7. žalostih gospinih s mnogobrojnimi kèrstjani s one strane amo dojde, pa se tu izpověde, i po službi božjoj kućam povrate.

Tudě primam priliku, da Vas izvěstim o pèrvom utisku, kog sam s bošnjakah ovdě izkusio.

Na Veliku gospojinu, kad sam u cèrkvi propovědao i već bio blizu do druge strane moje besěde dotěrao, šum i šuštanje na način tekuće vode po kamenitih pločah naše cèrkve začuje se, i prije neg sam šta nova i opazio bio, čuo sam šukanje to od obuće bosanskih i ljudih i ženah i děvojakah. Prazna města po cèrkvi budu napunjena, izuju se, i onako u čarapah što poklecaju što posědaju, i tišina pèrvašnja opet zavlada. Kad smo iz cèrkve izilazili, obkoljivali su me uzamance i obricali, da će svakom sgodom doći amo, da me slušaju; što o Miholju zbilja i učine; pa poslě toga pridruže se oni k našim i k narodnoj pučkoj svečanosti. Pošto sam ih kasnije t. j. o uzkèrsu i brašančevu, — kako sam to lane još našemu kat. listu javio, — opazio, da u gorežljivosti svojoj ništa nepopuštaju, to sam se poslě Velike gospojine postarao za boljega još i izvèrstnijega govornika, našega g. J. M. novogradiškoga, koj zbilja nedade se dugo na to dobro dělo nagovarati, veće umah pristà i dojde. . . On nam je sborio, da je krasota poslušat ga bilo, i što svim nam manje više nedostaje, da iz visine svoje znamo se priljubiti prostoti: on je rědkom věštinom k puku tako lěpo snišao, da ga je kano pod ruku uzevši vodio svuda, gděgod se je duh koji kao poslanik božji od najstarijih vremenah pod imenom angjela kojega ukazao s jedne strane, s druge pako tumačio je krěposti i zasluge svečarove t. j. sv. Mihoila do milinah, lěpim jezikom i izgovorom.

Al' uzalud — kad je svèrha natežatelja promašena! — Pèrvi, za koje sve to bi odredjeno, i koji nedojdoše biahu bošnjaci. Nezgodom bila je upravo tada skela zatvorena, i to zbog — namišljene kuge. Mi smo jurve mislili, da nesamo taj dan, dali još i dulje vremena s našimi susědi vidět se nećemo; al' dok smo mi iz cèrkve izlazili, g. lěčnik Šulek dobio je jurve nalog, da se otvori Sava; što bosancem nije trebovalo ni telaliti, a kamo li kao u mlinu po dva puta govoriti. Oni ukèrcaju se gotovo svi pomedjašni i muhamedanci t. j. poturice, i hristjani t. j. nesjedinjeni, i katolici s děcom i ženami — osim pravih turakah, koji žive kao i osmanlie, da im žene nikad nikamo nesmiju od kuće, izvan po noći, kad na Savi rubinu peru, i tada do něko doba čuje se lupa od njihovih praćakah a už nje gore fenjeri.

Mi pogledjemo tako sa bedemah na Savu, al na njoj čamac do čamca, a u njih žene i děvojke, momci i ljudi, sve se žare i cèrljene, sve se šarene i lěskaju od iztočnih napravah, ruha i oděla. . .

Tu veselju kraja nebiaše; svi pohitiše na urie ili prostor vašarski miholjski, gdě kolo od jutra do mraka ori i žamori, ljulja se i niše; gdě se tèrguje, kupuje i prodaje, gdě se zaručuje, kapari i prosi, gdě se gizda svatko i u novo preoblači. Tu se naši bosanci, — kako koga kamo sèrdce il' u kolo il' u mehanu, il' pod šatru ili medju znance povuče, — poměšaše, sve do noći tavne, a někoji i osvanuše.

Tudě doduše nije bilo njihovih, kao preklane s više stranah, svetjenikah, jer je u naglo bilo; al' ipak u město prekosavskoga moga pobratima Mije Guića bio me je još u nadvečerje pohodio drugi jedan drug s ove strane, s kime sam sa bedemah taj prizor motrio, gdě su mi se puna do dva reda mojih mladjanih pěvačicah cèrkvenih tom prilikom koje kud poudala. Tako vam je kod nas običaj.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 22. svib. Svečani brašančevački provod ovèršen je danas uz pogodno vrěme. Presvětli gospodin biskup Ivan Kralj opravljao je cèrkvene obrede, kojim su tako u cèrkvi, kao i kod provoda prisustvovali mnogobrojni ovdašnji činovnici u svetačnom zvaničnom oděla.

— Poznato naše „kolo mladih rodoljubah" dalo je na dva puta tiskati několicinu svetih slikah s primèrnom hèrvatskom izrekom. Sve dosad u dosta znatnom broju tiskane ove slike razpačane su gotovo na jagmu. S toga uvidivši rečeno kolo, da ovo bogoljubno poduzetje nalazi odziva i da je njim taknulo pravu žilicu, — a znajući takodjer, da su ovakove slike pobuda na krěpost i pobožnost, i kao knjiga za čitanju neuka, — naručilo je opet kod istoga kamenopisca u Einsidelnu više novih svetih slikah, kojim je izvan imena svetca, kao i prijašnjim pridana shodna izreka iz sv. pisma ili životopisa dotičnoga svetca. Ove slike stigle su upravo u Zagreb a predstavljaju: sv. angjela čuvara, sv. Mihalja arkandjela, sv. Stěpana mučenika, sv. Jurja, sv. Annu,

Digitized by Google

i sv. Katarinu. Cěna je ovim slikam: angjela čuvara, buduć je tiskan u većem liku, tučilom bojadisan svaki primèrak 1 kr., cèrnilom tiskana po dva za 1 kr.; — ostale slike broncirane po dvě za 1 kr., a cèrnih po pet za 2 kr. sr. — Istom prilikom javljamo, da je isto trudoljubivo kolo priugotovilo za tisak opet jedan svezak Šmidovih spisah za mladež. To je „*pustinjak*", koj će izajti na světlo oko konca měseca lipnja, da se prigodom godišnjih izpitah može upotrebiti za nagrade školske mladeži, — a bit će kao i pèrvašnji svezci mio i poučan dar mladim učenikom.

a. Iz Zagreba 19. svibnja. Duhovnoj mladeži sěmeništa zagrebačkoga ugrabi nesmiljena smèrt opet jednoga člana iz njezine srědine. *Antun Kostanjevac*, bogoslovac 3 godine, dočim bi prije providjen svetotajstvi umirućih, prestavi se 15. o. m. u věčni život. Pokojnika napade još měseca sěčnja u Zagrebu nemila bolest, koja kad je početkom ožujka od svoje žestine něšto popustila, odputi se bolestnik po savětu lěčnika u svoje rodno město Varašdin, da tamo u proměnjenu zraku i majčinu krilu potraži konačni lěk svomu nezdravlju. No sve badava; on ga ni tamo nenadje. Bolest je uzimala opet sve to veći mah i on nemogav se odhèrvati neodoljivoj njezinoj sili, morade joj napokon pasti u plěn. Biaše ovo mladić blage i miroljubive ćudi, osobite marljivosti i odlične ćudorednosti. Oplakuje ga raztužena udova majka, dva brata i dvě sestre; žale ga svi gojenci ovoga zavoda, a najpače njegovi suučenici, s kojimi ga je još moćnija sveza bratske ljubavi spajala. Věčni mu pokoj!

Iz Beča pišu, da su njihove visosti brabantski vojvoda i vojvodinja kroz opata i kanonika Mislina znamenitih darovah poslali zavodom u svetu zemlju: U Jeruzalem skupštini sv. Vinka 1000, isto tamo duvnam sv. Josipa 300, u Nazareth 300, u Jaffu 300, u Bethlehem 300 frankah; patriarkalnom kancellaru pokloniše dragocěnu barmuticu. Dělo opata Mislina o sv. zemlji pod tiskom je u drugom izdanju.

Iz Rima. Fate bene Fratelli iliti red milosèrdne bratje dèržao je ovdě pod predsědničtvom kardinala Patrizzia sveobću skupštinu. *Petar Pavao Deidda*, dosadanji obćeniti predstojnik reda, potvèrdjen je i nadalje u ovoj časti. — I Theatinci obdèržavahu takovu sveobću skupštinu pod predsědničtvom kardinala Della Genge. Za obćenitoga predstojnika reda izabran je *Josip Maria Popardo*, rodjen pare-ski vojvoda. — Pod rukovodstvom kardinala Della Genga Sermattei imadoše i cistercite obću skupštinu, u kojoj je za glavara svega reda izabran *Theobaldo Caesari*, a predšatnik mu Věnceslav Marchini opat, primio je opet službu prokuratora.

— Novine spominju kao novost, što je grof Josip Mastai, brat sv. otca pape, došao u někom Sinigaglie se tičućem poslu u Rim. Pio VII. Lav XII. Pio VIII. i Gèrgur XVI. želeći pokazati světu, da im rodjaci neuplivaju u papinske poslove, udaljiše ih iz Rima. Za njimi povadja se i Pio IX. Njegove bratje grofovah Gabriela, Kajetana i Josipa Mastaiah nebiaše od g. 1848. u Rimu.

Iz Turina. Medju stvari, koje se ovdě nalaze u žalostnu stanju, spada i sveučilište. Ovo prije slavno sveučilište ima svoje padanje zahvalit obučnom zakonu god. 1848. nesretne uspomene, ili da jasnije kažemo, ministru Boncampagniu i njegovim naslědnikom u ministeriu nastave. Svaki minister, koj je od tada stupio na pozorište vlade, da ga za kratko vrěme opet ostavi, nastojaše sveučilištu utisnuti kojom god novom reformem biljeg svoga mimogrednoga bivstvovanja; ove reforme sastojahu navlastito u krutih udarcih, što ih zadavahu čvèrstom i skroz katoličkom ustroju, kog je sveučilište sačuvalo, dok mu turinski nadbiskup u ime sv. stolice biaše veliki kancellar. Najprije su dakle nadbiskupu oduzeli ovu čast, a minister Boncampagni zakonom od 4. list. 1848. i svetjenstvu svaki upliv u poučanje uztegnuo. Kakovo se je uslěd toga stanje sveučilišta s nabožnoga obzira razviti moralo, lasno će si svatko predstaviti. No izvan věrozakona obrati ministerium svoju neprijazan i latinskom jeziku, budnć ga bogoslovom najviše treba. Al ima ipak jošte sveudilj muževah u ovom sveučilištu, kojim nabožni i znanstveni život ovoga zavoda leži na sèrdcu. K ovim spada ponajprije professor latinske philologie, chevalier Vallaura. Dne 3. prosinca otvoriše predavanja na sveučilištu, kojom prigodom dèržao je g. Vallaura uvodno slovo. Kad bi g. Vallauri do popularnosti stalo bilo, kad bi on slušateljem svojim, ministrom i vladi laskao bio, — bili bi ga slavodobitno nosili na rukah. No njemu je više do toga stalo, da reče istinu. Prije dvě godine ošibao je on u krasorěčnom latinskom slovu „de vitiis in puerili educatione vitandis" način odgojivanja, što se poslě 1848. godine u Piemontu uporablja; ovom poslědnjom prigodom popě se on jošte višje; govoraše o koristi latinskoga jezika u věrozakonskom i znanstvenom pogledu, gdě se nije ustručavao pohvalno spomenuti cèrkvene otce. Znajući, da strah pred katolićkom cèrkvom više iz neznanja, nego li zle volje proizlazi, nadje za shodno pokušati, da potrebu naučanja cèrkvenih spisateljah opet na svoju čast povisi, neplašeći se tom prigodom javno očitovati, da je pravi katolik. Povodom tim pošteno je prošibao one podle pisce i pisarčiće, koji věrozakon i što je najsvetije čověku žèrtvuju za volju tašte pohvale od ljudih bez věre i savěsti. U naše vrěme, buduć je něka neobuzdana pohlepa za pisanjem i čitanjem zauzela město temeljite prosvěte i znanja, ništa nije više nuždno, nego to, da se nauk kèrstjanskih spisateljah opet uvede i čim više razgrani. Odtale potekla bi materialna i formalna korist. — Ovo slove g. Vallaure dobro su dotičnici razuměli; već su sutra-

Digitized by Google

dan prevratni listovi proti njemu podigli viku, punu gnjeva i žuči; navlastito je pako dnevnik „Opinione“ dobro shvatio naměru govornikovu, dočim tvěrdi: besědio je govornik o tom, da kěrstjanski věrozakon za vrelo književnosti smatrati treba.

Iz Pariza. Buduć se je više članovah francezkoga episkopata ministru bogoštovja radi toga pritužilo, što se prigodom javnih svetačnostih od raznih oblastih neizdavaju jednolične naredbe, izvěstio je isti minister okružnicom svekolike francezke biskupe, da će se uslěd odluke careve izvanredne javne molitve odsele samo onda, kada takove sám car od nadbiskupah i biskupah carevine zaiskao bude, obděržavat imati.

Iz Englezke. U Edinburgu uredio je tamošnji apoštolski naměstnik Msgr. Gillis na slavu miru cěrkvenu svetačnost, kod koje je rekao propověd, koju su nabožnom tišinom slušali mnogobrojni katolici i protestanti. — U istom gradu primit je prije několiko sedmicah u nazočnosti svetjenstva sv. Patricia u krilo katoličke cěrkve Dr. Rawes, bivši anglikanski župnik kod sv. Botolpha u Londonu. — Dne 13. travnja redio je u misnika kardinal Wiseman g. Edm. Stonera, sina lorda Camoys-a.

Iz Azije. Měseca prosinca pr. god. došao je bio lěčnik Thevenin sa suprugom i sinom od 8 godinah u Jeruzalem, ne samo da pohodi sveta města, nego da stupi u red franciškanski. Dne 10. pros. u 4 ure s jutra dodje Dr. Thevenin sa sinčićem svojim u cěrkvu sv. groba, gdě oba a s njimi jošte jedan španjolac primiše iz rukuh otca čuvara redovničko ruho. Ovom činu pribivahu izvan članovah samostana sv. Spasitelja, supruga Dra. Thevenina, rimski prelat Msgr. Bartolini itd. Odmah nakon ovoga obreda odputovala je gospoja Theveninova, da čim prije prispije u samostan Gex, biskupije belleyske, i u tamošnji po sv. Franji saleskom osnovani red duhovnah pohoda Marinjeg stupi.

---

* Bečko družtvo sv. Severina pozva na hodočastje u Rim k blagdanu sv. Petra i Pavla. Za putne troškove iz Těrsta kroz Ankonu, Loretto. Assisi, Fermo, Rim (gdě će boravit 8 danah) Civitavecchiu, Livorno, Pisu, Fiorencu, Bolognu, Ferraru, Padovu do Mletakah platit je 200 fr. u kovanu novcu, za koje će družtvo hodočastnike sa svimi putnimi potrebštinami obskěrbljivati. Krenut će na put 17. lipnja iz Těrsta, a prijavit su se morali putnici kod osrednjega odbora severinskoga družtva u Beču (Grünangergasse br. 843.) do 15. svibnja, gdě je trebalo i novce položit. Da se hodočastje podnzme treba najmanje 15 putnikah a prijavi ih se dosta. Ženski spol je izključen. Putni list mora si svatko sam nabaviti.

* Previšnjom odlukom od 5. svibnja t. g. blagoizvolilo je nj. veličanstvo odrediti, da onaj oprost od ukonačenja vojske, koj je osmim odsěkom §. 21. propisa o ukonačivanju vojske od 15. svibnja 1851. někim prostorijam župnoga i višjega duhovničtva sviuh od děržave pripoznatih věroizpovědanjah dozvoljen, ima se od dana izdane odluke protegnuti na cěli stan sa svimi mu pripadajućimi sgradami. Izuzimlje se jedini slučaj, kad bi se vojnički duhovnik one věroizpovědi, kojoj i dotični župnik ili višji duhovnik prinadleži, imao ukonačiti. Ovaj oprost od ukonačenja vojnikah neima dakle města kod sgradah negibiva dobra posědujućih duhovnih nadarbenikah, ako ove sgrade nesluže za stan duhovnom nadarbeniku.

* Dne 17. svibnja preminuo je knez biskup briksenski Bernhard Gallura u 93 godini života; redomice mu je dvaput kaplja pala.

* Za cěrkvu slavenskih apoštolah sv. Cyrilla i Methoda, što se gradi već od više godinah u pražkom predgradju Karlinu, poklonio je knez Lichtenstein 1000 fr. sr., a kardinal i nadbiskup knez Schwarzenberg opet 2000, dakle dosad 6000 fr. sr.

* U ostrogonskoj nadbiskupiji podiže se nova zaklada za ostarělih 6 zaslužnih svetjenikah, kojih bi svaki imao 1000 for. sr. mirovnine na godinu. U to ime dao je kardinal Scitovski 20,000, ostrogonski kaptol 20,000, nadbiskupijsko svetjenstvo dosad 40,000, samo budimsko-peštansko okružje 8000 fr. sr.

* Za priměrom luçonskoga biskupa poveo se je i pamierski biskup, naime odreknuo se svoje biskupije vidivši, da radi svojih legitimističnih načelah nije francezkoj vladi po volji.

* Kneginja Kolcova-Massalska, rodjena kneginja Helena Ghikova iz Bukurešta, koja je zimus boravila u Luganu, izdala je tu na světlo dělo: „La vie monastique dans l' église orientale“, u kom opisuje život samostanski iztočne cěrkve.

* Pohvalno poznati vojnički duhovnik Abbé Ségur oslěpio je. Francezka vlada htěde ga imenovati članom biskupskoga kaptola kod sv. Dionysia; no da svim preponam u napred doskoči, gledala je najprije izposlovat, da ga sv. otac imenuje biskupom. Sv. otac izpunio je želju francezke vlade, te je g. Ségur imenovan biskupom i već zauzimlje město u rečenom kaptolu. No naslova biskupskoga i posvetjenja neće dobiti, dok opet, čemu se nadaju, nedostane vid.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 22. — TEČAJ VII. U SUBOTU 31. SVIBNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Izvanjska lěpota kèrstjanstva.

III.

B. — Da glasba svoju savèršenost, do koje je danas dotěrala, ponajviše zaštiti i njegovanju katoličke cèrkve zahvaliti imade, bit će lasno svatko uvidio, tko se je malo s pověstnicom upoznao. Ako pojam glasbe u najširjem smislu kao pravilno měnjanje glasa (pěvanje) i zvuka (muzika u těsnijem smislu) uzmemo, nalazimo ju s početka pověstnice — kod svih narodah, medju kojimi zauzimahu izraelci opet pèrvo město; no s kèrstjanstvom svanulo je takodjer i za glasbenu umětnost veselije doba. O samom Spasitelju pověda sv. evangjelje, da je ovu umětnost sam posvetio, dočim se je kod poslědnje večere hvalospěvî na čast svojemu nebeskomu otcu spěvanimi služio. Njegov božanski primèr slědjahu docnije apoštoli i pèrvi kèrstjani, uvèrstivši sveto pěvanje u red cèrkvenog bogoštovja. Da se je i ovdě světovna gèrčka glasba malo po malo uvukla bila, te svojimi bučnimi strojevi cèrkvene pěvače, ako su htěli da im se glas čuje, mnogo napora stala, svědoči nam sv. Ambroz, milanezki biskup, koj se je prisiljena snašao, da cèrkveno pěvanje opet pèrvobitnoj jednostavnosti povrati. Sa sv. Ambrozom počimlje cèrkvena glasba, kao cěloviti dio katoličkog bogoštovja, svoju pèrvu dobu, trajavšu tja do Gèrgura Velikoga. S ovim velikim obnoviteljem cèrkvene glasbe postigla je ona svoj vèrhunac. Njegovim nastojanjem i osobnim upravljanjem ustrojena je rimska pěvačka učiona, iz koje izlažahu slavni věštaci u cèrkvenom pěvanju, proslavivši svojimi umotvori zapadni katolički svět. Jošte dan danas, nakon pó drugog tisućlětja opominje ova učiona u sikstinskoj kapeli u Rimu na slavno doba velikog ovog obnovitelja, ili bolje, osnovatelja cèrkvene glasbe. Velikim Gèrgurom uvedeno liturgičko pěvanje ima se smatrati kao zamet, iz kojega se je tečajem věkovah razvio potonji zvukoslovni sustav i jamačno cěla današnja glasba. Do vremena nesretnog razdvojenja u 16 stolětju, dok je prednjačila cèrkva koli na znanstvenom polju, toli u razvitku umětnostih cělomu izobraženomu světu, dotlě su se pod njenim okriljem veselo razvijale znanosti i umětnosti; al odkad je po tako nazvanih obnoviteljih 16. věka stupio u svět napram kèrstjanstvu cěpajući, i sve, što je katoličko, obarajući duh, od onda je i glasba, na svoj uštèrb ovim vèrtlogom zahvatjena, stranputicom udarila. Dok stajahu krasne umětnosti u službi cèrkve, gojila ih je ona kao majka svoja čeda, te su cvale u njenu naručju kao što cvate prolětni cvět na žarkom sunašcu, a kad se odtudjiše od nje, postadoše služkinje sebičnosti i nikad nezasitna koristoljubja: one su, istina, postigle něku razmaženu ugladjenost, no čarobni znak svetosti izgubiše — postadoše světovne.

U pověstnici nalazimo zabilježeno, da je cèrkvena glasba s Palestrinom i Orlandom di Lasso (onaj † g. 1594., ovaj † g. 1595.) svoj vèrhunac postigla; od poslě poče padati, jer je jednostavnu no cèrkvi primèrnu glasbu, koja je iz Gèrgurove učione nikla, iztěrala iz cèrkve gèrčka *dramatička* glasba. Od polovice 16. stolětja počimlje se nastrojna glasba, koja danas po Gospodnjih hramovih toliko šuma čini, te često putih više kazalištu no cèrkvi dolikuje. Po mněnju věštih sudacah imade se uzrok tomu tražiti u onoj okolnosti, što su cèrkvenom glasbom, kojom prije upravljahu svetjenici, počeli upravljati světovnjaci, koji su one skladbe, što su im iz sinoćnjih operah u ušijuh zujile, s jutra kod mise opetovali. Ovakovi premahaji zadadoše malo ne smèrtni udarac glasbi, te su joj za malo pristup ka Gospodnjem oltaru za uvěk zabranili. Věćajući naime za ono doba tridentinski sabor o spasonosnih uredbah cèrkve, izdade odluku, kojom je světovna

Digitized by Google

glasba iz cèrkve u v ě k imala uklonjena biti. God. 1564. imenova papa odbor kardinalah, koj je imao ovu odluku sv. skupštine izvèršiti. Sv. Karlo boromejski biaše takodjer članom ovog odbora, te je on možda jedni spasio glasbu za cèrkvu. Sv. Karlo znadjaše zlu porabu od dobre točno razlučiti; on je dobro znao, kolik upliv imade glasba na sèrdce čověčje, te je zato mislio, kako bi, ukloniv zloporabu izopačene světovne glasbe, razboritu ipak porabu za cèrkvu sačuvao. Poznajući velike u toj struci sposobnosti i cèrkveni duh glasovitoga Palestrine, pověrio je njemu cělu tu važnu stvar. Palestrina dobi nalog od odbora, da sastavi jednu misu, za koju su mu pravac i duh prepisali. On je shvatio važnost ovoga momenta: nepojde li mu za rukom pogoditi misao odbora, tad će glasba iz kuće Gospodnje za uvěk izbačena biti. Poslě tri měseca dojde pred odbor sa tri sv. mise: ovaj je priznao izvèrstnu vrědnost njegovih proizvodah, te je tako glasba ostala i nadalje u službi cèrkve.

Daleko bi nas s puta zavelo, kad bismo se upuštali u obširnije razmatranje onih poslědakah, što ih je glasbena umětnost pod okriljem kèrstjanstva postigla; to prepuštamo věštijemu na tom polju peru. Nam je za naše poduzetje dovoljno napomenuti samo glavne nacèrte, iz kojih upliv kèrstjanstva na ovu umětnost mogosmo razabrati; jedino što nemožemo prepustiti jest, da napomenemo velike one věštake na polju glasbene umětnosti, koji će neumèrli ostati u pověstnici svojimi proizvodi: Palestrina, Orlando di Lasso, Cherubini, Mozart, Hajden i njegov neumèrli učenik Beethowen — svi ovi veleumi bili bi nam možda za uvěk nepoznati, ili bi barem neznatnije město u pověstnici umětničkoj zauzimali, da nisu svoje glasbene savèršenosti postigli stranom u hramovih kèrstjanskih, stranom pod zaštitom i uz podporu katoličke cèrkve. Oni su proslavili svojimi umotvori cèrkvu kèrstjansku, a ona je neumèrla njihova imena u svojih lětopisih potomstvu na uspomenu zapisala.

(Dalje slědi.)

Ninive i slovo božje.

Znanstveni pokret i poslědci znanstvenoga iztraživanja na stavnom objavljenju stojećih protestantah zaslužuju svakako naše uvaženje i priznanje, — pače uvěreni smo, da mnogo učenoga gradiva, što su oni težkim trudom i mnogom marljivosti skupili, u gradjevinu hrama za svetu znanost upotrebit valja. Tako zaslužuje pozornost našu i jedna knjižica, što je lani u latinskom a prije kratkoga vremena pomnožana u němačkom jeziku izašla u Berlinu pod naslovom: „Ninive und das Wort Gottes von Lic. Otto Strauss, Domhilfsprediger zu Berlin. Ova knjižica znanstveno no u kratko razlaže, kako najnovija pronašastja i odkritja u Ninivi potvèrdjuju sveto pismo. U uvodu kaže g. pisac:

„Obretenje Ninive i sačuvanih starinah u prastarom ovom stolnom gradu Assyrije, kao što su za pověstnicu i život starih narodah od neprocěnive važnosti, tako imadu i za pověstnicu kraljestva božjega već s toga osobitu znamenitost, što su upravo u naše doba iznešene na vidělo. Jerbo dosad u kèrstjanskoj cèrkvi nije bilo vremena, u kom bi se věra i nevěra u toli samosvěstnoj i odlučnoj borbi sukobile bile, kao što za naših danah. To nam se najjasnije pokazuje, ako pozornije uzmemo motrit odnošenje i postupanje ljudih naprama slovu božjem. Sveto evangjelje propověda se po cělom světu, u stotinah različitih jezikah razlěga se njegov glas, pa i tamo, gdě je u zemlji omililo, kupe se ljudi oko njegova slova i pokoravaju mu se: pa se ipak dvoumje ljudih nije nikad usudilo tako postupati s ovim slovom, kao što se je prodèrznulo za poslědnjih sto godinah. Pet knjigah Mojsesovih očitovali su za izum kašnjega doba, pověstne knjige staroga zakona za sbirku predavanjah, koja su s pričami i bajkami poměšana, te posebnimi naležnostmi puka i stališah prepletena, — a proricanja sv. prorokah za opažanja, koja se, pošto su se već sbila, u odělu pěsničkoga oduševljenja predstavljaju.“

„Ali Bog reče kroz usta proroka Habakuka: „kamenje u zidinah vapit će, a grede u zaporu odgovorit će mu.“ — Na početku ovoga stolětja otvoriše se grobnice egipatskih kraljevah, a sad se razklapaju palače ninivske, dižu zidine i toraji u Babelu, a na stupovih oslonjene dvorane u Persepolisu ustaju iz razvalinah i ruševine, pod kojom tisuće godinah ležahu, pa nam sada neodoljivom silom zasvědočavaju istinu slova božjega, izpunjenje njegovih proročanstvah čak do neznatnih podrobnostih.“

„Kako pronašaste egipatske starine lěpo razjasnjuju i potvèrdjuju sveto pismo, to je velikom stranom poznato, pa je u pověstničkoj dvorani egipatskoga razděla u berlinskom novom muzeju jamačno već mnogi stajao pod slikom iz Thebe od vremena Rhamsesa Velikoga, koja predstavlja židove, kako opeke grade, osětjajući kod nje radost, što ju samo onaj poznaje, komu je sveto pismo slovo života. Manje je medju nami poznato,

Digitized by Google

što je sve izkopninami assirskimi na vidělo iznešeno.“

„Ima tomu istom trinaest godinah, što se je pèrva palača odastèrla u Ninivi, pa su već velike dvorane britanskoga muzeja u Londonu i Louvra u Parizu napunjene s najbolje sačuvanimi tamošnjimi spomenici; u krystalnoj palači u Sydenhamu podiže se u naravnoj veličini podpuna prilika sjajne assirske sgrade, a i u berlinskomu muzeju izložene su gledaocem najvažnije pronašaste starine u litinah od sadre. Izvan od istih obretnikah spisanih dělah nastalo je bogato književtvo o Ninivi, a nauka assirskih starožitnostih postà posebnom znanostju, te je mnogo gradiva nagomilano, što nam stari zakon u izvornom jeziku razjasnjuje, život i običaje assiracah i puka izraelskoga pred oči stavlja, a pojedine naznake i proročanstva sv. pisma tumači i potvèrdjuje. Mi ćemo u kratko razmotrit někoje najznamenitije ovih obretah, koje zasvědočavaju istinitost sv. pisma tako u obće glede posebnostih assirskoga puka, kako nam ih sv. pisci predstavljaju, kao takodjer posebice glede njegove povèstnice.“

Pošto je pisac naveo znatnija odkritja u Ninivi zaključuje ovako: „Nepostoja dugo vremena te- već Ezekiel mogaše objaviti:“ „O tom povědat će u paklu silni junaci s pomoćnici svojimi, koji svi spadoše dolě i tudě leže medju neobrězanimi i potučenimi mačem. Tudě leži Assur sa svimkolikim svojim pukom na okolo pokopan! Njihove grobnice duboko su u jami, a puk je sve naokolo pokopan, koji svi poubijani mačem popadoše, budući ih se sav svět bojaše!“ — Dvě tisuće i pol godinah minuše, što se je sipao pèsak a česte se plohe prolěvale povèrh ovih razvalinah, a težko da je ikoj drugi grad tolike veličine i znamenitosti tako naglo propao i zaboravnosti predan kao Ninive. „Nepoznaše više města svoga.“

„Sad je opet Bog ovaj grad iznio na vidělo, a stanje, u kom su našaste razvaline njegove, s užasnom ozbiljnostju potvèrdjuje izpunjenje onoga, što su proroci o njegovu razspu proricali. Nahum klicaše pobědnikom Ninive: „Robite dakle sada srebro, robite zlato, jer ovdě ima blaga bez kraja i množina dragocěnih napravah. Špilje bo svoje napuni otimačinom a svoj stan onim, što odere drugim. No sada treba da skroz opljěnjena bude.“ Pod uglevjem, pepelom i ruševinom jedva je našast po koj dragocěni zaboravljeni nakit, a iz svega se vidi, da su palače prije opljačkane, pa onda istom popaljene. — „Vatra neka te proždre a mač ubije.“ Bogato uresěni kraljevski prestol od měda i bělokosti (slonove kosti) sagradjeni nadjen je na pol raztopljen, a kèrvavi trazi na stěnah, ogorěle cedrove grede pod pepelom, a cèrno opečene ploče od uběla (alabastra) u londonskom muzeju svědoče nam, da se je sve to izpunilo!“

„Tražite dakle u knjizi Gospoda i čitajte! neće vam uzmanjkati da bi jedno samo, a nestajat vam neće nit toga nit onoga: jerbo je on, koj kroz moja usta zapověda, a njegov je duh, koj sve to proizvodi!“

„Samo několiko najodličnijih svědočbah istinitosti sv. pisacah mogosmo navesti. Věri ovih potvèrdah netreba, jerbo ona věruje prije nego što vidi: a najjača, najdostověrnija svědočba za istinitost božjega slova to joj je učinak ovoga slova u vlastitom sèrdcu i potvèrda u vlastitom izkustvu. Niti si nepreduzesmo, da gledamo dokazati, kako su se proročanstva do svojih potankostih doslovno izpunila. A što Bog dopušta, da se sve toli očevidnim načinom izpunjuje, to biva na osudu nevěre a na okrěpu slabovèrja, da se savkolik svět skloni pod njegovo svemožno slovo i pod križ Isukèrstov. Onoga, koj věruje, svaka i najneznatnija poběda slova božjega jači u radostnom pouzdanju, a stavlja mu pred oči ono vrème, u koje će kroz věrovanje prodrěti do vidjenja.“

„Assur bi uništen, al ne duh dušmanski proti Bogu i njegovu puku; Babel podignu se na njegovih razvalinah a za njim narodi drugi; a što Bog učini Ninivi, to biaše slika i prilika, kako će u svako vrème proći bogomèrzki svět i bitje njegovo, dok jednom ono živinče, o kom objavljenje Ivanovo pověda, da će u njem sva vlast i grěšnost ovoga světa ujedinjena biti, nebude bačeno u ognjevit jaz, a Bog sve bude u svemu. Tada saznat će savkolik svět, da je on gospodin, jerbo govorahu usta njegova.“

„Sva bo je pùt kao trava, a sva sjajnost ljudska kao cvětak trave. Trava usahnu, a cvět spade. Al slovo Gospoda ostaje do věka.“

Priměrak opadačah katoličke cèrkve.

Višeput već povela se je rěč po javnih listovih o propovědih jednoga klevetnika, koj je punih deset godinah obilazio sjedinjene dèržave amerikanske, svuda se izdavao za bivšega trappistu, te od raznih protestantskih slědbah bivao najmljivan, da katoličku věru i cèrkvu sramoti i na ruglo stavlja. Tobožnja izjavljenja, što je ovaj jadni opadnik, imenom John Leahey, o tajnah izpovědi činio, namamljivahu mu mnogo slušateljah

Digitized by Google

oko njegove propovědnice, a znaličnost ljudih, koji se rado nasladjuju škandalî, tim je još više dražio, buduć je samo za mužkarce propovědi dèržao pod izlikom, da njegova objavljenja ženskinje nesmědu čuti. Uzpèrkos sve obrane i zaštite, što ju je u velike česti protestantskih duhovnikah nalazio, bude Leahey god. 1852. obsudjen na doživotnu tamnicu zbog toga, što je u sudnici pred sakupljenimi sudci ubio mlada čověka, koj ga je kao zavodnika svoje žene obtužio bio. Samotnost tamnice privede ovoga velikoga krivca na spasonosna razmišljavanja, te je punih 18 měsecih sveudilj prosio, da nanovo bude primit u skupštinu one cèrkve, koju je prije bezobrazno ju obědjivajući uvrědio. Biskup od Milwaukie, Henny, u kojega biskupiji ovaj nesretnik podnosi kazan, podvèrgao ga je dugotrajnoj kušnji, da se osvědoči o iskrenosti njegova pokajanja. Pošto je biskup primio pismen opozov sviuh lažih i klevetah ovoga nazovi-trappiste, i pošto se je dovoljno uvěrio o njegovoj istinitoj pokori, povlastio je g. Ljudevita Daela, župnika u Fond du Lak-u, da Leaheya opet primi u krilo cèrkve. Dne 20. sěčnja t. g. ověršen je ovaj čin, te je tom prilikom pokornik sve svoje katoličkoj cèrkvi nanešene krivice u nazočnosti inih uznikah javno i na glas opozvao, te Boga i ljude radi svoga sablastnoga i bogomèrzkoga života za oproštenje molio. — Amerikanske novine „New-York-Freeman“ izvěštivajući o tom svoje čitatelje dodavaju ovu opazku: „zanimivo bi bilo, kad bi tko sada sva pohvalna i preporučna pisma, koja je prije Leahey od glasovitih protestantskih duhovnikah dobio, sakupio, a ujedno sastavio věrodostojni imenik svih onih pastorah, koji ga pozvahu, da s njihovih propovědnicah besědi, dočim su ga tim načinom na stazi očevidnih lažih, kojom je tako dugo stupao, podupirali i štitili.“

Anglikanska snosljivost.

Kao mali prinesak k pověstnici raztrubljene protestantske snosljivosti zaslužuju biti sačuvana slědeća pitanja, koja protestantska stranka u Edinburgu svojim izbornikom predlaže, kao što ih priobćuje edinburžki dnevnik „Scotsman.“ Zanimivija od ovih pitanjah jesu:

1. Věrujete li, da je papa „muž grěha,“ o kojem govori pismo, te glava velikoga pismom prorečenoga odpada? — 3. Buduć su zakonom o emancipaciji od god. 1829. jezuitski i svi ostali duhovni redovi unutar sjedinjenih kraljevinah zabranjeni, hoćete li za to odvětovati, da se ovaj zakon strogo obdèržava? — 5. Buduć pravi papiste nisu no gibive lutke u papinih rukuh, kojimi on kroz biskupe i svetjenike po volji upravlja, dèržite li za primèrno i prema britanskom ustavu, da ovakove gibive lutke za parlament izabiru ili izabirane biti mogu? Ako ne, hoćete li za to glasovati, da se svim papistom pravo aktivnoga i passivnoga izbora za parlament oduzme? — 7. Ako odobravate, što papa, inostrani vladalac (s kojim protestanti duševno i političnо neprestano treba da ratuju), kroz biskupe i duhovnike, koji su njegovi konsuli, svoje papiste pošilja u parlament; kojim razlogom uzbijat ćete pravo Louis Napoleona ili ruskoga cara, da i oni britanske podanike imenuju za parlament? — 8. Jerbo papiste nemogu dělovati kao slobodne osobe, dopušta li gradjanska i věrozakonska sloboda, koje se uživamo, da gděgod nad protestanti vladaju papiste, koji nit s gradjanskoga nit věrozakonskoga obzira slobodni nisu? — 9. Věrujete li da se rimska cèrkva dèrži načela, da se čověk u ime dobre svèrhe smije pretvarat, hinit, dvoumno govorit, primisaljem poslužit, da se protestantom nemora dèržat zadata rěč? Pa ako sve to věrujete, dali ste spremni svoj odvět dati za to, da se papiste sa svih službah izključe. — 10. Bi li s vašom voljom bilo, da se koj papista popne na prestol? Ako ne, kakovih razlogah imate za to, što se papistom dopušta sědit u parlamentu? itd.

Dopisi.

— a —. *Iz gornjo-varaždinskoga okružja* 24. svibnja. — Nedvojim, blagoćudni štioče, da te sve zanima, što se god na cèrkvenom polju dobra i koristna budi u duševnom, budi materialnom pogledu u našoj prostranoj nadbiskupiji sbija, s toga i vazda naš obće obljubljeni katolički list rado prebireš, da šta takova unutra najdeš. Sčnim indi, da ću ti svakako ugoditi, ako te o ovogodišnjoj prolětnoj pastoralnoj skupštini gornjo-varaždinskoga okružja na kratko izvěstim.

Dan 20. svibnja biaše za svetjenstvo ovoga okružja znamenit i ugodan s toga, što se je tada kod nas za dobro naše cèrkve i njenih službenikah mnogo ne samo govorilo već i tvorilo. Spomenuti dan sakupili smo se u opredělјeno vrěme skoro svi u ivanečki župni stan, odkuda se polag višjeg propisa u župnu cèrkvu uputismo, gdě nas mnogobrojni pobožni puk obojega spola svetačno oděven sa školnom mladeži dočeka. Da je tu služba božja dèržana, i prije sv. mise pěsma „Dodji duše sveti“ izpěvana, koju nevina školna dětca milozvučnim glasom sprovadjahu, netreba mi ni napominjati

Digitized by Google

I pošto tako svoju cèrkvenu pobožnost svèršismo, povratismo se u župni stan, gdě nas prije svega veleč. g. Ivan Barbarić, okružni podarcidjakon i predsědnik skupštine, shodnim, ljubkim i baš u sèrdce dirajućim govorom pozdravi. — Nakon toga bude pročitan velecěnjeni dopis prečastnoga duh. stola, gdě se u obće svim svetjenikom ovoga okružja na dobru rěšenju lani za jesensko vrěme predloženih zadaćah pohvala milostivo izražuje; a za tim čitan je zapisnik o prošloj jesenskoj skupštini, u kom svu moguću točnost opazismo. No buduć da naš okružni bilježnik, g. Stěpan Vuković, ivanečki župnik, u ime okružja obširno zadaće za preč. duh. stol rěšavati običaje, zato veleč. gosp. predsědnik skupštine svoju želju izjavi, da imenovani g. bilježnik dane za ovo polětje zadaće i po sebi rěšene čita; na što i svi privolismo. Čitanje ovo, premda je skoro do dva sata trajalo, tako nam je ugodno vrěme prikratilo, da smo se baš nasladjivali; jer zadaće ove tako su oštroumno složene, da im se polag mněnja skupštine ništa pridati ili oduzeti nemože — sve bo je tako suvislo kao čvèrsti niz karikah na zlatnom lancu. —

Dočim se tako na znanstvenom polju poučno zabavljasmo, odvede nas naš g. predsědnik na polje materialno, predloživ nam u tom pogledu bědno stanje naših nemoćnih svetjenikah, i toplo preporučiv, da po želji našega dobrotvornoga vèrhovnoga pastira o tom velevažnom predmetu zrelo věćamo, i svoje mněnje očitujemo: kako bi se toj bědi po nami najsbodnije doskočiti moglo? — U toli važnoj stvari, kao što je ova, treba zaisto razborita razsudjenja; — s toga u pèrvi mah svi umuknusmo . . . dok ovo mučanje naš vrědni g. bilježnik svojim hladnokèrvnim razlaganjem ove stvari prekinu. On, pošto bi sve o spomenutom predmetu predloge veleštovane bratje u ovom listu izišavše pretresao bio, te napokon i svoj u 16. broju istoga lista běli svět ugledavši obširnije razjasnio, uljudno predloži skupštini: da i ona svoje mněnje o tom izrazi; i nakon několiko neznatnih opazkah od někojih članovah svim nam se poslědnji predlog vèrlo dopade, te ga svi bez iznimke za svoj priznadosmo, buduć da nam se gospodarstven i najsbodniji čini. Jer polag toga predloga netreba nikomu glavnice položiti, — već jedna stran glavnice u dobrih rukuh uvěk ostaje, — a kamate se od nje neprekidno platjaju; polag toga opet bi njom svaki u oporuci po svojoj volji razpolagat mogao. — Istinabog da se u tom predlogu na pèrvi pogled odviš težak teret za platjanje mnogomu čini; no stavimo se u tužni položaj naše nevoljne subratje, te pomislimo, kako će nam biti, ako nas ista sudbina, možebiti prije nego se i nadamo, postigne, pa će nam jamačno ovaj tèrh olakšati. — Tim duhom bila je naša skupština nadahnuta, kad se na tu plemenitu žèrtvu skloni, u čem ju još bolje učvèrsti zlatna opomena sv. Ivana apošt. govorećega: *„Koj posěduje imetak ovoga světa, te vidi, da mu brat nuždu tèrpi, a ipak pred njim svoje sèrdce zatvara, kako stanuje u njem ljubav božja? Sinci moji, neljubimo se samo jezikom, nego istinom i činom.“* (Iv. 3, 17, 18.)

Što se tiče iznimke u predlogu se nalazeće glede preč. članovah naših kaptolah, da ovi u zakladu nemoćnikah ništa doprinositi dužni nebudu, čini se ovoj skupštini da je posve na svom městu. Jer dok su ovi članovi mislili, da će im ota zaklada od potrebe biti, nisu se ustručavali umnožavati ju, — a kad ih božja providnost od te nevolje milostivo rěši, neće im pomoći od nje trebati, dakle i obveza ova sa strane njihove prestaje; — vrata bratinske ljubavi ipak im se tim nezatvaraju. Što je pravo, to je i Bogu drago. — *)

Medjutim naša skupština kao što nemože tako niti neželi svojim zaključkom nikomu svoje mněnje narinuti, već i s toga, što nam i onako polag konkor. IV. članka pod *e*) synoda dioecezanska pred vrati stoji, gdě će se ota stvar bez dvojbe obćenitom naredbom rěšiti. A do toga doba bolje je, da se dèržimo u tom poslu poznane zlatne poslovice: *„in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.“* Ovako će nam i ovo naše dělo povoljno za rukom poći. —

Iz Uskokah kod stare Gradiške. 18. svibnja. — Neimajući nikakovih novostih, pisat ću vam něšto o naših starinah.

U čitavoj knjizi ovděšnje spomenice, u kojoj su pobilježeni stari pametari, samo tri su města za naš predmet važna.

Bošnjaci muhamedanskoga zakona rědko kad idu na zavěte i oproštenja u Meku ili Medinu, gdě se u pèrvoj ti putnici na troškove sultanove čitavih 17. danah hrane; a u drugoj nalazi se najsvetija njihova džamija na 400 stupovah oslonjena i s 3000 švětionicah razsvětljena. Lěs pako Muhamedov, kaže Budeo, da nedèrži privlač, nego na malih mramornih stupićih da stoji.

Ali zato češtje bosanski muhamedanci bodočaste ovamo u Staru Gradišku, gdě na medji carevine austrijansko, baš na samom izvanjskom zemljenom be-

*) Što bi se svakomu izmedju nas moglo dogoditi, da nam danas sutra uztreba pomoći iz nemoćničke matice, to, gdě se o podpori ove zaklade radi, neka nam samo pobočna i podredjena pobuda bude, jerbo je koristoljubna i sebična. Glavna i odlučna ponuka, ako hoćemo da nam i naměra čista i dělo u svakom obziru valjano bude, treba da nam je ljubav bratinska. Ova ljubav netraži svoje koristi, — charitas non quaerit, quae sua sunt, — ona ima pred očima samo nuždu bližnjega i gleda joj doskočiti, — o njoj valja, što stariji Tobija reče svomu sinu: Quomodo potueris, esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum, etiam exiguum libenter impertiri stude. Tob. 4. 8. — Nemislimo s toga, da je dovoljan onaj razlog, radi koga bi članove preč. naših kaptolah od doprinašanja u nemoćničku zakladu izuzeti valjalo. Gdě se radi o ustanovljenju zaklade za korist svetjenstva svekolike nadbiskupije, tu treba da se stiču podpere svih kolikih svetjenikah iste nadbiskupije. Imamo uzorit primèr od ozgor u našoj glavi. A, koliko nam je poznato, jamačno smijemo tvèrditi, da prečastna gospoda kanonici, koji na ostale blage svèrhe često, rado i znatno doprinose, nit nežele nit netraže, da se u ovom dělu milosèrdja, koje se njihove podpore potrebne i ponajbližje bratje tiče, glede njih kakova iznimka učini. Sbilja: što je pravo, i Bogu je drago!
Ured.

Digitized by Google

demu stoji grob glasovitoga njihovoga proroka imenom „Gajbije.“

Ovaj Gajbija još prije tvèrdjave ove — o kom se inače pripovědalo, da je u vrěme kuge svetim kèrstom vrata znamenovao i svaku takovu kuću občuvao — još za života stojao je kod turakah u velikom uvaženju i poštenju. On ih je, kad su na Beč polazili i njega za savět pitali — odgovarao od poduzetja toga, veleći: da će ih malo svoje otčinstvo ugledati. Poslě poraza pod Bečom skočio je još višo u njihovu mněnju, te uplašeni zapitaše ga za medju carevine otomanske, a on im reče: „Sava medja i moja ledja“, ili ko što iz predavanja čuje se: „gdě ostanu moja ledja, tu će biti turska medja!“ Sastavitelj ove knjige, župnik ovdě preminuvši Mio Eiler, i pisac Jakob Korponaj, njegov pomoćnik, vele: da ga je u obadva ova puta sam vezir poslanstvom svojim dao pitati! . . .

Medjutim ovo město još u postanku svome samo istom zakèrčeno i obkopano obsědne Ivo Makar; na što ga turci ostave i prěko Save poběgnu.

Ali Gajbija nije hotio da uteče; on se je po naših stranah skrivao, za što ga razljutjen turčin jedan, imenom Adžija, sěkirom ubije i ostavi nepokopana; ali ga naši sahrane.

Kad su ovaj grad utvèrdjivali, zamole turci, da im u proroka toga grob nediraju, što naši i učine.

Poslě izpunjenja dakle proročanstva njegova, buduć je pogodio i kazao im istinu, počmu ga u zemljah svojih častiti i slaviti, te ga svuda za svetca proglase! Za 80 godinah po svoj Turskoj bude on zbilja kao takov i pripoznan, i bude naredjeno, da se k njemu hodočasti, i da koji zbog siromaštva ili nemoći k Muhamedu nebi mogao, da svakako ovoga Gajbije barem grob nepropusti. Koj pako ovdě bude, ponese sobom u ridici zemlje od tog groba, i tamo se pohvali, našto ga prozovu adžiom t. j. plemenitim.

Turci mu se klanjaju i prěko Save; a mnozi dolaze amo s darovi, pa što njega, što ključara nadare. Buduć da je nuz grob taj gradska vanjska stražarna, to misle mnogi turci, da je Gajbiji na poštenje. — Ovo mněnje su prije posadari — garnizonci — navlastito Taliani i Madjari, věšto na svoju korist obratjali i u to ime od bogatih turakah primali darovah; čemu se istinski i pravdoljubivi graničar, koj sada tu tvèrdjavu čuva, nezna u svojoj sretnoj prostoti dosětiti.

Početkom bio je ovaj grob tarabami samo ogradjen, a sada je obzidan i limom pokriven. Više njega stoji na stupu fenjer, u kom večerom svěća gori, kao i u nutra sad svěće sad pako uljenice gore. Kroz prozore šarenog stakla vide se znamenja turska itd.

Turkom je dopušteno od naše vlade u svako doba amo dolaziti, i pobožnostju svojom Gajbiju udostojiti. Tako sam i něki dan vidio stara jednoga i bradata turčina, kako je na humki jednoj do pojasa u zelenoj travi sa prekèrštenimi koléni sědio, i molio mu se u tišini, bez da se je na koga obazrio.

O bajramu i o ramazanu češtje ga pohode, koji poslědnji sada je nastao, i svako jutro, čim u Berbiru pukne top, započme se post, i traje cio dan tako, da niti puše, niti kavu piju, niti jedu, niti vode ma da je najveća žestina neokuse. Al na večer, kad opet top pukne, zaurlaju najprije u razsvětljenoj na bajeru savskome skupa sa munarom džamiji do tri puta tako silno, da se svud u naokolo čuje i razlěguje; što kada se jošte odzivom s pět drugih džamijah ponovi, — predadu se tada kroz čitavu noć putenosti i neuměrenom uživanju jěla i pila, bez da ikoji opočine ili spava.

Al i po danu postom gděkoji dojdu k nam i reknu: „ujače, žedan sam, daj mi vode, ili pušio bi, daj mi čibuk.“ Jednom takovom sgodom okrenem se ja k mome starcu i reknem: „si isti haberent fidem, scirent Deum omnia nosse et intueri coram“, a on sisa dim i kvasi gèrlo, nije ga ni brige što se govori. . .

Druga su pako dva još važna slučaja, koja se napominju u toj našoj spomenici. To je jedno: što su turci jedared o velikoj suši bajerom provod vodili, i s one strane naprama počivalištu Gajbije stali i za kišu se molili. A drugo: što prigodom glasovite 1826. pedesetnice iliti sveta lěta, kèrstjani bosanski, kao da su se ovimi s ove strane našimi hotěli da sdruže, radorado iz toga obzira dojdoše mnogobrojni, i odande klečeći očima pratiahu naše moleće i pěvajuće provodničare sa bajera svoga. Bez prigovora upisahu tadašnjici: „dextera Domini fecit virtutem.“

Iz Beča dne 23. svibnja. Kad sam vam javio onu preradostnu věst, da je njeg. c. k. veličanstvo premilostivi car hèrvatsko-slavonskog metropolitu preuzv. g. zagrebačkog nadbiskupa sv. stolici za kardinala predložio, nimalo nisam sumnjao, da će ju svikoliki stanovnici naše domovine s veseljem pozdraviti. Nada moja nije me prevarila. Poznato je, s kolikom radostju primi ovu věst světli ban, koli ju sèrdačno pozdraviše sva višja i nižja duhovna i světovna poglavarstva, kao i ostala gospoda duhovnog i světovnog stališa — svikolici dobro znajući, da je ova visoka carska milost, kojom je njeg. c. k. veličanstvo preuz. gospodina udostojit blagoizvolilo, i za njegovu preuzvišenost, i za cělu našu domovinu sjajna odlika. Povišenje bo ovo nadbiskupa našeg na dostojanstvo kardinala jest na našem obzorju dosad nevidjena zvězda! — Da naša radost, koju s toga poćutismo, podpuna bude, treba samo, da i sv. stolica svoje potvèrdjenje izreče. Što ovako svi željno izgledamo, sada je veoma na blizu. Mogu vam iz pouzdana izvora javiti, da je proglašenje nj. preuzvišenosti za kardinala odredjeno za dojdući pèrvi papinski konsistorij, koj će se — ako ne prije — a to pèrvom polovinom měseca lipnja obdèržavati.

Digitized by Google

Ovogodišnji tělovski blagdan — kao što obično — s najvećom svečanostju biaše ovdě obavljen. Svečanom provodu prisustvovali su njeg. c. k. velićanstvo, prejasna gg. nadvojvode, boraveći ovdě svi vèrhovni pastiri, preuz. gg. ministri, tajni savětnici, sva vojena i gradska poglavarstva. Službu je božju obavio kao što i provod vodio ovdašnji knez-nadbiskup; blagoslov sa preslavnim svetotajstvom na svih stajalištih dělio je ovimi rěčmi: „Benedictio Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super Imperatorem nostrum Franciscum Josephum, hanc civitatem, fructus terrae, et super nos omnes, et maneat semper.“ — Onaj glas, što su ga novine razněle, da će njeg. c. k. veličanstvo na onom městu, gdě je ugarska kruna našasta, na svoje troškove dati cèrkvu sagraditi, nije neosnovan.

Iz Bosne 24. travnja. *) Na 1. travnja tek. god. u Kreševskom samostanu sakupljeni starešine redovničke ove dèržave pod predsědničtvom O. M. P. Fra. Martina Nedića, dèržavnika, učiniše proměnu drugogodišnju izza kapitula. Ovo je pèrva proměna, koja se učini s lěpim porazumljenjem sretno vladat počimajućega presvětloga i prepoštovanoga našega novoga biskupa Fra. Mariana Šunjića, novog doduše poglavara u dostojanstvu biskupskom, al starog dosta u godinah i vladanju ove dèržave; on bo već ima 58 godinah i sve je veće časti u dèržavi, kao što su: tajnika, čuvaoca, istog dèržavnika, i najposlě generalnoga pověrenika obnašao, a evo sada je srećom našom biskup panaděnski i apoštolski naměstnik u Bosni. Bog ga uzdèrži s nami i medju nami jošte mnogo godinah!

Odmah poslě proměne dva glavna člana dèržave t. j. dèržavnik Fra. Martin Nedić, i čuvaoc Fra. Filip Pašalić oddělišе se iz dèržave; oni put Rima za ondě glasovat u izboru novog generala, — ovaj put Beča, da se sastane s preuzvišenom i presvětlom gospodom presjajnoga carstva austrijanskoga nadbiskupi i biskupi ondě izabranimi, te da od ovih skupljenih nastupnikah apoštolskih u svom važnom poduzetju moli savět i potrebitu pomoć. Nesumljim nimalo, da će ovomu vèrstnomu i krèpkomu redovniku ovi vèrhovni pastiri otvoriti sèrdca svoja, i da će mu ovaj posao plemeniti, — zelus enim domus Dei comedit eum, — lěpo za rukom izaći, kao što mu je i dosad sretno izhodio svaki posao, kog se je prihvatio. Niti nije čude; jerbo onim, koji ljube Boga, sva sudělaju na dobro, Rom. 8., i kao što bez onoga ništa nije moći učinit, koj je sva učinio: tako po njem sva se učinit mogu, po svědočbi apoštola: sva mogu u onom, koj me krěpi, Gospodinu Isukèrstu. A niti stovani naš Pašalić nebi bio mogao dosad u čin privesti toliko blagodatnih děloh, da mu sam Gospodin Isus nebi bio poslao svoga dobra angjela, da mu ovaj upravlja sve korake njegove, i bude u pomoć u svemu dobru, česa nam je on već dosta izkazao; jerbo on nas je u najnovije doba občuvao i spasio od progonstva, možebit i propasti. Koj je dakle dosad od prejasnih vladaocah, njihovih izabranih dèržavnikah, bogoljubnih biskupah i inih vèrlih ljudih toli blago priman bio, nadamo se, da će mu se ista milost i u buduće uděljivat, da on svojim težkim trudom i neumornom brigom bude kèrštenom narodu na korist. Zato molimo često milostivoga Boga, da on, koj nam je uz ova opasna vremena tako krěpostmi nakitjena čověka darovao, za slavu presvetoga imena svoga, a korist našu i dobro puka njemu pravověrnoga, uzdèrži ga medju nami i poživi dugo; medju nami bo od više godinah priličan mu ustao nije.

Nemogu propustit da nespomenem, kako se kod nas očevidno izpunjuje ona prilika, koju Odkupitelj naš kod sv. Luke na pogl. 15. stavlja od otca obitelji i sina razmetnoga. Něki od naše bratje redovnikah, zamèršenih prijašnjih godinah u svojoj pameti zanešeni, ostavivši ubogoga osnovatelja svoga reda odoše i něki u daleki svět, misleći, da će im pod tudjim krovom bolje biti. Al za kratko vrěme opaziše, da odkad su otišli od otca, koj je voljom i duhom ubog, al inače toli imućan, da im ništa potrebita oskuděvalo nije, počeše nuždu tèrpiti. Rekoše zato medju sobom: otac naš obiluje na svemu, a mi podnosimo bědu; nebědujmo više, nego vratimo se k otcu svomu i kažimo mu: otče! sagrěšismo, al ti nam oprosti i uvèrsti nas opet medju sinove tvoje a bratju našu, koja su svendilj bila uz tebe. I oni povratiše se k otcu, koj ih s velikim veseljem dočeka i primi. — Izpunjenu ovu medju nami priliku Odkupitelja našega nestavljam ovamo, da ikoga prikorim ili uvrědim, — nedao toga Bog; već stavljam svim nam za izgled, da poklě smo u krilu sv. majke cèrkve katoličanske svojevoljno pod koga vodje barjak stupili, věrno pod istim vojujemo, obdèržavajući medju sobom jedinstvo, za koje je Odkupitelj naš molio otca nebeskoga: da svi budu jedno; — da budemo poslušni, jerbo je i on poslušan bio tija do smèrti križa, i da tako věrno vojujući i dovèršivši bèrvanje naše kao zaslužni vojnici Isusovi u kraljestvu njegovu — koje nije jělo ni pilo, već pravda i mir — i veselju u Duhu svetomu čekajući na krunu slave primimo ju od kralja i pravednoga sudca.

*) Ovomu listu trebalo je uprave mèsec danah, da prevali put od Travnika do Broda; to je uzrok, što ga tako kasno priobćujemo. Ured.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagrěba. Dne 27. t. m. obdèržavalo je svetjenstvo okružja pèrvostolnoga, pod predsědničtvom prečast. gosp. kanonika i proarcidjakona Franje Kalabara, u župnom stanu novoveškom svoju prolětnu skupštinu. Mimoišavši ostale predmete, o kojih je věćano, napo-

Digitized by Google

minjemo samo, da je nazočno okružno svetjenstvo u poslu nemoćničke zaklade poslě zaměnitog pretresivanja prigèrlilo u bitnosti predlog g. M. Sk. Babića, novokapelačkog župnika, priobćen u 20. br. ovoga lista. Na ovoj osnovi izjavit će skupština svoje mněnje: da se zaklada nemoćnih duhovnikah samo dobrovoljnimi prinesci svetjenikah podupire tako dugo, dok joj matica dovoljno naraste; a od čiste zaostavštine umèrvših svetjenikah da se 5% odbije i pobira na korist iste matice.

— Prečastni gosp. opat i kanonik zagrebački Josip Clemens predao je ravnateljstvu sěmeništa zagrebačkoga jednu zemljištno-razteretnu obveznicu vèrhu 1000 for. sr. s očitovanjem, da 300 for. zakladi ovdašnjega sěmeništa, a ostalih 700 for. matici nemoćnih duhovnikah ove nadbiskupije poklanja.

— Dne 25. t. m. preminuo je ovdě častni Bonifacio Černohorský, član i nadlěkar ovdašnje milosèrdne bratje u 38 godini života.

— Piše nam jedan prijatelj iz Beča, da je gosp. A. Pfantzert, mirodiar u Beču, a inače rodom iz Zagreba, želeći našemu preuzvišenomu gosp. nadbiskupu svoje duboko štovanje i činom zasvědočiti, zamolio ga, neka bi u znak ovoga počitanja primio odanj jednu mumiju, koju je on prije više godinah kupio. Preuzvišeni gosp. nadbiskup neimajući u svom gradu primèrna města za ovu oveliku starinu, a žudeći ipak, da ovi rědki spomenik staroga světa, kakova, koliko nam je poznato, kod nas jošte neima, — dodje u našu domovinu, a u njoj gledaocem bude u svako doba pristupan, — izjavi g. Pfantzertu svoju želju, da istu sebi blagovoljno naměnjenu mumiju pokloni našem narodnom muzeju u Zagrebu. Gosp. Pfantzert je na to drage volje pristao, i obrekao, da će ovaj svoj dar naskoro o svom trošku poslati u Zagreb i upravit ga na g. čuvara narodnoga muzeja.

Iz Kaloče. Ovdašnja stolna cèrkva dobiva brigom i nastojanjem preuzvišenoga gosp. nadbiskupa Josipa Kunszta toli krasnu napravu, kakova dostojanstvu hrama božjega dolikuje. Nedavna uklonjen je iz nje stari veliki oltar, da ustupi město novomu iz karrarskoga mramora sagradjenomu, komu je opet najveći ures prekrasna Kuppelwiesercom izvedena i na parižkoj izlozi od svih poznavalacah odlikovana prekrasna slika, što predstavlja uzašastje Marije u nebo. Istu stolnu cèrkvu krasit će nadalje dva mramorna kipa zemaljskih zavětnikah sv. Stěpana i Ladislava, koji stoje 10,000 for. sr. dočim će veliki žèrtvenik stati do 30,000 for. Imena umětnikah: Kuppelwieser, Führich, Roser i Bonani jamče za to, da će kaločki hram dobit same izvèrstne proizvodine obrazovnih umětnostih. Neka blagi Bog uzdèrži umětnosti i diku hrama božjega ljubećega nadbiskupa, pa će i starověčna kaločka stolna cèrkva opet procvasti i bit lěpim uresom lěvoga podunavlja, kao što biaše někoč. U velikanskom slogu po sv. Stěpanu sagradjenu basiliku poštediše isti turci, al prevratnici pod Leopoldom I. tako ju popališe i pobaraše, da danas samo pojedini ostanci, koje g. nadbiskup skèrbno sabirat daje, zasvědočavaju njenu někadašnju umětnu veličinu.

Iz Rima. Francezki „Univers" navodi subroj činovničtva u papinskih dèržavah godine 1848. Uslěd te statistike biaše rečene godine u istih dèržavah 243 duhovna, a suprotivno 5059 světovnih dèržavnih činovnikah; pače kod uprave cèrkvenih skupštinah biaše naměšteno 447 světovnjakah a samo 161 svetjenik. — Kad je u Parizu sardinski poslanik grof Cavour pred jednim visokim dèržavnikom govorio o izključivom vladanju duhovnikah u papinskih zemljah, podà mu spomenuti dèržavnik ovu statistiku u ruke.

---

* Načelniku jedne veletèržke kuće u Štetinu dostavljen je kroz kat. župnika u Berlinu list sa 700 talirah, u kojem se pise: „Opremitelj ovih novacah nada se istom onda opet steći pokoj savěsti, kada se ovi novci u rukuh svoga pravoga vlastnika nahodili budu."

* U Skadru u Albaniji počet će se naskoro gradit katoličko sěmenište za cělu Albaniju. Tamošnji biskup dobio je već mnogo prinesakah u to ime. Nj. veličanstvo car austrijanski poklonio je u tu svèrhu 8000 for. sr. Propaganda iz Rima poslala je takodjer u pomoć 4081 for. sr. Nadaju se, da će ovo odgojilište kat. duhovnikah za Albaniju bèrzo se dovèršiti.

* Na otoku Malti prestupilo je polag protestantskih izvěstjah 40 vojnikah tamošnje posade u katoličku cèrkvu. Izvan ovih prešlo je tamo više odličnih protestantah, a 10. veljače jedan židov i jedan muhamedanac na katoličku věru.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je: g. Ljudevit Moor, župnik u Starih Čičah (Vukovini). — g. Janko Lacković, župni pomoćnik u St. Čičah, postao je tamo upravljatelj župe. — Preměšteni su: g. Stěpan Rešetar, žup. pom. iz Gorah u Kutjevo; a g. Rudolf Šantek iz Kutine u Koprivnicu. — Naimenovani su župni pomoćnici za upravljatelje župah: g. Josip Gabaj u Belovaru, g. Stěpan Harabajsa u Gjurgjevcu i g. Franjo Košćec u Kloštru Ivaniću.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 23. — TEČAJ VII. U SUBOTU 7. LIPNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. n sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Izvanjska lěpota kèrstjanstva.

IV.

B. — Jošte više nego u dosad navedenih umětnostih proslavljen je duh kèrstjanstva u tako nazvanih prostornih umětnostih, kamo računamo graditeljstvo, kiparstvo i slikarstvo, te ih je povisio do onog savèršenstva, kojim danas nadkriljuju oplemenjeni po njih starodavni plasticizam. S pověstnicom kèrstjanstva skopčan je těsno razvitak umětnog graditeljstva tako, da je iz napredka pèrvog i na procvětanje drugog zaključiti moguće. „C' est la pensée chrétienne bâtie" veli glasoviti francezki apologeta Aug. Nicolas o kèrstjanskom graditeljstvu, i doista ono je „misao kèrstjanska kamenom sagradjena."

Dok je za pèrvih věkovah poganska politika, želeći svoj truli već živalj proti novom i silnom kèrstjanskom spasiti, proganjala svaki pojav kèrstjanskoga života, běžahu Isukèrstovi slědbenici u guste dubrave i tamne katakombe i ovèršavahu tamo svoje bogoštovje. Puste šume i vlažne podzemaljske špilje biahu njihove bazilike, i to trajaše do početka četvèrtog stolětja.

Kad je Konštantinom Velikim kèrstjanstvo postiglo političku slobodu, poče se „misao kèrstjanska kamenom sagradjena" bujnije razgranjivati. Tu su stranom poganski hramovi u kèrstjanske pretvoreni, dočim su, izuzamši gole zidine, sva ostala znamenja poganstva sa znakovi spasenja zaměnjena; stranom pako podignute su iz temelja nove sgrade, gdě se je razapeti Bog, ruglo židovom i ludost poganom, javnomu klanjanju izlagao. Pa upravo Rim, stolica poganstva, odkud je izišlo kèrvavo progonstvo kèrstjanah, upravo Rim, koj je mučeničkom kèrvlju nakvašen, postao je stolicom kèrstjanstva i školom kèrstjanskih umětnostih, koja je do preko četiri stolětja pod imenom rimske u umětničkom pogledu světu pravac davala, dok ju nije početkom osmog stolětja bizantinska zaměnila, koja je opet, proslavljena svojimi veličanstvenimi pilovi u graditeljstvu, do blizu 13. věka vladala. Najsjajniji svědok ove veličanstvene graditeljske struke ostade nam na uspomenu u sv. Sofiji u Carigradu, gdě se sada Muhamedu klanjaju, a kao slaba paslika predstavlja nam ju jošte bazilika ravenska i sv. Živka u Rimu. U trinaestom stolětju zaměnjen je bizantinski slog gotičkim. Sva tri ova odsěka věkovah imadu velelěpnih i sjajnih zastupnikah svoje umětnosti, koji se nad spomenicî poganstva odlikuju posebnim, iz kèrstjanskih pomislih proizlazećim pravcem. Dočim su se starodavni poganski hramovi prostirali razimice (horizontalno), te tako kao k zemaljskomu življu prikovani bili, počeše se kèrstjanski na temelju križa dizati u visinu, rekao bih, suncu pod oblake, kao za dokaz, da su proizvod onoga duha, koj s neba dolazi i k nebu vodi. Odtud gotovo kod svakog sloga kèrstjanskog cèrkvenog graditeljstva temelj je križu nalik, lice pram iztoku, kao suncu světla i spasenja ohraćeno, dočim se vèrhunac diže tamo, kamo imade svaki čověk kao k poslědnjoj svèrsi težiti. Sve to opazit se može u preteźnijoj měri u gotičkom slogu. Tu se iz dna zidanih stabalah dižu umětnom věštinom prepletene grane, koje se opet u primèrnoj visini sabiraju u nebrojene lukove, na kojih opet počivaju smělo sagradjeni svodovi, dočim se piramidalni zvonik gubi u modrini nebeskoj. Tu je „kèrstjanska misao" najveličanstvenije „kamenom izražena." Imade li cěnitelja umětnosti, komu nebi sèrdce zaigralo, kad se razgleda po takovu spomeniku kèrstjanske veličine? . . Nam Hèrvatom netreba daleko tražiti takovih spomenikah; mi ga imademo srěd našega grada; i naš pèrvostolni hram spada polag nepristranog suda věštih umětnikah — izuzamši dàkako onu izvanjsku stranu, koja, postradav mnogo neprijaznimi udarci vremena, na naglu ruku u

Digitized by Google

posve inevèrstnom slogu je sagradjena — medju pèrve spomenike kèrstjansko-gotičkog graditeljstva. Čovèku unišavšemu u ovu svetinju nemože se na ino, nego da se s jedne strane divi suměrnosti pojedinih stranah, a s druge da se pokloni nezaboravljenomu duhu naših vèrhovnih pastirah i prečastnog kaptola, koji nisu štedili niti dan danas jošte neštede truda, troška niti nikakova požèrtvovanja, samo da ovaj krasni spomenik kèrstjanske umětnosti, ponos Zagreba i diku Hèrvatske, nesamo uzdèrže u njegovoj sjajnosti, nego da ga takodjer novimi prispèvi znanstvenih izumah poèpšaju. Toliko uzgred o našem hramu; a koliko ih imade po Talijanskoj, ovoj školi kèrstjanskih umětnostih; koliko po Francezkoj, domovini katolicizma; koliko po Španjolskoj, ovoj odlično katoličkoj zemlji; koliko po Němačkoj, ovoj roditeljici gotičke umětnosti; *) a koliko ih je nezgoda vremena utamanila, da im više niti traga neima?

Ako su kèrstjanski hramovi već sami sobom kao spomenici kèrstjanskog graditeljstva uzvišeni, koji uzvišeniji oblik daju im posestrime umětnosti: **kiparstvo i slikarstvo.** Da su se ove dvě umětnosti do one savèršenosti, kojom danas udivljenje umětnostim dužno u ljudih probudjuju, samo pod zaštitom i uz njegovanje kat. cèrkve popeti mogle, svědoči nam egodopis, a to jasno biva takodjer iz shodnog uzporedjenja umětnosti i njene naravi s naravju kèrstjanstva.

Da se proizvodi krasnih umětnostih do visine idealne savèršenosti uzdići mogu, treba da se umětnik u momenta tvorenja nalazi u někom oduševljenom stanju, kao u někom višjem uzhitu, gdě mu se idee njegova višjom vatrom raznětjena duha kao potok iz obilata vrela neprisiljeno razvijaju polag onoga: Est Deus in nobis, agitante calescimus illo. Ovaj uvět, rekli bismo — conditio sine qua non idealne — umětnosti, posěduje samo kèrstjanstvo, jer je dělo izvanredno, vèrhunaravno božanstva; ono je jedino kadro s jedne strane umětnika uzhititi, a s druge pružeti mu objektivnog gradiva, kakova cěli svět neima. Odkad je mogao Michael Angelo uzeti one prizore, kojim se je svojim „poslědnjim sudom" neumèrlim učinio? Isus, u božanskom preobraženju izustjuje strašne rěči: odlazite od mene . . . ; Marija gèrli božanskog svog Sina, moleći milost za grěšnike; okol' na okolo nebrojena množina blaženih i svetacah. Odozdol otvaraju se grobovi. Djavoli — grozovite spodobe — hèrvaju se s angjeli za duše. Prokleti hoće silom da se gori popnu, no budu gomilice doli tèrani i zmijami opleteni u tamne ponore sunovratjani. Brodar udarajući veslom vozi ih k paklenomu sudcu —: strahoviti prizori, no koji su slikarsku umětnost na vèrhuncu savèršenstva pokazali. Odkud je dobio slikar toli obilježnih prizorah? odkud Rafael za svoju „Sikstinsku madonnu", najsavèršeniji umotvor što ga slikarska umětnost imade? Zašto se je samo u Italiji razviti mogla slavna kiparska škola, iz koje proizidoše neumèrli kipari: Pisano, Giovani, Agostino i Mihalj Angelo — ovaj osnovatelj hrama sv. Petra u Rimu? Zašto je samo tu procvasti mogla florentinska i umbrička slikarska škola, iz kojih izidoše velikani slikarske umětnosti: Leonardo da Vinci, Mihalj Angelo, Bernardino Luini i najslavniji, što ga svět poznade, slikar Rafael Sancio? Ljudi, koji hoće da kèrstjanstvu odreknu dělotvorni upliv, pod kojim su krasne umětnosti procvětale, kažu, da se to imade krasnu i uvěk prolětnu podnebju pripisati. No kad bi taj uvět već dovoljan bio, jeda li nebi bila isto tako blaga, a sigurno jošte blažija podnebja ostalih krajevah světa i drugdě takovih školah stvorila bila? Talijanska imade zahvaliti svoja umětnička sěmeništa kèrstjanskomu duhu,

*) Štovani g. pisac slědi ovdě obće razprostranjeno no krivo mněnje, da se je gothički graditeljski slog rodio u Němačkoj, zašto ga i mnogi, naročito němci, rado *němačkim* ili *germanskim* nazivlju. Po svih němačkih pokrajinah gradili su cèrkve jošte u poslědnjem romanskom slogu a gothičkim sgradam nebiaše u Germaniji jošte niti traga, kad su već u Francezkoj, poimence u gradovih: Fécamp, Bayeux, Chartres, Rouen, Auxerre, Bourges, Paris, Amiens, u podpunom svom veličanstvu dogotovljeni stajali ili podizali se veličanstveni gothički hramovi. Stolni hram u Remešu i kapelu sviuh svetih u Parizu priznavaju svi věštaci za najsavèršenije tvorine i uzore gothičkog graditeljstva. Tako dakle gothički slog nit se nije rodio u Němačkoj niti nije u njoj usavèršen. Pače nepristrani umětnici svědoče, da su najstariji i najslavniji gothički hramovi u Němačkoj, kanoti: trevirski, strassburžki i kolinski, po obrazcu francezkih gothičkih hramovah osnovani i izvedeni. Isti němac Kugler, premda sám u svojoj pověstnici umětnostih slog gothički nazivlje „germanskim" piše na str. 546. da je ovaj slog u Němačkoj kasnije nego li u Francezkoj i Englezkoj u porabu došao i razvio se; — da se iz uzporedjivanja starih spomenikah vidi, kako je slog gothički u Němačkoj inostranim, navlastito *francezkim uplivom* nastao, — i da je ovaj slog starim němcem već kao samostalan i ustanovljen graditeljski sastav predan. S toga bi francezi imali više prava, da gothički slog imenuju *francezkim*; no oni su dosta čedni, pa ga nazivlju: *gothičkim* ili *ogivalnim, tretjim kèrstjanskim* ili naprosto *katoličkim*. I němci, kojim je više do istine, nego li neosnovana slavohlepja stalo, nazivlju ga: gothičkim ili *Spitzbogenstylom*. — Nemislimo mi tim zanèkati ili smanjiti zasluge němacah, što su si ih u odličnoj měri stekli gojeći uzvišene osnove i smiona razměrja ovoga sloga i podižući u njem mnogo veličanstvenih cèrkvenih sgradah, kojim se jošte dandanas pravedno divimo. Mi činimo ovu opazku jedino istini za volju i za to, da izpravimo krivo i kod nas obćenito vèrovano mněnje o postanku i razvitku ovoga gradjevnoga sloga. Svakomu svoje! — Ali, pomislit će mnogi, kako je moguće bio, da se ovako neosnovano mněnje obćenito razpodi, i da ga isti naučni ljudi za istinito dèrže? Ima i tomu uzrok. Kad je Göthe razgledao veličanstveni hram u Strassburgu, zanešen udivljenjem načini predlog, da se umětnost, koja takovu sgradu satvori, ne više gothickom nego „němačkom" zove, premda je Göthe o pověstničkom razvitku i techniki ovoga sloga tako malo znao kao i ostali njegovi suvrěmenici. Kasnije Görres, svojim odvišnim uzhitjenjem za němštinu a poznatom měrzosti proti svemu, što je francezko, zaveden to isto je izjavio u svojem dělu „Der Dom zu Köln." I veliki ljudi imadu svojih slabostih i manah! Ugednost ovih prednjakah němačkoga naroda tim je lakše prokèrčila stazu onomu krivomu mněnju, što je ono podhranjivalo narodni ponos, koj se gděkad i tudjim perjem rado kiti. . . Ured.

Digitized by Google

koj se je od pèrvih stolètjah tamo kao usrèdotočio, i katoličkomu Rimu, koj se imade kao otac umětnostih smatrati. Jedva što se je koj umětnik gdè pojavio, već su naslědnici sv. Petra iz svih silah nastojali, da ga u Rim privuku, gdè su ga svimi mogućimi sredstvi, što ih umětnički posao zahtěvaše, obsipali; primèr imademo u M. Angelu i Rafaelu, kojih je slava u Rimu narasla. S toga je stolica sv. Petra i dan danas kèrstjanska Atena, škola umětnostih, gdè se skupljaju i usavèršuju iz svih strasah světa njihovi učenici i věštaci.

Kao što Italija, imade svaka zemlja svoje najlěpše spomenike krasnih umětnostih zahvaliti kèrstjanstvu. Jošte bi se dalo mnogo govoriti o ostalih umětnostih, kao n. p. govorničtvu, koje slavan glas svojih Bourdalouah, Masillonah, Fénélonah, Bossuetah, Lacordairah, Ravignaaah, Venturah, Skargah, Draškovićah, Veitah itd. samo kèrstjanskoj propovědaonici zahvalit imade: no za sad neka nam za naše preduzetje dosta bude ovo, što mogosmo u kratko napomenuti.

(Konac će slěditi.)

Ćudoredni nauk kèrstjanstva.

U francezkom gradu Rodezu rodio se je dne 9. rujna 1748. *Janko Dalauro-Dubez*, znamenit životom kao i jednim dělom, s kojim hoćemo da upoznamo čitatelje naše. Poslě navèršenih naukah u Toulousu vratio se on u svoje rodno město, gdè je god. 1786. radi svojih odličnih svojstvah zauzeo město svoga otca u gradskom věću, postavši zatim predsědnik kaznenoga sudišta, napokon imenovan dvorskim savětnikom u Montpelliera. U 64. godini života, pošto je do onda vladajućim duhom vremena vodjen i predan opakim naukom i zabludam věka bez věre i Boga živio, povratio se k Bogu i věrozakonu, i počeo ovim činom novom světlosti obasjavati sposobnosti svoje, kojimi je štovanje i udivljenje napram sebi svuda probudjivao. Sám priznaje o sebi, da je nepristrano i zrelo razmatranje o Bogu veliku proměnu proizvelo u njegovu umu, i sasvim ga obratilo na věru. Od toga časa izpunjavaše on poniznim zatajenjem i gorljivom voljom sve dužnosti kèrstjanina. Od svojih prijateljah i drugovah svedjer milovan, biaše odsele jošte više ljubljen od njih radi smirena ponašanja, kojim urodi u njem ista obnova duha. Medju njegovimi rodjaci biaše jedan tvèrdokoran deista; da ovoga obrati i uvěri o objavljenom kèrstjanskom Bogu, uze pisati gori napomenuto dělo. Blagotvoran učinak, kojim dělovaše rukopis na duh rodjaka, komu bi naměnjen, i drugih bezvěrnikah, zatim mnoge pohvale i molbe inih štiocah sklonuše sastavitelja, da ga izda tiskom. No nadošavša smèrt nedozvoli, da za njega živoga knjiga dotiskana bude; tim njeno izdanje zakasni. Pokojnikov sinevac, zapréčen mnogimi poslovi i čestim bolješkovanjem, nemogaše sám nastavljati tiskanje stričeva dělа, već ga pověri mužu, koj se uživao pouzdanja spisateljeva. Timi okolnostmi zadocnjeno izdanje izadje napokon na světlo god. 1837. pod naslovom: „Aux increduls, et aux croyants l' athée redevenu chrétien“ (onim, koji nevěruju i koji věruju, bezbožnik postavši kèrstjaninom). Pravilnost i čistoća sloga, valjan izbor razlogah i dokazah, jasno i jednostavno razlaganje predstavljaju nam u ovom dělu kèrstjanstvo u svom vlastitom licu, vèrhu koga prosiplju toliko světlosti, da pozoran i iskren čitatelj nemože da ostane hladnokèrvan ili neodlučan u poslu věre. Cělo dělo može se svesti u ove tri točke: *a)* dokazuje neoprovèrzivimi razlozi, da ima Bog; dakle svaki pametan čověk treba da bude theista (t. j. koj věruje u osobnoga, světom upravljajućega Boga), *b)* Dokazuje neoprovèrzivimi razlozi, da je Bog objavio kèrstjansku věru; s toga svaki razborit theista treba da kèrstjanin bude. *c)* Dokazuje neoprovèrzivimi dokazi, da je Bog čuvanje svojih svetih istinah pověrio živućem i nepogrěšnom ugledu, a da ovaj ugled obstoji izključivo samo u katoličkoj cèrkvi; dakle svaki doslědan kèrstjanin valja da katolik bude. — Mi ćemo iz ovoga dělа priobćiti razpravu o *ćudorednom nauku kèrstjanstva*, kao što je na čelu ovoga sastavka upisano.

Ljubav je blaženstvo sèrdca, najplemenitiji pojav duše, koja, pretvorivši cělo naše bitje, uzplamtjuje nam sèrdce na uzvišena čuvstva i potiče nas na velike, blagodatne čine. — „Izmedju svih čuvstvah najmoćnije je ljubav, kaže Eckartshausen, kad bi zakonotvorci poznali bili njezinu snagu, ovom bi bili mogli upravljati sèrdci, pa svět nebi toli nesretan bio.“ Poznao je Isukèrst silu ovoga čuvstva, radi česa sve svoje zakone i svoj ćudoredni nauk osnova na ovom čuvstvu.

Isukèrst, došavši na svět u to ime, da poduči i poboljša ljude, poziva sve u svoju učionu, a u ovoj predlaže nauke svakom stanju i vèrsti ljudih primèrne. Koli divna prostota i uzvišena jednostavnost stavlja nam se tu pred oči! *Ljubiti Boga, i ljubit ga više nego samoga sebe; ljubiti iskèrnjega kao samoga sebe:* evo sav

Digitized by Google

sadèržaj i sve obilje Isusova ćudorednoga nauka. Ljubav je ono, u čem sastoji cěli zakon, buduć izpunjenje svih dužnostih čověka poslědak je ove jedne krěposti.

Ljubav je življenje sèrdca, a neima stvora, koj bi zadovoljio svim željam njegovim, buduć su bezkrajne i neugasive. Duboko osětjamo potrebu da ljubimo; no izkustvo svih věkovah sto i sto putih potvèrdjeno svědoči, da izmedju ćutjenja ove potrebe i izmedju stvorenih stvarih neima dovoljna razměrja, da ove onoj neodgovaraju, te tako je pèrvi zakon Isukèrstov u suglasju s čověčanskim sèrdcem, jerbo je samo Bog kadar da namiri žudjenje, koje sèrdce mori. Ako ljubav Boga sjedinjuje čověka sa svojim srědotočjem, ljubav bližnjega sdružit će ga sa sebi sličnimi: ova sve kotrige porodice spaja u *jedno sèrdce i jednu dušu*, a sve porodice druži u jednu obitelj, kojoj je onaj otac, koj svojom providnosti obuzimlje sve od cèrvića u prahu do vèrhunca stvorenja; jerbo po nalogu Isukèrstovu dèržani smo bez svake razlike tako ljubiti svakoga čověka, kao samoga sebe, rodio se on u kojem mu drago podnebju, neobzirnć se na nikakovo protivljenje, koje medju njim i nami narodno protustrastje, politička i věrozakonska mněnja čini se kao da moraju pobudjivati.

Uzmimo samo u obzir svojstven duh evangjeoskoga zakona; ovaj se slaže sa svakom vladom. Podlaže svoje nauke onom ugledu, na koj naidje, i očito pravi razliku medju onim, što je carevo, i onim, što je božje. Nalaže vladaru, da s mudrostju i blagostju upravlja; spominje ga, da nisu puci radi njega, već on radi pukah; no neopredèljuje način vladanja, koje ipak u uzvažju uzdèržaje zabranjujući pobune i zloporabe.

Ne iz daleka ili iz vana već u srědini družtva stoluje i dèluje ovaj zakon, da sve njegove oddèle medjusobno približi i spoji; štogod strasti i grèsi razmetnu, štogod predsude i čověčanske ustanove raztvore, sve to evangjeoski zakon obuzimajuć unutarnjim načinom opet sastavlja i sjedinjuje. Isukèrst zahtěva, da se svi članovi ove velike čeljadi tako zaměnito ljube, *kao što ih on sám ljubljuše*, pa zatim kaže: *da neima veće ljubavi, nego da tko poda dušu svoju za brata svoga.* (Iv. 15, 13.) Ovakova ljubav sadèržaje onu sèrdačnu spremnost, koja se vazda snosljivostju, blagostju, sèrdačnostju, štednjom, milosèrdjem, dobrim světovanjem, rěčju svakom uslugom napram iskèrnjem očituje, i svakom prilikom čověka sklanja, *da tako postupa s drugimi, kao što želi, da drugi s njim postupaju.* (Mat. 7, 12.)

Povèrh toga, da Isus i siromašniji dio ljudih skloni na učestvovanje u izvèršivanju ove ljubavi, uči, kako je uboga udova svojim dinarom više dala, nego li onaj bogatac, koj je suvišnost svoga blaga bacio u naručaj stradanja, i *da čaša vode podana u njegovu imenu neće bez nagrade ostati.* Da nas najmoćnijom ponukom potakne na podupiranje drugih, istovetuje sebe s onimi, kojim treba naše pomoći. Gdě ćemo u pismih starih mudracah naći tako krèpku i važnu opomenu, kao što su rěči dojdućega na sud Sina božjega, kojimi će ovako osloviti izabrane: *Dodjite blagoslovljeni otca moga, posědujte pripravljeno vam kraljestvo od početka světa. Jerbo gladovah i nahraniste me, žedjah i napojiste me, biah u tamnici i potrašiste me.* Tada pitaju ga pravedni: *kada učinismo mi sve to za te?* I odgovorivši sudac veli im: *u istinu kažem vam, štogod učiniste jednom izmedju najmanje bratje moje, to učiniste meni.*

Da utvèrdi temelj zakonodavstva bratinske ljubavi, razširi ju Isukèrst i na neprijatelje naše rekavši: *ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onim, koji vas mèrze, i molite za progonitelje i klevetnike svoje.* Osvetljivost dèržahu někoć i najobrazovaniji narodi za znak plemenita sèrdca, a osvetu činom izvedenu smatrahu kao usrećujuće preimućtvo krèpkih muževah. No koliko uzvišenije, koliko blagodatnije je oproštenje! uzvišenije, jerbo izpunjenje ovoga zakona predpolaže velikodušna čuvstva; blagodatnije, buduć je samo ovo kadro izsušiti vrutak mèržnje i često nesmiljenja, koja od poroda na porod prelaze, i čitave obitelji tugom i nevoljom obuzimlju. —

Ovako važnu zakonu treba i krèpke snage i potvèrde. Radi toga nijedna žèrtva, nikakova molitva neprudi ništa, ako se prije iskrenim sèrdcem nepomirimo s neprijatelji; ništa se neoprašta onim, koji neće da oproste drugim, i *kakovom měrom měre, takovom će i njim se vraljati.*

Netraži se ipak od nas, da su nam toli nježna i sèrdačna čuvstva napram neprijateljem, ili u obće napram svim ljudem, kao što ova napram dobročiniteljem i prijateljem treba da budu; dosta učinimo svojoj dužnosti, ako, došavši u priliku, onim činimo dobro, koji nam zlo činiti misle, ili jurve učiniše; ako za njih Boga molimo, braneći se svake mèržnje, osvete, uvrede ili i želje, da im žao za sramotu vratimo, — više evangjelje neište, jerbo ništa nemogućna od nas zahtěvati nemože.

Razni zakoni světovnih zakonošah zabranjuju, osudjuju doduše grěh, ali ga nemogu preprěčiti, predusresti; neznadu preporučiti, a nemogu obezbědili krěpost. A koliko grěhah uteče pozornosti sudištah! koliko ih ova krez pèrste pregledati moraju! Ništa nemože obustaviti grěhote, koje

Digitized by Google

podmuklo i u potaji podkopavaju družtvo, a narušavaju obćenit mir i poredak, kao što su: oholost, skupost, sebičnost, nesmiljenost, nezahvalnost, neobuzdano slobodoumje. Jedinom kèrstjanstvu bi prideržan veliki zadatak, da svojim ustrojnim zakonotvorstvom oživi krěposti oddanu ćud i dobre nrave, koji su najčvèrstiji temelj dèržavah i najsigurnije jamstvo družtva, jerbo *ima zlih primèrah*, kaže Montesquieu, *koji su opasniji od opačinah, i više se dèržavah raspalo radi ćudorednogu skvarenja, nego s povrede zakonah.*

(Dalje će slěditi.)

Jedan uzrok a razni učinci.

Měseca listopada i studenoga prošle godine dèržahu redemptoriste pod upravom ot. Pečerine, rodom Rusa i prije malo godinah u kat. cèrkvu prestupivšega, u irskom gradu Kingstownu pučke missije, koje su im tako dobro uspěle, da je poslědnji dan poslanja ovoga (5. stud.) puk čitave bale opakih knjigah javno na tèrgu spalio. Nětko je tom prigodom bacio u vatru několiko protestantskih prevodah sv. pisma, od kojih su protestanti několiko napol ogorělih listovah iz vatre izvadili, da na njihovu temelju obtuže ot. Pečerinu, kao da je uvrědio slovo božje, baciv ga u vatru. Ova tužba prouzroči tada mnogo krike i vike po cěloj Britanskoj. Protestanti, od svojih duhovnikah potaknuti, slavljahu slavodobitje tvèrdeći na sav glas, da se sada ipak jasno i očito vidi, da su katolici neprijatelji slova božjega. Irski dèržavni zavětnici, premda imenom katolici, podigoše sbilja proti rečenom otcu tužbu i postupahu proti njemu s tolikom strogostju, da niti protestanti gore nebi bili mogli. Napokon dodje 7. prosinac, dan konačne razprave za ovu parnicu. Nebrojena množina světa napuni sudnicu i sve obližnje ulice, a radost katoličkih gradjanah biaše neizměrna, kada je nakon jednosatnog věćanja iz katolikah i protestantah sastavljena porota ot. Pečerinu proglasila za n e k r i v a.

U ono doba kudili su razni englezki i němački od protestantah izdavani listovi sa svom žestinom sòrdjbe i gnjeva cèrno dělo, što su něki irci knjige, po njihovu mněnju izopačene, vatrom uništili. — A tko da ovim ircem u toli golemu krivnju upiše, što su si gnjev, na kog ih potaknu izopačivanje sv. pisma i razdavanje proti katoličkoj vèri napisanih knjižicah, na onaj načiu ohladili? Tko da im to zaměri, kad ima takovih primèrah i u protestantah. A. M. Thümmel, koj u svojih dělih sám do sebe mnogo dèrži, što je prosvětjen berlinac, i cèrpio ovu prosvětu iz Voltairovih, Rousseau-ovih, Diderotovih itd. spisah, palio je katoličke knjige. U 2. dělu svoga putopisa: „Reise in die mittäglichen Provinzen von Frankreich," pošto je izpripovědao, kako je něko nevino děte, zloupotrebiv praznovèrje njegovo, zaveo, kaže, da je „blaženoj uspomeni prevèrloga Rousseau-a prikazao pomiriteljnu žèrtvu," dočim je 17 katoličkih knjigah, što ih je u svojoj najmljenoj sobi u Avignonu našao, vatrom utamanio; k tomu pridaje posve patetično, da je ovu lomaču zapalio upravo pod likom onoga neumèrloga spisatelja, a da mu (Rousseau-u) je plamen orumenio blědo lice, koje kao ognjem krěposti oživljeno nanj (na Thümmela) gledaše.

Ovo spaljenje katoličkih knjigah oni listovi neosudjuju, nekore, već Thümmela uvèrstjuju u broj němačkih klassikah. — Medju irci i Thümmelom je samo ta razlika, što su irci spalili stvari, koje su bile njihova svojina, a ovaj berlinski mudrac spalio je knjige, koje nebiše njegova imovina, što bi se drugdě prozvalo kradjom.

Dopisi.

J. Š. — Iz zelinskog okružja dne 29. svibnja. Čim je koja stvar važnija i dublje u život zaséca, tim je više od potrebe, da se i zrelije i svestranije prosudi i razmozga. Nemislim pako da bi u ovaj par za nas kat. svetjenike ove nadbiskupije ikoja druga stvar od veće zanimivosti biti mogla, već što je pitanje o zakladi za nemoćne duhovnike. Pripoznaje to svekoliko svetjenstvo i zato posebice i javno pretresa ovo pitanje s onom ozbiljnosti i zrelosti, kao što to stvar od tolike znamenitosti svim pravom zaslužuje. A to isto pripoznaje i sl. uredničtvo ovog štovanog lista, pa s toga toli dragovoljno ustuplja u njem město svim predlogom i pretresom ma od koga i odkuda mu ovi stigli. Tim si je sl. uredničtvo krute pritegnulo sèrdca svog čitateljstva, i obvezalo ga na zahvalnost, koju mu ovo, kako sudim, nipošto uzkratiti neće.

Premda je do sad već više s raznih stranah lěpih i valjanih predlogah obćemu razsudjivanju u tom poslu učinjeno bilo, sudim ipak, da stvar još sasvim izcèrpljena nije, niti postigla one zrelosti, da bi se kao dovèršenom smatrati imala. Dok to bude, valja nam još po koju rěč saslušati, i još po čije mněnje pod kladivo obćeg pretresanja metnuti. A u tom nam veliku pomoć pružiti, lěpu uslugu ukazati može sl. uredničtvo, kad bi blagonaklonost imalo te bi ili putem svog lista pozvalo dotičnu gg. podarcidjakone od svibkolikih okružjah nad-

Digitized by Google

biskupije naše umoliv ih, da bi mu u izvadku barem priobćiti izvolili mněnje svog svetjenstva glede rečene zaklade u sadanjih prolětnih duhovnih sastancih izraženo; ili pako da se drugim kojim možbit prěčjim putem stavi u stanje za pribavit si znanje odluke svakog posebnog okružja.

Želja ova pače molba nije izključivo samo pisaočeva, već upravo više vrědnijih i razboritijih duhovnikah ovog okružja, koji sude, da bi u stvari svih nas u obće tičuće se vrědno bilo svih takodjer mněnja i želje doznati; a i do izabranja ili barem predloženja najbolje izradjene osnove ovim bi se putem najlaglje dospěti moglo.

Mněnje zelinskog okružja dne 27. svibnja o. g. u duhovnoj skupštini izjavljeno jest ovo:

Uvidiv skupština, da druge pomoći za povećati zakladu za nemoćne duhovnike ove nadbiskupije nije do prinesakah dobodkom svakog ovdě živućeg duhovnika priměrenih; a kod tog opaziv, da se za sigurno pravilo pripadajućih kojemu svetjeniku godišnjih dohodakah nemože uzeti popis od g. 1802., budući da je od onda pa do sad nakon izminutja više nego pol stolětja mnogo se toga i u cěni stvarih, i u istih naderbinah, rěčju u svih spoljašnjih života obstojateljstvih promělo: želi za sad od konačnog izrečenja svojeg mněnja na prosto odustati, i pitanje ovo do onog vremena odložiti, dok nestigne novo obće pregledanje svetjeničkih dohodakah a i tomu naravski slědujući novi popis, što se kao poslědak §. 26. sklopljenog izmedju naše milostive vlade i stolice rimske konkordata, o kojega oživotvorenju sad svikolici kat. cěrkveni poglavice austrijske carevine u Beču věćaju, smatrati ima. — Do toga pako obriču i svečano obvezuju se svikolici: da od ove godine počamši pa sve do s nova sačinit se imajućeg popisa ‰ od svojih polag popisa g. 1802. dohodakah, a duhovni pomoćnici 1 for. svake godine prinašati hoće, moleći ujedno s dostojnom pokornosti prečastno poglavarstvo, da za probuditi sěrdca na obilnija još prinašanja darovah u tu plemenitu pače svetu svěrhu milostivo bi blagovolilo svake godine stališ upitne zaklade svekolikomu svomu svetjenstvu znanja radi priobćivati.

Iz Sturegradiske 29. svibnja. Jučer osam danah imali smo ovdě u gradu i tvěrdjavi carskoj jednu; a danas osam danah drugu najprije cěrkvenu, pa zatim i javnu svečanost; prekjučer pako bila je pastoralna skupština u Novskoj. Dopustite da sve troje ovo opišem; nije bo nijedno od njih nezanimivo.

Pěrva je svečanost bila hristjanska i to po imenu „prenešenje mošti" sv. Nikole, i tako zvani sbor ili hram cěrkve od svetoga Nikole. Narod je věrvio oda svijuh stranah i najprije domaćemu g. župniku pred cěrkvom poklanjao se, a on je svakomu redomice častno znamenje svetoga kěrsta na čelu sv. uljem bilježio; na pokrivenome pako stolu ležao je kip sv. Nikole, kojega je svaka hristjanska duša bez razlike stališa i dobe prije poljubila neg je u cěrkvu unišla. Da je tu i bosanacah bilo od istoga věroizpovědanja, netreba ni pitati; bilo ih je sbilja množina, a to zato, jer je taj dan sréda, — dakle i skela bila. Turci su na polju ostali kod Gajbije svoga, i njemu se hvalili, kako sdušno Muhamedu na poštenje strogi ramazan sada věrno obděržavaju . . . ; a hristjani već od ranoga jutra s jednim učiteljem i s dva tamošnja svetjenika neprestance biahu u razsvětljenoj na stotine gorećih světljah svojoj cěrkvi, gdě je g. Maksimilian Milanović, pomoćnik kod otca svoga u Bodegraju, lěpim i zvučnim glasom službovao nuz odabrane pěvače.

Odavna sam već želio, da vidim, kako biva kod njih tajna, iliti posvetjenje posvetilištno; župnik ovděšnji, s kojim sam zajedno na požežkom učilištu bio, toliko me je putah ljubežljivo na to pozivao, i bio sam mu lane baš na samo Ivanje i obrekao, pa kao višeput, tako i onda poslovi me odazovu na drugu stranu. Odavna sam rekoh želio, to da vidim, pa kad nisam mogao da vidim slavu svetitelja svoga, a ono sam vidio i slušao diku svetitelja Vasega. Na tajnu večere Gospodnje uspomenu motrio sam najpozornije, i činilo mi se je, da kad naš svetjenik kod te tajne najsvetije pod spasonosnim děrvetom od života krušac i vino u Isusovo pravo tělo i kěrv obratja, više službeničku osobu prednaša; ovdě se sam Gospodin izražava, baš kao da je sam tu kod večere; k čemu uzrastna svetjenikova osoba něko jošte veličanstvo doda i doprinese, kada pruži ruke s otvorenim dlanom, sad na zdělicu, sad pako na kalež. Šteta samo, što i puk to nevidi, jer osim što se pred oltarom zatvaraju vrata, navuče se još i zavěsa. A i u cěrkvi je razporedanje isto, kao što smo se učili, da je to bilo pěrvih kěrstjanskih věkovah.

Čim se pričest svěrši, izidoh iz cěrkve i odoh u svoje prebivalište, da od ozgo s prozora motrim na obhod, kojega je rečeni službovatelj s mnogobrojnim pukom kroz ulice grada pěvajući nuz zveku od zvonah i tutnjavu od topovah vodio, i na četiri města postajao, Bogu se molio, i blagoslov děleći sv. vodicom škropio.

Sutradan pako od ranoga jutra sve je opet i na novo u gradu oživilo; grad se je preoblačio u ruho od zelena granja, sěnke su se i žěrtvenici u njem podizali, listali se i razvijali věnci po njih, cvětje pako darežljivih gospojah u loncih svačije oko u te kolibice milo je vabilo. U někoj je Isus s križa, u někoj opet kao pastir gledao na svoje zlatoruno stado, u někoj Gospa s neba, a u někoj drugi svetci motriahu na odkupljene božjim jaganjcem pravověrne ovce.

Al' bosanci kao kakova živa sprava tetikom, tako oni potaknjeni otcem Franjom Zubićem věrvljahu kao mravi nebrojeni s jedne strane na drugu i pomicahu se s bosanske zemlje u korabih na obalu slavonsku. Gospoda pako kordunska i raštelska već u naprědak obe-

Digitized by Google

ćala su im na njihovu prošnju, da ih kod prolaza toga, premda skele nije četvèrtkom, smetati neće.

Sami skoro bošnjaci i bosanke napuniše nam dost golemu našu župnu u tvèrdjavi cèrkvu; njihove dèvice ponizivahu svoje vènce pred Dèvicom svih dèvicah; ljudi odoše k sv. Antunu, a žene k Ivanu Nep.; ostala svètina zauze korabljicu cèrkve; g. Ivanović general s čitavim zapovědničtvom stane u klecala, a pokorni tavničari u težkih okovih i gvoždja i grěha za vrata nuz svoje stražare. Graničari pako posadni ostaše na tèržištu. Děca obkole arkandjela Mihoila.

Poslě mise zaori milozvučni glas mojih mladjanih pěvačicah: „Hajd' Sione! s andjeoskima — svima sbori nebeskima" itd u provodu s živim i pravim Bogom pod krušnom prilikom. Ako nikada brate! a ono ovdě si opaziti mogao, da znanje pod samèrtnim dèrvetom zla i dobra jeste sěna samo prama věrovanju u dèrvo od života, koje nam je prednjačilo! I na koju voćku nije Bog dopustio da čověk u raju nevrědan maša se, poslě kajanja pruža mu ju ipak sam Sin njegov. —

Sada pako slušajte tečaj našeg skupštinskog věćanja, koje je dne 27. svib. poslě zazivanja Duha svetoga i službi božjoj otvorio lěpim na okružnu bratju i na goste naše s drugih stranah došavše govorom veleč. g. podarcidjakon Gjuro Muzler. Za predmet razmatranja pramalětnoga uzeo je ove godine njegovanje malene děce i pokazao korist i nuždu pèrvo zbog nas, a drugo zbog naših naslědnikah. i neuzimajući u obzir hasnu i potrebu iste, što se samo po sebi razuměva. Na svèrsi besěde svoje razlagao je věšto ono slovo Pavlovo na Filipljane 4, 8. „De cetero fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque justa, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate."

Kad je pako došao red na bilježnikovu radnju, svaki je opazio u pogledu drugoga pitanja, kao da su se predsědnik i bilježnik kao za okladu takmili; tako je čestito jedan sborio, drugi čitao. I pošto bi u imenu okružja veleč. g. Josip Marić sastavke svoje bio proštio, jednodušno odobre se i za valjane pripoznadu.

Mimoišav predmete druge samo ću sada glede zakladnice nemoćničke govoriti, o koje povećanju tri nam predloga postavi na razmatranje i razsudjenje naš predsědnik. Pèrvi predlog bi: da se s dragovoljnimi prinesci pomnoža haznica nemoćnička; drugi: da postolnice damo, a treći je měšoviti.

Sakupljeni okružni svetjenici jednodušno odlučiše: da će kao i okružje susědno kapelačko u istoj pukovniji gradiškoj, ako bude većina kotarah za pèrvi ili za drugi ili za treći predlog, da će i oni dragovoljno na to pristati, s otom samo primetbom, da, ako drugi predlog prodre, da više nedadu od 1 fr. sr. na stotinu.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Previšnjom odlukom od 23. svibnja blagoizvolilo je njegovo c. k. veličanstvo svom dvorskom kapelanu, prisědniku bečkoga i zagrebačkoga duhovnoga stola i okružnom nadzorniku školah, Ferdinandu Zennerु, poděliti město začastnoga kanonika kod pèrvostolne cèrkve zagrebaške.

— Već je „Neven" u svom ožujačkom broju pohvalno se izjavio o slici, koju je ovdašnji slikar g. *Zasche* za kapelu milosèrdne bratje načinio. Ova slika, koja predstavlja izpověd česke kraljice Ivane pred sv. Ivanom Nepomučkim, naměštena je već na oltar u rečenoj kapeli, te kao što pohvalu Nevenovu g. slikar u punoj měri zaslužuje, tako je i slika ova pravi umětnički ures spomenute kapele. — Ovom sgodom činimo častno duhovničtvo pozorno na ovoga svojoj umětnosti posve věšta i s ljubavju joj odana slikara, koj sve pověrene si naručbe u najjevtiniju cěnu i točnim te u svakom obziru vèrstnim dělom izvèršuje.

Iz Lavova piše „Cerkovnaja Gazeta" slědeće: Dočim je revnost u gradjenju ovdašnjega narodnoga doma i druge gradske cèrkve kod mnogih slabit počela, nadje se u inostranstvu, u odaljenoj Francezkoj, novi dobrotvorac, koj shvativ visoku misao ovoga narodnoga zavoda pospěši prinět mu znamenit dar na korist. Ovaj dobrotvorac jest Hyppolit Terlecki, doktor bogoslovja i lěčničtva, bivši upravljatelj slavenokatoličkog zavedenja u Parizu, komu je bio zadatak razprostranjenje katoličke věre medju slavjanskimi puci. — Poslě ukinutja ovoga zavoda poklonio je on na korist naše narodne knjižnice i cèrkve svukoliku knjižnicu i cèrkvenu napravu, prinadležeću prije rečenom zavodu u Parizu Rue de France. Sve ove stvari zavisěle su od razpoloženja g. Terleckoga. Knjigah imade 4—5 tisućah komadah, a medju ovimi mnogo važna sadèržaja. Ovaj dar poslat će se predstavniku graditeljskoga odbora gosp. K. Kuzemskomu, koj je već glede dostavke i prihvata ovih stvarih dobio dozvolu od visokoga praviteljstva. — I tako je muž, kojega je sudbina izrinula iz otačbine te u burnom vèrtloga vremena zaněla u tudjinstvo, poslě mnogog obilaženja južne i zapadne Europe, vidivši osujetjeno svoje na razmnivi samo osnovano poduzetje, sětio se svojih jednoplemenikah i prineo sada svoju knjižnicu i cèrkvenu napravu, kao spašeno iz brodolomja blago, u žèrtvu svojim zemljakom. Ruskom poslovicom: Spasibo za milost! što će naški reći: Bog platio! zaključuje dopisnik ovo izvěstje.

Iz Rima. U rimskom dvoru vlada običaj, što se zove „restituzione di capello." To biva, kada vladajući papa rodjaka pokojnoga pape, ili redovnika kojega onoga reda načini kardinalom, komu je bivši papa pripadao, i od koga je vladajući sv. otac kardinalski klobuk

Digitized by Google

primio. Tako je Gèrgur XVI. koj je od Lava XII. (Hanibala della Genga) izabran za kardinala, podao rumeljku Gabrielu della Genga, sinovcu Lava XII. Glasa se, da će i Pio IX., kog je Gèrgur XVI., kamaldulenzac, u sbor kardinalski primio, grimizom zaoděti kojega opata istoga reda. Govore, da će to biti otac Sagredo, koj vuče lozu iz stare plemićke mletačke porodice, a opat je samostana S. Croce di Fonte Avellana u pokrajini Urbino.

— Za veliki dio ženske mladeži u Rimu znamenit je dan 24. ožujka, koj se tečajem cěle godine sa strahom i nadom očekuje. Do 400 ubogih i neporočna ponašanja děvojakah dobiva na dan navěštenja Marijina miraz od bogate bratovštine della Santissima annunziata, kojoj su svi gotovo kardinali članovi. Ovaj svetačni čin bi lětos u rečeni dan u cèrkvi Santa Maria sopra Minerva uz pribitje svetoga otca poslě posvetilišta sv. mise izvèršen. Na ove udatbene darove razděljeno je tom prigodom 15,000 škudah. Dugačka povorka u bělo oděvenih děvojakah, kojim su za pojasom zaděnute bile naputnice na miraz, zaključi ovu svetačnost cèrkvenim provodom. Kako svim svečanostim velikoga tjedna, tako je i ovoj pribivao pruski kraljević Friderik Vilhelm Albrecht.

Iz Francezke. Francezki dnevnici „Univers" i „Correspondant" (list g. Montalemberta), premda oba zastupaju katoličke naležnosti, neslažu se ipak u svojih odnošajih napram sadanjoj vladi i vladarskoj osobi u Francezkoj. Dočim je Univers bezuvětno odan Napoleonu, neće „Correspondant" da se s njegovim zauzetjem francezkoga prestolja oprijatelji. Iz ove različnosti proiztiče ona često preoštra i strastju vodjena borba, što izmedju ova dva lista obstoji, te istoj pravednoj stvari katolicizma škodi. Napominjući ovu okolnost vèrli katolički londonski měsečnik „Rambler", primětjuje mudru opazku o odnošenju katoličke štampe napram francezkoj vladi:

Zlo je za věrozakon u Francezkoj, što toliko pobožnih ljudih nemože da vladu ostavi u miru: ili joj se pridruže s pretěranom gorljivosti, ili joj se odviš oporo protive. Imade mnogo dobrih katolikah u Francezkoj, koji kao carevci ili protucarevci svoje političko osvědočenje odviš očito iznašaju na vidělo. Oni neće da u vladi sadanjega cara ono uvidjaju, što jest, naime sreća za věrozakon i poredak, nego ili uzvisuju cara kao čověka do nebesah te ga predstavljaju gotovo kao svetca, — ili doprinose mnogo sa svoje strane, da se sve podruje i opet uvede cèrvena republika, a to samo zato, što i imperializam imade svojih manah. . . Lasno dokučujemo, zašto su francezi nezadovoljni s carevom strogostju proti štampi: no to se uz sadanje okolnosti proměniti neda. Neka g. de Montalembert i njegovi suposlenici kod Correspondanta nebacaju toli zavidne poglede na Englezku. Mi ih uvěravamo, da, kad bi ma čijigod spisi sěgurnost kraljičine vlade pogibelji izlagali, odmah bi piscu mučanje nametnuli istom oštroćom, koju car za potrebitu dèrži, da svoju vladu obezbědi. Nedavno utamničen je na dvě godine Brigh Hunt, urednik jednih londonskih novinah, što je Jurja IV. šestdesetgodišnjim Adonisom prozvao.

Iz Amerike. U gradu Richmondu (pokrajini Virginiji sěverne Amerike) oko konca listopada 1855. odèržala je kat. cèrkva lěpu pobědu u pogledu jednoga izmedju svojih najsvetijih zavedenjah. Jedan muž okrutno je postupao sa svojom ženom; branitelj mužev nastojao je dokazati, da je žena ovo kruto postupanje radi preljubstva (adulterium) zaslužila. Na njegovo zahtěvanje bi pred sudište pozvan Franjo Teeling, katolički svetjenik, komu se je tužiteljica izpovědila, da pred sudištem očituje: jeda li je ista u izpovědi štogod o svom preljubstvu spomenula? Teeling odgovori odrěšito: „Zar mislite, da katolički svetjenik ima ikada pravo, da tajne izpovědi objavi? Kažem vam: neima nikad! Neima vlasti na světu, niti gradjanske niti cèrkovne, koja bi ga pod ikakovom izlikom ili kojom god bilo prilikom povlastiti i prisiliti mogla, da prekine ovo věkovito sveto šutenje. Kad bi isti papa kod ovoga sudišta sědio, i kad bi mi on (predpolažuć, da on svoju sv. oblast toliko zloupotrebi) sa svim obiljem svoje vlasti kao moja vèrhovna glava na zemlji zapovědio, da na stavljeno mi pitanje odgovorim: to bi mu ja kao i ovdě pribitnom sudcu, g. Gilmeru, rekao: Nemogu i nesmijem otvoriti usta." Govor, kojim je g. Teeling nauk katoličke cèrkve o izpovědi pred najvećom stranom protestantskimi slušatelji jasno i razgovetno raztumačio, zaredjuje sada po sěveroamerikanskih dèržavah.

---

* Bogati ruski grof Šuvalov stupio je u samostan barnabitski u Monzi, gdě već od někojega vremena kao novak živi. On je svoj golemi imetak ustupio sinu si i kćeri, pridèržav si samo 42,000 frankah godišnjega dohodka Ova kći je supruga ruskoga poslanika Kiseleva. Šuvalovu ima oko 50 godinah, a kažu da je veoma učen.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Franjo Šutej, dosadanji upravljatelj župe, postao je župnik u Oštercu; a g. Josip Miller, dosadanji upravljatelj župe u Svibovcu, postao je tamo župnik. — Preminuo je g. Tomo Horvat, župnik u Poljani. Tamo je postao upravljatelj župe g. Benedikt Kežer, župni pomoćnik na Vinagori. — Premešteni su župni pomoćnici: g. Jakob Jugović iz Kobaša u Novu Gradišku; g. Ivan Matelić iz Nove Gradiške u Turnašicu; g. Ferdinand Domanković iz Turnašice u Kobaš.

Urednik Nikola Horvat Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 24. — TEČAJ VII. U SUBOTU 14. LIPNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Izvanjska lěpota kèrstjanstva.

V.

B. — Krasne umětnosti, materinskom brižljivostju podupirane i njegovane u naručju katoličke cèrkve, nastojahu vazda, da joj kao u zajam za njenu ljubav služe i dvore kao zahvalna čeda skèrbljivoj majci; one su pěvanjem, glasbom, veličanstveno sagradjenimi hramovi, kiparstvom i slikarstvom krasile i kitile već u sebi krasnu kat. cèrkvu, te su ju povisile do one estetičke lěpote, koju joj njeni neprijatelji toliko zavide. I doista, ako je kat. cèrkva svojim uzvišenim naukom, svojimi duhokimi tajnostmi, svojim božanstvenim ćudoredjem, divnom suměrnostju svojih svihkolikih kotrigah toli lěpa, koli lěpša će jošte biti, ako ju njene kćeri, krasne umětnosti, nakite najlěpšimi svojimi plodovi. Jeste! ona kao nakitjena kraljica motri s visine svoje kako prelaze sve krasote zemaljskih taštinah, samo ona ostaje vazda urešena „kao cvět na livadi i lěr u dolinah“, — te kao što svojim naukom odgovara potrebam uma, a svojimi uzvišenimi zakoni ćudorednoj strani sèrdca, tako privlači k sebi za lěpotom čeznuće sèrdce čověčje svojom izvanjskom krasotom. Pa zašto da joj zavidi zlobno oko nezahvalnih sinovah ovu lěpotu? zašto da njeno umětničkom věštinom izvezeno krasno odělo nazivlju suvišnom „pompom, pod koje teretom pada nutarnja njena cěna, koja zaslěpljuje oko, te pred izvanjskim uresom nemože da prodre do nutarnje jezgre.“ Jeda li ovakovi prigovori imadu kakova temelja? Nipošto; oni su plod zlobna sèrdca, zavidna oka, koje na protivniku nemože ništa viděti, čim se on světu dopada. Oni vele: „duh je Bog, te oni, koji hoće da mu se klanjaju, moraju se u duhu i istini klanjati.“ Iv. 4. 24. Jeste, no ako je Bog duh, zato je čověk duh i tělo; on mora jednim i drugim svome stvoritelju služiti, jerbo je jedno i drugo dar božji. Spasitelj, izrekav one rěči napram ugreznulim u golo spoljašnje bogočastje Samaritancem, htio je tim samo pobiti njihovu prekomèrnu spoljašnost, njihovo golo izvanjsko bogoštovje, a nije zabacio, dapače kao neomedjašeni poznavatelj naravi čověčje hotjaše, da čověk jednim i drugim bogoštovjem Bogu služi, što je i svojim božanskim primèrom pokazao. Da je to naravi čověčjoj primèreno, to uvidjaju i sami takovi puristе, te su zato namislili, da izvanjsku lěpotu kat. bogoštovja kod ljudih, naravski čeznućih za krasotom, drugom prirodnom lěpotom zaměne. Tko želi znati, kakova je to lěpota, neka čita novije osobito němačke pěsnike, protestantizmom zadojene, n. p. Heine-a, Lenau-a, neka zaviri u ostala estetička děla materialistah. Naměra ovih pisacah jest, da svu lěpotu prenesu na prirodu; zato pěvaju, opisuju i obožavaju njene proizvode, njenu mladost i lěpotu . . . i t. d., — pozivajući čověka, da se klanja prirodi-Bogu; to je po njihovu mněnju jedino i najkrasnije bogoštovje. Istina je, da su David i proroci uzvišeni u svojih pěvanjih, dapače najuzvišeniji, kad pěvaju krasotu sveta; no kod njih je priroda dělo stvoritelja, a nije sám storitelj, sám Bog; oni pěvajući lěpotu světa pěvaju tim savèršenosti věčnog, osobnog Boga, kod njih je duh, prebirući po strunah svemira, neumèrlo, osobno, samosvěstno bitje, a nije „izmet moždjanah“ kao što je kod novijih razmaženih pěsnikah. Je li može ovakovo prirodno bogoštovje onako na sèrdce čověčje dělovati, kao što děluje katoličko, krasnimi umětnostmi nakitjeno? Niti isti enciklopediste minulog stolětja nisu tako daleko išli; najveći njihov zastupnik Diderot morao je priznati silan upliv kat. bogoštovja na sèrdce čověčje. „Ludi pretěranci u věrozakonu, veli on, nepoznadu utiska izvanjskih obredah na puk. Oni nisu nikad viděli, kako se naši klanjanju križu na veliki petak, nisu nikad viděli oduševljenosti množine naroda kod tělovskog

Digitized by Google

obhoda, oduševljenosti, koja i mene kadšto svlada. Ja nisam nikad vidio one dugačke povorke duhovnikah, svečanim svetjeničkim odělom oděvenih, onih mladih akolitah, bělimi košuljami obučenih, širokimi modrimi pojasi opasanih i sipajućih cvětje pred sv. otajstvom, one množine, koja ide pred i za njimi u dubokoj nabožnoj tišini, toliko ljudih s oborenim prama zemlji licem; ja nisam nikad čuo onoga dostojanstvenoga i duboko dirajućega pěvanja, kao što ga započimlje svetjenstvo a odgovara nebrojena množina mužkih i ženskih, dévojačkih i dětinskih glasovah, bez da nebih bio u dubljini sèrdca ganut, uzdèrman, i da me nebi suze polile." *) Tako piše ortak Voltairov, čověk, koj je sve svoje sile upotrebio proti Isusu i njegovu nauku; jedinom čuvstvu sèrdca nije mogao odoléti, jer sèrdcu se neda zapovědati, ima bo časovah, kad istoga bezbožnika krasota kèrstjanskog bogoštovja dirne, kao što imademo evo ovdě primèr.

Kad ovakova čověka krasota kèrstjanstva u sèrdcu gane, što da poćuti pravi kèrstjanin u svom sèrdcu, kad prigodom sjajnih svećanostih prisustvuje kat. bogočastju? Sětimo se samo onih veličanstvenih prizorah, kojih smo u našem krasnom pèrvostolnom hramu, osobito u vrěme večernih pobožnostih — kao što je uskèrsnutje Gospodnje, ili klanjanje presv. otajstvu — svědoci bili. Veličanstveni hram, dičan spomenik kèrstjanskog graditeljstva, izkitjen kipovi iz najkrasnijeg kararskog mramora, urešen velelěpnimi umotvori, predstavljajućimi naslikane svetce i blažene, u njem veliki, gotičkomu slogu cěle sgrade dolikujući oltar obasjat mórem plamena odsèvajućeg se od pozlatjenih slikah i kipovah, pred oltarom svetjenstvo moleće lěpe molitve u starodavnom cèrkvenom slogu (jeda li bi samo čistijim jezikom!) sastavljene, okol' na okolo tisuće klečećeg pobožnog naroda, molećeg ili pěvajućeg uz veličanstveni, koj se jedino cèrkvenim nazvati može, nastroj — uz orgulje —: zar da ovakovi prizori neće više dělovati na čověka, koj nije za nabožnost već posve odèrvenio, više nego ma najzanešenije obožavanje prirode? Sětimo se nadalje jednoga od najveličanstvenijih katol. blagdanah, koj je istoga Diderota „kadšto do suzah ganuo" — brašančeva, tělova, — gdě se najuzvišenija tajnost kèrstjanstva, utělovljenje Boga javno kao u znak slavodobitne poběde světu oglašuje: svi zvonovi svih hramovah udaraju u svečanu jeku, kao da se nadtiču u razglašivanju tolike slavnosti, povorka svetjenstva svečano oděvenog, s preda i s traga narod nebrojeni, sveta tišina svuda, prekidana samo pobožnimi uzdisaji i pěvanjem svetih pěsamah, a sredotočjem svega gibanja jest sluga Gospodnji, noseći Onoga, komu se klanjaju angjeli na nebu, a pred kojim ljudi na zemlji na kolěna padaju, a djavoli u paklu dèrhtju. Ovakovo spojenje duboke tajnosti sa svimi znakovi, što ih umětnosti imadu, nemože ostati bez silnog dělovanja na sèrdce. S toga se nije ni čuditi, što su mnogi inovèrci, zadojeni mèržnjom proti kat. cèrkvi, došavši u Rim iz puke zvědljivosti, da vide to gèrdobno središte „katol. praznovèrja," svladani lěpotom katolicizma tamo usredotočenog toli silno dirnuti, da su počeli ozbiljnije razmatrati njegov organizam, te su tim načinom dovedeni pod barjak Isukèrstov i u kat. cèrkvu. Sèrdce čověčje je najmekša strana, čini se da ga je Bog takova stvorio, da si njegove tajnosti krozanj najprije put otvore. „Ja sam poznavao, piše napomenuti već Diderot, někog protestantskog slikara, koj se je dugo vremena u Rimu bavio, pa me je uvěravao, da je, kad je god papu u hramu sv. Petra vidio služiti, katolikom bio."

Pod svèrhu hoću jošte da napomenem jedan primèr, kako izvanjski oblik kèrstjanstva i na odpala već sèrdca silno děluje.

Godine 1839. umro je jedan francezki pěsnik, kojim se je Francezka na daleko ponosila; no kao što je bio svojimi pěsničkimi skladnjami na dobru glasu, tako je bio kao bezbožac daleko poznat — biaše to H. Moreau. Medju ostalimi njegovimi skladnjami nalazi se takodjer: „Un quart d' heure de dévotion" (četvèrtsatna pobožnost), gdě ovako pěva:

Za večera, neznam kako, stupih jednom
U hram stari, moliti mi ah! zabrani
Sèrdce bladno i tronulo, u njem bědnom
Nemir plahi već odavna se nastani.
Ah! već dvakrat sedam izminù godinah,
Što su kod cèrkvenih svečanih blagdana' —
Kadno kó levita u bělih baljinah
Pred oltarom, uz svet miris od tamjana
I nevino sèrdce žèrtvovah pred Bogom —
Ustne moje Boga latinski molile!
Ah! od poslě povuče me svět za sobom
I ja slědjah njeg'vu slavu i nemile
Farizejce i proroke zanešene,
Gèrdeć Krista, zadajuć mu rane ljute.
Kad rukama golim' čete pobenjene
Križ iztèrgnuv iz svetinje oskvèrnute,
Strastih svojih divljih žèrtvom da ga učine;
Kad světine běsan Boga udaraše
I kotrige njeg've svete i nevine:
Tad ja čuvah, ko što někoč Saul čuvaše

*) Etudes philosoph. sur le Christianisme, par A. Nicolas. Tom. III. pag. 507.

Digitized by Google

Jošte dĕte, ubojicah kèrvna odĕla.
A danas me dvojba muči bęz pokoja
Te me 'e bĕdna u mrĕže svoje već zaplela.
Kao potopna golubica duša moja
Vèrh valovah potopljenog svĕta bludi —
Spasonosna još maslina njoj necvate.
„Bože m li! (ako jesi) ah! uzbudi“
— Tako rekoh — „u mom sèrdcu vĕru za te.“
Tad noć cèrna jošte većma 'e potamnĕla,
Kroz kose mi vĕtar hladan naježene
Projde, kao nĕkoč vèrh Jobova čela;
Muklo udaraše o cèrkvene stĕne
Vĕtar hladan. Tad osĕtih, da ledena
Iza sèrdca imam, niti neznajući,
Nĕšto vĕre — mirisa već izhlapljena.
Medjutim mi se kolĕno, padajući
Na molitvu, na mramoru jur zabljenu
Kosne knjige, i ja čuh glas govoreći
Izabranim samo, gdĕ se ipak zadĕnù
I za moje sèrdce: „digni i štij!“ veleći.
Dèrhtjuć čitah pĕsni četiri uzvišene
Nepoznata prem pĕsnika, no u kojih
Sjaje odsĕv duše Bogom uzhitjene.
U dubljini uzdèrmanih grudih mojih
Porodi se žalost, a žalostju suze,
Koje pijuć u se sveti mramor uzè.

Kad se digoh, mah na sèrdcu mi odla'ne;
Krasan prizor izvan mene i u meni:
Prozor od zapada sunca žarom plane,
S prozora mi sĕvne na obraz ledeni.
Slike angjelah, smĕrno vèrh chora sagnute,
Rek' bi, da nebeskom sbore melodijom,
A orgulje, nevidjenim podtaknute
Pèrstom, udariše svetom harmonijom. . .

Nebo moje kratko bjaše, ah žalosti!
Iz njeg' jadan na svĕt podrugljivi spadoh
I nevĕrni opet, jeava što se oprosti'
Sa svetinjom i van stupih — ja ostodoh
Koj i prije: suzne oči još plakahu,
Usne im se kò u pèrkos već smijahu.

Ovi poslĕdnji redci pokazuju, da je pĕsnikovo sèrdce, prem duboko dirnuto sumĕrnom krasotom spoljašnih kèrstjanskih oblikah, ipak žalibože predebelom korom nesretnog materializma sapeto bilo, te ga blago sunce uzvišenih čuvstvah nije jošte raztopili moglo. No s radostnim utĕšenjem čitasmo, da je glasoviti pĕsnik ipak s Bogom pomiren i svetotajstvi providjen preminuo s ovoga svĕta prije možda, nego je godina danah iza njegove „četvèrtsatne pobožnosti“ izminula. Jamačno da je to „un quart d' heure de dévotion“ dĕlovao.

Ćudoredni nauk kèrstjanstva.

(Nadalje.)

Dva su glavna izvora ćudorednoga izopačenja: slavohlepnost, kći oholosti, i škertost, kojoj je mati neposlušnost.

Kakovimi grĕhotami naruži već zemlju slavohlepnost! Lukavštine, prevare, zasĕde, pristranosti, neprijateljstva, strastvene kavge i svadje, nesmiljene osvete, kèrvave borbe, propast čitavih porodicah, poharanje zemaljah, sve su to njene opake poslĕdice. Nezadovoljna tim, što je svakovèrstnimi nevoljami poplavila čovĕčanstvo, mogaše ona podnositi, pače zahtĕvaše, da se ovo divi bĕsnilu njenom, da joj se klanja i prinosi joj kèrvave žèrtve. Proti ovoj strasti ima samo jedan uztuk, kog Isusu zahvalit imamo, a to je jedina *poniznost*, ova prije njegova došastja nepoznata krĕpost, kojom obogati zemlju, poniznost, koja nepusti da oholost raste, udušivši ju u pèrvoj klici. Ova jedina krĕpost kadra je, da sve vèrsti družtva zajedno spoji, i tako izpuni ona zjala, što su medju njimi raztvorena. Ništa drugo do nje nemože potaknuti čovĕka na onako težke žèrtve, za koje ubožtvo samo nebi dovoljno bilo, a ovom obuzimlje i oplemenjuje ljubav i najzavèrženija dĕla, koja su ipak na polakšicu stradajućega čovĕčanstva nuždna.

Al dočim evangjelje preporučuje poniznost, nezabranjuje ljudem javno štovanje, nalažući takov život, koj drugim za izgled služiti može; poniznost stavlja samo preponu samouzdanju, učeći ga poznati i štovati božju ruku, iz koje proizhode sva dobra čovĕčanstvu, i ka kojoj se vratiti moraju kao k izvoru svomu. Poniznost je usavèršenje a ne pretĕranje smèrnosti; ova se opire oholosti, a ona nastoji svladati gordost i samoljubje. Čovĕk je smèran i čedan, kada je uputjen, da svojimi zahtĕvi nesmije u nered stavljati družtvo, kada pozna korist napram sebi, da na nju i kod drugoga nenapada; a ponizan kèrstjanin vĕruje, da je sve, štogod dobra imade, dar Boga, pa ovo duboko čuvstvo izključuje sve pojave samoljubja, bez da je ili istini ili velikodušju na štetu. Doista poniznost neće, da se učeni za neznalicu ili pravednik za nevaljanca dèrže, no na to samo obvezuje, da se onaj radi znanja, a ovaj radi vèrline svoje klanja onomu, od kojega sve ovo primiše. S druge strane poniznost nečini, da čovĕku klone sèrdce; nego dočim polaže u Boga sve svoje pouzdanje, ulĕva u sèrdce sile, kojimi ovo poduzimlje sve, štogod dužnost zahtĕva. Dočim oholost, da se uzneti može, mora nerĕdko nevrĕdno čučati, osramotjenje tèrpiti, da se podlo-

Digitized by Google

sti njene nesaznadu, skrivati se i plaziti, neusudjujuć se pokazati u svom pravom licu: naproti poniznost, oddavši sèrdce Bogu, podiže ga često nad čověčanskimi dèlî. Pogledajmo na kèrstjanske zatočnike, uz najdublju poniznost dali im je ikoja vèrst hrabrosti i junačtva manjkala?

Kao što oholost i slavohlepnost, isto tako osudjuje kèrstjansko ćudoredje skupost i pohlepu za bogatstvom. O bogatu čověku, koj hoće da spokojno počiva nad blagom svojim, govori ovako: *budalo, ove noći tražit ću od tebe račun o duši tvojoj, a šta si nabavio, čije će biti?.. Nesmiljeni bogatac molit će za kap vode kladne i za posredovanje ubogog Lazara, koj je tako sretan sada na drugom svètu, kao što biaše zavèržen na zemlji, pa mu se niti kap vode nedozvoljava. . Šta se pruža stradajućemu, daje se Bogu, koj obreče, da će obilno i vèrhu mère povratiti. — — Sretniji je, koj daje, nego koj prima. — Milostinja vodi čověka kao poput prijatelja prije smèrti u věčni stan. — — Nesretni su, koji si iz novacah načine kumire. — Sve obilje nemože da im spasi dušu. —*

Da se tim uspěšnije opre škèrtosti i pohlepnosti za imetkom, zabranjuje Isukèrst i svaku neurednu naklonost napram svakomu onomu dobru, koje se inače zakonito posědovati može, tako da ga se čověk samo uměreno uživa, a ako ga izgubi, neprigovara providnosti božjoj.

Na ovi način udušuje zakon ljubavi kèrstjanske ove dvě strasti, koje najviše doprinose na javnu skvarenost ćudorednu; izvan toga stoji ovaj zakon kao stražar braneći, da se one neugnjezde u sèrdce čověka. Kroz poniznost pobědjuje on neurednost oholosti i slavohlepja; a uzpreže neurednost skuposti i pohlepe za bogatstvom nalažući nam, da dèlimo milostinju a neuzdajemo se u zemaljsko blago.

Isto tako da zaprèči ubojstva, udušuje u klici pèrve pojave gnjeva i sèrdjbe, pèrve požude osvete; da zaprèči otimanje tudje imovine, zabranjuje istu pohotnost tudjega blaga; da zaprèči krivorotstva (krive prisege), zabranjuje prisege bez potrebe; da zaprèči razkinutje obiteljskih vezah, zabranjuje razstavljenje, koje upropastjuje ženidbeno družtvo i razkida ili barma slabi těsno odnošenje izmedju roditeljah i dètce; zabranjuje višeženstvo, koje živinskom razuzdanom strastju ubija ljubav, neprestanim razstavljanjem i spletkami smutjuje slogu, te město blaga ugleda muža ustanovljuje divlje samosilje gospodara; da zaprèči brakolomstvo, zabranjuje požeeliti preljubstvo pače misliti nanj; napokon da uzteže čověka od svakoga grěha, nalaže mu, da bez prestanka nastoji savèršeniji biti. A polag zakona kèrstjanstva ovo savèršenstvo nesastoji u sjajnih činih, niti u oštroumju, mnogostručnom znanju ili živahnoj razmnivi, već u urednom izpunjavanju dužnostih života, — života, koga mi sasvim nepoznamo, no koj je sveudiljni predmet pozornosti nebesah. U očiuh svevišnjeg zakonodavca mnogo više vrědi najnižjega stališa zavèržen i ubog čověk, nego najveći velmoža světa, ako je onaj krěpostniji od ovoga, bio ov inače koliko mu drago mogućan i slavljen.

Zlo bi pojmio duh evangjelja, koj bi mu prigovorio, da svoje učenike odtudjuje od čověčanskih poslovah i naležnostih. Evangjelje kad zapověda da mèrzimo na se, neće da u sebi udušimo ljubav napram svomu blagostanju, niti da se posve odrečemo dobro shvatjenih svojih naležnostih, tà samo evangjelje, dočim obećaje nagrade i blaženstvo, doslèdno ponukami, koje se ponajbliže tiču naših naležnostih, nagovara, potiče nas na krèpost, — nego to jedno hoće, da udušimo u sebi slèpo i neuredno samoljubje, odrečemo se grěšnih naklonostih, koje su nam na najveću štetu. Kèrstjanin imade osobnih i drugih dužnostih, gdègod i kakovogod mu město opredělila providnost božanska, koje bez pregrěhe zapustit nesmije; a pèrvo mu je dèržanstvo, da izpuni prije svega dužnosti zvanja i stališa svoga. Dapače više jošte: ćudoredni nauk evangjelja neosudjuje nijednoga minućega dobra, nego uči valjanu porabu svakoga dobra, da nam ovo na zaslugu bude; zabranjuje sèrdcu uživanje běguće sěne ovoga světa kao věkom trajućeg grada; nauča nas naležnosti zemaljske spojiti s nebeskimi i one podčinjavati ovim.

Kèrstjanski ćudoredni nauk, kao pravi prijatelj čověka, nezabranjuje nevine radosti, nego upravljajuć ih na svèrhu Bogom ustanovljenu, podajuć im pravac k onomu, rad šta je uživanje njihovo dopušteno, to samo zahtěva, da město da čověk sasvim uz njih prione, samo koristan odmor u njih traži. I uzdèržavanje od někih stvarih samo u to ime naredjuje, da oslabljenjem těla okrèpi dušu čověka: nalaže nam, da se někad odrečemo, što je inače dopušteno, za da nepadnemo u ono, što je zabranjeno: i ovo je velemoćno predusretno sredstvo, kojega silu i važnost osětjahu stoici i ini slavni mudraci staroga věka, naučajući, da se obuzdanjem těla prěče izstupljenja strastih. Medjutim neodobrava ono, što bi zdravlju štetno biti moglo; jerbo je duh evangjelja uměrenost, protivan svakoj pretěranosti, koj i u mudrovanju i umstvovanju hoće trěznost. Tako isto i u onih svetih utočištih, u kojih se s najvećom revnostju ovèršuje stroga pokora, netèrpi

Digitized by Google

evangjelje nikakove prekoměrnosti, i više ih u njih doživi znatnu starost, nego uposrěd iztrošivih razveseljenjah světa.

Nije dakle istina, da nebi od pravih kèrstjanah sastavljeno družtvo obstojati moglo, kako to Bayle i Rousseau tvèrde, pače takovo družtvo bilo bi najsavèršenije. Kèrstjanstvo obvezuje na sve i pojedine gradjanske i političke krěposti, i u raznih vèrstih čověčanstva neosudjuje no opačine i grěhe, koje ga osramotjuju, te preporučajuć strastim toli protivno zatajenje samoga sebe, čini, da čověk zaboravi na samoga sebe, i tako rekuć samo u drugih svoje bivstvovanje osětja, vazda spreman, da svoje osobne naležnosti žèrtvuje drugim na korist; plemenito ovo oduševljenje nije samo poluga, već i jamčevina obćega blagostanja. „Iz pravih kèrstjanah, piše Montesquieu, proizidjoše o svojih dužnostih prosvětjeni gradjani, koji ove velikom gorljivosti ovèršivahu; ćutiahu oni dobro prava naravne obrane; no bolje jošte osětjahu dèržanstva napram věri i domovini. Načela kèrstjanstva, u sèrdce duboko usadjenu, neizměrno su jača nego ona raznovèrstna dostojanstva jednovladarstvah, nego one světovne krěposti republikah, nego onaj robski strah samosilnikom podloženih dèržavah.“ (Esprit de lois liv. III. ch. 6.)

(Konac će slěditi.)

Dopisi.

Sv. Missie u Srěmu. Radostju sèrdca latjam se pera, da Vam se iz ovih stranah biskupije srěmske javim, te s otim koje dužnosti mojoj, koje potrebućam někim odgovorim. I mi ovdě u Srěmu doživismo u XIX. stolětju sv. missie, na čemu našem obćeljubljenom i za spasenje dušah pravověrnog svoga stada brinećem se pastiru jedino zahvalit imamo. Po samom sebi razumije se, da je već glas o došastju otacah jezuitah k nam — u ovo doba — sèrdca sviuh uzdèrmao i někom gorućom znatiželjom i ljubopitnostju napunio. Osobito po naših varošicah šaptahu tobože izobraženiji medj sobom: Zašto sv. missie kod nas, koji smo pravověrni, u věri prosvětjeni? Koja je svèrha njihova? Zašto dolaze baš otci jezuite a ne drugi, — jezuite, ovi po raznih knjigah toli cèrno opisani, opasni i pogibeljni jezuite, toga radi ukinuti i sad opet uskèrsnuvši jezuite? Zar pastiri naši duhovni neodgovaraju zadosti duhovnim dužnostim svojim? i t. d. No sva ova sumnjiva pitanja zamuknuše većom stranom, kad oo. jezuite po raznih naših varoših propovědanja svoja započeše. „*Iz plodovah njihorih poznat ćete ih*“ reče Isus; isto tako iz plodovah sv. missiah spoznade veća strana stanovnikah varošah srěmskih svèrhu sv. missiah, a odtud goruću želju oo. jezuitah, da spase duše pravověrnih, i da nije ono sve istina, što su o istih dušmani njihovi iz zlobe napisali. — Žao mi je, što u svemu onom, o čem pisati kanim, nisam očevidac bio, — no budite uvěreni, da Vam iz věrodostojnih izvorah sve ovo pišem o srěmskih missiah —

Poslě kako su oo. jezuite *Andria Prinz* i *Stanislav Mayer* od 13—21. travnja sv. poslanje u Vinkovcih s najboljim uspěhom dovèršili — (kojom prilikom nemogu da prećutim u tom obziru vèrlu revnost i čvèrstu podporu od strane duhovne sve na slavu božju i uspěh sv. missiah žèrtvujućeg prečastnog opata i župnika vinkovačkog *Gaše Radića*, od strane pako světovne g. pukovnika *Fellmayera*, g. četnika *Gizla* od *Gizling* zajedno sa suprugom svojom rodjenom baronicom Kempen, kao i svih inih častnikah vojničkih, štono su svojom pobožnostju i slušanjem revnim svih propovědih sjajni izgled pučanstvu vinkovačkom dali; pokornikah biaše puno, a kèrst missionski bi prilikom podizanja svoga toli obilno cvětjem naravskim i kupovnim urešen, da oo. jezuite u ovih stranah nigdě u toj struci to saučastje nevidiše) — poslě toga dakle dojdoše isti oo. u *Varadin grad*, gdě su od 27 travnja do 4. svibnja sv. poslanje dèržali. Ovo poslanje pèrvo u Srěmu željnim urodi plodom. Na ruku oo. jezuitom idjahu kako revni prečastni g. arcidjakon doljno-srěmski i župnik gradski *Petar Domačinović*, tako i vojnički častnici. Cèrkva ona velika gradska, někad jezuitska, biaše većom stranom puna pobožnog puka slušajućeg navěštanje rěči božje. Mnogi Novosadjani katolici udioničtvovahu takodjer kod sv. missiah i svoju pobožnost slušanjem rěči božje i svèršenom izpovědju pokazaše, što nek im na slavu služi. Križ missionski, pok'on někog gradjanina, koga sam baš poslě missiah ondě se desivši vidio, bio je obilno cvětjem urešen, a pod njim spazih na klecalih dvoje pravověrnih molitvu svoju ovèršavajućih, što me je duboko ganulo kao sigurno znamenje, da su u Varadinu missie dublji utisak učinile u sèrdcih někojih kèrstjanah napose, nego što se je očekivalo; u obće pako reći mogu, da je missia varadinska koliko moguće běše plodna bila. —

Iz Varadina dojdoše oo. missionari u *Zemun* i ovèršivahu missie od 11—22. svibnja. Kad pomislimo na varoš ovu u strogom smislu tèrgovačku do 10,000 stanovnikah koje katolikah, koje nesjedinjenih, koje gèrkah, koje protestantah, koje židovah brojeću, nemože nam se na ino, nego čudom se čuditi uspěhu i obilnom plodu dèržanih ovdě missiah u toliko, da je svako očekivanje nadvišeno, po kazivanju istih oo. jezuitah. Ondašnji prečastni g. prepošt i župnik *Stěpan Žitvaj*, zatim g. general *Dragolović*, g. podpukovnik i načelnik varoši ove upotrebiše sve za što bolji uspěh, světleć u svemu svojim plemenitim izgledom u slušanju marljivom rěči božje. I što je još više, isti nesjedinjeni svetjenici mnogim propovědim pribivahu kao takodjer i mnogi od

Digitized by Google

njihovih slědbenikah. U toj struci ni Běogradjani neostaše za njimi. Mnogi odtud naših katolikah i inověracah prisustvovahu propovědanju. Izpovědi jedva svěršiti mogoše častni oo. A poslědnji oprostni govor radi mnogobrojnosti puka biaše baš missionarski pod vedrim nebom pred cěrkvom kod novoblagoslovljenog križa děržan, jer cěrkva puka shvatiti nemogaše. I evo ovo běše u kratko plod obilni missie zemunske, i tako čč. oo. jezuite od zemunčanah težkim sěrdcem se oprostiše, ostavivši im uspomenu ljubavi božje i gorljivosti za spasenjem dušah njihovih, koja će u sěrdcih zemunčanah věčitim goriti plamom. (Konac će slěditi.)

Iz Stare Gradiške 4. lipnja. Danas po podne, upravo sad kad ovo pišem, riču berbirski topovi i navěštjuju turkom, da je prestao ramazan, a nastao mali bajram, iza koga naslěduje veliki bajram, o kome će sasma ludovati od veselja. — Večeras je njim izišla mlada měsečina — al kakov će dan sutra izaći kěrstjanom? Čověk morao bi Bog da bude, kad bi znao: šta noć šta li dan nosi? . . . Jedino to je istina, da su postom ovim poněšto barem strasti turakah zažvalene bile; ali ipak ovdě ondě pustiše im oni uzde, i potěrčaše kao oběstno i plaho zdrěbe medju pitoma stada od ovacah, medju kěrstjane, misleći, da će ih pěrvimi udarci od svojih tvěrdih kopitah na zemlju obatalniti. . .

Al' šta rekoh? Kamo sreće da je tako! Dok je turčin tako očito navaljivao na kěrstjane, još je poněšto i dobra u tom bilo. Oni bo vidivši bar zlotvore svoje, kako tako uklanjahu im se ili u goru ili u pustare, ili u uskoke ili u hajduke, ili pod carskog orla dvoglavoga. Ali kamo i kud ćeš sad?

Turčin nije više stari junak onaj od mejdana; on je lija i s njom se je posestrimio. . . Mi znamo, da svaka liju dolija, al kada će ova, tko zna? . .

Ovih danah su turci pometali kěrvave svoje handžare u korice, puške věrgli u zapećak, kopja pobacali u těrnje, i ostalo oružje složili na hěrpu da ih hěrdja jede; a oni odoše u zasěde, latiše se varke i mašiše za sičan! Gle novoga njihovoga junačtva! Meterizi sad su im kavane, topovi findžani, vatra otrov . . . sve — sve se je proměnilo u srědstvih, samo je svěrha im uvěk jedna, da utamane kojim mu već bilo načinom kěrstjanina!

U gornjemu Skoplju otrovaše oni poglavitih i najčastnijih 12 kěrstjanah, za koje sad već nitko pita niti mari, nit se iztražuje, nit tko kudi koga, da kamo li pedepsa; a turci se podsměhivajući pogledju s radostnim čuvstvom; oduševljuju se za buduća takova poduzetja i junačtva, a gore od čeznutja, da Muhamedu čine što više zaslugah a sebi zadužbinah! . . . . Vele oni: „bir ćopek eksikosum" — što će reći: jedan pas manje t. j. kěrstjanin, al ovdě su dvanaestim na jedanput za uvěk usta začepili.

Ako su tako u ramazanu, kad nesmije turčin ni da se s kim inadi i prije a kamo li razsěrdi ili šta opaka učini, raditi, — što neće sada još sve biti o bajramu? Neće li, rekoh, sutrašnji dan, o kome povedoh govor, biti još cěrnji i užasniji od ovoga, u kome je tolikim na zemlji dan za uvěk poměrčao? Barem se tako još za čitavoga posta njihovoga kěrstjanom groziahu, da im sasma cabren neostane, već si ga s budućom osvetom začinjahu.

A odkuda taj gnjev? Iz hati-humajuma! . . . Vidite dakle, kako im je ovaj prišěo! A tko je, koj će im tu kost iz gěrla izvaditi? . . . Svakako je pako kěrstjane s hati-humajuma sreća ošalila; jer što on više veli, to turci manje govore a iza busije iz potaje udaraju; što on više dopušta, to se kěrstjani manje raduju; i što manje na turke gledje, to više kěrstjani nariču i ruše se. Sve dobro indi, što god je u njemu, je zaman; on je dosad urodio kěrstjanom samo suzami i uzdisaji! A dokle će bosanska duša vapiti? do cara? jok! do Boga! . . .

K ovoj žalosti pridružuje se jošte i druga. Bosanski duhovnici kao dobri rudari zlato, tako oni traže da nebeskoga carstva haznicu napune svojimi darovi i pokloni. Pa kad već do toga dojdu, da u milome svome narodu, kao oni u utrobi zemlje, najdu zlatjanu žilicu od bogatstva duševnoga, tada umoreni dělaoci panu tělom, ako i neklonu duhom. Neima eto měseca još nijednoga od ove godine, u kom nebi ili koja bosanska župa obudovila, ili se nebi na kojega pomoćnika směrt bacila, ili se neuvukla medju tavničare, ili nebi ko oluja po sěmeništu kao u mladu sádu cvětogradu harala bila! Sěčanj posěče ot. Marka Bakovića, kapelana u Ivanjskoj. Veljača odazva ot. Luku Šimića, župnika iz Zovika. Od ožujka ima častno uredničtvo dopis iz Djakova, kojim su lěpi mladići požutili prije neg su sazrělili. Travanj je pokosio ot. Fr. Frankovića, župnika proslapskoga u Rami, obljubljena pripovědaoca, koj baš onda usahnu, kad se prolista i razgrani běrsnato děrvo pramalětja, koj uvehnu, kada zemlja i priroda povrati listak i travicu, kojega směrt nemila pokosi prije kositbe. Svibanj je pako požeo još prije žetve, što su posijali turci u Pleanu župi kod Děrvente, — požeo 7-měsečnog tavničara sarajevskog, ot. Jakova Džoića, bivšega kapelana sarajevskog, kome ovdě pokoja nedadoše; mirna ti duša! U Tolisu pako istoga měseca ubra ko jagodu nesita směrt mladjana brata Gjurgja Marošević u 18. g. života, i iztěrže iz krila materina zlato majčino. Dobri starěšine njegovi dopustiše mu, da ode u svoj zavičaj, jeda li se nebi tako poněšto mu bolest ublažila, al' mu neodlahnu ni u naručaju otčinskom ni materinskom, dok nenajde lěpa njegova duša kod stvoritelja polaštice. Šest ih je bilo u 8. školi, pa eto samo 3 još ostaše. I tako sve, jedino, i poslědnje ufanje děržave bosanske u Djakovu, kamo su svih oči upěrte, još i ono mora tolike da těrpi udarce, kano da je sudjeno po

Digitized by Google

turski, da zbilja vinograd Gospodnji bez nuždnih poslenikah ostane, pa lišiv se još i ovih na broju malih, pomanjka, zaraste i podivja kao pèrlog ili pustarak, koj izgledje na ruke obradnikah. — Rane žèrtve od prerane smèrti! hrano materina! Bosna vas eto spominje majka, spomenite se i vi na nju kod sjajnoga lica Božjega! a on će doisto prošnje vaše i molbe naše milostivo i uslišati!

Evo upravo, dočim hoću da zaključim ovo pismo, stiže mi iz Bosne turobna i po meni gori više označeno sadanje opasno stanje bosanskih kèrstjanah potvèrdjujuća vèst, da radi sa svih stranah dolazećih uznemirujućih glasovah, presv. g. biskup ot. Marian Šunjić odustat će od ovogodišnjega pohoda svojih pravovèrnih ovacah.

Iz okružja tuheljskoga. Svetjenici ovoga okružja dèržahu svoju pastoralnu skupštinu dne 27. svibnja u samostanu otacah Franciškanah u Klanjcu. Mimoišav ine predmete, o kojih su sakupljeni duhovnici věćali, evo Vam samo njihova zaključka glede zaklade nemoćnih svetjenikah. Predběžno Vam samo primětjujem, da je dotični poziv preuzvišenoga našega nadpastira od 31. prosinca p. g. br. 3821., kojim se svekolikom svetjenstvu nalaže, da o tom poslu věća, kao ostalu našu bratju svuda, tako i svetjenstvo ovoga okružja s neopisivom radostju i věkovitom napram visokom početniku zahvalnostju primilo.

O toli milom predmetu věćasmo i mi radostno, te poslě zrela pretresanja sviuh u ovom listu od više stranah predloženih i po našem bilježniku nam u kratko predstavljenih osnovah, poslě raznih razmatranjah i dogovorah složismo se napokon u slědećih točkah.

a. Svaki svetjenik, želeći matici nemoćnih duhovnikah priteći u pomoć, da zapiše stanovitu svotu, od koje će platjati godišnjih 5/oo, glavnica da ostane u nadarbi, a poslě smèrti nadarbenika da se ova glavnica uzme iz njegove zaostavštine te vazda naslědnikom sredstvom imovnika (inventara) predaje; ovim bi načinom ne samo nemoćnikom već i naslědnikom u nadarbah ovakov zapis na korist bio.

b. Da se ovako zapisane glavnice osěguraju, valjalo bi ih ukujižit, a gg. podarcidjakoni imali bi pazit, da neurednim životom i nevaljalim gospodarstvom župnikah ove glavnice nepropadnu.

c. Pripadajuće kamate od ovako zapisanih glavnicah neka sakuplja dotični g. podarcidjakon od svoga svetjenstva u jesenskoj pastoralnoj skupštini pošiljajući ih sastim na odlučeno město u Zagreb.

č. Da se koj duhovnik nemoćnim očituje, trebalo bi prije potražit izvěstje od naležnoga okružnoga duhovničtva u pastoralnoj skupštini sakupljenoga, buduć ovo najbolje prosudit može, jeda li je koj duhovnik sbilja nemoćan, i koliko se blagodatih nemoćničkog zavoda vrědnim učinio? Bez ovakova izvěstja nebi se imala podpora iz ove zaklade nikomu dopitati.

ć. Ne s nepouzdanja — što Bog sačuvaj! — već jedino da se posao uprave olakša, neka bi sva četiri zagrebačka župnika u rukovodjenju ove zaklade učastvovali, koji bi ujedno kamate pobirali, na svoje město ih predavali i račune podpisivali.

d. Tako znanja i ravnanja radi, kao i zbog toga, da, ako godišnja podpora na dostojno uzdèržavanje nemoćnih svetjenikah nebi dovoljna bila, mogu se i dobrovoljni prinesci kupiti, neka bi se godišnji računi vèrhu porabe ove zaklade nadbiskupijskom duhovničtvu ili sredstvom okružnicah ili putem kat. lista priobćivali.

Poslě toga zapisaše u napomenutu svèrhu kao glavnicu: prečast. g. podarcidjakon i župnik u Rozgvi Gjuro Ročić 100 for. veleč. gg. župnici: Vilh. Sorg, tuheljski 100 for. — Toma Gajdek, erpenjski 60 fr. — Ferd. Krajačić, kraljevački 60 fr. — Iv. Pierak, krajskaveški 50 fr. — Mat. Dominić, jezerski 20 fr. sr. — Okružni pomoćnici gg. Nikola Grubić, Aug. Koči, Pavao Buča i Alois. Cverger obrekoše istoj zakladi svaki po 3 for. sr. na godinu platjati.

Ako ovaj predlog okružja tuheljskoga odobrenje steče, spremni su okružni duhovnici i na veće žèrtve. Što se tiče svote, koja bi se nemoćnikom opredělila, mis i ovo okružje, da se najmanje 300 for. na godinu ustanovi. Ako li dobrom srećom matica ove zaklade toliko naraste, da će dohodci preticati troškove, onda bi valjalo takove nemoćnike, koji su od drugih stariji i zaslužniji, ili se s većimi nevoljami i nuždom bore, u obzir uzeti, i opredělit im iz viška jošte kakovu podporu.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Nastojanjem velečastnoga g. župnika Pavla Guglera i dozvolom duhovnoga stola povećat će se ovdašnja župna cèrkva sv. Petra. Cèrkva bit će povučena do sadanje izvanjske ograde a na njoj u srědini podit će se prikladniji od dosadanjega zvonik. Tim načinom postat će i nutarnja korablja cèrkve prostranija a ista cèrkva dobit će ovom obnovom i s polja prijatniji izgled. Troškovi u to ime potrebiti proračunani su na 19,526 for. sr. Već je razpisan poziv na věštake, da po koje od potrebitih dělah putem ponude preuzmu.

Iz Švajcarske. Nesporazumljenje ono, što već od někle obstoji medju protestanti starovèrci i rationalističkimi professori i pastori u bernskom kantonu, već se je do tolikoga stepena popelo, da se u javnu razmiricu izvèrgava, koja može, ako se ova poplava i prěko prostoga puka razlije, jošte velike smutnje proizvesti. Naime starovèrcem čini se, da su se njihovi professori na sveučilištu sasvim udaljili od nauka reformacije, a g. Wattenwyl objavio je njim i iz njihove škole izišavšim pastorom upravo boj, izstupio jurve s množtvom du-

Digitized by Google

hovnikah i světovnjakah iz dèržavne cèrkve, i ustanovio se za načelnika ove odlučene slědbe. Ovaj napadaj primi bogoslovni fakultet najprijo s prezirnim šutenjem; al je za tim g. Wattenwyl putem tiska stupio s javnom tužbom, da isti fakultet mnogo toga u evangjelju proglašuje za priče, da se mladim bogoslovcem učěpljuju načela bezvěrnoga rationalisma, i da bi svekolike professore bogoslovja kao ljude bez věre ukloniti trebalo. To je dirnulo u živac, te su na ovu tužbu dva professora s vlastitim podpisom odgovorili, gdě doduše izpovědaju svoju věru u Isukèrsta, no ogradjuju se proti tomu, kao da bi samo ono naučati směli, što naučahu reformatori, zato hvale napredak učinjen u bogoslovnih znanostih, te kao takov napredak ustanovljuju stavku, da u sv. pismu ima sbilja više toga, što je više priča, nego li pověstnička istina i t. d. Ovo očitovanje dàkako neumiri niti jedne stranke, a prosti puk počima već radi ove razmirice kimati glavom, osobito pošto je g. Wattenwyl javno pozvao sve pastore, da podadu istini svědočanstvo i očituju se o negovoj tiskom objavljenoj tužbi. U to uměša se i „Berner Zeitung" (organ gospodujućeg radikalnog věrozakona) te naprosto očitovà: „da je poslě reformacije obstojala više od dvěsta godinah trajuća stanka, i da za toga vremena protestantski bogoslovci pod kaznom svèrgnutja s časti, često i prognanja i zatvora, pače iste smèrti nesmědoše odstupiti od mněnjah, što su od 1530—80 po dèržavnih zakonih propisana bila. No sada su hvala ruglu, na koje je Voltar i drugovi mu stavili praznověrje, velikim světom zavladale idee novoga vremena; vlade nepritiču više orthodoxii silovitimi sredstvi u pomoć, a na učiteljske stolice nenaměstjuju se više muževi polag měre orthodoxie, već učenih sposobnostih; duh iztraživanja prodro je i u bogoslovje, te je već mnogo polovičnostih, gèrbavostih i pretěranostih iz nje iztrěbio; poimence to se sbilo na polju „evangeličke pověstnice", na kom je Strausz tako dělovao, da je ustanovio novu dobu i pokazao, da se izvěstiteljem ove pověstnice (t. j. evangelistom) nije pouzdat moći" i t. d. U ovom smislu i glasu donosile su gori imenovane novine mnogo uvodnih članakah, u kojih hoće da evangjelja i reformatorski symbol věre skroz utamane. Kako će se ova razpra svèršiti, to zna sám Bog; kako stvari stoje neimamo se ničemu dobru nadati, već prije sablaznih i nemirah bojat se tim više, što se u Zürich-skom kantonu, pozvanjem prof. Moleschotta, Strauszova stranka opet iznosi na javu i vidělo. Za spoznanje istine, za povratak u katoličku cèrkvu nisu duhovi jošte dozrěli; to će dakle iz ove borbe težko išta drugo proizaći, nego daljniji napredak k — nihilismu.

Iz Španjolske. Madritske novine od 3. svibnja donose slědeću kraljevsku naredbu, kojoj je dala povod pritužba madritskoga biskupova naměstnika radi nedavno u jednom kazalištu predstavljenoga igrokaza „Muka Spasiteljeva": Članak 1. Od danas zabranjuje se na kazalištih kraljevine predstavljati svete ili biblička igrokaze, kojih sadèržaj uzet je iz otajstvah kèrstjanskoga věrozakona, ili u kojih osobe presv. Trojice ili svete porodice děluju. Čl. 2. Sve u pogledu ovih igrokazah dosad izdane naredbe od ministrah unutarnjih poslovah i pravosudja ukinute su. Čl. 3. Tiskanje i izdanje ovakovih igrokazah, uz točno obdèržavanje sviuh u tiskarskom zakonu propisanih ustanovah, mogu gradjanski upravitelji dozvoliti. — (I u někih stranah naše carevine običavaju u korizmeno vrěme ne ravno po kazalištih, nego uz kèrčme i najviše nastojanjem kèrčmarah predstavljati puku „muku Isukèrstovu". Nebi li shodno bilo, da se ova svetogèrdna zloporaba najsvetijega čina kèrstjanskoga věrozakona, i koliko se žalibože někim ljudem dopadala ovakova predstavljanja, zakonom strogo zabrani?! Ured.)

---

* Velikovaradinski kanonik, g. Mislin, poklonio je bečkoj zavětnoj cèrkvi dva velika stupa iz iztočnoga uběla (alabastra), koje je sam u El-basru putujući po gornjem Egiptu u to ime kupio.

* Napuljski nadbiskup, kardinal Xystus Sforza, prilikom běsneće prošle godine kolere pokazao je toliko požèrtvovanja napram bolestnikom, da ih je bez razlike stališa glavom pohadjao i potrebnim pomoć pružao; za ovo izvanredno požèrtvovanje odlikovao ga je kralj redom sv. Januara.

* Nj. veličanstva car Ferdinand i carica Maria Anna pokloniše milanezkom sěmeništu za inozemske missie 6000 lirah.

* Velikovaradinski biskup Fr. Szaniszló opet je matici svetjeničkoj svoje biskupije, koju je sam osnovao i u život priveo, darovao 6000 for. sr.

Poziv na predplatu.

Svèršetkom měseca lipnja iztiče pèrvo polugodište **„Zagrebačkom katoličkom listu"**. Uljudno s toga pozivljemo svu (p. n) gospodu, koja na cělu godinu predbrojila nisu, a rečeni list i nadalje primati žele, da nam, za izběći svaku neurednost u opremanju listovah, predplatjevinu jošte tečajem ovoga měseca poslati izvole.

Predplatjevina iznosi u Zagrebu na pol godine 2 fr.; izvan Zagreba poštom 2 fr. 40 kr. sr. — Za četvèrt godine platja se polovina.

Uredničtvo
„Zag. kat. lista."

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 25. — TEČAJ VII. U SUBOTU 21. LIPNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O vèrhovnom načelu katolicisma.

Poslanica prijatelju N.

Da trenutci, koji za cěli život ili barma za znatniju čest života odlučuju i drugi pravac davaju, da ti trenutci, velim, koji se smatrati mogu kao provodiči na putu zemaljskom, nestoje u našoj vlasti kano niti isti život, to, mili prijatelju, i sám dobro znadeš, te si slično već mnogoputah i izkusio. Takov trenutak života biaše onaj, kad se pèrviput sastadosmo i desnice si pružismo i jedan drugoga na — ah! za onda još mladjahne grudi pritisnusmo te prijanskim pozdravom se nazdravismo. Nu to me jedino još těši, što je prijateljstvo naše uzpèrkos běgućemu vremenu, koje je od ono doba prošlo, i uzpèrkos mnogim buram i olujam, koje su nam nad glavom preletile, čisto i nepokolebivo u pravoj bratinskoj ljubavi ostalo; pa se nadam, da će Bog, koj je ljubav ista, blagosloviti naše prijateljstvo i dopustiti, da neporočno i neporušeno uztraje tja do — i preko groba! —

Něki dan, dočim zadubljen u misli gledati počeh divnu lěpotu prirode i razmatrati okretnu radinost i veseli život božjih stvorovah — dopadè mi rukuh tvoja poslanica i u isti par pretèrgnù sve dojakošnje misli. Znaš, da su dopisi prijatelja uvěk mili, uvěk dobrodošli, a osobito oni, koji se kretju oko stvarih našega zvanja, oko stvarih, koje zasěčaju u duh i stališ svetjenstva, oko stvarih, koje najviše zanimaju dušu moju; a tih je bilo u tvojoj poslanici dosta. U njoj me medju ostalim pitaš: što mislim o vèrhovnom načelu katolicisma? Ti si čitao dèla Dra. Fesslera, znadeš njegov život, znadeš, da je bio katolički svetjenik, kapucin, professor u Lavovu itd. Iz njegovih spisah, koje svět toliko slavi, bit ćeš po svoj prilici uvidio, gdě se on hvasta, da katolicisam poznaje, kojega je ipak věrolomno ostaviti mogao. Zašto je to učinio? Zato — jer, veli, da vèrhovno načelo katolicisma kod njega ništa nevrědi, da neima valjanosti, da nije istinito. Čitao si, znam, gdě kaže, da vèrhovno načelo katolicisma, koje on odobriti nikako nemogaše, sastoji u tom: što je Isukèrst nov do onda světu nepoznat, u sebi savèršen věrozakon na zemlju donio i njega učio itd.; — za temelj katolicisma stavì ono poznato: quod semper, ubique, ab omnibus *) — i to je dèržao za vèrhovno načelo katolicisma. Da li i kad se je cèrkva katolička o tom dogmatično i nepogrěšivo izrazila, neću da ovdě izpitujem: no ljudi, koji mogu svoju věru ostaviti, moraju i postupak svoj izpričati pred světom, pa ako to njihovo izpričavanje neima čvèrsta temelja, valja im uzeti štogod za uzrok, ili bolje izliku, samo da zaslěpe i obsěne druge i sebe.

Čitao si, znam, čestoputah, mili prijane, učene i sustavne spise svakojakih ljudih, kojimi opisaše uzroke, poradi kojih su ostavili svoju dragu majku, sv. cèrkvu katoličku i nauk njezin. Čitao si usuprot mnoge spise, kojimi opet drugi světu razložiše i dokazaše uzroke i načela, kojih radi su ostavili slědbe, te se povratili u krilo majke cèrkve i prigèrlili njezin nauk i štovati počeli sveti njeni život. Čitao si dèla mnogih katoličkih veleumah, koji su uvěk katolici ostali, čitao si, velim, njihove razloge i dokaze světu priobćene, kojimi se biahu osvědočili o istini kat. nauka. Čuj dakle i prijana svoga, čuj razloge i puteve, koji ga dovedoše k istini, — pa ćeš uviděti, da, prem su različiti putevi, po kojih Bog vodi do istine one, koji ju istinskim sèrdcem traže, ipak je jedna te ista milost ravnajućega i vodećega Boga, koju ćeš zajedno sa mnom vèrhu svega slaviti. —

Bilo je mnogo ljudih, a i mi smo mnogo takovih poznali i divili im se, koji su u svojoj mladosti mnogo dobra učinili, kojim je u dio pala ta milost, da su sve shvatili i bistrim umom

*) Dr. Fessler's Ansichten von Religion und Kirchenthum. Berlin 1805 1. Theil.

Digitized by Google

pojmiti mogli, te koji su s toga već u istoj mladosti mnogo popisali. Što se mene tiče, kad bi i sad rekao, da sam što bèrzo i bistro shvatio, ili da sam se uzpeo do visine koje znanosti, ti bi se znam smijao, jer to nebi istina bilo. Jedino hvalim Bogu, što me je svojom milostju dotle doveo, da sam uvidio istinitost kèrstjanskog věrozakona i da se je poslè tog osvèdočenja moja unutèrnjost umirila, t. j. da mi je duša nakon mučne i težke borbe u istini pokoj našla. Zato ti o svojoj mladosti ili znanju mladosti ništa zanimiva kazati nemogu. Učio sam prepisane nauke, obdèržavao sam sve ono, što je cèrkva naredila, i věrovao sve, što je ona učila.

Onaj trenutak, koj odluči, da se posvetim stališu svetjeničkom, podpali volju i odluku, da se podvostručenom pomnjom i marljivostju poprimim prepisanih naukah. Odmah u početku bogoslovnih naukah dvoje me je osobito zanimalo, naime sv. pismo i njegovo tumačenje, a zatim dogmatika — nauk o věroistinah. Davno je to bilo, ali věruj mi, da se sa slastju sètjam onih časovah, kad sam učio čitati pèrve rèči hebrejskoga jezika. U moru slastih plivala mi je mladjahna duša, kad sam slušao zvuke onog jezika, kojim je isti predragi Spasitelj govorio Što se pako dogmatike tiče, u njoj se učih nauk Isukèrstov, koj sam obljubio; u njoj se naučih poznati protivnike njegova sv. nauka, naučih se prigovore, dovode, dokaze i razloge, kojimi se protivnička napadanja uzbiti mogu. Pokraj toga nisam s oka pustio ni ostalih naukah, te tako svèršiv bogoslovne nauke mislio sam, da sam nauk kat. cèrkve i katolicisam shvatio, mnio sam, da sam dosta naučio, dočim sam znao dokaze za věroistine i one, s kojimi bi mogao protivničke prigovore oprovèréi i njihova napadanja suzbiti. Nisam nikada dvoumio o valjanosti dokazah i istinitosti dokazivanja, nu nisam ujedno nikad pomislio na vèrhovna načela, na kojih je ta istinitost osnovana; dakle nisam ni pomislio išta o vèrhovnom načelu katolicisma. —

Kad sam počeo raditi u gospodnjem vinogradu, tad sam si opet dvoje želio: pèrvo, da budem dobar učitelj puka — dobar propovèdnik, a drugo, da i sám budem osvèdočen o onom, što bi druge naučao, uvidih bo, da sva rèčitost, sve propovèdi, ma i najtočnije izradjene bile, nemogu doprèti do sèrdca, ako iz sèrdca, iz osvèdočenja neproizlièu. Da se u tom izobrazim, stao sam něka propovèdnička dèla čitati i sravnjivati, i u to doba dodje mi do rukuh medju ostalimi jedna sbirka propovèdih, koje su po někojih glasovitih protestantskih propovèdnicih spisane bile. Poželio sam, da i nje proučim — nitimur in vetitum — nefas. — Ove propovèdi biahu pèrve, koje su čitav moj sustav i sva načela o věronauku, koja sam za onda imao, silno uzdèrmale. Uvidio sam, da za razumèti sv. pismo, koje nije upravo jedino pravilo věre naše, treba toga mnogo, treba znanja jezikah, starodavnostih, običajah i t. d. treba poznavati narod, iz koga proizlokoše ljudi, koji su to popisali i t. d; usuprot pako smotrio sam, kako dosètljivo, kako — kao što za onda mnijah — oštroumno protestanti tumače sv. pismo, pa tako upadoh neznajući ni sam kako u mrèžu philosophičnih spletakah. — Čim sam više otrov pio, tim mi je sve sladji bivao. U to vrème stao sam čitati sustav philosophie Krugove i njegovu Eusebiologiu, Hegelovu philosophiu i druge, te sam po njimi upoznao se s inimi srodnimi dusi. — Čitao sam tad Fesslerove „Ansichten" — ni nemisleći, da je otac i vodja svih ovih Spinoza, da svi nauci njihovi zaudaraju po svebožtvu.

Čitajući ove i slične spise postao sam sve većma tèrstika, koju vètar na sve strane giblje. Znao sam katoličko bogoslovje i nauke njegove, věroistine s dokazi i t. d. ali — o prijane! da ti je viděti zastidjeno lice, kad ti tajne svoje duše izpovèdam, čemu biaše zlosretna gizdost u mladosti kriva — naime, da saznadem načela ovim protivna, te da se s njimi ponosim. O Bože! kamo bi bio mogao zalutati i pasti, da nije bilo tvoje sv. milosti, koja razsvètljuje raznimi čudotvornimi načini i putevi tamne duše. Sve to, što pišem, znaj da je živa istina i da se je sve tako sbilo, kako govorim; neima tu nikakova licumèrstva, nikakova pretvaranja, jer sam za to ostario, pa spoznavši istinitost božje milosti uzdèrhtjem pred sveznajućim Bogom, koj će mi sudac biti, kad samo i pomislim na kakovu varku.

Znano ti je, brate u Isukèrstu! kako slabih imademo sredstvah, da si nabavimo knjigah, dakle što sam čitao, s veće strane biaše tudje. Jednoč mi dodje oglasnik knjigah u ruke, gdè sam medju inimi čitao, da je u Beču izašlo dèlo pod naslovom: „Janusköpfe zur Philosophie und Theologie." Misleći, da će tu u kratko i mudro biti sabrani bogoslovni nauci, kupim knjigu, stanem ju čitati, proučim ju i vidim odmah, da je spisana na katoličku, te se zajedno začudim nad velemnostju spisatelja tako, da me je bilo sram i pogledati na protestantske spise. Čim sam više čitao ovu i njoj srodne knjige, tim mi je mèrže postajalo pretvaranje i licumèrstvo protestantisma; vidio sam, da je protestantisam bi reć nihilisam, zaodèven krasnim na vidik odèlom i urešen lèpimi i ugladjenimi polag najnovijega ukusa frazami poganstva. Ta kako da se nebi odvratio od ljudih, koji govore o Bogu, pèvaju u njegovu slavu, a nevèruju u njega, nego sad život, sad

Digitized by Google

divnu lěpotu prirode obožavaju. — Kako da se nebi, velim, odvratio od ljudih, koji sbore o duši, opěvaju njenu neumèrlost, a duše nepriznavaju. — Kako da se nebi odvratio od ljudih, koji o věrozakonu, o kèrstjanstvu govore danas ovako, sutra onako, — oni, kažem, koji su toli smioni, da istoga predragoga Spasitelja uzporedjuju sa Sokratom, Platonom i — horrendum dictu! — s istim Muhamedom! *) Kad sam pitao njihove učitelje, kojih se slava toliko po světu trubi, što je věrozakon? něki rekoše mi: „Anschauung des Universums"; drugi: „Religion ist Alles das, was mich nach meiner innigen Uiberzeugung zu einer Gewissenhaftigkeit im Denken und Handeln verpflichtet." Što je objavljenje? „Leitung Gottes zur Erkenntnisz der Wahrheit durch vorzügliche Gaben und günstige Umstände." Što je kèrstjanski věrozakon? „Christliche Religion ist, was Christo selbst Religion war." Što je Isukèrstu bila religia? „Gott als Vater des Menschengeschlechtes anzuerkennen, seinen Willen zu erfüllen und sein Bild zu sein in Güte und Wohlthun. — Die Religion Jesu liegt in dem Geiste eines jeden Menschen, denn der Mensch hat ein Göttliches in sich, sonst ist er ein Thier, und wird noch ärger als Thiere, weil ihm der leitende Instinct fehlet". Pitao sam, što je Bog? „Eine erste und höchste Ursache aller Kräften und Wirkungen der Natur." Je li Isukèrst sin božji? „Ihm gebührt der Nahme Sohn Gottes, den er drückt den Charakter seiner Person und Sendung aus; das Principium, aus welchem er handelte, und den Zweck, zu welchem seine Religion die Menschheit bilden sollte." Je li je Isukèrst Spasitelj? Odgovor biaše: „Ja. — Er hat uns frei gemacht von Irrthümern und Aberglauben." — Što je Duh sv.? „Ein Geist, der vom Bösen sondert und zum Guten leitet." Što je čověk? Odgovor biaše: umno bitje. A što je um? „Vernunft ist Ordnung der Gedanken". **) Ovake me je protestantisam podučavao.

Sažaljenjem čitao sam rěči ovih kèrstjanskih poganah i zajedno Otca světlosti, od koga sve dobro dolazi, svesèrdno molio, da traci svoje světlosti razsvětli tamu, u kojoj njihove duše čame. Što se pako mene tiče, tako mi dosadiše spisi ovih ljudih, da sam je samo s preziranjem u ruke primiti mogao. U poniznosti svoje duše zahvalio sam Svevišnjemu, što me je od błudnje i nevěrstva, dakle iz čeljusti i ponora nesreće a propasti duševne milostivo občuvao. Od to doba biaše mi i jest najmilija zabava čitati sv. pismo, sv. otce, sabore cèrkvene i spise katoličkih veleumah. Suvišno bi bilo, da ih ovdě izbrojim. I to biaše stanje duše moje u to vrěme. Ja sam bio katolik, što nisam prestao nikad da budem; dvoumljenje se je utišilo; književnost i špekulacia protestantisma, koga su za onda ljudi kao kakovo světlo vèrhunaravno u zvězde kovali, sasvim mi je dosadila; sad sam znao dogme, znao nauk sv. cèrkve naše, dokaze za istinitost nauka, poznao sam protivnike, i upravo zato, jer sam ih poznao, umio sam i način njihova napadanja suzbiti. Nu s višega gledišta katolicisma shvatiti i pojmiti — toga nisam mogao; nikako se nije mogao duh moj do te žudjene visine uzpeti, da nadje ključ, kojim bi mogao otvoriti vrata k svetinji katolicisma. — Tisuć putah rekoh sam sebi: „umiri se duše moj, što tražiš? što cěpkaš? ta uvidio si istinitost nauka sv. cèrkve, uvidio krěpčinu dokazah, zašto želiš više?" Nu duh se moj nikako neumiri. Tisuć putah sam molio Boga, da bi mi svojom milostju um razsvětio, da uzmognem katolicisam u svojoj cělosti, u svem obsegu i iz temelja skroz pregledati i shvatiti. Tisuć putah molio sam Boga, da odtěra od mene ovu sotonu, koja me je pljuskala; tisuć putah uzkliknuh u duši: „Věruj! — budi věrni a ne nevěrnik!" Ali sve uzalud; duh se neumiri niti odustà od iztraživanja. Zamišljen bavio sam tako dne i noći, čitao, iztraživao i napokon svu nadu izgubio, da li će mi světlo, za kojim toli čežnjah, ikada zasvětiti i raztěrati tminu moje duše! — Ali Bog u svojoj milosti odluči ovoj borbi konac učiniti, i ja — kao katolik — neznam si to drugčije protumačiti, van da me je sam On vodio putem i to težkim do istine. — Čuj dakle, prijane, kako se to sluči.

(Konac će slěditi.)

Odziv iz Ivanca o nemoćničkoj zakladi.

V. — Dopis iz gornje-varaždinskog kotara, i nanj učinjena opazka uredničtva katoličkog lista u br. 22. dade mi povod o našoj nemoćničkoj zakladi jošte jedan put prosborili.

Dva su puta, kojimi udariše čověkoljubna bratja o predmetu iste zaklade u ovom listu dopisujuća: jedan je put milosèrdja, a drugi put dužnosti; pěrvi proizticе iz čiste i nabožne naměre, siromašnoj u službi odnemogloj bratji u pomoć priteći darom, oslanjajuće se na dobru volju, i

25*

* Feuller's Ansichten itd.

**) Odgovore na pitanja izvadih iz Herderovih „Sämmtliche Werke zur Religion und Theologie" i to od rěči do rěči, — ova pako pitanja i odgovori od istog su sastavljeni i izrečeni prigodom poděljivanja svetotajstva potvěrdjenja, i to ne za prosti puk, nego za članove vladajucih kućah.

Digitized by Google

individualnu darežljivost pojedinih licah; drugi proizlazi ne manje iz čiste namère, nu ukorenjene u ćuti pravednosti, kojom smo svi dužni odnemogloj subratji našoj po razmèrju užitnih naših dobarah doskočiti.

Ako u suglasju sa čistim naukom Isukèrsta promotrimo prava družtva čovèčanskoga, nije moguće da zajedno neuvidimo i potrebu hitrog i uspèšnog umnoženja ove zaklade. Iz pèrva, kad jošt malo biaše ljudih na svètu, sav plod zemlje i njegov užitak biaše obći, pače i kasnije t. j. u pèrvo doba kèrstjanstva, kad se kèrstjani prilagodjivahu više nauku Isukèrstovu, nego li svètu, biahu svi jednoga sèrdca, jedne volje i jedne ljubavi, svaki ljubljaše iskèrnjega svoga, kao sebe istoga, ljubav ova toli je izjednačivaše, da, ako samo jedan izmedju njih nuždu tèrpljaše, nuždu njegovu svi osèćahu, i ako jedan obilovaše, obilovanjem se njegovim svi koristjahu; — tada dakako nebi ni glasa ni traga nikakovim zakladam i zavodom, jer ih netrebaše, dočim svi življahu za jednoga, a jedan za sve. Nu odkako se ljudi stadoše ljubiti onako, da obilujući izgledaju darove od siromakah, a tim priliče oni, koji predlažu, da se sada bèdnim nemočnikom našim oduzme od ono malo mučeničke mirovine polovica, i na umnoženje nemoćničke zaklade opet upotrèbi — od onda doista nastà potreba raznih zakladah i zavodah za obezbèdjenje sirotinje i nemoći.

I doista jedni izmedju ovih zavodah osnivaju se na milosèrdju t. j. na slobodnoj volji dobrostivih i dobrosèrčanih ljudih, — ovi su obćenitiji i neobvezuju nikoga na stanovitu kolikoću prinesakah; drugi pako imadu svoj temelj u dužnosti, kojom su svi članovi stanovitog družtva ili družtvenog odsèka obvezani uz ustanovljene periodičke prineske skèrbiti za odnemogle u službi istog družtva članove, — neizključuju ipak milosèrdje istih članovah na dokaz njihovog plemenitog ćutjenja i nagnjenosti pram nesretnoj družtvenoj svojoj bratji.

U red ovih poslèdnjih zavodah spada i naš mirovnički, — mi smo bo redjeni „ad titulum Dioecesis“ t. j. mi kao takovi stupismo u službu dioecese, a ova uzè na se dèržanstvo obskèrbiti nas u svakom slučaju; a čim nas ista može obskèrbiti? ne doista drugim, kak svojim obćenitim zavodom. — Pa koj je taj zavod? — Sve zaklade od pèrve do poslèdnje, svi dohodci i plaće, kojih se vremenito uživamo, sačinjaju jedan jedini obćeniti dioecesanski zavod, a oni, koji se ga uživaju, dužni su razmèrno onamo prinašati, gdè posebna dužnost zahtèva, budući da smo samo užitnici, a ne vlastnici istog zavoda. Ovdè milosèrdju i dobroj volji neima mèsta, dok se ovoj dužnosti nezadovolji, a onda neka bude otvoreno najširje polje čistijim naměram i plemenitom dèlovanju bratinske ljubavi.

Mi smo ovim poslèdnjim načinom uz něku obvezujuću dužnost za 200 godinah dotèrali do 100 fr. godišnje mirovine za naše nemoćnike, a mislim, da je pokušaj dobrovoljnih u tu svèrhu prinesakah kroz to vrème imao kada dozrèti; i buduć da nam za to vrème toli slabim urodi plodom za blažiju budućnost, scènim, da je jur u vremenu ustanoviti ono, što bi bilo već u početku trebalo učiniti: t. j. da svaki opredèljenom sebi, po razmèrju svojih zakladnih dohodakah, svotom sveobćoj dužnosti gledè naših družtvenih nemoćnikah zadovoljuje, dok se zaklade uživa, s toga neka svaki družtveni obdarenik platja, dok je živ, i neka svoje potrebštine svojim okolnostim primèri, t. j. tko je do sele živio, kako nètko reče, sa 49 kr. na dan, neka nastoji do boljih vremenah zadovoljit se sa 48 kr.; taj u plemenitu svèrhu darovani mali darak od jednog krajcara na dan valjda mu neće poremetiti kućnoga reda, i sudim, da će ga sa malom iznimkom svaki na opredèljenu svèrhu radje platjati za sebe živa, nego li u osvědočenju živiti, da će mu se težkim trudom priskèrbljena zaostavština nakon smèrti kojekakvimi postotnicami globiti. — Volja umirajućih neka bude slobodna i sveto obdèržavana a u zaostavštine pokojnikah neka izim blage odredbe razpravljajućeg zakona nitko nedira, pa upravo naša je dužnost, da u štovanju i točnom izvèršivanju volje pokojnikah ostalom svètu prednjačimo.

Na primèr budi rečeno: ja imadem rodjenog otca i majku žive, koji u trudu i znoju skèrbljahu, a možda i sav svoj imetak potrošiše na moje odhranjenje u nadi, da će u meni doživiti podporu svoje starosti; šta može naravnije biti, kak je ova roditeljah nada? Ja stupih u svetjenički stališ, u kom me nemili udes sa životom razstavi možebiti prije njihove smèrti; pa koja bi svetjenička ruka mogla biti tako bezbožna i okrutna, da ovim jadnikom bladnokèrvno otme 10. i 20. dio moje možda neznatne priskèrbe, kad im isti svètovni zakon, za sveobće dèržavne potreboće u sličnom položaju neuzimlje više kak samo 1/oo. Vèrhu moje priskèrbe, koju, za obići ovakove nedostatne naredbe, mogoh prije smèrti potrošiti ili pokloniti, neima nitko prava odlučivati do mene i gradjanskog zakona, a isti ovaj zakon podèljuje mi u toj alternativi pèrvenstvo. U ostalom dovoljno je izkustvom dokazano, koliko ovakove posmèrtne postotnice koristiše zavodom u obće, a našem nemoćničkom napose. Toga radi neima ni primèra više, da bi se ma kakovi za-

Digitized by Google

vodi utemeljivali zaostavštinskimi postotnicami, i poznata su vèrhu njih mnènja naše graničarske bratje.

Družtveni zavodi, koji imadu dužnost izslužene t. j. ostarèle i odnemogle svoje članove obskèrbljivati, nemogu uspèšno dèlovati s dobrovoljnimi i nestalnimi prinesci; milosèrdje je istina Bog prekrasan cvět u dražestnoj bašći krèpostih, nu ako se bašća pomnjivo neplèvi, obično ga obraste travurinje skèrbih i potrebštinah, ili ga slak skuposti uguši, te tako željena ploda nedonosi. Rědka je doista na obzorju ove konstellacie zvězda, koja tako jasno sije, ko što to doživismo u našem dobrom nadbiskupu, i bojim se, da će biti u ovoj konstellacii zvězdah, koje na teleskop milosèrdja ugledati nećemo. Takovi zavodi moraju imati svoj positivni i stalni dohodak, a to se samo s odměrenimi prinesci sviuh družtvenih članovah postići može. Pogledjmo vojnički mirovnički zavod, koliku do neizcèrpivosti bi reć imade tim načinom povišenu zakladu! Gledajmo isto takovi dèržavno-činovnički zavod, kako čarobnom bèrzinom na isti način hoće da procvate! Ovamo směra takodjer i nadbiskupska okružnica od 31. prosinca p. g. koja, premda neizključuje dobrovoljnih prinesakah, nevidi se ipak biti s njimi posve zadovoljna, jer nas je u tom slučaju mogla na nje prosto pozvati i reći: da se ova milostinja imade sakupljati prigodom obdèržavanja pastoralnih konferenciah, nu kad nam opredèljuje za predmet věćanja „modum augendi fundi Sacerdotum deficientium", to valjda něšta positivna od nas traži.

(Konac će slěditi.)

Dopisi.

Iz Beča 18. lipnja. Onaj biskup naše domovine, koj je pri nastupljenju biskupske stolice uzeo si prirěčje: *Sve za věru i za domovinu*! da se u tom slovu njegova děla cakle, presv. g. bosanski ili djakovački i srěmski biskup Dr. *Josip Juraj Strossmayer*, načinio je tečajem ove godine slědeće zaklade:

1. Za utemeljenje odhranilišta děčakah opreděljenih za svetjenički statiš, koje tridentinski sabor naziva „Seminarium puerorum": 20,000 for. sr. u zadužnicah narodnoga zajma i 10,000 fr. sr. u zadužnicah odštete urbarialne, svega 30,000 fr. sr.

2. Za zidanje stolne cèrkve bosansko-srěmske u Djakovu u zadužnicah odštete urbarialne 50,000 fr. sr. Ovaj dom božji gradit će se u slogu basilike, u slici rimskoga križa, sa tri razděla, nalik na novu cèrkvu župe Iercheufeldske u Beču i navěšćivat će dostojnim načinom slavu trojedinog Boga i katoličke istine! Osnovu iste sgrade dao je na svoj trošak presvětli darovatelj načiniti po akademičkom professoru Rösneru u Beču i za nabavljenje gradiva već se priprave čine.

3 Predšastnik sadanjeg g. biskupa, preuz. g. biskup Kuković, podigao je i pod krov stavio samostan milosèrdnih sestarah u Djakovu. Sadanji pako presv. g. biskup dovèršio je i uredio troškom 20,000 for. sr. sigurno nadilazećim samostansku sgradu tako, da će isti zavod uvodom milosèrdnih sestarah ove godine u život stupiti. — Za poboljšanje dotacije ovih duvnah položio je sada presv. g. biskup 10,000 for. sr. u obveznicah narodnog zajma. A tko će drugi istim duvnam i u budućnosti, dok nebudu dostatne zaklade imale, milosèrdnu desnicu pružati nego nj. presvětlost?

4. Za povećanje glavnice nemoćnih svetjenikah svoje biskupije (fundo deficientium sacerdotum) položio je presv. g. biskup 10,000 for. sr. u obveznicah odštete urbarialne.

5. Za duhovne pomoćnike (kapelane), koji su na siromašnijih župah, kao pripomoć urednoj njihovoj plaći kamate od zaklade postavljene sa 5,000 for. sr. u obveznicah urb. odštete.

6. Uložio je presv. biskup 1,000 fr. sr. u obveznicah odštete urbarialne, da se svake godine na dan njegova naimenovanja za biskupa bosanskog i srěmskog (19. studenoga 1849.) za njega svečana služba božja u stolnoj cèrkvi djakovačkoj čini, nek mu Bog dade, dok je živ, dar Duha svetoga u upravljanju biskupijom, po smèrti pako nek mu Bog duši prosti.

Ove zaklade u iznosu od *106,000* for. sr. predane su prečastnomu kaptolu bosanskom i srěmskom u Djakovu, da upravlja s njimi i da děli dobročinstva, izhodeća iz čiste ljubavi prama cèrkvi božjoj, iz otčinske brige za dobro pověrenog si stada i iz dubokog osěćanja svetih svojih biskupskih dužnostih, koje su božjimi i cèrkvenimi zakoni ustanovljene, i kojim odgovarati najveća je slast i sreća presvětlog darovatelja.

Sv. Missie u Srěmu (Konac). Iz Zemuna dojdoše oo jezuite u *Mitrovicu*, ovo něgdašnje prestolje slave srěmske u cèrkvenom i dèržavnom smislu. Dne 25. svibnja uvede ih revni župnik i prepošt prečastni g. *Simo Gjokić* s govorom u cèrkvu, predavši im svu oblast duhovnu propovědanja i razděljivanja svetotajstvah pokore i sv. pričesti. U pèrvom svom uvodnom govoru razloži častni otac *Andria Prinz* svèrhu sv. missiah i oprovèrže osvědočenja punim i krèpkim prednašanjem ona po světu razsijana zločesta mnènja o jezuitih, potvèrdjujući tvèrdjenje svoje uzkèrsnutjem novim reda jezuitskog, poslanstvom njihovim kako od njih c. k. apoštolskog veličanstva premilostivog cara našeg, tako i obćeljubljenog pastira i biskupa našeg. Govor ovaj pèrvi, kojemu kako naš vèrli pukovnik *Tursky* i svi ini

Digitized by Google

vojnički častnici, tako i mnogobrojni puk svakog reda i stališa prisustvovaše, vidělo se svim na licu, da se je dublje sèrdacah svih slušateljah kosnuo; posvědoči to zatim marljivo pohadjanje svih drugih propovědih gospode ove, i drugih koliko toliko. Častni oo. kroz 6 danah svaki dan 3 govora dèržahu. Pèrvi poslě rane misse u 7 satih i to č. otac Andria Prinz, drugi poslě podne u 4 sata i to č. otac Stanislav Mayer, a tretji opet u 7 satih u večer poslě večernje i to opet č. otac Andria Prinz; za ovim govorom davaše se blagoslov s presv. oltarskim svetotajstvom. Prije i poslě svake propovědi biaše pěsma missionska pěvana. Imadoh priliku i ja 6 ovakovih govorah čuti, i neću sud svoj pretěrati, ako ova o istih kažem: Č. o. Andria Prinz u svojih ne toli strogo po pravilih pastirke kolико po potrebočah slušateljah i duha vremena izradjenih i prednašanih govorih, u kojih razvi podpunu umětnost govorničku skopčanu s obilnostju i okretnostju mislih i primèrah, a podupiranu u raznih predmetih sad svojim snažnim, jasnim, živahnim, sèrdce prodirajućim glasom, sad opet onom u istinu evangjeoskom ćutljivom blagostju i čednostju, kojom je sèrdca slušateljah raztapao i sebi i Bogu prisvajao, i koju su mu svi na licu čitati mogli, u istinu svu hvalu zaslužuje. Kad sam ga o važnih někih predmetih kao o grěhu *bludnosti*, o *smèrti* i *věkověčnosti*, o grěhu *smutnje il' sablazni*, ne u dugih p riodah, no u kratkom al važnosti punom slogu toli prosto pak opet umětno govoriti slušao, sětjao sam se tad onoga, što sv. *Augustin* u svojih izpovědih o sv. *Ambrosiu* i o *Faustu*, pèrvom govorniku tadašnjeg věka, sravnjivajući obojicu piše: „*Et delectabar svavitate sermonis quamquam eruditioris, minus tamen hilarescentis atque mulcentis, quam Fausti erat, quod adtinet ad dicendi modum. Caeterum rerum ipsarum nulla comparatio. Nam ille per Manichaeas fallacias aberrabat, iste autem saluberrime docebat salutem.*“ Lib. V. Confess. cap. XIII.

I doista nije si boljih predmetah č. o. Andria odabrati mogao. Ta duh varošicah naših većom stranom podobro nam je poznat; okužen bo je duhom opakim sadanjeg věka, koj se izobraženim i prosvětjenim naziva, ali je većom stranom u putenih požudah i nasladnosti njihovoj, u mahnitom umčarenju glede Boga, věre i svetotajstvah njenih sve na puki materializam i prirodu svlačeć ogreznuo. Proti tomu krěpko govoraše rečeni č. o. uzvisujuć krěpost čistoće a groznimi slikami opisivajući njoj protivan grěh i njegove vremenite i věkovite ubitačne poslědice. U govoru o *smèrti* i *věkověčnosti* pokaza dostojanstvo naše glede izvèrstnostih od Boga nam danih, svèrhu našu plemenitu blaženstva věkovitog, ništetnost světa ovog i svih dobarah njegovih, kojim kao i životu našem konac će učiniti smèrt, — smèrt, koja nam jedino otvara vrata u věkověčnost sretnu il nesretnu. Zatim u govoru o smutnji živimi slikami predstavi sve načine smutnje budi rěčju, budi děłom, běžanje pokvarènih družtvah i zavoditeljah krěposti, pogibelji iz čitanja zločestih nećudorednih knjigah, kao i gledanje i dèržanje raznih bezsramnih slikah, kojimi je sadanji svět, pak i kuće mnogih kèrstjanah, stidećih se slikah svojih svetacah i Spasitelja svoga, na sramotu kèrstjanstva tolko poplavljen (baš afferim! kao da je u mnoge kuće zavirio!); rěčju: sve ove predmete preobilne u duljem od 5 četvèrtih sata govoru predstavi u kratkih i važnih izrekah. — Nemanja hvala ide č. o. Stanislavu Mayeru, koj je u svojih strogo pastoralno izradjenih govorih podpuno dužnosti propovědnika odgovorio. Govori njegovi, koje slušah: od dva puta, koji u věkověčnost sretnu il nesretnu vode, mladeži naměnjen; drugi o dužnosti roditeljah u obće, oženjenim naměnjen; tretji o dužnosti ženah na pose prama muževom svojim i děci svojoj — u istinu krasni biahu i osvědočenja puni. Vidit si mogao, da ih je dobro, štono naši vele, speko i u kèrv i sok obratio, te tim načinom snažnim, jasnim, pathetičnim, kadikad gorljivostju pratjenim govorom prednašao. Iz svih po meni slušanih govorah zaključite na druge. — Što se pako tiče slušateljah mitrovačkih napose, moram istinu izpověditi, da su mogli marljiviji i višebrojniji biti. Największa i pèrva hvala i slava našem vèrlom i obljubljenom g. pukovniku *Turskomu*, koj je zajedno s g. podpukovnikom *Brodanovom* (sèrbinom) s g. četnikom *Berksom*, s gospodom auditori i još někojimi častnici služećimi i u miru živuć mi svakoj propovědi prisustvovao. Druga hvala i slava ide našem nježnom pobožnom spolu, koji uvěk u struci pobožnosti nam prednjači, i koj je i ovdě stolice u slušanju rěči božje, spovědaonice svetotajstvom pokore napunjavao. Što se tiče gradjanah osobito rukotvoracah, ovi su svoju mlakost pod konac sv. poslanja popravili. Tu u istinu największa slava ide Mitrovčane u obće, jer mnogobrojni poslědnjih danah dojdoše na izpověd. Medju ovimi opet valja da spomenem g. pukovnika g. četnika i auditore kao i više častnikah, koji se svi izpovědiše i sv. pričest javno u svoj pobožnosti primiše; njihov krasni primèr podtakmu i druge, te ih sve slědom slědjaše. — Svete missie okruni nenadano poslědnji dan t. j. 1. lipanj. Za ovi dan biahu od oo. jezuitah samo dvě propovědi urečene. Ali na prošnju revnog našeg pukovnika, da bi oo. jez. jednu propověd za majstore i kalfe, drugu za sluge i služavke, tretju za šegèrte dèržali, tim načinom isti dan 5 propovědih rekoše, što se na nijednoj missii nedogodi. Slušateljstvo biaše neobično mnogobrojno. Tom prilikom i preč. g. prepošt i župnik prije velike misse dèržaše govor u našem jeziku u kratko sve propovědi oo. jezuitah sadèržavajući. Poslě podnevne službe biaše križ missionski, koj je kamenit i dar jednog ovdašnjeg gradjanina, pred cèrkvenimi vrati desno, po istom prečast. g. prepoštu i župniku svetčano sub infula blagoslovljen. Cvětja i věnacah na njemu biaše dosta. Tom prigodom i opet pokaza poniznost i štovanje svoje napram križu, ovom našega

Digitized by Google

spasenja zlamenju, naš vèrli g pukovnik zajedno sa svojimi častnici, dočim poslè svetjenstva i on s njimi križ ljubljaše, a kasnije na očigled mnogobrojnog puka on s istimi častnici svojimi rukami isti križ podizaše. Mnogo li se sèrdce tim plemenitim izgledom ganulo! mnogo li se oko u suzah caklilo gledeć na ove čine naših vojničkih častnikah. Oprostni govor č. otca Princa biaše toli ganljiv, začinjen opomenami na postojanost na stazi krèposti, toli ljubavi pun prama svim stališem, da će oo. poslanikah ljuvena uspomena poput onoga križa od kamena stalna i tvèrda dugo i dugo u sèrdcih Mitrovčanah ostati. — Čč. oo. missionari svèršiše tako svoje poslanstvo u Mitrovici, no moradoše još 3 dana poslè toga ostati ondè izpovědanja radi. Sve dakle u obzir uzamši reći možemo o mitrovačkoj missii to: da prem ako je pobožnost někih Mitrovčanah doduše polagano naprědovala, ništamanje koncem ovi isti okruniše missie nenadanim i u istinu uzhitjujućim načinom. Hvala Bogu! —

U srědu po podne odoše čč. oo. u *Rumu*, gdè će od 8—15. lipnja missie dèržati. Čujemo, da se naš vèrli g. grof P. Pejačević zajedno sa suprugom, grofom Eltzom, i drugom gospodom pratjen u Rumi u to ime za sigurno očekuje. Ako dobijem sigurno izvěstje, javit ću Vam plod rumskih missiah. Samo ću još na svèršetku dvě tri da reknem.

Koliko nam je drago, što su sv. missie u Srěmu takovim urodile plodom, toliko opet žalimo, što su sve u němačkom samo jeziku dèržane. Ta pučanstvo Srěma većom stranom je našeg naroda od postanka svoga. Zato kamo sreće, da je koj otac věšt našem jeziku němačkim missionarom se pridružio, te i naš narod hranom nebeskom rěči božje nahranio i okrěpio; sigurno kazati mogu, da bi tada još stoput veći plod bio. Jer da vam je bilo viděti, kako su po gděkoji i prosti graničari i graničarke, premako ništa o sv. govorenjih nerazuměše, ipak doněkle ista slušali. Na licu si im čitati mogao misli njihove: „Ej Bože dragi! zašto i mi, videći plodove pokornikah tolikih, iz sv. missiah nemožemo ove blagodati uživati, neznajući němački?“ Kraj svega toga opet se je dosta njih od prostog puka kod svojih pastirah izpovědilo, da u čemu god barem udioničtvuju. — No što nije bilo, ono može biti! I kakogod iz svega sèrdca zahvaljujemo vèrhovnom obće ljubljenom pastiru i biskupu našem na otoj milosti sv. missiah němačkih: tako isto nadamo se, da će u svoje vrěme On, koj svoj narod toli silno ljubi i savkolik u svom sèrdcu uvěk nosi, da će, rekoh, i glede naroda toga svoga u tom pogledu pobrinuti se i želju njegovu uslišati, Bogu na slavu a sebi svom na dušah spasenje.

Ilija Okrugić, Srěmac.

Cèrkvene věsti.

Na čelo naših današnjih věstih stavljamo za svu našu domovinu i cèrkvenu pokrajinu, napose pako za svetjenstvo naše nadbiskupije preradostna sadèržaja dopis, kog nam šalje cěnjeni naš prijatelj i dopisnik

Iz Beča 17. lipnja. Izpunjena je naša vruća želja, a nada naša dělom je postala. Noćas oko pó noći donese bèrzojav od rimskoga poslovodje gosp. Reymonda preradostan glas, da je sveti otac u jučeranjem konsistoriu, koj je u 10 urah započet a oko 11 ½ prije podne dokončan, njegovu eminenciu krunskoga kardinala i našega metropolitu gospodina **Jurja Haulika varaljskoga proglasio svete rimske cèrkve kardinalom.** Odmah poslè proglašenja poslan je iz Rima u Beč plemićki gardista markez De Gregorio, sinovac pokojnoga kardinala De Gregorio, koj će njegovoj eminencii službenu prijavu ovoga proglašenja, grimiznu kapicu i čestitku svete skupštine rimskih kardinalah doněti, a prispět će u subotu ovamo. Donosioc kardinalskoga biretta, koj je vazda praelat, bit će Monsignor Felice Angeli, tajnik sv. otca, koj će za koj dan kasnije prispět u Beč. Čim ovaj praelat ovamo stigne, opredělit će nj. c. k. apošt. veličanstvo dan, u kom će u svojoj dvorskoj kapeli nj. eminencii isti birett stavit na glavu. — Evo što smo željno svakim danom izgledali, to je pred nami. Što je naravnije, što li vrednije, nego da u obilju radosti izjavim svoju a sigurno i sveobću želju: da nam dragi Bog, koj sèrdci čověčjimi kao potoci upravlja, i koj nam je ovim visokim dostojanstvom uznosite krěposti i premnoge zasluge našega nadpastira tako sjajno okrunio a u njem cělu našu pokrajinsku cèrkvu i domovinu uresio — njegovu eminenciu, pèrvoga hèrvatsko-slavonskoga kardinala, na diku cèrkvi i domovini još kroz nebrojene godine poživi!!

Danas su ovdě zaključena biskupska věćanja. U 9. satih dojdoše svi vèrhovni pastiri u pèrvostolni hram, da se dragom Bogu na dokončanom dělu zahvale. Premda je bio radni dan — dělatnik, i premda se je bio raznio glas, da su věćanja produljena, to se je ipak veliko množtvo světa u cèrkvi i na Stěpanovu tèrgu tom prigodom sakupilo. Vèrhovni pastiri išli su iz palače ovdašnjega g. nadbiskupa u cèrkvu i natrag istim redom, kojim su stupali, da božju pomoć za to važno poduzetje izmole: najprije duhovna mladež nadbiskupije bečke i pazmanjskoga sěmeništa, zatim pèrvostolni kanonici, a za ovimi biskupi i nadbiskupi, napokon kardinali po redu svoga naimenovanja. Njegova eminencia kardinal i nadbiskup zagrebački u ovom je svečanom provodu već medju kardinali město zauzimao, i imao za druga nj. eminenciu kardinala i nadbiskupa bečkoga. U cèrkvi je službu božju dèržao kardinal pronuncius Viale Prelà. Po dovèršenom zahvalnom bogočastju u cèrkvi vrališe se svi vèrhovni pastiri u nadbiskupsku palaču,

Digitized by Google

gdě su pod predsědanjem kardinala pronuncia děržali svoju poslědnju sědnicu. (Čujemo drugim dostavěrnim putem, da je tom prilikom oprostno slovo sborio nj. eminencia kardinal i nadbiskup zagrebački, zahvaliv se u ime svegakolikoga austrijanskoga episkopata nj. eminenciam kardinalu pronunciu i kardinalu nadbiskupu bečkomu na mnogih njihovih trudovih. Ured.). Danas u 4. ure poslě podne svi su kardinali nadbiskupi i biskupi kod kardinala pronuncia na obědu; a sutra u jedan sat poslě podne idu svi napomenuti cěrkveni dostojanstvenici ukupno k njegovom veličanstvu na podvorenje. Zatim razići će se za koj dan k svojim stadom.

Iz Zagreba 18. lipnja. One tri cěrnice, koje su naše milosěrdne sestre od gosp. Oliviera na odgojenje preuzele, okěrštene su prošle nedělje na 15. t. m. u kapeli istih sestarah. Ovaj sveti čin bio bi odgodjen do povratka nj. eminencie gosp. kardinala i nadbiskupa našega, al radi bolesti, s koje jedna od ovih afrikanskih děvojčicah strada, i koja bi naprasno opasni premah preotet mogla, nije bilo prohitačno duže oklevat, pošto su i onako u kěrstjanskom nauku dovoljno uputjene. Svetotajstvo kěrštenja svetačnimi obredi podělio im je prečastni g. prepošt i kanonik Petar Šatvar, pošto su im prije srećkom opredělјena imena: pěrvoj Pavlina, drugoj Mathilda a tretjoj Magdalena. Pěrvoj kumovaše světla banica, koju u odsutju zastupaše gja. baronica Dahlenova, — a drugoj dvojici gja. Rubidova rodjena grofica Erdödy. Prije istoga svetotajstvenoga čina propovědao je duhovnik samostanski veleč. g. A. Traut; a pod misom besědjaše prečastni g. kěrstitelj o postanku družtva za odkupljenje ovakove dětce, razloživ ujedno važnost svetotajstva kěrštenja. Pod misom primile su nove kěrštenice presvetu pričest.

— Prečastna gospoda ovdašnji kanonici Petar Šatvar i Luka Petrović otić će u Beč, da budu nazočni kod svetačnoga čina, kojim će njegovo veličanstvo njegovoj eminencii našem kardinalu i nadbiskupu predat kardinalski birett; oni će tom lěpom prigodom zastupat svetjenstvo ove nadbiskupije.

---

* Dne 14. t. m. ověrščeno je najsvetačnijim načinom kěrštenje francezkoga carevića u stolnoj cěrkvi naše Gospe u Parizu. Svetoga otca kao kuma zastupaše kardinal Patrizi, u to ime došavši kao Legatus a latere iz Rima; on je imao ujedno naručbinu, da carici preda zlatnu ružu a za carevića svete moći u dragocěnih okvirih od sv. otca. Gotovo savkolik francezki episkopat pribivao je ovom nabožnom činu.

* Podarcidjakon i župnik Matulevicz u tarnovskoj biskup je polazeći i njegujući svoje s kratelja bolujuće župljane napokon je i sam u istu bolest pao. Nemogavši u tom stanju niti u cěrkvu niti u bolnicu dao je jednu sobu u svom stanu urediti za kapelu, kamo su mu bolestnike nosili, a on ih je tu izpovědao i poslědnje pomazanje im dělio. Bolestnici ležahu oko njega, a on ih je těšio i s njimi Bogu se molio, dok je s pet drugih osobah umro. — Što to podaje usrěd najveće pogibelji života toliko sile i požěrtvovanja katoličkom duhovniku?!

* Da se slavni gothički hram u Kolonji na Renu dogradi, treba jošte 3,600,000 talirah, a kad bi se broj poslenikah u toliko mogao pomnožit, da se svake godine 300,000 tal. na gradjenje obrati, mogao bi se za 12 godinah dogotovit. Poslědnjih 14 godinah potrošeno je na gradjenje 1,381,000 tal., k čemu je sama pruska vlada priněla 722,000 tal.

* Iz računa, što ga je obělodanilo lionsko družtvo za razprostranjenje věre, vidi se, da je isto družtvo g. 1855. primilo 4 miliona frankah, na koje je podrugi milion francezah po jedan sou svakoga tjedna prinašao. Biskupija parižka doprinosi svake godine rečenom družtvu do 200,000 for.

* Poljski grof Mihalj Mycielski položiv doktorat iz pravoslovja, izstupio je u Berlinu iz pruske pravosudne službe, da se posveti učenju katoličkoga bogoslovja. Grof Mycielski je věrlo prosvětjen muž.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su: g. Petar Martinović, župnik skenderovački, župnikom u Velikoj a g. Stěpan Reves, upravljatelj župe požežke, župnikom u Skenderovcu. — Preměšteni su župni pomoćnici: g. Josip Bogović iz Velike Gorice u Toplico varašdinske; g. Mato Zvěrhek iz Zeline u Veliku Goricu; g. Mio Fuks iz gornje Stubice u Gušće; g. Gjuro Pozderec iz Markuševca u gornju Stubicu. — Preminuo je: g. Bernardo Mračić, župnik u Komarevu.

Poziv na predplatu.

Koncem tek. měseca lipn. dospěva pěrvo polugodišto „Zagrebačkom katoličkom listu". Uljudno s toga pozivljemo svu (p. n.) gospodu, koja na cělu godinu predbrojila nisu, a rečeni list i nadalje primati žele, da nam, za izběći svaku neurednost u opremanju listovah, predplatjevinu jošte tečajem ovoga měseca poslati izvole.

Predplatjevina iznosi u Zagrebu na pol godine 2 fr.; izvan Zagreba poštom 2 fr. 40 kr. sr. — Za četvěrt godine platja se polovina.

Uredničtvo
„Zag. kat. lista."

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 27. — TEČAJ VII. U SUBOTU 5. SERPNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvěrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Nikola Plantić nazovi-kralj paragvajski.

Nepristrana pověstnica odkrila je mnogo izmišljotinah, mnogo klevetah, kojimi su zavidnici i neprijatelji družbu Isusovu krivično bědili, da ju pred světom, napose pako u očih europejskih vladalacah omraze, a tim načinom lakše izposluju ukinutje měrženoga reda. Medju ovimi lažljivimi tužbami biaše jedna u svoje vrěme na sva usta trubljena, da naime jezuite teže za obćenitom vladom cěloga světa; da u Uragvaju i Paragvaju u Americi imadu već *ogromno* kraljestvo, u kom uzděržavaju mnogobrojnu vojsku, těrguju s cělim světom, pa tako ovom těrgovinom kao i nesmiljenim ugnjetavanjem pražiteljah indianskih nagomilavaju silno blago; — pače da si u ovoj mogućnoj jezuitskoj děržavi prisvajaju ne samo kraljevsku *vlast*, nego da jedan izmedju njih nosi i *kraljevsko ime*.

Prostu i neuku světinu, koja obično tim lakše i radje věruje, čim koja stvar nevěrojatnije glasi, nije težko obsěniti kakovom god bajkom; a i protivnici zavidjene družbe rado su i neuputjeni věrovali i na sve strane razširivali, što im biaše dobro došlo kao voda na mlin. Ali da se naměravana svěrha postignuti može, trebalo je o istinitosti ove pověsti barma za vrěme uvěriti i branitelje družbe, da im se tako začepe usta i nemogućnom učini neprilična obrana; — to isto valjalo je učinit i s europejskimi dvorovi i njihovimi na kormilu sědećimi děržavnici, — a isto tako o tom uputit i onaj dio světa, koj bezrazložno poput dětce neleleče sve ono, što od drugih ćuje, koj svakomu tvěrdjenju slěpo nevěruje, već za dokaze i razloge pita.

No nenavist i měržnja su domišljate; to su one već mnogoput, — to su one i ovdě pokazale. Ljudi, koji su se stavili na to, da upropaste družbu Isusovu, i kojim je s toga uzroka mnogo do toga stati moralo, da Europa barma za vrěme, dokle se svěrha postigne, o pohlepi jezuitah za kraljevskom vlasti i svevladom světa obsvědočena bude, znadoše si pomoći i u to ime nabaviti potrebitih sredstvah, — kakova takova bila, samo da valjaju za naměnjenu svěrhu.

Ljudi osnovana znanja, koji druge nepresudjuju iz pukih potvorah, već iz dělah i činah njihovih, děrže za to, da vlada jezuitska u Paragvaju neima se uvěrstjivati medju nesreće čověčanstva, da nespada na cěrne listove u pověstnici. Pošto kojagdě drugdě vidismo — kaže slavni sgodopisac Cantù — prolěvanje kěrvi, lomače i věrolomstva svake věrsti, možemo sigurno izpričati jezuite, ako je istina, da su se varali, kadno su se cvětja, svetačnostih i otčinskih brigah mašili, možemo neosudit izkustva takova vladanja, koje nebiaše samo na papiru, kao kod inih utopistah, već biaše udělotvoreno i to tečajem pódrugog stolětja bez porezah i tamnicah, bez kěrvnika, věšalah i dereša, — možemo uzeti, da manji ukor zaslužuje slavohlepje, koje nastoji ljude ćudoizpravne učiniti, nego ono, koje ih gleda izopačiti. — A svi putnici u jedan glas pripovědaju, da su „los patres Jesuitas“ ili „los santos patres“ — kao što ih jošte danas tamošnji Indianci imenuju — nakon toliko vremena u Paragvaju jošte sveudilj u najboljoj i najčastnijoj uspomeni, koja neprestano od otacah prelazi na sinove. — Ujedno je točnim iztraživanjam i učenim radnjam prevěrlih pověstničarah *Saint Priest-a* (De la chute des jésuites, Paris 1846. 2. édit.) *Cretineau-Joly-a* (Histoir de la compagnie de Jésus, Paris 1845.), *Riffel-a* (Die Aufhebung des Jesuitenordens, Mainz 1845.) i mnogih drugih pošlo za rukom iz sudačkih aktah, izvornih listinah i suvremenih svědočbah nedvojbenimi dovedi dokazati, da je ljuti onaj boj proti jezuitom porodio se u glavi tadanjih francezkih philosophah i proizišao sbilja iz tabora zloglasnih encyclopaedistah, koji kao što měrziahu

Digitized by Google

i naumiše izkoreniti kèrstjanstvo, tako moradoše prije svega rat navèstiti onoj sèrčanoj četi, koja je u pèrvom redu njihovo ubojito oružje neustrašivo i uspěšno uzbijala.

Město mnogo toga, čim bi se ovo tvèrdjenje posvědočit dalo, bit će dosta napomenuti samo jedno. Dokazana je stvar, kako Voltaire, kèrstni kum i patriarka ove slědbe, bivše tada modom medju višjimi stališi po Europi, stavi si za jedan izmedju važnijih zadatakah života svoga, da upropasti kèrstjansku věru, a prije svega satariše katoličku cèrkvu. Poznato je, kako je poput Katonova: „Ceterum censeo Carthaginem esse delendam", — mnogo svojih listovah počimao ili zavèršivao s poznatim „ecrasez l' infâme", i kako se je ovimi rěčmi *), kao i u obće, kadno se u njegovu družtvu povede rěč o „praznověrju", razumèvalo kèrstjanstvo, a imenito kat. cèrkva. Za one, kojim se to možebit odviš krupno i nevěrojatno čini, navest ćemo něšto iz poslanice Friderika II. pruskoga kralja (U bečkom němačkom izdanju njegovih dělah knj. X. st. 34—35), u kojoj dne 24. ožujka 1767. svomu ljubimcu Voltairu ovako piše:

„Oružjem nemože se skèršiti praznověrje, zato rukom istine i napadaji koristoljubja treba da pogine. Da Vam ove misli razvijem, slušajte, šta i kako mnijem. Ja i više drugih opazismo, da je puk ondě, gdě najviše samostanah i redovnikah imade, najoddaniji praznověrju. Ako dotěramo dotle, da se ova utočišta fanatisma strovale, to će bez sumnje za kratko vrěme puk postati hladnokèrvniji i mlačniji napram stvarim, koje sada štuje. Sve dakle od toga zavisi, da se samostani ili utamane, ili bar njihov broj polagano umanjava. Upravo je sada sgodan čas za taj posao; jerbo Austrija i Francezka su u dugovih, one su, da si pomognu, izcèrpile već sve izvore obèrtnosti, pa im nepodje za rukom. Namama, koju bogate opatije i obilnimi zakladami providjeni samostani pružaju, povabljiva je. Ako im se povèrh toga predstavi, koliko radi bezženstva pučanstvo njihovih dèržavah trati, zatim množina kutonosacah, kojimi vèrve njihove zemlje, a ujedno, kako bi lasno znatan dio svojih dugovah izplatiti mogle, kad bi na to obratile blago ovih duhovnih družbah, koje i onako baštinikah imale nebi, — to bi se, scěnim, one lasno na to sklonule, da ovu reformu poduzmu, — a čim bi se one sekularisacije někojih cèrkvenih nadarbah okusile, jamačno bi lakomost i ostatak po malo progutala. Svaka vlada, koja se na ovo poduzetje odvaži, ljubit će philosophe, i pristajat uz knjige, što na različno praznověrje puka i krivu nabožnu revnost licuměracah napadaju, a usuprot mèrzit će sve one, koji bi se ovim spisom opirat usudili. — To vam je malen predlog, koj izpitivanju fernejskog patriarke podnosim. On, otac věrujućih, treba da ga izpravi i izvede. Morda će me pitati patriarka: šta da se učini s biskupi? a ja mu odgovaram: nije jošte vrěme, da i na ove navalimo; prije svega valja nam one uništiti, koji sèrdce puka napunjuju fanatismom. Čim puk ohladi, bit će i biskupi pitomljiji, pa će kasnije vladari po svojoj volji s njimi svuda razpolagati moći. Moć svetjenstva osniva se na mněnjih i lahkověrju; ove treba prosvětiti, pa će i očaranja nestati."

Na ovo pismo odgovori Voltaire kralju dne 8. travnja 1767. ovako: „Vaš predlog, da kèrstjansko praznověrje sa strane redovnikah napasti treba, jest osnova velikoga vojvode. Čim se uklone redovnici, bit će i bludnja obćem preziranju izmetnuta. Već se mnogo o ovom predmetu piše. Svatko o tom govori, no stvar se nevidi biti jošte zrela. U Francezkoj nisu jošte dostasmioni, a pobožnjaci imadu jošte mnogo věresije."

Dali je kakovo čudo, ako su ljudi, predstavivši si za ulogu iztrěbljenje kèrstjanstva, iz petnih žilah neublaživo mèrzili, i mnogo prije pisanih ovih listovah najprije u potaji vodili, a potom i na javi navěstili kruti boj nabožnoj družbi, koja se svakom prigodom pokazala kao hrabra braniteljica positivnoga kèrstjanstva u starom, a kao gorljiva i uspěšna razprostraniteljica u novom světu. *Macaulay*, protestant i slavni englezki pověstničar, iskreno, kao što se pověstničaru pristoji, tvèrdi, da je ova slědba podkopala temelje katoličke cèrkve i da *pèrvi dogodjaj*, što je ovo stanje označivao, biaše po istoj slědbi potaknuto i izvedeno *upropastjenje družbe Isusove*. Pa ako, kao što vidismo, okrunjena glava nije se ustručavala biti u ovom kolu, tim ćemo se manje čuditi, ako u istom družtvu nadjemo i mogućnih dèržavnikah, koji, zahvatjeni u vèrtlog prevratnih živaljah i povedivši se za pravcem vladajuće philosophie, prije i kasnije dělovahu svojim uplivom na izvedenje napomenute osnove.

Kolovodja u tom poslu biaše u Portugalskoj Sebastian Jose de Carvalho, pod imenom marquis-a Pombala poznati svamogući minister Josipa Manuela, slaboumnoga portugalskoga kralja. Pombal, pohlepan za imetkom jezuitah i zavideći im upliv u dvoru, obtuži ih krivo kralju, da ga nastoje s prestolja skinuti, i brata mu Don Pedra

*) Mnogi, kojim se ova vražja zloba i bezstidna podlost u slavljenom philosophu nevěrojatna činjaše, mnijahu a i tvèrdiahu, da on svojim „ecrasez l' infâme"! (uništite zloglasnicu!) označivaše samo fanatisam a ne katoličku cèrkvu. Na koga je on ovimi rěčmi nišanio, to on sam razjasnjuje u jednom listu od dne 23. lip. 1760. gdě ovako piše: „Je voudrais que vous ecrasassiez l' infâme. C'est là le grand point: il faut la réduire à l' état où elle est en Angleterre."

Digitized by Google

nanj podignuti. Tom i inimi klevetami izposlovà, da su jezuite g. 1759. iz svih portugalskoj kruni u Americi i Europi podčinjenih zemaljah nasilno iztèrani. — U Francezkoj izvedoše godine 1762. udèlotvoreno protèranje družbe Isusove minister Choiseul i gospodja Pompadour; onaj kao topli privèrženik protukèrstjanske philosophie, a ova, hotnica Ljudevita XV., netreba da kažemo zašto? — U istu svèrhu obrati u Španjolskoj sav svoj upliv vojvoda Alba, obično nazivan Aranda, popečitelj Karla III., koj je za svojim polubratom Ferdinandom VI. na španjolskom prestolju sèdio. Aranda biaše uzrok, što je jednu noć (izmedju 31. ožujka i 1. travnja 1767.) preko 6000 jezuitah kao roblje u galije stèrpanih u papinsku dèržavu deportirano i pod pretnjom smèrti svim jezuitom u Španjolsku i njene naselbine doći zabranjeno. — Pričinjenjem Tanuccia biše 6. stud. iste godine jezuite u Napulju i Siciliji nasilnom rukom u papinske zemlje odpratjeni; a ta sudbina postignù ih 7. veljače 1768. i u Parmi. — Sve se to prije dogodilo, dok napokon Klemens XIV. nemogavši više neprestanim zahtèvom mnogih dvorovah odoliti, dne 23. sèrpnja podpisanom a istom 19. kolovoza 1773. proglašenom bullom „Dominus ac Redemptor noster" kao što kaže: „dragom miru za volju i za povratak dobra sporazumljenja s različnimi kabineti" družbu Isusovu ukinù. — No zadatak i napis ovih redakah hoće, da se jošte jednom vratimo na španjolskoga ministra Arandu.

Gnjev vojvode Albe proti jezuitom bi jošte više povećan, pošto razdèljenje Paragvaja na portugalsku i španjolsku stranu neizpade najsretnije za obe, a mnogo gore za Španjolsku. Broj onih 500,000 urodjenih indianacah, koje su jezuite u Paragvaju ostavili, spao je izseljivanjem već za desetak godinah na 100,000, dočim je danas cèla pokrajina gotovo bez pučanstva: a osobito prevarila se je u svojih nadah Španjolska, buduć pražitelji, nehoteći živiti pod španjolskom vladom, prodjoše gomilice najprije na portugalsku stranu, ostavivši španjolcem malo ne pustu zemlju. To se je jezuitom kao početnikom pripisivalo. Da si Aranda radi toga na njih izkali sèrdce, dao im je po svojih ljudih ne samo više veleizdajnih pisamah podmetnuti, nego i sám pod imenom jezuitah sastavi spis proti pèrvašnjemu kralju Ferdinandu VI. i njegovoj porodiči, nastojeći dokazati, da ovaj nije zakonit kralj, a porodicu njegovu da neide po pravu prestolje španjolsko. — Jošte nezadovoljan, što je toli podlimi sredstvi u sumnju doveo podložničku vèrnost jezuitah i prouzročio najstrožije mère proti njim, — da proti mèrženoj družbi potakne i druge europejske dvorove, i u skupu s njimi istoj družbi o glavi raditi može, dade u svom gradu u Španjolskoj kovati novce s napisom, koj je posvèdočit imao, da su jezuite ne samo svoje novce kao vladari imali, nego da su si i kraljevski naslov sbilja prisvajali. Ove novce razposla on svim vladam i njihovim dèržavnikom u Europi, primetnuvši, da su iz Paragvaja donešeni, premda im tamo nikad niti glasa niti traga nebiaše.

U naše doba, u koje su parni povozi bèrzim svojim tekom pèrvašnja razmèrja daljine znatno obalili, zemlje k zemljam približivši, — u koje lahkokrili parobrodi na sve strane prosècajući talase morske primaknuše svète k světom, — a bèrzojavne nadzemne i podvodne žice nepoznavajući gotovo daljine zakonom vremena i prostora pèrkose, — dàkako da bi se na skoro odkrile kratke noge ove prevare; ali tada radi manjkava, spora i dugotrajna obćenja izmedju staroga i novoga svèta nije se lažljivost ovoga sredstva tako bèrzo dokazati mogla, — a za toga biaše dosta vremena, da cèla Europa cikne i iz svega gèrla viče: evo jezuite hoće da budu kralju! šta će nam više dokazah? evo njihovih vlastitih novacah!

Neće valjda obćenitije poznato biti, da je s ovimi podmetnutimi novci uzko spojeno ime jednoga našega zemljaka. Naime na rubu tih novacah ima napis: „*Nicolaus Plantich 1-us Rex Paraquaiae.*" Ovaj Nikola Plantić biaše rodom iz Hèrvatske, član družbe Isusove dèržave austrijanske, missionar u Americi, poimence predstojnik jezuitske missije u Paragvaju. Kao takov činjaše se najprikladniji, da izdan i dèržan bude za nazovi-kralja paragvajskoga. U kom mèstu i kada se rodio, neznam. Čini se, da je u Ameriku otišao prije ili oko godine 1750. Nakon ukinute svoje družbe u portugalskih naselbinah (1759.) doveden je s 93 druga jošte iste godine u Portugalsku, gdè svi u tvèrdji sv. Juliana na obali rèke Taja tako biše oddèljeni i pojedince zatvoreni, da jedan s drugim obćit nemogaše. Poslè pretèrpljene višemèsečne težke tamnice bi na ozbiljno očitovano zahtèvanje carice Marije Terezije, da se njeni podložnici puste na slobodu, i na molbu gospodje Pombalove, rodjene čehinje Daunove, iz tamnice pušten, te se s 9 drugovah u Austriju vratio.

Došavši u Beč dèržaše Plantić za svetu dužnost, da se sebi toli milostivoj carici pokloni i zahvali joj na zadobljenoj slobodi. Tom prigodom učini carica s njim malu šalu. Naime kod ulaza njegova u sobu ustavši sa stolice pozdravi ga: zdravo kralju, moj kollega! Lasno si je moći predstaviti zabunu, u koju bi Plantić ovim neočeki-

Digitized by Google

vanimi rěčmi doveden. No blagim licem i posměhom caričinim obodren poče pripovědati, kako je istom na putu u Austriju dočuo, da je bez svoga znanja i pričinjenja proglašen někim pozorištnim kraljem, o čem u Americi nitko ništa znao nije; pače kad bi šta takova učinio bio, bivši u rukuh portugalskih vlastih, nebi sigurno smèrti utekao bio: sve je to samo gola izmišljotina. Na to mu carica odvrati, da niti ona toga věrovala nije. pa mu za tim pokaza novce poslane joj iz Španjolske.

Několiko godinah kasnije sám je Aranda umirajući i těran grižnjom duševnosti pred svědoci izpovědio, da je on i spis proti kraljevskoj obitelji sastavio, a i ove novce u svom gradu kovati dao.

Plantić osta zatim do smèrti u Austriji. Obćenito ukinutje reda god. 1773. zateče ga kao rektora kollegija varašdinskoga. Poslě toga življaše jošte četiri godine; neznam, gdě i čim se je bavio, a godine 1777. preminù. *t.*

Nove naredbe o pogrebu nekatolikah.

O pogrebu nekatolikah izdao je metropolita bečki i njegovi suffragani na svoje svetjenstvo slědeću naredbu:

„Metropolita i biskupi bečke cèrkvene dèržave svemukolikomu duhovničtvu svojih biskupijah spas i blagoslov od Gospoda! Gospod i veliki naš Spasitelj umrè za sve ljude; on je světlo, koje razsvětljuje svakoga čověka, koj na ovi svět dodje, a njegova cèrkva obuzimlje sve, za koje on postà žèrtvom, materinskom ljubavi, a gleda da svim, kojim otvori vrata nebesah, pribavi posrědovanjem svojim světlost i milost. Ali cèrkva, stup i temelj istine, nemože s onimi, koji neće da u njoj budu, tako postupati, kao da su njena dětca. Ona svim, gdě i kako samo može, navěšta nauk spasenja, ona uputjuje svoje věrne, da dužnosti proizličuće iz ljubavi iskèrnjega napram svim, gdě i kako samo mogu, izpunjuju; ali prava cèrkvenoga obćinstva ustupljuje samo onim, koji njezin glas slušaju, i njezin nauk izpovědaju. Vèrhu onih ipak, koji se izvan njenoga obćinstva i života nahode, neizriče osude; buduć samo onaj, koj izpituje sèrdca, jedino znade, u koliko koj preminuvši svojom krivnjom ili bez nje nije udioničtvovao u jedino pravoj cèrkvi; no cèrkveni pogreb može samo onim dopustiti, koji boraveći u njenoj skupštini nisu odděljeni od života. Jerbo cèrkveni pogreb osniva se na pravu cèrkvene skupštine. Zato kod pogreba kojega nekatolika neima katolički župnik na nikoji način sudělovati; neima dakle dopustiti, da se sa zvonovi katoličke cèrkve zvoni; mora odbiti svaki poziv, da mèrtvaca, bilo i bez znakovah svoga cèrkvenoga čina sprovadja, da se tako nečini kao da kod nekatolika ovèršuje cèrkvenu službu. Groblje je molitvami i blagoslovi cèrkve za pokopanje njene dětce posvetjeno i odděljeno. Tamo, gdě obstoje nekatoličke obćine, a imadu svoje posebno groblje, neima se u nikojem slučaju dozvoliti, da nekatolik na katoličkom groblju pokopan bude. Gdě obstoje nekatoličke obćine, a neimaju posebnoga groblja, želit je, da im se posve oddruženo pokopalište naznači, pa ćemo o tom potrebite korake učiniti. — Do toga neka se jedan dio groblja zidom, živicom ili tarabami za nekatoličke mèrtvace odděli. U najvećoj strani ove cèrkvene dèržave neima nekatoličkih obćinah, te tako se može slučiti pogreb samo pojedince živućih ili na putu preminuvših nekatolikah. Ako se ovi na drugi dostojan način pokopat nemogu, valja dozvoliti, da se na katol. groblju ukopaju; samo se takovo město ima ògradom označiti i od groblja odlučiti. Ako bi se kakove tegobe porodile, imadu gospoda dekani o tom svoj ordinariat izvěstiti. Katolički duhovnik nesmije nikada i nikakovim načinom niti prividno ništa učiniti, kao da ovèršuje koj cèrkveni čin kao zastupnik nekatolika. Toga se je, kao u svakom pogledu, tako i u obziru sv. kèrsta dèržati, samo kod toga netreba pustiti s oka brigu za duševni spas děteta. Zato katolički svetjenik može okèrstit děte nekatoličkih roditeljah, a i treba da to učini, ako se je bojat, da bi děte bez milosti preporodjenja ostat moglo; ako se pako roditelji nebi htěli obvezat, da će takova okèrštenika u katoličkoj věri dat odhranjivat, to se isti ima u kèrstnu maticu upisat kao katolički, no ujedno treba primětit, da je on děte nekatoličkih roditeljah, koji neobrekoše njegovo odgojenje u katoličkoj věri. U ovakovih slučajih može se samo katolikom dopustiti da budu kumovi; protestantske osobe mogu samo kao svědoci ovèršenoga kèrštenja pribivat mu. U ovih i svih inih doticajih s nekatolici sve, štogod bi čuvstvo uvrědit moglo, tako daleko izběgavat treba, koliko věrnost napram točnom izpunjenju dužnosti dopušta. Svetjenik božji neka svakom prigodom pokaže světu, da mu je do katoličke istine više stalo, nego do svih inih zemaljskih obzirah, ujedno pako, da se od nijednoga izkazanja bratinske ljubavi, koje se slaže s katoličkom istinom, napram inověrcem nedèrži za razrèšena. U ostalom podajemo vam, poljubljeni suposlenici u vinogradu gospodnjem, naš biskupski blagoslov i molimo otca světlosti za volju Onoga, koga je za nas predao, da vam milost svoga svetoga Duha poděli u obilju. U Beču, na blagdan sv. apoštola

Digitized by Google

Matije 25. veljače 1856. Josip Othmar, kardinal i knez-nadbiskup bečki. Ignacio biskup sv. Hippolita. Franjo Josip, biskup linački.

(Konac će slěditi.)

Govor

preuznositoga kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga, rečen u zaključnoj sědnici biskupskih věćanjah u Beču dne 17. lipnja 1856.

Bimestralibus, et quod est amplius, deliberationibus nostris finem imponit hodiernus dies, qui felici omine anniversarius est laetissimi illius diei, quo decem ante annos, beatissimi Patris nostri, Pii Papae IX. ad summum Pontificatum sublimatio, urbi orbique solenni praeconio fuit annunciata. Puto me ex mente praesentium cunctorum venerabilium Antistitum acturum, si hac postrema conventuum nostrorum opportunitate Eminentissimis ac Reverendissimis Praesidibus nostris, paucis saltem, ac tenuibus quantumvis verbis, ea grati animi sensa exprompsero, quae cuncti persentiscimus in pectoribus nostris.

Vos sane Eminentissimi ac Reverendissimi Domini! consultationes has nostras sublimi sapientia vestra moderati estis, rara eruditione vestra fomentastis, multiforia experientia succolastis, indefessa solertia sustentastis, benevolentia, humanitate, et facilitate vestra non modo animastis, sed et laetas praestitistis ac jucundas. Quo nomine gratias vobis agimus, quas animus capere potest amplissimas.

Profecto de saluberrimis consultationum nostrarum in Ecclesiam, ipsam adeo civilem rem publicam redundaturis fructibus, nemo, qui objectorum pertractatorum naturam, gravitatem, amplitudinem expenderit, potest ambigere. Etenim sicut ista duas inter summas potestates inita conventione, seu ut recepto vocabulo utar, Concordato, purissimum prosperitatis publicae semen jactum esse boni omnes agnoscunt: sic dubium vix cuiquam esse potest, his consultationibus agrum recipiendae salutari isti sementi destinatum, diligentius praeparatum, adcuratius subactum, zizaniis, quae pululationem ejus impedire, vel eam in ipso ortu suffocare potuissent, repurgatum, quaeve ad fovenda ejus incrementa pertinent, rite disposita esse; ut adeo, si divini roris accesserit infusio, quod a gratia ejus, qui dare potest incrementum, quive dives est in miserationibus, fiducialiter exspectamus, laetissimam ex ea praevidere liceat segetem proventuram, messem abundantissimam.

Nimirum, ut vel aliqua determinatius memorem, ex his consultationibus nostris, earumque resultatis, ubi publici juris reddita fuerint, perspicient omnes, qui veritatis percipiendae capaces sunt: Antistites Imperii Austriaci, inaudito adhucdum exemplo in unum coadunatos, vere catholico spiritu fuisse, esseque animatos: id vero est, perspicient eis imprimis cordi esse intemeratum custodire fidei depositum; tum vero eos tenera erga petram illam, cui Salvator suam superaedificare voluit Ecclesiam, ferri pietate, summaque erga eum, qui Cathedram huic petrae impositam actu dignissime tenet, Summum Pontificem, duci veneratione, promptissimo obsequii studio, sincerissima voluntate. Perspicient: Antistites Austriaci Imperii erga Augustum terrae Principem eo animari homagialis obsequii cultu, ea fidelitate et devotione, quam et datae ei a Deo potestatis sublimitas ac sanctimonia, et immortalis erga ipsum, qua Concordati auctorem, generosissimumque libertatis Ecclesiae adsertorem, gratitudinis ratio deposcit. Sed et perspicient e tenoribus et conclusis harum consultationum fideles populi, quos in via salutis dirigendos e summi Pastoris manibus recepimus: Antistites suos eo indefesso contendere studio, ut gravissimo suo Episcopali muneri, quo licet exactius respondeant, quâ virentia pascua aeternarum veritatum demonstrando suae curae commissis, quâ praeservando eos a venenatis aquarum scaturiginibus, quâ custodiendo diurnis nocturnisque curis, ne cedant in direptionem bestiarum agri. Perspicient inquam, et magis in dies convincentur, pastores suos jugiter sequi mansuetissimi sui principis, perditam ovem per praerupta montium perquirentis, amantissimeque suis humeris imponentis, exemplum; qui nunquam severitate agendum sibi existiment, nisi ubi cuncta exhausta sint lenitatis tentamina, et ubi ipsa immortalium animarum salus imperiose acriora deposcat remedia. Perspiciet e resultatis harum pertractationum universus nobis subordinatus Clerus: Praesules suos nihil reliquisse intentati eorum, quae seu ad spiritualia, seu temporalia suorum in agro Dominico collaboratorum commoda possint conducere; et, sicut parte ab una eo sua intenderunt studia, ut omnes in sortem Domini vocati hujus suae vocationis sublimitatem intus in praecordiis suis persentiscant, illique digne per omnia ambulent: sic parte ab altera, omnem adhibuisse operam, ut suus Sacerdotali Ordini constet bonos, neque desint decenter agendae vitae subsidia iis, qui altari, sanctissimisque humani generis finibus inserviunt; et, si non cunctis, quae desiderari hac in parte poterant, satisfactum, si non omnibus omnium indigentiis uno quodammodo ictu subventum sit: id non defectui contentionis Praesulum, sed arduis rerum ac temporum adjunctis, quibus imperare non semper est positum vel in summarum potestatum manibus, esse adscribendum.

Sed et multi eorum, qui ex Concordato, ejusque tenoribus variis agitabantur angoribus, et nescio quae libertati, ac juribus civium parari pericula aestimabant, si ad decursum consultationum nostrarum, earumque resultata animum absque partium studio adverterint, perspicient ut equidem firmissime mihi polliceor: metum

Digitized by Google

suum omni fuisse fundamento destitutum. Videbunt quippe: e libertate Ecclesiae adeo nulla singularium civium aut quorumcunque statuum vel ordinum juribus parari pericula, ut potius maximum exinde his accrescat robur et firmamentum. Ecclesia namque sic tantum potest revelatas a Deo veritates in vitam moresque deducere mortalium, si data sibi a fidei authore potestate prompte uti queat, soluta cunctis, quae ejus activitatem intercipiant indaginibus. Veritates inquam illas, quae, quia coelo delapsae sunt, omnem excludunt erroris suspicionem; quaeve cunctorum jurium, officiorum, ipsius adeo verae, homineque dignae libertatis inconcussam basim constituunt. Bismille paene annorum experientiâ evictum est: ubi hoc firmiter consistit fundamentum, illic salva esse singulorum jura, salvam proprietatem, salvam et privatam familiarium, et publicam totius status tranquillitatem prosperitatemque: ubi contra haec concussa est basis, ibi misere cuncta misceri, susdeque convelli, et frustra alibi efficax inquiri malis remedium, frustra pertentari, quamcunque speciosa videantur surrogata.

Non exiguum porro ex his nunc admodum terminatis consultationibus nostris emolumentum eo quoque dimanaturum sperare licet, quod, qui aut conflictus summas inter potestates suborituros praesagiebant, immo tales reapse jam emersisse in publicis etiam pagellis affirmabant; aut de nescio quibus inter congregatos Praesules scissionibus somniabant; aut demum ingentes ex intolerabili, ut dicere amant, Sacerdotii Catholici fastu, insatiabili dominandi studio, potestatis ambitione suaque philacteria dilatandi pruritu, civili regimini molestias emersuras divinabant: viso consultationum nostrarum resultato, erroris convincendi sint; cum novo hoc experimento comprobatum sit: Ecclesiae Catholicae spiritum, spiritum esse pacis, spiritum concordiae, consensionis, modestiae, charitatis, qui proprius est veritatis character; non spiritum dissensionum, simultatum, secessionis in partes, arrogantiae, qui passim comes est erroris; agnoscant tandem oportet Imperia, quae sciant, velintque reddere Deo, quae Dei sunt, nihil ab Ecclesia mali habere pertimescendum, sed potius bona cuncta exspectanda. Ut jure hic cum Cicerone liceat exclamare: „O magnam vim veritatis! quae contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias facile se per ipsam defendat.“

Denique in iis ipsis, qui extus veritatem catholicam constituuntur, haec consultationum nostrarum resultata novo subservire poterunt documento: Ecclesiam Catholicam, quae probe novit, nullam esse lucis cum tenebris conventionem, fidei deposito, suis concredito manibus, suisque principiis firmiter quidem insistere, nec cum quocunque erroris genere ad pactationes unquam descendere: sed in iis, quae essentiam doctrinae, constitutionisque suae non afficiunt, indulgentem esse, et ad quasvis aequitati consonas concessiones proclivem. Eandem porro nil quidem in desideriis suis habere antiquius, quam ut qui extra veritatis semitam constituuntur, ad maternum suum redeant sinum; nec ulla gravia reputare sacrificia, quae ad hunc conducere possint salutarem scopum: sed vero ad hunc nunquam violentis aut minus probandis uti velle mediis, ast iis tantum, quae a divino Magistro suo, Apostolisque sancta accepit haereditate: doctrina quippe, precibus, lacrymis. Demum eam suis juribus, bonis artibus acquisitis, stricte quidem inhaerere, sed nec aliorum jura velle convellere; et suum cuique tribuere doctam, ab omni in ea involatione sedulo abstinere, immo cunctos sincera complecti charitate, probe memorem, omnes omnino homines pretioso esse redemptos sanguine Salvatoris, nec ullum dari mortalium genus, quod ab admirabili ista universalis delectionis christianae lege sit exemptum.

Caeterum haec non eo per me sensu dicta quisquam existimet, quasi his consultationibus nostris rem omnem confectam arbitrarer. Grande adeo negotium, quale est hominum ad Deum, vitaeque innocentiam reductio, uno momento, quamcunque opportuno, aut uno ictu, quamcunque is felix aut efficax censeatur, perfici non potest. Difficilis id sane, ut ipsi apprime nostis Praesules venerandissimi, indaginis est, magnorum sudorum, irremissae contentionis opus. Innuere tantum, ac summatim nonnullis rationum momentis indicare volui, his nostris deliberationibus earumque resultatis non exiguum factum esse passum, ad rem religionis, publicaeque honestatis, ac probitatis vitae in Monarchia nostra melius constituendam. At vero videri potest iis praesertim, qui cuncta ad strictam logices regulam exigere solent, haec ab eo, quem in prolocutione mea prae oculis habere debeam scopo, agendarum quippe Eminentissimis Praesidibus nostris gratiarum, abludere, ac ad supervacaneorum classem esse referenda. Quod etiamsi sic reapse foret, veniam me impetraturum aestimabam, si post exantlatos labores, per summa quasi capita memorem ea, quae refocillare tantisper possent fessas vires nostras, animumque, non levibus sollicitudinibus agitatum, dulci utiliter expleti temporis recordatione exhilarare.

Sed, me quidem judice, a praesuscepto sermonis mei scopo haec minime abludunt. Quo enim ampliores sunt fructus consultationum nostrarum: hoc verior pleniorque in eos dimanat laus, qui talibus praesidebant. Dignitas organici cujusque corporis in hujus praecipue caput redundat; hujus etenim passim impulsum membra sequuntur, et ab hoc imprimis prospera aut sinistra dependet caeterarum partium operatio. Quo itaque salubriores sunt consultationum nostrarum fructus: hoc majora Vobis Eminentissimi Domini competunt laudum praeconia, hoc ampliores gratiarum actiones.

Quamvis autem haec ad omnes Vos Eminentissimi ac Reverendissimi Domini, qui praesidii in hoc Conventu nostro munere praeclare fungebamini, jure optimo referantur: tamen non possum a me impetrare, quin ad duos e medio Vestrum, illos quippe Eminentissimos,

Digitized by Google

Reverendissimosque Antistites, qui plena fiducia, requisitaque instructi potentia a Sanctissimo Patre, Augustissimoque Imperatore, potiores in efficiendo Concordato coeperunt partes, separatim paucula dirigam verba.

Ac imprimis Te reverenter alloquor Eminentissime Pro-Nuncie Apostolice! Quae, quantave sint merita tua, in conficienda faustissima ista Sedem inter Apostolicam, et sacram Augusti nostri Principis Majestatem locum sortita conventione? nihil opus habeo demonstrare, cum ea toti nota sit Europae, cumque Venerabile hoc Episcoporum Corpus sua eatenus sensa, jam in auspiciis sui hujus congressus, palam ac coram manifestaverit. Id tantum dico, quod vix quisquam prudens poterit inficiari: in conficiendo grandi hoc, salubroso sane, nec pro Monarchia solum Austriaca, sed universa totius orbis Ecclesia Catholica momentosissimo opere, sapientiam, moderationem, facilitatem tuam, unum fuisse e praecipuis illis elementis, sine quibus tam ardua res felicem haud quaquam sortita fuisset exitum. Consultationibus quoque his nostris, delegata, quam adeo praeclare sustinuisti, auctoritate Apostolica, ostium aperuisti, eas jugiter attentione, benevolentia, consiliis tuis succolasti, finemque iis imponis hodierno die pari auctoritate, miraque, quam huic jungere nosti, suavitate. Sed et secus toto legationis, tuaeque inter nos conversationis tempore, eam erga Clerum Imperii hujus, nec verbis tantum, sed factis quoque demonstrasti benignitatem, humanitatem, mansuetudinem, ut vix lacrymis temperare possimus, dum temporis momentum, quo eripi Te nobis necesse sit, e propinquo instare cogitamus. Quas tibi, Eminentissime Cardinalis, Clerus Austriae pro his cunctis reddat gratias, non habet; agit tamen intimas, et pollicetur, interprete tenuitate mea, se, dum tui isthic perseveraverit memoria, perseverabit autem in aevum, habiturum immortales. Postrema nostra ad Te petitio est, ut haec Cleri Austriaci sensa pedibus inclines Sanctissimi Patris nostri, inhaesitanter asseverando, eundem Austriaci Imperii Clerum, intemeratae erga Suam Sanctitatem adhaesionis, prompti obsequii, profundae venerationis sensibus sic esse animatum, ut primas in hoc affectet, secundis non acquiescat.

Nunc demum pauca ex multis. quae promenda forent, ad te dirigo verba, Eminentissime Cardinalis Praesul Viennensis. Nemo unus ignorat in conficiendo Concordato te amplissimas atque adeo praecipuas habuisse partes. Nemo unus ambigit, te ad grande hoc opus egregiis prorsus a divina providentia dotibus, atque praesidiis instructum accessisse. Nemo nescit, nisi actarum rerum penitus rudis sit, te septennii decursu, vere indefessis studiis, sudoribus, vigiliis, tantaque contentione huic amplissimo negotio incubuisse: ut mirum omnino videri debeat, vires mentis, corporisque tui tanto fuisse pares oneri perferendo. Exegisti vere opus aere perennius; quod, sicut Ecclesiae Catholicae, patriaeque ingens adferet emolumentum: sic nomini tuo gloriam indit immortalem, et nisi metuerem gravis accidere verecundiae tuae, illud magni cujuspiam vetustatis philosophi dictum, hoc loco tibi applicarem: Talis est vir, ut nulla res tanta sit, ac tam difficilis, quam ille non et consilio regere, et integritate tueri, et virtute conficere possit. — Sed his necdum contentus, consultationibus quoque nostris pari solertia operam tuam commodasti, eas cum caeteris Eminentissimis Collegis tuis, jugiter moderando. Immo conclusis nostris in chartam conjiciendis, calamum manumque indefesso labore commodasti, eo quidem successu, ut navim, qua vehebamur, feliciter ad portum deduceres, sciti instar navarchi, cunctas evitando syrtes et scopulos, quibus suapte natura refertum fuit mare transnatandum. Sic inquam hoc in negotio versatus es, ut et jura, principiaque Ecclesiae manerent intacta, et sua constarent civili potestati dignitas, honor et auctoritas; ut porro ea negotiis et decisis forma inderetur, quae talia penes altum quoque Regimen nostrum reddere posset acceptabilia, ipsa denique styli dignitas ubique terrarum honori cederet venerabili corpori Episcopatus hujus Imperii. Secus etiam, hospitalitate tua praeclare de nobis meritus, tanta erga nos ferebaris liberalitate, ut paene residentialium aedium tuarum te abdicares proprietate, cuncta nobis patere volens conclavia, modo ne quidquam nostrae deesset commoditati. Quae sane amplissima sunt tenerrimarum tibi à nobis agendarum gratiarum argumenta.

Sed haec hactenus: neque enim molestus accidere velim Vestrae Eminentissimi ac Reverendissimi viri modestiae, neque vestra, Venerabiles Praesules ultra modum abuti praesumo patientiâ. Concludo verba mea repetitione voti, quod nunc admodum ad Altissimi aram solenniter nuncupavimus; quodve singulis Vestrum praecordiis profunde insculptum esse plane mecum persuadeo. Voti inquam: ut Deus Optimus Maximus Summum Pontificem Nostrum, Pium Papam IX. quem Pastorem Ecclesiae suae praeesse voluit, jugiter praestet incolumem, cunctorum coelestium et terrestrium benedictionum in eum effundat abundantiam; ut Augustissimum Imperatorem ac regem nostrum Apostolicum Franciscum Josephum I. ab omnibus tueatur adversis, impleat anhela cordis ejus desideria, tribuatque ei longum ac felix imperium, cum vera pacis ecclesiasticae tranquillitate. Ut Pater idem coelestis Ecclesiam suam sanctam benigne regere ac gubernare, atque ab omnium hostium propitius tueri dignetur insidiis. Ut fidelibus, universoque christiano populo sinceram cum sua voluntate largiatur concordiam concedatque clementissime, ut, quos divina tribuit participatione gaudere, humanis non sinat subjacere periculis. Ut denique omnes ecclesiasticos ordines, nosque ipsos, quos clementiae suae largitate coelestibus servire tribuit mysteriis, ad exequendum injuncti officii ministerium dignos jugiter praestet efficaci gratia sua: quo sancti sui nominis laudare potentiam, nostramque, et nostrae curae commissarum immortalium animarum

Digitized by Google

salutem digne et fructuose operari valeamus, per Jesum Christum Dominum nostrum, cui laus et gloria in sempiterna saecula.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba 3. sèrpnja. Bèrzojavnim putem prijavljeno je preuznositom kardinalu i nadbiskupu našemu u Beč, da je donosioc kardinalskoga biretta i papinskih listinah, Monsignor Felice Angeli, dne 1. sèrpnja iz Rima na put krenuo. Buduće nedělje ili poneděljka očekuju ga u Beč. U isto vrěme stignut će onamo i ovdašnja prečastna gospoda kanonici, kao zastupnici prečastnoga pèrvostolnoga kaptola i nadbiskupijskoga duhovničtva, koje jurve spomenusmo. Tako će dakle, ako kakova prepona na put nestane, svečana predaja stožerničkoga biretta ovèršit se koj dan budućega tjedna.

Iz Beča. Pošto su sakupljeni ovdě kardinali, nadbiskupi i biskupi carevine dne 17. lipnja zaključili svoja věćanja, primilo ih je nj. c. k. veličanstvo sutradan dne 18. sve ukupno u svečanoj audienciji. Tom prigodom upravio je kardinal knez Schwarzenberg, kao najstariji kardinal, slědeće rěči na nj. veličanstvo:

Sacratissima Majestas Caesareo-Regia Apostolica! Domine Clementissime! Magnae molis gravitatisque negotium, quod cum aggrederemur, ad Majestatis Vestrae conspectum benigne admissi sumus, Deo auxilium praebente ad finem perductum est. In tanta rerum, quae pertractandae, varietate, ac gentium, quarum necessitates spirituales ponderandae, diversitate, omnium nostrum una erat mens: nam id unum egimus, ut, quaecumque ordinanda remanent, ad religionis honestatisque studia augenda et perinde Imperii Majestatis Vestrae prosperitatem promovendam perfecte componantur. Nonnulla, quae exponenda seu efflagitanda credidimus, brevi ad Majestatis Vestrae thronum deferentur, nec eis deerit Augusta benignitas, de cujus egregiis documentis Ecclesia in cunctis Austriae finibus exultat. Post Deum spes et fiducia nostra in Majestatis Vestrae pietate, sapientia et justitia collocata est. Pro rerum humanarum natura vix fieri potest, ut, quae vere magna sunt, in primis ipsorum exordiis omni difficultate careant, attamen sunt, solis adinstar, quando leves nebulas, quibus oriens cingebatur, altius ascendens, dissipat et illibato fulget candore. Ad dioeceses nostras reversi nullo non studio et labore adnitemur, ut salubres concordiae effectus ubique diffundantur et ipsa, quae secundum carnem est, sapientia fateri debeat, pietatem ad omnia utilem esse. Dominus operi, quod ejus in honorem susceptum est, laeta incrementa dabit et Majestati Vestrae tribuet coronam gloriae, quae omnibus, quotquot ventura sunt, mundi hujus saeculis splendebit, in ea autem, quae sursum est, Jerusalem non evanescet, sed nobiliori potius et aeterna fulgebit claritate. Benedictio Altissimi descendat super Majestatem Vestram et Augustam Ejus domum ac maneat semper!

Datum Viennae, die 18. Junii 1856.

Majestatis Vestrae Caesareo-Regiae Apostolicae fidelissimi subditi: (slěde podpisi).

Nj. veličanstvo blagoizvolilo je na to ovako odgovoriti:

Gloria mea est gravissimis, quae Deus Mihi imposuit, officiis nunquam deesse. Horum non ultimum esse duco praestare, quod meum est, ut concordiae opus rite in omnibus perficiatur. Quae de summo hoc negotio Mihi proponetis, lubenti animo excipiam et accuratissime expendam; desideriis Vestris, ubicunque rerum adjuncta sinant, obsecundare, gratissimum Mihi erit. Ceterum precibus piis commendatum Me habete, Reverendissimi Antistites! Fructibus abundantes ordines omnes ad sanctissima et optima quaeque instituite. Equidem nihil volo et ago, quam ut populi curis meis commissi vitae temporalis bona habeant, quin perdant aeterna.

Iz Sarajeva 22. lipnja. (*Izvadak iz privatnoga pisma*). Katolička ovdašnja cèrkva jednako je u opasnosti. Ima već i měsec danah, odkada ju nizam (vojska) noćju čuvati mora, da preprěči turkom opaku naměru, koji ju svakako hoće da zapale. U tom pogledu zaslužuje sadašnji bosanski vezir, Huršid-paša, osobito pohvalu, što je katolikom na ruku, te ih brani i zaklanja. On je i inače čověk čestit i vèrlo blag; no drugi mu turci koliko mogu smetaju, te za uzbijenje njihove pakosti mora svu svoju silu upotrebiti. — Kukavnim kèrstjanom slabo su poslědnjim mirom pomogli. Obće je mněnje, da su se dèržave više samo za se brinule nego za kèrstjane; jer to izza mira postupa se s njimi, uz pèrkos hat-humajuma, gore nego prije. Siromaštvo je uz to veliko, i zato nije čudo, što je ovdě velika hajdučija, od kako je gora zazelenila, osobito prama Hercegovini, gděno žari i pali něki razpop Luka, koj je već, kao što se glasa, do 500 momakah sakupio, te zadaje težke brige turkom.

Ovih danah došao je u Sarajevo poznati odmetnik Skender-paša (grof Ilinski), a čuje se, da će na skorom doći i drugi odpadnik Omer-paša, koj je bio ubogim kèrstjanskim bošnjakom prije několiko godinah tolikih jadah zadao; s njim da će i vojska doći, te se govorka, da se opet sprema vojnica na Cèrnugoru, iz koje se je bio isti Omer-paša prije malo godinah sramotno povratio, te sada hoće da si obraz osvětla, i da poturči i cèrnogorske junake. — Nu Bog, koj ih je 300 godinah štitio, neće ih zaista ni sada ostaviti, da postanu žèrtva jedne bezznačajne poturice.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 28. — TEČAJ VII. U SUBOTU 12. SÈRPNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

De catechisationibus Parochus ad Cooperatorem. *)

Ex fotis per nos hucusque pastoralibus colloquiis fateor, praestantissime frater mi, — magno solatio cognovisse me tuum quoad objectum s. vocationis nostrae genuinum zelum. Ponat, ut frequenter confugientes ad Dominum dicimus, Ille potens adjutorium suum super nos; atque hodie, scopo observandae per nos salutaris, finem nostrum qua doctorum s. religionis, promoventis uniformitatis, revocemus nobis in memoriam motiva super necessario mutuo consensu in faciendis, quarum utique justum conceptum recenti tenes memoriâ, catechesibus. — Sunt autem catecheses, ita sumpto nomine a Graecis, proprie audientium capacitati ac indigentiis correspondentes, loci item ac temporis adjunctis congruae, atque cum brevitate et facilitate sermonis impertitae super divina doctrina instructiones; id quidem in sensu optimi generis Authoris, quippe S. Concilii Trid. ses. 5. cap. 2, et ses. 24. cap. 7 de Ref., — respicientis non certum aliquod ab uno alterove homine amplexum sic dictum systema scholae, sed vitam et praxim totius Ecclesiae; — atque ad ipsum istud opus, utpote sub assistentia optimi ducis redactum, amantissime frater, propensiore curâ nos Animarum Pastores recurrere praeeligamus. Multum quippe erroris inest conceptui, mox, ubi de catechesi injicitur sermo, sub illa repraesentandi sibi nonnisi impuberum quampiam in s. doctrina informationem, eamdemque sub forma merae examinationis, seu in cogitando exercitationis — hac certe pro subjecto instructionis odiosa conversatione; quandoquidem catechetae munus sit, potissimum positiva doctrinae impertitione plantare, — aut ratione auditorum culturae amplificare, perficere, subin plene exhibere totam christianam vitam, hucque facientia subsidia; quo taliter subministratis per Catechetam sacris donis, catechumeni in scientia salutis sanctisque moribus exercitati, depositâ, quae alias ex imperfecto juditio penes adultiores etiam locum obtinere posset, levitate et mobilitate animi, promoveantur in viros spirituales, adultos et perfectos, quibus jam congruat concio, eorumque spirituale aedificium omnis promoveat liturgia. Ephes. 4, 12—13. O, quam late patet industria Catechetae!

Profecto ergo huc spectantia motiva identidem ponderare, non modo utile est novitiis, quorum e numero tu es, animarum pastoribus; verum id etiam in me veterano, propositum munere catechetae primo cum fervore fungendi, reproducit ac firmat. — Dein reflexe ad hancce nostram, plures ab ecclesia matre admodum dissitos pagos, villasque complectentem, et certe ad fideliter obeundum munus sacrae fidelibus pernecessariae instructionis, e parte nostra plura, nec omni stationi communia sacrificia expetentem Curatiam, communicabo tibi, quem observo ordinem et formam in catechisationibus tum in parochiali quum per filiales asservandis; atque mox sacro isto Quadragesimae tempore *) pro tuo s. amore mihi cooperaberis, me tibi omnem a Domino benedictionem exoptante.

In parochiali ecclesia ad primum Sacrum fit ordinarie per Cooperatorem homilia minor, et persolutio determinatarum per D. Episcopum precum; terminato s. Missae Sacrificio, nisi urgent poenitentes exaudiendi necessitas, pueri subinstruuntur in s. precum formulis. Praeattactae preces dicuntur porro et post s. sermonem, quem plerumque solus habeo hora 10. ad Sacrum parochiale. Objectum horum per me servatorum s. sermonum, exceptis

*) Slědi ovdě po višjem nalogu sastavljena i od prečastnoga duh. stola poslana nam razprava o tretjem onih pitanjah, što su bila god. 1852. svetjenstvu ove nadbiskupije za rěšenje predložena. Ured.

*) Scriptum Dominica 69-ae 1856.

Digitized by Google

diebus, quibus mysteria redemptionis, memoria B. S. V. M., patrocinium, ecclesiae dedicatio solemniter celebrantur, aut vero ex incidentinecessario foret aliud thema pertractandum, sunt ordinarie veritates fidei et morum potissimum, prouti eas refert catechismus s. Concilii Trid., i. e. servo conciones catecheticas, respiciendo omnino diei pericopam evangelicam epistolaremque (in quo merito commendabiles libri sunt: „Evangelska, item Apoštolska hrana bogoljubnem dušam dana" auctore P. T. Eppo. M. A. Slomšek; nec non „Christkatholische Lehre in Predigten" auctore Bernardo Schels); pomeridiano autem tempore antequam persolverimus Litanias cum Benedictione, nancisceris occasionem gaudendi de confluente ad parochialem ecclesiam e matre et proximis pagis subinde etiam e filialibus, fidelium copioso grege, ad quem, quoad viribus polleo, itidem solus expono doctrinam christianam, servando quidem ordinem determinati per D. Ordinarium catechismi, respiciendoque indigentias pubis aeque ac adultorum; — qui adulti, nisi bene sint informati, poene nec quidem moneri queunt de praestanda subin per illos domi subinstructione suorum parvulorum. — Porro decursu temporis a dominica 60. usque hebdomadem, qua s. paschali tempori terminus ponitur, tribus saltem hebdomatim diebus fit per nos catechetica parvulorum instructio, atque adeo praeparatio pro digna perceptione s. Sacr. Poenitentiae et Altaris; tu quidem frater eotum subinstrues parvulos in s. orationibus praeparabisque pro prima s. Confessione; — meum autem est doctrinae notitias amplificare penes nonnihil adultiores, eosque obfirmare ac pro prima s. Communione praeparare, — aeque ac alios neglectos rudes catechetice in necessariis instruere.

Omnino animadvertis, praeter concionandi munus manere nos studiosam catechisandorum curam, nimirum generatim parvulis in doctrina s. fidei rudimenta, uberioresque necessarias notitias assidue tradendi. Atque huic officio, ut, — abstrahendo a scholae paragraphis, ex corde tibi dicam, licet illud aliquando paulo demissius censeatur, tanto potiori studio et affectu incumbendum esse, semper magis convincor, quanto uberiores fructus, animarumque proventus inde solummodo, comite divina gratia, colligi possint; ex catechetica enim puerorum instructione pendet omnis posteriore in aetate excipiendarum s. concionum, caeteraeque spiritualis curae fructus, sicut messis e semente. Catechismi siquidem scopus praestantissimus aeque ac sanctissimus est: docet is credere, sperare, diligere, orare, Sacramenta cum fructu frequentare, omnia ad Deum referre, ejusque promovere gloriam in tempore et in aeternitate. — Perspicientes ergo nos catechismi salubritatem, velimus, amantissime frater, pietatis et divini amoris semen tenellis in cordibus eâ, quam haec Curatia expetit, adstrictione seminare, illudque frequenti, caeteroquin familiari exhortationis rore rigare, ut per divinam misericordiam nostro bono in grege germinans germinet et fructum afferat, — huncque suo tempore et animarum pastor et fidelis populus videant, laetanter gustent, et glorificent Patrem, qui est in coelis.

Non te celabo, respectu hujus quoque muneris circumire antiquum inimicum, quaerentem quem devoret; nihil enim adeo exhorrescit daemon ille, quam catecheticas instructiones, probe sciens, per easdem salvari plurimas animas caeteroquin perituras; et propterea duplici e parte nos aggreditur: per superbiam et per sensualitatem; — adversus quem, prout in susceptione s. Diaconatus admoniti eramus, incessabili pugna dimicandum est nobis, ac inter operationes domus Dei fidelibus in excubiis permanendum, — ne suscitatis quibusdam in nobis adversus catechismi fractionem difficultatibus, istum revera magnum impediat laborem.

Primo quidem vigilandum est adversus illum, alias facile nosmet fascinantem amorem proprium, qui profunde serpit, et in ictu oculi insolenter et contumaciter suboriri facit cogitationem hancce: „occupatio mea in majoribus esse debet, quam — quod caeteroquin patribus familias incumbit — est pueros et rudes catechisandi munus; quippe ista publicis meis praedicationibus magnificentius et efficacius praestare possum." En Charissime, ejusmodi intellectum pervertere animumque a chatechisatione retrahere conantem tentationem, sive si eam tibi placuerit vocare difficultatem, removeo revocando mihi in memoriam Jesum, eundemque adorando, in quo thesauri sapientiae et scientiae Dei absconditi erant, et tamen ille, quemadmodum Marci 10, 13—14, parvulos ad se venientes specialissimo amore complectens excipere et erudire solebat; munus porro Catechistae obire dignatus est Salvator, dum instrueret Nicodemum, et qui profecto in doctrina parvuli erant et rudes Philippum, Chananaeam, et licet extraneam conversationeque impuram Samaritanam. — Praeceptum porro „Euntes docete omnes gentes" procul dubio et puerorum catechisationem includit. Hinc Salvatoris exemplum et mandatum sequentes Apostoli aliique viri apostolici summo semper in pretio catechismum habuere. Alios inter S. Hyeronimus epist. 7. scribens matronae romanae, Laete nomine, inquit: „Si Paulam miseris, et magistrum et *nutritium* (respicit metaphoram, qua S. Apostolus 1 Thess. 2, 7. — et 2 Tim. 2, 15. utitur,

Digitized by Google

i. e. recte tractabo more nutricum, quae panem secant in particulas et offulas, unicuique parvulorum suorum proportionatas, ut eas parvuli deglutiant eisque nutriantur) spondeo, gestabo humeris, balbutientis senex verba formabo." — Recogito etiam, quod catechismus Conc. Trid. habet: „Si igitur ipsa aeterni Patris sapientia in terram descendit, ut in carnis nostrae humilitate coelestis vitae praecepta nobis traderet, — quid ergo non me compellet charitas, ut parvulus fiam in medio fratrum meorum, et tamquam nutrix foveam filios meos spirituales?!"

Publicae itaque elegantesque conciones, culto auditorio possunt esse utiles, dixero illas aliquando et necessarias; — ast meras ejusmodi concinnatas orationes, quemadmodum juxta praemissam observationem amor proprius illas suggerit, adhibendo, forte magnificentius i. e. pomposius munere docendi fungeremur, meo tamen judicio nec adeo efficaciter nec fructuose, quam id fit per catechisationes. Hinc doctissimus vir Gerson, non obstantibus amplissimis honoribus, parvulorum gregem erudire, et, probe noscens plurimos parentum a necessaria prolium in catechismo subinstructione variis e causis impediri, alios quoque ad idem opus invitare solebat, dicens: „Frater, gemebundos parvulorum, aut saltem matris Ecclesiae audi clamores: parvuli petunt panem, et (Thren.) non est, qui frangeret illis. Nonne prae duritie tua deficient in via, — absque ductore positi in via lubrica et tenebrosa ex facili cadent?" — Atque ita vide, oculum mentis propriae ad Jesum attollendo, illi ac hominibus odibilem superbiam, qua apparere vellem sapientior et ad sublimiora vocatus, profligare et confundere adnitor, dicoque animo meo: omni, eoque constante zelo digna est catechistica instructio; quid enim majus esse potest, quam parvulorum animos plantare, rigare, eosque ad virtutem pro reliquo vitae tempore dirigere; scriptum est enim: „Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea." Prov. 22, 6.

Alterius generis difficultates, quibus operosus zelus hoc in munere impetitur, praesertim relate ad catechisationes, quae servantur excurrendo ad filiales, sunt tales, quae, — homines etenim sumus — profecto subinde graves et admodum copiosas pro nobis involvunt incommoditates, uti sunt: generatim ruditas ac saepe indocilitas puerorum, praeprimis aliquando rudium adultorum; in excursionibus vero ad pagos, praeterquam quod instructio sit gratuita et a temporali commodo aliena, accedunt annuae plus minus incommoditates: hyemali siquidem tempore ex intenso frigore, nivalibus montibus ac agris, quos Sacerdos passim pedes peragrare debet, — aliis quoque anni partibus saepe per exundationem aquis tecti campi, pessimae et lutosae viae aegros reddunt animos, contentionemque nostram dulci fructu vacaturam ob oculos sistunt. — Quae jam respectu harum, ubi se insinuant, difficultatum removendarum nostra cura esse debeat? In genere humilis oratio, et recordatio nostrae qua Clericorum oblationis factae D. Deo. Praedictae quippe difficultates obligationem aliunde bene perspectam in praxi tantummodo impedire, voluntatem in velleitatem commutare, minusque justam agendi rationem progignere conantur. Itaque denuo amor proprius, motivis quidem nonnisi ex sanctissimo opere nostrae cum Deo reconciliationis (2. Cor. 5, 18.) petitis, vincendus; urgeat nos tunc charissime frater vehementius operativa charitas Christi, — atque excludendo alias implicantes ut plurimum cogitationes, unice ex motivo *„quia id Deus vult"* exeramus eotum vires nostras qua doctorum s. religionis, — facto, dico, exeramus animum nostrum per ardorem et zelum in catechisandis parvulis et rudibus ubiubi id fieri expetierit salus animarum nobis concreditarum, — et fracta erit vis ejusmodi tentationis. Nec vero hujus magni laboris fructus subinde quasi modicus, pusillanimes nos reddat: nam chare frater, a nobis exigitur fidelis cura, nec adeo curatio, — hujus certe Dominus et dator solus est Deus; quod vero concernit nostram dum et quando in fructibus quasi ingratam contentionem, caeteraque quibus fatigatur in catechisationibus et corpus, memores simus, D. Deum fidelem esse nostrum depositarium, apud quem nil perit, imo deposita crescunt — 2. Tim. 1, 12; — et quum catechistica instructio majorem in instruente arguat charitatem, gratiam, spiritum et fervorem, praemium quoque in coelo exspectare licet et oportet majus, gloriae in anima, et splendoris in corpore. Dan. 12, 3.

Itaque ad puerorum et rudium in chatechismo indefessam et piam instructionem excitat nos voluntas Dei, Jesu Christi exemplum de iisdem parvulis loquentis: „talium est regnum coelorum," de se autem dicentis: „Spiritus Domini super me, evangelisare pauperibus misit." Luc. 4, 19. Hinc nullum, quantumlibet vilem, abjectum et difficilem a se rejecit, quin potius benigne excepit omnes. — Cogitemus ergo, praesertim dum excurrendo catechisaverimus, qua charitate, quove zelo Salvator hominum circumibat pagos et villas, — ignaros et rudes, nunc in littore, nunc in montibus, nunc in locis campestribus instruens; quomodo se ad horum auditorum captum demittebat, familiari loquendi modo utens, eadem saepe repetens et inculcans, similitudines et parabolas vul-

Digitized by Google

gores adhibens, — qua patientia ac amore turbas sustinebat, — qua lenitate et mansvetudine tarditatem et stupiditatem juvabat, duritiem et contumaciam ferebat et omnia omnibus fiebat, ut omnes redimeret et salvos faceret! Hoc eximium Dei Sapientiae exemplum vincat varias incommoditates, trahat nos post odorem et zelum Christi pro salute nostra omnia facientis et patientis, — nec gravabimur tamquam pertaesi nostrae curatiae parvulos in doctrina catechisare.

Ad hunc praeterea zelum allicit nos exemplum Apostolorum, qui — charismatibus S. Spiritus repleti — cum rudibus quoque agebant, cum vilibus conversabantur, illisque se omnimode adaptabant, omnibus omnia facti, ut omnes Christo lucrifacerent (v. Act. Ap.). — His excitati exemplis et sacro flagrantes amore, in hoc rudes catechisandi zelo se praecipue commendarunt S. Carolus Bor, S. Franciscus Xav., S. Norbertus, S. Franciscus Sales, S. Vincentius a Paulo, S. Joannes Regis, (quorum biographias lubens tibi suppeditabo; earum quippe consideratio maxime exhibet catechisationum etiam, quae fiunt excurrendo ad filiales, scopum ac utilitatem, — unaque applicitis quibusdam particularibus super tradendo catechismo regulis, animum ad felicissime catechisandum efformant efficacius, quam modus mere explanatorius), et alii innumeri, qui spiritum Christi habuerunt. Hi apostolici viri doctrinâ et sanctitate conspicui, quamvis concionatores essent celeberrimi, neglectis non raro urbibus, rudium instructionem libenti et hilari animo identidem susceperunt. Hinc ad perrupta, invia, solitaria et horrida loca alacriter ipsi nullâ deterriti tempestate excurrebant, ut ad rudes, quorum captum sublimes praedicationes superarunt, pertingerent. In hisce locis omnibus omnia et humiles facti, vulgaribus utentes vocabulis, verba et conceptus mentis ad eorum captum efformabant, se inter eos spiritu ceu patres ac matres exhibebant, pietate ac amore docentes, quomodo se cruce signarent, orationem dominicam, salutationem angelicam, fidei symbolum ennuntiarent, quomodo mandata Dei servarent, sacramentum poenitentiae adirent, quomodo laborem diurnum, paupertatem aliasque corporis et animae aegritudines ad Dei gloriam dirigerent, patienter ferrent, dies festos sanctificarent etc. Hac mirifica catechisandi simplicitate et benignitate rudes, parvulos et adultos, ad admirabile fidei lumen et pietatis ardorem svaviter et fortiter alliciebant et Jesu Christo lucrifaciebant, patientiae et amoris spectaculum facti angelis et hominibus.

Haec praevie dicta certo optimam tuam foecundabunt voluntatem; atque si catechisatio in doctrina parvulorum in tanto, ut expendimus, pretio fuit Salvatori nostro et Sanctis omnium temporum, si tam uberes pariat fructus, — nos, nihil praefidentes viribus nostris, sed perseveranter a Salvatore, qui Vitis est — nec enim palmes fructum feret, nisi a vite succum trahat — gratiam fortitudinis ad superandas hoc in negotio occurrentes difficultates, caeterasque benedictiones postulantes, pio ardore suo tempore tum ad ecclesiam parochialem, tum in filialibus docebimus parvulos, et in medio eorum parvuli facti, fructuosis catechisationibus sedulam navabimus operam.

Prius quam tibi exponam rationes et formam servandarum in specie catechisationum, quae fiunt excurrendo ad filiales hujus parochiae, legamus una pretiossimas Ex. nostri Archipraesulis reflexiones super Concordati articulo V., pag. 4. in encyclica sub 20. Jan. a. c. editâ, item encyclicam de anno 1838. chatechisationes respicientem, Encycl. tomo 1. pag. 37. Ex depositis ibi piissimis, supremum finem muneris pastoralis respicientibus cogitatis, alia porro saluberrima suscitabuntur aeque ac firmabuntur in nobis consilia; et super quibus te instruere mihi praefixus esse nequit scopus, revocabimus nobis in memoriam necessarias catechetam ornantes virtutes, nec non assumendam generalem et in praxim deducendam methodum. Post ista planum mihi erit declaratius tecum conferre super commemoratis catechisationibus, quae habentur in excursionibus ad filiales.

(Dalje će slěditi.)

Nove naredbe o pogrebu nekatolikah.

(Konac).

U poslědnjem broju priobćena naredba nadbiskupa bečkoga i njegovih suffraganah imala je — varia fata. Kada je samo podmukli glas o njoj dopro do znanja stanovitih novinarah, podigoše ovi strahovitu viku o tobožnjoj nečuvenoj i nečověčnoj nesnosljivosti, koja se u njoj nalaže svetjenstvu. Zatim počeše isti listovi dvojit o istom bivstvu ove naredbe, nastojeći dokazati, da bi to něšto posve užasna bilo za našu čověčnu kosmopolitičku dobu. Kasnije se pronašlo, da ista naredba sbilja obstoji, zašto su podpisani biskupi pred sudište augsburžkih sveobćih i inih novinah na odgovor posvani. Pošto ovi nedodjoše, biše obsudjeni ia contumaciam a objavljena ista naredba kao — corpus delicti. Zatim su ti dnevnici svakomirisnim dimom kadili austrijansku vladu, i pred-

Digitized by Google

stavljali joj, kako bi se ona zavadila s cělom Europom, kad se nebi sa svom odvažnostju uzprotivile ovomu postupku svojih biskupah. Nakon toga slědilo je čvèrsto uvěravanje, da je ministerstvo sbilja izdalo oštru protunaredbu proti onoj nesnosljivoj biskupskoj okružnici. Napokon — nascitur ridiculus mus — iste novine moradoše posve smèrno i zasramljeno i — s dugim nosom prijaviti, da je ministerium sbilja izdao u istom poslu naredbu, al da je ova kao jedno jaje drugomu u svemu onim biskupskim ustanovam nalična.

Iz iste ministerialne naredbe, koja nam pruža radostan dokaz, kakova načela vladaju u c. k. ministerstvu o pravnih i nabožnih odnošajih, navadjamo ovdě glavna i osnovna ustanovljenja: 1. Na porabu katoličkih zvonovah neimaju nekatolici u obće nikakova prava. Ako bi ovo zahtěvali na temelju kakovih posebnih razlogah, to će se u slučaju razpre imat povest iztraga, i posredovanjem ordinariata pokušat nagoda, ako li ova nepojde za rukom, cěla stvar ima se podněti ministerstvu odluke radi. 2. Što se tiče grobljah, ne samo da se neima nigdě siliti na njihovo zajedničtvo za katolike i nekatolike, već više svakom sgodnom prilikom treba na to směrati, da za nekatoličke obćine ili posebna groblja uvedena budu, ili da se, gdě za to pravedno zahtěvanje obstoji, jedan dio obstojećega zajedničkoga groblja sasvim odluči, i nekatoličkoj obćini na izključnu porabu preda. Ovo odděljenje ima se putem směšna odbora poduzeti, a razmirice, koje bi se porodit mogle, mirovnim načinom pokušat razpraviti. Ako nebi ovim putem razděljenje uspělo, trebat će taj posao ministerstvu na odluku predložiti. 3. Tamo, gdě neima posebnoga groblja za nekatolike, imat će se ovi, dok im se takovo groblje uredit moglo bude, pokopat na katoličkom groblju. U tom slučaju ipak na zahtěvanje župnog duhovničtva treba jedan za takove potrebe dostatan dio kao pokopaliště nekatolikah od ostaloga groblja oddělити. 4. Gdě nekatolička obćina ima svoje posebno groblje, tu osobe, koje su joj pripadale, samo na njem treba zakapat. Iznimka bi se samo tada učinit mogla, kad bi pojedine osobe nekatoličke obćine u tolikoj daljini od svoga groblja preminule, da se mèrtvo tělo nebi bez znatnih tegobah onamo prenèti moglo. U tom slučaju ima se takov mèrtvac ukopat na katoličkom groblju, al ujedno trebat će na to obratjeni prostor na zahtěvanje župnoga duhovničtva odlučiti. 5. To isto valja i u onih slučajih, gdě se imadu pokopat u katoličkih obćinah pojedince obitavajući ili na putu preminuvši nekatolici. Razuměva se po sebi, da nekatolikom ostaje prosto, da na svojih posebnih grobljih, bila im ova početno opreděljena ili nakon učinjenoga razděljenja zajedničkoga groblja jedan im dio odanj pripao, pogreb čine polag svojih nabožnih obredah. Gdě toga neima, ima se nekatolički duhovnik, kada mèrtvaca na groblje sprovadja, dèržati onih propisah, koji za pogreb nekatolikah na katoličkom groblju obstoje (naime bez pogrebnoga slova i pěvanja). Medjutim je ministerstvo duhovne ordinariate pozorne učinilo na one tegobe, koje bi se, kako se predvidit može, u pogledu ovoga pitanja porodit mogle, izjavivši im ujedno očekivanje, da će oni, dok se neprivede ono stanje, koje će izključenje nekatolikah iz katoličkih grobljah mogućno učiniti, u poslovih ove stvari se tičućih s obzirom na obstojeće okolnosti postupati, i k uklonjenju onih tegobah, koje su kod toga neizběžive, pružati pomoćnicu ruku. Napokon u nikojem slučaju neima se od katoličkoga duhovnika zahtěvati, da on nekatoličkoga mèrtvaca, bilo i bez cèrkvenoga ruha, sprovadja na groblje. — Tom dakle naredbom ukinuta je dosad obstojavša Josipa II. od god. 1783. Ova proizhodjaše upravo iz protivnoga gledišta, da naime podizanje zajedničkih grobljah za katolike i nekatolike treba podupirat, i zato naredjuje, da tamo, gdě neima posebnih grobljah, ustanovi se zajedničko. Ova naredba dozvoljavaše nadalje, da se nekatolici kod pogreba svojih jednověracah zvonovi katolikah posluživat mogu, a silovaše katoličkoga duhovnika, da tamo, gdě u městu ili na blizu nekatoličkoga neima, nekatoličke mèrtvace sprovadja na groblje.

Zakladnica. *)

Nos *Josephus Georgius Strossmayer*, Dei et Apostolicae Sedis gratia dioecesium Bosnensis seu Diakovensis et Syrmiensis canonice unitarum Episcopus probe in Domino expendentes: reditus beneficiorum ecclesiasticorum, quum sint pretia peccatorum, lacrymae fidelium, et patrimonium pauperum, in Ecclesiae pauperumque necessitates expendi debere, quo sic illud, quod ex Ecclesiae sinu derivatur, peculium sacrum, suo quodammodo jure, ad fontem suum redeat, pietatis et sanctitatis Christianae fines, quos Ecclesia nunquam non intendit, promovendo, pauperumque, quos eadem benigna mater semper in visceribus suis portat, indigentiis succurrendo; cupientes porro salutarem hancce doctrinam

*) Rukom jednoga prijatelja, komu lěpo zahvaljujemo, primismo ovu izvornu zakladnicu u dostavěrnom prepisu, te se za sretne sčnimo, što ju možemo svojim čitateljem priobćiti. Škoda i prekoda bilo bi, da se neobjavi ova veleważna listina, kojom si je presvětli gospodin zakladatelj jošte za života podigao sjajan spomenik blagosti, velikodušja, pastirske bristljivosti i mudrosti svoje. Ured.

Digitized by Google

hinc inde jam poene obsoletam dilectissimo clero nostro efficaciter in memoriam revocare, et operis eidem, quod hac in re imitetur, pro Apostolici muneris Nostri debito, praebere exemplum; toto tandem cordis Nostri affectu desiderantes pro viribus et commoda et decora promovere illius sanctae haereditatis, quam sibi Pater Aeternus Unigeniti sui sangvine acquisitam Nostrae curae ac sollicitudini concredidit, id autem est: illius dioecesis, quae Nos Ipsos utero suo portavit, Christo genuit, materno suo sinu fovit, et uberibus suis lactavit; quae Nos in prima adolescentia a saeculi hujus perversitate exemptos in dilecta tabernacula sua recepit et coelestis doctrinae pane in virum fortem enutrivit; quae Nos denique per manuum suarum impositionem in patrem credentium et subin in plantarii sui cultorem evexit, donec tandem nullis plane Nostris meritis, sed sola Miserationis Divinae dignatione sponsus ejusdem et supremus pastor evaderemus. Haec igitur omnia, prout oportuit, considerantes, sequentia disponimus:

1. Ecclesia cathedralis, cum sit omnium aliarum dioeceseos Ecclesiarum mater et magistra, has omnes uti cultus divini majestate, ita et amplitudinis suae mensura, et operis sui artificio, et ornamentorum suorum venustate superet, oportet. Ecclesia Nostra cathedralis interna externaque sui facie iniquitatis et angustiae illius temporis, cui originem suam debet, vestigia gerens, fini suo amplius non respondet, verum desiderio sui renovationem desiderat, ut augustius evadat Sanctissimae Trinitatis habitaculum, magnificentius mysteriorum Novi Foederis sacrarium, amplius miserationis et gratiarum divinarum populo Dei promptuarium, dissertius veritatis catholicae praeconium, insignius denique artis christianae omne in aevum monumentum. Senserunt id dignissimi praedecessores Nostri, ex quorum liberalitate et munificentia notabile jam hunc in finem capitale conflatum est. Eorum igitur vestigiis Nos insistentes, hisce quinquaginta millia florenorum (50,000 fr.) in sic dictis urbarialis recompensationis obligationibus (zemljištno-razteretne obveznice) legamus in augmentum aeris, fabricae novae Ecclesiae cathedralis destinati.

2. Ea, quae Sacro-Sanctum Concilium Tridentinum de seminariis puerorum in qualibet dioecesi erigendis sapientissime constituit, temporis nostri rationibus plane congruunt.

Praecipuus saeculi nostri morbus est: superbia spiritus et effraenis terrenorum cupiditas, quae incuriam aeternorum, fidei neglectum et malesanum religionis dogmata pravis desideriis suis conformandi studium et indifferentismum peperit. Ut hic morbus plene curetur, illa Apostolici zeli, constantiae, fortitudinis et eloquentiae miracula renovari oporteret, quae olim mundum idolorum servituti erreptum, svave christianae legis jugum subire fecerunt. Speratur a seminariis puerorum, ut hanc mundo lucem et hunc terrae salem praebeant. Hinc est communis ille Episcoporum, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, conatus efficiendi: ut ii, qui ad Altaris ministerium praeparantur, a tenellis jam ungviculis a peccatorum consortio et venenatis saeculi hujus contagiis abstracti, in ipso sanctae Ecclesiae sinu ad eas sublimes virtutes, quarum exempla populis subin praebeant, informentur, et in iis veritatibus divinis, quarum mysteria gregi Christi olim exponant, erudiantur. Tanta aequidem est verbi divini virtus et efficacitas, ut montes transferre, ossibus aridis vitam indere et mortuos suscitare possit; ast quanta sapientiae et eloquentiae vi opus est, ut verbum divinum juxta nativum vigorem suum eam, quae secundum carnem est, sapientiam confundat; ut errorum et praejudiciorum tenebras dissipet; ut malorum radices e cordibus evellat; et animum ad plenam sui abnegationem et ardua quaeque obfirmet.

A seminariis puerorum bene ordinatis exspectatur, ut coenacula sacra evadant spiritu sancto plena, ex quibus viri prodeant, de quibus jure dicatur: in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum, in credentium confirmationem; in pusillorum corroborationem; in infirmorum medelam; in errantium correctionem; in moestorum consolationem; in perversorum confusionem; in omnium denique, quos Deus vocavit et praedestinavit, salutem et prosperitatem.

In errectionem igitur seminarii puerorum legamus triginta millia florenorum, et quidem viginti millia in nationalis mutui et decem millia in urb. compensationis obligationibus.

3. Claustrum sororum misericordiae, Deo opitulante, jam poene ad consummationem deductum, proxime ab illis pacis angelis, et charitatis victimis inhabitari incipiet, quae ita infirmitatibus et vulneribus corporis medendis inserviunt, ut una quam saepissime longe periculosiores animi infirmitates et vulnera curent; quae pubem femellam in iis, quae scitu necessaria et utilia sunt, ita instituunt, ut in cognatorum suorum sinum reduces, aut uxores et matres subin effectae, christiana sua in omnibus vivendi ratione plurimum conferant ad spiritum Christi in familiis regenerandum, ex quo ille naturali suo cursu totius societatis intima pervadat, uti id primis aerae christianae saeculis factum est.

In augmentum igitur dotis monasterii hujus assignamus decem millia florenorum in nationalis mutui obligationibus.

4. Justum et aequum est, ut sacerdotes sub diei et aestus pondere in cura animarum deficientes, et ad quietem recedere cupientes, habeant, quo caput reclinent; hinc in meliorem fundi deficientium sacerdotum dotationem legamus decem millia florenorum in urbar. compensationis obligatoriis.

5. Fundo Dioecesano in extraordinarias Cleri dioecesani necessitates destinato donamus quinque millia florenorum in urbarialis compensationis obligationibus.

Digitized by Google

6. Fundo, ex quo novitiis sacerdotibus ad curam animarum exituris libri necessarii comparentur, muneri damus quinque millia florenorum in urbarialis compensationis obligationibus.

7. In subsidium iis capellanis, qui in miserioribus stationibus constituti, tenuem admodum dotem habent, assignamus quinque millia florenorum in urb. compens. obligationibus.

8. Mille florenos (1,000) in urb. comp. obligationibus legamus pro uno sacro solemni, die nominationis Nostrae, in diem 19. Novembris incidente, in Ecclesia cath. Diakovae legendo, ut Deus O. M. gratiae suae praesidio Nobis in regimine Dioecesis adesse dignaretur. Post mortem Nostram intentio sit: pro refrigerio animae Nostrae.

Has summas Venerabile Capitulum Diakovense administrabit sub Episcopi directione et inspectione, quin cuiquam secus, ullo sub praetextu in hoc semet ingerere integrum sit.

In majus horum robur et firmitatem litteras hasce fundationales propria Nostra manu subscriptas et officioso sigillo Nostro munitas, in Archivio capitulari ad perpetuam rei memoriam asservari disponimus. Datum Vindobonae die decimo quarto mensis Junii Anno reparatae Salutis 1856. L. S. Josephus Georgius Strossmayer m. p. Eppus Bosnensis seu Diakovensis et Syrmiensis.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo blagoizvolilo je previšnjom odlukom od 20. lipnja za školske nadzornike rimokatoličkih biskupijah u kraljevinah Hèrvatskoj i Slavoniji premilostivo naimenovati, i to za nadbiskupiju zagrebačku preč. g. kanonika *Janka Pavlešića*, za biskupiju djakovsku preč. g. opata i kanonika *Josipa Matića*, za biskupiju senjsko-modrušku preč. g. opata, kanonika i podarcidjakona bakarskoga *Venceslava Smića*.

— „L' Osservatore Triestino" od 1. tek. měs. donosi iz rimskih novinah „Gazetta di Roma" slědeću vèst: Skupština ilirska sv. Jerolima, velikim umom od pape Nikole 5. ustanovljena na korist Slavjanah, imadjaše sgodu da izkaže narodno veselje prigodom uzdignutja na dostojanstvo kardinalsko nadbiskupa Jurja Haulika. U večer 16. i 17. lipnja dade ona razsvětliti svoj stan i cèrkvu sv. Jerolima. Na prednjoj strani cèrkve čitao se je nadpis u jeziku slavo-ilirskom, kojim bi čestitano i njegovoj eminencii i narodu ilirskom.

— Ima tomu několiko vremena, što si često našega revnoga i vèrloga pověstnika, g. Ivana Kukuljevića, mogao vidit u ovdašnjoj pèrvostolnoj cèrkvi, kako pozorno sve njeno umětno blago motri i razgledje, dočim je kod kuće i drugud iz dostavěrnih listinah izpitivao prošlost istoga hrama i sakupljivao gradivo za njegove dosadanje sgode a nesgode. Plodove ovih svojih trudovah napisao je g. Kukuljević, i predao već tiskarni, iz koje će za kratko vrěme izaći na světlo. Bit će to točan opis pèrvostolne zagrebačke cèrkve pogledom na pověstnicu, umětnost i njene starine. Ovaj spis obsizat će do pet tiskanih tabakah, kojim će napokon i naš krasni pèrvostolni hram u svakom obziru i podpuno bit opisan. Dugo je već ovaj naš hram, najveća dika našega grada, — poput inih i manje vrědnosti cèrkvah božjih po drugih pokrajinah, koje su opisane, — čekao na svoga opisnika, dok se je evo duša našla, koja se je smilovala. . . S neuztèrpljivosti čekamo, da isti opis dotiskan bude, i da u njem sve blago, što nam ga ove posvetne zidine iz starijega i novijega vremena kriju, zajedno sakupljeno i razjasnjeno nadjemo.

— Iz 151. broja „Nad. Novinah" doznajemo, da je jošte dne 26. sěčnja tek. god. u 56. godini života preminuvši župnik drenjski, biskupije djakovske, Stěpan Jesenković, ne samo za života sveudilj se starao za duševno i tělesno blagostanje svojih župljanah, nego da je i cělu svoju imovinu od 6000 for. sr. zapisao u blagotvorne svèrhe. Poimence sav višak svoje zaostavštine zapisao je ilirskoj skupštini sv. Jerolima u Rimu, o kojoj se obširnije može čitat u 19. broju ovogodišnjega našega lista.

S. Iz Petrinca 26. lipnja. (Radi nagomilana gradiva zakašnjeno.) — U 21. broju katoličkoga lista čitah, da je „kolo mladih rodoljubah" opet priugotovilo jedan svezak Šmidovih spisah za mladež, koj će koncem t. m. na světlo izajti. Buduć da su ovi spisi za mladež i njezine ukućane od neprecěnjene vrědnosti, želět bi svakako bilo, da se što obilnije medju narodom razprostrane; nu da se ota svèrha tim laglje postigne, valjalo bi uvěk na to gledati, da im se prodajna cěna čim nižja odredi, čim bi si ih i siromašniji čitatelji kupiti mogli. Zašto je knjižici „Dobri Radoica i zločesti Ivica" cěna na 20 kr. sr. narasla, dočim su se prije nje izišavši svezci po 10 kr. sr. prodavali? razloga neuvidjam; možebit zato, što je za několiko listah povećana? Ta dosta bi bilo, da joj je radi toga cěna iz 10 na 12 kr. sr. poskočila. Mislim dakle, da bi svakako bolje naměnjenom cilju odgovaralo, kad bi se rečena knjižica u većem broju za sladki med razgrabila, nego što pogděkoji imućniji seljanin — kimajuć glavom za nju 20 kr. sr. težko iz džepa vadi, a siromašnijim za njom samo zazubice rastu.

(Da se vèrli Šmidovi spisi za mladež čim više razprostrane, predalo je „kolo mladih rodoljubah" knjigaru Županu rukopis „Dobroga Radoice i zločestoga Ivice", a ovaj ga je o svom trošku štampat dao, i *sam* mu opredělio cěnu 20 kr. sr. Buduć da je ovako i što

Digitized by Google

je na jednoj strani radi knjigarskog većeg saveza koristi postignuto, to opet na drugoj strani povišenom cěnom obataljeno, — preuzè rečeno kolo opet nakladu Šmidovih spisah u svoje ruke, ustanovivši im, kako to i oglas VII. svezka u 26. broju ovoga lista zasvědočava, pèrvašnju nizku cěnu. Ured.)

F. R. Iz Senja 8. sèrpnja. Danas oko tri sata poslě pó noći preminù u Gospodu veliki predstavnik stolne cèrkve, prečastni g. *Jerolim Franić*. Pokojnik běše rodjen dne 23. rujna 1779.; svetjenikom postadè dne 4. listopada 1803., te kano takov bude do godine i pol togunjskim i senjskim kapelanom; zatim kancellarom pod presvětlim biskupom Ježićem. God. 1808. postanè upravljatelјem senjske župe, a odmah god. 1810. kanonikom stolnoga kaptola, komu od g. 1838. revno predsědaše. Dakle 46 godinah pokojnik kanonikovaše; doisto rědki primèr! Ali běše takodje dostojan ove časti, pošto u njemu se nadtěcahu za pèrvenstvo svetjeničke i čověkoljubne krěposti. Svojim neporočnim življenjem biskupiji i gradu Senju propovědaše Isukèrsta, koga sniženost prama svim, a navlaš veledušnost naprama siromahom toli věrno naslědovaše. Bez svake bolesti, nadvladan jedino brojem danah zaspa ovomu životu: „Sitivit anima mea ad Deum fortem, vivum; quando veniam et apparebo ante faciem Dei?“ (Ps. 41).

Iz Bosne, 29. lipnja. Nije doduše moći opisati, šta se ovdě radi od muslomanah protiva kèrstjanah! Cěla turska věra zaklela se, da će na ugodjeni dan posěći svu raju. Vezir, premda pametan čověk, nu buduć bez odvažnosti i sèrčenosti, nije kadar, da sva zla preprěči. Turci sada već javno nasèrtju osobito oko Travnika, Skoplja i Lěvna na kèrstjane; u Starom majdanu srušili su jur cèrkvu kèrstjansku, kojom prigodom i tri svetjenika po svoj prilici zaglavišc, jer poslě nisu došli na vidik. — Skender-paša Ilinski nalazi se u sarajevskih toplicah; on si netare glave za kèrstjane. Jedino je naše ufanje u Boga, da neće nevěrnikom dopustiti, da im izadje za rukom njihova zla naměra.

Imamo tu radostnu věst (koju smo stranom i mi već priobćili. Ured.), da je c. k. austrianska vlada blagoizvolila podariti 10,000 for. sr. za novo sěmenište, što se imade sagraditi za bosansku redovničku mladež, i da je dopustila, da se slobodno i bez plaćanja mitnice prenosi iz Bosne hrana potrebita za istu mladež. Ravno tako opredělila je ona naměstniku apoštolskom i biskupu u Bosni godišnje plaće 3000 fr sr. To je opet novi dokaz, kako imade mladi car austrijski na sèrdcu i duši napredak i blagostanje katoličanstva u Bosni. (N. Nov.)

Iz Turske. Sa svih stranah turskoga carstva stižu najžalostniji glasovi o zlostavljanju kèrstjanah i běsnilu hat-humajumom razjarene turadi. U Skadru u Albaniji razvali razdražena muhamedanska světina tamošnju katol. cèrkvu i dogotavljano sěmenište, o kom smo i mi istom nedavna najbolju nadu za tamošnju cèrkvu izjavili. Tako i drugdě ovi barbari pustoše i haraju kèrstjanske svetinje, a na više městah tekla je već i kèrv kèrstjanah. Zar su za ovakove stečevine kèrstjanske vlasti toliko žèrtvah doprinèle za uzdèržanje Turske? A šta čeka istom bědnu raju, ako i kada kèrstjanska vojska, koja jošte uzpreže oběst tursku, sasvim ode iz turskoga carstva? —

---

* Rimski praelati, koji preuznositim kardinalom i nadbiskupom *zagrebačkomu* i lavovskomu donose stožernički barett, stigoše dne 7. t. m. u večer u Beč.

* Polag najnovijih statističkih podatakah u careviai austrijanskoj živi: 29,000,000 katolikah latinskoga obreda; 3,698,000 obredah iztočnih cèrkvah (slavenskoga, jermenskoga i rumunjskoga); 3,450,000 protestantah, 50,000 unitaracah i 800,000 židovah. U samoj Ugarskoj ima 2,216,558 protestantah a 3,162,000 sjedinjenih i nesjedinjenih slědbenikah iztočnog obreda.

* U najnovije vrěme sakupili su se u Parizu rabini cěle Francezke zajedno s rabini iz Algira, da se posavětuju o tom: nebi li probitačnije bilo, da se židovski šabes prenese na nedělu; kažu, da se je većina izjavila u smislu ove obnove.

* Dne 5. lipnja preminuo je u Budimu u 40 godini svoga velezaslužnoga života Aloisio Somogyi, svetjenik ostrogonske nadbiskupije, i učitel' cèrkvenoga prava, bivši prije učrednik cèrkvenoga časopisa „Religio es Nevelés“ a zatim něko vrěme missionar u Americi.

Dopisnica Uredničtva.

G. F. R. u S. Poslani nam književni pretres primismo, pa ćemo ga, čim uzmognemo, objaviti. Pověstnica staro-slavenskog prevoda sv. pisma dobro bi nam došla, ako nije prevelika za omedjašeni prostor našega lista. U tom slučaju predali bismo ju u dotične ruke, da se natiska u „Arkivu“. Obećane zanimive cèrtice o Bogomilih neustèrpljivo čekamo. Bog s Vami. — G. A. K. u Š. „Pěsma Angjelu strażaninu“ ima sve mahne jezika i pěsničtva a nikoje krěposti; u takovu oblièju bila bi Angjelu čuvaru više na nagèrdu nego na slavu. G. A. Ž. u T. Za pèrvo polugodište primismo od Vas samo 2 for. 80 kr. sr., dakle niti podpunu polugodišnju predplatjevinu, kamo li cělogodišnju. — G. S. B. u J. i č. otcu S. K. u Rěci. Vi ste početkom lěta predplatili na cělu godinu, a sada opet poslali predplatjevinu za drugo polulětje. Ove novce zadèržat ćemo kao predplatjevinu za pèrvo polugodište 1857., ako Vi drugačije neopredělite.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su: g. Dragutin Vran, župni pomoćnik u Bednji, upravljatelj župe u Komarevu a g. Jakob Mužević, župni pom. u Zlataru, upravljatelj župe u Lobora. — Premèšten je: g. Gjuro Tušak, žup. pomoćnik, iz Lobora u Konobu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 29. — TEČAJ VII. U SUBOTU 19. SIŽRPNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

De catechisationibus Parochus ad Cooperatorem. *)

(Nadalje.)

Parochiae nostrae adscriptae sunt prope ter mille animae; in matre atque villis dimidia hora distantibus numerantur 1750., — in montosis, ubi ad pagum A capella est S. Thomae Ap., abhinc in distantia unius horae degunt fidelium 780, — apertum denique campum B, et tractum C. juxta navigabilem nostrum fluvium, incolunt remoti abhinc 1 ¼ horâ 450 parochiani, hucdum nullam habentes capellam. Ad A fit excursio tempore s. quadragesimae, et mox post pentecostalia festa; singula illa anni ecclesiastici parte sex vicibus; pro ipsa ibi facienda doctrina deligitur trium dominicarum pomeridianum tempus, et pro adjunctis fit quoque apta dispositio trium ferialium dierum. Pro fidelibus B et C inhabitantibus fit in B, et eandem dierum dispensationem servando moris est ad B excurrere s. adventus tempore, — secundario item a dominica in Albis, (hoc jam ad aetatem appropinquante tempore, item post Pentecosten deliguntur, quantum id fieri potest, dies solummodo festivi). — Praeter impuberes instructionis capaces, nullave solida ratione ab interventu impeditos, convenit porro multitudo adultorum, caelibum, matrimonio junctorum et senum, — meri ejusmodi, qui antemeridiano cultui divino in parochiali ecclesia jam interfuere, ad pomeridiana vero Sacra et catechesim nequeunt ad eandem comparere, propter majorem distantiam et saepe perdifficilem ejusdem ecclesiae aditum.

In nexu pridie expensorum, charissime frater, pro tuo tenero et pio corde, quo nullum sudorem in pastorali munere reputas gravem, animas videlicet nobis concreditas s. religionis notitia pascere, atque, ad quod Excellentissimus Archipraesul paterna cum sollicitudine identidem nos inflammat, s. religionis inaestimabilem influxum in christianorum animos diffundere, haud dubie vel simplex haec laboris nostri in filialibus designatio, ipsarumque harum excursionum mos arridet tibi, quum caeteroquin earundem grave momentum i. e. scopum ac utilitatem et sentias et perspicias. Gratia tamen conciliandae sanae et semper perfectioris animorum nostrorum congruentiae, vaca charissime frater sermoni, quo super dictis excursionibus, earumque scopo et utilitate mea pariter sensa tibi aperire cupio.

Notum habes statutum nostrum ecclesiasticum, vigore cujus singulis dominicis et festis diebus pomeridiano tempore in ecclesia parochiali catechisandi sunt parvuli, — objecti eisdem explanati fit dein uberior declaratio ad adultos horum indigentiis commensurata. Manuductionem ad istud negotium ultimo theologici cursus anno nactus es; multumque in Domino gaudebo, si tenuis mea praxis juniorem te aliquatenus saltem juvare poterit. — Praeterea, uti ex scholasticis praelectionibus notum mihi remansit, habentur catechisationes etiam in filialibus; siquidem per integrum annum, pariter ille, quemadmodum in parochiali ecclesia fit delectus dispositioque materiarum, earundem expositio ac applicatio ad christianam vitam. — Si vero vastitas et situs parochiae e. g. nostrae exigit, ut Curatorum unus certâ solum anni parte certisque diebus alternatim ad filiales excurrat, i. e. ordine relate ad tempus et diversas filiales interrupto, tunc talium instructionum scopus non est in eo positus, ut quoad parvulos catechismi tituli ex ordine simpliciter percurrantur, quod ipsum et fideles non alliceret, — nec vero etiam quoad adultos semper fieri potest more recentiorum e. g. Zwickenflug, Gaume, Mssal,

*) Slědi ovdě po višjem nalogu sastavljena i od prečastnoga duh. stola poslana nam razprava o tretjem onih pitanjah, što su bila god. 1855. — a ne 1852. kao što je u poslědnjem broju pogrěšno tiskano — svetjenstvu ove nadbiskupije za rěšenje predložena. Ured.

Digitized by Google

amplissima studiosaque deductio unius ejusdemque thematis; etenim quo tandem temporis spatio exhibita sibi haberent congrue suis indigentiis religionis documenta? Panem in tantam speciem redactum filiales forsitan admirarentur; ast, quum eorum statui non conveniat, turbae relinquerentur infirmae, imbecilles, commoverentque animum ad commiserationem. — Ipse pro ejusmodi catechisationibus materiarum nonnihil operosus selectus et dispositio congruant toti plano, quod sibi Animarum Pastor conficit pro cyclo trium, ad summum quinque annorum, habito respectu ad indigentias profectumque suarum filialium, item ad fervorem frequentandi, dum id omnino fieri valet, cultum divinum pomeridianum in parochiali ecclesia. Itaque concesso, Animarum Pastori, adjuncta fidelium hac in parte bene ponderanti, libero materiarum delectu earumque despositione, apud nos

I. reflexe ad profectum, quem impuberes faciunt ex frequentatione subinstructionum, quas dominicis et festis diebus post primum Sacrum fieri solere dixi, item ad profectum haustum ex instructionibus pro prima s. Confessione et Communione, iidem partim in precibus pertentantur, partim istae, quod ipsum etiam principaliter fit, gratia juvandae memoriae exponuntur; tali modo, s. precibus tamquam pro fundamento religiosae institutionis sumptis (librorum usus penes ejusmodi adhucdum solet esse rarus) profecto singula vice praemeditate delectae, s. religionis *saluberrimae* (immediate influentes ad fovendam sanctificationem) materiae, possunt parvulis congrue eorum indigentiis ad captum explanari; — hacque adhibita cura feliciter una perspiciunt pro futura vita, cognitionem rectam vel primorum s. fidei rudimentorum multum juvare *bene orare* cupientem, — *devote item orantem* ardere cupiditate semper amplioris cognitionis s. religionis; hoc ipsum autem, et diligentem Sacrorum antemeridianorum in ecclesia parochiali frequentationem, et Sacramentorum dominicis saltem et festis diebus frequentiorem usum certo firmat multum, mutuam etiam Pastorum ac Animarum provehit sanctimoniam, atque in sequelis omnem desideratam producit prosperitatem, quum animarum pastor aeque ac oviculae intima cordis pietate et religione credant „*aliud Nomen non esse datum hominibus sub coelo, quam Nomen Jesu, in quo oporteat nos salvos fieri.*"

II. Pro adultis, qui puerorum instructioni necessario etiam intersunt, hac tamen sola eis vix satisfactum esset, pro toto ad eandem filialem excursionis tempore sumuntur themata e. g. de christianis officiis erga Deum (*), — erga se, — proximum, — de 7 Sacramentis, — conspectus historiae V. F., — Vita Salvatoris, — explanatio symboli Apostolorum, — decalogi, — praeceptorum ecclesiae, — de quatuor extremis et futura vita, — singulorum officia statuum etc.; quae themata ad hos adultos, parochianis ad ipsam ecclesiam parochialem proximius sitis nil inferiores pertractantur — ad normam catechesium S. Cyrilli Hyeros., et ad modum, quem ab aliis sanctis Patribus adhibitum videmus in illorum operibus, praecipue a s. Cypriano, Ambrosio, Augustino (celebre hac in parte opusculum „de catechisandis rudibus", et „enchyridion" de fide, spe et charitate), Leone et Gregorio M., qui cum principali aliquo themate *doctrinas etiam varias* perspicue connectebant, hasque auditorum indigentiis adplicabant, — ad horum inquam normam pertractantur indigitata themata ita, ut nostri remotiores parochiani etiam, quoad nimirum possibile est, frequentiore sui sacri praeconis voce admoniti, sciant pariter, quonam veluti ad finem omnia eorum consilia, labores, conamina referenda sint, ut ipsi quoque semper meminerint illius, quod Salvator ait Joa. 17, 3. „*haec est vita aeterna, ut cognoscant Te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum*", utque sciant, quo pacto beatam vitam instituere finemque ultimum consequi valeant; siquidem per sedulam circa eosdem zelosi Curati operam conjungentur cum Jesu, perspicientesque (1 Joa. 2, 3) Jesum ab iis cognosci, qui Ejus observant mandata, — non degent vitam in desidia ac ignorantia, malevolentiae scilicet, incredulitatis aeque ac superstitionis ferace matre; verum praeeunte iis doctrinâ ac exemplo sacro Institutore, omni studio sectabuntur justitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansvetudinem, seriumve adhibebunt conamen vestigia Salvatoris sequendi.

Scopus proin et utilitas harum excursionum non est alius, quam est omni s. institutioni communis, quippe solida instructio in praecipuis s. religionis veritatibus, — atque ut omnis religiosae, totum quidem hominem pervadentis culturae benedictio descendat super Dei populum, excipientem bona cum voluntate evangelisantes sibi pacem.

Sed, quum singulis dominicis et festis diebus in parochiali ecclesia servetur homilia, concio, catechismi explicatio, insuper quadragesimae et paschali tempore prolium singularis instructio, — ad quid praeterea hae excursiones? num non sunt

(*) Quod dein in specie e. g. pro sex excursionibus complectitur. 1. cognitionem Dei et fidem in Deum; 2. spem et fiduciam locandam in Deum; 3. expositionem amoris Deo placiti in nobis — obedientiae porro et meritoriae resignationis; — 4. doctrinam de gratitudine, adoratione et cultu Deo debitis; — 5. posset exponi doctrina de juramento et voto; — 6. foret dehortandum a peccatis dictis officiis oppositis, in specie quod alicubi diffusius esset — uti sunt imprecationes. —

Digitized by Google

superfluae? — imo taliter nimis cumulata institutio obrut forte fidelium vires, extenuatque in illis discendi et s. eloquia pie excipiendi cupidinem? — Frater, judicio nostro, prout de te persvasus sum, ex obmotis neutrum obtinet.

Etenim I., summe necessariam catechisticam instructionem, ecclesiastico nostro statuto determinatam, inque nostra parochia fieri solitam, experientiâ teste docemur in nostra parochia potissimum ab illis tum parvulis quum adultis ordinarie frequentari, qui abhinc minus remoti degunt; caeteros vero, integrâ et ultra remotos horâ, postquam antemeridianis Sacris interfuissent, a conficienda secundario eadem via certo ut plurimum impediri facile perspicimus, dum nobiscum reputamus distantiam pagorum, vias saepe perdifficiles, jam intensum frigus, jam meridianos aestus, — porro iis quoque necessarium esse cibum meridianum, et nec pecudum, ruris opum, negligendam curam. Longinque ergo degentibus parochianis nostrâ, quam in ecclesia parochiali impertimur catechisatione haud est sufficienter prospectum, propterea introductum a Praecessoribus morem, gregem in filialibus quoque catechismo imbuendi, fundatum reperio praeterquam in ipsa charitate, etiam in jure naturali ratione contractus: nam illae etiam diversam pro nobis conferunt stipem, utique ad hoc, ut, quod positivo quoque constat jure, in sensu s. Concilii Trid. ses. 5, cap. 2, ses. 23. cap 1, utiliter penes illos residendo officio nostro defungamur; — nec vero juxta declarationem Bened. XIV. in bulla „Grave" residentia nostra esset vera ac utilis, si parochianos in filialibus quoad tribuendam doctrinam, excollendasque in eorum animis christianas virtutes negligeremus. Accedit hosce parochianos eâ, qua caeteri prope ad parochialem ecclesiam habitantes hoc in merito fruuntur bona conditione, nullo suo vitio destitutos, eo magis istud per Animarum Pastorem eis tribuendum catechisationis beneficium grato et duciliore corde et desiderare et appretiare, quo difficilior ipsis est ad matrem ecclesiam aditus, rariorque participatio in pomeridiano cultu divino. Hinc venit, praedecessores nostros, Deo gratos operarios, posthabitis hujus magisterii difficultatibus, laudatas excursiones tamquam locis et personis accomodas, nostro judicio minime superfluas, optimo consilio instituisse.

II. Attactarum difficultatum alteri porro diligentius examinandae, vix jam opus est immorari. Profecto enim, quemadmodum relate ad numerum et incredibilia conamina ac artificia eorum, qui fidelium mentes corrumpere, impietatis errores disseminare, et ita simpliciam incautos animos decipere sibi proposuerunt, gloriari non possumus de nimio nostro zelo in docendo, deque imitatione hac in parte *Illius*, qui missus est — 2. Petr. 1, 17. „*ut omnes eum audirent*", praeceptis ejus obtemperarent, esseque salus usque ad extremum terrae; — ita vero parte etiam ab altera, populo nostro, qui spirituales suas indigentias noscens nunquam non desiderat quid aedificatorii, boni et consolatorii audire, quique verbum Pasteris sui non tamquam hominum, sed sicut vere est, verbum Christi continuo recipit, nimia vel gravis non est institutio: dummodo institutionis ordo, pertractatioque adhibeatur illa, quae personis et tempori congruit. — Malignitas denique, sicubi talem doctrinae fractionem oppugnaret, juxta monitionem s. Ignatii Martyris serviat nobis pro exhortatione, in munere docendi minime a s. fervore dimittendum esse. — Quae ipsa, amantissime frater, nisi tibi Christi Salvatoris nostri miseratione aliunde illucescerent, totus noster sermo circa exerrendum amorem in munere vocationis nostrae, inanis foret.

(Konac će slěditi.)

Je li Dimitar I. biskup zagrebački jošte kao takov bio kardinal?

Od *Nik. Horvata.*

Izmedju sedamdeset i šest vèrhovnih pastirah, koji su dosad na biskupskoj stolici u Zagrebu sědeći upravu duhovnoga stada rukovodili, mnogi su krotkoćom ćudi i evangjeoskom blagosti, mnogi směrnom pobožnosti i svetostju života, mnogi njegovanjem umětnostih i unapredjivanjem znanostih, mnogi gradjenjem cèrkvah božjih i podizanjem učionicah, mnogi podupiranjem obstojavših ili zakladanjem novih zavodah, mnogi obilnom milostinjom i ulaganjem glavnicah na koristne svèrhe sebi pred Bogom i světom dično osvětlali lice, a po sebi proslavili i duhovnu svoju zaručnicu. Bilo ih je, koji su u upravljanju biskupije i na cèrkvenih skupštinah sve blago pastirske brižljivosti, sve obilje neutrudive revnosti, svu jakost neuzkolebiva postojanstva, svu moć kèrstjanske ljubavi, svu silu krotke stèrpljivosti, svu odvažnost apoštolske slobodnosti, svu krěpost pronicava uma, svu slast blagoréčnoga slova, sve ponuke čistoga sèrdca, sav upliv otčinskih opomenah, sve milinje čověkoljubne ćudi, svu věštinu izkustvom i znanjem stečenu, svu snagu razborite mudrosti upotrebljavali na dobro cèrkve i službenikah njenih i věrnih svojih. Bilo je opet drugih, koji su u kraljevskom věću dobrim savětom, na raznih poslanstvih obazrětnom věštinom, u javnih listinah okretnim perom, u višjih sudnicah pravednim odvětom, jakno zemaljski naměstnici mudrom upravom, po dèržavnih saborih silom rěči, a něki na bojnom po-

Digitized by Google

lju i mačem u ruci za sigurnost, sreću, napredak i blagostanje domovine brinili se.

U ovoj toli sjajnoj povorci slavnih imènah i licah nalazimo někoje, koje je u svetom sboru rimskih kardinalah rumeljka zaodèvala. To su: Dimitar I., od 1376—1379. biskup zagrebački; Toma Bakač, od 1511—1518. upravljatelj biskupije; Gjuro I. Drašković, od 1563—1572. biskup zagrebački; i Gjuro III. Haulik varaljski, nadbiskup i pèrvostolnik hèrvatsko-slavonske cèrkvene dèržave. Jesu li ona pèrva tri kardinala jošte kao biskupi zagrebački primiti u broj stožernikah svete rimske cèrkve? ili je sadanji naš preuzoriti gospodin kardinal pèrvi grimizom tako uresio stolicu zagrebačku, kakono pèrvi kao pèrvostolnik na njoj sèdi? To je u ovaj par, kadno se s pravednim ponosom radujemo s dostojanstva, na koje je naš vèrhovni pastir slavno povišen, — kadno se radujemo s odlične časti, koja s duhovne naše glave prelazi i na cèrkvu i na domovinu našu, — to je svakako nemanje znamenito no zanimivo pitanje.

Toma Bakač bio je nadbiskup ostrogonski, te je u město svoga sinovca Ivana V. Bakača inače Erdödy-a, naimenovanog biskupa zagrebačkog, buduć ovaj potrebite za biskupsko dostojanstvo dobe jošte navèršio nije bio, samo upravljao biskupijom zagrebačkom. Gjuro Draškovič, dobio je već godine 1572. naslov kaločkoga nadbiskupa, prešao je g. 1578. na gjursku biskupiju, a tek god. 1585. uvèrstio ga je Siksto V. u sbor kardinalski. Istinito je dakle, da ova dvojica nisu bili kardinali kao zagrebački biskupi. Neimamo toliko i takove izvèstnosti glede *Dimitra* I., biskupa zagrebačkoga. Zato nastaje pitanje: je li on kao biskup zagrebački u visoko věće svetoga otca primit ili ne? — To jedni tvèrde, drugi poriču, ovi samo nagadjaju, a oni dvoje, ini opet ništa neodlučuju.

Gospodin J. E. Borovečki objavio je dne 5. sèrpnja tek. god. u 154. br. „Nar. Novinah" — dobrom dakako naměrom, a vidit ćemo kakovom srećom — člančić pod naslovom: „Dimitar I. biskup zagrebački jošte kano takov stožernik svete rimske cèrkve," u kom radi toga, što je u naših domaćih listovih već opetovano tvèrdjeno, i što uslěd tih tvèrdjenjah ljudi obćenito misle, da je sadanji naš kardinal i nadbiskup, preuzoriti gospodin Juraj Haulik, pèrvi zagrebački vèrhovni pastir kao takov stožernik, — hoće da izpravi to krivo mněnje, pa uvěri, -- kao što se već iz naslova razabrati može, a on sbilja odrěšito tvèrdi, — „da je Dimitar taj prije, nego je postao bio štrigonskim pèrvostolnikom, dakle jošte kano biskup zagrebački, bio stožernik." Glavni sadèržaj ovoga člančića uzele su iz Nar. Novinah i ovdašnje němačke novine „Agr. Ztg." u 155. broj od 7. sèrp. s primětbom, da je zagrebačka stolica sada drugi put popunjena kardinalskim dostojanstvenikom. Putem ovih novinah razprostranilo se je isto mněnje na sve strane.

Pisac pomenutoga člančića, g. Borovečki, bio je tako dobar, te je i uredničtvu „Zag. kat. lista" priobćio isti člančić za objavu. Buduć sam pako ja kao urednik istoga lista u njem već opetovano tvèrdio, da je sadanji naš preuzoriti kardinal pèrvi na stolici zagrebačkoj, a i istoglasna tvèrdjenja svojih dopisnikah bez svake protuopazke priobćivši tim načinom za svoja činom priznao: to me je već něšto osobni obzir, a něšto dužno svojim dopisnikom štovanje nukalo, da u tom pogledu obzirno postupam; ljubav pako istine i domaće naše povèstnice sasvim me je odlučila, da se o temeljitosti priobćenoga si sastavka i njegova tvèrdjenja prije točno ubavěstim, nego ga pošaljem u běli svět. S toga sam prije svega objavljenje pomenutoga sastavka odgodio dotle, dok se sam uputim, u koliko je osnovan ili ne?

Iz uzporedjenja toga sastavka s Kèrčelićevom [1]) povèstnicom zagrebačke cèrkve, na koju se i g. pisac poziva, vidi se, da je on sve svoje oružje povadio iz istoga Kèrčelića, samo što je g. B., što se valjda razlici u dobi pripisivat imade, mnogo vrućije kèrvi, odvažnije ćudi i hrabrenijega sèrdca od Kèrčelića; jer dočim se je starijem i hladnokèrvnijem Kèrčeliću istim oružjem snabdèvenom samo věrojatnije [2]) činilo, da je Dimitar I. godine 1378. kao zagrebački biskup imenovan kardinalom, — kaže pod istom kacigom i oklopom, s istim kopjem i oštropercem u rukah mladji i sèrčaniji g. B. sasvim s junačkom smělosti, da je isti Dimitar „jošte kano biskup zagrebački bio stožernik", i da „već ove godine (1378.) naš Dimitar morao je biti stožernik." Al buduć u ovakovoj borbi neodlučuje sèrčanost i věština borčeva, već valjanost i jakost oružja, s toga ću u razpravljanju gori stavljenoga pitanja, ostavivši g. B. kao i onako ne sasvim věrnu snimku, imat pred očima samo Kèrčelića, koj je prava u tom poslu matica.

Kèrčelić osniva svoje tvèrdjenje, da je Dimitar I. jošte kano biskup zagrebački postao kardinal, pozivajući se na Spondana bez svakoga navoda; — zatim prepisujući Ciaconieve rěči: „cui praedictus Pontifex Pannoniae Regis rogatu Ecclesiam Strigoniensem commendat, quae ejus in Cardinalitium Senatum lectione pastore vacaverat"; — napokon napominjući iz knjige Samuela Timona: „Purpura Pannonica" slědeće město: „Ab eodem namque Pontifice Titulo SS. Quatuor Coronatorum cooptatus est. Demum ex humanis erepto Thomâ Mntropolita, dispensante Urbano Strigoniensi sedi praeesse, et Aulae Regiae Cancellarii munia obire jussus est Anno à partu Virginis 1379." — Evo to su svi Kèrčelićevi razlozi! Da vidimo, koliko ovi važe, i koliko im u rěšenju ovoga povèstničkoga pitanja odlučive snage podat možemo i smijemo.

[1]) Balt. Ad. Kercselich: Historiarum cath. Ecclesiae Zagrabiensis, Zagrabiae p. 135.

[2]) Kerchelich Hist. na navedenom městu: „Nobis tamen credibilior videtur Spondani sententia, qui creationem hanc ad annum 1378. Diemque 14. Kalen. Octobris collocat." Zatim: „Demetrium eodem Anno Cardinalem factum evadit credibilius."

Digitized by Google

Ciaconius živio je u drugoj polovini 16. i na početku 17. věka; napisao je dělo: De vitis Pontificum et Cardinalium, koje je u Rimu 1601. a drugi put isto tamo godine 1677. tiskano, iz kojega je Kèrčelić napomenuto město, ipak bez naslova děla i navoda stranke prepisao. Henrik Spondanus, nastavljatelj Baronievih cèrkvenih lětopisah [3]) i biskup pamierski (Appamiarum Galliae) življaše od 1568—1643. Jesuita Samuel Timon, domaći spisatelj i rodom slovak iz Ture u trenčinskoj varmedji, živio je od 1675. do 1736. godine, i izvan děla, [4]) na koje se naš Kèrčelić poziva, no koje něki pripisuju jesuiti Gjuri Škoda [5]) (1679. do 1756.), moravcu iz Kroměřiža, napisao je jošte mnogo inih ugarske pověstnice ponajviše se tičućih knjigah velikom istina marljivosti, ali nedovoljnom točnosti i kritičnom opreznostju, kao što ćemo niže dokazati. — Rěči dakle ovih spisateljah, kakove god bile, buduć nisu nit očevidci nit suvremenici bili dogodjaju, o kom svědoče i o kom se pita, već pèrvi do 180, drugi oko 250 a tretji preko 300 godinah odanj udaljeni, — rěči njihove neimaju same po sebi nikakove odlučive sile za pověstnika, već samo toliko važe, koliko oni pisci tvèrdjenje svoje dostavěrno dokazuju. To je dobro osětjao i Kèrčelić, te se nije usudio, oslanjajući se na svědočbe ovih porukah, za cělo i ujamčeno tvèrditi, da je Dimitar sbilja kao zagrebački biskup bio kardinal, već mu se je to samo věrojatnije činilo, nego da nije. I Farlata [6]) su ovi Kèrčelićevi jamci toli malo o istinitosti rečenoga tvèrdjenja uputili, da, premda prije povišenje na kardinalstvo, a zatim poděljenje nadbiskupije ostrogonske spominje, ipak odmah, dočim protivno o tom mněnje drugih napominje, sam od svoje strane ništa neodlučuje, neznajući ni simo ni tamo. Buduć dakle ovi po Kèrčelíću navedeni svědoci pred sudištem nepristrane i kritične pověstnice neimaju dokazujuće važnosti i odlučive krěposti, nemožemo i nesmijemo se na njihov ugled tako osloniti, da iz njihovih pukih rěčih konačnu i odrěšitu presudu izrečemo. U tom dakle položaju nepreostaje ino, nego primit putnu palicu u ruke, i potrudit se po mogućtvu tja do vrela, iz koga je ova stvar mutna i zamuljena do nas potekla, da se tamo, gdě je voda najbistrija i kojekakovimi inorodnimi tvari jošte nepoměšana, ubavěstimo: što je i kako je? S toga uzroka uputio sam se i ja u ovdašnju dioecesansku knjižnicu, gdě sam se několiko danah zakopao medju svakojakoga lika knjige i knjižurine, iz kojih je bezpriměrno uslužni i prijazni g. knjižničar oko mene kao na obranu gotovo čitavu ogradu nanizao, dočim sam se ja u takovom sigurnom zaklonu bez ine brige pouzdano zabavljao sa samimi častnimi starci u starověčnom odělu. Poslědak tih mojih zabavah, i sve, što su mi o svojoj dobi kazali, i što sam se od njih u obziru stavljenoga si na čelo ovoga sastavka pitanja naučio, sve ću to iskreno i istinito, pozivajući se svedjer na vrelo, štovanim čitateljem priobćiti.

U poduzetom ovom iztraživanju pridesilo mi se je, što je u drugom pogledu već mnogi vlastnik starijih sgradah izkusio. Misleći ovaj, da će manjim popravkom i troškom proći, odvaži se nanj; al kad se stane popravljat i dirne u sgradu, jadan i tužan on neočekivano opazi, da tu ima kamo više cèrvotočne, trule i oštetjene gradje, kojoj se popravkom doskočit mora, a da s pèrvobitno opredělјenim troškom potrebito dělo se neće moći namirit. Tako sam i ja u početku scěnio, da je u Kèrčelićevu životopisu Dimitra I. samo vrěme njegova povišenja na stožerničko dostojanstvo nesigurna greda, koju učvèrstit treba, i da će se to manjim trudom izvest moći; al kad tamo, pa malo potresem, poruši se toga kamo više, što niti slutio nisam, pa tako iz jednoga zla nastanu iz nenada dvě tri nove nevolje. I kao što nije moći više stičućih se bolestih u jednoga čověka najedanput lěčiti, već redomice jednu za drugom: tako mislim da valja i meni s mojim bolestnikom postupati, kod koga ću najprije putem pazljive diagnose razaznat mu sve bolne stranke, a zatim istom nastojati, da ga stavim u normalno stanje zdravlja. Tim načinom ista naměnjena svèrha po sebi hoće, da dvě točke izpitujem i rěšim. Najprije treba da sa životopisom Dimitrovim, kao što nam ga Kèrčelić podaje, povedem strogu iztragu, i čim točnije ustanovim vrěme, koje je rečeni biskup Dimitar upravljao stolicom zagrebačkom. Kada si tim postupkom sigurnu i stavnu osnovu položio budem, prokèrčit ću si ujedno put i preći na razpravljanje istoga glavnoga pitanja: da li je Dimitar sbilja kao biskup zagrebački bio kardinal ili ne?

I.

Polag Kèrčelića, Farlata, Smittha, Schematisma nadbiskupije zagr. i inih životopisacah bio je Dimitar I., prije nego je prenešen na stolicu zagrebačku, najprije srěmski, zatim varadinski biskup. [7]) Pèrvo je istina, drugo nije. Naš Dimitar bio je srěmski biskup od god. 1364. do 1368., kao što to svědoči više poveljah kralja Ljudevita, izmedju kojih navodim samo od 25. listopada 1364. gdě se ovako spominje: „Demetrio electo

[3]) Annalium eccles. Card. Caes. Baronii Continuatio per Henri. Spondanum. Parisiis 1640—1641. II. Tomi. Fol.

[4]) Purpura Pannonica seu Vita et res gestae S. R. E. Cardinalium, qui aut in ditionibus S. Coronae Hungariae, aut Regibus sanguine conjuncti, aut Episcopi Regni fuere. Tyrnaviae 1715, Fol. Cum additamentis Cassoviae 1745. Aucta et emendata Claudiopoli 1746. in 8.

[5]) V. Scriptores Provinciae Austriacae Societatis Jesu. Viennae 1855. Tom. I. p. 365.

[6]) Dan. Farlati: Illyrici Sacri Venetiis 1775. Tom. V. p. 438. 439: „Sunt, qui antea Archiepiscopum, deinde Cardinalem creatum fuisse tradant, contra quam Kerscelichius et Kovachevichius docent, Itemque Samuel Timon in eo libro, qui inscribitur Purpura Pannonica. „Ab eodem . . . . (slěde rěči, koje i Kèrčelić navodi.)

[7]) Kercselich Hist. Cath. Eccl. Zagr. p. 135. „Sublato e vivis Stephano Demetrius succedit. Fuit is primum Syrmiensis, tum Varadinensis, ab anno 1355, ut ex Diplomatibus Regiis eruitur ad 1375, (quo ad Zagrabiensem Ecclesiam, causa Negotiorum Regis commodius tractandorum, Legationesque obeundas translatus) Episcopus."

Digitized by Google

confirmato Syrmiensi;" [8]) zatim od 3. sěčnja, 28. list. 25. ožuj. 24. ruj. godine 1367. dalje 30. sěč. i 23. svib. god. 1368. [9]), gdě je svuda podpisan „Demetrius Syrmiensis." Iz srěmske biskupije prešao je Dimitar ne na varadinsku, gdě nikad nebiaše biskup, već na erdeljsku biskupsku stolicu, na kojoj je sědio od god. 1368 do 1376. kao što to opet potvěrdjuju povelje od g. 1368. (bez dana i měseca, gdě se o naslědniku njegovu kaže: „Stephano electo confirmato Syrmiensi"), zatim od 4. sěrp. 1369, 2. ruj. 1370, 2. sěč. 1371, 3. stud. 1373, 25. sěč. i 8. ožuj. 1376. U svih ovih poveljah podpisan je on „Demetrius Transsylvaniensis," a u dvih poslědnjih već stoji „Zagrabiensi . . . sedibus vacantibus." [10]) Kako se je dakle slučilo, da su spomenuti i ini životopisci Dimitra načinili biskupom varadinskim, dočim o njegovom biskupovanju na erdeljskoj stolici ništa neznadu? Evo kako! Poměšali su ovoga Dimitra s drugim Dimitrom (Demetrius de Nethke), biskupom varadinskim, koj je tom biskupijom upravljao od god. 1345. do 1370. [11]). No taj Dimitar, biskup varadinski, naš Dimitar već radi toga nemože da bude, što je on rečene godine 1370. umro. To je opazio i Pray, koj je svoju pověstnicu ugarske cěrkve velikom kritičnom opreznostju ponajviše iz poveljah sastavio, te poimence u tom Kěrčelića izpravlja [12]). Ako komu jošte sve to nebi dosta bilo, toga će sasvim uputiti sám Dimitar naš, dočim u dvih listinah, koje je 15. rujna 1381. već kao upravljatelj nadbiskupije ostrogonske i kardinal na korist kaptola erdeljskoga izdao, sám piše: „recognoscimus praesentium per tenorem, quod dudum, cum Ecclesiae Transsylvaniensi pontificali dignitate praefuissemus. . ." [13]) Dakle sbilja Dimitar zagrebački nije bio nikad biskup varadinski, pa je Kěrčelić posěrnuo, kad se je u to ime pozivao na kraljevske povelje, koje upravo protivno dokazuju, — nego je iz biskupije erdeljske došao na stolicu zagrebačku. — Nastaje sada za našu razpravu važnije pitanje: kada je Dimitar na zagrebačku biskupiju došao? i dokle je njom upravljao?

Već smo gori više spomenuli, da u dvih poveljah kralja Ljudevita i to od 25. sěč. i 8. ožuj. god. 1376. stoji: „Zagrabiensi . . (imenuju se druge něke biskupije) sedibus vacantibus;" — dakle je ono vrěme biskupija zagrebačka poslě směrti biskupa Stěpana IV., koj je někako pod konac godine 1375. ili odmah na početku god. 1376. preminuo, bila izpražnjena, al Dimitar na nju ipak nije prenešen bio, pošto je u istih poveljah podpisan jošte kao biskup erdeljski. U povelji, kojom kralj Ljudevit zemljište oglejskoga patriarkata prima pod svoje okrilje, i koja je pisana dne 21. lipnja 1376. dolazi Dimitar kao biskup zagrebački [14]). Pače ima jedna jošte starija povelja, spominjuća Dimitra kao zagrebačkoga biskupa, no buduć joj dan izdanja nije dosta razgovetno naznačen, bit će za našu svěrhu dovoljna i ona prijašnja povelja od 21. lipnja, tim više, što imamo jamca, kojim možemo jošte točnije opredělíti vrěme prelaza Dimitrova iz biskupije erdeljske na zagrebačku. Dosad dakle toliko znamo, da je Dimitar ne prije 21. lipnja 1376. dobio zagrebačku biskupiju. Al Pray [15]) opisivajući život biskupah erdeljskih kod Dimitra poziva se poimence na bullu Gěrgura XI. od 23. sěčnja 1376., kojom prelaz Dimitra iz erdeljske stolice na zagrebačku potvěrdjuje. Ja istina ove bulle u onih više izdanjah Bullaria, što ih ima naša knjižnica, no koja su glede starijih papah věrto manjkava, nisam našao. No ugled Prayev, njegova poznata točnost, i to, što navedeno vrěme sbilja odgovara šestoj godini papinstva Gěrgura XI. dovoljni su razlozi, da mu rěči věrujemo. Što ova bulla do 8. ožujka nije u Ugarskoj poznata bila, to će nam lasno razjasniti okolnosti tadanjega vrěmena, kada niti poštah niti drugih sredstvah, kojimi danah ljudi medju sobom obće, jošte niti po imenu poznali nisu; a to nam ujedno neka bude za dokaz, kako je tada Rim od nas daleko bio, i koliko je trebalo vremena, da se od nas onamo dodje. Vladu dakle biskupije zagrebačke primio je Dimitar, koliko sam iz onovremenih listinah pronaći mogao, izmedju ožujka i lipnja 1376. Kako je dugo bio biskup zagrebački? — Poslědnji put nahodim Dimitra kao zagrebačkoga biskupa dne 14. sěrp. 1378. [16]); a godine 1379. dne 11. veljače (Tertio die Idus Februarii) nalazim ga već kao nadbiskupa ostrogonskoga, [17]) radšta je on izmedju toga vremena na ostrogonsku metropoliju preći morao. Mislio sam, da se to nije mnogo prije veljače 1379. dogodilo, pošto tada a i jošte kasnije nije imao nadbiskupskoga pečata, već se je pěrvašnjim zagrebačkim poslužívao. [18]) No odustao sam od toga mněnja, čim sam smotrio, da je u istoj povelji od 11. veljače 1379. već podpisan mu naslědnik Pavao biskup zagrebački. Sva je dakle prilika, da je Dimitar već u jeseni a najdalje oko konca godine 1378. ili odmah na početku god. 1379. ostrogonsku nadbiskupsku stolicu dobio. To biva s toga jošte věrojatnije, što je po svě-

[8]) V. Geor. Fejér Codex Diplomaticus Hung. Budae 1834. T. IX. Vol III. p. 388.

[9]) V. Codex Dipl. Tom. IX. Vol. IV. p. 39, 48, 57, 63, 118, 123.

[10]) V. Cod. Dipl. l. c. p. 134, 179, 220, 229, 504. — Tom. IX. Vol. V. p. 84. 100.

[11]) Pray Specimen Hierarchiae Hungaricae Posonii et Cassoviae, 1776—1779 P. II. p. 175.

[12]) Spec. Hier. Hung. P. II. p. 175 (a): „Neo, ut est in Hist. Ecc. Zagr. pag. 138. (135.) hic Demetrius ad Episcopatum Zagrabiensem traductus est, sed Demetrius alter, qui Episcopus Transsylvaniensis fuit."

[13]) Cod. Dipl. T. IX. Vol. V. p. 497—498.

[14]) Cod. Dipl. l. c. p. 93.

[15]) Pray Spec. Hier. Hung. P. II. p. 260: „(Demetrius) Anno 1376. X. Cal. Februarii transfertur ad Zagrabiensem, ut habet Gregorii XI. Bullarium Anno VI. Tom. III. pag. 56."

[16]) Cod. Dipl l. c. p. 259.

[17]) Cod. Dipl. l. c. p. 310.

[18]) Cod. Dipl. l. c. p. 329. „In cujus rei memoriam . . . praesentes nostras litteras eo, quod sigillum nostrum praedicto nostro Archiepiscopatui nondum erat ordinatum, appensione sigilli nostri authentici, quo eo tempore, dum Episcopatui Zagrabiensi praeeramus, utebamur, duximus concedendas. Datum in Wissegrad, feria secunda proxima post Dominicam ramis palmarum. Anno Domini MCCCLXXIX."

Digitized by Google

dočbi navedene povelje od 14. sèrp. 1378. ostrogonska stolica tada već bila izpražnjena, koju je Ljudevit Dimitru, kao svom kancellaru, jamačno čim prije podělio, a kao što ćemo kasnije viděti, papa Vèrban VI. po prilici oko konca iste godine njega kao nadbiskupa potvèrdio. Tako dakle Dimitar I. pogledom na potvèrdu pape Gèrgura XI. (23. sěčanj g. 1376 — pros. god. 1378.) niti nije podpuno tri godine biskupom zagrebačkim bio, a u istinu (ožuj. g. 1376. — pros. g. 1378.) ovom biskupijom upravljao je najviše dvě godine i 8—9 měsecih, ne dakle četiri godine, kao što misli Farlati, nekmo li šest godinah, kako tvèrdi životopisac nadbiskupah ostrogonskih Smitth [19]).

Nisam nakanio pisat obširan i točan životopis Dimitrov, pa bi me to i odviše daleko odvelo od zadatka, što sam si ga stavio. Samo u kratko, koliko je u savezu s rěšenjem nazočnoga pitanja, napominjem, da je Dimitar jošte kao erdeljski biskup imao naslov tajnoga kancellara (Secretarius Cancellarius) [20]), a kao zagrebački biskup bio kancellar kraljevskoga dvora, izdavajući kao takov pod svojim imenom kraljevske povelje, [21]) a istu čast kancellara obnašao je on i kasnije kao nadbiskup ostrogonski i kardinal. To mi je valjalo napomenuti, da pokažem i ujedno izpravim neistinito gori navedeno tvèrdjenje Timonovo, polag kojega bi Dimitar istom godine 1379. kao kardinal i nadbiskup ostrogonski kancellarom bio postao. dočim je on to u istinu već kao biskup zagrebački bio. — Radi njegovih vèrlih svojstvah a osobite věštine u upravljanju javnih i rěšavanju zamèršenih dèržavnih poslovah dobio je više važnih naručbinah u domovini i izvan nje, u kojih je zastupao kao poslanik Ljudevita kralja. U prolětju godine 1377. bio je on i tadanji hèrvatski ban Nikola Seč (de Zeech) na erdeljskom saboru u Tordi. [22]) Oko Petrova iste godine poslao ga je boraveći tada u Košicah kralj s rečenim hèrvatskim banom opet u Erdelj, da něke razmirice tamošnjih žiteljah razprave, ustanove preporne medje, a prava kraljevska i cèrkvena opredèle, te ih razluče od pravah plemićkih [23]). Najvažnije ipak njegovo poslanstvo pada pod konac god. slědeće 1378.

Mladi papa Gèrgur XI. povratio se je 17. sěčnja godine 1377. uz neizmèrno veselje rimskoga puka iz Avinjona u Rim, gdě je već slědeće godine na 27. ožujka u 47. godini života preminuo. Šestnaest tada u Rimu bivših kardinalah stupi dne 7. travnja 1378. u konklave, izabravši slědeći dan za papu Bartola Prignano, nadbiskupa bari-skoga i najslavnijega tadanjega pravoslovca, koj je uzeo ime Vèrbana VI. Premda su s početka ovaj izbor isti u Avinjonu zaostavši kardinali odobrili, i zapovědniku rimske tako zvane angjeoske tvèrdje, rodjenom Francezu, naložili, da istu tvèrdju preda izabranom papi: to je ipak Vèrban svojom odvišnom strogosti, kojom je vladat počeo, i kojom niti istim kardinalom praštao nije, i onih avinjonskih, a i u Rim se preselivših francezkih i někih talianskih kardinalah sèrdca tako si odtudjio, da su ovi, pod izlikom lětne vrućine, redomice mu dvor ostavljali i iz Rima se uputjivali u grad Anagniu (današnji Anagni). Izvan toga uvrědio je Vèrban svojim postupanjem i više talianskih vladalacah, koji su kroz sveje ljude nezadovoljstvo kardinalah jošte više podnětjivali i podhranjivali. Ovo nezadovoljstvo planù javnim činom, kad su ponajviše francezki kardinali i oni iz Avinjona, i mnogi od ovih iz Anagnie sakupili se u napuljskom gradu Fondi, te pod izlikom, da je Vèrban pod nasilnim uplivom rimskoga puka izabran, dne 20. rujna iste godine proglasili protupapom kardinala Roberta, geneveskoga grofa, koj je uzeo ime Klementa VII. Tim nastà ono zapadno razkolničtvo, koje sačinjava najžalostniji odsěk sredověčne cèrkvene pověstnice, dočim je razděljivalo kroz 40 godinah katoličanstvo, vladare i narode, svetjenstvo i puk, na dva protivna tabora, od kojih je jedan drugoga mèrzio i osudjivao. —

Da se ovim povodom narušeni mir i poredak kao i jedinstvo u cèrkvi povrati, poslao je uz druge vladare i ugarski kralj Ljudevit našega Dimitra (nisam mogao pronaći, da li jošte koga s njim? premda se spominju legati) u Taliansku k jednom i drugom papi. Kèrčelić misli prije k Vèrbanu a zatim ka Klementu. Nikola Smitth [24]) pako, spomenuti jurve životopisac nadbiskupah ostrogonskih kaže, da je prije išao ka Klementu, pa onda istom k Vèrbanu. Bilo jedno ili drugo, toliko je izvěstno, da je on povodom ovoga razkolničtva poslan bio u Rim, i da prije 20. rujna, pače, uzamši u obzir vrěme, koje je tada glas o napomenutom razdvojenju u Ugarsku stići mogao, svakako prije studenoga 1378. nije mogao krenuti put Talianske, kamo je na opreděljena města jedva u prosincu rečene godine prispěti mogao. Kèrčelić navodi iz Spondana rěči suvremenoga spisatelja i pratioca pape Vèrbana, Niema, iz kojih se vidi, kako je isti papa kroz poslanike Ljudevitove ovoga nagovarao, da Ivani, sicilianskoj kraljici, navěsti rat, obrekavši, da će zato njegovu srodniku Karlu dračkomu podělити napuljsku kraljevinu. [25]) Bu-

[19]) Illy. Sacr. Tom. V. p. 438. — Nic. Smitth Archiepiscopi Strigonienses P. I. ed. altera Tyrnaviae 1758. p. 204.

[20]) V. Cod. Dipl. l. c. p. 164.

[21]) V. Cod. Dipl. l. c. p. 251, 253. U poveljah od 26. sěčnja i 16. ožujka 1378. čitam: Datum per manus Venerabilis in Christo Patris et Domini, Domini Demetrii, Episcopi Zagrabiensis, aulae nostrae Cancellarii, dilecti nobis et fidelis.

[22]) Cod. Dipl. l. c. p. 161.

[23]) Cod. Dipl. l. c. p. 151—2.

[24]) Archiepiscopi Strig. P. I. p. 204. o Dimitru piše: „A Ludovico Rege ad Clementem Antipapam allegatus, ut concordiam redderet Ecclesiae, cum nihil ab ambitioso extunderet, imo infra dignitatem habitus adiit Urbanum VI Pontificem, a quo purpura donatur.“

[25]) „Ludovicum Hungariae Regem per Legatos et litteras hortatus est, (scilicet Urbanus. Per Legatos vix ob temporum illorum vicissitudines suos, sed Regis Ludovici Urbano providentes opazuje dobro Kèrčelić) ut dimissam cedis Andreae ipsius Fratris in Joannam vindictam resumens, Carolum Dyrrachinum Gravinae Comitem Regii illius sanguinis Principem, apud ipsum militantem cum copiis transmitteret, cui Ipse Urbanus Regnum

Digitized by Google

duć je Ivana prije Vèrbanu privèržena bila, te uz ine dragocène darove i 40,000 dukatah poslala mu na dar, te istom kasnije odanj odpala i otvorenim pismom od 20. stud. 1378.[26]) naložila svojim podanikom, da Klementa priznadu za papu: imamo ovdě novi dokaz, da je Dimitar istom poslě toga vremena negdě u Rim prispio. Na tom poslanstvu nije se dugo bavio, buduć je već 11. veljače 1379. bio u Ugarskoj i pod svojim imenom izdao kraljevsku povelju istoga dana. Izvěstno je nadalje jošte i to, da je Klement s njim, pošto ga je Dimitar htio skloniti, da se odreče i onako mu pravno nepripadajuće tiare, zlo postupao, dočim je od Vèrbana, komu je privèrženost od Ljudevitove i svoje strane izjavio, uljudno primit bio. Bezdvojbeno je nadalje, da se je u Ugarsku vratio (jerbo se je već 11. velj. 1379. tako podpisivao) kano nadbiskup ostrogonski, bivši prigodom svoga poslanja u Rimu od Vèrbana za takova potvèrdjen, od koga, kao što piše Smitth, istom prilikom dobi u Rimu nadbiskupski plašt[27]). Da li je Dimitru kao biskupu zagrebačkomu, dok jošte nije od kralja naimenovan bio nadbiskup ostrogonski, ovo poslanstvo pověreno? to se podpunom izvěstnostju opredělit nemože. Iz Timonovih već spomenutih rěčih, koje sam gori doslovno naveo, moglo bi se razabrati, premda on to odpèrto nekaže, da je Dimitar tada bio samo zagrebački biskup. To isto sasvim odrěšito tvèrdi i Kèrčelić[28]). Iz onih okolnostih, koje sam ja već gori spomenuo, čini mi se istini podobnije, da je Ljudevit već tada svoga kancellara Dimitra bio naimenovao nadbiskupom ostrogonskim; buduć ipak za to sasvim sigurnih i bezdvojbenih razlogah neimam, neću da to za cělo tvèrdim, zadovoljan time, što sam pokazao, da se o tom s historičkom izvěstnostju ništa sigurna nit simo nit tamo reći nemože. Jošte više; ja ću i dopustiti, da je Dimitar kao poslanik kod Vèrbana mogao jošte biti zagrebački biskup, i da je njegovo preměštenje za njim u Rim stići moglo. Samo opetujem jošte jednom, da je on povrativši se iz Rima bio već na početku veljače nadbiskup ostrogonski. I ovaj dosadanjim izpitivanjem postignuti izvěstni poslědak bit će dovoljan, da u iztraživanju i rěšenju istoga glavnoga i bitnoga pitanja na čvèrstom temelju dalje stupam.

Na konac hoću da jošte dvě opazke primetnem k ovim cèrticam iz Dimitrova života. Ono malo vremena, što je Dimitar ime biskupa zagrebačkoga nosio, više je drugdě, nego u biskupiji svojoj sproveo. Kao poslanik u raznih predělih, kao kancellar uz dvor kraljevski živući, čim se je više i slavnije poslovi dèržavnimi bavio: tim mu je manje preostajalo vremena i prilike, da se brini za svoje duhovno stado odanj ponajviše udaljeno. Radi tih okolnostih niti nije on osobitih zaslugah stekao na zagrebačkoj biskupskoj stolici kao njezin vèrhovni pastir, niti nam nije preostalo ikoje znamenitije dělo ili koj spomena vrědan dogadjaj, izvan spomenutih, za njegova biskupovanja. To je već Ritter (Vitezović) opazio s ovimi rěčmi: „Nihil haec praelatura in Ecclesia Zagrabiensi memorabile reliquit.“

Drugo, što opazit imadem, jest to: Timon u opetovano već pozivanih rěčih tvèrdi, da je predšastnik Dimitrov na nadbiskupskoj ostrogonskoj stolici bio Toma metropolita. Smitth u svom spomenutom dělu istoga Tomu stavlja neposredno pred Dimitra i kaže, da je taj Toma umro god. 1378. Za njimi poveo se je i Kèrčelić to isto tvèrdeći, paće iz toga izvodeći, da je Dimitar kao biskup zagrebački valjda bio stožèrnik.[29]) Baveći se više no suhoparnim čitanjem onovremenih poveljah nadjoh, da su se ovi pisci prevarili. U poveljah od godine 1374. našao sam Tomu nadbiskupa podpisana: „Thomas Strigoniensis Archiepiscopus, Decretorum Doctor;“ iste godine spominje se jošte Toma u jednoj presudi dvorskoga sudca Jakoba Špiskoga (Litterae Comitis Jacobi de Scepus, Judicis Curiae Regiae), koju je oko Duhovah g. 1374. izdao[30]); a poslědnji put našao sam mu trag u papinskoj odluci dne 4. sèrpnja 1375. u Avinjonu izdanoj, koju je něki „Joannes Fabri de Rambertivillari, Clericus Tullensis Dioecesis“ u ime nadbiskupa Tome podpečatio i podpisao.[31]) Već 25. sěčnja 1376. podpisan je u jednoj povelji „Joannes, olim Episcopus Vaciensis, nunc in Archiepiscopum Strigoniensem postulatus[32]), što će reći, da je prije kratkoga vremena nadbiskup postao. Poslědnji put nadjoh nadbiskupa Ivana u povelji od 18. ožujka 1378., dočim već u povelji od 14. sèrpnja iste godine stoji: Strigoniensi sede vacante[33]). — Nije dakle Toma bio neposredni predšastnik nadbiskupa Dimitra, zašto je onaj već u drugoj polovini g. 1375. preminuo bio, — već mu je predšastnik bio Ivan, bivši prije vacovski biskup. — Nemanje krivo imade Timon, dočim Dimitra istom kao nadbiskupa čini kancellarom, buduć iz poveljah gori navedenih jasno biva, da je on to već kao zagrebački biskup bio.

Evo koliko věre zaslužuje jamac Kèrčelićev Timon! Evo koliko je Kèrčelić, uzdajuć se odviš u ugled svojih svědokah, neistinah upleo u životopis Dimitra I. biskupa zagrebačkoga! Nekažem to, da iz daleka samo

(quod et alioqui ad ipsos pertineret, cum soli superessent masculi ex numerosissima Caroli Claudi Siciliae Regis prosapia) abdicata Joanna collaturus esset.“ V. Kerch. p. 135. — Ovaj Karlo bio je unuk Ivana vojvode dračkoga, koj je bio Ljudevita, ugarskoga kralja, netjak; dakle je Karlo drački bio u četvèrtom kolènu srodan s Ljudevitom kraljem.

[26]) Fleuri Hist. Ecclesiastica Aug. Vindelicorum ac Oeniponti 1768. T. XXIV. p 342.

[27]) Archieppi Strig. P. I. p 204: „Simulque Pallium accipit Romana in Urbe, a Ludovico secundum fata Thomae (?) ipsi destinatum.“

[28]) Hist. Eccl. Zagr. l. c: „Commorantem ergo apud Pontificem Romanum, Demetrium, Urbanus Cardinalem creat sub finem 1378. et qua adhuc Zagrabiensem Episcopum.“

[29]) Hist. Ec. Zag. l. c. „et cum mors Thomae Strigoniensis, qui immediatus Demetrii Antecessor, 1378 constituatur, Demetrium eodem Anno Cardinalem factum evadit credibilius.“

[30]) Cod. Dipl. T. IX. Vol IV. p. 563, 649—650.

[31]) Cod. Dipl. T. IX. Vol V. p. 49—50.

[32]) Cod Dipl. l. c. p. 84.

[33]) Cod. Dipl. l. c. p. 243. 259.

Digitized by Google

umanjim zasluge Kèrčelićeve, pred kojim se duboko klanjam, želeći, što više Kèrčelićah u narodu našem nije bilo, želeći, da ih odsele više bude! Uvěren sam, da bi on, kad bi sva ona sredstva bio kod ruke imao, koja mi u ovo vrěme rabit možemo, mnogo kritičnije i točnije svoja děla spisao bio. Niti nije naša osobita zasluga, što koristujući se njegovimi žuljevi i stojeći na njegovih ledjih dalje oko sebe vidimo. Ja to jedino zato napominjem, da uvidimo, koliko opreznosti, pače nepouzdanja i sumlje treba, da se u porabi onih pisacah, koji nam pružaju gradiva za našu domaću cèrkvenu i gradjansku pověstnicu, neprevarimo, smatrajući sve za suho zlato, što nam ponudjaju, dèržeći sve za čistu istinu, što nam kažu. Ala će se mnogo znoja prije otèrti s čela, nego mi samo u pověstnici nadbiskupije zagrebačke iztrěbimo kukolj i plěve od čista zèrna! A kada će nam istom zaruděti davno žudjena a težko čekana zora onoga běloga danka, koja će nam u narodnoj knjizi doněti dostavěrnu pověst cèrkvene i gradjanske naše prošlosti, da čitamo i saznamo, što nam je bio, i kako nam je živio, koje nesgode pretèrpio, i kakova děla tvorio ovaj naš jugoslavenski narod, kao što ga je Bog u ove blagoslovljene pokrajine směstio i do danas u njih občuvao?! — Sed motos praestat componere fluctus. Tiho čuvstva, gdě samo trězni razbor i hladni um treba da sudci budu!

Dosad dakle olupismo jezgru od svega, što nam ju je čistu sakrivalo, ujde sada da već pokušamo, kakova je?

(Konac slědi.)

Papinska poslanica.

Izvana: Venerabili Fratri Mariano Episcopo Panadensi et Bosniae Vicario Apostolico. — Unutra: Pius P. P. IX. Venerabilis Frater salutem et Apostolicam Benedictionem. Sensus Episcopo plane dignos recognovimus in Litteris, quas XVIII. Calendas Januarii proximi ad Nos dederas. Iis enim Conventionem summis effers laudibus, quam pro sanctissimae religionis bono, et catholicae fidei incremento in tota, qua late patet, Austriaci Imperii ditione cum Carissimo in Christo Filio Nostro Francisco Josepho Austriae Imperatore Rege Apostolico mox inivimus. Plane confidimus, Venerabilis Frater, amplissimi ejus Imperii Episcopos usuros omni sedulitate et alacritate in omnibus, quae statuta in illa Conventione sunt, pro virili sua exequendis. Vix autem commemorare verbis possumus tantum ac tam insigne divinae clementiae beneficium, quo Deus Nostras lenivit angustias et mitigavit Nobis a diebus malis. Actis idcirco Omnipotenti ipsi Domino summis gratiis in humilitate cordis, perge supplicare majorem in modum, ut ubique locorum Apostolica sollicitudo Nostra proficiat, ac religio catholica in omnibus, quibus viget, ditionibus sarta tecta conservetur, et in dies augeatur. Valeat illis ad aemulationem praeclarissimum Austriaci Imperatoris et Regis Apostolici exemplum, cui revera benedixit Dominus in corde suo. Nos utique non desistimus die ac nocte idipsum a Domino in omni oratione atque obsecratione postulare. Et Fraternitatem Tuam singulari benevolentiae sensu complexi, hujus testem adjungimus Apostolicam Benedictionem, quam universo etiam, cui praees, Clero, Fidelique Populo dispertiendam Tibi peramanter impertimur. Datum Romae apud S. Petrum die 3. Maji Anno 1856. Pontificatus Nostri Anno X. Pius P. P. IX.

Dopis

Iz Krajiove u podunavskih kneževinah dne 29. lipnja. — Radostnim sèrcem hvatam se pera, da vam jednu u ovih krajevih rědku cèrkvenu svečanost opišem, kojoj povod dade nedavno ovdašnju posadu ostavivša sl. brigada na čelu svojega obćeljubljenoga i svakog štovanja vrědnoga gospodina generala i brigadira *Antuna viteza Schwarzela*, koja si ujedno kod ovdašnje malobrojne katoličke obćine věkovitu uspomenu ostavi. Rědko kojemu će naime izmedju štovanih čitateljah vašeg vrědnog lista nemilo biti čuti: da se ovdě rimokatolička župna cèrkva, i to jedina u čitavoj Maloj Vlaškoj, većom stranom iz blagajne missionske i prinesakah lionskih podignuta, do duše dosta prostrana, ma slabim gradivom sazidana, a jošte većma pako ubogim nutarnjim uresom providjena nalazi. Buduć pako mi, kroz cělo vrěme našeg bavljenja ovdě, u njojzi naše obične službe božje, kod kojih je naše vojničtvo, neizostavši nijednog blagdana, često i po više putah na čelu svojih glavarah pobožne uzdisaje i molitve svojih sèrdacah Otcu nebeskomu i skrovnomu ravnatelju udesah čovečanskih i čitavih narodah pošiljalo, obslužavasmo: možete si lahko težku žalost predstaviti, koju svaka prava kèrstjanska duša duboko poćutiti morade, kada nam prošaste godine slabi stroj njezin s konačnim srušenjem toga jedinoga od svakog obljubljenog sv. města zapréti, — veselje pako i radost sveobću, kada nam milost njegovog apoštolskog veličanstva cara i kralja našega u toj tuzi prěkim putem na predstavu preuzvišenog gospodina divisionera F. M. L. Floriana Macchia, poslanjem znatne svote u samom zlatu za njezinu popravu priskoči.

Došavši ovamo gore imenovani gospodin general Schwarzel i spaziv ubogi unutarnji nakit ove malo prije od konačnog razspa oslobodjene zaručnice Gospodnje, odlučí u svojoj blagoj duši nju u pèrvi mah bar s najnuždnijim posudjem, ruhom i ostalom spravom cèrkvenom obskèrbiti. I eto, istom što mu oskudica bi ozna-

Digitized by Google

čena, jurve stiže za kratko vrěme, na samu lětošnju veliku subotu, indi u najbolji čas sa dostojno proslavljenje slavodobitnog uskèrsnutja Spasiteljeva, koje i sa svom mogućom cèrkvenom i vojničkom svečanostjum bì prostavljeno, ne maleni broj raznoga cèrkvenoga lěpoga i dragocěnoga oděla, posudja, koje istoj cèrkvi p. n. gospoje: grofica Wimpfenova — supruga istoga gospodina — Antuna Zuchelle i Pesche — sl. sbor častnikah pod njegovom upravom ovdě bivše posade — te gg. Daminger i otac Prior Dominikanah iz Beča darovaše.

Na ovi način doskočeno bi indi toj tako veoma u oči padajućoj oskudici u pomenutom hramu božjemu. Ali jošte osta jedna, koja je upravo s pribavljenjem ovih uresah u sasvim čudnovatoj, kèrstjansko oko vrědjajućoj oprěči stajala, i to biaše ubogi lik glavnoga žèrtvenika. Šta mi indi drugo preostà, nego i za tu težku ranu kod istoga gospodina generala melem potražiti, što kod njega, kao muža, koj duboko poštuje sv. mater cèrkvu, ne samo najdoh, veće mi za koji dan i potrebita svota novacah s tim dodatkom bì predana, da ponovljenje i dostojno urešenje spomenutog žèrtvenika na se primim, i po svojoj volji dogotovit dadem. S kakovom radostju sam se toga dičnoga posla, uz sve moje tegotno zvanje, primio, možete si odtuda misliti, što to biaše upravo proizvodjenje onoga predmeta, koj mi od pèrvoga pohoda toga sv. města na sèrcu ležaše. Osnovah i načinah za izvedenje děla, naše sveobće uspomene dostojnog, mi do duše nemanjkaše; imadoh bo sreću velelěpja divnih hramovah Božjih po krasnoj Italii, od kojih mi jošte mnogi pred očima u duhu svojom veličanstvenostju treptiahu, dosta se nagledati; ali ovdě u ovih, tek od několiko godinah u stazu civilizacie stupivših krajevih, imade se onaj, koj štogod samo na polak ukusna proizvesti želi, s tisućovèrstnimi nezgodami i suprotivštinami boriti; to će svatko dokučiti, ako na um uzme, da ovdě podpunoma věštih rukotvoracah, potrebitog orudja i drugih potrebštinah neima. I jamačno bio bi se kod svih meni izručenih novacah, sa čedno-prostim proizvodom zadovoljiti morao, da mi sreća neposluži od gospode častnikah pukovine nadvojvode Sigismunda u prijateljskom razgovoru saznati, da se kod njih něki vojnik věšt kipotvorstvu nalazi, koj zaista odmah u pèrvi mah krasnih primèrah svoje věštine pokaza, i s veseljem se očitova, da će i on od strane svojih drugovah k tomu, od njegovih starijih na slavu božju započetom dělu, šta u njegovih silah stajalo bude, doprinèti.

Lahko biaše sada, što i kako željah, posla se poprimiti, koj takodjer početkom svibnja jednomu od najvěštijih ovdašnjih stolarah bì predan; i eto nam sada spomenuti žèrtvenik resi sasvim novo sahranilište (Tabernaculum) presvetog otajstva pet i pó stopah visoko, s krasnimi dèrvorězi, korintičkimi stupovi, te na vèrhuncu kube s prilikom jaganjca božjega u sunčanih zrakah, sve věštom rukom toga vojnika izrezano i nakitjeno, odkud su se na lěvo i desno osobitom věštinom sačinjene arabeske u padajućem stroju spustile sve do postavakah, na kojih opet iz svake strane Angjeo (Cherubin) toli presvetom otajstvu se klanjajući kleči; sve je to toli ukusno istomu vojniku za rukom pošlo, da se njegova děla od miline zadosta nagledati nemožeš. Sve ovo bì obojadisano bělim lakom poput žèrtvenika sv. Katarine u Zagrebu, te gdě potrebito biaše pozlatjeno; svetilište (Sanctuarium) pako, dosad poběljeno, da bolje dolikuje novom žèrtveniku, bi u primèrnih bojah omramorisano.

Za svečano posvetjenje ovoga jamačno lěpoga uresa, kojemu, na koliko čuti mogah, u cěloj okolici para neima, bì odlučen dan sv. apoštolah Petra i Pavla, na koj se u deset satih u spomenutoj cèrkvi na čelu gospodina generala i brigadira barona Blumenkrona, svi naši vojnički častnici, činovnici te austrianski konsularni staroste — zatim službenici ovdašnjih zemaljskih oblastih, na čelu gospodina Okromoitora t. j. poglavara cělog okružja, te mnogobrojno gradjanstvo raznih věroizpovědanjah sakupi. Najprije bi poduzeto prepisano blagoslivanje sahranilišta, poslě prenašanje presvetog otajstva od obližnjeg žèrtvenika k novomu, na što slědjaše govor u němačkom jeziku, te na sve ovo svečana služba božja, koju ja nuz podvorbu ovdašnjeg g. upravitelja župe Ot. Venceslava Neberara, i pukovnog kapelana g. Franje Barakovića, kao i ostale sve obrede, na slavu Božju ovèrših. Pod čitavom ovom svečanostju dèržahu u běloj oděći zaoděvene děvojčice věnce i cvětje, medju njimi pako podčastnici vojnički u svetilištu naoko žèrtvenika goruće baklje. Šteta samo, što i blagomu darovatelju gospodinu generalu Schwarzelu, — morade bo nas jur cěli měsec prije uslěd višje naredbe ostaviti, — moguće nebiaše u našem krugu biti; bila bi se jamačno i njegova blaga duša, od koje nabožnosti više u sèrdce dirajućih krasnih primèrah ovdě ostavi, s onom radostju napunjena osětjala, koju mi svi kod pogleda toga lěpoga dara u dubljini grudih ćutismo.

Najbolji dokaz iskrene zahvalnosti, te věkovite uspomene njegove kod ovdašnje male katoličke obćine, vidit se jasno mogaše to iz licah sviuh nazočnih, dubkom napunjujućih hram božji, to iz gorućih molitvah, koje otcu nebeskomu toli za njegovu, kano takodjer ostalih darovateljah, osobito pako njegovog c. kr. apoštolskog veličanstva sreću tom prigodom pošiljahu — to pako i iz toga, što se je umah poslě dovèršene svečanosti čitav odbor najodličnijih gradjanah na mene s tom molbom obratio, da njihovu meni tom prigodom predanu i mnogimi podpisi providjenu zahvalnicu u znak dubokog štovanja istomu gospodinu generalu dostavim, što sam jurve s najvećom radostju učinio.

Tako dovèršismo jednu cèrkvenu u ovih krajevih gotovo nevidjenu svečanost, s kojom svim nazočnim, osobito pako nekatoličkim stanovnikom ovoga grada na-

Digitized by Google

že sl. vojničtvo věkovitu uspomenu ostavi, kako austrijanska vojska svoj sv. věrozakon svakud i u svakoj okolnosti ne samo štovati i cěniti znade, veće i po mogućnosti njegovu slavu i velelěpje promicati za čest i poštenje si děrži.

M. Matić,
c. kr. bojni kapelan.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Prošle subote ob 5. uri poslě podne ověršeno je u pèrvostolnoj cèrkvi zahvalno bogočastje na sretnu poredu nj. c. k. veličanstva carice, kojemu su pribivali preuzvišeni gospodin ban, svi drugi svakoga reda vojnički i gradjanski činovnici, gradsko svetjenstvo, ovdašnja posada vojnička i množtvo pobožnoga puka. Poslě Ambrozieve zahvalnice i molitve, kojom je zahvalna čuvstva svih nazočnih prečastni g. opat i čuvar Mate Vuković Bogu prinèo, bi izpěvana na konac carevka.

— Presvětli gosp. posvetjeni biskup Ivan Kralj odputovao je dne 12. t. m. u pakračko okružje, da děli svetotajstvo krizme.

— Nj. c. k. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim rěšenjem od 21. lipnja Dra. *Jurja Molnara* naimenovati izvanrednim professorom cèrkvenoga prava na c. k. pravoslovnoj akademii u Zagrebu.

Iz Beča. Dr. Sebastian Brunner, urednik „Wiener Kirchenzeitunga," koj s hvale vrědnom odvažnostju nevěri u nikojoj struci pod nikakovom krinkom i napravom neprašta, dokazao je iz tiskanih dělah bečkoga inače svojoj struci velevěštoga professora botanike, Dra. Ungera, da nauča golo sveboštvo. To je g. professora u živac dirnulo. Potuživ se radi ovoga tobož obědjivanja pred svojimi slušatelji, dade povod, što je do četiri sta učenikah lěčničtva ministeriu prosvěte podnělo molbenicu, zasvědočavajući, da prof. Unger u svojih predavanjih nerazpravlja nikad věrozakonska pitanja niti neprestupljuje granice svoje znanstvene struke. Na to stigne odluka, da se ova razmirica medju Drom. Ungerom i Kirchenzeitung-om ima putem znanstvene, dotično sudačke razprave rěšiti. Buduć u rečenih cèrkvenih novinah nije ni spomena bilo o tom, što i kako g. professor biljarstva n a u č a, već što i kako je p i s a o, a to navodeći njegove vlastite rěči, — to je svakako malo čudnovata ta molbenica bečkih lěčnikah in herbis, buduć se u njoj o n o brani, što nitko napao nije. S nepoznatih uzrokah obělodanio je prof. Unger u „Wiener Zeitungu" očitovanje, izjavljajući čitatelje Wiener Kirchenzeitunga za nesposobne, da u tom poslu samostalan i osnovan sud izrekne, ipak uzgredno milostivo dopuste, da su ona iz njegovih dělah navedena města s neizvěstnosti slikovnih izrazah nerazgovetna, te nesporazumljenju lasno povoda dati mogu, zašto ih on niti braniti neće. Jerbo se u tom izjavljenju g. prof tuži i osobitu važnost polaže na to, što su navedena města tobož siloviti iz saveza i suvislosti istergana, odbija W. Kztg. ovaj prigovor, navodeći iz jednoga Ungerova děla više u podpunom savezu i suvislosti stojećih stavakah, koji jasno pokazuju pantheisam g. Ungera, a ujedno izgovor kakova slikovnoga značenja nemogućnim čine. Da li je g. Unger sudačkim putem udario, i da li će gorostašan posao poduzeti nastojeći nemogućno dokazati mogućnim, neznamo; no to nam opet podaje priliku da vidimo, kud se sve nevěra vere, kako se potajno i lukavo vijuga, bojeći se světla běloga dana, i uvrědjena svakom kritikom, dočim ipak ona sve ne samo pretresuje nego i obara.

Iz Pariza. Talianski unitarci, tako zvani italianissimi, sasvim su uzhitjeni; jerbo im osnove kod kongressa nisu upravo zabačene, misle oni, da su odobrene. Ovo uzhitjenje pokazuje se najviše činom u Turinu. Izjavljenja ove radosti jesu kojekakovi pogèrdni spisi, pěsme i karrikature, upravljene proti pobožnim ljudem i svetim stvarim. Ima ipak jedan grad kamo veće važnosti od Turina; tu se prije sto godinah redovnička haljina bez podrugivanja i opadanja nije na ulici niti pokazati směla. Napokon su redovnikom oteli kuće, kućišta i svu imovinu, a ubogu bratju turili u svět, koj ih je měrzio. U ovom velikom gradu — Parizu — otvara se sada jedan samostan za drugim; dominikance nitko nèdira, kad gredu kroz prohodišta Palais-royala, a isti ozloglašeni kapucin smije opet za svoje uboge prosjačit. Kadgod se na korist ovih redovah obděržava kakova pobožnost, propověd ili skupština, svagda se skupi množtvo světa a mošnja od cèrvene kadife, kojom tako zvane Dames quêteuses (gospoje milostinjarke) milostinju kupe, svedjer se napuni bogatimi darovi. Svi ovi darovi pritiču dobrovoljno; neima tu silovanja od nikoje strane; pače nit se nezna ime darovnika kod tolikoga pučanstva. To su bezdvojbeni čini, koji nam pružaju dosta utěhe proti svim zaděvicam i oběstnom peckanju italienissimah.

Iz Londona. Měseca travnja zauzeo se je u dolnjoj sabornici za englezke bojne duhovnike Sir de Lacy Evans, za koje vlada dosad baš ništa marila nije. Njihova služba je u bojno vrěme, kao što iz vlastitoga izkustva posvědočiti može, veoma tegotna, a za vojničtvo veoma potrebita; pa njihova nagrada věrlo je neznatna. Takov bojni duhovnik mora 10 godinah služiti, dok dobije gděgod stalno město; kad je to postignuo, to ga istom nakon višegodišnjega službovanja dopane pravo na veoma malu i nedostatnu mirovinu. Akoprem

Digitized by Google

si je bojno duhovničtvo u Krimu velikih zasługah steklo, te ipak nije za njih niti najmanjega javnoga priznanja dobilo; zato pita on pèrvoga lorda blagajnika, da li se je sada nakon svèršenog ratovanja tomu nadati moći? Lord Palmerston dèržao je bojnim dohovnikom svih věroizpovědih pohvalno slovo poričući tvèrdjenje Sir de Lacy Evansovo, da se vlada za zasluge ove gospode ništa nebrini. Několiko krimskih bojnih duhovnikah dostalo je već župe, a iz drugih će se vlada spomenuti, čim bude izpražnjenih městah.

Iz Azije. Polag izvěstja protestantskih novinah „Singapore Free Presz", kralj siamski pozvao je lane katoličke missionare u svoj glavni grad Bangkok, i primajući od mandarinah prisegu věrnosti, našim duhovnikom dao je kroz svoga ministra izjaviti svoje priznanje i pohvalu. Od dvě sta godinah, reče tom sgodom minister, nastojite razširiti kèrstjanski věrozakon, a krěpost i poslušnost prama vladaru ucěpiti u sèrdce puka. Vi se neměšate u političke poslove a znatno se razlikujete od amerikanskih propovědnikah, koji dolaze navěštat Krista, a svojimi děli pokazuju, da sami nevěruju, što druge hoće da nauče. Ovi propovědnici tražahu dosad samo svoju korist i měšahu se sveudilj u politiku dèržave. . . Kralj mi naloži, da svakomu od vas izplatim 20 tikalah (do 40 lirah), i želi, da ovi dar primite za dokaz njegova štovanja i prijazni, te da i nadalje nastavljate dobro tvoriti usred njegova puka.

Iz Amerike. Medju mnogimi ženidbenimi razstavami kod protestantah najnepovoljnije su njihovih duhovnikah. Nije tomu dugo, što su u takovu poslu tri protestantska duhovnika bila kod suda u New-Yorku. Jedan od njih imenom M. Cox oženio se, sceneći da mu je žena bogata. Pošto se pokaza protivno, nadje častni gospodin, da niti njena krěpost nije više u redu, te ju obtuži s polaženja razbludišta. No sud odbije neosnovanu tužbu. — Drugi slučaj tiče se g. Rufusa Griswolda, koj više svoju suprugu neljubi, te bi se rado oženio s drugom; s toga ju on zlostavljaše tako dugo, dok odanj uteče, a on upotrebi ovu okolnost, te zaište od suda razvěnčanje od žene, što ga je ova zlohotno ostavila. Sud mu dopita pravo, a moj čověk slavio je odmah svoju drugu svatbu. Al za kratko vrěme vrati se pèrva žena i prituži se, da je radi zlostavljenja otišla bila od muža, uslěd česa je prizovni sud odluku pèrvoga suda ukinuo. Sada ima pastor Griswold dvě žene; koja je prava? Tretji je u tom kolu g. S. . no ne kao tužitelj, već kao obtuženik. Njegova žena ište, da odanj razstavljena bude, „buduć on svim lěpim ženam svoje župe udvoriva." Parba se svèršila na korist tužiteljice. Napominjući ove slučaje „Univers" pravedno primětjuje: „Vidi se odtale, kakove nepodobštine radja mogućnost ženidbene razstave i medju onom vèrstom ljudih kod protestantah, od kojih isto njihovo zvanje najveće čudoredje zahtěva. Čim se koja strast uvuče u sèrdce kojega ženika, misli on odmah na razstavu, te těra tako daleko, dok do skrajnosti dodje."

— U britanskoj Guyani slučiše se ozbiljni nemiri. Povod im je dao na koncu prošle godine povrativši se u ovu naselbinu John Orr, koj je u Englezkoj i Ameriki bolje poznat pod naděnutim imenom „Angjeo Gabriel". Razpre, što već od někoga vremena obstoje medju ovdašnjimi pražitelji cèrnci i portugalskimi doseljenici, raznětio je ovi zanešenjak do plamena měržnje, dočim je svojimi běsnimi propovědmi proti katoličkoj věri neuke cèrnce dražio i razpaljivao. To je hèrdjavim plodom urodilo. Portugalci, koji su većinom kao poslenici ovamo došli, te radinostju, štednjom i razboritostju nezavisno stanje stekli, biše na više městah napadnuti, zlostavljeni, a njihovi stani i naselbine opljačkane. Šteta, što je tim nanešena, neizměrna je. Početnik ove krivde je zatvoren. Policiji, koju su i gradjani podupirali, podje napokon za rukom povratiti poredak i sigurnost, al cèrnci su razjareni, te bi se běsnilo njihovo proti katoličkim portugalcem lasno moglo izvèrći proti svim žiteljem běle puti, ako ovi nebudu na oprezu. Jedan francezki bojni parobrod, koj je upravo u dobar čas prispio u luku, ponudio je oblastim svoju pomoć, ako jošte od potrebe bude.

Obznana.

Koncem tekuće školske godine primat će se u zagrebačko sěmenište duhovne mladeži pitomci iz šeste i višjih gymnasialnih razredah, u koju svèrhu obdèržavat će se dne 11. kolovoza (Augusta) t. g. u sěmeništu zagrebačkom prijamni izpit.

S toga se ovim uljudno pozivlju svi, kojih se tiče, neka o tom dotične mladiće ubavěstiti i opazne učiniti izvole: da najdulje dan prije izpita svoje molbenice kèrstnim listom, školskimi i lěčničkom o stanju zdravlja i cěpljenih kozah svědočbami providjene ravnateljstvu sěmeništa predati, a na gore stavljeni rok na izpit doći nepropuste.

Istom prilikom javlja se, da će koncem ove školske godine izpraznit se opet několiko pitomskih městah u nadbiskupskih sirotištih u Zagrebu i Požegi.

Tim povodom stavlja se do obćega znanja, da mladići, koji bi u koje od ovih sirotištah želili primiti biti, svoje kèrstnim listom, školskimi, i lěčničkom svědočbom o stanju zdravlja i ucěpljenih kozah providjene molbenice najdulje do 15. kolovoza (Aug.) t. g. u nadbiskupskoj pisarni u Zagrebu predadu, buduć se na kasnije predate molbenice neće moći obzir uzeti.

Za obće ravnanje dotičnikah neka služi: da će u požežko sirotište polag ustanovljenoga reda bit primljeni mladići u III. i IV., a u zagrebačko u V. i VI. gymnasialni razred. Prednost pred svimi imat će mladići, koji su se duhovničkom stališu posvetit nakanili.

Dano iz pisarne nadbiskupskoga duhovnoga stola u Zagrebu dne 18. sèrpnja 1856.

Odsele nećemo više naš list pošiljati onim naručnikom, koji nam predplatjevinu dostavili nisu.

Odpravničtvo
„Zagr. katol. lista."

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 30. — TEČAJ VII. U SUBOTU 26. SÈPRNJA. 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

AD URBEM ZAGRABIENSEM

DUM

EMINENTISSIMUS, EXCELLENTISSIMUS AC REVERENDISSIMUS

DOMINUS

GEORGIUS HAULIK

DE VÁRALLYA,

ECCLESIAE METROPOLITANAE ZAGRABIENSIS ARCHIEPISCOPUS, ORDINIS LEOPOLDI IMPERATORIS MAGNAE CRUCIS EQUES, ET ORDINIS S. STEPHANI R. A. COMMENDATOR, S. C. ET R. A. MAJESTATIS ACTUALIS INTIMUS STATUS CONSILIARIUS, etc. etc. IN CONSISTORIO ROMANO DIE 16. JUNII 1856. SERVATO IN *S. R. E. CARDINALEM* PUBLICATUS, RECEPTIS VINDOBONAE DIE 23. JULII A SACRATISSIMA CAESAREO REGIA APOSTOLICA MAJESTATE CARDINALITIAE DIGNITATIS INSIGNIBUS ZAGRABIAM REDIBAT.

Zagraba! Praesulibus quae dudum clara fuisti,
Jam modo Romani signa Decoris habes.
Ille tuus Praesul nulli virtute secundus,
Ingenii magnus dotibus ac Animi.
Cujus apostolico zelo sacra templa renident,
Religio floret cum pietate simul.
Qui miseris opifer posuit pia fulcra salutis,
Tectaque perfugii condidit aere suo.
Ille tibi nuper datus Archiepiscopus, isto
Ornavit sedem primus Honore tuam.
Ille modo jam Romani nova Gemma Senatus
In Vaticano Cardine fixa micat.
Ac ostro fulgens redit . . . haecque Insignia primus,
Primus in Ecclesia fert radiatque tua.
O quanta hinc nostris accedet gloria Fastis!
ZAGRABA DAS ROMAE, DAT TIBI ROMA DECUS.

Digitized by Google

Je li Dimitar I. biskup zagrebački jošte kao takov bio kardinal?

Od *Nik. Horvata.*

II.

Prije svega hoću da se u napred ogradim proti svakoj i nesětnoj sumlji pristranosti ili podloga laskanja, kojimi bi me možebit tkogod nezasluženo potvoriti mogao. U to ime očitujem, da ja o pitanju, na koje sam odgovorit naumio, ovako mislim: Ako je Dimitar I., biskup zagrebački, jošte kao takov bio stožernik sv. rimske cèrkve: to je isto odlikovanje već dvaput biskupskoj zagrebačkoj stolici u dio palo, to je tim veća slava za istu biskupiju, koje sam i ja najmanji sin. Ako je pako Dimitar I. istom kao nadbiskup ostrogonski postao kardinal: zašto da si prisvajamo, što nas nikojim pravom neide, što naše nije? — zašto da se nepovlastjeno kitimo tudjim perjem? U ovakovom razpoloženju duha, bez svakoga pristrastja, nenatežući nit na jednu nit na drugu stranu, želim jedino, da najprije sebe dovoljno uputim, što ima istine u ovom pitanju? a zatim da svoje čitatelje o načinu i poslědku poduzetoga iztraživanja, izpalo ovo ovako il' onako, iskreno i savěstno ubavěstim.

Koliko protivnih mněnjah, koliko protuslovja, kakovo nesuglasje vlada medju sgodopisci o ovom pitanju, to pripověda već Kèrčelić pišući, da povišenje Dimitrovo na dostojanstvo kardinalsko jedni u godinu 1378, drugi u 1379. pače něki u 1381. stavljaju. [1]) Uz toliku neslogu kod kasnijih spisateljah bio bi dakle izlišan posao i izgubljen trud, kad bi historičku izvěstnost glede ovoga dogodjaja kod njih tražili; — a bilo bi i tašto nastojanje, kad bi za rěšit ovo zamèršeno pitanje samo pukimi nagadjanji, umětnim doslědovanjem iz njihovih neopredělјenih tvèrdjenjah, i silovitim navlačenjem pojedinih njihovih rěčih badava vrěme tratili. Mnogo bolje naplatit će se uloženi trud, ako se obratimo izravno na takove muževe, koji su u isto vrěme, kada se je pitani dogodjaj sbio, živili, i koji dakle zanj najbolje znati mogu, osobito ako se je isti u njihovoj nazočnosti slučio, čim ga i najbolje znati moraju. To su tadanji suvremenici i očevidci. Pa šta nam kažu ovi o dogodjajih svoga vremena, u koliko ovi zasěcaju u naše pitanje?

Biskup tudertinski [2]), o kom Raynald kaže, „earum rerum testis oculatus", piše: „Dominus noster (Urbanus VI.) venit ad Romam, et descendit in S. Mariam Majorem, quia castrum S. Angeli tenebatur per adversarios, et deinde ivit ad S. Mariam in Transtiberim, et ibi stetit, donec castrum pervenit ad manus Romanorum." Malo dalje o naimenovanju kardinalah nastavlja: „Dominus noster in S. Maria de Transtiberim creavit et fecit XXIV. Cardinales, inter quos fuit Dominus Agapitus de Columna." (De schismate T. II. p. 48). — Očevidac i pratioc papin Theodorik Niem [3]) to isto opisuje obširnije ovako: „Videns dictus Urbanus se tunc sine Cardinalibus existere, dictosque curiales partim de die in diem taliter aufugere, et alios taliter de eorum statu titubare, coepit dolere, et quandoque me vidente flevit amare: et tunc primo cognovit, quia minus caute egisset in principio regiminis, et quod mala haec propterea fierent. Et tunc quoad remanentes curiales in ejus curia, se humiliando, plures eorundem ad diversa officia praedictae suae curiae, tunc vacantia promovit, et se valde gratum, adversitate docente, tunc reddidit erga ipsos, nec non simul et semel viginti sex Cardinales una die creavit existimans forte, quod de tanto numero eorum aliqui hujusmodi Cardinalatus fastigium utique acceptarent, prout nec ipsum fefellit opinio, factum fuit. Et inter eosdem Cardinales de novo creatos, aliqui fuerunt Romani de omni statu, et multi ex aliis creatis, de novo Cardinalatus hujusmodi fastigium acceptantes, de diversis locis ad ipsum Urbanum subito accesserunt." (De schis. lib. 1. cap. 13) [4]). — Tomu činu jošte točnije opredělјuje vrěme sudobnik i pouzdanik kardinalah, koji su Vèrbana VI. izabrali, Toma de Acerno, biskup lucerinski (Luceriensis), dočim kaže: „Interea Dominus noster recessit Tibure, et venit Romam, . . . et in mense Septembri, scilicet in quatuor temporibus, fecit XXIX. Cardinales de Urbe, de Neapoli, et diversis regnis et partibus mundi." [5])

Ovakovih triuh važnih i nesumljivih muževah, koji su oho, što kažu, sami doživili i svojim očima motrili, jednoglasno svědočanstvo bilo bi podpun dokaz, odlučilo bi pred svakim sudištem. Neslažu se oni istina u broju naimenovanih kardinalah, no to je ovdě samo pobočna i podredjena okolnost, buduć su malo kasnije pišući ili na točan broj zaboraviti mogli, ili se ova razlika u brojevih nesmotrenostju njihovih prepisateljah u njihova dělа podkrala Slažu se pako oni posve u istoj bitnosti, slažu se t. j. o činu naimenovanja i o vremenu ovèrše-

[1]) Hist. Eccl. Zag. l. c.: „Scimus inter scriptores controverti tam de promotorum ab Urbano Cardinalium numero, quam et anno creationis Volentibus aliis 1379. hanc creationem, aliis 1381. factam fuisse. Nobis tamen credibilior videtur Spondani sententia, qui creationem hanc ad annum 1378. diemque 14. Kalen. Octobris collocat."

[2]) Pisao je svoje dvosvežno dělo „De schismate" samo pod biskupskim naslovom „Episcopus Tudertinus" bez imena i prezimena, a svao se je valjda Stephanus Palosius, kog je Vèrban VI. iz tudertinskoga biskupa načinio kardinalom. V. Natalis Alexandri Hist. Eccles. Ferrariae 1762. Fol. Tom. VIII. p. 61.

[3]) Theodorik Niem bio je kasnije biskup kambrejski u Francezkoj, i kao takov na cèrkvenoj skupštini u Konštanciji mnogo je dělovao. Spisao je pověst svojedobnoga cèrkvenoga raskolničtva u dělu: „Libri quatuor de schismate."

[4]) V. Odorici Raynaldi Annales Eccl. ab an. 1198. ubi Card. Baronius desiit, Coloniae Agrippinae 1691. Fol. Tom. XVII. p. 40—41.

[5]) Kod Muratoria Scriptores rerum Italic. Tom. III. P. II. col. 728. Ovo mèsto nisam izvadio upravo iz Muratoria, buduć njegovih, za našu cèrkvenu i gradjansku pověstnicu velevažnih Scrip. rer. Ital. naša knjižnica žalibože jošte neima, nego sam ga našao kod Jos Kollera Hist. Episcopatus Quinque Ecclesiarum, Posonii 1784. Tom. III. p. 150.

Digitized by Google

noga toga čina. Polag sve trojice naimenovao je Vèrban VI. kardinale pèrvi put godine 1378., kada se je iz Tibura (današnjega Tivolia), kamo je bio 26. lipnja iste godine otišao, měseca rujna opet povratio. Toma de Acerno izrikom kaže, da se je to dogodilo měseca rujna u kvatre, kao što rimski pape već od někada u vrěme kvatrenih postah konsistoria dèržati i kardinale naimenovati običavaju. Budući da jesenske kvatre padaju vazda poslě blagdana uzvišenja sv. križa t. j. 14. rujna, to iste kvatre dolaze svagda izmedju 15. i 24. rujna; tim načinom je i Vèrban izmedju toga vremena svoje pèrve kardinale naimenovao. Fleuri opredělјuje kao dan toga naimenovanja subotu 22. rujna; [6]) Kèrčelić iz Spondana 18. rujna [7]). — Uzamši sada u obzir, da je Klement protupapa istom 20. rujna za papu proglašen, te da je Vèrban ili prije istoga proglašenja, ili najdalje dva tri dana kasnije, kada o učinjenom izboru svoga protivnika valjda niti ništa jošte znao nije, kardinale imenovao; — uzamši u obzir, da je Dimitar, reći ćemo tada jošte biskup zagrebački, upravo uslěd toga razkolničtva poslan u Rim, kamo je, dok je o tom glas u Ugarsku dopro i on daleki put prevalio, mnogo kasnije prispěti morao; — uzamši u obzir, da je polag Kèrčelićevih rěčih Dimitar prigodom i radi istoga poslanstva kardinalom postao: to iz svega toga jasno proizlazi, da, kad bi papa Dimitra upravo radi njegovih poslaničkih zaslugah prije, nego ih je i steći mogao, načinio bio kardinalom, morali bi s narodnom pěsmom udivljeni uzkliknuti: Mili Bože čuda golemoga! bio bi to pravi filius ante patrem! Bělodano je dakle, da Vèrban tada, kada se kaže, naime godine 1378. Dimitra nije nikako, i to radi istih razlogah, s kojimi se je to dokazati htělo, kardinalom naimenovati mogao. — Kèrčelić je zaboravio, ili u hitnji pišući nije utegnuo uzporedjivati vrěme i dane, pa je tako spomenuo něšto za se, što je upravo proti njemu, naveo za sebe razlog, kojim sam sebe pobija. Pozivajući se na Spondana metnuo si je u zao čas otrovnu guju u vlastita njedra; što je jednom rukom podignuo, to je u isti mah drugom prevalio.

Tim je Kèrčelićevo mněnje oprovèrgnuto; i buduć se za izvěstno znade, da Vèrban kasnije do godine 1379. nikoga više u kardinalski sbor primio nije: tim je ujedno dokazano, da Dimitar I. nije god. 1378. kao jošte zagrebački biskup imenovan kardinalom. Tako bi bio dan i odgovor na naše pitanje, pa bi ja sada mirnom svěsti pero odložiti mogao. Što to nečinim, uzrok je jedan kamen smutnje, na kog sam uzput posèrnuo, i koj je za vrěme moje dosad stečeno osvědočenje malo ne uzkolebao. Hoću da zabunu moju děle i štovani čitatelji moji.

U imeniku rimskih kardinalah, što ga je sastavio Felix Contelorius, a priobćio Od. Raynald, dolazi spisak, u kom se poimence navadjaju XXIV. od Vèrbana VI. g. 1378. u svetu skupštinu uvèrstjena kardinala. U ovom imeniku stoji pod brojem XV. „Joannes Archiepiscopus Pragensis, presbyter tit. XII. Apostolorum;“ a pod brojem XVIII. „Demetrius episcopus (sic!) Strigoniensis, presbyter tit. SS. quatuor Coronatorum.“ [8]) Ako je ovaj imenik istinit, tada je, tako razabirah pametju, sve dosadanje dokazivanje oboreno, a sav trud u zalud. Reći samo napréčac, da isti imenik nemože već radi navedenog razloga istinit biti i glasiti o god. 1378., premda bi na to něko pravo imao, toga ipak učiniti neću; vidi bo mi se, da bi to značilo više na Aleksandrovu čvor presěći nego li razrěšiti. A tako bezobzirno postupat i s toga nesmijem, što u istom imeniku nahodim već gori spomenutog Agapita de Columna pod br. XXI., što nadalje u njem čitam jošte drugih osam kardinalah, koji su sbilja god. 1378. naimenovani, i kojih je imena iz Ciaconia i Ughelina Fleuri pobilježio. [9]) Što se u ovom imeniku Dimitar nazivlje „Strigoniensis,“ to bi bio dokaz, da je istom kao nadbiskup ostrogonski kardinal postao Ali zašto prije toga stoji samo „episcopus“ a ne „Archiepiscopus?“ Valjda je pisac nesmotrenostju izostavio „Archi.“ No taj „valjda“ neima odlučiva odvěta, pače ja neću da mu ikakovo pravo odvěta ustupim. Zar se nebi isto tako moglo reći: valjda je pisac stavio „Strigoniensis“, što je kasnije bio, a u istinu imalo bi poslě episcopus stati „Zagrabiensis“, pa bi to mogao biti dokaz, da je Dimitar jošte kao biskup zagrebački kardinal bio. — Sve ove, i kamo više jošte drugih mislih rojilo mi se je u glavi, zavedivši me u pravi labyrinth bez Ariadnine niti, a ja u pèrvi mah neznadoh ni kud ni kamo. — U točnom razglabanju pověstnih pitanjah samo nagadjanje, puko ma koliko oštroumno umkaranje bez stavne osnove nepruža dosta sigurnosti. Tko nezna, da je iz ovakova umstvovanja proklilo sto i sto ne samo različitih, nego često i protivnih mněnjah! Izkustvo nas uči, da ovakovim pukim mudrovanjem i u svagdanjem životu višeput se jednoista stvar čini jednom běla, koju drugi za cèrnu dèrži. Nebi dakle valjalo nit probitačno bilo, da se na stavnom polju sbivših se dogodjajah izključivo samo ovom nesigurnom provodiču pověrimo, premda mu inače kao pratiocu i od mene sva čast i poštenje. Šta dakle da počnemo? — Svaka roba pozna se najbolje po sebi i iz blıza. Ajde da i mi ovom katalogu pazljivo pogledamo u lice, nebi li štogod u njem odkrili, što bi nas naučilo, koliko vrědi? koliko mu se pouzdat smijemo? i koliko věre zaslužuje? Da nam ovo poznanstvo lakše i na najkratji način za rukom podje, treba da imamo něko kao měrilo za to.

[6]) „Praeterea die sabbati 18. Sept. Cardinales decrevit.“ Hist. Eccles. Tom. XXIV. p 329—330. A. C. 1378.

[7]) „Nobis tamen credibilior videtur Spondani sententia, qui creationem hanc ad annum 1378. diemque 14. Kalen. Octobris collocat“. l. c.

[8]) V. Raynaldi Annal. Eccl. T. XVII. p. 41.

[9]) Fleuri Hist. Eccles. T. XXIV. p. 330—331.

Digitized by Google

Poznato je, da svaki kardinal dobije od svetoga otca naslov (titulum) kojegod izmedju u to ime ustanovljenih mnogobrojnih rimskih cèrkvah, te upravo iz podèljivanja tih naslovah nastalo je i ime kardinal; buduć se ovo neizvodi neposredno iz latinske rèči cardo=stožer (odkud su naši Dalmatinci načinili stožernik), već se izvodi izpravno iz glagolja incardinare, što je u starijoj cèrkvenoj latinštini značilo toliko koliko intitulare ili Ecclesiae alicui adscribere [10]). Ovako zadobljeni naslov zadèrži svaki kardinal dokle živi, a za njega živoga nemože ga nitko drugi dobiti. Kad bi se dakle dalo dokazati, da u Contelorievu imeniku imade novoimenovanih kardinalah s takovimi naslovi, koji su pripadali měseca rujna god. 1378. jošte živućim kardinalom: to bi imali siguran dokaz, da isti imenik nije dostavěrna listina. A tako sbilja i jest. U Contelorievu imeniku pod br. XI. stoji: Porcellus Ursinus episcopus Aversanus, presbyter tit. S. Clementis; pod br. XIII.: Bartholomaeus Mazzavaccha (de Mezanachis kod drugih) Bononiensis episcopus Reatinus, presbyter tit. S. Marcelli; pod XV. spomenuti već: Joannes Archiepiscopus Pragensis, presbyter tit. SS. XII. Apostolorum; pod XVI: Guillelmus tit. S. Eustachii. Navedena ova četiri naslova Vèrban nije jošte podèliti mogao, kad je pod konac rujna g. 1378. kardinale imenovao, zašto bo tada življahu jošte kardinali pravi vlastnici ovih naslovah. U poslanici, koju je Vèrban dne 6. studenoga (VIII. Idus Novembris) g. 1378. kolonjskom nadbiskupu i njegovoj stolici podredjenim biskupom pisao, tuži se poimence na doli stavljene kardinale, [11]) — a u bulli, koju je isti papa „Romae apud S. Mariam in Transtiberim III. Kal. Decembris pontificatus nostri Anno primo", dakle 29 studenoga 1378. proti protupapi i kardinalom kolovodjam fondiskoga izbora izdao, osudjuje i izobćuje on doslovno: „Robertum olim Basilicae XII. Apostolorum, vulgariter dictum Gebennensem (protupapa Klement VII.); Geraldum olim tit. S. Clementis vulgariter dictum Majoris Monasterii; Joannem olim tit. S. Marcelli vulgariter dictum Ambiensem presbyteros — i Petrum S. Eustachii olim diaconum Cardinales." [12]). Iz povèršnoga samo uzporedjenja naslovah ovih kardinalah s naslovi onih, koje sam gori više iz Contelorieva imenika izvadio, udara odmah u oči, da su to jednoisti naslovi, koji su ovim poslědnjim, pošto ih je Vèrban dva puna měseca istom nakon proglašenja onih pèrvih s časti skinuo, prigodom istoga proglašenja u rujnu jošte punim pravom pripadali, te ih tako Vèrban niti nikomu drugomu nije udělit mogao. S toga proizhodi, da isti Contelorieev imenik nesadèržaje samo kardinale godine 1378., nego i kasnije. To se i tim posve potvèrdjuje, što pod br. XV. navadja rečenoga jurve Ivana Očka vlašimskoga (Joannes Ocellus de Wlassim) [13]), nadbiskupa pražkoga (1364—1380.), o kom se znade, da je tek god. 1379., kao što ćemo i malo niže viděti, grimizom nadaren. — Bit će, čini mi se, toga dosta za uvidit, da su u ovom imeniku, koj me je u nastavljanju iztraživanja obustavio bio, stožernici dviuh, ako ne više godinah poměšani i u jedno stèrpani, te da taj Srećko i ako u drugom svakom obziru, a to jamačno u pogledu ovoga svoga imenika nije sretan bio, tim manje, što ga on sám glede dvojice u njega uvèrstjenih kardinalah pobija, kao što ćemo i to malo niže primětiti.

Priložimo sada isto měrilo posebice našemu Dimitru. Njegov neposredni predšastnik bio je „Hugo tit. SS. quatuor Coronatorum vulgariter dictus a Britannia." Dok je ovaj živio a nebio lišen kardinalskoga dostojanstva, niti nije Vèrban Dimitru njegova naslova podèliti, niti Dimitar njegova naslova nosit mogao. Ovom Hugonu ušao sam pèrvi put u trag dne 19. travnja 1378. u poslanici, kojom su kardinali rimski avinjonskim smèrt Gèrgura XI. a izbor Vèrbana VI. prijavili, i koju je uz ostalih 18 kardinalah podpisao i „Ugo tit. SS. quatuor Coronatorum" [14]). Zatim našao sam ga u molbenici jednoj, koju je iz Anagnie dne 20. lipnja 1378. Vèrbanu poslao, i želeći mu puno sretnih godinah ovako ju podpisao: „Humilis creatura Vestra Cardinalis Britanniae." Pod molbenice od 29. lipnja i 1. sèrpnja iste godine ubilježio je: „Vester humilis capellanus et orator Hugo tit. SS. quatuor Coronatorum presbyter Cardinalis." [15]) Pozivnicu, kojom su u Anagnii boraveći kardinali druge k sebi zvali, podpisao je dne 20. sèrpnja 1378. i „Hugo tit. SS. Quatuor Coronatorum." [16]) Poslědnji put pade mi njegov podpis u oči u okružnici na sve věrne od 9. kolovoza iste godine, kojom kardinali iz Anagnie očituju, da je Vèrban usilovno i pogrěšno izabran za papu. [17]) Hugo bio se je doduše takodjer odmetnuo od Vèrbana, ali ga ovaj nije uz onu

[10]) Gèrgur Veliki papa nalažući Fortunatu, napuljskomu biskupu, da u někom samostanu nenaměsti stalna duhovnika, piše: „ita ut in eodem loco baptisterium nunquam constituatur, nec presbyterum constituas cardinalem." V. B. Gregorii Papae Op. Venetiis 1571. T. II. Epist. lib. VIII. Ep. 3. p. 720. — Kad je od istoga pape molilo duhovničtvo i puk terračinski, da Agnella, biskupa fondiskoga, k njim premèsti, pisao je Gèrgur V. Agnellu: „Et quia defuncto Petro pontifice suo sibi cardinalem postulant te sacerdotem, eorum vota necessario complenda esse praevidimus . . . ideo te authoritate nostra Terraciensi Ecclesiae cardinalem constituimus sacerdotem . . . A Terračincem piše: „electionemque vestram valde laudavimus: quia Agnellum fratrem et coepiscopum nostrum probatum jam meritis, cardinalem nobis constitui deprecamini sacerdotem. . . Agnellum directa praeceptione Ecclesiae vestrae cardinalem esse statuimus sacerdotem. Epist. lib. II. Ep. 13. et 14. p. 508. 509. — U tom značenju upotrebljava istu rèč i Corpus Juris Canonici: „Provideat etiam archipresbyter vitam sacerdotum cardinalium". V. Decr. Greg. lib. I tit 24. de officio Archipresbyteri cap. 2.

[11]) V. Raynaldi Annal. Eccl. l. c. p. 41—44.

[12]) V. Mansi Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio Venetiis 1784. T. XXVI. p. 611—614

[13]) „Ex familia Vlassinia" kaže Dubravius Olomuzensis Ep. Hist. Boh. Francofurti 1687. p. 589.

[14]) Raynaldi l. c. p. 8—9.

[15]) Iz Niema T. II. de schis. p. 31. kod Raynalda l. c. p. 12.

[16]) De schis. T. II. p. 38. V. Raynald l. c. p. 19.

[17]) V. Raynald l. c. p. 23—24.

Digitized by Google

gori navedenu četvoricu dne 29. studenog 1378. s časti skinuo i izobćio, već s mnogimi drugimi mukom mimoišao, hadajući se, da će, ostavivši im nadu oproštenja, sklonit ih da priznadu njega za papu i povrate se u Rim [18]). Zato naslova „SS. quatuor Coronatorum" Vèrban nije jošte godine 1378., kad je naimenovao kardinale, nikomu podati mogao. Nemože se reći, da bi pošto mu poslě 9. kolovoza nigdě više spomena nenadjoh nit iste nit slědeće godine, bio jošte prije izbora u rujnu Hugo preminuo; jerbo je jošte god. 1381. živio. Naime iste godine a dne 1. lipnja izdao je u Rimu Karlo, kralj napuljski, javnu listinu na uzdarje, što mu je papa kraljevinu napuljsku predao, u kojoj obećaje, da će svetoj stolici vazda věran biti, a odmetničke kardinale, medju kojimi se poimence spominje „Hugo olim tit. SS. Quatuor Coronatorum vulgariter dictus de Britannia," i sve njihove pristaše neće nikojim načinom podupirati, ili koliko uzmogne, dopustiti, da ih drugi podupiru, već progoniti, dok se obrate [19]). Tim je Hugo prije toga vremena, a ipak poslě studenoga 1378. morao izobćen biti, te u njem, kao predšastniku Dimitrovu u naslovu kardinalskom imamo opet novi dokaz kao što za netočnost Contelorieva imenika, tako i za to, da Dimitar god. 1378. nije jošte naimenovan kardinalom. —

Došao bi samo do pol puta, da ovdě prestanem, a o svojih cěnjenih čitateljih predpoložiti moram, da bi s ovim dosad im predloženim samo niječnim dokazivanjem nezadovoljni bili. Zato ajde jošte i dalje put pod noge da potražimo i stavnih razlogah, kada je Dimitar kardinal zazbilja postao, i što je u to vrěme bio?

Na tom putu sukobih se najprije s Raynaldom, koj mi u svom jeziku ovako pripovědaše: „Tutati erant egregie Urbani aequissimam causam nonnulli praesules Bohemi et Hungari, quorum praecipuos Urbanus hoc anno (1379), ut refert Alfonsus Ciaconius [20]) (in Urb. 6.) ex monumentis bibliothecae Trivultianae in Cardinalium numerum adscripsit. Fuere ili Joannes Oczkio, Episcopus Olomucensis (bolje Pragensis, kamo je već god. 1364. iz Olomuca prenešen), schismaticorum hostis acerrimus, Demetrius Hungarus Archiepiscopus Strigoniensis, Valentinus Episcopus Quinque Ecclesiensis. Et quidem Oczkio Basilicae SS. XII. Apostolorum, Demetrio SS. Quatuor coronatorum, Valentino S. Sabinae presbyterales tituli collati fuere. De hac vero et alia priori Cardinalium creatione questum Antipapam in suis litteris adversus Urbanum, XIII. Julii proximi anni promulgatis observat Felix Contelorius [21]) (in Elencho Card.)" [22]). — Za njim dodje Fleuri, te pozivajući se takodjer na okrajku na Ciaconievo dělo „Vitae Rom. Pontif. et Card." stade mi o istih sgodah ovako besěditi: „Urbano parebant pars maxima Italiae, Anglia, Germania, ubi eum Rex Wenceslaus diserte agnoscebat, obnoxia eidem Bohemia, Belgii pars major, et Hungaria: cujus Regem Ludovicum arctius sibi obstricturus papa Urbanus hoc anno 1379. Cardinales creavit duos Hungaros, nempe Demetrium Strigoniensem Archiepiscopum, et Valentinum Antistitem Quinque Ecclesiarum: huic templum S. Susannae (imao bi reći Sabinae), illi aedem Quatuor Coronatorum assignavit. In Wenceslai gratiam Bohemum quoque Oczkium Olomutii (?) Praesulem decrevit Cardinalem de duodecim Apostolis." [23]) Za ovimi uzě mi Natalis Alexander bez vremena naimenovanja izbrajati množtvo stožernikah, od Vèrbana VI. u svetu skupštinu primitih, izmedju kojih si zapamtih: „Joannem Oczko, Boemum; Demetrium, Hungarum, Strigoniensem Antistitem; Valentinum, Hungarum, Quinqueecclesiensem Praesulem." [24]) Jošte bi više ovakovih svědočanstvah iz novijih sgodopisacah sabrati mogao; ali oni ili su rabili ove pisce u sastavljanju svojih dělah, ili govoreći o Dimitru služe se (n. p. Fessler) toli obćenitimi i neopreděljenimi izrazi, da iz njih saznaš doduše, što je sve Dimitar bio, i da je kardinal postao, — ali što je upravo prigodom svoga povišenja na stožerničko dostojanstvo bio, i točno u koje se je vrème isto povišenje slučilo, toga nam jasno nekažu; a o tom se upravo u našem pitanju radi, i to dvoje znati treba, da se isto pitanje sretno rěšiti uzmogne.

Medjutim mnogi od mojih čitateljah čuvši tvèrdjenja navedenih uglednih pověstnikah, bit će valjda rekli: evo to se ipak jasno vidi, da je Dimitar istom g. 1379. kardinal postao i tada već nadbiskup ostrogonski bio. Ja pako od svoje strane izpověditi moram, da nisam napram ovim inače svega štovanja dostojnim piscem kao mnogo kasnije živućim toliko věre imao, da se uzdam u puko njihovo tvèrdjenje, već sam sve okolnosti smatrao, zajedno ih uzporedjivao i metnuo prije na sito i rešetò kritike, da dobijem čistu istinu. Tim pretresivanjem izadje na vidělo, da je moje nepověrenje osnovano bilo, buduć njihovo izvěstje nije dosta točno nit istinito. Obadva naime pèrva, Raynald i Fleuri, kažu, da je g. 1379. s Dimitrom ostrogonskim i Ivanom pražkim stekao čast kardinalsku i Valentin biskup pečuvski (1374—1408); a to nije istina. Natalis Alexander nenavodi istina godine, ali ipak to isto mnije, dočim Valentina po primèru one dvojice odmah za Di-

[18]) „Distulit severitatem in alios Cardinales schismaticos distringere, ut ipsos ad officium veniae spe revocaret, ac pariter acceptam a Jacobo Ursino, et Petro Florentino. ac Simone, Mediolanensi Cardinalibus, qui antipapatus adipiscendi spe ducti Fundanae synagogae interfuerant, injuriam clementia dissimulavit, ne in desperationem metu animadversionis adigeret, eorumque accessione schisma convalesceret," Raynaldi Ann. Eccl. l. c.p. 44.

[19]) V. Raynald l. c. p. 81—88.

[20]) Činim pozorne čitatelje, da je to onaj isti Ciaconius, kojega rěči Kèrčelić na svoj kalup nabija.

[21]) Dakle Felix Contelorius proti svom vlastitom imeniku tvèrdi, da je Dimitar g. 1379. povišen na kardinala!

[22]) V. Anal. Eccles. l. c p. 61—62. Nro. 39. ad An. 1379.

[23]) V. Hist. Eccl. T. XXIV. p. 347. ad An. 1379.

[24]) Natalis Alexandri Hist. Eccl. Ferrariae 1762. T. VIII. p. 61

Digitized by Google

mitrom stavlja; pače u mletačkom izdanju njegove povêstnice stoji poslê Ivana Očka, pražkoga nadbiskupa, Dimitar kao pečuvski biskup („Demetrium, Hungarum, Quinqueecclesiensem Praesulem“) [25]. — Bezdvojbeno je usuprot, da je dvê godine kasnije, t. j. godine 1381. Valentin, biskup pečuvski, s Pavlom, biskupom zagrebačkim, bio u Turinu, gdê su kao poslanici kralja Ljudevita utanačili mir medju janovljani (genovezi), kraljevimi savezniei, i mletačkom skupnovladom. Očevidci i suvremenici, koji nam taj mir opisuju, neznadu posve ništa o Valentinovu kardinalstvu, nazivajući ga samo biskupom [26]. U kraljevskih poveljah toga vremena napisan je Valentin samo „Episcopus Quinqueecclesiensis, Decretorum Doctor“, dočim se kasnije spominje kao „Cardinalis tit. S. Sabinae Ecclesiae Quinqueecclesiensis Gubernator ili Administrator“ Izvan toga dne 1. lipnja 1381., kada je Vêrban VI. kraljevinu napuljsku prenio na Karla, a ovaj opet za to obećao vêrnost svetoj stolici, življaše jošte Valentinov kardinal-predšastnik; obe bo ove listine podpisà „Ego Joannes tit. S. Sabinae presb. Card. subscripsi.“ [27]. To potvêrdjuje i sám papa Vêrban prigodom razmirice, koja se je bila porodila medju Dimitrom, kardinalom upravljateljem nadbiskupije ostrogonske, i Valentinom, biskupom pečuvskim. Onaj je sazvao cêrkvenu narodnu skupštinu, a ovaj je pozivajući se na nêke podmetnute papinske povelje svojim duhovnikom zabranio na nju iti. Dimitar se je radi toga pritužio u Rimu, a papa je dne 8. lipnja 1382. odpisao predstavniku bačkomu (Praeposito Bacsiensi) i naložio mu, da tu prepirku u ime apoštolske stolice pravedno poravna. U toj poslanici Vêrban imenuje opetovano Dimitra kardinalom i kao takova „Dilectum filium“, dočim Valentina samo biskupa i kao takova, polag styla rimskoga dvora „Venerabilem fratrem“ nazivlje [28]. Više je to nego treba za uvidit, da Valentin nije onda, kada Raynald i Fleuri izrikom uvêravaju, a Natalis Alexander mučeć priznaje, već mnogo kasnije kardinalom postao. No to je samo jedno, što nam sumlju proti svêdočanstvu ovih muževah potaknuti mora. — Sva tri ova pisca cêrpili su ono, što pripovêdaju iz Ciaconia. Raynald ga poimence navadja kao jamca; Fleuri se na okrajku pozivlje, kao što je rečeno, na dêlo istoga Ciaconia; a Natalis Alexander izbrojivši svoje stožernike pridaje: „Plures alios Ciaconius noster et alii, qui de Cardinalibus egere, indicant“, [29] odkale vidimo, da je i on iz Ciaconia radio. Sva dakle ova trojica, pred sudom zdrave kritike samo toliko, a i ništa više, ugleda imadu, koliko sám jedini Ciaconius. A šta da dêržimo o Ciaconiu? koliko važe on zazbilja u našem pitanju? Njegove rêči o Dimitru: „cui praedictus Pontifex Regis Pannoniae rogatu, Ecclesiam Strigoniensem commendat, quae ejus in Cardinalitium Senatum electione Pastore vacaverat“, dale su povod i Kêrčelićevu mnênju, da je Dimitar već kao zagrebački biskup bio stožernik; — a zazbilja iste ove rêči nemogu se drugačije tumačiti, nego da Dimitar prigodom svoga povišenja na kardinala nije jošte bio nadbiskup ostrogonski, — buduć je tada ista stolica bila izpražnjena, — nego da je jošte bio biskup zagrebački. Ako dakle Ciaconius drugdê tvêrdi, da je Dimitar kao nadbiskup ostrogonski imenovan kardinalom: to si nije doslêdan ostao, već si protuslovio, — što je na jednom mêstu rekao, to isto je na drugom porekao. Nastaje dakle najprije pitanje, koje tvêrdjenje Ciaconievo je istinito? A ovo pitanje naravno niti iz Ciaconia, niti iz onih, koji se na njega kao na vrelo pozivlju, nemože se rêšiti.

Takovi svêdoci, koji dokazane neistinitosti — ma i bona fide — pripovêdaju, koji svoje izreke o dogodjaju, što se je više stotinah godinah prije njih slučio, osnivaju na neizvêstna, dvojbena, nedoslêdna, nesuglasna, pače protuslovna tvêrdjenja jamca takova, koj je sám opet do 180 godinah kasnije živio, nego se je sbilo, o čem toli sumljivo i nedostatno svêdoči, — takovi svêdoci doista neimaju niti za pravedna sudca niti za točna povêstnika dovoljna, kamo li odlučiva ugleda. Tim i mi, ako nećemo, da nas tkogod radi lahkovêrja pravedno ukori, rêšenje našega pitanja ovako nesigurnim rukam povêriti nesmijemo. Tà tko nam može ujamčiti, da oni, koji su toliko pogrêšili o naimenovanju Valentinovu, i koji toli dvolična provodiča slêde, nisu isto tako posêrnuli i glede Dimitra? Valja nam dakle, ako se podpune izvêstnosti dokopat želimo, ubavêst potražiti na sigurnijem mêstu, u bistrijem vrelu. A tko bi nam glede našega pitanja čistu istinu bolje i točnije mogao kazati, nego isti Dimitar, koj je to najbolje znati morao! Pitajmo ga dakle: što je bio on tada, kada mu je čin kardinala u dio pao? i u koje vrême se je to po prilici dogodilo? A on nam kroz usta i kraljevskih i svojih poveljah ovako odgovara:

U kraljevskih poveljah od 11. veljače i 4. lipnja god. 1379. čitam: „Datum per manus Venerabilis in Christo Patris ac Domini, Domini Demetrii Archiepiscopi Strigoniensis, locique ejusdem Comitis perpetui, Aulae Nostrae Cancellarii, dilecti nobis et fidelis“ [30]. Iste godine sutradan cvêtnice (feria secunda proxima post Dominicam ramis palmarum. Anno Domini MCCCLXXIX.) potvêrdjujući listine svojih dviuh predšastnikah, počimlje sám ovako: „Demetrius, Dei et apostolica gratia Archiepiscopus Strigoniensis,

[25]) V. Natal. Alex. Hist. ed. Venetiis 1778. Fol. Tom. VIII p. 55.

[26]) Raphainus Caresinus kaže: „Cum sufficientibus mandatis mittere curaverunt videlicet: Reverendos in Christo Patres, DD. Valentinum Decretorum Doctorem et Paulum Zagrabiensem Episcopos, Procuratores Serenissimi Principis Ludovici Dei gratia Hung.“ itd. — Marianus Sanutus piše o istom miru: „Questi furono gli Oratori andati a Torino per trattare la pace. Del Serenissimo Re d' Ungheria, Don Valentino Vescovo de Cinque Chiese, Dottore, Don Paolo Vescovo de Zagabria.“ V. Muratorii Scrip. rer. Ital. T. XII. col. 465. kod Kollera l. c. p. 144.

[27]) V. Raynald l. c. p. 81—88.

[28]) V. Pray Spec. Hier. Hung. P. I. p. 66—68. ili Fejér Cod. Dipl. l. c. p. 596—598.

[29]) V. Nat. Alex. Hist. Eccl. ed. Ferr. T. VIII. p. 61.

[30]) V. Cod. Dipl. Hung. T. IX. Vol. V. p. 310. 316.

Digitized by Google

locique ejusdem Comes perpetuus et Aulae regiae Cancellarius" [31]). Suprotivno u kraljevskih poveljah od 8. ruj. (u matici stoji sexto Nonas, što nije moguće, valjda ima biti Idus), 11. listop. g. 1379. zatim 23. sèrp. g. 1380. i t. d. čitam: „Datum per manus Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Demetrii, miseratione divina tituli Sanctorum quatuor Coronatorum Presbyteri Cardinalis, Gubernatoris Ecclesiae Strigoniensis, locique ejusdem Comitis Perpetui, Aulae nostrae Cancellarii, dilecti nobis et fidelis" [32]). A sám on stavio je na čelo triuh listinah, koje je na korist ostrogonskoga kaptola u Višegradu (in palatio habitationis nostrae) dne 3. kolovoza 1379. (tertio die festi ad Vincula B. Petri Apostoli) izdao, ovako svoj naslov: „Demetrius miseratione divina tit. SS. quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis Apostolicae sedis Legatus ac Gubernator Ecclesiae Strigoniensis" i t. d. [33]). — Mislim, da će svatko iz ovih napisah i naslovah lasno razabrati, da je Dimitar bio nadbiskup ostrogonski, nebivši jošte stoženik; da se je 4. lipnja (junia) poslèdnji put kao nadbiskup, a 3. kolovoza (augusta) pèrviput kao kardinal napisao; da je dakle izmedju toga vremena kardinal postao, ili glas o svom povišenju primit morao. Pa je tako, buduć nam ini pisci mèsec i dan, kada je Vèrban g. 1379. drugiput kardinale imenovao, zabilježili nisu, istini skroz podobno, da ga je papa na duhovske kvatre, koje od srèdine svibnja do druge polovine lipnja padaju, a g. 1379. od 1—4. lip. su bile, kardinalom imenovao. —

Ali zašto se je Dimitar kao kardinal podpisivao „Ecclesiae Strigoniensis Gubernator", a ne više „Archiepiscopus"? Glede onih, koji nisu cèrkvenom pravu i njegovoj povèstnici vèšti, opazujem, da tomu imadu dva uzroka. U tadanje vreme i polag tadanjega običaja kardinal, kao u višjem dostojanstvu postavljen, nije mogao skupa obnašati nižju čast nadbiskupa ili biskupa tako, da ujedno ima dotični naslov; već je samo uz posebnu dozvolu mogao upravljati biskupijom pod imenom „Administratora" ili „Gubernatora". Kasnije se je odustalo od toga glede nadbiskupah i biskupah; ali se je ovaj običaj jošte do danas uzdèržao u drugih nèkih slučajih. Tako n. p. ako je Nuntius ili Datarius kardinal, zove se: Pronuntius, Prodatarius i t. d. — Drugo: radi toga, što jedan duhovnik nemože pravno posèdovati dvè cèrkvene nadarbe (beneficia), nije nijedan kardinal (već kao nadarbenik svoje naslovne cèrkve), mogao zadèržati naslov i užitak jošte druge koje cèrkvene nadarbe. Kasnije, pošto više biskupah i nadbiskupah, imajućih bolje nadarbe, nije htèlo ih se odreći i primiti kardinalsko dostojanstvo, zavladao je običaj, te je papa onim kardinalom, koji nisu htèli u Rim doći, davao dozvolu, da mogu na svojih biskupijah ostati i dohodakah se uživati, ali da se ujedno moraju biskupskoga ili nadbiskupskoga naslova odreći, pa svoje stado pod imenom „Gubernatorah" ili „Administratorah" upravljati. Primèr takove dozvole imamo u istom Vèrbanu VI., koj ju je, premda bez uspèha, podèlio nadbiskupom moguntinskom, trevirskom i kolonjskom, zatim Arnoldu lodijskom i Venceslavu vratislavskom biskupu, te Petru Rosenbergu, duhovniku i českom plemiću, kada im je godine 1385. kardinalsku čast udèlio [34]). Iz toga dakle slèdi, da, dok se je Dimitar pisao nadbiskup, nije mogao biti kardinal, a odkad je postao kardinal, nije se mogao više pisati nadbiskup, već samo „upravljatelj ostrogonske cèrkve". A tako sam ga zazbilja od poslè nè samo po svih kraljevskih poveljah, nego i u istoj oporuci kraljice Jelisave, u kojoj ga ovèršiteljem ove oporuke imenuje, napisana našao [35]). Samo je on jedan jedini put, koliko mi je u onovrèmenih pismih i listinah u oči palo, kao već kardinal napisao se „Archiepiscopus Strigoniensis" bez kardinalskoga naslova, i to na ustanovah ostrogonsku synode, koju je g. 1382. sazvao bio, i od koje nam je samo kratku uspomenu Peterfy [36]), a nèkoliko preostavših odlomakah Fejér sačuvao [37]). Nè ima i tomu razlog. Kardinal kao takov ima biskupska prava samo u svojoj naslovnoj cèrkvi, a ne izvan nje; biskupijsku synodu može sazvat i dèržat samo biskup, a narodnu ili pokrajinsku kao što je ova bila, samo nadbiskup kao takov, a ne samo upravljatelj. Da dakle sazvanju i ustanovam ove synode tkogod radi toga neprigovori, sazvao je on ovu skupštinu i podpisao njene ustanove iznimkom kao nadbiskup ostrogonski, nit nespominjući kardinalskoga naslova. Tako je upravo učinio i njegov sudobnik spomenuti jurve Ivan kardinal pražki, kad je god. 1381. Concilium Pragense obdèržavao [38]).

Što nam je Dimitar sám o sebi tako razgovetno kazao, to isto potvèrdit će nam jošte dva uzvišena lica.

Medju mnogimi inimi za ugarsku i našu povèstnicu prevažnimi listinami, koje je pokojni opat i čuvar knjižnice peštanskoga sveučilišta, Gj. Fejér, u svom Diplomatičnom Codexu sabrao, sačuvao nam je i presudu jednu Nikole Gare, ugarskoga nadvornika i kumanskoga sudca, izrečenu u parnici, što je od godine 1378. do 1380. pred njim tekla i rèšena. Ovu parnicu podignue je radi nèke nadbiskupiji ostrogonskoj odtudjene svojine Ivan nadbiskup proti Miholju i Ivanu, sinom Ladislava de Putnuch. Poslè Ivanove smèrti [39]) nastavio

[31]) Cod. Dipl. l. c. p. 327—329.
[32]) Cod. Dipl. l. c. p. 319—320., 387—390. 391—394.
[33]) Cod. Dipl. l. c. 329—333.

[34]) V. Fleuri l. c. p. 395. ad An. 1385: „At hi sex post longam deliberationem id honoris recusarunt: etsi Papa quinque Praesulibus concesserat ultro, ut suam quisque Ecclesiam in rebus sacris profanisque administrandam per omnem vitam servarent."
[35]) V. Georg. Pray Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hung. Vindobonae 1761—1764. Fol. P. II. p. 147—149.
[36]) Car. Péterfy Concilia Ecclesiae Rom.-Cath. in Regno Hungariae P. I. p. 180—182.
[37]) Cod. Dipl. l. c. p. 598—602.
[38]) V. Mansi Sacr. Conciliorum nova et amplissima Collectio, Venetiis 1784. T. XXVI. p. 690—694.
[39]) Evo nam opet dokaza, da je Ivan a ne Toma nadbiskup bio neposredni predšastnik Dimitrov na stolici ostrogonskoj. Kaže se

Digitized by Google

je parnicu i Dimitar nadbiskup. U rečenoj ovelikoj presudi vèrhu ove parnice, koju je palatin Nikola Gara na zabtěvanje Dimitrovo u Višegradu g. 1380. dne 24. listop. (XXIV. octavarum Festi beati Michaëlis Archangeli praedictarum. Anno Domini MCCCLXXX.) izdao, i koja se jošte dandanas u matici u primacialnom arkivu u Ostrogonu čuva, pobilježen je u kratko sav tečaj ove parnice sa svimi ustanovljenimi ročišti. Ova okolnost čini spomenutu presudu, i ako ne u drugom obziru, a to sigurno u rěšenju našega pitanja važnu. Dočim bo nadvornik Gara u ročištih osmine Blagověsti (sv. triuh kraljah), osmine pepelnice (čiste srěde) i četvèrtka poslě uzkèrsa g. 1379. nazivlje tužitelja samo „Dominus Demetrius Archiepiscopus Strigoniensis, Aulae Regiae Cancellarius", imenuje ga u oči osminah Miholja (ipsis octavis instantibus), dakle 5. listopada iste godine pa sve do svèrhe „Dominus Demetrius tituli SS. quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis, Gubernator dicti Archiepiscopatus Strigoniensis, Aulaeque Regiae Cancellarius" [40]). Vidi se dakle, da nadvornik Nikola Gara jošte oko uzkèrsa g. 1379. o kardinalstvu Dimitra nadbiskupa ostrogonskoga ništa znao nije; a iz toga slědi, da je Dimitar prije bio nadbiskup ostrogonski, pa već kao takov postao kardinal.

Napokon čujmo, da nam to jošte s visine prestolja bezdvojbeno i sa svom snagom zasvědoči sveti ugled kraljevskoga veličanstva. — Ljudevit kralj zaručio je svoju kćer, kraljevnu Hedvigu, vojvodi Maximilianu, sinu Leopolda, vojvode austrianskoga, obrekav si zetu u ime miraza dvě sta tisućah zlatnih for., a věnčao ih je god. 1379. u Haimburgu nad Požunom naš Dimitar. Godine slědeće 1380. pèrve nedělje korizmene (Dominica Invocavit) izdao je Ljudevit od svoje strane i u ime kraljicah Jelisavah, majke i supruge svoje, u Zvolenju (Zolií) povelju, u kojoj rečenu ženitbu i tom prigodom sklopljenu ženitbenu pogodbu svečano potvèrdjuje. U toj povelji kažu kralj i kraljice: „Quod inclytam puellam Dominam Hedvygen, filiam nostram charissimam, Duci Wilhelmo, ejus (Leopoldi) filio primogenito legitimam tradidimus in uxorem; eam in domum praedicti fratris nostri eo tempore transmittentes, quando reverendissimus in Christo Pater et Dominus Demetrius, *tunc* Archiepiscopus Strigoniensis, *nunc* vero Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalis, eos Haimburgae in Ecclesia Parochiali cum debita solemnitate, indutus pontificalibus, ad invicem copulaverit. . ." [41])

Pred takovim svědočanstvom nestaje svake dvojbe! — A meni neka dopušteno bude, da ovaj pověstni pokus svoj zaglavim rěčmi, koje je Tertullian drugom prilikom napisao, no koje su meni u poslu ove razprave svedjer pred očima lebdile: „Veritati nemo praescribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum." Lib. de relig. virg. C. I.

Poslědak svega ovoga iztraživanja jest taj, da u dugačkoj i slavnoj povorci zagrebačkih biskupah, koji su preko sedam stolětjah na biskupskoj stolici glavnoga grada Hèrvatske sědili, nije nijedan bio kao biskup zagrebački kardinal svete rimske cèrkve.

Ovo najvišje odlikovanje, koje katoličkom vèrhovnom pastiru može u dio pasti, bì sačuvano za sada sretno vladajućega preuzoritoga kardinala i nadbiskupa našega Jurja Haulika váraljskoga!

Tim načinom promisao Božja odluči, da onaj muž, u kom su postignutjem osebne hèrvatsko-slavonske cèrkvene dèržave davno gojene želje naše domovine izpunjene, i koj je pèrvi zagrebačku pèrvostolnu cèrkvu nadbiskupskim plaštem uresio, — da ju ovaj isti muž uzvede na vèrhunac slave, obasjavši joj lice dičnimi traci rumen-ruha!

A pravo je i vrědno sasvim, da je tolika čast cèrkvi zagrebačkoj u dio pala kroz onoga njenoga glavoredovnika, u kojem jednom stiču se sve krěposti svih njegovih predšastnikah; — koj si je prevèrstnim rukovanjem svoga apoštolskoga zvanja i svojimi mnogimi dobrimi děli toliku ljubav svetoga otca steći znao, da mu je nadarivši ga nadbiskupskim plaštem upravljanje cěle cèrkvene dèržave pověrio, a evo sada iz broja svoje bratje u sjajni sbor svojih milih sinovah uvèrstio; — komu je njegovo c. k. apoštolsko veličanstvo uresilo pèrsa sjajnimi znaci carskoga priznanja, — a napokon izabralo ga, ba bude kardinalom krune; — koj je kroz osamnaest godinah i u težka vremena upravljajući cèrkvenimi a velikom stranom i gradjanskimi poslovi blagostju sèrdca, bistrinom uma, mudrom uměrenosti i premnogimi dobročinstvi, koja je novoj svojoj domovini u svakom obziru velikodušno izkazao, sve žitelje otačbine naše na duboko štovanje i věkovitu zahvalnost si obvezao; — kojega su razborito postupanje i izgledni čini učinili ljubimcem cěle carevine, pače komu s toga i preko granicah njenih u dalekom inostranstvu ime slavno slovi!

Radi svega toga kao što je sigurno, da je preuzoriti gospodin stožernik i sadanji naš pèrvostolnik kao pèrvi nadbiskup u lětopisih cèrkve zagrebačke početnik nove dobe: tako isto neima dvojbe, da će radi njegovih dělah i zaslugah najsjajniji list ovih lětopisah vazda posvetjen biti imenu njegovom! — A tako dugo, dok bude našega pèrvostolnoga hrama, koj će u svojih posvetjenih zidinah svojim umětnim blagom pobožna čuvstva pobudjivati; — dok bude samostana milosèrdnih sestarah i pripadajućih mu sgradah, u kojih će se drobna děčica ljuboznimi rukami pěstovati, mladež obojega spola u koristnom znanju obučati i na kèrstjanski život naputjivati, a ubogim bolestnicam tělesne i duševne nemoći lěčiti; — dok bude onih mnogih i bogatih zakladah, iz kojih će zaslužnim ostarělim duhovnikom, siromašnim učenikom, i na mnoge ine koristne svèrhe obilne podpore teći; — dok obstojalo bude gospodarsko družtvo dělovanjem svojim zemaljsko blago našega zavičaja pomnožavajući; — dok napokon bude perivoja Jurje-vesi, u kojem će Zagrebčani zaboravljajući na svoje svagdanje brige nasladjivat se svimi dražestmi, što ih je ovdě blaga priroda toli darežljivom rukom prosula; — dok svega toga bude: bit će dotle toliko sjajnih spomenikah, bit će dotle toliko živih svědokah, koji će od poroda do poroda glasno opominjati na slavno ime pèrvoga zagrebačkoga nadbiskupa i kardinala Jurja Haulika!

Zato dok bude věka i pametara, u posestrimih kraljevinah, u grudih zahvalnih Hèrvatah i Slavonacah

Semper honos, nomenque **Tuum** laudesque manebunt!!

---

u ovoj presudi izrično: interimque ipso Domino Joanne divina volente clementia, cui humanae imbecilitatis ratio nequit obviare, viam universae carnis ingresso, et in ipsius Sanctae Strigoniensis Ecclesiae Archiepiscopatus dignitatem Domino Demetrio, pridem Episcopo Zagrabiensi, Aulae Regiae Majestatis Cancellario per Dei et Apostolicae Sedis gratiam sublimato" i t. d. V. Cod. Dipl. T. IX. Vol. V. p. 435.

[40]) V. Cod. Dipl. l. c. p. 445—444.

[41]) V. Cod. Dipl. l. c. p. 336—380.

Urednik **Nikola Hervat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 31. — TEČAJ VII. U SUBOTU 2. KOLOVOZA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

De catechisationibus Parochus ad Cooperatorem.

(Konac).

Penetratis harum excursionum scopo et utilitate, frater, easdem adhibebis tamquam oportunissimas occasiones parochianos in A, — B cum C, a nobis quasi disjunctos, enutrire verbis fidei et bonae doctrinae, quam assequutus es — 1. Tim. 4. 6; exercitatio vero corporalis per sylvas, sepes, agrestia loca et vicos, quum adinstar Sanctissimi nostri Auctoris et Magistri circumeuntis et tum in communi tum singulis benefacienti, accesseris parvulos caeterosque rudes assidue ibi catechisaturus, conjunctam sibi habebit illam veram pietatem, quae e doctrina S. Pauli 1. Tim. 4, 8. auget gratiam, pace bonae conscientiae replet, utilis est ad alios edocendos, ad beatae vitae aeternitatem comparandam. Horum motivorum dignissima consideratio certe alte jam descendit in animum tuum, nec aliis mihi pro his excursionibus proprie est impetrandus tuus s. affectus, — attamen vide, quibus incolas illos potiori e parte deprehendes ornatos: vita nempe pura, fides sincera, et charitas affectuosa, = desideratissimae conditiones, Curatum et fideles ad saluberrimam instructionem validissime disponentes; sentiesque in pectore tuo, afflictionem, quam subis propter Christum, de praesenti quoque centuplam (Math. 19, 29.) tibi adferre consolationem. Curatum vel ad primas filialium villas adventantem amore excipiunt vere filiali; sub pia invocatione S. S. Nominum assalutatum, a pluribus semper stipatum, deducunt ad locum catechisationis, ubi svavissima simplicitate occurrentes tibi habebis parvulos suam erga te venerationem gaudiumque suum manuum osculo tibi contestaturos; — adultos etiam experieris facilium morum quoad observandas dispositiones, ut omnia fiant digne et honeste. Capellae in A nitidae, hoc tempore exornandae etiam impendunt curam, — in B quoque distinctus parochianus N. domum suam decenter parat. Terminata pia opera gratum pernosces eorum animum; expresso demum per partem populi desiderio, ut, quoad Domino placuerit, cyclum hunc sanus perficere, aliumve suo tempore agere possis, cor tuum secundario suapte levabitur ad Dominum, ut ipsis benedicere dignetur, — prouti et tu revera quasi terminare nolentes, oblatos sibi habebis parvulos pro manuum impositione. Redeunti tandem tibi, sacrae ipsorum doti, more, christiano homine certe digno, quoad ipsis licuerit, svaves se adjungent comites. — Quis jam inficias ibit ad nostras filiales pro implantanda Christi doctrina non dari campum, — quis asseret presbyteri Jesum sequentis solidam operationem fortissimo destitui effectu?

Delineatus, per partem fidelium bona ex intentione exhibitus cultus non potest non esse nobis gratus; intuitu tamen illius, charissime frater, oportet nos recordari exempli Jesu, Joa. 6. 15. fugientis in montem, dum homines visis ejus operibus, ipsum regem facere voluissent; i. e. inter illa similiaque adjuncta vigilandum super animi nostri motibus, ne per aliquam partem decipiamur, ad certas abnormitates inclinemus, neve (psal. 14.) dolum in lingva nostra agamus, studeamusque commodis propriae laudis, non autem solidae penes fideles cultivandae christianae virtuti, solique Deo in veritate tribuendo omni honori, gratiarum actioni et gloriae. 1. Cor. 3, 7. — Apposite ad saepius commendatum zelum refero tibi epistolarem clausulam S. Theresiae, quippe cujus animo defixum erat diversi status personas in fine sic alloqui: „*D. Deus faciat te tam sanctum, ac ille te sanctum vult, et ego pro te oro*“, atque hac in parte dicebat ad Superiorissas: „*temporis spatium relinquendum esse fidelibus, permittendumque, ut Deus operetur*“; etenim si missâ sanâ ad religiosam virtutem inviatione, compareat

Digitized by Google

in magistro complacentia sui, trepidusque discipulus pede urgeatur fervido, animus dimittitur, spiritualis profectus corruit. Talia S. Theresiae principia censeo digna esse, quae memori nostro sub pectore serventur; quandoquidem certo clarus vir Joh. Mich. Sailer Eppus asserat: „Theresia in tantum docuit me noscere charitatem, quae spiritu et veritate constat, seu rationalis est et efficax, docuitque noscere ac adorare divinae providentiae vias; ut nihil deterreat palam grato animo fateri, studium operum ejus impulisse me eo boni desiderio, ad quod instigare nequeunt scripta mundi Sapientum sermone celebrari solitorum.“ Hujus viri epistolas sub titulo: „Theophils Briefe für Christenlehrer“ magno cum solatio leges, easque solidae doctrinae plenas, nil dubito, crebro regustabis.

Depromptis super scopo et utilitate nostrarum excursionum meis sensis, reliquum est, ut excerpendo de superioribus nonnulla, modo jam applicatu faciliora, inque catechisationibus ad filiales observanda tibi communicem. Materia videlicet, cujus generalem qualitatem supra exhibui, — et forma adhibeatur ea, quae indigentiis perficiendorum tum adolescentum tum adultorum commensurate necessaria est ac aptissima. Circa materiam, per quadriennium in excursionibus tradendam, exhibito tibi meo, caeteroquin perceptis tuis expedientibus reflexionibus plenius etiam excolendo plano, semper te informabo.

Quoad modum: reflexe ad diversae aetatis auditorium scopumque principalissimum, adultiores quippe solide instruendi, — qui instructi omnino dein parvulos suos in orationum formulis cum bono successu exercitare, et ut id reipsa faciant, utpote ad id aliquatenus idonei redditi, rationabiliter jam moneri queunt, — cum ipsis parvulis, nimirum gratia conservandi eorum cordialis fervoris ex integro non ignorandis, nonnisi breviore tempore temet occupabis; plus jam operae navabis circa nonnihil adultiores, iis per ordinem singula vice certarum s. precum significationem et vim exponendo, taliterque tuâ dexteritate in pleniorem catechismi cognitionem perducendo. Terminata horum instructione recitabis in A, quae e statuto nostro christianae doctrinae e libello catechistico subjici debent; — omni vero institutione facta, dices, quemadmodum id fit in par. ecclesia, ad aram Litanias B. V. M., impertiendo in fine s. benedictionem cum Pacificali. In B vero ratione defectus capellae stola non adhibetur, omissis item Litaniis, nonnisi terminata omnium instructione recitatis, ut in A „Otče naš“ etc. concludendo cum „Zdravo Kraljica“ etc. — Ab instructione parvulorum transiturus ad delectum pro adultis thema, conaberis illud adhibitis methodis tibi notis, aliquando saltem per partem junioris auditorii indigitare, — quod ipsum ceu documentum pie justeque in iisdem exercitati intellectus, una eotum inservire potest adinstar attentionem et benevolentiam tibi conciliantis exordii pro pertractatione doctrinae adultis dehinc impertiendae.

Quemadmodum prioribus commensurate ad eorum capacitatem necessarium doctrinae panem frangebas, illum quasi masticabas, simplicissima instructione illos pascebas; — ita s. veritatum declaratio ad adultos totaque exhortatio, ut solida, ita comparationibus, parabolis, et exemplis, sancta institutione semper dignis, sit intertexta, et ad expensum scopum i. e. ad vere instruendum et movendum efficax; — quaestiones tamen inter ipsam talem catecheticam dictionem ad adultorum nullum ordinarie saltem, e ratione per se illucescente, diriges; verum omni terminata instructione istius singula vice impertitae filum gravi unaque svavi methodo petes a melius talentatis, annos 15—19 natis, tibi referri, nec non repeti unum aliudve ex adhibitis illustrationis mediis; cujus enarratio, te quidem duce, catecheseos puncta brevissime in memoriam revocabit auditorum.

De externo observando modo novimus, quae in genere praedictae Eminentissimi Cardinalis et Archipraesulis Encyclicae saluberrime disponunt. Manet itaque te scire servatum a Curatis morem in B. — Comparebis, utpote privata in domo docturus, veste solummodo talari indutus ac birreto (capucio) cooperius; mensae mundo linteo obductae impones Crucifixum, praemissoque flexis genibus suspirio ad s. Spiritum, ordine ut in A incipies instructionem; eo observato adjuncto, ut quemadmodum in A ipsa doctrinae impertitio ad adultos fiat ab Altari, ita in B quoque adultum auditorium instruas nonnisi ad mensam prout expedire judicaveris stando sedendove. — Si de mediis conservandi boni ordinis instruere te porro vellem multis, merito jam reputares me nimis admodum anxium. Adaptandis super catechisanda pube protocollis, quae relate ad exerrendam circa illos curam magno per decursum anni nobis inservient usui, adero tibi. Ad quod autem, in nexu horum, mox te attentum reddere cupio, est: ut de singulis pagis felicius talentatos bonaeque indolis aliquot mihi successu temporis notos facias juvenes, qui opportune per me evocandi, singillatim quoque instruendi ac ad diligentiam exacuendi, succedere possint in locum eorum, qui adusque iis dominicis et festis, quibus catechisatio in filialibus non fit, tamquam ad s. precum formulas aliis communicandas idonei, suâ industriâ juniores juvabant, hisque haustas religiosas cognitiones depromebant.

Digitized by Google

Unius adhuc circumstantiae, aestivalibus mensibus locum obtinentis, consulto fors mentionem injiciam. Ex more Animarum Pastorem, terminatâ s. operâ, pane, modico vino et fructibus, si id fieri licet aperto sub coelo reficiendi, in usum transivit non paucis adjacentium villarum incolis, pariter ciborum quid secum deferendi, ac de illis congruo tempore et loco participandi; — simile quid in loco residentiae Curatorum sine praejudicio effectus s. instructionis fieri solere, vix non reperies ubique regionum. Hac recreatione, cui cognati, amici parvulique, honestam, ad summum per mediam horam, coram tuis potissimum oculis duraturam conjungent conversationem, placido tuo cum illis, hoc etiam in adjuncto, agendi modo eo uti poteris, ut pro tuo in sensu S. Pauli charitativo inventioso ingenio, gregis confidentiam, quod e monitu Eppi Sailer etiam humanitatis ratio postulat, omnino salutarem tibi compares. — Propter possibiles enim abusus rectus rerum usus nuspiam tollitur; et commemorata innocens recreatio prudenterque directa non est, prouti me experientia penes hunc populum docet, una earum consvetudinum, quae impediret, quominus veritas s. doctrinae in vita praevaleat, — nec reputanda est tamquam talis, quae vigore dist. 12. c. 12 „sine ulla dubitatione resecanda foret.“ Hic quoque subvenit mihi principium S. Theresiae inquientis: „dum virtutes docemus, caveamus nobis — secundum expressionem S. Augustini, a dolosa imagine sanctitatis, rigore ac acerbitate, quibus christianorum animi deturpantur. — Ad hujusmodi objecta communi utilitate successu temporis memoriae firmius imprimenda, non nocebit, si pro opportunitate lectionem conscripti a S. Francisco Salesio operis „Philothea“, super quo p. m. Schlör in suo praestantissimo libello „Vita S. Francisci Salesii“ ait: „illud virtutem christianam ad vivum depingere omni ornatam majestate, quae admirationem illius excitet, — omni insignitam venustate, quae amorem ejus instillet. Nihilominus quamprimum in lucem prodiit, a quodam austeram regulam professo crudelissime impugnatum, et contumeliis proscissum fuisse“ — simul instituerimus.

Super mea circa catecheticos sermones, et generatim catechisationes tum in matre quum filialibus asservari solitas, sollicitudine sufficienter jam te informatum judico. Proxima dominica annuntiabimus tui futuram ad A excursionem; prandio prius quam consvetum sumpto procedes (equorum usus quoad possibile erit, nunquam difficultandus) tam mature, ut hocce, hyemali quippe tempore, horâ 1½ ad capellam S. Thomae tuum munus, temporis spatium duarum horarum non excedens, inchoare valeas. Et quidem in his proxime asservandis sex catechisationibus pertractabis *media instituendae religioso-moralis vitae;* habitoque respectu ad indigentias tuorum auditorum, nec non internam et externam attingendarum materiarum indolem, censui objectum ita coordinandum, ut exponas 1. necessitatem rectae notitiae doctrinarum et praeceptorum s. nostrae religionis, — hinc diligenter et pie excipiendas esse s. instructiones; cohaerenter transibis ad admonitionem super necessaria de animi motibus vigilantia, ac eatenus instrues eos de modo instituendi particularis et generalis examinis conscientiae. — 2. locum debere obtinere fugam peccatorum occasionis, signanter proximae; in nexu horum instrues vitanda esse prava consortia, — quoad se vero resistendum primis tentationibus; narratâ exin historiâ evangelicâ de tentato Salvatore enucleabis apta adversus tentationes media; denique digne commemorabis evangelica consilia, exemplo alicujus s. personae e. g. S. Theresiae (življenje sv. Theresie, Labaci 1836.) eorum pretium collustrando, quoniam vel aliqua illorum ponderatio nos praeservat ab improba secumipsis sufficientia. — 3. Narrabis Salvatoris sanctissimae vitae momenta illo, quae proxime respiciunt quartum decalogi praeceptum. Digrediens ad inculcationem justae ac aequae vivendi rationis admonebis fideles breviter septimi et octavi decalogi praecepti; ingenuitatis vero et mansvetudinis docendae gratia hanc catechisationem terminabis plena affectu narratione parabolae evangelicae de servo debitore, addendo brevem applicationem ad mores. — 4. Reassumes monitum, Salvatorem esse vitae nostrae exemplar, itaque coece non esse imitandos homines Jesu Christo non obsequentes; verum ut devicto, nosmet multum a professione christianae vitae retrahente illo sic dicto respectu humano, agant ex intentione qua Deo placeant, conscientiaeque bonum testimonium, tamquam pretiosissimum thesaurum habeant. Transibis ad expositionem mediorum reconciliationis cum Deo: itaque in peccato commisso non esse perseverandum, sed mox excitato dolore oportere nos, memores omnipraesentis et sanctissimi Dei filiali in timore ambulare, seque ad veram poenitentiam disponere; ad praeservandum vero sese a peccatis vacandum esse orationi, s. Missae Sacrificio pro posse saepius devote assistendum, vel dum ab ipsa assistentia impediuntur, per piam intentionem mane factam id facere non omittant: hoc enim s. exercitio jungimur Christo tamquam membra ejus, efficaxque memoria dominicae passionis, per quam victi sunt daemones, auget in nobis charitatem, et anima fit validior adversus corruptam naturam; — sacramenta porro Poenitentiae et Altaris frequentanda, caducitatem mundi, quemadmodum et

Digitized by Google

venturum judicium ac aeternitatem esse recogitanda, — quo per nos voluntas Dei fiat nosque sanctificemur. — 5. Penes notitiam superiorum veritatum et officiorum bonamque voluntatem necessarium esse christiano homini auxilium et suffragium Sanctorum: hinc instrues eos super quotidiano etiam faciliori cultu B. M. S. V., Angeli tutelaris, Sancti, cujus nomen in s. baptismo accepimus, — atque apte ad principalem scopum docebis eos modum renovandi baptismalis foederis. — 6. Exhibito super hucusque declaratis brevi conspectu, instrues eos paucis de necessitate perseverantiae in bono, atque ad id in dies necessariae divinae gratiae. Eum in finem narrabis parabolam de decem virginibus; utque spiritualia bona, juxta monitum s. Gregorii, magna cum cautela teneant, instrues eos, quomodo et a paroch. ecclesia remoti, peculiarium ad perseverandum in justa, honesta et sancta vita gratiarum participes se facere possint; ideo catechisabis eos super oratione matutina, utque ad ternum per diem, in ipsorum etiam capella dari solitum campanae pulsum, orando „Angel Gospodnji" recordentur operis redemptionis nostrae; — juxta illud S. Joannis „Deus est charitas" de mane quidem consecrando Illi omnes cogitationes, verba, opera, consolationem, — vespere quoque repetant in gratiarum actionem idem cordis sacrificium; — una suppeditabis iis notitiam piorum gratias conferentium suspiriorum ad Redemptorem; in specie: cordialem, etiam per diem repetitam invocationem „*O Jesu misericordia!*" adnexas sibi habere indulgentias 100 dierum, vigore decretorum Leonis XII. 1724, Gregorii XVI, qui illas extendit ad suffragandum animabus in purgatorio, et Pii IX. pro perpetuis temporibus illas confirmantis d. 23. Sept. 1836; denique dictum in finem reflexis illis super christiano more asservandae in domibus s. crucis, imaginis cujuspiam Sancti, ac aquae benedictae, instrues eos de salutari horum usu, quatenus cavendo sibi ab impuritate, obloquutione, mendacio, dirorumque precatione, cum sanctissimo affectu ecclesiae Christo sponso suo deserviant in mutua sanctificatione. Taliter catechisatos, inque charitate Salvatoris amplexos, rogabis, quo, donec beneficium alterius cycli vobis insimul obtigerit, pro facultate sua dominicis festisque diebus per te eis declaratorum, in mutua pia conversatione memoriam agere velint, — atque ut privatam, nefors super aliqua materia subinstructionem a te, dum e. g. parochialem accesserint ecclesiam, expetere velint fidenter, praecipue genitoribus addas animum.

Praeparatione opus tibi erit, nec dubitabo, habitâ reflexione ad designationem, quae ab initio facta est circa catechisationes, subinde majore quam ad solitas conciones; verum zelo Dei animatus, nec rigescentis cujusdemumcunque scriptoris placitis obcoecatus, sed desumptis ex vita ecclesiae de catechisandis fidelibus regulis, in continuatione hujus s. operae multum proficies. Non possum praetermittere, quin tibi commemorem opus theologiae pastoralis, authore Amberger praeprimis nostrum studium mereri; istud proprie ad nos, jam in cura animarum positos directum insigne opus non adeo variis artificiose excogitatis, saepe renisum excitantibus coarctantibusque normis refertum est, quam potius per saeculorum decursum ecclesiae in munere pastorali operativam artem et vigorem exponens, spirat sapientiam et virtutem. — Dominicis autem, quibus ab excursionibus liber eris, habebimus in sensu praelaudatae encyclicae de anno 1838., pag. 41. n. 4. occasionem mutuis reflexionibus nosmet perficiendi; — in dispositione porro materiarum ipsaque deductione, dum judicaveris me tibi quidpiam praestare posse, non morabor amico esse subsidio. Caeterum pariter, non quidem calamistris referti, verum uti simplicis ita et efficacissimi, adeoque revera sublimissimi catechistici ejusmodi sermonis, idque super gravissimo objecto exemplum habemus Act. Ap. 2, 14. seq. —

Ubivis catechisari parvulos in doctrina, haud ignotum est; sed nec caremus exemplo, praeexpositarum excursionum speciem vigere praeterquam in nostra, etiam in aliis parochiis. Feliciter noscebam, nec tibi saltem quoad nomen ignotum distinctum Parochum, non ita longo abhinc tempore ad coelestia praemia assumptum, qui e pagis in supra attactum adjutorium evocatos juvenes solus quoque in arte legendi instruebat, atque repetitis per annum vicibus, excurrendo ad filiales, gregem hunc suum cum gaudio catechisabat, singulari charitatis affectu hasce excursiones nomine „missionum" insigniendo.

Exaudiamus itaque amantissime frater divinum Magistrum sollicite nos hortantem: „thesaurisate vobis thesauros in coelo." Math. 6. — Neve in vanum laboremus, et vane fortitudinem nostram consumamus, Isa. 49., esto filius actionum nostrarum Ille, qui de se dicere poterat: „ego, quae placita sunt Patri, facio semper." Joh. 8. — Illo dignum est nostrum studium insudandi bonis operibus; quae Illius quoque meritis nobis nostrisque oviculis coelestes allatura sunt thesauros.

Digitized by Google

Paběrci po novijoj cèrkvenoj književnosti.

Od Dr. *Fr. R.*

II.

Conciliengeschichte. Nach den Quellen bearbeitet von Dr. C. J. Hefele, o. ö. Professor der Theologie an der Universität Tübingen. Freiburg 1855. — VIII, 827. Bd. I.

U cèrkvenih saborih susreduju se kano u ognjištu svikolici traci cèrkvenoga života, i njegova prostranoga dělokruga. U njih ćeš naći razgovetan glas dobra pastira, kojim ozivaše se svome stadu u pogibelji i stradanju, u nepogodi i nevolji; u njih ćeš takodje naći živahno orisanu borbu, koju cèrkva tečajem devetnaest stolětjuh vodjaše proti raznovèrstnim neprijateljem. Zar ne? kada kakova poveća napast carstvu božjemu prětiaše: tada se sakupljahu vojvode njegove, da se posavětuju, kako bi se imale dušmanske navale osujetiti. Kada mu vlastiti sinovi běsniahu; kada je valjalo zadate rane izlěčiti ili stečenu pobědu ukupno slaviti: tad se vazda sastanè sbor muževah, da pod višjim zaslonom uslěd poděljene si trostruke vlasti carstvom božjim upravlja.

Toga radi vazda pratiaše pozornim okom znanost zaključke cèrkvenih saborah, pošto ih neumornim trudom sabiraše, i razjasnjivaše. Komu nije u tom obziru poznat: Sirmond, Labbè, Harduin, Coleti, Mansi?

Nu poznanje cèrkvenih saborah od velike je važnosti ne samo za učenjaka zavirujućega u tamnu prošlost; već takodje od velike koristi za duhovnoga pastira. U saborskih zaključcih on će naći jedino sěgurni savět u svih dvojbenih slučajih, — neprevarljivo klupko, koje će ga neozledna izvesti iz labyrintha, kamo ga često i nehotice zavede kojekakovi zamèršaj. Nadamo se, da će nestat onoga zlokobnog vremena, kad pastir rukovodjaše svoje stado po někih pravilih razboritosti, te pogrěške svoje pokrivaše obljubljenom izrekom: „aliter in theoria, aliter in praxi;“ kad u svojoj osobi někakovom prezirajućom dopadnostju susredjivaše svekolike uzore dobrog pastira, koje jedino predočit nam može pověstnica, i do kojih popet nas može jedino cèrkva svojimi mudrimi naredbami. Ako se i nismo još podigli do tolike savèršenosti, neumorno oko toga nastojmo, i to putem, koj nam kaže dobar pastir glasom svoje cèrkve.

Nu za pojmiti saborske zakone treba valjano poznati okolnosti, pod kojimi su stvoreni; treba mišlju prenesti se u onaj dahokrug spoljašnjih pojavah, koji utěcahu u sakupljene otce, rěčju: valja nam dobro znati — pověstnicu saborah.

Odavle sočnimo, da ćemo štovanomu čitateljstvu ugoditi, što mu pozornost obratjamo na gore navedeno dělo.

Dr. Hefele ne samo po Němačkoj, no po cěloj Europi slovi kano oštroumni pověstničar: s toga radujemo se, što uprav u njemu pověstnica saborah steče svoga obdělatelja, koj će jamačno nadkriliti podobna děla zaslužnoga inače: Caranze, Cabassutia, Richarda i inih.

Od pet obećanih debelih knjigah leži pred nami pèrva, koja zaglavl uje se saborom u Gangri dèržanom oko polovine četvèrtoga stolětja. Tudě nećeš naći puku pověstnicu saborah, već i sve zaključke sa važnijimi acti u izvornom jeziku, uza to gèrčke poněmčene, a svekolike protumačene.

U uvodu (1—68) rěši pisac něka važna pitanja, vèrhu kojih se dosada mnogo prepiralo, kano o sazivanju, predsědanju i potvèrdjivanju saborah. Ko što je poznato toli nekatolici kano i mnogi nazovi-katolici odricahu papi ota práva, ili ih nemilo osakatjivahu; te se tobož iza bedemah pověstnice braniahu. Imenito o predsědanju na chalkedonskom saboru (415.) poslě temeljitog iztraživanja pisac tako sudi: „poslovah rukovodjenje, iliti ravnanje τῶν ἔξω (externorum), sa častnim sědalom, obskèrbljivahu carski pověrenici; a papini poklisari, prem samo zauzeše město pèrvih glasovateljah (votantes), běše počaštjeni predsědničtvom κατὰ τὰ ἐνσω t. j. nad biskupskim sborom in specie; te rukovodjahu i poslove u odsutju carskih pověrenikah, kano u tretjoj sědnici“ (30). Isto tako svojski dokaziva pisac, da na saboru nikejskom I. predsědaše biskup Osius, kano papin poklisar, o kom takodje sv. Athanasio veli: „ποίας γαρ ὑ καθηρήσατο = komu bo saboru nepredsědaše? „(Apologia de fuga C. V.). Na pitanje porodivše se prigodom zapadnoga razkolničtva (1378—1428): je li papa nad saborom, ili ovaj nad papom? odgovara pisac: „cèrkva prilikuje tělu; kakogod glava nestoji nad ili pod tělom, pače je glavni dio těla: tako ni glava cèrkve, papa, nestoji nad ili pod cèrkvom, indi niti nad ili pod sveobćim saborom. Nu, kakogod čověčji ustroj, ako mu neima glave, nije pravo tělo, već mèrtvo truplo: isto tako i najveća skupština biskupah nesačinjava sveobći sabor, ako je oddělena od glave t. j. od pape.“ (45) — Oštroumno takodje sbori pisac o broju sveobćih saborah, kojih po njemu ima devetnaest; pošto ferraro=florentinski smatra za produženje pèrve polovine basilejskoga t. j. pèrvih dvadeset i pet sědnicah glede sviuh zaključakah, „quae concernunt fidem, exstirpationem haeresis, et reformationem in capite et membris“ (58). Na taj način srednjom stupa stazom naprama curialistom i gallikancem s jedne strane, a s druge naprama nekritičnim zanešenjakom. U novije doba oštroumni inače Damberger vi-

Digitized by Google

enskom saboru (1311.) odriče sveobću valjanost *). Nu razlozi su mu slabi.

Sav pèrvi svezak razdèljen je na šest knjigah. Sadèržava pako svekolike važnije pokrajinske sabore. Na tom mučnom i uztrajnom trudu blagodarimo učenomu piscu iz svega sèrdca, tim više, pošto svoj zadatak toli slavno rèši u ovo baš doba, kad cèrkva pozornost svoju obratja na sabore u obće a pokrajinske napose. Evo! kako med ostalim sretno vladajući Petrov naslědnik nagovara (dne 17. ožujka 1856.) svekolike austrijske kardinale, nadbiskupe i biskupe: „Pošto vèrlo dobro znate, na koliko doprinašaju pokrajinski sabori, veoma mudro kanoničkimi naredbami propisani, te na najveću korist cèrkve od sv. vèrhovnih pastirah često dèržani, za obnovu stege u svetjenstvu, za poboljšanje ponašanja u puku, za odstranbu svake štete od istoga: vruće želimo, da po propisu sv. zakonah pokrajinske sabore dostojno obslužavate, za da uzmognete uporabiti shodna i spasonosna sredstva proti sveobćemu zlu uvukavšu se u pojedine cèrkvene pokrajine". Badava, svikolici zakoniti načini sdruživanja, vazda cèrkvom štitjeni, jesu jedini uztuk, kojim će suzbiti cèrkva prevagu materializma tražećega, sada više no ikada, u associaciji svoju podporu i silu. A njoj netreba snovati nove planove, pošto ih ima u pověstnici.

(Konac će slěditi.)

Svetačna predaja kardinalskoga biretta preuzoritom stožerniku i nadbiskupu zagrebačkom Jurju Hauliku u Beču.

Za ovaj svetačni čin opredělì nj. c. k. apošt. veličanstvo srědu dne 23. sèrpnja. Dvorska župna cèrkva biaše kao prigodom najvećih blagdanah svetačno urešena, veliki oltar nebnicom od cèrvena izmeta (damasta), cvětjem i světnjaci lěpo nakitjen, a stěne cèrvenim izmetom ověšene. Na strani evangjelja biaše naměštena sjajna nebnica od zlatne tkanice, pod njom prestolje i klecalo, pokrito takodjer zlatnom tkanicom za nj. c. k. veličanstvo. Po skalinih do prestolja biaše razastèrta cèrvena kadifa. Niže prestolja na istoj strani nalaziaše se klecalo, što ga je pokrivala cèrvena kadifa, a za njim stolica od iste kadife za novoga kardinala, za njim jošte jedno klecalo sa stolicom za papinskoga poslanika. Na drugoj strani oltara, upravo naproti klecalu novoga kardinala stajahu dva klecala za nj. uzoritosti kardinala pronuncia Viale Prelà i kardinala nadbiskupa bečkoga. Na desnom pobočnom oltaru ležahu dva cèrvenom svilom pokrita zlatna pladnja, na jednom kardinalski birett, na drugom papinski breve, kojim sveti otac povladjuje nj. c. k. veličanstvo, da kardinalski birett preda novomu kardinalu.

Prije jedanaest urah istoga dana krenù povorka sjajnih dvorskih kočijah iz kuće němačkoga reda put carskoga dvora. Preuzoriti gospodin novi kardinal vozio se je u šestoprežnoj dvorskoj kočiji, zaoděven biskupskim ruhom ljubičaste boje, a na pèrsih za cèrkvu i dèržavu jednako zaslužnoga muža blistahu se sjajni redovi. Došavši u carski dvor uputi se on u sobje nj. veličanstva, gdě je jurve previšnje dvoranstvo nj. veličanstva sakupljeno bilo, naime gg. ministri, dèržavni savětnici, mnogo generalah i višjih vojničkih častnikah, tajni savětnici, komornici i ini dvorski službenici. Svakomu dostojno obučenom čověku biaše ulaz u hodnice i carsko sobje ovom prilikom do 10. ure dopušten. U 11. satih javi vèrhovni dvornik nj. veličanstvu, da je sve spremno, i odmah krenù dugačka, naočita i ugledna povorka kroz carsko sobje i hodnice i uputi se kroz tako zvane poslaničke stube u cèrkvu Neposredno pred nj. veličanstvom, koje je bělo maršalsko odělo nosilo, idjaše nj. uzoritost g. krunski kardinal.

Došavši pred veliki žèrtvenik prekèrsti se nj. veličanstvo i pokloniv se zauzè svoje město pod prestolnom nebnicom. Novi kardinal klečaše na za njega opredělјenom klecalu, za njim klečaše papinski prelat Mons. Valenziani, uditore papinske nunciature u Beču. Ljubičastu haljinu nadkrivaše mu cèrven mantelon, kako ga tajni papinski komornici nose. Pratnja nj. veličanstva zauze opredělјene si stolice u korablji cèrkve, a medju ovom pratnjom pribivahu istoj svetačnosti Monsign. Felici Angeli, papinski poslanik, koj je za preuzor. kardinala Levickoga donio birett, oba papinska plemićka tělesna stražara i preč. zagrebački kanonici Šatvar i Petrović, kao zastupnici svetjenstva nadbiskupije zagrebačke.

Odmah začè službu božju prečast. g. dvorski župnik Dr. Kutschker uz mnogobrojnu podvorbu. Biaše to u sèrdce dirajući pogled sve to veličje i sjajnost carskoga prestolja, zlatom se blistajuće odělo svetjenikah, rumenilo kardinalskoga grimiza, sjajno odělo carskoga dvoranstva, a sve je to sěvalo u zlatnih tracih sèrpanjskoga sunca, koje je kroz prozore kao radujući se gledalo na svetačni ovaj čin i svojim ga čarom povisivalo. Izvèrstna glasba carske kapele pobudjivaše pobožna čuvstva, koja pogled na nj. veličanstvo, koje se je pod glavnimi strankami presvete žèrtve na kolěnih Bogu molilo, sveto evangjelje i poslě podiganja križau česticu poljubilo, znatno povećavaše.

Po ověršenoj sv. misi poda znak nj. veličanstvo. Papinski poslanik Mons. Valenziani stupi k pobočnom oltaru, odigne svileni zastor sa zlatnoga pladnja, na kom je ležao breve, i uputi se pred nj. veličanstvo, kamo je

*) Synchronistische Geschichte der Kirche und der Welt im Mittelalter. Regensburg 1851. — Bd. XIII., 177. i slěd.

Digitized by Google

iduć triput ustav triput se naklonio. Došav pred stube prestolja upravi na nj. veličanstvo stojeć kratki govor u latinskom jeziku, u kom je zasluge novoga kardinala izabranimi rěčmi napomenuo, očitovav se za sretna, što mu je u dio pala čast, da bude donosioc biretta takovu mužu. Nj. veličanstvo sasluša ovaj govor sědeć na prestolju. Papinski poslanik svěršiv svoj govor preda breve nj. veličanstvu; a nj. veličanstvo blagoizvoli se papinske poslanice dotaknuti rukom i reći: legatur! Na to pročita tajnik papinske bečke nunciature na desnoj strani oltara breve, u kom sv. otac na koncu nj. veličanstvu i svekolikoj carskoj porodici podaje blagoslov. Čim bi breve pročitan, odkrije papinski poslanik i kardinalski birett, te ga uruči nj. veličanstvu na isti način, kao što to prije učini s breveom. Za toga stupi po boku papinskoga poslanika pred nj. veličanstvo i novi kardinal pokleknuv prestolju na stupaj. Tim se nj. veličanstvo pokrije maršalskim klobukom i položi u isti čas i novom kardinalu birett na glavu; odmah zatim odkriše glave i nj. veličanstvo i novi kardinal, i ovaj otidje usred svetjenstva k oltaru, gdě prečast. g. dvorski župnik zapoji Te Deum laudamus, za kojim je novi kardinal birettom na glavi od oltara dao blagoslov, koj nj. veličanstvo i svekoliko previšnje dvoranstvo klečeć primi.

Nj. veličanstvo vrati se odmah za tim sa svojom pratnjom u carski dvor. Medjutim obuče nj. uzoritost novi gospodin kardinal rumen-rubo, i otidje u carsko sobje, gdě bi odmah od nj. veličanstva primljen u svetačnoj audiencii, u kojoj se nj. veličanstvu zahvali.

Iz carskoga dvora u svoj stan u rečenoj kući němačkoga reda vozio se je preuzoriti g. kardinal isto onako u carskoj šestoprežnoj kočiji, kao što je i došao. Mnogobrojno pučanstvo pozdravljalo je putem nj. uzoritost sa znaci dubokoga štovanja napram toli zaslužnom i obljubljenom licu.

Dan prije dao je preuzoriti kardinal pronuncius sjajni bankett na čast novom kardinalu, dočim ga je dva dana prije pogostio preuzvišeni g. minister izvanjskih poslovah.

Povratak njegove uzoritosti kardinala i nadbiskupa Jurja Haulika iz Beča u Zagreb.

Napokon ipak dodje vrěme i svanù dan, da se njegova uzoritost gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački nakon malone četiriměsečnoga boravljenja u Beču povrati k stadu svojem, koje je već od dugoga vremena svoga preljubljenoga i proslavljenoga nadpastira težko izgledalo, željno očekivalo. Na 26. sěrpnja krenù nje. uzoritost iz Beča kroz Maria-Zell, gdě je u nedělju pobožnost ověršila, put svoje stolice. Dne 28. prenoćio je preuzoriti kardinal u Poličanih, kamo se je željeznicom dovezao. Sutradan 29. stupio je u svoju nadbiskupiju i prolazio sve do Zagreba usrěd svojih věrnih, koji su svomu toli odičenomu věrhovnomu pastiru svuda, kudgod je prolazio, nehinjenimi i iskrenimi znaci svoju ljubav, privěrženost i počitanje izkazivali. Bio je taj dan u istinu radostna svetačnost, obćenita slavnost i pravi blagdan za sve one preděle, kroz koje je nj. uzoritost putovala!

Već na granici Hěrvatske i nadbiskupije zagrebačke dočekaše i pozdraviše nj. uzoritost gg. podarcidjakoni Filip Perok i Franjo Magdalenić sa župnici Ivanom Bradicom i Jankom Avaićem. U Šemovcu primiše kardinala iz Krapine na susret došavši gradjanski činovnici. U Krapini biaše podignut lěpi slavoluk, pod kojim nj. uzoritost dočeka ostalo kotarsko činovničtvo, mnogobrojno duhovničtvo i krapinsko redovničtvo sv. Franje, krapinska narodna straža sa svojom bandom, městno poglavarstvo, gradjanstvo i množina sa svih stranah amo pohěrlivšeg puka u svetačnih haljinah, koji svi radostnimi uzklici i inimi znaci veselja primiše svoga nadpastira, kada je ovaj uz prasak mužarah i tutanj zvonah medju njih došao. U Krapini odsio je preuzoriti kardinal sa svojom pratnjom u župnom stanu, gdě je tamošnji g. župnik Janko Bedenko imao sreću nj. uzoritost podvoriti ručkom. Buduć je preuzoriti gosp. kardinal opazio, kako ljudstvo uzput klečeći njegov blagoslov želi, obuče se u rumeljku te u cěrkvi dade sveti blagoslov puku, koj je s toga čina do uzhitjenja u najvećoj radosti plivao. U sv. Križu dočeka nj. uzoritost tamošnje žiteljstvo, školska mladež sa svojim učiteljem i duh. pomoćnikom na čelu. U Oroslavje dodjoše gg. župnici bistrički i doljno-stubički, a i na Bistru tamošnji g. župnik sa svojim pukom, da pozdrave putujućega věrhovnoga pastira. Na Bistru dodje nj. uzoritost na susret g. Klempaj, ravnatelj hěrv.-slavonskih poštah. Takodjer stenjevački i vrabčanski župljani dodjoše sa svojimi duhovnici na drum, da ma samo i na tren oka vide opet omiljeno si lice novoga svoga kardinala.

Dok je tako nj. uzoritost približavala se Zagrebu, mogao si u njem opaziti neobično, veliko gibanje. Kiša, koja je jošte poslě podne kao iz čabra lěvala, prestà, a i nebo već od više danah ružnimi oblačinami zastěrto poče vedriti svoje namèrgodjeno lice. Po svih kućah, uz koje je imao prolaziti vratjajući se stožernik, primětio si marljivu radinost; stotine rukah biahu zabavljene, da sagovi, tkaninami, barjaci, cvětjem, zelenim granjem i inim nakitom urese kuće; a to dadoše učinit vlastnici kućah bez razlike věrozakona. Množina kočijah, a u njih prečastni kanonici zagrebačkoga, začesanskoga i križevačkoga kaptola, mnogobrojno ino duhovničtvo i članovi gradskoga věća izvezoše se preuzoritom gospodinu na susret. Za toga su se duž Ilice pa sve do nadbiskupskoga grada poredali najprije ovdašnji učenici, a za njimi svi ovogradski cehovi s otvorenimi zastavami. Oko istoga nadbiskupskoga grada pako naleglo je silno množtvo pučanstva, a u istom trěmu, po stubah i hodni-

Digitized by Google

cah grada sakupljeni čekahu svi javni činovnici u zvaničnom odělu, cěli sbor vojničkih častnikah, mnogo svetjenikah osobito izvanjskih, duhovna mladež i više inih odličnih licah.

Malo prije šeste ure stigla je nj. uzoritost u Kustošiju, gdě je čekao preč. kaptol, i od strane ovoga prečastni g. Antun Vakanović nj. uzoritost pozdravio kratkim latinskim govorom. Ovdě je nj. uzoritost zaoděla se kardinalskim ruhom i nakon kratkoga boravljenja zasědnuvši šestopřežnu obilno pozlatjenu sjajnu svoju kočiju, uz pratnju napěrvo se vozećih kanonikah krenula put Zagreba. Na medji gradskoga kotara u Cěrnomercih, gdě je bio načinjen slavoluk, pozdravi preuzoritoga kardinala načelnik grada g. Kamauf němačkim govorom; a zatim se je sa svojim mnogobrojnim věćem pridružio velikoj jurve pratnji u svoju stolicu unilazećega nadpastira.

Poslě šest urah objavi tutanj sviuh gradskih zvonovah Zagrebčanom, da je u njihove zidine stupio opet onaj, koj im je grad svojimi dobročinstvi bogato jurve nadario, a zaslugami i imenom svojim po dalekom světu proslavio. Čim zazveknu zvona, u isti mah sve se stane komešati, a na radostnih licih zablista jošte velja radost. Dugo je vremena trebalo, dok se je kroz trěm nadbiskupskoga grada promaknula dugačka povorka do 40 kočijah, za kojimi dodjoše i kočije nj. uzoritosti. Iz pěrve izadjoše gosp. tajnik nj. uzoritosti s kardinalskim birettom u ruci, i gosp. De Gregorio, papinski tělesni stražar, u svom lěpom vitežkom odělu. Tim dodje i rečena jurve šestopřežna kočija, u kojoj je uz nj. uzoritost sědio g. Valenziani, Uditore papinske nunciature u Beču, koj je kod predaje biretta u Beču zastupao svetu stolicu. Kudgod je nj. uzoritost prolazila, svuda ju je pučanstvo, kojim su ulice i prozori popunjeni bili, veselo pozdravljalo, dočim je nj. uzoritost umiljatim i radostnim licem se zahvaljivala. Sišavši iz kočije preuzoriti kardinal bi primljen gromkim, sěrdačnim „živio", a tu ga od strane svih vlastih s několiko rěčih pozdravi g. dvorski savětnik baron Kellersberg. Kroz stube, po kojih su bělo obučene děvojčice pred nj. uzoritost cvětje bacale, i koje su kao i hodnice bile živim biljem, cvětjem i gobinjami (guirlande) krasno nakitjene, uputi se kardinal u svoju kapelicu, da obuče cěrkveno odělo. Dotle se je i drugó duhovničtvo pěrvostolne cěrkve zaodělo cěrkvenim ruhom, te u svetačnom provodu odvelo nj. uzoritost u pěrvostolni hram, koj je u plamu od svěćah titrao, kao da i on u němoj radosti osětja znamenitost ovoga trenutka, u kom je pěrvi kardinal na zagrebačkoj stolici stupio u svete zidine svoje věrenice cěrkve! Nj. uzoritost zauze svoje město pod nebnicom, a u tom Te Deum laudamus zapoji prečastni g. opat i čuvar Mate Vuković, za kojim je preuzoriti kardinal dělio blagoslov, pa se za tim istim provodom izmedju silnoga ljudstva, koje je u cěrkvi i izvan nje sakupljeno bilo, vratio u svoje sobje.

Za mali čas dodje odbor ovdašnjega glasbenoga družtva i zaprosi nj. uzoritost, da se blagoizvoli potruditi u svoju veliku dvoranu, gdě mu je isto družtvo na slavu priugotovilo lěpu glasbenu zabavu, u kojoj su svi komadi velikom věštinom i točnostju izvedeni, a na koncu je izpěvana posebna pěsan, koju je k ovom povratku g. Terebelský načinio a g. Pokorny u glasbu stavio. — Jedva je ova zabava dokončana, i već su se mužki članovi i učenici ovoga družtva ponaměstili pod prozori grada i izpěvali několiko prekrasnih pěsamah. — Tim je i krenula put nadbiskupskoga grada veličanstvena bakljada, u kojoj je do dvěsta ovdašnjih ponajviše gradjanah s mašalami bandu ovdašnje posade pratilo. Kada se je na koncu nj. uzoritost pokazala na otvorenom prozoru, bi opet od silne světine pozdravljena uzhitjenimi uzklici radosti i veselja. — Istu večer bio je razsvětljen cěli grad, a medju inimi odlikova se razsvětljenjem i prozraci svojimi ovdašnje pěrvostolno sěmenište, i vrata pred kućom preč. g. kanonika Šota. Nj. uzoritost vozeća se sa svojom pratnjom kroz razsvětljene ulice biaše svuda tako dočekana, da se je očito vidělo, koliko Zagrebčani počitanja i ljubavi goje napram svom toli dično odlikovanom věrhovnom pastiru. Istom kasno u noć ugasnuše radostni plami, a ušutiše vesela očitovanja nad sretnim i tako slavnim povratkom nj. uzoritosti.

Sutradan u srědu dolazili su mnogobrojni odbori k preuzoritom kardinalu, da mu učine podvorenje i čestitaju na zadobljenom visokom dostojanstvu. Pěrvostolni kaptol predvodio je prečastni g. opat i pojac Antun Vakanović; mnogobrojno izvanjsko duhovničtvo g. podarcidjakon Pavao Stoos; a i svakolika duhovna mladež imadjaše sreću nj. uzoritosti izjaviti svoja dětinska čuvstva kroz usta jednoga starijega bogoslovca. Kaptol začesanski zastupaše preč. kanonici P. Laurenčić i J. Boleslavski, a križevački g. general-vikar Gj. Smičiklas i kan. Bukvić. Isto tako biše nj. uzoritosti u posebnih odborih po dotičnih načelnicih predstavljeni svi ovdašnji gradjanski činovnici, gradsko věće i vojnički častnici ovdašnje posade. Pače i jedan odbor ovdašnje izraelitske občine pokloni se preuzoritom kardinalu, i preda mu od strane svojih jednověracah věrstnom rukom krasopisca g. Hofmana rěčmi sv. pisma lěpo sastavljenu čestitku.

Tom prigodom izašlo je na světlo više u slavu preuzoritoga stožernika spěvanih hvalospěvah u latinskom, hěrvatskom i němačkom jeziku po časopisih i ponaseb tiskanih. U němačkom jeziku izdao je g. Terebelský malu spomenicu, u kojoj se saděržava kratki životopis nj. uzoritosti, opis svetačne predaje biretta u Beču i nacěrt zagrebačkih svetačnostih prigodom došastja nj. uzoritosti. I pověstna razprava, koju je Nik. Horvat u „Zag. katol. listu" priobćio o pitanju: je li Dimitar I. biskup zagrebački jošte kao takov bio kardinal? tiskana je posebice u osmini, a pisac ju je posvetio preuzoritom gospodinu kardinalu.

U obće sve su se sile kao u jednu sticale, sve grane pučanstva kao u jedno kolo uhvatile, da čim svetačnije dočekaju svoga nadpastira, i da mu podadu čim više iskrenih i sěrdačnih dokazah svoje radosti. A sveobće učestvovanje, neprisiljeni način, kojim je sve to bivalo, mogoše svakoga obsvědočiti, da ovaj i ovakov doček nije bio samo plod kakove službene odredbe, već slobodan izraz iskrene radosti, zahvalnih čuvstvah i toli ljubljenomu mužu sasvim podanih sěrdacah.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 32. — TEČAJ VII. U SUBOTU 9. KOLOVOZA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svemdilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Papinska poslanica

na biskupsku bečku skupštinu.

Dilectis Filiis Nostris S. R. E. Cardinalibus, ac Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis et Episcopis universae Imperialis ac Regiae Austriacae Ditionis, Pius PP. IX. — Dilecti Filii Nostri, et Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Singulari quidem animi Nostri gaudio cognoscimus, Vos, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, Nostris, et Carissimi in Christo Filii Nostri Francisci Josephi Austriae Imperatoris, et Regis Apostolici desideriis cuique Vestrum uno fere eodemque tempore significatis quam libentissime obsequentes pro egregia vestra religione, et pastorali sollicitudine statuisse convenire in istam Imperialem et Regiam Vindobonensem civitatem, quo ibi, inter Vos colloqui, et consilia conferre possetis, ut rite ea omnia perficiantur, quae a Nobis cum eodem Carissimo in Christo Filio Nostro sancita sunt in Conventione, quam idem clarissimus et religiosissimus Princeps cum summa Nostra consolatione, et immortali sui nominis gloria ob Ecclesiae jura vindicata, bonis omnibus prae laetitia gestientibus, ineundam Nobiscum curavit. Itaque dum Vobis, Dilecti Filii Nostri, et Venerabiles Fratres, vel maxime gratulamur, quod in hoc habendo conventu insigne ac perspectum vestrum pro Ecclesia studium impense ostenditis, Nobis temperare non possumus, quin Vos hac occasione peramanter alloquamur, et intimos Vobis animi Nostri sensus aperiamus, ex quibus majorem in modum intelligetis, quanta Vos, et omnes amplissimi istius Imperii fideles populos curae vestrae commissos benevolentia prosequamur. Atque inprimis quod attinet ad commemoratae Conventionis exsecutionem, cum optime noscatis, multos in illa esse articulos, qui a Vobis praecipue sunt exsequendi, tum vehementer optamus, ut quoad modum in eorumdem articulorum exsecutione unam eamdemque certam viam atque rationem habere velitis, ea tamen circumspectione sedulo prudenterque adhibita, quam varia diversarum latissimi Austriaci Imperii Provinciarum adjuncta postulare poterunt. Si quae autem de alicujus articuli sensu dubitatio, vel difficultas oriatur, quod non fore arbitramur, gratissimum Nobis erit, illam a Vobis ad Nos deferri, ut, collatis inter Nos, et Caesaream Apostolicam Majestatem consiliis, veluti in tricesimoquinto ejusdem Conventionis articulo cautum est, opportunas declarationes dare possimus.

Jam vero ardentissima illa caritas, qua universum Dominicum gregem Nobis ab ipso Christo Domino divinitus commissum complectimur, et gravissimum Apostolici Nostri ministerii munus, quo omnium nationum, et populorum salutem totis viribus procurare debemus, urgent Nos, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, ut eximiam vestram pietatem, virtutem, episcopalem vigilantiam majore, qua possumus, contentione etiam atque etiam excitemus, ut alacriori usque zelo pergatis omnes episcopalis vestri muneris partes diligentissime implere, ac nullis neque curis, neque consiliis, neque laboribus unquam parcere, quibus sanctissimae fidei nostrae depositum in vestris Dioecesibus integrum inviolatumque custodiatis, et vestri gregis incolumitati consulentes, illum ab omnibus defendatis inimicorum hominum fraudibus et insidiis. Namque probe noscitis nefarios, multiplicesque artes ac molitiones, et monstrosa omnis generis opinionum portenta, quibus callidissimi perversorum dogmatum architecti improvidos praesertim et imperitos a veritatis et justitiae tramite avertere, atque in errorem exitiumque inducere conituntur. Neque ignoratis, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, inter plurima, et nunquam satis lugenda mala, quae ecclesiasticam et civilem societatem vel maxime perturbant, atque divexant, duo potissimum nunc eminere, quae aliorum omnium

Digitized by Google

quaedam veluti origo non immerito videantur. Vobis enim apprime nota sunt innumera, et funestissima sane damna, quae in christianam, et civilem rempublicam ex putidissimo indifferentismi errore redundant. Hinc enim omnia erga Deum, in quo vivimus, movemur, et sumus, officia penitus neglecta, hinc sanctissima religio plane posthabita, hinc omnis juris, justitiae, virtutisque fundamenta concussa, ac propemodum evessa. A qua turpissima sane indifferentismi forma haud admodum distat illud de religionum indifferentia systema e tenebris eruptum, quo homines a veritate alienati, veraeque salutis immemores, et inter se pugnantia docentes et nunquam stabilitam sententiam habentes, nullum inter diversas fidei professiones discrimen admittunt, et pacem passim cum omnibus miscent, omnibusque aeternae vitae portum ex qualibet religione patere contendunt. Nihil enim interest illis, licet diversa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conspirent. [1]) Videtis profecto, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, qua vigilantia Vobis sit excubandum, ne tam dirae contagia pestis vestras oves misere inficiant, ac perdant. Itaque ne desinatis populos Vobis traditos ab hisce perniciosissimis erroribus sedulo defendere, eosque catholicae veritatis doctrina magis in dies accurate imbuere, et illos docere, quod sicut unus est Deus Pater, unus Christus Ejus, unus Spiritus Sanctus, ita una est revelata veritas, una divina fides humanae salutis initium, omnisque justificationis fundamentum, qua justus vivit, et sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire [2]); et una est vera, sancta, catholica, Apostolica Romana Ecclesia, et Cathedra una super Petrum Domini voce fundata, [3]) extra quam nec aeterna invenitur salus, cum habere non possit Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem, et falso confidat, se esse in Ecclesia, qui Petri Cathedram deserat, super quem fundata est Ecclesia. [4]) Nullum vero majus potest esse delictum, et nulla macula deformior, quam adversus Christum stetisse, quam Ecclesiam divino Ejus sanguine partam, et acquisitam dissipasse, quam evangelicae dilectionis oblitum contra unanimem, et concordem Dei populum hostilis discordiae furore pugnasse. [5])

Cum autem ratio divini cultus ex hisce duobus constet, piis dogmatibus, et actionibus bonis, neque doctrina sine operibus bonis accepta sit Deo, neque opera recipiat Deus a religiosis dogmatibus sejuncta, neque in solo opere virtutum, aut in sola observantia mandatorum, sed etiam in tramite fidei angusta et ardua sit via, quae ducit ad vitam, [1]) tum ne intermittatis fideles vestros populos continenter monere, et excitare, ut non solum in catholicae religionis professione magis in dies stabiles et immoti persistant, verum etiam per bona opera certam suam vocationem, et electionem facere satagant. Dum autem in vestri gregis salutem procurandam incumbitis, ne omittatis in omni bonitate, patientia, et doctrina miseros errantes ad catholicam unitatem revocare illis praesertim Augustini verbis: Venite, fratres, si vultis, ut inseramini in vite; dolor est, cum vos videamus praecisos ita jacere; numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri Sede, et in ordine illo patrum quis cui successit videte; ipsa est petra, quam non vincunt superbae inferorum portae. [2]) Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est; si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. [3])

Verum non minori sane pernicie alter nunc grassatur morbus, cui ab elatione, et quodam veluti rationis fastu, rationalismi nomen est inditum. Non improbat certe Ecclesia [4]) eorum studium, qui veritatem scire voluerant, quia Deus hominis naturam veri adipiscendi cupientissimam fecit, neque improbat rectae sanaeque rationis studia, quibus animus excolitur, natura investigatur, et abditissima quaeque ejusdem arcana in apertam proferuntur lucem. Siquidem novit, ac probe tenet pientissima mater, inter collata coelitus munera [5]) illud esse praeclarum, quod ratione continetur, et quo ea omnia, quae sensibus obnoxia sunt, praetergressi, insignem quandam Dei imaginem in nobis praeferimus. Novit quaerendum esse donec invenias, et credendum ubi inveneris, et nihil amplius nisi custodiendum quod credidisti, dum hoc insuper credas aliud non esse credendum, ideoque nec requirendum cum id inveneris, et credideris quod a Christo institutum est, qui non aliud tibi mandat inquirendum, quam quod instituit. [6])

Ecquid igitur est, quod ipsa non patitur, non sinit, et quod pro injuncto sibi officio tuendi depositi omnino reprehendit, ac damnat? Hiorum nimirum morem vehementer reprehendit, ac semper damnavit, et damnat Ecclesia, qui ratione abutentes, eam Dei ipsius loquentis auctoritati impie et stulte opponere ac praeferre non erubescunt, neque reformidant, et dum insolenter se extollunt,

[1]) Tertull. de praescript. cap. 41.
[2]) Ad Rom. cap. 1. ad Hebr. cap. 11. Trid. Sess. 6. cap. 8.
[3]) S. Cyprian. Epist. 43.
[4]) S. Cyprian. de unitat. Eccl.
[5]) S. Cyprian. Epist. 72.

[1]) S. Cyrill. Hierosol. Cath. IV. Illuminand. n. 2 S. Leo Serm. 5. de Nativit. Dom.
[2]) In psal. contra part. Donat.
[3]) S. Hieronym. epist. 14. al. 57. ad Damas.
[4]) Lactant. divin. institut. lib. 3. cap. 1.
[5]) Clemens Alex. Stromat. lib. 1. cap. 3. lib. 2. cap. 2. et Gregor. thaumaturg. orat. panegyr. cap. 7. 13.
[6]) Tertull. de prescript. cap. 9.

Digitized by Google

propria superbia, suoque tumore caecati veritatis lumen amittunt, fidem, de qua scriptum est, qui non crediderit, condemnabitur [1]), superbissime aspernantur, sibique praefidentes [2]) diffitentur Ipsi Deo de se credendum esse, et iis, quae cognitioni nostrae de se tribuit, obsequendum. Hi sunt, quibus constantissime opponit, aequum esse [3]), ut de cognitione Dei ipsi Deo credamus, cujus scilicet totum est, quod de eo credimus, quia utique ab homine Deus, uti oportet, cognosci non potuit, nisi salutarem sui cognitionem ipse tribuisset. Hi sunt, quos ad mentis sanitatem hisce verbis revocare contendit: quid magis contra rationem, quam ratione rationem conari transcendere? et quid magis contra fidem, quam credere nolle, quidquid non possis ratione attingere [4])? Atque his inculcare non desinit, fidem non rationi, sed auctoritati inniti [5]), nec enim decebat, ut cum Deus ad hominem loqueretur, argumentis assereret suas voces, tamquam fides ei non haberetur, sed ut oportuit, est loquutus, quasi rerum omnium maximus judex, cujus non est argumentari, sed pronuntiare. [6]) His apertissime denuntiat unam hominis spem, unamque salutem positam esse in christiana fide, quae veritatem docens, ac divina sua luce humanae ignorantiae tenebras discutiens per caritatem operatur, et in catholica Ecclesia, quae verum retinens cultum est stabile ipsius fidei domicilium, et Dei templum, extra quod, citra invincibilis ignorantiae excusationem, quisquis fuerit, est a spe vitae, et salutis alienus. Et hos gravissime monet, ac docet, quod humanae artis peritia si quando tractandis sacris eloquiis adhibetur, non debet jus magisterii sibi arroganter arripere, sed veluti ancilla Dominae quodam famulatus obsequio subservire, ne si praecedit oberret, et dum exteriorum verborum sequitur consequentias, intimae virtutis lumen amittat, et rectum veritatis tramitem perdat. [7]) Neque existimari iccirco debet, nullum in Ecclesia Christi profectum haberi religionis. Habetur namque, idemque maximus, dummodo tamen vere profectus sit fidei, non permutatio. Crescat igitur oportet, et multum vehementerque proficiat tam singulorum, quam omnium, tam unius hominis, quam totius Ecclesiae aetatum, ac saeculorum gradibus intelligentia, scientia, sapientia, qua intelligatur illustrius, quod antea credebatur obscurius, qua posteritas intellectum gratuletur, quod vetustas non intellectum venerabatur, qua pretiosae divini dogmatis gemmae exsculpantur, fideliter coaptentur, adornentur sapienter, et splendore, gratia, venustate ditescant in eodem tamen genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia, ut cum dicantur nove, non dicantur nova. [1])

Neminem Vestrum mirari arbitramur, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, si pro Nostro fidei primatu, et principatu [2]) de luctuosissimis hisce, ac rei cum sacrae, tum publicae perniciesissimis erroribus denuo loquuti simus, eximiamque vestram episcopalem vigilantiam ad illos profligandos excitare censuerimus. Cum enim inimicus homo non cesset superseminare zizania in medio tritici, tum Nos, qui divina disponente Providentia dominico agro excolendo praesumus, atque uti servi fideles, et prudentes super Domini familiam constituti sumus [3]), ab iis partibus explendis desistere non debemus, quae ab Apostolico Nostro munere separari non possunt.

Nunc vero a singulari vestra pietate et prudentia exposcimus, ut in hoc congressu ea potissimum inter Vos consilia provide sapienterque inire studeatis, quae in amplissimi istius Imperii regionibus ad majorem Dei gloriam promovendam, ac sempiternam hominum salutem procurandam conducere existimaveritis. Etsi enim vehementer in Domino laetamur, cum noscamus multos existere tum ecclesiasticos, tum laicos homines, qui christianae fidei et caritatis spiritu egregie animati bonum Christi diffundunt odorem, tamen non mediocri afficimur dolore, cum haud ignoremus, in aliquibus locis nonnullos ex Clero suae dignitatis, et officii oblitos minime ambulare pro ea vocatione, qua vocati sunt, et christianum populum sanctissimis divinae nostrae religionis praeceptionibus parum instructum, gravibusque obnoxium periculis a pietatis operibus, et Sacramentorum frequentia infeliciter abstinere, atque a morum honestate, christianaeque vitae disciplina deflectere, et ad interitum ruere. Persuasissimum Nobis est, Vos pro spectata vestra episcopali sollicitudine omnes curas, cogitationesque esse collaturos, ut commemorata damna omnino eliminentur. Et quoniam optime scitis, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, quantam ad ecclesiastici Ordinis disciplinam instaurandam, populorum mores corrigendos, eorumque damna avertenda vim habeant Provincialia Concilia a canonicis sanctionibus sapientissime praescripta, et a sanctis Antistitibus maximo semper Ecclesiae bono frequentata, iccirco

[1]) Marc. XVI. v. 16.
[2]) S. Hilar. de Trinit. lib. 4.
[3]) Cassian. de Incarnat. lib. 4. cap. 2.
[4]) S. Bernard. epist. 190.
[5]) S. Bernard. de Consideret. lib. 5. cap. 3.
[6]) Lactant. divin. Institut. lib. 3. cap. 1.
[7]) S. Petr. Dam. opuscul. 36. cap. 5.

[1]) Vinc. Lirin. Commonitor.
[2]) S. Ambros. de Incarnat. cap. 4. n. 32. Cassian. de Incarnat. lib. 3. cap. 12.
[3]) S. Ambros. de fide ad Gratian. Imperat. lib 5. in proleg.

Digitized by Google

vel maxime optamus, ut Provinciales Synodos ad sacrorum canonum normam rite concelebretis, quo communibus cujusque ecclesiasticae istius Imperii Provinciae malis opportuna ac salutaria adhibeatis remedia. Cum autem multa et gravia in hisce Provincialibus Synodis a Vobis sint agenda, Nostris in votis est, ut pro vestra sapientia in isto Vindobonensi conventu concordissimis animis ea inter Vos suscipiatis consilia, quibus unanimes esse possitis tum circa potiores praesertim res, quae in Provincialibus Synodis erunt tractandae, ac statuendae, tum circa illa, quae uno eodemque studio a Vobis erunt praestanda, ut in omnibus istius Imperii Provinciis divina nostra religio, ejusque salutaris doctrina magis in dies vigeat, floreat, dominetur, et fideles populi declinantes a malo, et facientes bonum ambulent ut filii lucis in omni bonitate, justitia, ac veritate. Et cum nihil sit, quod alios magis ad virtutem, pietatem, ac Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita, et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt, ne praetermittatis omni industria inter Vos ea statuere, quibus Cleri disciplinam, ubi prolapsa est, instauretis, et accuratam illius institutionem, ubi opus fuerit, promoveatis.

(Konac slědi.)

Paběrci po novijoj cèrkvenoj književnosti.

Od Dr. *Fr. R.*

Conciliengeschichte. Nach den Quellen bearbeitet von Dr. C. J. Hefele, o. ö. Professor der Theologie an der Universität Tübingen. Freiburg 1855. — VIII. 827. Bd. I.

(Konac.)

Osobito važne su něke pověstnične razprave, štono su ugodna začinba čitavomu dělu. Tako prigodom dotičnih saborah vèrlo zanimivo sbori pisac „o uzkèrsnom pitanju“ (286—321.), koje, kao što je poznato, za pape Aniceta (167—175.), i Victora (194—203.) cèrkvu běše uzburkalo, te joj jedina razboritost i ugled sv. Ireneja za vladanja poslědnjega razkolničtvo prištedi. Polag pisca razlučit valja svetkovanje uzkèrsa kod kèrstjanah, zatim kod Ebionitah; izmedju pèrvih žitelji male Azije u tom obziru razlučavahu se od ostalih, a navlaš od zapadnjakah, što ponoseći se predavanjem sv. Ivana evangeliste najveću važnost postavljahu u godišnji i měsečni a ne u sedmični dan Spasiteljeve smèrti i uzkèrsnutja. Do sad neobzirahu se pověstničari kod razgódjivanja ovoga pitanja na Ebionite; s toga prouzročiše toliku smetnju.

U vèrlo važnoj razpravi vèrhu prepirke o valjanosti kèrstjenja poděljena od krivověrca (90—107.) razgadja pisac ova takodje pitanja: zar drevnost vojuje za Stěpana ili Cipriana? zar Stěpan nijekaše valjanost svakomu kèrstjenju poděljenu od krivověrca bez svake iznimke? Ovdě oprovèrgava pisac mněnje někih starijih i novijih pověstničarah, kano da bi toli Ciprian, koli Stěpan ugrezli bili u dvě skrajnosti, iz kojih se cèrkva jedva kašnje oslobodi, prionuv uz sadanju nauku.

Velikom oštroumnostju piše Dr. Hefele o predarijskoj logologiji (219—226.), te pozorna čini štioca na dvě razne težnje, koje od něgda běše zavladale u alexandrijskoj i antiochejskoj učioni; ova porodi, ili bolje rekav, izrodi Pavla Samosatjanina s jedne, a Luciana s druge strane; odakle opet niknù Arij. Povèršna pověstnica predstavljaše, ko da bi se krivi nauk na jedan put porodio u mozgu koga muža, a ne da i ov biaše samo probuditelj ili posědatelj mněnja. Arijstvo nije drugo no pokèrstjena platoničko-philonička logologia; te uprav radi toga běše toli pogibeljno kèrstjanstvu, s kojim se nebiaše još u ono doba sasma sprijateljila umstvujuća klasa. Pogibelj ovu uvidjahu toli pojedini branitelji věre Isusove, koli cěla ukupno cèrkva; što nam svědoče i spisi onodobnih otacah, i pèrvi sveobći sabor u Nikeji gradu. Veleučeni pisac rědkim svojim umom prestavi se takodje u onu burnu, ali znamenitu dobu, kojoj u razvitku čověčanstva malo ima para, te nam ju potanko (227—767.) nacèrta. Tudě nam se predočuje žestoka borba, koju bijaše kèrstjanstvo s poganstvom u novom obliku; na svakoj strani vitežki borci pošto i u neprijatelju postojanost priznat imamo; još jednom se diže carstvo ovoga světa (Konštans, Valens, Justin) proti tvèrdji sazidanoj na nepomičnoj pećini, koju izim poběditelja tminah krěpko brane Athanasi, Baziliji, Gèrguri i Ambrozi! Ako iz koje borbe, a to iz ove zaključit bi imali protivnici sa sv. Jerolimom: „Ecclesia usque ad finem mundi concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam potest subverti; tentari, non superari.“ (Coment. in Amos l. 3. n. 9.).

Srědište toga veličanstvenoga pozorišta sačinjava sabor Nikejski (249—427), koga potanki i temeljiti oris jeste nalik krune čitavoj pèrvoj knjizi. Pisac priznaje samo dvadeset zakonah za věrodostojne; ostale poradi temeljitih razlogah kano podmetnute zabacuje; što čini takodje sa petero podvèrgnutih listinah ovomu saboru obično dodavanih. (sr. Mansi, tom. II.) — Šta mnije pisac o govoru biskupa Pafnucija naprama bezženstvu svetjenstva? Poznato će biti štovanomu čitateljstvu, da po Sokratu (hist. ec. I. 11.), Sozomenu (hist. ec. I. 23), i Gelasiju (hist. Conc. Nic. II. 32) nikejski sabor uvesti htědě elvirski zakon (ci. 33) za biskupe, misnike, i djakone pred redjenjem jurve oženjene, t. j. da bi sa suprugami kano sestrami živěli. Čemu se opre vrèdni starina Pafnucio, „dosti bo je — veljaše — da kano

Digitized by Google

dèvac redjeni u brak nestupi uslěd staroga cèrkvenoga predavanja; nu netreba svetjenika od svoje supruge lučiti, s kojom se on kano svètovnjak oženi." Na taj govor štovanoga mučenika i čudotvorca oči pristadoše. Věrodostojnost toga dogadjaja napomenuta od trih navedenih pisacah osumnjičiše medju ostalimi Baronius, Bellarmin i Valesius; nu, ko što pisac dokazuje, bez dovoljnih razlogah. Baronius se pozivlje na can. 3., koj tobož bezženstvo nalaže; jer nedopušta svetjeniku imati u kući ženske glave okrom majke, sestre ili tetke — nu ov zakon veli o „σωεισάκτους" (subintroductis), pod kojimi se nemogu razumèvati supruge. Bellarmin sumnjiči cèlu pověst radi toga, što ju navadja Sokrat, slědovatelj Novacianah; — al uprav u tom se neslaže Sokrat s Novaciani, pošto bez svake opaske navadja Pafnucija zborećeg, da „uslěd staroga cèrkvenog predavanja" nitko se kano svetjenik neženi (sr. Natalis Alexander: hist. eccl. Sec. IV. tom. IV., diss. 19). — Valesius zabacuje pověst ovu, jer o njoj Refin (hist. eccl. I. 4.) ništa nespominje, prem govori o časti, čudesih i ugledu Pafnucija. Nu — odgovara pisac — „dovod ex silentio odviše je slab, za srušiti pověst, koja se sa starom, navlastito gèrčkom navadom sasma slaže." Navadu otu htio bi Thomassia (vetus et nova eccl. disciplina, pars I. l. II., c. 60, n. 15. et sqq.) někimi izrekami Epifanija, Jerolima i Eusebija obaliti. Nu svekolike ote izreke samo svědoče, na koliko Gèrci takodjer podpuno sustegnutje u svetjenstvu štovahu; ali da bi ga bili absolutno nanj obvezali, opiru se ini takodjer zakoni, kano V. i XXV. apošt. kanon, kan. 4. sabora od Gangre, i kan. 13. trulanski. — Zašto svojimi misli ili osnovami historičnu istinu žèrtvovati? tim manje, pošto otoj starodavnoj cèrkvenoj stezi netreba takove obrane.

Nikejski Symbol běše Arijanom tèrn u oku; i toga nastojahu ga iz světa odtisnuti, te svojim izměniti. Kolikom postojanostju, lukavostju i spletkami těrahu svoju naměru! Pošto većinu pravověrnih boracah odmaknuše s bojišta, htědoše, da im se prigne i Petar, komu Spasitelj stalnost u věri obeća. Poznat je nasèrtaj istih na papu Liberija (352—66.), i njegovo u nevoljah omalaksanje, kojim se protivnici služe kod svoga jurišanja na rimsku stolicu; dočim opet někoji bojazljivi katolički učenjaci sav dogadjaj malodušno ničeću, kano: Stilting, Zaccaria i Palma. Naš pisac poslě dubokoumnog kritičkog oboje stranke istraživanja (657—673.) ovako zaključiva: „Za poslědak indi dobismo, da Liberij prisiljen i višegodišnjim zatvorom pritisnut podpisa treću srěmsku formulu od g. 358. On nepodpisa bez svake sumnje; pošto mu je bio poznat njezin polujarijski zanačaj i početak; nu, jer nezabacuje upravno i razgovetno nikejski nauk; a druge strane běše mu rečeno, da nikejskim „ὁμούσιος" krije se sabelstvo i fotinstvo: pusti se nagovoriti, te odstupi faktično od nikejskog symbola, a prionu uz treći srěmski. Tim pako odstupi samo od nikojake rěči, nipošto věre; ko što jasne svědoči njegove prijažnje i potonje postupanje proti krivověrstvu, kano i dodatak na podpisu." Tako jest! katolik se nesmije plašiti pred nepristranom kritikom, ma i anatomičkim nožem očpala prošlost njegove cèrkve.

Arijstvo porodi duhoborce u osobi Makedonija s jedne strane, a s druge povod dade fotinstvu i apollinarstvu. Pèrvi zaslužuje našu pozornost kano srěmski biskup, i kano razsijatelj nauka razširena po Illyriku i Pannoniji; antiochejski sabor uštipljivo imenuje ga: „σκοτεινὸς" (Mračić naprama Lučić=φωτεινὸς). Toli nauk njegov, kano i sudbinu naći će čitatelj u našem dělu (na str. 604, 611, 613—18, 624, 628); osobito zanimat će ga sabori dèržani u prastarom Srěmu.

Kano dodatak ovoj knjizi pridružena jesu tako zvana apoštolska pravila s kratkim, ali razgovetnim tumačenjem, gdě se pisac u bitnosti slaže s Drom. Drey-om. (Sr. „Neue Untersuchungen über die Constitutiones und Canones der Apostel." Tübingen 1832).

Dočim izvěstje ovo zaključujem, doznajem, da je netom i druga knjiga ovoga věrlog děla svět ugledala; o njoj ako Bog da u svoje vrěme. Medjuštò svaki budi uvěren, da, ako bude mu se uzhtělo čitati ovo dělo za nas po samom već sadèržaju toli važno, uzkliknut će s Jerolimom: „magna est rerum consequentia et alterum pendet ex altero. Quidquid assumseris, vel finis superiorum, vel initium sequentium est." (Epist. ad Paulinum: de institutione monachi).

Dopisi

P. R. — Iz Požeškog polja. Dana 1. sèrpnja imadoh zgodu očevidac velike nu rědke svečanosti biti. Ovaj naime dan bi postavljen temeljni kamen gradjenju župne cèrkve S. Gjurgja u Buku. Kakova je ovo cèrkva bila, znade svaki, koj je prolazio na Pleternicu, Buk, Ruževo, Levansku varoš, i Djakovo. Ona je takova bila, da izuzamši mali toranj sa zvonom i križem, nitko nebi mogao reći, da je to kuća božja, u kojoj se svaki dan nekòrvno posvetilište Tvorcu neba i zemlje prikazuje.

Mnogo godinah tražilo se je gradjenje iste cèrkve, dok tretjeg župnika městnog g. Matije Kovačevića revnom nastojanju nepodje za rukom — što njegovi predšastnici nemogoše — žudjeni cilj postići.

Kad je nj. uzvanitost stežernik naš i nadbiskup, za onda samo biskup g. 1851. podèljivao svetotajstvo sv. krizme ovdě kod nas, takovo je bilo stanje ove cèrkve, da je odmah naložio upravljatelju za onda župe, sada pako ondašnjem župniku, da cèrkvu opiše, i da na dah stol pošlje. On pako od strane svoje obeća, da će isposlovat na skoro gradjenje toli kukavne cèrkve;

Digitized by Google

Medjutim dogodi se, da se pleter haš kod oltara predre i jedna strana sruši, i tako postade još gorji stališ. G. dakle župnik dade pol cèrkve pregraditi daskami, i tako mala cèrkva još za pol manja postade. Ovo je dakle stanje bilo cèrkve, mèsto koje se nova zidje, i za koje temèljnog kamena postavljenje tolika svečanost biaše u toli malom mèstancu.

Na toli rèdku svečanost biahu po g. župniku pozvani svi svetjenici iz okružja našeg, i sva ostala poglavarstva, koja takodjer u službenoj odèći dodjoše da budu očevidci toli rèdkoga čina.

Kada se pozvati sakupiše, obdèržavao je g. župnik uz množtvo župljanah — koji ovi dan kao svečan proslaviše —, i pozvatih gostiuh službu božju, poslè koje reče slovo, u kojem razloži uzrok toli velike svečanosti. Za g. župnikom zauze rèč presvètli g. županijski predstojnik Julio Janković, nagovarajući puk na dragovoljno nošenje teretah u to ime. Zatim bi poleg prepisa po velečastnom g. Ernestu Filetiću, župniku kutjevačkom i okružja požežkog podarcidjakonu, temeljni kamen blagoslovljen, koj ujedno protumači slušateljem: što je cèrkva? i koje dužnosti kèrstjani prama cèrkvi imadu?

Poslè toga bi po svih nazočnih podpisana listina, u kojoj bi latinski i naški napisana godina gradjenja cèrkve, imena nj. c. k. apoš. veličanstva, sv. otca pape, preuzoritog g. nadbiskupa, světlog bana, i mèstnog župnika. Ova listina bi u jednoj zato napravljenoj serči uzidana, kano i temeljni kamen, pod koj svojom rukom presvètli g. županijski predstojnik kao i na njega stavi kreča uz pucnjavu mužarah.

Poslè dovèršene svečanosti biaše oběd kod gosp. župnika, kod kojeg do 50 osobah u sobah, a u dvorištu u sěnici svi starešine i odbornici župe bučke biahu podvoreni. Pri obědu nazdravi presvètli g. županijski predstojnik njih veličanstvu, sv. otcu, světlomu banu, i preuzoritom g. nadbiskupu. Zatim nazdravi g. domaćina presvètlom g. županijskom predstojniku, i svim ostalim gostom.

Što se ova cèrkva zidati počela, slava pripada najprije nj. uzoritosti našem vèrhovnom pastiru, koj se je kao brižljivi otac za svoje sinove pobrinuo, i izposlovao kod višjeg poglavarstva, da se ova cèrkva gradi. Slava pripada c. k. županijskom predstojniku, presvètlom g. Juliu Jankoviću, koj se je svojski zauzeo, da se ovaj posao pospěši, koj bi se brez njegova posrědovanja još koju godinu odvlačio bio. Slava ide c. k. predstojniku kotara kutjevačkog g. Petru Maljevcu, koj, kako svagdě, činio je i ovdě što je moguće bilo, da se slava božja na ovom světu uzmnoža, i kao što je on kao bivši podžupan osěčki mnogo novih učionah podignuo, i tako se tèrsio da svět naš do presvètljenja dojde, i upozna darove božje, to isto učini isti gospodin i ovom prilikom neumornim trudom gradjenje iste cèrkve pospěšujući. Slava ide i graditeljstva požežkog kotarskom predstojniku g. Bèrdariću, koj nadgledanjem svejim čini, da posao napreduje. Ali slava i to velika ide i g. mèstnom župniku Matiji Kovačeviću, koj niti truda niti troška neštedi, samo da žudjeni cilj čim prije se postigne. Slava napokon ide i župljane, koji sav teret dragovoljno podnose. Slava svim Vam, od ljudih hvala, a od darovatelja svih darovah bit će za sěguruo plaća.

Cèrkva će biti velelěpna, 16 sežanjah (hvatih) duga, a 5 široka, a sve gradivo bit će iz kruga župe, osim dèrvenog, koje poduzetnik jelovo će metnuti, i bakra, kojim će toranj pokrit biti. Kamen se vadi iz Brusnika, bèrda kod Buka, crěp i cigla iz Resnika, podružnice župe bučke.

Ovom prigodom nemogu da prešutim jedan čin poznate po svuda darežljivosti g. županijskog predstojnika, premda ga poznam kao čověka, koj dobročinstva svoja neizkazuje, da ga svět hvali, jer se dèrži načela i zapovědi Isusove „nek neznade lěvica, što čini desnica". Darova naime isti gospodin poduzetniku 20 fr. sr. da ih ovaj medju svoje poslenike, a 20 for. sr. uruči g. župniku, da ih ovaj medju najsiromašnije župljane poděli i ujedno obeća, da će sliku sv. Gjurgja cèrkvi pokloniti. Da će ova slika biti na ures cèrkvi, za to nam ime g. darovatelja jamči. Hvala dakle na tom njemu, a Bog svemogući neka svojom desnicom blagoslovi započeto dělo.

I. O. S. Iz Srěma 26. sèrpnja. Buduć obećah, da ću Vas i o rumskoj sv. missiji izvěstiti, sad istom, dobivši věrodostojni kratki opis, to učiniti dospěvam. Sv. missije u Rumi počeše 8. lipnja a trajahu do 15. istog měseca. Puk rumski, većom stranom němački, udioničtvovaše hvalevrědnom i postojanom gorljivostju u toliko, da je radnju poljah svojih za otih osam danah odgodio, da samo tim spasonosnije blagodati duhovne uživati može. Cèrkva velika rumska biaše pri svakoj propovědi dubkom napunjena tako, da slušaoce sve, medju kojimi je i mnogo inověracah bilo, shvatiti nemogaše. Gospoda činovnici, na čelu im okružni predstojnik, svaku propověd pazljivo slušahu i na koncu primiše izglednom pobožnostju svetetajstva. Što se němačkog kao i naškog puka tiče, ovoga se sèrdce žarom govorničtva kao vosak od vatre topilo u pobožnosti; toga radi ispovědaonice biahu vazda pune, da su jedva čč. oo. uz hvale dostojnu pomoć našeg sadašnjeg svetjenstva ispovědi dovèršiti mogli. Razstanak od oo. jezuitah biaše veoma ganljiv u toliko, da je mnogo oko pri oprostnom govoru suplakalo. Križ pako missionski biaše, kao svědok pobožnih i Boga oddanih čutjenjah njihovih, velelěpno cvětjem svakovèrstnim nakitjen. Zanatlijam rumskim takodjer jedan govor biaše naměnjen, i ovi mu prisustvovahu najvećom pazljivostju, a pled govora toga biaše poniznu i iskrenu ispověd i pobožnu pričest. —

Poslè dovèršenoga děla u Rumi odeše oo. jezuite na molbu iriškog župnika Jurja Malahovskog u Irig, i

Digitized by Google

te dvě tri li propovědi držahu dobrim uspěhom. A zatim odoše odkud su došli, pratjeni svuh onih sèrdačnimi molitvami i zahvalnimi uzdasaji, koje obratiše i Isusu predobiše. — K mojem pèrvašnjem opisu zemunske missije imadem još dodati to: da je prečastni gosp. prepošt i ondašnji župnik Stěpan Žitvaj osobitom gorljivostju podupirao pobožne namère oo. jezuitah za bolji uspěh missije. U to ime dade o svom trošku tiskati: Molitvice i pěsmu običajnu missionsku, te medj pukom pravověrnim razděljivati. Na razstanku pako spěva oo. jezuitom na slavu i žahvalnu uspomenu sonett u němačkom jeziku. Takodjer istu pěsmu missionsku dade u naš jezik pěvanja radi prevesti, koju Vam takodjer dodajem, moleći Vas, da ju sgodnom prilikom obělodanite u Vašem listu.

Još něšto. Okružje podarcidjakonata tovarničkog poslalo je presvětlom našem obćeljubljenom g. biskupu žahvalnicu radi plemenitih zakladah, koje je u najnovije doba za blagostanje biskupijah ovih a na slavu božju i majke cèrkve učinio, te s tim činom pokazao, da nije poslovica njegova samo mèrtvo slovo. Zato: desnica mu cvětom cvala, a dušica raj dostala!!!

* *Rozgo kod sv. Jane* 13. sèrpnja. U ovom župnom městu živi jurve tri godine u trenčinskoj županiji rodjeni tèržac Nathan Steiner, mozaičkog zakona, sa ženom Josipom i četvero dětce. Isti Nathan sa suprugom dodjoše dne 25. svibnja t. g. u župni dvor, te preč. g. Jurju Ročiću zač. kanoniku i župniku městnom izjaviše, da već od duljeg vremena višeput u cèrkvu dolazeći, o istinitosti sv. věre katoličanske osvědočeni, želu u naručaj cèrkve rimo-katoličke primljeni biti. — Pošto im je sam preč. gospodin više lěpih naukah podělio, za daljniju ubavěst i naučanje izruči ih svomu revnomu pomoćniku Pavlu Bači, koj ih neumornim nastojanjem te-žajem 6. tjedanah posve uputi u svemu onom, što je potrebito znati, da se svetoćajstvo sv. kèrsta dostojno primiti može. — I kad se je preč. gospodin župnik opetovano osvědočio o njihovoj istinskoj nakani, dade na naročito zahtěvanje Nathana i Josipe Steinerah po svih obližnjih župah oglasiti, da će cěla obitelj Steinerova odreći se zakona mozaičkoga, te na dan 13. sèrpnja spasonosnu věru Isukèrstovu primiti. — To bi i učinjeno u rečeni dan, kadno sve bližnje svetjenstvo i množina pobožnog puka dodje u Rozgo, da budu svědoći ovoga u ovih stranah rědkoga čina.

U 10 satih skupi se věrno pučanstvo u župnom dvoru, kamo biše dopeljani po městnom kapelanu isti katekumeni, te se u provedu uputismo pěvajući propisane pěsmi u župnu cèrkvu. Došavši do cèrkvenih vratah katekumeni na pitanja polag Obrednika im stavljena točno i veselim licem odgovoriše, odkud po oveřšenih propisanih molitvah i obredih dovedeni su pred veliki oltar, gdě otajstvo kèrstjenja najprije trěma odraslim a zatim ostaloj trojici nedorasle dětce na zahtěvanje roditeljah bi podělj eno. Pod sv. misom primiše supruzi Steineri sv. pričest. (Ostali dio dopisa radi nedostatka prostora nemožemo priobćit. Ured.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Jedva je malo měsecih izteklo, što je preuzoriti gospodin kardinal i nadbiskup Juraj Haulik 28,000 for. sr. u zemljištno-razteretnih obveznicah na zaklade u razne blagotvorne svěrhe velikodušno poklonio, i evo opet smo u sretnom stanju da izvěstimo naše čitatelje o novih sjajnih činih darežljivosti i blagotvorstva njegove uzoritosti.

Previšajom odlukom od 11. sèrpnja t. g. primio je preuzoriti kardinal predujamno u zemljištno-razteretnih obveznicah znatnu svotu, što mu u ime urbarialne odštete za pèrvašnje godine pripada. Od ovih obveznicah učinio je preuzoriti kardinal slědeće zaklade:

1. Na korist župnih pomoćnikah, kojim radi nepredvidjene kakove nezgode, ili radi dugotrajne bolesti, ili radi toga, što bez svoje krivnje iz jednoga města na drugo u većoj daljini putovat moraju, potrebitih troškovah manjka; — zatim na korist onih župnikah nadbiskupije zagrebačke, kojim radi nepredvidjenih slučajevah i nedostatne dotacie izvanredne podpore treba, polaže 20,000 fr. sr. Obveznice vèrhu ove svote čuvat će se u nadbiskupijskom arkivu, a pripadajuće svakogodišnje kamate opredělivat će o napomenutu svěrhu nadbiskup zagrebački, a za vrěme izpražnjene stolice duhovni stol.

2. Budući uvěren preuzoriti gospodin, da za unapredjenje nabožna i ćudoizpravna života neima boljega sredstva, nego što je valjano i kèrstjansko odgojenje mladeži, a poimence ženske, kao budućih materah, koje će s vremenom najveći upliv imat u sèrdca mladjanoga naraštaja; znajući nadalje, da istim roditeljem odličnijih stališah nodotiče vazda potrebitih u to ime troškovah, daruje samostanu varašdinskom koludricah sv. Uršule 18,000 fr. sr. s tom odredbom, da iz godišnjih kamatah šest děvojčicah odgojavaju i u svem potrebitom znanju podučaju. Pravo podělj ivanja ove blagodati pridèržuje preuzoriti zakladatelj sebi i svojim naslědnikom, a u vrěme izpražnjene stolice duhovnom stolu. Děvojčice primat će se u ovo odgojilište po tri iz gradjanske a po tri iz vojničke strane nadbiskupije od sedme do navèršene jedanaeste godine, a vrěme odgoja trajat će tri, iznimkom i četiri godine. Od odgojenicah ovih nezahtěva ino visoki zakladatelj, nego da za njega, ili u životu ili věkověčnosti bio, svaki dan pobožno izmole Otče naš i Pozdravljenje angjeosko, — pa da ovo dobročinstvo na svoju korist, što je sveudilj veći napredak u krěposti i kèristnom znanju, čim više obrate.

3. Odboru zagrebačke ubožnice predaje nj. uzoritost 10,000 for. sr. s tom naměnom, da se u Novoj-

Digitized by Google

vesi kupljena ubožnica čim prije i svèrsi shodnije uredi, a u buduće iz pripadajućih kamatah stanje ovegpadskih ubogih boljim i podnosnijim učini.

4. Družtvu skladnoglasnom u Zagrebu, koje na razširivanje glasbe u obće, a napose gojenje cèrkvene u glavnom gradu naše domovine znatno doprinosi, poklanja preuzoriti kardinal 6,000 fr. sr. s tim opredèljenjem, da godišnje kamate na svoje bolje uzdèržavanje s posebnim obzirom na cèrkvenu glasbu upotrebljava.

Tako je dakle preuzoriti naš nadpastir k svojim dosadanjim mnogovèrstnim i velikim zakladam pridao evo opet 54,000 fr. sr. na obćekoristne svèrbe. Ljudi će vazda s najvećim počitanjem i zahvalnostju spominjati tolikog dobrotvorca, kojega će ime s njegovimi blagodatmi medju nami věkovati, a nagradu za sve to da od Boga nadje!

— Dne 13. sèrpnja dodje u Zagrebu k jednom duhovniku prosta seljanka iz Turopolja i dade mu od svoje strane naměnu, da u kapelici ranjenoga Isusa reče sv. misu Bogu na hvalu, što je njeno veličanstvo carica sretno porodila. I ovo je premda mala, no sèrdačna cèrtica, koja nam takodjer posvědočava, kako je u narodu našem duboko i čvèrsto uvrěžila korenje věrnost napram vladajućem previšnjem dvoru.

— Dne 29. sèrpnja preminuo je ovdě g. Jakob Börnbacher, svetjenik briksenske biskupije i predstojnik konvikta za děčake uz samostan milosèrdnih sestarah. Bolujući s legara (typhusa) nije ga prebolět mogao; providjen svetotajstvi umirućih preselio se u věčnost u 39. godini života.

Iz Praga. Katoličko pražko družtvo poslalo je znatno množtvo knjigah (do 500 svezah) českim izseljenikom u Vacerovskoj naselbini u Banatu. Izvan toga poklonjena im je slika bl. D. Marije u krasnih okvirih, da imadu i u udaljenom kraju uspomenu iz svoje otačbine.

Iz Ugarske. Više ugarskih biskupah žèrtvuje znatne svote novacah na umnoženje i poboljšanje školah u Ugarskoj. Tako je biskup čanadski, presv. g. Aleksander Csajághy položio 10,000 fr. na korist segedinske praeparandije. U isto ime poklonio je biskup satmarski 4,000 for., a biskup varadinski darovao je 5,000 for. matici za podupiranje seoskih učiteljah. Što je već dobra u tom obziru učinio presv. g. biskup bistrički, Stěpan Moyses, to smo već prije objavili. Svim pako drugim u tom prednjači pèrvostolnik ostrogonski i kardinal Scitovski, koj sám iz svoje peneznice platja sve učiteljè-pomoćnike na ostrogonskoj praeparandiji, a izvan toga opredělio je 300 fr. na podpore za vèrlije kandidate.

Iz Rima. Grof Brandis, bivši prije vèrhovni naměstnik u Tirolskoj, bavi se u Rimu, gdě sa svom marljivostju sabire sve věsti o bivšoj vladi u Paragvaju. Znada naši čitatelji, da su ovom vládom upravljali samo jesuite — věrověčstnici onih stranah, i rukovodili ju izgledním načinom. Bit će to věla zasluga za ovoga uglednoga muža, ako nam sastavi věrnu i savèršenu sliku paragvajske vlade, o kojoj je isti čověkoljubni Herder podao veoma pohvalno svědočanstvo.

Iz Turina. U svibnju uzaptjen je jedan broj „Armonie". To ona svojim čitateljem ovako oglašuje: „Naš list uzaptili su danas. U njem su bili ovi sastavci: Ustavna svetačnost. — Kako se je ukebala protest. philantropia. — Marianna. — Englezki liberalisam i irska věra. — Marija majka čiste ljubavi. — Mi smo na ovakove progone i jošte gorje stvari spremni, pa činimo samo jednu opazku. Prošle nedělje pisao je „Risorgimento": „Austrija se boji." A zašto? Jerbo je učrednictvo pisalo upraviteljstvu poštarskom u Milan, a ovo je pismo neotvoreno natrag poslalo. Prije su ljudi sasma něšto drugoga nahodili u ovakovu postupanju, a „Risorgimento" je odkrio sada u tom strah. No ako je strah neotvorit jedno pismo, šta znači onda uzaptjenje čitava časopisa? Dakle ministerium, koj se hvališe, da je Englezka, Francezka i Ruska na njegovoj strani, boji se „Armonie"? Što se tiče nas, mi se nebojimo nit ministrah, nit njihovih opravnikah, nit sudištah. Mi činimo samo svoju dužnost, uzdamo se u pravednost naše stvari, a progonstva nas neće uplašiti."

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su: g. Mato Župčić, župnik u Dubovcu kod Karlovca, podarcidjakonom okružja karlovačkog; g. Josip Lehpamer, župnik u Petrini, podarcidjakonom okružja petrinskoga; g. Jakob Filić, predstojnik sirotišta požeškoga, upravljateljem župe u Požegi; g. Ivan Valetić, župni pomoćnik u Staroj Gradiški, upravljateljem župe u Novskoj. Proměšten je: g. Ivan Kovačević, župni pomoćnik, iz Velike u Požegu.

Proměne u biskupiji senjsko-modruškoj ili kèrbavskoj.

Postali su: g. Mažuranić Joso, župnik dolnjeg Kosinja, župnikom otočkim, ujedno podarcidjakonom okružnim; g. Vèrhanić Petar, upravljatelj otočki, župnikom jablanačkim; g. Matošec Antun, upravljatelj ričički, župn. Kosinja dolnjeg; g. Krišković Ambrozio, žup. kod sv. Jurja blizu Senja, podarcidjakonom jablanačkim; g. Vančina Adalberto, duh. pomoćnik bribirski, i učitelj narodne tamošnje škole, upraviteljem ričičkim, g. Sikić Adam, pomoćnikom bribirskim; g. Matković Gašpar, duh. pomoćnik bribirski, učiteljem tamošnje narodne učione; g. Rattaj Karlo Ferdinand, duh. pomoćnik ogulinski, kao takov u Vališ-selo. — Naměšteni su novomisnici: g. Bišćan Ivan, za duhov. pomoćika u Ogulin; g. Flamin Ivan, u kancellariu dioecesanskoj; g. Stokić Antun, za duh. pomoćnika u Drevenik.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 33. — TEČAJ VII. U SUBOTU 16. KOLOVOZA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svenđilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Papinska poslanica

na biskupsku bečku skupštinu.

(Konac.)

Quocirca Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, collatis inter Vos consiliis coniunctisque studiis diligentissime prospicite, ut ecclesiastici viri propriae dignitatis et officii semper memores ab iis omnibus declinent, quae Clericis vetita, quaeque eos nequaquam decent, ac virtutum omnium ornatu praefulgentes exemplum sint fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate, ut diurnas canonicas horas, qua decet, attentione, ac pietatis affectu recitent, ac sancta oratione se exerceant, et rerum coelestium meditationi instent, decorem Domus Dei diligant, sacras functiones et ceremonias juxta Pontificale, et Rituale Romanum peragant, et proprii ministerii munia naviter, scienter, ac sancte obeant, et sacrarum praesertim disciplinarum studia nunquam intermittant, et sempiternae hominum saluti quaerendae assiduam navent operam. Ac pari cura consulite, ut omnes cujusque Metropolitani, Cathedralis, et Collegialis Templi Canonici, aliique Beneficiarii choro addicti morum gravitate, vitae integritate, ac pietatis studio undique praefulgere studeant tamquam lucernae ardentes positae super candelabrum in templo Domini, et omnes suscepti muneris partes diligenter expleant, residendi legem servent, divini cultus splendorem curent, atque alacres in excubiis Domini divinas laudes studiose, rite, pie, religiose, non vero mente vaga, non vagis oculis, non indecoro statu concelebrent, memoria semper repetentes, quod ipsi ad chorum accedant, non modo, ut sanctissimum Deo cultum, venerationemque tribuant, verum etiam, ut a Deo ipso et sibi, et aliis omne bonum deprecentur.

Sed quam vehementer ad ecclesiasticum spiritum tuendum, et fovendum, atque ad salutarem constantiam retinendam conferant spiritualia Exercitia innumeris iccirco per Romanos Pontifices Praedecessores Nostros ditata Indulgentiis, quisque Vestrum optime noscit. Ea proinde cunctis ecclesiasticis vestris viris etiam commendare, et inculcare ne desinatis, quo ipsi certo dierum spatio in opportunum aliquem locum saepe secedant, ubi quavis humanarum rerum cura abjecta, omnia sua facta, dicta, cogitata coram Deo quam diligentissime reputantes, et annos aeternos assidua meditatione habentes in mente, ac maxima beneficia sibi a Deo collata recolentes, studeant contractas de mundano pulvere sordes abluere, et resuscitare gratiam, quae ipsis data est per impositionem manuum, et exspoliantes veterem hominem cum actibus suis novum induant, qui creatus est in justitia et sanctitate.

Quoniam vero Sacerdotum labia custodire debent scientiam, qua et respondere possint iis, qui legem requirunt de ore ipsorum, et contradicentes revincere, iccirco, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, in rectam, accuratamque Cleri institutionem omnes vestras curas convertatis oportet. Summa igitur contentione omnia conamini, ut in vestris praecipue Seminariis optima ac plane catholica vigeat studiorum ratio, qua adolescentes Clerici vel a prima pueritia per probatissimos magistros ad pietatem, omnemque virtutem, et ecclesiasticum spiritum mature fingantur, ac latinae linguae cognitione, et humanioribus litteris, philosophicisque disciplinis ab omni prorsus cujusque erroris periculo alienis sedulo imbuantur. Atque in primis omnem adhibete vigilantiam, ut cum dogmaticam, tum moralem Theologiam ex divinis libris, sanctorumque Patrum traditione, et infallibili Ecclesiae auctoritate haustam ac depromptam, ac simul solidam divinarum litterarum, sacrorum Canonum, ecclesiasticaeque historiae, rerumque litur-

Digitized by Google

gicarum scientiam congruo necessarii temporis spatio diligentissime addiscant. Ac Vobis summopere cavendum in librorum delectu, ne in tanta grassantium errorum colluvie a sanae doctrinae semita ecclesiastici adolescentes temere abducantur, cum praesertim haud ignoretis, viros eruditos a Nobis in religione dissidentes, et ab Ecclesia praecisos, in vulgus edere tam divinos libros, quam Sanctorum Patrum opera, concinna illa quidem elegantia, sed, quod maxime est dolendum, vitiata ac praeposteris commentariis a veritate detorta. Neminem Vestrum latet, quantopere Ecclesiae hisce praesertim temporibus intersit idoneos habere ministros, qui vitae sanctitate, et salutaris doctrinae laude praestantes, ac potentes in opere et sermone valeant Dei, ejusque sanctae Ecclesiae causam strenue tueri, et aedificare Domino domum fidelem. Nihil itaque intentatum est relinquendum, ut juniores Clerici vel a teneris annis sancte ac docte educentur, quandoquidem nonnisi ex ipsis rite institutis utiles Ecclesiae ministri fieri possunt. Quo vero facilius pro eximia vestra religione, ac pastorali sollicitudine accuratam Cleri institutionem, ex qua Ecclesiae bonum, ac populorum salus tantopere pendet, quotidie magis promovere valeatis, ne Vos pigeat exhortari, rogare egregios vestrarum Dioecesium ecclesiasticos, laicosque viros divitiis pollentes, et in rem catholicam praeclare animatos, ut vestrum sectantes exemplum aliquam pecuniae vim perlibenter tribuere velint, quo nova etiam Seminaria erigere, et congrua dote instruere possitis, in quibus adolescentuli Clerici vel ab ineunte aetate rite instituantur.

Nec minori studio, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, ea omnia consilia suscipienda curate, quibus vestrarum Dioecesium juventus cujusque conditionis, et sexus magis in dies catholico plane modo educetur. Quapropter episcopalis vestrae vigilantiae nervos intendite, ut juventus ante omnia spiritu timoris Dei mature imbuta, ac pietatis lacte enutrita nedum fidei elementis, sed pleniori sanctissimae nostrae religionis cognitione sedulo excolatur, atque ad virtutem, morumque honestatem, christianaeque vitae rationem conformetur, et ab omnibus perversionis et corruptionis illecebris, et scopulis arceatur. Pari autem sollicitudine ne desinatis unquam fideles populos Vobis commissos opportunis quibusque modis ad religionem et pietatem etiam atque etiam excitare. Itaque ea omnia peragite, quibus ipsi fideles populi magis in dies salutari catholicae veritatis ac doctrinae pabulo enutriti Deum ex toto corde diligant, ejusque mandata apprime servent, Sanctuarium ejus frequenter, ac religiose adeant, Sabbata ejus sanctificent, ac saepe quo par est veneratione et pietate tum divini Sacrificii celebrationi intersint, tum ad sanctissima Poenitentiae, et Eucharistiae Sacramenta accedant, et singulari devotione Sanctissimam Dei Genitricem Immaculatam Virginem Mariam prosequantur, et colant, ac mutuam inter se continuam caritatem habentes, et precibus instantes ambulent digne Deo per omnia placentes, et in omni opere bono fructificantes. Cum autem sacrae Missiones ab idoneis operariis peractae summopere conducant ad fidei, religionisque spiritum in populis excitandum, eosque ad virtutis ac salutis semitam revocandos, vehementer optamus, ut illas identidem in vestris Dioecesibus agendas curetis. Ac meritas summasque laudes iis omnibus deferimus, qui e vestro ordine in suas Dioeceses tam salutare sacrarum Missonum opus jam invexere, ex quo divina adspirante gratia uberes fructus perceptos fuisse gaudemus.

Haec potissimum in isto vestro conventu prae oculis habeatis oportet, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, ut communibus malis communibus studiis provide mederi possitis. Etenim ad praecipua cujusque vestrae Dioecesis damna reparanda, ejusque prosperitatem promovendam nihil frequenti ejusdem Dioeceseos lustratione, et Dioecesanae Synodi celebratione validius esse probe intelligitis. Quae duo quantopere a Concilio praesertim Tridentino sint praescripta et inculcata, neminem Vestrum fugit. Quamobrem pro spectata vestra in gregem Vobis commissum sollicitudine, et caritate, nihil antiquius habere velitis, quam ex canonicis sanctionibus vestras Dioeceses impensissimo studio invisere, et ea omnia accurate perficere, quae ad ipsam visitationem fructuose peragendam omnino pertinent. Quo in munere obeundo Vobis summopere cordi sit summa cura, ac paternis praesertim monitis, et frugiferis concionibus, aliisque opportunissimis modis errores, corruptelas, et vitia, si quae irrepserint, radicitus evellere, omnibus salutis documenta praebere, cleri disciplinam sartam tectamque tueri, et fideles spiritualibus praesertim quibusque subsidiis juvare, munire, et omnes Christo lucrifacere. Nec dissimilem diligentiam impendite in Dioecesanis Synodis juxta sacrorum Canonum normam celebrandis ea praecipue statuentes, quae ad majus cujusque vestrae Dioecesis bonum spectare pro vestra prudentia duxeritis. Ne vero in Sacerdotibus, qui doctrinae et lectioni attendere debent, quique obstricti sunt officio docendi populum ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, et ministrandi Sacramenta *), sacrarum disciplinarum studium unquam restinguatur aut languescat industria, opta-

*) Concil. Trid. Sess. 23. cap. 14. de Ref.

Digitized by Google

tissimum Nobis est, ut a Vobis, ubi fieri possit, in omnibus vestrarum Dioecesium regionibus, instituantur opportunis regulis congressus de morum praesertim Theologia, ac de sacris Ritibus, ad quos singuli potissimum Presbyteri teneantur accedere, et afferre scripto consignatam propositae a Vobis quaestionis explicationem, et aliquo temporis spatio a Vobis praefiniendo inter se disserere de morali Theologia, deque sacrorum Rituum disciplina, postquam aliquis ex ipsis Presbyteris sermonem de sacerdotalibus praecipue officiis habuerit. Cum autem in vestro grege procurando operam prae ceteris, manum, auxiliumque Vobis praestent Parochi, quos in sollicitudinis partem adscitos, et in arte omnium maxima obeunda adjutores habetis, eorum zelum omni studio inflammare ne intermittatis, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, ut proprio munere ea qua par est diligentia, ac religione fungantur. Illis iccirco inculcate, ut nunquam cessent christianam plebem sibi traditam sedulo pascere divini verbi praeconio, ac Sacramentorum et multiformis gratiae Dei dispensatione, et rudes homines, ac maxime puerulos christianae fidei mysteriis, nostraeque religionis documentis amanter, patienterque erudire, et errantes ad salutis iter adducere, ut summopere studeant odia, simultates, inimicitias discordias, scandala tollere, et confortare pusillanimes, visitare infirmos, eosque omni praesertim spirituali ope juvare, et miseros, afflictos, atque aerumnosos consolari, omnesque exhortari in doctrina sana, et monere, ut religiosissime reddant, quae sunt Dei Deo, et quae sunt Caesaris Caesari, docentes quod omnes non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam Principibus et potestatibus subditi esse et obedire debeant in iis omnibus, quae Dei, et Ecclesiae legibus minime adversantur. Pergite vero, ut facitis, cum summa vestri nominis laude, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, accuratam vestrarum Dioecesium relationem statutis temporibus ad Nostram Congregationem mittere, ac Nos de rebus ad ipsas Dioeceses pertinentibus diligenter certiores facere, ut majori cum vestrae, tum earumdem Dioecesium utilitati providere possimus. Nobis autem innotuit in quibusdam germanici territorii Dioecesibus aliquas circa parochiarum potissimum collationem invaluisse consuetudines, et nonnullos ex Vobis optare, ut hujusmodi consuetudines serventur. Nos quidem propensi sumus ad adhibendam indulgentiam, postquam tamen easdem consuetudines ab unoquoque Vestrum speciatim, ac perdiligenter expositas debito examine perpenderimus, ut eas intra illos permittamus limites, quos necessitas, et praecipua locorum adjuncta suadere poterunt, cum pro Apostolici Nostri ministerii munere curare omnino debeamus, ut Canonicae praescriptiones generatim sedulo observentur.

Antequam finem huic Nostrae Epistolae faciamus, qua Vos omnes Austriaci Imperii Sacrorum Antistites alloqui summopere gaudemus, Nostrum ad Vos sermonem praesertim convertimus, Venerabiles Fratres Archiepiscopi et Episcopi, qui in eodem nobilissimo Imperio morantes, ac Nobiscum in vera fide, et catholica unitate conjuncti, et huic Petri Cathedrae adhaerentes Orientalis Ecclesiae ritus et laudabiles consuetudines ab hac Sancta Sede probatas, seu permissas colitis. Compertum exploratumque Vobis est, quo in pretio haec Apostolica Sedes vestros semper habuerit ritus, quorum observantiam tantopere inculcavit, quemadmodum luculenter testantur tot Romanorum Pontificum Decessorum Nostrorum decreta et Constitutiones, inter quas commemorare satis est Litteras Benedicti XIV. Praedecessoris pariter Nostri die 26. Julii Anno 1755. editas, quarum initium „Allatae" et Nostras die 6. Januarii Anno 1848. omnibus Orientalibus missas, quae incipiunt „In suprema Petri Apostoli Sede." Itaque Vos etiam summopere excitamus, ut pro eximia vestra religione et episcopali sollicitudine ministerium vestrum implentes, atque ante oculos habentes ea omnia, de quibus loquuti sumus, vestram omnem curam, industriam et vigilantiam continenter impendatis, ut vester clerus virtutibus omnibus ornatus, et optimis disciplinis potissimum sacris accurate excultus in sempiternam fidelium salutem quaerendam intentissimo studio incumbat, ut fideles populi instent viam, quae ducit ad vitam, ut quotidie magis sancta augeatur, et amplificetur catholicae religionis unio, ut sacramenta administrentur, ac divina celebrentur officia juxta vestram disciplinam, iis tamen liturgicis libris adhibitis, qui ab hac Sancta Sede probati fuerunt. Et cum nihil Nobis optatius, quam vestris et vestrorum fidelium indigentiis quam libentissime occurrere, ne omittatis ad Nos confugere, Nobisque exponere vestrarum Dioecesium res, et illarum relationem ad Nostram Congregationem fidei propagandae praepositam quarto quoque anno mittere.

Denique dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, Vos obtestamur, ut intentissimo studio connitamini magis in dies conservare, fovere, et augere pacem et concordiam inter universum istarum omnium Dioecesium Clerum tum latini, tum graeci catholici ritus, ut omnes, qui militant in castris Domini, mutuo fraternae caritatis affectu se invicem honore praevenientes, Dei gloriae, et animarum saluti unanimiter, ac studiosissime inserviant.

Digitized by Google

Habetis quae pro impensissima Nostra erga Vos, et fideles istius vastissimi Imperii populos caritate Vobis, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, nunc potissimum significanda censuimus, ac pro certo habemus, Vos pro egregia vestra virtute, religione, pietate, ac perspecta in Nos, et hanc Petri Cathedram fide et observantia hisce paternis Nostris desideriis, monitisque quam libentissime, et cumulatissime esse obsequuturos. Ac plane non dubitamus, quin Vos omnes, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, Pastorum Principem Christum Jesum continenter intuentes, qui se humilem et mitem corde est professus, quique dedit animam suam pro ovibus suis relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia Ejus, contendatis totis viribus Illius exempla sectari, documenta exsequi, et gregi curae vestrae commisso assidue advigilare, in omnibus laborare, ministerium vestrum implere, et quaerere non quae vestra sunt, sed quae Christi Jesu, neque jam ut dominantes in Cleris, sed uti Pastores, imo Patres amantissimi, et facti forma gregis ex animo nihil tam molestum, tam impeditum, tam arduum unquam fore putetis, quod in omni patientia, mansuetudine, lenitate, prudentia ferendum, expediendum ac providendum pro vestrarum ovium salute non curetis. Nos interim in humilitate cordis Nostri haud omittimus assiduas, fervidasque clementissimo luminum et misericordiarum Patri Deo totius consolationis adhibere preces, ut uberrima quaequae suae Bonitatis dona super Vos propitius semper effundat, quae in dilectas quoque oves Vobis concreditas copiose descendant. Cujus divini praesidii auspicem et propensissimae aeque ac studiosissimae Nostrae in Vos voluntatis testem Apostolicam Benedictionem ex imo corde depromptam Vobis singulis, Dilecti Filii Nostri, ac Venerabiles Fratres, cunctisque istarum Ecclesiarum Clericis, Laicisque fidelibus peramanter impertimur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 17. Martii Anno 1856.

Pontificatus Nostri Anno Decimo.

Pius PP. IX.

Opazka na opazku o nemoćničkoj zakladi. [1])

V. — Ja se ponosim time, što se štovano uredničtvo kat. lista u očitovanju br. 26. svog lista pod *) vèrhu mog članka izrečenom u načelu plaćanja za našu nemoćničku zakladu slaže sa mnom, — dočim tvèrdeć „našoj nemoćničkoj zakladi, da u redu bude, i bez zaprekah obstoji, buduć ima, i imat će svakogodišnje stalne troškove, treba i trebat će takodjer stalnih dohodakah“, uz moj predlog pristaje. — Da je pako moja, i svetjenstva kot. gornjo-varašdinskog glavna i odlučna pobuda u istom predmetu čista ljubav kèrstjanska“, to bělodano svědoči zaglavak mog predloga, i uvod mog odziva u br. 16. i 25. ovog lista; a točka 5. zapisnika skupštine svetjenikah kot. gornjo-varašdinskog od 20. svibnja t. g. ovako glasi: „Cum Dominus et Salvator noster Jesus Christus diceret: legem et Prophetas contineri in dilectione Dei et proximi, et St. Paulus idipsum firmando innueret: in charitate totum includi, et ad hanc omnia reliqua mandata reduci; omne enim mandatum de sola dilectione est, et omnia unum praeceptum sunt, quia quidquid praecipitur, in sola charitate solidatur. St. August. . . Hoc motivo ducti Sacerdotes hujus Districtus, ut gratiosae invitationi Excellentissimi sui Archi-Praesulis dd. 31. Decembris a. p. quoad augendum in hac Archi-Dioecesi fundum deficientium Sacerdotum cum effectu obsecundent, in charitate fraterna, insufficientiam dotis ejusdem fundi, ac modi, quo idem hucusque augebatur, expendendo, omni cum promptitudine exceperunt“ i t. d.

S toga u ovom obziru (gledi br. 25. i 26.) čitajući jur svakakve o tom predmetu učinjene neuspěšne predloge, i bojeći se, da u toli važnom i ožidanom nam poslu neostanemo u starom mèrtvilu, uzeh svoj predlog — kog prosto učinih iz želje, da s njime zadovoljimo zapovědi Spasitelja o ljubavi iskèrnjega — podupirat iz obzira pravednosti, kojim smo dužni i obvezani našoj odnemogloj staležnoj subratji priskočiti i to zato, što je dužnost ljubavi proiztičuća iz ćuti pravednosti jačja od dužnosti ljubavi u obće, ima bo osebni naslov; a na to me opet ganù jednoista želja sa uredničtvom ovog lista „da se budućnost zaklade naših nemoćnih svetjenikah stavi na čvèrstu, postojanu i sigurnu osnovu.“

Ako si dakle s bratjom svog kotara uz ove ćuti ljubavi i pravednosti dopustih možda i na se pomisliti, — što ipak nigdě ni za pobočnu, a kamo li glavnu ponuku neuzeh [2]), to mi biaše uz sva moralna načela slobodno, da i slobodnije misliti, nego li zaboraviti, i ako su možebiti naša bratja u gradovih tako sretna, da niti svaki deseti od njih nemisli, da može nemoćnikom postati, to neka u svojoj zanešenosti uvěrena budu, da na selu tome nije tako: i toga radi ako se ovdě svakom desetom doda još i jedanaesti, to će odviš malo rečeno biti. Čim pako ovdě nije město, da izbrajam

[1]) Radi uzroka, koj je i gosp. piscu poznat, nemogosmo dosad priobćit njegove opazke. Činimo to i sada samo iz štovanja napram njemu, a g. čitatelje molimo, da naše dotične opazke u 22. i 26. br. našega lista pročitat izvole. Tim ćemo si prištedit nepotrebit trud suvišna odgovaranja. To ćemo učinit samo ondě, gdě će to naš položaj kao urednika javnoga listu napram obćinstvu radi obćenito priznanih načelah ili stavnih zakonah zahtěvati.

[2]) Valjda niste bez svakoga razloga mislili; a razlog, radi kojega čověk štogod radi ili misli, to je — ponuka čas glavna čas pobočna.

Digitized by Google

pogibelji bolestih i osakatjenjah tělesnih, kojim je izvanjsko svetjenstvo izvèrženo, s toga samo velim: da providnost božanska nečuva stada, i pastirah poradi stada, bilo bi nemoćnikah preko měre. Čestitam indi svakomu, koj živi u osvědočenju, da ga ta sudbina postići neće.[3]) Ista ova misao mogaše takodjer bez svakog traga sebičnosti i koristoljubja u meni samo uspěšnije dělovati; jer kako jur rekoh: nastojanje o osobnom uzdèržavanju je moralna dužnost čověka; a vèrhu toga sam dužan polag glavne zapovědi Spasitelja ljubiti iskèrnjega kako sebe istoga, a polag protumačenja ove zapovědi, činiti mu sve, što želim, da se meni čini; dočim indi želim obskèrbiti svoga nemoćnog brata onako, kako želim da u istom slučaju i ja obskèrbljen budem, to nije znak sebičnosti i koristoljubja, već znak i měrilo prave kèrstjanske ljubavi.[4])

Time bi, sudim, dovoljno dokazano bilo, da u načinu i ponukah glede našeg nemoćničkog zavoda medju nami, i uredničtvom kat. lista razlike neima; ajde da vidimo, hoćemo li se moći približiti i glede iznimke prečastnih kaptolah, koji do duše netrebaju od mene, da jim u tom poslu budem branitelj, nu niti se ja na takovoga nenametjem. — Ovo je moje osobno mněnje, koje iz navedenih razlogah prodje u zaključak skupštine svetjenikah kot. gornjo-varašdinskog, koju opisujući dopisnik iz istog kotara u br. 22. ovog lista valjda nehotice tako duboko zabrazdi, s toga sam dužan braniti svoj predlog, i u slědstvu istoga učinjeni zaključak, kad se nanj nasèrtje.

Kao odgojenik stare latinske škole čuh mnogo putih poslovicu: nulla regula absque exceptione. — Ja štujem latine i u ovoj poslovici; jer iznimke sbilja biahu vazda važne, a i ostat će takove, te upravo mi smo oni, koji se nemožemo mnogo tužiti na iznimke.[5]) — Moja iznimka glede prečastnih kaptolah jeste takodjer važna, jerbo ona može samo koristiti našem zavodu[6]) a podnipošto cěpati i prěčiti sjedinjenje silah.[7]) — Moj predlog neizuzimlje članove preč. kaptolah od dužnosti, već samo od načina plaćanja; jer se u predlogu kaže: da će ovi imati oporučno zadovoljivati toj struci bratinske ljubavi, a dotični zaključak svetjenikah kot. gornjo-varašdinskog naročito pridaje „statuto caeteroquin minimo.“ Ova indi iznimka bila bi samo něka, na dobru i potrebitu svèrhu, mala captatio benevolentiae za one preč. kanonike, koji bi možda mogli i hotěli više učiniti,[8]) nego li mi ostali, kojim je laglje ono několiko odměrenih forintih svake godine plaćati, kak u jedan mah stotine ulagati; pa oni doista zaslužuju ovu neznatnu za sebe, a za naš nemoćnički zavod velekoristnu iznimku, jerbo podpunom istinom nemoćničkom zavodu osobno odumreše, što izim jedinog slučaja parbe i kazni isto uredničtvo ovog lista nenijeće, i tako scěnim, da mog uma pravedan zaključak na svom městu nestoji baš onako zlo, kóšto štovano uredničtvo ovog lista podrugivajuć se pronaći izvoli;[9]) — Ako slični uma zaključak sbilja li toliko absurditeta radja, čemu nebi nastojali obvezati n. p. gradjane zagrebačke, ili koga mu drago drugoga, da doprinaša u nemoćnički zavod naše nadbiskupije, bez da mu u slučaju nemoći podporu iz njega obećamo? Netreba nam Oedipovog oštroumja za pogoditi, kakvi bi sud ovi ljudi vèrhu nas izrekli.[10]) — U ostalom svaki obće dobro-

[3]) Naše su rěči: „Svaki će doduše izmedju nas, koliko put mu se sgoda pruži, reći: „i ja mogu postati nemoćnikom!“ — al — ruku na sèrdce — na to u istinu nemisli, toga nevěruje — premnogo ćemo reći — niti svaki deseti!“ — Da čověk štogod pametno věrovati može, treba mu dovoljno subjektivnih razlogah, i to više razlogah za ono, što věruje, nego proti tomu; ako ima jednakih važnostju i brojem razlogah za i proti, onda dvoji i sumlji; ako ima više i pretežnijih razlogah proti nego za koju stvar, tada nevěruje. Ima li svaki svetjenik više i valjanijih razlogah za to, da će postat nemoćnikom, nego da neće? Ili da cělo pitanje svedemo na matematičnu očevidnost: umire li na světu u obće i na pose kod nas odsěkom više svetjenikah kao pravih nemoćnikah ili ne? Mi nismo imenovali nit Petra nit Pavla, već uzeli ljude u obće „kakovi su“. Ima li n. p. išta izvěsnijega na světu, nego je to, da će svaki čověk umrěti? Pa koli rědko u istinu mislimo na smèrt, koli često radimo, kao da nikad umrěti nećemo. Nije to naša misao, već obće pripoznata stvar. — Glede razlike, koju Vi na svoju ruku činite izmedju gradskoga i vanjskoga svetjenstva, samo ćemo to primětiti, da ono nezaslužuje obědu „zanešenosti“, i da mu sadanja sudbina doduše nije zavidjenja vrědna. Težko ćete naći ikojega, koj nebi želio čim prije otrest se gradskoga života i doći na selo. — Što se tiče vanjskoga duhovničtva, nitko neuvažava i necěni više nego mi njegovo poslovanje i trudove i zasluge. Al da spomenute „pogibelji bolestih i osakatjenjah tělesnih“ upravo nemoraju toli opasne biti, kao što tvèrdite, o tom smo se opet očevidno obsvědočili prije malo danah na zdravih, ramenih i jedrih licih množine izvanjskih duhovnikah, da nam je gledajuć ih sèrdce od radosti igralo. Kad bi to trebalo napram Vam posebice dokazati, imali bi odmah dokaz kod ruke. Al na što to? Bog poživio i uzdèržao u zdravlju i vas na selu i nas po gradovih; treba nas i jednih i drugih.

[4]) Sigurno je znak sebičnosti i koristoljubja a ne prave kèrstjanske ljubavi, ako hoćete, kao što se vidi iz razloga, kojim gledate oprostiti preč. kaptole od polaganja godišnjih prinesakah, — da činimo dobro svojoj subratji radi sebe. Spasitelj zapověda ljubiti iskèrnjega kano sebe istoga, al ne radi sebe istoga. Značajni biljeg kèrstjanske ljubavi iskèrnjega jest, da mu želimo i po mogućtvu činimo dobro ponajprije radi njega i radi Boga, a ne radi sebe. Charitas non quaerit, quae sua sunt. 1. Cor. 13. 5. Benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes. Luc. 6, 35. „Nam si quis quemlibet amat, sed propter Deum non amat, charitatem non habet, sed habere se putat.“ S. Greg. hom. 38. in Evang.

[5]) Čudnovato! inače po cělom světu ljudi, i takovi, koji takodjer štuju latine, iznimke nedèrže za ikakove blagodati, već za smetnje i prepone, te im se koliko mogu klone, a bez nužde nigdě nedopuštaju. G. pisac je drugoga mněnja, možebit za to, da nebude i ova regula sine exceptione.

[6]) Mi usuprot dèržimo za to, da ona istom zavodu samo na štetu biti mora.

[7]) Svaka iznimka već je svojom naravi cěpanje jedinstva.

[8]) To ostaje vazda prosto učiniti i uz platjanje godišnjih prinesakah bez te captatie benevolentiae, koju nećemo da pravim imenom okèrstimo.

[9]) Neznamo, u čem g. pisac nahodi podrugivanje, no to će svaki čitatelj one naše opazke opaziti, da taj tobožnji „pravedan uma zaključak“ sbilja i tamo naopako zlo stoji, a ovdě jošto kamo gorje, buduć da g. pisac na jedan dušak i hoće da odrěši preč. kaptole od dužnosti platjanja godišnjih podporah, jerbo njihovi članovi „odumreše“ zakladi nemoćničkoj, — i ujedno ih obvezuje na oporučnu dužnost platjanja. Ako je taj razlog „odumèrtja“ valjan i dostatan, da se preč. kanonici odrěše pèrve dužnosti, kojim pravom i kojim razlogom može im se naložiti druga?

[10]) Kako ste Vi iz naše opazke ovaj primèr i ono, što slědi, izvest mogli, to nam se sbilja prikazuje kao kakova zagonetna sphinx, kojoj bi trebalo Oedipova oštroumja.

Digitized by Google

tvorni zavod mora da ima svoju obćenitu korist, i nemislim, da ikome jošt na um pade uvadjati kakove obće dobrotvorne zavode bez obće koristi; — ako je korist obća, to valjda i na podupiratelje istih zavodah pada něki trak ove koristi. — N. p. ubožnice neutemeljuju se zato, da mi u našem bogoljubnom nagnutju dobrovoljno dělimo ubogim milostinju, što u našoj sobi, i po sokacih činiti možemo; već zato, da se naša milostinja porazměrnije poděli medju uboge, i da dionici iste postanu i oni, koji nemogu od kuće do kuće prosjačiti, ter da se obćinstvo oslobodi od ovog dosadnog i nepriličnog prosjačenja; — pa je li dobrotvornost podupirateljah s toga manja? — Ja mnijem, da bi ova svakako jačja bila, kad bi obćinstvo k svojoj dobrohotnosti — podupirat uboge — dodalo jošte, ćut pravednosti i prave zdušnosti; — a nikako nedopuštam, da bi se u tom slučaju ubožnice, i kakovi mu drago dobrotvorni zavodi hèrdjavije nalazili. —

Prodjimo se pako ovdě primèrah parbe i kazni, ter stupajmo onim jedino pravim putem, kojim smo pošli, da uspěšno preustrojimo dužni nemoćnički zavod za one naše svetjenike, koji u službi zaslužno odnemogoše, ili nemilom udesu podpadoše; onim pako, koji se putem parbe ili kazni lišavaju svoje nadarbe, na koliko jim parbeni ili kazneni postupak providio nebi, budimo svedj u pomoć s istom zakladom iz milosèrdja. — Ovdě mi se neda na ino, već napomenuti, da mi se na čudo čini, kako bi tko mogao posèrnuti „proti početnim moralnim pojmom", razlikujuć nagon dužnosti od nagona milosèrdja? — Milosèrdje dakako je dužnost, nu svaka dužnost nije milosèrdje. Tko n. p. věrno plaća porez, plaća ga bez svakog nagona milosèrdja, jedino iz nagona dužnosti kao domovinu, i vladaoca ljubeći gradjanin. — Ista takodjer moralna načela razliku čine izmedju dužnostih ljubavi iskèrnjega, razlikujuć dužnosti pravne od dužnostih dobrohotnih, i u smislu istih načelah su one dužnosti jačje od ovih, jerbo su važnije poradi posebnog naslova pravice, kojim se ustanovljuju, i mogu se iz istog naslova izvanjskom silom iziskivati, n. p. na naslov dioecese redjenu nemoćnu subratju obskèrbljivati; — dužnosti pako dobrohotne su čistije od dužnostih pravnih, jer proizticu iz jedinog nutèrnjeg nagona, i nepodpadaju izvanjskoj sili, n. p. puko milosèrdje. Ako indi nismo obikli samo rěči hvatati, i na tudji je račun prevèrtjati i previjati, to valjda nesagrěših, dočim mislih o uredničtvu kat. lista, da će razlikovati nagon dužnosti, — dakako dužnosti pravne, jerbo samo o njoj tamo biaše govor — od nagona pukog milosèrdja. [11]) —

Da bi pako preč. članovi naših kaptolah dèržani bili samo oporukom svojoj dužnosti napram nemoćničkom zavodu zadovoljivati, to se s mojim „opetovano očitovanim nezadovoljstvom glede neprudnih prinesakah iz oporučnih i bezoporučnih zaostavštinah tako slaže: da ja opet razlikujem legata oporukom dobrovoljno ili obvezano za mene živa učinjena, od posmèrtnih postotnih pristojbah, koje nakon moje smèrti drugi odměrivaju. [12]) — A da i cèrkveni zakoni razpravljaju i razpolažu sa našom zaostavštinom, toga — moram skrušeno izpověditi — do duše znao nisam misleći: da se zakon od 9. kolovoza 1854. g. na sve žitelje austrianske carevine proteže, naročito pako §. 107. i sve njegove poslědice u Mitlacheru navedene na svetjenstvo, i to tim više, čim isti najnoviji konkordat cara austrianskoga sa svetom stolicom sklopljen u §. XIII. ovaj obstojeći zakon u svojoj cělosti ostavlja. [13]) — Ja poznam glede naših, i najviše bezoporučnih zaostavštinah samo něke konvencie i štatuta na prošnju cèrkovne vlasti de Altissimo mandato ustonovljena. [14])

Ovo za odgovor na stavljena mi po uredničtvu ovog lista u br. 26. pod *) pitanja, i čim neběše moja naměra upuštat se u polemiku vèrhu moralnih načelah, i pravnih odnošenjah, već samo pripomoći k tomu, da se prije i uspěšnije izvede ono, što isto uredničtvo ovog lista toli gorljivo preporuča, i čim je mnogo laglje podrugivati se svakoj i najboljoj misli, kak ju valjanimi i

[11]) To ti je baš kao u bajci o vuku i janjetu. G. pisac tuži se na nas, da smo na tudji račun prevratjali i previjali rěči, dočim je on to s našimi učinio. U našoj opazci u br. 22. neima ni spomena o kakovu „nagonu dužnosti ili milosèrdja", već o ponukah (motivih) sebičnosti i ljubavi iskèrnjega. (Nagon je instinctus, te sadèržaje pojam silovanja; a slobodnu volju čověka nije moći silit, nagnat na što, već samo nukat, pobudjivat i nagibat; zašto motiv bolje označuju rěči: ponuka ili pobuda). G. pisac, koj ovdě tako obširno i točno razvija moralne pojme, znade sigurno, da je dužnost (officium) posve drugo od ponuke (motiva). Može istina i čuvstvo dužnosti ili milosèrdja biti ponuka; ali mi o ovih pobudah niti rěčce progovorili nismo. No i povèrh toga, dokle g. pisac nedokaže, da ima milosèrdja, koje nije dužnost: dotle sveudilj ostaje istinito, da bi mi bili sbilja posèrnuli proti početnim moralnim pojmom, kad bi bili milosèrdje, koje je dužnost, razlikovali od dužnosti, — dotle sve drugo, što o tom predmetu lěpo i istinito piše, nije ad rem.

[12]) Samo šteta, što u tom razlikovanju neima ništa obrane za Vaše tvèrdjenje. Ovdě je bitno pitanje, koje ste Vi sami poveli, dali ima tko pravo naložit dužnost oporučnih zapisah na korist nemoćničke zaklade ili ne? Vaše su rěči: „u zaostavštine pokojnikah neka izim blage odredbe razpravljajućeg zakona nitko nedira;" zatim: „vèrhu moje priskèrbe . . . neima nitko prava odlučivati do mene i gradjanskoga (mi smo pridodali „valjda i cèrkvenoga") zakona." E dobro! Ako glede priskèrbe svetjeničke neima nitko osim njega i gradjanskoga zakona prava odlučivati: a to jamačno neima niti nitko prava nalagati zapise (legata), niti posmèrtne postotke odměrivati. Gdě neima nikakova prava, neima niti nikakove porabe niti ovèršivanja prava bilo ovako il' onako.

[13]) Izvolite dakle in Corpore Juris Canonici potražit i pročitat Decret. Greg. Lib. III. Tit. 25. De peculio clericorum; Tit. 26. De testamentis et ultimis voluntatibus; Tit. 27. De successionibus ab intestato. — Zatim Constitutiones Dioec. Synodi Zagr. habitae sub Ig. Alex. Mikulić 1690. Cap. VIII. De conservatione Bonorum Ecclesiasticorum; — Acta et Decreta Conventus Cleri Dioec. Zagr. sub. Max. Vèrhovac 1803. Cap. XII. Statutum de Subsidio Seminario Dioecesis, et Domui Sacerdotum Deficientium exhibendo. — A buduć spominjete i konkordat u Art XXI. naći ćete: „In cunctis Imperii partibus Archiepiscopis, Episcopis et viris ecclesiasticis omnibus liberum erit de his, quae mortis tempore relicturi sunt, disponere juxta Sacros Canones, quorum praescriptiones et legitimis eorum haeredibus ab intestato successuris diligenter observandae erunt."

[14]) Nu takove pogodbe i ustanove imaju onu istu zakonitu valjanost i obvezujuću silu, koju obćeniti zakoni (leges). S onimi kao što i s ovimi skopčana je dužnost pokoravat im se i obdèržavat ih!

Digitized by Google

osvědočujućimi razlozi oprovèrći, to time izjavljam, da je to ovdě u ovom predmetu moja poslědnja rěč. [15])

Dopisi

B. U Zagrebu dne 12. kolovoza. Medju prekrasnimi običaji svete naše cèrkve jest takodjer taj, da se blagoslivlju kuće. Puk naš pobožni predvodjen svojim velečastnim svetjenstvom i inimi poglavari, kako svakom prigodom, tako takodjer kod blagoslivljanja kućah izjavlja svoju osobitu pobožnost, kako sam se o tom opetovano dne 10. t. m. u Lovrečini obsvědočio. Městni naime župnik, g. Josip Měnjak, čim je njegovim neumornim nastojanjem i velikim trudom već cèrkva pokrita i lěpo i izvana i iznutra uredjena, a škola, premda mu župa malo ljudih broji, uz veliku podporu g. zavětnika župe uvedena bila, pobrinuo se je najposlě takodjer za svoj župni stan, pak zaisto poslě četiri godine pala mu je u dio sreća, da mu je novi stan ove godine sazidan. On da se za to sa svojim pukom čim svečanije zahvali gospodinu Bogu, odredio je dan imena svoje cèrkve, a to je dan sv. Lovrenca, na blagoslovljenje svoga novoga stana. Tu ti se dakle na dan sv. Lovrenca bilo mnogo pobožnoga puka sakupilo, ovamo su ti došla bila razna gospoda; sve to odide u odredjeno doba u cèrkvu, gdě je g. podarcidjakon okružja križevačkoga a župnik vèrbovački, A. Christianović, uz podvorbu gospode župnikah H. Jande i G. Hadrovića odpěvao sv. misu, pod kojom je uz orguljo školska mladež na sveobću dopadnost pěvala; a onda smo išli obhodom k istoj kući, ka kojoj su děvojčice seoske lěpo i čedno obučene baras načinile bile, pak ju je onda spomenuti gospodin podarcidjakon u prisutstvu 11 svetjenikah, mnogo ine gospode i pobožnoga puka svečano blagoslovio; a najposlě počastio je obědom gosp. župnik oko 60 osobah.

[15]) Mi smo na koncu opazke u 26. br. i u pèrvoj današnjega broja izjavili, zašto smo i onu u pomenutom 26. br. i ove u današnjem napisali. Da nije posebna dužnost od nas zahtěvala, nebi bili za to nit pera umočili, buduć ovakovo neugodno polemisiranje nespada upravo na slasti uredničkoga života. Čiji su razlozi valjaniji, to nesmijemo mi opredělити, o tom će sudit drugi. To pako sa svom iskrenostju oćitujemo, da nam kod pisanja ovih opazkah nije nit na kraju pameti bilo, da se budi Vam, ili komu drugomu podrugivamo. Ako Vi tako proti našoj naměri naše rěči tumačite, sětjamo se rěčih sv. Jerolima: o infelix humana conditio futuri nescia! Što smo pisali, pisasmo bez osobnog obzira onako, kako je dopuštala bèrzina, kojom radit moramo, — a dèržasmo Vas i dèržimo jošte za muža, koj osvědočenje drugoga i onda, kada mu nelaska, i kada je njegovu protivno, ravnodušno i hladnokèrvno saslušat i primit može. Čim nam se dovoljnimi i istinitimi razlozi dokaže, da je naše uvěrenje krivo, buduć neimamo u tom poslu nista drugo pred očima do jedine koristi naše nemoćničke zaklade, — odmah ćemo odanj ne samo odstupiti, nego ga javno opozvati i osuditi, dèržimo se bo glede sebe sveudilj rěčih sv. Jerolima: „Melius reor proprium errorem reprehendere, quam, dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.“

Dao samo Bog, da se čim prije doskoči prešnim potrebam naših nemoćnikah pa ćemo tada mi oba pobědu odèržati. To je i Vaša i naša želja i naměra; samo da nam se ova izpuni, a ono drugo u ovom poslu je manje više — de lana caprina.

Uredničtvo.

P. S panonskog bèrda dne 5. kolovoza. Evo me na onom městu, na kojem sam odavna želio da budem, naime u benediktinskom samostanu, štono pod zaštitom sv. Martina biskupa od stolětjah na panonskom bèrdu obstoji.

Samostanu ovom někojim načinom postavi temelj već Karlo Veliki, koj nadvladavši kod potoka Rabe Avare na ovom brěgu sagradi na slavu sv. Martina cèrkvicu. Cèrkvica ova u vrěme sv. Stěpana, -- koj odluči na ovom bèrdu podignut samostan za benediktine, biaše u tolikom štovanju, da je vèrhu nje neoštetjene — premda to s velikimi potežkoćami skopčano biaše — sadanja cèrkva sagradjena. Tim i sada ista cèrkvica, kako je u vrěme Karla sazidana, u svojoj cělosti obstoji. Kako napomenuh, s velikimi napori biaše skopčano gradjenje nove i veće cèrkve vèrhu ove kapelice, jer za uzpet se k velikom oltaru, koj je vèrhu ove kapelice podignut, biaše od potrebe, da se dvoje skaline načine. Premda to biaše veoma tegotno izvest, ali je toga děla ta velika korist, što je tako i starodavna uspomena sačuvana, i što svaki i nesětni, ma cèrkva koliko joj drago prepunjena bila, svetjenika Bogu žèrtvu prikazujućeg gledat može. — U cèrkvici nalazi se jedan mali žèrtvenik, i onaj mramorni stolac, na kojem sv. Stěpan kralj prigodom božje službe sědit običavaše. Cèrkva nova je u gotičkom stroju sagradjena, i po ukinutju reda pod upravljanjem bivše komore na veliku štetu poběljena. — Po ukinutju reda sve im je njihovo dragocěno posudje koje kud porazděljeno na toliko, da je jednu monstranciu, u kojoj prije Spas světa prebivaše, obitelj Lovász od jednog židova kupila, i kad je red g. 1802. povratjen bio, istomu pod tim uvětom poklonila, da se, ako bi red danas sutra opet ukinut bio, obitelji povrati. —

K onomu, što je sv. Stěpan sagradio, tečajem vremena puno je nadozidano. Svatko će si lasno predstaviti, s kolikom težkoćom biaše zidanje ovdě skopčano, kad u obzir uzme, da je brěg, na kojem je samostan sagradjen, 86 hvatih visok, višji anda neg je toranj sv. Stěpana pramučenika u Beču; i da se je silna voda za zidanje potrebita na 60 hvatih uzvozit morala. Ni sada gore kladenca neimaju, već iz napomenute do 60 hvatih nizine kroz cěvi vodu dobivaju.

Nad velikih dèrvenih vratih nalaze se krasne salivene slike predstavljajuće s jedne strane sv. Stěpana, kako u nazočnosti papinskog poslanika uručuje praopatu Astriku povelju s nadpisom „Praedicate“; s druge strane cara Franju, gdě u nazočnosti papinskog poslanika nadopatu Zlatoustu Novaku benediktini okruženom — povrativ red predaje povelju s nadpisom „Docete.“ — Na sve četiri strane světa s ovog svetog bèrda — tako se od davnih vremenah nazivlje — ukazuju se veličanstveni prizori: u 13 bo županijah odovud imaš prekrasan vidik; a izabrana knjižnica od 75,000 svezakah pomnožuje samostanu njegovu diku.

Digitized by Google

Tri su još druge opatije nadopatu panonskom podčinjene i mnoge župe k opatijam spadajuće, koje nadopat „quasi Episcopali potestate“ ravna. Veliko je stecište puka ovo sveto bèrdo; prigodom prišastja i korizme sěde redovnici u izpovědaonicah od ranog jutra do poslě podne, — družtvo njihovo od sèrdca Marijina za obratjenje grěšnikah broji preko 18,000 članovah. — Redovnikah u samostanu ovom imade sada 29, duhovne mladeži što novakah što bogoslovah preko 30. Spisatelj Turótz iz družbe Isusove svetjenik někoč se je o početku samostana sv. Martina na panonskom bèrdu pohvalno ovako izrazio: „Haec illustrissima Domus est, in qua primum in Hungaria, aperta litterarum palaestra, auditae sunt Musae patriae latinum loqui: ex qua velut e Seminario quodam diviniore ad gubernandum Ecclesiarum clavum transferebantur Praesules, in qua formabantur Apostoli, crescebant Martyres, exercebantur Doctores, vivebant Sancti.“

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Prigodom dne 11. t. m. obdèržavanoga izpita onih mladićah, koji željahu stupit u duhovnički stališ, blagoizvolio je preuzoriti stožernik i nadbiskup naš primiti u svoje sěmenište 25 mladićah. Dne pako 15. i. m. na Veliku Gospoju podělila je nj. uzoritost trojici djakonah svojih bogoslovah, i trojici iz reda sv. Franje presbyterat.

— Priobćujemo danas predplatni poziv na naški prevod sv. pisma, kako ga je preč. gospodin prevoditelj sastavio i napisao. Važnost ovoga poduzetja za nas je tolika, da mu netreba nikakove preporuke od naše strane. A sva je prilika, da će g. izdatelj, koj je od svoje prijašnje nakane odustao i prilučio se sadanjem obćenitom našem pravopisu, uzeti u obzir takodjer sveobću želju, te svoje golemim trudom sastavljeno dělo tiskat dati takovim jezikom i slogom, kojim se gotovo svi sadanji jugoslavenski pisci služe i koj način pisanja omilio je, kako se vidi, našem čitajućem obćinstvu. Tim načinom stekao bi g. prevoditelj to, da mu sv. pismo više razprostranjeno i radje čitano bude.

Oznanjenje.

Za odgovoriti na nagovaranje koje bi doli podpisanomu od više pričastnih kipah učinjeno, i za uložiti svoju tkojumudrago podobnost za korist prisvete Vire, on-je posli 28 godišć nepristajnoga nastojanja i truda doveo k svrhi prinesenje sviuh knjigah staroga i novoga zakona u hrvatski jezik, nakitivši-ga s'prikladnim iztumačenjem.

Polag ovoga, prvi put u slavjanskom jeziku posve svršenoga dila, stavljen-je ne samo hrvatski dali jošće svaki drugi slavjanski puk pod ovim obzirom upored s' drugima mudrovižbanima narodima Europe.

U složenju ove oprave doli-je podpisani imao svejer za smirak duhovnu korist ne samo svitovničkih i redovničkih crkovnjakah dali jošće svakoga krstjanina, budući da svete knjige daju svakomu čoviku tkojegamudrago reda, stanja, spola, i dobe nevarave uprave za pravedno i sveto življenje.

Pridstavivši dakle on svakoj prinesenoj knjigi opovidivo pridslovje on-ju-je izbistrio i s' povidjenjem pridavnih običajnostih, i sa svim onim opomenam koje-je on našao prikladnije i koristnije za steći onu svrhu, koju biaše odmah iz početka namislio.

Ali za dati na svitlost toliko teški i mučni trud, i tako-ga postaviti u ruke slavjanskim pucim, koji jošće ne imadu ovako dilo u svoj materinski jezik sastavljeno, doli podpisani, premda-je on bio ukripljen s' potvrdjenjem od strane sviuh onih, koji proštiše oli cile sklope oli različita poglavja ove njegove oprave, nije po ijedan način u stanju učiniti sam po sebi toliko veliki potrebiti trošak. Nahodeći se dakle on u takovoj neuzmožnosti, koja-je nastala još većja pokle-je on imao mnogo i mnogo potrošiti za najposli dovršiti ovo toliko tegotno dilo, poznaje da, želeći dati-ga na svitlost, ne ostaje-mu drugo nego postaviti sve svoje pouzdanje, kako-ga stanovito i postavlja, u milost i u pomoć svega biskupskoga, misničkoga i djačkoga skupa i u srdečno ćutjenje sviuh u slavjanskim državam nastanjenih krstjanah, budući on podpuno uviren, da-će-se oni svi razžeženi od želje za biti u svetomu pismu pobožno uvižbani, uložiti doisto, i doći sa malim troškom na misec u pomoć, za da bude dana na svitlost ona knjiga, koja-se primnogo priporučuje ne samo radi svoje unutrnje plemenitosti, uzdržajući samo sveto pismo izvrstne začetke i obzirom na Boga, prikladne naredbe za štovje, koje-mu-se pristoji, i čiste i kripke uzroke za pravedno i sveto živiti, dali jošće radi svoje davnine, budući ona starija od svake druge knjige, radi razprostranosti sgodopisja koje povida s' obzirom na koje nemože-joj ijedna druga knjiga doći ni blizu, i radi privisoke cine u kojoj bi ona u svako vrime, i od svakoga krstjanskoga puka držana.

Za da dakle ovo dilo, tojest sveto pismo u hèrvatski jezik prineseno, i s' opomenam, izbistrenjem, i najvridnijim i prikladnijim tumačenjem nakitjeno, izadje na svitlost, zabiližuju-se slideći

Uviti pridbrojenja:

1. Rečeno-će dilo počet izhoditi na svitlost istom nego bude okupljen broj od 1,000 pridbrojiteljah.
2. Ovo-će dilo izhoditi u svezcim, kojih će dva biti svaki misec razdiljena, i kojih-će svaki uzdržati 6 utisnutih listova, i to s' lipim slovkam i na dobroj lepenki, i ugledu od velike osmine.
3. Cina-će svakoga svezka, skupa i umotkom, biti od 5 križarićah za svaki utisnuti list.
4. Pokle bude sve utisnutje svršeno, biti će opovidna cina uzdignuta treći dio višje.
5. Oni, koi-se bude pridbrojio za 15 iztisakah primiti-će jednu suviše mukte.
6. Svaki-će sklop ove oprave biti narešen s' kojom kamenorizanom slikom, koja-će biti pridbrojenima dana na dar, a ostalima, koji-se ne budu pridbrojili, za cinu od 10 križ.
7. Podpisi-će pridbrojiteljah biti primljeni u svim biskup. i nadbisk. pisaonicam u slavjanskim državam Austrianske Cesarovine (koje-su za tu svrhu ponizno umoljene), takodjer i kod složitelja oli u Zadru, oli u Beču kod c. k. dvor. i obšt. tiskarnice, a u Zagrebu kod urednikah Narodnih Novinah, Katoličkog lista i Arkiva za povistnicu jugoslavensku.

Ivo-Matij Škarić,
S. Bogosl. Naučitelj, i ost.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 34. — TEČAJ VII. U SUBOTU 23. KOLOVOZA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Pregled glagoljske cèrkvene književnosti s osobitim obzirom na sv. pismo i liturgičke knjige.

Sastavio *Dr. Fr. R.* u Senju.

Uvod. U družtvenom žitku sastoji spoljašna cěna i slava svakomu čověku; on se pako osniva na njegovih duševnih predmostih. Čověk neživi osamotjen poput prirednih stvorovah; on je kotrig u tělu svojih subitjah, a napose član stavnoga naroda. Kao takav svezan je nesamo sa sadašnostju, no i s prošlostju; te ako mu ova poznata ništje, neće shvatiti ni sadašnji svoj ili svoga naroda položaj. Šta je narod bez pověstnice? Čověk u nesvěsti, ili ako mnogo rečemo, u sanji. Dakako nije vazda od potrebe, da mu prošlost predočena bude u ogromnih foliantih, pače bolje je da mu usadjena bude u sèrdce, te da se pěsmom i činom očituje, nego da bude mèrtvo slovo. Ali naobražen narod nastojat će prisvojit si oboje.

Mi Jugoslaveni u obće, a Hèrvati napose neobilujemo takovimi spomenici, kojih ogromnosti, sjajnosti ili bogatstvu imali bi se diviti. Nu tko će takove od nas tražiti, koj iz pověstnice iole shvati dojakošnji naš položaj medju europejskimi narodi? Ali književnih spomenikah posědujemo, kojimi se pred svakim prosvětjenim narodom ponositi možemo. Oni su naše ogromne piramide, naši divotvorni bramovi, u koje se okameni postojan duh otacah naših; oni su neprocěnjeno blago, koje nam za baštinu ostavi bogat um naših pradědovah; oni su neprekidno slovo, kojim nam iz svojih grobovah zbore, nehoteći umuknut grožnjom vremena, koje im inače tolike zaostavštine nemilo uništi.

Neka se ponose ini svojimi hieroglyphi, ini svojim kasičtvom; oboje mi također posědujemo. U glagoljici i cirilici su naše rěze (γλύφω=urezivam, dubem) *), kojimi bogoljubni otci naši odkriše otajstva božja, te nabožne i jedre svoje misli prikazivahu Bogu na ugodno posvetilište, a potomkom svojim na věčnu uspomenu.

Dali ih mi dostojno cěnimo? Oprosti štovani čitatelju! reknem li ukoriteljno al istinito — nipošto. Ta koliko ih imade medju svetjenstvom, koji nepoznadu „rěze“ onoga pisma, koje je samom cèrkvom posvetjeno, te tolikimi stolětji pomazano! Kad nebi drugo bilo, to bi nas njim popisane liturgične knjige imale podtaknuti na veće uvaženje. A šta? kada nanj obratiše, inoslavenskih muževah nespominjajući, isti inostranci veću pozornost od nas, med kojimi se ova svetinja poredi, ugoji i poněšto uščuva. Nisu li možebit ostanci ovi „tamnih věkovah“ pogubni našoj prosvěti? ili su ubitačni onoj obćenitosti, za kojom doba naša toliko teži?

Ostavljajuć cèrkveno-slavensku cirilicom pisanu književnost na shodno vrěme, naumih ovim pregledom svratiti pozornost onih štiocah jedino na glagoljsku, koji ju do sada malo poznavahu. Dakako od takova pregleda nitko neće tražiti savèršenost ili podpunost, tim manje, pošto je polje ovo podosta neobdělano, te mu na dan nova ploda prispěva. — Budi mi dozvoljeno ovom prigodom svoju a bezdvojbeno i mnogih čitateljah želju i misao izreći, da bi nam vèrlo shodno bilo, kad bi poput valjanih inojezičnih časopisah, takodjer i kat. list, kano naš jedini cèrkveni organ, krom domaćih praktičnih interessah našu cèrkvenu pověstnicu marljivije zastupao. Koliko bi bilo tudě krasnih episodah iz naše domaće prošlosti, koje bi duh naš više podigle, no kojekakve po raznih knjigah bez toga raztrešene abstractie! Koliko ima tudě velikih cèrkvenjakah, koji najsjajnije

*) Tako nazva jur u X. stolětju monah Hrabr znake na daskah poganskih Slavenah: „Prěžde ubo Slověne ne iměhę knig, nę črtami i rězami čtěhę i gatahę.“

Digitized by Google

životom svojim duh blagověsti propovědaju! Koliko ih je bilo, a stranom koliko jošte ima uzvišenih zavodah, sědih monastirah, koje boguljubna ruka otacah naših podignu na blagodat potomstvu svomu! Tim bi se kupilo i priredjivalo gradivo za buduću cèrkvenu pověstnicu. Zadatak ovaj najbliže tiče se svetjenstva; a u to kolo pridružit će se jamačno po koji domorodni světovnjak; vrědno pako uredničtvo, koje nas i onako izvěstjiva vèrhu svih žgodah kat. cèrkve, bit će na ruku i tomu narodno-cèrkvenom poduzetju. (Drage volje u svako vrěme. Ur.)

Poslě ove iz sèrdca proiztekavše mi stranputice vratimo se k zadatku.

Nebi bilo baš s gorega něka primětnuti o početku ili bar drevnosti glagoljice. Nu upuštajuć se u pitanje ovo prekoračio bi s jedne strane granice pukoga pregleda, a s druge ugreznuo bi u same gatnje; s toga zadovoljit ću se s někimi cèrticami.

Jurve u trinaestom stolětju běše u Hèrvatskoj mněnje, da glagoljicu pronadje sv. Jerolim. Innocencio IV. naime veli u svome odgovoru na biskupa senjskoga (eppo Scemensi): „Porrecta nobis tua petitio continebat, quod in Slavonia est littera specialis, quam illius terrae clerici se habere a b. Hieronymo asserentes, eam observant in divinis officiis celebrandis.“ *) Nu predavanje ovo, prem starodavno, nemože za obranu svoju ni jednog postavnog razloga navesti; s toga okaniše se ga jur oddavna isti učeni Dalmatini n. p. Banduri. Kako se moglo mněnje ovo poroditi? na to pitanje do sada nitko rěšiteljno neodgovori. Assemani misli: „falsa haec Slavorum traditio inde orta, quod S. Hieronymus Dalmata fuerit.“ **) Šafařik traži razlog u glagoljskom prevodu sv. pisma, koj se većma slaže s Jerolimovom vulgatom, nego li cirilski prevod. Nu težko su glagolite ovu tanku razliku uviděli; pa kako bi odavle na početnika zaključili?

U najnovije doba počeše něki misliti na sv. Klementa, učenika slavenskih Apoštolah, te biskupa veličkoga, pošto se o njem čita u starodavnoj legendi, koju učeni Rus V. Grigorović g. 1847. nadje u Ochridi u rukopisu iz XIII. stolětja: „excogitavit etiam alias literarum formas, quae praeberent majorem perspicuitatem, quam quas sapiens Cyrillus (ὁ σοφος Κύριλλος) invenerat.“ ***) Da se ovdě glagoljica razuměva, svaki će lasno dopustiti, komu je poznato, da u Bugarskoj nebiaše drugomu pismu traga, nego cirilici i glagoljici; te da uprav u veličkoj okolici nadjeni su najstariji glagoljski spomenici. Ali s druge strane to je čudnovato, da izim rečene legende sv. Klementu čast novoga pisma nitko nepripisuje; dočim se nemože věrovati, da monah Hrabr, po městu i vremenu najbliži svědok našega biskupa, o slavenskih pismenih ex professo govoreći o tome ništa spomenuo nebi bio; zatim u spisih sv. Klementa (isto valja o spisih sv. Jerolima) ni iz daleka ni najmanji trag se nenahodi, što bi bar sumnju o glagoljici u čitatelju probudilo. Bugarski indi glagolite pismo svoje staviše pod obrambu svoga obljubljenoga biskupa; kao što dalmatinski pod zaštitu svoga velecěnjenoga zemljaka, koga pomoć osobito viděla im se nuždna proti nasèrtaju protivnikah. Nu šta smijemo izvesti iz ovih predavanjah? Starodavnost glagoljice!

Starodavnost otu potvèrdjuju nesumnjivi spomenici. Još za Dobrovskoga i Kopitara pravdalo se o tom: koje je pismo starije, cirilsko ili glagoljsko? Dobrovsky mišljaše, da glagoljica niknu jedva XII. ili XIII. stolětjem. Za ovo kratko vrěme možemo sada apodiktično reći: da je glagoljica bar tako stara, kako cirilica; pošto nam ruski arhimandrita Porfir Uspensky († 1850.) izvede glagoljski podpis Jurja kneza Jerisskoga pod gèrčkom listinom od g. 982.; pošto „Abecenarium bulgaricum“ u parižkoj knjižnici po sudu učenih Maurinah Toustaina i Tassina pisan běše med g. 850—950.; pošto u razvodu istrianskom od g. 1325. spominju se listine, bezdvojbeno glagoljski pisane, od g. 1025. 1027. i t. d. *). U svih ovih spomenicih nedolazi glagoljica kano kakovo čudo; ako ju dakle predpostaviti neželimo cirilici, s njome ju bar posestrimimo. Na taj način bi se dalo pitanje ovo o starini ili početku glagoljice sada rěšiti, neupuštajuć se u gatnje, već uzastopce slědeći bezdvojbene spomenike.

Prem spomenici dosad nadjeni u Hèrvatskoj (u smislu Konstantina Porfyrogenete) mladji su od bugarskih: **) ništa nemanje poraba glagoljice u Hèrvatskoj je tako stara, ako ne starija, kao u Bugarskoj. Velim: ako ne starija; pošto uglasta glagoljica hèrvatska opominje nas na stariju dobu od okrugle bugarske. Ako zatim razmislimo, koliko obćenita běše glagoljica po Hèrvatskoj, dočim ju po Bugarskoj više sporadično nalazimo: tad ćemo bezpristrano Hèrvatsku za domovinu glagoljice priznati. Iz ovoga, i mnogih drugih razlogah, vidi se, na koliko je osnovano mněnje učenoga Sreznjevskoga, kano da

*) Bzovius ad an. 1250. n. 5. —
**) Kalend. Slav. Romae 1755. tom. IV. p. 408. —
***) Pèrviput tiskana bi u arbanaskom Moskopolju 1746.; zatim u Petrogradu 1847., napokon u Pragi 1853: „Památky hlaholského Písemnictví“ od Dra. Pavla Šafařika — p. LVII. —

*) Arkiv za pověstnicu jugoslavensku. Zagreb 1852. l. 232—68.
**) Da je bezdvojbeno svědočanstvo Nikole rabskoga, tad bi bila u Hèrvatskoj u porabi glagoljica jurve u IX., ako ne u VI. stolětja.

Digitized by Google

bi glagoljica bila plod bugarskih Bogomilah. — Iz Bugarske s cirilicom prodje i glagoljica u Rusiju; pošto izza pokèrštenja Vladimira (988.) bugarski svetjenici, navlastito koludari (monasi) ovdě se udomiše; a ruski monastir na svetoj gori (Athos) běše bezdvojbeno učilištem ruskih kaludjerah, koje, s njimi i knjigu slavensku, toli obljubi novgorodski knez Jaroslav (990—1010.). Medjutim u Rusiji nikad se neukaza glagoljica izvan samostanskih stanicah, pače i ovdě bude cirilicom javnoj porabi predana.

Pošto ovako drevnost i domovinu glagoljice nacèrtah, prelazim na književnost njezinu; te lakšega ravnanja radi dělim ju na dvě dobe, kojim pretin čini XIII. stolětje.

I.

Doba pèrva.

Glagoljska cèrkvena književnost do XIII. stolětja.

Spomenici ove dobe, koje u taj par posědujemo, jesu ili pisani ili našasti u Bugarskoj, imenito zapadnoj t. j. Macedoniji. Šta se cèrkvenih napose tiče, možemo ih poděliti na dva razreda, naime: na liturgične i homiletične.

A. Književnost liturgična. Amo spadaju slědeći spemenici:

1) evangjelja, naime:

a) Assemanov evangjelistar, koga taj učenjak g. 1736. na svom putu po iztoku od jerusolimskih gèrčko-slavenskih kaludjerah kupi, te se sada nalazi u vatikanskoj knjižnici. Sadèržava evangjelja za cělu godinu po gèrčkom obredu, i to polag staroga Eusebiova razděljenja texta na glave (capitula); zatim koledar s čitanji na uspomenu Svetacah; počimlje: „načetak měsecem imąšć službą stym;“ napokon na l. 159. pripravljanje svetjenika k misi. Naslov mu je jedva čitljiv: „Evangelie izbornoe,“ što odgovara srědověčnomu: „τὸ Εὐαγγέλιον ἐκλογάδιν.“ Caraman i Kopitar sude, da je iz XI. stolětja *); od desetoga svakako stariji nemože biti, pošto koledar med ostalimi navadja: „Julě 27. sv. Klimenta epskpa Veličskago.“ († 916.).

b) Dva Grigorovićeva evangjelja u Kazanu, izmed kojih jedno neće bit od XI. věka mladje; nadjeno bi u někom od starijih samostanah sv. gore; a drugo našasto u bojanskom hramu blizu Sredice (Sardice=Sofije) jest slavenski palimpsest t. j. glagoljsko evangjelje viri izpod cirilskoga, koje bude vèrhu njega napisano. Cirilski rukopis věrovatno spada na XII. stolětje; s toga glagoljski ima bit mnogo stariji. Sadèržavaju sva 4 evangjelja.

c) Četvero evangjelje zografsko (monastir) na sv. gori iz XII. stolětja, kao što svědoče: naš zemljak Mihanović, Grigorović i Avraamović. U istoga Mihanovića nalazi se takodjer

č) Ulomak evangjelja sv. Matije (gl. V. i VI.); a u Grigorovića

ć) Nedéljne perikope iz evangjelja sv. Ivana, našaste u manastiru ili hramu ochridskomu.

2) Na ovu dobu spadaju takodjer dva praxapostolara iliti štenja (perikope) nedéljna i svetačna iz činah i poslanicah apoštolskih. Ochridski, sada kod Grigorovića, je od XII., a macedonski ili Strumički svakako od XIII. stolětja (i to početkom). Obadva, prem sada cirilicom pisana, prepisana su bezdvojbeno iz glagoljskih rukopisah; u pèrvom i sada glagoljicom je pisano: Act. Apost. XVII., 4—7, zatim: ad Ephes. IV, 11—13; a u drugom něke rěči i pismena.

3) Isto tako ulomci Saltěra s tumačenjem sv. Athanasija (kao što se misli), nalazeći se u Moskvi kod oštroumnoga Pogodina, te spadajući u XI. stolětje *), prepisani su iz glagoljskog rukopisa. Za nas je znamenitiji saltěr s tumačenjem sv. Athanasija nahodeći se u bononskoj knjižnici Augustinovacah. Tko ga napisa, gdě i kada? čitamo u istom rukopisu: „Poměni gdi raba svoja, i Osifa i Tihotą s psavša knigy siją s bžiją pomoštiją i stają bcą (bogorodicom) prisno (vazda) Děvoją Mariją. Pisašąže sę v' Ochridě gradě v' selě rěkomym Ravne pri cari Asěni blgarskym“ (1196—95). To se čita poslě psalma 119.; a odavle do konca pisaše druga ruka, naime: „az grěšnyj Běloslav, grěšnyj i drzy na zlo, a na dobro lěnivyj, emuže otečestvo grob, a bogatstvo grěsi a bląd.“ Uz pojedina pismena dolaze čitave rěči glagoljicom pisane; kao što Kopitar veli: „in expositione psalmi 96. librarius, quasi oblitus, quid agat, cyrillice coeptum continuat glagolitice eleganter et expedite scribere per tres lineas . . . Habes igitur in hoc codice argumentum luculentissimum, Bulgaris alphabetum glagoliticum fuisse familiare et quasi domesticum, utpote in quod relabantur, cum commodiores sint et minus attenti“. **) Kopitar pripisuje tumačenje Origenu; to će věrovatnije i biti. (Konac slědi.)

*) Hesychii discipulus. Vindobonae 1839., pag. 39—44. Ovdě Kopitar med ostalimi misli: „Sat probabilis sponte se quasi vel invito tibi obtrudit coniectura, Slavos cisdanubianos ante S. Cyrillum habuisse et ad civilem usum adhibuisse litteras glagoliticas, sicut Germani ad usum civilem latinas..“

*) Glagolita Clozianus. Edidit B. Kopitar. Vindobonae 1836., pag. X. 41.

**) Hesychius. . pag. 38.

Digitized by Google

Dopisi.

I. — *S Bosanske granice* na početku kolovoza. Danas ću Vam priobćiti pastirsku poslanicu Otca Mariana Šunjića, reda sv. Otca Franje od obsluženja, biskupa panadenskog i naměstnika apoštolskog u Bosni, koju je razposlao (šteta, što nepišete kada? Ured.) na bosansko redovničtvo, i koja ovako glasi:

„Poštovanoj bratji župnikom, njihovim pomoćnikom i svemu pravověrnom puku u Bosni mir, blagoslov i podpuno duha sv. utěšenje i pokrěpljenje!“

„S ovim mojim pastirskim pismom nosim Vam svim mila u Isusu bratjo i dragi sinci, tri osobite pozdrave i preporuke.“

„Pěrva je od sv. stola rimskoga, naime od sv. otca pape, druga je od našega čestitoga cara, a tretja od mene nevrědnoga Vašega pastira.“

„Što se pěrve dotiče, jur vam je iz prijašnjeg mog lista poznano: da je sadašnji sv. otac papa Pio IX. duhom sv. nadahnut i plamteći sav od goruće i zahvalne ljubavi svoje prama blaženoj děvici Isusovoj majci Mariji, njoj savio novi věnac od slave na zemlji na višju iste diku i hvalu, kao i na neizpisanu radost neba i zemlje, proglasivši za članak od věre: da je ona i od istog grěha iztočnoga, u komu se svi sinovi i kćeri Adamove začimlju i rądjaju, u svome presvetome začetju prosta, prečista i neoskvěrnjena ostala. Na što, budući je to s neizrečenom radostju po svem světu razglašeno, sklopilo se je u Rimu jedno misničko duhovno i bogoljubno družtvo, koje imade tu svěrhu: da sve pravověrne po svemu širokome světu na novo još više probudi i užge u sinovskoj ljubavi i ufanju prama ovoj svěrhu svih stvorenjah proslavljenoj kraljici i premogućoj sviuh nevoljnikah odvětnici.“

„Ima ovo družtvo i tu osobitu svěrhu, da pozove sve dvorane nebeske i sve obrane još na zemlji stanujuće, ter da sjedinivši se s istom našom sjajnom kraljicom baš i u njezino ime prikažemo svi skupa Trojstvu presvetome jedan dar neprocěnjeni, a istome Trojstvu najmiliji, t. j. cěnu našeg odkupljenja, istu kěrv nikad neprocěnjenu sina božjega gospodina našega Isusa i to navlastito da zahvalimo Trojstvu presvetome na svih preobilatih milostih i darovih, s kojimi je dobri i trojedini Bog nakitio i obogatio tu našu kraljicu i odvětnicu i premilostivu majku, a osobito na daru njoj toliko milome porad neoskvěrnjena začetja njezina da mu blagodarimo i blagosivamo ga.“

„U ovo družtvo stupaju već jatomice svi biskupi s velikim dělom ostalih misnikah i pravověrnoga puka po svih okolicah zemaljskih.“

„Družtvo je razděljeno na tako zvane krunice zlatne od neoskvěrnjenog začetja. Svaka krunica sastoji iz 31. brez plate izgovorene mise, koje svakoga měseca u godini izgovaraju se od trideset i jednog misnika u dan od njih izabrani na poštenje neoskvěrnjene Bogorodice i na odluke gore spomenute, moleći istu milosti božje vlastnicu i milosěrdja majku za sadašnje potrebe cěrkve katoličanske, i za obratjenje grěšnikah i nevěrnikah po odluki sv. ot. pape.“

„Cěrkva stožerna ovog družtva jest sv. Marije mirotvorne u Rimu, a za obranitelja istog družtva sebe je samog sv. o. papa imenovao, stavivši mu za predsědnika, svoga kardinala naměstnika u Rimu.“

„I toliko je jur pěrve godine u ovo družtvo upisano misnikah sa svih stranah katoličkog světa, da na svaki dan u godini danah moglo se je udarit prěko 1000 misah na gori spomenute svěrhe bezplatno izgovorenih.“

„Svaki misnik u ovo družtvo upisani dobiva svakog měseca jedanput podpuno oproštenje, i jedared u sedmici osobno povlastjenje oltarsko.“

„Pozivlju se dakle bratja misnici, da svaki javi, koji dan, i kog u godini měseca sebi na tu svěrhu izabira; u isto doba opominju se: da pravověrni puk nauče molitve ovdě priklopljene, da tako i oni mogu postat dionici ovog spasonosnog družtva i oproštenja, koje je s istimi molitvami skopčano.“

„I budući da sv. o. papa dopušta podpuno oproštenje svim izpovědjenim i dostojno pričeštjenim na dneve Začetja, Porodjenja, Navěštenja i Uznešenja Gospina; zato nek je briga pošt. župnikah, da se puk pripravi na to prije svake od četirih velikih svetkovinah Gospinih.“

„Tko pako od pravověrnog puka želi da stupi u ovo družtvo, iza kako se nauči prepisane molitve, neka ih i izgovara; zato preporučujem pošt. župnikom, da nastoje ove molitve u puku razprostranit i da svu pomlju obrate za svoj puk užgat na više štovanje prama ovoj presvetoj majci božjej, slaveći osobito i zahvaljujući Trojstvu presvetome na daru njezina začetja. A neima sumlje nikakove, da neće ova preslavna Děvica na uzdarje za tu novu slavu njoj na zemlji izkazanu, kojom se daje i čini radost nebu i dika cěrkvi, po svom materinskom utočištu izlit obilne blagosove, i najdražje milosti svim dobrim pastirom i njihovu stadu.“

„Osim napomenutih oproštenjah, biti ćemo dionici i drugih, koja je sv. o. papa ovom družtvu podělio itd.“

Ovo je pako — što sada slědi, — u svih bosanskih cěrkvah svečano proštiveno prigodom neděljne službe božje u obće, a baška 22. lipnja t. g. u Berbiru, na koju svečanost dojdoše nesamo katolici i nesjedinjeni hristjani, nego i poturice isti i muzulmani govoreći: „Tako je! pravo si reko ujače! to je volja careva, tako mora da bude!“ A ot. Franjo njim poče po orientalski besěditi: „bojite l' se bratjo! više il' kad zaškripaju vrata? il' čitava kad se děrma kuća?“ pa svaki i nesětni pomislio je na Omerpašu i njegovu prešlu slavu, pa svatko je opet i na sadašnje careviue okolnosti pomislio.

Digitized by Google

„Nepomenuvši vam — nastavlja presvětli biskup — ove milosti i pozdrav duhovnu, sad prelazim na drugo zemljište, da Vam u kratko objavim nove i osobite milosti vrěmenite, koje naš čestiti, pravedni i premilostivi car, kako nam, tako i svim ostalim svojim věrnim podanikom jednako i obilno poděljuje u novome svome za sve carstvo blagodatnom fermanu.“

„Od ovog su mi preksinoć stigla četiri sureta (espie) s milostivom kajigom od preuzvišenog i dobrog našeg vezira i carskog većila u Bosni, čestitega Uršid-paše. On u ovoj kajigi meni preporučuje: da svim, koji god se pod mojom duhovnom oblastju nalaze, objavim ove nove previsoke i milostive carske naredbe u novom fermanu, koji budući da je po svih nahijah skupljenome světu po previsokoj zapovědi proglašen; zato po naloženoj meni dužnosti ja vam opet u kratko samo ona na znanje dajem, koja su poglavitija, i koja se nas pobliže tiču; t. j. da čestiti car potvèrdjuje sve ono, što je u fermanu od Gulane i po Tanzimatu milostivo jur obećao svim svojim podanikom bez razlike, koje mu drago věre bili u ime sigurnosti života, imanja, i česti ili poštenja. Potvèrdjuju se sve milosti kèrstjanom od oba obreda poděljene u različitih carskih fermanih, počamši od sultana Memed-hana II., tija do najposlědnjih; ali pod taj ugovor, da svi poglavari hristjanski nadu svaki svoje fermane i prava visokom devletu na novo prikazat, za da se sve popravi i u bolji red stavi, a osobito što se tiče patriarke i vladikah. Suviše dopušta se: da se mogu slobodno u naprědak stare cèrkve popravljati, a gdě bude potreba uzdizat i nove cèrkve, a tako i škole, bolnice i groblja.“

„Ali za sva ova ima se po vlastitih biskupih ili poglavarih milostivo visoko carsko dopuštenje iskat, koje će se brez platje davat, izvan ako bi kakov razložiti uzrok suprot stao. Odluka je carska, da se s vrěmenom svim biskupom i duhovnikom kèrstjanskim stalni dohodci i godišnja platja zabilježi prama dostojanstvu svakoga, i to na mèsto različitih dosadanjih nestalnih dohodakah. Na isti način naredba je carska: da se u naprědak bolje poprave putevi, olakša tèrgovina, ustanove porezi, a osobito urede sudovi, u koje će moći takodjer stupiti dobri, pošteni i caru věrni kèrstjani, i gdě će biti primljena svědočanstva svakoga poštenoga carskoga podanika pošto se zakune po svome zakonu, da će istinu reći.“

„Ali kako na sve u obće, ova previsoka milost i otčinska briga našeg čestitoga cara jednako se pruža; tako će biti jednaka i obćena bremena i dužnosti za služiti cara věrno makar bila potreba i na vojski. U jednu rěč: sve se stvari tako po častnom rečenom fermanu uredjuju, da svi carski podanici mogu postat sretniji, bogatiji i zadovoljniji, te da ovo široko i moguće carstvo na novo procvate, i ojača.“

Sad im pako navadja na um, što im je više put već preporučivao: da Bog děli pukom i narodom, a i pojedinim ljudem, kako i kada hoće carstva i kraljestva. U njegovoj svemogućoj ruci jesu sèrdca carevah, vladaocah, dèržavnih upraviteljah i sudacah; kamo Bog hoće, onamo se njihova sèrdca prigibaju, ol' za pomilovanje i sreću naroda, ili za njihovo obćeno ili pojedino pokaranje porad njihovih grěhah i prekèršnjah zakona s. božjeg.

„Volja je božja nas stavila pod vremenitu upravu i vladanje zakonito čestitih otomanskih carah stambolskih, i zato nam zapověda svim sv. Evangjelje: da im budemo u svih stvarih vrěmenitih poslušni, i svedjer věrni, tako, da nijednu njihovu zakonitu světovnu naredbu i zapověd nesmijemo baš ni skrovito prestupiti bez grěha i očitog uvrědjenja božjeg.“

„Imamo osobito Bogu zahvaliti, da su se i vaši stari kao i vi uvěk ove velike dužnosti prama čestitim carem sětjali i spominjali i věrni ostajali; što nam i pred Bogom i pred cèrkvom i pred svimi razbornimi ljudmi služi za diku i na poštenje. Ter ako ste u tolikih suprotivnih dogadjajih tu věrnost i podložnost svedjer iskreno uzdèržali; koliko više sada, poslě tolike za vas otčinske brige, i novih previsokih milostih carskih imadete se svi na novo probuditi, da budete i u napredak još podpuniji u věrnosti, posluhu i odanosti prama onom, koj po božjem hotenju toliko brižljivo bdije svèrhu vaše sreće i blagostanja. Koliko takodjer svesèrdnije imademo po světovanju sv. Pavla apoštola Boga moliti za našeg sjajnog i predobrog cara i njegovo sretno vladanje, da ga nadahne za sve ono činit i naredjivat, što će Bogu biti milije, a svim njegovim podanikom za naprědak duhovni i tělesni koristnije. A i to svi kao u obće i svaki napose tako zapamtite: da nitko danas nesije, da odmah sutra u hambar sgèrtje... Što danas cvate, u jesen to istom sazrije. Znajte, da ove carske milosti jesu naměnjene samo věrnim, podobnim, dobrim i poštenim podanikom, koji krotko, ponizno i ustèrpljivo u miru, ljubavi i skladu sa svimi živiti nastoje, a koji suprotivno rade, njih čekaju prangije i tavnice.“

„Zato svim vam što mogu više preporučujem: da se svagdě i u svakoj prigodi ukazujete i ponašate osobito prama Turkom Muslomanom još ponizniji, poslušniji, ustèrpljiviji i prijateljskiji, neg ste dosad bili, i da najmanjem dětetu njihovome čest i poštenje izkažete; u jednu rěč, da s njimi, koliko je od vaše strane, u podpunome skladu živite, kako je zapověd i čestitog gospodara, da vas u ime toga světujem.“

„Znajte dobro: da vam i svoj obćini ništa gore nauditi nemože, niti spomenute carske milosti preprěčiti, koliko nesvěstna oholost i neobziran pèrkos, kada se u parbe zalazi, i brez velike nužde s Turci se tko neustèrpljivo nosi, hotijući i zapredajući, da se svaka rěč od fermana odmah svagdě u dělo privede; a vaše je mirno, ponizno i ustèrpljivo s dobrim ufanjem boljem

Digitized by Google

se nadati i čekati, pak pripravnim biti za sklonit se na svaku zapověd i osudu, koja vam od zakonite vlasti dojde."

„Ako bi pak koga velika potreba usilovala za tražiti pravdu, oli kakvu oblakšicu i milost od čestitog gospodara vezira; nek uzme preporuku od svoga župnika na otca Gèrgura Martića, koj je od starěšinah odredjen, da se u Sarajevu zauzimlje za svakoga, i da prikazuje na vrelu sve razložite potrebe i želje koliko redovničke dèržave, toliko i puka katoličkoga; a poštovani župnici nek su opazni za nedat nikomu preporuke, izvan u razložitih i sebi dobro poznanih dogadjajih, da nebi po čemu i oni pojevtinili. . ."

„Nam pako s duhovnom brigom svega puka pravověrnoga zabavljenim itd. itd. nek se nitko neusudjuje u napredak i odsele glavu razbijat porad svojih světovnih davah i poslovah. . ." itd.

Sve pako ovo kao i poboda svoga pastirskoga dopis naški je sastavljen i na sve duhovne pastire širom razaslan.

k. Varašdin 13. t. m. Jao nesmiljena smèrti što uradi? Zar ti nisu bila na jednu godinu u jednoj baštici dva ponajlěpša, nadobudno cvatuća cvěta, što si jih u najlěpšem cvětu otèrgla, dosta, da si i po tretji eto nemilice bridkom svojom kosom posegla? — No neradiš ti po svojoj volji, već po prepuštenju i volji Onoga, koj je Gospodin života i smèrti, a On najbolje znade što valjade, zato blagogoslovljeno budi Njegovo sveto ime.

Još nam nisu začělile rane raztužena za dvojicom netom umèrle bratje sèrdca, kad nam eto iznova nov smèrtni slučaj ozledi ranjena naša čuvstva. Franjo Petrović, mio nam sudrug, mladić u 22. godini dobe svoje, slušavši bogoslovje I. godine nakon dugotrajnog i težkog bolovanja sa suhe nemoći, prestavi se 9. o. m. u rodnom svom gradu Varašdinu ob 10. uri u veče, pošto je malo prije svoga odlazka providjen svetom poputbinom presv. těla Isukèrstova, iz ove dolice suzah u věčnost. Světlost věčna da mu sveti! Počivao u miru. .

Bio je to mladić krepka inače struka i jake naravi, dočim pèrve dvě godine boravljenja svoga u sěmeništu ni ga tako rekuć ni zaboléla glava. Al prošle godine na nov dokaz, kako je i zdravlje ma koliko čvèrsto kao i sve pod suncem minuće — nestalno dobro — zadobavi se kao i mnogi drugovi mu po prehladi kašlja s hunjavicom, no koja se pri njem zanemarena budući prime pomalo pèrsiuh — pretvori u suhu nemoć, te ga i ova sve malo po malo do golih kostih i kože izsisa. Videći se ovako istom okostnicom i da mu u sěmeništu neima spasa, već što dalje da tim gorje ide, dade se napokon nagovoriti, da, što prije s obzira na skrajnje siromaštvo, koje ga tišti, neučini, sada poduzme t. j. spremi se kući, da doma uz njegu roditeljsku žudjeno zdravje možda laglje zadobije, ili da barem u krilu onih, koji mu život dadoše, preda dušu Onomu, od koga je pošla, věčnjemu Tvorcu. Za pèrvo je bilo već prekasno, jer je već radi vožnje posve preotela mah bolest, te se poslědnje sbude. Š njim izgubiše roditelji do zla boga siromašni jedinu svoju nadu i utěhu u starosti, šestero sitne sirotčadi bratje i dvě sestre ljubimog bratca, ljubeća ga bratja klerici u obće a njegovi sudrugovi napose milog druga, cèrkva imajućeg biti vèrstnog radioca u vinogradu gospodnjem, biaše bo mladić pravom voljom zauzet za uzvišeno svoje zvanje, nadobudan u punoj měri i odlikujući se osobitom tèrpljivostju što u svem, to imenito u dugotrajnoj svojoj bolesti; i tako ga takodjer svi dobri žale kano dobra mladića kèrstjanina.

Pogreb mu biaše vèrlo, dirajući nastojanjem i poslovanjem ponajviše oddane mu bratje klerikah i blagodarnostju dobrih ljudih. Šestorica izmedju 17 prisutne bratje klerikah hoteći mu izkazati poslědnju ljubav, nosjahu ga medju sobom na rukuh poput pokopane već dvojice klerikah u Zagrebu, tri od ostalih biahu žèrtvonoše a ostala osmorica světlonoše, svi pak u kamžicah. Što je takodjer osobito diralo, sprovadjalo ga je i dvanaestero nevinih děvojčicah u bělini s věnci na glavi, od kojih šestero je nosilo dvě po dvě svěže věnce, dvě dva struka ljiljanah uz žèrtvu a četiri světjahu. Světine se sgèrnulo k sprovodu ko mravlja, biaše bo upravo u nedělju pogreb ob 6. uri u večer, kad se je pobožni svět razilazio od blagoslovah i listom k sprovodu potekao.

I tako i ovaj proživismo žalostni dan, moleći se Bogu za pokoj pokojnikove duše, a za se same, e da bi nam dragi Bog prikratio više tako žalostnih slučajevah i dao milostivo, da u boljem zdravju nastupimo i preživimo dojduće godine.

U srědu četvèrti dan poslě smèrti bio je veleč. g. Kešer praebendar tako dobar te je opěvao za dušu pokojnikovu requiem uz podvorbu klerikah, u prisutnosti ovdě boravećih inih klerikah, rodbine i štovateljah njegovih.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 18. kolovoza. Svimi svetačnimi načini, kojimi puci čuvstva podanstva i ljubavi svojim vladarom običavaju očitovati, proslavismo i mi u Zagrebu dan 18. kolovoza, kao dan narodjenja nj. c. k. veličanstva, kojim je naš mladjani vladar 26 godinah navèršio. U pèrvostolnoj našoj cèrkvi, kamo su ob 9. uri svi ovdašnji svakoga reda činovnici u svetačnih odorah došli a i množtvo pobožnoga puka povèrvilo, prikazao je naš preuzoriti kardinal i nadbiskup u svetačnoj službi božjoj sviuh ujedinjene molitve k prestolju svemožnoga Boga za dugo i sretno vladanje nj. veličanstva. Kod oběda, kojim je preuzoriti kardinal počastio preko 70

Digitized by Google

uglednih osobah svakoga reda i čina, nazdravi nj. uzoritost u istom smislu nj. veličanstvu.

— 20. kolovoza. Na Stěpanje dolazi svake godine množina světa ne samo iz obližnjih okolicah, nego i iz udaljenih stranah u Zagreb, da u pèrvostolnom hramu, imenu sv. kralja posvetjenom, ovèrši pobožnost. I danas biaše cèrkva u svih svojih prostorijah pobožnimi hodočastnici puna, medju kojimi ih je veliko množtvo primilo svetotajstva pokore i pričesti. Preuzoriti gospodin stožernik naš služio je i ovaj put, kao što svake godine činiti običaje, svetačnu misu, poslě koje je propovědao božje slovo, a poslě podne dèržao večernicu.

— Buduće srěde na 27. t. m. ostavit će nas opet na kratko vrěme preuzoriti kardinal. Nj. uzoritost ide kroz Beč u Ostrogon, gdě će pribivati svetačnom posvetjenju tamošnje istom dogotovljene basilike, što će biti, kao što već znadu naši čitatelji, dne 31. kolovoza. Tom prilikom očekuju u Ostrogonu izvan mnogo biskupah i inih cèrkvenih dostojanstvenikah iz Ugarske i drugih stranah takodjer nj. c. k. veličanstvo s više prejasnih nadvojvodah. Za tu svetačnu sgodu toliko se je gostih prijavilo, da su u gradu u smetnji radi dostojna ukonačenja toliko ljudih. Pèrvostolnik ostrogonski dao je za nj. veličanstvo i članove previšnje porodice sasvim ponoviti svoju palaču, preselivše se jurve prije někoga vremena u drugu. — Iz Ostrogona posětit će naš preuzoriti kardinal svoju gospoštinu u Banatu, te poslě tri po prilici tjedna vratit se opet u Zagreb. Bog nam pratio i čuvao vèrhovnoga pastira i na ovom putu!

— Dne 18. t. m. poslě 6. ure po podne položen je lěpimi cèrkvenimi obredi, što ih za takove sgode naš biskupijski obrednik prepisuje, temeljni kamen novom zvoniku za cèrkvu sv. Petra u Laškoj ulici. Obrede ove ovèršio je preč. g. kanonik Franjo Kalabar uz podvorbu više duhovnikah i u prisutstvu mnogo inoga světa. Temeljnu listinu, na kvěru vèrstnim lapidarnim latinskim slogom napisanu, blagoizvolio je pèrvi podpisati preuzoriti stožernik, zatim g. načelnik grada, i mnogo drugih odličnih licah i gradjanah.

Gradjenje ovoga zvonika, koj će od pèrvašnjega za tri sežnja biti višji, i s njim skopčano produljenje iste cèrkve, uz znatan nedostatak zanatnikah, počelo je dobro uspěvati; sav posao ipak, buduć je kasno započet, neće se moći lětos dogotoviti.

— Za danas izvěstjujemo samo u kratko naše čitatelje, da je „Prvostolna crkva zagrebačka, opisana s gledišta povjestnice, umjetnosti i starinah od Ivana Kukuljevića Sakcinskog“ izašla izpod tiska. G. sastavitelj pridao je svom opisu dve lěpe kamenopisne slike, od kojih jedna prestavlja istu cèrkvu s polja, — a druga vanjski obris t. j. temeljnu osnovu iste cèrkve. Može se dobit u nadbiskupskoj pisarni i knjigarni Hartmannovoj za 40 kr. sr.

— Milostju preuzoritoga kardinala i nadbiskupa našega primiti su slědeći mladići u sirotište *zagrebačko*: U 5. gimnas. razred: Karlo Fèrkić iz Križevca; u 4. razred: Marko Lončarić iz Zagreba, Ivan Helvig iz Otočca; u 3. razred: Josip Buhin iz Zagreba, Antun Stermole iz Samobora, Ignat. Ostrić iz Križevca. Preměšteni su iz sirotišta požežkoga u zagrebačko: u 3. razred: Janko Likević, Janko Fiucek i Augustin Höninger, sva trojica iz Zagreba; u 2. razred: Stěpan Spěvec iz Lobora i Janko Kristić iz Novigrada u varaš. granici. — U *požežko* sirotište primiti su: u 4. razred: Marin Nikolašević iz Osěka; u 3. razred: Ant. Križek iz Koprivnice; u 2. razred: Janko Hornstein iz Sz. Tamása u Vojvodini, Stěp. Cifrek iz Ivanića, Janko Zadrović iz Petrine, Florian Rubetić iz Ivanića, Franjo Domitrović iz Križa, Janko Plivarić iz Nove Gradiške, Gjuro Šimončić iz Kuzminca, Gjuro Žerjavić iz Zlatara; u 1. razred: Eduard Ulsess iz Pakraca, Mio Posilović iz Ivanića, Franjo Ilić iz Oriovca, Karlo Pezerović iz Tèrnave, Josip Franić iz Nove Gradiške, Mirko Rohak iz Samarice, Franjo Papić iz Križa. — Molimo gg. čitatelje, da o tom dotičnih pitomacah roditelje ili skèrbnike izvěstiti izvole.

Iz Švajcarske. Tešinska vlada, glavna ova protivnica cèrkve u najnovije doba, sili i nastoji iz petnih žilah, da se u cèrkvenom obziru kanton razstavi od biskupijah milanezke i komske. Katoličko duhovničtvo izjavilo se je proti rečenom zahtěvanju dostojnim i odvažnim dopisom na istu vladu upravljenim. Visoke planine leže medju tešinskim kantonom i kantoni, u kojih imadu svoje stolice biskupi, ka kojim bi ga tešinski vladari pridružiti htěli. Izvan toga napominje duhovničtvo, da bi težko bilo obćiti s biskupi, koji neznadu jezika onoga puka, komu bi imali biti vèrhovni pastiri, te bi s toga morali govoriti samo kroz tumače. — U ostalom sva je ova listina sastavljena jezikom toli iskrenim, odlučnim i apoštolskim, da će valjda vlada morat odustati od svoje naměre. Odvažni ovi duhovnici dostojnim načinom ujedno kore vladu, što se je u spisu u tom poslu sastavljenom usudila nečedno govoriti o papi i obojih biskupih Romilliu i Romanu.

Iz Holandezke. Sadanji holandezki ministerium, koliko je to moguće u protestantskoj dèržavi, štiti slobodu katolikah. Zato tim běsnije nasèrtju na katoličke duhovnike i obrede kolovodje protivne stranke. Što je svetjenik Bierstraten u svetjenskom odělu bio pritoman kod pogreba u Oudenbouchu, bi zato obtužen i povučen na sud. No sreća što su sudci u Bredi i prizovni sudci u sěvernom Brabantu imali toliko savěsti, pa su obtuženika proglasili za nevina. Lošija je sreća bila

Digitized by Google

drugom jednom duhovniku. Župnik Van Moorsel dao je povod, što je cèrkveni provod išao u Veldhoven. Zato bi obsudjen na novčanu globu. Iz ovih dviuh primèrah moći će razabrat čitatelji, s kakevimi nevoljami borit se je kolandezkim katolikom glede věrozakona.

Iz Švedske. Novi turski zakon, koj je stanje turskih kèrstjanah na papiru poboljšao a u životu pogoršao, otvara i švedjanom oči, koji su dosad nasilno prěčili odreći se protestantisma. Svakoga, koj bi se bio to učinit usudio, prognali bi iz domovine. Novine „Svenska Tidningen," koje su dosele bile organ švedske nesnosljivosti, sada pozivaju se i pazljive čine švedjane na to, što je kèrstjanom dosvoljeno u Turskoj, pa se same pitaju: Šta će reći na to protestantske pokrajine, u kojih se odpadnutje od dèržavne cèrkve kazni izvan smèrtne kazni nad sve ine okrutnijom — prognanjem iz domovine? — Ovo kratko pitanje mnogo važi, ako uzmemo u obzir zemlju, u kojoj je rečeno, ako pomislimo na usta, kroz koja je poteklo, pa nam pruža mu i male poručanstva, da nije daleko vrěme, kadno će i švedjani odustat od nečověčnoga dosadanjega postupanja s onimi, koji bi prešli u katoličku cèrkvu.

Iz Jeruzalema. Sveta zemlja, napram kojoj su kèrstjanski puci svedjer štovanje gojili, biaše vazda predmetom osobite pažnje i skèrbljivosti rimskih papah. Naslědujući stope svojih predšastnikah pokazao je i Pio IX. od početka svoga papinstva svakom sgodom, koliko mu na sèrdcu leži zemlja, u kojoj su svèršena najveća otajstva. Poznato je, koli je razborito i obazrětno upotrebio on svoju duhovnu vlast, da na dugo osirotjenu stolicu sv. Jakoba opet uměsti patriarku latinskoga obreda, pa u tom obziru ostat će njegova běsěda od 4. list. 1847. o obnovi ovoga patriarkata sveudilj znamenit spomenik. A odkad je sv. otac na korist Jeruzalema svoj glas podignuo, pojavilo se je pitanje o sv. městih, postavši predmetom osobite važnosti za světovne vlade. Razkolničtvo obustavilo je svoje prijašnje navale pred nasipom, što je proti njemu podignut; sučuvstvo zapada opet je pobudjeno; a katolici sviuh zemaljah počeše opet poglede, čuvstva i želje svoje prama onoj zemlji upravljati, koju bi svatko rado svojima očima vidio, svojim rukama dodirnuo, svojimi suzami okvasio! Uredjivane su hodočasti, koje su jurve iz Němačke, Austrije, Francezke i Belgianske svetu zemlju pohadjale; sklopili su se odbori, da se ovo dělo, koje sv. otac blagoslivlje, biskupi pohvaljuju, vlade promiču, parobroderska družtva olakšavaju, nastavlja i razprostire. Prije puste ulice Siona razširuju se, da pobožni karvani kroz nje lakše prolazit mogu, koji dolaze, da se kolěvci i grobu Spasiteljeva poklone; katolici svete zemlje pogledju s uzhitjenjem na ovi pokret, i bratja naša u svetom gradu doznaše s radostju, da se već na više stranah Europe skupljaju ovakovi sveti karvani, kao što su i sbilja o uzkèrsu dva došla bila, jedan iz Mersilja, a drugi iz Tèrsta. — Ovom prigodom napomenut ćemo jošte něšto o duvnah naše Gospe u Nazarethu, gdě se jurve plodovi njihove revnosti i požèrtvovanja pokazuju. Ima jedva několiko měsecih, što su otvorile učionu, pa ju već polazi 137 děvojčicah, od ovih 57 ide ih na latinski, 24 na maronitski, 37 na melkitski obred, 17 ih spada u gèrčko-nesjedinjenu cèrkvu, jedna je protestantkinja a jedna turkinja. Izvan toga, premda je samostan ovaj istom u postanku, mnogo su već ove sestre učinile i za gojenje bolestnikah u samostanu, 171 bolestnika dvoriše po kućah, a lěkove i ina lěkovita sredstva razdavahu nebrojenim bolestnikom bez razlike věroizpovědanja. — I latinski hospital dělovao je nemanje blagotvorno u Jeruzalemu. Lani bi unj 529 bolestnikah primito bez obzira na věru, stranom iz veoma odaljenih pokrajinah, neračunavši ovamo posětjivanje bolestnih po kućah. Sultanov naměstnik u Jeruzalemu, Kiamil-paša pohodio je ovu bolnicu kao i žensku učionu, kojem u Jeruzalemu upravljaju sestre sv. Josipa. On je ovim sestram izjavio svoje počitanje i udioničtvo na njihovu zaslužnom dělu, zahvalio im za njihov trud i požèrtvovanje a učenice pobudjivao na marljivost. To je pèrviput, što je jeruzalemski naměstnik pohodio ovakove kèrstjanske zavode. Kod odlazka očitova Kiamil-paša ovim sestram svoju želju, da ih naskoro u prostranijem i manje nezdravom stanu vidi, a podao im je u podporu 500 piastrah; isto toliko poklonio je i bolnici, gdě je bolestnike těšio. Začudio se je ovdě, našav pet bolestnih muhamedanacah, koje katolička ljubav u bolesti goji i dvori.

---

* U Maria-Cellu slavit će se god. 1857. stogodišnja uspomena osnovanja ovoga hodočastnoga města. U tu svèrhu obnovljena je već ukusna 8 centih težka srebèrna mrěža pred oltarom zajedno sa čudotvornom slikom; u isto ime popravlja se jurve i srebèrni oltar do 12 centih težak.

* Dr. Karlo Lányi, župnik gbelski kod Šaščina u Ugarskoj, preminuo je dne 23. svibnja u 44. godini života. Pokojnik spisao je više ponajviše pověstnih dělah u magjarskom i česko-slovenskom jeziku. U poslědnjem spisao je: „Dějepis církwe křeťansko-katolické" i „Dějepis lidstwa" za višji gymnasium; ovo drugo dělo prevodi se nalogom ministerstva naukah na němački jezik. Bio je profesor pověstnice, siloslovja i gèrčkoga jezika u Tèrnavi, zatim čuvar primacialno-kaptolske knjižnice u Ostrogonu, poslě toga četiri godine bilježnik duh. stola, napokon pred pótretjom godinom dobi župu u Gbeli. Ostavio je mnogo rukopisah s naredbom, da se predadu kardinalu-pèrvostolniku.

Uredник Nikola Hervut. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 35. — TEČAJ VII. U SUBOTU 30. KOLOVOZA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Pregled glagoljske cèrkvene književnosti s osobitim obzirom na sv. pismo i liturgičke knjige.

Sastavio *Dr. Fr. R.* u Senju.

(Konac.)

Iz dosad rečenih uvidět će pazljivi čitatelj, da naši otci imadjahu u svome jeziku svekolike česti sv. pisma potrebite pri službi božjoj u ono doba, kad ove, ili bar toli točno uredjene, oskuděvahu inim europejskim narodom, koji se sada prosvětom svojom ponose. Sveta ova starina, a i važnost predmeta zahtěva od nas, da mu poněšto veću pozornost posvetimo, imenito da se obazremo na vlastitosti glagoljskoga prevoda, i njegovo odnošenje naprama cirilskom.

Da staroslavenski prevod toli cirilski koli glagoljski učinjen bi iz gèrčkoga texta neposredno, a ne iz vulgate, o tom nitko nedvoji; jer sav sustav slavenskoga prevoda toli glede pojedinih rěčih, koli glede skladbe nije drugo, no vèrna jeka gèrčkoga texta; što se na onih osobito městih opaziva, gdě se gèrčki text od vulgate razlikuje. Tko želi više takovih městah sravnati, neka poviri u isti prevod, ili u Šafařikove Památke (l. XXXI – III.), za nas bit će dosta i ova dva priměra:

Act. XVII, 5. „Ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειδοῦντες Ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν αγοραίων τινὰς ἄνδρας“

Vulg. „Zelantes autem Judaei assumentesque de vulgo viros quosdam.“

Glag. *) вьзревневавьше противлѣ҃ще сѧ июдеи, и емше трьжьники.“ **)

*) Pošto u domovini glagoljice neima jošte glagoljskih pismenah, služim se cirilicom; jer latinica kukavno kèrpa staroslav. glasove.

**) ἀγοραάζω=biti na tèrgu, ovdě govoriti ili vikati; ἀγοραῖος = circumforaneus = трьжьникъ, takodje: zli, podli čověk. Srav. Miklošićev Lexikon linguae slovenicae veteris dialecti. Vindobonae 1850.

U Vulgati poslě molitve gospodnje (Math VI, 9—13) izpušteno je slědeće slavoslovje: „ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.“ U glagoljskom i cirilskom prevodu svagdě se čita: „яко твое есть цѣсарьствие и сила и слава въ вѣкїи. аминь.“

Prem glagoljski i cirilski prevod teku iz gèrčkoga texta, nastaje ipak važno pitanje: u kojem uzajamnom odnošaju obadva stoje? To pitanje kadro je rěšiti jedino sravnivanje obiuh prevodah; pošto glagoljski prevoditelj nije nam putem pověstnice poznat. Iz ovoga pako sravnivanja dvoje je bezdvojbeno, naime: *a)* da na više městah glagoljski prevod razlikuje se od cirilskoga; zatim *b)* da sva ota različna města manje više slažu se s Vulgatom. Opet dva priměra:

Jo. IX, 8.: „ὅτι τυφλὸς ἦν.“

Vulg. „quia mendicus erat.“

Cir. „яко слѣпъ бѣ.“

Glag. „яко проситель бѣ.“

Jo. XIX, 17. „καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια.“

Vul. „et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.“

Cir. „и отъ того дьне поѧтъ ѩ оученикъ въ своя.“

Glag. „и отъ того часа поѧтъ ѩ оученикъ въ своя си.“

Šta odavle slědi? Da glagoljski prevoditelj ili imadjaše kod svoga prevadjanja istu gèrčku recenziju, iz koje je Vulgata proiztekla, ili da se kod svoga prevoda Vulgatom takodjer služio. Pèrvo mněnje branijaše Dobrovsky; a drugo mnogo věrovatnije Šafařik. Velim, mnogo věrovatnije, pošto već za rana poče latinski jezik utěcati u cèrkvu po Hèrvatskoj i zapadnoj Bugarskoj; bilo inače ovo ili ono, u bitnosti je svejedno.

U predidućih služih se vazda izrazi: glagoljski prevod, glagoljski prevoditelj, bez da bi njino znamenovanje potanje označio bio. Sada možemo sta-

Digitized by Google

viti pitanje: jeda li je glagoljsko sveto pismo (na koliko nam ga pružaju evangjelja, praxapostolar i saltěr) samostalan prevod iz gèrčkoga texta, ili puki preoděv cirilskoga prevoda u glagoljicu? Tkogod iole cirilski text sravna s glagoljskim, taj će uviděti, da toli u cirilskih rukopisih koli u glagoljskih prevod je u cělosti i bitnosti jedan te isti; razlika ona, koja u pojedinih městih obstoji, kao što rekoh, polazi ili iz dviuh recenzijah t. j. byzantinske i talianske, izmed kojih pèrvu cirilski sasma slědi, a glagoljski text možebit obazrie se na drugu, ili iz Vulgate. Nu razlika ota vazda je iznimka, a istovetnost pravilo. U tom dakle smislu smijemo govoriti o glagoljskom prevodu ili prevoditelju, dakle u znamenovanju glagoljske recenzije ili recenzenta.

Budi mi još jedno pitanje slobodno: koja recenzija je starija, cirilska ili glagoljska? Hoćemo li se povesti za historičnimi podatci, a ne za kojekakvimi gatnjami, tad ćemo dati prednost cirilskoj recenziji. Njezin početnik, s njime i doba, historički nam je obezbědjena; a nikakvi stariji rukopis ili prevod sv. pisma dosad nam se neukaza. Svekolike legende, kano i stara predavanja svetačno nam svědoče, da je sv. Cyrill za života svoga liturgične česti sv. pisma preveo, [1]) a polag staro-panonske legende (XV.) njegov brat Method, metropolita panonski, malo pred svojom smèrtju ostale sv. knjige izim Makabejah. [2])

Nu poslědnji prevod težko da se je sačuvao, kamo li razprostranio, pošto odmah po smèrti Methoda nastaše nemiri u Panoniji i progonstva proti Methodovim učenikom. Ta Ivan Exarch (890.—927.) o njem ništa nezna. Věrovatno je indi, da učenici Methodovi, imenito sv. Klemente, Naum, Angelar, Sava i Gorazd utekavši preko Dunava u Bugarsku [3]) ponesoše sobom cirilski prevod evangjeljah, praxapostolara i saltěra. Ovdě něki nepoznati, koga ćemo imenovati glagolitom, prevod ovaj obuče u glagoljicu, koju ili sad pronadje ili ju primi iz obližnje Hèrvatske, ili ju već u svojoj otačbini nadje. U tom preoděvu posluži se budi Vulgatom, budi gèrčkim textom polag italske recenzije. [4]) To je na kratko najvěrovatnije, što se u sadašnjih našega pitanja okolnostih o glagoljskom prevodu liturgičnih čestih sv. pisma kazati može. Na to nas nuka sravnivanje spomenikah kano i pověstnica.

Na koncu nemože mi se s volje, nego da navedem kratki primèr glagoljskoga texta iz Assemanova evangjelistara, odakle će čitatelj uviděti, koli věran, točan, krasan i veličanstven je taj prevod, te na koliko nadkriljuje svekolike sadašnje prevode:

Po Iv. IX, 1—4.

Вь оно врѣме прѣходе Исоусь видѣ чловѣка слѣпа оть родьства. и выпросише и оученици его, глаголѭще: оучителю! кьто сьгрѣши, сь ли, или родителѣ его, да слѣпь роди се? отвѣща Исоусь: ні сь сьгрѣши, ні родителѣ его, нь да яветь се дѣла божїа на немь. мьнѣ подобаеть дѣлати дѣла посьлавьшааго ме, доньдеже день есть, придеть нощь, егьда никьтоже немоть дѣлати." *)

Sada prelazim na drugi razred glagoljske cèrkvene književnosti pèrve dobe, kamo uvèrstih:

B. Homiletičnu književnost. Amo brojim:

a) trinaest besědah Sv. Gèrgura Nazianskoga u rukopisu iz XI. stolětja po sudu učenoga Vostokova; kao što se iz pripisa na svèrhi šeste besěde vidi, već g. 1276. ležao je u Novgorodu. Više pismenah glagoljskih ovdě i ondě iz cirilice virećih, kano i sav duh svědoči, da polazi iz glagoljskoga rukopisa. Obělodaniše ga Köppen i Vostokov. Sasma glagoljski je velevažni

b) Clozov Glagolita, g. 1836. u Beču Kopitarom utišten, i věšto protumačen. Sadèržava dvě besěde sv. Ivana Zlatousta, jednu sv. Athanasija, a jednu sv. Epifanija. Izdavatelj misli, da su to samo ostanci većega rukopisa iz XI. stolětja, koj něgda brojio je do 300 listovah. O sudbini toga rukopisa veli Kopitar: da još u XV. stolětju běše u rukuh kèrčkoga kneza Ivana Frankopana (u Mletcih † 1482); zatim komad

[1]) Sr. kat. list g. 1855. br. 23.

[2]) „преложи въ борзѣ вся книги исполно, развѣ Макъкавеи отъ греческа языка въ словенскъ."

[3]) Vita S Clementis eppi Bulgarorum. Edidit Dr. Fr. Miklošić. Vindobonae 1847. — pag. XVI.

[4]) sr. Safařikove Památky: l. XL.

*) Agjić ovako prevede: „U ono vrime: mimohodeći Isus vidi čovika slipa od poroda svoga. I upitaše ga učenici njegovi: Meštre! tko sagriši, ili ovi, ili roditelji njegovi, da se slip porodi? Odgovori Isus: niti ovi sagriši niti roditelji njegovi, nego da se objave dila božja na njemu. Meni bo tribuje, dokle je dan dilovati dila onoga, koji posla mene, dojt će noć, u kojoj nitko neće moći dilovati." (Štijenja i Evangjelja. U Zagrebu 1851.) Nedirajući u zasluge g. prevoditelja, smijem primetnuti, koli okretnije znadjaše glagolita vladati svojim bogatim jezikom, te njegove forme prilagoditi gèrčkim, tako: παράγων-прѣходе město mimohodeći, γεννηθῇ =роди město po-rodi; krasno takodjer izrazi gèrčko „δεῖ" sa подобаеть město: meni tribuje, ono bo znamenuje ujedno naslědovanje dělah otca nebeskoga; τοῦ πέμψαντος=посьлавьшааго město latinizma: koji posla mene; koli veličanstvenijom emphazom predstavlja glag. сь ли=οὔτε οὗτος =ov li= zarovaj, od otoga: „ili ovi". Napokon staroslavenskom točnostju upotrebljava jednostavno buduće vrěme: придеть нощь . . . немоть дѣлати, koju znatnu prednost naše kèrparenje sa „će, neće" nemilo nam ugrabi.

Digitized by Google

istoga dodje u ruke kèrčkoga svetjenika Luke Rajnaldića (de Rajnaldis), koj ga 1500. prikaza vitezu Breisacheru, odkle napokon baštinom predje na grofa Kloza u Tridentu. Donato Fabianić veli, da ti ostanci iz knjižnice košlunskoga manastira prispěše u vlast Cloza. *)

U starodavno indi doba otci naši kèrstovim mlěkom zadojeni stadoše u svoj vèrt presadjivati najplemenitije voćke cèrkvenim duhom uzgojene, i nebeskom nakvašene rosom! A koli mudro izbirahu! Većina homiletičnih spomenikah, kojimi cirilština navlastito obiluje, věrno nam predstavlja slova najglasovitijih gèrčkih cèrkvenih govornikah. Zlatoust, oba Gèrgura, Epifanij, Vasilj slovit će vazda kano uzori svete rěčitosti. U svih otih prevodih neznam, bili se više čudio bogatstvu i okretnosti jezika, ili věštini prevoditeljah, koji svladav sebe na toliko splivaju s izvornikom. Mislim revnomu štiocu ugoditi, ako mu iz Clozova glagolite navedem ulomak Zlatoustove besěde o izdajstvu Judinu. Nu prije dopustit će mi čitatelj do dvě rěči. O istom predmetu posědujemo tri besěde; tretja, koju bi bio imao dèržati Zlatoust u Daphni, antiochejskom predgradju, je vèrlo sumnjiva; o pèrvih dviuh zdrava kritika nesmije dvojiti: nu obadvě sačinjavaju jednu te istu besědu s tom jedino razlikom, da je druga, možebit kašnje od samoga Zlatousta ili koga inoga, izpravljena, te se samo gdègdě od pèrve razlikuje preměštenjem pojedinih rěčih ili stavakah, ili pako dodatkom koje neznatne misli. U obće pèrva je kratja u rěčih. Ja sam s glagoljskim prevodom obe sravnjivao, te opazio, da je prevoditelj pèrvu pred sobom imao, kao što će pazljivi čitatelj iz Montfauconova niže priklopljenoga latinskoga prevoda **) sam opaziti; medju tim glagoljski prevod više odgovara izvorniku, nego věšt inače latinski, budi radi veće srodnosti obiuh jezikah, budi radi kakve ine pričine.

„Аще неотьпоустиши врагоу твоемоу, не того еси обидѣль, нь сам себе. ономоу бо мьногашті на темь житиї пакосты твориль еси, самь же себе еси створиль безотьвѣтна на сѫдьны день. нічегоже иного ненавидить богь, якоже того, иже дрьжить гнѣвь. тако бо есть, якоже надыма сѧ срьдце и обѧтрѣѭщї сѧ доуша. послоушаи бо, чьто стѧь (ait.): „„егда приносиши дарь твои, и тоу помѣнеши, яко братрь твои имать нѣчьто на тѧ, остави тоу дарь твои, иди прьвѣе сьмирить сѧ сь братомь своимь, и тогда шедь принеси дарь твои.“ чьто глаголеши? жрьтвѫ ли ми велиши оставити? еі, сѧть, мира бо ради братрьня и си жрьтва бысть. аще оубо мира раді и си жрьтва бысть, ты же неисправляеши мира, безоума сѧ причѧщаеши жрьтвѧ, и іспрaвленїе непользьно ти бысть. сьтвори оубо прѧжде, о немьже жрьтва принесена бысть, и тогда насладиши сѧ еѩ добрѣ. сего ради приде сынь чловѣчьскы, да примірить родь нашь кь богоу. сего ради не самь тькмо приде, нь и іны, творѧщѧ таковаа, своемоу имени обещьникы творить. „блажени, сѧть, сьмирѣѭщеи, яко ти сынове божи нарекѫть сѧ.“ еже сьтвориль есть иночѧды сын божи и ты створи, елика сила чловѣчьска есть, да бѫдеши мироу ходатаи, и себѣ і инѣмь. . .“ *)

Tim svèrših pèrvu dobu glagoljske cèrkvene književnosti, koja će nam se podobro znatna viděti, ako starinu njezinu promotrimo, izza koje projuri u věčnosti more toliko stolětjah, i to stolětjah uzburkanih, prevratnih, kèrvju natopljenih. Ovakova vremena koliko spomenikah neprogutahu našemu narodu, koj vazda běše ili u vatri, ili med dvěma vatrama? Koliko ih opet nekrije koprena kakova neznatna zakutka, stanica sěda manastira, ili tajna ruka koga otačbenika obstirajuća svetinje svoje? — Književnost druge dobe tim će nas većma zanimati, što je obilnija, te nikla i gojila se u Hèrvatskoj, i to pod raznimi směrami i okolnostmi, kao što ćemo, ako Bog da, vidět u svoje vrěme.

*) „Ma quantunque il Kopitar dica quel codice del tesoro Frangipaneo, per certa fede lo rivendichiamo alla biblioteca del convento (Cassione).“ — Alcuni cenni sulle scienze e lettere dei secoli passati in Dalmazia del P. Donato Fabianich. M. O. In Venezia 1843. pag. 43.

Košlun (Cassione) je vèrlo ugodan otočić na jugo-iztočnom èrtu ostrova Kèrka na ulazu veoma romantične doline. Najprije bivahu ovdě Benediktinci; zatim g. 1460. manastir izručiše Frankopani bratji sv. Franje, koja ga i sada obitavaju. Město samo po sebi, oddaljeno od světske buke, dolikuje visoku zvanju asketičkoga života; što narav sama podala nije, to nadoměsti bogoljubna darežljivost veledušnih Frankopanah, kojih zasluge za cèrkvu i dom u srědnje toli pokretno doba mi njihovi potomci još dosta neuvažismo. Malen inače košlunski hram ima šest oltarah iz kèrčkoga mramora; veliki rěsi krasna slika uznešenja bl. Děve, dělo Jerolima od sv. Križa. Knjižnica něgda imadjaše lěpih dělah, a imenito patrističnih i klassičnih, kano i više glagoljskih rukopisah.

**) Collectio SS. Ecclesiae Patrum Mediolani 1837, tom. XXI pag. 223. et sq.

*) „Si non dimiseris inimico, non illum laedis sed teipsum: illum siquidem saepe in hac vita laesisti, teipsum vero veniâ indignum reddidisti, in actione futuri iudicii. Nihil enim ita Deus odit ut hominem injuriarum memorem, ut cor tumens et animum ira ardentem. Audi igitur quid dicat: cum obtuleris munus tuum ad altare, et tibi recordatus fueris adstans altari, quod frater tuus habeat aliquid adversum te, relinque munus tuum (Math. V. 23—24.). Quid dicis, dimittam ne? etiam, inquit: ob pacem enim cum fratre tuo hoc sacrificium institutum est. Si igitur ob pacem cum fratre tuo servandam hoc sacrificium est, tu autem pacem non inis, frustra sacrificium participas, inutile namque hoc opus tibi efficitur. Illud itaque primum facito, pro quo sacrificium oblatum est, et tunc illo pulchre frueris. Ideo descendit filius Dei, ut naturam nostram Domino suo reconciliaret: neque ideo solum venit, sed etiam ut nos, si rem hujusmodi faceremus, suae appellationis participes efficeret; nam beati, inquit, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur (Math. V, 9). Quod enim fecit unigenitus filius Dei, id tu pro virili tua facito, ut pacis conciliator et tibi sis et aliis.“

Digitized by Google

Listina,

kojom se razdvojenje dosadanje austrijansko-ugarske dèržave milosèrdne bratje, na predlog preuz. kardinala Scitovskoga, pèrvostolnika ostrogonskoga, po sv. otcu potvèrdjuje, sadèržavajući ujedno ustanove ovoga razdvojenja, glasi u matici ovako:

„Beatissime Pater! Cardinalis Scitovszky Archi-Episcopus Strigonien. Visitator apostolicus Regularium, sub die 28. Julii 1854. a Beatitudine Vestra facultates necessarias et opportunas est consecutus, quibus ad dismembrationem et divisionem Provinciae Austriaco-Hungaricae Ordinis Sancti Joannis de Deo devenire posset; ita tamen ut deinceps decretis omnibus ad dictam divisionem Provinciae spectantibus, rem ad sacram Congregationem Episcoporum et Regularium referret pro finali approbatione.

Nunc vero divisione peracta, ad complementum operis, unde saluberrimum pro restauranda regulari disciplina effectum expectare licet, facultatem expostulat neo erigendae Provinciae de Immaculata BMV. nuncupandae, Ministrum aut Vicarium Provincialem et Definitores designandi, qui eandem usque ad proximum Capitulum Provinciale gubernent, et ipsius divisionis consectaria in effectum deducant.

Jam vero modus et conditiones praefatae divisionis Provinciae sancti Michaelis Archangeli Ordinis sancti Joannis de Deo sunt, quae sequuntur, videlicet:

1-o. Nova Provincia titulum gerat ab Immaculata Virgine Deipara, ad eamque pertineant Conventus Agriensis, Budensis, Kismartoniensis, Magnováradinensis, Papensis, Posoniensis cum domo Reconvalescentium, Quinque-Ecclesiensis, Szakolczensis, Szatmáriensis, Szepesváralyensis, Temesváriensis Vaciensis et Zagrabiensis.

2-o. Provincia Immaculatae Statuta generalia Ordinis cum Statutis Visitationis apostolicae in Capitulo Posoniensi anno 1851. publicatis pro norma disciplinae observabit, donec Sedes apostolica forsitan aliter ordinaverit, nec immutationes inducet; simul autem nexum cum Capite Generali Sacri Ordinis, quatenus Visitationis adjuncta permittunt, fovebit.

3-o. Communio suffragiorum pro defunctis inter utramque Provinciam perdurabit, donec membra jam professa vixerint, ita, ut obitus cujusvis professi ex utraque Provincia significari debeat alteri; an etiam ulterior confoederatio precum induci debeat, mutuus utriusque partis consensus determinabit.

4-o. Quamprimum Sedes apostolica divisionem Provinciae confirmaverit, Emus D. Visitator Praesidem et Definitores Provinciae nominabit, qui sub ejusdem auspiciis dismembrationis consectaria pro nova Provincia dirigent, hancque usque ad Capitulum Provinciale gubernabunt.

5-o. Susceptio novitiorum ab utraque Provincia fiet seorsim, illa tamen cum caritate mutua, ut pro re nata pars quaelibet alteri apta individua libenter velit commendare.

6-o. Provincia S. Michaelis alumnos studiis Chirurgicis et pharmaceuticis operam daturos etiam pro sorore Provincia in suis Conventibus alet et educabit, ea sub conditione: ut studentes superiori locali regularem obedientiam praestent, et vestitum, libros, itineris et Rigorosorum expensas a Provincia Immaculatae percipiant. Vicissim Provincia haec educationem alumnorum Theologiae studentium Provinciae sancti Michaelis sub iisdem conditionibus procuratura est.

7-o. Ambarum Provinciarum Gubernia inter se in officioso litterarum commercio lingvae latinae vehiculo utentur.

8-o. Ambae communem habebunt Procuratorem Viennae, qui erga consvetum honorarium et recompensationem expensarum etiam negotia Provinciae ab Immaculata curabit, in quantum ei credita fuerint.

9-o. Omnia instrumenta literaria, Conventus novae Provinciae respicientia, quatenus ab aliis possunt separari, in originalibus exemplis transponentur ad Archivum ejusdem. Quae vero mixtim agunt de utriusque partis negotiis, eorum authentica transsumta ad rationes Provinciae S. Michaelis parabuntur et novae Provinciae tradentur.

10-o. Cassa Provinciae tam in numerata pecunia, quam in schedis obligatoriis bifariam per aequales partes dividetur et perfecta medietas ad Provinciam Immaculatae recidet.

11-o. Praesens dislocatio individuorum (quantum ad diversitatem nationis) in statu quo permanet, nisi uterque Provincialis translationem petentis individui, huc intellectis etiam apostatis cum gratia Dei redire ad Ordinem cupientibus, suo assensu probaret; non enim nationes separantur, sed Conventus.

12-o. Divisione effectui data, omnis dependentiae nexus inter antiquam et novam Provinciam cessat, manet autem caritas Christi, quae benigna est, non quaerit, quae sua sunt, non cogitat malum, omnia suffert, omnia sustinet.

Quod Deus etc.

Nro. 23917/3.

Ex audientia SSmi habita ab infrascripto Dno Secrio Sacrae Congris Episc. et Regularium sub die 14. Martii 1856. Sanctitas Sua, accepta relatione Emi Cardinalis Scitovszky Visitatoris

Digitized by Google

Apostolici, praefatae Provinciae divisionem ratam habuit; Eidemque facultatem tribuit deputandi usque ad Capituli Provincialis celebrationem Vicarium Provincialem et Definitores Provinciae ab Immaculata Virgine Deipara nuncupatae; ac insuper suprascriptas conditiones, regulas et statuta adprobavit; donec quoad eadem statuta et regulas aliter a sancta Sede decernatur; Contrariis quibuscunque non obstantibus. Romae Gabriel Card. della Genga Praefectus. Alexander A.-Eppus Philippensis, Secretarius.

Kratko pastiroslovje.

Ovo sastoji samo iz dva dêla.

I.

Pêrvi dio naznačuje, što misnik kano dušobrižnik treba da imade, da jest, i da bude. Naime treba:

A. „*Da imade*“: *a*) pravu věru, za nju revnost polag svetog znanja. Philip. 2, 1—5. — Jac. 3, 14-18. — *b*) pravo *ufanje*, sdruženo s molitvom, stêrplivostju, poniznostju i zadovoljstvom; *c*) *ljubav* svoga zvanja, cêrkve, sebi izručenih dušah; *č*) *evangjeosku mudrost* u postupanju i ponašanju, u uměrenom govorenju i mučanju; *ć*) napram svim *blagu pravednost* u podêljivanju, zahtêvanju i primanju, — u razsudjivanju i karanju svojih; *d*) *savêršenu uměrenost i trêznost* u uživanju, zatajenju, gorljivosti, — u svemu; *e*) *potrebitu jakost*, koja uzprože zlobu, — razgoni mlačnost, a u dobru ustraje do konca.

B. „*Da je*“ dušobrižnik: *a*) svojih otac i izobražatelj nalik Isukêrstu; *b*) grêšnikom Ivan kêrstitelj i Ivan evangjelista; *c*) ubogim, na koliko može, Ivan milostinjar (Propr. Hungariae 23. Januarii); *č*) bolestnikom milosêrdni Samaritjanin; *ć*) za svoje stado ribar nalik sv. Petru; *d*) kod oltara Filip Nerio; *e*) u nabavljanju nauka Toma akvinatski; *f*) na propovêdnici Ivan Zlatoust; *g*) u molitvi Jakob; *h*) u zvanju Vincencio od Paule; *i*) svojim, još i inostranim Pavao; *j*) čovêk mira po primêru Franje Serafinskog: *k*) pram drûgom brat; *l*) pram poglavarstvu poslušan sin. — Kadno izkusi Ecclci cap. 39. in Com. Doct., — da se ugleda u Apoštola Rom. 11, 13—15.

C. „*Da bude*“: *a*) za slavu Boga vazda revniji, kakono božji poslanik (2. Cor. 5, 18—21.); — *b*) za bližnjega sve dêlateljniji, kakono sô zemlje (Math. 5, 13.); — *c*) za se sveudilj savêršeniji, kakono svêtlo svêta (Math. 5, 14.); — *č*) doslêdno: s ovkraj svet, preko groba blažen.

II.

Drugi dio naznačuje, čemu da se kloni; i to 1.: *a*) 7 glavnim grêhom; *b*) 9 tudjim grêhom; *c*) grêhom proti Duhu sv.; — 2. *glede uma* da se čuva: *č*) zakapati svojstva što se tiče izobraženja i znanostih sv. zvanja; *ć*) neuměti koristna, neučit se valjana, (Ephes. čitavo pog. 3.); — 3. glede *opasna ćudi razpoloženja* neka se kloni: *d*) svojeljubna mnênja, da je od ostalih bolji i pobožniji: *e*) da od svih i prije svih odlikovan bude; *f*) da u tihoći uspêšno dêlujuće nekudi, — a uměreno razboritim osebnosti svoje vazda nenarivava, — svedjer šta god izvanredna silovito nečini i nedoprinosi, n. p. odviš polagano, mnogo hitrije, smutljivo i t. d. 2. Cor. 11, 1—3; — *g*) da brez ozbiljna zatajenja samoga sebe sve najbolje hoće da znade i uredjiva, te od nikog nauka neprima; *h*) da za povišenjem sebe, kano za poslêdnjim dobrom, žêrtvujuć mu ljude i věrne, uegine. 2 Cor. 11, 18. etc.

Zaglava.

Da se naznačena u 1. i 2. dêlu udêlotvoriti mogu, evo nêkih sredstvah: 1. věžbanje u obćoj kêrstj. ascesi (Der Priester im Gebete i t. d. od sv. Al. Maria Liguori. Regensburg 1843.); — 2. u smislu naznačenih i rimskog ovamo spadajućeg obrednika, udioničtvovanje u dioecesanskoj Synodi, prigodom koje vêrhovni pastir sinove svoje vêrhu spomenutih pod A, B, C, a po njih i ukupno stado podučava u věri, pravednosti i u izpovêdanju tih pokrêpljuje na věčno spasenje. Rom. 10, 8—10. (glede koje predstojeće blagodati, izvan Dr. Fesslera učenoga dêlca, u Innsbrucku 1849. izdanog može se takodjer preporučiti biskupskim odobrenjem izdan sêrdačni spis: „Der Klerus auf der Dioecesansynode. *Ein kirchliches Gemälde.* Regensburg 1849. Od vêrlog Dr. Ambergera, ravnatelja sêmeništa). — 3. Promišljanja i razmatranja; ovamo n. p. spadaju: *a*) pastoralne poslanice sv. Pavla; *b*) Pontificale „de Ordinandis“; — *c*) „Memoriale vitae Sacerdotalis“; — *č*) Al. Mar. Liguori „Die Liebe unsers Herrn J. C. im Sakramente des Altares,“ promišljanja za poslanika božjega na duhovno razumljenje i smêrno ovêršavanje nauka danog od Apoštola 1. Korint. pogl. 6. *ç.*

Dopisi.

P. — *Iz Ostrogona* dne 18. kolovoza. U oči svečanostih, kojim će pozorište biti ovaj grad, bit će jamačno milo vašim čitateljem, da iz njega dostanu po koji glas. — Iz panonskog bêrda uputih se ja prama kolêvci ugarskih katolikah, starom gradu Ostrogonu, ponajglavnije s toga, da vidim onaj velelêpni hram, koj povuče na se nesamo u prostranoj austrijskoj carevini već i u odaljenih krajevih obću pozornost. Izčekivao sam, da ću mnogo umêtna i krasna u ovom hramu naći i viděti; nada me nije prevarila, dapače moje očekivanje u mnogom obziru nadkrilila. Vozeći se Dunavom rekao bi čovêk, da taj krasni i gorostasni hram nije drugo,

Digitized by Google

nego kakva mala kapelica; no drugčije mi se pričini, kad u njega stupih, i kad mi njegova sjajnost i veličanstvo někim načinom uznese vèrh sebe duh moj. — Kad sam kroz velika vrata u cèrkvu stupio, odmah mi u oči padoše dvě krasno izvajane slike. Jedna s desne strane nad vratih kapele, u kojoj se nalazi spomenik pèrvostolnika nadvojvode Ambrozija, koj pun oduševljen a za obće dobro kao takov u 23. godini svoje dobe preminù. Ova slika predstavlja Spasitelja kako dèli malenim blagoslov; okô Spasitelja nalaze se apoštoli i dètčica stranom stojeća stranom u naručaju svojih materah. S lěve strane, naime nad vratih Bakačeve kapele, nalazi se druga slika predstavljajuća svetčani ulaz Spasiteljev na cvětnu nedělju u Jerosolim. Pred njim i za njim je světina; něki pred njim prosiplju grančice, a někoji steru odore. Iz daleka stoje naproti Spasitelju preuzoriti g. kardinal i pèrvostolnik Scitovsky, presvětli g. naslovni biskup Német, i preč. g. kanonik Fekete — koje vajar (kipotvorac) zarad toga, što s njim glede toga posla najviše obćiše, tamo stavi. Sva tri od napomenute gospode dobro su pogodjena. — Od kapele, u kojoj je spomenik pèrvostolnika Ambrozija, prama velikom oltaru nalaze se dva mala oltara; na jednom su naslikani: sv. Stěpan kralj, pèrvostolnici Rudnay, Kopacsy i Scitovsky, kako se pred slikom majke Spasiteljeve Bogu mole. Ovim dvěma oltarom naproti stoje takodjer na drugoj strani dva mala oltara. Iza ovih oltarah pred sědali preč. gg. kanonikah dvě su propovědnice. Tako ove kao i kanonička dèrvena sědala dělo su neopisive krasote, i stoje nad doljnjom stranom cèrkve na 11 stubah povišene.

Veliki oltar sasvim je od kararskog mramora sagradjen, i s raznimi izvajanimi kipovi nakitjen. Prekrasno je dělo kipa predstavljajućeg otca Abrahama, pripravna da sina Izaka kao žèrtvu Bogu prikaže. Pred njim stoji malo děte Izak i goreća lomača; za ledji angjeo hvatajući za mač, s kojim biaše otac na ljubezno si děte zamahnuo; a u malo udaljenom gèrmu za žèrtvu ovan privezan. Isto tako velekrasan je kipi, koji predstavljaju poslědnju Spasiteljevu večeru; zmiju, koju podiže Mojsia u pustinji; sv. Martina, Gerarda, Adalberta, Mama, i sa svake strane oltara po dva angjela. Nad velikim oltarom visi prekrasna velika slika, što predstavlja uznešenje B. D. Marie na nebesa; visoka je do blizu 7, a široka 3¼ hvata. To je dělo glasovitog slikara i professora Grigoletta iz Mletakah; nije izvorno sastavljenje, već věrna snimka slavne Titianove Assunte, kao što je snimka iste Assunte i ona slika, što je prije viséla nad velikim oltarom pèrvostolne zagrebačke cèrkve, a sada resi župnu cèrkvu u Pregradi. — Na zidovih u srědini cèrkve diže se visoki svod, koj izvana veliku kubu predstavlja. Ova kuba kao i cěla cèrkva iz nutra je mramorisana, i s najlěpšimi slikami ukrašena, a kroz 12 velikih prozorah dobiva světlost. Sagradjenje same ove kube stajalo je 200,000 fr. sr. neračunajuć ni gradiva, koje je iz pèrvostolnikovih dobarah bezplatno ustupljeno, nit vožnje, koju kmetovi jošte kano takovi badava dadoše. Velike orgulje sa 64 proměne, dělo solnogradskog umětnika Mosera, pomnožavaju cèrkvi sjajnost.

Vrědno je, da štogod napose napomenem o kapelici, koja se pri ulaznih velikih vratih s lěve strane nalazi, kano znaku pobožnosti prama Děvi Bogorodici i blagodatnosti naše gore lista, ondašnjeg někoč pèrvostolnika slavnog stožernika Tome Bakača. Ta kapelica od onog města, na kojem je sadanji novi hram sagradjen, biaše na devet sežanjah udaljena; i dočim biaše blaga želja pokojnog stožernika Rudnaya, da se ova kapelica tik novog hrama prenese, bude to s velikom težkoćom i izvedeno. Dočim biaše sva kapelica mramorom iznutra obložena, sve se je komad po komad snimati i bilježiti morao, da se opet u svojoj pèrvašnjoj cělosti povrati. Tim načinom je 1600 sastavljenih mramornih pločah onim istim redom, kao što prije ponaměstjene biahu, opet na drugom městu poredano. — Cěli oltarić, što se u ovoj kapelici nalazi, skupa sa lěpimi kipovi načinjen je iz kararskog mramora; slika svete Bogorodice, o kojoj pobožna věra tvèrdi, da još pred Tomom Bakačem čudotvorna biaše, omalena je, te se pod srebèrnim poklopom čuva, da joj se samo lice vidit može. Još se i danas ovdě nalazi mramorni stolac, sasvim nalik onomu sv. Stěpana, što sam ga vidio i u kapelici sv. Martina na brěgu panonskom. — Pobožni puk već u stara vremena jatomice je k ovoj čudotvornoj slici gèrnuo; isti Turci toliko su štovanje prama ovoj kapelici osětjali, da su ju u svoj cělosti kroz sve vrěme svojeg gospodovanja za svoju džamiju upotrebljavali. Pod svodom ove kapelice razprostire se na mramoru izrezani slědeći napis:

THOMAS BAKOCZ DE ERDEVD CARDINALIS STRIGONIENSIS ALMAE DEI GENITRICI MARIAE VIRGINI EXSTRUXIT ANNO MDVII.

Izvana od strane Dunava na cèrkvi ima 5 kamenitih kipovah: onaj u srědini predstavlja věru; s desne strane mu je sveti Petar i Stěpan kralj, s lěve pako sveti Pavao i Ladislav. Izvan ovih kipovah nalaze se gore još kameniti kipi četirih Evangelistah: svaki od ovih kipovah važe 200 centih. Gore napomenutu kubu okružuju 24 stupa, koji bakreni krov od svoda suzdèržavaju, svaki je 6 hvatih visok. Medju dvěma od napomenutih stupovah čita se slědeći napis: *Augustissimus Imperator Franciscus Josephus die 2. Julii 1852. regionem circumjacentem hinc lustravit.*

Na dan 31. t. m. očekuje se ovdě njegovo c. k. veličanstvo, sva preuzorita gospoda naše carevine stožernici, svi ugarski nadbiskupi i biskupi, zastupnici kaptolah, i mnogi ini gosti.

U prostranoj knjižnici pèrvostolnog kaptola pokaza mi veleč. g. knjižničar Franjo Ocsovszky izmedju ostalih znamenitostih i jedan svezak slikah predstavlja-

Digitized by Google

jućih razne predèle glasovitog zagrebačkog perivoja „Jurje-Vesi“. Na ovom svezku čitah napisano: „Die 21. Maji 1853. Bibliothecae Ecclesiae Metropolitanae infert Joannes Scitovsky m. p. Card.“ Isto tako napomenuti gospodin sa svom ljubežljivostju pokazivao mi je naslikanu njeg. preuzoritosti g. zagrebačkog kardinala naselbinu „Haulik-Falvu.“ — Duh kèrstjanske nabožnosti u ovom gradu podobro se je sačuvao; s radostju sam slušao, kako školska dětčica pozdravlja prelaseće svetjenike sa „Laudetur Jesus Christus.“

J. — Iz Karlovca. Za dan 23. o. m. biaše navěštena mlada sv. misa, koju je častni otac Pavao Bošnjak, iz reda sv. Franje, imao odslužiti u ovdašnjem hramu presv. Trojice. G. novomisnik hotio je da Višnjem Bogu nebeskog jaganjca pèrviput žèrtvuje u svom rodnom gradu; s toga se je on početkom o. m. povratio iz Beča, gdě se pripravlja za gimnazialno učiteljstvo. — K istoj svetoj sgodi umolio je za rukovoditelja obćeljubljenog g. Matu Žubčića, župnika dubovačkog i zajedno okružnog podarcidjakona. Za deset satih pomenutog dana urečen bi početak sv. mise; nu mnogi pohèrliše i prije osam satih u cèrkvu, za da im koje bližnje město do žèrtvenika u dio padne. A i pravo, jer oko deset satih cèrkva, prem podobro prostrana, biaše dubkom napunjena; tu je bilo viděti i više odličnije gospode, raznih činovnikah, mnogo od gradjanskog stališa, a sijaset prostog puka, takodjer iz obližnjih župah. Sva cèrkva biaše lěpo izkitjena, navlastito veliki žèrtvenik, a novomisniku vèrh glave visio je lěpi věnac. U deset satih evo ti čitava kitjena povorka, i dočim bi sva cèrkva pretvorila se kao u znak slavodobitja, stupi g. novomisnik pred žèrtvenik i započe svoj najsvetiji posao. Znamo, kolika ljubopitnost takovom sgodom u obće vlada, koliko nova misa zanima naš bogoljubni puk, kakova je tad opažnja na sve i svaka, kako su svih oči upèrte u novomisnika, da li imade dosti prisobnosti, kako obavlja, kako pěva? itd. To nedolazi doista iz nikakove želje, da bi tko razsudjivao vèrhu novomisnika, nu iz někog svetog milinja i dopadnosti, koju svatko prama njemu ćuti i želi mu, da taj začeti pèrvi čin čim željnije svèrši. Tako je i bilo. — Nakon věrovanja (credo) pojavi se na propovědaonici g. Simo Stuparić, župnik kamenski, kao današnji govornik. U početku govora napomenuo je, kako je novomisnik s dičnim odlikovanjem izučio svoje nauke, doisto na čast cělom sl. gradu. Zatim krenuo je govoriti o stališu svetjeničkom, o njegovoj važnosti, i tudě oprovèrgao je i ukorio mnoga kriva i zlobna mněnja o tom. Čitav sat vodio je rěč, te najposlě lěpo preporučio novomisniku, da nikad duhom neklone, da vazda najbolje i sve pouzdanje ima u Onoga, koj je obećao, da sa svojimi ostaje sveudilj sve do konca věka, koj je rekao, da se vesele, jer imadu obilnu plaću na nebesih. — Vrědno je, da se takodjer i ovdašnji glasbenici pohvalno napomenu. Pod čitavom sv. misom milozvučni ljudski glasovi bi reć natěcahu se s umětnimi od raznih glasbenih nastrojah, koji da dostojnije i uznositije uzveličaju slavu božju, i po tom sladko ćutjenje i radost nad današnjom svečanostju. U tom osobito hvala pripada g. H., kojega veliko glasbeno znanje na daleko se hvali. — Poslě sv. mise podělјivao je novomisnik obični sv. blagoslov. — Samo šteta, što i veleš. otac guardian, koj se je morao baš ovih više danah u Ljubljani baviti, ovu rědku i toli lěpu svečanost nije mogao svojom nazočnostju ukrasiti.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 23. t. m. u sědnici duhovnoga stola blagoizvolio je preuzoriti stožernik i nadbiskup zagrebački g. *Pavla Guglera*, župnika kod sv. Petra, ravnatelja nadbiskupskoga sirotišta i zapisnika duh. stola, i g. *Franju Gašparića*, župnika vugrovačkoga, tajnika i obrednika nj. uzoritosti i bilježnika duh. stola, uzamši u obzir zasluge, što su ih mnogogodišnjim službovanjem za nadbiskupiju i osobu nj. uzoritosti stekli, naimenovati prisědnike duhovnoga stola. — Ovo zasluženo odlikovanje pobudilo je u krugu znanacah i prijateljah naimenovane gospode najradostnija čuvstva!

— 25. kolovoza. Pod današnjim danom upravio je preuzoriti naš stožernik i nadbiskup laskavo pismo na upravljajući odbor ovdašnjega „čověkoljubnoga družtva,“ s kojim rečenom družtvu za njegove plemenite svèrhe poklanja jednu zemljištno-razteretnu obveznicu vèrhu 1000 for. sr.

— 27. kolov. Danas u jutro poslě 6. ure odputovao je preuzoriti naš stožernik i nadbiskup kroz Poličane i Beč u Ostrogon, kao što već javismo u prošlom broju.

— Prošaste godine poslat je u Rim jedan mladić iz ovdašnjega nadbiskupskoga sěmeništa, da u tamošnjem Collegio Romano sluša mudroslovne i bogoslovne nauke. Ove godine uputit će se drugi jedan mladić u istu svèrhu u pèrvostolni grad katoličanstva. — Druga dva mladića poslat će se na bogoslovne nauke u osrědnje sěmenište u Peštu. Tamo ima nadbiskupija zagrebačka pravo na dva pitomačka města, no od g. 1848. nije se s poznatih uzrokah ovoga prava uživala.

— Iz latinske listine, koju smo gori više priobćili, bit će uviděli naši čitatelji, da je na predlog preuz. stožernika i pèrvostolnika Scitovskoga sv. otac privolio na to, da se dosadanja sjedinjena dèržava austriansko-ugarske milosèrdne bratje pod imenom sv. Mihalja razděli na dvě, naime na austrijansku, kojoj će ostat ime sv. Mihalja, i ugarsku, kojoj je dano ime „neoskvèrnu-

Digitized by Google

toga začetja bl. D. M.". K ovoj poslědnjoj spala je i kuća naše milosèrdne bratje u Zagrebu.

Iz Beča. Nj. uzoritost g. kardinal i nadbiskup *Viale Prelà*, bivši pronuncius u Beču, krenuo je dne 24. t. m. iz Beča i uputio se na svoju stolicu u Bolonju. Njegova uzoritost ostat će u najugodnijoj uspomeni kod svih onih, koji imadoše priliku približit se mužu, koga sve krěposti života, sva plemenita svojstva duha i sèrdca jednako rese.

Iz Ugarske. Priobćujemo ovdě poslanicu pèrvostolnika ostrogonskoga, kojom je sve vèrhovne pastire i kaptole cěle austr. carevine pozvao na svečanost posvetjenja ostrogonskoga hrama. Ima u njoj i někih potanjih podatakah o istom hramu, radi kojih će ista pozivnica, upravo u oči napomenutoga posvetjenja, dvostruko zanimiva biti.

„Illustrissime Domine Episcope!

Quod ardentibus votis anhelabam, et effusis precibus a Deo efflagitabam, ut nimirum Basilicam Strigoniensem, principem Hungariae Ecclesiam consecrarem, id largiente Domino, Dominica XVI. post Pentecosten, in diem 31-um Aug. a. curr. incidente perficere intendo.

Grandi huic operi, ut notum est, primus manum admovit piae memoriae praedecessor meus, Cadinalis *a Rudna*, qui anno 1822. inter festiva totius Regni gaudia, in praesentia Serenissimi Regni Palatini Archi-Ducis *Jesephi*, primarium hujus Basilicae lapidem deposuit molemque ejusdem ad illam altitudinem eduxit, quae zelum ac piam ipsius liberalitatem sat superque orbi annunciavit.

Pari zelo ac virium impendio opus continuavit alter, aeque piae memoriae, praedecessor meus Princeps *Josephus Kopácsy*, qui imposito toti moli tecto eandem contra vim tempestatum tutam reddidit.

Ipse qnoque, dum hanc principalem cathedram conscenderam, eo conatus ac studia mea direxi, ut opus Basilicae laetiora in dies capiat incrementa. Quantum per temporum adjuncta licuit, omnes, quae a quotidianis necessitatibus supererant, facultates promptissime impendi, ut ipsa Basilica interne decoretur ac ad celebrandum cultum divinum sufficienter instruatur. Adjuvante Deo, qui bonus est sperantibus in se, opus ipsum eousque perduxi, ut praeter consummationem alterius turris ac propylaei ad integritatem nihil amplius desideretur.

Jam ergo prope est tempus, ut in loco isto, qui multorum annorum spatio nonnisi feralem armorum strepitum reddidit, iterum dulcis Psalmorum resonet sonus, et horrendae effusi toties sanguinis maculae jugibus orantium lacrymis diluantur. — Vestigia S. Adalberti iterum speciosi pedes Pontificum evangelisantium pacem, evangelisantium bona prement. — Cunas S. Stephani Regis et Apostoli nostri tenera pietate cingemus ac assidue invocabimus, ut sicut propagator Ecclesiae exstitit in terris, ita sit ejusdem gloriosus propugnator in coelis. — Ascendemus in montem Domini, et dum pia mente recolemus exinde insonuisse evangelicam tubam omni populo Hungariae, inde egressos fuisse Duces et Pastores, qui verbi divini potentia gladios in vomeres et lanceas in falces conflaverunt: cum summo devotionis affectu exorabimus patrem luminum, ut antiqua sua miracula nostris etiam saeculis coruscare faciat ac misericorditer concedat, ut omnibus, qui christiano nomine in isto regno censentur, una sit fides mentium et pietas actionum. Quocunque gressum figemus, ubique novi pietatis et devotionis igniculi animo nostro subjicientur; regalis dignitatis inauguratio, legum, quibus diu et feliciter continebamur, sanctio, Archi-Episcopatus hujus et decem Episcopatuum fundatio, Ecclesiarum et Clericorum dotatio nullibi non memoriae occurrent ac pietatem nostram toties inflammabunt.

Sed recte ideo, quia mons, in quo aedificata est haec domus Domini, tantorum mirabilium et tam sacrorum pignorum memoria, totiusque adeo Gentis Hungarae veneratione sacer est, simulque ipsius dedicationis solemnitatem amplius adhuc augustam et venerandam reddit: omnino convenit, ut hanc festivitatem quo majore cum splendore agamus. Quia vero nullum majus ornamentum diei huic conciliari posse arbitror, quam si lapides vivi, seu fideles, et lapides angulares, seu Pontifices quo majore numero in Christo, ceu almae Sionis aemuli, juncti, veluti alterum templum efformaverimus, et concordi voce concinerimus: „Gloria Tibi Domine" nihil moror Illustrissimum Dominum Episcopum fraterna cum fiducia orare, ut in communionem tantae festivitatis venire, hocque modo erga me etiam fraternae affectionis documentum praebere, casum autem in omnem de sua voluntate me usque finem mensis Julii certiorem facere dignetur.

Qui pretiosissimis affectibus commendatus jugi cum cultu persisto Strigonii die 1. Julii 1856.

Illustrissimi Domini Episcopi addictmus frater

Joannes, Card. Archi-Eppus."

Iz Ostrogona. Ostrogonski kaptol dostao je opet pravo, da se smije zaoděvati cèrkvenim ruhom, što se zove Cappa major. Članovi ovoga kaptola imadoše već odprije na to pravo i posluživahu se s njim do g. 1543.; zatim preselivši se radi turskih navalah u Tèrnavu, prestaše nosit ovo odělo. Buduć pako ovo pravu „per non usum" zagodom prestaje: trebalo je k tomo nove dozvole. Nj. uzoritost g. stožernik i pèrvostolnik ostrogonski zamoli u to ime sv. otca, koj je pèrvostolnom kaptolu isto pravo ponovio. — Dne 30. t. m., kao u oči posvetjenja nove basilike, predat će se prije večernice svetačnim načinom Cappa major članom pomenutoga kaptola.

Dopisnica.

G. *V. S.* u *P.* i g. *J. B.* u *Č.* Na Vaše štovane dopise javljamo Vam, da predplatjevine na drugo polugodište na Vaše ime od nikud neprimismo. List Vam se po Vašoj volji dostavlja.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 36. — TEČAJ VII. U SUBOTU 6. RUJNA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Data notione Indulgentiarum, probetur: Ecclesiae a Christo Domino concessam esse potestatem Indulgentias largiendi, earumque usum populo christiano maxime salutarem esse; exponantur obligationes Pastoris animarum erga fideles ex obtutu illo, ut hi in sacris Indulgentiis digne et fructuose participent. —

Indubitatum religionis nostrae dogma est: remissa in Sacramento Poenitentiae culpa et poena aeterna, non una remitti omnem etiam poenam temporalem, sed hanc plerumque luendam superesse in hoc saeculo, aut futuro, nimirum in Purgatorio. Poena haec temporalis pro peccatis residua redimi potest per opera satisfactoria seu pia et laboriosa, a Sacerdote injuncta, aut etiam sponte suscepta. Verum cum ob naturae humanae infirmitatem, vel etiam ob vitae brevitatem plerumque contingat, ut satisfactiones nostrae a gravitate delictorum exaequanda multum distent; Christus D. pro infinita sua benignitate huic miseriae ac insufficientiae nostrae consuluit, data Ecclesiae potestate, in subsidium ut supplementum satisfactionis nostrae largiendi Indulgentias. Intelligitur autem Indulgentiarum nomine: Remissio poenae temporalis, peccatis quoad culpam remissis adhuc debitae, extra Sacramentum facta per applicationem satisfactionis Christi et Sanctorum, ab eo, qui potestatem habet spiritualem Ecclesiae Thesaurum dispensandi.

A. Jam potestatem hanc Indulgentias largiendi Ecclesiae a Christo D. revera concessam esse, loquitur S. Scriptura, Traditio, et continua Ecclesiae praxis. Etenim:

1. Christus Dominus, prout legitur Math. cap. 16. v. 16. et seq., post solennem illam divinitatis suae confessionem a Petro factam eidem dixit: „Tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis: et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis.“ Et ibidem cap. 18. v. 18. ad omnes Apostolos ait: „Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo: et quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.“ Tum vero Joann. cap. 20. v. 23: „Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.“ His sacris eloquiis Christus Dominus Apostolis eorumque successoribus, absque omni limitatione aut restrictione, contulit potestatem ligandi et solvendi, peccata remittendi ac retinendi; quia vero peccata duplicem reatum continent, videlicet culpae ac poenae, et hujus quidem tum aeternae tum temporalis: sequitur eoipso Christum D. Apostolis eorumque successoribus concessisse potestatem non solum culpam et poenam aeternam remittendi, sed et poenam temporalem. Et profecto si Christus D. Ecclesiae contulit potestatem, longe majorem, remittendi culpam omnem et poenam aeternam; merito creditur, eidem etiam contulisse potestatem minorem, seu remittendi poenam temporalem. Jam vero remissio poenae temporalis pro peccatis residuae constituit Indulgentias; ergo ex supra adductis Christi Domini verbis tamquam e fundamento deduci potest, Ecclesiae a Christo D. concessam esse potestatem Indulgentias largiendi.

2. Hoc ipsum facto suo ostendit Paulus Apostolus, dum incestuosum Corinthium, quem 1. ad Corinth. cap. 5. v. 4. et seq. „in nomine Domini nostri Jesu Christi tradidit Satanae in interitum carnis“ anno vix expleto communioni fidelium restituit, ulterioresque poenas eidem condonavit; ita rescribens 2. ad Corinth. cap. 2. v. 6. et seq. „Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio haec, quae fit a pluribus: ita ut e contrario magis donetis et consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui ejusmodi est.“ V. autem 10. ait: „Cui autem aliquid donatis, et ego: nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,“ id est personam Christi gerens, seu

Digitized by Google

auctoritate ab Ipso mihi concessa. — De vera condonatione poenarum locum hunc exponunt ex Patribus Graecis: S. Chrysostomus, Theophylactus, Theodoretus et Oecumenius; ex Latinis: S. Ambrosius et S. Pacianus. — Quod jam divus Paulus fecerat, id ipsum

3. Ecclesia Christi D. per omnia successive saecula usque ad hodiernam diem continuavit. — Et quidem saeculo 2. et 3. in usu erat, ut poenitentibus ob libellos seu preces Martyrum in carcere detentorum opera satisfactoria relaxarentur. Testis hujus est Tertullianus et S. Cyprianus. Primus quidem in libro ad Martyres cap. 1. ita scribit: „Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes a Martyribus in carcere exorare consueverunt.“ — Alterius vero plura habentur testimonia tum in libro de lapsis, tum in variis epistolis, speciatim epistola 12., ubi inter caetera ait: „Ut qui libellos a Martyribus acceperunt et praerogativa eorum apud Deum adjuvari possunt, si incommodo aliquo et infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata praesentia nostra, apud Presbyterum quemcunque praesentem, vel, si Presbyter repertus non fuerit, et urgere exitus coeperit, apud Diaconum quoque exomologesin facere delicti sui (petitionem veniae) possint: ut, manu eis in poenitentiam imposita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres litteris ad nos factis desideraverunt.“ Epistola autem 10. Martyres, qui pro lapsis intercedebant, ita hortatur. „Et ideo peto, ut eos, quos ipsi vidistis, quos nostis, quorum poenitentiam satisfactioni proximam conspicitis, nominatim designetis libello, et sic ad nos fidei et disciplinae congruentes litteras dirigatis.“ Porro praxim Indulgentias largiendi saeculo 4. viguisse, ostendunt Concilia eodem saeculo celebrata, in quibus Episcopis datur facultas poenitentibus intuitu fervoris poenitentiam seu satisfactionem injunctam relaxandi, videlicet tempus poenitentiae contrahendo, aut eam mitigando. Sic Patres Concilii Ancyrani anno 314. can. 5. declararunt: „Statuimus, ut Episcopi modo conversationis examinato potestatem habeant vel humanius erga eos (poenitentes) agendi, vel plus temporis adjiciendi.“ Patres vero Concilii Nicaeni anno 325. can. 12. ita loquuntur: „Quotquot metu et lacrymis atque patientia vel bonis operibus conversionem suam in re, non simulatione demonstrant; hi tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent. Postmodum vero licebit Episcopo de his aliquid humanius cogitare.“ Hoc ipsum statuit Concilium Laodicenum paulo post celebratum can. 2. Idem faciendum docuerunt etiam Patres hujus saeculi, uti S. Gregorius Nyssenus, qui in epistola ad Letoj can. 5 ait: „Eadem erit observatio ab eo, qui Ecclesiam administrat, et pro ratione conversionis illi quoque poenae extensio rescindetur — — — si poenitentiae magnitudo tempus vincat et superet correctionis studio eos, qui in longo tempore praestituto susceptas a se maculas segniter eluunt.“ Similia habet S. Basilius et alii. — Eandem praxim obtinuisse saeculo 5. docet Leo M. ep. 79. cap. 5. Innocentius I. ep. 1. cap. 7. nec non Concilia ejusdem saeculi. Et ita postea quoque continua saeculorum serie usque ad nostra tempora Ecclesia Catholica usa est hac potestate largiendi Indulgentias; prout constat ex variis Conciliis et Bullis R. Pontificum. — Quia ergo a primordiis suis Ecclesia hanc potestatem semper exercuit, et quia omnes sive Doctores Ecclesiae, sive Pontifices, sive Concilia de Indulgentiis, tamquam de re in Ecclesia semper usitata, loquuntur; neque indicari potest auctor, vel locus, aut tempus (nisi usque ad Apostolorum tempora ascendamus), quo primum concessae fuerint; — sequitur omnino, quod Ecclesia potestatem hanc ab ipso Christo Domino fundatore suo acceperit. — Hoc etiam expresse definitum est a Concilio Tridentino Sess. 25. Decreto de Indulgentiis, ubi haec statuit: „Cum potestas conferendi Indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit, atque hujusmodi potestate, divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit: sacrosancta Synodus Indulgentiarum usum Christiano populo maxime salutarem, et sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet, et praecipit; eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem juxta veterem, ac probatam in Ecclesia consuetudinem adhibere cupit; ne nimia facilitate Ecclesiastica disciplina enervetur.“

Fons Indulgentiarum, ex quo desumuntur, suamque accipiunt virtutem, est Thesaurus Ecclesiae, constans ex superabundantibus satisfactionibus Christi et Sanctorum. Hunc Thesaurum revera existere, seu esse in Ecclesia merita satisfactoria superabundantia Christi et Sanctorum, quibus juvari possunt ii, qui adhuc poenae temporalis debito tenentur, addubitari nequit. Quod enim ad merita Christi attinet; cum passio ejusdem, tamquam verbi incarnati, infiniti sit pretii: nemo id absque impietate negare potest, nisi ipsam vicariam Christi satisfactionem, ac nostram per ipsum redemptionem negare voluerit. Quoad Sanctos vero pariter certum est, plurimos eorum magis in hac vita satisfecisse, plures labores ac passiones pertulisse, quam necesse erat ad delendum reatum poenae temporalis, cui obnoxii erant. Quae su-

Digitized by Google

perabundantes satisfactiones Sanctorum minime perierunt, sed permanent ante oculos Dei, et cum aliis indigentibus Ecclesiae membris communicari possunt, prout liquet ex dogmate de Communione Sanctorum, quam in Symbolo profitemur. Quod ipsum Ecclesia Catholica semper agnovit, ut ostendunt Indulgentiae, quae primis saeculis ob preces et satisfactiones Martyrum concedebantur; nec non testimonia SS. Patrum uti: S. Ambrosii de Poenit. Lib. 1. c. 15; S. Chrysostomi Homil. 41. in 1. ad Corinth., et aliorum. Huc accedunt propositiones a R. Pontificibus damnatae. Sic Leo X. damnavit hunc Lutheri articulum: „Thesauri Ecclesiae, unde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi et Sanctorum." Atque a Pio VI. damnata est similis propositio Synodi Pistoriensis. — Sciendum quoque est, juxta Ecclesiae Catholicae doctrinam Thesaurum hunc primario ac principaliter constare ex infinitis meritis Christi, tum vero ab his dependenter ex meritis seu satisfactionibus Sanctorum, quae ex illis omnem vim et efficaciam suam acquirunt, ac ideo praecipue in Thesauro Ecclesiae reponuntur, ut inde honor et gloria proveniat meritis Christi, tum Sanctis ipsis, quos Christus in gloria sibi voluit sociare, ac ne satisfactiones eorum superabundantes otiosae et sine fructu maneant. Neque superfluae censeri possunt satisfactiones Sanctorum; quamvis enim merita Christi infinita sint: nobis tamen non applicantur nisi modo finito, quibus proin non repugnat superaddi satisfactiones Sanctorum.

B. Quod attinet ad alteram propositionis nostrae partem: Concilium Tridentinum decreto supra citato expresse declaravit: usum Indulgentiarum populo Christiano maxime esse salutarem, eosque anathemate damnat, qui illas inutiles esse asserunt. Et revera non potest non utile ac salutare esse, quod Christus instituit, et quod Ecclesia juxta potestatem sibi a Christo traditam omni tempore in commodum fidelium dispensavit. Licet vero Concilium Tridentinum disertis verbis haud definiverit, quo sensu Indulgentiae utiles sint? pro certo tamen habendum est, neque sine temeritate ac impietate negari potest: Indulgentias in foro Dei valere, et non solum in foro Ecclesiae; seu per Indulgentias remitti poenas divinae justitiae debitas, non autem mere ecclesiasticas, externas. Quam doctrinam evincimus ex s. Litteris ac perpetuo Ecclesiae sensu.

Quod enim ad s. Litteras attinet:

1. Christus Dominus verbis supra allegatis Matth. cap. 16. v. 19. et cap. 18. v. 18. Apostolis eorumque successoribus potestatem ligandi et solvendi contulit, illa solenni sponsione adjecta: „ratum, validumque fore in coelis", quod illi disposuerint in terris; cum ergo certum sit ac evictum, iisdem verbis includi potestatem remittendi poenam peccati temporalem seu Indulgentias largiendi: neccessario sequitur, eas in foro Dei valere.

2. Paulus Apostolus 2. ad Corinth. cap. 2. v. 10. dicit, se incestuoso Corinthio residuam poenae partem donasse „in Persona Christi" h. e. in nomine, vice et auctoritate Christi, proin etiam coram Deo valide; et quidem illius poenae partem, qua obstrictus coram Deo tenebatur, „ut spiritus ejus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi," velut loquitur Apostolus 1. ad Corinth. c. 5. v. 5.

Talem quoque semper fuisse sensum Ecclesiae in largiendis Indulgentiis apparet:

1. Ex apertis S. Patrum testimoniis supra adductis, quibus affirmant, per Indulgentias poenas illas remitti, quibus maculae animae eluuntur, easque efficere, ut lapsi veniant ad Dominum cum pace, seu ut Domino reconcilientur. — Idem ostendit Tertullianus, qui jam Montanista factus libro de Pudicitia cap. ult. Indulgentias, quae ad libellos Martyrum tribuebantur, impugnans ait: „Quis permittit homini donare, quae Deo reservanda sunt? Sufficiat Martyri propria delicta purgasse — — — quis alienam mortem sua solvit, nisi solus Dei filius?" Ex quibus verbis clare elucet, communem fuisse illa aetate apud Catholicos fidem ac persuasionem, Martyrum satisfactiones aliis communicari posse, et Indulgentias intuitu illarum concessas etiam in foro Dei valere.

2. Ecclesia antiqua omnino credidit, prout ex testimoniis S. Patrum constat, satisfactiones poenitentibus impositas coram Deo quoque vim et efficaciam habere ad remittendam poenam temporalem divinae justitiae debitam; ac proin per Indulgentias, quae ab his satisfactionibus poenitentes absolvebant, non solum poenae Ecclesiasticae, sed et Deo debitae remittebantur. Quodsi enim rebus sic stantibus per Indulgentias nonnisi poenae Ecclesiasticae remissae fuissent: Ecclesia, uti jam advertit S. Thomas, hujusmodi Indulgentias tribuens magis damnificaret, quam prodesset; quia remitteret ad graviores poenas, scilicet Purgatorii, absolvendo a poenitentiis injunctis.

3. Indulgentiae vim suam et efficaciam sortiuntur ex meritis seu satisfactionibus Christi et Sanctorum, prout Ecclesia hoc semper persuasum habuit; jam autem ad solvendas poenas mere Ecclesiasticas in foro externo, meritis Christi et Sanctorum opus non esset; cum illas Ecclesia vi potestatis sibi tamquam societati externae necessario competentis solvere possit.

4. Concilium Tridentinum aperte potestatem Ecclesiae Indulgentias largiendi eo sensu vindicat, quo Novatores saeculi 16. eam rejiciebant: sed

Digitized by Google

Novatores hi nunquam negarunt, Ecclesiam posse remittere poenas, quas ipsamet propter externam disciplinam statuerat; quin imo id diserte professi sunt, et solum inficiati sunt, valere Indulgentias in foro interno, ad remittendam poenam temporalem divinae justitiae debitam.

5. Concilium Tridentinum, ut supra dictum, declaravit: usum Indulgentiarum esse populo Christiano maxime salutarem ac retinendum. Verum poenitentia illa publica jam pluribus saeculis ante aetatem Concilii Tridentini desiit; quomodo ergo, si Indulgentiae nil aliud essent, quam remissio hujus publicae poenitentiae, potuissent declarari utiles et retinendae? cum potius tamquam inutiles et superfluae rejici debuissent. — Unde necessario statuendum est, mentem Concilii Tridentini fuisse, Indulgentias ad forum divinum pertinere, seu vim habere remittendi poenas temporales divinae justitiae debitas. Tanto magis, quia Concilium Tridentinum Indulgentiarum usum absque dubio eo modo, prout tunc temporis obtinuerat, salutarem, ac retinendum esse declaravit; jam vero communis erat illo tempore fidelium sensus et persuasio, Indulgentias in foro Dei valere; et pauci illi Theologi, qui contrariam tuiti sunt opinionem, ab aliis numero et auctoritate longe potioribus impugnati et refutati sunt. Praeterea Sixtus IV. anno 1479. damnavit propositionem Petri de Osma: „Papa non potest indulgere alicui viro poenam Purgatorii.“ Leo vero X. hanc propositionem Lutheri: „Indulgentiae his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae apud divinam justitiam.“ Proin merito creditur: mentem Concilii Tridentini fuisse, Indulgentias in foro Dei valere.

(Konac slědi.)

Borba proti „Universu.“

Medju katoličkimi časopisi u Francezkoj obstoji već od dužega vremena něko protivljenje i različnost načelah i mněnjah, što se je u najnovije vrěme u očito neprijateljstvo i žestoku borbu izvěrglo, te s toga děržimo za svoju dužnost, da o tih dogadjajih svoje štovane čitatelje potanje izvěstimo.

Već smo jednom prije spomenuli prepirku, što se medju „Universom“ i medju Montalembertovim časopisom „Correspondant“ biaše zametnula; u novije doba pristao je uz ovaj poslědnji list i „Ami de la Religion,“ te oba nemilice udaraju na Univers, hoteći svakako da mu zakrenu vratom. Nezadovoljni Universovi protivnici time, što svaki dan po rečenih novinah nasěrtju na njega, izdadoše proti njemu inače veoma věšto sastavljenu brošuru pod naslovom: „Univers jugé par lui même“ (Univers po sebi sudjen). Pisac ove brošure pokupio je više starijih i novijih tvěrdjenjah iz Universa, te uzporedjujući i stavljajući ih u opreku podiže tužbu proti Universu. Prigovara mu, da je svěrzikapa, god. 1845. ašikovao je s demagogiom, god. 1848. branio je demokraciu i tvěrdio, da je papa Pio IX. okěrstio demokraciu: a sada je prijatelj absolutisma. Prije toga zahtěvaše za svakoga čověka slobodu: a sada je proti cěrvenom Sièclu hustio redarstvo; prije hotjaše cěrkvu od děržave sasvim oddružiti: sada žudi jednu s drugom tako spojiti, kao što je spojena duša s tělom. Tuži se nadalje, da se Univers preko měre děrži traditionalne philosophie, a prava čověčjega uma hoće da stegne; da povod daje strankam i razdvojenju, dočim medju gallikanci i ultramontanci nesklad podhranjuje; napokon da katoličkim interessom više štete nanosi nego li prudi. — Za obranu Universa podigao se je kardinal Bonald, nadbiskup lionski, zatim arraski i saint-cloudski, kao i inih više biskupah. — Ovaj nesklad izmedju katoličkih listovah u Francezkoj svakako je sažaljenja vrědan, buduć im sile, koje bi sjedinjene trebale da budu, nepotrebno cěpa.

Najbolje će se naši čitatelji upoznati sa stanjem, uzroci i ponukami, kao i sredstvi ove journalističke borbe, ako im priobćimo list, koj je u tom poslu arraski biskup pisao učredniku časopisa „Ami de la Religion.“ Glasi ovako:

„Gospodine učredniče!

Izkazaste mi čast poslanjem Vaših sastavakah pod naslovî: „Univers i Index“, „Univers po sebi sudjen“ i t. d. Hvala Vam na tom, buduć mi tim pružiste priliku, da javno i iskreno kažem, što o Vaših sastavcih, i u obće o onom žestokom boju děržim, koj se odněkle proti Universu bije.

Najprije treba da něšto primětim, što mi se samo i nehotice nametje. Kad bi Vi htěli ujednostavnit pitanje, o kom se radi, kad bi se Vi htěli stavit na gledište istine i cěrkve, běrzo bi se utaložilo nevrěme, što Universu prěti, mi bi se svi upokojili, i svi bi opet živili u miru. Vi biste mogli dakako reći: „Po mojem mněnju Univers je na štetu; on izabire neshodna sredstva, kojimi hoće da dobroj stvari služi. Meni se nedopada nit saděržaj nit oblik njegov. Želio bih, da prestane, pa da ga zaměni drugi publicistički list, koj bi se s mojim uvěrenjem i směranjem bolje slagao.“ Al na drugoj strani morali biste ujedno reći: „Univers, koj se meni toli zločest čini, imade ipak medju svetjenstvom i pravověrnimi světovnjaci u Francezkoj i u inozemlju mnogo privěrženikah i do udivljenja. Oni, koji ga hvale, a nezametju, kakono ja, mogu se ravno varat, ali mogu li se ja nadat, da ću ih predobit za svoju stranu i narinut im svoje mněnje? Nipošto.“ — Nadalje morali

Digitized by Google

biste si i to prije svega kazati: „Sveta stolica poznaje put, kojim grede Univers u svemu, što je bitno, i što on na obranu věrozakona i konservativnih načelah piše. Pa sveta stolica, premda je višeput već Univers na razni način světovala, nije ga ipak nikad osudila. Hoću li dakle ja da mudriji budem od sv. stolice?“ Treba ostavit Univers da i on živi, ili ako mu je već umrěti, da bar premine mirnom smèrti.“

Ovakovo govorenje, gospodine učredniče, slagalo bi se sasvim sa zdravom logikom, pa kad bi Vi ovako besědili bili, ili jošte sada besěditi htěli, budite uvěreni, da „Ami de la Religion“, koj se možebit premalo čita, nebi gorje prošao. Ali Vi imate drugu osnovu, a slědite ine naputke. Dà u ovaj par izvèržen je Univers udvostručenim udarcem sdruženja, koje je iz najinorodnijih silah sastavljeno. U ovom sdruženju, ka kojem se dolazi na tisućovèrstnih stazah, u kom se stiču tisućovèrstna mněnja, svim je taj jedan cilj, koj bi se dao izrazit stavkom: Delenda est Carthago! Doctrinarci, štovatelji repraesentativnoga ustava, gallikanci, uměreni republikanci, fusioniste, stranke pobědjene, svi ovi, pošto smèrtnu osudu nad krivcem radostno podpisaše, prisvajaju si počast, da su ga pogubili i iztiskali mu poslědnje uzdisaje. Čudnovata u istinu i žalostna prizora! Pa Vi pušete s inimi u isti rog, vi vičete, da je cèrkva u pogibelji, Vi se družite s najopréčnijimi življi, samo da možete na dnevnik, koj, kako se vidi, dèržite za vrelo svega zla, što u světu biva, navaljivati i stèrmoglavit ga, dočim nadbiskupi i biskupi, koji takodjer ljube cèrkvu, u isto vrěme očituju, da bi propast Universa bila javna nesreća.

Velite, da je Univers prežestok, te da neprestano bljuje sarkasme i uvrěde i t. d. Svi Vi, koji nanj udarate, jeste li uzori uměrenosti? Zar se Vi nikad nerazgnjevite i nerazžestite? Vi bockate i zadirkivate unj neprestano, Vi mu nedate ni jednog trena da miruje, neštujete niti naměre, niti osobnosti njegovih učrednikah. Vi tražite bez prestanka dokaze proti njemu; jučer razposlaste něku zlohotnom věštinom napisanu knjižicu proti njemu; danas sastavljate iz njegovih listovah izreke i odlomke izrekah proti njemu, koje sada posve drugi smisao imadu, te im se lasno može podmetnut znamenovanje, koje i kakovo hoćete; sutra ćete proti njemu izvest na bojište sve pokrajinske novine, koje Vam služe, one će kao na okladu opetovat sve vaše rěči, nenapomenuvši niti rěčce o obranah i odgovorih proti njim; kasnije smislit ćete opet něšto drugoga, poslužit ćete se inakim oružjem. Pa bi jošte radi, da Univers šuti. Kada se svojim pravom i duševnimi darovi, što mu ih Bog poděli, posluži, te Vaše dokazivanje prevèrne i směšnim učini, to vi dèržite za zločinstvo: je li to pravedno i sdušno?

Dobro nam je znano, da Univers nije nepogrěšiv ni savèršen, da ima i on manah i pogrěšakah, kojim je sve podvèrženo, što prolazi kroz čověčje ruke. Koj hoće da o njem sudi, treba da misli na kušnje i okolnosti, u kojih živimo. Mi ga ljubimo i podupiremo. Zašto? Jerbo se posvetjuje pobědi dobre stvari, jerbo cèrkvu gorljivo ljubi, jerbo njegovi učrednici, uzoriti kèrstjani, nikad nit novacah nit častih netražahu. Oni žive ubogo. Zadatak im je težak; a oni poznadu dobro i napore i stradanja.

Kod svih nesrećah, što naš narod postižu, zar neupravljaju oni pèrvi poziv na kèrstjanske milosèrdje? A one svote, što njihovim posredovanjem pritiču postradavšim, zar nedokazuju do volje, koliko njihov glas vlasti imade u sva plemenita sèrdca?

Tvèrdite, da se je Univers prije duhom prevrata zamamit dao, dočim sada čuči pod nogami despotisma. — Ova težka tužba je neosnovana. Mi smo sasvim uvěreni, da Univers nije nikad slědio politike različne od cèrkve, te upravo radi toga je on na pravom putu i može velikoj zadaći poredka i družtva velikih uslugah učiniti. Branitelji věrozakona nisu nikad drugačije postupali. Ako Vi ovaj ili onaj politički sustav bezuvětno prigèrlite, ako se Vi ovoga sustava neodbitno u svemu okorno dèržite, šta ćete učiniti, kad neodolivi uzroci i dogadjaji novi poredak obstojavših stvarih uztrebaju? Vi ćete radi toga izjavit svoje sažaljenje, to je u redu; Vi ćete imat svoje naklonosti, te su hvale vrědne, ali jeda li će Vam naklonosti Vaše i sažaljivanje Vaše pokazat, što bi najshodnije bilo, što bi se najlakše izvest dalo, što bi za cèrkvu i družtvo najbolje bilo? O tom se može dvojit. Kad bi se Univers u naručaj oppositie bacio bio, kad bi nezahvalan i nepravičan bio napram vladi, koja nas je sačuvala od brodolomja, Vi biste mu mnogo toga oprostili. — Kažete, da Univers pravi razkolničtvo medju duhovnici i světovnjaci. . . Gdě su Vam dokazi za ovo tvèrdjenje? U naše vrěme, kadno su zablude toliko svezah razkinule, a osnove našega staroga družtva amo i tamo raztresle, treba nam sloge više no ikad prije. Dobro to znadu biskupi, te se zato boje istoga osamljenja, zato sazivaju sabore, nastoje jedinstvo i slogu uvest u sve naležnosti cèrkve, a kupe se oko sv. stolice tolikom revnivostju, kojoj gotovo priměra neima. S druge strane nižje svetjenstvo svojim ponašanjem i privèrženostju k Rimu zaslužuje da mu se divimo. Zar Vam nepada u oči liturgični pokret? Zar si ov nekèrči put svuda neodolivom silom? Ovaj jedan čin kaže sve. On nam zasvědočava, da sve naše cèrkve bez iznimke hoće da novimi vezi spojene budu s materom-cèrkvom.

Preko granicah onih istinah, u kojih svi katolici treba da složni budu, počimlje, kao što znate, slobodno polje mněnjah. Ima više načinah dělovati dobro. Vaša mněnja u bogoslovju, mudroslovju i politiki nisu vazda i naša. Mi o tom ipak šutimo, nekorimo Vas za to, pače dostojno uvažavamo, što za Boga i cèrkvu činite. Zašto se i Vi nedèržite ovoga pravila napram Universu? Pa zatim stoji pred nami i proti nam nenabožna štampa, pisci romanah i bezvěrnici. Da znate, Univers imade i

Digitized by Google

izvèršuje posebno zvanje proti ovim hudobnim izopačenim piscem. Pa u tom on donosi korist, kakove Vi nikad doněli niste, kakove nikad doněti nebudete; u tom on zadaje strah, pa i ako ovaj strah, kojim plaši dušmane naše, nije za nje početak mudrosti, to on barma ublažuje zla, što nam ih nanose. Pustite ga s toga za volju Boga da na tom putu stupa, a duševne svoje sile, koje svaki dan upotrebljavate progoneći ga, štedite na to, da Vam dnevnik više uvažavan bude.

Imam čast i t. d.

† Petar,
biskup saint-cloudski."

„Ami de la Religion" uztvèrdio je, da je većina francezkih biskupah proti Universu, poimence da kardinal Bonald, nadbiskup lionski, spada medju njegove odlučne protivnike. Pod 17. kolovoza objavlja Univers list istoga kardinala ovakova sadèržaja:

„Žao mi je, što se moje ime upotrebljava proti Vam, te da su se njim kao oružjem proti Vašem dnevniku poslužit gledali. Istina ja biah u pitanju klassikah protivnoga mněnja od Vašega. O tom mislim onako, kako misle i rimska sveučilišta, ali u svemu drugom dělim misli prečast. gosp. arraskoga biskupa, te kao što on, tako i ja obustavu Universa dèržao bih za nesreću, koja bi věrozakon odvažna, gorljiva i oštroumna branitelja lišila.

Primite uvěrenje mojega osobitoga štovanja itd."

Univers istoga dana javlja, da je u istom smislu primio poslanicu od montpellierskoga biskupa, koju je ovaj nanj i na „Ami de la Religion" upravio, i koju će Univers sutradan priobćiti.

U najnovije doba došlo je više francezkih biskupah u Pariz, kao što se piše ponajviše tom naměrom, da ovu razmiricu medju „Universom" i „Ami de la Religion-om" poravnaju.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Dne 31. kolovoza preminuo je na Kiseloj vodi u Rogatcu prečatni g. *Ivan Korač*, kanonik pèrvostolne cèrkve zagrebačke, u 54. godini života a 30. misničtva. Istom malo měsecih kanonik uputio se je bio u rečeno město, da steče pogubljeno zdravlje, pa ga nenadano i naprasno zateče prerana smèrt. Udarac, koj je tim nadbiskupiji i preč. kaptolu nanešen, tim je veći, čim je radi njegovih odličnih svojstvah bilo sasvim osnovano očekivanje, da će nadbiskupiji i kaptolu znatnih uslugah učiniti. S toga gubitak ovi prati obćenito sučuvstvo i sažaljenje. Pokojnik pokopan je u Rogatcu na 2. t. m. poslě podne, kamo je prečastni kaptol zagrebački poslao dva svoja člana, da pokojnika izprate do groba. K pogrebu došlo je više inih hèrvatskih i štajerskih obližnjih duhovnikah. Věčni mu pokoj!

— Nakon dugotrajnog bolovanja preselio se je dne 1. t. m. u věčni život velečastni g. Andrija Tkalec, praebendar pèrvostolne cèrkve zagrebačke. Pokojnik imadjaše rědku sreću umèrlih ljudih, da ga je svatko ljubio, koj ga je poznavao. Bio je misnik preko 50 godinah, a bivši prije župnik služio je kao praebendar pèrvostolnoj cèrkvi preko 30 godinah. Lahka mu zemljica!

Iz Ostrogona. Najsvečanji dan za ovaj grad minuo je, mislimo posvetjenje basilike, koje je dne 31. t. m. propisanimi u to ime cèrkvenimi obredi i sa svim obiljem mogućih svečanih napravah ovèršeno. Kolikom veličanstvenom sjajnostju bi ovaj nabožni čin izveden, lasno će svatko razabrat, kad sazna, da su ovoj svečanosti pribivali: nj. c. k. veličanstvo, nj. visosti nadvojvode: Albrecht, Karlo Ferdinand, Vilhelm, Ernest i Maximilian; preuzvišena gg. ministri: Bach, grof Buol-Schauenstein, baroni Krausz i Toggenburg; od cèrkvenih dostojanstvenikah: dva kardinala: nadbiskup bečki Rauscher i nadbiskup zagrebački Haulik, zatim nadbiskupi: poznanjski, jegarski, lavovski, koločki, udinski i mekitaristski, — biskupi: tridentinski, bèrnjanski, čanadski, lugoški (sjed.), bělostolički, košički, prešovski (lat. i slav. obreda), pečuvski, velikovaradinski (sjed.), vesprimski, gjurski, rožnjavski, vacovski, šipuški, djakovski i erdeljski; nadopat sveto-martinski, opati iz Lokira, Mölka, Heiligenkreutz-a, — posvet. biskup Zenner iz Beča, i dvorski župnik Dr. Kutschker. Koliko je inih gostovah světovnoga i duhovnoga stališa amo *došlo* i koliko puka u grad povèrvilo, netreba niti napominjat. — Žalibog što je dan prije žestoki vihar sve svetačne i skupocěne naprave, što biahu po vani ponaměštene, poderao i oštetio. Radi toga uzroka morade i za istu večer opredèljeno razsvětljenje grada prenět se na sutradan. — Već 30. kolovoza učinjen je početak cèrkvenim svečanostim predanjem Cappae majoris članom kaptola ostrogonskoga, za kojim je slědila u kapeli sv. moćicah (reliquiah) večernica i ine molitve, koje su cělu noć sve po dva svetjenika na izměnu nastavljali. Od 4. do 8. ure u jutro dne 31. čitane su u istoj kapeli redomice sv. mise. U 8. satih dovezao se je u šestoprežnoj sjajnoj kočiji kardinal i pèrvostolnik ostrogonski, koj je sve obrede sam ovèršivao. Pred njim jašio je njegov dvorski kapelan s nadbiskupskim križem, a dočekaše ga svikolici cèrkveni dostojanstvenici i svetjenici u cèrkvenom odělu. Odmah započe pèrvostolnik cèrkvene obrede najprije izvana, zatim u cèrkvi. Oko 10. ure dodje u cèrkvu i nj. c. k. veličanstvo, pa je zatim slědilo svečano prenešenje sv. moćicah iz spomenute jurve kapele u basiliku. U svečanom provodu sviuh prisutnih kao i nj. veličanstva prenese 12 opatah na triuh nosilih sv. tělesa u novi hram, gdě su pod oltare položena. Za svèršenim posvetjenjem hrama propovědao je u njem biskup bělostolički madjarskim jezikom, dočim su u isto doba tri druga svetjenika vani propovědali

Digitized by Google

puku u madjarskom, slovenskom i němačkom jeziku. Poslě toga prikazao je primas pèrvu u ovom hramu presvetu žèrtvu, pod kojom je pěvana misa, što ju je Liszt upravo za ovu sgodu sastavio, i sam na pěvalištu upravljao. Cèrkvena ova svečanost trajala je do 3. ure poslě podne. — Slědila je zatim gostba, za kojom su nj. veličanstvo i svi ini gosti posětili pučku svečanost, na koju su iz okolice po šest čilih děčakah i toliko děvojakah poslali, pa se k ovim i drugi puk pridružio: po starom običaju pekli su tu dva vola, a teklo je i obiljno vino, pa je uz to bilo dosta veselja. U večer biaše razsvětljen grad, a kuba posvetjenoga hrama bengalskim ognjem, no radi větra nije razsvětljenje ovo sasvim za rukom pošlo. — Nj. veličanstvo, koje je dne 30. poslě 6 satih popódne na parobrodu u Ostrogon prispělo, i u pèrvostolničkoj palači od uzoritoga stožernika i primasa Scitovskoga magjarki pozdravljeno u istom jeziku odgovoriti blagoizvolilo, — odputovalo je na železnici dne 31. u 10. satih u večer natrag u Beč.

Temeljni kamen ovoj basiliki položi na dan sv. Adalberta, kèrstitelja sv. Stěpana, t. j. 23. travnja 1822. kardinal Rudnay. Osnovu je načinio bečki graditelj Pavao Khünel, a izvadjao njegov rodjak Ivan Pákh do g. 1839. kad je ovaj rukom ubojice poginuo. Za njim preuze dělo i dovèrši peštanski graditelj Josip Hild, komu Pešta svoju posebnu graditeljsku typiku zahvalit imade. Hram ovaj, sagradjen na tvèrdoj hridini, što se 36. sežanjah nad povèršjem Dunava penje u vis, ima 48 sežanjah visine do križa na kubi. Slog mu je tako zvani rimski palatni, komu je srědotočje gorostasna kuba, što ju 14 deset sežanjah visokih stupovah podupire. Dužina je ove basilike 48 sežanjah, širina pročelja 23 sežnja i jedna stopa. Na srědinu pročelja doći će lěpe propyläe, koje jošte gotove nisu, a na svakom kraju pročelja diže se 25. sežanjah visoki zvonik. Na gradjenje ovoga hrama potrošeno je od 23. travnja 1822. do 31. prosinca 1855. 2,053,945 for. 29. kr. sr.

Iz Lavova. Nj. veličanstvo car Ferdinand blagoizvolio je 1000 for. sr. darovati na uredjenje rusinskoga narodnoga doma i gradjenje druge katoličke cèrkve iztočnoga obreda u Lavovu.

Iz Karlsburga. Redovnici iz družbe Isusove osnovaše u najnovije vrěme odgojilište u Karlsburgu kod Beča, koje će početkom nastajuće školske godine otvoriti. O nutarnjem uredjenju ovoga zavoda, komu su naděli ime „Collegium Immaculatae," možemo dostavěrno slědeća prijaviti. Nauci predavat će se svi oni, što su propisani za gymnasia s osam razredah, a izvan znanostih ovih obučat će se u ovom odgojilištu mladići u glavnih jezicih austrijanske carevine, u englezkom i francezkom jeziku, u risanju, glasbi, pěvanju, plivanju, gymnastiki i t. d. Četiri puta u godini dat će se roditeljem ili skèrbnikom izvěstja o ćudorednom, naučnom i těležnom stanju gojenacah; mladići, koji se neće htěti pokoravat zakonom zavoda, odaslat će se sa svom štednjom dotičnim roditeljem natrag. — Na godinu platja se za gojenca 400 fr. sr. na četiri roka, t. j. kod upisa, zatim 15. pros., 1. ožujka i 15. svibnja po 100 for. Doba gojenacah za primanje prikladna je od 9 do 12 godinah. Naučanje počima 1. studenoga, a dočima koncem sèrpnja. Listove i ine pošiljke primaju i opremaju gojenci znan em svojih predstojnikah.

Iz Rima. Prosù se glas, da je sv. otac nakanio u kući, što spada k cèrkvi sv. Stanislava, ustrojiti zavod za znanstveno i nabožno obrazovanje mladih poljskih bogoslovacah. Rečena kuća zajedno s cèrkvom leži u Quartiere Pigna i spada pod pravomoćje petrogradskoga dvora, a dohodci ovoga pobožnoga města služe za uzdèržavanje několiko duh. pomoćnikah. Ima ravno već od dužega vremena u Rimu drugi zavod poljski, no ovaj je cèrkvi St. Claudio dei Lorenesi u Quartiere Colonna za službovanje pridan, stoji pod neposrednom zaštitom Francezke, a u njem neima mladih klerikah, već su tu naměšteni sami za službu cèrkve vèrstni misnici. Kneginja Odescalchi del Sirmio (vlastnica Iloka), rodj. grofica Branicka, pokroviteljica je inače zavoda St. Claudio, kao i basilianskoga samostana na Monte Esquilino, gdě su primili koludricu Makrinu, koja je radi progonstva ruskih razkolnikah poběći morala. Time je osnova posebnoga zavoda za bogoslovce poljskoga naroda, koj se svojim sv. Hyacinthom, dvěma Stanislavi i Hosiom kao uzori episkopata pravedno diči, sasvim nova.

Iz Švajcarske. Za cělo radostno je pojavljenje za katolika, što u najnovije doba švajcarsko duhovničtvo svimi zakonitimi sredstvi nastoji svojski, kako da oprosti cèrkvu onih težkih okovah, u koje je od dèržavnih činovnikah nevrědno sputana. Izvan onoga, što biva u kantonu tešinskom povodom naměravanoga odcěpljenja od milanezke i komske biskupije, i što smo već našim čitateljem priobćili, vrědno je da napomenemo kao dokaz gori stavljenoga tvèrdjenja spomenicu, koju je prije kratkoga vremena duhovničtvo solothurnskoga kantona visokom dèržavnom věću podnělo, zahtěvajući u njoj slobodno obćenje s biskupom, slobodno uvedenje redovničkih družbah, ukinutje dosad običnoga i pred dèržavnimi činovnici polagivanoga izpita i t. d. Od devetdeset i jednoga svetjenika, što imadu u kantonu nadarbe, podpisà ovu spomenicu njih sedamdeset i šest. Ovaj čin solothurnskoga duhovničtva tim je radostniji, jerbo je ovo od g. 1830. pèrvi put, što je ono izjavilo svoje mněnje o sadanjem ustavu. Ova spomenica već je i dobrim plodom urodila. Dosadanji način izabiranja župnikah, koj je bio izklopno u rukuh světovne vlade, preinačen je, a i pravo „ukidat samostane" oduzeto je kantonskom věću i podvèrgnuto „vetu" naroda.

Iz Genfa. U susědnom městancu Chène-Thouex dogodilo se je něšto, što nam opet pokazuje, kako pro-

Digitized by Google

testanti obdèržavaju napram katolikom snosljivost, s kojom se po knjigah i novinah inače rado hvastaju. Abbé Mermillod iz Genfa dovezao se je u pratnji druge dvojice na pohod u župni stan rečenoga města. Tamošnja světina, misleći da je došao biskup Marilley, sakupi se oko župnoga stana, posědne sve izlaze i stane vikom i bukom zahtěvati, da joj se preda biskup, napokon polupa sve prozore. Kod toga junačtva bi g. Mermillod ranjen na glavi, no rana nebiaše ubitačna. Ovom bezzakonju se istom onda na kraj stalo, kada je redarstvo iz Genfa došlo, i koje je u pratnji vojničkog zapověd-nika, g. Tourte-a, dosta kasno onamo krenulo. Taj isti Tourte biaše prije pódne istoga dana u jednom klubu, gdě je proti povratku biskupa Marilleya protestirao, uvěravajući svoje privèrženike, da je „ultramontanski biskup" za uvěk prognan iz kantona.

— U gradu Genfu ustanovila se je posebna věrozakonska družba, kojoj je dalo povod kretanje i kucanje stolovah. Po naputku jednog kucajućeg stolića dala je ova družba nedaleko izvan grada sagraditi posebnu kapelicu, gdě družbenici svoje sastanke dèrže, na koje ih poziva zvono. Kad su pèrviput na takov sastanak zvonit dali, pomisliše susědni seljaci, da se je vatra porodila, te pohitiše štricaljkami u pomoć; stolověrci podněše stèrpljivo ovo osramotjenje, koje za něku vèrst mučeničtva smatraju. Svakojaki ljudi, naučni i neuki „odlažu, — tako vele — svoju dojakošnju duhovnu i světovnu oholost," podnose stèrpljivo svaki prikor ovoga světa, te slušaju ponizno novi nauk čudnovatoga svoga kucajućeg věrovèsta, što ga je stolar iz jelovine. načinio! U ovoj družbi ima tèrgovacah, gravničarah, kalvinskih duhovnikah, pače i jedan professor matematike! Jošte je broj ove družbe, koja se je jurve prije dvě godine zametnula, malen, no ona se tèrsi iz petnih žilah s udivljenja vrědnom postojanostju, požèrtvovanjem i stèrpljivostju, da steče više slědbenikah. Měseca travnja t. g. izišao je na světlo pèrvi svez stolićem diktiranoga děla pod naslovom: „Rome, Genève et l' Eglise de Christ," iz kojega se bar to vidi, da taj kroz kucajući stolić očitujući se duh umije vèrlo věšto francezki pisati, pače da se znade posluživa ti i novim novellističkim načinom pisanja. No sve to neima velike važnosti za veće kruge, dokle ova nova slědba više razprostranjena nebude, i dok se nespoji sa sličnimi pojavi u inih pokrajinah, premda oko takova spojenja svojski nastoji.

Tim veću pozornost zaslužuje novi věrozakon, koj hoće da uvedu u susědnoj Francezkoj prijatelji novinah „Siècle." Gospoda Jean Reynaud, Dumesnil, Henri Martin, pověstničar, Carnot, exminister javnoga obučanja za Cavaignaca, i Louis Jourdan, vèrstni Sièclov suposlenik, primiše se zadatka, da ovaj věrozakon ustanove i u život privedu. Dogma, koj ova gospoda hoće da ustanove, osnivao bi se na druidskom věrozakonu starih Gallah, i načelih prevrata od g. 1792, koj je ugnjetavanju puka kroz plemstvo i svetjenstvo učinio konac. (Poznato je, da je ova misao ljubimče i gosp. Eugena Sue-a). Ovaj věrozakon imao bi se ujamčit i obsègurat dèržavnim zakonom i nauci Vellede, junakinje starih Gallah a prorokinje Germanah. — Članovi ove slědbe dèrže po gděkad skupštine u senarskoj šumi, gdě g. Henri Martin lèpi seoski dvorac imade. Naskoro pristat će k ovoj slědbi i g. Michelet. Za pèrvosvetjenicu kažu da je gospodja jedna, poznata već dugo kao slavna spisateljica (George Sand?). — Premda ove věsti čudnovato glase, ipak nisu puke izmišljotine, ili cigla mystificatia dotičnih ljudih, jerbo ove věsti donosi i „Gazette de Savoie," a ovaj je dnevnik poluslužbeni list za Savojsku, te u dobru sporazumljenju živi sa „Siècom."

Iz Štokholma. Gorljivi missionar abbé Stěpan Džunkovský uputio se je prošle zime u pratnji grofa Zulaskoga medju Lape na sěvernoj medji Švedske, nakan odtud odplovit u Ameriku. Putovanje ovoga katoličkoga svetjenika prouzroči u Švedskoj i Norvežkoj mnogo vike, i poda dosta gradiva za dugačke članke po svih švedskih časopisih, koji su se prepali prohodom ovim, pobojav se, da nebi ovaj jedini missionar zadao smèrtnu ranu cèrkvi izpovědaocah Lutherova nauka. U najnovije doba opet je isto ime rečenoga věrověsta poplašilo ovozemsku lut. cèrkvu. Norvežke novine „Dronthjems Adresse" objaviše, da je taj g. Džunkovský od jednog odbora rimskih kardinalah imenovan predstojnikom missije kod sěvernoga stožera s godišnjom platom od 20,000 fr. Lahko si je moći predstaviti, kako je i ova věst medju zastupnici „čistoga lut. nauka" dělovala. Na samu godišnjicu věrověsta švedjanah sv. Ansgara (4. veljače) pretisnuo je „Aftonblad" na bèrzu ruku sve bojazni i opomene drontheimskoga lista, a to isto učiniše i sve ostale švedske i norvežke novine. Dakako da novine „Aftonblad" bolje poznadu i očěnit znadu nastojanje katol. cèrkve oko svoga razširenja, nego li onaj norvežki list, premda ovaj tvèrdi, da sveudilj pozorno prati onu veliku dělovnost, koju kat. cèrkva u poslědnje vrěme po sěvernoj Němačkoj, Danskoj i t. d. razvija. „Dronthjems Adresse" znade takodjer, da je nabožno stanje u njenom susědstvu „podivljalo", i radi toga iste okolnosti vremena dèrži za veoma shodne za katol. cèrkvu, „koja slične okolnosti obično vèrlo dobro na svoju korist upotrebit znade, navlastito kada si nabožna svojstva onih prisvoji (?), koje k sebi privući naměrava. S toga je — dokanča taj članak — dužnost naše cèrkve, da u buduće čini, što se učiniti može, da se nadalje svim ovakovim pokusom opremo." Vidi se iz toga, da lut. duhovničtvo neima mnogo pouzdanja u Lape i povratno; ovu nesgodu nastoji rečeni norvežki list iz razlike narodnosti duhovnika i věrnih, kao i tim razjasniti, što onaj imade stalno prebivalište, dočim ovi sad ovdě a sad ondě grade svoje stanove. A šta bi bilo, kad bi taj novi apošt. predstavnik po primèru biskupah XI. i XII. věka u gradovih Tromsö i Špicbergah, pa u Grönlandu osnovao samostane za obrazovanje duhovnikah iz domaćih sinovah? —

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 37. — TEČAJ VII. U SUBOTU 13. RUJNA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Data notione Indulgentiarum, probetur: Ecclesiae a Christo Domino concessam esse potestatem Indulgentias largiendi, earumque usum populo christiano maxime salutarem esse; exponantur obligationes Pastoris animarum erga fideles ex obtutu illo, ut hi in sacris Indulgentiis digne et fructuose participent. —

(Konac.)

Quodsi autem ea est, ut ostendimus, Indulgentiarum vis et efficacia, non possunt non ceu omnibus fidelibus utiles et maxime salutares agnosci. Per Indulgentias enim pia mater Ecclesia subvenit infirmitati filiorum suorum, ac supplet ea, quae nobis desunt ad condignam satisfactionem pro peccatis divinae justitiae praestandam. Olim, dum Canones Poenitentiales vigebant, longe major erat aequalitas inter peccata et satisfactionem, quam secundum nostrorum temporum disciplinam; cum autem etiam nunc eadem sit Dei offensi sanctitas et justitia, idem odium, quo peccatum prosequitur: eadem est etiam necessitas satisfactionis, quae peccatorum numero ac gravitati respondeat. Proin sicut olim, ita imo magis adhuc nostris temporibus fidelibus utilis et salutaris est Indulgentiarum usus. Quid enim utilius et optabilius esse potest debitori, qui solvendo non est, et tamen ad solvendum urgetur, alioquin acerbissima passurus, quam si inveniat aliquem, qui debita ejus exsolvat. — Neque magnis tantum peccatoribus, quibus magna et diuturnior poena incumbit, utiles sunt Indulgentiae, sed omni omnino hominum generi; omnibus enim utile est citius liberari ab iis rebus, quae retardare possunt consecutionem summi boni; cujusmodi est reatus poenae temporalis. Aut quis nostrum est, qui dicere possit, se nec in minimo teneri? „Si enim dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est.“ Inquit Joannes Ap. ep. 1. c. 1. v. 8.

Praeterea Indulgentiae valde conferunt ad excitendum verae poenitentiae spiritum, omniumque virtutum studium; eo, quod nonnisi vere poenitentibus concedantur h. e. iis, qui sincero animi dolore afficiantur ob commissa peccata, ac verum in animo fovent poenitentiae zelum, sincerumque habent desiderium, quantum in se est, pro peccatis suis divinae justitiae satisfaciendi. Quo sensu intellectae Indulgentiae sunt omnino medium ac motivum prorsus singulare, quo fideles excitentur ad sinceram animi conversionem, poenitentiam agendam, omniumque virtutum studium. Sicut enim nimia severitas in exigendis poenis, aut earum subeundarum metus poenitentes ad nimiam tristitiam, aut omnino ad desperationem adducere solet: ita clementia ac remissio eos ad spem et alacre emendationis ac virtutis studium adducere potest. Quo consilio Indulgentiae quoque ab Ecclesia concedantur, prout liquet ex ipsis Indulgentiarum Bullis. Sic Clemens VI. in Bulla Jubilaei, quod indixit anno 1349., ait, se Indulgentias ad Romanorum preces concedere, „ut istius populi et conctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat.“ Pius V. in Bulla anno 1566: „Ut hos salutares poenitentiae fructus promptius proferant, — concedimus plenariam Indulgentiam.“ Quibus similia et alii ingerunt Pontifices. — Porro Indulgentiarum usus operum pietatis, ac Sacramentorum frequentationem promovet; et haec ipsa, quae injunguntur, pietatis opera, spiritum devotionis et orationis excitant, ac conservant, virtutis omnisque pietatis studium adaugent, et promptitudinem quamdam ac facilitatem inducunt, ut illis similia suscipiantur. Quae omnia experientia quoque ostendit, nec non adversarii ipsi ac increduli saepe fassi sunt. — Dein cum Indulgentiarum virtus praecipue ac primario infinitis meritis Christi Domini innitatur: quavis Indulgentiarum elargitione merita Christi commendantur et extolluntur,

Digitized by Google

ac nostra erga ipsum fidelis, gratitudo et amor augetur. Sed et Indulgentiae communionem Sanctorum facto ipso exhibent ac conservant. — Demum Indulgentiarum utilitatem illud quoque commendat, quod eaedem etiam animabus in Purgatorio detentis per modum suffragii applicari possint; dum id ab Ecclesia expresse conceditur. Quamvis enim animabus in Purgatorio Indulgentiae per modum judicii et absolutionis concedi nequeant, eo, quod clavibus Ecclesiae amplius haud subsint; quia tamen sunt et manent in communione Sanctorum: hinc prout illis prosunt fidelium vivorum suffragia h. e. orationes, eleemosynae, aliaque pia opera ac praecipue SS. Missae Sacrificium: ita ex eadem ratione Indulgentiae quoque iis applicari possunt per modum suffragii i. e. deprecationis et oblationis ea conditione, ut fidelis vivus praescripta pietatis opera perficiat, cum intentione Indulgentias pro defuncto lucrandi. Haec erat unanimis antiquorum Theologorum Catholicorum doctrina. Sic S. Thomas ait: „Non est aliqua ratio, quare Ecclesia transferre possit communia merita, quibus Indulgentiae innitentur, in vivos, et non in mortuos.“ Suppl. q. 71. art. 10. Similia habet S. Bonaventura et alii. Demum idem colligitur ex usu Ecclesiae ubique recepto. Et vere „si quid universa per orbem frequentat Ecclesia — — quin ita faciendum sit disputare, intolerantissimae insaniae est“ inquit S. Augustinus ep. 54. ad Jan. n. 6. Unde et a Leone X. damnatus est articulus Lutheri: „Indulgentiae nec sunt necessariae, nec utiles — mortuis.“

C. Spectata jam nunc tanta Indulgentiarum utilitate, una e praecipuis obligationibus animarum Curatoris respectu concrediti sibi gregis Dominici erit, ut oves suas, uberem hunc gratiarum fontem nosse, et quaerere doceat. — Hinc

1. Praemonebit fideles: ubi, quales, et quibus sub conditionibus impetrari possint Indulgentiae; — caveat tamen „ne fidelibus suis“ uti Concilium Turonense anno 1583. celebratum statuit „alias publicet Indulgentias, aut spirituales gratias, sive ab antiquo, sive post Concilium Tridentinum concessas, praeter eas, quas Ordinarii locorum debitis temporibus populo publicandas judicaverint.“ Sed et

2. Curabit Pastor animarum, ut in catecheticis et aliis s. Institutionibus fidelibus suis clarum conceptum de Indulgentiis, de earum vi et efficacia, utilitate ac salubritate efformet, uti etiam circa dispositiones, quae ad lucrandas Indulgentias requiruntur, eosdem rite subinstruat. Dispositiones hae sequentes sunt: *a)* Prae omnibus, ac essentialiter requiritur status gratiae; poena enim peccati temporalis remitti non potest, nisi remissa prius ac sublata culpa et poena aeterna. *b)* Necessarium est, ut omnia opera praescripta integre ac illo modo, prout praescribitur, animo pio et poenitenti adimpleantur, et adminus ultimum in statu gratiae. Ratio est: quia nonnisi sub hac conditione Indulgentiae a concedente dari intendantur, et solum juxta hujus intentionem, per verba concessionis expressam, operantur. — Quare et R. Pontifices, dum Indulgentias ab illis quoque percipi volunt, qui aliqua opera praescripta perficere non possunt, dant Confessariis facultatem haec opera commutandi in alia. *c)* Relate ad Indulgentias plenarias notandum est: ad eas plene lucrandas, praeter dicta, necessariam esse seriam detestationem etiam omnium venialium peccatorum, cum firmo proposito, illa omnia et singula vitandi; nec, non remissa per veram contritionem culpa veniali, neque poena eidem debita remitti potest. Hinc facile intelligitur, cur paucissimi tantum Indulgentias plenarias ex integro lucrentur. *d)* Licet Ecclesia poenae temporalis remissionem per Indulgentias nobis tribuat, caveat quisque, ne existimet, eas ab omni poenitentiae ac satisfactionis onere nos reddere immunes; sed conetur, quemadmodum Ecclesia exigit, in se excitare verum de peccatis dolorem, verum poenitentiae zelum, charitatemque erga Deum et proximum, et, quantum potest, bonis operibus constanter inhaerere. Etenim velut recte observat Cardinalis Denhoff in sua celebratissima Pastorali Instructione §. 10. pag. 120: „Ecclesia vult quidem filiis suis Indulgentiarum beneficio opem ferre, ut poenae debitum exsolvant, cui solvendo impares sunt, nonnulli quidem virium inopia, alii vero vitae brevitate prohibiti, aut certe, quia vix aliquando poenitentias peccatis convenientes impleverunt. Sed eximere non vult ab obligatione legis divinae, quae dignos poenitentiae fructus facere jubet, neque pigritiam aut negligentiam inspirare in exercendis operibus satisfactoriis, tantopere in s. Scriptura et a S. Patribus commendatis.“ — Baronius autem in suis Annalibus ad annum 1073. n. 71. recensens Indulgentias a Gregorio VII. Lincolniensi Episcopo sub hac conditione concessas: „Si tamen bonis operibus inhaerendo, commissos excessus plangendo, quantum valueris, corporis tui habitaculum Deo mundum templum exhibueris“, haec addit: „Ut appareat, Sedis Apostolicae Indulgentiam illis communicari, qui quantum suppetunt vires, bene operari non praetermittunt; non autem ignavis, otiosis, ac negligentia torpescentibus.“ — Hunc Indulgentiarum sensum multoties indicant Summi Pontifices in suis litteris, in quibus eas impertiri se „vere poenitentibus“ ajunt — Classicus scriptor Antoine haec scribit Theol.

Digitized by Google

speculat. et dogmatic. tom. 2. tract. de Indulg. quaest. 14. „Cajetanus, Navarus, Reginaldus, et alii (Eusebius Amort citat plus quam 70. Theologos) docent: ad Indulgentiam plenariam integre consequendam, praeter statum gratiae, et executionem omnium operum in Bulla injunctorum, requiritur propositum et sollicitudo satisfaciendi Deo per satisfactiones congruas peccatis, et facultati ac infirmitati proportionatas; ita ut a proportione hujus sollicitudinis, tamquam dispositionis ad Indulgentiae effectum necessariae, percipiatur major vel minor Indulgentiae fructus."

3. Non praetermittet Pastor animarum ea praecipue, quae ad requisitas dispositiones attinent, fidelibus occasione illa, dum Indulgentiae conceduntur, denuo inculcare ac in memoriam revocare. Synodus Tyrnaviensis de anno 1629. cap. 3. sic statuit: „Quoties publicabuntur a Parochis futurae in aliquo loco Indulgentiae, diligenter ac distincte explicetur: nihil illis profuturas, si vera in Deum fide, et cordis contritione peccata non detestentur; sed in iis sordescant. Unde qui tanti Thesauri participes esse cupiunt, confessione prius, ac vera poenitentia animam expiare debebunt." — Sed et omnem conatum adhibeat Pastor animarum, ut in sacro confessionis tribunali fideles, quantum in se est, debite disponat ac idoneos reddat ad salutarem Indulgentiarum fructum consequendum. Quam ob rem sedule meminisse oportet eorum, quae in Encyclica sua die 19. Januarii 1851. ad Clerum Dioecesanum dimissa Eminentissimus Cardinalis Archi-Praesul noster unctione plenis verbis postulat: „ut nimirum Confessarii triplici suo Doctoris, Judicis, et Medici munere, ita defungentur, ut neque poenitentium numero, neque temporis brevitate, sed nec ullis aliis humanis respectibus seduci se a recto tramite patiantur, nec quidquam, quod ad Sacrosancti hujus Ministerii debitum pertinet exercitium, abs se sinant desiderari — reperient certe, ut adspirante divina gratia idgenus occasionibus fieri assolet, corda recipiendis coelestibus veritatibus, piisque affectibus aperta, quos affectus alere, omnique meliori modo confovere, ad suam potissimum referre debent obligationem."

Demum ut fideles omnia opera praescripta debite et fructuose perficiant: Pastoris animarum erit eos hac quoque in parte rite subinstruere. In hunc finem Pastori animarum multum inservire poterit Opusculum: Über den Ablasz, die Bruderschaften, und Jubilaeum von J. B. Bouvier, Bischof von Mans, Aachen 1844. — Prout etiam: Der Gnadenschatz etc. von Sommer, Augsburg 1843. — Nec non: Himmlische Schatzkammer für buszfertige Seelen. Vierte vermehrte Auflage. Gratz 1853.

O množini věrozakonah.

(Polag Jak. Balmesa.)

Danas sam si, cěnjeni prijatelju, preduzeo, da Vam odgovorim na one tegobe, što ste mi ih u zadnjoj poslanici predložili, gdě ste kazali: ako je samo jedan věrozakon pravi, zašto prepusti Bog, da ih ipak toliko svake věrsti ima? Ovo je onaj prigovor, kojim neprijatelji na věrozakon neprestano jurišaju, misleći da će ga tim shěrvati. Nemojte misliti, da ću ja, bojeći se je, ovu tegobu kojekakvimi zahodi zaobići, ili da ću ju možda zastori zakriti, samo da se je rěšim. Dapače ja mislim, da je to najbolje, kad se s njom susretne, da joj se dobro u oči pogleda, da ju čověk u cělom obsegu smotri. Moram primetnuti, da je ovo takova tajnost, o kojoj nemogu si laskati da ću ju rěšiti, ili takovih razlogah navesti, koji bi ovu tegobu sasvim razjasnili; jer je ovo jedna od nedokučivih tajnostih providnosti, koju ovdě na zemlji rěšiti nije čověku dano. No ipak mislim, da si ovom tegobom mnogi više glave razbijaju, nego bi morali, te sam osvědočen, da ona nije katoličkom věrozakonu niti najmanje na uštěrb, dapače potvěrdjuje, da je on jedino istiniti medju toliko věrozakonah. To je nedvojbeno, da je množina věrozakonah veliko zlo; to mi katolici tim većma znamo, jer věrujemo, da je samo jedan pravi věrozakon, da je te bezumnost tvěrditi, da su svi věrozakoni Bogu dopadni, — jer toliko děržimo do jedinstva věronauka, da nam je već proměna samo jednoga članka věre veliko zlo. Odtale je dakle jasno, da ja nemislim onaj prigovor umaliti, da je u mojih očiuh ta nevolja veća nego u čijih drugih. Veličinu te nesreće nitko nije kadar tako jasno shvatiti kako ju shvatja katolik, jer ga njegova věra u tom uputjuje. Oni, koji smatraju sve věrozakone za izmišljene; oni, koji misle, da se čověk može u svakom věrozakonu Bogu dopasti, kao što i oni, koji, premda scěne svoj věrozakon za pravi, ipak neimaju pravoga kěrstjanskoga pojma o ljubavi bližnjega bez razlike narodah, — nesmatraju tu nevolju za tako veliku; no to je kod katolikah drugačije, koji věruju, da izvan njihove věre neima spasenja, koji iz ljubavi kěrstjanske želе, da svaki bez razlike naroda postigne věkovito blaženstvo. Vidite dakle, da nisam nakanio tu tegobu mimoići, nego da sam ju tako živahno s toga samo uzroka opisao, da ju tim jasnije shvatim i da njenu važnost prosudim s onoga obzira, s kojega ju obično ljudi nisu navikli motriti.

Dialektici imaju jedno načelo, koje glasi: quod nimis probat, nihil probat, t. j. kad za do-

Digitized by Google

kazat kakovu dvojbenu stvar navedemo takov razlog, koj osim stvari, koju dokazati mislimo, drugu očito bezumnu stvar dokazuje, tad je bělodano, da takov dokaz, koj bezumnost dokazuje, sam bezuman mora biti.

Evo primèra: ako iztražujem věrodostojnost kakova rukopisa, pa u tom dokazivanju, da nije věrodostojan, upotrebim takov dokaz, iz kojega slědi věronedostojnost drugog nedvojbeno věrodostojnog rukopisa, tad moram onaj dokaz kao nevaljan odbaciti, jer odviše dokazuje.

Uporavimo ovo načelo na naše pitanje. Ljudi prigovaraju katolikom množinu věrozakonah, kao da bi tegoba ovoga prigovora samo na njih padala, kao da njegovu težinu nebi osětjali svi, koji ma kakov pravi ili krivi věrozakon imaju. Pa sbilja, ako množina věrozakonah što proti istini katoličkog věrozakona dokazuje, tad dokazuje to isto i proti drugim; dakle zaključujemo, da je tim ne samo naš věrozakon, nego da su svi, koji sad obstoje, i koji će ikad obstati, sbèrvani. Pa ako bi čověk iz množine věrozakonah kakov razlog izvodit htio, tad bi odtale slědilo, da neima providnosti, a odtale bi slědilo neznaboštvo. Razlog bi bio taj: nevolja, koja proizvire iz množine věrozakonah, nemože se tajiti, ona je tako stara kao i pověstnica. Ako bi dakle čověk htio tvèrditi, da to promisao nemože dopustiti, tad bi slědilo, da neima providnosti, a odtale da neima Boga.

Odtud svatko može uviděti, da prigovor, koj se iz množine věrozakonah proti istinitosti věrozakona izvodi, pada na sve slědbenike, katolike, protestante, pogane i muhamedance itd. Kad bi nam se pèrčio muhamedanac sa svojim koranom i prorokom, da je jedini njegov věrozakon pravi, mogli bismo mu odgovoriti: „ako je tvoja věra prava, zašto prepušta Bog, da toliko drugih ima? ako svi oni, koji su izvan tvoje věre, žive u bludnji, zašto da pusti Bog toliko narodah bez světlosti?“ Tko nenijeće Boga, taj mora nuždno priznati njegovu dobrotu i providnost; zločest Bog, Bog, koj se nebi za svoja stvorenja skèrbio, jest bezumnost, koju zdrav mozag nemože u sebi směstiti, pa ja kažem, da nebi toliko težko bilo neznaboštvo u njegovoj věkovitoj tami sa svimi njegovimi grozami dokučiti, koliko bi bilo predstaviti si slěpa, nemarna, dakle zločesta Boga. A kad jedanput priznamo dobroga Boga i věčnu promisao njegovu, pitanje je, kako može polag svoje dobrote dopustiti, da toliko ljudih bludi i pogrěšuje u najvažnijih stvarih věrozakona? —

Ako bi nam tko rekao, da je Bog zadovoljan, ako ga njegov stvor štuje, neka je věra njegova kakova mu drago, i bogoštovje, kojim mu svoju podložnost i počitanje izkazuje, kakovo mu drago, pitamo: kako bi to moguće bilo, da bi bitju, koje je neizměrna istina, istina i bludnja svejedno bilo? Kako se može dopustiti, da je u očiuh onoga, koj je svet, svetost i odurnost svejedno? Kako bi moguće bilo, da neizměrno mudri, neizměrno dobri, neizměrno za nas brižni Bog nebi bio zato skèrbio, da njegovi stvorovi dobiju u ruke takova sredstva, kojimi bi istinu spoznali, kojimi bi mogli uviděti, kakovim načinom moraju Bogu služiti, da mu se dopadnu? Kad bi věrozakoni samo něšto izmedju sebe različni bili, tad nebi toliko bezumno bilo, kad bi ih čověk sve za dobre scěnio; no valja opaziti, da su si gotovo svi u najvažnijih točkah kao nebo i zemlja protistavljeni; dočim něki samo jednoga Boga priznaju, dopuštaju ih drugi množinu; dočim něki volju čověčju slobodnu cěne, uništuju drugi tu slobodu; dočim něki kao temeljnu istinu uzimlju stvorenje světa, věruju drugi u věkověčnost tvari. Ako čověk poněšto pozornije razabere sve razlike, koje obstoje izmedju tolikih dogmah, moralah, službah božjih, mora uviděti, da bi to najveća bezumnost bila i pomisliti, da bi Bog mogao tako protivnim štovanjem zadovoljan biti.

Vidite, dragi moj prijatelju, kako u našoj stvari ono gori navedeno dialektičko načelo jasno biva, i kako ona tegoba, koju su něki neprijatelji samo proti katolikom naperili, netiče se samo ovih, nego svih bez iznimke, koji kakov věrozakon imaju, neizuzamši niti deistah. Što da čini čověk u takovih slučajih? Kako se mogu tako velike tegobe rěšiti? Put, kojim mudar i razborit udariti, način, kojim suditi ima, jest slědeći: „Da ta nevolja obstoji, jest sigurno, no da i věčna promisao takodjer obstoji, jest isto tako sigurno; ovo su dvě stvari, koje prividno nemogu jedna uz drugu obstati. No, predpostavimo, ti znaš, da ove stvari obstoje, dakle te neće prividno protuslovje ganuti moći, da njihovo obstojanje zanijećeš; što ti ovdě ráditi valja, to je nastojanje, da ovo prividno protuslovje rěšiš, a ako ga rěšiti nemožeš, imaš to pripisati slabosti omedjašena uma.“

Ako stvar dobro razmislimo, uvidět ćemo, da u poslovih našeg običnog života slične umne zaključke tvorimo. Imamo pred sobom dvě stvari, koje nam se čine da nemogu uza se obstati, polag našega suda izključuju se medjusobno, protislove si. Jeda li ćemo zato uporno nijekati obstojanje ovih dviuh stvarih, ako drugih dovoljnih razlogah imademo, kojimi se možemo sigurnosti o njih dokopati? Sigurno ne. „To je za mene tajna, kažemo, ja to nerazumim, čini mi, kao da to nemože da bude, pa je ipak tako, ja to uvidjam.“ Pa onda, ako stvar zaslužuje, idemo za tim, da pronajdemo sakriveni razlog, da nam tu tajnost

Digitized by Google

odkrije; ako ga pak nenajdemo, to onda neimamo práva, da obě one skrajnosti, o kojih bivstvovanju nedvojimo, naprosto zaniječemo, pa ako nam se i čini da si protislove.

Odovud ćete uviděti, kako nam često nedokučiva obsěna prěći, da ondě, gdě se rádi o iztraživanju najvažnijih istinah, n. p. věrozakonskih, neuporavljamo ona pravila razboritosti, kojimi se kod razsudjivanja običnih stvarih služimo; kako takovo postupanje, koje pri opravljanju naših svakdanjih poslovah obdèržavamo i pazimo, u poslu věrozakona kao tobož nepristojno neodvisnosti našeg uma neslědimo.

(Konac će slěditi.)

Četiristolětna uspomena podnevnoga zvonjenja.

U nedělju dne 20. sèrpnja t. g. minula je četiristolětna uspomena světoznanoga poraza sultana Muhameda II., kojim je iz naših narodnih pěsamah poznati Sibinjanin Janko (Hunjadi) sa svojim prijateljem Ivanom Kapistranom na 20. sèrpnja 1456. kod Biograda tursku vojsku hametom potukao. Ovom bojnom dogadjaju sačuvano je u kèrstjanskoj cèrkvi više uspomenah, koje želimo s ovo několiko redakah ponoviti. Pomenuti turski car udario je na početku godine 1456. na zemlje sèrbskoga vojvode Brankovića, koj je o toj navali odmah izvěstio Sibinjanin Janka. Na bèrzu ruku sakupljeno je něšto uvěžbane vojske; veći dio kèrstjanskih vojnikah sastojaše iz tako zvanih „križarah", samo kosami i sličnim oružjem providjenih, koji su na gorljivo propovědanje Ivana Kapistrana proti dušmanu kèrstjanstva skočili na noge; pa je neuzkolebivo pouzdanje u pomoć božju, i sveto kèrstjansko odušèvljenje dovoljno nadoměstjalo oskudicu oružja. Na turskoj strani biaše do 150,000 ljudih s 300 topovah, a medju ovimi 22 komada ogromne veličine do 4½ sežanjah duga; kèrstjanah se sakupi do 72,000 glavah. Kada je papa Kaliksto III. dočuo, da je kèrstjanska vojska jurve krenula put Biograda, naredi, da se po kèrstjanskom světu *o pódne zvoni*, a tim zvonjenjem kèrstjanski pučí opomenu, da se za pobědu kèrstjanskoga oružja pomole Bogu. Kèrvava bitka zametnù se dne 20. sèrpnja 1456., trajaše dva dana, i bi, pošto sám sultan Muhamed težko ranjen padè, svèršena obćenitim razspom u běg raztèrane turske vojske. S dušmanske strane pogibe preko 30,000 ljudih; no i kèrstjani pretèrpiše znatan gubitak, al im ujedno neizměrno bogati plěn pade u ruke. Dne 6. kolovoza iste godine dodje u Rim glas o ovoj slavnoj pobědi kèrstjanah, a sv. otac Kaliksto III. odmah odredi, da se za sačuvat uspomenu ovoga čina odsele na 6. kolovoza svetkuje „preobraženje Gospoda Isukèrsta." — Hrabri junak Sibinjanin Janko nepreživi dugo radosti svoje poběde; medju kèrstjanskom utaborenom vojskom stade radi bojnih naporah, velike zapare i zločeste vode běsniti griža, koja i životu Sibinjanin Janka dne 10. kolovoza, dakle 20 danah izza poběde, učini konac. Dva měseca za njim preselio se je i junački redovnik Ivan Kapistran u bolji svet, i to u slavonskom samostanu Iloku, gdě su i njegovo tělo pokopali. (Sl. N.)

Dopis.

1. S bosanske granice. Ajde da Vam izpod cèrnih oblačinah punih straha i užasa, što se ponad susědnih nam turskih pokrajinah nagomilavaju, něšto povoljnijega pišem, da nečitate uvěk samo tužne glase jošt tužnijih dogadjajah iz ovih nesretnih zemljah. Najprije hoću da Vam kažem, kako je katoličanstvo za poslědnjih 50—60 godinah u Bosni i Hercegovini napredovalo uz pèrkos svemu tlačenju sa strane Turakah, kao i pelag svega tolikoga seljenja. To se nemože reći i o drugih turskih pokrajinah. Tako je n. p. katoličko pučanstvo u Albaniji u isto vrěme smalakšalo, kada se je tamo pomnožavalo. Bilo bo je prije 50—60 godinah 700,000 arbanaskih katolikah, a danas ih ima jedva 50—60 tisućah. Suprotivnim pako načinom Bosna skupa s Hercegovinom prije 50—60 godinah nije imala više od toliko tisućah katoličanskih dušah, a sada ih broji 164,000. Medju uzroci, zašto je broj katolikah u Albaniji toliko spao, navode poznavalci tamošnjega stanja kao ponajglavniji uzrok preveliku oskudicu domaćih i urodjenih svetjenikah. Ono malo duhovnikah, što im iz inozemlja dolaze, nit neumiju jezika, s kojim bi puk naučati, u věri potvèrdjivati, proti svakoj pogibelji obodrivati morali, nit nepoznadu mu ćudi; pa tako nije čudo, što se stada bez pastirah ili uz nevěšte pastire razilaze i propadaju.

Isto žalostno lice ukazivalo bi nam se valjda i u današnjoj Bosni i Hercegovini, da tu katoličanstvo nečuvaju, nebrane i nepaze kao zenicu očiuh svojih sami domaći, iz naroda nikli, stanje i potrebe, ćud i sve opasnosti istoga naroda dobro poznavajući redovnici. Kolika je revnost ovih bosanskih redovnikah oko duhovnoga napredka svojih věrnih, o tom sam Vam već opetovano više lěpih primèrah u pèrvašnjih dopisih naveo. K tim hoću da i danas něšto primetnem. — Pomnože-

Digitized by Google

nje stada hoće da se pomnože ovčarnice i pastiri. S toga su oni ove godine, najviše po želji i nastojanju presvětloga g. otca Mariana Šunjića, biskupa panadskoga i apoštolskoga naměstnika u Bosni, u porazumljenju sa starěšinami istih redovnikah opet šest novih župicah podigli. Jedna je u samom selu Bučići zvanom i rodnom městu spomenutoga presvět. g. biskupa panadskoga, koj je ondě u svom željnom zavičaju vlastitu svoju otčevinu i baštinu t. j. lěpu novu kućicu sa pojatom, jednom podobrom njivom i šljivikom dèržavi sv. reda serafinskog za uzdèržanje duhovnih njemih poslenikah iz plamteće ljubavi za razširenje spasonosne věre Isusove zajedno sa svojom sekom bliznicom Anom za navěke velikodušno poklonio. Ovo selo Bučići leži kod Travnika, te prinadležaše dosad župi dolačkej, od koje je kao nova župa oděljena. Ostale nove župice jesu: Pećine u okružju skopaljskom, oděljena od iste prije rečene župe; Lištani od župe ljubunčićke livanjskog okružja; Ljubinci od župe preslapske okružja ramskoga; Žeravac od župe pleanske okružja derventskoga i Morančani od župe tuzlanske ili solske u okružju istoga imena. Jošte su tri druge za městne kapelanije predložene, al je samo kod predloga zasad ostat moralo, jerbo neima misnikah, pa to je i kod njih velika nevolja.

Kad sam spomenuo poslědnji darežljivi čin bogoljubnoga g. apoštolskoga naměstnika, pada mi na um, kako je g 1851., kad je on jošte dèržavnik ove redovničke pokrajine bio, ponajviše njegovim nastojanjem, a i ne malim trudom i troškom lěpa župica imenom Brestovsko u još lěpšoj slici bělom světu ukazala lice. Tko je tu najmarljivije radio, tko je tu kreč mutio, težko kamenje nosio, zanatnike obodravao, i malo ne njihovim orudeljem se služio, grede na zid dizao, višeput s bivšim svojim pomnjivim kapelanom otcem Jakšom Baltićem pod vedrim nebom na čimenu i zelenoj travici, na kamenu i cěrnoj zemljici prenoćio — to Vam je bio tadanji dèržavnik otac Marian Šunjić. A u njega i njegov lěpi primèr ugledao se je i malo prije napomenuti vèrli otac, te je njegovim trudom malo kasnije tu podignuta shodna učionica.

Da otidjete sa mnom u Orašje, ja bi Vam opet tamo pokazao presvětloga g. biskupa panadskoga s današnjim dèržavnikom velepoštovanim otcem Martinom Nedićem, kako ga ovaj sluša kao svoga duboko- i bistroumnoga učitelja arapskoga jezika. No kamo više drugoga ploda urodilo je ovo naučanje! Dà odkud su postale onolike cèrkvice, škole i župničke kuće? odkud marljivi pomoćnici i učitelji? — učitelji, rekoh, seoski, kojih službu nitko drugi nego bratja kapelani nuz ostale svoje duhovničke poslove ipak dèrže u životu. A spodoba pristojne župničke kuće u Tolisu najbolji je svědok, kakova si je pitomca u svem i svačem odgojio.

Isti ovaj duh, kojim dišu fojnički i sutiski samostani, nahodi se i u Kreševu. S koga je tamošnji napredak procvao? S neumornog sědokosca ot. Andrije Kujundžića, s trudeljubivog častnog otca Lovre Karaule. To Vam je onaj sokô, koj oko Lievna oblitje župe i župice, sela i varoše; on najviše moli, nagovara, opominje i preporučuje sredstva svetoj svèrsi shodna. Sve, što se ondě mladji naučiše od starijih, to sade i ovdě. Radi bi da ovdě naměste manastir, a u njem da utemelje uredno višje i nižje učilište, te da se tim put prokèrči seoskim školam, da bude ljudih, koji bi kako valja živom rěči tumačili mèrtvo slovo. — A tko je měrio cèrkvu u Dolaču u duljini 48 aršinah, u širini 24, u visini do 18? tko je pèrvi na 14 stupovah lukove okružio i sveo? 38 prozorah nabrojio, vrata učvèrstio, svetohranište namaknuo, i nabavio cèrkvenoga ruha i pokućanstva? tko je oduševio i podžego onu iskru u pèrpi (favilla) tolikih dobrih sèrdacah zapretanu? tko je bez razlike i stališa i dobe, spola i plemena potaknuo župljane na posao ručni i tolike žèrtve? To Vam je bio častni otac Tuzlančić, koj danas veselim okom na tu bosansku najveću cèrkvu zadovoljan pogledje! Al tu nije bilo nikome težko kamenje, voda teretna, kreč i pěsak nepodnosiv, tu nije ništa niti nježnom spolu smetalo, da se s mužkarci na to bežje dělo, samo u ime Boga, koj im je k tomu i najviše pomogao, složno sjedine!

No morao bi čitav slovnik njihovih vrědnih imenah popisati, da gotov budem. Pa iz ovoga već vidite dovoljno, zašto i kako se oni brine, nešto upiru sve svoje sile, u čem polažu svu svoju slavu. Bog će im platiti!

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 12. rujna. Za koji dan povratit će se uzoriti stožernik i nadbiskup naš sa svoga banatskoga puta u Zagreb. Odmah zatim otići će nj. uzoritost u okružje odransko, da tamo děli svetotajstvo krizme.

— Župni izpit, koj je od 2—4. rujna u Zagrebu obdèržavan, podnělo je 11. duhovnikah.

Iz Svetićah kod Karlovca pišu nam, da je tamo dne 31. kolovoza svetačnim načinom uz mnogobrojno udioničtvovanje župljanah, pobožnimi pěsmami i molitvami, kao i inimi shodnimi cèrkvenimi obredi te znaci spoljašnimi veselja postavljen križ na toranj tamošnje župne cèrkve. Jošte godine 1844. dne 3. sèrpnja udario je grom u ovaj toranj, te je tako njega, kao i cèrkvu i župni stan znatno oštetio. G. Jakob Korotaj, tada upravitelj župe, sada već župnik tamo, prijavio je odmah nesretni taj slučaj dotičnom městu učiniv zajedno shodne korake, da se popravak oštetjenih stvarih čim prije dozvoli i poduzme. Istom g. 1847. stigne dozvola popravka od tadanjega budimskoga ugarskoga naměstničtva; našto

Digitized by Google

bude potrebit posao ješte iste godine u Svetićah putem dražbe preuzet, i zaključeno, da se budućega prolětja raditi počme. Al slědeće dvě godine bavili su se ljudi posve inimi poslovi, pa buduć se nije prave znalo, tko i odkud će novce za popravak dati, zaosta odlučena radnja sasvim. Pošto se je mir opet udomio kod nas, poče župnik s nova moliti za popravak. U to ime bude na 19. sěčnja g. 1852. druga dražba oglašena u Svetićah, nu ova osta bez svakog uspěha, čim bi opet popravljanje odgodjeno do měseca kolovoza 1854., kada bi tretja dražba urečena u Jastrebarsko. Tu je posao uzeo na se graditelj g. Dominik Lehuci, koj bi ga bèrzo svèršio bio, da nije smèrt i njegovu životu i poduzetom dělu konad učinila. Opet su se provukle malone dvě godine od toga vremena, dok je napokon měseca svibnja tek g. 1856. prigodom četvèrte dražbe u Karlovcu dèržane ovaj posao prešao u ruke graditelja g. Ljud. Kapnera Čim je stiglo potvèrdjenje ove dražbe, odmah se je on latio posla i slučajno začeo oko popravka radit uprave 6. sèrpnja, koji je dan prije 12 godinah grom udario bio. Kolikom se je marljivostju i bèrzinom oko oštetjenih stvarih radilo, vidi se do volje s toga, što se je na gori stavljeni dan već častni znak spasenja na toranj podignuti mogao. Po starom običaju je i tu dèrvodělja, koj je križ gori na èrtu od tornja naměstio, napio dvanaest zdravicah za vèrhovne cèrkvene i dèržavne glavare kao i me kod ovoga posla učestvujuće osobe.

Iz Beča. Uslěd previšnje odluke od 27. lipnja t. g. bi od c. k. ministerstva unutarnjih poslovah u sporazumljenju s visokim ministerstvom bogoštovja i nastave i s vèrhovnom redarstvenom oblastju naredbom od 28. ist. m. glede katoličkih družtvah ili bratovštinah ustanovljeno:

Na družtva katolikah, koja se pod duhovničkom upravom i bez pravnih obvezah sklope na děla pobožnosti i ljubavi kèrstjanske, neproteže se carski patent od 26. studenoga 1852. (Dèrž. zak. list br. 253.)

Takova družtva obvezana su na dozvolu i upravu biskupa, u kojega se biskupiji nahode, a zemaljskom načelniku ima se podat izvěstje o zadobljenoj dozvoli svèrhi i ustanovah družtva.

Duhovnim upraviteljem takovih družtvah nezabranjuje se u ostalom, da pod svojom odgovornostju i polag ustanovah družtva k vodjenju družtvenih poslovah i světovne članove naměstjaju, ili izborom članovah opredělјene potvèrdjuju.

Podpunoj odvisnosti takova družtva od dotičnoga tuzemskoga biskupa nesmije se uštěrb naněti spojenjem s inostranimi sličnimi družtvi; ostaje ipak prosto biskupom, da pod svojim nadgledom i odgovornostju sdruženje tuzemskih cèrkvenih družtvah s podobnimi zagraničnimi družtvi dozvole, kad bi to cèrkvena korist zahtěvala.

O svakom takovom činu treba i zemaljskoga načelniku izvěstiti.

— Da se ispravi i dopuni dosadanja naredba o oslobodjenju nastupljujućih duhovnikah i redovnikah od vojničke službe, blagoizvolilo je nj. c. k. veličanstvo odobriti něka ustanovljenja, koja su odmah i u život uvedena. Uslěd toga oprošteni su kandidati bez razlike věrozakona od vojničke službe, ako su od biskupa koje biskupije u njegovo sěmeništa kao pitomci, ili u koj cèrkvom potvèrdjeni duhovni red primiti, ili se na kojem javnom učilištu bogoslovnim naukcm posvetjuju, pa se obećanjem predstojnika koje dioecese, da će ih u duhovnike primiti, i školskimi svědočbami izkažu. To isto valja i o kandidatih iztočnoga věroizpovědanja, koji su bogoslovne nauke već svèršili, a jošte posvetjeni nisu, ako se kao klerici izkazati mogu. Ovo oslobodjenje proteže se takodjer na redovničku bratju od cèrkve potvèrdjenih redovah po položenih redovničkih zavětih i za vrěme noviciata. Ako li kandidati duhovnički i redovnički prije iztečenja godinah, u kojih vojničkoj dužnosti podpadaju, odaberu drugo zvanje ili ovdě ustanovljene iznimke glede oproštenja neizpune, prinadleže vojničkoj dužnosti polag razreda godinah. — Kandidati duhovnoga stanja augsburžkoga i helvetskoga, kao i sjedinjenoga věroizpovědanja oprošteni su od vojničke službe samo tada, ako se dobrimi školnimi svědočbami o bogoslovnih naucih izkažu, a glede njihova ponašanja ništa se nepovoljna nezna, ili ako svědočbom superintendenta dokažu, da su bogoslovne znanosti najdulje prije tri godine dobrim uspěhom proučili, da medju kandidate duhovnoga stanja spadaju i da su sve izpunili, što se hoće k postignutju duhovne uprave. — O oproštenju kandidatah svetjeničkoga stanja i kaludjerah nesjedinjene iztočne cèrkve od vojničke službe izdana je naredba, polag koje se u tom poslu s njimi tako postupat imade, kao s kandidati svetjeničkog zvanja i redovničkih družbah katoličke cèrkve.

Iz Ugarske. Dne 2. rujna dèržalo je družtvo sv. Stěpana u Pešti sědnicu pod predsědničtvom grofa Stěpana Károlyia u prisutnosti preuzvišenoga g. jegarskoga nadbiskupa Adalberta Bartakovića. Poslě predsědnikova pozdrava sakupljenih članovah, preuzè rěč prečast. g. kanonik Danielik, te u lěpom govoru poda izvěstje o dělovanju družtva tečajem prošle godine. Ovo družtvo izdalo je dosad 203 različita děla, što su u dva miliuna priměrakah razprostranjena. Broj članovah, koj je god. 1856. za 525 narasao, nadilazi jurve 3600. Dohodak družtva iznosio je g. 185⁴/₅ 28,959 fr. sr.; a g. 1856. do konca kolovoza unišlo je jurve u družtvenu peneznicu 36,000 fr. Novčana glavnica čini oko 24,000 fr. sr.

Iz Praga. Nastojanjem ovdašnjega nadbiskupskoga duhovnoga stola podignut će družtvo „Svatojanského

Digitized by Google

dědictvi" svomu osnovatelju Hanikýřu na taborskom groblju, gdě isti počiva, nagrobni spomenik, kej će sgotoviti kipar Em. Max. — G. A. Hanikýř narodio se je u Pragu 21. list. 1753., a umro je 15. ožujka 1833. u Taboru. Prigodom stolětne slavnosti proglašenja Ivana Nepomuka za svetca osnovao je rečeno družtvo, koje je g. 1835. dělovati počelo, a sada 12,000 članovah broji. Ovo družtvo izdade jurve 34 koristna spisa u 500,000 otisakah. Tečajem ove godine pristupi k istom družtvu preko 700 članovah.

Iz Francezke. Polag najnovijih statističkih podatakah u obziru věrozakona živi u Francezkoj 35 mil. 931,082 katolika, 480,507 kalvinacah, 267,825 luteranah 73,975 izraelitjanah i 30,000 inih věroizpovědaocah. — Statistika kat. svetjenstva za g. 1855. navodi: 1 nadbiskupa u Parizu s 50,000 franakah plate; 14 nadbiskupah po inih pěrvostolicah s 20,000 fr.; 65 biskupah s 12,000 fr. dakle u svemu 80 biskupijah (neračunajuć ovamo biskupiju u Algiru, i tri druge po naselbinah). Kardinali dobivaju k svojoj opredělјenoj plati jošte po 10,000 fr. doplatka; 23 biskupa povećih biskupijah dobivaju takodjer doplatka ukupno 72,000 fr. U ime naknade za pohadjanje biskupijah, za pokućtvo kardinalah i t. d. primio je episkopat 143,000 fr. Sav trošak na věrhovne pastire iznašao je rečene godine 1,385,000 fr. — Glavni naměstnik biskupa parižkoga ima 4500 fr.; 16 pěrvih biskupskih naměstnikah, koji predstoje nadbiskupijam, dostaju po 3500 fr.; 158 drugih naměstnikah — 2500 fr.; 16 parižkih kanonikah — 2400 fr.; 646 kanonikah po inih kaptolih — 1500 fr. — Povladjenih župnikah ima 3393; medju ovimi 588 župnikah pěrvoga reda s 1500 fr. plate; 271 žup. drugoga reda s platom pěrvoga reda, i 2534 župnika s 1200 fr.; župnici preko 5000 dušah imajući spadaju u pěrvi red. Župnik, komu ima 70 godinah, dobiva jošte 100 fr. na pomoć. — Duhovni pomoćnici iznose lěpi broj 29,732. K ovim spadaju 463 duhovnika od 75 godinah i preko s 1200 fr.; 260 od 70 godinah — 1100 fr.; 2536 od 60 godinah — 1000 fr.; 8556 od 50 godinah — 900 fr. i 17,917 izpod 50 godinah s 850 fr. — Mirovnina razměrena je polag dobe svetjenikah. Župnici ovelikih župah dobivaju po 350 fr. godišnjega doplatka. Ovoga uživa ih se 7431. Tko dvoju službu božju u dvě cěrkve ověršuje, ima 200 fr. dometka. — Protestanti (reformirci i lutherani) imadu 762 duhovnika; 9 ih je u Parizu naměšteno s 3000 fr.; izvan Pariza 72 s 2000 fr., 104 s 1800, 574 s 1500 fr.; — Židovi imadu 115 rabbinah; 1 veliki rabbin u osrědnjem konsistoriu s 7000 fr.; 1 u Parizu s 5000 fr.; po vani 7 s 3500, a 46 s 1400 fr.; od 60 židovskih tako zvanih officiantah vuče svaki po 2000 fr.

Iz Pariza. Bogoslovni sbor parižkoga sveučilišta izdaje poveće dělo o odnošenju philosophie napram věronauku pod naslovom: Philosophie et Religion, Dignité de la raison humaine et necessité de la revelation divine. Pěrvi dio ovoga děla podnio je isti sbor kreu otcu Perrone-u u sinovskoj smirenosti i strahopočitanju svetom otcu, zašto je sv. otac starešini istoga sboru milostive veoma odgovorio.

Iz Petrograda. Službena statistika o stanju katoličke cěrkve u carstvu (izuzamši Poljsku) ukazuje nam slědeće brojeve: Sedam parochijah (biskupijah): Mohilev, Vilno, Telčev, Žitomir-Luck, Kamenec, Minjsk i Tiraspol; k ovim patri 1,111 glavnih i 340 podružnih cěrkvah, 1,464 kapele, 47 mužkih i 25 ženskih samostanah, 79 višjih i 2,225 nižjih duhovnikah, 913 koludarah (redovnikah), 750 koludricah i 2,752,787 užupajenih dušah. Godišnji trošak na uzděržavanje cěrkve proračunan je na 700,000 sr. rubaljah; k tomu pridaje děržavna blagajna 36,781 sr. rubaljah. U svakoj parochiji obstoji po jedno sěmenište a u Petrogradu akademia za duhovnike; broj učenikah na ovoj akademii iznosi do 360. — Prije nedavna blagoslovljeno je u Petrogradu novo katoličko groblje, u koje ime naznačio je car potrebito zemljište u viboržkom predgradju.

U Kodanju, glavnom gradu Danske, biaše velika mormonska skupština, u kojoj se na predlog više članovah, da se u ovoj slědbi ukine višeženstvo, zametnu o tom pitanju toli žestoka prepirka, da se ova napokon izvěrgla u obćenitu tučnju, kojoj se je samo oružanom silom i pohvatanjem mnogo osobah konac učinit mogao. Proti tom predlogu najviše běsniahu prosti mormonci, koji su medju inim gromoglasno vikali, da su oni samo radi višeženstva postali mormonci, a sada hoće da im ovu povlast oduzmu.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su župnici: g. Nikola Folnegović, upravitelj župe kravarske, u Starih Čičah (Vukovini); g. Augustin Marković, upravitelj župe u Sesvetah tamo. Preminuo je: g. Josip Fabek, župnik u Kupčini.

Dopisnica Uredničtva.

G. K. T. u K. Predplata za drugo polulětje nije nam stigla; na zahtěvanje poslani su Vam naknadno svi brojevi. — *G. D. F. u M.* Vi ste na početku godine na cěli godišnji tečaj predplatili, pa opet za drugo polulětje poslali novce. Ako drugačije neopredělite, prenesti ćemo tu suvišnu polulětnu predplatjevinu na pěrvo polugodište budućega tečaja.

Urednik Nikola Hervat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 38. — TEČAJ VII. U SUBOTU 20. RUJNA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštem 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Cilj pověstnice i njeno srědište.

Što će nam pověstnica? Što nam treba znati, koji i kakvi su někad narodi na světu živili, i kako je u Egiptu něki divni narod stanovao, koj je nezaboravan ostao, pošto je svoje životno stanje u neumèrlom kamenju opisao? Što će nam to, što je někad něki narod velik u duhu i tělu sve obližnje zemlje nadvladao, te svojim izobraženjem potonjem naraštaju veliki zamahaj dao, — a njega istog potlašnji sverazorni Rim nadvladao, koj je iz malahna uséva na veliko uzrasao tako, da je čitava carstva i kraljestva porušio, cělom světu gospodstvo dělio, pa kao što je postao, tako je i prestao; jer ljudsko biaše, a što je ljudsko, to je nestalno! Što će nam, velim, sve ovo i ostalo? Što li u obće pověst, kadno nam ona samo prošlost odkriva, dočim je sadanjost i budućnost mnogo vrědnije i koristnije upoznati? — E dakako! netreba se gubiti u čitanju pukih pričah minulih dogadjajah, jer se tim samo vrěme trati i nikakva se korist neuživa; no valja povèst u philosophičkom pravcu shvatjati, to jest, valja njezin čudnovati tečaj upoznati, te uza to znati protumačit i razrěšit toli zamèršene zagonetke čověčjih činah i njihovih udesah; pa tako jedino može ona čověku pruditi i valjanu mu korist donositi. — Za moći pako tako shvatit pověstnicu, valja znati, koja je svèrha i srědište njenog sadèržaja. Kao što nijedna znanost nemože prava i valjana biti, ako li neimade temelja i sebi odredjene svèrhe: tako isto ni pověstnica neće biti valjana ni čověku prudna, ako cilj, ka kojem sva njena cělost i obstojeće česti směraju, nepoznaje. Nu da što takva pronadju, — da u takvu idealnost povire, tupo oko mnogih pověstnikah nebiaše kadro. Oni zalutaše u stranputice, pošto se stranom neznahu obazrěti na ono glavno i obilno vrelo, iz kojeg proizticе svaka mudrost i nebeska istina, a stranom, što u pověsti, premda se ova u cělosti smatrati ima, na pojedinost budi ljudsku budi naravsku gledahu, te odtud cilj i srědište njeno proizvesti nakaniše. Mi ćemo se pako na zakon božji obazrěti i odtud pogledajuć na svèrhu čověka i njegovo pram tomu odnošenje nastojati da što takova pronadjemo.

Odmah u pèrvom listu božjeg očitovanja čita se, da je Bog, poklam kako je svět i sve što je na njemu stvorio, načinio čověka na sliku i priliku svoju. Nu čověk nehoti bit pokoran Bogu. On bo sagrěši i grěh svoj na sve ljude razlije. Izvan ostalih omanjih štetah, što je po grěhu tèrpio, najglavnija je ta: da je izgubio svoje prabitno stanje, a slika i prilika božja nije tim istina prestala biti u čověku, no je samo okaljana. Odkad se je čověk od Boga odstranio i stvoru pridružio, nastala je u njemu něka neprestana i neodoljiva borba, u kojoj ustaje tělo proti duši, zlo proti dobru, — pače ista narav protivi se čověku. On bi ju nadvladati rado, nu nemože nikako. Grěh ovaj nije dakako jedinom Adamu kao učiniku škodio, nego, buduć da on zastupnik čitavog čověčanstva biaše, ovaj grěh se na sve ljude razide, i zato sve, što je pèrvi čověk po grěhu tèrpio, svi ljudi kao njegovi potomci tèrpit imadu. — „Da je pako to istina, — da je něko pokvareno nagnutje zbilja u ljudih ukorenjeno, uvěrit ćemo se iz primèrah činah ljudskih, koje nam izkustvo dovoljno pred oči stavlja. Hoćemo li ono stanje viděti, u kojem mnogi mudroslovci něku prirodjenu dobrotu pronaći misle, to jest, hoćemo li tako zvano naravsko stanje ljudsko razgledati, a mi prispodobimo one kèrvne prizore ubojstva, koji se u Tofei i Navigatorskih otocih sbivaju, pa ćemo tu vidět svaku divljač i opačinu više neg je od potrebe. Ako li smo pako toga mněnja, da se ćud ljudska u odgojenom stanju mnogo bolje poznaje, a mi ćemo onda i tu vidět neprestane melankoličke litanije vapajah ljudskih . . . . pače isti opaki čověk moći će dosti

Digitized by Google

zločah u odgojenju i civilizaciji opaziti, a onda će svoje oko od ponašanja ljudskog odvratiti, za da samo u koju inu zloću neupadne.“ (Kant die Rel. innerhalb der Grenz. d. reinen Vernuft. I. N. 3.) Pa našto bi sve to napominjao, kad već svaki u sebi osětja něki nagon, koj ga na grěh vuče. Nitimur in vetita, cupimusque negata: to je svaki narod pripoznao. — S toga si predkèrstjanski pogani o izvoru zloće svakojake pomisli krajahu, nu zaludu im posao, kad im neprosinu nebeska istina, koja bi ih o tome podučila bila. Recimo dakle u kratko: odkad je čověk sagrěšio, je izgubio sveto stanje, te je upao u zloću, s kojom se neprestano on i svi ljudi njegovi potomci borit moraju.

Ako li je pako čověk po grěhu prestao biti onaj, koj je bio, kadno je iz ruke tvorca proizišao, a onda što mu ostaje činit? Ništa van da se popravi i u svoje pèrvobitno stanje opet unide. Dakle svèrha je čověka s Bogom se pomiriti i opet ono sveto stanje postići, koje je prije grěha posědovao. — Al kako će to postići? kojim pravcem treba mu poći, da se dokopa ovog cilja? Buduć da je u čověku, kao što rekoh, borba nastala, te kroz to razum otupio, a strasti i požude, koje su se u tělu uzpirile, proti njemu ustale i mah mu preotele; s toga čověku neostaje ino, van da gleda i nastoji, kako će borbu u sebi nadvladati, te kroz to um razsvětliti, a duševne sile u jedno složiti. A to je, da se drugčije izrazim, pravi razvitak čověčji. Pa što je napose za pojedinog čověka rečeno, to valja i za čitavo pokolěnje ljudsko — za čitavu pověstnicu. Kano dokaz ove izreke dobro će nam doći rěči učenog Schlegela, koj u svojoj Philophie der Geschichte ovako besědi: „Wenn ein in aller heilsamen Wissenschaft grosz gewordener durchdringender hell erleuchteter Verstand und ein nicht blosz starker, sondern auch gerechter und reiner Wille in einem einzelnen Menschen in völligen Einklang gebracht sind, dann hat er sein Ziel erreicht; wenn in einer ganzen Generation oder in dem Menschengeschlechte überhaupt die Wissenschaft oder die wahre Aufklärung und das äuszere Leben und sittliche Streben, überhaupt der ganze moralische Zustand, die mit jenen so oft in Streit liegen, der allgemeine Wille mit einem Worte einmal harmonisch vollkommen zusammenstimmen: dann wird man auch von der Menschheit sagen können, dasz sie ihre Bestimmung erreicht habe.“ (knj. I. st. 157). —

Nadalje istina je, da je to svèrha ljudih, i da se ova kroz razvitak postići dade; al opet drugo pitanje na polju ovog razmatranja nastaje, a to: što čověku pripomaže, da ovaj razvitak postigne ili onu borbu u sebi nadvlada? — Rěšenje ovog pitanja pokazat će i srědište u pověstnici, a kad se to saznade, znat će se onda i cilj njezin. — Hoćemo li pako saznati za vrelo čověčjega razvitka, a mi gledajmo najprije, da li se ovo iz čověčjeg života, ili iz dělokruga njegove radinosti, ili iz koje mu drago okolnosti, koju nam svět i narav pruža, cèrpiti može? — Pravo vrelo ljudskog izobraženja nemože dàkako duh ljudski sam po sebi biti. Svaki znade, kako je čověku težko i pomučno podići se iz dětinskog neznanstva na ma ikoj stepen izobraženja, ako li neimade drugog, koji ga odgaja, poduča i budi iz duševnog mèrtvila, u kojem čami, odkad se je na svět porodio. — Ali — reći će tkogod — u svakoj periodi imade na duši i tělu velikih muževah, koji su kadri narod ljudski razviti, te ga na stepen izobraženja povisiti. Što bi Šparta bez Likurga? Što Atena bez Solona, Perikla i Demostena? Što Rim bez Koriolana i Cicerona? Što opet i ini narodi bez svojih Augustah i Mecenatah? — Istina je, ali prije neg su oni druge podučali, i njih je drugi podučao; prije neg su oni druge vodili, i njih je drugi vodio. Pa da bi se izvor njihovog razvitka sve to više natražke razgledao, došlo bi se do skrajnosti něke, koja se prekoračiti nebi mogla. A tu bi se ukazao izvor razvitka onaj, koj sam život imade, i ovaj svim drugim podělјuje. — Nu ipak divlji narodi, koji neimadu ni dèržave ni dèržavnog ustrojenja, neprestano u tamnosti žive i nemogu se nikako razsvětliti, za da stupe u krug izobraženih narodah, izvan da ih koja vanjska okolnost na to potakne; dočim naprotiv ini narodi, koji u dèržavi žive, dan za danom sve to više u razvitku napreduju, jer ih dèržavni život na to potiče i budi. — Istina je, da je i dèržava promicateljno sredstvo za razvitak naroda; al je i to sredstvo nestalno i minulo, jer najprije kao što se u ljudih měnjaju strasti, tako se i vladar, koj dèržavom upravlja, měnja. U pověstnici imademo dosta priměrah, da su mnogi vladari dobro započeli, ali poslě strastim podlegli, te sebe i dèržavu upropastili. Izvan toga isti podanici takodjer su nestalni. Danas za razvitkom teže, a sutra su pripravni svakoj se zloći predati, da se samo kojekakovog vremenitog i zemaljskog cilja dokopat mogu. Tko nezna uz kakvu krěpost i odgojenje koje i kakove strasti u dèržavi rimskoj vladahu. Panem et Circenses! to ti je jedina sreća, za kojom puk rimski vapijaše. Nadalje Epikurovo načelo: Ede et bibe, post mortem nulla voluptas! — mnogim je dèržavam jedini temelj bio, na kojem su svoju upravu oslonili bili. Pa sve da i nije toga, al je već dèržava sbog svoje vremenitosti nestalna, — a što više, gděkad i nesgoda dodje, koja u njoj sve satare i

Digitized by Google

poruši, tako da od svega jedva spomen bez traga ostane. Pravo dakle i temeljito vrelo čověčjega izobraženja nemože da u dèržavi bude, — izvan navedenih takodjer s toga, što imade narodah, koji u dèržavi žive, pa su ipak glupi i neprosvětjeni tako, da se s inim světom prispodobit nemogu. — Dopuštam, da uz sve ovo i drugih sredstvah imade za razvitak i izobraženje promaknut, kao: tèrgovina, pojedini prijazan položaj zemlje, — pače ista běda i nevolja, ako li ova samo iz vanjske te naravske oskudnosti proizhodi, kadra je čověka na razvitak potaknuti. Al buduć da je i to nestalno, te samo u pojedinih okolnostih čověku koristno, dakle ni to nemože da bude pravo vrelo ljudskog razvitka. A kad sve to nije, da gdě će se dakle ovo naći? koje je dakle pravo vrelo i temelj narodnjeg razvitka?

Jedini Bog, koj je čověka stvorio, mogao ga je takodjer iz běde, u koju je po grěhu upao, izbaviti. Dà on je odmah pèrvom čověku, kako je sagrěšio, ucěpio u sèrdce nadu, da će svetu izbavitelja poslati, koj će verige vražje slomiti, te tim narod na pravu stazu dovesti. Što je obećao, to je i zbilja učinio. Kad bo nasta puno doba, to jest, doba takovo, u koje narod sam takovog izbavitelja žudjeno očekivaše i za doček dosta se pripravnog ćutiaše, — kad, velim, takovo doba nasta, posla Bog Sina svoga, za da po njemu svoje obećanje izpuni. — Jedini je dakle Isus mogao narod spasiti. Dà on mu je oslabljeni um razsvětlio, pošto mu je odkrio istinu, te ga upoznao sa svèrhom čověka, koje do tada poznavao nije. Predkèrstjanski pogani nisu naravski ljudske svèrhe pojmiti mogli, pošto padnutje pèrvog čověka dobro nepoznaše. A ovu istinu zato dobro nepoznaše, jer ju u toli raznolike oblike prekrojiše, da je istom věštom pověstniku kadšto pomučno — pače s istim Ariaduinim koncem u ruci izbasati iz labyrinta njihova bajoslovja, težko kritičkim naporom istinu od priče razlučiti. Buduć dakle da nepoznaše svèrhe, nego ju samo kao u magli ili tmini nazirahu, s toga je Isus s neba sišao, da im ovu istinu odkrije. — Dalje, on je čověku i volju popravio, pošto je sbog grěha njegovog ostao pokoran sve do smèrti i to do smèrti križa, a time mu je otvorio kraljestvo milosti, za da pomoćju božjom i svojom radnjom otresti može jaram zloće, pod kojim neprestano stenje i čami. — A što je više, pokazao je on světu put k blaženstvu, za kojim sveudilj čezne i teži. I da to lakše postigne, čitavi je svět jednim vezom spojio, pošto je uklonio pregradu medju židovom i poganinom, te naredio, da pred licem božjim svi ljudi jedno te isto stado budu i kao bratja i sinovi nebeskog otca uzajamno si pomažu, da postignu svèrhu, koja im je odredjena. Nu šta bi pojedinosti bogoslovne pripominjao, recimo u kratko: Isus jedini je narod ljudski razviti mogao — a i zbilja ga je razvio; jer mu je prepisao zakon, polag kojeg mu živiti valja, ako hoće onu u sebi obstojeću borbu medju umom i voljom nadvladati, i tim približiti se k višnjem cilju. O felix Adae peccatum! vapijaše sv. Augustin, i to punim pravom; jer je grěh pèrvog čověka najpèrvi i najvažniji dogodjaj, koj se na pozorištu sveobće pověstnice ukazao; pa da nebi njega, nebi trebalo ni razvitka ljudskog; a da nije razvitka, nebi ni pověstnice bilo. — Šta je indi srědište u pověstnici? — Ako li je ovo navedeno istina, što dakako nesmě se podnipošto tajiti, a to onda jedini je Isus srědište u pověstnici. Dà on je u njoj, koj sve stvara, sve upravlja, ponavlja i dověršuje. On je temelj njezin. On ju povisuje na stepen znanosti. Kao što je svaka znanost onda tek prava i valjana nastala, odkad je rěč božja svemu světu prosinula i sa svetog Siona svačiji um razsvětila; tako je odtad i pověstnici valjani pravac ubilježen. Zato takodjer i sva pověstnica predkèrstjanska nebiaše ino, nego puki lětopis, koj same dogadjaje pripovědaše, a na ideu o pověstnici nemogaše se nikako popeti, jer světu, ko što rekoh, svèrha ljudska nepoznata biaše. Ako pako to nepoznaše, nepoznaše ni pravoga načina razvitka. A kad nepoznaše razvitka, neimaše ni pověstnice prave. „Die Alten stellen sich in der Regel auf den Standpunkt, gleichsam in die Seele des eigenen Staates und Volkes hinein, und beschauen und beurtheilen darnach die äussere Geschichte; höchstens reihen sie die verschiedenen Ereignisse der bedeutenden Völker in der Weise einer Chronik an einander. Zu der Idee der Geschichte erheben sie sich nicht, weil dem menschlichen Geschlechte sein eigenes Wesen und seine Bestimmung noch nicht aufgegangen war.“ — Sr. Dr. Gams der Ausg. und das End. der Gesch. st. 107.

Napokon pretresimo malko čitavu pověstnicu od njenog početka pa do svèrhe, te pogledimo, što nam ona u svojem sadèržaju predstavlja i pokazuje? — Veliku i zamèršenu zagonetku ljudskih činah i njihovih udesah, koja će se tek onda razrěšit i odgonenut, kad se načelo ljudskog razvitka u obzir uzme. Nu buduć da smo mi u dosadanjem razmatranju dostatno o tom govorili te uza to i srědište pověstnice pokazali, možemo lahko ovu zagonetku razrěšit i tim vidèti, da sadèržaj njezin nepokazuje ino, van kako su dosadanji narodi svaki u svojoj periodi živili, — kako su se borili ili sobom ili s opakim duhom vremena, ili svojim udesom i naravju, to jest — kako su se razvijali. —

Digitized by Google

Ako je dakle tomu tako, poslědak svega toga bit će: da je cilj pověstnice podučit sadanje i buduće čověčanstvo, kako mu treba praktički živit, to jest, kako mu se valja vladati na putu života, da stupiti može u nebesku věčnost, gdě će se s Bogom sdružiti, te uživati blaga, koje je Bog svim onim pripravio, koji ga ljube. — Samo u tom pravcu kadra je ona čověku koristiti; jer će ga izvesti iz fantastičkih kulah škodljive ili ništetne špekulacie, a umu i sèrdcu ne pako běgućoj razmnivi pružat hranu. Jedino tada odkrit će mu pověstnica svět kakov je u sebi, i upoznat će ga s dogodjaji, koji se od početka světa sve do njegovog života na pozorištu njenom ukazaše; pače pomoćju nalike (analogie) povisit će ga tako, da će moći i u budućnost poviriti toliko, koliko će mu se ova kao poslědak kojeg stavnog i obćeg načela ukazati. — „A kad se pověstnica u takovom pravcu shvatjala i na takovoj pomisli oslanjala nebi, jamačno nebi, ino bila, nego labyrint bez izhoda, zapletena podèrtina vèrh razvaljenih ostanakah minulih stolětjah; — velika tragoedia bez pravog početka, kojoj bi takodjer svèršetak i razrěšenje manjkalo.“ (Sr. Schlegel Phil. d. Gesch. knj. II. str. 185).

J. R. u Senju.

O množini věrozakonah.

(Polag Jak. Balmesa.)

(Konac.)

Da vidimo dakle, nebi li moći naći razloga, zašto Bog dopušta toliku množinu věrozakonah, toliki siaset svakojakih bludnjah u onoj stvari, koja je za čověčanstvo od najveće važnosti! Polag moga mněnja imala bi se ova tajnost iz druge tajnosti protumačiti, iz onog članka věre katoličke, polag kojega věrujemo u prirodjenu grěšnost i proizlazeću odtale izopačenost Adamova pokolěnja. Grěh dakle i (kao njegova nuždna poslědica) potamnjenje duha i skarenost volje — to je formula, kojom se ona zagonetka rěšiti može. Pitajmo pověstnicu, tražimo savět od philosophie; obadvě će na naša pitanja šutiti, ako naslědnji grěh iz obzira pustimo, koj je, kako kaže Pascal, za čověka manje nedokučiv, nego što bi bio čověk bez njega dokučiv. To je jedini ključ, kojim je moći zagonetku, oko koje se vèrtimo, odgonenuti; samo krozanj mogu se razuměti one žalostne zablude, u kojih veća stran ljudih tumara; drugoga sredstva neima da si protumačimo ovu neizměrnu nesreću i mnoge druge, koje su nadošle vèrhu nesretnih potomakah Adamovih. Ovaj članak věre je nedokučiv, — dakako; no ako ga zabacimo, pretvori se naš svět u bezrazložnu směsu; pověstnica čověčanstva nije ništa drugo do goleme povorke tolikih dogadjajah bez razloga, bez predmeta, a život pojedinacah jest samo niz běde i nevolje; svuda, kamo se čověk okrene, nadje samo nevolju, i to nevolju bez protimbe, bez svakog izjednačenja; sve idee reda, pravičnosti poremete se u našem duhu, pa kad bismo istinito obstojanje takova dogadjaja zanijekali, došli bismo napokon do strahovite propasti, do nijekanja Boga.

No ako taj dogma jedared kao temelj priznamo, onda ćemo ostalu sgradu lasno sagraditi; onda razsvětljuje pověstnicu najjasnije světlo; čověk vidi duboke uzroke, uzvišene naměre, gdě bi inače samo nepravdu i slučaj smatrao, pa tako se razvije pred našim očima cěla povorka dogodjajah od stvorenja pa dosad, kao svitak sukna, u kojem su prepletena děla neoborive pravičnosti i neizcèrpivog milosèrdja, te su medju sobom spojena onim premudrim načinom, što ga je samo neizměrna mudrost izmisliti mogla.

Ako me dakle zapitate, zašto čami tako veliki dio čověčanstva u tami i u sěni smèrti, odgovaram vam, da je praotac htio biti kao Bog, da je htio učit se zlo i dobro iz vlastitoga izkustva, da je njegov grěh prešao na cělo potomstvo, te da je zarad ove oholosti čověčanstvo slěpotom kažnjeno. Ova nesreća, premda tako velika, netreba za protumačenje drugoga izvora nego onoga, iz kojega sve proizticе. Strahovite rěči, koje su slědile iza onoga pitanja „Adame! gdě si?“ zvuče jošte sada u dogadjajih po sgodopisu, oglašuju se u cělom tečaju života, svuda se vidi strahoviti odsěv ognjevitog mača, koj je stavljen na rajskih vratih. Svuda se susretamo sa znojem lica, sa smèrtju; nigdě nećemo naći, da stvari idu običnim tečajem; svuda se sudaramo sa strahovitim znakom kazni i globe.

Čim većma razmatramo ove istine, tim nam se dublje predstavljaju; in sudore vultus tui vesceris pane — u znoju lica svojega jesti ćeš hlěbac, rečè Bog pèrvim roditeljem, pa ovaj znoj polěva jošte dan danas cělo njihovo potomstvo. Sětite se ove kazni, pa ju onda uporavite na koje vam drago predmete; ništa nećete naći, što bi od nje izuzeto bilo. „Al čověk neživi samo ob hlěbcu, nego ob svakoj rěči, koja iz božjih ustih dolazi,“ zato se ona kazan neproteže samo na hlěbac, kojim svoje tělo branimo, nego takodjer na sve, što na naše duhovno usavèršenje

Digitized by Google

spada. Čověk nečini u ničem napredka bez dělo, i nepostigne ništa, za čim teži, da ga nebi toliko smutnjah smetalo; kratko da reknemo, u svačem je viděti, da mu zemlja město plodom rodi tèrnjem i korovom. Ako želi kakovu istinu pronaći, nemože do nje doći, da nebi prije tumarao dugo vremena u zamèršenih bludnjah; ako se misli u kakovoj umětnosti usavèršiti, to ga prije tisuć napornih trudovah stoji; pa su često sretni unuci, ako dožive plodovah, kojih sěmenje posijaše njihovi pradědi. Ako se rádi o poboljšanju družtvenih i političkih ustavah? kèrvavi prevrati predtiču takovo preporodjenje, pa se često nakon tolikih kèrvavih borbah nesretni narodi nalaze u gorjem položaju, nego što su prije bili. Ima li se kojemu narodu prosvěta i izobraženost drugoga saobćiti? Učěpljenje takovo biva mačem i ognjem; cěli naraštaji moraju kadšto propasti, samo da se postigne poslědak, kojega će stopèrv potonja pokolěnja viděti. Nijednoga velesma neće čověk nikad viděti bez velike nesreće; nijednoga naroda slavu bez prolěvanja kèrvi i suzah; neće viděti izvèršenja krěposti bez ugnjetavajućih zaprekah, junačtva bez težkih progonah; ništa lèpa, velika, uzvišena nije moći postići bez dugotrajna znoja, nije ga moći sačuvati bez žuljnih naporah: zakon kazni i globe vidi se svuda grozovitim načinom. To je pověst čověka i čověčanstva; istina pověst žalostna, no nedvojbena i věrodostojna, koja je svuda, kamo Adamova děca nogom stupe, kobnimi pismeni zabilježena.

Ja neznam, dragi moj prijatelju, zašto nije to gledište većma uvaženo, i zašto se mudraci toliko slažu sa svim, što nam lětopisi svih vremenah i svakdanje izkustvo toli jasno zasvědočavaju. Grěšnost i izopačenost čověčanstva je ona tajnost, kojom se jedino mogu odgonenuti zagonetke života i čověka, pa ako još k tomu dodamo veliko dělo spasenja, što ga je Sin božji svojom kèrvlju dovèršio, tad nastane najlěpše u pověstnici suglasje, što si ga čověk predstaviti može; ukaže se toli uzvišeni sustav, da umah čověk uviděti mora, da jedinoga Boga za svoj izvor imati može. U čověčjoj glavi nije se moglo ovo porodjenje podnipošto roditi; ograničen duh nije kadar bio, da sastavi ovako veličanstvenu, divnu osnovu, gdě su dvě tajnosti tako medjusobna skopčane, da iz dubljine svoje grozovite tame bacaju napolje zràke najjasnijega světla, kojim se mogu sva pitanja rěšiti i razjasniti, što ih je philosophia o izvoru i svèrsi čověka zametnula.

Ovo je ona glavna stvar, koju sam vam imao o predloženoj tegobi predstaviti. Neznam, je li ćete vi tim zadovoljni biti. Bilo što mu drago, što vas sa svom iskrenostju i svim osvědočenjem, što sam si ga pribaviti mogao, uvěriti mogu, jest to, da, ako proučite sva děla mudracah od Platona pa do Cousina, nećete nigdě moći onoga naći, čim bi se bistar um zadovoljiti mogao, nego ako je uzeto iz věrozakona. Mudraci to znadu i priznaju. Pošto su već jedanput tako daleko dotěrali, da su počeli o božanstvenosti kèrstjanstva dvojiti, neznadu česa bi se dèržali; tèrpaju sustave na sustave, rěči na rěči; ako nisu jaki dusi, okane se iztraživanja; kad su se već zatrudili, te nemogu nigdě, na nijednom obzorniku naći světle zràke, late se positivisma, t. j. nastoje o tom, da si život, koliko najvećma mogu, svakojakimi razkošmi i ugodnostmi oslade; ako je pak duh njihov za znanost rodjen, ako se nestraši radnje i napora, samo da se istine dokopa, onda se muče i tèrpe cěli svoj život, te dovèrše svoje dneve napokon s dvojenjem u glavi a sa žalostju u sèrdcu.

Sada jošte, kad ste oduševljeni za philosophiu i divite se někojim imenom, nećete moći shvatiti cěle istine i točnosti mojih rěčih, no doći će dan, gdě ćete se prije jošte, nego što će vam vrěme glavu sědinami posuti, mojih opazkah sětiti. Ne, tà vam netreba one dobe, gdě bi vam stopèrv starost, obtèršena mnogim izkustvom i obsěnami, oči otvoriti imala. Neznam, je li ćete ih ikad otvoriti, da spoznate i prigèrlite pravi věrozakon; no otvorit ćete ih sigurno, da s njimi uvidite nestašnost svih mudračkih sustavah u tom, što uče o izvoru, životu i opredělјenju čověka. Da niti ih nije treba duboko proučiti, za da čověk uvidi nedostatnost čověčjeg duha, kad je sám sebi ostavljen. Već na ulazu u hram philosophie naiti ćete na dvojbu i dvoumkarenje; a kad nutar stupite, čuti ćete tamo, kako se oholost prepire o predmetih, u kojih je malo istinitosti; vidět ćete ju, kako se igra simboličkimi i nerazumljivimi rěčmi, i mnogo si truda daje, da svoju neznanost sakrije, a ona pitanja, koja nas najvećma zanimaju, pitanja o Bogu i o čověku, da ih někim affektiranim prezirom mimoide. Nemojte se dati obsěniti taštimi naslovi, kojimi se někı sustavi kite; nemojte se predati praznověrnim predsudam němačke philosophie u pomenutih tajnostih; nemojte dèržati ono za duboku znanost, što je zapleteno u tamne, nerazumljive izraze. Nemojmo zaboraviti, da je očita iskrenost značaj istine, te da se onaj slabo uzdaje u svoje izumke, koj se neusudi s njimi na vidělo izići. Zašto nam nisu oni razkričani mudraci, koji se, okruženi navlašnom tamom, grade kao poslenici, koji po utrobi zemlje traže bogate rude, zašto nam nisu do dan danas toga zlata, što su ga sakupili, pokazali?

Digitized by Google

Drugi put, kad nam se sgoda pruži, povratit ćemo se opet na tu stvar; medjutim razpoložite s vašim iskrenim prijateljem.

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba dne 19. rujna. O putovanju uzoritoga kardinala i nadbiskupa našega čujemo, da je nj. uzoritost od oblastih i pučanstva svetačno dočekivana i radostno pozdravljana u Vojvodini i Banatu. Nj. uzoritost nahodi se u povoljnom zdravlju, a i putovanje je dosad svuda sretno pošlo za rukom. Samo se je parobrod, na kom se je uzoriti stožernik iz Pešte vozio, medju Mohačem i Titelom nasukao na pěsak, s koga se je istom za tri ure radnje otisnuti mogao; tim je došastje u Titel za tri ure zakasnilo. Dne 9. t. m. bila je nj. uzoritost na pohodu kod preuzvišenog g. zemaljskog načelnika u Temešvaru, gdě su se nj. uzoritosti poklonili vojnički častnici, městno svetjenstvo, načelnici raznih uredah i gradsko věće. Poslě oběda kod preuzvišenoga g. zemaljskoga načelnika povratio se je uzoriti stožernik na svoju gospoštinu Billet. Od několiko danah bavi se naš vèrhovni pastir opet u Beču, te će sutra u večer stignuti u Zagreb.

U Zadru 8. rujna. Jučer, po drugi put u ovoj godini, dèržan bijaše u našoj stolnoj cèrkvi visoki i pokretajući obred, kojim se ověčiva apoštolstvo u katoličkoj cèrkvi. Njegovom uzvišenosti presvětlim i prepoštovanim gospodinom *Josipom Godeassi* s velikom slavom bi posvećen za biskupa kotorskog gospodin *Marko Kalodjerà*, muž po sèrdcu Gospodinovu, duše žarke, sèrdca blagotvornog, žića nezazornog. Koliko ovaj dobrotvorni svetjenik, duboko naučan, kako u sveštenoj tako i u krasnoj književnosti, bijaše ovdě postojano ljubljen i cěnjen, jasno se mogaše viditi i iz svèrvljenja ovog gradjanstva na obred posvećivanja, i iz javnog radovanja pokazanog svečanim okićenjem kućah, osvětljenjem, nadpisima i stihovima. Ovako je on primio u svojoj još mladoj dobi nagradu za svoje trudove tèrpěljivodušno podnešene i u nazorstvu dušah, i u propovědanju, i na katedrama mudroljubja i bogoslovja, koje je jednu za drugom zauzimao, i za onaj blagi i dobrostivi duh, koj mu sveobće uvaženje nabavlja. (Gl. Dal.)

Iz Tèrsťa uputilo se je oko konca kolovoza opet několiko vèrověstnikah u srednju Afriku (Hartum). Na čelu im je Don Giov. Beltrume s několiko drugovah iz Verone, dva misnika i 3 světovnjaka (2 kovača a 1 tesar), a iz Tirolske 1 svetjenik i 1 světovnjak. Do Aleksandrije pratio ih je Dr. I. Ch. Mitterrutzer, gdě je od generalnoga vikara preuzeo 8 cèrnačkih děčakah iz missionarske škole u Hartumu, da ih preveze u Europu. Tomu su se protivile egipatske oblasti u Aleksandriji. Zato se je i tamošnji austrijanski konsulat za tu stvar zauzet morao; pa pošto světovanje i mirovne predstave ništa neprudiahu, morala je od parobroda austrianskoga put obale krenuti naoružana ladja, da u potrebi silu silom uzbije. To videći egiptjani neprotivljahu se više ukèrcanju rečenih děčakah. Ovi dolaze u Europu, da stranom u rimskom zavodu Propagande, a stranom u poznatom zavodu Don N. Mazzas-a u Veroni dalje odgojivani i u potrebitih znanostih obučani budu.

Iz Ugarske. Prigodom posvetjenja ostrogonskoga hrama tiskano je 36 raznih slavospěvah, i to 13 u magjarskom, 12 u latinskom, 5 u němačkom, 5 u slovenskom (slovačkom) i 1 u talianskom jeziku. Samo ih je 9 od pojedinacah izašlo, svi drugi proizhode od čitavih družbah; medju inimi od peštanskog sveučilišta (2), od družtva sv. Stěpana (5), od svetjenstva nadbiskupije ostrogonske (3), iz biskupije pečuvske (2), od redovničkih družbah: Benediktinah, Premonštratah, Cistercitah, Piaristah, Franciškanah, Jesuitah (4) i Minoritah. Slovenskimi slavospěvi proslaviše ovu svetkovinu: Viktor Sasínek, kapucin, J. Palárik, Jos. Emmanuel, a dva su tikana troškom družtva sv. Stěpana. K istoj svetačnosti sastavio je g. Dr. Andrija Radlinsky, učrednik cèrkvenoga časopisa „Katolické Noviny" kratku pověst ostrogonske cèrkve, koja je u 34—36. broju spomenutoga časopisa tiskana. Vidi se i s ove okolnosti, da posvetjenje ostrogonske basilike nebiaše samo městna ili biskupijska, već gotovo svenarodna ugarska svetkovina. Ovom prilikom izpravljamo u našem opisu ostrogonskih svečanostih prijavljenu věst, da je u hramu magjarski propovědao presv. g. bělostolički biskup tako, da je propovědnik bio preuzvišeni g. Ranolder, biskup vesprimski. — U Pešti uvedeno je takodjer družtvo katoličkih dětićah. Dne 8. tek. m. otvorio ga je glavom uzoriti kardinal i pèrvostolnik ugarski Scitovsky. Poglavita zasluga, što je ovo družtvo se sklopilo, ide g. Ant. Szántofy-a, župnika u predgradju sv. Terezije, koj je nemogavši mu radi svojih zvaničnih poslovah nadalje predstojati, rukovodjenje ovoga družtva u pribitnosti i s privoljenjem pèrvostolnikovim izručio g. Mih. Haasu, predstavniku i školskom savětniku. — U družtvo sv. Stěpana stupio je kao osnovni član slavni pianista Dr. Franjo Liszt. — „Religio" donosi žalostnu věst, da presvětli g. gjurski biskup, Ant. Karner, opasno boluje. — Presvětli g. benediktinski nadopat sv. Martina, koj u okružju, što podanj spada, ima i izvèršuje biskupsko pravomoćje, dobio je od sv. otca jošte prošle godine dne 18. rujna pod ribarskim pečatom izdani breve, kojim se mu podaje rědko pravo, da može podělivati svetotajstvo potvèrdjenja. Izvan toga dozvoljava sv. otac rečenom nadopatu i njegovim naslědnikom, da mogu na uzkèrs davati papinski blagoslov s podpunim oprošteniem. Ovim rědkim pravom, koje papinskim dozvoljenjem samo několiko u udaljenih missijah navěštanjem

Digitized by Google

nauka Isukèrstova bavećih se svetjenikah, a odposlě tri godine berlinski predstavnik i župnik kod sv. Hedvige, te opat samostana na Monte Cassino izvèršuje, novo je odlikovanje kako za prevèrli benediktinski red, tako i za ugarsku cèrkvu.

Iz Galicije. Dne 20. kolovoza predao je uzoriti stožernik i nadbiskup pražki knez Schwarzenberg u ime nj. c. k. veličanstva kardinalski birett uzoritom novom kardinalu Levickomu, buduć isti radi starosti nemogaše u Beč doći.

Iz Bukovine. Na ruskoj granici tri ure od Černovicah udaljeno selo Bojany sa svojih 180 porodicah prestupilo je u katoličku cèrkvu. Na to ih je sklonulo propovědanje blagorččnih duhovnikah Zaklinskoga i Hlebovickoga, sjedinjenih Rusinah. Obćina ova prijavila je svoj prelaz dotičnom okružnom uredu u Sadaguri, te se svaki čas očekuje naredba od gèrčko-katoličkoga lavovskoga duhovnoga ureda, da se ovim ljudem poda svečano Absolutio a Schismate, te tako da u obćinstvo i zajedničtvo cèrkve sasvim primiti budu. Službu duhovnoga pastira obnaša kod njih privremeno spomenuti gèrčko-katolički župnik g. Klemens Hlebovicki.

Iz Rima. Što se već dugo vremena govori i piše o popunjenju biskupskih stolicah u Ruskoj i Poljskoj, to će se napokon obistiniti. Uredit će se deset biskupijah. Glede četiri biskupa već se je car sa sv. otcem sporazumio. Biskup varšavski bit će dèržavnik kapucinski u Varšavi Ot. Benjamin Szymanski, kao spisatelj poljski na glasu. Izvan toga radi se o tom, da se u ruskom ministerstvu duhovnih poslovah za kat. poslove uvede posebni ured, kojega predstojnik dopisivao bi s tajnikom sv. stolice. Věća se takodjer o povoljnom konkordotu za katolike s ruskom vladom.

Iz Skadra u Albaniji piše dopisnik ovdašnjim němačkim novinam, da u isti grad stižu već čete turske vojske, koja dolazi, da od fanatičnih Turakah narušeni mir i poredak povrati. Čim pèrve čete prispěše u Skadar, odmah počeše kazniti bezzakonja i nasilja, što ih je ovdašnja běsna turad proti katolikom počinila. Dne 1. rujna proglašena je naredba visoke porte, kojom se ovdašnjim muhamedancem nalaže, da 300,000 piastrah globe plate kao trošak one štete, što su ju katoličkoj cèrkvi i sěmeništu naněli; povèrh toga petnaest uglednijih turskih porodicah prognat će se u Aziju. Ove porodice spadaju k onom plemenu, koje odprije sve časti i svu vlast imadjaše u svojih rukah; sada su iste porodice u velikoj bědi neimajući ništa do bolnog pamtenja bivše veličine. Radi toga vlada medju skadarskimi muhamedanci velika razdraženost, te je i ovèršenje ove naredbe odgodjeno dok prispije sva vojska.

U Izlebu (Eisleben), rodnom městu Mart. Luthera, namèrava družtvo sv. Bonifacia sagradit dati katoličku cèrkvu i utemeljit stanovište za kat. duhovnika.

Iz Francezke. „Univers" odèržao je pobědu u borbi, što smo ju u 36. broju našega lista opisali. Izvan tamo navedenih francezkih biskupah izjaviše se zanj kardinal Donnet, nadbiskup iz Bordeaux-a, kardinal Villecourt, nadbiskup iz Auch-a, zatim nadbiskup iz Avignona i biskupi iz Beauvais-a, Perpignan-a i Strassburga. Odlučna očitovanja toliko najuglednijih francezkih vèrhovnih pastirah učiniše, da je Universov suparac „Ami de la Religion" zašutit morao. Sva je prilika, da je k tomu najviše doprinělo pismo strassburžkoga biskupa na učrednika ovoga poslědnjega lista. Učrednik Abbé Sisson je naime strassburžki biskupljanin, pa se odanj, kao od dobra katolika nemogaše ino očekivati, van da će glas svoga pastira posluhnuti. G. strassburžki biskup Rász zaměra rečenom učredniku, što je hvalio i podupirao pamphlet „l' Univers jugé par lui même," i moli ga, da po světovanju tolikih biskupah, koji se očitovaše za Univers, učini konac ogorčenoj razmirici. Ako li k tomu neosětja u sebi dosta snage, neka radje odstupi iz borišta i povrati se u svoju biskupiju, gdě će se i ako směrnijimi, a to nemanje koristnimi i zaslužnimi poslovi baviti. — Dne 2. rujna izjavio je uslěd toga Abbé Sisson, da od borbe proti Universu odustaje.

— Protestantski francezki časopis „les Archives du Christianisme" objavlja slědeći list, što ga je učredičtvu pisao pastor Hosemann. „U Parizu, 30. sèrpnja 1856. Gospodine učredniče! Po novinah oglašuje se ženidba ruskoga velekneza Mihaila s badenskom princezom Ceciliom, te se primětjuje, da ova princeza, inače slědbenica protestantskoga věroizpovědanja, mora se obvezati, da će prestupiti u gèrčko-rusku cèrkvu, što je conditio sine qua non za svaku princezu, koja se hoće udat za koga velekneza Romanovske porodice. Suprotivno velekneginje ruske, koje se udadu za koga inostranoga principa, bio ovaj i naslědnik prestolja, ili one same neposredno sěle na prestolje, neodstupljuju od svoga obreda, za da ga zaměne s věroizpovědanjem naroda, ka kojem dolaze. To je posve bezdvojbeno. Neznam, dali se to s istom izvěstnostju može reći i o onoj věsti, kojom iste novine objaviše o saksonskoj kraljevni Sidonii, da naime ova nije se htěla zaručit za velekneza Mihaila, jerbo neće da prevèrne svojom katoličkom věrom. Ako je to sbilja istina, to bi ovo uzkratjenje saksonskoj kraljevni samo na čast služilo (saksonska vladajuća porodica je katolička, dočim su joj gotovo svi podložnici protestanti), a njezin primèr mogle bi si ine němačke vladateljske kuće za uzor uzeti, koje si baš netaru odviš glave radi proměne věrozakona, kada se radi o ženidbenom savezu s ruskom vladajućom kućom. Nisam nakanio ovdě napominjati razliku, što izmedju raznih kèrstjanskih věroizpovědih obstoji, no pitam sa-

Digitized by Google

mo: Zašto se katoličkim i protestantskim vladateljskim kćerim, kada stupe u ženidbeni savez s ruskom carskom porodicom, neostavlja ona sloboda, koju zahtěvaju i pridèržuju si ruske velekneginje, kada se udaju za principe, koji katoličkoj ili protestantskoj cèrkvi podpadaju? Neka javno mněnje ustane proti nesnosl ivom zahtěvanju ruskoga svetjenstva i ogradi se proti ovoj vèrsti moralnoga nasilja, radi koga ove sažaljenja vrědne princeze moraju se u pravoslavnom věronauku obučat dati prije, nego što stupe u carsku porodicu. U ovom iznevěrenju svoga věroizpovědanja u očigled prestolja ili putevah, koji nanj vode, ima něšto, što svako pravo nabožno čuvstvo toli duboko uvrědja, da se svakom čověku, koj se boji Boga, bio on kojega mu drago věrozakona, neda na ino, nego da takovo postupanje na ruglo stavi. Ovaj ukor, koj je od svake politike udaljen, a napose neima se protezati na nijednu vladateljsku kćer, jest dužnost savěsti. Niti netreba spominjati, da protestante po raznih pokrajinah, koji su načelom i časti protestantske cèrkve privèrženi, veoma razžalostit mora, kada vide lahkoćudnost, kojom se principi njihova věroizpovědanja podlažu zahtěvom gèrčke cèrkve — zahtěvom, na koje se jamačno nebi bili sklonuli bogoljubni predji vladajućih kućah, kojim je prije svega, kao do svoga poštenja, tako do toga stalo, da evangjelju i čistoći svoga věroizpovědanja ostanu věrni. — Ako mislite, da bi ovaj moj list koristan biti mogao, dajem Vam dopuštenje, da ga u „Archives" s mojim podpisom ili bez njega natiskat date. J. Hosemann, pastor."

U Englezkoj gradi se u ovaj par do trideset novih katoličkih cèrkvah, a u Liverpoolu samostani za benediktine i oratoriane. Godine 1855. pomnožio se je broj kat. duhovnikah za 25, a broj cèrkvah za 11.

Iz Novoga Seelanda. Francezki věrověstnik, g. Chouvet, koj se je tri godine, od 1842. do 1846. u Novom Seelandu medju tamošnjimi pražitelji bavio, izdao je nedavna na zahtěvanje svojih prijateljah u dva svezka tamo stečeno izkustvo. Odtud doznajemo něšta potanjega o věrozakonu Novoseelandjanah. Oni věruju u život poslě smèrti, a neklanjaju se ničemu, što je iz rukuh čověčjih pošlo. Medju njihovimi bogovi odlikuju se tri brata, kojim stvorenje svoga otoka pripisuju, a imenuju se: Mavi, Mavipotiki i Taki. U ovih trih ponajglavnijih bozih — primětjuje isti missionar, koji su sj jednom kèrvi srodni, i u načinu, kako su oni ljude i otok, koj tuzemci prije došastja europljanah za cěli svět dèržahu, stvorili, nalazimo preostavše odlomke prabitno objavljenoga nauka o presvetoj Trojici, o stvorenju světa i Adamu.

Iz Zagreba. Roditelji i skèrbnici, koji svoje naukom dorasle děčake za gymnasium, realku ili ino koje gradjansko stanje, a poimence za kèrstjansku stegu i ćudoizpravnost pod nabožnim nadgledanjem žele odgojivat dati, mogu za njih u nadbiskupskom odbranilištu (konviktu) za mužku mladež, što obstoji kod javne glavne učione kèrstjanske školne bratje u Zagrebu, za predplatu měsečnih 9 for. sr. dobru hranu, stan, postelju, pranje, te uz naučanje propisanih školnih naukah, posebnu ubavěst u risanju, pěvanju i němačkom jeziku dobiti. Takovi děčaci imadu petero preoblačilo (tělesno rublje), toliko ručnikah i ubrusacah (serviette), što sve razgovetno obilježeno treba da bude, sobom doněti, te u drugoj polovini t. m. rujna u zavod stignuti; u isto vrěme neka se u samostanu milosèrdnih sestarah za upis prijave svi učenici obojega spola, koji ovdašnje samostanske mužke i ženske učione polazit žele, jerbo je u njih početak školne godine na 1. listopada ustanovljen.

---

* Povodom bečkih biskupskih věćanjah izašle su u Beču kod L. P. Neumanna, tèrgovca umětničkih stvarih, (Kohlmarkt, br. 257.) slike malone svih austrijanskih biskupah.

* Pogovara se, da će se u Berlinu osnovat katolička biskupska stolica. Nadbiskup vratislavski, Förster, nastoji izposlovati, da ista biskupija vratislavskoj nadbiskupiji podredjena bude.

* U Novih Zamkih (Neuhäusel), tèrgovištu njitranske varmedje, ustrojio je tamošnji kapelan g. Farkaš učionu za cigansku mladež, koja svakim danom napreduje. Učiona se nahodi u kući jednoga tamošnjega ciganina, a mlada cigančad dobrim se uspěhom uči. Koliko nam je poznato bit će to pèrva posebna učiona za Faraonove potomke u našoj carevini, a nadamo se, da neće ostat jedina ni poslědnja.

* U Frankfurtu na Menu umro je bogati tèrgovac Herm. Dick, koj je u svojoj oporuci zapisao 200,000 for. sr. na korist starih děvojakah rečenoga grada.

* Ostrogonska nadbiskupska knjigarna imade 54,816 svezakah knjigah i 1,391 broj važnih rukopisah.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su: g. Tomo Gajdek, župnik erpenjski, župnikom u Maria-Gorici; g. Franjo Horvat, upravljatelj župe u Ljubešćici, župnikom tamo; g. Josip Čus, župni pomoćnik u Stupniku, župnim naměstnikom u Erpenji. — Za župne pomoćnike idu mladomisnici: g. Baltazar Balog u Kutinu, gosp. Gjuro Pavešić u Staru Gradišku, g. Janko Šenk u Bednju.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 39. — TEČAJ VII. U SUBOTU 27. RUJNA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Život pèrvih kèrstjanah.

Pèrva tri stolětja kèrstjanskoga doba mora svatko, koj se ponosi znamenjem spasenja, smatrati za vrěme sretno, za doba zlatno. Pa kako i nebi, kad se je u to vrěme mala šaka ljudih usudila podići glavu proti gorostasu zemaljskoga gospodstva — proti putenosti. Putenost biaše težko olovo, što je pritezalo um tadašnjega světa k zemaljskom kruga, k zemaljskom blaženstvu. To biaše onaj neprijatelj, koj je čověka odvratio od Boga, te ga doveo k štovanju stvorovah. To biaše vrelo guste tmine, koja pritiskivaše pamet ljudsku tako, da nemogaše dopirati do nje ono světlo, što dolaziaše od luči věčne. Vèrlo rědki biahu umovi, koji se uzdigoše nad krug zemaljski, koji viděše izdaleka něko světlo, no i ono, što zagledaše, nemogahu drugomu pokazati, kao što se tuži Plato: „Težko je naći božanstvo, no ako ga čověk i nadje, to ga nemože drugomu pokazati.“ Pa kao što nepoznavahu pravoga Boga, tako nepoznavahu ni odnošenja prama njemu; odtud je slědio razni krivi način bogoštovja. Čověk sam nevaljan, sam okrutan, sam svakoj opačini podvèržen izumi božanstvo nevaljalo, okrutno, opako. Koliko budalaštinah, toliko božanstvah, koliko strastih, toliko bogovah. Sèrdjbu ljudsku ugasila je kèrv ljudska, dakle i uvrědjeni bozi zahtěvahu prolěvanje kèrvi čověčje, da si njom omaste razjareno sèrdce. Čověk smatraše ovaj svět kao město blaženstva i svake sreće dèržeći se onoga načela: jedi i pij, po smèrti neima radosti. Od tuda proizadju one bogomèrzke svetkovine, kojimi biaše na glasu poluostrov gèrčki; od tuda pokvarenost medju pukom preuze najveći stepen, kao što to sam gèrk Polibio svědoči: „Da mi Gèrk deset zakonom potvèrdjenih obveznicah dade sa toliko pečatah i svědokah, to mu nebi ni talenta zlata pověrio.“ [1]) A Seneka govori o svom věku: „Sve je napunjeno opačinom i grèsi. Grěhah nije moći nikakvom uredbom preprěčiti. U zloći se natěču; danom biva veća sklonost na grěh, a manja na stid. Bez svakoga obzira vlada strast, kako joj se hoće. Opačine nebivaju više u potaji, tà svatko ih vidi; toliku javnost je zloća zadobila, da nije samo rědka nedužnost, pače već joj ni traga neima. Zar samo pojedini zakon oskvèrnjuju? ne — prekèršuju ga svi, kao da su se dogovorili.“ [2]) Počamši od onih glavah, koje upravljahu pučanstvom, pa sve do prosta čověka nebiaše nijednoga, koj bi poznavao dostojanstvo svoje. Imućniji biaše gospodin, biaše čověk, on samo zato življaše, da bude sretan, pa odtud mu bude sve slobodno, što je zahtěvala njegova namišljena sreća. Čověka — brata svoga — smatrao je on kao orudje, koje neima druge svèrhe, već da njega usreći; odtud robstvo, odtud zloporaba mladeži. Doista, ako čověk malo poviri u domaći život, to će mu se koža ježiti nad opačinami i nevoljami, koje prouzroči čověk čověku, brat bratu! — I u političkom životu nebiaše bolje. Vladari biahu srědište i svèrha svega čověčanstva; oni biahu ona blažena bitja, s kojimi se gospodin Jupiter i gospoja Juno pobratimiše. Njihova samovolja biaše sveta zapověd za sve ostale, oni biahu višja bitja, kojim sličnih svět neimaše. Pa se s toga porodiše oni uha ljudska uvrědjajući nazivi: božanstveni Nero, Vespasian, Domician, Trajan itd. Paće ovakovi bozi nesramiše se i sami tim imenom nazivati; tako Domician u svojoj zapovědi govori o sebi: „Gospodin i bog naš ovo zapověda.“ Pače um ljudski se na toliko snizi, da je ovim tělesnim bogovom tamjan palio i kipe podizao.

Ovomu svemu navěsti boj dvanaestorica prostih ljudih pod vodjom svojim, koj sědi ob desnoj

[1]) Histo. VI. 54.

[2]) De ira II. 8.

Digitized by Google

Otca na nebesih. Oni vojevahu, no ne oružjem světovnim, običnim, već vèrhunaravnim, nebeskim. Neimadoše oni kopja, koje, kad rani, kèrv proléva i ubija, već kad pogodi, tada suze proléva i oživljuje. Oni vapljahu pred cělim světom: „Bog je jedan, koga štujemo, on je stvorio cěli taj svět rěčju; on je nevidiv, no ako ga i vidiš, to ga nećeš shvatiti, ako ga shvatiš milostju njegovom, pročěnit ga nećeš. S toga je pravi i toliki; on će nagraditi svoje štovatelje životom věčnim, a one, koji ga neštuju, ognjem věčnim; probudit će sve žive i mèrtve, da zasluge njihove prosudi.“ [1]) Care rimske dèržahu oni za bitja umna, ograničena, kao i svakoga čověka. Ovako govori Tertullian o carevih: „Bože sačuvaj, da cara Bogom imenujemo, što se nemože věrovati van iz gadna i škodljiva laskanja. Zna on, tko mu carstvo dade, tko podložnike; zna, da je onaj sam Bog, u čijoj vlasti je i on (car), od koga i on zavisi. Poslě njega je car vèrhu svih tih bogovah i živućih, koj znade moć carstva, te to znajući Boga pozna, proti komu ništa nemože, a s njime sve. Neka car nebo predobije, neka gore posadu pošalje, neka danak nametne. Toga nemože, no upravo zato je velik, jer je manji od neba, zašto bo je on svojina onoga, čije je nebo. Od onuda car, odkud i svaki čověk.“ [2]) Ovo biaše skroz protivno podlom mněnju licuměrnih ulagivalacah, koji stranom iz straha, stranom nadajuć se milosti od svojih samosilnikah, takova imena im poděljivahu. Ovo někajuć kèrstjani biahu krivci uvrědjenoga veličanstva, biahu nezahvalni prama caru, buntovnici, puk opak, koj je vazda o carevoj božanskoj glavi radio. Tako barem mišljahu pogani o kèrstjanih. Od ovuda nastade težka borba medju novim življěm i ostarěloj systemi politheisma; borba ova trajaše punih trista godinah, a kèrstjanska družba bude vidivo svakim danom pobědjivana no tako, da ona plodove poběde steče. Što je dakle uzrokom tako protunaravnoga processa? Tko učini, da poběditelj ostane pobědjen, a pobědjenik dobije lovor poběde? Milost božja i nauk božji! Ovo pako oboje divno se pokaže u životu svetih praotacah naših. Život kèrstjanah biaše evangjelje Isukèrstovo u život uvedeno, u njem se čita slovo po slovo božanskoga nauka; pa buduć „verba movent, exempla trahunt,“ s toga kèrstjanstvo pobědi velikana světovladnog. — Život pèrvih kèrstjanah je sveto zèrcalo za nas, u koje valja da se vazda ugledamo, da ga smatramo. Promotrimo ga dakle.

Sveta věra biaše onaj neprocěnjeni dar, kojim su se ponosili kèrstjani, koj su većma ljubili nego svoj život; a što čověk ljubi, koli rado ono sluša, koli mu je milo, kad može volju obljubljenoga predmeta ovèršiti! Zato su naši sveti praotci toli točno izpunjavali zakone svete věre naše. Svemu su se protivili, što bi jih od svete věre odvadjalo, a sve su napasti junačkom postojanosti podnašali. Ali su i u tu svèrhu upotrebljavali sredstvo shodno, koje im sam Spasitelj naznači, kad reče: „Molite, da nepadnete u napast;“ pa opet: „Molite bez prestanka.“ U istinu molitva biaše njihova najveća zabava. Noćju bi ustajali te molili Boga, da se tako ograde proti neprijatelju duše. Čim je zora svitala, oni biahu već na noguh, te pèrvo, što su činili, biaše milo znamenje svetoga križa. „Kod svakoga koraka, kod odlazka i dolazka, kod oblačenja i umivanja, kod svake zabave čelo znamenjem križa označujemo.“ [1]) Zatim bacivši se na kolěna te s razširenimi prama nebu dignutimi rukami moljahu se stvoritelju světa. Tertullian kazuje njihov način moljenja: „Kèrstjani rukuh razširenih, jer su nedužne, otvorena cěla, jer se nestidimo, napokon bez opomene, jerbo od sèrdca, molimo.“ Molitvu svoju ovèršavahu višeputah i to oko devete ure, u dvanaest i u tri popodne. [2])

Izvan ovakove posebne molitve sastajahu se kèrstjani stanovitih danah ujedno, te tako uzajamno moljahu. Sastanakah ovih biaše glavni predmet sveto tělo Isukèrstovo, kojim su se věrni okrěpljivali. Sastanak takov počimali su oni molitvom, kao što svako drugo dobro dělo, poslě molitve čitaše jedan od njih štogod iz sv. pisma, zatim biskup ili drugi koj svetjenik čitano protumači. Po dovèršenom raztumačenju, poděljivahu si cělov ljubavi, te nakon toga posveti biskup hlěb i vino u pravo tělo i kèrv Isusa žèrtvujući ga stvoritelju neba i zemlje [3]). O tom govori Irenaeo: „I tu žèrtvu čistu sama cèrkva stvoritelju prikazuje, žèrtvujući mu sa zahvalnostju od stvorovah světa. Židovi nežèrtvuju, zašto su ruke njihove okaljane kèrvlju, jer nisu primili Slovo, koje se žèrtvuje Bogu.“ Pri toj svečanosti pěvahu kèrstjani takodjer pobožne pěsmice. Već Justin mučenik hvali to pěnje govoreći: „Probudjuje u duši vruću volju onoga, što izrazuje, umiruje strasti, govor čini plodan, okrěpljuje one, koji se za krěpost bore.“ U istinu milozvučna pěsmica okrěpljuje dušu čověčju usrěd tugah. Kada koja nesgoda pritisne čověka, kad u samoći razmatra svoju nevolju, tada mu se i nehotice podkradne kakova pěsmica, te se s njom zabavlja. Pèrvim kèrstjanom biahu pěsme Davidove vèrlo

[1]) Tertullian Apolog. 16.
[2]) Apol. 30, 34.

[1]) Tertulian de cor. m. chr. c. 3.
[2]) Gaume kat. v. n. sv. 5. lek. 7.
[3]) Alzog Kirchengesch. §. 92.

Digitized by Google

omilile, njimi izražavahu svoju ljubav, svoje pouzdanje u Boga. Često, kad im se osobita koja nevolja približavaše, tada bi pěvali one redke: „Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Dominus protector vitae meae, a quo trepitabo?“ [1]) Tim se oni oboružiše proti nesgodi. Ovo pouzdanje u Boga biaše njihov štit, kojim oružani smělo stupiše pred neprijatelja.

O ovih svetih sastancih lěpo govori Tertullian: „Naša večera imenom svojim pokazuje, što je, jer se onako zove, kako kod Gèrkah ljubav. Kolikogod stojala, vrědna je, jer je pobožna, zašto uboge njom podupiremo ne iz taštog slavohlepja, nego s toga, što i Bog uboge ljubi. Ako je dakle pošten uzrok naše gostbe, to štujte i ostale običaje, koje iz dužnosti věre naše činimo. Ništa neradimo, što nije čedno. Nesědnemo prije, nego se pomolismo. Blagujemo, koliko nam treba; pijemo, u koliko je stidljivim koristno. Tako se nahranimo, kako oni, koji znaju, da im valja i noćju Boga častiti. Razgovaramo se, kao da nas Bog sluša. Poslě pranja rukuh, svaki, koj bude pozvan, čita štogod iz sv. pisma i pěva slavu božju.“ [2])

Posvetjeni hlěbac, to jest sveto tělo Isukèrstovo, biaše za pèrve kèrstjane prava okrěpa, nebeska pomoć i zaštita; s toga su ju věrni uzimali svako zgodno vrěme, uzajamno si ju pošiljali u znak ljubavi; a bolestnikom nosili, da ih tako ovom nebeskom hranom okrěpe. Pače kad je progonstvo běsnilo, kèrstjani bi se tada zorom sakupljali u cèrkvicah, te se tu svi okrěpljivali tělom gospodnjim, pa uz to bi takodjer uzimali sa sobom ovu nebesku pomoć, da se u nezgodi prije mukah njom okrěpe. Zato imadjaše svaki běli čestoput vèrlo dragocěni rubac, u koj si je zavio Boga i Spasitelja svoga, te ga tako u rubcu zamotana k pèrsam svojim stavljao. Kad su kèrstjani bili u podzemnih tamnicah zatvoreni, te kad je bila već osuda nad njimi izrečena, tada se je věrni sluga božji svetjenik pobrinuo, da im Isusa dobroga utěšitelja pošalje. Ovu svetinju bi često putah slabačan koj děčarac nosio. Gděkad se dogodi, da su na ovako slaba nositelja navalili pogani, te htěli oskvèrnuti svetotajstvo; no mali takov nosioc radje je život svoj žèrtvovao, nego psom svetost dao, kao što nam to pokazuje pěsan, koju sastavi Damasio papa na uspomenu svetoga Tarcisia: „Tarcisium sanctum Christi sacra gerentem etc.“ [3])

Kèrstjani, kao što sam već rekao, izpunjavali su najtočnije božje zapovědi, osobito pako onu veliku zapověd u zakonu: „Ljubi Boga vèrhu svega, a bližnjega kano istoga sebe.“ Medjusobno nazivahu se bratjom; jedan za drugoga bio je pripravan život žèrtvovati. Ova ljubav biaše poganom tèrn u oku. „Gledaj — govorahu — kako se ljube, te su pripravni jedan za drugoga umrěti.“ Tako su se divili pogani ljubavi njihovoj; oni je nisu mogli shvatiti; kakov je tomu razlog, toga oni neuvidjahu; a kako bi i to mogli bili, kad je jedan štovao Veneru, drugi Dianu, jedan Merkura i Baka, drugi Eskulapa. Usuprot kèrstjani: „U koliko dostojnije se bratjom zovu i smatraju, koji jednoga Boga otca poznavahu, koji jedan duh svetosti primiše i iz jedne utrobe neznanstva u jednu světlost stupiše. No valjda nas s toga za pravu bratju nesmatraju, što još nismo u nijednoj tragedii proglašeni, il s toga što imućtvo bratinski dělimo, jer to kod njih bratju razstavlja.“ [1]) I neprijatelje su oni ljubili i od svega sèrdca po primèru svoga miloga Spasitelja molili za njih usred najvećih mukah, jer „što zla komu želěti, misliti, reći ili činiti pravedno nam se zabranjuje.“ Kèrstjani nisu samo ljubili sèrdcem, već su oni i ljubav svoju činom pokazivali. Kod njih biaše sve obćeno: „Kod nas je sve obćeno izim ženah. U onom neimamo zajedničtva, u čem ga svi ostali imaju, koji nesamo što ženidbu prijateljah svojih oskvèrnjuju, nego i svojom drugim poslužuju, valjda po običaju svojih otacah gèrka Sokrata i rimljanina Katona, koji su žene svoje drugim odstupljivali.“ [2]) Uboge su imućniji podupirali, kao što pripověda Tertullian: „Malenu podporu svaki měsec donese dobre volje, koj hoće, jerbo se nitko netěra, već stoji svakomu na volju. Ovo je zalog pobožnosti, jer ga nedajemo u tu svèrhu, da se gostimo, nego da uboge, da děcu, koja ni roditeljah ni imovine neimaju, ostarěle da hranimo i sahranjujemo zatim one, koji brodolomje tèrpe, koji su u rudah, u progonstvu il u tamnici radi věre.“ [3]) Čestoput koja porodica pokupi sve svoje dragocěnosti, te ih zlatarom proda, pa onda siromake gotovim novcem nadari. Ovo bi se osobito tada sgadjalo, kad je prětilo progonstvo, zašto je radje porodica razdělila sirotinji svoju imovinu, nego da dodje u ruke dèržavnim činovnikom. Ovakovom zgodom sabraše se svih većih gradovah siromašni kèrstjani predvodjeni po svom djakonu zajedno. Svaki djakon svoje župljane sakupi oko sebe, koje je dobro poznavao. Tu valja znati, da su veći gradovi bili poděljeni na titule t. j. župe. Župi bio je predstavljen svetjenik i djakon; ovaj je imao skèrbiti za siromake i bolestnike, te im

[1]) Wieseman Fabiola II. gl. 16.
[2]) Tertullian Apo. c. 39.
[3]) Fabiola II. g. 22.

[1]) Ter. Ap. c. 39.
[2]) Isti. c. 39.
[3]) Isti. Ap. c. 39.

Digitized by Google

pomoć pružati. On je dakle dobro znao za broj svojih siromakah i poznao ih lično, te je s toga pri diobi mogao lasno opaziti, kad bi došao onakov, koj nije spadao u kèrstjansku obćinu. No to se nemogaše ni tako lasno dogoditi, jer su kèrstjani imali znak, kojim su se kao propustnicom služili, a to biahu dvě rěči, koje moradoše na ulazu vrataru kazati naime: Deo gratias. Ako se medjutim i dogodi kada, da je došao koj poganin upotrebiv znak propustnice u kèrstjanski sastanak, ne s toga da bude učestnik diobe, već da razvidi město kèrstjanskoga sastanka, pa da ga onda redarstvu oda: to su takova gosta znali kèrstjani lěpo odpraviti, tako da se nije usudio ni pisnuti o njihovom sastanku, jer bi inače životom platio bio prekèršiv zakon rimski, koj je zabranjivao tajni ulaz u unutarnjost čije kuće a osobito patricijske bez znanja gospodarova. [1]) Tako su kèrstjani iz same ljubavi prama bližnjemu svomu često više stotinah siromakah uzdèržavali. Tako u Rimu za vrěme sv. Kornelia pape godine 251. biaše takovih ubogih 1500. [2]) Ele lěpe ubožnice!

Kèrstjanskoj ljubavi nebiahu ni vrata tamnicah zatvorena. Oni uměše novcem ova vrata otvoriti, te tu sve moguće znake ljubavi i štovanja utamničenim kèrstjanom izkazivati, u molitve im se preporučati, okove im cèlivati, bodrit ih na postojanost; naročito pako tada pohadjahu tamnice, kad su začuli, da je koj od zatvorenih u velikoj stisci, da naměrava ostaviti Isusa usrèd tèrnjem obraštena puta. Tada bi sa svimi silami nastojali, da ga u svetoj věri ojače, da probude u njem neuzkolebivu odluku sve muke radje podnéti, pače i gorku smèrtnu čašu izpiti, nego ostaviti svetu věru. [3])

Ljubav kèrstjanah nije se protezala samo na bratju, koja istu věru izpovědahu, već i na one, koji biahu njihovi najljutji neprijatelji, koji ih smatrahu za opake ljude, svakom poredku i družtvu čověčanskom pogibeljne, ovakove neprijatelje ljubljahu oni kao pravu bratju svoju: „Mi smo i vaša bratja po naravi, našoj obćenoj majci, premda ste vi nečověčni prama nam.“ Nisu oni htèli vratjati žao za sramotu, već dèržeć se priměra, koj im dade Spasitelj na dèrvu križa, vratjahu oni dobro za zlo. Često kad bi kakova nevolja pritisnula pogane, priskočiše im u pomoć. Kad je buknula kuga u Egiptu, tada pobègne sve izim onemoglih. Polumèrtva tělesa ležahu po cèrnoj zemlji. Nebiaše otca ni majke, sestre ni brata ni mila prijatelja, koj bi pomogao ostavljenu nesretniku; sve ga ostavi kao němu životinju, samo kèrstjanin se sěti iz njega, kèrstjanin ga spozna za brata svoga, on ga uze pod krov svoj, spremi ga u kućicu svoju, te ga tu stane prigledati i lěčiti kao brata svoga. [1])

Okrutan rimljanin zabaci plod utrobe svoje — nejako čedo od majčinih njedarah, izloži ga svakoj nevolji po priměru praotacah svojih, koji nezakonitoga Romula i Rema izmetnuše. Majka se nesmilova dětetu svomu, vapaj njegov nedopiraše do ušiuh njezinih; badava ostavljeno sirotče pružaše ruke prama njoj, njezino kameno sèrdce se negane. No kèrstjanin pogleda ga suznim okom, on ga uzme u naručaj svoj, te mu bude i otac i majka. Ostaréli robovi, kojim drugo neostade nego slabe kosti, te s toga kao nesposobni za dělo budu odtěrani, nadju zaštitu kod kèrstjanah. — Da ovakovim i ostalim nesretnikom kèrstjani pomognu, prodavahu svu svoju imovinu, pače kad već ove nestà, tada ljubav iznadje novo sredstvo, kojim je pomagala nevoljnikom. Sredstvo to biaše vlastito robstvo. Biaše priměrah, da su kèrstjani neimajući drugoga sredstva, da pomognu u velikoj nevolji plivajućem čověku, prodali sebe, da tako bližnjega oslobode. [2])

Već kod pèrvih kèrstjanah biaše pobožnih dušah, koje su svoj život Bogu posvetile. Ovakove bi ostavile sve časti i dražesti ovoga světa, ostavile lěpe i bogate zaručnike zemaljske, te bi odabrale zaručnika nebeskoga. To biahu čiste děvice. Ovakove istinabog neimadoše posebnih staništah, gdě bi mogle zajedno obitavati, razdèljene od světa, no one i izvan zatvora življahu sveto kao věrenice najsvetijega věrenika. U cèrkvi imadjahu posebno město, da se nisu měšale s onimi, koji se nebiahu popeli na ovaj stepen kèrstjanske savèršenosti. One primahu děvojačku koprenu od biskupa u prisutstvu cěle obćine. Nosile su vazda cèrnu oděću u znak, da su radosti i veselja světovna odbacile, te da traže samo nebeske radosti. [3])

(Konac će slěditi.)

Katoličanstvo u Englezkoj.

Plemenitija od svih divotah u Oxfordu i Cambridge-u je moralna odvažnost onih licah, koja svim dražestim ovih gradovah mogoše odoléti, za

[1]) Fabiola d. I. gl. 14.
[2]) Gaume. k. v. n. sv. 5. lek. 8.
[3]) Fabiola d. I. gl. 10.

[1]) Eusebius l. 7. c. 22.
[2]) Gaume kr. v. n. sv. 5. lek. 8.
[3]) Fabiola d. II. g. 11.

Digitized by Google

da se povrate u katoličko jedinstvo; u Oxfordu bo razvì se jezgra onih veledušnih muževah, koji kao puseyte badava nastojahu anglikanstvo omladit, a napokon izpovědiše katoličku istinu, kojoj priněše za žèrtvu svoje bogate nadarbe, svoje častohlepje, svoju popularnost, svoje radosti obiteljske, a često i svoja najmilija prijateljstva. Bit će do věka na slavu katoličkoj cèrkvi, što je u devetnaestom věku tako lěpe duše, kao što su Manning, Newman, Faber, Wilberforce navlastito uvěrenjem i naukom predobila; bit će zajedno na věkovitu čast englezkom narodu, što se je u njem našlo na takove žèrtve spremnih ljudih. Doista osorit je prelaz iz akademičkih palačah u koju ubogu malu katoličku kapelicu u kojem god zabitnom i zaboravljenom predgradju. Naći ćeš tamo možebit potomka od kojegod onih starih normanskih porodicah, kojih je věra kroz deset porodah pèrkosila progonstvu i preziranju. Smotrit ćeš u njoj možebit koju ubogu služavku, koja je radi svoje věre izgubila službu, i několiko siromašnih irskih nadničarah; pa kad pogledaš na ovu vèrnost, na takovu stalnost u věri, morat ćeš s ponosom reći, da je veličje englezkoga naroda manje golemo, njegov prastari ustav manje star, njegovo jako družtvo manje izvèrstno, a sve neizmèrne britanske zemlje, vèrhu kojih sunce nezapada, da su manje neizmèrne, nego li je ovo veliko tělo cèrkve, komu je Englezka odtudjena. U takovih trenutcih težko uzdiše svaki katolik radi nedokučive odluke božje, koja dopusti, da se ovakova zemlja katoličkom jedinstvu uztegne. Premda je Englezka više no ikoji drugi narod sačuvala katolički duh srednjega věka, to ipak njena krèpost i veličina vuče lozu jošte iz poganskog Rima, a trebalo bi joj, da se kadšto u kèrstjanskom duhu novoga Rima okrèpi. A i koliko bi trebalo cèrkvi ovoga velikoga naroda! Ajme, cèrkva fali Englezkoj, a Englezka nedostaje cèrkvi. Koliko dobra bila bi Englezka učinit mogla k poslanju cèrkve, ova zemlja, što je slobodi cèrkve podala sv. Anselma, sv. Tomu, sv. Edmunda, a koja sada toliko blaga i postojanstva troši na bezuspěšno poslanje! Kako spasonosno bi bila cèrkva osoritost i samoživost ovoga naroda ublažit mogla! To bi ti se uzor katoličkoga naroda u krilu novověčne prosvěte podigao bio! No Bog toga nehti. Dvě duse, sasvim kao stvorene da se slažu i ljube, razdvojiše se, bore se sve žestije, pa bi samo světli trenutak, kakova nesgoda, ili koji onih slučajah, što nam očituju tajne svemožnoga Boga, bio dosta za dobro, kao što biuše dosta za zlo, pa od svih pomirenjah, što ih je vidio svět, bilo bi ovo najsretnije i najprudnije. Nemože se oporicati, da katolička cèrkva u velikoj Britanskoj svedjer napreduje; ne samo u Irskoj, već i u Englezkoj, pače u istoj puritanskoj Škotskoj, a nada sve u englezkih naselbinah raste broj biskupijah, župah, cèrkvah i samostanah neprestano, i to u postupnom razměrju; ali u istoj měri i protestanstska dugo drěmajuća mèržnja se probudi. Mnogi pripisuju to načinu, kojim bi biskupska hierarchia po Piu IX. god. 1850. povratjena u Englezkoj. Neimaju pravo; ova mèržnja proizhodi više iz neočekivanog napredka katol. věre, i iz mnogobrojnih obratjenjah, što su anglikansko duhovničtvo gotovo lišila glave; a strah me je, da se někì izmedju novoobratjenikah nečuvaju dosta, da ovdě veoma živahno narodno čuvstvo nepovrěde, ili mu upravo i pèrkose. Zato, što koj englez postane katolikom, netreba da bude neprijatelj svoje postojbine, ili da se proměni u talijana ili franceza; jerbo katolička cèrkva dèrži se sveudilj izreke Spasiteljeve: In domo Patris mei mansiones multae sunt. Poimence treba da se s Englezkom u tom poslu s posebnim obzirom postupa; jerbo prije svega Englezka nije poganska zemlja, nego kèrstjanska, u kojoj kèrstjanstvo, i koliko je osakatjeno, rědku odvažnost i plodovitost pokazuje. Zatim Englezka je zemlja, koja je tisuću godinah katolička bila, dakle triput duže, nego što je protestantska; najpametnija dakle taktika za nove katolike jest, da se neprestano pozivaju na pověstnicu. Najčastnije uredbe Englezke i sva narodna slava proiztiče iz katoličkoga doba: porota, parlament, sveučilišta, charta magna. Jedini kralji, koji jošte živu u uspomeni naroda, katolici su: Alfred, Eduard Izpovědnik, Rikard hrabri, Eduard IV., Henrik V. Stolni bramovi, cèrkve, gradovi, koje englezi vèrlo ljube a revnivo popravljaju i uzdèržavaju, izklopno su dělo katoličkih porodah. Ista nebesa napučena su englezkimi svetci od sv. Wielfrieda i sv. Bonifacia počanši pa sve do sv. Tome kanterburskoga. Sve to je blago i bogatstvo englezkih katolikah. Zašto dakle da obratjenici neostanu englezi, i to englezi kao što itko drugi? Zašto da se zastiraju krivom sěnom, zašto da věrozakon čine protunarodnim? Zašto da se iznevěre velikim načelom slobode, koja su plod od katolikah u srednjem věku utvorenih ustavah, i koja jedina katolikom našega vremena pružaju silu, kojom se proti pobědonosnom protestantismu služit mogu. Doista svetkovina na uspomenu kneza Albe i opozvanja izroka nanteskoga neće privest anglikanisma u cèrkvu. Usuprot sloboda savěsti pred čověčjim zakonom čini ponajglavniju jakost i slavu katolikah u Englezkoj, dočim je protestantisam svuda, gdě se je dokopao vlasti, ovu slobodu savěsti upropastio. Katolička cèrkva nije nigdě krěpčija,

Digitized by Google

nego tamo, gdě je najveća sloboda savěsti kao u Francezkoj i Belgianskoj. S ovim oružjem biše sve navale proti katolikom u Englezkoj uzbijene. Katolici imadu sve zahvalit slobodi, a ništa světovnoj vlasti. U neslobodnoj zemlji nebi se obnova katoličke hierarchie uvest bila mogla; u slobodnoj Englezkoj bi uvedena. Sva ograničavanja zakona o emancipaciji od god. 1829. proti umnožavanju jezuitah i inih redovah, sve prětnje s kaznami proti porabi novih biskupskih naslovah ostaše na směšni način bezuzpěšne radi slobode udruživanja, obučanja i štampe, koja svakom englezu stoje na razpoloženje. Cèrkve, odgojilišta i samostani osnivaju, napučuju i upravljaju se takovom lahkoćom i slobodom u Englezkoj, kakovoj neima priměra u nijednoj drugoj zemlji. Katolici su si u Englezkoj slobodu izhèrvali; sada im jošte treba da se napram njim pravednije upravljaju načela jednakosti u poděljivanju službah, kod razděljivanja u proračunu dèržavnih troškovah, kod naměštenja od dèržave platjenih svetjenikah u vojsci, tamnicah i ubožnicah: na putu ustavne slobode oni će i to postignuti, dočim s nesnosljivimi i absolutističkimi theoriami nikad se ovoga cilja dokopali nebi.

U pověstnici katoličke cèrkve u Englezkoj glavni je tvornik Irska. Poslě zakona o emancipaciji zastupnici irski pod svojim vodjom O' Conellom odlučivahu konačnu prevagu Whigah u parlamentu; jedva je nestalo ovoga velikoga muža, kad je korunovom bolestju prouzročen glad silno množtvo iracah prisilio, da se izsele u Australiju, Kanadu i sjedinjene amerikanske dèržave. Tim se je broj katolikah u Americi umnožao, a s druge strane opet u Irskoj ustanovilo ravnověsje, tako da je ovdě broj ubogih od dèržave podupiranih, koj je god. 1849. 620,147 iznosio, u sěčnju 1855. smanjio se na 160,802. K tomu dolazi nova istom nedavna izdana naredba parlamenta, tako zvana Encumbered Estates Bill, koja će obličje Irske pomalo proměniti, i kojom je jednom odboru pravnikah ustupljeno pravo, da bez običnih dugotrajnih obličnostih i ždrěbanjem zemljišta prezaduženih vlastnikah na cělom otoku prodavaju, što s podpunim uspěhom biva. Tako dolaze zemljišta u druge ruke i to katoličke uslěd velikoga odkupa golemih zemljištah protestantskoga boljarstva. Istina i mnogo englezkih glavničarah uzelo je kupovat zemljišta; ipak većina novih vlastnikah pripada katoličkom gradjanstvu irskih gradovah, a time će Irska dobit jednu vèrst zemljištnih vlastnikah, koji po věrozakonu stoje blizo puka, a ipak nisu dosta bogati, da svoje dohodke izvan zemlje troše. To će biti čitav prevrat, no prevrat blagotvoran, buduć da je odvišnom razkomadanju zemljištah doskočeno pravom naslědstva.

(Montalembert u svom najnovijem dělu: De l' avenir politique de l' Angleterre, 3ièm édit. Paris 1856.)

Dopis.

I. S bosanske granice 22. rujna. Na Usěkovanje Ivanovo 29. kolovoza bio sam u Dragalićih župe Bogićevačke. Ako želite znati, kakovo je to seoce Dragalići, a to ću vam s našega gledišta nabožnoga u povoljnoj ga slici predstaviti. A kako i ne? kada je to město od velikoga kako se kaže „oproštenja.“ I ako smo ove godine na Veliku i Malu Gospojinu u Jesenovcu iz deset različitih župah pobožnoga imali puka, koji je do podna skoro izpovědnike obkoljivao: to je prama Dragolićkome Ivanu samo malenkost, kada počemši od lěpoga polja požežkoga, pa sve tija do Save veliki dio naše krajine tu biva zastupan. Tu prodje i podne, a još sěde duhovnici okolo cèrkvice oděveni štolom i roketom i slušaju taj puk i svět bogomio. Poslě rane mise, koji su iz daljine, vratjaju se kućam, i tu nevidiš samo našinacah, nego i němacah, koji su se, čim je samo svitati počelo, veće našli jurve kod naših kolěnah na kolěnih. Al' je i domaći župnik J. M. veoma brižan, te zaziva, te kupi oko sebe bratju, i jedni mu u cèrkvi, drugi pako pomažu kako rekoh oko nie.

U dvěma godinama kratkoga moga ovdě boravljenja bio sam očevidni svědok od lěpote i čistoće izvanjske naroda našega, od lěpote i čistoće nutarnje istog puka; i koliko je manje više grěšna na svakome čeljadetu ljaga, ipak je i njoj priměrna pokora i skrušenost odgovorna. Opazih, da si narod naš u ovih stranah ostaje svagda ravan na vazi, bilo u veselju ili u žalosti, svagda jednak, bilo u igri ili u pobožnosti. Ovdě bo trudne šklecaju nožice sad pred Anom, sad pred Ivanovom glavom; ovdě se šire, pružaju, i razapinju ručice sad velikih a sad opet malih; ovdě se sluša Isusov sluga nauk kèrstjanski navěštjujući i tumačeći, a to tako da se nemiče nikud nitko niti neogledje, nego sve je u njega svoje upèrlo oči; ovdě skoro čuješ kako sèrdce il' bèrže i čestje udara, il' svako magnovenje na druge trenutke kuca, ili stine, ili sauzi, ili pèrsa širi i neće da smalakše, dok mu s uzdasi ili suzami duši neodlahne, koju si opet pěsmom ili molitvom okrěpi i pojači! A da vidiš zatim opet iste ove ljude, kako igraju, kako se raduju i vesele! Zbilja sveti Ivo Dragalićki kèrsti još i danas grěšnike pokorom i razgovara utěšnim čeznutjem! Plodna pako nagrada truda duhovnoga jest obilata žetva nesamo duševna, dali i hasna cèrkvena, jer utěče u haznu njezinu za porabu godišnju lěpa milostinja, kakovoj ovdě neima para. I premda je nužda u

Digitized by Google

novcu, al ljudi donesu sitne i krupne živinice, pa se proda umah po službi božjoj, pa eto i u nuždi pomoći.

S lěpoga i romantičnoga bosanskoga Pleana opet pušu hladni muzulmanski větrovi, i Vlašić se isti puši nad Travnikom s poturicah. Jedni pako i drugi eto kako razuměvaju reforme, da od njih, kako mi javljaju, u svoj Bosni nije ni sanjati; jer sad već silom nagone na vrat na nos turci žalostnu raju, da odmah izmognu — a odkud će već i nasmagati? — vojničke novce i odkupe, pak onda opet knezove těraju, da pismeno dadu, koji znadu pisati, a koji neznadu da pritiskuju svoje pečate i pěrste za svědočanstvo, da je taj pobir novacah posve dragovoljan i da nije usilovan, i da raja voli davati, nego li na vojsku ići itd. Ovome svědočanstvu morda će se měsec i zvězda od berbirskoga gradskoga barjaka nasmijati; ali onaj na nebu měsec, ali one na njem zvězde, ali ono sunce, posve drugo daju svědočanstvo Bogu, kao što su i nam njegovi svědoci!

Otac Fr. J . . . ć, za koga dèržava posluje da se opet kući vrati, a vezir pod izlikami svakojakimi izgovara se i prěči, nemoćan je u Drenju. 8. pako t. m. padè smèrt ko studeni mraz na ružični pupić u Mohaču, na mladjanoga bosanskoga klerika po imenu Lovru Vidića, koj kad nije mogao više da vidi majku svoju Bosnu, vidi sada jurve Boga, lěpu platju za svoje zemaljske jade kod njega uživajući! I to je četvèrti djakovački bosanski klerik za jednu godinu danah! — A kad čověk pomisli, kako su dobri, kako su marljivi bili ti mladići, nemore da se uzdèrži te neproplače! — I zato su suze njihovih drugovah suze od prave ljubavi, jer im je milo, jer im je drago iz sèrdca oteto, ako i ne iz pameti. — A pitat ćete me: kako je on došao u Mohač? šta je on radio u Ugarskoj? zašto nije bio u Bosni na praznicih? itd. Radi zloglasnih nemirah i nepokojah bosanskih pismeno je zamolio još prije praznikah njihov ravnitelj i poglavar vrědni otac Filip Kunić različitih samostanah otce gvardiane, bi l' oni mogli njegove mladiće, dok bi se škole opet otvorile, kroz ta dva kratka měseca uzdèržavati? kada kući zbog straha od Turakah nit mogu, nit smiju, a nit probitačno nije bilo, da se tamo i puste. Svi su mu bratinski poručili, da ih dragovoljno primaju, i da će ih s razširenimi rukami dočekati i njegovati, što zbilja i učiniše, i da ovaj samo preminuo nije, bila bi radost obća.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. C. k. ministerstvo za bogoštovje i nastavu naimenovalo je *Franju Sladovića*, svetjenika biskupije senjske i dosad gimnazialnoga učitelja u Senju, učiteljem nižje realke i zajedno ravnateljem glavnih učionicah, nižje realke i zavoda za obrazovanje učiteljah u Zagrebu.

— Presvětli gospodin biskup djakovski, *Juraj Jos. Strossmayer*, poklonio je pogorělim Iločanom 500 for. sr., a bečkomu zavodu za sirote i udove ilirskoga i vlaškoga naroda darovao je isti presvětli gosp. biskup obveznicu dèržavnoga zajma vèrhu 500 for. sr.

— Dne 21. t. m. preminuo je u Zagrebu nakon kratke bolesti g. *Tomo Vidović*, svetjenik biskupije križevačke i upravljatelj župe u Pećnom.

Iz Ljubljane. Ovdašnji presv. g. biskup, brižljiv za bogoslovno obrazovanje svojih mladjih svetjenikah, darovao je jošte prošle godine 8000 for. sr. u to ime, da se iz kamatah ove glavnice u vinograd gospodnji odlazećim mladomisnikom poděle potrebite i shodne bogoslovne knjige. Isti vèrhovni pastir za postignut naměnjenu svèrhu poklonio je ove godine 5000 for. sr. ovdašnjoj sěmeništnoj knjižnici tom odredbom, da se iz godišnje dobiti na korist bogoslovacah kupuju bolja děla novije bogoslovne književnosti i vèrliji časopisi.

U Fiorenci obstoji u najlěpšem cvětu već 500 godinah bratinstvo pod imenom „Misericordia.“ Ovo bratinstvo sastoji iz gradjanah, koji se obvezaše, da će iz ljubavi Boga bolestnikom biti na pomoć. Prošle godine, kadno je u tom gradu najběsnije harao kratelj, pokaza ovo bratinstvo, što je kèrstjanska ljubav. Kadgod je zatutnjilo zvono, gděgod je trebalo pomoći: svuda i svagda vidio si bratju, kako dvore i goje uboge bolestnike, kako ih prenose u bolnice, a zaostavše těše i podupiru. U najzabitnijih ulicah grada, po najgnjusnijih kućah iz 3. i 4. sprata snašali su na ledjih uboge bolestne, da ih na nosila položiti i u bolnice odněti mogu. A pod cèrnim odělom, kojem si i lice, izuzamši jedine oči, zastiraju, nahodilo se je i nježnih mladićah iz najodličnijih plemićkih kućah, visokih svetjenskih dostojanstvenikah, uglednih gradjanah i prostih ljudih, koji ostaviše kladivo i nakovalo, da bez hvastanja i taštine prionu na dělo ljubavi bratinske. Tim je obćinstvo tako ganuto bilo, da je svaki klobuk i kapu s glave skidao, čim se pomoliše nosila bratovštine Misericordia; isti vojnici dobiše od svoga zapovědnika nalog, da članom bratovštine izkazuju vojničku počast. Několiko njih palo je žèrtvom svoje dělotvorne ljubavi. Ali je s druge strane pribilo bratovštini několiko stotinah novih članovah, a medju ovimi stupiše sinovi najodličnijih porodicah u rečenu bratovštinu. Na veću pobudu članovah zaključiše predstojnici ove bratovštine, da će onaj član, koj sto s kratelja bolujućih ljudih nosio bude, dobit za nagradu srebèrnu kolajnu; članovi pako jednodušno očitovaše, da, buduć za svoja děla nikakove nagrade na ovom světu netraže, mole, neka se troškovi za takove kolajne naměnjeni obrate na korist ubogih sirotah Kada je pošast prestala, razidoše se članovi u tihoći, a nitko nije nit znao nit pitao za zasluge kojega člana, niti su im imena oglašivana; samo je bratovština, koja je tako

Digitized by Google

u istinu bratinski kroz svoje članove dělovala, vèrlo poskočila u cěni i važnosti kod svega pučanstva. Na čelu ove bratovštine odlikovalo se je svuda, gděgod bi se pošlica pojavila, svetjenstvo svojom neutrudivom gorljivostju, a medju inimi osobito velezaslužni red kapucinah.

Iz Pruske. Na skupštini protestantskih pruskih duhovnikah u Gnadau-u očitovao je propovědnik Potel, da je po njegovu mněnju protestantisam veoma falio, kada je ukinuo misu; po njegovu uvěrenju valjalo bi propověd podčiniti misi, tako da bi ova poslědnja sačinjala srědište božje službe. Jerbo samo je ovo način, kojim bi se moljenje u cèrkvu uvesti, i opet ustanovit moglo, da se čitava obćina Spasitelju kao Bogu klanja. Zato je predložio, da se u protestantah opet povrati misa. Ovo htědosmo zabilježit kao znak vremena i pokreta na tom polju.

Iz Wiesbadena. Limburžki biskup primio je u novije vrěme od ministerstva naredbu, u kojoj se odanj zahtěva, da odsad sve bez iznimke svoje naredbe, kakova god sadèržaja bile, prije oglašenja i tiskanja u Wiesbaden nasovskoj dèržavnoj cenzuri pregleda i odobrenja radi pošalje. Za razlog ove ministerske naredbe navodi se: da je rečeni biskup već više takovih naredbah izdao, koje su po uvěrenju vladinu ne puko cèrkvenoga već směsnoga sadèržaja. Vidi se iz toga zahtěvanja, da će odsele prije objave svake biskupove naredbe vlada odlučiti: je li ova ciglo cèrkvenoga ili směsnoga sadèržaja. Za sigurnost svoju našla je vlada za shodno prije svega obustaviti onaj dohodak, što je iz dèržavne peneznice biskupskoj pisarnici naznačen; i tim takodjer uzkratjenjem hoće nasovska vlada postignuti, da biskup nikakove naredbe bez odobrenja vlade nemože izdavat.

Iz Francezke. Novine „Köln. Jour.“ priobćuju slědeće poučne podatke: Prije 100 po prilici godinah, polag podatakah od Abbé de Saint Pierre-a izdanih, biaše u Francezkoj 40,000 župnikah, 60,000 inih svetjenikah, 100,000 mužkih redovnikah i gotovo toliko duvnah. Napram tadanjem pučanstvu Francezke, koje je do 20 miliunah iznosilo, padao je tada na 67 žiteljah po 1 svetjěnik. Sada se broji u Francezkoj 36 miliunah stanovnikah, a 110,000 duhovnih osobah, čim na 328 žiteljah dolazi samo 1 duhovno lice. Odtale vidi se, da se u Francezkoj za 100 godinah broj svetjenikah napram ukupnom pučanstvu za $^5/_6$ smanjio. Slično žalostno razměrje pokazuju statistički podatci i u inih europejskih dèržavah. Tako polag proračuna Moreau de Joannes-a pao je broj svetjenstva u Bavarskoj tekom 28 poslědnjih godinah za $^{11}/_{12}$; u Rimu za 65 godinah $^3/_5$; u Portugalskoj za 31 god. $^5/_6$; u Siciliji za 51 god. prěko $^1/_2$.

— Tko je čitao děla Martene-a ili Tomassina, znat će, kolika je razlika medju někojimi obredi, kojimi se dosad služila francezka cèrkva, i medju obredi cèrkve rimske. S toga ih je već mnogo govorilo, pisalo i nastojalo o uvedenju rimskih obredah u Francezku. Nadbiskup parižki je god. 1849. iz pokrajinskog sabora poslanicom, a kasnije g. 1854. bivši glavom u Rimu ustmeno ovu žudnju predložio sv. otcu, koj mu je bez odvlake radi toga svoju radost i povratnu želju izjavio. Poslě zrěla i svestrana promotrenja objavio je nadbiskup parižki 1. svibnja t. g., da u načelu proglašuje uvedenje rimske liturgije, i da je imenovao odbore, koji će u to ime potrebite knjige priugotoviti, te čim se to sbude, ustanovit će se i dan, kojim će se liturgija rimska i činom uvest u cèrkve.

Iz Carigrada. U glavnom gradu turskoga carstva raznese se prije někojega vremena věst, da je na otoku Kreti više stotinah Turakah prešlo na katoličku věru. Lasno si svatko misliti može, kako je ovi glas pokrenuo turskim carigradskim ljudinstvom. No u věsti toj ovo je istine: U selu Episkopi na rečenom ostrovu živi 30 porodicah, po prilici 300 glavah, koje su od davna već prestupile k izlamu, a u potaji ipak ostale privèržene kèrstjanstvu. Uzdajući se u hat-humajum odmetnuše sada ove porodice krinku, te očito izpovědaju kèrstjanstvo. Novine, koje ovu věst donose, dodavaju, da će bez dvojbe kèrstjanske vlasti zapréčiti, da ove ljude radi toga nitko neprogoni.

---

* Parižki nadbiskup dao je na vrata svoje pèrvostolne cèrkve Notre Dame prilepiti oglas, da će se u njegovoj nadbiskupiji u město dosadanje francezke uvesti rimska liturgija.

* Milostju nj. c. k. apoš. veličanstva prispěva slavnom milanezkom hramu za dogradjivanje i popravljanje svake godine 150,000 lirah.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuše: g. Mihailo Eigel, župnik u Dubravi, i g. Franjo Poštuvančić, župnik u Dèrnju.

Dopisnica Uredničtva.

G. *F. R.* u *D.* Knjižice je onim putem poslao pisac da ih razdělite. — G. *S. T.* u *M.* Vi ste na početku godine sa 3 for. sr. predbrojili na naš list; toliko uslěd ustmene prijave.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 40. — TEČAJ VII. U SUBOTU 4. LISTOPADA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Život pèrvih kèrstjanah.

(Konac.)

Opisav u kratko nabožni život pèrvih kèrstjanah, sada valja da něšto kažem o městu, gdě su se sastajali, gdě su svetu službu ovèršivali. Město to nebiaše stalno, no tim neću reći, da se nisu vazda u jednom istom městu ili kući sastajali, što se već i onako razumije, već da nije město njihova sastanka uvěk na zemlji bilo, već često i pod njom. Pod zemljom su svetotajstva primali, pod zemljom žèrtvu Bogu prinosili. Kad se je na obzornik njihov tmasta kakova magluština navukla, kad je prětila strašna oluja, tada su naši kèrstjanski pradědi ostavili pokvareni nadzemaljski zrak, te su prošli pod zemlju u katakombe.

Promotrimo u kratko to město sastanka pèrvih kèrstjanah, ono će nam koješta kazati o njihovom nabožnom životu. Šta se početka katakombah tiče, neslažu se u tom starinari. Tako o rimskih něki kažu, da su iste špilje, duplja ili bolje rekav ogromne jame, koje su rimljani načinili kopajući vulkanički pěsak za zidanje; ova duplja da su kèrstjani odabrali neimajući drugoga skrovišta na zemlji, te ih priredili za zaklonište proti progoniteljem. No slavni kardinal Wiseman u svojoj Fabioli to mněnje oprovèrgava, te kaže, da su takove pěskovite jame samo za predvorje i trěm služile, a katakombe biahu dublje i to izpod steralji pěskovite, gdě se je već pěsak u kamen pretvorio. —. Da si čověk kakov pojam o katakombi načini, to valja si predstaviti mnogo podzemaljskih hodnikah, koji se na sve strane pružaju, uzajamno se križaju, te sačinjavaju pravi labyrinth. U katakombe se je išlo po stubah i to najprije u gornji kat, iz ovoga opet dublje. Obično biahu tri kata. Svaka katakomba sastojala je iz hodnikah u strogom smislu, komoricah i cèrkvice. Hodnike sačinjavahu stupovi, koji biahu vèrlo na gusto te dosta pravilno izdubeni. Stěne su se nad podom sasvim osovice dizale, sačinjavajuće s njim izpravan kut. Često biaše koji hodnik tako uzak, da su jedva dvě osobe uzpored iti mogle. Ovi hodnici, kao što rekoh, biahu pravi labyrinth, te bi nevěšt takovom šetalištu lasno životom platio, kad bi se od glavnoga hodnika udaljio. Svi hodnici ujedno sastavljahu čitavu katakombu. Stěne hodnikah često su imale do četernaest redovah dugačkih manjih dupljah, u kojih su tělesa mèrtvih počamši od vèrstna čověka pa do mala děteta počivala. Sva je prilika, da su tělesa na podu ležala, dok se je duplje za njih pravilo, pa je valjda više put njimi měreno, dok bude prilično, da primi svoje hladne stanovnike. Kadšto biaše u jednom duplju više tělesah i to se tada zvalo bisonum, trisonum, quadrisonum i t. d. koliko ih već biaše. Kad bude tělo slavljeno u svoje tako izdubljeno město, tada bi rupa zatvorena mramornom ploćom, ili opekom zazidana. Na ploći ili na stěni bi urězano me pokojnika i dan, kad preminu. Ovo biahu grobnice pèrvih kèrstjanah, koje oni vèrlo obljubiše stranom s toga, što gospodin Isukèrst takodjer u grobu iz kèrša izrezanom počivaše, stranom pako s toga, što u takovom grobu pokopani nebiahu zlostavljani od poganah, koji kèrstjanom ni poslě smèrti nepraštahu. Tělesa umèrlih biahu dragocěnom masti namazana i u lěpo platno uvijena.

Komorice biahu četverokutni preděli u katakombi, u kojih biaše grob koje obitelji ili osobitog kojeg mučenika. Kod groba toga bi se svake godišnjice sastajali kèrstjani na uspomenu tu prebivajućega, te se u njegove molitve preporučali. Takovom sgodom služio je grob mučenika za žèrtvenik. Cěla komorica biaše vèrlo lěpo ukrašena biblićkimi slikami i kipovi, koji predstavljahu najvažnije predmete iz sv. pisma. Tako biaše tu tèrs, kojim budu izražene one rěči Isusove: „Ja sam tèrs (loza), a vi rozgve (mladice).“ Dakle milost božja, bez koje nemožemo

Digitized by Google

ništa dobra za život věčni učinati. Biaše tu dobar pastir, kako nosi na ramenu nadjenu ovcu, s lěve strane biaše mu mirna i pokorna ovca a s desne lěn janjac, podalje pako od pastira sa svake strane biaše izvajan čověk vidivo prignut prama ovcam. Ovaj kip predstavljaše svetotajstvo pokore. Tu biaše takodjer naslikana ladjica i u njoj čověk, ka kojemu dolitje golub. Ovim su predstavljali pèrvi kèrstjani preporodjenje čověka po vodi i Duhu svetom. Biaše i Jona prorok naslikan, kako ga riba izbaci, te kako sědi radostan pod tikvinim listjem. To je značilo, da će i nas zemlja izbaciti na uskèrnutje suda ili radosti věčne. Pèrvi kèrstjani imadjahu osobito utěšivu sliku, koju gledajuć novu moć dobivahu na tèrpljivost u svih nesgodah, koje im progonitelji nanašahu, a ta slika biahu tri mladića, gdě pěvaju slavu Božju u peći babilonskoj. Na mnogo městah biaše izvajana riba; njom predstavljahu Isusa. Ta predstava može se na dva načina protumačiti. Ribom ili s toga predstavljahu Isukèrsta, što se ista gèrčkim jezikom zove Ἰχθύς a ova četiri slova su početna od rěčih: Ἰησοῦς χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ (Isukèrst Sin Božji Spasitelj); ili pako s toga, što se riba samo u vodi rodi i živi, kao što i kèrstjanin samo se u vodi na svetom kèrstu u Isusu porodi i s njim se u nju zakopa. Toliko o komoricah; pogledajmo sada cèrkvicu. Cèrkvica sastojaše iz dviuh komoricah. Komorice biahu jedna proti drugoj tako, da se ravnim pravcem moglo iz jedne u drugu. U jednoj biaše žèrtvenik, na kom se svetotajstva obslužavahu. Mužkarci imadjahu za se opreděljeno město, te tako biahu od ženah razděljeni. Posebno město biaše takodjer za pokornike.

Katakombe razsvětljivahu se světiljkami, kojih množina biaše, jer inače nebi bilo moguće po njih bodati, budući da u nje nije dopirao ni zrak nadzemaljski, nekmo li světli traci jasnoga sunašca; u njih biaše i vrelah, gdě su u věri podučeni kèršteni. Često se je sgadjalo, da su svi kèrstjani u katakombi pali žèrtvom nemile smèrti, kad bi im naime obkolili pogani izlaz, te ih tu pohvatali, ili kad su nehoteći izajti napolje od gladi poginuli. [1]) — Ovo su dakle katakombe, i to ovdě imah pred očima katakombe rimske, kojim su posve slične bile napuljske, oko Kartage i ostalih većih gradovah, kèrstjani bo vazda u svemu ljubljahu jednoličje.

Promotrimo sada domaći to jest kućevni život pèrvih kèrstjanah. — Ono, što je nukalo na pobožnost pèrve kèrstjane u podzemnih špiljah, ono, što im je sèrdca sklanjalo na ljubav prama bližnjemu, ono učini, da je i u kući ljubav i kèrstjanski sklad vladao. Kuću ondašnjih kèrstjanah možemo punim pravom nazvati kuću ljubavi, město angjeoskih krěpostih. Ako uzmemo smatrat njezine članove, to ćemo viděti u njih prave naslědnike Isukèrsta i apoštolah; kao što ovi biahu sjedinjeni i sèrdcem i dušom, tako i članovi kèrstjanske obitelji biahu jedno sèrdce i jedna duša. Supruzi se ljubljahu tako, kao što Isus ljubljaše cèrkvu svoju, ljubljahu se pravom čistom supružkom ljubavju. Kad bi koj od njih začuo, da drug njegov misli ostaviti znamenje spasenja, tada ga obuze najveća tuga, te bi tada sve moguće upotrebio, da ga od te namère odvrati, da ga usdèrži na stèrmom putu krěposti. Muž običavaše zvati svoju ženu sestrom, da tako naznači čistu ljubav, koja vlada medju njimi; on se je svega kanio, što bi moglo vrědjati oko stidljive supruge; on nije nosio dugih vlasih sa krunom, kao što običavahu pogani, već vlasi podrezane, oděću čistu no jednostavnu; nije on svoje brade mazao bojom, da tako mladji izgleda, već ju lěpo jednostavno redio. No ni žena nije zaostajala u ljubavi prama drugu svom. Poslušnost, ljubav, věrnost resila je kèrstjansku ženu. Da svaku pogibelj odstrane kèrstjanske supruge, kojom bi mogle ovaj svoj ures oskvèrnuti, čuvahu se svega onoga, čim su obično poganke sgodu tražile na nevěrnost i preljubstvo; s toga nisu bojadisale obraza svoga, kao što to poganke običavahu; nisu u svoje kose uvijale zlata i dragoga kamenja; rědko su na javna města dolazile, no i tada zastèrte koprenom. Ova opaznost, koja proizhadjaše iz prave ženidbene ljubavi, biaše ruglo poganom, ne kèrstjani malo zato mariše, jerbo biahu privikli sve tèrpiti za Isukèrsta. Kadšto bi odgovorili svojim neprijateljem: „Vi se rugate našim děvojkam, koje čedno živu, koje se bave poslom i pěnjem slave Božje; vi bi se istom morali stiditi, koji razuzdanim ženam i bludnicam dižete spomenike.“ Nije bila samo ta svèrha kèrstjanske ženithe, da se putenosti zadovolji, već da se supruzi uzajamno podupiru, da jedan drugoga po stazi pravednosti primèrom vodi. Ovo su i sami pogani pripoznali, koji su o kèrstjanih govorili: „Kajo je pošten čověk, no zločest, jer je kèrstjanin. Lucia pametna čověka tužim, jer je kèrstjanin.“ „Dakle s toga nije ni Kajo dobar ni Lucio pametan čověk, jer je kèrstjanin, dapače zato kèrstjanin, jer je dobar i pametan.“ [1]) — dodaje Tertullian. Stara je u nas rěč: kakov otac takov sin, kakva mati takva kći. Pobožan otac i majka brinili su se prije svega, da děcu svoju valjano

[1]) Fabiola d. 2. g. 2—4.

[1]) Tertullian Apo. c. 3.

Digitized by Google

i kèrstjanski odgoje. S toga biaše njihova pèrva skèrb, da ih u svetoj věri obuče, da im Isukèrsta u sèrdce usade. Pri tom su se služili svetim pismom; ovo biaše klasik njihov, koga su děca njihova čitala. Uza to izabrahu oni kèrstjanske učitelje, ili ako takovih nije bilo, to su radje sami kod kuće podučavali si děcu, nego da ih šalju u pogansku učionu, gdě bi upila otrov duši, koj bi ju na sve opačine vodio. Upravo s toga razloga odstranjivahu kèrstjanski roditelji sumnjivu družinčad, koja ima vazda veliki upliv u kuću a osobito u slabašnu děčicu. Buduć da je bezposlenost najsgodnija prilika, da se čověk od staze pravednosti odvrati, toga radi su kèrstjanski roditelji vazda nastojali, da im děca poslom zabavljena budu. Roditelji su dobro pazili na družtvo, u kojem se děci svojoj dopuštahu igrati. Družtvo opako najgorji je otrov za mladi naraštaj, ono ga popari kao studen mraz nježan cvětić. Igru, kojom se děca zabavljahu, vazda su prije dobro prosudili, da što u njoj nebude, što bi mladjahno sèrdce skvariti moglo. Oděća děce biaše jednostavna, nit dragocěna, nit posve prosta. Ona nit nebiaše najodličnija, nit opet neuredna, zamazana; jer pèrva snuje zamku krěposti, a druga dovede čověka, da sam do sebe ništa nedèrži. Hrana njihova nebiaše najizabranija, ili takova, koja strasti probudjuje, već svagdanja, koja mladeži prija.

Ovako postupajuć roditelji odgojili su děcu krěpostnu, stalnu utěhu starosti svojoj. Okrěpili su ju božanskim naukom, te su mogla još bivša slaba podněti najgorje muke. Amphitheater gledaše, kako kèrstjanski mladić pruživ ruke prama majci ili ostarělu otcu dušu svoju Spasitelju predaje; amphitheater gledaše, kako okrutna zvěrad na neprestrašimu majku i njezine mile kćerke napada. To je bio plod kèrstjanskoga uzgoja!

Kèrstjanska kuća biaše u njih mèsto gostoljubivosti. Tu se mogaše putnik sěgurno svratiti, jer je u napred znao, da će dobro primit biti. Ako je bio kèrstjanin, pa svoju věru ikojim znakom pokazao, to ga tim radostnije primiše u svoj krug. Tko bi ovaj lěpi čin propustio, toga su smatrali za zla kèrstjanina, koj bi istomu Spasitelju čašu hladne vode uzkratio. Pèrvi čin gostoljubja, koga izkazaše putniku, biaše pranje noguh, što biaše pri tadašnjem putovanju od potrebe. Ako je gost bio okèrstjen, te se je već uživao svetotajstvah, to je on predsědao kod stola, pèrvi molio i obučao obitelj. Gostu su se u obće svi znaci ljubavi ukazivali, te se svaka obitelj za sretnu scěnila, kad je imala kèrstjanina gosta; pače iste pogane i progonitelje svoje ovom krěposti primahu. [1])

[1]) Gaume k. v. n. sv. 5. le. 7—8.

— Tako biaše u kući pèrvih kèrstjanah; valja mi napokon něšto i o njihovom gradjanskom životu kazati.

Gradjanski život! al što da o ovom životu rečem, kad oni nisu imali u ovom pogledu života, nego smèrt. Trista godinah se oni sakrivahu, trista godinah ih je zakon rimski progonio, a oni uzpèrkos tomu biahu najbolji gradjani. Care su ljubili kao pèrve poglavare za Bogom, koje on postavi, da světom upravljaju: „Mi u caru Božju naredbu vidimo, koga narodom predstavi, da po njem saznaju, što Bog hoće. Za sreću carevah Boga molimo, Boga věčnoga, pravoga i živoga, od koga i sami carevi žele, da im milostiv bude, jer znaju, od koga primiše carstvo. Molimo takodjer za dvorane njegove, za vlasti, za blagostanje, za blagi mir.“ [1]) Danak su plaćali i sve gradjanske dužnosti izpunjavali tako, da ih nitko pravedan nemogaše dèržavi nekoristnimi prozvati. No sasvim tim pogani dèržahu ih za ljude opake, neprijatelje roda čověčjega, koji vazda nastoje upropastiti dèržavu. Radi toga lěpo im je Tertullian odgovorio: „I drugom nepravdom nas okrivljuju; kažu nam, da smo na štetu dèržavi. Kakovim pravom mogu to nam reći, koji s njimi obitavamo, istu branu, oděću i ostala potrebna za život, kó što i oni, imamo. Ta mi nismo brahmani, ili indianski gymnasophiste, ili pustinjaci kakovi. Poznajemo milost Božju, koju nam pokaza u dělih svojih, pa s toga nijedno njegovo dělo nezabacujemo. Prisustvujemo na vaših tèržištih, kupalištih, gostionah, skladištih, stajah i sajmovih. Brodimo s vami, idemo u vojsku, obradjujemo polja i tèrgujemo, naših umětnostih i dělovanja uživate se i vi; kako dakle nismo koristni?“ [2]) Kèrstjani su sve dužnosti rado podnašali ne iz straha, već radi savěsti, radi osvědočenja, buduć im reče Gospodin naučitelj: „Dajte Bogu, što je Božje, a caru, što je carevo.“ Oni biahu najrevniji vojnici, najvěrniji branitelji careve osobe. Njih biaše u svakom razredu ljudih počamši od robovah do prefektah i konsulah. Pa ovakve gradjane proganjahu zakoni! a zašto? Jer su bili kèrstjani! Ime ovo biaše dovoljan razlog smèrti: „Mèrzite dakle ime nedužno ljudih nedužnih. Slědbu mèrzite radi imena. Šta je to izvanredna, ako koj nauk ime od svoga početnika ima? Zar se nisu philophi imenom svojih početnikah zvali platonici, epikurevci, pitagorevci, pače imenom mèsta, u kojem se sastajahu, pa ipak to nikoga nevrědja. Neka tko prije dokaže zloću osnovatelja, opakost njegove slědbe, tada će i ime biti zlo. No vi neiztražujete ni početnika, ni valjanosti slědbe, nego samo ime.

[1]) Tertul. Ap. c. 30. 32. 39.
[2]) Apolog. c. 42.

Digitized by Google

Ime osudjuje nepoznata početnika i njegovu slědbu.“ [1]) Takova biaše pravednost rimskoga zakona! Razbojnike i svakovèrstne zločince izpitivahu, te kad bi zloća dokazana, kaznijahu ih, a kèrstjane bez svake iztrage osudjivahu na smèrt. Nije se tu pitalo, da li je prekèršio ovaj ili onaj zakon, nego da li je kèrstjanin, hoće li žèrtvovati bogom il ne? Jedna jedina rěč imaše vlast oslobodit ga mukah vremenitih te opreděliti na muke věčne, ili predat ga mukam vrěmenitim, da primi radosti věčne. Kèrstjanom nebiahu toli težke muke, kojimi jih mučiahu pogani, jer su rado podnosili sve za onoga, koj je na križu radi njih propet bio, s toga „ako ga zabilježite, on se tim ponosi, ako ga tužite, neće se braniti; upitan umah izpovědi, osudjen vam zahvaljuje.“ [2]) Strašni biahu izumi, kojimi htěde zloća pravednost, čistoću i svetost na svoj put namamiti. Trista godinah nastojahu tako paklenimi mukami, da ih ili uniště, ili na poganstvo svrate; no kèrstjani ostaše věrni svomu Spasitelju. Na stotine padahu pod kèrvničkim mačem, na stotine ih zvěrad razdiraše, al sve badava — kèrv kèrstjanah biaše sěme kèrstjanstva! Svět se je divio postojanosti, kojom su děca, kojom je nježan spol najokrutnije muke podnosio. Perpetua, kartaganka, neka nam za primèr služi. Tko pomisli na njezine muke, taj će se diviti duhu slabačne žene, koj svim napastim mogaše odoliti. Za měrilo njezine veličine neka nam bude molba, kojom ju moljaše otac, da ostavi kèrstjanstvo: „Kćerce moja! smiluj se sědoj glavi tvoga otca. Ako sam vrědan da me otcem zoveš, mene — koj sam te tolikom brigom odgojio, koj sam te većma ljubio, nego svu ostalu děcu, — nemoj me pod stare dane ruglom cěloga světa učiniti. Sěti se majke, sěti se bratje, sěti se maloga sinka svoga, koj za tobom svoje nježne ručice pruža, koj neće moći bez tebe živěti. Okani se te postojanosti, nemoj nas ujom stèrmoglaviti!“ To rekav padne na koléna, stane joj suzami noge prati. Oj sèrdce ljudsko! gledaj stalnost slabe mlade žene! Otac cvili pri noguh njezinih, sinak svojim dětinjim glasom vapi za naručjem majčinim; no kći i mati stoji postojano, jer joj Isus govori: „Kćerce moja! koj ostavi otca i majku radi mene, taj je moj učenik, — koj izpovědi mene pred ljudmi, izpovědit ću i ja njega pred otcem nebeskim.“ Ljubav Isusa nadjača ljubav dětinju, ljubav majčinu.

Kao što vidimo ovu mladjahnu ženu, kako ostavi sve, te hiti smèrti u zjalo, isto tako učiniše tisuće drugih, koji sve ostaviše, da slěde Spasitelja put Kalvarie. Često gledaše ostarěla-majka, gdě joj mila sinka dere divlji medjed, vidjaše ucviljeni otac, kako okrutni lav jednim skokom otvori vratne žile nejakoj kćerci njegovoj. Puši se topla kèrvca nedužnog Abela, te vapi prama nebu: „Usquequo Domine, usquequo?“ Al se čuje glas iz neba: „Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere — mihi vindicta ego retribuam.“

Tako je bilo, dok nesvane zora bolje budućnosti, dok se neugleda na obzorju nebeskom: „In hoc signo vinces.“ Križ je svladao, težak križ, što su ga nosili kèrstjani trista godinah!

Takov biaše život prastarih kèrstjanah, koj im pribavi věčnu radost u raju, a tèrpljenjem i pouzdanosti u Boga predobi tisuće kohortah kèrstjanstvu.

[1]) Apolo. c. 3.
[2]) Tertul. Apo. c. 1.

Papa Pio IX. i lord Palmerston.

Nećemo vas vodit pred naše žèrtvenike, kojih nepoznate, nećemo vam govorit jezikom věre i věrne privèrženosti napram onomu, što vi neprijateljskom ćudi napadate. Ne! Ostanite slobodno gluhi napram glasu stolětjah, koj objavlja blagotvorno veličje one uredbe, koju vi prěkim okom gledate i progonite. Ma ako nećete da spoznate znake vremena i jasne pojave sve to plodonosnijeg katoličanstva, a to barma nezatvarajte navlaš oči pred očitimi činî i dělî; gledajte gdě i kako bivaju, pa s věrozakonom nepuštajte s oka pravičnosti, savěsti i čestitosti, koju, i koliko si ljudi varavih pojamah o njoj utvorili, ipak sèrčani ljudi sveudilj jošte štuju kao božansku iskru.

Sigurno je, da na světu ima više katoličkih nego li protestantskih kèrstjanah, i da su svi katolici, bar po imenu, privèrženi istom onom papi, komu vi neprestano prětite. Vi se pravedno ponosite prijateljskim savezom, što ga sklopiste s pèrvim narodom kopna, ali zar mislite, da ovaj savez usléd sveudiljnog vašeg huljenja njegova věrozakona neće sve to slabiji postajat? Ili zar mnijete, da su francezi već dotle dotěrali, da prestupe na protestantisam ili u tabor nevěre? . . . Pitajte samo svoje putnike, što su za poslědnjih godinah viděli po naših cèrkvah, učionah i knjigah! Pitajte prije svega svoju iz Krima se povrativšu vojsku o věri naših vojnikah, o kèrstjanskoj poniznosti naših generalah, o pobožnoj vlasti naših milosèrdnicah, o požèrtvovanju naših svetjenikah — pa iz njenih odgovorah činite zaključke!

Nepripada jošte davnoj prošlosti, što ste vi za vrěme dvadesetogodišnjega ljutoga boja s pre-

Digitized by Google

vratnom Francezkom svetjenikom, koje je ona radi njihove věre progaala, gostoljubivo utočište pružili i nježnim načinom s onimi postupali, s kojih primèra i nauka nikle su u vašoj zemlji pèrve klice preporodjenja katoličke věre; danas pako, kada vaša politika nalazi najveću silu u uzdèržanju našega saveza, mašate se svake prilike, da najljutju mèržnju pokažete proti onoj věrozakonskoj glavi, pred kojom Francezka na koléna pada. Kolika je to bezumna opréka!

Što ovdě u pogledu Francezke istinito rekoh, to isto valja i glede Austrije i svake druge katoličke zemlje, koje da štujete vaša vlastita korist zahtěva.

„Vèrhovno vladarstvo pape ima to posebno svojstvo, da dočim je on polag svoje světovne vlasti samo vladar četvèrtoga ili petoga razreda, razprostire se uslěd duhovne moći njegovo vèrhovničtvo po cělom světu. S toga je svim pokrajinam, u kojih ima katoličkih podložnikah, stalo do stanja rimske dèržave, s toga se svim valja brinuti, da papa nezaprěčen kakovim světovnim uplivom svoju vlast izvèršivat može.“

To su rěči jednoga anglikanca, markeza Landsdowna, koje je u komori lordah dne 21. sèrpnja 1849. prigodom razprave o poslanju francezke vojske u Rim izustio.

Tko je, pitam vas, gradjansku slobodu kod rimljanah uveo i blagoslovio? Tko drugi nego Pio IX A tko ju je uništio? Tko drugi nego vi! Dà vi ju uništiste poslanjem vašega političkoga polikuće, lorda Minta, neprestanim poticanjem i zaštitjivanjem vaših klientah.

Vi se usudjujete velikodušnoga Pia IX. běditi zločinstvom, koje je izklopno samo podlo dělo vaših zaštitjenikah, koji su u Francezkoj htěli uvesti bezumnu republiku, a u Talianskoj, uz mnogo inih zločinah, u kèrvi na podnožju ustavne tribune sramotno ubitoga Rossia sve od sv. otca rimskom puku podane jamčevine a s ovimi sve sučuvstvo cěle kèrstjanske Europe utopili.

Pa zar nije naš uznositi Pio IX. moruo zatvor i zatočenje podněti, jerbo se vladarske neutralnosti i mirovne nepristranosti, k čemu ga njegovo sveto poslanje na zemlji obvezivaše, nehtěde odreći, te se u allokucii na 29. travnja 1848. sveobćim otcem svih věrujućih nazvà, koj se kao takov zloporabi rimskoga oružja proti katoličkoj vlasti suprotstavit morade?

Nikad neću zaboravit onoga utiska, što ga je ovaj sveti nagovor, kad je došao u Pariz, proizveo u težko zabrinutih ćudih s dvoje pogibelji, što je cèrkvi i domovini prětila! Upravo biaše tu sabrana narodna skupština. Malo ih se tu poznalo. Mi se uzajamno nagadjasmo, gledasmo se jedan drugomu približiti, poznat se i těšit se u onoj golemoj nalozi i vrevi množine, u koje je toli raznih živaljah bilo; jerbo budućnost Talianske i Rima činila nam se je tako tmasta i opasna, kao i budućnost Francezke. Tu netom zamni rěč naměstnika Isukèrstova: čuvši ju, pade nam světlost i pokoj u sèrca; onaj, koga smatrasmo kao sužnja prevrata, ukaza nam se opet u cělom obsegu svoga blagoga veličanstva i neodolive snage, te u velikoj, premda s bolnim čuvstvom radi nezahvalnosti světa poměšanoj uspomeni Pia VII., koj se je miru s Englezkom za volju prije četèrdeset godinah dao odvest u pretežko sužanjstvo, klicasmo jedan drugomu: „Habemus Papam!“

No veliki i svakojakim izkustvom bogati duh Palmerstonov nebavi se takovimi sitnicami. On kori upravo papinsku vladu kao zločestu i okrutnu, te dočim kaže o papi da je čověkoljubiv i dobar, potvara one okrutnostju, koji u ime nj. svetosti vladaju.

Ala, Mylorde! kažite nam, u čem sastoji ta okrutnost? Izpovědite nam, da vi sami za nju neznate, nego samo ono opetujete, što po vaših predsobah běgunci i odpadnici punih ustah pripovědaju. Vi neimate nikakova povladjena poslanika u Rimu, nego město njega samo potajne i sumljive opravnike poput M. Foenborna, dokazanog klevetnika Francezke i njezine vojske. To su ugledi vašega gospodstva! A vi Englezi! koji se u nikakovu razpravu pred vašim parlamentom nećete da upustite, dok se k osnovanju njezinom množina potankostih nepreduzme, i koji svakom obtuženiku, bilo koliko mu drago veliko njegovo zločinstvo, pružate veoma savěstnu obranu, . . . gdě su vam u ovoj stvari, gdě se radi o životu čitavoga naroda, o poštenju cěloga světa — pred ovim uzvišenim obtuženikom, o kom se usudjujete presudu izreći, — vaši zapisnici, dokaznice, i svědoci itd.? Što je postalo iz svetosti vaših govornicah? Što vi učiniste s vašom naravnom savěstju?

No vrěme běži, i ja prestajem. Zavèršujem ove na bèrzu ruku pisane redke. Da imamo političku govornicu u Francezkoj, to bi o ovih stvarih govorila usta od mojih věštija i razgovetnija. Izreke njihove odzivale bi se po svoj Francezkoj i cěloj Europi, te bi možebit kao godine 1848. i 1849. proizvele ono silno javno mněnje, koje je spasenje i povratjenje papinske vlasti mogućnim učinilo.

Medjutim kako se god měnjali ljudi i stvari, tkogod bili prijatelji ili neprijatelji ove dobre stvari, uspěh bit će vazda jedan isti: Uz věru svakoga katolika u neumèrlo uztrajanje svoje cèrkve — neima veće istine u pověstnici našega

Digitized by Google

vremena, nego li je ona zaštita, što ju je providnost razastèrla nad svetim vèrhovničtvom, koje, premda nije istovetno s cèrkvom, ipak je od prèko 1000 godinah s njom uzko spojeno.

Věčiti Bog, koj je u ovom stolětju papinstvo dvaput oslobodio, koj se je oružjem Ruske i Englezke na obranu izbora Pia VII. u Mletcih, a vojskom druge francezke republike za povratak Pia IX. u Rim poslužio, znat će u svojoj nedohitnoj odluci ovo papinstvo i proti jadnom zaslěpljenju g. Cavoura i proti nerazboritoj mèržnji lorda Palmerstona svemožno obraniti! —

(Odlomak iz Montalembertove Philippike, što je najprije u „Correspondantu" izašla, a kasnije posebice otisnuta pod naslovom: Pie IX. et Lord Palmerston. Paris, 1856.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 1. listopada. Nj. c. k. apošt. veličanstvo dostojalo je najvišjom odlukom od 21. rujna preblagostivo priznavajući zaslužne usluge, za vrème běsnećega godine 1855 u Hèrvatskoj kratelja čověčanstvu učinjene, počastnom kanoniku i župniku u Lukovdolu, ***Antunu Kalimanu***, i župniku u Drenovi, ***Ivanu Cvetku***, zlatni kèrst za zasluge s krunom; zatim duhovniku rěčke bolnice i redovniku tamošnjega kapucinskoga samostana, ***Hyacinthu Kiseljaku*** zlatni kèrst za zasluge najmilostivije poděliti i ujedno naložiti, da se ***kapucinskomu samostanu u Rěci*** sbog njegovih osobitih zaslugah kod dvorenja bolestnikah najvišja dopadnost izrazi.

Tim istim povodom izdao je nadalje preuzvišeni g. ban u ime domaće vlade pohvalnice slědećim osobam duhovničkoga stanja: opatu i predstavniku rěčkoga kaptola ***Antunu Cimiottiu***, župnikom: ***Antunu Žagaru*** u Prezidu, ***Augustinu Žagaru*** u Tèrstju, ***Mihalju Sopčiću*** u Žakanju, ***Ignacu Neraliću*** u Novigradu, ***Ignacu Benkoviću*** u Šipku, ***Martinu Juretiću*** u Grobniku, ***Jurju Manceu*** u Kostreni sv. Lucije, ***Tomi Katniću*** u Kukuljanovu, ***Petru Caru*** u Šiljevici, ***Mihalju Kombolu*** u Grižanih, ***Augustu Lapique-u*** u Driveniku, ***Petru Matačiću*** u sv. Heleni, ***Josipu Mèrzljaku*** u Lokvah, ***Jurju Geržičiću*** u Cèrnom Lugu, podarcidjakonu ***Nikoli Caru*** u Delnicah, ***Ferd. Pleše-u*** u Fužini, ***Luki Starčeviću*** u Divjakah, ***Ivanu Maršaniću*** u Vèrbovskom, podarcidjakonu ***Jurju Kvaterniku*** u Gerovu, ***Jakovu Žagaru*** u Čabru, ***Jurju Beniću*** u Ravnoj Gori, ***Natalu Pleše-u*** u Podstencah i ***Bartolu Krulcu*** u Zavèršju; kapelanom: ***Matii Sèrdocu*** u Rěci, ***Jurju Škrobonji*** u Grobniku, ***Vincencu Šegulji*** u Novom, ***Adalbertu Vončini*** i ***Gašparu Matkoviću*** u Bribiru, ***Roku Katniću*** u Delnicah i ***Henriku Karloviću*** u Brodmoravici.

— 4. listopada. Danas kao na imendan nj. c. kr. apoštol. veličanstva bila je u pèrvostolnoj cèrkvi u 9. satih svetačna služba božja, koju je za sretno življenje i vladanje našega preljubljenoga cara u prisutnosti svih ovdašnjih svakoga reda činovnikah i pobožnoga puka ověršio sam naš uzoriti kardinal i nadbiskup. — Danas poslě podne odputovat će nj. uzoritost u kotar odranski, da tamo děli svetotajstvo potvèrdjenja i ověrši ujedno kanoničku posětu u 10 župah rečenoga kotara. Ovaj duhovni posao započet će nj. uzoritost u Velikoj Gorici a zavèršit u sv. Klari, te se na 14. listopada opet povratit u Zagreb.

Iz Sv. Andrije u labodskoj dolini piše se, da je k bratovštini sv. Cyrilla i Methoda za sjedinjenje s rimokatoličkom cèrkvom oddruženih slědbenikah iztočnoga obreda, poimence oddèljenih slavenah, pristupilo tečajem prošle godine iz biskupije linačke 677 članovah, a ravnim načinom priraslo je toj bratovštini i u labodskoj biskupiji mnogo novih kotrigah, kao što i mnogo slovakah iz raznih ugarskih biskupijah umnožilo broj družtvenih udah, tako da je lětos družba do 15,000 članovah brojila, koji svaki dan ove slavenske apoštole zazivaju za zavět u ime željenoga sjedinjenja, a svaki dan podižu sèrdce i ruke k Bogu, da razdvojenu bratju u zajedničtvo obćenite svete cèrkve pozvati i učiniti izvoli, da bude jedna ovčarnica i jedan pastir.

U Lincu obdèržavana je 22., 23. i 24. rujna obćenita skupština němačkih katoličkih družtvah, na koju je došlo 56 zastupnikah iz svih gotovo němačkih pokrajinah, a prěko stotine prijavljenih gostovah, ne samo iz Němačke, nego i iz Česke i Ugarske. Iz Hèrvatske bio je tamo g. Fidelis Höpperger, professor i predsědnik zagrebačkog kalfinskog družtva. Za predsědnika ove skupštine bi jednoglasnim uzklikom izabran g. grof O' Donell, predsědnik bečkoga družtva sv. Severina. Izvan posebnih sědnicah u odborih biše dèržane četiri javne i obćenite, kojim je svim pribivao presvětli g. linački biskup i posvetjeni biskup iz Kolonije g. Baudri, koj je takodjer na skupštinu došao bio. Medju ostalim bi zaključeno neposredno zamolit nj. veličanstvo pruskoga kralja za dozvolu, da se ovakova skupština smije na godinu dèržat u Koloniji na Renu.

Iz Kladska (Glatz u pruskoj Slezkoj) pišu novine, da je prigodom svoga boravljenja u tom gradu uzoriti stožernik knez Schwarzenberg u učioni zapitao malo děvojče: „Zašto biše Adam i Eva protěrani iz raja?" a dobio je na odgovor: „Ta to ćete Vi valjda sami znati." — „A zar mi nebi i ti to znala kazati?" nastavi dalje pitat kardinal. „Zašto ne?" reče děvojče, „biše po svoj prilici dužni i nemogoše stanarine platit." Poslě izpita pitaše kardinal učitelja za uzrok ovoga odgovora, i sazna, da su roditelji te učenice bili protě-

Digitized by Google

rani iz stana, pošto nemogoše stanarine platiti. Nj. uzoritost pokloni im znatnu svotu novacah, pomogav im tako u największoj nevolji.

Iz Kolonije. Ovdě prije kratka u svojoj glavnoj skupštini věćajuće katoličko umětničko družtvo zaključi glede cěrkvene glasbe slědeća: Želit je, da se uvedu glasbena děla alla Capella t. j. od više glasbenih umětnikah izvadjana. S toga je naloženo g. trevirskom kanoniku Lucku, da sa sposobnimi muževi u savez stupi, te za početak lahke mise iz zapalästrinova vremena, koje današnjem ukusu više prijaju, izdaje i tako put prokěrči prednašanju skladnjah Palästrinovih i Orlanda di Lasso, kao što ih njegova prevěrla Musica divina saděržava. U pogledu glasbenih nastrojah bi odlučeno: da se u načelu neimaju izključit iz cěrkve. No da se mogu u njoj těrpit, treba da budu glasom pěvačah podčinjeni i da samo sprovadjaju pěv. Medju dosadanjimi cěrkvenimi muzikalnimi skladnjami da zaslužuju prednost one, koje su samo za glasove složene. Glede gregorianskog korala složiše se u tom: da se ima u cěrkve čim više uvadjat, te s toga valja nastojati, da se po sěmeništih, gimnazijah, i koliko je moguće po istih pučkih učionah mladež u njem věšba. Poradi koralnih knjigah, koje bi rabit valjalo, nebude ništa zaključeno, već ova točka do buduće glavne skupštine, na godinu u Rezno urečene, odgodjena.

Iz Němačke. Slavni pověstnik i professor u Freiburgu Fr. Gfrörer, istom od několiko godinah član katoličke cěrkve, naumio je izdat dělo: „Papst Gregorius VII. und sein Zeitalter.“ Polag oglasa Hurterove knjigarne, koje se troškom ovo dělo izdaje, razděljeno je na 10 knjigah, od kojih će se pěrva jošte ove godine dotiskat.

Iz Rima. Sv. otac obděržavao je dne 16. rujna javni konsistorium, da nj. uzoritosti, u tajnom konsistoriu dne 15. ožujka 1852. naimenovanom, a 7. ožujka 1853. proglašenom kardinalu Viale Prelà preda stožernički klobuk. U to ime položio je najprije spomenuti kardinal apoštolskimi ustanovami propisanu prisegu u Pavlinskoj kapeli u nazočnosti kardinalah-predstojnikah, drugih kardinalah, i inih osobah, koje po običaju sličnim činom pribivaju. Zatim ga dva kardinala-djakona dovedoše u konsistorialnu dvoranu, gdě je pristupiv k sv. otcu poljubio mu najprije nogu, zatim ruku, našto ga je sv. otac objeo. Pošto bi od svih ostalih sudrugah svojih objiman, dodje na svoje město, s koga se odmah uputi k prestolju papinu, da primi iz rukuh sv. otca stožernički klobuk. Pošto je zatim konsistorialni zavětnik tretji put govorio za beatifikaciju apoštolskog věrověstnika, Leopolda da Gaicha, franciškana iz Perugie, — krenuše svi kardinali opet u Pavlinsku kapelu, da prisustvuju pěvanju ambrozianske zahvalnice, poslě koje izgovorio je podstarěšina sv. skupštine molitvu Super Electum, našto su kardinali opet nj. uzoritost Viale Prelà objimali. — Poslě javnoga bi odmah obděržavan tajni konsistorium, u kom je sv. otac polag stare navade kardinalu Viale Prelà usta zavezao. Odmah za tim predložio je papa slědeće cěrkve: sjedinjene stolne cěrkve od Osima i Cingoli za nj. uzoritost kardinala Brunellia; pěrvostolnu cěrkvu u Mohilevu za promaknutog iz stolne cěrkve u Vilnu biskupa Venceslava Žylinskoga; pěrvostolnu cěrkvu u Varšavi za promaknutog iz biskupske cěrkve od Hernopolisa in part. infid. biskupa Antuna Fijatkovskoga; nadbiskupsku cěrkvu od Martianopolisa in part. infid. za odstupivšeg biskupa iz Janova, Gutkowskoga; nadbiskupsku cěrkvu u Chieti za čast. g. D. Marinis-a, svetjenika iz Aquile; stolnu cěrkvu od Viseu-a za biskupa Lemos-a; stolnu cěrkvu od Bove za pošt. ot. Fr. Dalmazia di Andrea, svetjenika iz Morcone; stolnu cěrkvu u Vladislavi za čast. g. Mihalja Marszewskoga, svetjenika biskupije vladislavske; stolnu cěrkvu u Janovu za pošt. ot. Fr. Szymanskoga, svetjenika iz Varšave; biskupsku cěrkvu od Ginopolisa in part. infid. za čast. g. Vinka Lipockoga, svetjenika biskupije vilnanske. — Nakon toga otvorio je sv. otac kardinalu Viale Prelà usta, a ovaj je sv. otca zamolio, da mu poděli nadbiskupski plašt za pěrvostolnu dne 28. rujna 1855. pověrenu mu cěrkvu u Bolonji. Isto tako bi moljeni nadbiskupski plašti za pěrvostolne cěrkve u Chieti, Mohilevu i Varšavi. Napokon je sv. otac kardinalu Viale Prelà nataknuo stožernički pěrsten i podělio mu kardinalski naslov SS. Andreae et Georgii in Monte Coelio. — Tim bi konsistorium zavěršen; sv. otac povukao se je u svoje sobe, gdě je odmah u posebnoj audiencii primio već višeput imenovanoga kardinala Viale Prelà. Nj. svetost je istomu stožerniku pridělila sv. skupštine Sabora, Obredah, Izpitivanja biskupah i izvanrednih cěrkvenih poslovah.

— Na 5. rujna biahu sv. otcu predstavljena dva poslanika iz udaljenog birmanskog carstva, naime věrověstnik Abbona i mladi birmanin Pozzo, ovaj poslědnji u narodnom odělu. Premda sadanji vladajući car izpověda spoljašno buddhaisam, to mu je sěrce ipak naklonjeno kěrstjanstvu, s toga bi ponukan, da věrhovnoj glavi katoličke cěrkve poda javni dokaz svoga štovanja. Poslanici ovi predaše sv. otcu poklonah od poganskog cara. Birmanski katolici priložiše ovim carevim darom i od svoje strane mali znak svoje sinovske privěrženosti: dragocěni pěrsten s rubinom i poslanicom, koja ovako glasi: „Dočim kěrstjansko-katolički žitelji birmanske carevine s poniznim sěrcem smatraju i promišljavaju neizbrojne milosti, koje neprestano dan i noć od Boga Otca i Sina i Duha svetoga primaju, padaju u dubokoj směrnosti pred Vašu svetost, moleći da ovo njihovo pismo preblagostno primiti izvoli. Sadanji car od Birme, najveći, najučeniji, najljubezniji i najblagotvorniji od svih carevah ove carevine od početka do danas, želeći Vašoj svetosti, koja je pravi koren katoličke isti-

Digitized by Google

ne, neuzkolebiva pećina, na kojoj je božje slovo, věrozakon, osnovano, zastupnik i naměstnik svemogućega Isukèrsta, otac svih po cělom světu razširenih katolikah, — želeći, velimo, Vašoj svetosti podati dokaz velecěnjenja, štovanja i strahopočitanja, poslao je častnog gospodina Pavla Abbonu u Rim s někimi darovi, da ih pred noge Vaše svetosti položi. Kod ove prilike rado bi katolici birmanske carevine, da dopadnost i blagonaklonost Vaše svetosti jošte višu steku, i od svoje strane kakov dar priněti, koj bi bio naměstnika Isukèrstova dostojan. Al buduć smo ubogi, a ujedno čvèrsto odlučili Vašoj svetosti štogod pred noge položiti, to smo u neprevidjenom porazumljenju svi zajedno kupili pèrsten od rubina i našem subratu Petru Pozzo, koj je naš učitelj i katecheta, predali, da ga on, buduć će i on s častnim gosp. Abbonom odputovat, u ime kèrstjanah birmanske carevine Vašoj svetosti predade, te u ime svih nas najsměrnije počitanje izkazav vèrhu svih nas zamoli za prebogati blagoslov Vaše svetosti, naměstnika svemožnoga Isukèrsta. Iz carskoga grada Amarapura (= neumèrli grad, ili grad neumèrlosti) na 7. měseca Najun 1218. — Carevina Birma leži medju Asamom, Kitajem, Siamom, bengalskim zalěvom i britanskom Indijom. Na prostoru od 12,000 četvornih miljah živi do 8 miliunah ljudih.

— Sv. otac nadario je iz Rima oproštajućeg se bečkoga professora, Dra. Fesslera, dragocěnim i krasnim dvomanjastim kamolikom (kamejom). Talianski prevod děla „Studien über das österr. Concordat", koje je on sastavio, čitaju u Rimu s pozornostju i velikim priznanjem. Isti sveti otac nadje kod svojih neizměrnih poslovah k pročitanju vremena, te izjavi svoje previšnje zadovoljstvo a o někih odsěcih živahnu dopadnost. — Nj. uzoritost g. stožernik Viale Prelà bavit će se do svèrhe studenoga u Rimu, te se istom onda uputit na svoju nadbiskupsku stolicu u Bolonji. — Ovdě probudjuje obćenito veliku pozornost, što kardinal Brunelli odlazi na biskupsku stolicu u Osimo (stari Auximum medju Ankonom i Lorettom). Nj. uzoritost je jedan izmedju najučenijih kanonistah katoličke cèrkve, i najposlenijih kardinalah u Rimu. Radi važnih okolnostih one biskupije izjavi mu sv. otac svoju želju, a kardinal se je spremno pokorio. — Pater Theiner izdat će naskoro pèrva tri sveza svoga produženja Baronievih lětopisah, na kojih je deset godinah neumornim trudom radio. Pèrvi svez je posvetjen sv. otcu, drugi caru Franji Josipu, a izdaje se troškom markeza Campane. — Dne 25. rujna dao je sv. otac u prostorijah vatikanskoga muzeja veliku gostbu svim pitomcem po sebi osnovanoga Seminario Pio, izabranom broju mladićah iz svakoga duhovnoga zavoda u Rimu, kao i ravnateljem i nadstojnikom istih zavodah. Biaše do 150 gostovah pozvano — lěpi doista primèr otčinske ljubavi napram mladeži različitih jezikah i narodah, koja se u sěni Vatikana pripravlja za duhovno zvanje.

Iz Hercegovine. Kako pišu novine „Osservatore Triestino" biaše život katoličkoga biskupa u Mostaru, g. Barišića, dne 4. rujna u velikoj pogibelji. Istoga dne oko 9 satih u jutro dodjoše u kuću rečenoga gospodina biskupa dvě turkinje, navodeć da žele s njim govoriti. Da im je naměra opaka bila, vidi se s toga, što je jedna handžarom a druga malom puškom oboružana bila. Biskup je sretno jošte u dobar čas pogodio naměru ovih zločinicah, izmaknuo njihovu napadaju, viknuo za pomoć, i od dotekavših slugah dao obě turkinje uhvatiti. Za razlog ovoga naměnjenoga zločinstva navodi se slědeće: Něka Katarina Ragan, rodom iz Pešte, prestupila je prošloga měseca uslěd nagovaranja više turakah i turkinjah, medju kojimi biše i one dvě spomenute, na islam. Bosanski vezir Kuršid paša dao je o tom povest iztraživanje, i tri turčina, koji su ovu děvojku najviše na odmetničtvo od svoje věre sklonili, dovest u Sarajevo, da im se s toga sudi. Od ove trojice jedan je sin jedne, a drugi bližnji rodjak one druge turkinje. One pomisliše valjda, da je presvětli biskup uzrok, što su im rodjaci pod iztragu pali, pa se htědoše radi toga naumljenim zločinom osvetiti.

---

* Smèrt kardinala Fransonia take je blagotvorna, kao što mu biaše i život. Oporukom svojom ostavio je 22,000 škudah (50,000 for. sr.) na blage svèrhe i dobrotvorne zavode. Sv. otcu ostavio je na uspomenu izvèrstnu sliku od Correggia.

* Više missionarah različitih protest. slědbah ustanovilo je u Kalkutti ovo načelo: „Ako je novi kèrstjanin prije kèrštenja imao više ženah, može ih zadèržat i poslě kèrštenja, samo nemože uz to nikakove cèrkvene službe obnašati." (Revue catholique.)

* Nj. veličanstvo carica udova Karolina Augusta blagoizvolila je pokloniti za dogradjenje špirske stolne cèrkve 1500 for. sr.; a za utemeljenje rusinskoga narodnoga zavoda i druge župne cèrkve u Lavovu 1000 for. sr.

* Gymnasium u Vicenzi izručen je družbi Isusovoj.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Mikec, župnik u Remetincu, naimenovan je podarcidjakonom okružja zelinskoga; a gosp. Mio Smetiško, mladomisnik, ide za katechetu k učionam milosèrdnih sestarah i školske bratje u Zagrebu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 41. — TEČAJ VII. U SUBOTU 11. LISTOPADA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na čelom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjaké poštom 5 for. 20 kr. u sr. na čelu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Uvodni govor

po presvětlom g. Jos. Jurju Strossmayeru biskupu bosansko-djakovačkom i srěmskom prigodom obdèržavanih ilirskih missiah u Djakovu rečen. *)

Ljubezni u Isusu! Kadno kraljestvo nebesko na ovoj zemlji jošter prilično biaše malenom sěmenu gorušice, tada posla Gospodin Isukèrst Apoštole i učenike svoje u vas široki svět, da rěč božju propovědaju, i obilnost dobrote i milosèrdja božjega navěštjuju; da sve narode ovog světa u vodi i Duhu sv. preporadjaju, i otajstva smèrti gospodnje svuda objavljaju, rěčju: da svět iz dubokih tminah neznanstva i opačinah u světlost spasonosne vère, i svetog života privadjaju; i nut Apoštoli premda neuki, nemoćni, prosti i siromašni, okrěpljeni Duhom svetim učiniše ipak, da znojem, pače kèrvju svojom natopljeno sěme gorušice ogromnim stablom postade, pod kojega sěnom evo danas već više nego dvě sta milionah ljudih raznih plemenah i poreklah mirno počivaju, hvaleć Boga Stvoritelja svoga i izpovědajuć javno, da su otajstva svetoga križa i nauka Isusovog jedini izvor života, mudrosti i sreće, i da su sva druga na ovom světu taština, himbenost, prevara i izpraznost izpraznosti. I naše je to, ljubezni moji, věroizpovědanje, i mi zlamenje svetoga križa na sebi nosimo, i u njem sve naše ufanje stavljamo, i mi u sèrcu našem Duha svetoga nosimo, i krěpostju njegovom život vèrhunaravni živeći, zemlju ovu za tudjinstvo, nebo pako za pravo našinstvo smatramo. Oh! hvala ti neizmèrna dobroto i milosèrdje božje, koje si nas bez ikakvih naših zaslugah u kraljestvo Isusovo pozvalo, i poleg tolikih opasnostih u jedino spasonosnoj věri i cèrkvi uzdèržalo! Oh! daj nam milost, da na brodu tom prěko uzburkanog ovog světa móra, u pristanište věčitog mira i blaženstva dospijemo! To su, ljubezni moji, pèrvi missionari, to su čudesa poslanstva njihovoga.

I danas cèrkva božja, koja moć i krěpost Isusovu u dělu odkupljenja naslědovà, svoje missionare ili poslanike evangjeoske poséduje. Jedni od tih su običajni, a drugi izvanredni. Pèrve vèrsti smo mi svetjenici vaši, koje svakdan licem u lice gledate, kojih rěč svakdan slušate, pred kojimi se svakdan kajete, iz kojih rukuh svakdan tělo Isusovo primate, koje vi ljubite kao najnježnije prijatelje i rodjake svoje, jerbo u istinu u istinu govorim vam, da neima prijateljstva, neima rodstva, koje bi nad prijateljstvom i rodstvom bilo, koje se po svetom redu izmedj puka i svetjenika radja; svè bo što ste po Sinu božjem, po smèrti i kèrvi Gospodina Isukèrsta zadobili, sve vam se putem svetjenstva priobćava; pèrve vèrsti missionari mi smo, koji vas ljubimo kao vlastitu dušu svoju, koji za vas vazda Boga molimo, koji za vas svaki trud i znoj rado podnašamo, koji za vas po izgledu dobrog pastira rado isti život žèrtvujemo, ako to spasenje vaše zahtěva; jerbo znademo, da u koliko smo ljudi i kèrstjani, u toliko smo svoji, i skèrbiti se imamo za vlastitu dušu svoju, u koliko smo pako svetjenici, u toliko smo vaši, i skèrbiti imamo za spasenje dušah vaših; u koliko smo kèrstjani, davat ćemo strog razlog danas sutra o vlastitom životu, u koliko smo pako svetjenici, najstrožiji razlog davat ćemo o životu vašem; rěčju: sve, što ili putem naravi, ili putem milosti od dobrote božje dobismo, sve je vaše; sve mi upotrěbit moramo na spasenje vaše, i ako u tom leži dužnost za nas revno dělovati u vinogradu gospodnjem; leži dužnost i za vas krèpostnim životom odgovoriti trudu našem i svetim providnosti božje naměram. To su obični missionari.

*) Objavljenje ovoga i sledećega govora slučajno je zakasnilo. Ured.

Digitized by Google

Osim tih missionarah ima majka cèrkva u obilatom krilu svome i izvanrednih missionarah iliti poslanikah, koji upravo na način pèrvih missionarah po svem světu hodaju, kud ih glas věre, i vèrhovnih pastirah cèrkve božje poziva, ter vatrom revnosti, pobožnosti i rěčitosti svoje plam ljubavi prama Bogu razširuju; ter znojem svojim njivu gospodnju svuda natapaju, da plodove obilne nosi na život věčni; ter svuda razvaline kraljestva nebeskog popravljaju; ter otrovno bilje, ako bi se gděgod u vinogradu gospodnjem uvrěžilo, snažnom rukom izkorenjuju; ter svuda što je dobro potvèrdjuju, što je slabo podkrěpljuju, što je grěšno popravljaju. Take izvanredne missionare eto ja pozvah u vinograd gospodnji, da ga u ovo sveto vrěme od pokore i milosti trudom svojim obradjuju. Evo jih, ljubezni moji, pred očima vašima. Štujte jih i ljubite jih, jerbo svezom jedne věre i ufanja s nami su spojeni, jerbo krěposti svetog svetjenstva i milosti višjeg poslanstva posěduju, jerbo osobitim někim načinom znak svetoga križa na sebi nose, dočim su članovi slavnog družtva Isusova, koje Bog u izobilju milosèrdja svoga ljudem pokloni, da ih iz tminah bludnje u světlost svete věre prenese Štujte i ljubite jih, jerbo je krotkoća njihova krotkoća jaganjca; revnost njihova revnost pčelice; radinost njihova radinost mrava; ljubav njihova ljubav Apoštola. Štujte i ljubite jih, jerbo premda inog naroda i inog plemena, ipak iz ljubavi prama nam jezik naš naučiše i tako postadoše u někom smislu kèrv od kèrvi naše, rod od roda našeg. Svèrhu svega pako pomnjivo sveta govorenja njihova pohadjajte, rěči njihove duboko u sèrcu vašem sahranite, jerbo ništa drugo nežele, nego da svaka rěč njihova u plodonosnu zemlju pade, i stostruki plod donese. Izvanredna je milost, ljubezni, koja vam u dio pade, za kojom mlogi pravověrni zahman dosad čeznjahu, pa ako joj revnostju i marljivostju vašom, skrušenostju i pobožnostju vašom, pokornostju i postojanostju vašom odgovorili nebudete, lahko vam se dogoditi može, da vam G. Isukèrst predbaci one rěči něgda u sličnoj prilici izustjene: Jao tebi Korozaim, jao tebi Bethsaida, jerbo da su u Tyru i Sydonu učinjena čudesa, koja u tebi, odavna bi već pokoru činili, i k meni se obratili.

U znak pako, častni otci, da Vam moć rěč božju propovědati poděljujem, predajem Vam ovo sveto propelo, koje je izvor svake oblasti, i svakog blagoslova. Isuse pokrěpi jih, jerbo su tvoji, tvoje sveto ime na sebi nose, tvoju slavu razširuju, i tvoje dělo děluju. Amen.

Sermo,

quo Illustrissimus, ac Reverendissimus Dominus Josephus Georgius Strossmayer, Episcopus Bosnensis seu Djakovensis et Sirmiensis, exercitiis sacris, per P. Andream Prinz e S. J. Hebdomada Magna Clero asservatis, initium dedit.

Charissimi in Christo fratres, et filii dilectissimi!

Sublimis est profecto destinatio nostra. Induti sumus per sacram ordinationem virtute ex alto, aeternam illam justitiae divinae victimam, quae pro mundi salute in Calvariae colliculo oblata est, in aris nostris quotidie offerendi. Ita est Jesu Christe! ex amore infinito erga nos quotidie in aris nostris pro nobis mori, et per manus nostras ceu victima pro salute mundi aeterno Patri tuo offerri elegisti! Thesauros porro mortis Christi virtute clavium dispensamus, vincula peccatorum solventes et mortuos ex spiritualis mortis stimulo suscitantes. Ita est! nos peccatoribus in sepulchro aeterno jacentibus et mortis foetorem quaquaversus spargentibus quotidie inclamamus: surgite et redite ad vitam, et confestim surgunt, et in vitam redeunt, qui erant mortui, gratias agentes Deo, talem datam esse hominibus potestatem. Verbum vitae tandem et salutis populis praedicamus, Christum Dominum per id et sanctum ejus spiritum in praecordiis fidelium regenerare studentes. Haec sunt et alia multa supernaturalis ordinis et meriti negotia, quae in hoc mundo conficimus, et in quibus continuo versamur et sumus. Vos autem charissimi filii, videte et animadvertite, quam sublimis sit vocatio, ad quam intra Seminarii claustra, a strepitu et contagio hujus mundi remoti, praeparamini. Haec sublimia ac prorsus angelica cum propius consideramus, et cum infirmitatis nostrae periculis conferimus, nonne ex intimo corde suspiramus. Ah! Deus immortalis! Cum tam grandia nobis concrediderís negotia, cum ad tam sublimem nos elevaveris gradum, cur non supprimis illum concupiscentiae stimulum in nobis, qui nos continuo pungit? Cur non repellis a nobis illum angelum satanae, qui nos quotidie colaphisat? Cur supra angelorum ordinem, gratiae tuae miraculo elevati, ad conditionem angelorum non elevamur, ab omni prorsus peccandi periculo immunes? Et ecce charissimi, respondet Dominus suspiriis nostris, quod olim gentium Apostolo: sufficit vobis gratia mea, virtus in infirmitate perficitur, et jubet nos Dominus ad solitudinem recedere, quo muneris nostri sublimitatem propius pensitemus. Venite seorsum in desertum locum, et requiescite paululum, vox Domini est, et

Digitized by Google

loquar ad cor vestrum. En cur more consveto hodierna die ad solitudinem recedamus!

Charissimi! penes infirmitatem nostram fit, ut illud, quod pietati nostrae incitamento esse deberet, causa sit et origo languoris et somnolentiae nostrae. Legimus Moysen olim ex monte Sinai a conspectu Domini in splendore vultus sui ad suos descendisse; nos autem, proh dolor! a conspectu Domini quotidiano saepius revertimur ad nostros caligine offusi; quia quotidie ad mensam Domini accedimus, ideo panem Angelorum et cibum fortium, velut cibum quotidianum cum Judaeis manducamus ignorantes, an non vitae fons, interitus nostri aeterni causa sit; verbum divinum quotidie populis praedicamus, et judiciorum divinorum rigore, et poenarum inferni horrore peccatores percellimus, dum hae ipsae veritates, judiciorum divinorum severitas, mortis incertitudo, inferni horror nos insensatos relinquunt; sacramenta salutis aeternae fontes aliis propinamus, ipsi autem siti consummimur, similes facti cisternis arescentibus, aut illis canalibus, qui derivatis alio aquis continuo siccescunt. Ah! Deus omniscie! tibi soli patent quotidiana vulnera nostra, quae eo periculosiora sunt, quo minus observantur, quo magis nos securos reddunt. Tibi soli cognitus est numerus quotidianarum illarum omissionum, quae thesaurizant nobis iram in diem irae, ut taceam graviora peccata, quibus nefors contaminati sumus! En cur iterum ad sacram solitudinem recedamus, in qua nobis in utramque aurem intonabitur illud Spiritus Sancti: Surge, qui dormis, surge, qui dormis, et illuminabit te Christus. Ephes. 5, 14. Deus hicce loquetur ad nos, ut olim propheta ad ossa arida: ossa arida audite verbum Domini et vivificamini. Ezech. 37, 4. Et qui seminati sumus in corruptione, dabit Dominus, ut surgamus in incorruptione, et qui seminati sumus in ignobiltate, ut surgamus in gloria; et qui seminati sumus animales, ut surgamus spirituales; et qui fuimus de terra terreni, evadamus de coelo coelestes. 1. ad Cor. 15, 42. Votis equidem meis apprime respondisset, ut exercitia Ignatiana stricte faciamus, quibus innumerae animae suam resurrectionem, suamque salutem in acceptis debent; ast cum istud per adjuncta nostra non liceat, faciamus, ut defectum hunc pietatis nostrae fervore, precum nostrarum assiduitate, et interiore recollectionis spiritu compensemus. Deique misericordiam ad illos gratiarum divinarum thesauros nobis benignius dispensandos flectamus, qui Ignatianis exercitiis proprii et peculiares sunt. Benedictio Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti sit cum omnibus nobis. Amen.

Razmatranje o Bogu.

Polag Zaborskoga ponašio J. Jagunić.

Krive pomisli o Bogu jesu pošast našega věka, koja proizišav od mudracah hvata se i puka. Istina rědko ima, tko bi „iz ludosti govorio, da Boga neima“ Ps. 13. 1: nu mnogi razjasnjuju njegovu narav tako, da se njihova věra gotovo ništa neluči od nevěre. Njihov Bog i nijedan Bog dolazi na jedno. Pitam dakle što je Bog? i sve pomisli o njem spojit ću u saveznu cělost. Jer izmedju svih o Bogu pogrěšno mislećih oni su najnesigurniji, koji nisu o njem nikad dublje ni sustavno razmišljali.

Moram ipak prije toga očitovati, da je pitanje o naravi i svojstvu Boga i světa jedno, te da samo samcatim umom bez luči objavljenja pretresivano, podaje jedino veću il manju věrojatnost, a nikada izvěstnost, jer se nalazi daleko izvnad granice čuvstvah i uma našega. Naznačiti u kakovu odnošenju stoji Bog napram světa, i svět napram Bogu, to je ona Sisyfova hrid, što su ju od početka milioni misliteljah upinjali se izkoturati na brěžuljak znanja, nu koja odmah natrag pada i padat će dokle čověk čověkom bude. Što Bog napravac i zaisto jest, to je čvor, što ga ljudski um sám po sebi nikad razmèrsit neće. Ako svět shiljno uvažavamo, sumljati o Bogu nije nam možno; ako pak razmišljamo o njem, što jest, nije nam dano, da shvatimo. Zaněkati ga nemožemo, jer „po vidivih stvarih uvidjamo nevidive“ Rim. 1. 20: a pojmiti nemožemo, budući da „prebiva u nepristupnom světlu“ 1. Tim. 6. 16. Njegovo veličanstvo premedjašilo je svaki ljudski um, koj „vidi samo u ogledalu i sličnosti, te samo polovično razabire, dok neprispije ono vrěme, kad ćemo gledati licem u lice.“ 1. Kor. 13. 12. Kadgod pogled u nj upravljam, dogadja mi se kao gledajućemu u sunce: čim već gledam, tim manje vidim. Kadgod razmišljam o njem, učinio bi i ja ono, što učini mudrac Simonides, koj imajući kralju Hieronu razjasniti što je Bog, sabtěvao je vazda podvojeni rok, dok je najposlě kralju već neuztèrpljivu priznao, da „čim već razmišlja o Bogu, tim manju goji nadu, da će povědati što jest.“ Kadgod se trudim načiniti si ikoj pojam o njem, svagda uvidjam město njegovu narav, svoju nesposobnost, da bi ju postignuo, te istinitost onoga, što sv. Augustin kaže, da „je lasnije povědati što nije, nego li što jest.“ Što je taj sveti otac priznavao o vremenu, te ja o Bogu: „kad me nitko nepita, što jest, znadem

Digitized by Google

ga; nu ako tko zahtěva, da mu to izjasnim, neumijem odgovora.“ „Čim se ljudski um k njemu približava, govori Laktancio, odmah kao da se svi putevi pred njim zatvaraju, tako da mora zapeti nemogući napréd.“ Zato su i davni Egiptjani, polag svědočanstva Klementa alexandrijskog, stavljali na ulazku u hram sfinkse, da bi tim predobražavali božju nedokučivost. Badava ga iztražujemo umom, ako pak zovnemo pisma u savět, město odgovora, što bi uzpokojio ljubopitnost, nalazimo nacèrt svoje umornosti. „Da li ćeš li doseći sléd božji, ili dokučiti savèršenstva Svemogućeg? Višji jest od nebesah, što ćeš učiniti? nižji neg li pakao, kako ćeš prodrěti?“ Job. 11. 7. 8. Neima toga veleuma, koj bi dovoljno shvatio narav božju; on pako sám nije objavio ni svomu službeniku Mojsiji više o sebi, nego da „jest što jest“ Exod. 3. 14. I ja sam morao eto prije svega priznati, za da se nebi činio zavěrovan nemožnosti. Navěštam onoga nefaljenog nepoznatog Boga, kojega i Pavao Apoštol u Ateni. Više nemogu, kako razložiti sve moguće i pomisli i mněnja o tom, što jest, te zatim naznačiti, koje sadèržava i najveću věrojatnost, i nabožnost, i korist za život.

Tudě pako može se navesti četvero mněnjah, koja su tako prirodjena, da misleće glave od tih najdalnjijih věkovah, zemaljah i narodah dolaze na ajih bez toga, da bi jedna o drugoj štogod znala. 1. Moći je misliti, da je Bog svět sám, tako da okrom njega neima ničega, ni nemože da bude; 2. moći je misliti, da je duša světa, od věka nuždno i nerazlučivo s njim spojena; 3. moći je misliti, da je sila razdiona od světa, na koja ga nije baš stvorila, nego samo naobrazila; 3. napokon moći je misliti, da je jedini uzrok svih stvarih, tako da po njem, jer je samo sám věkovit, uzelo je sve drugo početak i postanak.

Ovo su ta moguća mněnja o naravi božjoj, na kojih mudraci, uzevši poslě jedno ili drugo za temelj, grade cěle znanstvene sustave: ovo su oti mislivi nazori světa; svakoga od njih moći je razviti, provesti s nepogrěšivom sigurnosti nijednoga. Mi idemo jurve tumačit ih, s otom predběžnom napomenom, da uzpoznavamo samo poslědnji za kèrstjanski, i da cělo naše razvadjanje směrat će tamo najviše, da se ovoga koli věrojatnost, toli i važnost za život čim najvećma razjasni.

I. Najpoteniji, ali zajedno u naše doba najobćeniji nazor světa jest tako nazvanih svebožacah ili pantheistah. Po njih Bog i svět jesu jedno, tako da sve što jest, jest Bog, te okrom njega neima ničega. Ono obćenito mišljenje, po kom si predstavljamo svět kao něšto od Boga razdiena, otim mudracom je budalaština. Po njih Bog nije ništa drugo, nego utělovljeni Bog. Svaka sila je njegova sila, svaki život njegov život, jer je on sila svih silah i život svih životah. Niti je on bio prije světa, niti nebude poslě njega, niti nije ništa bez njega. Bog nije proizveo ništa od sebe različna, a samo sám jest, što jest, nuždno, naravno, věkovito. Svět nije ništa samostavna, već samo način jestva i života božjega, njegova sebejavljenja, svojerazvoja, svojepredmetnjenja. Bog nije stvorio ništa, što on sám nebi bio, a proizišao je samo sám od sebe i utělovio se u světu. Život světa jest život Boga. On proizvadja različnost stvorovah, dočim umnožava sám svoje jedinstvo, i stavlja sebe sama kraj sebe. Postanak i propad stvarih kao da je njegovo disanje.

U tom temeljnom nazoru slažu se svi svebožci, zatim pako, kad ga dalje razvijaju, navlastito kad idu razjasniti samosvěst svoga tělesnoga Boga, razmetnu se. Jedni govore sa Spinozom, da je samo jedno bitje věčno i nuždno, koje posědnje dvě vlastitosti, protežljivost, po kojoj zaprema prostor, i mislivost, po kojoj ima samosvěst i razsudnost. Polag ovoga predstavljenja svět je něšto umna, ali tako da je njegova umnost jedino prirodjena vlastitost tvari (materie). Drugi izjasnjuju samosvěst svoga světoboga iz ustroja (organismus). Iz ustrojnog sloga tvari, kažu, da procvěta samosvěst i mišljenje, kako iz valjana složenja glasovah skladnoglasje. Polag ovoga tumačenja pripadala bi umna samosvěst cělomu tvarnomu světu, jer je svět taj najsavèršeniji ustroj. U světu imali bismo jedno preogromno živinče, u kom su nebeska tělesa kapi obtěcajuće kèrvi. Napokon ini, medju njimi razvikani Hegel, čine se biti otoga mněnja, da Bog dolazi samo u pojedinih ustrojnih stvorovih do samosvěsti, dočim samu prirodu čine kao něšto mèrtva, samo nesvěstno gibajućeg se, pozivajući se na onaj postupni napréđek u prirodi od najnesavèršenijih do tih najizvèrstnijih stvorovah, od drěmive biline tja do najbudnije životinje. Takove stupnje u carstvu tvorovah smatraju u Bogu kao toliko naporah, kako bi došao do samosvěsti, dokle nije tu najvišju postigao u čověka. Nepriznavajuć prirodi života, nu život u prirodi dèrže za život Boga, koj jedino na taj način postaje samosvěstan. Zato označuju život tako, da je „borba Boga samog sa sobom (!!), za da bi došao do samosvěsti.“ U světu se upredmetnjuje, u pojedinih pako stvorovih dolazi do samosvěsti. U rastěži se samo ještě slabo raseznavali počima, u čověku pako već je prispio do podpune i jasne samosvěsti.

Pustimo jur u svemu tom da odluči naravski um i ćut svakoga. Pověda se, da je mi-

Digitized by Google

šljenje vlastitost tvari; ali tko se usudjaje tvèrditi, da gora ili brid misli? Govori se, da cělo ima svoju samosvěst; ali odkuda to znamo, dočim u ovom velikom sastavu svagdě opazujemo samo nesvěstno, nuždno, opredèljeno gibanje? Predpolaže se, da Bog dolazi do samosvěsti samo u ustrojnih stvorovih; a zar nevidimo baš u otih pojave navlašnog proračunjanja? Kako je mogao imati prije toli divnu predobražnju, nego li samosvěst? kako takovu proračunajuća mudrost prije razviti, nego je znao štogod o sebi? I ako različni stupnji tvorstva predstavljaju stupnje njegove svěsti, kako može onaj, koj u čověku već bistre misli, u bilju jošte drěmati? i kako se s tim slaže nepobitna različnost naravi i ćudi medju istimi ljudmi? Mi smo, kaže se, čuvstvo, po kom Bog znade samoga sebe; ali kako se kod toga mi sámi poznamo? Ćutim svu važnost pitanja: „gdě si ti bio, kad sam ja snovao zemlju?“ Job. 38. 4. Moj pèrst nije nazaačio nebeskim četam njihove staze, niti sunce nečeka na moju zapověd, kad ima stupiti na obzor. Ja se samo divim dělom božjim, a neuredjujem; samo se bodrim pojmiti ih, nu do njihova postanka nisam prispio; samo motrim dogadjaje tvarnog světa, a na njih uticaja neimam; i prepadam se od te misli, da neima većega nada mnom, kad razmislim, kako sam ja malen. Nikad nisam slabodušniji, kako kad se stovetujem s otim najvećim bitjem; nikad tako blizu sdvojenja, kako kad se prodèrznem udělit si čast samoga Boga.

Kod tih ma najblažijih svebožnih pomislih naravski um i ćut ljudska nahadjaju se manje uzpokojene, nego li kod tih ma najtvèrdjih istinah kèrstjanskog bogoznanja. Čim doslědnije odkrivaju svoja mněnja, tim su čudnovatiji, čim ih jednostavnije tumače, tim manje imaju věrojatnosti. Da se nebi zaodèvali, kako je sv. Augustin korie stare mudrace, mrakom vlastitog neznanja, da nebi sakrivali svoje misli u tamne izraze, ni neměšali po babilonski sve skupa, žive i mèrtve, bližnje i dalnje govore, da nebi sborili nepoznatimi rěčmi, težko bi stekli mnogo privèrženikah. Njihov sa světom istovetni Bog nije umu ni postižniji, ni izvěstniji, kako naš razdioni od světa. Nije nam bolje znano to, kako Bog može biti jedno sa světom, nego li kako može različan biti od njega. Nepojmimo bolje to, kako može sám od sebe proteći, i opet sám u se unići, sám se věkom radjati i opet věkom požirati, nego li kako je mogao iz ničega proizvesti svět različan od sebe. Nismo ni za vlas izvěstniji o živoj světozvěri, kako o nadsvětnom Bogu.

Sva načela svebožtva jesu samo svojevoljne pomisli, neimajuće nikakve uzljujuće moći, pa k tomu ruše u temelju svaku ćudorednost. Jer kakov je tada razumak krěposti, ako li neima ničega izvan Boga? Zamèršeni su svi pojmovi o dobru i zlu, o krěposti i grěhu, o kazni i nagradi, ako se to odbaci, da „je Bog duh“ Ivan. 4. 24. jer tada su svi čini njegovi.

Ota nova mudrost jest inače stara ludost. Obožavanje světa biaše vladajući philosophema u Egiptu i na iztoku. A da li neznate, čim je uredio? Tim, da su „ljudi proměnivši nebesku istinu u laž, radje štovali stvorove, nego li stvoritelja“ Rim. 1. 25. i „služili onim, koji nisu bogovi od naravi“ Gal. 4. 8. „i pticam i govedom i gmazovom.“ Rim. 1. 23. Svebožni nazor světa prokèrčio je put najodurnijemu praznověrju, o kojega bivstvovanju i věrovati jest težko, te se je veoma bojati, da ga nebi natrag doveo. Kad bo ljudi nemogu biti bez Boga, izgubivši pravoga, načine si krive bogove, i to vazda na temelju světom vladajućeg nazora. Oto najveće nevěrstvo prelazi s vrěmenom u najveće praznověrstvo, i ništa ga neradja tako ogavna, kako baš opisani svebožni nazor světa.

(Konac će slěditi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Iz ustmenih izvěstjah čujemo, da uzoritoga našega kardinala i nadbiskupa po odranskom kotaru u duhovnom poslu putujućega sva tamošnja vlastela, činovnici, i sve grane pučanstva s najvećim oduševljenjem dočekivaju, te od župe do župe kao u slavnom provodu prate. Nemalo odlikovanje poležu tamo u tom, što je nj. uzoritost poslě svoga povišenja na stožerničko dostojanstvo pèrvo ovo okružje svojim visokim pohodom usrećilo. Nadamo se, da će nam koji to od mnogobrojnih tamošnjih očevidacah ovo boravljenje našega vèrhovnoga nadpastira u odranskom okružju opisati. Za sada priobćujemo niže dopis „Nar. Nov.“ o dočeku nj. uzoritosti u Velikoj Gorici.

— U Gjuri preminuo je na 29. rujna presvětli tamošnji g. biskup Antun Karner nakon dugotrajnog i težkog bolovanja.

— Gradsko věće u Požegi izabralo je za požežkoga župnika po ovdašnjem duhovnom stolu na pèrvom městu predloženoga veleč. g. Ivana Nep. Thallera, dosadanjeg brestovačkog župnika. Novoizabrani g. župnik požežki položio je jurve ovih danah prisegu za svoju novu župu.

Iz Velike Gorice 5. listopada piše „Nar. Nov.“ Jučer poslě podne odpravi se pod predvodom kot. pred-

Digitized by Google

stojnika g. Janka Nemčića, veći broj u podjašprištiji V. Goričkoj stanujućih kotarskih i občinskih štopskih i manjih častnikah, vlastelinah i ostalih uglednijih licah na križoput Botinca prema Zagrebu, gdě se i svetjenstvo sakupi te tamo dočekaše nj. uzoritost stožernika i nadbiskupa zagrebačkog gospodina Jurja Haulika od Várallye, koj se upoti u ovu podjašprištiju da svetotajstvo bermanja poděli. Oko 4 sata dospije tamo visoki taj dostojanstvenik, gdě je kratkim nu krěpkim govorom po g. Jakovu Koosu podjašprištu i župniku V.-goričkom u krasnom latinskom jeziku pozdravljen, — i pod prednjačenjem više parah pučkih momakah na čilih konjih sprovodi više od 20 karucah visokog svog željno očekivanog gosta do šatora pokraj ovog těrgovišta razapetog. — Ovdě ga opet vrědni naš starešina presvětli gospodin Mirko Lentulay dočeka. — Vidit je tu bilo krasnu za činovnike propisanu, kao i dragocěnu ugarsku oděću; — odande bi medju sveudiljnim gruvanjem mužarah, i zvukom zvonovah processiom pratjen u župnu cěrkvu, u kojoj svečano urešenoj, i dubkom punoj odpěvano bi „Dojdi Duše sveti," — poslě česa bi visoki taj duhovni pastir, koj je sveudilj sveti svoj blagoslov poděljivao, processiom na konak u župni dvor odpremit.

Danas zorom gruvanje mužarah naznači, da je nj. uzoritost svoje sveto zvanje započela, i tisuća ljudih nemogaše više u dubkom napunjenu cěrkvu stupiti, — uzhitjen i pobožnostju ganut biaše svaki, koj je sveti govor iz propovědaonice svog věrhovnog duhovnog pastira čuti mogao. — Poslě sv. mise děržala je nj. uzoritost izpit mladeži u kěrstjanskom nauku, i zadovoljstvo svoje izkaza time, da je više děvojčicah i mladićah dukati, lěpimi knjigami, i drugimi dari nadariti milostivo blagoizvolila. — Poslě česa, kad bi bilo svetotajstvo bermanja mladeži poděljeno, blagoslovi nas naš věrhovni duhovni pastir, — i konačno pošalje molbe k svemogućnome Bogu za věrne pokojne duše ove župe, — i time u 1. sat poslě podne svoje sveto zvanje ovdě zaključi.

Poslě toga bi predstavka kod njegove uzoritosti, gdě ga vrědni naš kotarski predstojnik uzhitjenim hěrvatskim govorom pozdravi, i u ime svega žiteljstva za njegovu milost, da je svojim svetim zvanjem nas udostojao, iskreno zahvali se. — U polak dva sata sakupi se preko 30 gostiuh kod g. podjašprišta, gdě se je nazdravilo nj. uzoritosti, te za svěršetak nazdravi nj. uzoritost svim župljanom, — u 3 sata pako, pod prednjačenjem više momakah na konjih sprovodi nj. uzoritost više karucah put Pešćenice na dalje sveto zvanje. — Providnost božja pratila ga!

I. S bosanske granice 2. listopada. Danas imam najprije javiti iz polja požežkoga žalostnu věst, da je gospodar Luka Pavić iz Lukača, sela župe Vetovačke, preminuo. Ove zato javljam, da se znade pěrvo, tko je onaj bio, koj je našega mladjanoga svetjenika Jakšu Pavića odgojio, a druge da se znade, tko je onaj bio, koj je već tretjega misnika na župi Vetovačkoj pomagao u svakoj potrebi. Da se znade, rekoh, poslě směrti barem, što je pokojnikova plemenita duša dobra učinila u životu za cěrkvu i njezine službenike. Zelena travice i cěrna zemljice! nebudi mu težka! a ti Bože! budi mu dobar na nebu, ko što je on bio drugome dobar na semlji!

Druge, što ću vam jošte ovaj put prijaviti, tiče se po vladiki Prokopiji čak do mora prognanoga otca Vasilije Mihajlovića, župnika hristjanskoga u Bosni. Došavši ovaj prognanik u jedan izmedju mnogobrojnih tamošnjih rumelskih samostanah, priveden bude kasnije i k solunskom episkopu, gdě zapitan izpovědi sve što je i kako je, da je naime Prokopija globio i odiro uboge hristjane još gorje negoli što turci harače i muče kukavnu raju, navlastito da je siromašne svetjenike ovaj lakomi i nesiti gěrk svakojakimi samovoljnimi čini i pěrkosi mučio i zlostavljao na toliko, da premda je Prokopija s časti svoje nadbiskupske sbačen, ipak mu je ostalo 40,000 zlatnih dukatah u gotovu novcu, što je nabrao i pokupio izpijajući i izsisavajući ubogi narod do gole duše! Pa kad se je sve ovo obistinilo, pustila je vlada otomanska na slobodu rečenoga Vasilija. On se je zbilja sretno iz svoga bědnoga prognanstva vratio kući i prispio na 10. rujna na paroplovu u Uskoke, gdě se je i lane u ovo doba, kad je bio iz Bosne utekao, bavio i na prevarku opet se tamo povratio. Njemu se po vladinoj naredbi sve mora da povrati, štogod je ili oteto ili prodano, s jednom rěči sav kvar da mu se nadoměsti, a on opet da se postavi u pěrvašnje svoje stanje.

Iz Linca. Podajemo ovdě svojim štovanim čitateljem kratko dostavěrno izvěstje o osmoj glavnoj skupštini katoličkoga družtva po Němačkoj, koje je u ovom gradu od 23. do 25. rujna t. g. věćalo. Došla su na tu skupštinu 63 zastupnika raznih kat. družtvah po Austriji i Němačkoj, i 106 inih gostovah, koji su se svojimi pismi izkazali. Nadbiskupi i biskupi na ovu skupštinu pozvani biše stranom po posebnih poslanicih zastupani, stranom poslaše skupštini pozdravna pisma. Prisutan biaše i posvetjeni biskup iz Kolonije Dr. Baudri, koj je na početku rujna predsědao u istom gradu obděržavanoj glavnoj skupštini kat. umětničkoga družtva za Němačku. Izvan toga biaše svetjenski i světovni stališ za svaku granu kat. znanja i dělovanja znamenitimi muževi zastupan. Nj. uzvišenost g. zemaljski naměstnik Dr. Bach dao je skupštini svoje sažaljenje izjaviti, što joj radi prešna službena putovanja přibivati nemože, ka kojoj zato za svoga zastupnika posla jednog višjeg naměstničkog činovnika.

U poněděljak dne 22. u 6 satih u večer otvori predsědnik kat. linačkoga družtva, kanonik Dr. Schiedermayer, skupštinu, pozdravив došavše poslanike i goste. Na isti način pozdravišę skupštinu jošte župnik Ehrenreiter iz Ragendorfa u Ugarskoj, gimnazialni professor

Digitized by Google

Kreuser iz Kolonije i prof. Michelis iz Monastira. — U utorak na 23. ob 8. uri u jutro služio je presv. g. linački biskup Rudigier u stolnoj cèrkvi svetodušnu misu, kod koje su svi poslanici bili. U 10 satih prije podne bude po rečenom kanoniku Schiedermayeru glavna skupština u istom obnovljenoj i lěpo nakitjenoj stališkoj dvorani za ples svetačnim načinom otvorena, kamo se je silno množtvo slušateljstva sgèrnulo bilo. Najprije povede g. linački biskup rěč o znamenitosti kat. družtvah u naše doba i poděli na svèrhi blagoslov skupštini. Zatim poda grof Henrik O' Donell kao predsědnik lětošnjeg glavnog postojališta němačkih kat. družtvah Beča izvěstje o dělovanju ovoga postojališta. Dr. Schiedermayer besědjaše o nastojanju linačkoga katol. družtva; župnik Thissen iz Kolonije o kat. značaju ovoga grada; prof. Michelis o kèrstjanskom objavljenju kao osnovi kod učenja prirodoznanstva, prof. Kreuser o kat. umětnostih. — Poslě podne u 3 sata biaše posebna sědnica, u kojoj bi grof O' Donell živahnim uzklikom izabran za predsědnika glavne skupštine. Izvan toga izabrano je tom prigodom osam tajnikah i predsědnici četirih odborah za formalna opredělјenja, za naučne svèrhe, za děla milosèrdja i strana odnošenja. — U večer oko 6 satih otvorio je predsědnik O' Donell oduševljenim govorom drugu obćenitu skupštinu. Za njim govoraše posv. biskup Baudri iz Kolonije o blagoslovu kat. družtva i njegovu plodu, družtvu za kat. umětnost; tvorničar Brentano iz Augsburga o svetkovanju nedělje; lord Spencer, sada otac Ignacio iz reda Passionistah, o molitvenom družtvu za obratjenje englezah; dekan Himioben iz Moguncije o dělovanju tamošnjega kat. družtva; župnik Waldner iz Fulde o zavodu za odgojivanje zapuštene dětce; na koncu kalfa Hassreidter iz gornje Austrije o kat. kalfinskih družtvih. U srědu 24. posebne sědnice u 9 satih prije i 3 sata poslě podne. U večer ob 6. uri tretja obćenita skupština. U njoj besědjahu: Dr. Havránek iz Praga o dělovanju pražkoga kat. družtva; Dr. Essen iz Juliha u Pruskoj o dnevnoj štampi; učrednik Kronperger iz Pešte o kat. družtvu sv. Stěpana; zavětnik Lingens iz Cahah (Aachen) o živahnom kat. životu u svom rodnom gradu; kanonik Strigl iz Linca o blagom uspěhu hodočastjah u sv. zemlju; svetjenik Mayr iz Monakova o tamošnjem staništu kat. děćah; prof. Kreuser, obljubljeni govornik, o kèrstjanskom družtvu za umětnosti, koje bi imale sklopit gospodje za sgotavljanje cèrkvenoga ruha. — U četvèrtak jutrom u 9 satih poslědnja posebna sědnica poslanikah. U ovoj sědnici prijavljeni su zaključci glavne skupštine, te sadanjem glavnom postojalištu Lincu za izvedenje izručeni. Medju ovimi zaključci napominjemo: 1. Odluku, da se odsele iz ustanovah kat. družtva imade strogo ukloniti svaki politični živalj, a glavna skupština da se tako razprostrani, da u njoj poslanici bilo kakovih mu drago kat. družtvah, znamenita kat. lica, i učrednici kat. listovah imadu pravo města i odvěta; 2. da se izdavanje kat. knjigah, za koje već obstoji posebno družtvo u Němačkoj, podupire i promiče; 3. da se za pučku književnost osnuje posebno družtvo kat. književnikah; 4. da se Soligrad kao najsposobnije město za kat. sveučilište visokom episkopatu směrno preporuči; 5. da se družtvo sv. Bonifacija i družtvo za kat. umětnosti poimence u Austriji razprostire; 6. da se izseljenje němačkih katolikah u Ugarsku shodnim načinom podupire.

Kolonija bi obćenitim odobrenjem kao město, gdě će se buduće godine glavna skupština obdèržavati, od poslanikah ustanovljena, te zajedno naredjeno, da se radi umnoženja i važnosti predmetah ista skupština za jedan dan produlji. U srědu ob 7. uri bihu poslanici kod sv. mise u stolnoj cèrkvi, koju je g. posv. biskup iz Kolonije služio za družtvo sv. Bonifacija. — U četvèrtak u 11 satih bi obdèržavana četvèrta i poslědnja skupština. U njoj govorahu dvorski kapelan Dr. Nogall iz Beča o družtvu sv. Vincencija; Dr. Heisnig iz Berlina o realnoj encyclopädiji, koju izdaje; prof. Kerschbaumer iz St. Pöltena o kat. životu u svojoj biskupiji; prof. Pammersberger iz Linca o lšlu, gdě kao predstojnike kat. družtva smije imenovati prejasne roditelje nj. veličanstva cara; župnik Himioben o družtvu sv. Bonifacija, dekan Stölz iz sv. Floriana o družtvih mladeži na selu; Dr. Kubinsky iz Kaloče o pobudjujućem se nabožnom životu u svojoj otačbini. Napokon je dvorski propovědnik iz Beča Dr. Gruscha sve govore u jedno skupio, te cělokupno dělovanje ove glavne skupštine predstavio u jednoj sliči, koju je bivši predsědnik ove skupštine, grof O' Donell, svojom svetačnom zaključnom besědom lěpo ověnčao. On je izjavio zahvalnost poslanikom, linačkom kat. družtvu i njegovom predsědniku, linačkim gradjanom, koji, mužko i žensko toli mnogobrojno udioničtvovahu u ovoj skupštini, visokim stališem gornje Austrije, posv. biskupu iz Kolonije i presv. biskupu u Lincu, koj je svim sědnicam pribivao. Poslědnji izvolio je na konac jošte několiko zaglavnih rěčih upraviti na skupštinu i podělit joj svoj blagoslov. Napokon je predsědnik zamolio presv. g. biskupa, da duboko štovanje napram sv. otcu od strane ove skupštine istomu prijavi, te zatim osmu glavnu skupštinu očitova za zaključenu.

U obće se je ova skupština kako umerenostju, tako i odlučnostju i spremnostju na svako koristno dělo odlikovala, a za austrijanske podanike biaše u njoj i to posebice radostno, što su svi inostrani govornici austrijanski konkordat tolikimi pohvalami i oduševljenjem spominjali, da se jasno vidi, kako se važnost ovoga sugovora i u dalekom zagraničju pripoznaje. S dužnom i najiskrenijom podanostju napram svojim zemaljskim vladarom spajahu svi poslanici najveću javno očitovanu zahvalnost napram nj. c. kr. apošt. veličanstvu caru Franji Josipu. Poslě sědnice uputi se jedan odbor glavne skupštine k presv. g. biskupu, da mu jošte jednom svoju směrnu zahvalnost izjavi. — U četvèrtak ob 2.

Digitized by Google

uri poslě podne sastalo se je 140 gostih kod zajedničkoga oběda u pučkoj bašći, kojim se i spomenuti presv. biskupi pridružiše. Uz pratnju glasbe i spěva nazdraviše se tu sèrdačne zdravice sv. otcu, nj. veličanstvu caru, biskupu linačkom, posv. biskupu iz Kolonije i svemu episkopatu, predsědnikom glavne skupštine i linačkoga družtva, kat. družtvom po Němačkoj itd. Na koncu izpěvaše živahnim uzhitjenjem svi nazočni posebice sastavljenu pěsmu na slavu nj. veličanstvu radi utanačenog konkordata. Toli gostoljubivim dočekom, što im je u Lincu u dio pao, i tako sretnim uspěhom skupštine zadovoljni gosti vratiše se najvećom stranom odmah sutradan svojim kućam, dočim ih je prije odlazka g. biskup linački jošte na parobrodu pozdravio.

Iz Berlina. Ovdě će se na godinu dèržat skupština protestantah iz svih stranah světa. Isti kralj zanima se živahno za udělotvorenje ove skupštine, a dvorski propovědnik Krummacher odputovao je u Glasgow, gdě se je 20., 21. i 22. kolovoza englezki odděl velikoga „evangeličkoga saveza" sastao bio, da tamo izvěsti skupštinu o udioničtvu i naměrah svoga vladara. Konačno imala se je rěšit ova stvar měseca rujna u Frankfurtu na Menu, kamo je imao u tom poslu doći i predsědnik rečenoga englezkoga odděla, Sir Culling Eardley. O čem će se medjutim buduće godine na toj velikoj skupštini u Berlinu věćati, i što tamo zaključiti naměravaju, to jošte niti isti kolovodje ustanovili nisu. S toga se misli, da je predběžno naměra ove skupštine ta, da obćenitim udioničtvovanjem protestantah na njoj imponira, te evangeličku cèrkvu u svoj veličini i cělovitosti predstavi kao spojenu u jedinstvo. Ujedno može se predviděti, da će i kod ove kao i kod svih sličnih skupštinah opet biti dosta napadajah na katoličanstvo, jerbo to je ona jedina točka, u kojoj se svi protestanti raznih věroizpovědih slažu.

Iz Němačke. Ima tomu šest godinah, što su pokrajine Hohenzollernske pridružene pruskoj kraljevini. Žitelji tih pokrajinah katolici su. Jedva što spadoše pod prusko žezlo, nasta za njih težko doba. Svakim danom dolazi više protestantah u urede. Načelnici svuda su gotovo protestanti. Nije s toga čudo, što se istom měrom muože takodjer tegobe i nevolje katoličkoga duhovničtva, buduć uredi i činovnici, gdě samo mogu, stavljaju duhovničtvu zapréke na put.

U Belgianskoj pobudila je najveću pozornost netom objavljena papinska poslanica proti gentskom sveučilištu. Dne 15. rujna čitan je naime u Gentu iz svih propovědnicah pastirski list gentskoga biskupa, koj saobćava tu papinsku poslanicu slědećega sadèržaja: „Poštovani brate! Polag zasluge pohvaljujemo onu Tvoju odvažnu i razboritu naredbu, kojom si svojim biskupijskim duhovnikom naložio, da ozbiljno opomenu roditelje radi one velike pogibelji, kojoj se s polaženje gentskoga sveučilišta izlažu njihovi sinovi, a na radost našu saznasmo iz Tvojih listovah, da su i naša poštovana bratja, tournay-ski i brüggeski biskupi, slične naredbe učinili. Uvěren sam, da ćete Vi podvostručenom opreznostju, skèrbljivostju i snagom svako sredstvo upotrebiti na to, da ova užasna pošast neotruje i neopustoši stada vašega. Radostno služim se ovom prilikom, da itd. Papa Pio IX." — Gentski biskup, g. Delebeque, na koga je ova papinska poslanica pisana, kaže u svojem pastirskom listu, da su početne učione u njegovoj biskupiji najvećom stranom dobre. Što se pako tiče latinskih učionah, to ih imade dosta, u kojih su nauci věčnoga života ili napréčac izključeni, ili ih predavaju takovi muževi, kojim cèrkva neotvori usta. „Ako nam već ove gimnazije — nastavlja biskup — uzrokuju mnogo běde, šta da rečemo istom o višjih učilištih? Kojim čemerom truje nam se duša, kad pomislimo na sveučilište u našoj stolici postojeće! Ono moralo bi biti sreća i spas za mlade ljude, a ovako im je vrelo neizbrojenih zalah, oni misle tamo naći zdravu hranu, a nadju samo otrov. Da, uz několiko znanjem i krěpostju odličnih muževah, ima tu naučiteljah, kojih je nauk neistinit, opak i krivověran. — Mi smo već měseca rujna 1852. gospodu župnike učinili pozorne na philosophička predavanja jednoga professora, preporučivši im ozbiljno tom prilikom, da na to svojih župljanah pozornost svrate. Nadasmo se, da će ova svetačna ograda, koja po cěloj Belgiji biaše proglašena, prištedit nam žalostnu potrebu, da nanovo podignemo svoj glas. Al nebi tako; nove bludnje, naučane od drugih professorah, prisiliše nas, da drugiput svoje duhovničtvo pozovemo, naime u korizmi tek. g. moleći ga, neka roditelje, koji svoje sinove na sveučilište u Gent pošiljaju, pazljive učine na one neizměrne pogibelji, koje im tamo čekaju dětcu, dokle takovi učitelji mudroznanstvo, pověstnicu i pravoslovje predavali budu." — Lasno si je moći misliti koliko su ove poslanice proizvele buke kod onih ljudih, koje su u živac nemilo dirnule. Na sva usta viču na gentskoga biskupa, da je povrědio ustavom ujamčenu slobodu mněnja; — po njihovoj volji morao bi on biti jedini belgijanac, koj nebi smio imati nikakova slobodna mněnja, jedini belgijanac, koj se nebi smio poslužit dužnostju i pravom svojim.

* Za biskupiju labodsku izdana je konsistorialna naredba, koja nalaže, da u svakoj župi budu posebni zapisnici, u koje će se bilježit svi znatniji městni i pokrajinski dogadjaji.

Někim brojem današnjega lista priložen je književni oglas Josipa p. Platzera, knjigotiskara u Varaždinu.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 42. — TEČAJ VII. U SUBOTU 18. LISTOPADA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvěrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Paběrci po novijoj cěrkvenoj književnosti.

Od *Dra. Fr. R.* — u Senju.

III.

Das Eherecht der katholischen Kirche nach seiner Theorie und Praxis, mit besonderer Berücksichtigung der in Österreich zu Recht bestehenden Gesetze. Von Dr. Johann Kutschker. . . Wien 1856, I. Bd. VIII. 590.

„Budućnost svakoga naroda toli u njegovu tělesnom i duhovnom razvitku, koli u onom obziru, da uzmogne shvatiti sadanju prosvětu, te predat ju svome potomstvu, zavisi od uprave njegovih ženidbah. Tek nabožnostju i svetostju sakrivenom u ženidbi, kao što je se uslěd něke tamne uspomene kod istih poganah slutilo, dobiva pojam o porodici praktičnu znamenitost; tada bo jedino porodica ili obitelj jest u stanju da razprostre i uzčuva ona pravna i nabožna predavanja, koja se smatrat imaju zakonodavnim i ověršbenim zavodom, nadopunjujućim ujedno svaki děržavni i cěrkveni poredak.“ *) Težko će ikoji protuslovit ovim dubokim mislim, koj si oči nezatvara pred svakdanjim izkustvom i tisućolětnom pověstnicom. S druge opet strane neuvidjam, kakovim pravom može se tko opirati emancipaciji pûti, koj bi rado sa ženidbe skinuti svetost, uvěrstiv ju u golemi zapisnik redarstvenoga nadzirateljstva? . .

Kada je u šestnaestom stolětju Luther svoju horugvu proti cěrkvi razvio: tada je uzdignuo takodjer sve obarajući svoj glas proti tomu cěrkvenomu zavodu, da ga i opet světovnoj vlasti sasma podvěrgne: „Vociferor et clamo — tako Reformator — causas matrimoniales *non ad me, sed ad saecularem potestatem referri debere.*“ Punim pravom taj zakon začudjenoj Europi propovědaše, pošto ga slědećim razlogom učvěrsti: „Nemo enim negare potest, matrimonium esse *rem externam et saecularem, sicut vestem, cibum, domum et arcam ac saeculari potestati subjectam.*“ *) I doisto nije trebalo onodobnim vladarom i děržavnikom, koji branijahu lutherovo poduzetje, istu nauku opetovati, pošto odmah faktično směstiše ženidbeno pravo u svoje zakonodavstvo.

Težko da je zatim itko lutherovu misao toli žestoko, toli věšto, i toli uspěšno branio, nego li u XVII. stolětju Marko Antun de Dominis (Gospodnjetić), něgda biskup modruško-senjski, zatim nadbiskup splětski. Učeno inače dělo: „de republica christiana“ ovoga za nas toli zanimivoga muža, kao što cěloga u obće lutherstva (bez da bi bio sve pojedine članke ogěrlio), tako napose njegovoga ženidbenoga práva (u petoj knjizi) obširnu i znanstvenu apologiu saděržava na toliko, da ova vazda od najveće biaše cěne svim pozdnijim jednakomislećim, kano: parižkomu učenjaku Ivanu Launoiu, Tamburinu, le Platu i ostalim.

Što ovi ljudi napisaše, na toliko obuzě misli po Europi, da im se, poimence prošloga stolětja, stadoše klanjati děržavnici, upravljajući katoličkimi pokrajinami. Nije indi za čudo, što i naša carevina, věrna inače katoličkim zavodom, smaknù se u věrtlog okuženoga, tako zvanoga obćenitoga mněnja. Medjušto, kako svaki znade, nije se tudě dvojilo o svetotajstvenom značaju ženidbe, pače nije se nijekalo zakonodavno právo cěrkve u ženidbi, kao što drugdě: no právo oto poněšto se okěrhalo i oslabilo; a děržava si više prisvajala, nego li dopuštaju katolički zakoni.

Ženidbeno právo, kakovo ga toliki věkovi posvetiše, vrati austrijskoj cěrkvi poslědnji ugovor člankom desetim, koj ovako glasi: „*Quum causae ecclesiasticae omnes* et in specie, quae

*) Dr. Pachmann's Lehrbuch des Kirchenrechtes. Wien 1853., II. Bd., 235.

*) J. Cochlei „Miscellanea in causa religionis.“ Ingolstadii 1545.

Digitized by Google

fidem, sacramenta, sacras functiones nec non officia et jura ministerio sacro adnexa respiciunt, *ad Ecclesiae forum unice pertineant*, easdem cognoscet iudex ecclesiasticus, *qui perinde de causis quoque matrimonialibus* juxta *sacros Canones et Tridentina* cumprimis *decreta* iudicium feret; *civilibus tantum matrimonii effectibus ad judicem saecularem* remissis. Sponsalia quod attinet, auctoritas ecclesiastica iudicabit de eorum existentia et quoad matrimonium impediendum effectibus, servatis, quae idem Concilium Tridentinum et apostolicae litterae, quarum initium: Auctorem fidei, constituunt." Ovim se indi člankom ništa novoga neustanovljuje, nego što kat. cèrkva od něgda učaše, t. j. da ženidba, kano svetotajstvo, jedino (unice) njoj pripada, a dèržavi jedino njezina strogo svètovna stranka (civiles matrimonii effectus); time se označuje po katoličku odnošaj dèržave naprama cèrkvi u ženidbenom právu.

Označuje se takodjer bez svakog vijuganja, na čem se ima osnovat budući austrijski ženidbeni zakonik, naime: na cèrkvenih odlukah a osobito na tridentinskom saboru. Prem indi imat će se obzir na posebne austrijske potrebe i okolnosti, takov zakonik věndar leži jur u bitnosti u tisućolětnom cèrkvenom zakonodavstvu, u cèrkvenom životu. Oto glavno načelo redomice i posebice uporavit će austrijski episkopat u sporazumljenju sa svetom stolicom i světovnom vlastju. On već jamačno zadatak svoj rěši u poslědnjih dogovorih; kakvim načinom i uspěhom? nije nam doduše poznato; nu scěnimo, da se odviše prevarit nećemo, ako uzmemo, da on, ako ne posve, a to bar u bitnosti ogèrli dotični ženidbeni naputak, sastavljen po kardinalu-nadbiskupu bečkomu, *) mužu velikog upliva u preporodjenju austrijske cèrkve, odobren najglasovitijimi kanonisti na oči rimske stolice, i to velikom pohvalom: „quamobrem — vele — *opus summo labore ac sapientia elucubratum*, merito futurum confidimus, ut in vastissimis imperii austriaci regionibus, ubi in usum fuerit inductum, *sacrae aeque ac civili Reipublicae benevertat.*"

Prem nam se tim načinom put pokazuje, kojim jurve udari ova cèrkvena i narodna svetinja: nu težko će svaki dušah pastir po njemu stupat uzmoći, ako neima kratjeg provodiča. Za takova mu preporučujemo gore navedeno dělo, napisano mužem po duhu vrědnim službenikom cèrkve, po časti, kano dvorski župnik, ne poslědnjim dionikom u razvitku cèrkvenoga života u Austriji, velikim ujedno štovaocem i pomagačem nadbiskupa Rauschera, komu ujedno svoje dělo posveti.

Cělo dělo sastojat će iz triuh knjigah, te će izaći do utemeljenja ženidbenih sudištah. Što ga osobito preporučuje, jest njegova praktičnost; s toga neteži toliko za theoretičnim ili spekulativnim razvitkom ženidbenoga práva, koliko za tim, da bude bitrim i věštim pomoćnikom u svakom slučaju toli duhovnomu pastiru, koli ženidbenomu sudcu. Zato, za uporavit tim lakše obće zakone, često zamèršene, navadja svakom prigodom u raznih slučajevih ženidbenih rèšitbe (resolutiones) sv. sbora tumačiteljah tridentinskoga sabora kano i mněnja učenijih kanonistah; pače směli bi se pobojati, da nebi možebit ova težnja za praktičnostju kakov uštèrb naněla kratkoći, ili razgovetnosti osobito kod manje věštih štiocah.

U uvodu (§§. 1—11.) govori pisac o naravi i svojstvu ženidbe u obće, a kèrstjanske napose. Koli drugdě, tako i ovdě pisac većim dělom slědi oznake i misli našaste u rimskom katechismu i u inih cèrkvom odobrenih knjigah; i doisto, nećemo li pretèrano za izvornostju i někakvom genialnostju hlepiti, nećemo li našu dobu i njezine proizvode prekoměrno u zvězde kovati, izpovědit nam je, da se tudě nalaze mnogo zrelije pomisli od onih, koje něka kasta naših obožavanih učenjakah po svojih do nerazumljivosti učenih knjigah raztrusi. Tako, budi mi dozvoljeno taj primèr navesti: Dr. Ungeru je ženidba: „die Einheit, die zu ihrer Substanz die Liebe hat, und daher nur durch die freie eigene Wahl des Individuums als ein sittliches Verhältniss eingegangen werden kann." A kakvo mu je ovo jedinstvo? „ist die mittelbare pneumatische höhere Einheit in welcher Einheit, und Unterschied, Substantialität und Subjectivität in harmonischer Vereinigung bestehen. *)" Takove frase, cèrpljene iz hegelove frazeologije, dolikuju jedino poganskoj ženidbi, te bi ih radje slušali iz ustih učitelja na drevnoj atenskoj akademiji, nego li na katoličkom sveučilištu, komu bi trebalo braniti svetotajstvo u ženidbi.

Proti takove vèrsti učenjakom imao je dakako pisac posebice štititi kat nauk, da se u ženidbi svetotajstvo od ugovora podnipošto oddružit nemože. U najnovije doba Pio IX. za isti nauk podignu svoj glas pred cělom Europom, koja poče svoj spas tražiti u gradjanskih ženidbah, dočim u svojoj apoštolskoj poslanici od 19. rujna 1852. sardinskoga kralja med ostalim ovako opominje: „Medju članke věre spada, da Isukèrst uzvisi ženidbu na čast svetotajstva; *medju članke věre takodjer spada:* da isto svetotajstvo nije pri-

*) Instructio pro judiciis ecclesiasticis imperii austriaci quoad causas matrimoniales. Viennae 1855.

*) Die Ehe in ihrer veltbistorischen Entwickelung. Wien 1850.

Digitized by Google

padna kakvoća (qualitas) ženidbenog ugovora, *već bitnost njegova* na toliko, da ženidbeno sdruženje medju kèrstjani samo *pored ženidbenoga svetotajstva je zakonito*, inače — puko priležničtvo. Zato svaki gradjanski zakon, koj lučiv ženidbeni ugovor od svetotajstva hoće da razgadja o valjanosti ženidbe, opire se nauku cèrkve, prisvaja si njezina neodtudjiva práva, te u životu uzporedjuje priležničtvo i svetotajstvo, pošto oboje potvèrdjuje za jednako zakonito." Ako je tomu tako, tad je ženidbeni ugovor sasma različan od svakoga, koliko mu drago uzvišenoga gradjanskoga ugovora. Dàkako takovu tobože ultramontanstvu protive se něki prosvětjeni pravoslovci najviše radi toga, što svakomu ženiku, kano gradjaninu, valja i gradjanske propise slušati; jer mu se ne samo cèrkvene, no i gradjanske blagodati ženidbom poděljivaju. Zar indi ženidba nepriliči svakomu inomu ugovoru? Na to med ostalim pisac odgovara: „postavimo, da gradjanski zakon svetjenikom něke gradjanske povlastice poděluje, zar bi odavle slědilo, da je redjenje (ordinatio) svetjenika gradjanski čin? ili zar se porod čověka gradjanskim činom nazvat može, pošto gradjanski zakon obezbědjuje mu gradjanska práva? Gradjanskimi indi zakoni za svetjenike ili za novorodjenčeta ni svetotajstven čin redjenja, ni naravski čin poroda nebiva gradjanskim činom u onom smislu, u kome se obično uzimlje ženidbeni ugovor, kad se o njem kano o ugovoru gradjanskom govori. Upravo kao što gradjansko ili dèržavno družtvo dobiva svetjenstvo od cèrkve a svoje članove naravskim činom poroda: prima takodjer supruge proizišavše iz naravskoga ili kod kèrstjanah na svetotajstvo uzvišenoga ženidbenoga ugovora, bez da bi ovaj radi toga gradjanskim postao." (§. 7). Ove misli treba svim i svakomu dobro ucěpiti, ako bo propadnu, tko će nas od dvoglave aždaje gradjanske ženidbe spasiti?

(Konac će slěditi.)

Razmatranje o Bogu.

Polag Zaborskoga ponašio J. Jagunić.

(Konac.)

II. Drugi nazor o Bogu može se nazvati od svoga glavnog početnika aristotelički. Po njem je Bog duša světa, od věka nuždno i nerazlučivo s njim spojena, tako da nije ni njegov uzrok, ni poslědak, nego suvlast, koja s njim predstavlja jednu cělost zajednički se dopunjivajuću. Bog i svět jesu dvě razdione sile, koje bez toga, da bi se jedna u drugoj izgubila, nalaze se od věka u nerazlučivoj jedinosti. Boga nije nikad bilo bez světa, tako kano ni světa bez Boga. On nije nikakvo kromsvětno bitje, nu moć světa, koja sve proniče, giblje i oživljuje. I Bog i svět, što su, jesu po nuždnosti svoje naravi. Ništa, što jest, nije moglo nebiti, ni drugačije biti, jer je sve nuždno i potrebito ovdě, ne zato, što je to Bog hotio, nego što je tako. On se stiče sa světom u jedno nerazdiono jestvo, kojemu sve prinadleži, izvan kojega neima ničega. Štogod jest, to je světobog sám; o stvarih, što bi nebile on, nemože biti govora. Svět je tělo Boga, a Bog duša světa; dakle štogod jest, spada na sućnost sámog Boga. Kao što mi ljudi imamo tělo i dušu, te svagda činimo samo jednu osobu, tako i Bog; kako mi razlikujemo razna uda na sebi, ipak sačinjamo samo jednu cělost, tako se i u Bogu različnost objimlje u jedinstvo; kako nije ništa u nas ni kod nas, što nebi prinadležilo nam, tako nije ništa na světu, što nebi patrilo Bogu.

Očevidno je, da tudě novo svebožtvo imamo pred sobom. Kao što tamo svět prinadleži sámomu Bogu, tako i ovdě; kao što tamo sve, što jest, je Bog, tako i ovdě. Jedina ta je razlika, što se tamo Bog od světa nikako neluči, ovdě pako uvažava se barem kao posebna sila; što se tamo sa světom posve istovetuje, ovdě samo sjedinjuje; što se tamo světobog smatra kao jednoduho sućtvo, ovdě kao iz těla i duše složeno; što se tamo duh od tvari nikako neluči, ovdě pako stavlja se s njim u nuždno spojenje. Tamo je medju Bogom i světom podpuna istovetnost, ovdě jedinost: nu ovdě i tamo sve, što jest, spada na bitnost božju.

Bělodano je odmah, da ćudorednost kod toga dvoduhog (dualističkog) svebožtva može obstojati tako slabo, kao što kod onog duhobornog. Nu kaže se, da iz obzirah ćudorednih nije moći žèrtvovati istine, te da ova izključuje věru u ikoje kromsvětno sućtvo. Duh je, vele, vavěk spojen s tvarju; bez nje nije ga nitko nikad zamětio. Tvar nemože misliti bez duha, duh pako biti ni potrajati bez tvari. S toga, kao što nije moći dèržati Boga za jedno sa světom: tako ga takodjer nije moći oddělíti od njega. Jedno i drugo protivi se izkustvu. Nu zar ćemo o tom sudit polag izkustva, tko je uzrok svega izkustva? o tom sudit polag čuvstvah, da li je veličanstvo previsilo sva čuvstva? Da li se može od konačna duha zaključivati na narav bezkonačnog? Pa je li znamo, da i on nemože potrajati o sebi bez spojenja s tvarju? Da li je sve ono neizvěstno, što se nemože čuvstvi postići? Čisti duh, nadsvětni Bog dakako nadvisuje svako izkustvo: ali misao

Digitized by Google

na njega neuključuje u sebi nikakvoga protivljenja, nikakve nemogućnosti.

III. Odtuda je i plemenitoduhi Plato uzpoznao takova, samo što nije načinio poslědnji korak, kojim bi se uzdignuo bio tja na uzvišeni brěžuljak kèrstjanskog nazora. Po njem je Bog sućtvo od světa posve razdiono, koje ga nije baš stvorilo, nu dakako naobrazilo. Njegov svět je vanbožji i Bog vansvětan, koj upravlja tvarju, kako rukotvornik tvorinom, i naobražava ju po svojoj misli, nalazećoj se od věka u njegovoj pameti; nu nije je stvorio, nego bivši od věka, i nemogući nebiti, vavěk ju je imao kraj sebe. U Platona Bog se već pojavlja ne samo kao razdioni od světa njegov ureditelj, već i kao stvoritelj životinje, koju smatra za oživljene i udělotvorene misli božje.

Što dopušta barma u tom pogledu pravo stvaranje, tim je pokazao duboko oštroumje. Jer se postanak životinje nemože razjasniti, niti iz ikojih pèrvobitnih zametakah, koji bi bili od věka odpočivali u krilu prirode, te s nastupljenjem prijatnijih okolnostih razvili se sámi po sebi, dočim svaki zametak dolazi od stvora već živa, te je jedino most, po kom jedno pokolěnje prelazi u drugo; niti iz pukih tvarovladnih zakonah, polag kojih postaju likovi (formae) samo pravilni, ne pako živi. Priroda, svagda věrna sama sebi i svojim zakonom, děluje u istinu skladno, tako da su njezina děla za čudo podobna, o čem se možemo uvěriti kod svakoga ledca (krystalla) i svake runjice sněga: nu života neimaju ni te najpravilnije njezine plodine. Sve se može razjasniti iz otih tvarovladnih zakonah, što ih svět prirodjeno, nuždno, neproměnivo slědi u svih svojih gibanjih i razvojih; i razredjenje nebeskih tělesah, i suměrni te pravilni njihov tečaj, i složnost počelah (elementah), i krasota bojah, i plemenitost uzrastah, i skladnost te spojnost (cohaesia) u najmanjih i najvećih stvarih: samo ne postanak ote životinje, kojom je svět napučen. Tu mnogo jasnije „poznavamo pravitelja po dělu, i opominjemo se po vidivih stvarih na onoga, koj jest“ Mudr. 13. 1. i to tim lasnije, što kod njih vidimo ne samo strojnu (mechaničku) pravilnost, nego i proračunjajuću opreznost, te samosvěstno predurédjivanje. Cěli svět je utělovljenje bezkonačne mudrosti: nu svět živi jest naoblikovanje samosvěstne, žive mudrosti. Životinje jesu čudesa, ne prirodna nego božja, „koj je prije toga sve razmislio i proměrio“ Sir. 1. 9., jesu prave oživljene „misli božje“ Ps. 139. 17. Koliko je različne životinje i rasteži, toliko imamo dokazah za bivstvo světotvorca, kad nebismo kod toga mislili na něko lončarsko lěpljenje. S toga nije čudo, što se je i Plato ćutio ganuta, da izvadja postanak pojedine životinje od Boga.

Nu bio si je u tom nedoslědan, što je otu tvar, koja je temelj svega, dèržao za věčnu. Jer ako ota tvar nije ni tělo, ni stvor božji, imala bi slěditi samo svoje zakone; niti se nemože misliti, da bi tada Bog mogao dělovati na nju. Tim nastaje u svemiru něka grozna dvogubost i razpad, što ga je odstranila ona mudrost, koju „je sám Bog poslao iz svetih nebesah, od prestola svoga veličanstva.“ Mudr. 9. 10.

IV. Polag ove mudrosti nijedno drugo bitje, okrom Boga, nije nuždno věčno, imajuće u sebi razlog svoga bivstovanja. Jedini on nije nikad postao, a jest; od njega pako pošlo je sve, nu to nije on sám. On nije razvio samoga sebe u prirodi, već je nju stvorio; neživi u njoj, nego děluje. On nije ni puka misao, koja se udělotvoruje u světu, ni tělesna priroda, koja dolazi do samosvěsti istom po različnih razvojih; niti nije puki duh, koj se upredmetujuje u tvari, ni puka tvar, koja se oduševljuje po ustrojih. Svět nije njegovo tělo, već njegovo dělo. Po njem su postale i obstoje sve stvari. On je ne samo minući, nego i trajući uzrok svega. Bez njega tako nebi moglo ništa potrajati, kako nije moglo ni postati. Mudr. 11. 26. On je světu potrebit, za da obstoji, nu svět njemu nije, za da bude i dodje do samosvěsti. On je za se, što jest, sućtvo věkovito bez vremena, neizměrno bez prostora, svenazočno bez protege, nestvoreno te sve stvarajuće.

Ovaj kèrstjanski nazor světa jest s jedne strane podoban, s druge sasvim protivan svebožnomu. Podoban, jer oba uzimaju samo jedno bitje; protivan, buduć da se tamo tvar uzima za izvor svega, ovdě pako duh.

Prigovara se njemu, da iz ničega nebiva ništa, što je samo po sebi istinito, te sveudilj ništa nedokazuje. „Kada bi bio samo jedan oka trenutak bivao, pravo govori Bossuet, u kojem nije bilo ničega, na sve věke nebi bilo moglo ništa postati; nu Bog je bio vazda, i on je dovoljan razlog od postanka svih stvarih.“ Navadja se takodjer naša nemogućnost, da bi kojugod najmanju čest tvari, ma bio to najsitniji prašak, tako uništili, da bi je konačno nestalo. i odtale čini se zaključak na njezinu věčnost. Što, kažu, nemože biti dokinuto, to je moralo vavěk obstojati. Ali što nadvisuje ljudsku moć, nemora nadvišavati božju. Mi dakako nemožemo proizvesti ništa, čega nije, niti sasvim uništiti ništa, što jest: nu kako dèrzovito zaključujemo odatle, da to nije moguće ni bezkonačnomu duhu!

Digitized by Google

U ostalom priznati moramo, da „samo věrom razumijemo, da su věkovi načinjeni slovom božjim, tako da je iz ničega načinjeno to, što vidimo.“ Žid. 11. 3. Zalud tražimo u ovom i u ostalih pitanjih izvěstnost o Bogu, ako li sudimo tako, „kao da bismo kadri bili misliti štogod sámi po sebi,“ 2. Kor. 3. 5. i „ako li se komu čini, da štogod znade, jošte nije upoznao, kako bi imao znati.“ 1. Kor. 8. 2. Neradi se tudě o znanju, koje nije možno, nego o tom, što ima za se najveću věrojatnost, što se najbolje slaže i s naravskim umom, i s nepokvarenom ćuti, i s ćudorednimi potrebami, i s nabožnostju.

Polag toga odlučimo se, koj ćemo primiti izmedju mislivih nazorah světa, kakova Boga priznavati? Ovdě Bog, koj je sve mudro uredio; tamo Bog, koj jošte i sám sobom bori se, za da dodje do samosvěsti. Ovdě Bog, koj sa světom možno vlada, sve upravlja, nada svim bdije; tamo Bog i sám stanovitoj neproměnivoj nuždnosti podvěržen, te samo mukotěrpno živući. Ovdě Bog, u kojem dakako sve živi, nu koj je povišen nada sve; tamo Bog u bilju drěmajući, u cěrvu gmižući, u zvěradi gorom putujući. Ovdě Bog stvorivši nas na svoju priliku i pozvavši u věčni život; tamo Bog, u kojega utrobi cěrvići mičemo se na oka trenutak. Ovdě Bog, ka kojemu se u potrebah možemo uteći; tamo Bog, koj nebi znao ni za se, kad nebi nas bilo. Ovdě Bog, koj polag mudre odluke vodi sve k zadnjoj svěrsi; tamo Bog, koj svagda samo sebe samog plodi i opet požira. Ovdě Bog, u kom je podpuna jedinost i skladnost; tamo Bog, u kom je strašni razpad. Ovdě Bog, koj pripravlja nagradu za krěpost, zasluženu kazan za grěh; tamo Bog, koj bi morao razjezditi se sam na se, kad bi hotio kaznili. Sad izbirajmo, nu smotreno izbirajmo, posavětovav se ne samo s umom i sěrcem, nego i sa životom i nabožnostju.

Netraži se věra od nas u pojmivih stvarih; a u nedohitnih zašto bismo prezirali rěšavanje nabožnosti? Ona nam nezabranjuje proučiti, štogod se poznavati dade, ta kěrstjanstvo je od početka stupalo uzpored s mudroznanjem: ali o čem sámi nemožemo ništa za izvěstno znati, zašto nebismo věrovali Bogu, koj „nemože lagati?“ Žid. 6. 18. Někomu moramo věrovati, buduć da je znanje nemožno; zašto dakle radje bi věrovali onim, koji, prem „dolaze u dici govora i mudrosti“ 1. Kor. 2. 1. samo „pogoršenja čine pred licem ljudih“ Objav. 2. 14., nego li onim, koji „su imali rěčitost Boga jakoga, i znali su poučenje Višnjega i vidili vidjenja Svemogućega,“ Broj. 24. 16. „kojih govor, bivši nadahnut od Boga, hasnovit je k pravednosti,“ 2. Tim. 3. 16. „Ako primamo svědočanstvo ljudih, da li božje svědočanstvo nije veće?“ 1. Ivan 5. 9. Mudraci su nad pučke predsude povišeni, nu ne na ljudsku ograničenost. „Tà jedva razumijemo to, što je na zemlji i na vidiku, tko će dokučiti, koja su na nebu?“ Mudr. 9. 16. Oni su sbacili prostačko praznověrje sa sebe, nu nisu ljudskih zabludah. Pa tko dakle nebi rekao sa Krillonom: „Buduć da nikad nemogu biti bez otajstvah, volim primiti otajstva nebesah, nego li bludnjam podvěrženih ljudih?“ Svět nije izumio ništa boljega, ni krasnijega, ni pravednijega nada to, što je Bog objavio, ni neće nikad izumiti. Mudroljubje snovano na kěrstjanskom nazoru světa jest najuzvišenije od svih inih možnih.

U ostalom „neveličaj se mudri svojom mudrostju, nu tim neka se ponosi, tko se ponosi, što razumije i znade mene, koj činim sud i pravednost, govori Gospodin.“ Jer. 9. 23. 24. Bolje je razmišljati o tom, „koja je volja njegova dobra, prijamna i savěršena,“ Rim. 12. 2. nego li „iztraživati, k čemu nam naša moć nedostaje.“ Sir. 3. 23. Nije naše zvanje to, da bismo pojmili našega Stvoritelja, već da bismo služili mu rěčju i činom. Najmanje dobro dělo, najslabiji dokaz kěrstjanske ljubavi, najneznatnija marljivost u zvanju, imaju veću vrědnost, nego li najumnije mudrovanje o Bogu. „Dodjite dakle, poklonimo se i padnimo predanj, kleknimo pred Gospodinom, našim Stvoriteljem,“ Ps. 105. 6. koj živi i kraljuje od věka sve do věka, i sudit će nas, ili ga uzpoznavamo ili ne. Sunce zato neprestaje světliti, što ga slěpac nevidi.

Cěrkvene věsti.

Iz Zagreba 15. listopada. Jučer pod večer povratio se je uzoriti kardinal i nadbiskup zagrebački iz odranskoga okružja u Zagreb. Nj. uzoritost podněla je sve tegobe puta i duhovnoga poslovanja u povoljnom zdravlju. Buduć se je věrhovni pastir bavio u rečenom okružju duhovno-zvaničnim poslom, to mu je došastje njegovo u svoju stolicu oglasila tutnjava svih ovogradskih zvonovah.

— Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjom odlukom od 28. rujna t. g. za izvanrednoga profesora austrijanske pověstnice na c. k. pravnoj akademiji u Zagrebu najmilostivije naimenovati dosadanjeg gymnasialnog učitelja *Matiju Mesića*, svetjenika nadbiskupije zagrebačke.

Iz Beča. Nj. c. k. apošt. veličanstvo potvěrdilo je pogledom na VII. članak konkordata stanje katoličkih

Digitized by Google

učiteljah věrozakona i njihove plaće na gymnasiih, ili iz dèržavne peneznice ili posebnimi zakladami uzdèržavanih. Polag toga može se na gymnasiih od 8 razredah věrozakon naučati ili od jednoga ili od dviuh katechetah. Ako je ustanovljen samo jedan, pripada mu podpuna za gymnasialnog učitelja opredèljena plaća. Ako li su dva naměštena, patri svakomu polag reda gymnasia 5—800 for. plaće. Sposobnost k naučanju věrozakona izpituje biskupski ordinarijat, gdě se gymnasium nalazi. Nijedan učitelj věrozakona nesmije predavanja nastavljati, ako mu dotični biskup oduzme punomoćje. Glede odnošenja k ravnateljem i zemaljskoj vladi protežu se na učitelje věrozakona ustanovljenja, što valjaju u obće za gymnasialne učitelje, ako se izrekom neučini kakova iznimka. Posebno uredjenje věronaučne obuke pogledom na razdèljenje u pojedinih razredih, na knjige itd. ustanovit će se dogovorom medju biskupi i vladnimi uredi.

— Glede pobožnostih i cèrkvene službe na gymnasiih ustanovljeno je, da svakom prilikom, kada se radi o proměni kakove obstojeće i običajne pobožnosti, ima se o tom biskup, koga se ovaj predmet tiče, porazuměti sa zemaljskom vladom, koja ima priličnu naredbu dati gymnasialnom ravnatelju. U slučaju, da zemaljska vlada nebi mogla izpuniti volju biskupa, ima se o tom podněti izvěstje ministarstvu duhovnih poslovah i nastave. Niti učitelj věrozakona, niti ravnatelj gymnasia neimaju pravo ustanovljene pobožnosti bez naredbe poglavarah měnjati ili proměnu kakovu dozvoliti.

Iz Ugarske. U selu Szemlaku, u varmedji aradskoj ležećem, primilo je od 3500 tamo živućih rumunjah gèrčko-nesjedinjenoga věroizpovědanja njih 1500 sjedinjenje s rimskom katoličkom cèrkvom. Presv. g. velikovaradinski biskup, Basilio Erdélyi, poslao je onamo duhovnika, da ih u tom jošte bolje ukrěpi.

Iz Gjure. Dne 3. listopada ověršen je ovdě svetačni pogreb presv. g. gjurskoga biskupa, Antuna Karnera, kojega smèrt u poslědnjem listu na kratko objavismo. Pogrebni provod vodio je presv gosp. Fr. Szenczy, biskup iz Subotišta. U ovom velelěpnom sprovodu stupahu velikim brojem sakupljeni duhovnici, gradjanski i vojnički činovnici, školska mladež, zanatnici i množina puka. Poslě uloženja pokojnikova těla u biskupsku grobnicu stolne cèrkve, dèržao je gore rečeni g. biskup uz mnogobrojnu podvorbu zadušnice u istoj cèrkvi, za kojimi običnim načinom prosloviše absolutiu preč. gg. Jos. Prybila i Vin. Jaross, kanonici ostrogonski, Nik. Sárkány, opat bakonjski Fr. Putz, kanonik gjurski. Nakon toga služio je slavnu sv. misu, tako nazvani gloriosum, presv. g. Mih. Rimely, svetomartinski nadopat. Od svih znanacah vele štovani i oplakivani pokojnik, preminuvši u 63. godini života, ostavio je živu majku, kojoj ima 90 godinah, i obudovljenu sestru. — U oporuci zapisao je iz svoga imetka 5,000 for. stolnoj cèrkvi, 2,000 for. biskupskoj matici, 12,000 gjurskom sěmeništu, 10,000 zakladi nemoćnih duhovnikah, 100 for. vacovskom zavodu za gluhoněme, 100 for. zavodu slěpih, 400 for. predgradnoj cèrkvi u Gjuri, 400 for. karmelitom na jednu sv. misu za svoju dušu u njihovoj cèrkvi na Gjuri, 400 for. takodjer na jednu sv. misu za svoje preminuvše rodjake, koja će se u cèrkvi unutarnjeg šoprunskog grada svake godine služiti, 1000 for. gjurskom samostanu duvnah, a toliko i duvnam šoprunskim, 300 for. gjurskoj magjarskoj a toliko i tamošnjoj němačkoj bolnici, 500 for. bolnici unutarnjega grada u Gjuri, 1000 for. šoprunskom sirotištu, 400 for. družtvu za obskèrbu tamošnjih bolestnih, a 1000 for. dominikanom naputnicom g. 1855. izdanom. Svi zapisi ukupno iznose 35,900 for. sr.

Iz Moravske. Odtada, što je duh sv. apoštolah Cyrilla i Methoda pokrenuo sèrdcem naroda, slave se većim oduševljenjem pobožnosti Marijanske, njene bratovštine se umnožavaju a hodočastna města bivaju prenapunjena bogoljubnimi štovatelji Bogorodice. Sveti Gostin (Hostýn) u Moravskoj neka bude dokazom našega tvèrdjenja. Od několiko godinah podeseterostručio se je broj svetogostinskih hodočastnikah. Sadanji savěstni i pravedni moravski pèrvostolnik doprinosi nemalo k tomu dičnom napredku Gostina. Prošle godine stavio se je glavom na čelo gotovo 50,000 moravskih hodočastnikah, dovedivši ih pred čudotvorni žèrtvenik Majke Spasiteljeve. Lětos je zadobio od sv. otca podpuno oproštenje za gostinske hodočastnike, a poklonio je gostinskoj svetinji dragocěno zvono. — I moravskom Velegradu (Welehradu) pritiče u poslědnje doba někadašnja stara i minula slava. Prolětos u ožujku nebiaše tamo u prostranoj cèrkvi města za množinu puka, koj je u nju gèrnuo. To je podalo povod predlogu, da dobro bilo cyrillo-methodova pobožnost za několiko danah produžiti — što i onako zahtěva obzir za Slovake, koji několiko danah kasnije svetkuju blagdan sv. naših věrověstnikah; — ujedno je načinjen predlog, da bi se 6. travnja svake godine na grobu sv. Methoda uredila priměrna svetkovina. Iz više činah razabrat se može, koliko gosp. moravskom pèrvostolniku leži na sèrdcu, da se Velegrad opet uzveliči. Prije toga na blagdan sv. Cyrilla i Methoda tèrgovalo se je na posvetjenom Velegradu kao na sajmu u kakovom tèrgovačkom městu. Takovo nesvetkovanje nemogaše snosit tankoćutno sèrdce Methodova naslědnika; na njegovu zabranu nestalo je na Velegradu svake tèrgovne nepodobštine. Isti pèrvostolnik izdao je tek. godine pastirsku poslanicu, kojom svoje duhovničtvo na sbirke za popravak velegradske svetinje poziva. — Osrědnje kat. družtvo u Bèrnu, ugledavši se u priměr pražkoga družtva, koje je poduzelo gradjenje cyrillo-methodova hrama u Karlínu, što će

Digitized by Google

biti do nastajuće tisućogodišnje slavnosti dogotovljen, — razposlalo je poziv na kat. družtva u moravskoj i svoje prijatelje, moleći za blage prineske u ime gradjenja cyrillo-methodove cèrkvice u bèrnjanskom obranilištu. Ova cèrkvica bit će kao prispěvak k velelěpnoj slavnosti, što g. 1862. predstoji. Uzvišenost uspomene na tisućogodišnje kèrstjanstvo u narodu, i važnost obranilišta, to su razlozi, na koje se družtvo u svojoj pozivnici osniva, i koje imadu sklonut narod na prinašanje milostinje.

Iz Samos-Újvára 8. rujna. Dne 17. kolovoza slavilo se je u ovom gradu kao stolici nove gèrčko-katoličke biskupije erdeljske došastje presvět. g. biskupa Janka Alexija. Gèrčko-katoličko žiteljstvo grada i okolice učinilo je svakojake priprave, da izjavi duboku zahvalnost za otčinsku brižljivost nj. c. k. veličanstva oko duševnoga blaga svojih věrnih podanikah. Više i većom napravom biaše slavljen jučeranji dan, kada je isti presv. biskup svetačno na svoju stolicu uměšten. Mnogobrojno duhovničtvo sabralo se je u biskupskom dvoru, a kad je došao uzvišeni g. gèrčko-katol. metropolita i nadbiskup s presv. biskupom, uputio se je sjajni provod uz tutnjavu sviuh zvonovah u župnu cèrkvu, gdě je uměštenje svetačnim načinom ověršeno. Po dokončanoj službi božjoj pěvana je carevka u rumunjskom jeziku, a za tim povratio se je provod opet u biskupsku residenciju. Kod oběda, ka kojem je 300 gostovah pozvano bilo, napio je uzvišeni metropolita zdravicu nj. veličanstvu caru i carici, sv. otcu itd.

Iz Sibinja. Dne 24. kolovoza ověršavana je u obližnjom selu Holzmengenu povodom prestupljenja dvanaest porodicah (32 osobe) augsb. evang. věroizpovědanja u kat. cèrkvu nabožna svetačnost, koja je na ćudi ne samo dotičnih učestnikah, nego i mnogobrojnog k njoj pohèrlivšeg puka znatno dělovala. Pošto su naime višerečene porodice, kojih je prestup zakonitim putem jošte prije pol godine prijavljen, od jednoga sibinjskoga svetjenika kroz sedam tjedanah u istinah kat. věrozakona obučane, zamoliše glavom nj. uzvišenost g. erdeljskoga biskupa prigodom njegova boravljenja u Sibinju za milost, da bi u njegove ruke svoju věroizpověd položiti směle, našto bi prije spomenuti dan ustanovljen za rok. Oko 9. ure doveze se uzvišeni biskup na granicu holzmenžke obćine, gdě ga predstojnik na čelu inih činovnikah i odbora jezdiocah važnim govorom pozdravi, i u obćinu dovede. Nj. uzvišenost uputila se je odmah na město zelenim granjem i věnci urešeno, te današnjoj svetačnosti naměnjeno, da ovdě uposrěd mnogobrojnoga světa ověrši sveti svoj posao. Uz punobrojnu podvorbu i zvuk četverospěva služaše pěvanu misu. Poslě evangjelja pozvani budu svi za prestup se prijavivši pred stube oltara, gdě im je uzvišeni biskup prečitao evangjelje dana i govorio izvèrstno slovo, koje je kod njih nemanje, nego i kod ostalih slušateljah duboki utisak učinilo. Nakon toga položiše svi izpověd katoličke věre, a kod pričesti primiše presv. tělo. Poslě podne odputovao je věrhovni pastir natrag, uděliv novoj kat. obćini blagoslov i oprostiv se od nje ljubkimi rěčmi. Mala ova katol. obćina dobit će svoga posebnoga duhovnika.

Iz Rima. Posebnom papinskom odlukom osudjene su kao krivověrne izmedju ostalih i slědeće u Monakovu tiskane i razprostranjene knjige: 1. Mittheilungen seliger Geister im Jahre 1855. durch die Hand der Maria Kahlhammer, im Rapport der Mittheilungen des heil. Erzengels Raphael durch den Mund der Crescentia Wolf, herausgegeben von Jos. Friedrich; 2. Mittheilungen des heil. Erzengels Raphael im Jahre 1855. durch den Mund der Crescentia Wolf, im Rapport mit den Mittheilungen seliger Geister durch die Hand der Maria Kahlhammer, herausgegeben von Joh. Schweikart.

— Izdan je Decretum Urbis et Orbis, kojim se blagdan *presv. sèrdca Isusova* uvadja u cělu cèrkvu. U kratko mu je sadèržaj slědeći: Od tada, što je papa Klement XIII. někojim cèrkvam dozvolio svetkovati blagdan presv. sèrdca Isusova, pribavila si je gotovo već svaka biskupija od apoštolske stolice povlast za svetkovanje istoga blagdana. Obzirom na to podněše biskupi francezki sv. otcu Piu IX. molbu, da se ovaj blagdan odsele slavi u cěloj cèrkvi. Uslěd toga je sv. otac naredio, da se 11. svibnja 1765. od skupštine svetih obredah za kraljevinu Poljsku odobreni obred presv. sèrdca Isusova s misom „Miserebitur" u cěloj cèrkvi svake godine drugi petak poslě Brašančeva (Tělova) kao „festum duplex majus" svetkuje; uz to se u dojakošnjoj porabi ostavljaju privoljenjem sv. stolice stečene rubrike u onih cèrkvah, koje imadu kakovu posebnu povlast s većim obredom svetkovati ovaj blagdan, bilo u stanoviti dan, ili kakovom posebnom cèrkvenom službom.

Iz Belgije. U Belgiji ima sada 4¼ miliuna katolikah, koji izvan nadbiskupa u Malinu imadu 5 biskupah. Nigdě u Europi nije ustavom toliko slobode katoličkoj cèrkvi ujamčeno, koliko u Belgiji. No tamošnji tako zvani slobodni zidari nastoje iz petnih žilah, da u Belgiji usrěd katoličkoga pučanstva uvedu něšto, što bi bilo posve nalik na nasilje švajcarskih radikalacah. S toga vodi tamo cèrkva neprestano ljuti boj sa svojimi mnogimi i mogućnimi protivnici.

Iz Francezke. Jedan izmedju najkrasnijih zavodah kèrstjanske ljubavi jest lionsko družtvo za razširenje věre. Pèrvi početci ovoga blagotvornoga družtva biahu neznatni. Deset směrnih gospodjah obveza se, da će svakoga tjedna po 5 centimah prinašati na podporu věrověstnikah. Za kratko vrěme pristalo je k njim i više drugih, te je za dvě godine ovo družtvo dobilo već

Digitized by Google

ustanove svoje i stalnom je upravom utvèrdjeno. To se je dogodilo g. 1822. Dohodci ovoga družtva god. 1855. iznosili su 3,778,186 for. Francezka je na to doprinêla 2,323,000 for., Belgija 201,000 for., Sardinija 196,000. Lêtopisi, koje ovo družtvo izdaje, tiskaju se u francezkom, englezkom, nêmačkom, španjolskom, flemskom, talianskom, portugezkom, holandezkom i poljskom jeziku. Dočim se je jošte g. 1850. samo nêkoliko tisućah primêrakah ovoga lêtopisa tiskalo u francezkom jeziku, razpačalo se je lani 110,300 otisakah.

— Na dan sv. Norberta (6. lipnja) obnovljen je red premonštratski u Francezkoj. Trudom biskupa soissonskoga kupljena je naime bivša (i to pêrva istoga reda) opatija Prémonstré nedaleko od Soissona, odkud dolazi i ime reda. Redovnik Edmund, cistericijak iz reda baptistah uzeo je na se težku zadaću, da uzkrisi ovaj slavni red u zemlji, u kojoj ga sv. Norbert osnova.

— U parižkoj nadbiskupiji živi 1,600,000 katolikah, od kojih 1,120,000 pada na Pariz. No čim je veći broj dušah, tim je žalostniji nedostatak duhovnikah. Do nedavna bilo je u Parizu 39 župah, a nastojanjem sadanjega nadbiskupa ustrojêno je novih 9. Svêtovnih svetjenikah nabrojeno je u tom golemom gradu 473, tim bi na jednoga došle 24,000 dušah. Da neima u Parizu redovnikah, nebi bilo moguće niti s manje strane odoliti duhovnim potrebam parižanah. Ovih redovnikah biaše g. 1854. u Parizu 346, a sad je ovaj broj poskočio do 400. Odgojilišta su najvećom česti u njihovih rukah. Jesuitska kollegija u Parizu i Vailgirandu spadaju medju najizvêrstnije učione u Francezkoj. Šta se tiče duhovnom pastirstvu prinadležećeg duhovničtva, bila bi najveća ovoga nestašica, da nedolaze od drugud svetjenici u Pariz na pomoć. Nadbiskup parižki ima doduše i dva sêmeništa za dêtcu, nu u obadva odgojiva se samo 330 pitomacah, od kojih jedva polovina prelazi u bogoslovje, te tako ih samo do 20 dolazi svake godine u sêmenište za bogoslovce

Iz Englezke. Katolički englezki časopis „Tablet" pravedno spočituje sadanjoj Palmerstonovoj vladi, kako nečestito postupa u svakom pogledu. „Jerbo — u tom smislu piše Tablet — jerbo Englezom nije za rukom pošla vojnica u Krimu, rado bi ju sada ministarstvo prenêlo u Talianskuo. Što su se Whigovci morali pokoriti francezkom caru, neka im to plati papa i napuljski kralj! Po primêru g. Palmerstona mogao bi smêlo kakov Walewski podić svoj glas proti englezom i njihovom okrutničtvu u Irskoj, zahtêvajući, da se već jednom učini konac bezzakonju, koje je na ruglo i sramotu čovêčanstvu." — U istom glasu izjavio se je i drugi časopis (Gazzete du Midi), gdê se takodjer spominje, kako jošte nečovêčno postupa englezka vlada s Irskom. Sir Robert Peel težkim je trudom izposlovao, da se maynoothskom školskom zavodu iz dêržavnih dohodakah izplatjuje potrebita podpora. Ali proti tomu dižu se svake godine prigovori u parlamentu. U Irskoj neima mnogo protestantah; no zato živi tamo množina protestantskih duhovnikah, kojim katolički irci moraju podavati kêrvavu desetinu, dočim sami od gladi i nevolje pogiblju. Pa takovi ljudi hruste se i viču na okrutničtvo papinstva i inih vladalacah u Talianskoj! Neka Englezka prije poda svêtu primêr snosljivosti, pa onda moći će pravedno zauzimat se na korist slobode. Dokle toga neučini, dêržimo, da sav englezki liberalisam i biblička propaganda nisu ino, van sredstva k podnêtjivanju prevratah i razširivanju têrgovačkih svêrhah.

Iz Irske. Irska je zemlja ljubavi kao i svetoga ponosa za svakoga katolika. — Jedva što se po Irskoj prosu glas o grozovitih poplavah u Francezkoj, odmah začeše ubogi irci sakupljati prineske na korist nesretnih poplavljenikah. — U Dublinu nakaniše osnovat zavod za slêpce i gluhoněmce. Ali odkuda nasmagat toliko novacah? Bogatiji dublinjani su protestanti; katolici su većom stranom neimućni, a duhovničtvo im je upravo ubogo. Netom se nadje blagotvorac, kojim je sbilja i temelj položen naměravanom zavodu. Kanonik Vorn neimajući novacah imao je znamenitu knjižnicu. Nemogav inače pomoći zavodu, naumio je posvetit mu cêlu svoju knjižnicu. U to ime oglašena je loterija — srećka se prodavala po funt sterlingah, i tim načinom sabrala se je znamenita svota za ustav. Isti protestanti videći, koliku to žêrtvu prinaša učeni svetjenik, pobudjeni njegovom ljubavi uzeše i oni podupirati ovo bogomilo dêlo ljubavi kêrstjanske.

Iz Portugalske. Neprijatelji redovnikah i samostanah obično se pozivaju na to, da duhovni redovi i samostani podupiraju lênčine i prosjačtvo na obćenitu štetu. Lisabonski dnevnik „Nacao" pokazao je brojevi, koliko ima u tom prigovoru istine. Polag službenih izkazah bilo je god. 1786. u Portugalskoj 32,487 ubogih, i 1673 prosjaka. Za tim ukinuti su samostani, a njihova imovina obratjena je na, kao što se govorilo, „obćenitu korist." Pa ima li jošte ubogih i prosjakah u Portugalskoj i koliko? Polag subroja god. 1853. nadjeno je 235,460 ubogih, i 6092 prosjaka. K tomu valja jošte na um uzeti, da se u Portugalskoj žiteljstvo — umanjava.

Promêne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Ivan Samuel, dosadanji župnik u Ivanićkoj tvêrdjavi, postao je župnikom u Ivanić-kloštru. — G. Mirko Pallér, župnik u Mihaljevcu, preselio se je u vêčnost.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 43. — TEČAJ VII. U SUBOTU 25. LISTOPADA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Paběrci po novijoj cèrkvenoj književnosti.

Od *Dra. Fr. R.* — u Senju.

III.

Das Eherecht der katholischen Kirche nach seiner Theorie und Praxis, mit besonderer Berücksichtigung der in Österreich zu Recht bestehenden Gesetze. Von Dr. Johann Kutschker. . . Wien 1856, I. Bd. VIII. 590.

(Konac.)

Poslě ovoga uvoda govori pisac u pèrvoj glavi: „o naravi i krěposti zakonah glede početka, obstanka i ukinutja ženidbenog sdruženja“ (§§. 12—32). Najprije biaše mu obazrět se na vrelo otih zakonah. Jur sv. Toma troje priznaje, pošto: „generatio ordinatur ad perpetuitatem speciei, et ad perpetuitatem alicujus boni politici, puta populi in aliqua civitate, ordinatur etiam ad perpetuitatem ecclesiae . . unde oportet, quod hujusmodi generatio a diversis dirigatur. In quantum igitur ordinatur ad bonum naturae, quod est perpetuitas speciei, dirigitur a natura inclinante in hunc finem . . . in quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subjacet ordinationi legis civilis; in quantum ordinatur ad bonum ecclesiae, oportet, quod subjaceat regimini ecclesiastico“ (cont. gent. libr. IV. c. 78). Kao što indi svaki razuman čověk priznat će, u ženidbi zakonodavac je Bog putem svěsti i postavnoga zakona, zatim cèrkva i dèržava. Jedino, za predusrěsti svako nesporazumljenje, imamo s piscem opaziti, da ženidbeno zakonodavstvo nepripada dèržavi samo radi toga „quod generatio humana ad bonum politicum ordinatur“; pošto tim načelom pao bi skoro svaki cèrkveni dělokrug u područje dèržavnoga zakonodavstva „in quantum ad bonum politicum ordinatur.“ U tom smislu izrazio se gornjo-renski episcopat u svojoj velevažnoj spomenici: „Oni nemogu dopustiti — tako vele vèrhovni pastiri — da korist ili interes takodjer právo poradja, i zato, jer n. p. dèržava ima interes, dakle i právo župnike naměstjivati, ili cèrkvenim imetkom upravljati. . . Kad prošloga stolětja onodobnim duhom zavedene dèržave město prava, štono je do tada dèržavam za temelj služilo, počeše u svom dělovanju obću korist za maximu slěditi, te pod ovim naslovom jedno obstojeće právo za drugim vrědjati i uništivati: tada za ovim bèrzo preletivšim blěskom neograničena souverainiteta, i za gromotnim pleskom kriva obćenita mněnja uzastopce nastupi prevrat, komu se badava opiralo; jer biaše duboko uzdèrmana javna svěst i svekoliko tadašnje právo; a uprav u „obćenitoj koristi“ davalo se punomoćje za uništiti sve obstojeće, što se u opréci scěnilo s obćenitom koristju i blagostanjem.“ Ove poslědnje, iz pověstnice cèrpljene rěči htědosmo radi toga navesti, jer nam bělodano dokazuju, kamo vodi napomenuto načelo doslědno razvito, da naime korist ili interes radja i utvèrdjuje pravo.

Cèrkva si je vazda prisvajala znatan upliv u ženidbene odnošaje, kao što očitovà svako vrěme (§. 13) a navlastito na tridentinskom saboru (Sess. XXIV. can. 4). Upliv taj navlastito u tom sastoji, da njezini ženidbeni zakoni i propisi obvezuju svakoga katolika u duševnosti, te da odlučuju vèrhu valjanosti istoga ženidbenoga sdruženja (§. 15). Pošto se s druge strane i dèržavi priznat ima upliv i učest u ženidbenom zakonodavstvu, kao što već gore napomenusmo, treba ga pobližje označiti, te pobilježiti njegovo odnošenje napram cèrkvenomu. To ti je onaj zlokobni: „hic Rhodus hic salta“, gdě posèrnuše mnoge inače mudre glave; gdě se kanoniste na dva vojena tabora razděliše. Medjutim, bar u theorii, nije uprav toli vratolomno srednjim udariti putem, ako se s našim piscem pověstnica i cèrkvene odluke vazda pred očima imadu. U tom indi obziru veli pisac: „Dèržava može gradjanom svojim zakone

Digitized by Google

propisati, koje imadu ovèršiti, ako se žele oženiti. Ona može kazne skopčati s prestupkom istih zakonah; pače onim, koji se ožene iste prestupljujući, svoju zaštitu uzkratiti, kad god im se uzhtie uživati gradjanka práva ženidbe. Podložnici dužni su u duševnosti, indi pod grěhom, ovèršivati gradjanske ženidbene zakone, dok god se neprotive božjoj zapovědi; pače kad su nepokorni, padnu pod kazan i u pogibelj, da im se uztegne udioničtvovati u užitku gradjanskih právah" (§. 18). A kakove su krěposti i moći ovi gradjanski zakoni kaže: „Gradjanski zakon nemože ženidbeni ugovor svojih podložnikah quoad vinculum matrimonii, quoad essentiam Sacramenti uništiti ili nevaljanim učiniti; a cèrkva nemože takove dèržavne propise, koji odredjuju uništujuće (irritantia) ženidbene zapréke, kod svoga sudišta priznati ili je podupirati. Jer cèrkva, bez da samu sebe nezaniječe, nemože nikada dopustiti, da se prestupkom kakovog dèržavnog zakona svetotajstvo uništuje. Ženidba sklopljena jedino pod gradjanskom razdružujućom zaprěkom jest u očima cèrkvenoga sudišta posvema valjana; dèržava može i smije potegnuti nevaljanost jedino na gradjanske poslědice" (§. 20). Dèržava indi, kao što pomenuti deseti članak konkordata izpověda, neima práva propisivati tako zvane razdružujuće ili uništujuće ženidbene zapréke; ovo právo spada izključivo i neodtudjivo na cèrkvu (§. 21—23.), te joj ga priznavahu jur od starih vremenah skoro svikolici dèržavni vladari (§. 24.); pače i takovi, koji inače rado zadirkivahu u cèrkveno zakonodavstvo. Pio VI. veli u svojoj apoštolskoj poslanici (dne 2. veljače 1782.) o Josipu II: „quod adeo Caesareae Majestati perspectum fuit, ut in ejus Edicto nunquam, ut inquis (razuměva trevirskoga nadbiskupa), impugnetur *ea ecclesiae auctoritas*, sed mandetur, ut Episcopi dispensent *jure proprio, ipsis scilicet a Christo collato* atque exercito a suis primitivorum temporum praedecessoribus." Dàkako austrijski učeni kanoniste drugačije mišljahu, kao što istinito opazuje pisac: „dočim na austrijskoj kanoničnoj stolici prosto naučahu, da cèrkva podnipošto nemože uništavajuće zapréke propisivati: uzvišeni vladari carstva vazda se obratjahu na sv. apoštolsku stolicu za sklopiti dispensacijom kanonično takodjer valjanu ženidbu, kad god prěčijahu ženidbam u njihovoj obitelji kakove uništujuće okolnosti". (pag. 115.) Isti car Napoleon, pred kim sav skoro svět dèrhtaše, dne 24. svibnja 1805. pismeno Pia VII. moljaše, da bi uništenom proglasio ženidbu sklopljenu med bratom Jerolimom i gospodičnom Paterson-ovom, protestantkinjom, kćerju bogatoga tèrgovca u Baltimoru, o kojoj ženidbi, kao što će biti štiocem poznato, povela se je i lětos rěč u francezkih novinah. Tolika je sila istine, pověstnicom više stolětjah utvèrdjene, da se ona usrěd tavne noći kano kakva zvězda stalica u ozbiljnih trenutcih smutjenu oku radostno često ukaže, dok napokon iza razpèrsenih poběsnilih živaljah postojano nezasja!

Al dakako i ovdě će tko primětiti: aliter in theoria, aliter in praxi. Mi znamo, da se u pojedinih dèržavah gradjanski zakonici glede ženidbe neslažu, pače oporno protive cèrkvenim propisom. Šta ima u tom slučaju katolički gradjanin činiti? Pisac navadja (§§. 26—27.) slučaj, gdě katolik polag gradjanskih propisah ima najprije izjaviti svoje privoljenje u ženidbeno sdruženje pred dèržavnom vlastju, bilo katoličkom (u Francezkoj), bilo nekatoličkom (u Nizozemskoj), bilo mohamedanskom (u Turskoj); ima li se i smije li se katolik tomu zakonu pokoriti i pod kojim uvětom? Tudě mu nije trebalo umstvovati, pošto svaku dvojbu odstranjuju postavni propisi rimske stolice. Benedikt XIV. u svom apoštolskom pismu od 2. veljače 1744. „de pluribus disciplinae capitibus pro incolis regni Serviae et finitimarum regionum" naročito veli: „omnia irrita et nulla esse definimus praetensa matrimonia, quae *coram solo* Turcarum judice, Caddi dicto, vel etiam absque isto per solos sponsos et *non ad praedictum Concilii Tridentini praescriptum* contrahuntur. . . Matrimonio autem a fidelibus rite contracto eisdem *minime permittimus*, ne quidem ob causam uxorum a Turcarum raptu servandarum, idem coram Caddi per procuratores Turcico ritu renovare, nisi tamen Muhametanus nuptiarum ritus *sit mere civilis et nullam Muhametis invocationem aut aliud quodcumque superstitionis genus includat.*" U istom smislu izrazi se rečeni papa u svom pismu dne 17. rujna 1746. na Pavla Simonia Vikara apoštolskoga u Nizozemskoj: „Sciant itaque catholici vestrae curae concrediti, cum civili magistratui aut haeretico ministello matrimonii celebrandi causa se sistunt, *actum se mere civilem exercere*, quo suum erga leges et instituta principum obsequium ostendant; caeterum tunc quidem *nullum contrahi matrimonium* . . . id saltem pro viribus satagite, ut postquam reipublicae morem illi gesserint, non diu differant Ecclesiae legibus parere et conjugale foedus juxta praescriptam a Tridentino normam rite et sancte inire." Za prepréčiti indi veće zlo smije katolik, gdě takav propis obstoji, radi ženidbe predstavit se dèržavnoj vlasti, nu samo kad gradjanski zakonik propisuje obred strogo gradjanski i politički („ritus mere civilis et politicus"), u kom ujedno ništa nedolazi, što bi se

Digitized by Google

pravoj cèrkvi protivilo; te ima biti uvèren, da se tim obredom on podnipošto nesdružuje ženidbeno. — Nadalje na pitanje: šta ima župnik učiniti, kada tko zahtěva da věnčan bude, komu se protivi gradjanski propis, a nipošto cèrkveni? odgovara pisac (§. 28.) sa stožernikom Rauscherom: da ga na to valja sklonuti, da propis onaj svěstno ovèrši, ovu ili onu gradjansku zaprèku odstrani, „quod si contingat, ut parochi monita nihil proficiant, res ad Episcopum deferenda.“ (Instructio §§. 69—70).

Pošto bi bio pisac još govorio o ženidbenih zaprěkah u obće, kano i o pedepsah proti onim ustanovljenih, koji se zaprěčeni žene (§§. 29—32): prolazi na drugu glavu (§§. 33—46), gdě zbori o nerasrěšivosti ženidbe. Ovdě će osobito zanimat pastira §§. 37—39., u kojih se govori, kako se ima postupati, kad saželi věnčat se suprug, komu drûga tako nestà, da se o njegovoj smèrti dvoji; kako je živu suprugu dokazati smèrt supruga svoga, napokon: kako ima pastir zabilježiti dokazanu smèrt supruga u knjizi věnčanih. To su sama pitanja, koja se tim čestje dogadjaju, čim se više umnožavaju materialne potrebe, stiču raznovèrstni narodi, a za putovanjem čeznutje raste. Radi takodjer pisac veoma obširno (pag. 269—366) o razdruženju ženidbah još nedovèršenih (non consummata), redovničkom izpovědju ili oprostom (dispensom) rimskega pape. Dodaje napokon više amo zasěčajućih parnicah.

U treljoj glavi govori se „o ženidbah akatolikah“ (§§. 47—73.), i to najprije nekèrstjenikah (pag. 366—453), zatim nekatoličkih kèrstjanah. Tudè spominju i razpravljaju se podobro obširno ženidbe měšovite (§§. 65—72.); ovom prigodom naći ćeš věšto protumačeno dotično pitanje nizozemsko pod Benediktom XIV. (§. 66.), svoje vrěme toli glasovito kolinsko (§. 67.), kano i čitateljem dobro poznato ugarsko (§. 68.). Šta se naime poslědnjega pitanja tiče, bit će poznato, kolike protivnosti ono prouzrokovà ugarskomu episkopatu; bit će takodjer poznat sadèržaj njegove spomenice izručene (dne 14. prosinca 1841.) rimskoj stolici po odaslatom čanadskom biskupu (Lonoviću), u kojoj osobito sklonuti nastoji rimsku stolicu, da prizna valjanost měšovitih ženidbah sklopljenih bez formalnosti propisane tridentinskim saborom. Valjda će biti većini čitateljah poznat takodjer dotični odgovor Cardinala Lambruschina: „quod autem attinet — veli ovaj dèržavni tajnik — ad connubiorum istorum coram acatholico ministro, seu non servata Concilii Tridentini forma celebrationem, erit omnino sacrorum praesulum et parochorum studiosissime instare, atque in charitate et patientia Christi partem catholicam hortari et monere., ut illam nimirum a tanti scandali turpitudine, quantum possint, absterreant. Siquidem vero hujusmodi ipsorum monitis atque hortamentis nihil, quod absit, proficientibus mixta matrimonia ea fuerint ratione inita, inspectis tam praeteritis quam praesentibus locorum, de quibus sermo est, peculiaribus circumstantiis, *erunt ab Episcopis et parochis prudenter dissimulanda, et, quamvis illicita, pro validis habenda,* nisi tamen canonicum aliunde officiat dirimens impedimentum, seu in nuptiarum celebratione appositae fuerint conditiones substantiae matrimonii ex catholica doctrina repugnantes“ (p. 532). Da ova naredba valja i za našu otačbinu, sdruženu tada s Ugarskom, samo se po sebi razuměva.

Dočim pabèrke naše po napomenutom dělu zaključujemo, nemože nam se s volje, no da ga častnomu svetjenstvu učtivo preporučimo. U toli svetoj stvari, kao što je ženidba, nevěštu biti, značilo bi toliko, koliko grěšiti proti vlastitoj svěsti, proti pověrenom nam puku, proti cèrkvi, koja se za njezinu svetost neprestano boriaše oružjem sgora sebi poděljenim proti svakoj sili, dolazila ona s lěva ili desna; a takovo neznanstvo šta bi značilo u naše doba?

La Strada pia ili pobožna ulica.

I.

U Bolonji steraše se sjajna mramorna palača; svileni zastori, visoka zèrcala, skupocěni světionjaci i mekani divani resiše joj prostranu dvoranu, posred koje sědjaše tužna ženska prilika. Biaše sama vezbom zabavljena. Na svom umotvoru već podugo radi, pa zato imao je svèršetak do skora slěditi. Osoba ova izradi na cèrkvenu odělo nèkoliko prizorah iz gorke muke našega Gospoda. Na prednjoj strani oděla biaše već odavna gotov Ecce homo; medjutim najmučnija čest radnje preostade: Isukèrst na križu, pod njim sv. Ivan i razcviljena majka, na podnožju sveta Maria Mandaljena koja suze roneć križ objimlje i ljubi. Po tome sudeć, što je takodjer bilo malo ne gotovo, imadjaše iz umětnih rukuh plemenite gospodje izaći pravi remek. Osobito pako dirala je u sèrdce izražena u licu raztužene majke duboka žalost sdružena s nebeskom oddanostju. U ovom poslu pomagaše ju možda vlastito razpoloženje. Ona sědi cèrninom zaoděvena; vatra njezinih očiuh bi ugašena, ljuta tuga počiva joj na čelu a blědoća u licu. Njezin grad, prostrane dvorane sa svim bogatstvom i dragocěnostmi nemo-

Digitized by Google

goše se nesreći oprěti. Ona provali kroz gvozdena vrata, opusti dvorane, razbaca dušeke na divanih tako, da se nije dalo više na njih mekano sěditi. Světionjaci razsvětljuju samo turobne cěrte i poniknutu priliku. Gospodja u cěrnini s dubokom tugom u licu jest vlastnica ovoga grada i velikoga blaga; no sasvim tim nesretna, jer je onomadne izgubila svoga supruga u najlěpšem cvětu dobe, — njega, s kojim je u najvećoj zemaljskoj sreći danke boravila.

Njezino oko zasja, lice se na několiko trenutakah razvedri, a na ustiuh poigrava joj se nježni posměh, čim od svoje radnje pogleda na děte, koje se u nesmućenoj radosti u dvorani igraše. Lěp děčak, puki otac, slika zdravlja, s rumenim licem i rudastom kosom, kao što se slikaju angjeli, veseo i živahan. On nije još poznavao tuge, nije znao, koga izgubi. On oživljuje pustu kuću. Iz svojih daščicah gradi si kuću jednu, drugu, treću, dosadi mu i sve ih opet obori. On vèrsta i niže svoje vojnike, psuje, kad mu se koj izvèrne, ranjena baca u kut, te krěpko zapověda. S ovom igrom bavi se najdulje, čini se da mu najbolje dolikuje. Sada opet zajaši dèrvena konja, puckeće bičem i skokom leti po dugačkoj dvorani. Stolovi se steplju, prozori bronje, stolcevi se ruše, a napokon pade i sam děčak zapev za jedan stolac. Nezna, bi li se plakao ili ne; podnipošto, na plač mu se neda, jer to čine děvojke, on pako se razljuti, pograbi stolac i dèrma njime, kao da će ga smèrviti. Mati ga ukori, no takovim glasom, da svoj ukor ujedno oporiče. Danas se i děčak samo s ove strane ukazuje, inače je sama milota. On je zlato materino, njezina najveća radost; pa pojavi li se na njezinu licu tuga i on joj zapazi suze u očiuh, tad se nježno uz nju priljubi, ogèrli ju oběručke, mili joj se sladkimi i ljubkimi rěčmi, pa ju moli da se opet razveseli. Najveća je za njega radost, ako može od svoje dobrostive majke sirotam darove donositi, a kad ova polazi kuće ubogib, tad hoće da i njega sa sobom povede. Kako ga ljube domaći sluge i služkinje! Kako ga štuju, miluju, kako mu laskaju!

No sad bude děčaku u dvorani dugočasno, kućni zrak mu dosadi, on bi rado gledati vedro nebo, pod njim se prošetati i sa svojimi vèršnjaci poigrati. Mati mu to rado dopušta. On se nakiti svojim bojnim mundirom. Na velikom klobuku pèrši pětlovo perje, a i na sablju nije zaboravio. Ovako spremljen spusti se na svom dèrvenom konju niz visoke stube; sablja zveči a mati poviče: „Sèrdce, nenagli tako; tko lagano ide, dalje dodje“, za časak eno ga već na ulici. Mati pogleda za njim kroz prozor s osobitom dopadnostju. „Ti jedina radost moga života, — uzdahne — da mi Bog tebe uzčuva, tada sam još dovoljno sretna.“

II.

Ele vesela života na ulici! Mnogo vèršnjakah se sastade, děca se igraju vojnikah. Naše gospodje sin biaše dakako zapovědnik; on bi si tu čast sam prisvojio, a drugi ga děčaci kao takova pripoznaše; čověka bo drugi ponajviše toliko cěne, koliko se sam cěni; to valja tako kod odraslih, kao i kod děce; bogatstvo, rod i sreća děluju takodjer na druge više, nego li što někoji misle. Osim toga si je i najmanje děte laskalo, što se ovako odlično nije ustručavalo s njime igrati. Dà time bi se još svi ponosili; i kad nebi bio ugledni děčak onoliko samovoljan i naprasit, tad nebi moglo biti u istinu nijedno děte zadovoljnije. Sve je medjutim bilo u redu; svi se pokoriše njegovoj rěči, samo jedan od mladih bojnikah se uzprotivi. Ovo uvrědi zapovědnika; on se maši svoje olovne sablje i stade njom proti nepokorniku zamahivati. Upravo je bio nadošao jedan tudjinac, te něko vrěme s dopadnostju gledao dětinju igru, no ponosito zapovědnikovo ponašanje gorko ga razljuti. On pristane odvažno uz pobunjenika, zavadi děčake tako, da se je odmetnik mogao još bolje opirati. U strastnome děčaku malo da nepuca sèrdce od jeda, on poće zato svojom sabljom gèrdo oko sebe mahati. Tudjinac mu otme oružje i zagrozi mu se, da će ga proti njemu samom upotrebiti, zasad još sve više u šali. Kao pseto, kad ga tko dražka, a ono izkesi běle zube, laje i na potutkača se zaleće, kao da ga hoće ujesti, ili kad neće da pusti iz zubih sukna, koje je zahvatio, već ga tèrza, amo tamo poteže, — tako i děčak. Iz ustiuh mu lete psovke, kojih nije mogao čuti kod kuće, on potèrkuje za tudjincem, koj se něšto malo udalji, kao da će i sa otetom sabljom otići. Děčak ga stiže, oběsi mu se za haljinu, a nepoznanac, koj se takodjer živo uzpali, vrati mu oružje, pošto ga malo podèrma, i hoće da svojim putem dalje podje. No děčak se lati kamenja, drugovi prinose sve, štogod se moglo sgodno upotrebiti; oni progone uvrěditelja, pište, zvižde, psuju, nabacivaju se za njim. Silna cika i vika nasta, posred koje se ori slavodobitnim glasom „napred.“ To je više, nego što može snositi vruća talijanska kèrv. Tudjinac neće da bude děčjim ruglom. On se strělohitro okrene i ukočen postoji; oko mu sěva nalik vatri, žile mu nabreknuše — on naliči razdraženu lavu, ranjenu vepru. U ovaj par shvati ga u glavu kamen; bacio ga je plemeniti děčak. Poput grabežljiva orla, kad se spusti na svoj plěn,

Digitized by Google

tako posèrne i on na děčaka, tèrgne iz koricah mač i — rine mu ga u mladjahno sèrdce. Ostali se děčaci razběgnuše kao kad se jastreb zaleti u jato golubovah i jednoga u svojih pandjah nosi nebu pod oblake; kao kad jesenski vihar osmica sa dèrveća sinjasto listje, te ga naokolo raznosi. Strahotna prizora, čudne proměne iza několiko trenutakah! Malo prije radostna vika, a sada grobna tišina, malo prije rumenila su se kao ružica lišca nesretnoga děčaka, a sada ih krije lèrska blědoća. Prije toli živahni i okretni děčak počiva tiho i nepomično na tvèrdome pločniku; ruke visjahu poput dviuh svèržih vihrom slomljenih. Na usta teče kèrvca i bojadiše běli vratak nalik jabučnu cvětu, koj na platno pada. Ne manje proměni se obojica. On nije promotrio što će učiniti, već je strasti svoje slěpo slědio kao razdražena životinja svoj nagon. U tom uprav pogrěši, što je on, čověk, koj bi imao nad samim sobom gospoditi, postao robom uzavrěle kèrvi. Sada osětja sam, što je učinio. Rumen sèrčbe proměni se u smèrtnu blědoću pokajanja i straha. Boju njegova lica nemožeš više razlučiti od one ubijenoga děčaka. Savěst stane ga isto tako prebadati i mučiti, kao što on učini s dětetom. On strepti i dèrhće kano list na jasiki, plašljivo se amo tamo obazire misleć, da se iz svih kutovah podižu ruke, koje će ga spopasti i udaviti, sve kuće čine mu se tamnice, a svi ljudi panduri. Misliti mu se neda, on samo ćuti. Još jednom svrati okom na žèrtvu svoje nesmotrenosti i udari što bèrže u běg.

(Konac će slěditi.)

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Naknadno o poslědnjem putovanju uzoritoga kardinala i nadbiskupa našega po odranskom kotaru doznajemo, da je od nj. uzoritosti 4966 licah primilo svetotajstvo potvèrdjenja. Od ovoga broja najviše pada na župu Starih Ćičah 958, najmanje na župu Jakuševačku 39. Primětiti valja, da iz više obližnjih župah ovoga okružja roditelji svoju dětcu na Duhove u Zagreb vode, gdě primaju svetotajstvo potvèrdjenja. Da toga nije, bio bi broj primivših sada pomenuto svetotajstvo u pojedinih župah i u obće jošte veći. Gospoda i puk primaše svuda s veseljem i strahopočitanjem svoga vèrhovnoga pastira; narodni konjanici jezdiahu svuda pred karucami njegovimi. Nj. uzoritost biaše svuda s primèrnim ponašanjem puka, i s napredkom mladeži u nauku kèrstjanskom u obće zadovoljna. Ovo svoje visoko zadovoljstvo posvědočio je uzoriti stožernik time, što je na svakoj župi izvèrstniju mladež obojega spola velikodušno obdario zlatom, srebrom i mladjanoj dobi primèrnimi hèrvatskimi knjižicami.

— Dne 18. t. m. primio je uzoriti stožernik i nadbiskup sa strane ovdašnjega milosèrdnoga družtva odaslani i iz članovah istoga družtva sastojeći odbor, koj je nj. uzoritosti predao lěpo od ovdašnjega krasopisca g. Hofmanna spisanu i u cèrvenoj svili svezanu zahvalnicu za veledušni dar 1000 for. sr., što ih je uzoriti stožernik rečenom družtvu pokloniti blagoizvolio. Nj. uzoritost primila je vele prijazno ovu zahvalnicu i izjavila svoje blagovoljenje napram družtvu, koje je svome dělovanju predstavilo toli plemenite i čověkoljubne svèrhe.

— Prije několiko danah došao je u Zagreb prečastni g. *Ivan Mat. Škarić*, kanonik zadarski i poznati jurve našim čitateljem prevoditelj cěloga sv. pisma na jezik ilirski. Upravo u poslu izdavanja ovoga svoga prevoda svratio se je rečeni prečastni gospodin ovamo, da svom velikom, dugotrajnim i težkim trudom pripravljenom poduzetju zadobije potrebitu zaštitu i podporu. Duhovničtvu nadbiskupije zagrebačke preporučit će se njegovo dělo putem običnih okružnicah. Oglas istoga děla i predplatne uvěte objavismo mi već u 33. broju ovogodišnjega našega lista. S toga samo u kratko opet preporučujemo ovo izdavanje učestvovanju i njegi svih onih, kojim su mile sv. knjige i narodna běsěda.

*** Prava věra je dar božji, do koga je svakom čověku dobre volje put otvoren, samo ako sluša glas k sebi pozivajućega Boga, a dělovanu milosti njegove nestavlja nikakovih zaprěkah. Ovaj glas pozivajućega Boga dočuše a i povedoše se za njim Ladislav Illés i Sofija Györfy, slědbenici kalvinskoga věroizpovědanja, dočim su 12. rujna u Kutini, propisanimi obredi u župnu cèrkvu uvedeni, pred velikim žèrtvenikom u ruke tamošnjega velečastnoga gosp. župnika, Karla Pavčeca, věroizpověd katoličke cèrkve pobožno položili. Tom prigodom govorio je rečeni g. župnik obratjenikom kratko magjarsko a podulje hèrvatsko slovo svojim velikim brojem sabranim župljanom, koji radujući se s ove sgode veselo se razidjoše. Ovo je pod pomenutim g. župnikom već 13. prestup u Kutini; prestupi naime tamo u krilo kat. cèrkve 5 kalvinacah, 1 židov i 7 nesjedinjenih slědbenikah iztočnoga obreda. Spomenuta dva poslědnja obratjenika prije skrušeno se izpovědivši primiše s misnikom presv. pričest, koj ih na koncu mise položenjem rukuh blagoslovi. Što biaše povodom ovoga obrata? Ja pravo neznam; no s toga, što su isti odmah pod večernom litanije bl. Děvice iz molitvenikah pobožno molili, zapitah sam sebe: da li jim se smilovà Marija, utočište grěšnikah? ili je to plod bratovštine marijanske uvedene u istoj župi? Ja samo mislim i slutim, a Bog znade.

Digitized by Google

Iz Beča. U najnovijem broju carevinskog zakonskog lista izdan je carski patent od 8. list. 1856. — valjan za svukoliku carevinu — kojim, uslěd X. članka konkordata, u poslu katoličkih ženidbah, na koliko ove spadaju na gradjansko zakonodavstvo, ustanovljuje se novi zakon, koj će u cělom svom saděržaju s 1. sěčnjem 1857. u život stupiti. Patentu, koj sastoji iz 14. članakah, pridana su dva dodatka. Dodatak I. „zakon o ženidbah katolikah u carevini austrijanskoj" — ima 77 §§. Dodatak II. „naputak za duhovna sudišta carevine austrijanske u poslu ženidbah" sastoji iz dva odsěka; odsěk 1. „o ženidbi" §. 1—95; odsěk 2. „o postupku u ženidbenih poslovih" §. 95—251. — Ovaj koji dan doći će u Beč novoimenovani papinski nuncius, monsignore de Luca.

— Na početku měseca svibnja t. god. bavio se je u Beču glasoviti passionista Ot. Ignacio, koj vuče lozu iz slavne englezke porodice lordah Spencerah. Bio je prije duhovnik anglikanski, a prije 25 godinah prestupio je na katoličanstvo, pa u to vrěme bio je kroz 15 godinah světovni misnik, a od 10 poslědnjih godinah kao redovnik passionista putuje po Europi, te dozvolom sv. otca svuda uvadja „molitvena družtva" u to ime, da se Englezka i svi, koji su od cěrkve odlučeni, u njeno spasonosno krilo povrate. U tom poslu došav već po drugiput u stolni grad carevine, podnio je tamo upravo věćajućim austrijanskim věrhovnim pastirom posebnu latinsku molbenicu za podupiranje svoje plemenite svěrhe. Da se i naši čitatelji s ovim izvanrednim mužem i njegovim družtvom potanje upoznadu, priobćujemo spomenutu njegovu molbenicu u cělosti i izvornosti svojoj.

„Jesu Christi Passio. Eminentissimi, Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Praesules Monarchiae Austriacae. Quum mihi jam indulseritis, ut Vobis aliis litteris temporales ordinis mei in Anglia necessitates exponerem, ac easdem eximia benignitate, veluti sperabam, acceperitis: liceat mihi, humillime precor, hisce alias necessitates multo graviores, seu ad aeternitatem spectantes, Vobis exhibere, et spirituales eleemosynas ad eas sublevandas ex abundantia Vestrae charitatis efflagitare. Hanc causam apud Eminentias et Dominationes Vestras tractaturus, me oportet aliquam praeviarum circumstantiarum narrationem praemittere, secus utique praesumptionis ac temeritatis notam in mentibus Vestris, nec immerito, incursurus.

Viginti quinque circiter abhinc annis ex ministro Anglicano sacerdos sanctae Ecclesiae Catholicae divina miseratione factus, me vocari modo peculiari semper sensi, ut pro fratribus et propinquis meis, in eodem errore adhuc, e quo divina bonitate ipse liberatus fueram, versantibus velut advocatus existam; proinde data mihi occasione anno 1838. Catholicorum primum in Galliis, deinde, quantum id mihi possibile fuit, per totum orbem preces pro conversione Angliae incessanter postulavi.

Quanquam hoc opus meum veluti charitatem erga fratres errantes et zelum pro sancta Catholica fide spirans nunquam non acceptum Ecclesiarum Praesulibus et Christi fidelibus fuerit, me semper infirmum in ipso exantlando sensi, defectu sufficientis auctoritatis et missionis, ideoque ad finem anni 1851. quatuor menses in nostro Recessu Romae degens, cum causam meam et desideria apud plures Praesules Ecclesiae plene exposuissem, litteras ab Emmo Cardinale *Fransonio*, Praefecto Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, nec non ab Emmo Cardinale *Orioli*, Sacrae Congregationis negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praepositae Praefecto commendatitias obtinui, quarum verba hic expresse adducere mihi bonum videtur. In prioribus litteris Eminentissimus Praefectus, postquam ardens meum desiderium, quod ipse profiteri non erubesco, catholicae fidei praesertim apud meam Anglicam gentem promovendae approbare dignatus fuit, ita concludit: „proindeque Sacrae Congregationis testimonialibus hisce litteris instructum volumus, ut Episcopi, Vicarii Apostolici ac Missionum superiores benigne illum excipere, ac pro viribus piissimis ejusdem votis favere haud omittant." Posteriores Litterae Emmi Card. *Orioli* similibus verbis terminantur, videlicet: „ac propterea eum Antistitibus locorum ordinariis enixe in Domino commendamus, ut illum benigne excipiant, ac piissimis ejusdem votis pro viribus faveant."

Hanc vero facultatem a praedictis congregationibus, quae nonnisi Supremi Pontificis mentem ac voluntatem in Ecclesia gubernanda exponunt, non obtinui nisi conditione expresse a Sua Sanctitate imposita, ut amplius non Angliae conversionem veluti unicum finem, etiamsi primarium nostrorum votorum nostrique laboris nobis proponamus, sed omnes illas nationes ante oculos habeamus, quae ab Ecclesia sancta Dei per haeresim vel schisma avulsae sunt. Hic pariter ipsa verba Sacrae Congregationis, secundis litteris mihi benigne concessis inserta proferre libet, e quibus luculenter apparet, in quo praecise consistat opus, quod prosequor, quodque Sancta Sedes Apostolica per praedictam Sacram Congregationem universis Ecclesiae Praelatis commendat. „Opus quod Revdus Pater *Ignatius* etc. . . . promovere satagit, ut nempe Catholici pro Acatholicorum, Angliae praesertim, conversione veluti agmine facto, ferventiori jugiter ratione preces fundant."

Haec verba non solum objectum, ad quod tendere debemus, exprimunt, verum etiam, si eorum sensum paulo diligentius expendamus, de mediis ad hunc gloriosum finem assequendum necessariis nos luculenter instruunt. Haec media, in quantum litteris illis expressa leguntur, in unica Domini nostri cohortatione: „Petite et accipietis" contineri videntur. „Preces fundant." Nostras preces autem conditionibus et qualitatibus, quae

Digitized by Google

eis vim et efficaciam invincibilem praestabunt, provisas esse oportet. Quae sint hae conditiones, ex ipsis verbis patet. Scilicet:

1. Ut illas aggrediamur plena in Deo fiducia ac firmissimo proposito muniti, ab hoc glorioso certamine, pro divina gloria inito, nos nunquam nisi victores recessuros. Ecce sensum, quem ex verbis „veluti agmine facto" deducere libet.

2. Ut omnes, qui se nobis in hoc opere sociare volunt, novum in dies propositum inire satagant, in omnibus Christianae vitae virtutibus sine intermissione progrediendi. Hac ratione verba „ferventiori jugiter ratione" explicare convenit. Pluribus abhinc annis ab universis Christi fidelibus cujusvis sexus, aetatis et regionis saltem una vice quotidie salutationem angelicam pro hac intentione recitari efflagitavimus. Virtute praesentium sanctae Sedis litterarum nullatenus poscimus, ut his plures numero vel longiores orationes fundant, contenti, si unam et brevissimam recitare pergant, dummodo eidem plus efficaciae apud Deum per vitae sanctitatem addant, et simul virtutum omnium exemplis errantium mentes convincant ac corda attrahant.

Ex verbis „ut nempe Catholici" manifestum est, sanctae Sedis intentionem in eo esse, ut universi Christi fideles sine exceptione hoc sacrum opus secundent, quum in tantis S. Scripturae locis promissiones amplissimae pluribus in sancta oratione pariter consentientibus factae sint; et quum summopere necessarium sit ab oculis fratrum nostrorum errantium scandalum tollere, in quod non possunt non incurrere, videndo tot Catholicos propagandae Sanctae suae Fidei omnino incurios, eandemque Sanctam Fidem suis flagitiis aut saltem laxitate vitae inhonorantes; proinde tertio loco omnes, qui sacro huic operi servire volunt, imploramus, ut, prout ardens zelus cum sacra prudentia copulatus suggesserit, omnes Catholicos ubique locorum degentes persuadeant, quo velut boni Divini Regis subditi sacrae illi militiae nomen dent, cujus finis est omnes illas nationes sub ejusdem Regis potestatem reducere, quas per tot saecula infestissimus hostis sub erroris jugo captivas tenuit.

Si a me percontari libeat, quid in specie a Sanctae Ecclesiae Praesulibus fieri vellem, ut hoc sanctum opus grandi passu progrediatur, primum respondeo, mihi nimis indignum videri, ut ego, cum talis sim, patribus meis et magistris consilium dem. Si vero responsum istud minus sufficiens videretur, suppliciter postularem id, quod plus quatuor abhinc annis ab ipso Summo Pontifice postulare ausus sum, quum agerem de ipsa urbe Roma commovenda, ut aliis totius mundi Ecclesiis, cujus mater est et magistra, exemplum daret, quomodo hoc spiritualis militiae pacificum certamen aggrediendum sit. Postulavi nimirum, ut Praelatus a sua Sanctitate eligeretur, qui alios zelantes sacerdotes sibi coadjutores adsciscceret ac populum Romanum perseveranter ac tam publice et communiter, quam privatim et singillatim instrueret de hujus operis gravitate et multiplicibus bonis spiritualibus, quae non solum in eas nationes, pro quarum salute laboramus, sed in alias quoque catholicas nationes, quae in eo partem habere volent, dimanabunt. Hanc propositionem a summo Pontifice benigne acceptam, a diversis etiam Galliarum Praesulibus, quibus nuper litteras his similes circulares mittere mihi permissum fuit, approbatam Eminentiis et Dominationibus Vestris pensandam humillime submitto.

Vindobonae, die 7. Maji 1856.

Ignatius a. S. Paulo (*Spencer*), Passionista, Consultor Provincialis pro Anglia.

Sua Sanctitas die 9. Martii 1851. plenariam concessit indulgentiam, una vice in mense lucrandam, sub conditione confessionis et communionis quacunque mensis die absolvendae et recitandi quotidie ter Angelicam Salutationem pro conversione Angliae, addendo singulis „Ave Maria": „Auxilium Christianorum ora pro nobis."

Mense Majo 1850. etiam ter centum dierum indulgentiam concessit omnibus, qui quascunque preces, e. gr. „Ave Maria" pro conversione Angliae devote recitaverint. Haec gratia in favorem eorum extensa fuit, qui generaliter pro omnibus iis, qui a Sancta Ecclesia separati sunt, preces fuderint. Centum dierum indulgentiam concessit S. Sedes pro omni bono opere in favorem hujus Associationis ita extensae facto.

Iz Milana. Bogati grof Ivan Confalonieri, prosvětjeni mladić, izučiv pravoslovje stupio je po svom od davna osětjanom zvanju kao novak u red družbe Isusove, i bavi se jurve kao takov u kući ovoga reda u Veroni. Drugi njegov brat nahodi se u Milanu u noviciatu Barnabitah; stric ove bratje biaše general ovoga poslědnjega reda.

Iz Berlina. Vrědan je pozornosti i spomena pokret katoličkoga duha, koj se u poslědnje doba pojavlja medju svimi granami katoličkih podložnikah pruske kraljevine. Tomu za dokaz služe izmedju ostaloga i oni predlozi, što su u lětošnjem pruskom saboru, i to tako u vlastelskoj kako i poslaničkoj sabornici, od katolikah učinjeni. Tako je odmah na početku godine u kući poslanikah grof Strachwitz s 9 inih kat. sudrugovah podnio predlog, neka vlada čim prije odredi, da se zapadnopruske i poznanjske zaklade, koje su izklopno iz razprodanih cěrkvenih dobarah postale, u buduće izklopno okretju samo na katol. svěrhe. Nedugo zatim član vlastelske kuće, Dr. Brüggemann, načinio je u istoj kući predlog, od 21. sučlana podupirani, da se zaključi zamolit děržavnu vladu, neka bi čim skorije predložila zakonsku osnovu glede opetnoga uvedenja duhovne pravomoćnosti u katoličkih ženidbah. Odmah za njim opet u poslaničkoj sabornici predstavio je kolonjski poslanik

Digitized by Google

Reichensperger s inih 48 kat. suposlanikah predlog, da sabornica odluči pozvati vladu, neka bi postupno akademiju u Monastiru (Münster) povisila na podpuno kat. sveučilište. Ovaj svoj predlog g. poslanik tim je podkrěpljivao, što 10 miliunah evangelikah ima u obsegu kraljevine 4 izklopno evangelička sveučilišta (u Kraljevcu (Königsbergu), Greifswaldu, Halli i Berlinu), a 6 miliunah katolikah niti jednoga, nego samo dva akademička zavoda s po dva fakulteta (u Monastiru i Brunsbergu); nadalje što ona dva paritetička sveučilišta (u Bonnu i Vratislavi) u istinu više su evangelička nego li katolička; napokon što ona 4 evang. sveučilišta trebaju na godinu 284,631 tal.; one 2. katol. akademije samo 1250 tal., a ona dva paritetička imenom doduše, al činom više protestantska nego katol. sveučilišta 183,563 tal. Za ovimi podnese u poslaničkoj sabornici poslanik Eberhard i sudruzi mu predlog: da se zaište od kr. vlade, da se evangelička gymnasia u Bidgošću (Brombergu) i Wetzlaru polag svoga pravnoga značaja smatraju za kat. zavode. — Medjutim kao što se je predvidit moglo, ovi predlozi katolikah nenadjoše u protestantskoj Pruskoj dosta odziva. Predlog gr. Strachwitza i istovetan predlog poslanika Otta uzet je doduše u pretres odbora, no ovaj nemogaše se s ministrom prosvěte sporazumět. S predlogom Dra. Brüggemanna nebiaše suglasan odbor; a predlozi Reichenspergerov i Eberhardov biše odmah od ministra zabačeni. No i to nije pěrva nepravednost, što ju katolici u Pruskoj snosit moraju.

Iz Poznanja. Prolětos umèrla je u samostanu milosèrdnih sestarah u svakoj struci štovanja dostojna sestra Jelisava (rodj. grof. Mycielska). Ona je svoj život uzorito zavèršila — u službi neutrudive ljubavi. Služiti Bogu, a radi Boga ljudem, to joj biaše pravilo života. Tom prilikom valja napomenuti, kako u najnovije doba više članovah poljskoga plemstva u Poznanju stupljuje ovdě u samostane, ondě u bogoslovje. Tako učiniše grof M. Mycielski i Vojtěh Morawski, jedan i drugi potomak slavnih porodicah, a odlični mnogostranim izobraženjem. Iz porodice Morawskih već je jedna kći uršulinka a druga milosèrdna sestra u Poznanju.

Iz Engleske. Englezki katolici veoma su se pobojali, da će im se kardinal Wiseman preselit u Rim, gdě je, kao što se je mislilo, imao postati predstojnikom Propagande. — No sva je prilika, da prevèrli ovaj kardinal neće ostaviti polje svoga sadanjega blagoslovljenoga dělovanja. Sigurno je, da možebit, pače da jamačno neima nikoga, koj bi ga englezom dostojno zaměnit i zastupat mogao. Pretěrani protestanti mèrze ga istina, ali i ovi dive se učenosti i blagorěčju njegovom. Svako družtvo, svaka družba dèrži si za sreću i za jamstvo dobra uspěha, ako u njenih skupštinah kadšto stupi kardinal kao govornik. U takovih prigodah govori on o raznih predmetih, ali vazda i svuda tako, da ujedno kèrstjanskoj istini i katoličkoj cèrkvi predobije sèrdca i duše. — Nada tim neprojde gotovo nikada tjedan, da nebi u kojoj god cèrkvi ili kapeli svoje biskupije propovědao. Doduše divit se mora čověk, kako može svèršiti i postignuti sve ono, što čini i poduzima ovaj slavni muž. Tu očevidno děluje pèrst Božji!

Iz Švedske. U Švedskoj spremaju se na věrozakonskom i cèrkvenom polju takove stvari, koje upravnim putem odvode od protestantisma. Tu se razvija i razširuje stranka, koja je u někom obziru nalik na puseyovce u Englezkoj. K ovoj stranci spadaju najodličniji bogoslovni učitelji sveučilišta, a časopis: „Svenska Kyrktiding" je organ pomenute stranke. — Medju naučnici i světovnimi razširuje se sve više uvěrenje, da jedino sv. pismo niti jedino, niti podpuno vrelo kèrstjanske věre nemože da bude.

* Sěveroamerikanski biskup kupili su u belgijanskom gradu Lovanu veliku kuću, koja će se priredit za sěmenište, da im se u njem i katoličkom lovanskom sveučilištu odgojavaju vèrstni svetjenici.

* U Rimu je upravo dogotovljen veličanstveni spomenik Gèrgura XVI. Sada vladajući sv. otac bio je izmedju pèrvih, koj je ovaj spomenik posětio, i tim štovanje napram svom slavnom predšastniku zasvědočio. Pokraj dobro pogodjenoga mramornoga popèrsnoga kipa Gèrgura pape stoje jošte sa svake strane prilike razboritosti i uměrenosti.

* Presvětli g. vacovski biskup Roskoványi odputovao je u Rim uloživ prije svoga odlazka u biskupijsku peneznicu 13,000 for. sr. na korist slabo platjanih župnikah i kapelanah svoje biskupije.

* Otac iz družbe Isusove Gagarin, rodom Rus, spisao je knjižicu, koja u ovaj par mnogo buke pravi. To razjasnjuje naslov knjižice, koj glasi: „La Russie serat-elle catolique?" (Jeda li će se Ruska pokatoličit?) To pisac odrěšito tvèrdi.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Vajhard Raizner, župnik u Remetah, stavljen je na vlastitu prošnju u stališ mira. — Postali su župnici: u Remetah g. Pavao Joža, župnik u Ciglenu; u Dubravi g. Dr. Luka Rumpler, duhovni otac u sěmeništu. — Naimenovani su upravitelji župah: u Ciglenu g. Gèrgur Kolaj, župni pomoćnik u Rači; u Dèrnju g. Karlo Horvat, župni pomoćnik u Kamarci; u Ivaničkoj tvèrdjavi g. Josip Vitković, župni pomoć. u Dragancu: u Kravarskom g. Gjuro Barabaš, župni pomoć. tamo; u Brestovcu g. Josip Smiljanić, župni pomoć. u Osěkovu. Preměšteni su župni pomoćnici: g. Antun Halla iz Lopatinca u Draganec; g. Mio Kašaj iz Martinske Vesi u Remetinec; g. Janko Lacković, dosadanji upravljatelj župe u Starih Čičah, kao župni pomoć. u Martinsku Ves; g. Toma Lepoša iz Dèrnja u Kamarcu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 44. — TEČAJ VII. U SUBOTU 1. STUDENOGA 1856

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O cèrkvenoj porabi zvonovah.

Od *G. Š.*

Nijedna stvar, koja bi naredbom cèrkve Isukèrstove u nju uvedena, nije nit suvišna nit ništetna. Svi njeni obredi, i koliko nam se neznatni činili, imadu častno znamenovanje i vlast, da duh čověka uzdižu k Bogu, samo ako ih okom věre promišljava.

Tako, da zasad ine obrede mukom mimoidjem, svete se i zvonovi prije, nego li se rabe. Zašto to? Zašto je u obće poraba zvonovah, i što je njihovo opredělјenje? Ovdě, kako se već i iz naslova razabrati može, na ova pitanja odgovoriti, i poněšto ih razjasniti naumih.

Veoma je star običaj kèrstjanske cèrkve, da se zvonovi svete ili blagoslivlju, odkad su petoga stolětja u porabu došli. Ovo blagoslivljanje već se je u početku tolikom svetačnostju ovèršivalo, da je za vladanja Karla Velikoga trebalo puk opomenuti, neka blagoslivljanje zvonovah i obrede kod toga upotrebljavane nedèrži za kèrštenje ovih; buduć je kèrst ustanovljen samo za ljude, da u njih kao Adamovih potomcih grěh Adamov opere i izbriše. I doista malo ima obredah u našoj cèrkvi, koji bi se obavljali većom svečanostju, kao što to biva kod blagoslivljanja zvonovah. Tu se zvonovi u tu svèrhu priredjeni odignu od zemlje, te ih biskup, pošto se je sa svojim duhovničtvom raznimi molitvami za taj čin pripravio, svetom vodicom iznutra i izvana poškropi, opere i očisti. Tu ti nadalje posvetitelj svaki zvon na više městah najprije svetim uljem bolestnih, a potom svetom krizmom nazivajući ime kojega svetca poput križa pomaže. Tim svečanim činom, gotovo na istu priliku kako to cèrkva s kèrštenom děcom čini, posvete se zvonovi za uvěk, da služe Bogu i šire slavu imena njegova. Pače takovom prilikom uzimlju se i kumovi, koji naznačuju ime, koje zvon nosio bude. Takovom sgodom vidiš, kako biskup na žeravicu, što je postavljena pod zvon, tamjan i ine blagomirise siplje, kano da bi na službu cèrkve opredělјenu zvonovinu mirisnim kadivom htio tako proniknuti, da od nje razluči sve, što je nečisto i zemaljsko. Napokon se svi oni različni i uzvišeni obredi pročitanjem shodna evangjelja, zahvalnimi pěsmami i blagoslovom biskupa zavèršuju.

Našto su dakle toliki i takovi obredi? Našto ovo blagoslivljanje i posveljivanje bezživotne rude? Pa našto je poslě svega toga ova kovovina opredělјena? — Odgovor na ovo poslědnje pitanje, bit će ujedno odgovor i na ona dva pèrvašnja.

Doista veliko, sveto i uznosito je opredělјenje zvonovah po naših cèrkvah, te je već radi toga sasvim pravedno, što se toli svečano posvetjuju. Zvonovi su opredělјeni: da kèrstjane *a)* k službi božjoj sazivaju; *b)* da istu službu božju uzvisuju i proslavljuju; *c)* da službu božju razširuju. Několiko rěčih progovorit ću o svakoj ovih triuh točkah.

I. Zvonovi su najprije opredělјeni, da kèrstjane sazivaju na službu božju. Istina dodušе, da se kèrstjani Bogu u unutarnjosti sèrdca, u tihoj samoći, bez svědoka i uz zatvorena vrata klanjati mogu, što mnogi sbilja često i rado čine, — a kamo sreće da to nitko čim čestije činiti nepropusti. Nabožni gospodari, kèrstjanske gazdarice sakupe višeput oko sebe svoju kućnu obćinu, naime děčicu i družinu svoju, te bacivši se na koléna svi zajedno pomole se Bogu otcu svomu, prinoseći mu žèrtvu ljubavi i zahvalnosti u sjedinjenih iz čistih sèrdacah proiztičućih molitvah. Ali s ovom tihom, posebnom ili s domaćom službom božjom neće da se sasvim zadovolji sèrdce pobožna kèrstjanina; ono zahtěva odanj jošte više. Vèrli kèrstjani osětjaju kano svetu i važnu dužnost, da se čestje i čitave kèrs-

Digitized by Google

tjanske obćine na javnih i svetačnih městih sastanu, oni osětjaju dèržanstvo i potrebu, da zajedno s bratjom svojom obćenitoga Boga obćenito mole, te da u bratinskoj slozi jedan drugoga na pobožnost, krěpost i svako dobro dělo budi rěčju, budi izgledom uputjuje i bodri. Ovo javno i obćenito bogoštovje smatraše kèrstjanska cèrkva u svako vrěme za tako važno, da ga ona u istih užasnih danih najokrutnijega svoga progonstva nepropusti gdè god, kad god i koliko god putih biaše moguće sabrati dètcu svoju. Proganjani kèrstjani naznačivahu si najskrovnija · města, kano grobnice mučenikah, špilje u gorah, podzemaljske svodove, gdě su se nevidjeni od dušmanah i progoniteljah sastajali, da ukupno Bogu služe; u mèrkoj noći, po kiši, oluji i gèrmljavini biaše najprobitačnije shadjat im se u neobičnih městih, da prisustvuju žèrtvi sv. mise, da se okrěpe presv. tělom Isusovim, čuju slovo božje i potaknu se na bogoljuban i krěpostan život.

Kakovim su se sredstvom kèrstjani u rečeno doba na svoje bogoštovne sastanke sazivali, to nam nije dovoljno znano. Oni nesmědoše u ono vrěme mislih i željah sèrdca svoga očitovati, nesmědoše za živu glavu věre svoje objaviti: tim više morade im do toga stati, da město i vrěme njihovih nabožnoih sastanakah ostane nevěrnikom i krutim progoniteljem sakrito. Sva je prilika, da se kèrstjani već tada posluživahu onim sredstvom, koje mnogo kasnije u sličnoj sgodi, za vrěme francezkoga prevrata, biaše u porabi; naime pouzdane osobe išle bi od kuće do kuće, da věrnim kèrstjanom prijave gdě i kada se sastat valja. Čim je Konštantin Veliki cèrkvi mir, a kèrstjanskom věrozakonu podpunu slobodu izpovědanja i ověršivanja udělio, te se uslěd toga cèrkve gradili i žèrtvenici podizati počeše, — od ono doba i puk kèrstjanski javno i svetačno biaše k službi božjoj sazivan. Pověstnica pověda nam o raznih sredstvih i nastrojih, kojimi se služahu u to ime. Kod redovničkih družbah biaše u porabi trublja (tuba) *), kakove već spominje stari zakon; druge družbe davahu si znak udaranjem kladiva po stanicah **). U iztočnoj cèrkvi biaše po gradovih u običaju udaranje dasakah, koje se je dugo vremena uzdèržalo, buduć su istom mnogo kasnije i to u drugoj polovini devetoga věka u rečenu cèrkvu uvedeni zvonovi. Pošto su turci zavladali iztokom, nestalo je tamo najvećom stranom opet zvonovah, te udaranje po daskah bi opet uvedeno, što gèrci „semanteria“ ili „cheirosemantra“ zovu. Leo Allatius u svom dělu o novih gèrčkih cèrkvah opisuje nam ovo pozivalo iztočne cèrkve ovako: Daska, kojom gèrci puk u cèrkvu zovu, ima dvanaest stopah u duljini, četiri u širini, dva palca je debela od zdrava i tvèrda dèrva bez kvèrgah, te je sasvim gladko oblanjana, kojim načinom podaje jak i jasan zvuk. Dèrži se lèvom rukom u srědini, a desnicom udara se po njom železnim ili dèrvenim kladivom, i to sad s jedne, sad s druge strane lěve ruke, čas bliže čas dalje od nje sve do obojega kraja, čim se višji i nižji, jačji i slabiji zvuci, te věštom i uvěžbanom rukom něka rhythmička i blagoglasna proměna raznih glasovah, kao kakova glasba, proizvodi. Šta se navlastito tiče zvonovah, koji su u cělom kèrstjanstvu, izuzamši ono, koje uz sve hatišerife i hathumajum jednako jošte težko stenje pod bahatim turskim gospodstvom, u cèrkvenom životu odlično značenje stekli, — o vremenu, kad su upravo uvedeni u kèrstjanske cèrkve, i o istom iznašastniku njihovom imamo više nagadjanjah, nego li dostavěrnih podatakah. Jedni misle, da ih je izumio Paulinus, bivši na koncu 4. věka biskup grada Nole; drugi podavaju čast ovoga iznašastja papi Sabinianu. Jedno i drugo tvèrdjenje nemože se s pověstničkom izvěstnosti dokazati. Što se o tom ništa točna nezna, to si je lasno protumačiti moći iz te okolnosti, što se tu navlastito o kakovu izumljenju niti nije radit moglo, i što su zvonovi postupno i polagano uvedeni u cèrkvu, ćim nisu mnogo pozornosti probudili. Naime jošte prije, nego što je osnovano kèrstjanstvo, biahu židovom za službu hrama, a isto tako gèrkom i rimljanom poznati praporci (tintinnabula), kojimi su se takodjer ljudi na skupštine sazivali. Neima dvojbe, da su ovakovi praporci odmah poslě Konštantina i u cèrkvu uvedeni bili, a sva je prilika, da je i oblik ovih praporacah s obćinami cèrkvenimi rasao. Dugo vremena jošte ostaše u porabi imena: tintinnabulum, lebes, aes, aeramentum. Nazivi: *campanae*, *nolae* i *cloccae* kasnije su nastali. Věrojatno je, da su zvonovi prozvani campanae zato, što je ruda kopana u pokrajini Campanii najbolja zvonovina; odkud si je zajedno moći protumačit, zašto su u gradu Noli, koj leži u pomenutoj pokrajini, najprije uvedeni u cèrkvu praporci u velikom obliku (zvonovi), odkud se izvodi i ime nolae za zvonove. Obadva ova latinska naziva, kao i tretji cloccae (sr. něm. Glocke), nalazimo upisana tek u sedmom stolětju. Honorius, biskup iz Autuna, piše o tom ovako: Signa, quae nunc per campanas dantur, olim per tubas dabantur. Haec vasa primum in Nola Campaniae sunt reperta, unde sic dicta. Majora quippe vasa dicuntur campanae, a Campaniae regione, minora nolae a civitate Nola Campaniae. Ovim načinom

*) Monachus cum audierit vocem tubae ad collectam vocantis, statim egrediatur. S. Pachomii Reg. C. 3.

**) Excitatorio malleo pulsabat cellas omnium eos congregans ad oratoria. Historia Lausiaca C. 104.

Digitized by Google

postavši zvonovi tim su se bèrže razširili po kèrstjanskom světu, čim se je na pèrvi pokus odmah opazilo, da su oni od svih dotad upotrebljavanih sredstvah najshodniji način, kojim je oda sviuh stranah kèrstjane sazvati i sabrati moći.

Zvuk dakle zvonovah je poziv k službi božjoj; je kao jezik i besědjenje cèrkve; zajedno je on kao iz neba dohodeći glas, koj nas sve opominje: dajte Bogu, što je božje; on je vapaj prorokov na zemaljske puke: povratite se i obratite ka gospodinu Bogu svojemu, jerbo je dobrostiv i pun smiljenja; on je kao glas istoga Boga: ajdete k meni svi, koji poslujete i obteretjeni ste, i ja ću vas okrěpiti. Glas zvonovah je za bogoljubnu i nevinu dušu sladki poziv, da sa svojim věrenikom u pameti ide u cvatuće poljane; za padšega kèrstjanina je on jauk i lelek dobra pastira, koj pogubiv jednu izmedju ovacah ide po gorah i dolinah da ju nadje; on je za lahkoumna grěšnika iz daljine muklo prěteći tutanj groma, koj mu navěšta sèrdu i kazan Gospoda; on je za razuzdana i na Boga zaboravivšeg čověka silni zvek trublje nastajućeg suda, koj grobove u njihovoj dubljini potresa a mèrtve uzkrisuje na život. Skladni zvuci zvonovah to su zajedno poslanici kralja sviuh kraljevah, koji izlaze na sve strane, da zovu goste na svadbu svoga gospodara; svaki od ovih glasovah kao da je drugi Isukèrstov predteča, koj, kao někoč Ivan u pustinji, svim viče, sve nagovara: činite pokoru, jerbo se približuje kraljestvo božje.

Dakle je zvonjenje obćeniti poziv na sve nas! Ono poziva vladaoca i podanike, bogate i siromašne, pravedne i grěšnike, mužko i žensko, starce i děcu, sve bez razlike poziva i čini pozorne na vrěme božanske žèrtve, molitve i nauka. Svakomu izmedju nas kažu blagoglasna ova usta: Bog te je javno svojimi dobročinstvi nadělio, dodji dakle i ti, pa podaj mu zato javnu zahvalu; ti si možebit toli dobroga Boga javno uvrědio, dodji dakle, pa ga javno zamoli za oproštenje i milost; javno i glasno slavi nebo i zemlja sveto ime Boga velikoga, dodji dakle i ti, pa složi glas svoj sa svimi stvorovi. Eto što je opredělјenje zvonovah u cèrkvi! eto koli je ovo opredělјenje plemenito i uzvišeno! Jeda li će se jošte komu činiti suvišno, što cèrkva svoje zvonove prije sveti i blagoslivlje, nego što ih rabi?

Da nam se ovo velevažno opredělјenje bolje u pamet zasadi, obično se na zvonovih izlěvaju shodne izreke sv. pisma. N. p. iz Davidove pěsni 146.: „Dispersiones Israelis congregabit.“ Ove rěči opominju nas s jedne strane na ono doba, kada radi grěhotah raztěranom puku žudinskom bi opet dozvoljeno vratit se u otačbinu i razvaljenu cèrkvu Boga otacah svojih nanovo podići, — s druge strane pokazuju nam kao posebnu svèrhu zvonovah, da mnogostručnimi poslovi raztrešene, velerazličnimi strastmi pobludjene kèrstjane iz nemira i buke světa opozovu k svetim mislim, k miru i odmoru u Bogu. Za napis zvonovah služe često rěči pěsni 28. „Afferte Domino filii Dei, afferte gloriam et honorem nomini ejus.“ Cèrkva kao da hoće oživiti mèrtvu zvonovinu, kao da joj hoće udahnuti glas i život, da čim većom silom svim kèrstjanom navěšta dužnosti prama Bogu tvorcu i gospodinu njihovom. Izvan ovih nalaze se na starijih osobito zvonovih često jošte slědeći napisi, označujući u kratko svèrhu njihovu: Dum trahor, audite! voco vos ad sacra, venite! — Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango! — Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum; Defunctos ploro, nimbum fugo, festaque honoro!

Ima dakle cèrkva dosta uzroka, što svetačnimi obredi posvetjuje zvonove za svoju porabu. Ona ih sveti, jerbo sazivaju kèrstjani na slavljenje i dičenje Boga, na obučanje u velikih istinah věre i věkovitog spasenja. Ona ih pere i čisti iz nutra i s polja, buduć glas svetjenikah, glas prorokah, pače glas istoga Boga kod nas zastupaju. Čisti dakle i neokaljani treba da zvonovi budu, kao usta onih, koji nam navěštaju volju gospodnju, — čisti i neokaljani treba da budu kao krěpost i nevinost, koje nam svaki put glasno propovědaju, kadgod nas pozivaju, da slavimo Boga i služimo mu čistim sèrdcem.

(Konac će slěditi.)

La Strada pia ili pobožna ulica.

(Konac.)

III.

Ulica, na kojoj se sgodi grozoviti čin neběše toliko živahna; njom bi malo tko prolazio, a sluči se to u ono doba dana, kad bi bile ulice ponajviše puste; to dobro dodje zločincu. On teciaše ulicom gore i dole, napokon se prebaci preko nizka zida u něki vèrt; studen znoj probijaše mu iz lica, koléna mu klecahu, morade se svaliti pod sěnicu. Jedva domaže dah, biaše mu, kao da mu hoće sèrdce razpuknuti. Malo se opet osvěsti i uvidi živahno gèrdobu svoga děla. „Ubojica! ubojica! čedoubojica!“ jecaše i plašljivo se ogledaše, nebi li ga gdě u blizini slušalo ljudsko uho. Pogleda kèrvavi mač, čini mu se, kao da mu nětko za

Digitized by Google

ledji stoji i prišaptjuje: „Der, suni si ga! smakni svoju nevolju! Na zemlji se i onako neimaš više nadati nikakovoj sreći. Bolje ti je pod svojom nego li pod kèrvnikovom rukom.“ Nemiran podiže se, čini mu se da čuje štropot, misli da dolaze panduri. Ta to guču u velikoj kèrletci golubi, što svoje mlade hrane, to krakori pav, štono tamo na brajdi sèdi te si velelèpni svoj rep razvija. Malo popoidje, dodje k studencu, zaviri unj, pričinja mu se, kao da vidi u dubljini sliku, koja ga k sebi vabi. Duša ga peče, on bi se utopio te vatru udušio, samo da odoli toli groznoj muci. No pade mu na um: „Paklena vatra žeže još gore, zlobni neprijatelj muči još žeštje. i to uvèke, uvèke!“ — Otvori se jedan prozor, kućna vrata zaškripnu, bèdnik sabere svu snagu i potèrči na ulicu, pa kad spazi u daljini ljude, koji mu se kao panduri ukazuju, zamače za jedan stup.

Ljudi se približuju, on misli da nose službeno odèlo, čini mu se, da čuje zveku oružja. Potraži utočište u obližnjoj veličajnoj kući. On moli služinčad za sve, što joj je milo i drago, da ga vodi ka gospodaru, pa kad sluge oklevahu, tad si nije mogao ino misliti, nego da im je kèrvavo dèlo poznato, da se o njem razgovaraju, da ga hoće izdati. Naglase ga medjutim gospodji kao bolestna i u istinu vèrlo bèdna čovèka; da nije bio prostak moglo se je zaključiti po njegovoj odèći, govoru i ponašanju. Vlastnica kuće dade ga zvati preda se veleć: „Nesretnike valja da saslušaju nesretnici.“ Jedva ga zapazi, i sèrdce joj proplače od smiljenja.

„Čim vas mogu podvoriti dobrodošli prijatelju? — upita ga prijazno. — Štogod premogne kèrstjanska ljubav, na to sam spremna.“

„Vi nebiste doista tako dobrostivo govorili, prihvati tudjinac, kad bi znali, što me simo dovede; medjutim vaša umiljatost, koja vam na licu cakli; vaša dobrohotnost, koja Vam teče iz ustiuh, podaje mi nadu, ova me bodri. Nije mnogo što tražim, no mnogo za čovèka, kakav sam ja. Tako vam pet božjih ranah neodbite mi prošnje.“

„Kad vi odabirete takove posrednike, to vam nesmijem ništa uzkratiti, odvrati gospodja, ma bilo kako težko.“

„Molim vas, da mi date na nèkoliko urah — do mraka kakav kutić u svojoj kući za utočište.“

„Drage volje,“ odgovori gospodarica.

„No znajte, da neprimate na stan samo nesretnika, već i zločinca i to velika zločinca, koj nevrèdi da ga nedužna gospodja i majka pogleda, za kojega nije preduboko nijedna tamnica, nijedna vèšala previsoka, nijedan mač preoštar.“ — Tako govoraše krijuć si rukama lice. Nježnu gospodju hvataše groza, ona protèrne, no iza kratke stanke nastavi: „Što se moli u ime svetih pet ranah gospodnjih, to dopuštam, i što obećah, to dèržim. Ja vas nebih želila u šake pandurah, već u naručje božje natrag privesti, ja vas nebih želila u tamnicu spraviti, već u nebo.“

„O čudo! o vèrozakone! o krèposti! Sretan, tko vam, dèco božja, uztraje vèran!“ tako zavapi zadivljeni nepoznanac.

Plemenita gospodja naznači umah zločincu skrovitu sobu, u koju da se zakloni, a na razstanku mu još rekne: „Nesretni prijatelju! ako vam sèrdce tišti kakav grèh, operite ga iskrenimi suzami od pokore, pa pogledjite pouzdano na onoga, na koga i razbojnik pogleda, te od njega toli utèšive rèči začu. Ja ću s vami i za vas moliti. Sretne i blažene mene, kad bih mogla stogod pripomoći, da spasim neumèrlu dušu!“ Ona nepoznavaše njega, koga primi na stan, on nepoznavaše nje, koja htède za njega moliti.

IV.

Kad se vèrla kèrstjanka vratila u svoju sobu, osètjala je s početka u sebi spokojnost i blaženost, koja obično zavlada čovèkom poslè ovako plemenita čina. No do skora ju napadnuše težke misli i grozne slutnje, koje bi si sama jedva znala protumačiti. Nazove se lùdom i nezahvalnicom prama Bogu, jer je bez razloga nezadovoljna, te se nespominje mnogih dobročinah, kojimi ju Višnji nadari. Medjutim nemože da se bolje razpoloži, premda je o tom krèpko nastojala. Na tèlu joj biaše, kano da ju propuhiva neugodan vètar. Zrak u sobi dušio ju je neugodno. Otvori prozor i poviri na ulicu, da li se vratja ljubimac njezina sèrdca, budu je preko obièna vremena izostao. Pošalje sluge, da ga dovedu, oni se nevrate tako skoro. Da li je možda dèčak gdè na naglo obolio? Budalaština! on slika zdravlja. Pokuša, da se nasmije nad ovom pukom utvarom, no nedade joj se, prije bi mogla plakati. Tko zna, kakova ga nesreća stigla! — Zašto ova grižnja? Ta on se je dosele vazda zdrav i čitav kući vratjao. Zašto da se tako prekomèrno i prenježno staram? Dèca nisu, kao odrasli. On će biti nègdè veseo, a ja se toliko plašim. Ovako nastojaše, da sama sebe obsèni, nemogaše vèrovati, što slutiaše. Lama ruke, zatim ih sklopi, pogledje k nebu, poviri na prozor, pozvoni služinčadi, poteče sama preko uličnih vratah, vrati se opet, klekne i zaplače gorko. Napokon zapazi u daljini nèkoliko svojih dvoranah svètinom obkoljenih, vidi u njih nosiljke, svoga dèteta neopazi. Hoće da ide ovoj množini u susret; njezin prijatelj i rodjak zaklinje ju Bogom, da se kući vrati. On joj poda ruku, pa ju

Digitized by Google

mora više vući, nego li provoditi, ona dade iz sebe sve učiniti. Nosioci se kući približuju, čuje se glasno jecanje, mnogi proklinju i psuju čedoubojicu, stištu pěsti, zamahivaju oružjem, pa bi zločinca u ovaj mah razkomadali, da im pod ruke dodje. Mèrtvo tělo bude u jednoj sobi směšteno. Mati, koju silom dèržaše rodjak, ona još onako slaba iztèrgne se oriaškom snagom iz rukuh, sèrne dolje niz stube, kèrči si put kroz množinu světa, otvori na silu vrata te krikom od užasa pade na mèrtvaca. Negovori, neplače, ljubi i miluje čedance, otire mu kèrvcu s ranah. Ljudi misle, da je s uma sišla, nijedno oko neostade suho kod grozovitoga prizora. Uzme děte u naručaj, pridigne se i metne si ga u krilo. Magne prisutnim da se udalje, usèrdno ih gleda, a napokon izusti ove rěči: „Pustite me samu, samu s Bogom i mojim dětetom! Molim vas!“ Mučeć udaljiše se gledaoci.

Ubojica gledaše iz svoje sobe, kako su se s nosiljkami kući približavali, slušaše jecanje dvoranah, proklinjanje ljudstva, gibanje u kući i zato nemogaše više dvojiti o uzroku. On je bio slučajno, ili recimo radje naredbom providnosti božje prispio u stan matere ubijenoga děteta. Da je sědio u najdubljoj tamnici gadnimi žabami i zmijami napunjenoj, da je stajao na stratištu, njegova muka nebi bila veća, nego li u ovom položaju. U ovoj kući krěposti i nevinosti bilo mu je kano u paklu, jer je u stan mira zaveo nesrećU, jer je svojoj dobročiniteljici s njezinim dětetom zajedno razsěkao sèrdce. Ne, u svom zaklonjenom kutiću nemogaše više podnositi, razbije vrata i prodre u izbu od nevolje i smèrti.

Ovdě sědjaše udova studena i blěda nalik mramoru od svoje palače, noseć još cèrninu za svojim suprugom; u krilu joj ubijeno jedinče. Ona ga ovila rukama i k sèrdcu pritiskala, posula mu blědo lišce cělovi, a zapanjeno oko biaše upravljeno jedino na ljubimca njezina sèrdca. Sad unidje ubojica. Mati ga nesmotri. On gleda plaho, kao da ima pred sobom sablasti: valjalo bi mu běžati, no nemogaše, prikrade se bliže, kao što se ptice ka zmiji klopotuši bliže bližit se moraju. On pade onesvěšten pred noge majke i ubijenoga děteta; za časak se oporavi, izvadi iz koricah mač, položi ga takodjer pred noge nesretnikah i zavapi: „Ženo, uzmi ovaj mač, razsěči mi sèrdce i probodi cèrva, koj silnije hèrda i ždere, nego li mač, učini s menom, kao što sam ja s tvojim dětetom! To te prosim, udělit ćeš mi milost, milost!“

Mati sèrne na njega, upre ugasle oči unj; na několiko trenutakah zabukti joj u očiuh neobična vatra, bèrza rumen oblije joj lice, grudi joj se nadmu, sva uda joj se uztresu i uzdèrhću; pogleda mač i u njoj se zametne silna borba. No pogleda na stěni razpelo, čověka od tuge, koj za svoje ubojice moljaše i umre, pogleda raztuženu majku, koja upravo pod križem stojaše; položi děte na divan, pokrije ga cèrnim rubcem, klekne pred razpelo, podiže ruke i moljaše gorljivo. Sad ustane, lice joj biaše kao preobraženo, nalik licu od svetice; ona podiže ubojicu svoga děteta, prihvati ga za ruku i sboraše mekano: „Oprostio vam u nebu Bog, kao što vam je opraštam! Od mene nećete čuti žalne rěči, ja vas neću obtužiti ni pred Bogom ni pred ljudmi, neću zahtěvati vašu kazan. Oprostio meni Bog, kao što ja vam opraštam! Činite pokoru i obratite se, spasite si dušu!“ Izreče i padne u nesvěst.

V.

Děte bude u obiteljsku grobnicu nuz otca položeno, a mati, dočim bi svaki dan svetoj žèrtvi pribivala, nakvasila je grob svojimi suzami a molitvami posvetila. Tad sědjaše po čitav dan samotna u svom gradu, koj je sada više samostanu nalikovao. Sva sjajnost bude odavle izagnana, svojimi dragocěnostmi krila bi ona blědoću ubogih, tišila glad udovah i sirotah, kitila bi žèrtvenike gospodnje U dvorani biaše čuti samo uzdahe od molitvah. Visoka zèrcala izčeznuše, i moradoše ustupiti město kipu Gospoda i njegovih svetacah; uměsto skupocěnih světionjakah gorahu posvetjene svěće pred cvětjem urešenimi kipovi, a uměsto divanah viděla su se klecala po dugačkoj dvorani. Věrozakon dokazao je u zlopatnici svoju božanstvenu moć, dočim je malo po malo cèrva od tuge uspavao, i napokon ubio. Mir se vrati s vremenom opet u njezino sèrdce poput lastavice, kad pralětno sunašce stane milo ogrěvati, a molitva biaše ulje, koje bi na rane prokapljivalo, dok iste konačno zacěle. Plemenita gospodja življaše u buduće jedino svomu Gospodu. Jednom sědjaše samotna u svojoj dvorani na klecalu pred razpelom, ovdě joj biaše kao da zraka od munje razsvětli noćni put prošloga njezinoga života, i ona govoraše s pouzdanostju: „Gospodine ti si me odtèrgnuo od světa, s kojim me čvèrste sveze skapčahu; ti si me silovito razstavio od stvorovah, za koje sam bila željeznimi verigami prikovana. Njim jedinim posvetjivala sam svoju ljubav, a na tebe ljubavi moje najdostojnijeg malo da nisam zaboravila! Ti mi uze děte, nakon čega prionu moje sèrdce jedino uza te. Tvoji putevi su mudri! Sin trebaše otca, mati ga je ljubila s odviš mekanom naklonostju. Bolje, što ga stignu takova sudbina, nego da je i on, onako strastven, kasnije ovako radio! No sad si odvratio od mene odgovornost, a od njega krivnju, a što je sagrěšio,

Digitized by Google

za to je i zadovoljio svojom kèrvlju, te je za uvěke angjeo nebeski."

Opačina neizadje nikad posve na vidělo, zločinac nebude kažnjen; on nije zato čamio u tamnici okovi sapet; nije na stratištu okončao: no kazan ga ipak neprodje. Sèrdce mu nenadje nikad više mira, a pèrvašnja rumen nevrati mu se nikad više na lice. Vlastita soba biaše mu tamnicom, a opaka savěst kèrvnikom. Kèrvavo děte na pločniku i u krilu blěde majke vèrtělo mu se uvěk po pameti i nijedno podnevno světlo, nijedno večernje rumenilo, nikakova sjajnost světa nemogaše mu ovaj kip iz glave izagnati. Ubojica! ubojica! ovom užasnom rěčju pojahu mu ptice, ovo biaše način, kojim mu svirahu svi glasbenici. Nijedna noćca neprodje, kad nebi po više urah bdio, kad mu se nebi snilo o ovom strahotnom kipu. On je stèrpljivo podnosio sve kazni i molio: „Još veće muke, još veće muke, da izběgnem paklenim mukam!" U spavači sobi visjaše o stěni mač, kojim počini cèrno dělo, da isto vazda proklinje! Mi s radostju i dopadnostju gledamo obraz i igru nevine děce, on je od toga odvratjao svoje lice, on je běžao, kad opazi děcu. Ljudi govorahu: Ovoga čověka tišti ljuta dušobolja, koja bi ga još lasno mogla sklonuti na samoubojstvo. Oni nisu znali, gdě je stolovala njegova bolest.

Plemenita gospodja pretèrpiv tolike udarce zla udesa, taštinu zemaljštine preziruć, težaše sve više za stalnim dobrom, za nebom, za Bogom i svojim ljubovnikom. Sve više je čeznula za svojim zavičajem, poput děteta, koje mora ostaviti svoje roditelje te u neobradjenoj zemlji posred surovih tudjinacah živěti, gdě vladaju posve raznoliki običaji, gdě nijedno sèrdce zanj nebije. Njezina želja izpuni se do skora: još neizteče ni godina danah i ona počivaše u istoj raci sa svojim rano preminulim suprugom i sa ljubimčetom svoga sèrdca. U oporuci načini baštinikom znamenite svoje imovine — ubojicu svoga děteta.

Ova pověst nije bajka, pisac ju je izvadio iz starih knjigah kao istiniti dogadjaj, samo je oris njegovo dělo. Još sada zove se u Bolonji ulica, u kojoj se sgodi ovo junačtvo kèrstjanske ljubavi, *la Strada pia* ili pobožna ulica.

Ponašio — *α*.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 27. listopada. Rědko kada je ikoja vojničko-cèrkvena slavnost svetačnijimi napravami i većom sjajnostju ovèršena, nego današnja, koje u Zagrebu kod najpogodnijega vremena biasmo očevidci. Povodom ove svetačnosti biaše blagoslivljanje dviuh barjakah za slavnu ovdě u posadi ležeću regementu barona Culoza. Po starodavnom običaju uvedeno kumovanje kod blagoslivljanja barjakah blagoizvoliše kod barjakah za rečenu regementu opredělјenih preuzeti njeno veličanstvo carica Jelisava, i njeno veličanstvo Karolina Augusta, carica mati; previsoke kume poslaše za barjake dragocěne prekrasnim dělom, te shodnimi i na slavnu prošlost regemente se protežućimi znaci i napisi ureše vezanke, — a biše zastupane kroz světlu gospodju banicu, i presvětlu baronicu Aleksandrinu Kulmerovu.

Već prije devete ure poredaše se dvě čete rečene pukovnije na kaptolskom tèrgu, dočim je jedan grenadirski oděl pred stolnom cèrkvom za vreme cěle svetačnosti stajao, da bude počastna straža uzoritom gosp. kardinalu i nadbiskupu, koj je sam blagoslivljanje preuzeti blagoizvolio. Tom činu pribivahu světli ban, svi ovdašnji generali i vojnički častnici svakoga reda, načelnici svih uredah i više činovnikah, svekoliko duhovničtvo pèrvostolne cèrkve i mnogo drugoga světa. Malo za uzoritim stožernikom dodjoše u cèrkvu rečene zastupnice previsokih kumah, pratjene cělim častničkim sborom Culozove pukovnije. Za visoke gospoje biše kod velikog oltara priredjene posebne stolice i klecalo; a pomenuti sbor častnikah stajaše za njimi poredan uzduž svetilišta. U srědini svetilišta na prostèrtom stolu ležahu oba barjaka i za nje od previsokih kumah darovane vèrpce.

Pod glavnimi čestmi mise pucaše na kaptolu vojnici, a njihovi častnici povukoše po starom običaju pod pěvanjem evangjelja sablje, a zastavnici podigoše barjake, što isto učiniše i pod poslědnjim evangjeljem — u znak, da su spremni nauk evangjelja braniti i štititi kad uztreba i oružjem.

Poslě mise slědilo je blagoslivljanje barjakah. Visoki svetitelj blagoslovio je najprije na svojoj stolici sliku Bogorodice prečistoga začetja, što se nalazi na novoj zastavi pèrve čete; a zatim je u srědini oltara propisanim obredom blagoslovio oba brajaka, i kao takova shodnimi važnomu činu rěčmi predao g. pukovniku Platneru, koga je tom prilikom i ogèrlio, davši mu sa željom mira božjega obični pozdrav cèrkve.

Dok je u cèrkvi blagoslivljanje trajalo, otidjoše vojnici iz kaptola na tèrg Jelačića-bana, kamo se je naskoro i iz cèrkve uputio sjajni provod. Predvodio ga je jedan častnik golom sabljom, za njim oba barjaktara s blagoslovljenimi zastavama, zatim duhovna mladež, sbor praebendarah, pèrvostolni kaptol, uzoriti stožernik s mnogobrojnom pratnjom u sjajnom cèrkvenom odělu, napokon světli ban, visoke zastupnice kumah i sva gori spomenuta gospoda dostojanstvenici i činovnici. Netreba niti napominjati, da su na rečenom tèrgu svi prozori

Digitized by Google

kućah, i sve prostorije tèrga množinom gledaocah zapremljene bile. Na tèrgu biaše podignuta několiko stubah visoka sěnka, vèrlo ukusno priredjena i carskimi te hèrvatskimi barjačići urešena. U ovu sěnku i oko nje směstio se je sav iz hrama došavši provod, buduć se je ovdě ovèršilo obično zabijanje klinacah. Pèrva tri klinca zabio je uzoriti stožernik u ime presv. Trojstva, u ime previsokih kumah njihove zastupnice, a zatim světli ban i prisutni generali, više gospojah, došavša gospoda svakoga stališa, svi častnici, mnogo podčastnikah i više prostih vojnikah pukovnije Culozove. Dočim je ovo zabijanje podulje trajalo, svirala je vojnička banda několiko izvèrstnih glasbenih skladnjah. Nakon toga uputi se uzoriti stožernik sa svojom pratnjom i ina gospoda u srědinu vojnikah, gdě je uzoriti stožernik stare barjake s novimi zaměnio, a g. pukovnik u sèrčanom i oduševljenom govoru razložio znamenitost svetačnoga čina, komu, reče, tim veća važnost pritiče, što ga ovèršuje sám uzoriti naš stožernik, kojega je ime s pověstnicom carevine uzko spojeno, što mu pribiva světli naš i slavni ban, visoke gospoje i odlični dostojanstvenici. Opomenuo je zatim vojnike na njihove dužnosti napram barjakom i spomenuo slavnu prošlost ove pukovnije kod Kolina, Berlina, Asperna, Temešvara itd. Na koncu uzkliknuo je nj. c. kr. veličanstvu oduševljeni „živio", koj se istim oduševljenjem iz ustah sviuh odzivao. Poslě toga oprosti se vojničtvo od svojih starih zastavah običnom vojničkom počastju, za čim je slědila prisega na nove barjake u němačkom, magjarskom i rumunjskom jeziku.

Čim se je poslě toga provod u pèrvostolnu cèrkvu, istim redom kao što je iz nje pošao, povratio, zapěvala je nj. uzoritost ambroziansku zahvalnicu. Al njom se cèrkvenoj svetačnosti jošte neučini konac. Običaj je kod vojničke službe božje, da se na koncu s oltarskim svetotajstvom dade blagoslov. To dakle i kod današnje toli odlične i izvanredne vojničke svetačnosti tim je manje izostat imalo. I buduć svi vojnici nemogoše se u cèrkvi směstit, a izvan toga biše pod oružjem, dodjoše po drugi put obe čete na kaptolski tèrg, da ovaj blagoslov prime pod vedrim nebom. U to ime krenu opet uzoriti stožernik s presvetim oltarskim sakramentom u rukuh iz cèrkve put kaptola; pred njim stupaše duhovničtvo, uzanj i njegovu cèrkvenu podvorbu s obiuh stranah častnici Culozove pukovnije, za njim světli ban i ini vojnički dostojanstvenici. Došav ovaj u istinu velelěpni provod u srědinu obiuh klečećih četah, uzajde nj. uzoritost na povišeno priredjeno si město, i uděli odtud sveti blagoslov, te zatim svi jednakim načinom povratiše se u cèrkvu. Dočim su na kaptolu poredani vojnici pucajavom pozdravljali svoje nove zastave, pěvala se je u cèrkvi carevka, kojom bi cèrkveni dio ove u istinu lěpe nabožno-vojničke svetkovine malo prije jedne ure poslě podne dokončan.

— O istom danu imamo prijavit drugi no turoban slučaj, koj se je u isto vrěme, pače gotovo na istom pozorištu sbio, i koj nam je opet zasvědočio, da na ovom světu i životu neima veselja bez dreselja. Dok je gori opisana radostna svetačnost trajala, borio se je sa smèrtju u ovdašnjem franciškanskom samostanu velečastni otac *Eugenio Rebić*, rečenoga samostana gvardian. Prije osme ure u jutro pala mu je kaplja, s koje se je uzpèrkos svoj upotrěbljenoj lěčničkoj pomoći prije podne preselio u věčnost. Navèršio je 67. godinah života, a od god. 1815. biaše misnik. U to vrěme od 40 i prěko godinah obnašao je on u svojoj dèržavi razne i važne službe: osam godinah biaše lektor u samostanu varašdinskom, jednom konsultor dèržave, dvaput provincial, a najduže gvardian u zagrebačkom samostanu, kojim je u svakom obziru izgledno upravljao, te poslě smèrti biskupa Birlinga izpovědnik nj. uzoritosti kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga. Već se iz toga dovoljno vidi, koliko je vèrlih svojstvah i krěpostih resilo pokojnoga otca Eugenia, i koliko je on zaslugah stekao za dèržavu svoju, koju je njegovom smèrtju znatan i težko nadoknadiv gubitak postignuo. No i izvan dèržave žale ovaj gubitak pokojnikovi mnogi prijatelji i svi, koji god imadoše priliku upoznat se s ovim vèrlim mužem. Naši čitatelji znadu największom stranom, kakov je bio, a za one, koji toga neznadu, budi u kratko rečeno: da je pokojni otac Rebić bio čověk blage duše i bistre glave; provodeći život u znanostih i pobožnom ovèršavanju pravilah svoga reda uměše on mnogovèrstno svoje znanje vazda spojiti s redovničkom poniznostju; kao kèrstjanin po volji božjoj, kao svetjenik bez poroka, kao redovnik uzor i izgled svim, kao domorodac od sèrdca biaše on tako od svoje bratje kao i svih znanacah veoma uvažavan, štovan i ljubljen. Dne 28. poslě podne položiše ga bratja po propisu pravilah u samostansku grobnicu, a više prečastnih kanonikah, inih duhovnikah i světovne gospode sprovede svoga pokojnoga prijatelja na město počinka do blažena uzkèrsnutja.

— U sědnici pèrvostolnoga duh. stola od 24. pr. m. naimenovan je velečastni i veleučeni gosp. Dr. Luka Rumpler, župnik u Dubravi, podarcidjakonom okružja ivanićkoga.

Iz Draždjanah. Měseca svibnja obdèržavana je ovdě skupština evangeličko-luteranskih poslanikah iz Saksonske, Bavarske, Hannovera, Mecklenburg-Schwerina i Mecklenburg-Strelitza. Veoma čudnovati su zaključci ove skupštine o izpovědi i odrěšenju. Čitanje ili kazivanje obćenite izpovědi, i odrěšenje, kao što je po nedělјah, blagdanih i danih od pokore u običaju, napréčac je skupština kao nevaljano osudila. Usuprot je odlučila, da je izpověd i odrěšenje svakog pokornika naposeb od potrebe; stoga se valja o tom pobrinuti, da se broj pokornikah porazměrno porazděli, da ovaj broj

Digitized by Google

u koje dane neobično velik nenaraste. Odrěšenje ima se uděliti samo skrušenim pokornikom, gdě pokajnosti neima, valja uztegnuti odrěšenje. Neima se dakle dati: glupim neznalicam, razsěvačem nenabožnih naukah, nepokajanim grěšnikom, onim, koji sveudilj upadaju u iste grěhe ili neprestano žive u grěšnih odnošenjih preljubstva, neprijateljstva itd.

U Hessen-Darmstadtu zabranjeno je globom 15 for. klečati. — O tom piše jedan protestant iz Heske u protestantskom listu „Volksblatt für Stadt und Land" kako slědi: Jedan věrni luteranski propovědnik uveo je po priměru mnogih drugih i na temelju staroga cěrkvenoga obrednoga propisa u svojoj cěrkvi podpunu oltarnu liturgiju, i odvažio se je odmah Kyrie klečeć moliti. Liturgija bi mu kasnije sa strane poglavarstva odobrena ili barma těrpljena, no klečanje — to se pričini ipak odviš katoličko. Premda je obćina već više godinah tomu privikla, da joj propovědnik kleči, pa se nitko da bi samo jednom rěčcom proti tomu potužio nije, nadje ipak poglavarstvo za potrebito, da se ova opasna zloporaba ukloni. Propovědnik se poziva na cěrkveni propis i stari običaj, navodi sva moguća města iz sv. pisma za klečanje, — badava. Heski cěrkveni ured nalazi, da je to neshodno, pa šta prudi, ma baš i sv. Pavao hotio, da se u imenu Isusovu svako koljěno sagne (Fil. 2, 10.)? Ove katoličke pomisli bili bi i sv. Pavlu već izbili iz glave, da su mu u Heskoj na um pale bile. Sreća zato po njega, što je bio gospodnji apoštol, a ne propovědnik u ovoj pokrajini. — Al gospodin propovědnik, komu su opetno zabranili klečat, nemože kod svog ozbiljnog i stalnog značaja da to tako lasno primi; k tomu — šta će reći obćina, ako najedanput odustane od staroga običaja? On se s toga odvaži na novu predstavu, poziva se u njoj na slobodu, što pripada svakom kěrstjaninu; navodi, da nije nikoga na klečanje moći silit, ali da je tim manje moći komu zabranit klečanje, ako mu tako sěrdce hoće; moli, da mu neuvrědjaju savěsti, da mu neponizuju ugleda u očih obćine; spominje, kako bi si ovo poglavarstvo mnogo sigurno škodilo, kad bi morao objaviti, da je věrhovni duhovni ured zabranio klečanje: — sve banbadava. Poglavarstvo se u ništa više neupušta, već na prosto odluči, da se propovědnik pod globom 15 for. ima odmah okanit klečanja pod izpovědanjem grěhah. — Propovědnik se pokori težkim dakako sěrdcem; al šta će reći k tomu Gospodin? Kako će takovi ljudi stati u onaj dan, kadno će se ipak sva koljěna morat sagnut u imenu Isusovu? Jeda li će i tada obstojati globa od 15 for.? — Tada će morat koljěna svoja sklonut i ona gospoda, koja sada ovakove zabrane izdavaju; pače strah nas je, da će tada ljudi ukočenih koljěnah i više od 15 for. globe platit morati.

Iz Englezke. Mnogo obećajućim i velelěpnim znakom katoličkoga života u Englezkoj je osnova, koju je u poslědnje vrěme predložio lord Robert Grosvenor. Ovaj gospodin pozivlje englezke katolike, da u Londonu 100 novih kat. cěrkvah gradit dadu. Trošak bi iznosio 500,000 ft. st. (5,000,000 for. sr.). Plemeniti lord nada se, da bi se toli ogromna svota s pomoćju božjom mogla sabrat. Vojvoda Bedford i markiz Westminster pokloniše jurve u tu svěrhu svaki po 10,000 ft. st. (100,000 for. sr.) Takovih boljarah želěli bismo svakoj zemlji!

---

* U velevojvodstvu Heskom prestupiše na koncu rujna dva mlada evangelička duhovnika u krilo katoličke cěrkve.

* Odlukom francezkoga cara dozvoljava se 200,000 frankah, za koje će se kupit zemljišta za novu biskupiju u Algiru, što će se tamo osnovat

* Bivši čanadski biskup, preuzvišeni g. Jos. Lonović, izdat će u magjarskom jeziku archeologiu katoličke cěrkve, t. j. opis i razjasnjenje blagdanah, običajah i obredah cěrkvenih.

* Dne 9. rujna svetkovali su opet u Sigetu uspomenu junačke směrti Nikole Zrinjskoga po 7-godišnjem prekinutju.

* Previšnjim rěšenjem nj. c. kr. apošt. veličanstva predan je dosadanji hram sveučilištni u Beču družbi Isusovoj. Ovaj je hram i prije pripadao ovoj družbi, koja ga je pěrve polovine 17. věka pod Ferdinandom II. sagradila, naslikala i uresila.

Književni oglas.

Upravo je izišao na světlo, i putem knjigarne *Lavosl. Hartmána u Zagreba* može se dobit:

Propovědnik

saděržavajući u sebi svete govore na nedělje, blagdane i razne prigode, složen po

Vilhelmu Švelcu

svetjeniku nadbiskupije zagrebačke.

Knjiga III.

Cěna: 1 for. sr.

Buduć je ovo dělo gori stavljena knjigarna primila u naručbu, to se kroz nju može dobaviti knjiga I. i II. istoga děla, svaka knjiga po 1 for. sr.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 45. — TEČAJ VII. U SUBOTU 8. STUDENOGA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O cèrkvenoj porabi zvonovah.

Od *G. Š.*

(Konac.)

II. Zvonovi su nadalje opredèljeni, da službu božju uzvise i proslave. Kakova neugodna tišina vladaše oko Zagreba, kada je prije više godinah pèrvostolna cèrkva sv. Stěpana kralja svoj veliki zvon prelěvati dala! Uho i sèrdce zagrebčanah zahtěvahu sveudilj jošte něšta, osobito kada bi se duhovne ili světovne veće svečanosti obslužavale, i koliko god se nastojalo, da se shodnimi napravami i obredi svečanost takova ověrši, ipak je svatko osětjao, da něšto važna oskuděva. A pomisli istom bogoljubni čitatelju! kako bi bilo, kad bi svi zagrebački zvonici najedanput svih svojih zvonovah lišeni bili?! Da sbilja ništa turobnijega neima, nego što je takovo obćenito zaněmljenje i mučanje zvonovah te odtud proizhodeća gotovo grobovna tišina, to možeš zaključiti iz velikoga tjedna; cèrkva bo svoju duboku žalost nad mukom i smèrtju Spasitelja svoga nezna bolje, shodnije i živahnije očitovati, nego můkom svih svojih zvonovah, koje velikoga tjedna zavezati dade. Protivnim načinom kada idemo u cèrkvu, kamo nas svečani glas zvonovah poziva, kada čujemo, kako se veličanstveni njihovi zvuci skladno slažu i druže s tisućami živih glasovah, koji se kod svečana kakova provoda dižu put neba u pobožnih molitvah ili pěvanju uznosite koje cèrkvene pěsni: kako takovom prilikom duh naš polije nam gore, kako nam se sèrdce širi a čuvstva postaju silnija i čistija, kako nas něka nevidjena ruka diže u vis do sborovah nebeskih tja do prestolja Boga velikoga.

Ako si, mili čitatelju! sve ovo jošte živahnije predstaviti žudiš, opomeni se, kako ti je kod duše, kada u oči kojega većega blagdana na samotnom městu izvan grada šetajući se netom začuješ svetačni zvonovah tutanj, štono rek bi veselim glasom naokolo navěšta nastajuću sutrašnju svetkovinu. Kako se u pèrvi mah preneš i postojiš: kako ti se uzdèrma i gane sèrdce; kakovi ugodni i sveti čami prodju ti kroz sve kosti! Cělo tvoje bitje biaše iznenada proniknuto podpunom veličinom božanstva, ti si počutio tako rekav na tělesni način podpuno pouzdanje u svoju věru, savèršenu sigurnost svojih nadah i svu nebesku lěpotu svoga věrozakona! Bio bi ure i čitave dane u takovom duhovnom uzhitjenju slušao ovo skladnoglasje; pače možebit nit nebi mario u ovolikom izobilju čuvstvah i nabožne slasti umrěti.

Istina je doduše, da velika i dostojanstvena cèrkva, koja svojimi svodovi visoko pod oblake dosiže, mnogo doprinosi na uzveličanje i diku službe božje. Mnogo na tu svèrhu doprinosi takodjer plemenitom jednostavnostju i ukusnom prostotom urešeni, u daleku svetilištu medju oblaci od tamjana vidivi žèrtvenik. Mnogo doprinosi k tomu misnik u svojem otajstvenom odělu okružen od levitah; u svojih glasovih izměreno, lagano i pobožno pěvanje; dostojna, hramu i nabožnosti primèrna kano iz visine neba čuvena glasba. Akoprem sve to u sèrdce dirnuti i uzmožno biti može, nečini ipak niti iz daleka onoga utiska, što ga proizvodi u čověku skladni, veličanstveni, gotovo bi rekao čarobni zvuk zvonovah. Svojom veličinom, glasnostju i uzvišenostju, što im je svojstvena, obuzmu oni ćud čověka kao grom, štono iz udaljenih oblakah tutnji. Pače zvuk zvona već je sám po sebi něki način Boga slaviti, dičiti i služit mu. O tom moradoše neprijatelji kèrstjanstva posve obsvědočeni biti, buduć su u nesretno vrěme pèrvog francezkog prevrata i Robespierova užasnoga vladanja svoju sèrdjbu na zvonove izlijali, i jedva se dali uputit, da barma uzdèrže one, koji bi puku obdan i obnoć ure oglašivali.

Digitized by Google

Iz svega toga postaje jasno, da zvonovi sbilja uzvisuju slavu božju i uzdižu bogočastje. Tim si je ujedno moći protumačit, zašto pèrva stolětja nakon uvedenja zvonovah u cèrkvu nije drugi zvoniti smio, nego jedine ruke svetjenikah *), kano što je i u starom zakonu jedini svetjenski stališ imao vlast, da puk trubljom saziva. Odtud dolazi i to, da i sada, kadno se manji redovi děle, onim, koji se za svetjeničko zvanje pripravljaju, izruča se zvonjenje, kao njihovom redu svojstvena služba. Odtud i to, da, kada su kasnije svetjenici od svoga izklopnoga prava popustili, pobrinuše se za mladiće, koji su pod nadzorničtvom dobro odgojenje primili, na dobru glasu bili i nevinost sačuvali, i ovim jedino biaše dopušteno zvonit.

Pravo je dakle i s obzira, što zvonovi službu božju uzvisuju i na veću joj diku služe, da ih cèrkva svetačno molitvami i sv. pomastmi za javnu službu božju osveljuje.

To će se joste više uvidit i potvèrdit iz onoga, što ću jošte reći o treljoj svèrhi zvonovah, naime da oni bogoštovje ne samo uzvisuju i slavnije čine, nego da ga većma jošte razširuju.

III. Doista kad uz naše cèrkve nebi bilo zvonovah, služba božja bila bi omedjašena samo na ono město, gdě bi se ovèršivala, te bi joj samo několiko tělom nazočnih věrnih prisutstvovalo. Kèrstjani bi tada prinosili Bogu žèrtvu svoga poklonstva i ljubavi, dočim bližnji susědi nebi o tom ništa znali, nit se barma duhom s njimi složiti mogli. Isto kèrstjansko bogoštovje bilo bi otajno i sakriveno, kao što biaše pèrvih věkovah, a oskuděvala bi mu svetačnost i javnost, što u istinu nabožna i Bogu predana duša želi, hoće i zahtěva. Sve je to drugačije uz sadanju porabu zvonovah; njihov mili glas razlěga se na sve strane; čim ti dopre do uha, sèrdce ti bèrže kuca, pamet ti se prene na ozbiljne i svete misli, sva nabožna čuvstva ožive, iz najudaljenijih predělah, dokud samo dosiže prijatni ovaj poziv, pokrenu noge put cèrkve, ili se ljudi duhom sdružuju s onimi, koji u njoj Boga svoga i njihovoga slave i diče.

Čuješ li ti, mili kèrstjanine! kako tamo težko stenje i uzdiše onaj siromašni bolestnik? Začuo je zvuk zvona, koj věrne k službi božjoj poziva, i zato uzdiše, zato mu sèrdce plače od žalosti. „Sada se, veli, sdružuju moja bratja pred gospodnjim žèrtvenikom. O kako su sretna! Ali ja, ajme ja ležim bolestan i nemoćan, nemogav se sjediniti s njom. O Bože moj! primi zato milostivo molitvu, koju ti iz ovog tužnog ležaja šaljem. Ja Ti ju prikazujem s naměnom, da sjedinjena bude s onimi molitvami, koje će mnoge pobožne duše u ovaj par u Tvojoj cèrkvi pošiljati pred prestolje Tvoje.“

Gledaj ovdě ovoga vazda k radnji privezanoga slugu, ondě onoga poštenoga ali ubogoga rukotvorca, onu sveudiljnimi poslovi obteretjenu gospodaricu. Oni nemogu čas s oskudice dostojne oděće, čas s nevolje i krajne potrebe iskat si hranu, čas opet radi silna děla otići od kuće. „Ti znadeš, dobri Bože! — uzdahnu, čim začuju zvon — Ti znaš, kako bi i mi s drugimi kèrstjani radi išli u Tvoj sveti stan. Ali Ti vidiš nemogućnost i dobru volju našu; s toga dopusti barma, da u duhu prisutstvujemo, i dionici budemo žèrtve neizměrne ljubavi Tvoje, a skrušenih molitvah bratje naše.“

Zašto je onaj poljodělac najedanput odustao od svoga posla? zašto je strahopočitno odkrio znojnu glavu, a trudne ruke sklopio i podignuo u vis k Bogu? zašto mu u oku trepti suza pobožnosti? — Dočuo je iz susědne župne cèrkve, kako se na podizanje zvoni; sèrdce mu se s glasom zvona diže u visinu nebesah; on se i iz daljine klanja Bogu, koj se u taj čas pod prilikom hlěbca i vina prisutan pokazuje dětci svojoj.

I onaj slobodnjak tamo, koj čitave godine živi bez Boga i savěsti, koj je jurve nove uvrěde proti Bogu i njegovom sv. věrozakonu napisat nakanio bio, da umnožanom zlobom omami si savěst, a utiši ljutu dušobolju, no nemogav tim putem steći mira i pokoja, — zašto je tako naprasno i sèrdito ustao sa stolca? zašto po sobi gori i doli berzimi koraci hoda? na što je ukočio na ulici udivljene oči? — Svečani tutanj zvonovah uzdèrma mu iznenada ubo; čuje i vidi, kako bezbrojna množina puka veselo hèrli u cèrkvu; radostno i pobožno pěvanje sprovadjano skladnoglasjem zvonovah razlěga mu se oko obitališta; mèrka i prěteća misao na božanstvo sěvnu mu u pameti, stavi mu se živahno pred oči; on bi ju rado u sebi udušio, s uma svèrgao; sav trud badava, on joj se nemože obraniti, već i nehotice mora reći: „Blaženi i sretni ovi ljudi! kako hite u cèrkvu! kako im se iz bogoljubnih grudih proizticući veseli spěv diže pram nebu! No oni imadu i ljube dobroga Boga; ali ja ga više neimam, jerbo me groza hvata, kada se nanj pomisliti usudim; na me s toga ova svetačnost nespada, i koliko zavidim drugim ovu sreću, nisam vrědan da udioničtvujem u veselju i radosti njihovoj.“

*) U 47. poglavju svojih pravilah naložio je sv. Benedikt ovu službu istomu opatu. U naredbah Karla Velikoga, pod imenom Capitularia poznatih, odlučuje se u pogl. 6., da sami svetjenici k službi božjoj zvone; oni, koji su ovu dužnost imali ovèršavat, zvali su se „Glockemanni,“ od něm. rěči „Glocke.“ Vidi Ducange in Gloss.

Digitized by Google

Eno ti tamo onoga boljara i velmože ove zemlje; bogat je, mogućan i ugledan, te mu se sve duboko klanja. Nitko se neusudjuje učinit ga pozorna, da vèrhu sebe imade jošte većega i mogućnijega Boga, da krivo čini, što najsvetije dužnosti věrozakona prezire, a doći k javnoj službi božjoj dèrži izpod svoga dostojanstva. Isti svetjenici, ako im je jošte prosto k njemu doći, boje se pred njim o tom povesti rěč. Ali kamo glas prorokah nemože prodrěti, tamo dopire gromovni glas zvona. Kada ovaj u kojoj cèrkvi zazvekne komu na umor, njegov ozbiljni i turobni glas odjekuje se i u pozlatjenih dvoranah oběstna bogatca i velikaša; ovaj glas uzdèrma ga i ponori u duboke misli. Čuje kako mu něki unutarnji, otajstveni glas šaptje: danas meni sutra tebi! Sve je na ovom světu tašto i izprazno do ljubit Boga i njemu služiti! Šta ćeš odgovoriti, kada ti Gospodin jednom sudio bude, zahtěvajući od tebe strogi račun o svemkolikom tvom životu? I dèrhtjući grěšnik osvěsti se, uzdahne i podigne oči u nebo, te sěti se i spozna, možebit nakon dugoga vremena, možebit pèrviput, da je vèrhu njega jošte Bog!

Tako dakle zvonjenje širi službu božju i razprostranjuje ju tako daleko, kako se daleko glas njegov čuje. Putnik na drumu, uznik u tamnici, vojnik na svojoj udaljenoj postaji, nadničar kod svoga dèla, svi, koji ljube Boga, podignu, čim cèrkveni zvon zaromoni, pogled u nebesku visinu, bogoljubna čuvstva potaknu im se u sèrdcu, duše im u hitru poletu uznesu se k Bogu, te se neizměrnom veličanstvu i milosèrdju njegovom poklone bilo samo jednim pogledom, jednim uzdahom, jednom misli.

Pače zvonovi produžuju bogoštovje. Kada subotom u suton kano u predvečerje gospodnjega dana, ili u oči koje veće svetkovine ugodni romon zvonovah oglasi nastajući blagdan: zar nam se nesabere odmah raztrešeno sèrdce i nepodigne od zemaljskih željah k Bogu? Na taj oglas odpadne nam iz rukuh težačko dělo, i mi se spremamo k svetom gospodnjem miru, pripravljamo se k dostojnom svetkovanju sutrašnjega dana. Na isti blagdan opetovani glasi zvonovah uzdèržuju i krěpe nam nabožnu ćut; i ako nemožemo biti kod službe božje u cèrkvi, to nam ipak duh zvučnom opomenom zvonovah ostaje sabran, višeput pomislimo na Boga, a nelatjamo se težačkoga posla, koj bi nas od pobožnoga razmatranja svetih istinah odvratiti i u obični vèrtlog zemaljskih brigah zahvatjene raztresti mogao. Kada dodje večer takova dana, opet nam objavi zvon, da je blagdan dokončan.

To ima cèrkva pred očima, dočim kod blagoslivljanja zvonovah propisuje, da se pod konac obreda posuda sa žeravicom postavi pod zvon, po njoj pospe tamjana, i tako kadeća se posuda ostavi kratko vrěme pod zvonom. Kao što se ugodan miris tamjana posvuda u cèrkvi razširi, da cèrkva vasdan odanj miriši: tako hoće cèrkva da i zvonovi svojim skladnim glasom i jakim dahom diku Boga ne samo na jednom městu razširuju, već čitave gradove i obćine prigodom gospodnjih svetkovinah pretvore kano u veliki hram, da duh sviuh podignu k Bogu, a sèrdca sviuh podněte i razpale na Bogu dopadnu i kèrstjanina dostojnu pobožnost.

Evo nam dakle u zvonovih dokaza, da je u cèrkvi našoj sve ustanovljeno na dobro, poboljšanje i spasenje ljudih, za koje se ona kao brižljiva majka za svoju dètcu brini.

Misli o sadèržaju kèrstjanskih propovědih.

(Polag Sailera).

Neću ovdě govoriti o onih, kojim je sadèržaj propovědih samo predmet *zabave*, i koji u izboru njegovu paze najviše na zanovětanje svojih slušateljah, da im slušajućim nebude tobož dugo vrěme, — niti o onih neću da govorim, koji sadèržaj propovědih smatraju za *platno*, na kom propovědnik svoje vèrle sposobnosti i govornićku věštinu sám si naslikat i ověkověčit može; jedni bo i drugi izključuju se sami iz sbora propovědnikah kèrstjanskih.

Predpolažem i tvèrdim u kratko: na kèrstjanskih propovědnicah treba da se oglašuje samo *istina*, koja ništa drugo netraži, nego da pravednu i blaženu učini ćud, koja za njom gladuje i žedja, ili koja istina barem glad i žedju pravednosti i blaženstva potaknuti može.

Tim od sadèržaja kèrstjanske propovědi nemožemo manje tražiti, nego da nam pruža *zdrav i hranjiv hlěbac*, *zdravu i gojivu hranu*. Pa da već ostanemo kod prispodobe svagdanjega hlěbca, treba da imade ova dva svojstva, naime da *zdravlju* nebude na štetu, pače izviše da čověka *hrani* i *jači*.

Tko dakle *samo* dužnosti nauča, taj naznačuje težaku nadnicu, koju treba da svèrši, glasonoši put, što ga treba da prevali. Ali taj negoji i nejači volje k dělu u težaku, negoji i nejači sile k hodu potrebite u glasonoši.

Digitized by Google

Svakako dàkako *treba* da se navěšta i zakon; jerbo je on *zèrcalo* prošloga a *pravac* sadanjega života, on je *sudac* svega našega tvorenja i postupanja. Ali pusto pisme zakona nit nahrani nit nejači. *Cigla dužnost* radnje nekrěpi ruke na dělo, *puka dužnost* da se ide, nije pomast za trudne putničke noge.

Znam, da se je tomu tvèrdjenju i prije prigovaralo, a prigovorit će mu možebiti i sada jošte tkogod ovako: Ono dobro, što ga nalaže dužnost, ima něku vlastitu *cěnu*, něku vlastovitu *krasotu*, něku svojstvenu *uzmožnost*; dakle to dobro uzdiže, dakle ono jači i krěpi čověčju ćud; dakle propovědnik neka na to upre sve svoje sile, da predstavi dužnost u svojoj cěni, krasoti i uzmožnosti.

Istina je, da dobro uzdiže, jači i krěpi čověčju ćud, *ako* ova cěnu dobra *osětja*, ako krasotu dobra *uvidja*, ako se uzmožnosti dobra *uživa*, ili ju barma *sluti*. Pod tim uvětom, *ako* naime čověk dobro kao *cěnu* ćuti, kao *krasotu* gledje, kao *uzmožnost* uživa ili najmanje sluti, dopustit ću, da će dosta jakosti imati, da u svemu, što čini i nečini, slědi i tvori dobro. Ali kako će se dobro u svojoj podpunoj *cěni*, *krasoti* i *uzmožnosti* izvan Boga, izvan věčnosti moći dokazati kano pravo bitje? a zatim, *kako* će dobro svoju cěnu čověku ćutivu, svoju krasotu čověku vidivu, svoju uzmožnost čověku užitnu učiniti, ako čověčja ćud nije navikla cěnu, krasotu i uzmožnost dobra u *Bogu kao praslici* svojoj smatrati, pripoznavati i u sebi naslědovati? — toga takovi prigovornici neznadu, a nit neće znati, prigovarali kako im dugo drago, jerbo o tom o sebi ništa znati nemogu. Dakle ostaje kod našega tvèrdjenja: Kao što je naučanje i preporučanje dužnostih svakako potrebito: to ipak sama dužnost radnje nejači ruke nadničaru; sama dužnost hoda nedaje nožne pomasti pěšcu.

Inako je to s *věrozakonom*. Čim propovědnik iz proniknute věrozakonom duše govori o *Bogu* i *věčnosti*; o Bogu: da je *svetost*, da je *pravednost* ista, da on svakom čověku nalaže *nadnicu* njegovu, da netraži više nego *věrnost*, da volju i ćud *nuka* na věrnost u radnji, da svakoga poslenika *nagradjuje* prama njegovim dělom; o *věčnosti*: da věra, koja u ljubavi děluje, već ovdě počima život věčni, da ljubav, koja je iz věre prešla u gledanje, věčni život tamo u najkrasnijem preobraženju nastavlja: tada ti se čini kao da propovědnik děli živi nebeski hlěbac, hranu za gladne, jakost za oslabljene. Koliko iz propovědi koje govori *Bog* i *věčnost*, toliko je upravo u njoj života, a života se neda na ino, nego da *oživljuje* — svako za život prikladno sèrdce.

Dobro medjutim znadem — a tko toga nebi znao? — da gole rěči *Bog*, *věčnost*, *Isukèrst* toga istom tako nemogu proizvesti kano niti rěči *dužnost*, *zakon*, *zapověd*, *zabrana*, niti čověčanstvo nije moći rěčju o *Bogu*, o *věčnosti*, o *Isukèrstu*, već samo Bogom istim, věčnim životom samim, Isukèrstom samim nahraniti i objačiti. Ali velika je razlika, jeda li ti čověčanstvo naputjuješ na mèrtvu dužnost, ili na živoga Boga, — na duh božji, koj razpaljuje sèrdca, ili na puko dèržanstvo, koje nemože da ugrije, budnć je samo ledeno.

Čujem, kako mi se opet prigovara: Kada propovědnik iz *proniknute duše* besědi o Bogu i věčnosti, tada mu se iz ustih preléva sám život. Neka on proniknutom dušom govori o *krěposti*, pa će onda i krěpost omiliti ljudem.

Na to odgovaram: Dàkako ako *krěpostnik* iz unutarnjeg oduševljenja govori o krěposti, dopirat će i propověd njegova od sèrdca do sèrdca i probudit ljubav krèposti. No krěpost ista nije ništa drugo, van upravo *věrozakon*, na koliko *oplemenjuje* sèrdce a *polěpšava* život. Pa ako krěpostnik govori o krěposti, to ju on i ima, a ako krěpost u sebi sbilja ima, to ima i život věrozakona u sebi; jerbo u dobrih nakanah i dobrih činih živući věrozakon to je krěpost ista. Tim neizgovara on samo golu zapověd ili zabranu, nego zakon božji, tim nenavěšta on kakovu po sebi utvorenu krěpost, nego pretežnost duha nada svimi dražestmi zla, koja je jedno s pretežnostju věrozakona, paće je ovaj isti. Kako bi věrozakon mogao biti věčni život, da nije on ista krěpost? Dakle: što krěpost u njenoj cěni, u njenoj krasoti i uzmožnosti predstavlja, to je život věrozakona, koj svoju cěnu, krasotu i uzmožnost očituje — u pogledu, u kretanju, u dělovanju krěposti.

A to je stvar, koju nije moći s několiko plitkih mislih uzbiti ili oprovèrći, već koja dosiže do dubine *znanosti* i *života*.

Dakle: věrozakon je pravi sadèržaj kèrstjanskih propovědih, on je, koj u ćudi čověka glad za věčnimi dobri potaknuti i zasititi može; on je, koj je sam kadar da nemoći u pomoć priteče i jakost uděli.

(Konac će slěditi.)

Digitized by Google

Na presudu srednjega věka.

Kada čověk na um uzme mnogovèrstne i udivljenja dostojne napredke, što su za naših danah učinjeni u prirodnih znanostih, kada si čověk pred oči stavi velikanska i duboko u život zasěcajuća pronašastja i izumljenja, koja ponajviše pripadaju našem vremenu: mogao bi pomisliti, da su prije toga kakove zapréke obstojati morale, kojimi sapet ljudski duh nemogaše već prije objaviti čověčanstvu blagodati, što ih blaga priroda za sve i za sva vremena krije u svom krilu, te su poimence ljudi veoma skloni, da srednji věk, koj nam je u svojih umětnih proizvodinah ostavio divnih dokazah svojih umnih silah, sažaljuju, što je svoja najvèrlija svojstva trošio u službi najveličanstvenijega zavoda na světu, naime cèrkve, — sažaljuju ga, što si je, kako veli nadri-mudrost, siromaštvo svojih materialnih dobarah htio da nadoměsti bogatstvom svetkovinah i blagdanah.

Bilo je istina u srednjem věku takovih ogradah i medjašah, al to nebiše medjaši, kako si ih neuka prostota predstavlja u prilici cestarinskih pranjgah, kojimi se zatvaraju drumovi; već to biše oni medjaši i stege, koje jošte dan danas nedopuštaju, da dèrvetje do neba raste, koje i sada jošte nedadu žeti, gdě nije bilina kroz sve stupnje razvoja od klice do zrělosti ploda postupao prešla; a što srednji věk u savezu s cèrkvom ovih medjašah nije probit i prekoračit mogao, to mu može prigovorit samo omedjašena glava.

Tko pako pomisli na stanje, u kakovu je cèrkva našla čověčanstvo na početku srednjega věka, pa ga uzporedi sa stanjem, u kom je čověčanstvo predala novoj dobi, taj će se posve osvědočit, da se cèrkva pravedno ponosi obećanjem neprestane božje pomoći.

Kako je poganski Rim našao Italiju, kada je stupio na put svoga mnogimi i velikimi čini znamenitoga života? a u kom stanju predao ju je cèrkvi nakon tisućogodišnjega vladanja, premda je sve tvarne i duševne stečevine cěloga tada poznatoga světa u sebi nagomilao bio?

Što je cèrkvi odtudjena Englezka, premda je sve izume i iznašastja sa svih stranah světa k sebi privukla, učinila za čověčanstvo, ako uz věkovite one phrase o njenoj čověčnosti i civilizaciji, koje nam njene novine i parlamentarni govornici navěštaju, nećemo da prečujemo bolni vapaj, što do nas dopire u težkih i sèrdce razdirućih uzdisajih njenih vlastitih podanikah, koje žèrtvuje potištenom načelu, da ljude kao robu u tèrgovini smatrati treba, i da glad nužno izjednačenje obskèrbljavat imade?

Bilo bi ipak već jednom vrěme, da se naš věk prestane povadjati za směšnim primèrom onoga čověka, koj u uživanju baštinstva svojih predjah sve kao čistu istinu věruje, čim god mu laskaju podli čankolizi, koji jedino radi toga njegovom hvalom obiluju, jerbo samo od njegove slěpote živiti mogu.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Izstupljenjem veleč. g. Dra. Luke Rumplera iz ovdašnjega nadbiskupskoga sěmeništa i lyceja, nastupile su u istom zavodu i učilištu slědeće proměne: Prečastni g. Dr. *Luka Petrović*, ravnatalj sěmeništa, predavat će pastiroslovje; g. *Fidelis Höpperger* postao je Spiritual duhovne mladeži; g. Dr. *Josip Mur* predavat će biblička nauke novoga zakona; g. *Karlo Dojković* preměšten je u bogoslovje i predavat će cèrkvenu pověstnicu i paedagogiju; g. *Josip Lehpamer*, dosadanji zakl. pisar duhovnoga stola, postao je professor mathematike i prirodoslovja.

— G. *Josip Torbar*, svetjenik nadbiskupije zagrebačke, imenovan je urednim professorom na ovdašnjoj realci.

I. U Novskej 30. listopada. Ovaj dopis bio bi još 11. ovoga měseca morao vam poslat. Kod nas bo je taj dan premda prosti, po imenu subotnji i radićni dan, ipak pravi blagdan bio i prava svetkovina! A zašto to? pitat ćete me. Ako hoćete da znate, kazat ću vam, s tom samo primětbom, da se sa mnom malko u prošastnost bacite. Znate, kako je Bog po prorocih rekao Izraelcem: da će im proměniti vesele blagdane u plač i žalost; a nam eto hvala mu! proste dane čini Isus i Maria, kojih smo slike taj dan blagosivali u Novskoj za glavni križ ukraj glavnog druma, godovne dane, u koje sastaju se rod i prijatelji. Ja vam o tom ništa pisao nebi, navlastito sada, kad je jurve po tragu, kako se govori, da je to štagod obična bilo, za što je svako vrěme ili prerano ili pako prekasno; ali za ovo je doba, i jerbo je doba, nemogu to da prešutim.

Načelnik slavne satnije ove Novske, blagorodni g. *Dionisio Pajić*, premda gèrčko-nesjedinjenoga věroizpovědanja slědbenik, glavni je povod toga našega svetkovanja, kao što je i uzrok svega ovdašnjega polěpšavanja. Na zapověd njegovu taj je križ podignjen, lěpo obzidan i ukrašen slikami Spasitelja i Bogorodice. Na njegovu zapověd obustavljena je javna rabota za taj dan. Na njegovu i slavne satnije zapověd sve su priprave učinjene, za dostojno poklonit se moći Spasitelju, koj s kèrsta na zemlji, a s desne Boga otca na nebu blagosiva, sio svět škropeći ga blagoslovnom kèrvcom

Digitized by Google

od dragocěnog odkupljenja. Značajne su njegove rěči, kojimi je kazao: da mu je to najmilija uspomena, koju će iza sebe u Novskoj ostaviti! — Ovo očitovanje tim je lěpše, kada pomislimo, da ga je izustio jošte čověk mlad.

U rečeni dakle dan zvona zazveče, topići zagruvaju, vel. g. podarcidjakon reče sv. misu, poslě koje krene lěpa povorka župljanah, graničarah, zanatliah, gospode itd. nuz litanije sviuh svetih pěvajuću mladež ka križu, pred kojim obavismo navadno posvetjivanje i natrag se u cěrkvu na običnu cěrkvenu zahvalnicu vratismo.

Od oltara rečě veleč. g. Gjuro Muzler tako krasno slovo, da nijedno oko nije ostalo suho. Tako nam je, kao da je sviuh sěrca imao u vlasti, iz njih suze na oči izažimao, i uzdahe na usta izmamljivao, ganjen i on sam, jer je govorio po uvěrenju i osvědočenju svojstvenome! Mi mu nemožemo da platimo; hvalimo mu i blagodarimo samo, a Bog mu platio. Ova je svečanost tim nam ugodnija bila, što je i misa na taj dan od nepokaljanoga Gospina začetja govorena.

Jučer pako t. j. 29. list. imali smo svetjenici ovoga okružja pastirsku skupštinu u Raićih. Okolo osam satih u jutro već smo bili svi zajedno. U cěrkvi smo se Bogu najprije propisanim za ove skupštine načinom pomolili, pa zatim vratili se u župničku kuću, gde oko propela posědasmo. Veleč. g. podarcidjakon pozdravi nas i započme besědu duhovnu opet sa sv. Pavlom kao i prolětos, sada samo na Rimljane t. j. nas s razlikom poleg II. poglavja, reda 17—24. uklopno. Lěpe proměne na ovu themu polog svih pravilah duhovnoga blagorěčja čuli smo, dapače i nesamo čuli, nego i viděli za čitavu kitu, za čitav věnac izabrana cvětja lěpe latinske rěčitosti. Jedno, što smo tom prigodom pogrěšivali, bila je nepribitnost našega věrloga bilježnika, veleč. g. Josipa Marića, koj je malo nemoćan bio i kod kuće ostao; al' je zato marljiva njegova radnja pred skupštinom čitana. S pohvalom primljena i jednodušno odobrena radnja ova ode u zaključak kotarske ove skupštine, radnja, gdě je zadatak svoj nesamo valjano bilježnik rěšio, nego i mnogo pozorljivosti, osobito kog svěrhe tretjega pitanja, steko i zaslužio. Pohvalu pako, koja nam je od duhovne stolice dobrodošla, primili smo s veseljem, jer je bila i u obće i na pose milostivo poděljena. Mi smo si sbilja na tom iskreno čestitali. Ali ova naša radost srećom nije bila samodruga, nego su nas još obradovala i druga obližnja bratja pohodom svojim, kanoti veleč. g. Petar Filić, podarcidjakon kapelački, naměstnik samostana kostajničkoga, otac Narcis Novak i g. Ivo Běrkić, župnik jesenovački, koj nam je s pozdravom od kotara svoga Petrinjskoga lěpo donio uzdarje, devet komadah od knjižice Andrie Stipića, što su oni u Varaždinu ove godine o svom trošku obělodanili o věronauku neoskvěrnjenoga B. D. M. začetja. Mi smo jim iz blagodarna sěrca odzvali se i u znak zaměnitosti zahvalnicom odgovorili.

Iz Beča. Ovamo je već stignuo novi nuntius sv. stolice, Monsignore *Antonio de Luca.* Rodio se je na 28. list. 1805. u Bronte na otoku Siciliji. Odmah nakon primitih redovah uputio se je u Rim, gdě je za několiko godinah pozvan bio za professora na Sapienzu, rimsko sveučilište. Ovdě se je odlikovao kao izdavatelj lětopisah: „Annali delle scienze ecclesiastiche," koji su bili u to doba najvěrliji bogoslovni i cěrkveno-pověstni časopis u Talijanskoj, imajući za svoje suposlenike najučenije muževe. Dne 24. stud. 1845. postao je biskup od Coterse u napuljskoj kraljevini, te je istom prošle godine u ožujku dobio naslědnika, pošto se je već prije pozivu Pia IX., da ide na nunciaturu u Monakov, pokorio bio. Kasnije povišen je na nadbiskupa od Tarsusa, a preměšten sada u Beč zauzimat će město nezaboravnog kardinala Viale Prelà.

Iz Ljubljane. „Zgodnja Danica" javlja svojim čitateljem, da je toli željeno „*Sveto pismo nove zaveze*", koje preuzvišeni gosp. knez i biskup ljubljanski na světlo izdaje, dověršeno, te da će do skora i stari zavět pod tisak doći. Cěli ovaj slovenski prevod sv. pisma razděljen je na 6. knjigah, od kojih će pěrve četiri zauzimati stari, a poslědnje dvě novi zakon. Ovo znamenito dělo — kaže isti časopis — savěstno je i velikim trudom izradjeno, koj je tim veći bio, što je za godinu danah dogotovljeno dělo, komu inače više godinah treba. Tekst je preveo presvětli gosp. gorički nadbiskup, a razjasnjenja sastavi više svetjenikah polag Alliolia, pri čem je najviše radio prevěrli gosp. spiritual Volc, buduć mu je preuzvišeni izdavatelj pověrio upravu cěloga děla. Izdanje je lěpo i prijatno, te buduć mu je pridano razjasnjenje, valja za porabu ne samo svetjenikah, nego i světovnjakah. Cěna je ustanovljena po 3 kr. sr. na tabak, čim cěli novi zakon na 61. tabaku stoji 3 for. 3 kr. sr.

Iz Budima. U Starom Budimu biahu děržane na koncu ožujka t. g. pučke missije u talijanskom jeziku za mnoge talijanske poslenike u ovdašnjoj brodogradnici. G. župnik Brunner želeći i ostalim svojim župljanom takovu blagodat uděliti, pozvao je u to ime otce redemptoriste: grofa Coudenhowena, Tendlera, Bublu i Kassenwaldera, koji su dne 5. list. sv. poslanje počeli i do 14. nastavljali. Propovědahu po triput na dan u němačkom i slovačkom jeziku, za Němce u cěrkvi, za Slovake pod vedrim nebom na starom groblju. Magjarom je propovědao veleč. gosp. Josip Krotky, otac duhovni osrednjega peštanskoga sěmeništa. O slovačkih propovědih kažu „Katolické Noviny", da su bile znamenite, prostorazumljive a nada sve k sěrdcu upravljene.

Iz Ilda. Měseca listopada děržane su ovdě missije uz veliko udioničtvo věrnih od redovnikah iz družbe

Digitized by Google

Isusove, i to pod upravom ot. Josipa Klinkowströma. Četvèrti dan ovoga pobožnoga poslanja položio je u pobočnoj kapeli župne cèrkve u ruke otca Klinkowströma katoličko věroizpovědanje vèrhovni dvornik nj. veličanstva obudovljene kraljice saksonske, u kojem su propovědi missionarah već od několiko godinah gojenu misao dovele do konačne odluke. Bèrzojavnim putem dobio je na prijavu rečeni ot. Klinkowström od saksonskoga apošt. vikara povlast, da u njegovo ime věroizpověd primi, kojoj su jedan austrianski plemić i jedan svetjenik kao svědoci pribivali. Zatim je obratjenik javno u cèrkvi primio presv. pričest.

Iz Tirolske. Sve se je obradovalo u briksenskoj biskupiji, kada se je prosuo glas, da je gosp. kanonik *Vinko Gasser*, imenovan tamošnjim biskupom, buduć je on jednako mio svetjenstvu i puku. Rodio se je u Inzingenu u Tirolskoj 30. list. 1809. a misnik je od 28. sèrp. 1838. Od mnogo godinah biaše on zvězda predhodnica bogoslovnoga učilišta u Briksenu.

Iz Cahah (Aachen). Bečko družtvo za psychiatriu (nauka o lěčenju duše) i sudbeno dušoslovje (psychologiu) razpisalo je onomadne nagradu od 100 talirah za najbolju razpravu o pitanju: „Koji su uzroci, što se u najnovije doba umnožavaju samoubojstva, i kojimi sredstvi bi im se moglo doskočit?“ Na razpis ovoga pitanja tiskan je u jednih cahinskih novinah slědeći odgovor: „Rěšenje nagradnoga pitanja glede umnožavajućih se samoubojstvah. (Dotičnik se odriče učene od 100 tal.):

„„„*Nevěrstvo i krivověrstvo*,

dakle je najbolji lěk proti tomu věrozakon i nabožnost, čemu netreba lěčnika. Jedan tvorničar.““

Iz Turina. Onomadne je u Onegliu tamošnji intendent lišio službe jednu učiteljicu radi toga, što se je cèrkvenom provodu pridružila bila. Novine „Opinione“ od 20. list. pišu, da je ministar naukah dao o tom slučaju povest iztragu, uslěd koje je spomenutom intendentu oduzeta služba kraljevskoga nadzornika učionah. Kamo sreće, da i druge činovnike, koji više pretěrane revnosti nego pameti i dobre volje imadu, te s toga si nerědko veću vlast prisvajaju, nego što im je od poglavarstva ustupljena, snadje sudbina — intendenta iz Oneglia.

— Pèrvih danah měseca listopada preminuvši vitez Hyacinth di Collegno znatno je sudělovao u zakonu od 29. svibnja 1855., dočim je zajedno s g. Des Ambroisom sastavio osnovu ovoga zakona, pošto pèrvašnja osnova g. Ratazzia niti neběše podnešena senatu, neimajući nikakove nade da će primita biti. Ova učest u zakonu proti imovini redovničkih družbah glodala je odposlě kao cèrv u savěsti Collegnovoj, te se je višeput o tom potužio svojim prijateljem, osobito pošto je uvidio, kakovim je plodom taj zakon urodio, i koliko je svoje svojine silovitom rukom lišenih redovnikah i duvnah iz kućah njihovih protěrao. — Dan prije smèrti izjavio je on kod zdrave pameti i od svoje volje u nazočnosti svoga izpovědnika i dviuh svědokah na to naročito pozvanih sažaljenje svoje, što je bio udionik pomenutog zakona, moleći zato od cèrkve oproštenje. Preminuo je kao što dolikuje pravom katoliku, naloživ naročito, da se njegov opoziv oglasi, i da bude věrnim na pokrěpu i služi na umaljenje danoga pogoršenja.

Iz Moskve. Drugi dan poslě sjajnoga plesa kod englezkoga poklisara naprasno je po noći obolio jedan izmedju nižjih službenikah lorda Granvilla. Bolest je na bèrzo toli jaki premah zadobila, da ju je lěčnik veoma opasnom označio. Kada su na ovu pogibelj opazna učinili bolestnika, věrozakonom katolika, zamoli, da mu pošalju po duhovnika. Lady Granvillova, revna katolikinja i netjakinja markiza Brignole Sale, dade nalog, da se čim najbèrže nadje katolički svetjenik, koj bi englezki razumio, što je u Moskvi, gdě samo malo englezkih katolikah živi, bio vèrlo mučan posao. Poslě mnogoga traženja i propitivanja nadjoše napokon u papinskoj nunciaturi svetjenika, koj, premda jošte umoran s putovanja iz Rima, ustade ipak iz kreveta i uputi se u palaču englezkoga poklisara. Čim ga je ubogi bolestnik zagledao, izmače mu uzklik radosti iz ustih i reče: Hvala Bogu, sad ću bar okrěpljen svetotajstvi moći umrěti! Svetjenik sasluša mu izpověd, i otidje tek onda, pošto ga je u svakoj struci utěšio. Uzdajte se prijatelju samo u Boga, reče jošte kod odlazka, sutra posětit ću vas opet. — Sbilja dodje sutradan u jutro isti svetjenik k bolestniku i nadje ga u boljem stanju. Malo kasnije unidje u sobu lady Granvillova, da vidi kako joj je bolestniku, pa spaziv mu kod kreveta sědećega duhovnika sasvim začudjena uzklikne: „Šta? ta to ste vi sami monsignore, vi ste se dakle sami ponizili, da budete našem bolestniku na pomoć?“ Ja sam bio jedini svetjenik, odvrati joj pitani, koj razumijem jezik ovoga vèrloga muža. Drago mi je i hvalim Bogu, što mi je znanje toga jezika dopustilo, da ove noći izpunim jednu od najsvetijih dužnostih moga zvanja. — Ovaj revni duhovnik biaše monsignore Chigi, nadbiskup od Mirre, i poslanik sv. otca, da od njegove strane prigodom krunisanja pozdravi cara Aleksandra. Monsignor Chigi, koj je ogranak kneževske rimske porodice, istom je několiko godinah svetjenik. Prije toga biaše on ljubimac svih dvoranah višjega rimskoga družtva. On je veoma blage ćudi, pobožan i oštrouman muž. Od cara Aleksandra i svih članovah carske obitelji biaše svakom prilikom odlikovan mnogovèrstnimi udvornostmi.

Iz Englezke. Učrednik englezkih novinah „Hull Advertiser“ bio je nedavno u staroj cèrkvi westminsterske opatije u Londonu, gdě je upravo jedan čověk kleknuo bio, da pred kapelicom Eduarda Izpovědnika

Digitized by Google

Boga moli. Zagledav to poslužnik cèrkve, dodje ka klečećem, i reče mu gromkim glasom: „Tu je zabranjeno molit“! To se je rečenom učredniku ipak odviš činilo, te misleći, da je poslužnik to od svoje domisli učinio, propita, jeda li je dotična vlast izdala takovu zabranu? Uputio se je, da je sbilja tako! Tim u zadnjem broju priobćena naredba iz Hessen-Darmstadta, kojom se klečanje pod globom 15 for. zabranjuje, nestoji više osamljena. — Englezki katolici odgovaraju na takove naredbe tim, što uresom Englezke iz starokatoličke dobe iskazoju čim mogu veće štovanje. Tako su lètos izvanrednom sjajnostju slavili imendan spomenutoga Eduarda Izpovědnika, osobito u cèrkvi Bogorodice, što je blizu groba ovoga svetca. Cèrkva ova, kojom upravljaju jezuite, i rečena grobnica leže u ubogoj strani grada, koja se Westminster zove. Usrěd svoga stada dodje na rečeni dan kardinal Wiseman, nadbiskup westminsterski, i reče propověd na slavu sv. Eduarda. — Izmedju više odličnih osobah, koje su u najnovije doba prestupile u katoličku cèrkvu, navodimo graditelja Cluttona, kojega osnova za cèrkvu Notre Dame de la Treille u Lille-u dostala je pèrvu učenu. Učeni i bogoljubni Dr. Manning primio ga je u cèrkvu, a 10. list. podělio mu je stožernik Wiseman s više drugih obratjenikah svetotajstvo potvèrdjenja.

Iz Danske. Od god. 1536. što je u Danskoj tako zvana reformacija iliti odpadnutje od cèrkve nasilno i obćenito uvedeno, moraše několiko tamo živućih katolikah mnogo nepravdah i preziranja podnositi. Kroz 300 godinah dèržalo se tamo za zločinstvo biti katolikom. Dne 5. lipnja 1849. biaše novim ustavom sloboda věrozakona proglašena, čim je i katolička cèrkva tamo slobodu stekla. Izvan male naselbine u Fridericii, samo je u glavnom gradu Kodanju, gdě do 130,000 protestantah živi, kat. obćina s několiko tisućah dušah, koje duhovnu upravu vode tri svetjenika. Cèrkveni život medju katolici ipak vidivo napreduje, a nabožna samosvěst se medju njimi sve više i više probudjuje. Od god. 1853. izlazi tamo valjano učredjivani cèrkveni časopis. Katolička cèrkva služi istina glavnom gradu na ures, šteta samo, što je za kat. obćinu premala; jerbo dočim mnoge protest. cèrkve prazne stoje, neimaju katolici u svom hramu města. Na ovaj razvitak katoličkoga života pogledju protestanti sumljivimi i plašljivimi očima, te dočim dopuštaju, da nećudoredni mormonci, anabaptiste i ini pretěranci svoja bezzakonja bez zaprěke čine i razširuju, to oni govore, viču i pišu sa svom žestinom proti „papinskom kvasu,“ čim u tamošnjoj katol. obćini kakov pokret k napredku opaze, ili čim se koja duša u materinsko krilo sv. cèrkve povrati.

Iz Jeruzalema. Nj. veličanstvo kralj obiuh Sicilijah Ferdinand II. poklonio je lěpi zvon franciškanskoj cèrkvi u Jeruzalemu, koj je velikom svetačnostju posvetjen a na Malu Gospojinu pèrviput zvonio. Sličan zvon darovao je kralj Ferdinand i za cèrkvu u Bethlehemu, a krasni mramorni oltar za kapelicu, što su ju redovnici sv. zemlje sagradili na onom městu, gdě bi Spasitelj bičevan, i u kojoj je dosad stajao ubog i dèrven žèrtvenik. Kèrstjani u iztoku pod turskom vladom nesmědoše dosad imat zvonovah. Tim je napuljskomu kralju pala u dio čast, da je cèrkvam, što se podižu na svetih městih, koja biše svědoci narodjenja i smèrti Isusove, poklonio pèrve zvonove.

---

* U Španjolskoj je opet priznan konkordat kao dèržavni zakon. Uslěd toga obustavljena je prodaja cèrkvenih dobarah. Kada je odlučena ova otimačina cèrkvene svojine, cěnili su ovu na 700 milionah. Misli se, da je dosad za 300 milionah ovih dobarah razprodano. Uslěd istoga priznanja konkordata pozvani su u Španjolsku svi prognani duhovnici, a duvnam je opet dopušteno, da smiju primat novakinje.

* Sv. otac podělio je g. Edmundu Jörgu, učredniku časopisa „Historisch-polit. Blätter,“ u priznanje njegovih književnih zaslugah za katoličku stvar, kako se kaže u dotičnom dopisu, papinski red sv. Gèrgura.

* Nj. preuzvišenost g. jegarski nadbiskup Bela Bartaković opet je u najnovije doba načinio zakladu od 15,000 for., da se kamatami dvě děvojčice kod tèrnavskih uršulinkah odgojavaju.

* Jezuita Fournier, spoštolski upravljatelj missije u Kini, piše: da je tamo prošle godine 2,000 odraslih pokèršteno, 90,917 ih se je izpovědilo, 3,000 dětce učione polazilo, kojih svih ukupno u carstvu ima 213.

Književni oglas.

Upravo je izišao na světlo, i putem knjigarne *Lavosl. Hartmána u Zagrebu* može se dobit:

Propovědnik

sadèržavajući u sebi svete govore na nedělje, blagdane i razne prigode, složen po

Vilhelmu Švelcu

svetjeniku nadbiskupije zagrebačke.

Knjiga III.

Cěna: 1 for. sr.

Buduć je ovo dělo gori stavljena knjigarna primila u naručbu, to se kroz nju može dobaviti knjiga I. i II. istoga děla, svaka knjiga po 1 for. sr.

Uredník Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 46. — TEČAJ VII. U SUBOTU 15. STUDENOGA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Carska povelja od 8. listopada 1856,

krěpostna za svu carevinu, s kojom se dopunjava članak X. konkordata, i novi se zakon o predmetih za katolike u carevini austrianskoj izdaje, u koliko pod dělokrug gradjanskog zakonotvorstva spadaju, i ustanovljuje, da zakon isti s danom 1. sěčnja 1857. u život stupiti imade.

MI FRANJO JOSIP I., *po milosti Božjoj, car austrianski, kralj ugarski, češki, lombardo-mletački, dalmatinski, hèrvatski, slavonski, itd. itd. itd.*

Za stavit u suglasje propise gradjanskog zakonika o ženitbah katolikah s pravili cèrkve katoličke, uslěd Naše povelje od 5. studenoga 1855. (Br. 195. zakonskog lista) i u izvèršenje članka X. Našeg konkordata sa svetom Stolicom sklopljenoga, posluhnuv Naše popečiteljstveno věće i Naše věće dèržavno, odlučili smo izdati slědeći zakon (Prilog I.) o ženitbenih predmetih Naših podanikah katolikah, u koliko oni pod dělokrug gradjanskog zakonotvorstva spadaju, zakon za svu carevinu krěpostan. Nalažemo po tom kako slěduje:

Čl. I. Počamši od 1. sěčnja 1857., u koje vrěme cèrkveni ženitbeni sudovi dělatnost svoju započeti imadu ondě, gdě dosada obstojali nisu, ovi zakon u život stupiti imade.

Katoličkim cèrkvenim ženitbenim sudovom, koji su u někih stranah Naše carevine ustanovljeni Našimi poveljami od 16. veljače i 3. sèrpnja 1853. (Br. 30. i 129. zakonskog lista), nesmeta se, do novih odredbah, s §§. 56. i 57. ovog zakona u svojih poslovih, po pravilih za njih postojećih, i nadalje postupati.

Čl. II. Světovni sudovi (gradjanski i vojnički) počamši od dana onog, u koj će ovi zakon u život stupiti, imadu uzeti sebi za pravilo propise istoga u svih poslovih njim pověrenih. U ostalom imadu se izvèršivati dalji propisi u ovoj povelji sadèržani, odnoseći se na ženitbe prije 1. sěčnja 1857. od katolikah sklopljene.

Čl. III. Pedepse i globe, s kojimi se prekèršitelji ženitbenih právah u ovom zakonu sadèržanih pedepsati imadu, neuporavljuju se na ženitbe prije 1. sěčnja 1857. sklopljene, nego se postupati ima po pravilu propisanom od zakonah dosada obstojećih proti prekèršajih pri sklopljenju ženitbah učinjenih. U ostalom izključeni bivaju propisi §. 34., koji su krěpostni i za ženitbe one, koje su bile pod dělovnostju gradjanskoga ženitbenoga práva sklopljene.

Čl. IV. O valjanosti onih ženitbah, koje su pod dělovnostju gradjanskoga ženitbenoga práva, i koje su poslě, smèrti radi, razvèrgnute prije, nego zakon ovaj u život stupi, imadu i odsele gradjanski sudovi po obstojećih zakonih rěšavati; pravna moć takovih presudah bivati će od istih zakonah odměrena.

Čl. V. Što se tiče ženitbah, koje su od gradjanskih sudovah za ništetne objavljene, slědit će pravne poslědice, koje po ovih zakonih od takove osude proizticu; ako li se pak zapréka, na temelju koje bila je proglašena ništetnost, netiče cèrkvenih zakonah, u tom slučaju prije smèrti druge strane katolička osoba nemože u drugu ženitbu stupiti, a nekatolička nemože novu ženitbu nego s nekatoličkom osobom utanačiti, za nepodleći pod pedepse u §. 35. naznačene.

Čl. VI. Supruzi, kojih je ženitba po cèrkvenih zakonih valjana, a od gradjanskih sudovah za ništetnu objavljena, novog ženitbenog ugovora netrebaju. Sdruženjem njihovim povratjene su gradjanske ženitbene poslědice, ali predjašnju valjanost ugovoreni ženitbeni uvěti nedobivaju.

Da bi sdruženje njihovo zakonito postalo, potrebito je da:

Digitized by Google

a) cèrkveni sud izjavi, da je ženitba valjana;

b) da oba supruga pred običnim sudcem na uredovni upisnik izjave, da su odlučili opet se sdružiti;

c) da se oduzme temelj, na kom je gradjanska ništetnost priznana bila.

Spisi imaju se uredovnim putem vèrhovnom sudištu podnèti, koje će, u slučaju ako ništa nebude imalo naprotiv, predje izrečenu osudu opozvati.

Uslèd odluke takove biti će, a ne pèrvo smatrano zakonito sdruženje njihovo. Poslèdice pak sdruženja istog počimlju od dana izjavljenja u sudu, učinjenog [illegible]čajna smèrt, ako bi za ovo vrème jednog od suprugah postigla, osudi vèrhovnog sudišta niti poslèdicam iste nesmeta.

Čl. VII. Ovaj zakon neuporavlja se na ženitbe one, koje su na način shodan zakonom, koji su odpèrvo u nèkih stranah carevine, o tako rečenoj gradjanskoj ženitbi, postojali, budući da način taj neodgovara uvětom za cèrkvenu valjanost njihovu naloženim. Ovo krèpost imade i za ženitbe one, koje su podanici Naši u inostranstvu sklopili, prije nego zakon ovaj u život stupi, na način shodan zakonom dèržave one, u kojoj je ženitba sklopljena, ali kanoničkim propisom neshodan. Ove ženitbe i odsele pod sudbenostju gradjanskih zakonah ostaju. Osuda od cèrkvenog suda izrečena, s kojom se ženitbe takove za ništetne objavljuju, neměnja nipošto poslèdice práva gradjanskoga.

Čl. VIII. Ako strana jedna, koja je sklopila ženitbu na način u Čl. VII. naznačen, dobije izjavljenje, da takova ženitba, po kanoničkom právu, nije valjana, a s druge strane ona nije kriva, što ženitba nije cèrkvenim obredom posvetjena, imati će sud gradjanski uslèd njezinog iskanja ženitbu takovu razvèrći.

Ženitbeni uvěti, u slučaju da ugovor sklopljeni neizvèršen ostane, biti će po pravilu propisanom u §. 48. ovog zakona uredjeni.

Čl. IX. Ako kojoj ženitbi, sklopljenoj po zakonih obstojećih u vrěmo, kad je utanačena, protivi se prěčeća kanonička zapréka, i po tome od cèrkvenog suda ženitba takova za ništetnu objavljena bude, poslèdice takove osude protežu se i na práva gradjanska samo onda, kada jedna od stranah dotičnom gradjanskom sudu o tom prošnju podnese. Ako je ženitba, o kojoj se parba vodi, sklopljena bila po pravilu od gradjanskog zakonika propisanom, sami gradjanski sud o tom rěšiti imade. U takovom slučaju uredit se imadu gradjanski odnošaji suprugah i děce, koju su porodili, po propisu sadèržanom u §. 48.

Čl. X. Ako je ženitba izmedju katolika i nekatolika sklopljena bila u vrěme, u koje je právo gradjansko u krěposti bilo, ostaje slobodno nekatoličkoj strani pritužbu gradjanskom sudu podnèti za razlučenje ženitbe, kada gradjanska zapréka postoji, kojoj zakon ovi daje parbeno právo, i koju s druge strane kanoničko právo za valjanu zapréku nedèrži.

Ako je razlučenje udělјeno, vazda će moći tužitelj s nekatoličkom osobom u ženitbu stupiti, ali nemože pak takovu ženitbu s katoličkom osobom dotle sklopiti, dok se druga katolička strana u životu nahodi, za nepodleći pedepsi u §. 35. propisanoj.

Parnice o ženitbenih dobrih biti će suglasno §§. 102. i 1265. gradjanskoga zakonika rěšene, koji su ustanovljeni za slučaj objave ništetnosti. Děca od takovih ženitbah rodjena jesu pak zakonita.

Čl. XI. Gradjanski sudovi imat će do dana onog, u koj zakon ovaj u život stupi, upravljati se po pravilu u Našoj povelji od 5. studenoga 1855, (Br. 195. zakonskog lista) propisanom. Sve parnice pak, koje se na valjanost ženitbe odnose, i o kojih do 1. sěčnja 1857. pravomoćna osuda izdana nebude, morati će rěšenja radi cèrkvenom sudu predane biti.

Čl. XII. Ako cèrkveni sud odbaci prošnju za ništetnost ženitbenu od koga nekatolika njemu podnešenu, zbog samog uzroka, što naznačena zapréka nije od práva kanoničkog priznana, rěšitba suglasno članku X. izrečena biti imade.

Ako se tiče razlučenja od postelje i stola, oni je gradjanski sud nadležan, kod kojeg je prije predrečenog dana parnica vodjena, koja će rěšena biti po pravilu od obstojećih zakonah propisanom.

Čl. XIII. S danom, u koj zakon ovi u život stupa, svako pravomoćje oduzima se svim onim propisom gradjanskog zakonika, koji se na ženitbe katolikah odnose, i onih jošte, koji su sadèržani u Naših pravilih o sudbenosti od 22. prosinca 1851, 30. studenoga 1852, 16. veljače 1853. i 3. sèrpnja 1853. i koji se odnose na nadležnost sudovah u ženitbenih predmetih, kada bi propisi ovi ovome zakonu protivuslovili.

Čl. XIV. Našem popečitelju pravosudja dajemo naročbinu, da suglasno s Našim popečiteljem bogoštovja i javne nastave i s Našim glavnim zapovědnikom vojske zakon ovaj u izvèršenje privedu.

Digitized by Google

Dano u Išlu osmi dan měseca listopada godine tisuću osam stotinah petdeset i šeste, osme Našeg carevanja.

FRANJO JOSIP *s. r.* (*M. P.*)

Grof *Buol-Schauenstein* s. r. — Grof *Thunn* s. r.
Baron *Krauss* s. r.

Po previšnjoj zapovědi
Ransonnet s. r.

(Slědi *Prilog I.*: „Zakon o ženitbah katolikah u austrianskoj carevini“ sadèrži 77 paragrafah; — *Prilog II.*: „Naputci za cèrkvene sudove u austrianskoj carevini odnosno ovih ženitbah“ sadèrži dva dèla: *Dio I.*: „o ženitbi“ §. 1—§. 95; *Dio II.*: „Postupak u ženitbenih parnicah“ §. 95—§. 251.).

Misli o sadèržaju kèrstjanskih propovědih.

(Polag Sailera).

(Konac.)

Čověčanstvu nije pomoženo samo hranom objačenjem; ono je *bolestno*, treba mu dakle da se *izléči* i *ozdravi*. A u tom poslu nećemo postignuti svèrhe samo s gojivom i okrěpivom snagom hlěba. Hlěb je za zdrava čověka, za bolestnika je lěk. S toga nije dosta, da sadèržaj kèrstjanske propovědi podaje samo hranu gladnu, a okrěpu nemoćnu; već treba izvan toga da pruži *lěk* bolestnu, treba da ga naputjuje na jedinoga lěčnika u ovoj struci, treba da mu razloži način lěčenja, kojemu se bolno čověčanstvo podvèrći imade, ako hoće da *izléčeno* bude, ako hoće da *ozdravi* i da se *spasi*. Pa ovo gledište, s koga sadèržaj kèrstjanskih propovědih smatrati i prosudjivati valja, nije drugo, premda je ovdě na drugom městu o njem govor; ovaj vidik je pèrvi. Jerbo kakogod bolestnu tělu treba da se prije izléči i ozdravi, pa mu onda istom hranjiva i okrěpiva snaga kruha prijati može: tako i věrozakon treba duhu priněti prije kao lěk, da mu zatim věrozakon okrěpiv nebeski hlěbac može biti. Tim upravo prikazuje nam se kèrstjanski věrozakon u svom najvećem dostojanstvu i snazi. Najprije *léči* on *bolestne*, zatim *hrani* i *jači ozdravljene*. Radi toga nauk kèrstjanski zove se i nauk *spasenja*, buduć je na spasenje bolestnoga pokolěnja potrebit; zato Isukèrst nije samo *naučitelj*, a najmanje samo *naučitelj pukih dušnostih*, niti samo *osnovatelj věrozakona*, nego *Spasitelj* i *spas* světa.

Tim dakle sadèržaj kèrstjanskih propovědih nije *Bog*, *nedospětni*, nije niti *věčnost*, *zatvorena*; već Bog u Isukèrstu pristupan, i věčni život u Isukèrstu raztvoren. Da, to je sadèržaj kèrstjanske propovědi, to je sadèržaj onoga navěštanja, koje apoštola čini apoštolom: „Što biaše na početku, što čusmo, što svojim očima viděsmo, što upoznasmo, česa se rukami svojimi doticasmo, . . . věčni život, koj biaše u Otca i nam se prikaza, — to vam navěštamo!“ (1. Ivan. 1, 1—2.). Kako bi bilo kod duše ovom ljubimcu Spasitelja našega, da sada poséti dětcu Božju na zemlji, i sluša gdě koju propověd, u kojoj muž, koj bi ga zastupat imao, negovori nego samo o zakonu i ćudorednosti, — a niti rěči o *Otcu*, niti rěči o *věčnom životu*, koj nam svanu u Isusu? Valjda bi mislio, da je zabludio, te město kèrstjanske obćine došao u učionu, koju bi odmah ostavio, da drugdě nadje, što traži!

S toga *věčni život*, *koj biaše u Otca*, *i koj nam u Isukèrstu svanù*, kao što je bio *svědočba* apoštolom, treba da vazda za *poglavit sadèržaj* kèrstjanske propovědi smatran bude.

Ali ako kèrstjanski propovědnik vazda samo o Bogu, o Isukèrstu o věčnom životu govorio bude, zar to sveudiljno opetovanje jednoistih predmetah neće morat proizvesti dosadnu jednoličnost?

Tko jede zdrav pšenični kruh, netuži se, što se u svakom kusu hlěba sadèržaje *pšenična jezgra*; pače tužio bi se, kad bi drugačije bilo. Jerbo upravo to čini pšenični kruh pšeničnim, što se u njem jezgre i hranjive česti pšenice ne oskudno, već obilno nahodi. Tako upravo čini i propověd kèrstjanskom, što u njoj *Bog*, *Isus* i *věčni život* obilno govori ljudem. Što se jednoličnosti tiče, zar nevidiš, kako najprostija věština pšeničnom hlěbu, premda je pšenica jedna, raznovèrstni lik podati znade? Pa kad je tomu tako s kruhom na zemlji, koj svoje zemaljsko poreklo nemože zatajit: koliko više bit će to istinito o živom nebeskom hlěbu! Doista ništa nije u svojih predstavah raznoličnije, nego što je *jedan duh Isusov*, živući u ćudi propovědnika! Sve, što mu *priroda* i *umětnost*, što *pověstnica* a prije svega *izkustvo* njegova sèrdca podaje, sve će mu to služit za prilike i masti, za novi život u njegovoj slici, koju o Bogu, o Isusu i věčnom životu svojim slušateljem predstavlja.

No ako propovědnik sveudilj o Bogu, o Isukèrstu, o věčnom životu besědio bude, kada i

Digitized by Google

kako će naći vremena, da govori o *zakonu*, o *dužnosti i krěposti*?

Odgovor: kada propovědnik govori o Bogu, o Isukèrstu ili o věčnom životu, to je ujedno već govorio o zakonu, dužnosti i krěposti. Jerbo kadno se je čověk naučio u Boga, u Isukèrsta, u věčni život, Isukèrstom objavljeni, věrovati, kada se je naučio u Boga i Isukèrsta uzdat se, Boga i Isukèrsta ljubiti, naučio se je ujedno *dobar* biti i *dobro činiti*. Věra u ljubavi dělujuća postala mu je unutarnji, věra u ljubavi tvorna postala mu je izvanjski život, pače *svekolika pravednost*. Tko ljubav u sebi imade, taj najvaljanijeg učitelja sa sobom nosi. Tko imade u sebi duh Isukèrstov, taj gleda sva odnošenja svoga života u světlosti, koje mu nijedno ćudoredje nemože uděliti, nijedno nemože suvišnim učiniti. U kom je *živa istina*, taj će pojedine dužnosti naskoro prorazuměti, čim ljubav sve nesporazumljenje sa zakonom, koje se budi s neposluha budi s nevěre naše rodi, stranom razjasni, stranom nemogućnim učini, a uho i ćud za ubavěst učini sklone.

Koga ćudorednim obučanjem treba privesti na ljubav Boga, taj obilazi daleko, pa ipak nedodje do svèrhe. Ali tko je kroz věru proniknuo do ljubavi, tomu će ljubav, koja izvèršuje zakon, biti više od suhoparne ćudoizpravne učiteljice. Dà ljubav neuči samo dužnosti poznati, neuči samo dužnosti izpunjavati; ona ih zajedno ověršuje. Ljubav neuči te samo da pravičan, sdušan, dobar budeš, ona je pravičnost, sdušnost i věrlina ista; ona neuči samo žèrtvovat se za domovinu, za čověčanstvo, za Boga, — ona je sama koja čověka žèrtvuje za domovinu, čověčanstvo i Boga, — ona je ista žèrtva. Medjutim ostaje kèrstjanskoj propovědi prosto, da se u predstavi pojedinih dužnostih i krěpostih čas duže čas kratje bavi, kako to pojedine potrebe slušateljah zahtěvaju. Samo, ako hoće da kèrstjanska propověd bude, nesmije biti puko ćudoredno obučanje, nesmije *zakon* bez *zakonoše*, *krěpost* bez *věrozakona*, *ljubav* bez *duha*, koj ljubav uněva u sèrdce, *posveljenje* bez *Spasitelja Isukèrsta* preporučati.

Rěč u jednu: Što su Petar i Pavao po svědočanstvu činah apoštolskih *židovom* i *poganom*, a u svojih poslanicah *kèrstjanom* kao *naučitelji věčnoga spasenja* navěštali, to isto i danas jošte bitni sadèržaj kèrstjanskih propovědih treba da bude, inako zaslužit će nam propovědi prikorno ime *nekèrstjanskih*!

Sveučilištno pitanje u Belgijanskoj.

Našim čitateljem poznate su iz 41. broja ovoga lista naredbe, što su ih belgijanski biskupi, napose pako biskup gentski g. Delebeque, izdali radi protukatoličkih naukah, kako se poimence na sveučilištih u Bruksellah i Gentu od někih professorah predavaju. Ove naredbe postale su jošte znamenitije s velike one krike i vike, što su na njih podigli protukatolički listovi ne samo belgijanski, nego i inih zemaljah, najviše pako němački. Kao da ih je ujela ljuta guja, tako su se ovi listovi gnjevili i běsnili, pokažući tim, da su im ove naredbe dirnule u živac, i udarile na njihove najmilije osnove. Čini se, da su se isti listovi uplašili, nebi li ovaj čin belgijanskih biskupah i drugdě, gdě se protukatolicisam i nevěra nalaze već u gotovo sigurnom posědovanju višjih učilištah, za sobom povukao sličnih naredbah, koje bi mogle najčarobnije nade protunabožnoga napredka razvèrći?

Da se ta vika dostojno očěniti može, navest ćemo najprije něšto, o čem se kod zdrave pameti neda dvoumit. Jeda li su na kom god učilištu od kojega god professora predavani nauci za věru i katoličko ćudoredje opasni i opaki, jeda li su cèrkvi i njenoj istini protivni? o tom sudit pripada neposredno biskupom, o tom su oni jedini nadležni sudci. To proizlazi iz njihova zvanja i njihove službe, iz naravi položaja, što ga kao vèrhovni učitelji svojih věrnih zauzimlju u cèrkvi. Kako dakle smije tkogod ružnim ozloglašivanjem opadat biskupe, što su samo prema svojoj službi i svome zvanju postupali sa brukselskim i gentskim sveučilištem?

Uslěd njihova zvanja kao pastiri imadu biskupi nadalje nesamo pravo, nego i strogu dužnost, daověrene si věrne učine pozorne na savode, u kojih se predavaju krivi nauci, u kojih se nasèrtje na věru, gdě mladeži prěti pogibelj da sasvim prevèrne věrom. Zašto opadaju dakle biskupe, dočim su se samo svojim pravom poslužili i svoje dèržanstvo izpunili?

Protivnici njihovi pozivaju se na belgijanski ustav, koj jamči slobodu mněnja, věrozakona i savěsti, te krive biskupe s prestupka ustava. Věrlo dobro. Samo su zaboravili, da dèržava može istina dozvoliti, da svatko govori i nauča, što mu se hoće, nego da se ova dozvola razuměva samo sa strane světovnoga zakonodavstva, te da ovakova dozvola nemože ukinuti zapověd věre, koju je naložio Bog. Biskupi nediraju u onu ustavnu dozvolu, samo opominju svoje věrne na dužnost věre i nabožnoga odgojivanja svoje dětce, te da radi toga odvrate od

Digitized by Google

svoje dětce opasnost, u kojoj bi cělovitost svoje věre mogla potratit.

U Belgijanskoj obstoji sloboda mněnja i naučenja! Ali upravo toga radi imadu i biskupi nesamo bezdvojbeno Božje, već i ustavno pravo, da o naucih sveučilištah svoje mněnje i svoj sud javno očituju, i proti njim svoj glas javno podignu. — Ili zar protivnici cèrkve iz ove slobode mněnja hoće da načine monopol samo za neprijatelje katoličkoga ili u obće kèrstjanskoga věrozakona, da naravni branitelji cèrkve i katoličke istine neimadu više prava od svoje strane išta govorit, nego da im je mučeć krivověrstvo svako i sve napadaje na njihove svetinje tèrpljivo podnosit? Ako svakomu pojedinomu gradjaninu pripada pravo, da se očito suprotstavi naukom pojedinih učiteljah ili čitavih družbah, kada mu se ovi čine krivi, — tim više pripada isto pravo biskupom, jerbo od njihove rěči zavise milioni katolikah, iz njihovih rukah zahtěvat će se duše im pověrene. Što pako rěč biskupah ima posve drugu znamenitost i učinak, nego rěč kojega posebnika, to valja pripisat njihovom zvanju, koje imadu od sv. Duha.

No to je upravo ono, česa se ti ljudi boje i plaše: učinak biskupske rěči kod věrnih, nečěna, u koju će osudjeni zavodi kod věrnih katolikah pasti, gubitak najsgodnije prilike nevěru i krivověrje razsěvat. No sve te tužbe težko će ikoga ganut na pomilovanje. Ona nečěna nije krivina biskupah, već opakih naukah, koji se predavahu. Što se tiče tužbe, da je zavodom nanešena šteta — dočim se ljudi uživaju podpune slobode, da proti cèrkvi i biskupom izliju sav jed — to ovu tužbu nemožemo drugoj prispodobiti, nego onoj, što ju je u Bavarskoj podignuo jedan novinar proti biskupu, što je ovaj svoje věrne opomenuo, da nečitaju njegovih novinah, koje su medju inim i naslědni grěh nijekale — ili koju bi mogao podněti prodavaoc kojekakovih ukrasilah i mazilah, kad bi mu tkogod u javnih oglasih dokazao, da mu je roba nevaljana i skvarena.

S ove strane su napadaji někih novinarah na belgijanske biskupe směšni i šaljivi, premda znamo, da njim u ovom pitanju nije do šale stalo, već da sasvim ozbiljno postupaju — radi straha, da im se nebi razpačavanje njihove robe ne samo u Belgiji, nego i drugdě otegotilo i umanjilo. Mi se pako radujemo, što su svojom vikom podali javnu svědočbu o vlasti i snazi biskupske rěči kod pravověrnih!

Pitat će tkogod: šta radi belgijanska vlada u ovoj razmirici? Ministar nastave De Decker pisao je u tom poslu predstojnikom dèržavnih sveučilištah. U svojoj poslanici preporučuje on s jedne strane professorom opreznost i stegu glede věrozakona, s druge strane obriče zaštitu vlade znanstvenoj slobodi. — Da takove dvolične, polovične naredbe nit nesluže cèrkvi i istini, nit neprude dèržavi, to se je već drugdě i mnogoput pokazalo.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Kod varaždinskoga knjigotiskara Platzera izašlo je s odobrenjem preč. duh. stola zagrebačkoga na světlo dělce: ***Znanstveno razlaganje novoustanovljene po katoličkoj cèrkvi dogme o neoskvèrnutom začetju bl. děv. Marie, od Andrie Stipića, župnika čuntičkoga.*** Čitateljem našega lista dobro poznati g. pisac razglaba svoj predmet u tri děla. U pèrvom dělu razpravlja o grěhu izhodnom kao odvětnom; u drugom dělu o dogmi u obće; u tretjem o dogmi neoskvèrnutoga začetja bl. děv. Marie napose. Dokaze svoje cèrpi iz sv. pisma, sv. otacah i cèrkvenih saborah, zatim iz znanosti i to katoličke, — a za takovu pripoznaje onu, kojoj su zvězde predhodnice sv. Augustin, sv. Toma akvinatski, sv. Bernardo itd. Što je g. pisca ponukalo na spisanje ovoga dělca, to nam on sam na koncu ovako kaže:

„Onaj dan, kada je vidljiva glava cèrkve, namèstnik Isukèratov na zemlji, naslědnik sv. Petra, sretno cèrkvu katoličku sada ravnajući papa Pio IX. u sboru kardinalah, nadbiskupah, biskupah i drugih zastupnikah svekolike po širokom světu razgranjene katoličke cèrkve neoskvèrnuto začetje bl. děv. Marie proglasio za dogmu, članak věre, onaj dan jedinost katolicka zasjà novim světlom po cělom světu. Cèrkva u rěšavanju pitanjah tičućih se věre i ćudorednosti, u ustanovljivanju dogmah jest nepogrěšiva! Ufamo se u milost Boga, — a i kroz stolětja pokazanu věrnost naših domorodacah napram sv. cèrkvi našoj, da će ovaj novoustanovljeni članak věre s radostju primit i čvèrsto věrovati kao što i druge dogme; — pouzdajemo se u Višnjega, da neće u našoj domovini biti, koji bi se ovom nauku cèrkve protivne kazali. — Ali da domorodna bratja i znanstvene razloge, i jačje oružje proti protivnikom, ako bi se koji našli, budu imali, ovim dělcem hotěli smo k tomu doprinèti i pripomoći.“

— Katharina Macko, slědbenica augsburžkoga věroizpovědanja, rodom iz Liptova u liptovskoj stolici, došavša u bolnicu ovdašnje milosèrdne bratje izjavi od svoje volje, da bi želila prestupiti u krilo katoličke cèrkve, ka kojoj se je od sedam godinah, što u Hèrvatskoj boravi, spoljašno svendilj priznavala. Pošto ju je veleč. gosp. otac Viktor Meštrić, duhovnik milosèrdne

Digitized by Google

bratje, o potrebitih članciih katoličke věre dovoljno ubavěstio, položila je dne 7. tek. měs. katoličku věroizpověd u ruke preč. g. Josipa Saidela, začast. kanonika senjskoga i vojnog superiora u Zagrebu.

Iz Dubrovnika 23. listopada. Nije moguće opisati duševni utisak, koj na pribitne kèrstjane pričinjava čin oni, kada pri svečanih prigodah sveti naš věrozakon veličanstvo Božanstvenih svojih obredah razvija, sa věncem slave glavu novog nadpastira urešava, i njega ganutom narodu predstavlja; i kada cèrkva, pošto je žalbenu oděću udove sa sebe skinula i u světlo zaručničko odělo sebe svečano ukrasila. Još od onog vremena, kad je 30. sěčnja t. g. glas ovdě stigao, da je preuzmnožiti naš cesar i gospodar s kotorske biskupije presvětlog i prepoštovanog gosp. *Vicu Zubranića* na diecezalnu biskupsku stolicu u Dubrovnik preměstiti blagoizvolio, gradjani su ovdašnji novi dokaz cesarske štedrote priznali, i sebi su uobražavali pobožnost, mudrost, dělovnu i snažnu volju jednog Gjuricea i jednog Jederlinića, koji su u istoj otačbini Zubranića pèrve sunčane zrake ugledali. Nije se dakle čuditi, da je dan obćenog veselja za Dubrovčane bio oni, u koj je presvětli i prepoštovani gosp. biskup Zubranić svečano u svoju biskupsku stolicu uveden bio. — Veličanstveni nakiti zelenila s umětnim cvětjem uměšani urešavahu zgrade one, koje s Kursa uzduž Pilah k stolnoj cèrkvi vodiahu. Pred zbornom cèrkvom dvě piramide, sa zelenilom nakitjene, podignute biahu, odkuda se ulazaše u svodove zelenilom ukrašene, koje se do same stolne cèrkve produžavahu, a svi prozori kućah biahu sa šarenicami svečano izkitjeni. Iz župničke cèrkve sv. Andrie od predgradja Pilah, gdě okolostojeće kuće sa šarenicami različnih bojah ukrašene biahu, uz gèrmljavinu topovah i pěvanje svetjenstva, presvětli i prepoštovani gosp. biskup Zubranić dana 19. tek. u 10 satih i ¾ svečanim sprovodom krenuo se put grada biaše. — Napèrvo su pred njim s barjaci išle braštine (bratovštine) obližnjih selah, po tom braštine gradske, pitomci javnih učilištah, duhovni redovi, mnogobrojno světovno svetjenstvo, budući da su mnogi župnici iz udaljenih župah za ovu svečanu prigodu naročito u grad došli, i šestero lěpe děčice u bělom odělu obučene cvětje putem, kojim presvětli i prepoštovani gosp. biskup proći imadjaše, prosipaše. Zaključavahu provod c. k. politički načelnik sa činovnici sviuh uredah u stajaćoj oděći, jedna četa posadnog vojničtva kneza Hohenlohe, vlastela i druga najodličnija měštanska lica, i neizbrojeni narod, koj se ganut slegao biaše po gradskih ulicah, željno izgledajući presvětlog nadpastira nazrěti. Stolna cèrkva bogato ukrašena biaše sa skupocěnimi utvarmi i iskitom veličanstveno nakitjena. Pošto je presvětli i prepoštovani glavoredovnik s pratnjom u cèrkvu stigao, zapěvana biaše začinka zahvalnosti, koja je na ljubovnih krilih u nebesa k Bogu odletěla. Po tom je papinska Bulla proštivena, i prepoštovani gosp. predstavnik s ljubeznim je govorom novo-uvedenom glavoredovniku vlastničku upravu diecezo predao. Ovi je na to shodnim govorom, ljubavi i věre preizpunjenim, njemu odgovorio, u kojem se izkazao otcem, prijateljem i savětnikom, koj svome svetjenstvu i miloj pastvi besědu upravlja. U ovoj homiliji i nadpastirskom slovu, svetjenstvu i narodu upravljenom, on se pokazuje u onom visokom stepenu, na koj je postavljen, obuzet čuvstvom težkog bremena svetog glavoredovničkog zvanja, koj mu je pověren. Duševno čuvstvo, s kojim je nadahnut, od svake njegove rěči javstvovaše, i zaista sretnom se diecezа ova nazvati može, što joj je sreća njezina pověrena čověku tolikom mudrosti i pobožnosti nadarenom. Ganut biaše presvětli i prepoštovani gosp. biskup, kao što svetjenstvo i narod ganuti biahu, i svaki iz dubljine sèrca Bogu vruće molitve prinosaše, da se dostoji svoj nebeski blagoslov na prepoštovanu glavu novo-uvedenog nadpastira milostive izliti. U večer dèržane su umětne vatre i obćeno osvětljenje u gradu.

Izmedju javnih zavodah odlikovahu se u tomu stolna i zborna cèrkva, kao i cèrkva sv. Frane, koje su s tisućami svěćah najlěpše razporedanih blistale, po tom ured gradskog župnika, kojega vrata predstavljahu umětno osvětljeni svod, nad kojim shodan svečanosti ovoj prozračni nadpis stavljen biaše. Cèrkva molitvišta upokojenih, pred kojom braština podigla biaše dva velika svoda umětno osvětljena, i cèrkva Gospe od Karmina, koja braština osobitu je revnost i dělovnost svoju razvila, da Kurs i druge cèrkve najlěpše ukrasi.

Na zidovih zgradah viděti je bilo različite napise iz sv. pisma, shodne ovoj radostnoj svečanosti, izvadjene; stihove u različitih jezicih napravljene na ime različitih zanatlijskih stališah, u Dubrovniku stanujućih; a na glavnih cèrkvah lěpi prozračni nadpisi stavljeni biahu. Gradsko se starešinstvo postaralo věnac jedan u stihovih napraviti i presvětlom i prepoštovanom gosp. biskupu podněti, koj je na najučtiviji način takovi dar obćine primiti blagoizvolio.

Radost je medju gradjani obćena biti morala. Gradski župnik Don Ante kanonik Kopanica, prijatelj siromahah, s velikimi je darovi istog dana u njihovih staništih njih obradovao, i presvětli i prepoštovani gosp. biskup, angjeo, kojega je Bog poslao za utěhu bědnih i nesretnih, da jim suze s očiuh otare i ufanje bolje budućnosti u sèrcu obnovi, slědeći potaknutju milostivog sèrca svoga, ovog je dana njih obradovati blagoizvolio, dostavivši uredu javnog dobročinstva sto fiorinah, da jih njima razděli. Ljubezan i najučtiviji u obhodjenju, njegovo se sèrce kao u zèrcalu na njegovom obrazu uviděti mogaše. On prinadleži onoj prebogatoj otačbini, koja je toliko glavoredovnikah i tri biskupa Dubrovniku dala. On će pověstnicu svojih prepoštovanih sugradjanah, Gjuricea i Jederlinića, sabrati, naslědstvo uspome-

Digitized by Google

nah i ljubavi, s kojimi su oni sèrca svoje pastve k sebi privezali.

Boko-Koterani, koji u isto vrême za nadpastirom žale, koj je u najvišjoj měri njihovu ljubav sa svojim izvèrštinami, naukom i dobročinstvom zadobio, těše se promišljajući u sèrcu svom, da je glavoredovnik isti srodnom gradu darovan, i misal svoju obratjaju na presvětlog njegova naslědnika, koj, slědeći stope presvětlog gosp. biskupa Zubranića, dostojan će se pokazati visokog zvanja, na koje je uzdignut. (*Gl. Dal.*)

Iz Gradca. Premda zaključci ovogodišnjih biskupskih věćanjah u Beču nisu niti jošte proglašeni niti u porabu uvedeni, načinio je ipak presvětli gosp. biskup sekovski naredbu, da se počamši od tekuće školske godine bogoslovni nauci u Gradcu predavaju polag osnove od vèrhovnih pastirah u to ime ustanovljene. Tim putem doznajemo, da će polag te osnove u buduće predavanje bogoslovnih naukah slědećim načinom uredjeno biti: Bogoslovcem 1. godine predavat će se obćenita dogmatika kroz oba polugodišta, uvod u stari i novi zakon, zatim hebrejski jezik s tumačenjem staroga zakona; u 2. godini posebna dogmatika kroz oba polugodišta i tumačenje sv. pisma novoga zavěta; u 3. godini cèrkvena pověstnica i bogoslovje ćudoredno; u 4. godini cèrkveno pravo i pastiroslovje s katechetikom.

Iz Česke. Henrik Lipowský iz Lipowiec, kat. svetjenik, missionar i češki župnik u St. Louisu u sèvernoj Americi, koj je tamo osnovao i zaveo pèrvu česku obćinu, učionu i cèrkvu, došao je u Česku, da si pohodi rodbinu u Štětkovicah, pa će se naskoro opet u Ameriku vratit. On nesvětuje svoje zemljake, da se u Ameriku sele, a to, kaže, najviše toga radi, što neimaju dosta uztrajnosti, nisu dosta otvèrdnuti, obazrětni i upokojeni, kako amerikanci, a sve je to svakomu čověku neobhodno potrebito, da uz praktični, oprezni, vazda samo na svoju korist misleći narod u tèrgovini i životu obstojati može.

Iz Milana. Od davna imadoše Švajcari pravo, da 24 svoja mladića u milanezkom sěmeništu za duhovnički stališ odgojivat dadu. Od poslě se je zametnula razmirica medju Austrijom i Švajcarskom, nisu ovi pitomci ili primani ili pošiljani. Pošto se je o tom pritužila švajcarska savezna vlada, prijavio je nadbiskup milanezki svim švajcarskim biskupom okružnicom, da u sěmeništu milanezkom opet stoje od 1. studenoga Švajcarom 24 města na razpoloženje uslěd ugovora, te da dotični mladići do istoga vremena u sěmenište stignut imadu. Te pitomce preporučuju katoličke kantonske vlade, a izbor pripada dotičnim biskupom. O tom je jošte prije austrijanska vlada učinila prijavu saveznoj vlasti.

Iz Rima. Sveti otac daje svakih četèrnaest danah javnu audienciju, kojom prilikom svatko predanj doći može „Allg. Ztg.“ donosi o tom slědeću lěpu pričicu. Kod takove javne audiencije dodje u papinske predsobe i jedan mali učenik. On se je za nju zabilježio bio, pa bude kao svi drugi službeno na nju pozvan. Puštěn pred sv. otca izjavi mu svoju molbu, koja sastojaše u tom, da od sv. otca dostane novacah za potrebite školne knjige. Sv. otac dade mu jedan doppiju. Mladić se zahvali, al reče sasvim prostosèrdno, da to nije dosta; zatim izvadi iz džepa i pokaže sv. otcu spisak potrebitih knjigah, kojih nabava zapada pet rimskih škudah. Odmah dobije za tim i drugu doppiju, pa mali pouzdani molitelj isto tako čistosèrdačno odgovori, da nemože suvišak vratit, našto mu sv. otac reče: „dobro, dobro moj sinko!“ i odpusti ga. Buduć je ovaj mladić sbilja odmah se uputio ka knjigaru Mariniu, da si potrebite knjige kupi, a saznalo se izvan toga, da je sin ubege udove, poslao mu je sv. otac jošte deset škudah u kuću.

Iz Turina. Měseca lipnja razposlao je ministar unutarnjih poslovah Ratazzi okružnicu na sve urede, u kojoj im nalaže, da imadu strogu paxku na postupanje svetjenikah. Naredbi ovoj, kaže minister, taj je uzrok, što něki dio duhovničtva očituje nezadovoljstvo sa zakoni, koji štite neodvisnost gradjanske vlasti. Ovo neprijateljsko postupanje, nastavlja popečitelj, s pèrvince se samo pojedince pojavljivalo, no od někle počima biti sustavno, što se nesudara s gradjanskom vlastju dèržave. S toga se dèržavni zastupnici, upravni uredi i ostali uredi javne sigurnosti pozivaju, da takove „premahe duhovničtva“ po mogućtvu uduše. No što se u Sardiniji razuměva pod imenom „premahah duhovničkih,“ to je već od davna poznato. Savojski biskupi, kojim se i biskup iz Aoste pridružio, neostaše s odgovorom na ovu oběžnicu dugo dužni, predavši za několiko danah ministru predsědniku gr. Cavouru očitovanje, u kojem se proti tvèrdjenju ministra Ratazzia svečano ogradjuju, izjavljajući zajedno, da u ovèršavanja svoga zvanja nepriznavaju inih pravilah, izvan onih, koje propisuje cèrkva. „Gazzetta di Savoia“ uvěrava ravno, da su se savojski biskupi o ovoj razpri s vladom veoma mirovno izjavili, i za pomirenje glasovali; no čini se, da ta uvěra neima sigurne osnove, pošto su biskupi s ovkraj planinah (u Piemontu), koji se ogradi savojskih biskupah proti okružnicam ministrah Ratazzia i Deforeste nebiahu pridružili, to sada učinili. Naime nadbiskupi, biskupi, i biskupski naměstnici cèrkvenih dèržavah turinske, genovezke, vercelske i otoka sardinskoga opremiše gr. Cavouru objavu, da i oni pristaju uz ogradu biskupah savojskih. — Što se oni tek sada proti onom sumnjičenju ogradjuju, to je uzrok, što su se prije htěli sporazuměti s biskupi na otoku sardinskom. Čini se, da si ministarstvo netare mnogo glave s ovom biskupskom ogradom, no nezna se ipak jošte, što će sbilja učiniti. Někoji tvèrde, da će Ratazzi svoje zakone nesamo podpuno i strogo provesti, već ih i nadopunit i podoštrit.

Digitized by Google

Ini opet scène, da će u toj razmirici grof Cavour posrědovati kao pomiritelj, no ti kao da nepoznadu devoljno sadanji sustav, koj u Sardiniji u ovaj par na kormilu sědi. Kad bi gr. Cavour bio popečitelj unutarnjih poslovah, nebi niti on drugačije postupao; a u sadanjem svojem položaju ukazuje se kao mirovne ćudi, tarući si potajno ruke, čim sve ogorčenje i krivnja pada na njegova prijatelja. Tim se je svakako jaz onaj, što je već odprije cěrkvu od děržave dělio, jošte većma raztvorio, a težko je predvidit svemu tomu konac.

Iz Englezke. Novine „Globe" pišu: U nedělju u večer u katoličkoj kapeli na španjolskom těrgu čitano je poslě propovědi ovo: „Pozivaju se věrni, da za jednoga slědbi Irvingijanacah pripadajućeg duhovnika, koj naměrava prestupiti u kat. cěrkvu, a osobito za deset drugih duhovnikah englezko-protestantske cěrkve, koji su spremni odreći se dosadanjih bludnjah i sjedinit se s katoličkom cěrkvom, Boga mole."

— Anglikanski kanterburski nadbiskup dao je povest iztragu proti puseytskomu arcidjakonu Denisonu, što ovaj o pričesti tvěrdi, da i poslě posvetjenju u njoj ostaje pravo tělo Isusovo, buduć se ovom tvěrdjenju protivi 39 članakah pod Jelisavom ustanovljenih. Cěrkveni sud osudio je na tužbu nadbiskupovu Denisona kao krivca, pošto je njegov nauk sbilja u protuslovju s 28. i 29. člankom. Do 21. listopada biaše mu stavljen rok za opozvanje, inače bit će isobćen. U toj parbi to je najčudnovatije, što kanterburski nadbiskup nehtěde niti da čuje za razloge iz sv. pisma cěrpljene, već se děržaše oběručke samo rečenih Jelisavinih članakah.

Iz Švedske. Kraljica švedska je katolikinja. Najvećom stranom njena je zasluga, što je u Štokholmu podignuta katolička cěrkva, oko koje se je ustanovila kat. obćina, koja na broju svendilj raste. U novije doba primila je rečena cěrkva iz rukuh pobožne vladalice lěpi ures. To je slika Preobraženja Gospodnjega polag Rafaelove matice u Rimu.

Iz Egipta. Egipatski vicekralj, Mahmud Said, čuvši, da će se u Běču gradit zavětna cěrkva na uspomenu sretna izbavljenja nj. c. k. veličanstva iz opasnosti dne 18. veljače 1854., stavio je nadvojvodi Maksimilianu na razpoloženje kod gradjenja žěrtvenikah potrebiti uběl. Njegov otac Mehmed Ali poklonio je tako u svoje vrěme papi Gěrguru XVI. iz istoga uběla načinjene stupove, kojim se gledaoci u basiliki sv. Pavla u Rimu pravedno dive.

Iz Afrike. Na otoku Madagaskaru, gdě do 4,500,000 ljudih živi, počeše se prije 30 po prilici godinah pod kraljem Radamom otvarati vrata evangjelju Isukěrstovu. God. 1828. otrovala je kraljica kralja i ugrabiv vladanje počela je ljuto progoniti kěrstjane, hoteć ih sasvim s otoka iztrěbit. S toga uzroka osnovali su revni francezki věrověstnici na otoku Bourbonu zavode, u kojih se mladež obojega spola iz Madagaskara po kěrstjanstku odhranjiva. Nadat se je, da će se tim načinom s pomoćju Božjom svakim danom umnožavat broj ljudih, koji će biti kadri da u prijaznije vrěme širo světlost kěrstjanske věre u svojoj otačbini.

---

* U Ruskoj ostalo je jošte 7 izpražnjenih biskupskih stolicah, 5 rimskoga a 2. gěrčkoga obreda. U Portugalskoj pako ima jošte 9 nepopunjenih biskupijah, a biskupi neće valjda dotle imenovani biti, dok se neréši pitanje o patronatu u Indiji.

* Carskim ruskim ukazom ustanovljuje se, da će odsele i katolički vojeni duhovnici na isti način dobivati mirovninu, kao i ostali ruski.

* Častni otac kapucin Janko Haspinger, slavni vojni duhovnik iz francezkoga rata, — kog je Napoleon I. „cěrveno-bradatim kapucinom" nazivao, i o njem govorio, da njegovoj vojsci više štete čini, nego što šest francezkih generalah popraviti može — navěršio je 9. rujna 50 godinah misničtva a 28. list. 80 godinah života.

* Car Napoleon poslao je po grofu Morny-u ruskomu caru sjajni priměrak knjige „o naslědovanju Kristovu," koju je i svim gotovo ostalim europejskim vladarom razposlao.

* Po zapovědi nj. c. k. veličanstva predan je gymnasium u Feldkirchu otcem jezuitom, koji su tamo uveli konvikt i počeli měseca listopada obučat.

Književni oglas.

Upravo je izišao na světlo, i putem knjigarne *Lavosl. Hartmana u Zagrebu* može se dobit:

Propovědnik

saděržavajući u sebi svete govore na nedělje, blagdane i razne prigode, složen po

Vilhelmu Švelcu

svetjeniku nadbiskupije zagrebačke.

Knjiga III.

Cěna: 1 for. sr.

Buduć je ovo dělo gori stavljena knjigarna primila u naručbu, to se kroz nju može dobaviti knjiga I. i II. istoga děla, svaka knjiga po 1 for. sr.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 47. — TEČAJ VII. U SUBOTU 22. STUDENOGA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvěrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O potrebi i mogućnosti objavljenja božjega.

Poslanica 2. prijatelju N.

Sveto zvanje našega stališa je uzrok, mili prijane! sto nas gore i vode tako děle, da se duševno samo vidimo i razgovaramo, a tělesnima očima nikad; — ali da ti biaše moguće g. 18 . . 1. studenoga u večer viděti svoga staroga prijana, vidio bi ga bio kako zamišljen i snužden čitaše 15. dio razmišljanjah sv. Augustina, i kako mu se obarahu suze radosti niz lice. Buduć da me nisi mogao viděti, to ću ti opisati sav slučaj, na koliko se to učiniti može. — Znano ti je, da naš narod običaje veselo sprovadjati dan svih svetih. Ja sam s prozora něki čas slušao vesele pěsme, ali kada tamna noć poče cěrna svoja krila razastirati po polukrugu majke zemljice, ostavim ja prozor i nastavim čitanje. Kad sam došao do onih rěčih sv. Augustina u istom poglavju: „Misisti Filium tuum in similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum, ut nos efficeremur justitia tua in ipso. Ipse est agnus, qui abstulit peccata mundi, qui mortem nostram moriendo destruxit,“ udariše zvona, da opomenu pravověrne, da se pomole Otcu milosèrdja za svoju bratju, koja tèrpe u věčnosti vremenitu kazan, dok nezadovolje božjoj pravici, — a mene poliše suze radosti. Ti misliš: kakva radost, gdě se spominje smèrt, i umèrvši i pravednoga Boga kazan? — Ali ja nisam onda mislio niti na smèrt u obće, niti posebice na smèrt preminule bratje, niti na svoju, nego na něšto drugo, što mi prouzroči suze radosti. Mislio sam ovako: O sveta katolička cèrkve! dakle ti si, koja evo činom priznaješ, da čověk ima samosvěstnu, od prirode različita sućtva, i to neumèrlu dušu; ti si ona majka, koja se i onda za duše svoje děce materinski skèrbiš, kada prekorače zastor tamna groba, te se za njihovo spasenje moliš Bogu! O kako slavi duša moja milost Boga Duha sv. rukovoditelja tvoga, da te evo kroz 19. stolětjah štiti i brani proti navalam světa, da te rukovodi na putu istine, da tebe, majko draga, nepusti ni za vlas odstupiti od istine, premda joj se svět i njegova mudrost lukavo opire! Koliko moram hvaliti Bogu, da mi se je dao roditi u naručaju one cèrkve, koju ravna nepogrěšivi. sveznajući Bog! — Ove misli porodiše se u mom sèrcu, a njihova poslědica biahu suze radosti i zahvalnosti prama Bogu.

Kako odrèšito i sigurno katolička cèrkva priznaje u čověku duh, koj je samosvèstan, različita sućtva od prirode i neumèrli, to ti je prijane znano. Može li se to o drugih sličnih zavodih s takovom izvěstnostju reći? Zar da staro ili novo poganstvo prizna u čověku dušu? Nipošto! Po novom poganstvu razumèvam onu vèrst špekulacije, koja rodi tužnim plodom pantheisma i nihilisma. Kad čověk čita Herderove Ideen zur Geschichte der Menchheit 1. děla str. 270., pak 767. i dalje; zatim 3. děla str. 357. — i sva děla mudracah ove vèrsti počamši od Spinoze, groza ga hvata samo rěći njihove ponavljati. Je li ovo poganstvo skèrbi za blaženstvo neumèrle duše? — velim poganstvo, koje nepozna druge neumèrlosti, nego živěti u uspomeni budućnosti, poganstvo, koje katoličkoj cèrkvi upisuje u grěh, što ljude světuje. da se skèrbe za věčnost; koje tvèrdi, da ljudi za věčnost se skèrbeći postaju na světu lěnčine, te dočim bi mogli učiniti mnogo dobra za potomstvo i budućnost, neučine ništa buduć zapréčeni skèrbju za nebom.

Neima doista za znanost i věrozakon važnije istine od ove, da je u čověku duh različito sućtvo od prirode. Tko uzme duh svoj za proizvod prirode, ili prirodu za proizvod svoga duha ili razumnive; tko sebe ili prirodu obožava, taj neima Boga, tomu su grěh, krěpost, věčnost tašte rěči; tomu je zaludu govoriti o Bogu stvoritelju, o

Digitized by Google

božjem objavljenju, o spasenju i posveljenju. Ali kada čověk věruje i priznaje, da je čověčji duh od prirode različito sućtvo, pak kad uvidja, da ovo sućtvo nemože svoj život objaviti bez spoljašnoga učinka; kad uvidja, da mora duh čekati dokle tělo do onoga stepena dozori, da može svojim učinkom njegov život uzbuditi i da život duha može dělovati u tělo, — mora doslědno zaključiti, da je duša uvětno bitje, dakle i to, da je bitje bezuvětno Bog, koj je stvorac i njegov i prirode; mora zaključiti, da se je ovim stvaranjem Bog spoljašno objavio. Zato velim, da cěrkvi našoj pripada věčna slava, što je ovu istinu uvěk priznavala, uvěk učila; jer samo na ovom temelju može čověk priznati i pěrvobitno i drugotno spoljašno božje objavljenje. O pěrvom objavljenju neću s tobom govoriti, nego ću ti, kao što sam obećao u pěrvoj poslanici, opisati, kako sam pojmio katoličku cěrkvu, ili što je svo jedno, opisat ću drugotno božje objavljenje, koje je polag věrhovnoga moga načela temelj našega věrozakona.

Kadno sam kao učenik bogoslovja učio ovaj predmet, ja sam istina učio, ali nisam isti predmet dublje i iz temelja pretresao; jer mi je to za onda nemoguće bilo. Svaki naime sud, što ga čověk izreče o stvari, dokle nemože pregledati cěli obseg znanosti, koju uči, jest jednostran; a učenik nijedan, kao što je znano, nemože pregledati u svoj cělosti nauk, što ga uči, dokle nenauči sve, što spada na onaj predmet. Věrlo dobro govori o tom Herder u svojem dělu „Briefe das Studium der Theologie betreffend" 4. Theil S. 205. „Nur der Blick aufs ganze macht im Kriege den Helden, in der Kunst den Künstler, in der Wissenschaft den Weisen, im Studium der Theologie den Theologen. Ohne ihn ist der erste nur ein Soldat, der zweite ein Taglöhner, der dritte ein Handwerker, der vierte so Gott will ein Gelehrter, und der letzte ein Sylbenkrämer." — Kad sam kasnije čitao ponajviše protestantske mudrace, bio sam těrstika větrom gibana, ladjica bacana simo tamo talasi uzkolebanoga mora. Svi spisi njihovi o tom predmetu glasiahu po prilici ovako: „Gott offenbart sich körperlich in der Natur, geistig in der Vernunft. Beide Richtungen der Offenbarung Gottes durchkreuzen sich in dem Menschen. Aus der Mannigfaltigkeit aber dieses Verbundenseins entspringt die unermeszliche Verschiedenheit der einzelnen Menschen. Die Göttlichkeit der Offenbarung besteht in dem Sinne nur, dasz der menschliche Geist selber die Offenbarung Gottes ist, und nur auf diese Weise ist dann Gott Mensch geworden: von diesem Standpunkte aus müssen wir alle Offenbarung Gottes ansehen." Rosenkranz eines Katholiken. Frankfurt am M. 1829.

Kod ljudih, koji goje ovakova načela, neima dakako Boga, kao što ga kěrstjani poznaju; čověk im je proizvod prirode, dakle grěh i objavljenje božje, osim gori opisanoga, nemoguće. Ovi mudraci tvěrde, da su baš grěsi i pogrěške ljudem na korist; jer čim veće potrebe, čim veća nevolja, tim se ljudi više brine, više misle, više rade, dakle napreduju u obrazovanosti! Navodi jedan takav mudrac, da dokaže svoje mněnje, priměr někoga kralja, koj je izdao zapověd, da u blagdan nesmě nitko u cěrkvu, ako neima obuće. Ljudi su napeli sve dušovne i tělesne sile, da ovoj zapovědi zadovolje. Zatim zaključuje isti mudrac: ovaj kralj je tom zapovědi više doprineo k obrazovanosti ljudih, nego svi nauci i propovědi! — Dakle vidiš prijane, da ja nisam od ovih ljudih baš ništa mogao naučiti o predmetu, o kom govorim.

Odkako se je dogodilo ono, što piše sv. Ivan 1, 14. „Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre plenum gratiae et veritatis;" i ono, što piše isti Ivan u 1. listu 1, 1 i slěd. „Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae itd. odtada čuva naměstnica Isukěrstova, sv. katolička cěrkva, njegov nauk kao alem kamen; život njegov zastupa životom svojim i njega slědi. Njezina zadaća jest navěštati svim narodom, da je spasenje, štono ga Bog obeća, udělotvoreno i dověršeno, i děliti milosti, koje nam je Spasitelj pribavio. Cěrkva katolička dakle faktično dokazuje, da je ovo drugotno objavljenje potrebito bilo poradi grěha po praotcu učinjenoga; jer Bog neučini ništa nepotrebita. No učeni ljudi, odkada je sv. Augustin nauk o grěhu praotacah naših i našem onako veleumno i divno razvio i raztumačio, nastojahu raznimi načini i dovodi dokazati potrebu božjega objavljenja poslě grěha. Cěrkva sve dovode těrpi dotle, dokle tko nenapane njezin nauk, dokle tko neprijateljski u njezin život nedirne. Neima dakle dvojbe, da su branitelji istine, koja je u katoličkoj cěrkvi, da njezin nauk brane, iz sv. pisma i iz znanostih mnogověrstne dokaze vadili. Dokaze ove pomljivo sam učio i pretresivao u katoličkih spisih, ostavivši druge sanjarije; ali mi nebiaše moguće odmah umiriti uzkolebano sěrce — u ono doba, kadno mi još nije sjalo světlo, iz koga bi mogao katoličku cěrkvu u svem obsegu pojmiti i razuměti.

Kao što sam već kazao, ja sam u mnogih katoličkih knjigah čitao dokaze za potrebu i mogućnost božjega objavljenja. Netvěrdim, da bo-

Digitized by Google

goslovje nije poznalo ili da sada još nepozna, niti nesmijem tvèrditi, da neima drugih valjanih dokazah za ovu istinu, već ću samo navesti několiko dokazah, koje sam ja čitao, komu dakako nisu bila kod ruke na porabu mnogobrojna književna sredstva; te ću izraziti svoj tadašnji sud o istih. — Dokazi dakle, koje sam čitao, bili su od prilike ovi:

a) Uslěd učinjenoga grěha praotacah naših tako je potamnio um čověčji, da sám po sebi i iz sebe nemogaše pravo spoznati Boga, niti dužnosti prama njemu, niti način njemu služiti; — nemogaše sam sebe podučiti u pravoj krěposti, neumèrlosti duše i sredstvih spasenja. Dakle mu biaše potrebito objavljenje božje, koje bi ga u ovih za njega toli važnih točkah podučilo.

b) Niti je pèrvi čověk po učinjenom grěhu, niti su njegovi potomci mogli iznaći način, kako bi mogli Bogu za grěhe zadovoljiti; dakle i s ovoga gledišta biaše objavljenje božje potrebito, koje bi čověka u tom podučilo. — Čuj prijane! kako sam ove dokaze u nadutoj ludosti i ludoj nadutosti rešetao. Unapred ti izpovědam, da, kad sam ovu istinu pretresivao, nisam dvojio o faktičnosti objavljenja, nego sam se samo nasladjivao rešetanjem, da li su valjani ovi dokazi za potrebu i mogućnost objavljenja? O Bože! groza me hvata, kad samo pomislim na tadanji tužan i pogibeljan stališ duše svoje! o kako bi bio mogao pasti u bezdno nesreće i skvarenja! — Ja sam evo ovako o potrebi i mogućnosti objavljenja u obće umstvovao: Postavio sam se posve u stališ pèrvoga čověka po učinjenom grěhu, pak sam mislio — Bogu nije trebalo niti světa niti čověka, on je blažen sam po sebi, on je bio blažen od věka prije nego se je spoljašno objavio stvaranjem: dakle mu nije trebalo, da se padšemu čověku objavi; jer nije trebalo čověka. Sa strane čověka nije takodjer bilo potrebe; jer se je čověk opro Bogu, dakle mu ga nije trebalo, on Boga nije poželio, dakle ni njegova objavljenja. On (pèrvi čověk) je htio biti ono, što mu obećavaše neprijatelj: „Eritis sicut dii," htio je biti sam sebi vrutak sreće i blaženstva. — Što se tiče mogućnosti objavljenja, ovako sam mozgao: Bog nemože slobodnu bitju silu činiti, da mu svoju unutarnjost razvije. Kad je čověk činom Boga od sebe odbio te mu se opro, već onda prestade mogućnost drugotnoga objavljenja; jer bi se čověk i ovomu, kao što se je i pèrvotnomu, oprěti mogao, te bi tako ovo bezuspěšno ostalo. Čověk pèrvi, kao što imamo primèr u zlih dusih, nasladjivaše se lažljivom svojom slobodom i nesretnom opornosti protiva Bogu, dakle bi mu objavljenje bilo bezkoristno. — Ovako sam u obće umstvovao o dokazih za potrebu i mogućnost božjega objavljenja.

Uvidio sam doduše, da je čověk bio stvoren u milosti božjoj; uvidio sam ujedno, da joj je morao otvoriti svoju unutarnjost, ako je htio njezinim dionikom postati. Uvidio sam, da mu je zadaća bila, da slobodnom svojom voljom postane savèršen; uvidio sam, da je onda, kad se je opro usrećujućoj volji božjoj, postao savèršen subjektivno ali ne objektivno, t. j. on je postao savèršeno zao i nesretan; jer je Boga, věčno blaženstvo izgubio. Uvidih napokon, da je u ovakovom stališu njegov um morao potamniti, potamniti naime za Boga, dakle i za svoje blaženstvo, i da kao takov nije mogao sam sebi ostavljen spoznati Boga, dužnostih prama njemu, krěposti, niti načina, da opere svoje grěhe; ali sam ujedno uvidio, da čověk nije odmah sasvim zaboravio na Boga, s kojim je prije grěha obćio. Bogu bi dakle bilo moguće čověka odmah u istinah ovih podučiti; jer um ljudski nepotamni tako, da ih nebi bio mogao pojmiti i potomstvu predati. Pa i ovo objavljenje božje po učinjenom grěhu nebi bilo takovo, kao što ga kèrstjanstvo uči. Dakle iz svih ovdé opisanih svojih mislih uvidjaš, da ja iz ovih dokazah nisam mogao pojmiti kèrstjanstvo tako, da bi mi se duša umirila.

(Konac će slěditi.)

Umětnost kèrstjanska. *)

Gospodo! Vi sì staviste za zadatak, da nastojite oko umětnosti kèrstjanske, da nastojite oko njenoga napredka pod okriljem cèrkve i u uzkom spojenju s njenim episkopatom. Doista to je dostojna i lěpa zadaća, a da ju rěšite, vi nastupiste pravi put izabravši si za provodiča cèrkvu. Ta poznato je, da je nakon one razmedje, u kojoj je stari poganski svět prestao živiti, a Europa pod novimi kèrstjanskimi narodi novo lice primila na se, cèrkva bila jedina, koja je nesamo sve znanosti već i umětnosti budućim porodom sačuvala. Znamo, kako su biskupi i opati, svetjenici i redovnici uz gojenje znanostih u stolnih i samostanskih učionah nastojali oko umětnostih, kako su biskupi i opati često pravili gradjevne osnove, stolne hrame i cèrkve gradili — imenujem samo biskupe Walthera špirskoga i Benno-na osnabružkoga — tako da su pod njimi cvatuće graditeljske učione postale i dugo dělovale, — kao u Špireji i Štrasburgu; kako su ini opet kladivom i dlětom u ruci izvodili umětne litine i rèz-

*) Govor Ivana kardinala Geissela, kolonjskoga nadbiskupa, rečen 11. rujna 1856. u pèrvoj glavnoj skupštini družtva kèrstjanskih umětnostih u Němačkoj.

Digitized by Google

bine — kao biskup Bernward hildesheimski; kako su svetjenici i redovnici Božje hramove resili slikami u živahnih mastilih i nabožnim usèrdjem, te kipovî Bogorodice i Svetacah s njihovom bogatom i dubokom symbolikom; kako su drugi kušali sreću u lèvnicah i kovačnicah, ini opet stali uz tkalački stan, da upravljaju prigotavljanjem cèrkvenoga ruha, koje bi bilo bogato i dostojno, kako dolikuje stanu Božjemu. Poznato je jednakim načinom obćenito, kako je jedan izmedju najvećih papah uredio cèrkveni pěv, da je ovaj od tada za posebni i značajni pěv cèrkve izabran, nesamo tečajem vèkovah sačuvao se do današnjega dana, nego ujedno u svom pobožnom, dubokom i ozbiljnom dostojanstvu postao izgledom i uzorom za sva vremena. Tako je cèrkva od někada nastojala oko umětnostih, a umětnici — svetjenici i světovnjaci — tvoriahu i proizvadjahu od nje naučeni i pod njenim materinskim okriljem.

Kasnije ipak s drugimi vremeni nastupi i drugi duh. Umětnost, ostavivši zemljište cèrkve i iznevěrivši joj se, stupi u svět; ona se htěde povratiti k starini, te u poganskom bitju i poganskom liku svoje preporodjenje, tako se to zvalo, postići. Da nebude više svět kèrstjanski u Bogu, to ne, već svět u svom prirodnom životu bez Boga predmetom njenih predstavah, da umětnost bude sebi samoj svèrha. No pošto je umětnost po světu dugo amo tamo basala i svuda gotovo na razni način tvorit pokušala, sasvim světovna, a negdě i skroz poganska postala, namisli opet u cèrkvu, no bez njenoga duha, se povratit. Više jošte, ona htěde, da se njezin světovni značaj i poganski lik prenese u cèrkvu, i u njoj važnost i priznanje steče. Odtale dolazi, što vidimo, kako je u naše cèrkve uz prava kèrstjanska umětna děla, kao pozne proizvodine boljega doba, unešeno svašta toga, što niti sučtvom niti likom svojim kèrstjansko nije. A drugačije nemogaše biti: jerbo je onomu, što se je radilo, manjkao duh cèrkve. Uz više gradjevinah, u kojih se hram Božji jošte prepoznati mogaše, dostasmo i drugih cèrkvah, koje premda umětno i prijazno izgledaju, bile bi za spravište, ili govoranu ili glasbenu kakovu dvoranu prikladne, ali za katoličku službu božju jamačno nisu shodne; jerbo nebiše upravo cèrkve. Razjasnjenje ovoga nedostatka sastoji u ovom prostom tvèrdjenju: Tko živahno neosětja, tko je Onaj, za koga se gradi stan, koj nije proniknut veličanstvom Onoga, koj ima prebivat u ovom stanu, nije proniknut ozbiljnom uzvišenostju obredah, koji će se u tom městu na slavu njegovu ovèršavat, taj nije kadar sagradit pravu cèrkvu. Istom tako dobismo za nakit naših cèrkvah slikah i kipovah, něku vèrst junakah i junakinjah, ili drugih neopreděljenih prilikah sa svakojakimi klasičnimi nadomětci, no sve to nebiahu Svetci. I to ćemo si lasno protumačit, kad uzmemo ovo na um: Tko život i osětjanje Svetacah nemože shvatit, taj ga nemože niti ponovit, a tko se nemože pomolit Svetcem, taj ih nemože nit u slici, nit u kipu predstavit. Na isti način polučismo novih cèrkvenih pěsamah u izpravljenom jeziku, pravilnom i blagoglasnom obliku, ali s plitkim sadèržajem suhoparne ćudoizpravnosti, stihotvorne naučne odlomke s hladnim umkaranjem, no bez dogme i věre, bez one životvorne věre, štono je od stolětjah obilatim potokom uzvišenih cèrkvenih pěvah i inih prosaičkih skladnjah tekla: te s toga ostaše i jesu one cèrkvene pěsme, kao bez dogme i věre, tako i bez žara i poleta. A šta da rečemo o „misah"? Uz više misah s dostojnim nabožnim sadèržajem, dostasmo množinu tako nazvanih misah — biaše običaj ili umětnički zakon, da svaki, koj je kakovu symphoniu, oratorium ili operu sastavio, za dokaz svoje svestrane sposobnosti pokuša skladat i misu — tako dostasmo misah, koje su umětno sastavljene, dobro promišljene, valjano motivirane, sa svom napravom dèrvenih i kovnih glasbenih nastrojah, udaranjem bubnjevah i talambasah sprovadjane skladnje, naměnjene dramatičkom i inim učinkom, shodne za muzikalne dvorane, kamo jedino spadaju, sasvim načinjene da potaknu čuvstva, al ne nabožno čuvstvo, u koje nit nediraju, — da probude sèrce, al ne za podignut ga na pobožnost k Bogu. Pobožni slušaoci kažu o takovoj misi: Uz nju neda se, nemože se molit; tim je ona sasvim ocěnjena — osudjena. K protumačenju ovakovih izrodah podaje nam ključ to, što onom, koj misu skladat hoće, neizměrna dubljina mise nesmije nepoznata biti. Tko kod podizanja pred pribitnim Bogom s podpunom věrom pokleknut nemože, nemože pokleknut s dušom i tělom, taj nemože nit sastavljat misah, taj će pravu u istinu katoličkim duhom proniknutu misu jedva znati i moći pěvat.

Tako se je postupalo u onom, što su zvali umětnost, to je ova umětnost pružila cèrkvi u gradjevinah i prilikah, u nakitu i pěvu. — No, hvala Bogu! počelo je bolje bivati. Usrěd tobožnjega sjajnoga bogatstva svakojakih umětninah opaziše već svuda u istinu krasoumni ljudi veliko, duboko i neizrečeno siromaštvo, i svuda se vidi pokret, da se tomu zlu doskoči. Graditeljstvo poče simo tamo stare hrame u pravom duhu popravljati, a nove cèrkve podizati, koje odgovaraju veličanstvu Gospoda, komu su stan; a ornamentika u dobar čas pomaže, da ih s dostojnom napravom svake vèrsti obskèrbi. Dočekasmo se ra-

Digitized by Google

dosti videći, kako staro vezilo, i sgotavljanje dostojna cèrkvenoga ruha pod vèštimi i pobožnimi rukami, kao nèkoč u najbolje doba, opet oživljuje. Slikarstvo i kiparstvo pokazaše već na više méstah prijatnim nemanje, kao i velelèpnim načinom, da im svèt Svetacah Božjih zatvoren nije. Cèrkveni pèv i cèrkvena glasba počeše takodjer opominjat se na svoje visoko zvanje, te su se opet povratile k svojemu vlastitomu, dugo zakopanomu i zaboravljenomu blagu, koje je poslè pape Gèrgura u cèrkvi uloženo.

Pa da sve to jošte bolje bude u sgradah i slikah, u uresih i pèvu, to si je vaše štovano družtvo stavilo za lèpi zadatak. Vi hoćete, da umètnost opet dodje do samosvèsti svoga svetoga zvanja, da naime služi na slavu Boga, na diku njegovih Svetacah, na nakit cèrkve a na lèpi izgled vèrnim. Zato je odluka vašega družtva, da umètnost opet kèrstjanskom bude. U to ime podaje vam cèrkva sa svojimi biskupi svoj blagoslov; jerbo to hoće i cèrkva. Cèrkva hoće kèrstjansku umètnost, kakova biaše prije kroz mnogo stolètjah. Uz to nećemo ipak, kako bi nam tkogod prigovorit mogao, da se starina, kakovu proizvedoše prošla vremena, uvede nepromènjena, jednaka u svemu i svačemu; neželimo samo robski naslèdnici starine biti. Ali što hoćemo to je, da se u ono vrème, kadno je umètnost van u svèt pošla i čak do poganstva zalutala, i iz koga se je, neobratjena poganka, utisnula u svetište, povratimo, da se tom vremenu pripojimo, kèrstjansku umètnost onoga vremena u njenih bogatih uresih proučimo, dalje razvijamo, u njoj napredujemo, te proizvodimo tvorine nove u duhu starih. U tu svèrhu treba nam prije svega, da si opet prisvojimo kèrstjanski i katolički duh, koj je sve to proizveo. Duh je, koj oživljuje. To je onaj duh, ona katolička vèra i krasoumnost, koja je od ozgor veličanstvenom gradnjom naših hramovah, čas u gothičkom, čas u byzantinskom slogu, počela, u žèrtvenicih se nastavljala, te odtud dolè u slikah i kipovih Svetacah, u kaležih i ciboriih, u monštranciah i relikviarih, u cèrkvenom ruhu i cèrkvenih zastavah tja do kadionicah i prostih križah ponavlja se, svuda jednaka i jednoista. To je ona vèra i krasoumnost, kojoj je cèrkva kuća Božja, i koja zato cèrkvu gradi i ukrasuje kao kuću, u kojoj prebiva Bog, i u koju ona ulazi sa strahopočitanjem i pobožnostju, te u njoj sveudilj, molila ili pèvala, osètja se u pribitnosti Boga, ka kojemu podiže ćud i dušu svoju. To je ona krasoumnost i vèra, koja s poniznim usèrdjem znade, da umètnost, koliko se god visoko popela, u cèrkvah samo pusluźnica biti i ostati mora, da je u njih samo vèrozakon samodèržec u svem obilju svoga veličanstva; da presveta žèrtva ono jedino veliko srèdište svih molitvah i svega pojenja treba da bude, uz koju glasbena misa u poniznoj podredjenosti samo sumoliti i supèvati smije, a ne da se bukom i vikom nadmetje, te napokon, da, čim se čednije i usèrdnije pridružuje, i čim poniznije uz svetu žèrtvu moli i pèva, tim joj je sbilja i istinitije njena sveta misa.

Ovu krasoumnost i vèru imadoše naši prednjaci; one su, koje proizvedoše sva ona velika i znamenita dèla gradnjom i slikanjem, nakitom i glasbom. A ovu krasoumnost i vèru hoćemo i mi — skroz i sasvim. Neka si ih naši umètnici proučenjem dèlah, što su ih prije proizvele, privlaste, neka se na onih dèlih uče umètnost, i medju nami neka oko nje nastoje. To je naša svèrha, a postignut i promicat ovu svèrhu, to je zadatak vašega družtva. Ala krasna i vrèdna zadatka! Da ga rèšite, k tomu vas neka obodrava odobrenje cèrkve i pohvala svegakolikog episkopata. Naprèdujte dakle u vašem nastojanju, a Gospodin, za koga radite, udèlit će vam milost, a za izprosit ovu, dajem vam ja rado svoj blagoslov. Naprèd dakle uz poslovicu: Domine, dilexi decorem domus Tuae, et locum habitationis gloriae Tuae. — Stvar se ova tiče Gospoda, komu svuda i svagda čest i slava!

Rèdki muž.

U Brukseli, stolnom gradu Belgije, možeš svaki dan prije podne viděti sèda starinu, kako u prostu odèlu ide na tèrg, odkud se za malo vremena vratja noseći pod pazuhom blèbac kruha, a u rukuh kus svèža smoka (putra) u listu, a u posudi mèricu mléka. Svaki, koj ga susretne na ulici s ovim tovarom, skine pred njim klobuk i nakloni mu se s počitanjem. Stanuje on u ulici „Rue du Marais" u ubogoj komorici, koje sve pokućtvo sastoji iz prosta dèrvena stolića, takovih stolacah, slamom propletena ložišta za spavanje i nèkoliko policah s knjigami. To je Joakim Lelewel, jedan izmedju najučenijih muževah našega věka, bivši ministar prosvète u Poljskoj, koj je po prevratu g. 1831. ostavio otaćbinu, te od g. 1833. živi u Brukseli, gdè se u takovoj samoći bavi izključno samo znanstvenimi poslovi i nauci, kojimi samo toliko steče, da iz nagradah za napisana dèla jedva živti može. Hraneći se samo radnjom rukuh svojih neće da prima ikakove pomoći, koju ma njegovi prijatelji i imućni zemljaci ponudjaju; odrekao su je takodjer stolice naučitelja povèstnice, što mu je podèlila belgijanska vlada. U najnovije vrème

zapisala mu je gospodja Druat 600 frankah godišnjega dohodka, no i ovoga dara nehtěde primiti ovaj učenjak, hoteći da od svakoga i svačega nezavisan bude.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba 20. studenoga. Danas u jutro sastalo se je duhovničtvo pèrvostolnoga okružja na jesensko věćanje, koje se je u nadbiskupskom gradu obdèržavalo. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup blagoizvolio je sam ovoj skupštini predsědati i rukovoditi joj věćanja; a pribivahu joj 23 duhovnika iz grada i okolišnih župah. Da neponavljamo ono, što je takovom prilikom već opetovano rečeno, i što u svakoj takovoj skupštini biva, stegnut ćemo naše izvěstje samo na one pretresane predmete, koji izvan posebne i městne valjanosti za ovo okružje, imadu i obćenitu znamenitost za ostale naše čitatelje. — Tako je uslěd poslědnjega za ovu skupštinu razpisanoga pitanja o ženitbenih zaprěkah, u kom je veleč. gosp. okružni bilježnik uzeo već obzir na s carskom poveljom od 8. listopada tek. god. novoproglašeni ženitbeni zakon, učinjena opazka, da bi skrižaljke za maticu věnčanih, kakove su dosad u gradjanskoj strani nadbiskupije propisane bile, zahtěvom istoga zakona shodnije urediti i nadodati valjalo. — Povela se je opet rěč o svetkovanju neděljah i blagdanah, o zaprěkah dostojna svetkovanja po gradovih i medju pukom obližnjih gradovom župah, o potrebi da se sajmovanje u veliko iz neděljah, gdě obstoji, prenese na dělatne dane, a u malo shodno stegne tako u vremenu kao i u prodaji samo na neobhodno potrebite stvari. Prečastni duhovni stol učinit će shodne korake, da se i onoj potrebi glede novih ženitbenih maticah, i zloporabam glede svetkovanja blagdanah doskoči. — Na koncu věćanja s radostju su članovi skupštine dočuli iz ustah svoga vèrhovnoga pastira, da će nj. uzoritost naskoro imenovati posebni odbor u poslu zaklade za nemoćne svetjenike, koj će, uzamši u pretrès sve osnove i predloge, što su ih pojedina okružja o tom duh. stolu podněla, izraditi privremenu naredbu o podpori ovom našem zavodu koli nuždnoj. toli pohvalnoj. Ova privremena naredba odmah će se uvesti u život, da nam zaslužni nemoćnici neostanu bez potrebite pomoći. Konačna i stavna ustanova glede iste nemoćničke zaklade pridèržana je odluci diecezanske synode, koje će se poslě zemaljskih synodah po cěloj carevini, kad k tomu prispije vrěme, obdèržavati.

— Dne 18. tek. měs. otišlo je sedam milosèrdnih sestarah iz ovdašnjega svoga samostana u Djakovo, da tamo dužnosti svoga čověkoljubnoga zvanja ověršuju. Ove sestre odpratio je onamo njihov ovdašnji izpovědnik veleč. gosp. Antun Traut. Samostan milosèrdnicah u Djakovu, od presvětloga gosp. djakovskoga biskupa Josipa Kukovića jurve osnovan i gradjen, a od sadanjega presvětloga gospodina biskupa Jos. Jurja Strossmayera velikim troškom dogotovljen i svimi potrebštinami obskèrbljen — započet će dakle naskoro kèrstjanskim obučanjem mladeži i gojenjem bolestnih Djakovu i njegovoj okolici one blagodati izkazivati, kojimi je svuda obilježeno plemenito dělovanje ovih sestarah, i kojih se već od više godinah i Zagreb uživa.

— U Varaždinu preminuo je ovih danah prečastni gospodin *Janko Babić*, kanonik začesanski, nakon kratkoga bolovanja u 76. godini života.

— *U Bèrdovcu* prestupio je u katoličku cèrkvu Vilhelm Šolc, bivši slědbenik augustanskoga věroizpovědanja. Ovaj čověk, zanatom tesar, rodjen je u pruskoj Slezkoj, ima mu 39 godinah, te se već dugo vremena bavi u Hèrvatskoj. Obredi naše cèrkve i izgledna pobožnost tamošnjega puka često mu ganuše sèrdce, kao što je sám višeput pripovědao. Napokon zaželi, da udionik bude ovako bogoljubne družbe, te da i njemu u svako doba bude prosto cèrpit iz onog čistog vrela spasonosnih blagodatih, koje su kèrstjanskom sèrdcu toli mile, poděljuju duši žudjeni pokoj, pobudjuju nabožna čuvstva, te podižu čověka k Bogu. Jošte prije svoga prelaza dolazio bi on često u župnu cèrkvu, i u njoj se u dubokoj pobožnosti Bogu molio. Na poslědku dozrije njegova nakana; on se odvaži na odlučan korak, te izjavi svoju želju veleč. gosp. městnom župniku. Od ovoga u svojoj nakani jošte više podkrěpljen, pošto je dovoljno ubavěšten o nauku katoličke cèrkve, položio je dne 16. t. m. věroizpověd katoličku u ruke istoga gosp. župnika Pavla Bellasa. Buduć je to u nedělju bilo, pribivaše ovom činu mnogo župnoga puka, u kog je ovaj prelaz znatan utisak učinio.

Iz Němačke. Iz ovogodišnjih računah družtva sv. Bonifacija vidi se, da je dělovanje ovoga družtva prošle godine lěpo napredovalo. Odkad je ovo družtvo ustrojeno, potrošilo je na podignutje novih missiah i učionah a na uzdèržavanje obstojavših 193,000 for. sr.; prošle godine unidje u peneznicu 31,610 for. Od pèrvašnjih godinah preostavša svota od 21,196 talirah okrenuta je prošle godine na blagotvorne svèrhe. Na čelu blagotvoracah ovoga družtva stoje car i carica austrianska, kralj i kraljica bavarska.

Iz Genfa. Nedavna sastala su se u Divonni četiri katolička i četiri protestantska duhovnika na učeni razgovor o věrozakonu. Na ovo bogoslovno borište dodjoše s katoličke strane gg. Abbéi Martin i Ravaux iz Francezke, Merveillod i Caillat iz Genfa; s protestantske strane gg. Bungener, Guers i Jaquet, propovědnici iz

Digitized by Google

Genfa i Boys, propovědnik iz Francezke. Razgovor trajaše od 1. ure poslě podne do 7. u večer. Vicomte de Bouchage, bivši francezki pair, Roland, mair iz Divonne, i Girard, bilježnik, svědoče javnimi očitovanji, da su pobědu oděržali katolički govornici. Usuprot propovědnik Bungener prisvaja sebi pobědu. To je obični poslědak ovakovih prepornih razgovorah; svaka stranka tvèrdi, da je pobědila, a nijedna neobrati druge; što je ipak kod ovoga razgovora u Divonni neobično bilo, jest to, što obadvě stranke priznaju, da se je ova preporna razprava kretala medju granicami parlamentarske pristojnosti.

Iz Turina. S ogradom sardinskih biskupah na predsědnika ministarstva donose novine zajedno naputak iz Rima na piemontezke biskupe i svekolíko duhovničtvo o tom, kako mu valja postupati s onimi, koji su pali pod cèrkvenu kazan podupiranjem, razširivanjem ili udělotvaranjem zakona o samostanih od 29. svibnja 1856. Sveta stolica podaje svim učestnikom ovoga zakona dovoljnu priliku, da se pomire s cèrkvom i njezinih blagodatih dionici postanu tako, da nepadnu u nikakovu opasnost glede svoga gradjanskoga ili službenoga položaja. Mogu naime pouzdano dotičnomu svomu biskupu predati opozovnicu, koja se neima nikad objaviti, ako bi dotičniku mogla u čem god smetati. Na isti način podana su shodna sredstva kupcem, upraviteljem i zakupnikom, kao i baštinikom i naslědnikom, koji štogod od samostanske imovine ili sada posěduju, ili će posědovati u buduće. Pače daje se u napredak katolikom dozvola, da smiju samostanski imetak kupovati, a gdě se može predvidit, da bi mogao doći u ruke nekatolikah, mogu ga kupit katolici bez posebnoga priznanja prava cèrkvene svojine.

Iz Korsike. Kao što naši Cèrnogorci imadu poslovicu: „Tko se neosveti, taj se neposveti“, tako i u više predělah Talijanske, poimence pako na ostrovu Korsiki, (domovini Napoleonovacah) vlada kèrvna osveta, (vendetta), koja često čitave porodice, pače cěle obćine do propasti stèrmoglavlja. Ta talijanska vendetta sastoji u tom, da onaj, komu se učini kakova krivda, netraži zaštite u zakonah, nego gleda da si izkali sèrdce osvetom; pa kad se nemože samom krivcu osvetiti, učini to na kom god drugom ma i najnevinijem članu njegove obitelji. Buduć pako obitelj, na kojoj je počinjena osveta, ravnim načinom porodici osvetnika žao za sramotu vratja, to ćemo lasno uvidit, kako kod ovoga nečověčnoga običaja, kadšto radi neznatne uvrěde, jedno ubojstvo drugo za sobom vuče, dok napokon s jedne ili druge porodice nikoga nebude, koj bi ovo kèrvavo dělo dalje nastavit mogao. — Dosad ništa neprudiahu krute kazni francezke vlade; u najnovije vrěme ipak pružala se prigoda, koja će možebit mnogo k tomu dopriněti, da se ovaj bezbožni običaj pomoćju nabožnih čuvstvah izkoreni. — U okolici obćine Agiuse pravo je ognjište talijanske vendette; dvě glavne porodice, Mamio i Basa, sa svimi žitelji više manje sprijateljene, življahu od više godinah pod jarmom kèrvne osvete, tako da je ova već više srodnih obiteljih s jedne i druge stranke zavila u cèrno. Naime jedan mladić iz roda Mamio porekao je prije više godinah ženitbeno obećanje, kojim se je děvojci iz porodice Basa zavěrio bio. Poslědica tomu biaše, da je najprije rečeni mladić rukom brata uvrědjene věrenice pao, a poslě toga je do měseca svibnja t. g. 61. muža, jedno děte i jednu staricu sa životom razstavila vendetta. Napokon je ipak opomenam i nagovaranju župnika i inih važnih muževah obćine i okolice za rukom pošlo opomenute porodice sklonit na pomirenje, koje na 29. svibnja biaše svetačno obavljeno. U to ime bude na širokom polju podignut častni križ, oko kojega skupiše se razporne stranke; porodica Mamio 324, porodica Basa 263. glavah na broju jaka. Za kratki čas izadje iz porodice Basa sědi starac, ode do križa i klekne; pomoliv se Bogu ustane i na glas zavapi: „Qui sia sepolta la vendetta, e pace a noi tutti!“ (Ovdě da zakopana bude osveta, a svim nam da je mir!) našto glavar porodice Mamio izstupi iz reda, ode do križa, i tamo se oba najstarija muža znamenjem mira ogèrle i poljube. Za njimi povedu se svi kotrizi obiuh porodicah; pa izvuku križ, i jedan ljudesina iz obitelji Mamio odnese ga u cèrkvu, gdě ova svetačnost bude sv. misom dokončana. Nadaju se, da će ovaj lěpi priměr pomirenja blagotvorno dělovati na narav osvetoljubivih Korsikanacah.

Iz Napulja. Jedan franciškan, sabirajući po Napulju milostinju, dodje i u jedno svratište i zamoli někog stranca za prinesak. Ovaj strese s glavom i reče: „Moj prijatelju, da vi znate, tko sam ja, nebiste se na me obratili bili. Ja nedèržim ništa do vaših Svetacah, nit nevěrujem u vašega Spasitelja, a i vaš red kod mene nevalja ništa. Ja sam izraelitjanin.“ Ubogi franciškan gledaše ga prostosèrdno i odgovori mu spokojno: „Što ja kupim, nije samo za nas, već za sve uboge i stradajuće, koji dolaze pred naša vrata. Mi nepitamo nikoga: je li kèrstjanin ili židov, katolik ili protestant? Pa i kad bi znali, nebi niti krivověrcu uztegnuli pomoći.“ — Tudjincu se moglo na obrazu viděti, da ga je ovaj nenadani odgovor ganuo, spustio je několiko piastrah (napuljskih talirah) u zaklopčicu veleći: „Věrli brate, dodjite svaki dan k meni po dar; ja ću ovdě ostat do 14 danah.“ Tako i bude. Stranac biaše darežljiv dobrotvorac — jedan izmedju gospode Rothschildah.

Iz Sicilije. U Palermu, glavnom gradu ovoga otoka, pobudio je obćenitu pozornost udivljenja vrědnom učenostju jedan 10godišnji děčak *Girolamo di Majo.* Izvan svoga materinskog talijanskog jezika govori i piše on savěršeno engleski, francezki, španjolski, latinski i starogèrčki; uz to se svatko divi njegovoj věštini u

Digitized by Google

prirodnih znanostih, kanoti u siloslovju i lučbi, zatim u zemljopisu i pověstnici. Učitelj mu je svetjenik Natoli, koj opaziv slučajno izvanredna svojstva njegova, skěrbi se, buduć je sirota, za njegovo odgojenje i obučanje. Kralj napuljski dočuv o rědkih sposobnostih ovoga děčaka i obsvědočiv se glavom o njih, naznačio mu je 400 godišnjih dukatah do 21 godine života, da se čim bolje uz tako lěpe dare naobrazi.

Iz Carigrada javlja „Constitutionnel," da su nesjedinjeni jermeni, koji su spremni na sjedinjenje s Rimom, svoga patriarku prisilili, da se okani časti. Ova stvar mogla bi veliku znamenitost steći, vlada je izjavila, da se u nju pačat nebude.

Iz Jeruzalema. Poslanje židovskoga učenjaka g. Dra. Ljudevita Aug. Frankla u Jeruzalem, da tamo po naredbi Jelisave Herz-Lämel-ove, koja je potrebitu glavnicu uložila, otvori učionu za židovsku žensku mladež, u kojoj bi se ova izvan věrozakona i ćudoredja obučala i u drugom potrebitom znanju, slabo je pošlo za rukom, pa to radi protivljenja jeruzalemskih židovah. Već doček, koj je Franklu u dio pao, biaše hladan i neprijatan. Sutradan, kada je Frankl pregledavao hram, sastao se je s više čoporah židovah, kojim je uzrok svoga došastja razlagao. Jedan od tih nagomilanih slušateljah reče mu: „Nam netreba učione. Ovdě na ovom svetom městu nesmije se ništa preinačiti, dok nedodje mesija." Dan kasnije obděržavana je skupština rabbinah i predstojnikah židovske obćine (u njoj ima austrianacah, poljakah němacah), u kojoj je medju 25 glasovah osam odvětah izjavilo se proti spomenutom děvojačkom zavodu; tim bi malo ne sav Franklov trud bezuspěšan ostao bio. Odmah poslě skupštine, u kojoj je, premda neznatnom, većinom ustanovljenje rečenoga zavoda odlučeno, počeše protivnici javno pozivati židove, da se na zapadnoj strani hrama sakupe, i tamo za uklonjenje zalah, što će ih ovo novarenje prouzročit, Boga mole. Istom pošto je austrianski konsul predstojničtvo židovske obćine opomenuo, da svaku demonštraciju zapréči, a Kiamil-paša javno pohvalio vèrhovnoga rabbina, što je za zavod glasovao, umiriše se uzbunjenici, te je u rečenu svèrhu kupljeno shodno město.

Iz Damaska. Jedan francez, koj se je nedavna uputio u ovdašnji veliki mečet, da njegove starine prouči, bude za kèrstjanina spoznat, kamenjem napadnut i malo ranjen, dok su ga nadošavši poslužnici od daljnih zlostavah izbavili i kroz vrata na polje bacili. Francez se je radi toga pritužio paši, al dobi za odgovor, da mu je čin posve neshodan bio; ako je htio u džamiju ići, bilo mu je prije o tom ubavěstiti vlasti, koje bi bile već shodne korake učinile, da od nikoga zlostavljen nebude. Francez branio se je time, što je i vojvoda brabantski isti ovaj mečet posětio; no on biaše unj s velikom vojničkom pratnjom vodjen, pa je paša i druge naredbe učinio, da se svaki nemir prepréči. — Javljaju iz Bajruta, da se onamo vratio novi sirski patriarka s potovanja, koje biaše poduzeo u više stranah Europe, da kupi milosèrdne prineske za svoje duhovničtvo i gradjenje cèrkve. Bivši u Rimu dobio je nalog, da svoju stolicu prenese u Mardin u Mesopotamiji, a Sirija pridèljena je biskupu, koj sědište svoje u gradu Nikde imade. I ovaj biskup je prije duže vremena po Europi putovao i znatnu podporu sakupio.

---

* U englezkoj sabornici nije niti ove godine prodèrla zakonska osnova, kojom bi se bila imala proglasit podpuna emancipacia židovah. U nižjoj sabornici primitu osnovu zavèrgoše članovi višje gospodske komore s 180 glasovah proti 145.

* Družtvo katoličkih kalfah u Monakovu usrećeno je posebnom poslanicom sv. otca, kojom nj. svetost tomu družtvu podèljuje apoštolski blagoslov. Družtvo ovo steklo je već svoju vlastitu kuću, a broji 30 sdruženih družbah.

* Gjurski kaptol izabrao je za kaptolskoga vikara biskupa Žigu Deakya.

* Pèrvostolnik ugarski stožernik Scitovsky predao je ostrogonskom kaptolu 10,000 for. sr. u ime zaklade za novu ostrogonsku basiliku.

* Měseca rujna poduzelo je 10 duhovnikah i 4 světovnjaka hodočastje iz Francezke u svetu zemlju. Ovom pobožnom karvanu biaše se pridružio i g. Hoványi, velikovaradinski kanonik, koga je parižki upravljajući odbor načinio vodjom ostalih francezkih putnikah.

* Dne 12. listop. blagoslivljane su ogromne orgulje u glavnom hramu u Ulmu. Sgotovio ih je slavni meštar Walker, sagraditelj novih orguljah pèrvostolne cèrkve u Zagrebu. Koliko nam je znano, ove orgulje u Ulmu bit će valjda najveće na světu. Imadu 94 proměne t. j. registra, 18 měšinah, 2 pedala, 4 manuala, a 6,286 različitih piskah, sopilah i sviralicah.

* Uvadjanje učionah na pustah ugarskih dobro napreduje. U peštansko-budimskom upravnom okružju uvedeno ih je dosad preko 90 s 6,000 učenikah.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Jakob Mušević, župni pomoćnik u Zlataru, postao je župnik u Loboru; a g. Balthasar Balog, župni pomoćnik u Kutini, imenovan je zakletim pisarom duhovnoga stola.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 48. — TRČAJ VII. U SUBOTU 29. STUDENOGA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O potrebi i mogućnosti objavljenja božjega.

Poslanica 2. prijatelju N.

(Konac.)

Čuj sada prijane! kako sam pojmio potrebu i mogućnost božjega objavljenja s gledišta opisanoga u pèrvoj mojoj poslanici. Netvèrdim doduše, da su ovi dokazi najdublji, ali to věruj, da su umirili težku unutarnju borbu duše moje.

a) Sv. pismo kazuje, da je G. Bog smèrtju zaprětio pèrvomu čověku, ako prestupi njegovu zapověd Gen. 2, 17. — Sv. Pavao piše: „Plaća grěha je smèrt“ Rimlj. 6, 23., a sv. Jakob veli: „Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem.“ Jak. 1, 15. — Dakle sam lahko uvidio iz ovih izrekah sv. pisma, da bi pèrvi čověk poslě grěha morao bio umrěti, a s njim bi naravno propalo i sve potomstvo, kojega bi imao biti otac. Odovud sam izvadjao, da je nastala bezuvětna potreba objavljenja božjega drugotnoga i to spasenjem. Nezahtěvaj sada od mene, da ti opišem, kako je čověk spašen; sada bo samo o potrebi objavljenja govorim.

Da bi propovědnici humanisma dobro promotrili samo ove redke sv. pisma, nebi pisali na štetu kèrstjanstva svoje „Ideen zur Geschichte der Menschheit,“ niti „Geschichte der Menschheit und der Kultur“; jer bi uviděli, da čověčanstvo ima pověstnicu jedino uslěd spasenja po Isukèrstu. — Pitat ćeš možebiti prijane: kako je to, da sada grěh neradja kod pojedina čověka smèrti, barem ne one, koju cèrkva naša označuje kao razpad duše od těla? — To ćeš uviděti iz promatranjah niže stavljenih.

b) Sada stavimo, da bi pèrvi čověk po učinjenom smèrtonosnom grěhu mogao bio ostati živ — naime živ kao čověk — jer netvèrdim, da bi se njegva duša ili tělo imalo sasvim uništiti, nego bi se poradi grěha morala samo razstaviti ova dva sućtva različitoga života, premda bi svako po vlastitosti svoje naravi moglo živěti. Velim dakle, da bi Adam bio ostao živ i razplodio svoje pleme i da bi ga bio Bog podučio u svih dužnostih prema sebi, u načinu kako mu ima služiti, i da ga je podučio, kako bi za grěhe zadovoljiti mogao (što je naravno nemoguće) — ipak nebi g. Bog mogao drugačije smatrati njega i njegvo potomstvo, nego kao grěšno, u protuslovju sa svojom voljom živuće bitje, rěčju da bi čověk i znao zadovoljiti za grěhe, ipak nebi mogao zadovoljiti uprav zato, jer je grěšnik. Čověčanstvu bi manjkala mogućnost zadovoljiti za grěhe, manjkala prava krěpost, dakle i blaženstvo. Ovim sam se osvědočio o potrebi objavljenja, te sam se zadovoljio s dokazi, što ih katoličko bogoslovje za ovu istinu navadja. Nemoj reći, kao što sam někad ja u svojoj ludosti govorio: ovakovo objavljenje čověk nije želio: on se nasladjivaše svojom lažljivom neodvisnosti od Boga, dakle mu nije bilo ni potrebito. Ovo ću rěšiti, kad budem govorio o mogućnosti objavljenja.

Za onda, kad sam istinu tražio, biahu mi one rěči sv. Augustina, kojimi naziva čověčanstvo „massa damnata“ — lapis offensionis. Isto tako smutjivahu me rěči neznabožacah, koji vele, da G. Bog za osvetom teži stranom zato, što je grěh jednoga čověka svim potomkom u grěh upisao, stranom pako, što je tražio za grěb zadovoljštinu kèrvnom žèrtvom svoga Sina, kao što to kèrstjanstvo uči. Ni onoga nisam mogao razrěšiti, što protivnici naše sv. věre predbacuju nauku katoličke cèrkve, kao da ona uči Boga nepomirljiva. Čuj kako ovi sbore: „Die römische Kirche hat sich selbst den Todesstosz gegeben, hat ihren Selbstmord vollbracht an dem Tage, wo sie Gott als unversöhnlich erklärte.“ — Spiridion od George Sanda (Marquise Dudevant) S. 250. Ali

Digitized by Google

sva ova postaše mi razgovetna kad sam došao do onoga vèrhovnoga načela, što sam već spomenuo, naime da Bog nemože grèšno čovèčanstvo drugačije smatrati, nego kao što obstoji faktično u protuslovju s njim, nemože ga smatrati nego kao takovo, koje je protivljenjem svojim bez Boga, dakle naravno „massa damnata." — No spasenjem „massa damnata" postade „massa redempta." Radi spasenja, koje imamo u Isukèrstu, drugom Adamu, može se smatrati čovèčanstvo za odkupljeno; može se smatrati kao takovo, koje grèhom svojim učini uvrèdu neizmèrnu, komu ipak padoše u dio neizmèrne zasluge Isukèrstove, kojih dionikom može svaki pojedini postati. — Čim je bila veća opornost grèšna čovèčanstva, tim je imala biti veća Spasiteljeva pokornost. Pak zbilja biaše on ponizan i pokoran do smèrti križa, on koj je „vèčno slovo Otca", uzè na se posao spasenja i odkupljenja jedino iz ljubavi prama nam. Zato bi se čovèčanstvo moralo prignutimi koléni klanjati ovoj ljubavi, a ne nazivati Boga nepomirljivim; moralo bi oplakivati i bèžati grèhe, pak polag Spasiteljeva primèra u pokornosti i skrušenosti pokoru činiti.

Da bi ljudi pojmili spasenje, vèrozakon, cèrkvu, koja spasenje navèšta, i milosti spasenjem zaslužene, nebi doista pleskajuć od veselja trubili u svèt onu lažljivu vèst, da je našemu vèku prosvèta u dio pala, da je naš vèk uvidio onu veliku istinu, „dass man ohne allen Dogmen ein ehrlicher, in jeder Beziehung durchaus würdiger Mann sein könne" G. F. Kolb. Pforzheim 1843; nebi neuke podučali, da sva bitnost i jezgra kèrstjanstva sastoji jedino u ljubavi Boga i bližnjega, da cèlo bogoštovje sastoji u duhu i istini, da su sve za sada obstojeće religiozne različnosti samo glede forme a ne bitnosti; nebi trubili u svèt, da nam netreba dogmah, otajstvah itd. kao što se to tvèrdi u „Rom unter den drei letzten Päpsten" von J. G. Köberle 1846.

Sada ti mogu, dragi prijane! odgovoriti na pitanje: zašto nije sada smèrt plaća grèha? — Odgovaram, jerbo nije sada pojedini čovèk zastupnik cèloga čovèčanstva, nego je samo potomak, potomak i grèšnoga i spašenoga plemena. On je sučlan plemena, u kom obstoji grèh; ali je uslèd spasenja moguća pokora i krèpost. Tako dakle kao što imade čovèčanstvo dva zastupnika, dva Adama, jednoga grèšnoga, a drugoga, koj je nam u svem jednak izim grèha, tako je i život pojedinoga medju grèhom i krèpostju, medju smèrtju i životom. Ti znaš da ja nisam rèčit, pa ti zato naznačujem, gdè ćeš na ovo pitanje veleuman odgovor naći, naime u „Janusköpfe zur Philosophie und Theologie" von J. H. Pabst S. 96.

c) Kad sam dublje stvar promatrao, uvidih, da bi čovèčanstvo neimajuć ljubavi bilo „aes sonans et cymbalum tinniens", makar bi i moglo imati obstanak poslè učinjenoga smèrtnoga grèha, ma i znale sve tajne neba, sredstva za spasenje, pa ma imalo znanost angjeosku. A odkuda bi čovèčanstvo uzelo ljubav prama Bogu, s kojim je poslè grèha živilo u protuslovju? Odkuda bi imalo ljubav, da mu je nije Bog prije pokazao, i to takvu ljubav, kojoj se divi nebo i zemlja, ljubav, da je dao svoga jedinorodjenoga Sina, da spasi svèt? Odkuda bi uzeli ljubav, da nas nije preblagi Sin Otca nebeskoga tako ljubio, da je svoj život za nas dao, da imamo mi život i to u obilju? — Dakle i s ovoga obzira biaše bezuvètno potrebno objavljenje božje spasenjem; jer bi nam bez božje ljubavi sva znanost bila bezkoristna; a ovu uli u naša sèrca ljubeći nas Bog. — Ovako sam, ljubezni prijane, pojmio potrebu drugotnoga božjega objavljenja; a sada ću ti opisati, kako sam pojmio mogućnost istoga.

Kad sam mislio o mogućnosti božjega objavljenja, nisam pitao, da li se može Bog u obće posredno ili neposredno objaviti? da li on može čovèku istine očitovati? da li ga tako u slobodi prèči? ili da li ima čovèk osètila, kojimi bi mogao pojmiti objavljenje i ima ili samo spadajuća? Ja sam samo promatrao, je li se je Bog mogao objaviti čovèku kao grèšniku, poslè kako je naime ovaj stupio u protuslovje s njim, te mu se faktično opro? — Promatrao sam, je li bi što koristilo čovèčanstvu objavljenje, da je moguće? Ovu tegobu nisam mogao tako lahko razrèšiti, te osvèdočiti i umiriti uzkolebani duh svoj. Ali odkad sam si za načelo uzeo one, što sam gori više naveo, da je naime drugotno božje objavljenje odmah po učinjenom grèhu nastupiti moralo, od onda sam pojmio i mogućnost ovoga objavljenja.

Uvidio sam naime, da se čovèčanstvo poredom razširuje, dakle da naše pleme nije skupno, kollektivno, nego organičko ustrojno cèlo. U takvu pak položaju dèli svaki pojedini sudbinu cèle vèrsti, na koju spada. Ovaj zakon prirode jest obći. Kod takova položaja moguć je drugi zastupnik svega čovèčanstva, koj bi nam mogao pribaviti spasenje, kao što nam je pèrvi pribavio prokletstvo. Da bi čovèčanstvo bilo kollektivno cèlo t. j. da su se svi ljudi faktično opèrli Bogu slobodnom svojom voljom, onda bi spasenje bilo nemoguće, kao što imamo primèr u angjelih. Ali u čovèčanstvu, gdè je svaki pojedini samo potomak zastupnika i otca Adama, može od božje strane mèsto pravice nastupiti milosèrdje; moguće je zastupničtvo drugo od pèrvoga posve različito. Pojedini član cèloga plemena može na-

Digitized by Google

slěditi zastupnika, kojega mu volja, ili pèrvoga ili drugoga; može slěditi grěh ili krěpost. — Dakle mogućnost objavljenja božjega po učinjenom grěhu praotacah naših stoji, kao ponajviše i sva mogućnost, u Bogu i njegovoj ljubavi. Dakako da Bog nemože stupiti sam sobom u protuslovje, što bi se pak dogodilo onda, kadno bi bilo cělo čověčanstvo, na jedan put stvoreno, sagrěšilo i opèrlo se njegovoj volji, a on ga nebi smatrao za grěšno. Nu jer se ljudi razplodjuju porodom, te nije svaki osobno sagrěšio, premda stupi u družtvo čověčansko grěhom okaljan: zato je od Božje strane moguće milosèrdje, moguć drugi Adam, duševni otac pokolěnja ljudskoga; moguća je u svakom potomku odluka naslěditi ili grěšnoga Adama ili Spasitelja. Dakle mogućnost božjega objavljenja spasenjem ima svoj temelj u istom položaju čověčanstva. —

Pa je ovo moguće spasenje Otac milosèrdja udělotvorio onda, kad je dao jedinorodjenoga Sina, da spasi svět; kad je ovaj Sin svojom pokornosti svladao nepokornost Adama, te nam pribavio milost Božju. . Sada dakle stoji svaki pojedini čověk medju pèrvim grěšnim otcem, i otcem duševnim, Spasiteljem Isukèrstom, te može slobodnom svojom voljom slěditi jednoga ili drugoga. Lěpo li ti o tom govori, moj prijane, valjda tebi poznati spisatelj (Die Jungfrau Maria und der göttliche Plan von August Nicolas. Regensburg 1856). „Wenn Adam uns herabstürzte, so hebt uns Christus wieder empor, er hält uns im Kampfe aufrecht, er ermuthigt uns und reicht uns endlich die Krone. In diesem Sinne kann man sagen, dass wir ebenso Herrn unseres Geschickes sind, als wenn wir nicht aus Adam geboren wären, oder als ob er seinen Fehler nicht auf uns vererbt hätte. Wir können seine Erbschaft zurückweisen und die des Himmels ansprechen. Wir können diese Geburt gleichsam wiederholen, und sie gegen eine bessere austauschen, wir können wiedergeboren werden, diess sagt Christus zu dem Pharisäus Nicodemus Joan. 3. 3. —

Ovi dakle dovodi umiriše dušu moju, te me dovedoše do světla; zato sam ti je prijane napisao i otvorio ti svoje sèrce. Iz svega ćeš uviděti, koliko mi je stalo do istine, i kako sam ju mučno tražio i našao. Ako ti imadeš drugih dokazah, ako si ti drugim putem došao do istine, piši mi, ja ću je rado čitati a sěgurno i uvažiti onu apoštolsku opomenu: „Omnia probate, quod bonum est, tenete.“ Ostaj s Bogom! —

Andria Stipić,
župnik čuntićki.

Cèrkvenim zaštitnikom na izgled.

Cèrkvenim zaštitnikom za izgled može služiti pokojni grof Gjuro Festetić. U tom obziru bit će dosta navesti samo jednu cèrtu iz njegova života, kako je naime on Janku Horváthu, kasnije biskupu bělostoličkomu, podělio opatiju bahotsku i župu kesteljsku, na što mu je pripadalo pravo.

Grof Festetić rado i prijazno je saslušao mněnje svakoga čověka, al činio je vazda samo ono, što mu se je najbolje vidělo, pa je vèrlo rědko pogrěšio.

S rečenom bahotskom opatijom sdružena je i župa u Kestelju, te biaše svakako vèrlo dobro město, osobito u ono vrěme, kada je Kestelj cvětom cvao. U cěloj Ugarskoj nebiaše za onda města, gdě bi toliko izvèrstnih muževah zajedno živilo, kako u rečenom. Nije dakle čudo, što se je za izpražnjenu opatiju i župu u Kestelju prijavilo mnogo prosacah; no grof neobreče je nikomu. On nakani u izboru oprezan biti.

Šest tjedanah zasebice odvezao bi se svake nedělje někamo, a nitko nije znao kamo; kočijaša su badava pitali, jerbo mu je grof strogo zabranio, da tajne pod živu glavu nikomu neoda.

Kasnije se saznalo, da je grof išao slušat propovědi svetjenikah, koji su ga za opatiju zamolili bili. On ih je slušao, što nijedan od njih nit slutio nije; jerbo je dolazio u cèrkvu u ponošenih haljinah, a ostavljao je karuce izvan městah, samo da ga ničim neprepoznadu.

Medjutim sve te propovědi nebiahu grofu po volji; ali ujedno dočuje, kako puk hvali župnika u Szölös-Györöku, Janka Horváthu, — zato odluči onamo buduće nedělje otići, da i njega čuje.

Grof nije poznao Horváthu; s toga dodje bez svake skrovitosti u cèrkvu, gdě je kod pèrvih klecalah stojeć slušao propověd, koja mu se je sve više latjala sèrdca; napokon oboriše se i suze niz lice tronutoga slušatelja.

Propověd se dokonča, a puk se razidje svojim kućam, a naš grof skopči svoj žuti ponošeni kaput, u kom je više kakovom talijanskom siraru, nego li ugarskom grofu naličio, i čeka na župnika, koj je put svoje kukavne tèrstikom pokrite kućarice stupao.

Grof stupi predanj odkritom glavom, poljubi ga u ruku, a Horváth je mislio, da je to kakov ubog čověk.

— Hvaljen Isus! reče grof.

— Uvěke, Amen! odpozdravi pobožno svetjenik.

— Ja bi vas, velečastni gospodine, rado za něšto ponizno molio.

Digitized by Google

— Čim vam mogu pomoći, pobožni zemljače? zapita Horváth nenadano zatečen.

— Kad bi znao, da mi vi, duhovni otče, nećete odbiti prošnje, umirili bi mi dušu.

— Ako uzmognem izpunit vam želju, učinit ću rado, to mi je sveta dužnost! obodri Horváth neznanca.

— To ćete vèrlo lasno učiniti, gospodine župniče.

— Nije li to suprotivno mojim dužnostim, što ih imadem kao čovèk i duhovnik?

— Kad bi to bilo, nebih se bio usudio nit progovorit.

— Dakle očitujte se, prijatelju.

— Primite, velečastni gospodine, něšto od mene.

— Pod napomenutim uvětom! — Pa šta takova da primim od vas?

— Kesteljsku župu i hahotsku opatiju, odvrati smireno grof.

Horváth se prene i gleda začudjen čověka, s kojim je govorio.

— Sbilja, ja sam zaboravio reći, prida grof, da sam grof Gjuro Festetić iz Kestelja.

— Pa ste mi vi, gospodine grofe, poljubili ruku?

— Vi ste moj duhovni otac, i ja očekivam od vas, da ćete me upokojiti.

— A zar niste vi, gospodine grofe, za to sposobnijega čověka mogli naći?

— Već ga šest sedmicah tražim, pa sam ga tekar danas našao; nedopustite, velečastni gospodine, da moji vèrni jošte drugih šest tjedanah ostanu bez duhovnog skèrbnika.

Horváth je primio ponudjeno si město, i jošte isti dan odvezao se s grofom u Kestelj. Sutrandan skupilo se tu mnogo gostovah, a nitko nije pomislio na naimenovanje, dok nije kod oběda grof čašom u ruci nazdravio Horváthu kao kesteljskom župniku i hahotskom opatu.

Sada je istom kazao, gdě je poslědnjih šest neděljah bio i u kakovom se poslu bavio.

Izbor cara medju rimskom mladeži.

U svetom gradu kèrstjanstva nenastoji se samo oko toga, da se napreduje u bogoslovnih i kanoničkih znanostih, nego su poglavice cèrkve vazda velikom brigom skèrbili se i za to, da pučku mladež potaknu na napredak u kèrstjanskom nauku, a medju ovimi mladimi kèrstjani da pobude koristno natěčanje i zakonito počitanje naučne vèrline.

Medju inimi s ovom pohvalnom naměrom uvedenimi običaji, koji su jošte do danas i svoju dražest i sav svoj upliv uzdèržali, odlikuje se svakogodišnji veliki stečaj na izbor cara i carevićah kèrstjanskoga nauka. Natěčaj ovaj biva u cèrkvi plačne (del pianto) Gospe u nazočnosti odbora, komu članove imenuje kardinal-vikar, a ovaj odbor predsěduje natěčaju i odlučuje nagrade. Natěcat se mogu děčaci svih rimskih župah i učionah na predlog svojih nadležnih župnikah i učiteljah, a ovi, kako se po sebi razuměva, gledaju na to, da se samo takovi učenici izaberu, koji su kadri njihovim župam i zavodom osvětlat lice. — Netreba misliti, da je ovo samo natěčaj pameti i pamtenja, jerbo onaj, koj katekizam najbolje naizust znade, i najviše toga u pamet stèrpat može, nije jošte siguran, da će odèržat pobědu. Nisu ovom prigodom zadovoljni samo mekaničkim izpitom, nego se zahtěva, da pobědnici u svojih odgovorih na věšto im stavljena pitanja dokažu, da im znanje nije omedjašeno samo na povèršinu golih rěčih, nego da su proniknuli u isti duh i sućtvo nauka.

Ova u Rimu pučka svetačnost i lětos je na koncu školske godine ovèršavana, te něke posebne okolnosti podaše joj osobitu cěnu. Došlo je na nju 99 tražiteljah, od kojih je 28. dopitana nagrada. Od ovih poslědnjih 12 ih biaše iz učione u Ripetti, koju je kneginja Borghese osnovala a sveudilj ju ova kneževska porodica uzdèržaje, pa u ove dvanaestorice biaše car, drugi i treći carević, i Alfiere iliti zastavnik, dakle četiri dostojanstvenika izmedju šest za izbor opredèljenih. Ovakova čast nije jošte u ovolikoj měri rečenoj učioni u dio pala, te su s toga odsutnoga kneza Borghese bèrzojavom izvěstili o neobičnoj pobědi, što su ju mali učenici njegove škole stekli. Istim putem naložio je knez, da mladi vladar u istom zavodu prima podvorenje, što mu po običaju pripada. U to ime bude u dvorani naměšteno prestolje od rumene kadife, a ostala dvorana bogato nakitjena. Svetačnosti trajahu dva dana. Cèrkveni dostojanstenici, svetjenici, rodjaci i prijatelji carevi i carevićah dolaziahu, da im čestitaju, da nerečemo da im se poklone, a mladi car, od dviuh carevićah, zastavnika i osam drugih kolajnami urešenih mladićah okružen, uživno se je čedno svoje poběde. U ime ovoga dvodnevnoga cara i carevićah, kojim kod kuće možebit nedostaje kruha, ponudjahu kneževski poslužnici gostom slaštice i razhladno pitje; jerbo je knez ovu svetačnost o svom trošku uredit dao, pa je ona njegovom darežljivostju toli sjajna bila, da su joj sreću sve ostale rimske učione zavidile, u kojih će se dugo jošte o njenoj slavi i sjajnosti pripovědati.

Digitized by Google

Prestolje je ostalo u dvorani, na kom je car kèrstjanskoga nauka u dan, kada su nagrade dèljene, drugiput svoju pobèdu slavio u učioni, koju je polazio, i koju je toli lépo odlikovao.

Ovakov car dobije iz zaklade, što je s cèrkvom del pianto skopčana, 50 rimskih škudah i srebèrni križ, koj kod javnih provodah i svečanostih, kojim pribiva, na pèrsih nosi. Carevići i zastavnik dostanu takodjer novčanu nagradu, svaki po 40 for. sr. Najlépša ipak povlast ovoga mladoga dvora sastoji bez sumlje u tom, što bude predstavljen sv. otcu, te se k audienciji u sjajnoj papinskoj kočiji vozi, a Pio IX. pokazao je osobitim načinom svoje blagovoljenje caru g. 1856. pošto je dočuo, da on s dva carevića i zastavnikom pripada učioni kneza Borghese.

Po običaju poklonio je papa tom caru 10 škudah i srebèrnu kolajnu u toku, na kojoj ima na jednoj strani prilika sv. otca, a na drugoj proglašenje prečistoga začetja. I ostali dostojanstvenici dobiše običajem propisane darove, te dočim im je sv. otac na odlikovanju čestitao, podao im je ujedno několiko mudrih i otčinskih opomenah glede izbora stališa.

Dopisi.

Iz Draganca 16. studenoga. Danas je u ovoj župi okružja ivanićkoga ovèršena rědka i izvanredna svetačnost, koja će, tako mnijem, i Vaše čitatelje zanimati, i zato se prihvatih pera, da Vas o njoj na kratko izvèstim. Biaše naime slavljena petdesetogodišnjica misničkoga službovanja, koju je ovoměstni velečastni gosp. župnik, Antun Rupani, lětos navèršio; a rečeni dan bi odlučen, da isti g. župnik svoju petdesetnjaču, tako zvanu drugu mladu misu, svečanim načinom Bogu prikaže. U tu svèrhu dodjoše u rečeni dan iz cěloga gotovo okružja, neobziruči se na zločesto vrěme i hèrdjave pute, sva susědna štovana bratja svetjenici i gospoda vojnički častnici, da svojom prisutnosti k uzvišenju i sjajnosti svečanosti něšto doprinesu, pa i da svoje štovanje i ljubav gospodinu jubilantu pokažu.

Ovaj rodjen je u Rěči, u hèrvatskom primorju, dne 11. sèrpnja 1784. Pèrvu mladu misu žèrtvovao je Višnjemu na 10. studenoga 1806, te bude odmah poslan u Ogulin za duhovnog pomoćnika, odkud poslě devet měsecih postà župnikom u Munjavi (Josephsthalu), sènjske biskupije. Godine 1809. za vrěme francezkoga rata, uzev si župnog upravitelja, ode za bojnog duhovnika u Talijansku, odkale g. 1810. povrativši se u domovinu bude u nadbiskupiju tada jošte biskupiju zagrebačku primit i kao župnik u Cigleno naměšten. Ovdě poslovaše revno u vinogradu Gospodnjem kroz 19 godištah. Po iztečenju ovoga vremena bi preměšten kao župnik u Draganec, gdě do danas neumorno oko duhovnoga pastirstva nastojeći dočeka rědko veselje i izvanrednu milost Božju, koja malo kojem svetjeniku u dio pada.

Obratimo sada svoju pozornost napomenutoj svečanosti. U 10½ satih krene uz tutnjavu zvonovah i pucnjavu mužarah provod iz župnoga dvora put cèrkve. Za znamenjem spasenja križem stupahu najprije župljani mužkoga spola, za njimi gospoda vojnički častnici, na čelu im obćeljubljeni satnik satnije začesanske g. Gjuro Dodek, poslě ovih slědjaše svetjenstvo cèrkvenim ruhom zaoděto, predvodjeno velečastnim g. župnikom Ivanom Samuelom, komu dvostruku službu obrednika i propovědnika ovèršavajućem u jednom i drugom obziru pripada dvostruka hvala. Napokon idjaše pod nebnicom s nakitjenim štapom starosti u ruci štovani starac i današnji svečar, koga kao pobočnik i rukovodja pratiaše velečastni gosp. Ivan Ivančić, izsluženi podarcidjakon i župnik štefanjski. Došavši tako u cèrkvu, pošto bi izloženo svetotajstvo oltarsko, zapěva gospodin jubilant mladjahnim jošte glasom pomoć Duha svetoga cèrkvenom pěsmom „Veni sancte Spiritus", čim se sv. služba započme. Poslě izpěvanog sv. evangjelja i po izprošenom od g. jubilanta blagoslovu popeo se je napomenuti g. župnik iz Ivanić-kloštra Samuel na propovědnicu, s koje je věšto izradjeno, a i puku razumljivo slovo izgovorio, razloživ sgodu i dostojnost današnje svetkovine. Medju inim naveo je g. propovědnik rědku sreću i izvanredni dar milosti Božje, koj je g. jubilantu u dugotrajnom životu u dio pao, te je tom sgodom napomenuo: kako u cěloj daleko razgranjenoj nadbiskupiji zagrebačkoj neima okružja, izvan pèrvostolnoga, koje bi kao okružje ivanićko imalo tri vrědna i štovana starca misnička jubilanta, naime: prečast. g. Josipa Postića, župnika u Čazmi, — veleč. g. Ivana Ivančića, i velečnjenoga današnjega jubilanta. Na koncu propovědi bude jošte ovaj poslědnji spomenut na tople molitve za naměstnika Isusova na zemlji sv. otca Pia IX., za nj. c. k. apoštolsko veličanstvo cara našega Franju Josipa, za našega vèrhovnoga pastira uzoritoga kardinala Jurja Haulika, za svu svoju bratju i pověreno mu stado duhovno. — Na svèršetku sv. mise zapěvao je jubilant cèrkvenu zahvalnicu „Te Deum laudamus," i blagoslovio sa svetotajstvom svoje věrne, a zatim se svikolici onim redom, kojim dodjoše u cèrkvu, prateći g. jubilanta, povratiše u župni dvor. Ovdě se župljani, jošte jednom zahvalnimi rěčmi g. propovědnika pozdravljeni, razidjoše svojim kućam.

Gospodin pako jubilant, primajući iskrene čestitke svoje subratje i ine došavše gospode, počasti svoje goste prijateljskim obědom, pod kojim, pošto bi sv. otcu, nj. veličanstvu i uzoritom kardinalu-nadbiskupu nazdra-

Digitized by Google

vljeno, svi su gosti uzhitjeni, jednoglasno i bez dogovora izpěvali carevku.

Ovako se je dakle i danas, kao svakom prigodom, duh věrnosti, duh neuzkolebive podanosti napram vladajućoj kući, napram duhovnom i světovnom poglavarstvu, kojimi se krěpostmi hrabri naši vojničke krajine stanovnici pravedno ponose, opet obělodanio, — a sv. naša věra osobitom i rědkom svetačnostju proslavila.

Antun Halla.

Iz Tèrsta 17. studenoga. Ako i ne osobom, ipak imenom bit ću Vam poznat, jer više godinah biah predbrojitelj Vašega cěnjenoga lista, kojega žalibože sada više dèržati nemogu, jer stanište moje nije stalno, buduć da sada u ovoj a sada u drugoj luci širokog světa s carskimi brodovi boravim.

Što Vam ovu knjigu sada pošiljam, na to me je jedan svetačni i u sèrce dirajući čin ponukao. Vojnička kapelica biaše danas svědok otog rědkog i svetačnog čina. Jedan vèrli kapetan c. k. pomorstva, koga ne samo poglavari radi njegovih sposobnostih i lěpa ponašanja mnogo cěne, nego i njegovi drugari i podčinjenici radi ljubkosti i krotke ćudi veoma štuju, odrekao se je danas svetačno židovskoga věrozakona i prigèrliv pravu věru Isukèrsta bi po obredu katoličkom od gosp. c. k. pomorstva superiora Josipa Tótha, na ime Tobie i sv. Leopolda okèršten.

Tko je vidio ovog jedva 28-godišnjeg kapetana u svojoj vojničkoj oděći stati oli klečati, a lice mu puno sniženosti i podanosti u Boga sjati, tomu se je doista moralo sèrce u grudih duboko ganuti. Odgovori dani na stavljena pitanja, kao kad je iskao od cèrkve věru, koja će mu dati život věčni, kad se je odricao djavlu i ponositosti njegovoj, — kad je izjavio želju da kèršten bude, bili su krěpki i odvažni tako, da se je u njih požuda i čvèrsto osvědočenje, koje o pravoj věri Isukèrstovoj gojaše, bělodano pokazivala. Kako razgovetno i pobožno ponavljaše on molitvu Gospodnju i na koncu věrovanje apoštolske! Vidělo se je jasno, da iskreno ćuti ono, što izgovara, i da mu iz dubine sèrca i istinita osvědočenja proizlazi. Ganuti ovom velikom pobožnosti i poniznim ponašanjem ovoga plemenitoga čověka, stajasmo jedva suzam odolivši; no ove niz lice nam potekoše, kada on u běloj oděći, koju na kèrstu dobi, na stubu oltara poklekne, za da medju misom presveto tělo primi, a rěči: „Gospodine nisam vrědan, da unidješ pod krov moj, nego samo reci besědom, i zdrava bit će duša moja“ tako dubokom pobožnostju i skrušenostju izusti, da mniah da andjeo u čověčanskoj oděći kraj mene kleči i ote besěde izgovara. Suzami punih očiuh vratismo se po dověršenoj službi Božjoj kući, hvaleći milost Božju, koja toli silno u obratjeniku dělovaše.

Što je pako toga gosp. kapetana sklonulo na to, da věrozakon proměni? Ništa drugo, nego nutarnje uvěrenje o pravoj věri našoj, i moć milosti. Jer kada ga gospodin superior za uzrok ote proměne věrozakona zapita, i predstavi mu, da ako bez nutarnjeg osvědočenja samo iz taštih uzrokah, nadajući se možebiti časti, oli bogatstvu kakovom bogatom ženitbom, to čini, da bi bolje bilo, da židov ostane, nego da zabaciv věru svoju kèrstit se pusti, a potlam nit polag jedne niti druge věre neživi, svetotajstvo kèrsta obezčasti, i tako još više sèrdjbu Božju na se povuče, — dobi za odgovor: „Gospodine! ova moja nakana nije kroz noć uzrasla, već je plod višegodišnjega ruzmatranja i osvědočenja o pravoj věri kèrstjanskoj, koju dosada iz uzrokah taštih, iz obzirah čověčanskih očito izpovědati se neusudih; ali sada ovo osvědočenje i požuda za njom sili me na odlučan čin, i otoj sili više odoléti nemogu.“ I on je istinu govorio, jer samo 15 danah prije, nego sv. kèrst primi, navěstio je g. superioru svoju odluku. Ovih 15 danah proteče ne u podučanju — jer vrěme bi prekratko bilo — već u izpitivanju o naucih věre, koje je on točno i marljivo već prije proučio bio.

Sretan čověk, s kojim je Bog, i koj se njegovoj milosti upravljati pusti. Bratjo misnici, opomenite se u sv. misi i u vaših molitvah ovoga novoga okèršteníka, da mu Bog věru poveća, ufanje objači, a ljubav sve više i više uzpali. —

Ako Vam bude po volji, pisat ću Vam i drugi put, čim šta za Vaš list shodna saznao budem. (Svaki dopis od Vaše ruke bit će nam u svako vrěme mio i drag. Ured.)

Ivan Permè,
c. k. pomorski kapelan.

Iz Djakova 23. listopada 1856. Dne 29. rujna t. g. preminuo je u Drenju ondašnji vrědni župnik Petar Rogić, providjen svimi svetotajstvi umirućih, koje je pokojnik s osobitim skrušenjem primio. Nemoženo mimoići da nespomenemo ovdě velike njegove zasluge za otačbinu i cèrkvu, koje je učinio bivši župnikom na više městah, osobito u Petrievcih godine 1848. i 1849. kad je magjarska sila Osěkom zavladala i kad su premnogi od pravedne stvari odstupili. On je tada puk svoje župe od te pošasti uzčuvao i caru věrne uzdèržao, neštedeći ni truda ni troška; dapače je cělu svoju župu novcem podupirao izplativši za nju ovèrhu vojničku. Kasnije preselivši se u Levansku Varoš, a prije osam měsecih u Drenje, najviše se je brinio za polěpšanje cèrkvah i napredak školah. Nabavljenje orguljah u Varošu i Drenju, providjenje učionicah s dobrimi učitelji, najviše se njemu ima pripisati. Mnogi siromašni djak, više ubogih i sirotah žale u njemu izgubljenog dobročinitelja. I narodnost naša u njemu je svog podpomagača i učestnika imala: sviuh domorodnih družtvah on je članom bio, i

Digitized by Google

narodnu stvar razprostraniti i pomoći nastojao. Lahka mu zemljica, a od Boga plaća!

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Něšto obstojavšim od prije glavnicam, najviše pako velikodušnim poklonom i obvezanim svakogodišnjim prineskom Zagrebčanah pošlo je za rukom uklonit prije toga obično u Zagrebu prosjačenje po ulicah. Odbor, koj se je iz čistoga čověkoljubja za ovogradske uboge zauzeo, trudnim svojim nastojanjem dotle je već dotěrao, da su ubogi stranom směšteni u dvě kuće, naime staru varošku ubožnicu i najmljeni stan u kipnoj ulici, gdě se pod rukovodstvom milosèrdnih sestarah obskèrbljuju sa svimi potrebštinami, — stranom pako dobivaju novčanu milostinju. No ovo stanje naših ubogih samo je privremeno i prelazno. Uvidělo se je odmah, da će se potrebam ubogih tekar onda dostatno i uspěšno doskočiti moći, kada ovi svoju posebnu za sve dosta prostranu i na zdravu městu položenu kuću imali budu, gdě će ujedno, da drugih koristih i polakšicah nespominjemo, odpast potreba dosadanjega razdvojenoga nadgledanja i obskèrbljivanja, koje biaše, kako se po sebi razuměva, i s većim trudom i troškom glede nadstojničtva, a s više tegobah i neprilikah glede ubogih skopčano. Naskoro postignut će se i ova željena svèrha. Prije već pohvalno spomenuti odbor postarao se je za shodnu sgradu, koja će svim pravednim u toj struci zahtěvom podpuno odgovoriti moći. Kupio je naime u Novoj-vesi kuću Ditkovićevu, koja ima sasvim zdrav položaj, izvan dvorišta vèrt i vinograd, te je za sve gradske uboge dosta prostrana, buduć ima u dvorištu dva krila. Ova naša nova sveobća ubožnica preustrojava i opravlja se od někoga vremena, te će za koj dan primèrno uredjena primiti svoje nove stanare. U njoj bit će ubogi razděljeni po spolu. U desno krilo u dvorištu směstit će se mužkarci, a ženske zauzimat će gornji kat sgrade na ulicu; jedni i drugi imat će svoje ložnice i opet posebne sobe za dan. U lěvom krilu opreděljeno je několiko manjih sobah za osiromašene gradjane iz boljih kućah. Kod ulaza razi zemlje bit će s desna i s lěva mužka i ženska bolnica, a ostali dio kuće odlučen je za stan milosèrdnih sestarah i ine kućne potrebštine. — Neima tomu dugo, što je naš uzoriti kardinal i nadbiskup, brineći se za sudbinu i ubogog svoga stada, na koje polakšanje je on i onako najviše doprineo, istu ovu novu ubožnicu glavom posětio, te se o njenom uredjivanju i shodnosti pohvalno izjaviti blagoizvolio.

— Nj. c. k. apošt. veličanstvo dostojalo je najvišjom odlukom od 6. studenoga t. g. privremenoga ravnatelja varaždinskoga gimnasija i svetjenika nadbiskupije zagrebačke, Stěpana Muzlera, najmilostivije naimenovati za pravoga ravnatelja istoga zavoda.

Iz Gothe. Kod posvetjenja nove ovdašnje katoličke cèrkve nije onomadne biskup iz Paderborna Dr. Martin, kojega biskupiji pripada, prisutan bio. O tom čuje se ovo: Vojvodska vlada očitova, da proti istom posvetjenju ništa neima, ali da se kod toga čina neimaju poduzeti takovi provedi i svečanosti, koje se na posvetjenje potrebito neodnose, a mogle bi se scěniti kao demonštracija proti evangeličkoj zemaljskoj cèrkvi. Biskup paderbornski nije mogao na ovaj uvět pristati, i tako posvetjenju cèrkve nije pribivao.

Iz Berna. Za gradjenje katoličke cèrkve u Bernu treba 300,000 frankah, k čemu je putem dobrovoljnih prinesakah doprinešeno dosad 85,468 fr. Sv. otac darovao je u to ime 21,518 fr., zapis pokojnoga kanonika Tschana iznosi 10,000 fr. — ostalu svotu poklonište carevi francezki i austrianski te kantonalna vlada.

Iz Turina. Ovdě se je prije kratkoga vremena dogodila takova sablazan, kakovoj je težko naći pametara. Piemontezki ministerialni poslanik *Antonio Gallenga* spisao je pověstnicu Piemonta od pèrvoga vremena do parižkoga mira od 30. ožujka 1856. U ovoj pověstnici ljuto je pisac ošinuo Mazzinievce, a Mazzinia nazvao „kovarom mahnitih okletvah.“ U 2. svezu pověstnice govor je o prestupcih mlade Italije i pokušajih kraljomorstva Pod ovim nadpisom slědi ova pripověst. Mazzini, protěran iz Francezke, odabrao je Genf za glavni stan svojih mahnitih kovarstvah. Oko njega povlačilo se je do dvě tisuće talijanskih i poljskih běgunacah, s kojimi je bio nakanio pasti u Savojsku. Tada se je uz poglavicu ovoga tako zvanoga narodnoga družtva bavio něki zanešen mladić, koj je naviknuo bio u operi Wilhelm Tellu smatrat najkrasniji uzor junačtva. U isto doba dodje i mati Ruffinieva (mladi taj Mazziniev drugar bude u Genovi uhvatjen, te iz straha, da ga nebi prisilili da oda tajne, užasnim se je načinom sam usmèrtio) sa svojom porodicom u Genf. Něma žalost tužne matere tako je razpalila maštu mladoga zaměrnika Bruta i Timoleona, da se je ponudio, da će nesretnu mater osvetiti, i „okrutnika“ sa životom razstaviti. U to ime od Mazzinia putnimi listovi, novci i preporučnimi pismi obskèrbljen dodje u rujnu 1833. pod krivim imenom Luigi Mariotti u Turin. Dalje se pripověda, kako osnova, da kralja Karla Alberta bodežom smakne, nije za rukom pošla, i kako je taj krivi Mariotti, pošto bi jedan Mazzinievac u Turinu uhvatjen, pomislivši da je sve odano, iz Turina utekao.

Lasno si je moći misliti, kako se Mazzinievci na ovu pověstnicu Gallenginu sèrde. Njihove novine „Italia e Popolo“ objavile su u broju od 24. listopada list od Mazzinia pisan, iz koga se saznalo, da onaj mladi pomagnik, pod imenom Luigi Mariotti, nitko drugi nebiaše, nego *sám pověstnik Antonio Gallenga*! koj je na koncu g. 1833. s toplom pismenom preporukom od Melegaria,

Digitized by Google

koj je sada profesor u turinskom sveučilištu, došao k Mazziniu u Genf, ponudio mu se, da će kralja Karla Alberta smaknut. Mazzini piše u svom listu, da je sve upotrebio, čim bi bio mogao ovoga mladoga čověka odvratiti od nakane, ali mu ovaj se opre očitovanjem, da osětja od Boga poslanje, da svět izbavi od okrutnikah, da u svojoj sobi ima obraz Karla Alberta, pa čim ga više gleda, tim mu živahnije stupa pred oči ovo uvěrenje. Tim mu je Mazzini dao tisuću frankah a glede putnoga lista uputio ga u Tešin. Pověst o Ruffinievoj materi očituje Mazzini za neistinitu, buduć ju je Gallenga tekar sutradan vidio, a s njom ništa govorio nije. No najkrupnije dolazi istom za tim. U „Risorgimentu" od 28. list. naštampan je list od Gallenge, u kom isti sve, što je Mazzini napisao, dopušta, te samo od svoga prijatelja Melegaria nastoji odvratit sumlju, kao da bi ga ovaj na kraljomorstvo odlučno pataknuo bio, al ipak priznaje, da je on za to znao — Nije li to strahovito? Godine 1833. hotěše Karla Alberta zaklat, a danas se o pověsti ovoga zločina pred očima njegova sina po piemontezkih novinah s najvećim cynismom piše, a ove novine nijedan ministar obustavit neće. Gallenga htěde biti kèrvnik Karla Alberta, a danas je poslanik, tvori zakone, i skèrbi za javnu sigurnost! Amadäus Melegari suznalac i sukrivac je ovoga zločinstva, pa je i on u ovaj par poslanik u sabornici a profesor u turinskom sveučilištu.

Tim povodom upravlja u Genovi izlazeći list „Cattolico" slědeće pismo na piemontezkoga kralja Viktora Emmanuela:

„Vaše Veličanstvo!

Ministarstvo, koje je u manje nego 8 godinah Piemont učinilo ne samo ruglom sviuh narodah, nego i sastaništem sviuh od drugih narodah protěranih a radi veleizdaje i uvrěde veličanstva osudjenih urotnikah; ministarstvo, koje, dočim vreba na tajne izpovědi a otimlje svojinu samostanom, neima očiuh, da spozna kraljoubojice, koji se, kako jedan Mazzinievac uvěrava, naměštaju u sabornici i popečiteljstvu, kojim se pověravaju poslanička města i učiteljske stolice, koji se platjaju kanoti učrednici novinah, koji se rese redovi, opredě:jenimi za one, koji prolěvaju kèrv i znoj svoj, da Vaše Veličanstvo i otačbinu brane, — ministarstvo, koje od několiko godinah, proti Vašim naměram, u tom polaže čast, da, kao za vladanja Henrika VIII. i Jelisave englezke, častne svetjenike i biskupe progoni — ministarstvo, koje je u obće s neprijatelji Vašega prejasnoga i visoko štovanoga otca srotjeno, da sina s prestolja sbaci i Vam svojim ugnjetavanjem i samovoljom ljubav Vaših podanikah uztegne — ovo ministarstvo nezaslužuje više pouzdanja Vašega Veličanstva! Sire! odpustite ovo popečiteljstvo! Nezahtěvaju to svetjenički listovi, nego sav narod. Treba da znade Vaše Veličanstvo, da listovi one stranke prodèrzljivo tvèrde, da zastupaju mněnje puka, a oni zastupaju samo mněnje svojih stranarah i pristašah. Kada se je ministarstvo god. 1855. na izliku spremalo na ostavku, onda Vam rekoše, da će puk narušiti mir. To biaše neistinito. Puk biaše miran, a narušitelji mira biahu oni, koji su narodnu stražu i vojsku pozvali pod oružje, da tobož obuzdaju prestupke puka, koj na njih nit mislio nije; pravi nemirnici biahu oni, koji běsni, što puk neće da pristane uz njih, pobuniše učenike sveučilišta, te napokon laskanjem i pretnjami proizvedoše javnu demonštraciju!

Vaše Veličanstvo! Puk Vas ljubi, ali sa strane Vaših popečiteljah tišti od 8 godinah težki jaram Vaš puk: Dugovi se pomnožavaju, dohodakah nestaje, těrgovina zapinje, porez se nemože više snosit, u prepunjenih tamnicah neima više města za svakim danom umnožavajuća se zločinstva, što se uslěd ugnjetavanja dobrih i cèrkve počinju. Pa ovo ministarstvo, koje svi opaki blagoslivlju, zar da jošte upotrebljava ime Vašega Veličanstva da nas ugnjetava? Sire! odpustite ga! Potražite glas naroda! Ovaj će Vas klečeć za to moliti, i iza gèrla Vam klicati: „Nastran, sasvim nastran od Vas s onimi, koji ortače s kraljomorci!"

Iz Holandije. „Revue catholique" piše, da su tri jansenistička biskupa u Holandiji svečanu ogradu proti proglašenju članka věre o neoskvèrnutom začetju poslali papi u Rim. Ovi biskupi jesu poslědnji ostanak onih Jansenističkih razprah, štono su prije dvěsta godinah uznemirivale jednu stran cèrkve. Pošto je rimska stolica Jansenova načela jurve zabacila bila, braniaše ih apoštolski vikar od Utrechta jošte tvèrdoglavo. Premda bi mu radi toga iz Rima službovanje obustavljeno, naimenova on ipak dva jednomišljenika za biskupe od Haarlema i Deventera, i tako postoje ove tri biskupije do našega vremena. Kadgod koj od ovih biskupah umre, imenuju mu odmah naslědnika, koj se zatim obrati u Rim, da papi svoje priznanje izjavi, jerbo uz sve svoje protivljenje hoće oni ipak da za katolike prolaze; no papa ili im ništa nedgovori, ili s izobćenjem. Ovom poslědnjom ogradom izključiše se oni sami iz cèrkve, i kako se glasa, primiše iz Rima osudu izobćenja za odgovor.

* Za novo amerikansko sěmenište u Rimu poklonio je svetjenik Cyzaguirre 60,000 dolarah.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Franjo Budicki, nadstojnik nadbiskupskoga sirotišta u Zagrebu, postao je župnik u Kupčini. — G. Franjo Mihelić, duh. pomoćnik u Petrovini, izabran je od prečast. kaptola za praebendara pèrvostolne cèrkve. — Preminuo je gosp. Janko Avaić, župnik u Goričanu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 49. — TEČAJ VII. U SUBOTU 6. PROSINCA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prilog I. k cesarskom patentu od 28. listopada 1856.

Zakon

za ženitbe katolikah u cesarevini austrianskoj.

§. 1. Ženitbu sklapaju medju sobom dvě osobe različnoga spola, izjavljujuće zakonito, da su rade uzeti se.

§. 2. Da li u prigodi kojoj imade věritbah, (zarukah), zatim koliki je upliv istih věritbah, da se iz njih izvesti mogu zapréke ženitbene: odlučuje o tom sud duhovni. Dà li i nakoliko iz věritbe nastaje pravna obveza na naknadu štete kakove: odlučuje o tom redoviti sudac po §§. 45 i 46 obćega gradjanskoga zakonika i s obzirom na zabrane, sadèržane u zakonu ovom.

§. 3. Nesmije nijedan katolik ženit se u cesarevini austrianskoj drugčije, nego dèržeći se svih propisah, što ih zakon cèrkveni ustanovljuje glede valjanosti ženitbe. Ustanove cèrkvenoga zakona ženitbenoga mogu se viditi iz naputka, koj je za duhovne sudove u cesarevini odredjen i zakonu ovomu (u Prilogu II.) priklopljen.

§. 4. Osobam, koje nisu još navèršile četèrnaeste godine, i koje su dakle po gradjanskom pravu još nedorasle, nesmije se dopustiti ženitba.

§. 5. Malolětnici ili i punolětnici, koji nemogu sami po sebi pravno obvezati se, nesmiju ženit se bez privoljenja svoga zakonitoga otca. Ako otac nije više živ, ili ako nije sposoban zastupat ih, tad se ište za njih očitovanje urednoga zastupnika i privoljenje vlasti sudbene.

§. 6. Da bi se mogli oženiti malolětnici, koji su nezakonito rodjeni, iziskuje se očitovanje tutora njihovoga i privoljenje vlasti sudbene.

§. 7. Čije privoljenje ima priněti malolětni inozemac, koj je rad oženit se, to se prosudjuje po zakonih one zemlje, ka kojoj isti spada.

§. 8. Ako se kojemu malolětniku ili osobi, skèrbstvu podvèrženoj, uzkrati dopuštenje, da se može ženiti, i ako prositelji scěne da im je time krivo učinjeno, imaju pravo zaiskati pomoć redovitoga sudca.

§. 9. Dokazano ili obće poznato zlo vladanje, ili dokazana ili obće poznata zla načela, a tako i prilěpčive bolesti, ili mane tělesne, koje smetaju svèrhu ženitbenu u osobi, s kojom malolětnik želi ženitbu sklopiti, zatim nedostatak potrebnoga dohodka, zakoniti su razlozi, da se uzkrati privoljenje na ženitbu.

§. 10. Koje osobe k vojsci spadajuće, ili inako vlastim vojničkim podčinjene, nemogu ženiti se bez propisanoga dopuštenja, ustanovljuju to zakoni vojnički.

§. 11. Na koliko onomu, koj želi ženiti se, treba ženitbene dozvole od strane političkoga poglavarstva ili od uredovnoga mu načelnika, vidi se to iz političkih naredbah i propisah uredovnih.

§. 12. Zločincu, na smèrt ili na težku tamnicu osudjenomu, nije dopušteno ženit se od onoga časa, kojim mu je oglašena osuda, pak dok nebude možda pomilovan, ili odnosno dok traje vrěme kazni njegove.

§. 13. Dvě osobe, o kojih je sudbeno dokazano, da su učinile medju sobom preljubočinstvo, nesmiju se medjusobno uzeti.

§. 14. Ženitba nesmije se sklopiti bez predhodne napovědi (navěštenja).

§. 15. Napověd ženitbe naměravane ima se činiti u tri nedělja dana ili svetkovine prigodom svečane službe božje, a ako je svaki od věrenikah u drugom župnom kotaru nastanjen, tad u oba kotara župna. Napověd ženitbah medju kèrstjani katoličkimi i nekatoličkimi ima se preduzeti nesamo u župnoj cèrkvi stranke katoličanske i nekatoličanske, nego, ako za pojedine zemlje neima propisah osobitih, i u onoj župnoj cèrkvi katoli-

Digitized by Google

čanskoj, kojoj u kotaru prebiva věrenik nekatoličanski.

§. 16. Ako věrenici ili jedan od njih nestanuju još šest nedèljah u župnom kotaru, u kojem se ženitba ima sklopiti, tad napověd treba da se učini i u městu poslědnjega njihova boravljenja, u kojem su živili za vrěme dulje, nego je malo prije rečeno; ili moraju věrenici boraviti cělih šest nedèljah u městu, gdě se nahode, da učinjena napověd ženitbe njihove ondě bude dovoljna.

§. 17. Ako se nesklopi ženitba za šest měsecih po obavljenoj napovědi, tad se ponoviti ima trikratna napověd.

§. 18. Očitovanje privoljenja ima se učiniti pred župnikom věrenika ili věrenice, pred naměstnikom istoga župnika, ili pred duhovnikom, opunomoćenim po biskupu, i u pritomnosti dvojice svědokah.

§. 19. Pri ženitbah medju kèrstjani katoličanskimi i nekatoličanskimi ima se očitovanje učiniti pred duhovnim pastirom katoličanskim. Iznimki od ovoga pravila ima města u onih krajevih cesarevine, za koje je sveta stolica izdala naputak od 30. travnja 1841; u području ovih krajevah ima se kao zakonito smatrati privoljenje, koje po věrenicih bude učinjeno pred duhovnim pastirom stranke nekatoličanske i u nepritomnosti župnika katoličanskoga.

§. 20. Očitovanje privoljenja može se učiniti po punomoćniku: nego treba za to izhoditi dozvolu u načelstva zemaljskoga, i ima se izdati osobito punomoćje, u kojem treba da bude dovoljno naznačena osoba, s kojom se ženitba ima sklopiti. Ako punomoćje bude opozvano prije sklopljene ženitbe, tad ženitba lišava se, istina, krěposti, ali vlastodavac odgovara za štetu, prouzročenu svojim opozivom.

§. 21. Ako věrenici nisu kadri pokazati kèrštenice i pismenoga svědočanstva, da je napověd uredno objavljena, ili pako dopuštenje, koje im je po §§. 5, 6, 7, 9, 10, 11 i 20 potrebito za věnčanje njihovo; isto tako, ako se pokrene (uzbudi) kakova mu drago zaprěka ženitbe dopuštene i valjane, tad je pod težku kazan zabranjeno duhovnomu pastiru preduzeti věnčanje, dok věrenici nedonesu potrebitih svědočanstvah, i dok nebudu uklonjene sve zaprěke; nego može zemaljsko načelstvo ili vlast okružna u porazumljenju s vlasti duhovnom iz važnih razlogah i pod dovoljnimi oprezi odpustiti věrenikom, da nemoraju prinèti kèrštenice.

§. 22. Osoba, koja je bila oženjena ili udata, nesmije se iznova oženiti ili udati, dok nebude dokazano, da je razvèrgnut vez ženitbeni. Dokaz, da se je ženitba razvèrgla smèrtju, može nadoměstiti se proglašenjem smèrti.

§. 23. Ako je jedan od ženitbenih drugovah odsutan onoliko vremena, koliko je ustanovljeno u §. 24. gradjanskoga zakonika, i ako je odsutnost njegova skopčana s okolnostmi takovimi, koje nedaju razloga, s kojega bi se o smèrti njegovoj sumnjati moglo, tad zaostavša stranka može pri sudištu, u kojega kotaru prebiva, radi iznovične ženitbe ili udatbe iskati proglašenje, da se odsutnik smatrati ima da je mèrtav.

§. 24. Poslě ove prošnje ima se narediti skèrbnik za izslědovanje odsutnika; isti pako odsutnik treba da se izrekom pozove s tim dodatkom, da će sud, ako uz ustanovljeno vrěme nedodje, ili ako neizvěsti suda na drugi način o svom životu, proglasit ga za mèrtva. Ovaj izrok ima glasiti na punu godinu danah, i uvèrstit se barem tri puta u javne novine ovozemske, a po okolnostih i u novine inozemske.

§. 25. Kad rok ovaj mine bez uspěha, ima sud na ponovljenu prošnju zaostavšega druga ženitbenoga po obavljenoj razpravi izreć presudu, da li se ima ili neima zadovoljiti prošnji.

Presuda treba da se podnese višjemu sudu, koj će spise saobćiti biskupu one dieceze, u kojoj prositelj prebiva.

Ako i pèrva molba i višji sud izreku proti proglašenju smèrti, pak ako i biskup na to pristane, tad se prošnja ima odbaciti.

Proti takovoj odluci neima města daljemu prizivu.

§. 26. U svih ostalih slučajevih imadu se odluke sudovah pèrve i druge molbe ujedno sa spisi podnèti višnjemu sudištu.

§. 27. Ako biskup bude za proglašenje smèrti, imat će višnje sudište izreći odluku konačno-valjanu.

Ako se izreka biskupova neslaže s presudami nižjih sudovah, t. j. ako je biskup proti proglašenju smèrti, tad će višnje sudište, ako pristane na izjavu biskupovu, izreći presudu, da se prošnja odb ja; ako li sudište ovo na mněnje biskupovo nebi pristati moglo, tad će razpravu saobćiti sudu pèrvostolnomu (metropolitanskomu).

Ako se sud ovaj slagao bude s mněnjem biskupovim, imat će višnje sudište odbiti prošnju radi proglašenja smèrti.

U protivnom bo slučaju ima sud pèrvostolni podnèti stvar tretjoj cèrkvenoj molbi u stvarih ženitbenih, i izreka molbe ove bit će tad pravilom za odluku višnjega sudišta.

§. 28. Radi stalnoga dokaza, da se je sklopila ženitba, obvezani su predstojnici od župah upisati sklopljenu ženitbu svojom rukom u knjigu

Digitized by Google

věnčanih. Ima se razgovetno upisati ime i prezime, věrozakon, doba, stan, kao i stališ muža i žene, s pazkom: da li su već bili oženjeni ili ne; ime i prezime, věrozakon i stališ njihovih roditeljah i svědokah, zatim dan, kojega se je ženitba sklopila, a napokon i ime duhovnoga pastira, pred kojim je privoljenje bilo očitovano. Imadu se takodjer naznačiti i izprave, kojimi su bile uklonjene dogodivše se zapréke. Ako privoljenje bude očitovano pred samim biskupom ili pred duhovnikom, koga je biskup neposredno opunomoćio, imat će se o tom obavěstiti župnik, da uzmogne sklopljenu ženitbu onako, kao što je propisano, upisati u knjigu věnčanih.

§. 29. Ako redoviti duhovni pastir opunomoći kojega duhovnika, da obavi věnčanje u takovom městu, kamo u župu nespada nijedan od věrenikah, dužan će biti upisat to odmah u knjigu věnčanih svoje župe i pri tom poimence navesti kako duhovnika, koga je za naměstnika odredio, tako i město, gdě će se ženitba imat sklopiti.

§. 30. Duhovni pastir ovoga města, u kojem se ženitba sklapa, dèržan je upisati sklopljenu ženitbu u knjigu věnčanih svoje župe, s dodatkom: od kojega je župnika dobio punomoćje; i ima za osam danah javiti ovomu župniku, da se je ženitba sklopila.

§. 31. Gradjanske pravne poslědice, koje iz ženitbe proizticu, imadu se prosudjivati po obćem gradjanskom zakoniku, na koliko u tom obziru neima u zakonu ovom ustanovah osobitih.

§. 32. Ako se malolětnik oženi, nedobivši k tomu potrebite dozvole od otca ili dozvole od suda (§§. 5, 8), bit će oba roditelja oproštena od dužnosti, dati mu miraz ili opremu, i otac imat će pravo iznaslědit ga (izključiti od baštinstva).

Pravo iznaslědjenja, nego samo do polovice děla zakonitoga pripada i materi, a i dědu, pod kojih je tutorstvom bio malolětnik onda, kada je bez sudbene dozvole sklopio ženitbu, na koju oni nebiahu privolili.

Privoljenjem potonjim ukida se kako pravo iznaslědjenja, tako i isto učinjeno iznaslědjenje onda, ako pomenuto privoljenje bude dato pismeno ili dèržeći se načina propisanoga za valjanost naredbah poslědnje volje (§§. 719. i 772. obćega gradjanskoga zakonika).

Ako se dotične stranke samo pomire, nemože se to smatrati ni kao odobravanje ženitbe ni kao opoziv iznaslědjenja.

§. 33. Nedorasli, koj se oženi, ima biti razstavljen od druge stranke, dok doraste.

§. 34. Ako bi savez, koj je sklopljen uz prekèršaj propisa, §. 13. sadèržanoga, imao po zakonu cèrkvenom smatrati se kao ženitba valjana, bit će pogodbe ženitbene bezkrěpostne, i drugovi ženitbeni neće moći služit se naslědnimi pravi, ustanovljenimi u §§. 757—759. obćega gradjanskoga zakonika; supruga i děca neće imati prava na plemstvo ni na ostala preimućtva, koja su sa stališem muža skopčana; děca, koja u takovoj ženitbi budu rodjena, ili po ženitbi istoj obzakonjena, bit će izključena od one imovine, koja je obiteljskimi naredbami napose priuzdèržana potomstvu zakonitomu, a neimaju ni prava na bezoporučno naslědje u imovini rodjakah od roditeljah svojih; ali ni rodjaci ovi neimaju od svoje strane nikakova prava na zakonito naslědje u imovini děce ovakove.

§. 35. Radi prekèršaja zabranah ženitbenih, u zakonu ovom ustanovljenih, izim zabranah u §. 11. pomenutih, glede kojih vladat se treba polag osobitih o tom postojećih propisah, odredjuju se kako proti glavnomu krivcu, tako i proti svakomu, koj je pri tom na grěšni način sudělovao, one iste kazni, koje su u zakonih kaznenih (§. 507. obćega kaznenoga zakonika i §§. 780. i 781. vojničkoga zakona kaznenoga) odredjene proti sklapanju ženitbe protuzakonite, u koliko nebude učinjeno dělo takovo, koje je težjoj kazni podvèrženo.

Ako prekèršaj ovaj učinjen bude u inozemstvu, tad vrěme, potrebito za zagodu prekèršaja i kazni, počet će za podložnika, koj je prekèršaju tomu kriv, teći stopram od onoga dana, kojega se povratio bude u dèržave austrijanske.

§. 36. Da odpuštene budu zapréke ženitbene, koje ustanovljuje zakon cèrkveni, ima se tražiti u vlasti cèrkvene. Dà li je ukrěpljenje ženitbe potrebito, providjuju to vlasti cèrkvene. Ukrěpljena ženitba ima se u obziru gradjanskih pravnih poslědicah smatrati tako, kao da se je odmah s početka valjano sklopila bila.

§. 37. Odpuštati zabrane, sadèržane u §§. 4, 12 i 13, priuzdèržano je vladaocu. A i ženitbi, s prekèršajem §. 13. sklopljenoj, mogu se gradjanske pravne poslědice, koje su joj zakonom uzkratjene, sasvime ili stranom naknadno poděliti samo po milosti vladaoca.

§. 38. Věrenikom, koji dokažu, da im je cèrkvena vlast odpustila drugu i tretju napověd, može vlast okružna, a u městu, gdě vlasti okružne neima, i ured kotarski odpustiti drugo i tretje navěštenje, u zakonu ovom propisano.

§. 39. Iz vèrlo važnih razlogah može načelstvo zemaljsko, u slučajevih osobito silnih i vlast okružna, a u slučaju potvèrdjene pogibelji života, koja netèrpi odgadjanja, može i ured kotarski ili zaměnjujuća ga vlast obćinska sasvime

Digitized by Google

odpustiti napověd, na koliko se ista po zakonu ovom iziskuje. Nego věrenici dužni su pred župnikom, a ako je moguće, i pred političkim kojim urednikom pod zakletvu potvèrditi, da im nije poznata nikakva zapréka, koja bi smetala ženitbi njihovoj.

§. 40. Oprost od sve tri napovědi ima se uz pomenutu prisegu dati i onda, kada se dvě osobe imadu věnčati, o kojih se obćenito glasa, da su jurve medju sobom věnčane.

(Dalje će slěditi.)

Stari čověk.

Tko nepozna barem po imenu veliko sěmenište sv. Sulpicija, koje leži do velelěpne istoimene cèrkve u Parizu? — Ovo sěmenište osnovao i ustanovio je za vladanja Ljudevita XIII. abbé Olier, muž pobožan i sveta života. Prije nego se je gospodin Olier sa svojom pèrvom bratjom preselio bio u Pariz, stanovao je zajedno s njom u jednoj kući u Vaugirardu. Tu su se oni zajedno věšbali u pokori, molitvi, siromaštvu, njegovanju postradavših, na kratko u pravom kèrstjanskom životu, da budu orudje rukuh Božjih. Gospodin Olier bi često u zajedničkoj dvorani sakupio oko sebe svoje pobožne drugare, i opominjao ih, da sve to većom měrom i revnosti nastoje oko svoga usavèršenja. U to ime nagovarao bi ih, da se bez prestanka bore, staroga čověka da trape i usmèrte, naime da budo nagnutje svoje grěhom izopačene a pohotnostju na zlo sklone naravi silom uzpregnu.

Na kuću je pazio stari vèrtljar, koj je sa svojom ženom na kraju vèrta stanovao u omalenoj kućarici. Tomo, tako se je zvao vèrtljar, zamětio je naskoro otajne skupštine gospodina Oliera i njegove družbe. To je on i svojoj ženi kazao, pa se starci zaměnito pitahu; „Bog zna, šta ta gospoda toli često zajedno věćaju?“ Stari Tomo, koj bi to tako rado znao bio, kako mu i žena, odluči pošto poto dokopat se ove tajne, pače, ako od potrebe bude, saznat ju prisluškivanjem na vratih. U večer istoga dana, kada je Tomo ovo nakanio, biaše skupština kod gosp. Oliera. On se tiho na pèrstih prikrade k skupštinskoj dvorani, pritisne uho na vrata i čuje govorit. Napregne sav svoj sluh, spozna glas gosp. Oliera, i buduć je sve tiho slušalo, razumije sve rěč po rěč: „Gospodo! zašto da duže oklevamo? prihvatimo se jošte danas posla; zar nije već dugo tomu, što se kukavnom strašljivosti uzteżemo izvesti nakane svoje? Mi moramo utamaniti toga staroga čověka, i to bez smiljenja, nepazeći na roptanje, protivljenje i viku njegovu. Samo ovim načinom dokopat ćemo se mira i pokoja. On je dušmanin vazda spreman da nas stèrmoglavi, vazda uz nas i oko nas; mi ga moramo bez traga upropastiti. Šta će nam sve naše lěpe odluke i nakane, ako neimamo odvažnosti i sèrca da ih izvèršimo? Dosta je već kèrzmanja; udario je sat, stari čověk nesmije duže da živi; sve za novoga“ — itd.

Tomo biaše jedini starac u kući. Tim ćemo si predstaviti moći užasni strah i trepet, koj ga je obuzet morao, kada je dočuo, kako g. Olier poziva svoje drugare: da staroga čověka utamane i to bez otezanja! To nemože drugi da bude nego on, i to se odmah počinit ima, jošte isti dan, da mu drugi vèrtljar zauzme město. Blěd kao kèrpa poteče u svoju kućaricu. „Ženo,“ uzklikne, „draga ženo, mi smo propali! Běžimo što bèrže možemo odtale! mi smo u pravom razbojničkom bèrlogu. Oni nas naumiše ubit, to sam sám dobro čuo; večeras jošte. . . Evo nam jošte toliko vremena, da što nam je najprěćije sobom odnesemo! O Bože mili, tko bi šta takova bio samo pomislit mogao? Ljudi, koji su mi se tako dobri i bogoljubni činili, koji su mi toliko dobra i ljubavi izkazali! Sad se već nikomu na světu věrovat nemože!“

Dok je Tomo tako jadikovao i svojoj udivljenoj ženi pripovědao, što je sve čuo, sabirao je po svom stanu, što je vrědnijega bilo, i napunio tim dvě tri velike košare. . . No prekasno! Upravo kad je htio da uteče, otvore se vrata — a gosp. Olier stoji na pragu. — „Tomo,“ reče blagim glasom, „već je prije několiko časovah zvonilo k večeri; zar niste čuli? Ali . . šta je to? šta radite? našto ta pèrtljaga? kamo ćete?“

Stari Tomo mišljaše, da mu je kucnula poslědnja ura; koža mu se je ježila; mucajuć izgovorio je několiko rěčih . . . oči je nepomično ukočio u ruke gosp. Oliera; misli, da će u njih bodež ili kakovo drugo oružje spazit; naposlědak nemože se više obuzdat: „O Vi strašilo čověčansko! sada vas poznam! Vi ste licuměrac, izdajica, ubojica! Sve sam potanko čuo! . . . Pomagaj! pomagaj! straža!!!“

Abbé Olier stajaše sasvim zablenut. „Šta vam je Tomo?“ zapita začudjen; „zar ste poluděli?“ — „Nisam ja poludio“ vrisne stari vèrtljar. „Kamo sreće da sam sbilja poludio! Straža! straža ovamo! pomagajte! Zašto se vi jošte pretvarate? Sve je to badava; kažem vam opet, da sam ja sve čuo; ja sam slušao na vratih, kad

Digitized by Google

ste vi svoje drugare poticali, da me večeras ubiju! Zašto me hoćete ubit, mene, koj sam vas toliko ljubio? Vi biste me, ako sam vam na putu, a hoćete da me zaměnite s drugim poslužnikom, naprosto odpraviti bili mogli!" — „Ja jošte neznam, šta sve to znači," reče Olier, koj se je sve većim čudom čudio; „kažite dakle i očitujte se: tko vas hoće ubit?" — „Vi sami!" odvrati Tomo posve razgnjevljen.

„Ja?" — — „Dà, dà Vi; ja sam, tako mi glave, prepoznao Vaš glas, kad ste im nalagali, da onog starog čověka, koj kao dušmanin sveudilj po kući hoda, usmèrte, a da s tim ništa neodvlače, već se povedu po želji Vašoj!" — Sad je tekar g. Oliera puknulo medju očima; smèšeć se otidje iz kućarice, vrati se k svojoj družbi i stane pripovědati, što se je dogodilo. Cěla družba uputi se k Tomi, da mu izbije iz glave toli cèrnu misao još cèrnijega děla. To je samo težkim trudom pošlo za rukom, a mnogo je poteklo vremena, dok je on svoju prevaru uvidio. A umirio se je istom tada, pošto se je několiko put o tom s g. Olierom razgovarao.

Zapamtit je odtale, da stari ljudi neka nebudu znalični — no niti mladi ne! Iz nesporazumljenja rodi se često velika nesreća.

Kako okrutnik sudi.

Sirska tvèrdjava St. Jean d' Acre, u kojoj su prije toga turski zapovědnici sa životom ljudskim igračke provodili, pala je obsědjivana i svladana od Ibrahim-paše u vlast Mehmet Alije, podkralja egipatskoga, a njezin potonji zapovědnik, Abdala-paša, jošte živi u Kairu kao zarobljenik. Pred njim je tamo zapovědalo drugo strašilo, Djecar-paša, koj si je sam nametnuo užasni priděvak: kèrvopija. Pa se ipak i o ovoj nemani čověčanskoj pripověda jedna cèrta pravičnosti, koja bi svakom sdušnom kèrstjanskom poglavaru bila na čast.

Něki mladi kèrstjanin, tèrgovac u St. Jean d' Acru, prodavajući često paši europejsku robu, stekao je milost i prijazan njegovu. Živio je u odličnoj kući svoga otca, starověčna i nemoćna muža, koj je u gornjoj strani kuće kao prostranijoj i naručnijoj stanovao. Licem na věnčanje sina zaprosi ovaj otca, da mu za pirovanje na dva tjedna svoj stan ustupi, uvěravajući ga, da će po izmaku toga vremena stan opet izprazniti. Starac privoli na to, snidje u doljni nelastniji i nezdraviji stan, te u njem pokućtvo za nuždu naměstit dade.

Na urečeno vrěme zahtěva otac svoj stan, a mladoženja ga zamoli, da malo pričeka; on na to pristane i ustanovi novi rok. Kada ovaj izteče, zahtěva otac nanovo, da se supruzi izsele. No sad se je sin osorno nanj okosnuo, i zaboraviv, što je početniku svoga života dužan, naprosto mu izjavio, da je on naumio ostat, gdě je, a otac da radi toga unj neka više nedira. Tužni otac můkom je snosio ovu uvrědu. Al buduć se je glas o ovom dogodjaju na dalje prosuo, to je zanj dočuo i Djecar-paša.

Paša pozove sina preda se. Uzdajući se u milost i nagnjenost, koju mu je često paša već zasvědočio bio, pohiti zlosretni sin bez oklevanja i straha u palaču, no paše nenadje u svom stanu, već u divanu, gdě je oko sebe svoje věćnike i kèrvnike sakupio bio, s česa odmah zaměti, da je u nemilost pao.

„Kojega si zakona?" rikne nanj Djecar, pogledav ga toli strělovitim očima, da je mladi momak od straha protèrnuo, problědio kao kèrpa, a zapela mu reč tako, da nemogaše nit progovorit.

„Pitam te," odere se onaj jošte gromčijim glasom, „kojega si zakona?"

„Kèrstjanin sam, kao što to znadeš čestiti pašo."

„Kèrstjanin si? — Lažeš! Ajde da vidimo! Načini kèrstjansko znamenje."

Onaj načini tresućom se rukom znamenje križa.

„Ne tako!" zaječi opet sudnica pašinim urnebesnim glasom — dočim je rukom za handjar prihvatio. „Izgovaraj na glas one rěči, koje k tomu idu!"

„U ime Otca, i Sina, i Duha svetoga" iztuca upropastjeni krivac.

„Reci to jošte jednom, govori glasno, jerbo sam ja star i naglub." — — Mladi kèrstjanin ponese dèrhtjuću ruku na čelo, pèrsa i ramena, i izgovara na sav glas, što ga je u tolikoj prepasti nasmagao, gori stavljene rěči.

„Tako! — tako!" zavapi paša glasom, kojim se je sav divan prenuo, a mladi krivac malo ne snebio. „Tako dakle, hèrdjo nevaljana! Otac je na čelu, a sin na pèrsih. — Znaš li, što to hoće da reče? Otac je g o r i, a sin d o l i. Odlazi kući, vraže jedan! pa ako za četvèrt sata i u tebe nebude tako, sastavit ću ti glavu sa zemljom."

Kao munja poletio je krivac kući, bacio se otcu pred noge, i skrušeno molio ga, da mu oprosti, i opet zauzme gornji stan, što mu ga je nevaljanim načinom oteo bio.

Digitized by Google

Dopisi.

Iz Velikoga Gèrgjevca 28. studenoga. Za ověkověčit uspomenu sretne ženitbe njih c. kr. apošt. veličanstvah cara Franje Josipa s caricom Jelisavom, uložio je uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup zagrebački 10,800 forintih srebra kao zakladu za sva buduća vremena u to ime, da iz svakogodišnjih dobitih osamnaest siromašnih al neporočna ponašanja i kèrstjanskog života graničarskih nevěstah, iz šest pod zagrebačku nadbiskupiju spadajućih krajiških regimentah, upravo na dan svečanog věnčanja njihovih veličanstvah svaka po 30 for. sr. u zvonećem novcu za nevěstinski dar, ili kao što ovdě kažu, za zaručnu jabuku u ruke dobivat imadu. Kako taj velikodušni dar preugodno děluje na župnika, u čijoj se župi děli, kako silno učinkuje na njegovo stado, na mužku i žensku mladež, na roditelje, a ponajviše na sretnu nadarenicu, — to je visokim svojim duhom sám uzoriti zakladatelj mudro spoznao i bistro predvidio, kadno ga obilje kèrstjanske i dèržavljanske ljubavi u iste zabitne kućarice bědnih, al i u bědi čestitih, a u poštenju stradajućih čednih graničarskih zaručnicah dovede, da se za primèrom svetog i velikog biskupa od Myre, blagog darovatelja udajnih děvojakah, povede, te radost i pomoć tamo prinosi, gdě ovih najviše oskuděva, gdě ih zato i najvećma treba. Kako se ovim nadarivanjem siromašne čestitosti u očih puka diže cěna i vèrlina krěposti, kako se tim puk moćno pobudjuje na ljubav i naslědovanje krěpostna života, a kako se od grěšna ponašanja uspěšno odvratja upravo ona strana ljudstva, koja mu je ubožtvom svojim najviše izvèržena; kakove i kolike zahvalne molitve dopiru do Boga od usrećenih ubogih mlâdah za svako dobro visokog darovnika: sve to i jošte više toga najvećma se onda opazit i poćutit dade, kada se poduzima razděljivanje ovih ženitbenih darovah, koje po propisu zakladnoga lista polag presudjenja i odluke dotičnoga g. pukovnika od povlastjenog u to ime c. k. častnika biva.

Obilježje cèrkveno ove zaklade i s njom spojenog nadarivanja siromašnih krěpostnih věrenicah, dà i upliv župnika na isto nadarivanje, premda se tomu s něke strane protuslovi, izlazi ipak kod istoga čina bělodano na vidělo. Pošto bo je svetjenik sve velevažne obrede kod věnčanja ovèršio, pošto je izvanjskimi znaci, sèrdačnimi molitvami, ljubavnim rukovanjem, ozbiljnom prisegom i otajstvom nevidive milosti kod stubah žèrtvenika medju věrenici sklopljen nerazdruživi savez na zemlji i na nebu, te pošto budu primèrnimi rěčmi mladenci opomenuti, da će oni ovim savezom, koj Bog sdruži, a čověk ga razpojiti nit može nit smije, odsele zauzimati ono znamenito město u čověčanskom družtvu, bez kojega niti dèržava poslušnih podanikah, niti cèrkva pobožnih věrnih, niti zakonita obitelj valjanih sinovah postići nemože, — a na ovom važnom městu da će samo tada povoljno i sretno provoditi svoje dane, ako ih kèrstjansko življenje, točno izpunjivanje važnih ženitbenih dužnostih i blagoslov Božji, što su ga kao neprocěniv dar nebesah od cèrkve u ovaj par primili, vazda tečajem života njihova pratio bude; — poslě toga predstavi župnik na to opredělenom častniku nagrade dostojnu nevěstu, sada već suprugu, spomenuv njeno čedno i ćudoredno ponašanje i siromaštvo, i ono, što mudri Salamon reče: *„da je tašta sva lěpota, běguća sva krasota i bogatstvo, a da je samo ona žena hvale vrědna, koja se boji Boga,“* da uslěd te preporuke iz rukuh njegovih primi dar, što ga je uzoriti darovnik takovim nevěstam naměnio.

Prelěpo se kod toga čina cakli blagotvornost Isukèrstove věrenice, cèrkve, i onih, koji njom u ime njeno upravljaju. Ona se ovom prilikom prikazuje kao sladka majka, koja blagimi rukama vazda siplje nebeske i zemaljske dare děci svojoj; svim tu pada u oči lěpo suglasje medju cèrkvom i dèržavom, koje preblagi darovnik ubogih mlâdah najtopljije želi, a i velerěčito nam preporuči. — Upliv pako župnika kod nadarivanja siromašne zaručnice, premda siromaštvo jedne ili druge nesvědoči, niti opredělјeni dar osobno neděli (što svako sumnjičenje pristranosti, koje bi se kod župljanah porodit moglo, odanj odbija), već je tim po naredbi zaklade dosta opredělјen i osěguran, što se odanj iziskuje svědočba o kèrstjansko-ćudorednom ponašanju sviuh za stečenje darovah predloženih věrenicah, u čem njega kao nadležna sudca i svědoka priznaju ne samo katoličke, već i ine kèrstjanske dèržave.

Da odičena děla svoga vèrhovnoga duhovnoga pastira hvalim, za to nisam nit vrědan nit pozvan; ona bo imadu uzvišeniju cěnu, dakle i veću plaću, nego što ju može dati izprazna ljudska slava. Ali da zahvalan budem za prijeta dobra, za uživanu novu i neobičnu duševnu slast tim povodom, što je kod lětošnjega nadarivanja takova zaručna jabuka jednoj mojoj župljanki zapala, te da u ime iste sretne nadarenice i ostalih s toga čina radostnih župljanah očitujem velikodušnom darovniku najdostojniju javnu zahvalu: to mi je najmilija i najprěčja dužnost.

Kamo sreće! da cèrkva i dèržava proizvede više takovih velih dobrotvorah, koji bi, kakono on, uvažili i u čin priveli krasne rěči sv. Fulgencia: „Ako i nemožemo svi ono izvèršiti, što Gospod kaže: *prodajte, što posědujete*; a to ipak ono, što dodaje: *dělite milostinju*, svim je moguće, gdě ima dobre volje; svim lasno, gdě neima ljute pohlepe; svim zdravonosno, gdě vrije čista ljubav; svim može biti obćenito, da i svim zapadne sreća věkovita.“ Tim i ako nebi sasvim nestalo běde i ubogih věrenicah medju ljudmi, barem bi se nevolja one znatno ublažila a broj ovih u veliko obalio.

Župnik iz Velikog Gèrgjevca.

Digitized by Google

Iz Beča dne 29. studenoga. Povodom, što će novoizdani po njeg. c. k. veličanstvu ženitbeni zakon početkom nove godine u život stupiti, pozvao je ovdašnji preuzoriti g. kardinal-nadbiskup svoj prečastni kaptol, sve podarcidjakone i bečkog grada župnike na dan 25. t. m. k sebi na sastanak. Ovomu je sastanku svèrha bila, da se okružnim podarcidjakonom izdadu o novom ženitbenom zakonu potrebiti naputci, da tako tim lašnje i uspěšnije u dojdućih slučajevih dělovat uzmognu.

Častni otci jesuite zauzeše prekjučer povratjenu im po milosti njeg. c. k. veličanstva sveučilištnu cèrkvu, i jučer je već O. Stöger u njoj svetu misu rekao. Po svih nedèljah prišastja propovědat će u napomenutoj cèrkvi prije pódne u 10½ uri Zagrebčanom dobro poznati O. Schmude, a poslě pódne ob 3. uri O. Josip Klinkowström. Njihov zavod za odgojenje mladog naraštaja — štono se u Kalksburgu nalazi — lěpo naprěduje. Ove godine imadu samo pèrvi gymnasialni razred a pitomacah do blizu 80; svaki od ovih platja na godinu 400 fr. sr., i za te novce sva potrebita u zavodu i duševna i tělesna dobiva. Dojduće godine imat će dva razreda, tretje tri, itd. do podpunih osam gymnasialnih razredah.

Ovdě se očekuje, da će se s vremenom nižje ovdašnje učione predati školskoj bratji, a obća bolnica u Alserskom predgradju milosèrdnim sestram. Osobito da se ovo poslědnje izvede, od velike je potrebe; duhovno bo mèrtvilo, koje vlada u napomenutoj bolnici — u kojoj se silni bolestnici nalaze — to neobhodno zahtěva.

Što Vam jošte ovom prigodom javiti mogu, znam, da će Vaše čitatelje obilnim veseljem napuniti. Mogu Vas iz sasvim pouzdana izvora izvěstiti, da je njeg c. k. i apoštolsko veličanstvo milostivo dostojalo izpuniti vruću želju štajerskih slovenacah, dočim je odobrilo učinjeni predlog, *da se mariborsko i optujsko od slovenacah obitavano okružje, što je dosad ka gradačkoj (sekovskoj) biskupiji spadalo, labudskoj biskupiji priděli.* U tvèrdoj nadi možemo i od Rima očekivati, da će ovu koristnu proměnu potvèrdit.

Preč. g. professor *Fessler*, koj po višjem nalogu biaše ove godine u Rimu, da se pobliže upozna s duhom predanja o cèrkvenom pravu, dne 24. pr. m. započeo je na ovdašnjem sveučilištu javna predavanja iz cèrkvenog prava. Tečaj njegovih predavanjah trajat će cěle dvě godine. Za temelj svojih predavanjah uzeo je „Decretales" s osobitim obzirom na rimsko pravo.

Doznajem, da se vrědni starina, veleč. otac *Marian Jaić*, Ex-Provincial dèržave kapistranske, bavi u Vukovaru prevodom *životopisja svetih* na naš jezik. Životopisje svetih, kako je poznato, odavna je omililo kèrstjanskom puku, i ovaj prevod — kojemu se naskoro možemo nadati — veoma će dobro dojti našem nakon podignutih po domovini učionah pomladjenom puku. Napomenuti veleč. otac izdao je tečajem ove godine *„Pověstnicu Gospe Radnanske"* s dodatkom molitvah i pobožnih pěsamah i posvetio ju je presvětl. g. čanadskom biskupu Csajágyu. Isto tako izdade ove godine u němačkom jeziku *„Sammlung katholischer Kirchengesänge"*, kao i svoj *„Věnac bogoljubnih pěsamah"* sada već deseti put. — Sve ove knjige mogu se dobiti u samostanih: budimskom, vukovarskom i brodskom, a u Požegi kod knjigoveže Wolfa.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Piše nam se iz Dubrave, da je tamo dne 26. studenoga Kristian Malešević, bravarski meštar i slědbenik gèrčko-nesjedinjene cèrkve, u pribitnosti više mladenacah i svatovah, kao i starešinstva tamošnjega puka primèrnom svečanostju položio věroizpovědanje katoličko u ruke velečast. g. Dra. Luke Rumplera, podarcidjakona i městnoga župnika, pošto ga je isti predjašnjih danah podučio, naših molitvenikah porabu mu pokazao i svetotajstveno ga razkolničtva rěšio. Prohodeći světom po svom zanatu uvidi on lěpotu katoličke cèrkve, i više put pade mu u oči nastojanje revnih katoličkih misnikah oko obučanja i posvetjenja pověrenih si dušah; tim mu omili naša cèrkva, koju je od poslě vazda polazio, a ima tomu već osam godinah, što ju je u sèrcu kao svoju duhovnu majku prigèrlio, a sada evo i spoljašno u nju stupio.

Iz „Nar. Novinah" priobćujemo ovdě slědeća dva dopisa, u koliko i u naš list spadaju.

U Ferdinandovcu, 24. studenoga. Dozvolite, da Vam i ja iz dna ravne Podravine naše, ako jedan i rědki, nu tim blagotvorniji čin objaviti uzmognem.

Dne 19. o. m., kao na imendan nj. veličanstva premilostive naše carice, bude jedna ovdašnja děvojka, imenom Kata, rodjena Živičar a odhranjena Turčić, sirota istinabog u obziru imućtva, koja osta bez otca i očuha, nu tim bogatija u obziru děvojačkih krěpostih, iz poznate Vam zaklade nj. uzoritosti stožernika i nadbiskupa našega Jurja Haulika varaljskoga, s propisanom zaklade nagradom od 90 novih dvadeseticah, i to poslě dovèršene službe božje i njezina věnčanja, kroz g. Nikolu Perčevića, c. k. satnika i zapovědnika satnije gjurgjevačke u mojoj i mnogobrojno sakupivših se pobožnih mojih župljanah pribitnosti nadarena.

Rěči, s kojimi se napomenuti prije g. satnik tom prigodom posluži, porodiše u očima nazočnikah ne samo suzah razblaženosti, već i u sèrcu istih obću priznanost preplemenite blagotvornosti, kao napokon i mnogo željah i molitvah za dugotrajni život i zdravlje neumèrloga utemeljitelja zaklade ove: nepovehla slava i prevelika hvala budi dakle očitovana pred Bogom i světom, ovdě

Digitized by Google

kao i svakud od nižepodpisanoga, kao i župljanah njegovih nj. preuzoritosti stožerniku i nadbiskupu Jurju Hauliku varaljskomu. Ivan Južak, župnik ferdinandovački.

U Djakovu, 26. studenoga. Danas je naš presvětli i prepoštovani g. biskup Josip Juraj Strossmayer u prisutstvu više gospode svećenikah i učiteljah svečano otvorio privatnu učionicu za děvojčice u ovděšnjem novouzdignutom samostanu milosèrdnih sestarah. U ovu učionicu unidjoše iz javne škole 82 děvojčice, od kojih na I. razred 35, na II. razred 24, a na III. razred 23 spadaju. Sva je pako prilika, da će se ovih broj naskoro do stotine i prěko iz okolice umnožiti. — Koliko je sa ovim novim zavodom doskočeno silnoj potrebi pučke prosvěte u našem kraju, suvišno bi bilo napominjati. Mi nemožemo zadosta izraziti nutarnju zahvalnost presvětlom našem vèrhovnom pastiru, koj se je baš otčinski brinio, da se otvorenje ovoga zavoda uzpèrkos znatnim težkoćam tako nenadano uskori. —

Iz Turina. Službene piemontezke novine objavile su kraljevsku odluku, koja nalaže, da se ime viteza Antuna Gallenge, koj je iz potonjega našega lista čitateljem poznat, izbriše iz imenoslova članovah narodne skupštine. Tim povodom povukao se je Gallenga iz Turina i otišao u varoš Castellamonte, u okružju ivrejskom, gdě se je odmah, čim se o njegovu došastku doznalo, uputilo više odlične gospode k njemu, da mu izjave svoje štovanje i sažaljenje o načinu, kojim se je proti njemu postupalo radi zločinske nakane, koje izveo nije, pače pèrvi osudio. Niti neostà samo kod toga. Slědeće nedělje naruči u jedvoj kavani do 30 takovih njegovih štovateljah njemu na čast zajutrak, kod koga je i gospodjah bilo, koje su ga izabranom učtivostju odmah rěšile svake krivnje. Tu su se dělile njemu na slavu pěsme, sipalo cvětje, napijale zdravice, slovili govori, medju kojimi biaše najznamenitiji samoga Gallenge, kojim se je zahvaljivao svojim plemenitim prijateljem na toli prijaznom dočeku, kojim su sadanje njegovo utočište osladili. U ovom utočištu — tako je zavèršio on svoj zahvalni govor — očekivat ćemo buduće dogadjaje. Italija jošte nije sasvim slobodna; može doći dan, kad će još trebat sudělovanja sviuh, i onih, koje je u manje opasno doba odbila od svoga sèrdca. — Sad jošte to fali, da buduća narodna skupština gosp. Gallengu slavodobitno opet pozove u Turin i lovor-věncem na glavi uvede u sabornicu na staro město. — Čitamo ujedno, da je ministar nastave predavanja g. Melegaria, spomenutoga takodjer u zadnjem broju prijatelja i ortaka Gallengina, koj je kao professor u turinskom sveučilištu naměšten bio, zajedno s několiko sličnih mu drugarah obustavio.

Iz Savojske. Ubogim župnikom u ovoj semlji zle je i naopako. Prěko 600 njih dobilo je za 11 měsecih samo 250 lirah (100 for.), premda im je sama vlada opredělila za plaću 1000 lirah na godinu. Na opetovane pritužnice odgovori siromašnim župnikom vlada, da neima za njih u peneznici novacah.

* Udova vojvodinja Arghyllova, mati istoimenoga ministra, prestupila je u Glasgowu u katoličku cèrkvu.

* Do 100 trappistah prešlo je već iz Francezke u Algir, da tamo uvedu i promiču poljodělstvo. Za njimi povelo se je više školne bratje, koja će tamo obradjivat duhovno polje algirske mladeži.

* Sv. otac poklonio je potrebite novce za dovèršenje Tassova spomenika u cèrkvi sv. Onofria, gdě ovaj pěsnik počiva. Kipar de Fabris, kod koga biaše ovo dělo naručeno, s nedostatka podpore već više godinah prestao je bio na njem raditi.

* U Kološvaru prestupio je u katol. cèrkvu unitarski duhovnik Albert Székely, sin tamošnjega unitarskoga biskupa.

* U benediktinskom admontskom samostanu u Štajerskoj nahodi se medju 82 njegova člana u ovaj par 7 jubilantah.

* U najnovije vrěme prestupiše u Moguncii u katol. cèrkvu protestantski propovědnici Dieffenbach i Henrici.

* Piše se iz Štokholma, da družtvo, koje ime Gustava Adolfa nosi, podupire novcem u Ugarskoj 102, u Českoj 50, u renskih pokrajinah 81, u Francezkoj 55, u Moravskoj 23, u Švajcarskoj 31, u Pruskoj 43, u krunovini Austriji 20 itd. protestantskih obćinah.

* U bogoslovnom učilištu u Moguncii sluša bogoslovje jedan bivši prot. propovědnik i bivši načelnik grada u Nonnenwörthu, baron Cordier.

Proměne u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Janko Genžić, župnik u Zrinju, postao je župnikom u Sunji; g. Ivan Valetić, upravitelj župe u Novskoj, postao je župnikom u Vetovu. Naimenovani su za župne upravitelje: g. Tomo Novak, bivši kapelan u Prelogu, u Miháljevcu; g. Mio Ružman, dosadanji kapelan u Draškovcu, u Goričanu; g. Vinko Šagovac, dosadanji kapelan u Novoj Kapeli, u Novskoj; g. Josip Mesić, bivši kapelan u Kostajnici, u Zrinju. G. Fabian Kovačić, dosadanji upravitelj u Sunji, ostaje tamo za duh. pomoćnika; g. Andria Peak, bivši upravitelj župe Kupčinske, ide za duh. pomoćnika u Gore. Premešteni su duhovni pomoćnici: g. Andria Čižmek iz Belca u Lobor; a g. Janko Hladnjak iz Gjurgjica u Raču. G. Balthasar Balog, pisar duh. stola, postao je nadstojnik sirotišta i župni pomoćnik kod sv. Petra u Zagrebu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 50. — TEČAJ VII. U SUBOTU 13. PROSINCA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prilog I. k cesarskom patentu od 8. listopada 1856.

Zakon

za ženitbe katolikah u cesarevini austrianskoj.

(Konac.)

§. 41. Muž i žena, ma bili o tom oboje složni, nemogu samovlastno ukinuti saveza ženitbenoga, i to tvèrdili oni da ženitba nije valjana, ili naměravali samo razstavu od stola i postelje.

§. 42. O valjanosti ženitbe katolikah odlučuje onaj sud duhovni, koj je nadležan po zakonih cèrkve katoličanske.

§. 43. O valjanosti ženitbah, koje se sklapaju medju kèrstjani katoličanskimi i nekatoličanskimi, može, dok jedan ženitbeni drug spada k cèrkvi katoličanskoj, odlučivati samo katoličanski sud ženitbeni.

§. 44. Ako od dva ženitbena druga, koji su se uzeli kao kèrstjani nekatoličanski, predje jedan na věru katoličansku, neće time stranka nekatoličanska bit prěčena, poslužiti se svojim pravom pobijanja po zakonu ženitbenom i pred sudom ženitbenim, kojemu je uslěd věroizpovědanja svoga podčinjena, a može se i valjanost službeno izviditi po istom zakonu i po istom sudu. Presuda, izrečena o valjanosti ženitbe, bit će odlučna pri prosudjivanju gradjanskih pravnih razměrjah. Nego, ako presuda glasi, da ženitba nije valjana, imat će se ista posrědovanjem zemaljskoga načelstva saobćiti cèrkvenomu sudu katoličanskoga ženitbenoga druga, za da isti sud rěši, na koliko može rečena presuda bit obvezna za savěst pomenutoga druga ženitbenoga.

§. 45. Stranki, koja je prešla na věru katoličansku, bit će prosto, pred svojim cèrkvenim sudom poslužiti se onim pravom pobijanja, što joj ga daje zakon cèrkveni. A i prosto je sudu ovomu službeno izviditi valjanost ženitbe. Ako osuda konačno glasi na nevaljanost, ima se ista posrědovanjem načelstva zemaljskoga saobćiti primerenoga razpravljanja radi ženitbenomu sudu stranke nekatoličanske.

§. 46. Ako sud stranke nekatoličanske izreče presudu za valjanost, bit će tad istoj stranki prosto zahtěvati, da se razkine vez ženitbeni. Presuda za nevaljanost, izrečena po katoličanskom sudu ženitbenom, ima se smatrati kao zakonit razlog za razpust, i razprava ima dokončat se, nepostavivši brasitelja ženitbe. Ako nebude zahtěvan razpust, moći će stranka katoličanska od redovitoga sudca tražiti presudu, da se gradjanska pravna razměrja, koja se osnivaju na ženitbi njezinoj, urediti imadu tako, kao da se je razkinuo vez ženitbeni. Dok razpust nebude izrečen ili dok prije pomenuta presuda nebude izdata, nesmije stranka ni jedna ni druga iznova oženit se ili udati.

§. 47. Počemši od dana izrečene presude (§. 46.) ima se ženitba, što se tiče gradjanskih njezinih poslědicah, smatrati kao razpuštena. Redoviti sudac dužan je pri razprah, koje bi nastale, postupati po propisu §§. 117. i 142. obćega gradjanskoga zakonika.

Ako medju mužem i ženom, u obziru razměrjah imovine, nepodje za rukom nagoda, tad se imetak, glede kojega je postojala zajednica dobarah, ima razděliti kao pri smèrti kojega ženitbenoga druga, i pogodbe ženitbene imadu se u pravilu smatrati kao ugasle.

Nego iznimki od pravila ovoga ima města na korist stranke nekatoličanske, ako joj se nemože u grěh upisati nikakovo dělo, koje bi suprugu katoličanskomu, da je ostao bio pri predjašnjem svojem věroizpovědanju nekatoličanskomu, davalo pravo podignuti tužbu na razpust ili na razstavu od stola i postelje, i to na toliko, da se

Digitized by Google

ženitbenoj stranki nekatoličanskoj prava ona, koja su joj u pogodbah ženitbenih ili u ugovoru ženitbenom upisana za slučaj, ako bi druga svoga preživila, ostat sačuvana dotle, dok se za života druge stranke opet neoženi ili neuda.

Osim toga ako imovina, koja stranki nekatoličanskoj po razpustu preostane, nebude dovoljna za pristojno uzdèržavanje, imat će redoviti sudac svotu, koju će druga stranka platjati, odměrit s obzirom na imovinu iste stranke. Nego dužnost ova prestaje, čim prestaje potreboća ili čim se stranka nekatoličanska opet oženi ili uda.

§. 48. Ako dvě osobe, koje su se uzele kao kèrstjani nekatoličanski predju na věru katoličansku, tad, ako nastane pitanje o valjanosti ili nevaljanosti ženitbe, odlučuje ženitbeni sud katoličanski. Ako li je zapréka, koja se je pobudila, nepoznata zakonu onomu, pod kojim je ženitba sklopljena bila: tad sa presudom, na nevaljanost glasećom, ima se u obziru njezinoga uzdělovanja na gradjanska pravna razmèrja děce postupat tako, kao da se je ženitba razpustila, i stranki, koja pristojnoga uzdèržavanja neima, imat će stranka druga, ako imetak njezin to dopušta, platjat godišnju svotu, koja će se ustanoviti nagodom, ili, ako nagoda nebi za rukom pošla, po sudcu redovitomu. Dužnost davanja toga preostaje, čim ženitbena stranka, koja davanje to bere, pomoći ove za pristojno svoje uzdèržavanje više nepotrebuje, ili čim se opet oženi ili uda.

§. 49. Svaku osudu o valjanosti ženitbe ima biskup, kojega je sud ženitbeni istu izreko, saobćiti političkomu zemaljskomu načelniku. Ovaj je dèržan, kao što okolnosti iziskivale budu, odredjivati potrebita.

§. 50. Děca rodjena iz ženitbe nevaljane, sklopljene po proglašenju ovoga zakona, ili rodjena iz ženitbe, istina, prije sklopljene, nego preko roka ovoga nastavljene, imadu se, osnivala se nevaljanost ženitbe na razlozih kojih mu drago, smatrati kao zakonita, u koliko ma jedan samo od roditeljah navesti može, da mu je bez krivnje njegove zapréka ženitbena nepoznata bila. Na koliko su děca takova izključena od imovine one, koja je naredbami obiteljskimi napose priuzdèržana potomstvu zakonitomu, ima se to providjivati po obćenitih zakonskih ustanovah.

§. 51. Osuda konačna, izrečena po nadležnom cèrkvenom sudu o valjanosti ženitbe, ima glede iste pravilom biti za gradjanske pravne poslědice.

Nego ako ženitba izjavljena bude kao nevaljana radi kojegod od onih zaprèkah, što ih navodi §. 80. naputka za sudove duhovne, tad se pravna razmèrja děce imadu urediti onako, kao da se je razkinuo vez ženitbeni.

A i vlastna je stranka nedužna zahtěvati odštetu od stranke, koja je tomu kriva.

§. 52. O odšteti, koju će stranka kriva imat dati stranki nedužnoj, o obskèrbljivanju děce i u obće o svih pitanjih glede imovine, koja bi nastala iz proglašenja, da ženitba nije valjana, a tako i o bezkrivičnoj neznanosti, u koliko od iste zavise kakova prava gradjanska, — o svem ovom odlučuje sud světovni.

§. 53. Proglašenje, da ženitba nije valjana, ima se zabilježiti u knjizi věnčanih, i to, ako je ženitba sklopljena bila u tretjem městu, kamo u župu nespada nijedan od věrenikah, nesamo u knjizi věnčanih one župe, gdě se je ženitba sklopila, nego i u rečenoj knjizi onoga župnika, koj je dao punomoćje za věnčanje.

§. 54. Ako tko, bilo ma za utemeljenje gradjanskih samo pravnih zahtěvah, tvèrdi ništetnost presude, koja je za života obih suprugah, ili barem uslěd iztrage, za života suprugah tekavše, o valjanosti ženitbe izrečena bila po kojem ženitbenom sudu katoličanskom, imat će se radi toga obratiti na sud duhovni.

§. 55. Ako ženitba bude pred sudom cèrkvenim pobijana stopram onda, pošto ju je jurve smèrt razkinula, i ako isti sud izjavi, da ženitba ta nije valjana: neće osuda ta imat nikakova upliva na gradjanske pravne poslědice, koje su sa ženitbom skopčane. Ako dakle, za osnovanje gradjanskih kakovih pravnih zahtěvah, tvèrdi tko, da neima valjanosti ženitba, o kojoj odprije, dok ju smèrt neběše razkinula, nije bilo dvojbe, ili je bilo dvojbe ali bez uspěha, tad će sud, kojemu pripada odlučivanje o pravih prepornih, u tu svèrhu prosuditi i valjanost ženitbe, i odluka njegova bit će pravilom za gradjanske samo pravne poslědice, koje su sa ženitbom skopčane.

Ako je ženitba po proglašenju zakona ovoga sklopljena, ili ako je sklopljena, istina, prije, ali preko roka ovoga nastavljena, tad se pri razpravi ovoj valjanost iste ženitbe ima prosudjivati po zakonu cèrkvenom, nego nemogu se navoditi zaprèke one, što ih §. 80. naputka za cèrkvene ženitbene sudove napominje, zatim ni one, koje su za života suprugah ili doista ili dobivenim oprostom bile dokinute, a napokon ni one, koje uzbudjivati smiju samo supruzi ili pako jedan od njih.

§. 56. Ako su oba supruga slědbenici nekatoličanskoga kojega věroizpovědanja, tad o valjanosti ženitbe njihove odlučuje onaj sud, koj je nadležan za ženitbene stvari njihovih jednověracah. Nego ako je pri sklapanju ženitbe barem jedna stranka bila član cèrkve katoličanske, ili

Digitized by Google

ako su oba supruga prešla na věru katoličansku, pak su se kašnje opet od nje odmetnula, tad se zaprěke, kojih zakon cěrkveni nepoznaje, nemogu navesti kao razlog nevaljanosti.

§. 57. Vez ženitbeni, pri kojega sklapanju bila je barem jedna stranka član cěrkve katoličanske, nemože se razkinuti ni onda, ako obě stranke proměniv věroizpovědanje postanu članovi nekatoličanske koje cěrkve ili družbe věrozakonske. Tako isto nemože se razkinuti ženitba, ako su dvě osobe, koje su se uzele bile kao kěrstjani nekatoličanski, prešle na věru katoličansku, makar da su kašnje opet obratile se obě na koje věroizpovědanje nekatoličansko.

§. 58. Ako koja ženitba bude razkinuta time, što je jedan od suprugah prije, nego se je ženitba izvěršila, položio svečane zavěte, tad drugoj stranki, doklegod se opet neožení ili neuda, ostaje pravo na pristojno uzděržavanje. Ženitbene pogodbe bit će za obě stranke ugasle, u koliko glede istih nebude nagoda učinjena.

§. 59. Pri svih ženitbah medju katolici, zatim pri ženitbah medju osobom katoličanskom i nekatoličanskom, ako je u vrěme, kada su se uzele, barem jedna od njih bila věre katoličanske, imat će suprug, koj sceni da imade pravnih razlogah za razstavu od stola i postelje, tužbu svoju predati katoličanskomu sudu ženitbenomu.

§. 60. Na zahtěvanje suda ženitbenoga ima osobni sud tuženoga supruga odrediti supruzi i děci pristojno uzděržavanje, dok stvar nebude rěšena. U ostalom, ako i budi ma kojim načinom jedan od suprugah nalazio se bude u silnoj pogibelji, živući u zajednici s drugom strankom, moći će redoviti sudac, a po naravi slučaja i vlast sigurnosti dozvolit mu na zahtěvanje njegovo razlučen stan; nego ima se sud ženitbeni odmah ubavěstiti o učinjenoj odredbi.

§. 61. Nadležni sud ženitbeni ima u svakoj presudi, glasećoj na razstavu, izreći, dà li su i na koliko krive razstavi obě ženitbene stranke, il' dà li joj je i na koliko kriva samo jedna stranka.

§. 62. Izrečenu razstavu ima sud duhovni saobćiti osobnomu sudu suprugah; i s razstavom skopčane su sve pravne poslědice, koje se po postojećih zakonih utemeljuju razstavom sudbenom.

§. 63. Pošto bude presuda na razstavu izrečena, ima sudac pokušati, da nagodom izravna razpre, koje nastanu glede razlučivanja imovine, glede obskěrbljivanja děce ili glede inih tražbinah. Ako se stranke nedadu skloniti na nagodu, ima sudac odpravit ih na uredni postupak, nego će medju tim supruzi i děci odměriti pristojno uzděržavanje, ili produljiti učinjenu jurve ustanovu, dok parnica nebude dověršena.

§. 64. Glede tražbinah odštetnih i svih na imovinu odnosećih se razprah, koje prouzročene budu izjavljenjem, da ženitba koja nije valjana, ili pako razstavom od stola i postelje, prosto će bit strankam odabrati sud ženitbeni, da im bude sud obranički.

O takovoj nagodi ima se svaki put sačinit pismo; i ako se je to obděržavalo, neće nijedna stranka moć odstupiti, ako neprivoli stranka druga. Nego od malolětnikah iziskuje se za nagodu, da na istu pristane otac ili tutor njihov i vlast tutorstvena. Proti izreki obraničkoj nije dopušten priziv; nego slobodno je tužbu na ništetnost podignuti pred sudcem redovitim.

§. 65. Ako se ženitbeni drugovi, koji su se bili razstavili, opet sjedine, tad će duhovni sud obavěstiti o tom osobni sud istih drugovah ženitbenih.

§. 66. Ako se dvě osobe, koje su se uzele bile kao kěrstjani nekatoličanski, jedan predje na věru katoličansku, tad će svaka stranka svoju tužbu na razstavu, ako ju podignuti želi, podněti onomu sudu ženitbenomu, kojemu je podčinjena uslěd svoga věroizpovědanja. Nekatoličanska stranka može takodjer po propisih onoga zakona ženitbenoga, kojemu je podvěržena, tražiti kod svoga suda ženitbenoga razpust ženitbe. Pritužbe, što koja stranka ženitbena neće da živi u zajednici ili što je samovlastno zajednicu ukinula, spadaju pred ženitbeni sud tuženikov.

§. 67. Pravomoćna, na razstavu ili na razpust glaseća presuda, izdata po ženitbenom sudu jednoga od ženitbenih drugovah, odlučna je za stranke obě. Nego razkinutje veza ženitbenoga, izrečeno po ženitbenom sudu supruga nekatoličanskoga, ima za stranku katoličansku, što se tiče zajedničkoga življenja u ženitbi, samo tu poslědicu, da se ista stranka katoličanska ima smatrati kao do směrti razstavljena od stola i postelje.

§. 68. Ako katoličanski ženitbeni sud izreče presudu na doživotnu razstavu od stola i postelje, moći će tad stranka nekatoličanska na temelju osude ove tražit pri svom ženitbenom sudu razpust veza ženitbenoga. Nu nemože ista stranka sklopiti nove ženitbe, dok ženitbeni njegov sud nebude izreko razpusta.

§. 69. Ako u osudi katoličanskoga suda ženitbenoga bude suprug nekatoličanski naznačen kao krivac razstave, imat će na zahtěvanje njegovo o tom, da li je u istinu kriv, ako se na tom osnivaju kakove tražbine na imovinu, izreći presudu sudac redoviti.

To isto valja i u slučaju onom, ako na tužbu stranke nekatoličanske njezin duhovni sud ženit-

Digitized by Google

beni bude izreko presudu, da je katoličanska stranka kriva razstavi ili razpustu ženitbe.

§. 70. Ako medju ženitbenimi drugovi u obziru razmèrjah imovine njihove nepodje nagoda za rukom, tad će biti města ustanovam, sadèržanim u §. 1265. ili u §. 1266. obćega gradjanskoga zakonika, kao što ili oba ženitbena druga imadu smatrati se kao razstavljeni od stola i postelje, ili kao što ženitba bude glede supruga nekatoličanskoga razpuštena. U drugom ovom slučaju neće ni katoličanska stranka, premda je obnadjena da je nedužna, imat prava na zakonito naslědstvo (§§. 757—759. obćega gradjan. zakonika).

§. 71. Ako je duhovni sud, na zahtěvanje stranke katoličanske, izreko razstavu na vrěme neizvěstno, i ako prodje više od tri godine danah a nebude još ufanja, da će stranka katoličanska privoliti na iznovično sjedinjenje: moći će tad stranka nekatoličanska tražiti razpust pri svom sudu ženitbenom. Ali ako je ista razstavi povod dala činom takovim, kojim bi nedužna stranka katoličanska, da nije prešla na věru katoličansku, imala bila pravo podignuti tužbu na razpust ili na razstavu od stola i postelje, imat će se tad po obavljenom razpustu imovina razrediti tako, kao da je nekatoličanski ženitbeni drug kriv razpustu. Inače imadu se pitanja o imovini razpraviti po pèrvoj točki §. 1266. obćega gradjanskoga zakonika; nego ako postoje okolnosti takove, koje opravdivaju kratjenje: iznova sjediniti se, i ako katoličanska stranka neima dovoljnoga imetka za pristojno svoje uzdèržavanje, imat će joj stranka nekatoličanska po měri svoga imetka platjat godišnju svotu, koju redoviti sudac po pravičnom razsudu ustanovio bude.

§. 72. Ako ženitbeni drugovi, izza kako je ženitbeni sud stranke nekatoličanske izreko razpust, žele opet sjediniti se, imat će svoju odluku prijaviti ženitbenomu sudu stranke katoličanske i od suda ženitbenoga, koj je izreko bio razpust, izhoditi, da ukine presudu svoju. Čim ovo učinjeno bude, stupit će iznova u krěpost sve gradjanske poslědice, koje su sa ženitbom skopčane; samo prijašnje pogodbe ženitbene ostat će bezkrěpostne.

O sjedinjenju iznovičnom ima se obavěstiti sudac redoviti.

§. 73. Ako muž, koj izvan slučaja, pomenutoga u §. 121. obćega gradjanskoga zakonika, nadje ženu svoju jurve noseću od drugoga, odmah, čim to saznade, obustavi ženitbeno obćenje š njome, i ako za měsec danah podigne tužbu na razstavu, tad će se u slučaju, ako razstava nebude izrečena, na njegovu redovitomu sudu podnešenu prošnju gradjanska samo pravna razměrja, ženitbom njegovom utemeljenja, uredit tako, kao da se je dogodila razstava od stola i postelje, po ženi prouzročena.

Ovoj istoj ustanovi ima města na korist nedužnoga supruga u slučaju §. 12.

§. 74. Austrianac katolički može, kada se ženi u inozemstvu, onaj način ženjenja, što ga propisuju ili dopuštaju zakoni zemaljski, uzet za pravilo u toliko, u koliko isti odgovara uvětom, pod kojimi katoličanski cèrkveni zakon u zemlji onoj, u kojoj se ženitba sklapa, priznaje valjanost ženitbe. U svemu, što se neodnosi na sám način ženjenja, dužan je isti dèržati se propisah zakona ovoga. Imat će on takodjer, ako nestanuje još punu godinu danah u inozemstvu, postarat se za to, da mu ženitba, koju sklopiti kani, triputa navěštena bude u onom městu u ovozemstvu, gdě je poslědnje svoje prebivalište imao.

§. 75. Ako se austrianski dèržavljanin, koj se je u inozemstvu oženio, vrati u cesarevinu, bit će dèržan izhoditi, da mu ženitba ubilježena bude u knjigu věnčanih one župe, gdě prebivao bude.

§. 76. Ako je ženitba proglašena, da nije valjana, ili ako je smèrtju muža razdrěšena, nemože žena noseća prije porodjaja, a kada je dvojba da li je noseća, prije nego prodje šest měsecih, opet udati se. Nu ako po okolnostih ili po svědočanstvu věštakah nije věrojatno da je noseća, moći će se poslě tri měseca dat oprost; i to u slučaju, ako ženitba bude proglašena da nije valjana, moći će taj oprost dati načelstvo zemaljsko, a u městih, gdě načelstva zemaljskog neima, vlast okružna; u slučaju pako, ako smèrtju muža bude ženitba razdrěšena, jedino načelstvo zemaljsko, i samo iz razlogah osobito silnih.

§. 77. Ako propis ovaj bude narušen, izgubit će žena koristi one, koje joj je pèrvi muž dao po pogodbah ženitbenih, po ugovoru naslědovnom ili po poslědnjoj volji, i proti obim strankam ima se odrediti kazan, okolnostim primèrena; muž pako izgubit će pravo, koje mu je priuzdèržano u slučaju §. 73.

Ako se u takovoj ženitbi rodi děte, pak je barem dvojba, da li nije bilo začeto s pèrvim mužem, odredjuje mu se skèrbnik, da zastupa prava njegova.

Missia u srědnjoj Africi.

Ima tomu već několiko godinah, što svoje čitatelje izvěstjujemo o hartumskoj katoličkoj mis-

Digitized by Google

sii, koja pod upravom apoštolskoga provikara Dra. *Ign. Knoblechera* nadobudno napredovat počimlje. Neće biti suvišno, ako na kratko pregledamo dosadanju njenu sudbinu. God. 1847. krenuše duhovnici *Max. Ryllo*, jezuita rodom iz Litve, — *Ms. Casolani*, biskup Maurikastrumski, *Em. Pedemonte*, *Angelo Rinco* i *Dr. Ig. Knoblecher* iz Aleksandrie, ploveći Nilom uz vodu, do Hartuma. Duhovnik Ryllo, pervi provikar ove missie, umre 17. serpnja 1848. a Dr. Knoblecher posta načelnikom nove naselbine. Početak mu biaše tegotan, no neostavi ga pouzdanje u Boga a zemljaci njegovi — bratja Kranjci — svestrano mu priticahu u pomoć. No pošto u ono kobno doba rimska propaganda nebiaše u stanju da dostatnom podporom providjuje verovestnike u Africi, malo što nije ovo afrikansko poslanje propalo. U toj nevolji primi revni Dr. Knoblecher putnu palicu u ruke, povrati se u Austriu i dobije u carskom dvoru pomoć, za koju je došao s daleka molit. Tako posta g. 1851. družtvo Mariansko na podporu rečene missie; tako se poduzeše na korist iste missie blagoplodne sbirke po celoj carevini, — čim je Knoblecher s radostju mogao prijaviti sv. otcu u Rimu, kako je požertvujućom ljubavi katolikah carevine austrianske novoj missionarskoj naselbini obsegurana pomoć za buduće godine. Ovim načinom sačuvano bi Božje delo na novoj njivi. Sv. otac potverdio je Dra. Knoblechera u dosadanjoj njegovoj časti, a revnivi ovaj duhovnik uputio se je opet veseo pod zaparno nebo srednje Afrike. Tom prigodom pridružilo mu se je nekoliko verlih zemljakah slovenskih iz Kranjske i Koruške, za kojimi se povede g. 1853. drugih šest, g. 1854. tri a g. 1855. jošte dva duhovnika. — Ali podnebje neobično i bolesti nemilo harahu medju verovestnici: tečajem 4. godinah preminulo je tu 11 duhovnikah. Za zahvalnu uspomenu evo im imenah: *Don Vinco*, *Milharčić*, *Kocijančić*, *Trabant*, *Dovjak*, *Lastegnaro*, *Haller*, *Kohl*, *Rainer*, *Lap* i *Murnić*. Tom nesgodom umanjio se je broj poslenikah u siromašnom vinogradu Gospodnjem u Hartumu. Tamo ostaše izim g. Knoblechera dva duhovnika: *Jos. Gostner* iz Tirola i *Mat. Kirchner* iz Bavarske. Za toga vremena budu podignute ipak na druga dva města verovestničke postaje, i to u Gondokoru i u Angveiv-u, gde pod rukovodstvom svetjenika *Ueberachera* deluju duhovnici *Fr. Morlang* i *Alex. Pircher*, Tirolci, i *Bart. Možgan*, slovenac iz Koruške.

Što se tiče delovanja apoštolskih ovih blagovestnikah, premda je tegotan početak ovakova posla, imadu ipak od Boga blagoslov. U Hartumu lepo se razvija učiona, u kojoj je dosad 30 mladićah obučano i odgojavano. Izmedju desetorice, koja bi lani bila izstupiti mogla, odlikuju se osobito dva, *Andr. Serij*, bivši rob, i *Mulat Skander*. Verla ova dva mladića otići će u Rim, da se u propagandi naobraze za apoštole naroda svoga. Nekoliko drugih tuzemskih mladićah uputilo se je već s istoga uzroka u Europu, da se jedni u Rimu, a drugi u Veroni priprave k svetom zvanju apoštolskom. Za kratko vreme naselit će se u novom hartumskom samostanu nekoliko sestarah dobroga Pastira, da budu učiteljice mladim Afrikankam. — Od Boga im blagoslov, jakost i uztrajanje u toli plemenitom delu!

Pod upravom duhovnika Kirchnera odhranjuje se 10 devojćicah a 6 drugih cernicah pripravlja se k prijetju sv. kersta. U Gondokorskoj pokrajini medju Bari-skimi cernci, poludivljim narodićem, stekoše missionari komad zemlje, gde u ovaj par grade kapelicu na čast devici Marii i kuću. G. Možgan, koj apoštolski svoj posao opravlja medju *Kiki*, nazvao je svoju naselbinu „sv. Križem.“ Kukavna kućarica služi mu za stan, učionu i cerkvu, pa je već prošle godine imao 50 marljivih učenikah. Ovaj narod Kikah, u koga ima puno dobre volje, obećaje obilnu žetvu za kraljestvo Božje. — Tegotniji posao nastaje u postaji Gondokorskoj. Tamošnji ljudi, premda imadu verlih svojstvah, ipak su neiskreni, leni, svadljivi te rado kradu. U ovoj pokrajini trebat će valjda zemlju navlažit mučeničkom kervi prije, nego će u njoj niknut seme nebeskoga evangjelja. — Uzdajemo se u Boga, da će on i k tomu uděliti sile, a u to ime prolitu kerv učiniti vrutkom nova života u onih stranah. Neka samo pomaže katolička Europa, osobito pako mi katolici carevine austrianske doprinosimo k uspehu započetoga dela, pa će za nedugo hartumska cerkva biti spomenikom milostinjah i molitvah požertvujuće ljubavi naše.

Pa ako se u obće u Austrii zauzimati valja za ovu missiu, koliko više treba da ju podupiremo svi mi Slaveni! Nije li bo ono, što je dosad proizvedeno i postignuto u Hartumu, najvećim delom plod ljubavi duhovnikah pošlih iz našega naroda? — (Blahovest).

Što se sve čini za volju velmožah i bogatašah.

Povestnica pobilježila nam je mnogo činah i slučajevah, koji nam pokazuju, kako silno na ljude deluje ne samo primer i izgled, nego i sgoljan

Digitized by Google

ugled, osoba, želja, malen znak, i ukus kojega velmože ili bogatca.

Kadno se je Ljudevit XIV. jednom tužio na svoje bèrdjave zube, reče mu něki podli udvorica: tà neima toga, koj bi imao lěpše zube od Vašega Veličanstva. — Pa si je sbilja više njih dalo povaditi několiko zubih, da nebude sam kralj u dvoru štèrbav.

Kod Scitah i Celtah mnijahu pouzdanici njihovih vojvodah i kraljevah, da ih nesmiju preživiti.

Tako su kod Etiopljanah, buduć im je kralj bio hrom, svi njegovi poslužnici šepali, — a pišu něki pověstnici, da su svi dvoranici Aleksandra Velikoga pleća i ramena dizali u vis, želeći načinit si tako nizak vrat, kao što biaše u kralja. —

Što je bilo pa se spominjalo, to isto biva i u naše vrěme svuda i svaki dan. Dalo bi se takovih primèrah navesti bez broja i računa; al nije zdravo govorit na sva usta. —

Opazilo se medjutim, da oni ljudi, koji će sve učinit, da se dopadnu velikašem zemaljskim, obično malo haju, a jošt manje čine za volju i dopadnost Boga!

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba S mladim lětom stupa u cěloj carevini u život previšnjim c. kr. patentom od 8. list. 1856. proglašeni „Zakon za ženitbe katolikah u cesarevini austrianskoj," koj smo u ova dva poslědnja broja štovanim svojim čitateljem u dostavěrnom službenom prevodu priobćili. Narav obćenitih zakonah zahtěva, da budu kratki, obćenitimi izrazi sastavljeni, te da sadèržavaju samo obćenita opredělјenja; inače bi i u pogledu obširnosti, i glede broja gotovo bez měre i kraja umnožit i raztegnut se morali. Al ova potrebita obćenitost zakonah s druge je strane često na uštèrb razgovetnosti i jasnoći njihovoj, te čini, da uporavljanje njihovo na pojedine zakoni neimenovane slučaje biva gděkad dvojbeno. S toga se je bilo nadat, da će věštaci primit se pohvalnoga posla, pa kao što to s drugimi zakoni biva, i ovaj ženitbeni zakon razjasniti i protumačiti. Prije nego što bismo bili očekivali, izašlo je već na světlo više takovih pomenutoga ženitbenoga zakona razjasnjenjah. Najobširnije u toj struci dělo bit će svakako od dvorskoga župnika *Dra. Kutschkera* u Beču izdavano i nadpisano „Das Eherecht der katholischen Kirche nach seiner Theorie und Praxis," s kojim je već naš vèrli Dr. Fr. R. u 42. i 43. br. našega lista cěnjeno naše obćinstvo upoznao i toplo mu ga preporučio. No imamo već i posebnih kommentarah poimeno onoga ženitbenoga zakona, koj će s 1. sěčnja u obsegu cěle carevine obćenito obveznom silom uveden biti. Izmedju ovih poimence navodimo onaj, koj je netom ugledao světlo u Pragu pod naslovom: *„Erläuterung des Gesetzes über die Ehen der Katholiken im Kaiserthume Oesterreich vom 8. Oktober 1856. und des kaiserlichen Patentes dazu. Von Dr. Joh. Fried. Schulte, ord. Prof. des Kirchenrechtes und der deutschen Reichs- und Rechtsgeschichte an der k. k. Universität in Prag."* — Istina, da novoproglašeni ženitbeni zakon nije za naše strane *nov*, gdě su se odprije sva ženitbeno-pravna pitanja ne samo glede duhovne strane ženitbe, već i glede istih gradjanskih poslědicah polag obćenitoga cèrkvenoga prava pred cèrkvenimi sudišti razpravljala, — a poslě uvedenja gradjanskoga zakonika člankom III. carskoga patenta od 29. stud. 1852. duhovna strana ženitbah u naših stranah i nadalje je cèrkvenoj sudbenosti ostavljena, te su samo gradjanske poslědice rěšenju gradjanskih vlastih pridělјene. Ništanemanje komu je do toga stalo, da neostane samo na povèršini dèržeći se golih rěčih zakona, već da prodre u duh njegov, koj ga oživljuje, — da pojmi pravi smisao i pravu naměru njegovu, — da i ondě, gdě svèrha kojega opredělјenja nije izrikom naznačena, za ovu sazna, — da si zaměnito odnošenje ovoga zakona napram cèrkvenom pravu jasno stavi pred oči, — da se nauči poznat ono načelo, na kom je čitav ovaj zakon i sve njegove pojedine naredbe osnovane, a tako da isti zakon točno, valjano i bistro proučiv bude vèrstan shodno i pravo uporavit ga na svaki pojedini slučaj, a uklonit se tegobam i zloporabam, koje se s nedostatna poznanja i povèršnosti lasno porodit mogu: — tomu će gori napomenuto razjasnjenje ženitbenoga zakona dobro doći i dobrih uslugah učiniti. Za valjanost ovoga prěko 13. tabakah iznosećega spisa jamči službeno zvanje i ime spisateljevo, koj je svojimi dosad izdanimi većimi cèrkvenopravnimi děli, to su: „Das System des kath. Kirchenrechtes" i „Handbuch des kath. Eherechtes," dovoljno pokazao věštinu i vèrstnoću svoju za ovakov posao. U svojem kommentaru ženitbenoga zakona tumači on poslě primèrna uvoda redomice sve §§. ženitbenoga zakona, a zatim razglaba c. kr. patent od 8. list. 1856., kojim je isti zakon proglašen; razjasnjenju je svuda s većimi pismeni predpostavljen podpun sadèržaj dotičnih §§. ženit. zakona, i članci patenta. Praktičnu porabu svoga dělca tim je jošte pisac povisio, što je na koncu dodao „Naputak za duhovne sudove u cesarevini austrianskoj glede stvarih ženitbenih," — a iz gradjanskoga zakonika pretiskat dao one §§. (44—122.), koji se protežu na ženitbe katolikah.

✕ *Iz Zagreba.* Suvišno bi bilo potrebu pučkih učionah dokazivati. Svatko je o njoj uvěren, i s veseljem gledamo, kako se malo po malo i kod nas u svakom selu škole zavode. No tim jošte nije sav posao

Digitized by Google

svèršen. Škola samo onda koristi, ako ju děca polaze; a tu ima više putah zaprěkah, koje se nijednim zakonom ukloniti nemogu nego samo iskrenim rodo- i čověkoljubjem. Tko može n. p. zimi goniti siromašnu bosu i na pola golu děcu u školu, osobito ako podaleko od nje stanuju? Tako se dogadja, da děca lěti zato slabo polaze školu, što ih kod kuće treba za rad, a zimi, kad su kući upravo na teret, nemogu učiti od golotinje. To videć pod zimu Blagorodna gospodja Blaha, vlastelinka u Dvorišću, predala je školskomu poglavarstvu na Božjakovini dvěsta for. srebra, da za nje nabavi oděće i obuće ondašnjoj školskoj děci. Možete si pomisliti veliko veselje siromaši, kad je doznala, da će dobiti toplih haljinah — ta ima li šta zimi povoljnijega od tople oděće? — Osim toga je ista dobrotvorka, da olakša obćini uzdèržavanje škole, poklonila 20 hvatih dèrvah za ogrěv učionice; a da umnoži uspěh polaženja iste škole, darovala joj je, na poziv školskoga nadzorničtva, jednu ral zemlje za školski voćnjak, u kojem će se školska děca věšbati u obradjivanju vèrta u obće, a na pose u plemenjenju voćakah. Voćarstvom, kad jedanput u narod prodre, otvorit će mu se obilat izvor blagostanja i napredka: zato bi trebalo, da svaka škola dobije i voćnjak, i da se tako mladež naša od malih noguh u umnom gospodarstvu napućuje.

Nismo ovo naveli, da u zvězde kujemo velikodušnu dobročiniteljicu i njezina krasna děla, jer dobra se děla sama hvale: nego smo ovo samo zato napomenuli, što nemislimo, da ima kod nas pučke škole, koja bi se toli revnom zaštitnicom ponositi mogla. Želimo dakle, da se naše domorodke i domorodci ugledaju u ovaj rědki primèr prave kèršćanske ljubavi, za koji valjaju rěči Spasitelja našega: „koji primi děte u ime moje, mene prima.“

U Zagrebu dne 5. prosinca 1856. Gdě se o tajenju istine radi, čověk nesmije nimalo postati, da za odrěšitu obranu njezinu na polje izadje. To valja u obće, a napose i većma još za svakoga pravog kèrstjanina katolika s obzira věrozakonskog, kad se koja věroistina cèrkve katoličke zamaže lěpimi izrazi i frazami tobož izobražena poganstva. — Danas upravo imadjasmo pogreb Danila Špišića Japranskog — slušatelja pravah na ovdašnjoj c. k. pravoslovnoj akademiji i ujedno revna, mladjahna domoljuba. Tom prigodom biaše medju pogrebnu pratnju razděljena koja stotina iztisakah, u kojih se je žalostni taj slučaj i tuga za preminulim drugom i prijateljem u vezanu slogu odzivala. Čitajućem obćinstvu poznato je s veće strane, da sam ja sastavitelj rečenih stihovah, što, ako dobranu polovinu odbijem, nimalo netajim. Nu, kad mi dodje rukuh jedan iztisak i stadoh čitati, spazim za čudo, da cěli pěsmotvor drugim duhom odiše, i da ima skroz drugčiji oblik, nego li što sam mu ga ja označio; dà, što mi se najvećma kosnù sèrce, u bèrzo spazih, da su na někih městih uz valjano razpoložene književne bi reć kèrpe takova načela razvita (tim meni dakako kao razglašenom sačinitelju narinuta), koja su s mojom věrom, stališem i značajem u podpunu protuslovju. Groza me počè hvatati, kad sam čitao one naměstne stihove: „tebe slomi

Taj u a njeka ali prieka sila —

U svebiću ona skromno stvori:“ u kojih se svebožtvo podpunom měrom izražava; dočim moje stihove

„Tebe slomi prieka s gora sila; —

Bog to bćede, budi hvala njemu!“ — koji su izraz prave i o věroistinah katoličke cèrkve posve osvědočene duše kèrstjanske, dočim, velju, ove moje stihove něki neznanac u prevratan i naopak smisao prebaci, i znanjem ili neznanjem utisnù načelo svebožtva. Isto preinačenje dolazi jošte na dva druga města. Po tom je naravno sav pěsmotvor dobio někakav čudan oblik i uzporedno protuslovne nazore, te nije drugo van směs, van osakatjeno, izkrivljeno i protuvěrozakonskimi načeli prepleteno cělo, koje nije nipošto moj sastavak. To da potvèrdim, pozivam se tako na svoj izvornik kao i svoj prepis istoga pěsmotvora, koj sam svojemu prijatelju K. prekjučer tiska radi poslao.

S toga se svečano ogradjujem proti svakom krivom mněnju, kao da sam ja složitelj onih na dva tri města umetnutih redakah, u kojih se žalibože nevidja ni trunak kèrstjanstva, nego golemo svebožtvo, kao naravna poslědica gèrdne i strašne nemani našega věka — nabožnoga naime nehajstva, iz kojeg' toli za cèrkvu, koli za dèržavu i domovinu grozne poslědice neizběživo slěditi moraju.

Stěpan Novotny
bogoslovac 4. godine.

Iz Beča. Preuzvišeni gosp. biskup Josip Lonović napisao je novo dělo u magjarskom jeziku, kojega je pèrva knjiga ovdě izašla na světlo pod naslovom: „Népszerü egyházi Archeologia“ (prostonarodno cèrkveno staroznanstvo). U ovom dělu, koje će imati tri sveza, razpravlja veleučeni gosp. pisac o blagdanih, svetotajstvih, redovitih i izvanrednih svetačnostih, inih cèrkvenih službah zajedno s njihovimi obredi, i različitih propovědnih slučajevih. Jedva što je pèrva knjiga tiskana, i već je svekoliko pèrvo izdanje razpačano, — znamenje, da Magjari i svoje knjige i svoje valjane spisatelje cěnit znadu.

Iz Beča nam se piše, da je tamo dne 14. stud. okèršten *Albert Székely*, sin unitarskoga superintendenta u Kološvaru, gdě se je učio unitarsko bogoslovje; nije dakle bio jošte unitarski duhovnik, kao što smo iz drugih novinah u poslědnjem broju javili. Već prije dvě godine odlučio je bio prestupit u katoličku cèrkvu, no radi raznih uzrokah nemogaše nakane svoje izvèršit do novijega vremena. Erdeljski katolički biskup g. Hajnald primi ga u svoju biskupiju i posla jošte neokèrštena u

Digitized by Google

Pazmaneum u Beč, da na sveučilištu uči bogoslovje. Tamo je dakle na rečeni dan u dominikanskoj cèrkvi okèršten, buduć to iz obzira napram njegovom otcu nije učinjeno u Erdelju. Kèrstio ga je preč. kanonik, opat i ravnatelj pazmanskoga sèmeništa Szajbély, a kum mu biaše g. Jos. Pantoček, spiritual. Kao pitomac rečenoga zavoda sluša on već bogoslovje pèrve godine.

Iz Galicije. U Sanoku izlazi tiskom K. Polaka „Biblioteka parafialna dla ludu katolickiego" (Župna knjižnica za katolički puk), izdavana od svetjenika Ant. Załuskoga, prepošta Brzozovskoga i několiko kapelanah. Cěna godišnjeg tečaja zapada 4 for. Izvan ove knjižnice izlazit će iz iste tiskarne za siromašniji puk posebni časopis u šest svežčićah na godinu pod naslovom „Szkółka parafialna" za 1 for. na godinu. — To je dakle drugi nabožni časopis, što u novije doba izlazi u przemyslovskoj biskupiji, jerbo se tamo već od g. 1833. izdaje „Przyjaciel chrześcianskiéj prawdy" pod uredničtvom svetj. Mih. Korczyńskoga, koje je sada preuzeo kanonik Zemiański.

Iz Londona. Englezki katolici raduju se, što je jednom njihovom jednovèrcu u najnovije doba povèrena važna služba dèržavnoga odvětnika ili bolje zavětnika (Solicitor-General). To je gosp. Sergeant, bívši katolički član parlamenta, komu će s toga kraljica naskoro podělit plemstvo. To je pèrvi put poslě reformacije, što katolik ovu znamenitu službu obnaša u Englezkoj.

Iz Švedske. O Švedskoj i Norvežkoj pričalo se někad radi věrozakonske njihove nesnosljivosti, da je vrag, kada je kušao Spasitelja obricajuć mu sve pokrajine světa, ako mu se klanjao bude, pridèržao pravo na ove dvě pokrajine i nadalje. Ova priča izgubit će svu věrodostojnost, ako se izpuni sve ono, što je švedskí kralj na koncu listopada prigodom otvorenja sabora ovako rekao: „Prosvětjena snosljivost napram drugim věrozakonom, koja je i na ljubavi bližnjega osnovana, i nepobitnim osvědočenjem preporučena, sačinjava bitnost protestantskih věronaučnih članakah. Takovom puku, kojega je veliki kralj Gustav Adolf borio se za slobodu mišljenja i savěsti, a zapečati ju svojom kèrvi, dolikuje povesti se za ovim primèrom, stupati njegovim tragom. Stari zakoni, koji jošte spiju slobodnu porabu věrozakona, napokon treba da prestanu, da obćenito zakonodavstvo dodje u suglasje s §. 16. ustava. Priobćit će Vam se zakonske osnove o ukinutju prognanja, i o raznih inih opravcih, koje u kaznenom zakoniku poduzeti valja." Ove kraljevske rěči javno su priznanje, da u Švedskoj dosad nisu mnogo pazili na bitnost protestantskih věronaučnih članakah. Odsad dakle počet će se vladat bitno i izpravno kao protestanti. Medjutim iz svega sèrdca želimo Božji blagoslov kraljevskomu veličanstvu, da ono, što je na dobro naših tamošnjih jednověracah predložilo, i u dělo privede.

Poziv k predplati

na osmi tečaj

Zagrebačkoga KATOLIČKOGA LISTA.

Evo iztiče već sedma godina, što *„Zagrebački katolički list"* služi kao věran věstnik one cèrkve, koje se imenom gradi. Tim mu je i zadatak njegov točno označen, a i odviš dobro poznat onom štovanom obćinstvu, na koje upravljamo ovaj svoj poziv. Koliko mi oko ove zadaće nastojasmo, a kako dosad u tom uspěsmo, i to će naši dojakošnji čitatelji znati bolje prosudit, nego li mi to učinit možemo i smijemo. U kratko dakle objavljamo, da ćemo, uzdajući se u podporu, uz koju je ovaj naš list dosad obstojao, i buduće godine *1857.* prema njegovoj zadaći izdavat ga. S toga sve dosadanje prijatelje *„Zag. kat lista"*, a štovatelje věrozakona i naše cèrkve, te ljubitelje narodnoga jezika uljudno pozivamo, da na *osmi* godišnji tečaj istoga lista predplatiti izvole. — Istom sgodnom prilikom neda nam se na ino, nego da se javno i sèrdačno zahvalimo svoj onoj gospodi, koja su nam tekom ove godine svojimi vèrlimi sastavci i dopisi bratinski na pomoć bila; a istoj blagohotnoj podpori preporučamo im i nadalje ovo naše poduzetje, koje samo višestranim sudělovanjem i obćenitom njegom valjano uspěvat i procvětat može.

Predplatni uvěti na *„Zag. kat. list"* ostaju oni isti, koji su dosad bili, kao što će takodjer isti list u dojakošnjem svojem liku jednom na tjedan, naime svake subote, izlaziti. Predplatit je moći na svakoj c. kr. pošti a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sèmeništu na kaptolu, gdě se nahodi i odpravničtvo istoga lista. Predplata iznosi s poštarskim opremanjem *na cělu godinu 5 fr. 20 kr. sr.; na pol godine 2 fr. 40 kr.* U Zagrebu za domaće predbrojnike, koji će sami pošiljati po list, na cělu godinu 4 for. sr.; na pol godine 2 for. sr. Komu se hoće može u razměrnu cěnu predplatit i na četvèrt godine.

Molimo dakle svu (p. n.) gospodu, koja naumiše buduće godine dèržat ovaj list, da nam predplatu svoju uz točno naznačenje naslova i poslědnje pošte *čim prije* poslat izvole. Tim će i nam mnogo olakšat posao, a ujedno doskočit svakoj neurednosti u opremanju listovah, koja se kod zakaśnjene naručbe lasno dogoditi može.

Uredničtvo
„Zagreb. katol. lista."

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 51. — TEČAJ VII. U SUBOTU 20. PROSINCA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na cělom arku.

Cěna mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prilog II.

k cesarskom patentu od 8. listopada 1856.

Naputak

za duhovne sudove u cesarevini austrianskoj glede stvarih ženitbenih.

Odsěk pèrvi.

O ženitbi.

§. 1. Narav i višja svetinja zajednice ženitbene.

Ženitba je savez medju mužem i ženom, uredjen po volji božjoj za plodjenje roda čověčanskoga i radi podupiranja zaměnita. Ženitba je već u pèrvom svojem početku ustanovljena bila kao nerazdrěšiva i dobila je za pravilo zakon, da su muž i žena dvoje u puti jednoj; Isus Gospod pako povratio joj je pèrvobitno dostojanstvo njezino i uznio ju, da bude svetotajstvo novoga zavěta.

Věritbe (zaruci).

§. 2. Vèritba je ugovor medju mužem i ženom, u kojem obriču da će se uzeti.

§. 3. Uvěti valjanosti.

One samo osobe, koje su kadre medju sobom sklopiti valjanu i dopuštenu ženitbu, mogu se věritbom valjano obvezati, i to očitovanjem volje, slobodno i po shodnom razboru učinjenim. Věritba, koja bude učinjena u ime nedoraslih, ustanovljuje za nedorasloga dužnost, da se oženit mora samo onda, ako, čim doraste, potvèrdi věritbu onu.

§. 4. Ukinutje porazumljenjem medjusobnim.

Věritba, makar bila i zakletvom utvèrdjena, može se ukinuti, ako obě stranke na to privole.

§. 5. Ukinutje i bez privole obostrane.

Věritba osobah takovih, koje su pod vlasti otčinskom, imadu se razvèrći, kada roditelji podignu proti istim věritbam pravedan prigovor.

§. 6. Ako jedan od věrenikah prekèrši věrnost, koju je drugomu dužan, bit će ovaj drugi rěšen obećanja svoga. Ako po sklopljenoj věritbi nastane proměna takova, po kojoj se pravedno suditi može, da pri ovom stanju stvarih nebi došlo bilo do věritbe, izgubit će tada obveznu svoju moć věritba za onu stranku, pri kojoj se proměna takova nije dogodila. Ako su okolnosti takove obstojale već u doba, kad se je věritba sklopila, bit će vlastna odstupiti stranka ona, kojoj iste okolnosti onda nisu bile poznate.

§. 7. Dužnost, koju su věrenici na se uzeli, nebrani im stupiti u koj red ili posvetiti se stališu duhovničkomu. Ako věrenik učini svečane zavěte ili primi višje redove, bit će věritba time razvèržena.

§. 8. Ako jedan od věrenikah sklopi ženitbu s osobom tretjom, ukinut će se, istina, time věritba, nego ostaje drugomu věreniku po okolnostih pravo, da može tražiti odštetu.

§. 9. Koj bez zakonita razloga odstupi od věritbe, ili koj budi zatajom budi krivnjom svojom prouzroči zakonit razlog odstupa, bit će dèržan po měri osobah i okolnostih naknaditi drugoj stranki štetu onu, koja za nju nastane iz odstupa.

§. 10. Dužnost izpuniti obećanje u věritbi dato prestaje i onda, kada se, prosudiv svekolike okolnosti, s razlogom misliti može, da će nesretna biti ženitba, koju bi věrenici medju sobom sklopili. Ako li okolnosti, na kojih se pomenuta misao osniva, nastanu krivnjom jedne stranke, bit će ista dèržana po mogućnosti naknaditi stranki drugoj štetu onu, koja joj nanešena bude time, što se je prevarila u pravednom svojem očekivanju.

§. 11. Što je potrebno tomu, da ženitba bude valjano sklopljena.

Ženitba satvara se privoljenjem medjusobnim, ako isto po osobah, koje su sposobne že-

Digitized by Google

nitbu sklopiti, i to (odnosno) na način propisani izjavljeno bude.

§. 12. Sklopiti savez, koj će u istinu ženitba da bude, nesposobni su svi oni samo, o kojih zakon božji i cèrkveni izjavljuje, da su za to nesposobni.

Zapréke valjanosti.

§. 13. 1. Nemogućtvo dati privoljenje.

Mahniti, běsni, děca i u obće svi, koji su nesposobni dati privoljenje onakovo, kao što se po naravi stvari iziskuje, nemogu sklopiti ženitbe.

§. 14. 2. Pometnja u osobi.

Pometnja, koja se tiče osobe budućega ženitbenoga drúga, ili koja se uzbija na osobu, zapréka je, da se nedade privoljenje, i time da se ni nesklopi ženitba. Na osobu pako uzbija se samo pometnja takova, kojom se jedinom označuje osoba budućega drúga ženitbenoga.

§. 15. 3. Pometnja u obziru robstva.

Ako bi osoba slobodna sklopila ženitbu s robom ili s robkinjom, misleći, da su osobe slobodne, neće ženitba imati valjanosti.

§. 16. 4. Nemogućtvo izpunjavati dužnost ženitbenu.

Neizlěčivo nemogućtvo izpunjavati dužnost ženitbenu čini, da je ženitba nevaljana, ako je postojalo već u vrěme sklapanja ženitbe.

§. 17. 5. Nedoraslost.

Budući da děčaci, koji nisu još navèršili četèrnaeste godine, a tako i děvojke, koje nisu još navèršile dvanaeste godine života, neimaju u pravilu ni tělesne sposobnosti za ženitbu, a nisu ni u stanju onako, kao što valja, prosuditi, što znamenuje savez ženitbeni: s toga se po pravu uzima, da su nesposobni za ženitbu. Nego ako bi se ikada dogodilo, da bi osobe takove, koje nisu još dorasle do dobe pomenute, i po tělu i po duši sposobne bile za ženitbu, neće se ipak moći oženiti ili udati, dok nedobiju potvèrdjujuće odluke od svoga biskupa ili pako od same apoštolske stolice.

§. 18. 6. Protupravna sila.

Ako bi tko, bio tko mu drago, osobi kojoj protupravno učinio veliko i neodoljivo kakovo zlo, ili ako bi joj se takovim zlom zagrozio, te bi ju time primorao, da na ženitbu privoli: privoljenje takovo neće bit dovoljno, da se sklopi savez ženitbeni.

§. 19. 7. Otmica.

Ženska, koja bude oteta za to, da se udade, nemože sklopiti valjane ženitbe s otmičarom, dokle god se nalazi u vlasti njegovoj. Kao oteta ima se smatrati osoba ona, koja silom proti njoj upotrebljenom bude ili odvedena, ili u zatvoru dèržana u městu, kamo je lukavštinom odmamljena bila; tako isto osoba ona, koju mužka glava, s kojom nije već prije čina zakonito zavěrena bila, odvede s privoljenjem njezinim, ali bez znanja ili suprot volji roditeljah ili tutorah.

§. 20. 8. Postojeći vez ženitbeni.

Postojeći vez ženitbeni čini one, koji su njime jurve sjedinjeni, nesposobne za ženitbu drugu.

§. 21. Vez ženitbe, valjano sklopljene ali još neizvèršene, razkida se, ako jedan od ženitbenih drugovah položi svečane zavěte reda kojega, ili ako izhodjen bude oprost od svetoga otca pape. Ženitbu, medju kèrstjani sklopljenu, može, čim izvèršena bude, jedina smèrt razdrèšiti.

§. 22. Ako kèrstjani nekatoličanski misle, da se razrèšiti može vez ženitbeni, to cèrkva žali one, koji su u bludnji takovoj, ali nemože dopustiti, da bi bludnja oskvèrnjivala svetost zakona njezinoga. Medju katolikom i kèrstjaninom nekatoličanskim, kojega ženitbeni drúg još živi, nemože sklopit se ženitba, makar da je sud, koj sudi o ženitbi kèrstjanah nekatoličanskih, i izreko, da je razvèržen vez ženitbeni.

§. 23. Budući da se svetotajstvom kèrštenja nerazdrèšuju ženitbe, nego se grèsi odpuštaju, zato ženitba, sklopljena medju nevèrnici, ostaje krèpostna i onda, pošto su se drugovi ženitbeni obratili na věru katoličansku, i nesmetaju ženitbi takovoj zapréke one, što ih ustanovljuje zakon cèrkveni. Nego ako samo jedna stranka obrati se na věru katoličansku, a druga, ostavša u nevèrstvu, akoprem je opominjana, krati se ipak s njome živiti, ili neće bez poruge kèrstjanstva s njome da živi, tad se stranki ovoj, ako zahtěva, ima dopustiti, da može nanovo oženit se ili udati, i zakonitim sklopljenjem nove te ženitbe bit će razdrèšena ženitba ona, koja je sklopljena bila u nevèrstvu.

§. 24. 9. Višji redovi i svečani zavěti.

Duhovnici, koji su primili višje redove, i osobe od stališa redovničkoga, koje su položile zavěte svečane, nemogu stupiti u ženitbu. Na koliko prosti, u redovničkoj kojoj obćini položeni zavěti imadu iznimce tu moć, da je po njih ženitba nevaljana: to se prosudjivati ima po pravilih reda, odobrenih po svetoj stolici apoštolskoj.

§. 25. 10. Različnost věre medju kèrštenimi i nekèrštenimi.

Medju kèrštenimi i takovimi, koji nisu primili svetotajstva preporodjenja, nemože se sklopiti ženitba.

Digitized by Google

§. 26. 11. Srodstvo.

Srodnici u izpravnoj lozi ili pako u četvèrtom ili bližjem kolěnu loze pobočne nemogu medju sobom sklopiti valjane ženitbe. Dà li srodstvo proizhodi od rodjenja zakonita ili nezakonita, to razlike nečini nikakove.

§. 27. 12. Srodstvo duhovno.

Srodstvo duhovno, koje proizhodi iz kèrštenja i krizmanja, prěči ženitbu medju dèliteljem svetotajstva i kèrštenim ili krizmanim, kao i roditelji kèrštenoga ili krizmanoga, zatim medju kumovi i kèrštenim ili krizmanim, kao i roditelji kèrštenoga ili krizmanoga.

§. 28. 13. Srodstvo gradjansko.

Posinovljenje, koje u bitnosti odgovara arrogacii ili posvemašnjemu posinovljenju prava rimskoga, prěči po postojećem sada običaju cèrkvenom, i pošto bude ukinuto, ženitbu medju posiniteljem i posinkom, kao i onimi potomci ovoga, koji su u vrěme posinovljenja bili pod njegovom vlasti otčinskom; zatim medju posiniteljem i ženom posinka kao i medju posinkom i ženom posiniteljevom. Osim toga nemože se, dok posinovljenje traje, sklopiti valjana ženitba medju posinkom i posiniteljevom rodjenom, zakonitom dècom, koja su pod vlasti otčinskom.

§. 29. Posinovljenje po zakonu austrianskom.

Posinovljenje po zakonu austrianskomu prěči u pomenutih granicah valjanost ženitbe, ako se posinak podvèrgne otčinskoj vlasti posiniteljevoj, ili ako primljen bude u kuću posinitelja, da š njim živi kao děte s roditelji. Ako li posinak nepodvèrgne se otčinskoj vlasti posiniteljevoj, a nebude ni primljen u kuću posinitelja, da š njim živi, tad posinovljenje zakona austrianskoga ima se smatrati kao posinovljenje nepodpuno, i neračuna se medju zaprěke ženitbene.

§. 30. 14. Tastbina iz obćenja dopuštena.

Ženitba izvèršena ustanovljuje medju jednim ženitbenim drúgom i medju srodnici drugoga ženitbenoga drúga uklopno do četvèrtoga kolěna tastbinu takovu, uslěd koje ništetna je ženitba, koja bi se medju njimi sklopila.

§. 31. 15. Tastbina iz obćenja nedopuštena.

Puteno obćenje izvanženitbeno zaprěka je za ženitbu medju jednom strankom i medju srodnici druge stranke u pèrvom i drugom kolěnu.

§. 32. Tastbina, koja pristupi kašnje.

Onaj ženitbeni drúg, koj se sa srodnici svoga muža ili svoje žene u pèrvem ili drugom kolěnu putenim obćenjem grěšno sdruži, gubi time pravo zahtěvati dužnost ženitbenu, dok mu to nebude oprošteno.

§. 33. 16. Zahtěvanje javne ćudorednosti pri ženitbi valjanoj, ali neizvèršenoj.

Ženitba valjana, ali neizvèršena, čini onoga ženitbenoga drúga, koj drugoga preživi ili koj světovnjak ostane, nesposobna, da nemože sklopiti ženitbe sa srodnici drúga svojega uklopno do četvèrtoga kolěna.

§. 34. pri ženitbi nevaljanoj i neizvèršenoj.

Ženitba nevaljana i neizvèršena, osim ako je nevaljana s toga, što privoljenja neima, zaprěka je za ženitbu medju jednom strankom i medju srodnici druge stranke uklopno do četvèrtoga kolěna.

§. 35. pri věritbah.

Věritba, valjano i bezuvětno učinjena, prěči, da se medju jednim věrenikom i medju srodnici drugoga věrenika u pèrvom kolěnu nemože sklopiti ženitba. Istu moć imade věritba pod poštenim uvětom učinjena, čim zadovoljeno bude uvětu.

§. 36. 17. Preljubočinstvo.

Dvě osobe, koje su se medju sobom oskvèrnule preljubočinstvom, nesmiju jedna s drugom sklopiti ženitbe, ako su si za života drugoga ženitbenoga drúga obećale, da će se uzeti, ili što više, ako su se usudile tvorno medju sobom ženitbu sklopiti, ili ako je ma i jedna samo stranka, da se s drugom strankom oženiti ili da za nju poći može, s uspěhom radila o životu onomu ženitbenomu drúgu, kojega je prava preljubočinstvom povrědila.

§. 37. 18. Umorstvo ženitbenoga drúga

Umorstvo ženitbenoga drúga zaprěka je za ženitbu medju onim ženitbenim drúgom, koj je umorstva toga krivac, i medju osobom onom, s kojom je za izvedenje zločinstva sudělovao, ako je ma i jedna samo stranka dělo to učinila u namèri, da time uzmogne s drugom strankom sklopiti ženitbu.

§. 38. 19. Potaja.

Za valjanost ženitbe iziskuje se, da věrenici pred duhovnikom, kojega je župnik ili biskup one dieceze za to opunovlastio, i pred dvojicom ili trojicom svědokah izjave privoljenje svoje. Nego u onih krajevih cesarevine, za koje je sveta rimska stolica izdala naputak od 30. travnja 1841. neće neprisutnost katoličanskoga župnika pri ženitbah medju katolici i kèrstjani nekatoličanskimi bit dovoljna, da bi radi nje ženitba bila nevaljana.

Digitized by Google

§. 39. Pravo i nepravo prebivalište.

Vlastiti župnik ženikov i nevěstin onaj je, u kojega župi imadu oni svoje pravo ili nepravo prebivalište.

§. 40. Pravo prebivalište u onom je městu, gdě tko izklopno ili ponajviše stanuje tako, da se nemože reći, da je doma, kada neboravi ondě. Doklegod u tom městu zadèrži prebivalište, za sebe ili za kućane svoje naměnjeno, tad odsutnost, makar i više vremena trajala, neće sama po sebi bit dovoljna, da bi se pravo prebivalište drugamo prenělo. Gdě tko, istina, nenaměrava stalno nastanit se, ali gdě ipak stanuje u svèrhu takovu, koju da postigne, trebat će mu duljega boravljenja: ondě, kaže se, da mu je prebivalište nepravo.

§. 41. Pravo prebivalište ženino ondě je, gdě ima muž, a malolětnikovo ondě je, gdě istoga malolětnika roditelji, posinitelji ili odhranitelji ili tutor imadu pravo svoje prebivalište. Město, gdě je n. pr. žena u službi, gdě se malolětnik naukah radi bavi, ili gdě vojnička osoba stanovište svoje imade, smatra se kao prebivalište njihovo nepravo. Tko se smatrati ima kao malolětan, ili tko je malolětniku u obziru pravnom uzporedjen, to se ovdě prosudjivati ima po zakonu austrianskom.

§. 42. Dèržavni urednici ili takovi, koji su u kakovu mu drago javnu službu stupili za vas svoj život, imadu uredno svoje prebivalište ondě, gdě stanuju radi izvèršivanja dužnostih ureda svoga ili službe svoje. Ako im se u drugom kojem městu dade izvanredno kakovo dělo, koje po naravi svojoj iziskuje više vremena, tad će im to město biti prebivalište nepravo.

§. 43. Tko pri čověku kojem privatnom, pri kojem zavodu ili družtvu stupi u službu na dulje ili na neizvěstno vrěme, tomu će ono město, gdě radi obavljanja službe te boravio bude, biti prebivalište nepravo. Samo što služba ta nesmije biti takova, da bi poradi nje čověk morao neprestano měnjati boravište; a tako isto takovim odnošajem službenim, uslěd kojega valja, što se boravišta tiče, ići onamo, kamo gospodar ide, nedobiva se prebivalište ondě, gdě ni gospodar prebivališta neima.

§. 44. Ako tko izvan pravoga svojega prebivališta još i u drugih župah imade kućah s uredjenim stanom, koj je za njega naměnjen, tad će nepravo prebivalište imat u onom samo městu, gdě ili svake godine običaje mnogo vremena bavit se, ili gdě u ono doba, kada tvèrdi, da je to město prebivalište njegovo, stanuje barem šest neděljah danah.

§. 45. Za one, koji neimaju ni pravoga ni nepravoga prebivališta, nadležan je onaj župnik, u kojega župi upravo borave.

§. 46. Podsudnost osobah vojničkih.

Nadležni župnik osobah, spadajućih k vojsci „militia vaga“ zvanoj, jeste kapelan vojnički i odnosno vojnički glavni duhovnik (superior) po měri punomoćjah, poděljenih po svetoj stolici. Oni, koji se broje k vojsci „militia stabilis“ zvanoj, imadu se obratjati na župnika prebivališta svoga.

§. 47. Dozvola můkom poděljena i samo predmněvana.

Ako je onaj, koj je za to povlašten (§. 28.), mučeć dao punomoćje, da se obavi věnčanje, neće to škoditi valjanosti veza ženitbenoga. Nego izim slučaja, kada je najskrajnja sila, neka věnčanja neobavlja nitko, kojega za to nije župnik ili sám biskup naročito opunomoćio. Dozvola samo predmněvana nije dovoljna, i ostaje nedostatna i onda, ako bi onaj, koj pravo k tomu imade, budući zaprošen, doista dozvolu dao, ili ako bi kašnje tu stvar potvèrdio.

§. 48. Pravo odredjivati drugoga, da věnčanje obavlja.

Tko je dozvolu: obavljati věnčanje, dobio za svekolike slučaje, može istu za slučaje pojedine prenositi i na drugoga kojega duhovnika. Onaj pako, koj je dozvolu tu dobio samo za pojedini koj slučaj, neima prava odredjivati město sebe koga drugoga, ako mu to nije izrěkom poděljeno.

§. 49. Odlučivanje o nadležnosti župnika.

Ako je iz kojega mu drago razloga sumnjivo, koj duhovni pastir imade pravo obaviti věnčanje, tad se stvar ima podněti biskupu, i valja počekati rěšitbu ili naredbu njegovu.

§. 50. Ženitba, sklopljena po punomoćniku.

Privoljenje, koje izjavi punomoćnik, valjano je, ako je istomu punomoćniku dato u tu svèrhu osobito punomoćje, u kojem je osoba budućega ženitbenoga drúga dovoljno označena, i ako isto punomoćje onda, kada se sklapa ženitba u ime onoga, koj je punomoćje dao, nebude jurve opozvano. Nego neka župnik podnipošto nedopusti, da bi se sklopila ženitba po punomoćniku, ako to biskup nije naročito odobrio.

§. 51. 20. Uvět.

Dà li privoljenje, pod uvětom izjavljeno, čini doista ženitbu, zavisi od toga, dà li je uvětu zadovoljeno ili nije.

§. 52. Ako je štogod, što se u buduće ima ili neima dogoditi, stavljeno kao uvět, tad ženitba bit će odgodjena dotle, dok se uvět neizpuni. Ako uvět nebude izpunjen, prestat će krěpost dotoga

Digitized by Google

privoljenja. Ako je privoljenje kao s uvětom skopčano s čimgod, što je u sadanjosti ili u prošlosti, tad će ženitba bit valjana ili nevaljana, kao što je jurve uvět izpanjen ili neizpunjen.

§. 53. Neima valjanosti privoljenje takovo, kojemu pridan bude uvět, protivan bitnosti ženitbe. Uvěti, koji sadèržaju štogod, što je nemoguće ili nećudoredno, nego što ipak nije protivno bitnosti ženitbe, imadu se smatrati kao da nisu ni pridani.

§. 54. Koj izvèrši ženitbu prije nego što izpunjen bude uvět, odriče se time uvěta.

§. 55. Samo ako biskup izrékom dopusti, moći će se dozvoliti, da se privoljenje dade pod uvětom. Uvěti, koji u izjavi privoljenja nebudu izraženi, imadu se smatrati kao da nisu ni pridani.

(Konac će slěditi.)

Jošte živi stari Bog.

Lěpo i prijazno jutro osvane; biaše uprav nedělja. Sunce je světilo u sobu jasno i toplo, ugodno jutarnje povětarce unosilo je u sobu kroz otvorene prozore prolětni zrak, a vani pojahu ptice vesele pěsme svomu Stvoritelju, dočim su cèrkvena zvona svetčanim glasom pozivala věrne na slavu i hvalu Božju. Tko je u ovaj par pogledao na bujnu prirodu, tomu se moralo taliti sèrdce od radosti i dražesti. Tko je pako doma u kutu čamio, ugodne pěsme pticah neslušao, ni na poziv zvona nepazio, to biaše Jovan, komu se tuga i nevolja oko sèrdca ovila, a zlovolja sve veća podjarivala. Kao što je razpoloženo sèrdce, tako se ukazuju i oči. Istoj Jeli, njegovoj ženi, koja je dosele sačuvala věrlu i veselu ćud, te time i muža obranila od podpunog sdvojenja, namèrštilo se danas lice. Něma i kao poražena sědjaše kod doručka, no napokon se žurno podiže, premda nije ni najmanje štogod okusila, otare si grozne suze i htěde da na vrata van poteče. — Činjaše se u istinu, kao da je Božje prokletstvo ležalo na ovoj kući. Skupoća je vladala velika, tèrgovina i obèrt napredovahu slabo, veliki porez se nametao, bolest nije takodjer izostala, i tako nije bilo čudo, što je gospodarstvo sve više propadalo, a napokon siromaštvo, ljuta nevolja i běda na sva vrata i prozore virila. To sve raztuži sèrdce Jovanu, inače čestitu i radinu seljaku; u ovaj čas bude mu baš tako těsno, da je već i dvojiti počeo o boljem životu, te s toga kadšto natucao, da će si naněti silu i tako svomu jadnomu i nevoljnomu životu konac učiniti. Ovdě nepomogne ništa odgovaranje žene, koja biaše inače blaga duša, ni utěhe prijateljah, toli světovnih koli duhovnih; sve ovo ga samo još većma raztuži.

Kada dakle opazi muž, da i žena tuguje i hoće da poběgne, zaustavi ju i progovori: „Ja te nepustim iz sobe, dok mi nekažeš, što ti je!“ Žena mučaše jedan čas, kao da se nemože od velike žalosti oporaviti, napokon uzdahnuv reče: „O moj dragi, za nas već neima pomoći! Meni se noćas snilo, da je naš predragi gospodin Bog umro, a svi angjeli s ostalimi svetci da su mu bili na sprovodu.“ „Budalaština!“ reče muž, izpustiv si ženu, „kako možeš ovakovu ludost za istinu dèržati, dapače i pomisliti? — Tà Bog nemože umrěti!“ Tad se razvedri Jelino lice; ona uhvati muža za obě ruke, stisne ih, usèrdno ga pogleda i reče: „Dakle živi još stari Bog?“ „Dakako“ odgovori muž. „Tko će o tom dvojiti?“ Stisnuv mu još moćnije ruke pogleda unj žena; u očiuh joj sěvnu pouzdanje, mir i radost. „Ej moj sokole!“ nastavi ona, „ako dakle stari Bog još živi, zašto se nepouzdamo u njega, — u onoga, koj nam je izbrojio lasi na glavi i neda da nam jedan padne bez njegova znanja, koj cvětje na polju oděva, vrebce i mlade gavraniće hrani, koji jela traže?“ Kod ovih rěčih učini se Jovanu kao da mu puče medju očima i kao da se raztali led, što mu se biaše oko sèrdca slegnuo. On se nakon duga vremena pèrvi put nasměhnu i zahvali pobožnoj i miloj drugarici na lukavosti, kojom se posluži, da oživi u njem mèrtvu věru i ufanje u Boga.

Sad nasta vrěme, gdě je opet čuo milozvučne pěsme pticah i motrio veličajni svět Božji; a i poslědnji glasi zvona dopru mu do uzbudjena sèrdca. Jovan i Jela uzmu svaki kitu cvětja i molitvenik, pa se upute u cèrkvu. Oni dodju i svetjenik zapěva: Gloria in excelsis Deo! Jovanu se učine ove rěči glasnije no ikada. — Tmaste oblačine izčeznuše od ovoga časa iz njegova sèrdca i gospodarstva; snažne i radine mišice donosile su opet blagoslov u kuću.

Cèrkvene věsti.

Iz Zagreba. Radi novoproglašenoga ženitbenoga zakona obdèržavane su dne 15. i 17. t. m. sědnice duhovnoga stola, gdě se je o istom zakonu i proměnah s njega od 1. sěčnja nastupljujućih věćalo. Poslědci ovih věćanjah priobćit će se u posebnoj okružnici nadbiskupijskom duhovničtvu, da župnikom u ženitbenih poslovih za ravnanje i pravilo služe.

— Prečastni g. opat i kanonik zagrebački *Josip Clemens* predao je u spravu i upravu ovdašnjem pèrvo-

Digitized by Google

stolnom kaptolu *1800 for. sr.* u zemljište-razteretnih obveznicah u slědeće blage svèrhe: *a)* pèrvostolnoj cèrkvi u Zagrebu 500 for.; *b)* zavodu za nemoćne duhovnike, kojemu je već prije 700 for. poklonio, opet nanovo 300 for. sr.; *c)* zavodu ovdašnjih milosèrdnikah 400 for. sr.; *č)* ovdašnjem zavodu milosèrdnicah 400 for.; *ć)* napokon zavodu ubogih prečast. pèrvostolnog kaptola 200 for. sr.

— Prečastni g. *Gjuro Čičko*, kanonik začesanski, poslao je ovdašnjem pèrvostolnom duh. stolu *1011 for. 8. kr.* u kovanom novcu s molbom, da se ta svota pošalje glavnom pověrenstvu za svetu zemlju u Beč. Prečast. g. darovnik odlučuje, da se iz ovih novacah za tri cèrkve u sv. zemlji, i to: za cèrkvu u Bethlehemu kod jaslih Gospodnjih, za kapelu presv. groba u Jeruzalemu i za cèrkvu na bèrdu Kalvarii sagradjenoj nabavi za svaku pojedince po jedan srebèrni valjano pozlatjeni kalež s pliticom (patenom), po jedno cèrkveno odělo iz svilene tkanine zajedno s potrebitom rubeninom, a suvišak da se upotrebi na gorivo světiljke u kapeli Gospodnjega groba.

— Prošloga tjedna preselíše se jurve ovogradski bogci u svoju novu, shodno uredjenu ubožnicu u Novoj Vesi. Tim povodom věčao je ovih danah ubožki odbor o potrebitih s ove proměne měrah. Tom prigodom čitan je dopis světloga bana, kojim on město bivšega u Beč preměštenoga predsědnika presvět. g. Benka Lentulaja, predsědnikom ubožkoga odbora imenuje prečastnoga g. predstavnika i kanonika *Petra Šatvara*; odbornici pako izabraše si za svoga podpredsědnika prečast. g. predstavnika i župnika *Stěpana Pogledića*, uvaživši velike zasluge, koje je isti gospodin za ovdašnje uboge i njihov zavod stekao.

Iz Banjske Bistrice. Uredničtvo „*Cyrilla a Methoda*“ objavl,a svojim čitateljem turobnu věst, da će ísti časopis koncem tek. godine prestat izlaziti. „Cyrill a Method“ počeo je najprije izlaziti u Banjskoj Šćavnici 1850. dne 14. ožujka pod uredničtvom g. *Janka Palárika*, tada kapelana u Vindšahti. U drugom polugodištu 1851. preměštenjem g. Palárika u Peštu, imao je isti časopis s nedostatka urednika sasvim prestat; al presvětli g. *Stěpan Moyses*, biskup bistrički, velikodušno se je zanj zauzeo, i obskèrbio ga novim urednikom, čim je mladim lětom 1852. „Cyrill a Method“ počeo izlaziti u B. Bistrici pod upravom g. *Mih. Chrástka* i to u slovenštini, za koju se je, uslěd urednikova poziva, većina predplatnikah izjavila bila. God. 1853. okanilo se je uredničtvo slovenštine, te je za pismeni jezik Cyrillo-Methoda odabralo češtinu, čim si je, — kako pišu budimske „Katolické Noviny“ — znatnu čest pomoćnikah i obćinstva odtudjilo. U ovom novom ruhu zlazio je Cyrillo-Method pod uredničtvom g. *Gj. Slote*, darežljivostju presv. g. biskupa bistričkoga velikodušno podupiran. God. 1855. pridan je g. Sloti za suurednika opet g. *Mih Chrástek*, a presv. g. biskup nije štedio troška ni žèrtvah na uzdèržavanje i usavèršenje ovoga časopisa. Tim načinom je Cyrillo-Method pobudio dosad nevidjenu cèrkveno-književnu dělovnost medju Slovaci, a i mnogo dobra učinio medju pukom. Šteta je dakle velika, što toli koristan list prestati mora, te gojimo nadu, da će nam u prijaznijih okolnostih opet uzkèrsnut.

Iz Ostrogona. Sveti otac papa poslao je uzoritomu kardinalu i knezu-pèrvostolniku ugarskomu pismo, u kojem mu izjavlja radost svoju, što je osvetjenje ostrogonske basilike svèršeno toli svetačnim načinom, pa mu zajedno zahvaljuje za poslatu zlatnu uspomenu kolajnu i poslati primèrak latinskog uspomenog spisa istom prigodom izdanog. Ovo pismo glasi u cěloj izvornosti svojoj ovako:

„*PIUS PP. IX.* Dilecte Fili Noster, Salutem et Apostolicam Benedictionem! Libentissime legimus Tuas Litteras die Ssimae DEI Genitricis Immaculatae Virginis Mariae Nomini sacro hujus anni datas, et intimo singularis Tuae erga Nos pietatis ac observantiae sensu conscriptas. Ex illis enim intelleximus, quo solemni ritu, apparatu ac pompa et quanta Sacrorum Antistitum, Sacerdotum et fidelium cujusque ordinis frequentia istius Strigoniensis Ecclesiae consecratio a Te fuerit peracta. — Namque significas, huic caeremoniae non solum adfuisse fere omnes Hungariae Sacrorum Antistites, verum etiam Dilectos Filios Nostros S. R. E. Cardinales, A.Eppum Vindobonensem, et A.Eppum Zagrabiensem, aliosque Venerabiles Fratres, sacros pastores eppali dignitate insignitos. Atque ipse Carissimus in Christo Filius Noster *Franciscus Josephus* Austriae Imperator et Rex Apostolicus, ob eximiam illam, qua tantopere praestat, religionem et pietatem una cum quinque Imperialis, Regiaeque suae Domus Archi-Ducibus et nobilissimo comitatu ejusdem caeremoniae splendorem, ac celebritatem sua praesentia auxit ac decoravit cum ingenti omnium ordinum gratulatione atque laetitia. Non mediocri jucunditate affecti fuimus, cum haec noverimus ac simul acceperimus, quibus pietatis sensibus fideles caeremoniam ipsam fuerint prosequuti. Itaque Tibi Dilecte Fili Noster, ex animo gratulamur, quod istius Strigoniensis Basilicae consecrationem, quemadmodum maxime optabas, cum summa Tua consolatione peragere potueris, et quod pro egregia Tua ac perspecta religione nihil praetermiseris, quo consecratio ipsa, veluti evenit, cum maxima celebritate ac pompa fieret. Debitas autem Tibi agimus gratias pro aureo numismate, quod Nobis dono mittere voluisti, una cum opusculo latino Pestini typis hoc anno in lucem edito et inscripto = Memoria Basilicae Strigoniensis Anno 1856. die 31-a Augusti consecratae =. Denique alacri ac libentissimo quidem animo hanc etiam occasionem amplectimur, ut iterum testemur

Digitized by Google

et confirmemus praecipuam, qua Te in Domino complectimur, benevolentiam. Cujus quoque pignus esse volumus Apostolicam Benedictionem, quam toto cordis affectu Tibi ipsi, Dilecte Fili Noster, et gregi Tuae curae commisso, peramanter impertimur.

Datum Romae apud Sanctam Mariam majorem die 9-a Octobris Anno 1856."

Iz Genfa se doznaje, da je Monsignor Marilley, biskup od Genfa i Lausanne, pristao na privremenu pogodbu, što ju je predložilo veliko věće freiburžkoga kantona. Tim se častni věrhovni pastir sprema na povratak u svoju biskupiju. Obširnija o tom u slědećem dopisu.

Iz Švajcarske. Dèržavno freiburžko věće izdalo je dne 28. stud. proglas, u kom objavlja, da je „nj. milost biskup Marilley" sasvim pristao na onaj modus vivendi, što ga je veliko věće primilo i istomu biskupu priobćilo. Uslěd ovoga očitovanja biskupova od dne 26. stud., kojim se „opet povratja suglasje medju obě vlasti", poslalo je dèržavno věće dva svoja člana, da se „s věrhovnim pastirom biskupije" sporazumě o vremenu i načinu njegova skorašnjega povratka u freiburžki kanton. — Vlada je ovaj proglas razposlala na sve obćine, gdě su ga medju pučanstvo dělili. Ljudi se dàkako čudom čude, što oni isti, koji su prije malo godinah biskupa Marilleya samo buntovnikom, zapletavicom, uckalom itd. zvali, dà, koji su jošte u potonjoj sědnici dèržavnoga věća samo s najvećom nevoljom gosp. Marilleyu naziv biskupa priděvali, sada na jedanput okrenuvši kabanicom govore o „nj. milosti" i „našem věrhovnom pastiru." Naime valja spomenuti, da je ovaj proglas podpisao vladin predsědnik Antun Castella, prije najogorčeniji biskupov protivnik. Nije tajiti, da je pod ovom naglom proměnom sakriveno mnogo namame za predstojeći izbor, no svakako je ova proměna s više drugih obzirah radostna. Pače poběda, što ju je cèrkva ovdě odèržala, tim je veća i slavnija, sto su nepravdu i krivicu cèrkvi nanešenu isti počinitelji ukloniti i zadovoljštinu podati morali.

Iz Francezke. Od jamca „Universova" proti gosp. Dentu-u, izdatelju knjižice „L' Univers jugé par lui-même," podignuta parnica započeta je dne 26. studen. „Univers" je zastupao g. Josseau. Abbé Cognat, prije učrednik časopisa „Ami de la Religion", a sada predstojnik zavoda za nemoćne i ostaréle duhovníke nadbiskupije parižke, izjavio se je za pisca pomenute knjižice. Razprava je odgodjena na 16. prosinca.

Iz Pariza. Prije 20 godinah od otca Lacordaira opet uvedeni u Francezku red dominikanski razastire sve na širje svoje grane. Ima samostane već u Parizu, Nancyu, Grenoblu, Toulousu, a neima dugo što je i u Bordeauxu otvoren. Izvan toga uveo je Lacordair u svoj red novost, dočim je ustanovio tretji red učiteljah. I od ovoga reda postoje već tri kuće u Oullinsu kod Lyona, u Bourgesu i Sorreze-i; poslědnjom upravlja glavom neumorni Lacordair.

Iz Štokholma. Zakonska osnova za razširenje věrozakonske slobode u Švedskoj, što ju je kralj u svom prestolnom govoru toli svetačno obećao, te koju su i u inozemstvu znalično očekivali, predana je na 21. stud. najvišjem sudištu (Högsta Domstol) mněnja radi, te ju je tom prigodom službeni list toga sudišta objavio. To je sbilja zakonski predlog, kao što su ga samo protestanti i u liberalnom smislu sastavljeni ministerium izumit mogao, — to je věrozakonska sloboda, koja, da se poslužimo rěčmi prestolnoga govora, „patri k sućtvu protestantske cèrkve, te dolikuje narodu, kojega je junački kralj Gustav Adolf ovu slobodu slavnimi pobědami i žèrtvom svoje kèrvi osnovao." Svakom švedjaninu bit će dakle odsele prosto odabrat si věrozakon, koj bude izpovědat hotio, nebojeći se da iz domovine prognan bude, samo će se radi ovakova slobodna čina s njim kao s tudjincem postupati, oduzet će mu se služba i smatrat će se kao čověk bez svakoga prava. Ako uzradi polag osvědočenja svoga, neće mu se više zaplěnit sav imetak i buduće baštine, ali otet će mu se dětca, koja su postala svojinom švedske cèrkve, koju će možebit iz milosti, pod visokim nadgledom cèrkvenih savětnikah, hraniti moći, no pod kaznom tamnice neće směti s njom Boga moliti, a o věrozakonu nit rěči se razgovarat. Neće takova, istina, više osudit na sgubitak svih gradjanskih pravah, ali u onaj čas, čim izstupi iz švedske cèrkve, postat će inozemcem, koj neima nikakova prava na dèržavne službe, bile kakove mu drago, pače nit nemože da bude izbornik kod izborah za dèržavni sabor, premda mora biti plaćnik kod svih potrebah švedske cèrkve i dèržave. „Švedska dèržava ima obvezah samo napram članom dèržavne cèrkve." — Novine „Aftonblad," koje su se najviše zauzimale za slobodu věrozakona, čini se da su zadovoljne s ovim kralj. predlogom. Listovi ministerialni moraju samo u zvězde kovat. No isti radikalno-socialistički „Folkets-Röst" (Pučki glas) pliva u radosti. Samo měsečni list g. Crusenstolpea podignuo je strahovitu viku radi velike opasnosti, koja s ovoga predloga prěti švedskoj cèrkvi; zato zaklinje stališe, da svoju nezavisnost sačuvaju i zabace ovaj predlog. A katolici mogu reći: Sačuvaj nas Bože ovakove slobode savěsti!

Iz Englezke. Dopisnik jedan piše u „Schweiz. Kirchenztg." Prigodom pitanja o austrianskih grobljih mnogo su protestantski listovi gèrdili katoličku nesnosljivost. Ako se štogod takova opet sbude, dobro će vam doći da znate, što u tom pogledu biva u slobodnoj i protestantskoj Englezkoj. Ako igdě samo obstoji kakovo groblje dèržavne cèrkve, to se na njem može, istina, slědbenik svakoga věroizpovědanja pokopat, ali bio on

Digitized by Google

za svoga života katolik, protestant, bezbožac, židov ili turčin, mora se ipak kao dobar anglikanac pokopat. Nitko drugi nesmije ga izpratit na město pokoja, nego anglikanski župnik, samo ovaj smije mu molit na grobu, a molit mora ono, što je za anglikance propisano. Katolički svetjenik ili dissidentski duhovnik nije vlasten svoga jednověrca sprovodit na groblje, a tamo rod mu těšit i opominjat. Svaki mèrtvac tamo spadne u vlast duhovnoga dèržavnoga činovnika.

Kod **Jakoba Prettnera**, knjigara u Zagrebu, upravo je u naručbi na světlo izišao, te se krozanj, kao i u ovdašnjoj knjigarnici Leop. Hartmána može nabaviti:

Katolički Koledar

za prostu godinu 1857.

od

Vilhelma Švelca

svetjenika nadbiskupije zagrebačke.

Tečaj III.

Sadèržaj. Koledarski razbroj. Svetkovine po starom i po novom. Měnbe měseca. Zaštitnici u carevini austrianskoj. Proměne měseca 1857. — *Kratki životopis svetih.* (Produženje.) Ožujak. 1. Albin. 2. Ilija. 3. Kunigunda. 4. Kažimir. 5. Fokas. 6. Koleta. 7 Toma Akvinski. 8. Ivan od Boga. 9. Franja. 10. Četèrdeset mučenikah od Sebaste. 11. Eulogio. 12. Gèrgur. 13. Eufrasia. 14. Matilda. 15. Longino. 16. Eusebia. 17. Josip od Arimateje. 18. Ciril. 19. Josip. 20. Vulfram. 21. Benedikt. 22. Katarina. 23. Liberat. 24. Gabriel. 25. Navještenje Marie. 26. Ludgero. 27. Rupert. 28. Satur. 29. Ivan Klimak. 30. Benjamin. 31. Akac. — Angjeo na zemlji. — *Sv. Spiridion biskup*, zaštitnik kraljevine Dalmatinske. *Razširenje cèrkve kèrstjanske medju Slavjani.* Obèrnutje Slovenacah na kèrstjansku věru. *Pèrvostolna cèrkva Zagrebačka. Sedam glavnih grěhah u pripovědkah.* I. Gizdost. II. Skupost. III. Izpraznost. IV. Nenavidnost. V. Lakomnost. VI. Sèrditost. VII. Duhovna lěnost. *Otrovno bilje.* Omamljujuće vèrsti. Lěstvica biljegovinah. Skrižaljka za kamate. Obznanjenje sajmovah.

Cěna mu je mekano svezanom i s umetnutim kod svakoga měseca čistim listom za bilježke *20 kr. sr.*, bezplatnim poštanskim dostavljenjem *26. kr. sr.*

U pisarni duh. stola u Zagrebu može se dobit za 1. for. sr.

Schematismus Cleri Archi-Dioecesis Zagrabiensis pro Anno 1857.

Poziv k predplati

na osmi tečaj

Zagrebačkoga

KATOLIČKOGA LISTA.

Evo iztiče već sedma godina, što *„Zagrebački katolički list“* služi kao věran věstnik one cèrkve, koje se imenom gradi. Tim mu je i zadatak njegov točno označen, a i odviš dobro poznat onom štovanom obćinstvu, na koje upravljamo ovaj svoj poziv. Koliko mi oko ove zadaće nastojasmo, a kako dosad u tom uspěsmo, i to će naši dojakošnji čitatelji znati bolje prosuditi, nego li mi to učinit možemo i smijemo. U kratko dakle objavljamo, da ćemo, uzdajući se u podporu, uz koju je ovaj naš list dosad obstojao, i buduće godine *1857.* prema njegovoj zadaći izdavat ga. S toga sve dosadanje prijatelje *„Zag. kat lista“*, a štovatelje věrozakona i naše cèrkve, te ljubitelje narodnoga jezika uljudno pozivamo, da na *osmi* godišnji tečaj istoga lista predplatiti izvole. — Istom sgodnom prilikom neda nam se na ino, nego da se javno i sèrdačno zahvalimo svoj onoj gospodi, koja su nam tekom ove godine svojimi vèrlimi sastavci i dopisi bratinski na pomoć bila; a istoj blagohotnoj podpori preporučamo im i nadalje ovo naše poduzetje, koje samo višestranim sudělovanjem i obćenitom njegom valjano uspěvat i procvětat može.

Predplatni uvěti na *„Zag. kat. list“* ostaju oni isti, koji su dosad bili, kao što će takodjer isti list u dojakošnjem svojem liku jedan put na tjedan, naime svake subote, izlaziti. Predplatit je moći na svakoj c. kr. pošti, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sěmeništu na kaptolu, gdě se nahodi i odpravničtvo istoga lista. Predplata iznosi s poštarskim opremanjem *na cělu godinu 5 fr. 20 kr. sr.; na pol godine 2 fr. 40 kr.* U Zagrebu za domaće predbrojnike, koji će sami pošiljati po list, na cělu godinu 4 for. sr.; na pol godine 2 for. sr. Komu se hoće može u razměrnu cěnu predplatit i na četvèrt godine.

Molimo dakle svu (p. n.) gospodu, koja naumiše buduće godine dèržat ovaj list, da nam predplatu svoju uz točno naznačenje naslova i poslědnje pošte *čim prije* poslat izvole. Tim će i nam mnogo olakšat posao, a ujedno doskočit svakoj neurednosti u opremanju listovah, koja se kod zakaśnjene naručbe lasno dogoditi može.

Uredničtvo
„Zagreb. katol. lista.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 52. — TEČAJ VII. U SUBOTU 27. PROSINCA 1856.

Ovaj list izlazi svaku subotu na ćelom arku.

Ćena mu je za domaće 4 for. — za vanjske poštom 5 for. 20 kr. u sr. na cělu godinu.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvèrt god. kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu kod duhovnog stola ili kod uredničtva. Predbrojenje prima se ćveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prilog II.

k cesarskom patentu od 8. listopada 1856.

Naputak

za duhovne sudove u cesarevini austrianskoj glede stvarih ženitbenih.

Odsěk pèrvi.

O ženitbi.

(Konac.)

Zapréke pri ženitbi dopuštenoj.

§. 56. Dočim je cèrkva u svakom obziru skèrbit hotěla za dostojanstvo i za čistoću ženitbe, nije joj se probitačno vidilo odviše umnožavati broj zaprékah razstavljajućih. S toga izdala je glede ženitbe naredbah, za koje zahtěva, da se izpunjavaju, kojih narušaj medjutim neradja nevaljanosti ženitbe.

1. Věritba.

§. 57. Na koliko i doklegod iz věritbe izvirala bude dužnost, da se sklopi ženitba, bit će nedopuštena ženitba svaka, koju bi jedan od věrenikah sklopio sa tretjom kojom osobom.

2. Zavěti prosti.

§. 58. Prosti oni zavěti pokornosti, siromaštva i čistoće, koji položeni budu u obćini kojoj redovničkoj, zatim prosti zavět, položen po kome, da će věkovito sačuvati čistoću, da će stupiti u duhovni koj red, da će primiti višje redove, da se neće nikada ženiti ili udavati, nedadu da bi oni, koje zavěti takovi vežu, dopuštenim načinom sklopiti mogli ženitbu.

3. Vrěme sveto.

§. 59. Zabranjeno je ženitbe sklapati od pèrve nedělje došastja Gospodnjega uklopno do blagdana Bogojavljenja, zatim od čiste srěde uklopno do pèrve nedělje po uskèrsu.

4. Napověd (navěštjivanje.)

§. 60. Ženitbu prije, nego što bude sklopljena, ima župnik ženikov i nevěstin u tri neděljna dana ili svetkovine o svetoj misi javno navěstiti; i ima se opomenuti svaki, kojemu je zapréka kakova znana, neka ju odkrije. Osoba i ženikova i nevěstina ima se točno navesti, naznačiv kèrstno njihovo ime i prezime, njihovo rodno město, dobu, stališ i prebivalište.

§. 61. Ako ženik ili nevěsta imade nesamo pravo nego i nepravo prebivalište, tad trokratnu napověd ima učiniti ne samo župnik pravoga, nego i župnik nepravoga prebivališta njihova. Ako bi se pak dogodilo, da osoba koja, osim pravoga svojega prebivališta, ima više prebivalištah nepravih, dovoljno će biti, da napověd onako, kao što treba, obavi župnik pravoga njezinoga prebivališta i samo jedan od župnikah od nepravih prebivalištah njezinih.

§. 62. Ako ženik ili nevěsta nestanuje još barem šest neděljah danah u nijednoj od župah onih, u kojih bi se po prididućih propisih napověd učiniti imala, tad će se ista vèrhu toga imat obaviti i u župnoj cèrkvi onoga města, gdě je dotična osoba najposlě stanovala barem šest neděljah danah. Ako bi s osobitih razměrjah težko bilo propis taj izvèršiti, ima se tad biskupu podněti izvěstje.

§. 63. Pri onih, koji neimaju ni pravoga prebivališta, a ni neborave u městu svoga prebivališta i epravoga već barem godinu danah, ima se napověd učiniti i ondě, gdě im pripada pravo zavičajno, a ako im to nebi pripadalo nigdě, tad, ako je moguće, i u župi rodnoga im města. Ako li jedna ili druga stranka, koja u ženitbu stupiti želi, neima prebivališta ni pravoga ni nepravoga, tad napověd ima se učiniti kako u župi, u kojoj upravo boravi, a tako i ondě, gdě joj pripada pravo zavičajno, ili ako joj to nebi pripadalo nigdě, tad, ako je moguće, u župnoj cèrkvi rodnoga joj města.

§. 64. Napovědi imadu se ponoviti, ako ženitba za šest měsecih, izza kako biahu učinjene,

Digitized by Google

nebude sklopljena, ili ako biskup, makar i po izmaku kratjega vremena, zapovědi, da se napověd ponoviti ima.

§. 65. Dok napověd nebude obavljena onako, kao što treba, nemože se načinom dopuštenim sklopiti ženitba.

5. Različnost věre medju kèrstjaninom i odmetnikom, zatim medju kèrstjani katoličanskimi i nekatoličanskimi.

§. 66. Cèrkva odurava ženitbe medju kèrstjani i takovimi, koji su se odmetnuli od kèrstjanstva. Tako isto kori ona ženitbe medju katolici i nekatoličanskimi kèrstjani i odgovara děcu svoju od ženitbah takovih.

7. Zabrana cèrkve.

§. 67. Kada postoji temeljita sumnja, da onim, koji se žele uzeti, smeta zapréka kakova, ili kada se bojati treba, da će ženitba njihova dat povoda velikim svadjam i smutnjam ili inomu zlu, tad imat će biskup pravo, a odnosno bit će i dèržan ženitbu takovu zabraniti. Dokle biskup zabrane te neopozove, neće bit dopušteno sklopiti ženitbu.

§. 68. Privoljenje roditeljah.

I pri sklapanju veza ženitbenoga neka se sinovi i kćeri sětjaju Gospodina, koj veli: Poštuj otca svoga i mater svoju! Osim toga nagla je mladost na děla nerazborita, ako je neupravlja iskustvo dobe zrelije, i ženitbe, bez dostojnoga razbora sklopljene, obilan su izvor od nesreće. Nije dakle dopuštena ženitba, kojoj roditelji privoljenje svoje uzkrate iz pravednih razlogah.

§. 69. Zabrana zakona austrianskoga.

Sveta je dužnost kèrstjanina, izkazivati oblasti dèržavnoj onu pokornost, koju nas sám Gospod uči po apoštolu svojem. Tim točnije ima on izpunjavati one zakone dèržavne, koji brižljivo nastoje oko toga, da se uzdèržava red ćudoredni. Premda dakle oblast dèržavna nemože naredbami svojimi prěčiti, da se medju kèrstjani sklopi valjana ženitba, zato ipak nije dopušteno austrianskomu dèržavljaninu u nemar metati one propise, što ih austrianski zakon ustanovljuje glede gradjanskih poslědicah, koje su sa ženitbom skopčane.

§. 70. Kada se věrenici imadu pustit na věnčanje. Izkazi, koji se iziskuju.

Věrenici imadu se pustit na věnčanje onda samo, ako sjedinjenju njihovomu, na koliko je moguće znati, nesmeta nikakova zapréka, i ako su oni učinili sve, što zakoni cèrkveni propisuju, da se izključe ženitbe nevaljane i nedopuštene. Navlastito dužnost im je, izkazati se, da je napověd učinjena, kao što treba, predložiti svědočanstvo o stališu neoženjenom, i priněti kèrstno pismo, ako se nevidi iz župnih knjigah, koje su dobe i kojega su roda. Ako bi kojemu věreniku sasvim nemoguće bilo pribavit si kèrstno svědočanstvo, imat će župnik radi toga obratit se na biskupa. Što se tiče goripomenutih propisah zakona austrianskoga, valja pomnjivo o tom nastojati, da ih věrenici točno obdèržavaju. Ako se dogodi, da bi opomene župnika uzalud bile, ima se stvar podněti biskupu. To isto valja učiniti, ako bi iz kojega god drugoga uzroka nastale kakove težkoće ili sumnje.

§. 71. Ženitbe inozemacah.

Valja bditi nada tim, da se inozemci nepuštaju na věnčanje drugčije, nego ako izpune sve ono, što je potrebno, da se zakonito sklopiti može ženitba. Na koliko će župnik moći dělovati u stvari toj, a da je na prosudjivanje nepodnosi věću biskupskomu, to će biskup po okolnostih odlučivati.

§. 72. Ženitbe prerane.

Valja skèrbiti za to, da se nežene ili neudaju osobe takove, koje su istina, navèršile četèrnaestu i odnosno dvanaestu godinu života, ali nisu postigle još dobe one, u kojoj po razmèrju zemlje i naroda nastaje i sposobnost, sklopiti ženitbu s dovoljnim razborom, a i dozrělost tělesna.

§. 73. Věnčanje takovih věrenikah, koji neimaju prebivališta.

Osobe, koje neimaju prebivališta ni pravoga ni nepravoga, nemogu bit věnčane, dok sám biskup toga nedozvoli.

§. 74. Nastava u věrozakonu.

Budući da je ženitba svetotajstvo novoga zakona, i budući ista onim, koji se vězom njezinim sjedinjuju, nalaže svetih i velevažnih dužnostih, zato na věnčanje neimaju se pustiti oni, koji neznadu temeljah věre kèrstjanske. Dapače, dok o Bogu i o zapovědih njegovih nenauče se barem toliko, koliko neobhodno znati valja, neka župnik ni nenavěštjuje ženitbe njihove.

§. 75. Primanje svetotajstvah.

Pristoji se, da ženik i nevěsta prije, nego što će pred licem cèrkve sklopiti savez za sve dane života svoga, savěst svoju očiste svetotajstvom pokore i da pobožno prime tělo Gospodnje. Dok nedobiju duhovničkoga blagoslova u domu Božjem, neka zajedno nestanuju u istoj kući. O ovom i o svem, što bi inako pripomagalo, da se ženitba sklapa u strahu Božjem, i s pristojnostju kèrstjanskom, imadu se věrno obdèržavati naredbe i hvalevrědni običaji svake biskupije.

Digitized by Google

§. 76. Vodjenje knjige věnčanih.

Župnik, koj im pravo obaviti věnčanje, dèržan je sklopljenu ženitbu sa svimi onimi okolnostmi, koje su za dokaz potrebne ili koristne, upisati vlastitom rukom u knjigu věnčanih župe svoje. Treba dakle da se razgovetno zabilježi: kèrstno ime i prezime, doba, věroizpovědanje, prebivalište i stališ mladenacah; i dà li su već prije oženjeni bili ili nisu; zatim ime, věroizpovědanje i stališ njihovih roditeljah i svědokah, dan věnčanja i ime duhovnika, koj je obavio věnčanje. Ako je bilo kakovih zaprèkah, ima se navesti način, kako su se uklonile.

§. 77. Ako župnik dade punomoćje kojemu duhovniku, da věrenike věnča u takovom městu, gdě nestanuje nijedan od njih, tad imat će to ubilježiti u knjigu věnčanih župe svoje. Župnik onoga města, gdě se věnčanje obavlja, imat će to vlastitom rukom onako, kao što je gori rečeno, upisati u knjigu věnčanih svoje župe i pridodati, po kojem je župniku izdato punomoćje. Ovaj će župnik obavljeno věnčanje, o kojem treba da za osam danah obavěšten bude, takodjer ubilježiti u svojoj knjizi věnčanih.

§. 78. Ako austrianski dèržavljanin podnese prošnju, da njegova u inozemstvu sklopljena ženitba upisana bude u knjigu věnčanih one župe, gdě sada imade prebivalište svoje, tad imat će župnik prošnju ujedno s prinešenimi dokazi o ženitbi zakonito skopčanoj podněti biskupu i počekati naloge njegove.

Oprost od zaprèkah ženitbenih.

§. 79. One zaprèke ženitbene, koje se osnivaju na propisih zakona cèrkvenoga, lišavaju se u pojedinih slučajevih krěposti svoje, ako se zakoniti zadobije oprost, i ako se izpune uvěti, koji mu možda budu pridani. Jedinoj svetoj stolici rimskoj pristoji vlastitom moćju opraštati zaprèke valjanosti; njoj je takodjer priuzdèržano podèljivati oprost u prostom zavětu věkovite čistoće kao i pri različnosti věre medju katolici i kèrstjani nekatoličanskimi.

§. 80. Zaprěke, koje se imadu opraštati bez težkoće.

Kada nemanjka razlogah zakonitih, imat će biskupi, služeći se punomoćjem, od svete stolice dobivenim, bez težkoće davati oprost u slědećih zaprèkah:

1. U tretjem i četvèrtom kolěnu srodstva i tastbine iz obćenja dopuštena.

2. U srodstvu duhovnom.

3. U tastbini iz obćenja nedopuštena, osim ako bi se bojati bilo, da su uslěd nečistoga obćenja věrenici medju sobom u rodu u lozi izpravnoj.

4. U tretjem i četvèrtom kolěnu zahtěva javne ćudorednosti, nastavšega iz ženitbe valjane, ali neizvèršene.

5. U onom zahtěvu javne ćudorednosti, koj proizhodi iz ženitbe nevaljane i neizvèršene ili iz věritbe.

§. 81. Načela za davanje oprosta pri zaprěkah ostalih.

Što se tiče ostalih zaprèkah valjanosti, treba jednodušno o tom nastojati, da im se sačuva ili povrati podpuna krěpost njihova. Gdě se ženitbe medju bližnjimi rodjaci češtje dogadjaju, truju one život obiteljski, potičući u njem putene požude ili sumnju glede istih.

§. 82. Oprost napovědi.

Oprost od sve tri napovědi ima se dati samo u slučajevih osobito silnih, a oprost od napovědi druge i tretje samo iz razlogah znamenitih i dovoljno dokazanih.

§. 83. Budući da se dogoditi može, da bi radi prěteće smèrtne pogibelji nemoguće bilo svako dulje odgadjanje: zato će biskupi u svakom kotaru po městnih okolnostih opunomoćiti jednoga ili više duhovnikah, koji će u njihovo ime u slučajevih takovih podèljivati oprost od sve tri napovědi.

§. 84. Ako dvě osobe, koje krivo o sebi tvèrde da su věnčane, i o kojih se ondě, gdě prebivaju, obćenito misli, da su muž i žena, žele medju sobom sklopiti ženitbu, neka im bez vèrlo važna uzroka oprost od sve tri napovědi nebude uzkratjen. Nego ima se točno izviditi, dà li je sasvim istinito tvèrdjenje njihovo, da ih svět obćenito smatra kao muža i ženu.

§. 85. Věrenici, kojim napovědi sasvim oprošćene budu, dèržani su svagda pred duhovnim pastirom, koj ima vlast věnčati ih, potvèrditi zakletvom, da im nije poznata nikakova zaprèka, koja bi smetala ženitbi njihovoj.

§. 86. Molbenice za oprost.

U molbenici, kojom se iště oprost, ima se točno naznačiti zaprèka sa svimi okolnostmi, od kojih visi narav njezina; a i razlozi, na koje se tko poziva, imadu obskèrbljeni biti potrebitimi izkazi. Biskup će zatim, koliko bude potrebno, izviditi one čine, na kojih treba da se osniva njegova odluka ili pako njegovo mněnje, koje će se podněti svetoj stolici.

§. 87. Oprost za sud unutarnji (savěsti).

Ako je zaprèka tajna, i ako se nije bojati, da će na světlo izići, može se, da savěst osi-

Digitized by Google

gurana bude, zatajivši ime ženitbenih drugovah, oprost i po ispovědniku ili po drugoj za to prikladnoj osobi zaiskati i zadobiti. Nego oprost takovi nije od nikakove koristi za sud izvanjski; ako bi dakle proti očekivanju svět saznao zapréku, tad bi se propisanim putem imao iskati oprost, valjan za sud izvanjski, za da ženitba nebude pred sudom ljudskim u pogibelj věržena.

Ukrěpljivanje ženitbe.

§. 88. Ako je věnčanje, koje se je obavilo na način propisani, poradi postojeće koje zapréke bilo nevaljano: ima se ženitba, po zadobivenom oprostu, ukrěpiti (konvalidirati).

§. 89. Za sud unutarnji iliti za savěst.

Ako oprost poděljen bude samo za sud unutarnji, dovoljno će biti za ukrěpljenje ženitbe, ako obě stranke (muž i žena) bez župnika i svědokah ponove privoljenje svoje.

§. 90. Za sud izvanjski.

Ako poděljen bude oprost takovi, koj valja za sud izvanjski, imat će se privoljenje onih osobah, koje su nevaljano věnčane, ponoviti pred župnikom, u kojega župi prebivaju, i pred dvojicom svědokah. Župnik imat će svakako u svoju knjigu věnčanih upisati, da se je ženitba ukrěpila; ako je ipak nevaljan savez sklopljen bio u drugoj kojoj župi, imat će věrhu toga obavěštiti o tom onoga župnika, u kojega se je kotaru isti sklopio, za da obavljeno ukrěpljenje dodade brižljivo na onom městu, gdě je nevaljana ženitba upisana.

§. 91. U takovih slučajevih neima se ponavljati napověd. Věnčanje neka se obavi na samu i pred pouzdanimi svědoci. Iznimki može města biti onda, ako je zapréka obćenito poznata u onom městu, gdě se ženitba ukrěpiti ima.

§. 92. Po zapréki, u istinu ugasloj.

Ako zapréka po proměni, u istinu nastavšoj, ugasne iliti prestane bez oprosta, imat će se naložiti ženitbenim drugovom, da još jedanput izjave privoljenje svoje pred župnikom i pred dvojicom svědokah, osim ako je možda sasvime tajna, da je postojala zapréka onda, kada se je sklopila ženitba, i ako se nije bojati, da će se stvar ta dokazati: u takovom bo slučaju ima im se dopustiti, da privoljenje ponove medju sobom.

§. 93. U zapréki hinjena privoljenja, kao i sile i pometnje.

Ženitba, koja je nevaljana radi hinjena privoljenja, ima se smatrati kao ukrěpljena, ako onaj, koj je hinio, u istinu privoli. To isto biva i pri ženitbi, kojoj je smetala pometnja, sila ili strah, čim stranka ona, koja je bila žertva pometnje ili nepravedne sile, spoznavši pometnju ili zadobivši opet podpunu svoju slobodu, rěčjom ili činom privoli. Nego, da bi se uklonila svaka sumnja o datom privoljenju, bit će i u ovih slučajevih probitačno, da ženitbeni drugovi ponove privoljenje svoje pred župnikom i dvojicom svědokah, valja dakle nastojati, da se to učini, osim ako bi se s razlogom bojati bilo, da će bit smetnje medju ljudmi ili pogibelji za ženitbu.

§. 94. Poslědice ukrěpljenja.

Po obavljenom ukrěpljenju ima se ženitba u obziru gradjanskih poslědicah smatrati, kao da je odmah s početka valjano sklopljena bila. To isto valja i o poslědicah cěrkvenih, ako je u vrěme, kada se je ženitba sklopila, makar i jedna samo stranka bila u neznanstvu čina ili prava. Inače pako valja moliti za oprost.

(Odsěk drugi ovoga napotka „o postupku u ženitbenih parnicah" nemožemo već radi konca godine, a u omedjašenom prostoru našega lista radi njegove obširnosti priobćiti. Zakon, koj saděržaje propise glede svake ženitbe, podasmo svojim štovanim čitateljem; glede sudbenoga postupanja u ženitbenih parnicah najbolje će gospoda duhovnici, poimence župnici učiniti, ako si knjigarskim putem nabave jošte prošle godine kod Mekitaristah u Beču tiskani latinski cěli Prilog II. pod naslovom: Instructio pro Judiciis Ecclesiasticis Imperii Austriaci quoad Caussas Matrimoniales.)

Rimo-katolička cěrkva u Ruskoj.

Varšavske novine donose istom sada saděržaj ugovora, koj je dne 3. kolovoza 1847. utanačen medju ruskom vladom i papinskom stolicom o rimo-katoličkih biskupijah u Ruskoj. Dosad ovaj ugovor jošte nebi oglašen; tim njegovu sadanju obznanu valja smatrati za važan pojav, za kojim će sigurno slěditi proglašenje biskupah, koji su u poslědnjem rimskom konsistoriju za izpražnjene rusko-poljske biskupije opreděljeni, kao što je to sa strane sbilja već učinjeno.

Taj ugovor slědećeg je saděržaja:

U Ruskoj (izuzamši Poljsku) ima se urediti sedam biskupijah r.-kat., od kojih jedna će biti nadbiskupija. Ta nadbiskupija — mohilevska — protezat će se na one strane ruske carevine, koje neimaju svoga posebnoga biskupa, dakle i na Finnsku. Biskupija vilenska zanzimat će gubernije vilnanskn i grodnanskn; bisku-

Digitized by Google

pija žmudska (samogitska) gub. kovensku i Kurland; bisk. mindska gub. istoga imena; bis. žitomërska gubernija kijevsku i volinsku; biskupija kamenecka gub. podolsku; napokon nova biskupija chersonska Bessarabiju i gubernije chersonsku, jekaterinoslavsku, saratovsku, tauridsku (Krim), astrakansku i zakavkazje. Biskupija chersonska imat će suffragana u Saratovu. Kaptol chersonski imat će dvanaest kanonikah a ustrojit će se tamo i duhovničko sëmenište. Dohodci biskupah iznosit će 4380 sr. rubaljah.

Što se tiče kraljevine Poljske, ostat će broj biskupah i suffraganah onaj isti, koj je ustanovljen papinskom bullom od 10. lipnja 1818.

Biskupi i njihovi naměstnici, tako u Ruskoj kao i u Poljskoj, imenovat će se po predběžnom sporazumljenju medju carom i papom, a od pape bit će običnim kanoničkim načinom potvèrdjivani. Upravljanje i pravomoćje u duhovnih stvarih ostavit će se biskupu svake biskupije po kanoničkom propisu. Stvari, o kojih se imade prije věćat u biskupskom duh. stolu, jesu: 1. Stvari disciplinarne, i to samo važnije, o kojih biskup presudjuje zajedno s konsistoriom. 2. Razpre medju cèrkvenimi osobami o cèrkvenom imetku, budi pokretnom ili nepokretnom. 3. Tužbe prot. duhovnikom radi prestupka kakova ili neizpunjenja bezdvojbenih dužnostih, ako světovnjaci ovakove tužbe podnesu duhovnomu sudištu. 4. Prekèršenje redovničkih zavětah, o kojih imat će se sudit polag bulle Benedikta XIV. „Si datum.“ 5. Stvari ženitbene, o zakonitosti ili nezakonitosti ženitbe, o maticah itd.

Najmenovanje predsědnikah konsistorskih, koji su u obće duhovničkoga stališa, kao i njihovo odpuštenje zavisi od biskupa, ipak s privoljenjem vlade.

Činovnike konsistorialne ustanovljuje biskup na predlog tajnika konsistorskoga, a svoga posebnoga tajnika imenuje si sam. Biskupu pripadleži vèrhovna uprava odgojavanja, obučanja i stege u sëmeništih svoje biskupije. On imenuje sve professore u njih, pri čem ipak valja mu se prije uvěriti, dali je osoba vladi povoljna. Tako može i odpustit professore. Može ukinuti sëmenište, no ima to vladi prijaviti. (Nadbiskup mohilevski ima takovo pravo na duhovnu akademiju petrogradsku, kao drugi biskupi na svoja sëmeništa; samo što tamo naimenovanje professorah biva na predlog akademičkoga věća.)

Professori i adjunkti bogoslovni imadu biti duhovnici, a svi drugi světovnjaci rimo-kat. věre, poimence takovi, koji su se učili i stekli doktorski stepen na kom sveučilištu carevina. — Nadbiskup s biskupi opredělivat će, koliko se pitomacah imade iz svake biskupije pošiljati u petrogradsku akademiju. U sëmeništih ustanovljuju biskupi osnovu naukah; u akademiji nadbiskup zajedno s akademičkim věćem. Čim petrogradska akademija polag nove osnove uredjena bude, izvěstit će nadbiskup mohilevski o tom papinsku stolicu, tako kao što je to učinio nadbiskup varšavski o akademiji varšavskoj.

Gdě neima prava patronata, ili gdě se ovo pravo neizvèršuje, imenovat će biskup župnike s privoljenjem vlade, poslě učinjenog izpita konkursualnog polag ustanovah sabora tridentinskoga.

Cèrkve uzdèržavat će se troškom onih, koji će se tomu dobrovoljno podvèrći. Za podporu može se umolit i vlada itd.

Ova listina podpisana je u Rimu dne 3. kolovoza 1847. od *A.* kardinala *Lambruschinia*, gr. *D. Bludova*, *A. Butěněva* i ministra-tajnika *J. Tymowskoga*.

Dopis.

Iz Djakova 8. prosinca. Slavonija, osobito pako biskupija bosansko-djakovačka i srěmska Božjom pomoćju u nabožno-ćudorednom obziru lěpo cvate i napréduje, na čem se pobožnom i neutrudivom tèrsenju našeg obćeljubljenog gospodina biskupa, i njegovoj neograničenoj darežljivosti osobito zahvaliti imamo. Katoličkom listu bit će doista poznato, da su duhovna vězbanja za svetjenike, kano i missije za pak u ovih biskupijah već uvedene. Plod, što ga je sëma božanstvene rěči, takovim načinom na zemljištu cèrkvenom posijano, već donělo, uvěrava nas, kako će obilna biti žetva, koju će svendiljna radinost takovog cèrkvenog tèrsenja ovdě Gospodinu pripraviti.

Znamenite zaklade našeg biskupa za podignutje nove stolne cèrkve, za sëmenište malenih, za samostan milosèrdnih sestarah i t. d. takodjer su poznate, te su kod svetjenstva na najradostniji odziv naišle, dočim je ovo najsniženije i najtoplije zahvalnice svoje posebice polag kotarskih razdělјenjah vèrhovnom pastiru svomu pošiljalo, koj zatim u odgovoru svomu na podčinjeno si svetjenstvo upravljenom, pun milosti i mudrosti, isto svetjenstvo na oporuke ozbiljno opazne čini, koje se polag ustanove najnovijih naredbah po světovnih oblastih obavljaju, te se tako čednosti i cèrkvenim propisom protivne mane, koje se pripetit mogu, koprenom bratinske ljubavi pokriti nedadu, niti iste oku ljudih izběći nemogu. Oporuke dakle svetjenikah presvětli biskup podpunim pravom predstavlja kano ogledalo, u kojem se cěli način življenja svetjenikova ugledati more tako, da ovo javnim dokazom ili dike i slave, u koliko je cèrkvenim propisom prilagodjeno, ili pako prikora, u koliko se sa istimi neslaže, staliću svetjeničkom služiti

Digitized by Google

more. — Mi ni najmanje nedvejimo, da će svetjenstvo takove, duhu konkordata i boljim obstojateljstvom vremena sasvim odgovarajuće obuke radostno primiti.

Kano što je biskupija radostnim uzhitjenjem gorenapomenjene pobožne zaklade svoga vèrhovneg pastira primila, tako je istim uzhitjenjem ovih danah onu vèst pozdravila, kojom doznaje, da je jedan od napomenjenih zavodah u život stupio. 22. naime studenoga prispě iz Zagreba 7 milosèrdnih sestarah u ovděšnji samostan, koj je na plemenitu i Bogu povoljnu svèrhu, naime na njegovanje bolestnicah i odgojivanje dětce ženskoga spola opreděljen. Gorerečene sestre dopratio je g. Antun Traut, starešina istih, te se je punih 6 danah u Djakovu bavio i pohvale vrědnom revnostju sa rečenimi sestrami i g. Gjurom Štreitom kano dotičnim istih spiritualom, najnuždnija u samostanu priredio. Napomenjeni samostan, koj je biskup Kuković započeo, sadašnji pako pun blage brižljivosti, jedino cèrkvi i domovini živući biskup sa žèrtvom znatnih troškovah dogotovio, i koj već u svojoj uzoritoj prostoti i veličanstvenoj prostranosti motrimo, zaslužuje: da ga s najlěpšimi sličnimi samostani uzporedimo. Zaklada istoga samostana iznaša do 80,000 fr. sr.; vèrhu toga imade još mnogih povećih zakladah za uboge, koje su uslěd proměnjenih u najnovijem vremenu okolnostih pòrvobitni cilj zakladatelja svoga promašile, te se tako na svèrhe rečenog zavoda milosèrdnih sestarah već i zato obratiti mogu, što će se tako pobožna naměra zakladateljah ponajbolje izpuniti. Ova i neizcèrpiva darežljivost milostivog biskupa našega jamči nam za materialno naprědovanje zavoda ovoga. No ufamo se ujedno: da će i svetjenstvo takov uzoriti primèr slědeći, i većma glasu věre i duha, nego li onom světa i pûti odzivajući se, u svojih oporukah dělom pokazati: da će stolnu cèrkvu kanoti majku svoju, ine pako zavode biskupijske kano najbližnje rodjake svoje smatrati. Dočim je dakle materialno obstojanje navedenog zavoda osigurano, hoćemo se svi, kojim procvětanje věre i dělujuće ljubavi na sèrdcu leži, skrušeno pomoliti: da Bog obilni blagoslov svoj vèrhu istoga izlije, te da se isti i duševno sve većma i većma jači i naprěduje. — Ženska učiona sa tri razreda već je u samostanu otvorena; a i primanje děvojčicah u isti već je započeto. Uvěti, pod kojimi se děvojčice primaju, jesu tako blagi i povoljni, da se uslěd istih ne samo imućnije i bogatije, nego i siromašnije i sasvim uboge blagodati odhranjenja uživati mogu; — dočim bo imućnije samo 8 fr. sr., siromašnije pako 5 fr. sr. na měsec platjaju, dozvoljava se i sasvim ubogim molbenicom na darežljivost i velikodušje presvětlog biskupa obratjat se. Za njegovanje bolestnicah je takodjer skèrbljeno i primanju njihovom ništa više neprěči. Sedam milosèrdnicah iz zagrebačkog samostana prispěvših poklon je preuzoritog stožernika i nadbiskupa zagrebačkog, koj je i poradi toga u zahvalnoj uspomeni cěle biskupije djakovačke neumèrlim postao. Bog mu to nadoknadio stostruko!

Istom što je skupočni cvětnik taj, rosom kèrstjanske ljubavi na zemljištu cèrkvenom zalěvan, cvětati pričeo, eto se već i o drugom sličnom poduželju glasi raznose, o kojeg udělotvorenju već se je raditi započelo. Poznato će biti, da se bosanska duhovna mladež u ovdašnjem sěmeništu sa biskupijskom duhovnom mladeži zajedno odhranjuje i podučava. Sada se dakle nastoji, da se za rečenu bosansku duhovnu mladež posebni samostan sagradi. Početkom se je nakanilo, da se něke vlastelinske sgrade u tu svèrhu upotrebe, čim se je pako uvidilo, da se iz rečenih sgradah svèrsi podpuno odgovarajući samostan sagraditi nemore, odlučeno bi sasvim iz temelja novi graditi samostan. Već je u rečenu svèrhu lěpo i prostrano město kupljeno, dotični ugovori su sklopljeni, potrebno gradivo se privaža, te ćemo ako Bog da — u měsecu rujnu dojduće godine novi franciškanski samostan sgotovljen ugledati, koj će, dočim će bosanskoj duhovnoj mladeži za odgojivanje služiti, neizrečeno dobročinstvo za ondašnju cèrkvu, a neva i čvèrsta sveza biti, kojom će se bosanski katolici Austriji i njezinom preuzmožnom gospodinu i caru privezati. Ugladjeni ukus našeg izkusnog biskupa jamči nam, da će prenavedeni samostan, kano i onaj milosèrdnih sestarah, u graditeljstvenom obziru lěpim uresom biskupske varoši Djakova postati. Napokon imam vam javiti, da je nedavno u Kamenici vojničko vèrhovno odhranilište otvoreno. Kano sve, što se pod dičnom upravom njegovog veličanstva našeg milostivog cara podiže, lěpo je i veličanstveno: tako je i sgrada ova velebitna i uzorita; položaj je doista najkrasniji a izgled s istoga čaroban i dražestan. Blagoslivljanje cèrkvice u rečenom odhranilištu presvětli biskup je osobno obavio, mladeži zavoda svečanosti primèran govor rekao, i 80 njih krizmao, kojim je samo njegovo veličanstvo, premilostivi car, udivljenja vrědnom milostju i sniženostju kumovati dostojao se. Presvětli biskup vèrhu tog čina uspomenicu u latinskom jeziku u tu svèrhu sastavi: da se za pověstnicu istog zavoda čuva. Jedan prepis iste uspomenice Vam šaljem, moleći Vas, da mu poradi historične važnosti městance u Vašem listu ustupite. Glasi pako ovako:

„Nos *Josephus Georgius Strossmayer*, Dei et Apostolicae Sedis Gratia Dioecesium Bosnensis seu Diacovensis et Sirmiensis canonice unitarum Episcopus, Episcopatuum Belgradiensis et Semendriensis in Principatu Serbiae Administrator Apostolicus, Suae Sacratissimae Caesareo-Regiae Apostolicae Majestatis Capellanus ad Honores, A. A. L. L. et Philosophiae ac S. S. Theologiae Doctor, facultatis Theologicae ad Universitatem Vindobonensem membrum Collegiatum, hisce omnibus, ad quos pertinet, notum reddimus, quod anno Domini 1856. die vero 29. mensis Octobris ad Syrmium excurrentes Kamenicium appulerimus, et subsequa die hora decima Capellam ejusdem instituti militaris, honoribus Beatae Catharinae Virginis et Martyris dicatam, in magna

Digitized by Google

distinctiorum Militarium et Civilium personarum, populique frequentia, et inter festivos tormentorum et scloporum fragores, solemniter benedixerimus et primum Missae Sacrificium in eadem celebraverimus, divinam bonitatem enixius deprecantes, ut benedictionis suae ubertatem effundat ante omnia in Augustissimum Imperatorem et Regem Apostolicum *Franciscum Josephum* Gratiosissimum sane et Magnificentissimum instituti ipsius Authorem, dein vero in omnes, qui unquam in eodem, altissimae intentioni conformiter, educationis, atque adeo futurae suae felicitatis et prosperitatis fundamenta jacient. Posthaec autem brevem sermonem habuimus ad Alumnos, quos divinae clementiae et Cesareae gratiae munere primitias instituti esse contigit, exhortantes eosdem in Domino: ut assiduitate et probitate sua tanto beneficio respondere pergant, indefessam formicae sedulitatem et ingeniosum apis fervorem aemulando, ac jugi memoria retinendo, eos nonnisi servos, juxta parabolam evangelicam, laude et praemio dignos haberi, qui talento concredito foenerantur, damnato eo, qui pecuniam revertenti domino sine usura reddit. Toti denique in id incubuimus, ut juventutem convincamus: primas ac praecipuas partes in gravissimo educationis negotio Deo deberi, sine quo frustranea est contentio quaevis, animum humanum agro comparantes, in quo nobilissima semina frustra sunt, nisi solis calore et pluviae humiditate ad frugem deducantur; vitam vero hominis religione destituti navigio, quod in medio tempestatis et fluctuum turbine gubernatore carens in interitum praecipitatur, ad exemplum illius navis, in qua Apostoli interiissent, nisi clamoribus eorum Dominus excitatus, salvasset eos. Tandem octoaginta circiter juvenes, instituti Alumnos signo sanctae Crucis signantes et sacro Confirmationis Chrismate ungentes fidei et virtutis christianae servitio in perpetuum devovimus, qui omnes glorioso Francisci Josephi nomine insigniti sunt, eo quod ex speciali gratia, Ipsusmet Augustissimus patrinum eorundem agere dignatus sit. In horum omnium robur et fidei dignitatem has Litteras in Archivo saepe laudati instituti asservandas, propria manu nostra subscripsimus et Sigillo nostro Episcopali munivimus.

Dabamus in residentia nostra Diacovae anno Domini 1856. die 1. mensis Decembris."

Cèrkvene vèsti.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je za vèrhovnog nadziratelja učionah gèrčko-katoličke biskupije križevačke predstavnika tamošnjega kaptola, *Janka Goleša*, premilostivo naimenovati.

— Uzorni gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački poklonio je opet samostanu uršulinkah u Varaždinu 1000 for. sr. u dèržavnih obveznicah s tom naredbom, da se svakogodišnje kamate obrate za nagradu izvanrednom njihovom izpovědniku, koj će ujedno biti dužan dva puta na godinu dèržat rečenim koludricam duhovna věžbanja. Sada je ova služba pověrena jednom častnom otcu kapucinu.

— Na početku tek. godine, naime u 2. br. našega lista napomenusmo, da je u Celovcu u novom obličju počeo izlaziti „Slovenski prijatel," časopis za cèrkvu, školu i dom. Od poslě prevalio je on već cělu godinu, u kojoj imadosmo priliku uvěrit se o njegovoj vèrlini i praktičnoj valjanosti za duhovnike, osobito one, koji su duhovnim pastirstvom i obučanjem mladeži zabavljeni. Buduće godine izdavat će se isti časopis na pol tabaka umnožan, i tako će „Slovenski prijatel" 15. svakoga měseca izlaziti na četiri tabaka u velikoj osmini. Tri pèrva tabaka opredělěna su za cèrkvu, a sadèržavat će izradjene pučke propovědi za svaki měsec unapred, zatim kèrstjanske nauke, i pověstničke primère, koji se mogu u propovědih ili kèrstjanskih naucih rabit. Drugi dio odlučen za školu tumačit će nazorni nauk po abecedaru i računicu; a tretji dio za dom obsizat će čedne pověstice, poučne sastavke, književne věsti, razne sitnice i poslove družtva sv. Mohora. Stoji samo 3 for. sr. na godinu po pošti, pa se tako uredjuje, da se propovědi svakoga tečaja u posebnu knjigu svezati mogu. — Čujemo iz sigurna vrela, da je „Slov. prijatel" vèrlo slabo razprostranjen po Hèrvatskoj i Slavoniji — valjda zato, što nije dosta poznat bio. Radi toga upravo izvěstjujemo o njem pobliže svoje štovane čitatelje, te ga usèrdno preporučujemo podpori svestranoj, a poimence onih duhovnikah, koji na pograničju sa Slovenci više obće, i koji će se s toga s njim valjano koristit moći. Naša slovenska bratja podupiru naše druge u narodnom jeziku pisane listove, a kupuju naše knjige; valja dakle, da im i mi zajam vratjamo. Što je njihovo, to je i naše, a tako i povratno. Jedna ruka drugu pere!

— U Martinskoj Vesi preminuo je 10. pros. velečast. g. *Stěpan Tolvajčić*, podarcidjakon i župnik, u 60. godini života, nemogav preboléti pljučne zapale, s koje je obolio obilazeći svoj kotar u poslu podizanja narodnih učionah. Svi pokojnikovi prijatelji i znanci žale ovaj gubitak, a najviše tuguju za njim njegovi bivši župljani, kojim biaše i otac i majka. Dušica mu raj dopala!

Iz Praga. Nj. veličanstva car Ferdinand i carica Maria Anna blagoizvoliše pražkom kneževsko-nadbiskupskom konviktu za učenike (sěmenište děčakah) pokloniti dar 20,000 for. sr.; za gradjenje biskupijskoga sěmeništa za děčake u Bèrnu 3000 for. sr.; a za obnovljenje cèrkve u Šenfeldu u Českoj 1500 for. sr.

Iz Rima. Rimski sbor od inquisitie izdao je dne 4. kolovoza t. g. okružni list na sve biskupe o zlopo-

Digitized by Google

rabah magnetisma. Ako Bog da, vratit ćemo se buduće godine na ovu okružnicu.

* Nj. c. k. veličanstvo dozvolilo je najvišjim ročnim pismom od 3. t. m. godišnji iznosak od 20,000 for. sr. za popravljanje cèrkve sv. Marka u Mletcih tim dodatkom, da se ovi novci, ako ih više neuztreba na popravljanje, pridadu glavnicam rečenoga hrama.

Kod **Jakoba Prettnera**, knjigara u Zagrebu, upravo je u naručbi na světlo izišao, te se krozanj, kao i u ovdašnjoj knjigarnici Leop. Hartmána može nabaviti:

Katolički Koledar

za prostu godinu 1857.

od

Vilhelma Švelca

svetjenika nadbiskupije zagrebačke.

Tečaj III.

Sadèržaj. Koledarski razbroj. Svetkovine po starom i po novom. Měnbe měseca. Zaštitnici u carevini austrianskoj. Proměne měseca 1857. — *Kratki životopis svetih.* (Produženje.) Ožujak. 1. Albin. 2. Ilija. 3. Kunigunda. 4. Kažimir. 5. Fokas. 6. Koleta. 7. Toma Akvinski. 8. Ivan od Boga. 9. Franja. 10. Četèrdeset mučenikah od Sebaste. 11. Eulogio. 12. Gèrgur. 13. Eufrasia. 14. Matilda. 15. Longino. 16. Eusebia. 17. Josip od Arimateje. 18. Ciril. 19. Josip. 20. Vulfram. 21. Benedikt. 22. Katarina. 23. Liberat. 24. Gabriel. 25. Naveštenje Marie. 26. Ludgero. 27. Rupert. 28. Satur. 29. Ivan Klimak. 30. Benjamin. 31. Akac. — Angjeo na zemlji. — *Sv. Spiridion biskup*, zaštitnik kraljevine Dalmatinske. *Razširenje cèrkve kèrstjanske medju Slavjani.* Obèrnutje Slovenacah na kèrstjansku věru. *Pèrvostolna cèrkva Zagrebačka. Sedam glavnih grěhah u pripovědkah.* I. Gizdost. II. Skupost. III. Izpraznost. IV. Nenavidnost. V. Lakomnost. VI. Sèrditost. VII. Duhovna lěnost. *Otrovno bilje.* Omamljujuće vèrsti. Lěstvica biljegovinah. Križaljka za kamate. Obznanjenje sajmovah.

Cěna mu je mekano svezanom i s umetnutim kod svakoga měseca čistim listom za bilježke *20 kr. sr.*, bezplatnim poštanskim dostavljenjem *26. kr. sr.*

U pisarni duh. stola u Zagrebu može se dobit za 1. for. sr.

Schematismus Cleri Archi-Dioecesis Zagrabiensis pro Anno 1857.

Poziv k predplati

na osmi tečaj

Zagrebačkoga

KATOLIČKOGA LISTA.

Evo iztiče već sedma godina, što *„Zagrebački katolički list“* služi kao věran věstnik one cèrkve, koje se imenom gradi. Tim mu je i zadatak njegov točno označen, a i odviš dobro poznat onom štovanom obćinstvu, na koje upravljamo ovaj svoj poziv. Koliko mi oko ove zadaće nastojasmo, a kako dosad u tom uspěsmo, i to će naši dojakošnji čitatelji znati bolje prosuditi, nego li mi to učinit možemo i smijemo. U kratko dakle objavljamo, da ćemo, uzdajući se u podporu, uz koju je ovaj naš list dosad obstojao, i buduće godine *1857.* prema njegovoj zadaći izdavat ga. S toga sve dosadanje prijatelje *„Zag. kat lista“*, a štovatelje věrozakona i naše cèrkve, te ljubitelje narodnoga jezika uljudno pozivamo, da na *osmi* godišnji tečaj istoga lista predplatiti izvole. — Istom sgodnom prilikom neda nam se na ino, nego da se javno i sèrdačno zahvalimo svoj onoj gospodi, koja su nam tekom ove godine svojimi vèrlimi sastavci i dopisi bratinski na pomoć bila; a istoj blagohotnoj podpori preporučamo im i nadalje ovo naše poduzetje, koje samo višestranim sudělovanjem i obćenitom njegom valjano uspěvat i procvětat može.

Predplatni uvěti na *„Zag. kat. list“* ostaju oni isti, koji su dosad bili, kao što će takodjer isti list u dojakošnjem svojem liku jedan put na tjedan, naime svake subote, izlaziti. Predplatit je moći na svakoj c. kr. pošti, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sěmeništu na kaptolu, gdě se nahodi i odpravničtvo istoga lista. Predplata iznosi s poštarskim opremanjem *na cělu godinu 5 fr. 20 kr. sr.; na pol godine 2 fr. 40 kr.* U Zagrebu za domaće predbrojnike, koji će sami pošiljati po list, na cělu godinu 4 for. sr.; na pol godine 2 for. sr. Komu se hoće može u razměrnu cěnu predplatit i na četvèrt godine.

Molimo dakle svu (p. n.) gospodu, koja naumiše buduće godine dèržat ovaj list, da nam predplatu svoju uz točno naznačenje naslova i poslědnje pošte *čim prije* poslat izvole. Tim će i nam mnogo olakšat posao, a ujedno doskočit svakoj neurednosti u opremanju listovah, koja se kod zakaśnjene naručbe lasno dogoditi može.

Uredničtvo
„Zagreb. katol. lista.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google